

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Δ. ΜΥΛΩΝΑΚΗ

ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)

ΑΓΘΑΓΓΕΛΟΣ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗΣ

1872—1948

*«Θεις ἀντί τῆς αὐτοῦ πάτρας μείζον
νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω».*

**Αντιγ. Σοφ. 182—183*

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

1941—1945

*«Τὴν πολυθαύμαστον Κρήτην τιμῶμεν,
τὴν ἐξανθήσασαν ἄνθη τὰ τίμια».*

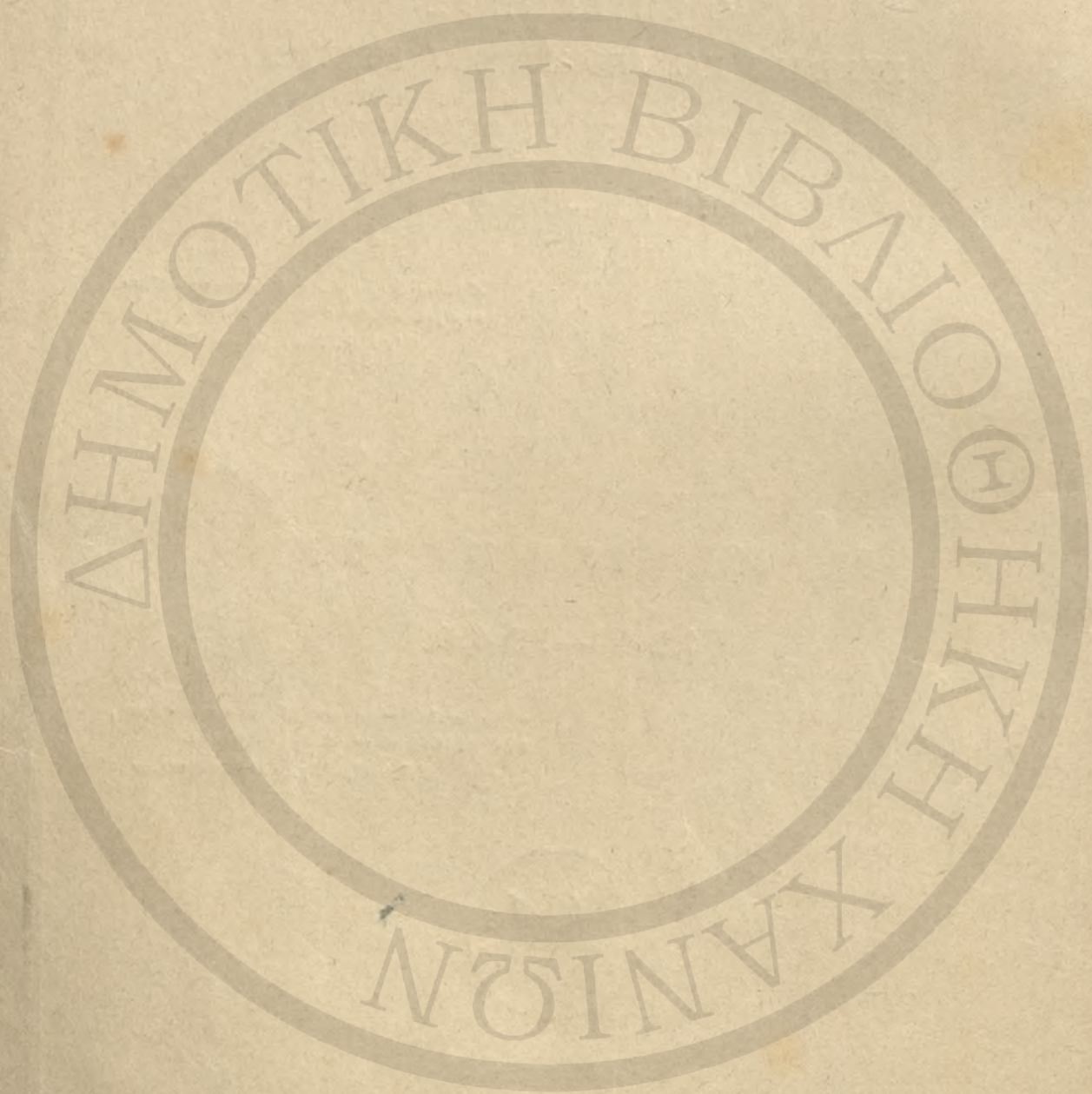
**Απολ. *Αγ. Δέκα μαρτύρων*

ΤΥΠΟΙΣ: Κ. ΜΑΡΙΔΑΚΗ

ΧΑΝΙΑ

1948

Διαδουλήν ἔχοντα φερμαννὸν Νεὺ Βούλου καὶ Κανδουλήν
Παροδίου καὶ ἀσκήτη Ἐφραίμ, κ.δ. Ἀβραμίδου
ἡμεῖς ἐνέμεν. † Ὁ Κυδωνίου ἑλευθερωτὴς ἡ ἀγαθὸς

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Δ. ΜΥΛΩΝΑΚΗ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
ΑΔΕ. ἀριθ. 4993α
Χρονολ. Εἰστυ. _____
Εἰδικότης _____
Ἄριθ. 274.96/ΜΥΛ

† Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗΣ
1872 — 1948

4993α
Εκδόσις Κρήτης
274.96/ΜΥΛ

«Ὅστις ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρας μείζον
νομίζει, τοῦτον εὐδαμοῦ λέγω».
Ἄντιγ. Σοφ. 182—183

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ
1941—1945

«Τὴν πολυθαύμαστον Κρήτην τιμήσωμεν
τὴν ἐξανθήσαν ἀνθὲ τὰ τίμια».
Ἄπολ. Ἄγ. Λέκα μαρτύρων

ΤΥΠΟΙΣ: Κ. ΜΑΡΙΔΑΚΗ
ΧΑΝΙΑ
1948

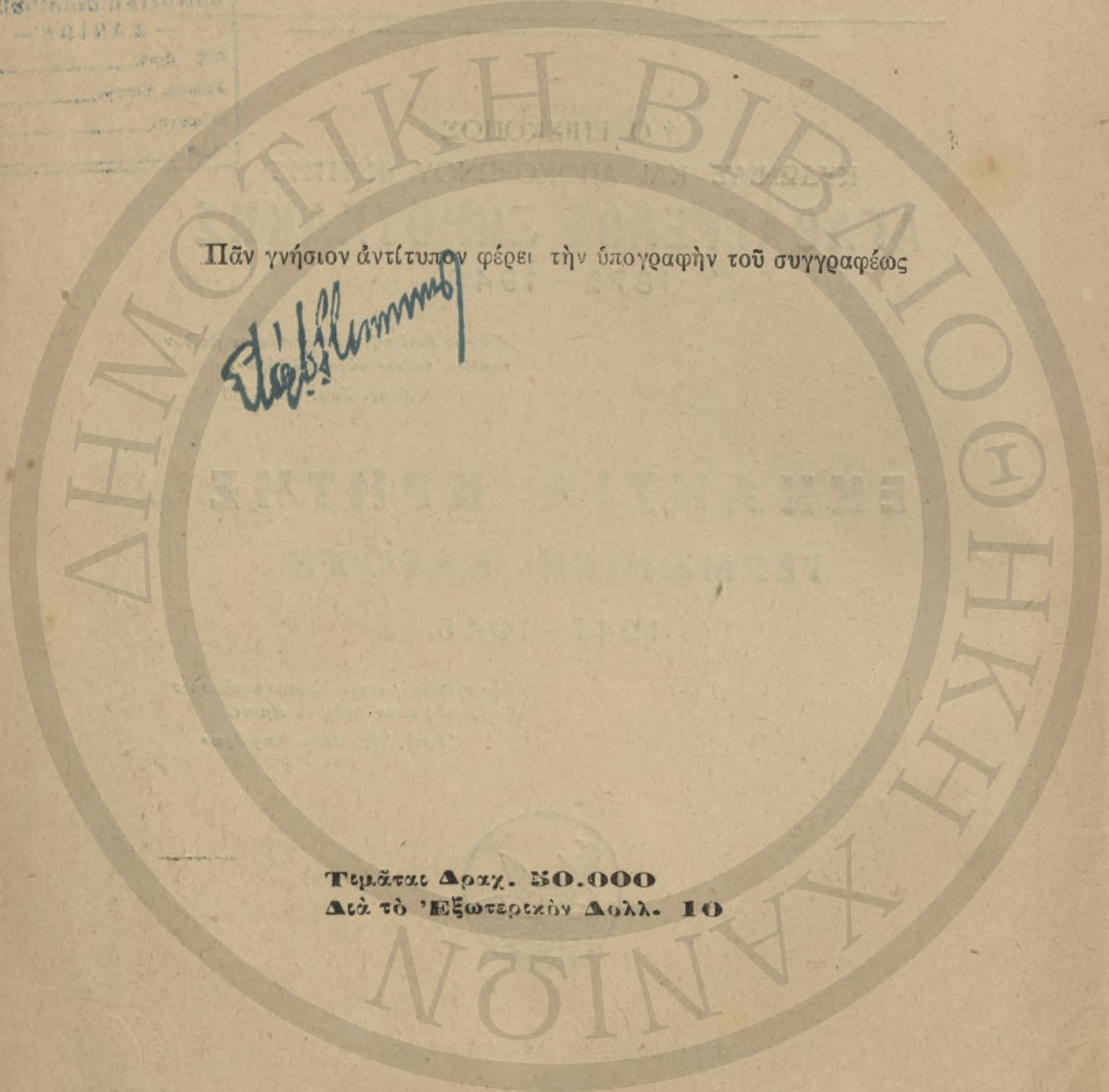

274.96
MYA

Handwritten notes in blue ink, including the name 'Μακάριος' and other illegible scribbles.

ΕΤΕΡΑΝΟΥ Δ ΜΥΛΩΝΑΚΗ
ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ
— ΣΑΝΙΣΤΑ —
— 274.96 —
— ΜΥΑ —

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως

Handwritten signature in blue ink.

Τιμᾶται Δραχ. 50.000
Διὰ τὸ Ἐξωτερικὸν Δολλ. 10

Η Α.Μ. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἴθισται νὰ προλογίζη τις εἰς οἰονδήποτε ἔργον, δι' ὃ καὶ ἐγώ, ἀκολουθῶν τὴν συνήθειαν ταύτην, ἐπεξηγῶ διατὶ ἀνέλαβον νὰ γράψω τὴν βιογραφίαν ἢ μᾶλλον τὴν ἱστορίαν, (ἥτις εἶναι καὶ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, διότι πράγματι περὶ ἱστορικῶν γεγονότων πρόκειται) τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχᾶκη, καὶ νὰ δώσω εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ ἔργον τοῦτο. Ἡ βασικὴ μου σκέψις καὶ πρόθεσις ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπῆρξε πάντοτε ὄχι ἢ διαφήμησις τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἐπισκόπου αὐτοῦ, διότι τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ εἶχε τότε μεγάλην σημασίαν, ἀλλὰ νὰ ἐπιδείξω διὰ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἔτι περισσότερον ποῖος εἶναι ὁ πραγματικὸς ῥόλος τοῦ Ἐλληνοῦ Ἱεράρχου γενικά, καὶ ποῖαι δύνανται νὰ εἶναι αἱ ἔθνικαὶ ὑπηρεσίαι τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὰς ἐκάστοτε δυσκόλους τοῦ Ἔθνους στιγμάς. Καὶ διὰ τοῦτο, ἡμεῖς τοῦλάχιστον, ὅ,τι ἔπραξε καὶ ἐνήργησεν ὁ Ἐπίσκοπος Ξηρουχᾶκης ἀπὸ πολιτικῆς καὶ ἔθνικῆς πλευρᾶς, δὲν τὸ θεωροῦμεν ἀποκλειστικῶς ὡς ἔργον τῆς ἀτομικότητός του, ἀλλ' ὡς ἔργον τῆς Ἐκκλησίας γενικά, ἐργαζομένης ἔθνικῶς καὶ ἀγωνιζομένης εὐθαρσῶς ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος.

Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης οὐδέποτε οὐδαμῶς ὑστέρησεν εἰς ἐκδηλώσεις πατριωτισμοῦ, θυσίας καὶ ὀλοκαυτωμάτων καὶ διὰ τοῦτο καὶ τώρα, ἐπὶ τῆς σκληρᾶς Γερμανικῆς Κατοχῆς (20 Μαΐου 1941 μέχρι 25.5.1945), τὸν αὐτὸν δρόμον ἠκολούθησεν αὕτη. Ὅπως ἅπαντες οἱ Ἐπίσκοποι τῆς μετὰ τοῦ Μητροπολίτου τῆς εὐρέθησαν ἀμέσως καὶ τώρα εἰς τὰς ἐπάλξεις καὶ προμαχῶνας τῆς προσφιλοῦς Πατρίδος, θέσαντες ἑαυτοὺς εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐξυπηρετήσεώς της καὶ προσεγγκόντες ὅ,τι ἕκαστος ἠδυνήθη χάριν αὐτῆς. Δι' ὃ βλέπομεν καὶ πάλιν Ἐπισκόπους τραυματιζομένους κατὰ τοὺς βομβαρδισμούς, πολεμοῦντας κατόπιν καὶ συλλαμβάνοντας Γερμανοὺς ἀλεξιπτωτιστὰς αἰχμαλώτους, ἄλλους φυλακίζομένους ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς Γκεστάπω καὶ ῥιπτομένους εἰς τὰ κάτεργα τῆς Ἀγυαίας, καὶ ἄλλους ἐξοριζομένους ἐξω τῆς Κρήτης καὶ περιῦβριζομένους ἀσεβέστατα, καὶ ἄλλους παρ' ὀλίγον τυφεκίζομένους, πλὴν οὐδέποτε ἐνδίδοντας ἢ ὑποχωροῦντας πρὸ τοῦ ἀθέου καὶ ἀσεβοῦς Κατακτητοῦ, διότι αὐτὸ αἰσθάνονται καὶ πιστεύουν, οὔτοι καὶ διότι αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος, τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦν πάντοτε οἱ Ἕλληνες Ἱεράρχαι.

Οὐδαμῶς ὑστέρει ὁμοίως καὶ ὁ κατώτερος Κληρὸς τῆς Κρήτης εἰς τὴν ἔθνικὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Δι' ὃ Ἠγούμενοι Μονῶν, Ἀρχιμανδρίται, Ἱερομόναχοι, Ἱερεῖς καὶ κάθε Ἱερωμένος ἐξετέλεσε καὶ πάλιν, ὡς καὶ πάντοτε, μετὰ πάσης θέρημης καὶ αὐτοθυσίας τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκόν του. Ἀπασαὶ αἱ Ἱεραὶ Μοναὶ τῆς Κρήτης ὑπῆρξαν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἔθνικαὶ προμαχῶνες καὶ ἔθνικαὶ πυρσοὶ κατὰ τοῦ Κατακτητοῦ. Ἠγούμενοι καὶ Μοναχοὶ ἠγοῦνται ἐπαναστατικῶν σωμάτων καὶ πολεμοῦν τοὺς εἰσβολεῖς, Κοσμικοὶ Ἱερεῖς παραπλεύρως τῶν πολιτῶν μάχονται καὶ αὐτοὶ κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ πολλοὶ, εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Κρήτης καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς διαφόρους τάξεις τῶν Ἱερωμένων αὐτῶν, φονεύονται, πολεμοῦντες, εἴτε καὶ τυφεκίζονται ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, εἴτε φυλακίζονται, εἴτε

τέλος και έξορίζονται, ίνα επανέλθουν βραδύτερον και δράσουν πάλιν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος των. Αὐτὰ ὅλα τὰ γεγονότα εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια μᾶς ὤθησαν εἰς τὸ νὰ γράψωμεν τὸ ἔργον τοῦτο, θέλοντες νὰ δώσωμεν ἀφορμὴν και εἰς ἄλλους νὰ γράψουν παρόμοια, ὥστε νὰ ἐξαρθῶσι δεόντως αἱ ἔθνικαὶ ὑπηρεσίαι τοῦ Κλήρου μας και κατὰ τὸν τελευταῖον Παγκόσμιον πόλεμον.

Τὸ ὅτι δὲ περιστρέφωμεν τὸν λόγον ἡμῶν πάντοτε σχεδὸν περὶ τὸν Ἐπίσκοπον Ἀγαθάγγελον, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸ ὅτι παρηκολουθήσαμεν προσωπικῶς τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς του ὡς Ἐπισκόπου Κυδωνίας και Ἀποκορώνου (1936 και ἐντεῦθεν), και διὰ τοῦτο εἴμεθα ἀκριβεῖς γνωστοὶ πάσης κινήσεως και διαβήματος αὐτοῦ, δι' ὃ και γνωρίζομεν καλῶς, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος οὗτος κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον ἐνήργει πάντοτε ὡς Ἐκκλησία, ἀλληλογραφῶν και δρῶν και ἐξ ὀνόματος τῶν ἄλλων Ἱεραρχῶν τῆς Κρήτης, οἵτινες μακρὰν τῆς ἔδρας τῶν Χανίων εὐρισκόμενοι, δὲν εἶχον τὴν εὐχέρειαν νὰ εὐρίσκωνται πάντοτε εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὰς διαφόρους Ἀρχὰς Κατοχῆς ἢ και ἡμέτερας. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι τὸ ἔργον και τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἐπισκόπου μας εἰς τὰ μαῦρα χρόνια τῆς δουλείας τὴν θεωροῦμεν ὡς ἔργον και δρᾶσιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης. Δὲν ἠθελήσαμεν ὁμως νὰ περιορισθῶμεν μόνον εἰς τὴν πολεμικὴν δρᾶσιν τοῦ Ἐπισκόπου τούτου, ἀλλ' ἐπεξετέλειαμεν τὸ ἔργον μας και εἰς τὴν καθόλου ζωὴν και σταδιοδρομίαν αὐτοῦ, διότι διεκρίναμεν, ὅτι καὶ τὸ ὠφέλιμον και διδακτικὸν θὰ ἦρυσόμεθα και ἐκ ταύτης, τὸ ὅποῖον, προβάλλοντες ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, μεγάλας ὠφελείας θὰ προσεπορίζομεν εἰς αὐτούς. Τὸ ὅτι ἓνα παιδί ἀπὸ μίαν οἰκογένειαν ἑνὸς χωριοῦ τῆς Κρήτης ἐξειλίχθη εἰς ἐκεῖνον, ὅστις κατώρθωσε νὰ κάμῃ ὅ,τι ἔκαμῃ, πάντοτε εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις στηριζόμενος, δὲν εἶναι ἀνάξιον προσοχῆς και ἐξετάσεως, ὥστε νὰ διαπιστωθῇ και πάλιν, ὅτι ὅπου ὑπάρχει ἐπιμονή, ὑπομονή, ἀντοπεποίθησις και καρτερία, ἐκεῖ και τὰ πάντα εἶναι κατορθωτά. Ἐπίσης δὲ διεπιστώσαμεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅτι ὅπου ὑπάρχει ἔνθεος ζήλος και ἄλλαι ὑψηλαὶ και ἀνώτεροι ἰδέαι, δὲν ἠμπορεῖ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς παρὰ νὰ ἐκτιμηθῇ και νὰ ἀποβῇ εἰς τὸ τέλος χρήσιμος εἰς τὴν Κοινωνίαν και εἰς τὴν Πατρίδα, ὅπερ εἶναι και ὁ κύριος προορισμὸς τοῦ καθενός. Τὸ ἰδιότυπον ὁμως διὰ τὸν Ἐπίσκοπον Ξηρουχάκην εἶναι, ὅτι παρουσιάζει οὗτος πολυμερῆ και πολυσχιζῆ δρᾶσιν, σημεῖον ἀξιόλογον και ἄξιον σοβαρωτέρας ἐξετάσεως, ἐξ οὗ και καταφαίνεται ὅτι μεγάλα τὰ καλά προέρχονται ἀπὸ τὰ κατάλληλα πρόσωπα ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὰς καταλλήλους περιστάσεις, ἀρκεῖ νὰ ἐνεργῇ τις ἀδόλως, εἰλικρινῶς και πατριωτικῶς.

Οὕτως ἐκεῖνο τὸ μικρὸν παιδί τοῦ χωριοῦ παρουσιάζεται κατόπιν Ἱεροδιάκονος, ἀλλὰ ἐκ παραλλήλου και Καπετάνιος—Πολεμιστής, διότι μέσα στὴν ψυχὴ του δύο ἔννοιαι κυριαρχοῦν, Θρησκεία και Πατρίς, ἵνα κατόπιν παρουσιασθῇ ὡς Ἀρχιμανδρίτης και Καθηγητῆς ἐν Κρήτῃ, ὁπόθεν τὸν εὐρίσκει ις βραδύτερον εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ὡς σοβαρὸν ἱστοριοδίφην και Ἐφημέριον αὐτῆς, ἀποκτήσαντα ἐν τῷ μεταξύ και τὸ πτυχίον τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Βονωνίας, ἵνα τὸν συναντήσῃ τις πάλιν ὑστερότερα εἰς τὴν Βιέννην ὡς δοκιμώτατον συγγραφέα πολλῶν σοβαρῶν συγγραμμάτων και Ἐκκλησιαστικὸν Προϊστάμενον τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος αὐτῆς, ἐπὶ πλέον δὲ και ὡς Λέκτορα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης. Ἐκλέγεται κατόπιν Ἐπίσκοπος Κυδωνίας και Ἀποκορώνου, ὅπου και ἄλλη δρᾶσις κοινωνικῆ, φιλάνθρωπικῆ, ποιμαντορικῆ και γενικῶς Χριστιανικῆ ἐκδηλώνεται. Καὶ ἀκολουθεῖ ἡ Γερμανικὴ Κατοχή, ὁπότε πλέον ἡ δρᾶσις τοῦ Ἐπισκόπου ἀποβαίνει καθαρῶς Ἐθνικὴ και περὶ ἧς, ὅπως και περὶ ὄλων τῶν ἄλλων, ἐκτενῶς ἐκτίθεται ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν τούτῳ.

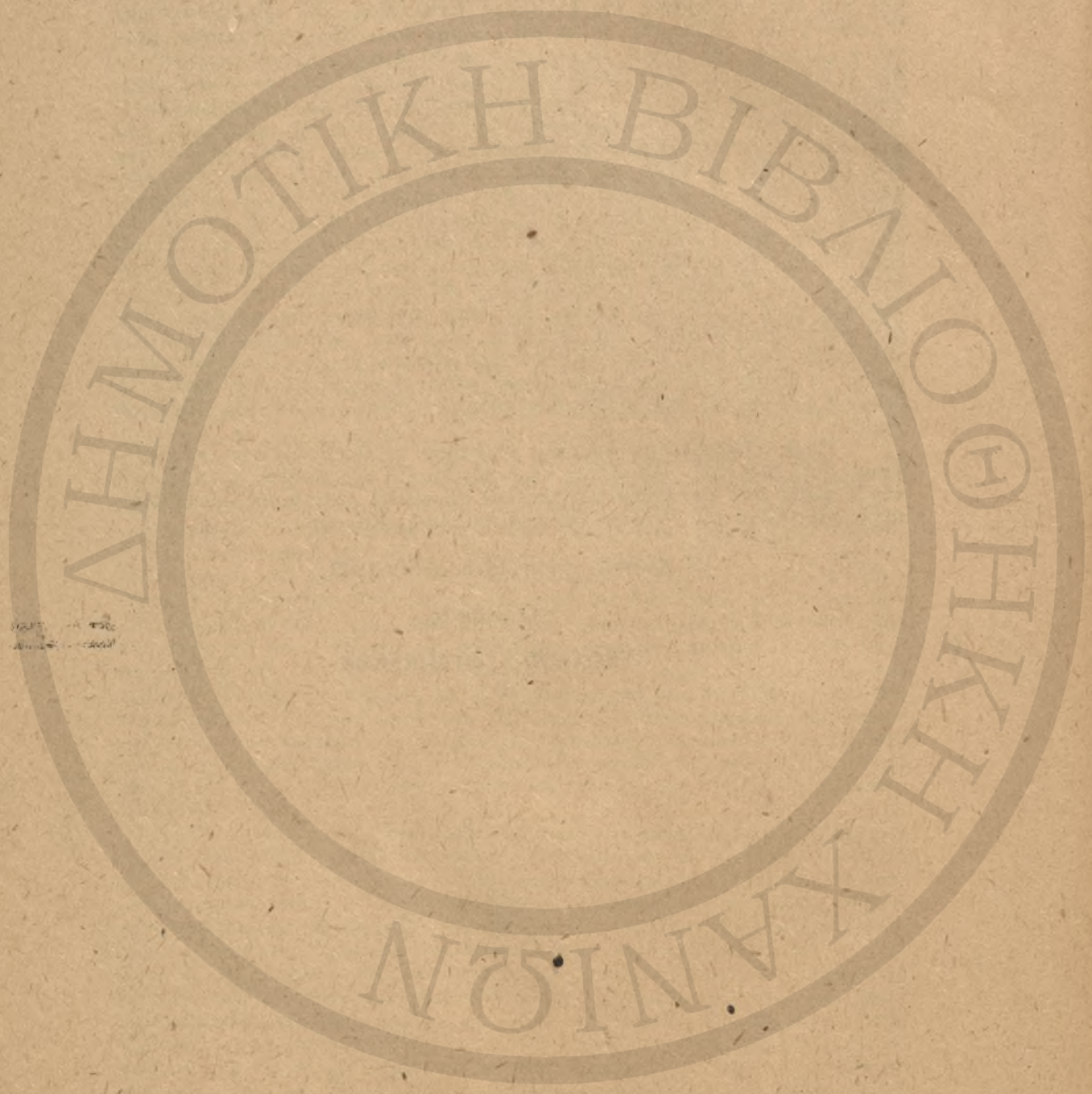
Ἐπομένως ἦτο μία ὑποχρέωσις εἰς ἐμέ, ὁ ὁποῖος ὄλα τὰ ἀνωτέ-
ρω τὰ παρηκολούθησα καὶ τὰ ἔζησα μαζί με τὸν Ἐπίσκοπον Ξηρουχά-
κη, νὰ τὰ παραδώσω εἰς τὴν δημοσιότητα διὰ τρεῖς κυρίως λόγους.
Πρῶτον χάριν τῆς ἱστορίας, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς θὰ ἀφιέρωσιν σελίδας τι-
νάς καὶ διὰ τὴν δρᾶσιν τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἐπισκόπου
Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη κατὰ τὴν μαύρην δουλείαν τῆς Κατοχῆς. Δεύ-
τερον χάριν τῆς Ἑλληνικῆς Νεολαίας, ἣτις θὰ ἔχη οὕτως ἓνα παράδειγμα
ἀκόμη πρὸς μίμησιν, τὸν Ἐπίσκοπον Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ξηρου-
χάκη. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων ἐθεωρεῖτο σοβα-
ρωτάτη ἢ τοιαύτη διαπαιδαγωγῆσι τῶν παιδῶν διὰ τῆς προβολῆς τοῦ
βίου καὶ τῆς πολιτείας ἐξόχων ἀνδρῶν. Καὶ τρίτον, χάριν τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ Ὁρθοδόξου Κλήρου, καὶ δὴ διὰ δύο λόγους. Καὶ διὰ νὰ ἀποδείξω-
μεν, ὅτι ὑπῆρξαν, ὑπάρχουν καὶ θὰ ὑπάρχουν πάντοτε οἱ Ἱεράρχαι
ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι στοιχοῦντες τοῖς Εὐαγγελικοῖς ῥήμασι καὶ τοῖς Ἐθني-
κοῖς κελεύσμασι ἐν παντί καὶ πάντοτε ἐξεπλήρωσαν τὸ πρὸς τὴν Πατρί-
δα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καθήκον των, καὶ διὰ νὰ ὑποδείξωμεν πόσον
σοβαρὰν καὶ σπουδαίαν ἀποστολὴν ἔχει πάντοτε ὁ Ἑλλην Ὁρθόδοξος
Ἱερωμένος, ὁ ὁποῖος δὲν πρέπει νὰ λείπῃ ποτὲ ἀπὸ τὴν πρώτην γραμ-
μὴν πάσης Θρησκευτικῆς καὶ Ἐθνικῆς κινήσεως, χάριν τῆς Θρησκείας
τοῦ γλυκυτάτου μας Ἰησοῦ καὶ τῆς προσφιλεστάτης μας Ἑλληνικῆς Πα-
τρίδος. «Ὅς ἂν θύσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, αὐτὸς κερδίσει αὐτήν», κατὰ τὸ
Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, καὶ «Πατρίδος οὐδὲν γλύκιον» κατὰ τὸν Ἑλληνα
ποιητὴν.

Πρὸς πληρεστέραν ἐπίσης κατανόησιν τῶν πραγμάτων προσεθή-
καμεν καὶ ἰδιαιτέρον κεφάλαιον περὶ τῆς Μάχης τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κα-
τοχῆς αὐτῆς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ὡς καὶ σύντομον δρᾶσιν τῆς Ἐκκλησίας
τῆς Κρήτης κατὰ τὴν Μαύρην αὐτὴν Γερμανικὴν Κατοχὴν.

Ἐν Χανίοις τῇ 1ῃ Ἰανουαρίου 1948

Ὁ γράψας

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Δ. ΜΥΛΩΝΑΚΗΣ

12.12.1990

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΤΙΝΕΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΔΩΝΙΑΣ & ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α΄.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑΙ ΑΥΤΟΥ

1. ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἣτις ὑπῆρξε καὶ ἡ μήτηρ ὄλων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐὰν διετηρήθη, καταδιωκομένη λυσσῶδῶς ὑπὸ τῶν ἀντιθρησκῶν, ἑτεροδόξων καὶ ζυλοτύπων τῆς, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, τοῦτο τὸ ὀφείλει ὄχι, μόνον εἰς τὴν ὑπέροχον ὀντότητά της, ὡς ἐκπροσωποῦσα τὰ ἀναλλοίωτα ἰδεώδη τοῦ Ἀρχηγοῦ της, μετὰ τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας τοῦ πιστεύειν καὶ λατρεύειν τὸν Κύριον διὰ κατηχήσεως καὶ πειθοῦς καὶ ἄνευ ἐκβιαστικῶν μέσων ἢ ἄλλων ἀπλῶς προσηλυτισμῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὑπέροχον τῶν πλείστων Κληρικῶν της, οἵτινες καὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν διέθετον καὶ ἐθυσίαζον ὑπὲρ βῶμων καὶ ἐστιῶν, ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους. Διὰ τοῦτο ἡ ἱστορία μας οὐκ ὀλίγους ἀναφέρει ὡς τοιοῦτους, ὄχι μόνον ὡς Ποιμέναρχας, Ἐπιστήμονας, Συγγραφεῖς ἀλλὰ καὶ ὡς πολεμιστὰς καὶ Ὀπλαρχηγούς.

Εἰς τοιοῦτος εἶναι καὶ ὁ ἡρωϊκὸς Ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης, τοῦ ὀνόμου ἡ βιογραφία εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἐγεννήθη ἐν Σούρῃ Ἀποκορώνου Κρήτης κατὰ Μάιον τοῦ 1872, ἐκ γονέων Ἡλία καὶ Ἀναστασίας Ξηρουχάκη, ὀνομασθεὶς Ἄγγελος. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη οὗτος ἐν τῇ γεντειρῇ του καὶ ἐν τῷ Γυμνασίῳ Χανίων καὶ εἶτα ἐν τῷ Ἱεροδιδασκαλεῖῳ Ἁγίας Τριάδος Κρήτης, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ὀνόμου, τῷ 1900, διορίσθη Διευθυντὴς τοῦ Προτύπου Δημοτικοῦ Σχολείου, τοῦ προσηρητημένου εἰς τὸ ὡς ἂνω Ἱεροδιδασκαλεῖον, διδάξας ἐν αὐτῷ ἐπὶ ἐν ἔτος, διατελῶν συγχρόνως καὶ ὡς γραμματεὺς τῶν Ἱερῶν Μονῶν Γουβερνέτου καὶ Ἁγίας Τριάδος. Ἀπὸ τοῦ 1894 εἰς χειροτονηθῆ Ἱεροδιάκονος ἐν τῇ ἐνδόξῳ καὶ ἱστορικῇ Μονῇ Γουβερνέτου Ἁγίου

Ἰωάννου τοῦ Ἐρημίτου, εἰς ἣν καὶ εἶχεν ἐγγραφῇ ὡς ἀδελφός ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἐπισκόπου Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου τότε Νικηφόρου. Κατὰ τὰς πολυθρυλήτους Ἐπαναστάσεις τῆς Ἡρωϊκῆς Κρήτης (1896—98) ἔλαβεν οὗτος λίαν ἐνεργὸν μέρος εἰς αὐτάς καὶ ὡς πολεμιστῆς καὶ ὡς Ὀπλαρχηγός βραδύτερον, γνωστὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου μας μὲ τὸ ὄνομα «Τὸ Ξανθὸ Διακάκι», διότι καὶ πράγματι ἦτο ξανθὸς κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν. Διακριθεὶς δὲ μεγάλως εἰς ὅλας τὰς μάχας τότε ἐν Ἀκρωτηρίῳ καὶ ἔπειτα ἐν Ἀποκορώνῳ, καὶ ἀλλαχοῦ, ἐξετιμήθη δεόντως ὑπὸ τῆς τότε Κρητικῆς Πολιτείας, ἣτις ἀμείβουσα τοὺς ἀγῶνάς του τούτους ἀπέστειλεν αὐτὸν κατόπιν ὡς ὑπότροφόν τῆς εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις Θεολογικῆν Σχολὴν τοῦ Σταυροῦ, τῷ 1901, πρὸς εὐρύτερας σπουδάς. Ἐκεῖθεν, μετὰ τετραεστὶς σπουδὰς ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ, ἣτις διτέλει τότε ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μετὰ ταῦτα Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ἀειμνήστου Χρυσοστόμου, ἐξῆλθεν οὗτος ἀριστοῦχος τῆς Σχολῆς ταύτης, ὑποβαλὼν μάλιστα δὲ τότε καὶ αἰνέσιμον διατριβὴν περὶ τοῦ Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου Ἐπισκόπου Κυθήρων, ἀνηγορεύθη «Διδάσκαλος τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Θεολογίας», λαβὼν καὶ τὸ σχετικὸν πτυχίον. Κατελθὼν εἶτα εἰς Κρήτην ἐχειροτονήθη ὡς Ἱερομόναχος εἰς τὴν Ἱερὰν Μοῆν τῆς μετανοίας του, Γουβερνέτο, πάλιν ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀειμνήστου Ἐπισκόπου Νικηφόρου καὶ προήχθη εὐθὺς ἀμέσως εἰς Ἀρχιμανδρίτην, τὸν Σεβρίον τοῦ 1905. Διορισθεὶς δὲ τότε καὶ ὡς Καθηγητῆς τῶν Ἱερῶν ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ Ἀνωτέρῳ Παρθεναγωγείῳ Ρεθύμνης (Κρήτης) ἐδίδαξεν ἐν αὐτοῖς μόνον ἐπ' ὀλίγους μῆνας, ἅτε μετακληθεὶς ὡς ἐφημέριος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Βενετίᾳ, ἐνθα καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1920. Κατὰ τὸ διδάστημα αὐτὸ ἐφοίτησεν οὗτος ἐπὶ 5)τίαν εἰς τὰ Πανεπιστήμια Παταβίου καὶ Βονωνίας καὶ τῷ 1911, ὑποβαλὼν αἰνέσιμον διατριβὴν ἐπὶ τῶν Ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος «*Divide Heracliti Gένεσιν, οὐσία Parmenidis habebis Ideas Platonis (Herbart)*», ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας «μετ' ἐπαίνων» ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βονωνίας. Ἡ αἰνέσιμος αὕτη διατριβὴ ἐδημοσιεύθη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἰταλιστῆ εἰς ἰδιαιτερον τεῦχος. Συγχρόνως ὁμοῦς ἐργάζετο ὁ ἀκούραστος οὗτος Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἁγίου Μάρκου ὡς καὶ εἰς τὰ πλούσια εἰς ὕλην Ἑνετικά, ἀρχαία τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν Ἐνειοκρατουμένην Κρήτην, δημοσιεύων ἐκάστοτε καὶ σχετικά ἄρθρα εἰς ξένα καὶ ἡμέτερα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, ὅπως ἐδημοσίευσεν καὶ ἄλλα ἄρθρα διὰ τὸ φλέγον τότε Κρητικὸν ζήτημα, ὑπερμαχῶν πάντοτε αὐτοῦ, ὡς καὶ βραδύτερον τῷ 1913 ὑπὲρ τοῦ Ἡπειρωτικοῦ ἀγῶνος.

Τότε ἐξέδωκεν ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος καὶ τὸν «Κρητικὸν πόλεμον» 1645—1669, τὸ περιώνυμον ποίημα τοῦ Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλῆ τοῦ Ρεθυμναίου, ἦτοι τὴν εἰς πολιτικὸν δεκαπεντασύλλαβον ἱστορίαν τοῦ αἰκοσιπενταετοῦς τρομεροῦ πολέμου μεταξὺ Ἑνε-

τικῆς Δημοκρατίας καὶ Σουλτάνου, καθ' ὃν, εἰς τὴν γιγαντομαχίαν ταύτην ἔλαβον τόσον ἐνεργὸν μέρος οἱ Κρήτες ὑπὲρ τῶν Ἐνετῶν καὶ τόσον ἔχυσαν αἷμα. Λίαν εὐφύμωσ δὲ κριθεὶς διὰ τὴν ἔκδοσίν του ταύτην ὁ ἐν λόγῳ ἐκδότης, καὶ εἰς πολλὰ Εὐρωπαϊκὰ περιοδικὰ ἐπληρέθη καὶ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Κρήτης καὶ τῆς τότε Κρητικῆς Πολιτείας περισσότερον ἐξετιμήθη, τιμηθεὶς συγχρόνως καὶ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διὰ τοῦ ἀργυροῦ σταυροῦ τῶν Ἱπποτῶν τοῦ Βασιλικοῦ Τάγματος τοῦ Σωτήρος, διὰ τὴν φιλοπονίαν του ὡς καὶ διὰ τὴν ἐθνικὴν του δραῖσιν συγχρόνως. Ἀλλὰ καὶ ἄλλας διατριβὰς ἔχει δημοσιεύσει οὗτος, ὡς «τὴν ἄγνωστον Κρητικὴν ἐποποιίαν», «τὸ Διοικητικὸν σύστημα τῆς Βενετίας ἐν Κρήτῃ», «τὴν ἐπανάστασιν ἐν Κρήτῃ (1363—1366)», «τὰς συνόδους Λατίνου Ἀρχιεπισκόπου ἐν Κρήτῃ (Γερολάμο Λάντο) 1463—1474», «τὴν Βενετοκρατουμένην Ἀνατολήν», ἤτοι «Κρήτην καὶ Ἐπίανησον», καὶ τόσα ἄλλα, ἅτινα εὐρίσκονται εἰς διεθνεῖς βιβλιοθήκας. Ἐγραψε δὲ καὶ γράφει εἰς τὰ καλύτερα Θεολογικὰ περιοδικὰ «Θεολογίαν», «Ἀνάπλασιν», «Ἐκκλησιαστικὸν Φάρον», ἔφημερίδας καὶ ἄλλα, περὶ ὧν καὶ ἀλλαχοῦ θὰ ἀναφέρωμεν.

Κατὰ τὸν πρῶτον Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον δὲν ἠδυνήθη μὲν, ὡς ἐκ τῶν καθηκόντων του, οὗτος νὰ κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀκολουθήσῃ τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, ἀλλ' ἐν τούτοις διαώρισθη ὑπὸ τῆς Ἱταλικῆς κυβερνήσεως στρατιωτικὸς ἱερεὺς μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Λοχαγοῦ διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους Ἑλληνας Ἱταλοὺς ὑπηκόους, τοὺς ὑπηρετοῦντας τότε ἐν τῷ Ἱταλικῷ στρατῷ.

Ἀπὸ τοῦ 1920 μετεκλήθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Βιέννης ὡς Ἐφημέριος τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος, προσληφθεὶς συγχρόνως καὶ ὡς Λέκτωρ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Αὐστριακῆς Πρωτευούσης, διὰ τὰ Νεοελληνικά. Ἐνταῦθα παρέμεινεν οὗτος ἕκτοτε συνεχῶς, ἀσχολούμενος μὲ τὰ ἐφημεριακά του καθήκοντα καὶ μὲ τὰς ἐπιστημονικὰς του μελέτας μέχρι τοῦ 1936, ὁπότε ἐξελέγη καὶ ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, τῆς Πρωτευούσης δηλαδὴ τῆς Κρήτης, τῶν Χανίων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν νέαν του ταύτην ἀποστολήν, τὴν Ἐθνικο—ἐκκλησιαστικὴν, ὁ Θεοφιλέστατος πλέον Χανίων ἀναπτύσσει ἐξαιρετικὴν δραῖσιν καὶ ἐνέργειαν. Ἐστακτοποίησε κατ' ἴδιον σύστημα τὰ τῆς Ἐπισκοπῆς του, φροντίζει διὰ τὴν ἠθικὴν ἐξύψωσιν τοῦ ποιμνίου του, περιοδεύων, ἱερουργῶν καὶ διδάσκων, συγκαλεῖ εἰς συνέδρια τοὺς ὑπ' αὐτὸν καὶ γενικὰ ἐργάζεται ἀόκνως ὑπὲρ τῆς ἐπιμορφώσεως τῶν Κληρικῶν του καὶ τοῦ Ποιμνίου του ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Κατήρτισεν ἐπιτελεῖον ἐκ Θεολόγων, οἵτινες περιέρχονται τὰ τῆς περιφερείας του διαμερίσματα καὶ κηρύττουν τὸν θεῖον λόγον, συνέστησε κατήχητικὰ σχολεῖα, ἱδρυσεν ἐκκλησιαστικὴν Βυζαντινὴν σχολὴν Μουσικῆς, προεδρεύει ὄλων τῶν Φιλανθρωπικῶν Σωματείων τῆς πόλεως, ἐπισκέπτεται Σχολεῖα, Νοσοκομεῖα, Φθισιατρεῖον, καὶ συνεργάζεται σιεννότατα πάντοτε μετὰ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Κρήτης διὰ τὰ συσσίτια καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην κοινωφελῆ ἐνέργειαν. Τοιοῦτος ἔδει

νά είναι ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ τοιοῦτος εἶναι καὶ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος τῶν Χανίων Ἀγαθάγγελος, ὡς ὄνομα καὶ ὄντοτης. Σεμνὸς καὶ ἐνάρετος Ἱεράρχης ἀλλὰ καὶ πατριώτης ἐνθουσιώδης. Δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον νὰ παραθέσωμεν ὁμῶς καὶ τὸ κάτωθι ἔγγραφον πρὸς αὐτόν.

Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος
Γενικὴ Διοίκησις Κρήτης
Ἀριθ. Πρωτ. 20130

Χανιά 19)5)39

ΠΡΟΣ

Τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον
Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου κ.κ. Ἀγαθάγγελον
Θεοφιλέστατε,

Μετὰ συγκινήσεως καὶ χαρᾶς καὶ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ χαράσω τὰς ὀλίγας γραμμὰς αὐτάς, διὰ νὰ ἐξάρω καὶ νὰ ἀναγνωρίσω τὰς ἐξαιρετικὰς καὶ πολιτίμους προσωπικὰς Ὑμῶν καὶ ἐν γένει τῆς Ἐκκλησίας, ἧς προτίσασθε, ὑπηρεσίας, ἅς μετὰ πίστεως φανερώσετε εἰς πᾶσαν κατάλληλον περίπτωσιν, πρὸς στερέωσιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν Ἐθνικῶν ἰδεωδῶν καὶ πρὸς τὴν ὀρθὴν καὶ προσήκουσαν διαπαιδαγώγησιν τῆς Νεολαίας, τὴν ἐλπίδα ταύτην τοῦ Ἔθνους.

Δὲν πρόκειται περὶ ὑπηρεσιῶν ξένων πρὸς τὴν θρησκείαν, ἂν ληθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι θρησκεία καὶ Ἑλλάς εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ ἔννοια, συνοψιζομένη εἰς τὴν γλυκυτάτην λέξιν «Πατρίς».

Ἡ συμβολὴ διακεκριμένου Ἱεράρχου, ὡς Ὑμῶν, εἰς τοιαῦτα πατριωτικὰ ἔργα καὶ κηρύγματα δὲν πρόκειται νὰ παραμείνῃ ἄνευ ὠφελίμων καρπῶν, ἀφοῦ τὸ Ποίμνιον Ὑμῶν γαλουχεῖται εἰς τὰς παραδόσεις τῆς θρησκείας καὶ τῆς Οἰκογενείας, καὶ ἐν μιᾷ λέξει, τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν Πατρίδα, Δέξασθε, παρακαλοῦμεν, Θεοφιλέστατε, δι' ἐμοῦ τὰς εὐχαριστίας τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐξακολουθήσατε τὸ Ἐθνωφελὲς ἔργον σας, βέβαιοι ὄντες, ὅτι προσφέρετε ὑψίστας Ἐθνικὰς ὑπηρεσίας.

Ὁ Ὑπουργὸς Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης ἁ.α.

Δ. ΞΥΔΙΑΣ

Κοινοποιεῖται Ὑπουργεῖον
θρησκευμάτων καὶ Ἐθ. Παιδείας

2. † Ο ΚΥΔΩΝΙΑΣ & ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗΣ

Καλὸν εἶναι καὶ ἐπιβαλλόμενον νὰ γίνεταί γνωστὴ τοῖς πᾶσιν ἡ ζωὴ καὶ ἡ δρασίς διαφόρων προσωπικοτήτων καὶ δὴ τῶν ιεταγμένων ὡς ταγῶν εἰς ἀνώτερα ἀξιώματα, ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικά, ἵνα προβάλλωνται, τὸ μὲν, οὔτοι ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν εἰς τοὺς ἄλλους, ἐφ' ὅσον ἐξεπλήρωσαν τὰ καθήκοντά των ὡς ἀνώτεροι ἄνθρωποι καὶ ὡς ἀνώτεροι κοινωνικοὶ παράγοντες. καὶ ἵνα τυγχάνουν, τὸ δέ, καὶ οἱ ἴδιοι εἶδος ἐσωτερικῆς ἱκανοποιήσεως, πρωταρχικὸν στοιχεῖον διὰ κάθε ὑψηλὸν καὶ τέλειον. Μεταξὺ δὲ τῶν δρώντων τοιούτων ἐκλεκτῶν στοιχείων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Πολιτείᾳ καὶ Κοινωνίᾳ.

συγκαταλέγεται και ὁ νῦν Ἐπίσκοπος Κυθωνίας και Ἀποκορώνου Ἀγαθάγγελος Σηρουχάκης, ποιμαντορεύων λίαν ἐπιτυχῶς και ἀποτελεσματικῶς ἐν τῇ Ἱ. Ἐπισκοπικῇ του ταύτη Περιφερείᾳ ἀπὸ τοῦ 1936, ὁπότε και εἶχεν ἐκλεγῆ ὡς τοιοῦτος, ψήφοις κανονικαῖς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Κρήτης.

Ἡ ἀξιόλογος δρασίς του Ἐπισκόπου τούτου δέον νὰ διακριθῇ εἰς εἰρηνικὴν και πολεμικὴν τοιαύτην, ἡ πρώτη ἀπὸ τοῦ 1936—1940 και ἡ δευτέρα ἀπὸ τοῦ 1940 μέχρι σήμερον. Ζωηροτάτη φιλανθρωπικὴ κίνησις εἰς τε τὸ φιλόπτωχον ταμεῖόν του, τῆς Ἐλεημοσύνης λεγόμενον, ὡς και εἰς τὸ ἰσαδελφόν του τοιοῦτο, «Παναγία ἡ Ἐλεούσα», τὰ ὁποῖα ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντα και διευθυνόμενα, κατώρθωσαν νὰ ἀποβῶσι σὺν τῷ χρόνῳ μεγάλοι οἰκονομικοὶ ὄργανισμοί, οἱ ὁποῖοι εὐηργέτησαν και ἔσωσαν ἀπὸ τὸν θάνατον χιλιάδας ἀποκλήρων τῆς τύχης, οἵτινες προσέβλεψαν πάντοτε εἰς τὰ ταμεῖα ταῦτα, ὡς εἰς ἄγκυραν σωτηρίας των και ὡς τὴν μόνην πολλάκις παρηγορίαν των, και τὰ ὁποῖα ταμεῖα και σήμερον δροῦν καθ' ὅμοιον τρόπον και ἀνάλογον ἔντασιν. Καλλιέργεια και ἐξύψωσις τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος μέχρις ἀποκορυφώσεως αὐτοῦ ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἐπαρχίᾳ του, πύκνωσις τῶν κηρυγμάτων τοῦ θεοῦ λόγου ἐν αὐτῇ, ἔκδοσις τοῦ «Χριστιανικοῦ Φωτός», θρησκευτικοῦ περιοδικοῦ ἀξιολογωτάτου, ἴδρυσις ἐσωτερικῆς Ἱεραποστολῆς ἐν τῇ Ἱ. Ἐπισκοπῇ του, κατηχητικὰ σχολεῖα, ἄριστα λειτουργοῦντα εἰς ὅλα τὰ κέντρα τῆς Ἐπαρχίας του, ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ σχολή, ἱερατικὴ σχολὴ πλήρης και ἀρτίως λειτουργοῦσα ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψίν του, εἶναι τὰ φωτεινὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα ἐξαιροῦν και λαμπρύνουν τὴν εἰρηνικὴν δρασίμ του ἐν λόγῳ Ἱεράρχου. Καὶ ἡ ἐξύψωσις ὅμως τοῦ Κλήρου εἶναι μίᾳ ἄλλῃ πλευρᾷ, περὶ τὴν ὁποῖαν εὐθὺς ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς περιεστράφη μετὰ ζήλου και θερμῆς ὁ αὐτὸς Ἐπίσκοπος, ὥστε ἐπὶ τῆς Ἀρχιερωσύνης του νὰ μὴ χειροτονηθῇ κανεὶς Ἱερεὺς, εἰὰν δὲν ἦτο τελειόφοιτος ἀνωτέρας σχολῆς και δὴ ἱερατικῆς. Γενικῶς δὲ ἡ Ἐπισκοπὴ του ἀπέβη ὑπόδειγμα ποιμαντορίας, σύμφωνα με τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἐχομεν ὅμως και τὴν πολεμικὴν περίοδον, καθ' ἣν και ἄλλου εἶδους δρασίμ παρουσιάζει ὁ εἰρημένος Ἐπίσκοπος. Καὶ βέβαια δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνη ξένος και ἀμέτοχος μιᾶς τοιαύτης πολεμικῆς κινήσεως ἐκεῖνος, ὁποῖος ἀπὸ Διάκονος και ἀπὸ ἡλικίας εἴκοσιν ἐτῶν και ἐντεῦθεν ἦτο πάντοτε παρουτοκαπνισμένος καπετάνιος και πολεμιστῆς κατὰ τῶν τότε ἐχθρῶν τῆς πατρίδος του. Ἦτο Ὀκτώβριος τοῦ 1940. Τὰ Χανιά βομβαρδίζονται τότε ἀπὸ Ἱταλικά ἀεροπλάνα και ὁ κόσμος ὅλος τῶν Χανίων ἀσυνήθιστος, διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην, εἰς βομβαρδισμοὺς κρύπτεται εἰς τὰ καταφύγια και φεύγει εἰς τὴν ὑπαιθρον. Μόνος ὁ Ἐπίσκοπος περιφέρεται εἰς τοὺς δρόμους ἀφοβος και ἀπτώτος, παρηγορῶν και ἐνθαρρύνων τοὺς κατεπτοημένους και παθόντας ἀπὸ τοὺς βομβαρδισμοὺς συμπολίτας του. Ὅλοι σπεύδουν νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν πόλιν, ἐνῶ αὐτὸς ἀντιθέτως παραμένει μο-

νίμως ἐν αὐτῇ, παρακολουθῶν τὰς τύχας τοῦ ποιμνίου του. Ἄλλ' ἔφθασε καὶ ὁ Μάιος 1941, ὁπότε γίνεται ἡ κάθοδος τῶν Γερμανῶν, ἀλεξιπτωτιστῶν καὶ συναφῶς καὶ ὁ βομβαρδισμὸς τῶν Χανίων. Ὁλος ὁ κόσμος πανικόπλητος φεύγει, ὅπως ἴσχυρεῖ, διὰ νὰ σωθῇ, πλὴν ὁ Ἐπίσκοπος παραμένει ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ του ἀτρόμητος καὶ καρτερικός. Τέλος μαζί με τὴν πόλιν βομβαρδίζεται καὶ τὸ Μέγαρον τῆς Ἐπισκοπῆς, κτεταφίεται καὶ ἀνασκάπτεται κυριολεκτικῶς, οὗτος δὲ ὁ Ἐπίσκοπος μέσα ἐκεῖ τραυματίζεται καὶ αὐτὸς καὶ μόλις διασφύεται καὶ μεταφέρεται ὑπὸ βομβαρδισμὸν εἰς τὸ Νοσοκομεῖον διὰ τὰς πρώτας βοηθείας, καὶ ἐκεῖθεν νύκτα, ἡμίγυμος καὶ ἀνυπόδητος εἰς τι καταφύγιον. Ἐπιμένει νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν του καὶ τὸν λαόν του. Μετὰ τὴν γενικὴν ὁμως στρατιωτικὴν διαταγὴν περὶ τῆς πλήρους ἐκκένωσης τῆς πόλεως καὶ ὁ Ἐπίσκοπος ἐνδεδυμένος μετὰ τὴς πυτζάμας τοῦ Νοσοκομείου καὶ ἕνα πρόχειρον λαϊκὸν ἔνδυμα, τραυματίας, ὡς ἦτο, μεταφέρεται εἰς τὸ Ἀκρωτήρι, εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ «Γουβερνέτο», ἐπὶ ὄνου, ἀνακρατούμενος. Ἐκεῖ τυγχάνει νοσοκομειακῆς τινος προχείρου περιθάλψεως καὶ συνέρχεται ἐπ' ὀλίγον. Οἱ ἀλεξιπτωτισταὶ ὁμως σφάζουν καὶ ἀπειλοῦν τὸν κόσμον εἰς τὰ σπήλαια, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει οὗτος καταφύγει. Ὁ Ἐπίσκοπος προστρέχει εἰς βοήθειαν αὐτοῦ, καὶ εὐτυχῶς ποὺ κατέχει τὴν Γερμανικὴν καὶ Ἰταλικὴν, πρᾶγμα σωτήριον διὰ τὴν περίστασιν αὐτὴν. Ἀντιμετωπίζει τοὺς Γερμανοὺς, ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς μετὰ θάρρους καὶ ἀποφασιστικότητος, καὶ πρὸς στιγμὴν παραδίδεται εἰς αὐτὸν καὶ μία ὁμάς Γερμανῶν, δειλιάσασα, ἐπειδὴ εἶχεν ἀπομονωθῆ εἰς τὴν παραλίαν καὶ δὲν ἐγνώριζε τὴν ἐπικράτησιν τῶν Γερμανῶν ἐν Κρήτῃ. Ἀντιθέτως μάλιστα εἶχε διαδοθῆ, ὅτι εἶχον ἐπικρατήσῃ οἱ Ἄγγλοι μετὰ τῶν ἡμετέρων. Πλὴν ἡ παράδοσις αὕτη ἦτο μικρὰ ἀναλαμπή, διότι ἡ σκλαβιά τῆς Κρήτης εἶχεν ἤδη συντελεσθῆ ὑπὸ τὸν γερμανικὸν ζυγόν. Γερμανικαὶ ἀρχαὶ ἐγκαθίστανται ἐν Χανίοις καὶ τὰ μαρτύρια τῶν ἀτυχῶν Κρητῶν πολλαπλασιάζονται. Ὁ Ἐπίσκοπος, καίτοι τραυματίας καὶ ἄρρωστος, ἐπανερχεται εἰς Χανιά καὶ παρουσιάζεται εἰς τὰς γερμανικὰς ἀρχὰς ὡς ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ του, καὶ ζητεῖ εὐθαρσῶς νὰ τὸν προστατεύσῃ ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς τυφεκισμοὺς καὶ βασανισμοὺς ἐκ μέρους τῶν βαρβαρικῶν ὀρδῶν. Ἄλλοτε ἀποπεμπόμενος καὶ περιφρονούμενος καὶ ἄλλοτε ὀπωσδήποτε ἀκουόμενος, ἔρριπτε βάλσαμον παρηγορίας εἰς τὰ ἔντρομα πλήθη καὶ πολυάριθμα θύματα τῆς γερμανικῆς θηριωδίας. Τὸ βλέμμα καὶ οἱ διαλογισμοὶ πάντων, κατὰ τὰς πικρὰς αὐτὰς στιγμὰς, ἦσαν ἐστραμμένοι πρὸς τὸν Γέρω-Δεσπότην των, ὁ ὁποῖος ἀψηφῶν κάθε κίνδυνον, ἦτο ὁ μόνος προστάτης τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων θυμάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁσημέραι καὶ δὲν ἐχώρταιεν ὁ ἀπαίσιος ἐκεῖνος κατακλιτήης. Ἐνεφανίσθη τότε καὶ τὸ ζήτημα τῶν ὁμαδικῶν ἐκτελέσεων, ὅπου τυχὸν εἶχον ἀνακαλυφθῆ φονευμένοι ἀλεξιπτωτισταί. Ὁ Δεσπότης δὲν χάνει κοῖρόν, ἀλλ' ἐπὶ κεφαλῆς ἐπιτροπῆς παρουσιάζεται εἰς τὸν γερμανὸν στρατηγὸν καὶ διαμαρτύρεται ἐντόνως, ὁπότε τέλος καὶ ἀναγ-

κάζει αὐτὸν νὰ ὑποχωρήσῃ κᾶπως εἰς τὰς παραλόγους ἀξιώσεις του, ὥστε νὰ τυφελίζωνται εἰς τὸ ἐξῆς μόνον οἱ ἀποδεδειγμένως δράσαντες, καὶ μετὰ σχετικὴν διαδικασίαν. Γεννᾶται βραδύτερον τὸ ζήτημα τῆς παραδόσεως τῶν ὄπλων καὶ τῆς περιθάλψεως τῶν ἐναπομεινόντων ἐνταῦθα Ἄγγλων, καὶ ὁ Δεσπότης μὲ διαφόρους ἐλιγμούς κατορθώνει καὶ παρελκύνει τὰ ζητήματα ταῦτα, ὥστε καὶ τὰ ὄπλα καταλλήλως νὰ ἀποκρυβοῦν ὑπὸ τῶν κατόχων τῶν καὶ οἱ Ἄγγλοι νὰ τακτοποιηθοῦν προσηκόντως καὶ ἀσφαλῶς. Ὁ κατακτητὴς ἐδίψα ὁμως πάντοτε ἀπὸ αἷμα καὶ πάντοτε ἄφθονον ἔρρεε τὸ κρητικὸν αἷμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος. Πόσοι τότε δὲν ἐσώθησαν καὶ δὲν παρεηγορήθησαν ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον! Ἄλλὰ τὸ τοιοῦτο εἶναι ζήτημα ἱστορίας πλέον. Ὁ Ἅγιος Κυδωνίας ἀπέβη σὺν τῷ χρόνῳ ὁ μόνος ἐν Κρήτῃ, ὅστις ἐτόλμα νὰ ἀντικρύξῃ τοὺς Γερμανοὺς καὶ μὲ ἄφθαστον πατριωτισμὸν νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ ζητήματα ὅλης τῆς Κρήτης. Ἡ Ἐπισκοπὴ του ἦτο ἀνοικτὴ ἡμέραν καὶ νύκτα, ἀλλὰ καὶ πάντοτε γεμάτη ἀπὸ πονεμένους καὶ κατατρεμένους ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Ὁ καθένας δὲν ἐτόλμα τότε νὰ ἐπεμβαίῃ ἐπιτοιοῦτου εἶδους ὑποθέσεων καὶ μόνον ὁ Ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος διετέλει ἄφοβος καὶ ἀκλόνητος. Ἡ κατάστασις αὐτὴ ἐξακολουθεῖ μέχρις ὅτου ἐμφανίζεται εἰς τὴν ὑπαιθρον τὸ κίνημα τῆς ἐθνικῆς ἀγτιστάσεως, ὅποτε καὶ πάλιν οἱ Γερμανοὶ ἀγριεύουν περισσότερο καὶ αἱ θανατώσεις πάλιν πληθύνονται. Ὁ Ἐπίσκοπος ὁμιλεῖ καὶ τώρα εὐθαρσῶς πρὸς τοὺς Γερμανοὺς, ἀλλὰ τώρα πλέον καὶ προσθέτει, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἐθνικὴ ἀντίστασις ἐκδηλος καὶ καταφανής, δι' ἧ καὶ οἱ Γερμανοὶ πρέπει νὰ σκέπτονται διαφορετικὰ. Πάντως καὶ τώρα ὁ Ἐπίσκοπος πολλοὺς σφίξει καὶ πολλὰ προλαμβάνει, ἀλλὰ εἶναι καὶ πολλὰ τὰ δοα κάνουν οἱ Γερμανοὶ

Τέλος ἦλθεν ὁ καιρὸς, ὅποτε ἔπρεπε ν' ἀποσυρθῇ ὁ τότε Ὑπουργὸς Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης, κατηγορηθεὶς ἐπὶ γερμανοφιλίᾳ. Σύμπερ τότε ὁ λαὸς τοῦ Νομοῦ Χανίων καὶ τῆς Κρήτης οἰκειοθελῶς καὶ αὐθορμήτως ἀναδεικνύει καὶ ἀναγνωρίζει ὡς Ὑπουργόν του Γενικὸν Διοικητὴν (Σεπτέμβριος 1944) τὸν Δεσπότην του, ἀπὸ τὸν ὁποῖον καὶ ἀπαιτεῖ τὴν συμφιλίωσιν μεταξὺ τοῦ διαμαχομένου λαοῦ τῆς Κρήτης, λόγῳ κομματικῶν ἀντιθέσεων καὶ τὴν ἐξάλειψιν πάσης παρεξηγήσεως μεταξὺ τῶν διαφόρων πολιτικῶν ἀποχρώσεων. Οὐδεὶς ἐναντιοῦται, ἀλλὰ πάντες πειθαρχοῦν καὶ αἱ συμφωνίαι Δρομάρizas, Ζούρβας καὶ λοιπαὶ θὰ μένουν ἱστορικαί, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄκρον τιμητικαὶ διὰ τὸν συμφιλιωτὴν Δεσπότην. Οὕτως ἡ Ὑπουργία αὐτὴ τοῦ σεμνοῦ αὐτοῦ Ἱεράρχου θὰ παραμείνῃ ὡς ἱστορικὴ ἐποχὴ ὑψίστης σπουδαιότητος καὶ μεγίστης ἀξίας ὅπου ἐνεργεῖ τις καὶ σκέπτεται ἐθνικῶς καὶ μόνον, δὲν ὑπάρχει φόβος ἀποτυχίας ἢ παρεξηγήσεως. Ὁ Δεσπότης ἀναγνωρίζεται ὡς Ὑπουργὸς — Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης καὶ διορίζεται καὶ ἐπισήμως ὡς τοιοῦτος ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς Ἀρχάς, ὅποτε ἀποβαίνει καὶ ὁ σπουδαιότερος διάγγελος καὶ ὑποστηρικτὴς τῶν ἐθνικῶν δικαίων μεταξὺ Ἄγγλων, Γερμανῶν καὶ ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως. Ὁ Ἐπίσκοπος ὁμιλεῖ τώρα πρὸς

τούς Γερμανούς ὡς Ἕλληνας Κυβερνήτης τοῦ τόπου καὶ δὲν ὑποχωρεῖ εὐκόλα εἰς αὐτούς, ἢ μᾶλλον αὐτοὶ ὑποχωροῦν εἰς αὐτόν. Εἰς τὰς μεταξὺ των συζητήσεις, διὰ τὰ διάφορα γεγονότα, ἐλέγχει αὐτούς, ἐπιρρίπτει εὐθύναις εἰς αὐτούς καὶ ὁμιλεῖ ὡς ψυχωμένος Ἕλληνας μὲ συναίσθησιν τῆς ἀποστολῆς του, ὡς καὶ τῆς θέσεώς του, ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς, ἣν κατέχει. Ἡ Ὑπουργία του παρατείνεται μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ 1945, καὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα αὐτὸ δὲν ἔχει νὰ εἶπῃ τις διὰ τὸν Ἅγιον Κυθωνίας, ὡς Ὑπουργὸν—Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης, εἰμὴ ὅτι οὐδεὶς παρεξήγησεν αὐτὸν ἀπὸ τὰς διαμαχομένας μεταξὺ των τότε πολιτικὰς μερίδας, διότι οὗτος εἰργάζετο ἐθνικῶς καὶ μόνον, ὅτι ἔσωσεν οὗτος ἑκατοντάδας ἀνθρώπων ἀπὸ τυφεκισμοῦς, ὅτι ἔδωσεν εἰς τοὺς Γερμανοὺς νὰ ἐννοήσουν, ὅτι κακῶς εἶχον ὑπολογίσει οὗτοι πάντοτε τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅτι συνεκράτησεν οὗτος τὰς πολιτικὰς ομάδας μὲ μεγάλην τέχνην καὶ δύναμιν, ὥστε νὰ μὴ συμβῆ καὶ ἐν Κρήτῃ ὅ,τι συνέβη ἀτυχῶς εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Τέλος εἶχε τὴν εὐτυχίαν ὁ Ἐπίσκοπος οὗτος νὰ ἴδῃ καὶ τὴν Κρήτην πλήρως ἐλευθέραν, ὁπότε καὶ παραδίδει εἰς τὰς νομίμως τότε ἐγκαθισταμένας Ἑλληνικὰς Ἀρχὰς τὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν ἐκράτησεν οὗτος μόνον, ἐφ' ὅσον ἦτο ἀπαραίτητος ἢ παρεμβασίς του πρὸς σωτηρίαν τῆς πατρίδος του ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ ἀπὸ τὴν ἀδελφοκτόνον αἱματοχυσίαν. Ἄπειρα τὰ παραδείγματα τῆς ὡς ἄνω δράσεως καὶ πολυἀριθμοὶ αἱ σκηναὶ αἱ διαπιστοῦσαι τὰ ἀνωτέρω, πλὴν ἅς τὰ παραλάβῃ αὐτὰ ἡ ἱστορία, ὁπότε καὶ θὰ δοθῇ ἀσφαλῶς θέσις εἰς τὸν Ἱεράρχην Χανίων ἐκεῖ, ὅπου καὶ τοῦ ἀρμόζει, μέσα δηλ. εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πάνθεον, δίπλα εἰς τοὺς Γρηγορίου καὶ Χρυσοστόμους, Γερμανοὺς καὶ Ἀθανασίους, οἵτινες πάντες καὶ ὡς θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ καὶ ὡς ἐθνικοὶ ἥρωες ἐτίμησαν τὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν ἐλάτρευσαν καὶ τὴν Πατρίδα, χάριν τῆς ὁποίας κατηναλώθησαν.

ΣΗΜ. Ἡ σκιαγραφία αὕτη, ὅπως καὶ ἡ προηγούμενη, παρελήφθησαν ἀπὸ τὸν ἡμερήσιον τύπον, ὅπου εἶχον δημοσιευθῆ, κατὰ διαφόρους ἐποχάς.

3. ἜΤΕΡΑ ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΒΑΣΕΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΕΝΤΥΠΩΣΕΩΝ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΩΤΣΟΛΑΚΗ, ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ. (ΚΑΤΑ ΜΑΪΟΝ 1945).

Δι' ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους καὶ τὸ ὄνομά του ἦτο ἀγνωστον, ὡς παραμένοντος διαρκῶς ἐν τῇ ξένῃ, μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ τέως Ἐπισκόπου μας ἀειμνήστου Ἀγαθαγγέλου Νινολάκη. Μόλις ὅμως ἐκενώθη ὁ Ἐπισκοπικὸς Θρόνος Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου ἐκ τοῦ θανάτου τούτου, ἐγένετο γνωστὴ ἡ ὑποψηφιότης τοῦ πρώτου. Ἀληθῶς οἱ συνεπαρχιωταὶ μας Ἀποκορωνιώται ἠὲ χαριστήθησαν, διότι προουτιμήθη ὡς Ἐπίσκοπος ὁ συνεπαρχιώτης μας αὐτός. Κατόπιν τῆς ἀνακηρύξεώς

του, ἠρεύνησα καὶ ἔμαθον, ὅτι εἶχεν οὗτος ἐπιδοθῆ εἰς μελέτας ἐπὶ τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος καὶ μάλιστα τῆς ἐποχῆς τῆς Ἐνετοκρατίας ἐν Κρήτῃ. Δείγματα τῶν τοιούτων του μελετῶν εἶναι ἡ ἔκδοσις τοῦ βιβλίου «Αἱ Σύνοδοι τοῦ Γερόλαμο Λάντο» καὶ ἡ «Ἱστορία τοῦ Καρδινάλου Βησαρίωνος». Τὴν τελευταίαν παρηκολούθησα εἰς τὸ ἐπανεκδοθῆν τότε, τῇ μερίμνῃ του, «Χριστιανικὸν Φῶς», με διευθυντὴν τὸν Γ. Καψωμένον, καὶ ἡ ὅποια ὁμῶς δυστυχῶς δὲν ἐξετυπώθη πλήρως, διαρπαγέντος τοῦ χειρογράφου τῆς, κατὰ τὴν κατάληψιν τῶν Χανίων ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Ὁ Ἐπίσκοπος οὗτος πρωτοστατεῖ ἔκτοτε, ἀπὸ τῆς χειροτονίας του, ὡς τοιοῦτος εἰς πᾶσαν φιλανθρωπικὴν κίνησιν. Ἔχω ἰδίαν προσωπικὴν ἀντίληψιν, ὡς μετέχων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ «Ταμεῖου Ἐλεημοσύνης» καὶ τῆς φιλανθρωπικῆς του, πρὸ τοῦ πολέμου, δράσεως. Πρὸς τοῦτον προσέτρεχον πάντες οἱ πάσχοντες καὶ πρὸς οὐδένα ἠρνεῖτο οὗτος νὰ παράσχῃ βοήθειαν. Πάντα τὰ φιλανθρωπικὰ σωματεία τῆς πόλεως, τελοῦντα ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτεῖαν αὐτοῦ, παρείχον πᾶσαν δυνατὴν συνδρομὴν πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Εἶχεν ἐπιτευχθῆ μάλιστα τότε νὰ περιορισθῆ σχεδὸν ἡ ἔπαιτία, καὶ ἡ πόλις μας ἐχαρακτηρίζετο ὑποδειγματικῆ ἀπὸ ἀπόψεως φιλανθρωπικῆς μερίμνης εἰς τὰς ἄλλας πόλεις. Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν μεγάλων θρησκευτικῶν ἑορτῶν, οὗτος μέχρι βαθείας νυκτὸς διένεμε βοηθήματα ἐξ ἐράνων, οἵτινες ἐγένοντο τῇ προσωπικῇ του μερίμνῃ καὶ ἐποπτεῖᾳ. Πολλὰς φορὰς τὸν παρηκολούθησα, με ἄλλα μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἐράνων ἢ τοῦ ἄνω Ταμεῖου, καὶ τὸν εἶδον δεχόμενον με ὑπομονὴν τὰς μεμφιμοιρίας τῶν μὲν, καὶ τὴν ἄρνησιν τῶν δέ. Τίποτε ὁμῶς δὲν τὸν ἀπεγοήτευσεν. Τέλος ἐπετύγχανεν τοῦ σκοποῦ του. Συναπεκόμιζε δὲ ἀρκετὰ ἀπὸ τοὺς ἐράνους αὐτοῦς, ὥστε νὰ διανεμώμεν ἕνα ποσὸν οὐχὶ εὐτελὲς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τέλος ὁμῶς ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ πόλεμος τῆς Ἰταλίας ἐξεργράφη. Πάντες τότε, ὡς μία ψυχὴ, ἀπεφασίσαμεν ν' ἀντιστῶμεν. Ὁ καθένας εἰς τὸν κύκλον αὐτοῦ εἰργάζετο πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν. Ἐκεῖνος ὁμῶς ὡς Ἐκκλησιαστικὸς Ἀρχηγὸς τοῦ τόπου μας ἐξεδήλωνεν περισσότερον τὰ πρὸς δρᾶσιν ἀποφασιστικὰ μας ταῦτα αἰσθήματα. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς Γερμανικῆς εἰσβολῆς ἐπληροφορήθημεν, ὅτι ἐτραυματίσθη. Βαθεῖα θλιψίς μᾶς κατέλαβεν. Εὐτυχῶς ὁ τραυματισμὸς δὲν ἦτο θανάσιμος καὶ εὐθὺς ἐτέθη πάλιν οὗτος ἐπὶ κεφαλῆς ζωηρᾶς κινήσεως τοῦ τόπου μας, πρὸς συμβολὴν εἰς τὸν ἀνῶνά ἐθνικῆς ἀντιστάσεως, χωρὶς νὰ παραλείπη συγχρόνως καὶ τὸ φιλανθρωπικὸν του ἔργον, ἀλλὰ, ὅπως καὶ προηγουμένως, ἐξασκῶν αὐτό. Διότι πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι καὶ πάντοτε, ἅμα μάλιστα τῇ κατὰ τὴν 6 Ἀπριλίου 1941 ἐπιθέσει τῆς Γερμανίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῇ καθόδῳ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως ἐν Χανίοις, ὁπότε ἦτο ὑποχρεωμένος ὁ Ἐπίσκοπος οὗτος νὰ μοιράζῃ τὸν χρόνον του, ἡμέραν καὶ νύκτα μεταξὺ τῶν ἐπισκέψεων καὶ ἀκροάσεων τῶν διαφόρων προσωπικοτήτων, πού εὐρέθησαν τότε ἐδῶ, Ἑλλήνων καὶ Ἀγγλων, διε-

τήρησεν ἀμέλιτον οὗτος, κοντά σ' αὐτήν του τὴν ἀκασχόλησιν, καὶ τὴν μέριμνάν του διὰ τοὺς διαφόρους τότε βομβοπλήκτους καὶ ἄλλους πολεμοπαθεῖς καὶ ἔνδεις.

Ἡ ἱστορικὴ ὁμῶς ἡμέρα τῆς 20 Μαΐου 1941 ἐξημέρωσεν, ὅτε ἡ ἀναμενομένη ἐπίθεσις τῶν Γερμανῶν κατὰ τῆς Νήσου μας ἤρχισε. Τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐπιθέσεως ταύτης ἐνθουσιασμός καὶ ἐμμονὴ πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ συνεῖχε τοὺς πάντας καὶ ὁ Ἐπίσκοπός μας δέ, ἔξει καὶ αὐτὸς καὶ ἐνθουσίαζε τὸ ποίμνιόν του. Οἱ ἀρμόδιοι ὁμῶς ἐν γνώσει τῆς πραγματικότητος οὔτε τὸν μὲν, οὔτε τοὺς δέ, ἐνημέρωνον περὶ τῆς καταστάσεως. Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τὰ πράγματα μετεβλήθησαν καὶ πάντες διεσκορπίσθημεν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν βομβαρδισμῶν, πυρκαϊῶν καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης τὴν εἴσοδον τῶν νικητῶν εἰς τὴν πόλιν μας καταστροφῆς. Ποῦ ἐκεῖνος εὐρέθη ἄγνοῶ.

Ἐνα μόνον γνωρίζω, ὅτι, ἅμα τῷ ἀκούσματι, ὅτι οἱ κατακτηταὶ ἐφόνεον εἰς τὰ διάφορα χωριά τῆς περιφερείας του (Ἀλυκιανόν, Ἀγυιάν, Κυρτομάδο, Στέρνες κλπ.) τοὺς κατοίκους των, ἐκδικούμενοι, εὐρέθη πάλιν οὗτος εἰς τὴν θέσιν του. Ὄταν τὸν πρωτοσυνήνητσα ἀπὸ τὴν θλίψιν καὶ τὴν φρίκην, πού ὅλους μᾶς συνεῖχε τότε, εἶδον, ὅτι εἶχεν αὐλακωθῆ καὶ ἐκεῖνου τὸ μέτωπόν του, ἄλλως τε εἶχε καὶ τὸν τραυματισμόν του. Ἐνθυμοῦμαι δὲ ὅτι τότε ἠθέλησεν ὡς Ἱεράρχης τοῦ τόπου νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὰς γερμανικὰς στρατιωτικὰς ἀρχάς, ἵνα προσπαθῆσῃ νὰ μειώσῃ τὴν μῆνιν αὐτῶν. Οὐδεὶς ὁμῶς σεβασμός καὶ πρὸς τὸν Κληρὸν ἐπεδείχθη ὑπὸ τῶν ὑπερφιάλων ἐκεῖνων κατακτητῶν, ὅπως καὶ πρὸς ὅλους. Αὐτὸ ὁμῶς δὲν τὸν ἀπεγοήτευσε καὶ ἤρχισεν ἐργαζόμενος πρὸς διάσωσιν τῶν φονευομένων κατοίκων.

Καὶ πρῶτον, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ μηνὸς Ἰουλίου τοῦ ἔτους τούτου, ἂν ἐνθυμοῦμαι καλῶς, συλληφθέντων 7—10 κατοίκων τοῦ χωρίου Μουζουρά Ἀκρωτηρίου, διότι ἀντεστάθησαν κατὰ τὴν προσγείωσιν τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν, καὶ κινδυνεύοντων νὰ ὑποστῶσι τὴν τύχην τῶν κατοίκων τῶσων ἄλλων χωρίων, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τοῦ βυρσοδέψου Χαλέπας Κ. Γαλάνη, κινδυνεύοντος καὶ αὐτοῦ νὰ πάθῃ τὸ αὐτό, ὁ Ἐπίσκοπος συνέστησε, διὰ τὸ ἀποτελεσματικώτερον, ἐπιτροπὴν ἀντιπροσωπεύουσαν τὸν τόπον ἐναντι τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν. Αὕτη ἀπετελέσθη, πλὴν αὐτοῦ, ἀπὸ τὸν τότε Δήμαρχον Ν. Σκουλᾶν, Ιατρον Ἰ Παῖζην, Χ. Πωλογεώργην, ἔμπορον, Ἐμμ. Πανηγυράκην, τῶς πρόεδρον Ἐφετῶν καὶ τὸν δικηγόρον Κυρ. Μητσοιάκην. Ἐπεσκέφθη δὲ ἐπανειλημμένως ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη τὸ στρατηγεῖον, σταθεμεῖον εἰς Πελεκαινίαν, μέχρι τῆς διασώσεως τούτων. Γνωρίζω ἐκ πληροφοριῶν τοῦ φίλου μου Ἰ. Παῖζη ποῖαν συμπεριφορὰν ἀνοίκειον καὶ ἀπέδουσαν πρὸς τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα τοῦ Ἐπισκόπου μας ἐπέδειξαν τότε οἱ... εὐγενεῖς κατακτηταὶ πρὸς αὐτόν. Ἀλλὰ οὗτος πρὸς ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν πάντοτε ἀπέβλεπε, πρὸς διάσωσιν τῶν κατοίκων. Τοῦτο δὲ καὶ τελικῶς ἐπέτεύχθη.

Διὰ πόλους καὶ πόσους ἄλλους συλληφθέντας, καταδιωχθέντας,

έκτοπισθέντας, διαρκούσης τῆς σκληρᾶς δουλείας ὑπὸ τῶν κατακτητῶν, ἐπενέβη, παρεκάλεσε καὶ ἐπίσεν ὁ Ἐπίσκοπός μας οὗτος τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Γερμανῶν ἐνταῦθα, ἀγνοῶ καὶ δὲν πρόκειται ν' ἀναφέρω, διότι δὲν ἔχω ἴδιαν τῶν πραγμάτων ἀντίληψιν. Γνωρίζω μόνον τοῦτο, ὅτι οἱ συγγενεῖς αὐτῶν πρὸς αὐτὸν τὸ πρῶτον προσέτρεχον καὶ αὐτὸς ἀμέσως ἐπενέβαινε, ἄλλοτε ἐπιτυχάνων καὶ ἄλλοτε ἀποτυχάνων, ὅπερ ὅμως τὸ δεῦτερον δὲν πρέπει νὰ τῷ καταλογισθῆ, διότι τὸ πᾶν ἐξηρτάτο τότε ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως. Ὁ κατακτητὴς ὅμως τέλος μᾶς ἐζήτησε τὴν παράδοσιν τῶν ὄπλων, πού ἔφερεν ὁ ἀγροτικὸς ἐν γένει πληθυσμὸς ἔναντι τῆς χορηγηθησομένης ὑπ' αὐτοῦ ἀμνηστίας, ὁπότε ἐτέθη πάλιν ὁ Ἐπίσκοπος ἐπὶ τὸ ἔργον, καὶ ἔργον κοπιῶδες, διότι ἔπρεπε νὰ ἐπισκεφθῆ οὗτος μετὰ τῶν σχηματισθεισῶν πρὸς τοῦτο ἐπαρχιακῶν ἐπιτροπῶν τὰ ἀγροτικὰ χωριά. καὶ ἄχαρι, διότι καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν δὲν ἀπεδέχοντο ὡς ὀρθὴν ὅλοι τὴν παράδοσιν ταύτην. Ἐπρόκειτο δηλ. περὶ μέτρου, τὸ ὅποῖον ἔθιγε τὴν πρὸς τὰ ὄπλα λατρείαν τοῦ Κρητὸς καὶ ἀπρητεῖτο ἀρετὴ μαστιρία, ἵνα ἀντιληφθοῦν οἱ χωρικοὶ τὴν ὑφισταμένην ἀνάγκην. Παρηκολούθησα τοῦτον ὡς μέλος τῆς ἐπαρχιακῆς ἐπιτροπῆς Ἀποκορώνου — Σφακίων τὴν 27 καὶ 28 Σ)βρίου 1941, ὅτε ἐπεσκέφθημεν, πρὸς σύστασιν καὶ δικαιολόγησιν τῆς ἀνάγκης τῆς παραδόσεως τῶν ὄπλων τούτων, τὰ περισσότερα χωριά τῶν ἐπαρχιῶν Ἀποκορώνου καὶ Σφακίων. Ὁ Ἐπίσκοπος εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀνέπτυξε τοιαύτην διπλωματικότητα, ὥστε ἐνῶ ἐπρόκειτο περὶ τῆς παραδόσεως τῶν ὄπλων, ἐνεψύχωνεν οὗτος τοὺς κατοίκους νὰ τὰ ἀποκρύψουν, ὅπερ καὶ ἐγένετο, παραδοθέντων μόνον παληοσαϊδηρικῶν τιμῶν. Ὁμίλει, συνίστα, συνεβούλευεν. Ἡ ἀμνηστία τέλος, χάρις εἰς τὰς προσπαθείας αὐτάς, ἐπετεύχθη.

Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 1943 καὶ νέαν διαβεβαίωσιν περὶ τῶν νομιμοφρόνων αἰσθημάτων τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Νήσου, μᾶς ἀπήτησαν οἱ Γερμανοί. Διὰ τοῦτο καὶ πάλιν τὴν 17ην τοῦ μηνὸς τούτου, τῇ πρωτοβουλίᾳ πάλιν τοῦ Ἐπισκόπου μας, ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν τῆς τότε Γεν. Δ)σεως Κρήτης, συνεκεντρώθημεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Ἐφετείου περὶ τοὺς ἑκατὸν καὶ πλέον συμπολίτας μας καὶ ἐξεδηλώσαμεν ὡς ἐπιτροπή, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἐπισκόπου, τὴν τοιαύτην βούλησίν μας.

Ἄλλον σοβαρὸν σταθμὸν τῶν μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Νήσου καὶ τῶν κατακτητῶν σχέσεων καὶ νέαν δοκιμασίαν τοῦ Ἐπισκόπου μας ἀπετέλεσεν ἡ ἀπειλή τῶν κατακτητῶν, κατὰ τὸ 1944 καὶ 1945, ὅτι θὰ καταστρέψουν τὰ πάντα, ἂν δὲν διαλυθοῦν αἱ ἀνταρτικαὶ ὀμάδες, πού τότε συνέστησαν αἱ δύο πολιτικαὶ Ὄργανώσεις ΕΑΜ καὶ ΕΟΚ. Συνεδυάσθη τοῦτο μὲ τὴν ἀνάγκην τῆς συμπτώξεως τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων καὶ τὴν μερικὴν καὶ κατὰ προσοδευτικὴν ἐξέλιξιν ἀναχώρησιν αὐτῶν ἐκ τῶν περισσότερων μερῶν τῆς Νήσου, πρὸς τὰ Χανιά, καὶ ἐντεῦθεν πρὸς ἐπάνω.

Και νέα συγκέντρωσις συμπολιτών ἐγένετο και τότε εις την αίθουσαν των <Ολυμπίων> και νέα Λαϊκή επιτροπή ἐξελέγη ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἐπισκόπου, ἐκ ταύτης. Κατόπιν δὲ πολλῶν συζητήσεων, ἐρίδων, προτάσεων και ὑποβολῆς διαφόρων γνωμῶν, ἐξελέγη τότε διλογμελής επιτροπή, ἣτις ἐπεσκέφθη εις τὰς ἑδρας των τοὺς ἰθύνοντας τὰς Ὀργανώσεις ταύτας. Ἴνα ἐπιτύχη μάλιστα τότε τὴν μεταξὺ των δύο ἀντιμαχομένων ἀλλήλας Ὀργανώσεων τούτων συνεννόησιν, δὲν ἔδει λασσε και τὰ κατσάβραχα ἀκόμη ν' ἀνεβῆ ὁ Γέρω—Δεσπότης μας.

Μία ἄλλη ὁμως περίοδος τῆς ζωῆς του ἐν τῷ μεταξὺ ἠνοίγετο. Ὅ μὲχρι τότε Γενικὸς Διότης Κρήτης Ι. Πασσαδάκης, ἀφ' οὗ ἀπερρίφθη ἡ περὶ συστάσεως πολιτοφυλακῆς πρότασις του παρὰ τῆς ὡς ἄνω Λαϊκῆς Ἐπιτροπῆς και ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου, δι τι θὰ ἐγένετο ἀντικείμενον ἐκδικήσεως παρὰ των παθόντων ὑπὸ των Γερμανῶν, διαρκούσης τῆς κατοχῆς, παρητήθη. Κατὰ τὴν ψυχολογικὴν δὲ ἐκείνην στιγμὴν, καθ' ἣν και ἡ κατάστασις ἦτο ἐκρυθμος και ἐπιθέσεις ἠπειλοῦντο και παρὰ των κατακτητῶν και παρὰ των Ἑλλήνων μεταξὺ των, λόγῳ ἐξάψεως των πολιτικῶν παθῶν, τῇ ὑποδείξει και τοῦ παραιτηθέντος Ὑπουργοῦ Πασσαδάκη, ἐγένετο ὑπὸ πάντων δεκτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐξουσίαν ὁ Ἐπίσκοπος. Ἐκτοτε ὁμως τὸ μαρτύριόν του ἤρξατο νὰ γίνεται και πλέον τραγικόν. Οἱ Γερμανοὶ πρὸς αὐτὸν ἀπηυθύνοντο ὡς ἐκπρόσωπον τοῦ τόπου διὰ τὰς ἀτομικὰς ἢ και ὁμαδικὰς παραβάσεις των Ἑλλήνων, ἀλλὰ και οἱ Ἑλληνας πρὸς αὐτὸν προσέτρεχον διὰ τὰς τυχόν καταπιέσεις των ξένων στρατευμάτων ἐναντι τούτων. Οἱ συγγενεὶς των καταδικασθέντων εις θάνατον δι' αὐτοῦ ἐζήτησαν τὴν μετρίασιν τῆς ποινῆς των, οἱ καταδικωόμενοι τὴν παῦσιν τῆς καταδίωξεως των, οἱ συλλαμβανόμενοι τὴν ἀπόλυσιν των, οἱ κάτοικοι των καταστρεφομένων χωρίων τὴν διάσωσιν των σκευῶν των, οἱ αἰχμάλωτοι τὴν ἀνταλλαγὴν των. Ἐτρέχε, παρεκάλει, συνίστα, ὑπέσχετο, ἠγωνία, ἐστενοχωρεῖτο, ἔγραφεν, ἀλλὰ και οὐδέποτε ἠρνεῖτο τὴν συνδρομὴν του εις οἰονδήποτε ὁ Ἐπίσκοπος.

Και νέος ὁμως σκόπελος εὐρέθη πρὸ αὐτοῦ, ἵνα τὸν ἀπασχολήσῃ. Κατὰ Ἀπρίλιον 1945 ἐπληροφορήθημεν, ὅτι μονάδες ἀνταρτῶν τοῦ ΕΑΜ συνεκρούσθησαν εις χωρίον Ἀλίκαμπος Ἀποκορώνου μετὰ δυνάμεως ἀνταρτῶν τῆς ΕΟΚ. Και νέαν ἐπέμβασιν ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ αὐτοπροσώπως τότε ὁ Ἐπίσκοπος μετὰ συνεπαρχιωτῶν μας, ἐρχόμενος εις ἐπαφὴν μετὰ των ἰθύνόντων τὰς ὀργανώσεις ταύτας, πρὸς ἐπίλυσιν τῆς διαφορᾶς των. Πρὸς τοῦτο συνοδευόμενος ὑπὸ τινων συνεπαρχιωτῶν μας ἐπιστημόνων και τοῦ Στεφάνου Δ. Μυλωνάκη Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Κρήτης τότε, διὰ δυὸ αὐτοκινήτων ἐφθασε, και με αὐτὸν και ἡμεῖς, διότι συμμετεῖχον και ἐγὼ εις τὸ σημεῖον, ὅπου εἶχε καταστραφῆ ἡ γέφυρα ἢ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Χανίων πρὸς Φρὸς και ἐκεῖθεν πεζῇ σχεδὸν μέχρι των Βρυσῶν και ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ χωρίου Ἀλίκαμπος, λόγῳ βλάβης τοῦ αὐτοκινήτου και καταστροφῆς και ἐμφράξεως τῆς ὁδοῦ. Ἐκεῖ εις τὸν Ἀλίκαμπον ἀφοῦ παρε

κάλεσεν ὁ Ἐπίσκοπος τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου τούτου καὶ τοὺς ἐκεῖ ξένους νὰ λύσουν τὴν διαφορὰν των, ποὺ εἶχεν ἀναφυῆ μεταξὺ τῶν κατοίκων τούτων καὶ τῶν κατοίκων τῶν μικρῶν παρακειμένων χωρίων Φιλίππου, Χάμπαθα, Μάζης καὶ Φονέ, καὶ νὰ διακανονισθῇ καὶ τὸ ζήτημα τῆς καταλήψεως τῆς πρὸς τὸν Ἀποκόρωνα ἐκ Ρεθύμνης διόδου «Κλίματος», ὁμιλήσας κατ' ἴδιαν πρὸς τοὺς ἰθύνοντας καὶ δημοσίᾳ πρὸς ὄλους, ὡμίλησε ἐπίσης κατευναστικῶς καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς Στεφ. Μυλωνάκης καὶ οὕτως τὰ πάθη ἐκόπασαν. Κατόπιν, ἄνευ τινὸς ἀναπαύσεως, κατήλθομεν εἰς τὸ χωρίον Μάζα, ὅπου ἐγένοντο νέαι συστάσεις καὶ ἐκεῖ πρὸς τοὺς κατοίκους καὶ τὸν ἐπὶ κεφαλῆς ἀνταρτικῆς ομάδος Μιχ. Ξανθόν. Ἐκεῖθεν περὶ μετέβημεν εἰς Βρύσες, ὅπου καὶ ἐγένετο συνάντησις μετὰ τοῦ ταξιάρχου Κωνστ. Γαλάνη καὶ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ, παρουσιασάντων τὴν κατάστασιν ἔκρυθμον καὶ ἐπεκείμενον ἄφευκτον τὸν κίνδυνον. Ὁ Ἐπίσκοπος ὅμως καθυσύχασεν αὐτούς, ὅτι θὰ προληφθοῦν ὄλα, καὶ ἀνεχωρήσαμεν ἐκεῖθεν καὶ ἐφθάσαμεν εἰς Χανιά.

Οὕτως ἔβαινον τὰ πράγματα μεταξὺ ἐπεμβάσεων, συνεχῶν ταξιδίων, εἰς ἄκρον κοπιαστικῶν, λόγῳ τοῦ χειμῶνος, πρὸς τὸ Ἡράκλειον καὶ Ρέθυμνον, ἵνα λύη τὰ ζητήματα, μεγάλα καὶ μικρὰ τοῦ νομοῦ, μαρὶ ὁ Ἐπίσκοπος, συνεννοούμενος μὲ τὰς ἐκεῖ ἀγγλικὰς καὶ ἐλληνικὰς ἀρχάς, καὶ ἀποστολῶν εἰς Ἀθήνας, ὅπως δώσῃ νὰ κατανοηθῶσιν αἱ ἀνάγκαι μας, διερχόμενος οὕτως τὸν χρόνον του διαρκῶς ἐν κόποις.

Δὲν παραλείπω ν' ἀναφέρω καὶ τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν λαϊκὴν ἐπισιτιστικὴν ἐπιτροπὴν, καίτοι νομίζεται ὑπὸ τινων, τῶν περισσοτέρων, ὅτι ἐπῆλθε ζημία σοβαρὰ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν της διὰ αἷτια, τὰ ὅποια δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἐξετάσω, εἶχεν ὅμως καὶ αὐτὴ καὶ τὴν ἐθνικὴν της δρασίν, ὅπερ καὶ σπουδαιότερον.

Μίαν ἄλλην σελίδα τῆς δράσεως τοῦ ἐν λόγῳ Ἐπισκόπου εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἀναφέρω ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ. Δύναμαι δὲ εὐτυχῶς νὰ πράξω τοῦτο, ὡς παρακολουθήσας αὐτὸν αὐτοπροσώπως κατὰ τὴν ἐνέργειαν ταύτην. Τὴν 26 Μαρτίου 1945 ἐλάβομεν τὴν πληροφορίαν εἰς τὴν πόλιν, ὅτι ἡ ἀπὸ πολλοῦ ἐκκρεμοῦσα ἔρις τῶν δύο ἀντιμαχομένων ὀργανώσεων ἐξελίχθη εἰς φόνους καὶ τραυματισμοὺς μεταξὺ τῶν ομάδων τούτων. Ἐπιστολὴ δὲ ἐνὸς τῶν στελεχῶν τοῦ ΕΑΜ, τοῦ Ἰωσήφ Μαυριγιαννάκη, ἱατροῦ ἐκάλει τὸν Ἐπίσκοπον καὶ Ὑπουργὸν νὰ προστρέξῃ εἰς Φρέ, κέντρον τῆς Ὄργανώσεως ταύτης καὶ τόπον καὶ προηγουμένου ἀναλόγου ἐπεισοδίου. Προσέφερα τότε καὶ ἐγὼ τὰς ὑπηρεσίας μου, ὅστις καὶ πρῶτος προέτεινα νὰ μεταβῇ ὁ Ἐπίσκοπος ἐκεῖ. Ὅποτε, ἀφοῦ εὔρε πρόθυμον ἀποδοχὴν ἢ πρότασιν μου αὐτῆ, μὲ ἄλλους τινὰς ἀνεχωρήσαμεν τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἐπίσκοπον διὰ Φρέ. Ἐγὼ, ὁ συνάδελφος Κ. Χαβρὲς καὶ οἱ ἱατροὶ Χ. Μπλαζου-

δάκης και Ἄντ. Μποτωνάκης ἀπετελέσαμεν τότε τὴν συνεδρίαν τοῦ Ἐπισκόπου. Ὄταν ἐφθάσαμεν εἰς Φρέ, βαδίσαντες περὶ ἀπὸ τῆς γαφύρας Μπαμπαλῆ μέχρις ἐκεῖ, εὔρομεν τὴν κατάστασιν ἔκρυθμον, ἕνα φονευθέντα εἰς τὸν ἐκεῖ ἱερὸν ναὸν τῆς Εὐαγγελιστρίας καὶ τοὺς ἰθὺνοντας τὸ ΕΑΜ ἐπιρρίπτοντας τὴν εὐθύνην διὰ τὸν συνεχιζόμενον εἰσέτι ἀδελφοκτόνον ἀγῶνα εἰς τοὺς εἰς τὸ παρακείμενον χωρίον Τζιτζιφὲ ἐστρατοπεδευμένους πολιτικούς τῶν ἀντιπάλου Εὐκίτας καὶ τᾶνάπαλιν. Ἀπειλαὶ καὶ προθέσεις ἐκδικήσεως ἐξεδηλοῦντο παντοῦ. Τῇ ἐπιμονῇ τοῦ Ἐπισκόπου ὅμως οἱ προϊστάμενοι τῆς ἀριστερᾶς ἐντὸς τοῦ καταστήματος Στυλιανᾶκη ἐδέχθησαν τὰς ὑποδείξεις του καὶ τὰς πρὸς ὀριστικὸν τερματισμὸν τῆς διαφορᾶς τῶν προτάσεις του. Ὑστερον δὲ ἀπὸ μερικᾶς διαμαρτυρίας καὶ τῶν ἀνοργανῶτων πολιτῶν διὰ ἑμοῦ, καὶ ἀφοῦ οἱ πρὸς οὓς ἀπηυθυνόμεθα ἐζήτησαν τὴν διάλυσιν τῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων, ἐδέχθησαν καὶ οὗτοι νὰ ἀναθέσουν εἰς διμελῆ ἐπιτροπὴν, ἵνα συναντηθῇ αὕτη ἔξωθι τοῦ χωρίου μετὰ τοιαύτης τῶν ἀντιπάλων τῶν καὶ διακινονίσουν τὰς λεπτομερείας μιᾶς ἀνακομῆς, μέχρι τῆς ἐκδόσεως ἐπισήμου διαταγῆς, πρὸς διάλυσιν τῶν ὁμάδων τούτων ἢ διακανονισμὸν τῆς θέσεως ἐκάστου, πρὸς κατάπαυσιν τῶν τοιούτων ἐπεισοδίων, τῇ προσωπικῇ ἐπεμβάσει, παρὰ τῷ ἑλληνι στρατιωτικῷ διοικητῇ Κρήτης, τοῦ Ἐπισκόπου. Τόπος συναντήσεως τῶν δύο ἀντιπροσωπευτικῶν ἐπιτροπῶν ὠρίσθη ἡ ἐξοχικὴ οἰκία Καζαλάκη καὶ ἀνεχώρησαμεν πρὸς συνάντησιν τῶν ἀρχηγῶν τῆς ΕΟΚ εἰς Τζιτζιφὲ, εἰδοποιηθέντων διὰ τινος συνδέσμου νὰ ἔρχωνται καὶ αὐτοὶ πρὸς συνάντησίν μας. Καὶ πράγματι ἔξωθι τοῦ χωρίου τοὺς συνηγήσαμεν ἐρχομένους, βαίνοντας τὴν ἀμαξιτὴν ὁδόν. Ἐδέχθησαν δὲ καὶ οὗτοι τὴν σύστασιν τῆς διμελοῦς ἐπιτροπῆς. Ὄταν ἐφθάσαμεν ὅμως εἰς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως, πού χωρίζει τὰ δύο χωριά, ἡ μεθ' ἡμῶν ἐπιτροπὴ ἐζήτησε νὰ γίνῃ ἡ συνάντησις ἐκεῖ καὶ, ἵνα ἐπιτευχθῇ τοῦτο, ἀπεστάλην ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου μας νὰ εἰδοποιήσω τοὺς ἐν Φρέ. Μόλις ὅμως ἐβάδισα βήματά τινα, καὶ ἐγὼ καὶ οἱ λοιποὶ ἐδέχθημεν ἀρραῖα κατ'ἀρχὴν, πυκνότερα κατόπιν, πυρὰ ἀπὸ δύο ἀντιμαχόμενα φυλάκια. Οἱ πυροβολισμοὶ δὲ οὗτοι δὲν κατέπαυον, καὶ παρὰ τὰς διαταγὰς τοῦ ταγματάρχου τῆς ΕΟΚ Σαριδάκη. Διετρέξαμεν τότε τὸν κίνδυνον νὰ μᾶς σκοτώσουν ἐκεῖ, καὶ ἐκείνους ἰσταμένους καὶ ἐμὲ τρέχοντα, ἀλλὰ καλῶς διακρινόμενον. Ἀποκλείεται ἡ πλάνη, δὲν ἀποκλείεται ὅμως ἡ παράλειψις σχετικῶν διαταγῶν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅταν ἐφθασα εἰς τὴν οἰκίαν Καζαλάκη οὐδένα εὔρον καὶ συνέχισα τὸν δρόμον μου πρὸς τὸ κυρίως χωρίον, μήπως μάθω τὴν αἰτίαν τῆς ἀρνήσεώς των καὶ μεταπέσω τοὺς δυσπιστοῦντας. Μόλις ὅμως εἰσῆλθον εἰς τὴν πλατείαν καὶ μοῦ ἐχορηγοῦντο ἔγγραφοι ἐξηγήσεις πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον, τῶν ἀρνούμενων νὰ ἐξέλθουν τοῦ χωρίου, σφαῖραι πυκνότεραι ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Τζιτζιφὲ μᾶς διεσκόρπισαν, πρὸ τοῦ βεβαίου κινδύνου νὰ μᾶς σκοτώσουν. Μετὰ τὴν σκέψιν, ὅτι ἡ ἰδιότης μου μετὰ διησφάλιξε καὶ ὅτι ἴσως νὰ κατέπαυε τὸ πῦρ, ἀνεχώρησα πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἐπι-

σκόπου μου. Τὰ πυρὰ ὁμως ἐσυνεχίζοντο, μὴ διακοπέντα οὔτε, ὅταν ὁ Ἐπίσκοπος ἐφάνη ἐρχόμενος εἰς Φρέ, ὁπότε ἐγὼ μὲν δὲν διέκοψα τὴν πορείαν μου, ἐκεῖνος δὲ διατρέξας ἄμεσον κίνδυνον καὶ τρέχων καὶ κρυπτόμενος εἰς τοὺς παρατυγχάνοντας ξηροτοίχους, ἔφθασε τέλος εἰς τὸ χωρίον. Κατόπιν ἔφθασαν καὶ οἱ ἄλλοι. Ὅλοι ἀντελήφθημεν, ὅτι δὲν ὑπῆρχε πρόθεσις πρὸς συμφιλίωσιν. Καὶ γαί μὲν ἐπηκολούθησε μία συζήτησις πάλιν μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Εἰ. Α. Μ. ἐν τῷ ἱατρείου Παπαδάκη καὶ ἐδόθη καὶ ἓν ὑπόμνημα πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον, περιλαμβάνον τοὺς ὅρους τούτου, ἀλλὰ ἀνεγνωρίσαμεν πάντες ὅτι ἡ ἀπόπειρά μας ἔμεινεν ἄνευ τινὸς θετικοῦ ἀποτελέσματος. Ὡς ἐκ τούτου, θλιβόμενοι καὶ ἀπογοητευθέντες ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τοῦ χωρίου Φρέ, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ κρότοι ἀνταλλασσομένων πυροβολισμῶν ἐδοιοῦντο εἰς τὸν ἀέρα, μαθόντες τὴν ἐπομένην τὰ ἀποτελέσματα. Εἰς νεκρὸς καὶ τινες τραυματαίαι ἦσαν τὰ πρῶτα θύματα τῆς συνεχισθείσης ταύτης μάχης τὴν νύκτα, μὲ τὸ ἐπὶ πλέον, ὅτι καὶ κατὰ τὰς ἐπομένας δύο ἡμέρας ἡ ἀδελφοκτόνος διαμάχη ἐξηκολούθησεν ἐκεῖ καὶ τὰ γύρω χωρία, ὁπότε καὶ ἄλλα θύματα ταύτης ἐστρώθησαν εἰς τὸ ἔδαφος.

Διὰ τοῦτο καὶ πάλιν τότε ἐπέζητήθη ἡ ἐπέμβασις τοῦ Ἐπισκόπου ὑπὸ πολλῶν λαϊκῶν ἐπιτροπῶν. Δι' ὅ καὶ εὐθὺς ἀμέσως νέα συγκέντρωσις πολιτῶν ἐπηκολούθησεν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν πάλιν καὶ νέα ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἐπισκόπου ἐπιτροπὴ ἐκλεγείσα, ἐπεσκέφθη τὰς ἐν Ἐπισκοπῇ Ρεθύμνης Ἑλληνικὰς Ἀρχάς, πρὸς ἔκδοσιν διαταγῶν, κατὰ τὴν ἀξίωσιν τοῦ φιλονόμου λαοῦ. Οὕτως δὲ καὶ τότε καὶ πάντοτε ἐνήργει ὁ Ἐπίσκοπος, μέχρις ὅτου ἐπέτυχε τελικῶς τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐμφυλίων αὐτῶν ἐρίδων καὶ πολιτικῶν ἀντεκδικήσεων καὶ τότε.

Θὰ ἦτο ὁμως παράλειψίς μου νὰ μὴ προσθέσω καὶ τὰ ὅσα εἶδον καὶ παρηκολούθησα καὶ κατὰ μίαν, κατὰ Ἀπρίλιον πάλιν 1944 ἐπίσκεψιν τοῦ Ἐπισκόπου παρὰ τῷ τότε διευθυντῇ τῆς γερμανικῆς ἀστυνομίας *Glembin*, μετὰ τῶν Γεωρ. Σαρρῆ, ἐμοῦ, Εὐτ. Κορκίδη καὶ Μιχ. Κοκολινάκη δικηγόρων, τοῦ Δημάρχου Χανίων Ἀ. Φυτράκη καὶ Μηνᾶ Κασιμάτη βιομηχάνου, ὡς καὶ τοῦ διερμηνέως Ἐλευθ. Σταυρακάκη, ὡς μελῶν λαϊκῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ ἀφορμὴ τοῦ διαβήματος ἐδόθη ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν πρὸς πρόληψιν πάλιν καὶ νέων ἐκτελέσεων Ἑλλήνων, εἰδικευθεῖσαν τέλος διὰ τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατούμενους τότε Σπ. Βαλυράκη, Δα. Καμπουλάκη καὶ Δ. Ἀλιγιζάκη. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὁμως ταύτῃ ὁ Ἐπίσκοπος ἔδωκε, διὰ μιᾶς προσλαλιᾶς του ἀνδροπρεποῦς, ζωηρᾶς καὶ σφριγώδους, γενικωτέραν σημασίαν εἰς τὴν συζήτησιν, ὁμιλήσας ἀνδρικώτατα, ξάστερα καὶ καθαρά. Δύναμαι νὰ εἶπω, ὅτι τὸν συζητοῦντα τότε, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, Ἐπίσκοπόν μας καὶ ἐκδηλώνοντα μὲ τοιαύτην ἀπροκάλυπτον στάσιν τὴν πρὸς γενικὴν ἀπελευθέρωσιν ἐπιθυμίαν ὅλων τῶν συμπολιτῶν μας, ἔθαύμαζον διαρκῶς καὶ ἀνεγνώριζον ἅμα ἐν τῷ προσώπῳ του τὴν πολεμοῦσαν πάντοτε διὰ τὰ δίκαια τοῦ Ἐθνους μας ὀρθόδοξον

ἑλληνικὴν Ἱερωσύνην. Ἄνεχωρήσαμεν ἐκείθεν, ὕστερον ἀπὸ ὠριαίαν καὶ πλέον συζήτησιν, ὑπερήφανοι ὄλοι, διότι διὰ τοῦ στόματος τοῦ Ἱεράρχου μας, ἐξεδηλώσαμεν καὶ πάλιν τὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν αἰώνιον πόθον μας, καὶ δὴ πρόσωπον με πρόσωπον πρὸς τὸν κατακτητὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

ΕΥΡΥΤΕΡΑ ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗ

1. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΩΣ ΟΜΙΛΗΤΗΣ ΑΠΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ ΒΗΜΑΤΩΝ

Ὅχι μόνον ἔγραψεν, ἀλλὰ καὶ διὰ διαλέξεων καὶ ἄλλων παρεμφερῶν ὁμιλιῶν τοῦ ὁ ιστοριοδίφης Ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης ἐξελαίκευε καὶ διέδιδε τὰ πορίσματα τῶν ιστορικῶν του ἐρευνῶν καὶ μελετῶν. Εἰς μίαν τοιαύτην διάλεξιν του ἐν Χανίοις ἐπρολόγισεν ὁ ἀείμνηστος γυμνασιάρχης Ἐμμανουὴλ Γενεράλης, εἰπὼν τὰ ἑξῆς σχετικῶς.

«Ἡ Αὐτοῦ Θεοφιλία, ὁ Ἐπίσκοπος καὶ πνευματικὸς ἡμῶν πατὴρ Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης εἶναι γνωστὸς εἰς τὸ ποίμνιον του, ὡς ποιμὴν ὁ καλός, ὅστις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων του, δι' ὃ καὶ παρακολουθεῖ αὐτὸν μετ' εὐλαβείας αὐτό, καὶ εὐχεται ὑπὲρ αὐτοῦ μακροήμερουσιν πρὸς ὀρθοτόμησιν τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας καὶ ἀπεκδέχεται τὰς ἀναφορὰς του πρὸς τὸν Δοτῆρα πάντων τῶν ἀγαθῶν, ὅταν ὑψώνη οὗτος ἰκέτιδας χεῖρας, δεόμενος νὰ ἐπιβλέπῃ ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ καὶ νὰ καταρτίξῃ τὴν ἄμπελόν του.

Τὸν γνωρίζει δηλαδὴ τὸ ποίμνιον του ὡς θεολόγον καὶ Ἀρχιερεά, ἐκτὸς μικροῦ ποσοστοῦ ἐκ τῶν πνευματικῶν τούτων τέκνων του, ἀλλ' ὁ Θεοφιλέστατος εἶναι ὑπολογίσιμος καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ἐξεταζόμενος, ὡς ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, ὡς φιλόλογος, ὡς ιστορικὸς καὶ δὴ ὡς μελετητὴς τῆς Κρητικῆς ἱστορίας, ἰδιαίτερος τῆς Βυζαντινῆς τῶν τελευταίων χρόνων καὶ τῆς Ἑνετικῆς.

Ὡς συγγραφέα δὲ πλείστων πραγματειῶν τοῦ τμήματος τούτου τῆς ἱστορίας μας παρουσιάζω ἡμῖν αὐτὸν τώρα, κατὰ τὸ ἐπικρατῆσαν ἐν τῷ «Χρυσοστόμῳ», τῷ διαλεκτικῷ τούτῳ βήματι, σύστημα. Θὰ ἀκροασθῆτε καὶ θὰ ἐκτιμήσῃτε μόνον σας τὰς μελέτας τοῦ λογιουλεῦιτου. Ἐγὼ ἀπ' ἑμαυτοῦ οὐδὲν λέγω, ἀπέναντι τῆς κρίσεως δύο ἐπιστημονικῶν ἐν τῷ Ἐθνει κορυφῶν, τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκη καὶ τοῦ Νικολάου Βέη, γνωστοτάτων ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐπιστήμῃ καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου «Ἀθηνῶν». Καὶ παραθέτει ὁ προλογίζων τότε γυμνασιάρχης τὰ ὅσα ἐγράφησαν διὰ τὸν ιστοριοδίφην Ἀγαθάγγ-

γελον ὑπὸ τῶν εἰρημένων καθηγητῶν, προσθέτων καὶ τὸ «εὐλογημένη ἡ μνήμη τοῦ Κωνσταντίνου Σάθα, ὁ ὁποῖος τὴν πρὸς τὰς ἱστορικὰς σπουδὰς ἀγάπην του μετέδωσε καταλλήλως καὶ εἰς τὸν τότε πανοσιολογιώτατον ἀρχιμανδρίτην Ἀγαθάγγελον Ξηρουχάκη, παρὰ τοῦ ὁποῖου δικαιούμεθα σήμερον νὰ ἀναμένωμεν καὶ ἄλλα ἔργα ἀνιάξια τῶν ἀνωτέρω». Θὰ προσκρούσω, ἐὰν ἐνταῦθα μνημονεύσω τὸν ἐν Ἀκρωτηρίῳ μαχητὴν διάκονον Ξηρουχάκη καὶ τὸν σημερινὸν ἀοκνον προστάτην τῶν δεομένων ἀντιλήψεως. Θὰ κινδυνεύσω νὰ ἀκούσω «καὶ τίς ψέξει αὐτόν»; Ὅθεν παρακαλῶ τὸν Θεοφιλέστατον νὰ παρέλθῃ εἰς τὸ βῆμα, ἐγκαινιάζοντα ἐπ' αἰσίοις οἴωνοις τὴν χειμερινὴν περίοδον τῶν ἐφετινῶν διαλέξεων τοῦ ἡμετέρου συλλόγου «Χρυσοστόμου».

2. ΟΙ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟΙ ΠΑΛΜΟΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗ

Ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, ὅτι ὁ ἄλλοτε Ἱεροδιάκονος Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης διεπνέετο, πλὴν ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν του εὐσέβειαν, καὶ ἀπὸ φλέγοντα πατριωτικὰ αἰσθήματα, ὡς καὶ ὅτι δὲν ἐδίσταζεν οὗτος, εἰς πρώτην εὐκαιρίαν, νὰ ἀφήνῃ τὸ Μοναστήρι του καὶ νὰ λαμβάνῃ τὸ ὄπλον του ἀνὰ χεῖρας κατὰ τῶν τότε ἐχθρῶν τῆς πατρίδος μας Ἐμμῆθη δηλ. οὗτος, πλήρως τοὺς ἄλλους ἀδελφούς του ἰσραωμένους τοῦ 1821, οἵτινες μὲ τὸν σταυρὸν εἰς τὴν μίαν χεῖρα καὶ τὸ ὄπλον εἰς τὴν ἄλλην ὑπεστήριζον καὶ προήσπιζον πάντοτε τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα καὶ τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τῶν ἀπηνῶν τότε ἐχθρῶν τῆς γλυκειᾶς μας Ἑλλάδος.

Πόσον πράγματι ἐξήρθη, ὡς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτὸ, ὁ ἑλληνικὸς κληρὸς μόνον ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι κάτοχοι τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, καὶ οἱ ὁποῖοι αἰσθάνονται μέσα των βαθεῖα τὴν ἔννοιαν τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος καὶ τὴν σημασίαν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας δύνανται νὰ ἐννοήσουν καὶ νὰ καταλάβουν!

Ἴνα ὁμοῦ δώσωμεν εἰκόνα τινὰ περὶ τῆς πολεμικῆς ταύτης δράσεως τοῦ νῦν Ἐπισκόπου μας, θὰ παραθέσωμεν ἐν σημείωμα τοῦ ἰδίου πρὸς τὰς «Κρητικὰς Μελέτας», περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμενον, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον κατεχωρίζετο τὸ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ἡμερολόγιον τοῦ ἐν Ἀκρωτηρίῳ στρατοπέδου τοῦ Ἀντωνίου Σήφακα, Ἀρχηγοῦ ἐξ Ἀποκορώνου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σημεῖωμα καταφαίνεται καὶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ Ἐπισκόπου τούτου εἰς τὴν τότε πολεμικὴν δράσιν. Καὶ γράφει λοιπὸν ὁ ἐν Βιέννῃ διαμένων τότε Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης πρὸς τὰς «Κρητικὰς Μελέτας» τὰ ἐξῆς: Σχετικῶς μὲ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ στρατοπέδου Ἀκρωτηρίου τοῦ Ἀντωνίου Σήφακα, τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται εἰς τὰς «Κρητικὰς Μελέτας» δεόν νὰ ἀναφερθῇ καὶ τὸ ἐξῆς: ὅτι αὐτὸς τότε, ὁ νῦν Ἐπίσκο-

πος Κυδωνίας και Ἀποκορώνου Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης, ἀγένειος ἀκόμη ἱεροδιάκονος ἀπεστάλη, πρὸ τῆς συγκροτήσεως ἀκόμη τοῦ στρατοπέδου, ἐκ μέρους τῶν μοναστηρίων Γουβερνέτου και Ἁγίας Τριάδος, εἰς Κεφαλαῖν Ἀποκορώνου, διὰ νὰ ἀγοράσῃ διὰ τοὺς ἐπαναστάτας, οἱ ὅποιοι ἤρχισαν ἤδη νὰ καταφθάνουν εἰς τὸ Ἀκρωτήρι μίαν κάσαν (κιβώτιον) φυσίγγια Σασεπῶ, ἡ ὁποία ὑπῆρχε, κατ' ἐξηκριβωμένας πληροφορίας, εἰς τὸ ὡς ἄνω χωρίον, ὅτι ἐπιστρέφων κατόπιν οὗτος μετὰ τοῦ πολυτίμου φορτίου του (τῶν φυσιγγίων) ἐκ Κεφαλαῖ, ἔβλεπε νὰ καίωνται τὸ σπῖτια τῶν Βόλη και τῶν ἄλλων τούρκων εἰς Στέρνες, Ἀρώνι και Κουνουπιδιανὰ Ἀκρωτηρίου και ὅτι, ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς Ἁγίαν Τριάδα, τὰ μὲν φυσίγγια ἀπεστάλησαν ἀμέσως στὶς Κορακιές, αὐτὸς δὲ διετάχθη νὰ μεταβῇ εἰς Χωραφάκια μετὰ τοῦ Στυλιανοῦ Πιστολάκη διὰ νὰ ἐπιστατήσουν και μεταφερθοῦν ἀσφαλῶς εἰς Ἁγίαν Τριάδα τὰ πολεμοφόδια και αἱ τροφαί, τὰ ὁποία θὰ ἀπεβίβαζεν ἐξάπανλῶς τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας τὸ ἀτμόπλοιον «Λαύρειον» εἰς τὸν Σταυρόν, παρὰ τὰ Χωραφάκια, ὅπερ και ἐγένετο.

Και ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ξηρουχάκης ἐξακολουθεῖ ἀναγράφων, ὅτι μετὰ τὴν μάχην τῆς 2 Φεβρουαρίου 1897, ὁπότε ἀνακατελάβωμεν τὰ τῆς προηγουμένης ἡμέρας θέσεις μας, ἔσταθεροποιήθη πλέον ἡ γραμμὴ μας—Κορακιές—Καλονοράδω—Προφήτη Ἡλία, ὁπότε και αἱ προφυλακαί μας στοῦ «Ἡλιάκη τ' ἀμπέλια», στοῦ «Ἡλιάκη τὸ σπιτάκι», «Καλονοράδω», «Προφήτη Ἡλία» κλπ. δὲν ἀπειχον, εἰς πολλὰ σημεῖα, οὔτε τριακόσια μέτρα ἀπὸ τὰς θέσεις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ και τῶν ἐντοπίων τούρκων, «Μόντε—Βάρδια» και «Ἁγιος Ματθαῖος». Ὡς ἐκ τούτου δὲ ἐλάμβανον χώραν τακτικὰ και ἀψιμαχίαι μεταξὺ τούρκων και χριστιανῶν, δι' ὃ και ἀπεφάσισαν οἱ τότε ναύαρχοι τῶν καλουμένων προστατίδων τῆς Κρήτης Μεγάλων Δυνάμεων, νὰ καταλάβωσι τὰς θέσεις τῶν τούρκων δι' ἰδικῶν των στρατιωτικῶν δυνάμεων, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ πλέον ἀμεσος ἐπαφὴ μεταξὺ ἡμῶν και τῶν τούρκων. Ὁ *Caneparo* μάλιστα, (ἰταλὸς ναύαρχος και πρῦτανις τῶν ναυάρχων τοῦ ἐν Κρήτῃ εὐρισκομένου τότε εὐρωπαϊκοῦ στόλου), μᾶς ἔστειλε δύο φέσια Βερσαλιέρων και μᾶς διεμήνυσεν, ὅτι ὁ ἰταλικὸς στρατὸς θὰ καταλάβῃ τὰς θέσεις τῶν τούρκων, φορῶν τοιαῦτα φέσια και ἅμα, ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς ἐκλάβωμεν ὡς τούρκους και νὰ τοὺς πυροβολήσωμεν. Καὶ προσθέτει ὁ ἐν λόγῳ ἀρχιμανδρίτης εἰς τὸ σημειωμὰ του τοῦτο ἐπὶ πλέον και τὰ ἐξῆς: ὅτι ὁ *Caneparo*, κατόπιν, ὡς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας συνεβούλευσε τὴν ἐκ Κρήτης τελείαν ἀπομάκρυνσιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, παρατηρήσας, ὅτι, ἐν ὅσῳ θὰ ὑπάρχῃ τουρκικὸς στρατὸς ἐν Κρήτῃ, οἱ ἐντόπιοι τούρκοι θὰ διαπράττουν φόνους χριστιανῶν, ὁπότε και οἱ χριστιανοὶ θὰ ἀποδίδουν τὰ ἴσα και ἡ Νῆσος οὕτω δὲν θὰ ἡσυχάσῃ ποτέ... Ὅτι ὁ *Caneparo* ἔζη ἐν Βενετία μέχρι τοῦ θανάτου του, ὅπως και ὁ τελευταῖος γενικὸς διοικητὴς Κρήτης ἐπὶ τουρκοκρατίας Γεώργιος Βέροβιτς—Πασᾶς..., ὅτι ὁ *Caneparo* διετήρει, ἐπάνω εἰς τὸ γρα-

φειόν του ἐν Βενετία, τὴν εἰκόνα τῆς ναυαρχίδος του ἐν Κρήτῃ «*Sardegna*», ὅπως καὶ θραύσματα ὀβίδων ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ «Προφήτῃ Ἡλία», ὡς ἐνθύμιον, καὶ ὅτι οὗτος ὠμίλει πάντοτε μετὰ μεγάλου θαυμασμοῦ διὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἀκρωτηρίου καὶ τὴν Κρήτην ἐν γένει, ὡς καὶ τὸ ὅτι, ὁσάκις μὲ ἔβλεπεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἔτρεχεν ἀμέσως κοντὰ μου καὶ μοῦ ἔλεγε «*cosa fa il tuo Venizelo*»? «*Lavora, Eccellenza*» ἦτο ἡ ἀπάντησις «*τι κάνει ὁ Βενιζέλος σου*»; «*εργάζεται, Ἐξοχώτατε*! Ταῦτα χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, παρακαλῶ νὰ προσθέσητε ἐν ὑποσημειώσει.

Βιέννη Σεπτέμβριος 1934

Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης

Πάντοτε δὲ ὁ Ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος, μετὰ συγκινήσεως καὶ ἰδιαιτέρας εὐχαριστήσεως, διηγείται ἀκόμη καὶ τώρα, τὰς πολεμικὰς του αὐτὰς περιπετείας, ὁσάκις παρουσιάζεται εὐκαιρία, εἴτε ἐπὶ τόπου, ὁσάκις πρόκειται νὰ γίνῃ σχετικὸς λόγος, εἴτε καὶ εἰς ἄλλας στιγμὰς πατριωτικῆς ἐξάρσεως καὶ κατανύξεως. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας αὐτὰς ὁ τότε ἱεροδιάκονος Ξηρουχάκης, εἰς τὸν «Προφήτην Ἡλίαν» δηλαδὴ τοῦ Ἀκρωτηρίου, ἄνωθι τῶν Χανίων, ἐστήθη κατόπιν τὸ ἄγαλμα τῆς ἐλευθερίας, τοῦ μεγάλου ἐκεῖνου συμβόλου τῆς ἐλευθερίας κατὰ τῆς τυραννίας, τῆς πείστεως κατὰ τῆς ἀπιστίας, τῆς ἠθικῆς δυνάμεως τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τῆς ὕλικῆς βίας τῶν δυνατῶν. Ἐκεῖ εὐρίσκειται τώρα καὶ ὁ τάφος τοῦ μεγάλου συμπατριώτου μας Ἐλευθερίου Βενιζέλου, μεθ' οὗ συνεπολέμησεν ἀνάτὰ μέρη αὐτὰ καὶ ὁ νῦν Ἐπίσκοπος Ξηρουχάκης, ὅστις, ὅπως ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς παρακάτω προσφωνήσεώς του, κατὰ τὸ ἐτήσιον μνημόσυνον (1936) τοῦ ἀειμνήστου Βενιζέλου, μεθ' ὑπερηφανείας ἀναμνησθῆται τὰς πολεμικὰς δάφνας, τὰς ὁποίας μαζὶ ἐκεῖ, εἰς τὸν τόπον αὐτόν, ἐδρέψαντο πολεμοῦντες καὶ οἱ δύο ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας. Ἴδου ἡ προσφωνήσις: «Μεγάλε Βενιζέλε, καθὼς ὑπῆρξας Μεγάλος εἰς τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς τῆς Κρήτης ἀγῶνας, ὑπῆρξας καὶ μέγας συμφιλιωτὴς τοῦ Ἔθνους, καὶ διὰ τοῦτο ἦλθον ἐπὶ τοῦ τάφου σου καὶ ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ Ἐθνικὸς Κυβερνήτης καὶ προσηυχήθησαν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς σήμερον, ἐπὶ τῇ ἐπετείᾳ τοῦ θανάτου Σου, ἦλθομεν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος νὰ προσευχηθῶμεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τάφου σου. Σὲ βλέπω, μέγαλε Βενιζέλε, διὰ τῶν ὀμμάτων τῆς ψυχῆς του ἐστεφανωμένον, καὶ τὴν μεγάλην σου μορφὴν, τὴν μεγάλην μου ψυχὴν, ἱπταμένην ἄνωθεν ἡμῶν καὶ πλαισιουμένην ὑπὸ τῶν μορφῶν τῶν ἀνδρείων συμπολεμιστῶν σου. Ναι, βλέπω, διὰ τῶν ὀμμάτων τῆς ψυχῆς μου, τὴν μεγάλην σου μορφὴν νὰ εὐλογῇ ἡμᾶς, τοὺς ἐπιζῶντας συναγωνιστάς σου, διότι προσήλθομεν νὰ σοῦ ἀποτείσωμεν τὸν ὀφειλόμενον φόρον εὐγνωμοσύνης. Σὲ βλέπω δὲ καὶ ὑπερήφανον, διότι ἀπέναντι τοῦ τάφου σου ὑψοῦται τὸ ἄγαλμα

τῆς ἐλευθερίας, τὸ ὁποῖον φρονηματίζει τοὺς ἐπιγενεστέρους καὶ τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι ἡ αἰώνιος διαμαρτυρία κατὰ τῆς βίας τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης, ἡ ὁποία μᾶς ἐβρομβάρδισε τότε, ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μας κατὰ βαρβάρου τυράννου τότε, τοῦ Σουλτάνου. Σὺ ἐπρωτοστάτησας εἰς τοὺς τελευταίους ἀγῶνας τῆς μαρτυρικῆς Κρήτης, σὺ τοὺς διηύθυνας, σὺ μᾶς ὠδήγηεις εἰς τὰς μάχας, σὺ ἀνεσιτήλωσες τὴν πρὸς στιγμὴν πεσοῦσαν ὑπὸ τῶν ὀβίδων τῶν ἠνωμένων στόλων τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης κυανόλευκον ἑλληνικὴν σημαίαν, καὶ διὰ τοῦτο εἶσαι καὶ ὁ δαφνοστεφῆς ἥρωὸς τῆς Κρήτης.

Καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς συνελθόντες ἐνταῦθα σήμερον, οἱ πανἑλληνες, προσκυνοῦμεν τὸν τάφον Σου, ἀναφωνοῦντες, «Ἐλευθερίου Βενιζέλου αἰωνία ἡ μνήμη».

«Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Παραθέτομεν καὶ σχετικὸν ἀρθρίδιον τῆς «Ἐθνικῆς Φωνῆς» Χανίων (25)3)1937)

Ὁ ἄλλοτε Καλόγηρος καὶ Πολεμάρχος

«Μὲ συγκίνησιν, ἀλλὰ καὶ μὲ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον ἠκούσθη, κατὰ τὸ προχθεσινὸν μνημόσυνον τοῦ Βενιζέλου, ὁ λόγος τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου μας Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη. Ἐπάλλετο πράγματι οὗτος ἀπὸ τὴν δύνάμιν βαθυτάτης αἰσθαντικότητος. Ὑπῆρξεν ὄντως ὕμνος διάθετος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἢ ὁμιλία τοῦ σεβασμίου Ἱεράρχου. Καί εἰς στιγμὰς συναρπαστικῆς ἐξάρσεως, ἀφοῦ ἔπλεξεν οὗτος τὸ ἐγκώμιον τῶν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνων τῆς Κρήτης κατὰ τῆς ξενικῆς δεσποτείας, ἐνεθυμήθη τὸ ἱστορικὸν Ἀκρωτήρι, κρανίου σημερινοῦ τόπον. Διότι ἐκεῖ, παρὰ τὸ σίχημρόν καὶ ἀνυδρον ὕψωμα, προσέφερε καὶ αὐτὸς ἄλλοτε τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας του, καλόγηρος καὶ πολεμάρχος ἐνθουσιώδης συγχρόνως, μὲ τὸ ἐπαναστατικὸν ὄπλον ἐπ' ὤμου. Εἰς τὸν αὐτὸν χῶρον, ποῦ ὑψοῦται ἤδη αἰώνιος βωμός, τὸ ἀγαλμα τῆς Ἐλευθερίας, ἀντήχησεν ἄλλοτε ὁ ποδοβολητὸς τοῦ ἰδίου ὡς ἀγωνιστοῦ.

Ὅποια ἡδονικαὶ συμπτώσεις!

Ὅχι δὲ μόνον τότε ἐπολέμησε μὲ τὸ ὄπλον ὁ περὶ οὗ πρόκειται Ἱεράρχης, ἀλλὰ καὶ βρσιδύτερον διετήρησε πάντοτε ἄσβεστον καὶ ἀναλλοίωτον τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ οὐδέποτε παρέλειπεν οὐδεμίαν εὐκαιρίαν νὰ μὴ ἐκδηλώσῃ πάντοτε τὰ πατριωτικά του αἰσθήματα δι' ἔργων καὶ διὰ λόγων, εἰς πᾶσαν παρουσιαζομένην περίστασιν, καὶ δι' ὅσας αἱ περιστάσεις αὐταὶ τὸ ἀπῆτουν.

Ὅσάκις ἐπὶ παραδείγματι, τὸ ἔθνος ἐσάλπισεν ἐθνικὸν συναγερμόν, ἀμέσως ὁ Ἐπίσκοπος Ξηρουχάκης ἐτάχθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος, διδάσκων, ἐνθουσιῶν, βοηθῶν, συντρέχων, παροτρύνων, ἐμψυχώνων, ἐνισχύων ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς, τιθέμενος πάντοτε ἐπὶ κεφαλῆς πάσης ἐθνικῆς κινήσεως καὶ πατριωτικῆς ἐκδηλώσεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ μετώπῳ».

Παραθέτομεν ἐπίσης καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 619 τῆς 30)1)41 σχετικὸν ἔγγραφον τοῦ τότε ὑπουργοῦ γενικοῦ διοικητοῦ Κρήτης Π. Σφακιανάκη πρὸς τὸν αὐτὸν Ἐπίσκοπον.

Θεοφιλέστατε,

«Διὰ τὴν μεγίστην συμβολὴν Ὑμῶν καὶ τοῦ Κλήρου τῆς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου εἰς τὸν πανελλήνιον ἔρανον, ἐκφράζομεν τὴν ἄκραν εὐαρέσκειάν μας πρὸς τὴν Ὑμετέραν Θεοφιλίαν καὶ τὸν Κλήρον τῆς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου, ὡς καὶ τὰ θερμὰ ἡμῶν συγχαρητήρια».

Ὁ Ὑπουργὸς Γενικὸς Διοικητῆς Κρήτης

Π. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

Ὅπως ἐπίσης παραθέτομεν καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 148 τῆς 19)5)41 ἔγγραφον τῆς ἀδελφότητος τῶν ἐν Πειραιεὶ Κρητῶν ἢ «Ὁμόνοια» πρὸς τὸν αὐτὸν Ἐπίσκοπον.

Θεοφιλέστατε,

«Τὸ καθ' ἡμᾶς Διοικητικὸν Συμβούλιον μετὰ συγκινήσεως ἔλαβεν γνῶσιν, παρὰ τῆς κατελθούσης εἰς Κρήτην ἐπιτροπῆς, τοῦ ζηροῦ ἐνδιαφέροντος, ὅπερ εὐηρεστήθητε νὰ ἐπιδείξητε πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ὑπὲρ τῆς «Κρητικῆς Στέγης» ἐράνου, ἐφ' ᾧ καὶ ὑποβάλλομεν Ὑμῖν τὰς εὐγνώμονας εὐχαριστίας ὀλοκλήρου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς ἐν γένει παροικίας μας. Ἐν τῇ βεβαιότητι δέ, ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον δὲν θὰ ἀπολείπη ἡμᾶς τὸ πολύτιμον ἐνδιαφέρον Σας, πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ἀρξαμένου ἔργου μας καὶ ἐπικαλούμενοι τὰς εὐλογίας Ὑμῶν».

Διατελοῦμεν μετὰ σεβασμοῦ καὶ εὐλαβείας

Ὁ Πρόεδρος

Π. ΔΑΜΟΥΛΑΚΗΣ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς

E. ΝΤΟΥΝΤΟΥΛΑΚΗΣ

Εἰργάζετο δὲ οὕτως ὁ Ἐπίσκοπός μας ὄχι μόνον εἰς τὰς ἐπάλλξεις τοῦ ἐθνικοῦ ἐσωτερικοῦ μετώπου, ἀλλ' ἠ ψυχὴ του, ἠ σκέψις του καὶ ὁ λογισμὸς του διαρκῶς ἐστρέφοντο καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῷ πολεμικῷ μετώπῳ στρατιώτας μας, οἵτινες διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας των ἔγραφον τὴν ἀθάνατον ἐθνικὴν μας ἐποποιίαν τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου. Πρὸς αὐτοὺς μάλιστα καὶ ἐπικοινωνῶναι συχνὰ ὁ Ἐπίσκοπος δι' ἐπιστολῶν του, ἐν αἷς ἐξεχύνετο ἀφθονώτατα ὁ πατριωτικὸς του ἐνθουσιασμὸς, ὁ ὁποῖος καὶ ἐνεψύχωνε καὶ ἐνίσχυε πάντοτε τοὺς γενναίους πολεμιστάς μας.

Ὁ τότε στρατηγὸς καὶ διοικητῆς τῆς μεραρχίας Κρητῶν Γεώργιος Παπαστεργίου μαρτυρεῖ περὶ ὧν αὐτῶν, ὅπως καὶ ὁ ἡμερήσιος τύπος, ὅστις σὺν τοῖς ἄλλοις ἀνέγραψε καὶ τὰ ἐξῆς: «Ὁ ἡρωϊσμὸς τῶν παιδιῶν τῆς Κρήτης εἰς τὰ Ἀλβανικὰ βουνά, ἠ αὐτοπεποιθήσις, ὡς καὶ ἠ βαθειὰ καὶ ἠ ἀσάλευτος πίστις, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ ἠ Παναγία βοηθοῦν καὶ ὀδηγοῦν εἰς τὴν τελείαν νίκην εἶναι πρωτοφανής». Ἡ πίστις δὲ αὕτη καὶ ἠ εὐσέβεια, πὸν διέκριναν τότε ὄλον μας τὸν στρατόν, ἀπὸ τῶν στρατηγῶν καὶ ἀξιωματικῶν του, μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου ὀπλίτου, καταφαίνεται καὶ ἐξ ἀποσπασμάτων ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας

ἐλάμβανεν ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπός μας ἀπὸ τὰ πνευματικά του παιδιὰ τοῦ μετώπου, ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτας. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων παραθέτομεν ἀποσπάσματά τινα.

Ὡς οὕτως ὁ στρατηγὸς Γεώργιος Παπαστεργίου γράφει πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον: «Ἐξαιτοῦμαι τὰς εὐχὰς δι' Ὑμῶν τῆς ἐκκλησίας ἐφ' ὅλους μας καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ ἐορτάζοντος τὴν σήμερον Ἀγίου Σπυρίδωνος. Ἐξαιτοῦμαι δὲ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας ταύτας τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος, ὅχι μόνον ἐπὶ τοῦ ἀτόμου μου, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὅλων τῶν τέκνων σας, ἅτινα μὲ ἀκολουθοῦν, μὲ τὴν θερμὴν παράκλησιν, ὅπως τόσον Ὑμεῖς, ὅσον καὶ οἱ ὑφ' Ὑμῶν διακονοῦντες τὸν Θεὸν προσεύχωνται καθ' ἑκάστην ὑπὲρ τῆς ὑγείας τῶν παιδιῶν σας ἐνταῦθα καὶ τῆς ἐπικρατήσεώς των, ἵνα μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀποστολῆς των, ἐπανέλθωσι νικηταὶ καὶ τροπαιοῦχοι πλησίον τῶν οἰκογενειῶν των». Καὶ εἰς ἑτέραν τοῦ ἐπιστολῆν ὁ αὐτὸς στρατηγὸς μεταξὺ ἄλλων γράφει καὶ τὰ ἑξῆς πρὸς τὸν ἴδιον Ἐπίσκοπον. «Διὰ τὰ τέκνα σας, ὧν ἠγοῦμαι εἶμαι ὑπερήφανος, διότι ἀπέδειξαν, ὅτι εἶναι πραγματικοὶ ἀπόγονοι τῶν ἡρώων τῆς Μεγαλονήσου, ἐπίδειξαν ἡρωϊσμόν ὑπερβάντα πᾶν ὄριον ...».

Πάντοτε δὲ ὁ ἐν λόγῳ Ἱεράρχης καὶ ἐμπράκτως καὶ δι' ἔργων, ἦτοι ὅχι μόνον μὲ λόγους, ἀλλὰ καὶ μὲ χρήματα καὶ μὲ ἄλλα ὑλικά μέσα, ὅση ἦν αὐτῷ δύναμις, ἐβοήθησε τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, διότι τὰ χρήματα οὐδέποτε ἀπησχόλησαν τὸν Ἐπίσκοπον τοῦτον, καὶ πάντοτε ταῦτα ἦσαν κατώτερα δι' αὐτόν, ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς πατρίδος, ἐν παντὶ καὶ πάντοτε κρείσσων χρημάτων ἀναδεικνυόμενος. Δι' ὅ καὶ εἰς κάθε εὐκαιρίαν πρῶτος αὐτὸς ἔδιδε τὸ παράδειγμα, εἰσφέρον ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου του ταμείου, ὅσα εἶχε καὶ ὅσα ἠδύνατο. Οὐδέποτε ἐγένετο ἔρανος διὰ πατριωτικόν τινα σκοπὸν, χωρὶς νὰ ἀναγραφῆ καὶ τὸ ὄνομά του μεταξὺ τῶν πρώτων, ὅπερ ἐπιβεβαιοὶ καὶ τὸ κάτωθι ὑπὸ χρονολογίαν 1 - 2 - 40 σημειώμα του πρὸς τὸν τότε ὑπουργὸν γενικὸν διοικητὴν Κρήτης. «Συμπληρωματικῶς πρὸς τὰς εἰσφερθεῖσας ἤδη ὑπ' ἐμοῦ δέκα χιλιάδας δραχμῶν, διὰ τὸν διενεργούμενον κατ' αὐτὰς ἔρανον κοινωνικῆς ἐθνικῆς προνοίας καὶ τὰς πέντε ἑτέρας χιλιάδας, ἃς πρὸ δύο ἡμερῶν κατέθηκα παρ' ὑμῖν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, εἰσφέρω εἰσέτι καὶ ἀποστέλλω πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα τὸ ποσὸν τῶν δύο χιλιάδων δραχμῶν διὰ τὴν φανέλλαν τοῦ στρατιώτου. Ζήτω ὁ ἔνδοξος ἑλληνικὸς στρατός!»

Τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος ἔνθερος πρὸς Κύριον εὐχέτης
Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Τοιαύτας ὁμως εἰσφορὰς, καὶ ἄλλας ἀναλόγους, ἐκ μέρους τοῦ Ἐπισκόπου τούτου, θὰ ἀνεύρωμεν πολλὰς καὶ ἐν φανερῷ καὶ ἐν κρυπτῷ διενεργηθείσας καὶ πολλὰ ἐντετειχισμέναι ἀναθηματικαὶ στήλαι εἰς

διαφόρους Ναούς και ἀλλαγῶν ἀναφέρουν και τὸ ὄνομα του μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν και δωρητῶν των. Τὰ χρήματα δι' αὐτὸν εἶναι μέσον δι' ἐξυπηρέτησιν ἀνωτέρου τινὸς μόνον σκοποῦ, ἄλλως δὲν ἔχουν καμίας σημασίαν, και διὰ τοῦτο και ἀφειδῶς διατίθενται, κατὰ δύναμιν, ὑπ' αὐτοῦ, ὅπου και ὅταν πρέπη και τὸ ἐπιτάσῃ ἢ ἀνάγκη πρὸς ἐξυπηρέτησιν τινὰ ἐθνικὴν, ἐκκλησιαστικὴν, κοινωνικὴν ἢ δι' ἄλλους κοινωνοφελεῖς σκοποῦς.

Παραθέτομεν συναφῆς ἔγγραφον τῆς ἐνοριακῆς ἐπιτροπῆς Ἁγίου Λουκᾶ Χανίων :

Πρὸς

τὴν **Α. Θεοφιλίαν** τὸν Ἐπίσκοπον Κυθωνίας
καὶ Ἁποκορώνου **Κων Κων Ἀγαθίγγελον** Ξηρουχάκη
Ἐ ν τ α ὕ θ α

Εὐσεβᾶστως γνωρίζομεν τῇ ὑμετέρᾳ Θεοφιλίᾳ, ὅτι ἡ ἐνοριακὴ ἐπιτροπεία Ἁγίου Λουκᾶ, κατὰ τὴν χθεσινὴν αὐτῆς συνεδρίασιν, πρότασει τῶν ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς κ. κ. Λεωνίδα Τσικοκάκη, προέδρου και Ἐλευθερίου Κοκκινάκη, ταμίου, ἀνεκήρυξε τὴν Ἑμετέραν Θεοφιλίαν εὐεργέτην τοῦ Νοσοῦ τούτου, ἀναγράψασα χρυσοῖς γράμμασιν εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ πίνακα τὸ ὄνομα τῆς Ἑμετέρας Θεοφιλίας, εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν δωρεὰν ἑνὸς ἐπιταφίου χρυσοποικίλου».

Διατελῶ μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

Ὁ Πρόεδρος

Λ. ΤΣΙΚΟΚΑΚΗΣ

3. Ο ΑΥΤΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΤΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΣΟΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΣ ΠΑΝΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

Ὁ ὡς ἄνω Ἐπίσκοπος οὐδέποτε ἠρέεσθη εἰς τὴν ξηρὰν και τυπικὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπισκοπικῶν του καθηκόντων, ἀλλὰ πάντοτε και ἅτι νέον ἀνεκάλυπτε, ἅτι νέον συνελάμβανε, και ἐτάσσετο ἀμέσως ἐπὶ τὸ ἔργον. Ὅσον ἦτο πάντοτε κατὰ τῶν τύπων εἰς τὴν διοίκησιν του, τόσον ἦτο πάντοτε και ὑπὲρ τῆς οὐσίας. Ἀντελαμβάνετο τὸ κακόν, ἤθελε νὰ τὸ θεραπεύσῃ ῥιζικῶς, και πρὸς τοῦτο ἔσπευδεν ἀμέσως με ὅλα του τὰ μέσα και με ὅλας του τὰς δυνάμεις. Εὕρισκεν ἀμέσως τὸν κατάλληλον τρόπον, ἐστρατολόγει τὰ κατάλληλα πρόσωπα, μεταξὺ τῶν θεολόγων και μὴ, μεταξὺ τῶν ἀξιωματούχων και μὴ, μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων και μὴ, και γενικῶς μεταξὺ τῶν προσώπων πάντων τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων και διαφόρων τάξεων, διότι μεθ' ὅλων ἀδιακρίτως τῶν προσώπων ὁ Ἐπίσκοπος αὐτὸς ἠδύνατο νὰ συνεργασθῇ, ἀφοῦ ἔχει καταστῆ παρομιώδης ἡ δύναμις και ἡ ἰκανότης του εἰς τὸ συνεργάζεσθαι, και προεχώρει ἐπὶ τὸ ἔργον. Ὅλα δὲ τὰ πρόσωπα αὐτὰ, μεθ' ὧν συνεργάζετο ἐπειθάρχουν ἀπολύτως εἰς αὐτόν, και ἐτάσσοντο

προθυμότητα εἰς τῆς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας, διότι ἐγνώριζον καὶ ἦσαν πεπεισμένα, ὅτι κάθε πρωτοβουλία καὶ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Κυδωνίας ἐλατήριον καὶ κίνητρον εἶχεν ἀαφαλῶς καὶ μόνον τὸ γενικὸν συμφέρον καὶ τὸ γενικὸν καλόν. Ἄλλως τε ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πάντοτε καὶ τώρα θὰ ἀρνηθῆ νὰ κάμῃ τὸ καλὸν μετὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτῆς, καὶ μάλιστα, ὅταν βλέπῃ, ὅτι καὶ ἄλλοι συνάνθρωποι του συναγωνίζονται καὶ αὐτοὶ διὰ τὸ γενικὸν τοῦτο καλόν;

Ἡ ἐκκλησία ἔχει μεγάλην δύναμιν καὶ ἰκανότητα, ὥστε νὰ προσελκύῃ τοὺς πιστοὺς τῆς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαφόρων καθηκόντων των, ἀρκεῖ, ἵνα οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῆς εἶναι εἰς θέσιν νὰ διαχειρίζονται καταλλήλως καὶ ἀποτελεσματικῶς τὰ ἐκάστοτε παρουσιαζόμενα ζητήματα. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εἶναι ἀφθαστος ὁ Ἅγιος Κυδωνίας Ἀγαθάγγελος. Τὸ κάτωθι παράδειγμα περὶ συλλήψεως τῆς ιδέας καὶ ὁργανώσεως ἀντιβλασφημικῆς ἐβδομάδος ἐν Χανίοις, ὡς καὶ τῆς πραγματοποιήσεως αὐτῆς, ὅπως τὸ παρὰ πόδας πρακτικὸν καὶ ἐπίσημον ἔγγραφον τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως Χανίων φανερώνουσι, καὶ ἀπεικονίζουσι σαφῶς τὴν δεξιότητα, δραστηριότητα καὶ ἄμεσον ἐνέργειαν τοῦ ἐν λόγῳ Ἐπισκόπου, ὡς πρὸς τὴν πρόληψιν καὶ ἐξαφάνισιν παντὸς κοινωνικοῦ ἐλαττώματος, τὸ ὁποῖον τυχὸν θὰ ἀνεκάλυπτεν οὗτος ἐν τῇ πνευματικῇ του ἐπαρχίᾳ. Καὶ ἦσαν πράγματι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὡς ἄνω ἐνεργείας του εἰς τὴν διόργανωσιν τῆς ἀντιβλασφημικῆς ἐβδομάδος ἄμεσα καὶ ἀξιόλογα, ἀποσπᾶσαντα τὰ συγχαρητήρια πάντων τῶν συμπολιτῶν του, ὅπως καὶ ἐν τῷ ἡμερησίῳ τύπῳ τότε, κατ' ἐπανάληψιν, ἀνεγράφη.

Παραθέτομεν σχετικὸν πρακτικὸν συνεδριάσεως ἐπιτροπῆς ὁργανώσεως ἀντιβλασφημικῆς ἐβδομάδος ἐν Χανίοις, ὡς καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 627 τῆς 26-3-38 ἔγγραφον τῶν τότε ἐπιθεωρητῶν δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως Χανίων.

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΑΝΤΙΚΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

Ἐν Χανίοις σήμερον τὴν 21ην Μαρτίου 1938, ἡμέραν Δευτέραν καὶ ἔβραν 6 1)2 μ.μ. καὶ ἐν τοῖς γραφείοις τῆς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Χανίων Κυρίου Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη, συνήλθεν ἡ ὀρισθεῖσα ἐπιτροπὴ διὰ τὴν ὁργάνωσιν τῆς Ἀντιβλασφημικῆς ἐβδομάδος, ἣτις θέλει ἑορτασθῆ κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, Γ' τῶν νηστειῶν, 27—3—38 μέχρι 3—4—38.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη ἀπὸ τοὺς κάτωθι ἀξιότιμους κ.κ.

- 1) Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Κύριον Ἀγαθάγγελον.
- 2) Παν. Ἱππόλυτον, Γεν. Γραμματέα Γεν. Διοικήσεως

- 3) Νικόλαον Σκουλάν, Δήμαρχον Χανίων
- 4) Χαρίλαον Σακκόραφον, Ἐπιτελάρχην V Μεραρχίας
- 5) Γεώργιον Νικηφοράκη, Ἀνώτερον Διοικητὴν Χωρῆς Χανίων
- 6) Παναγιώτην Παπαδόπουλον, Διοικητὴν Χωρῆς Χανίων
- 7) Χρῖστον Χριστόπουλον, Γεν. Ἐπιθεωρητὴν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως
- 8) Στέφανον Μυλωνάκη, Γυμνασιάρχην Γυμνασίου Ἀρρένων
- 9) Ἀνδρέαν Κνιθάκη, Διευθυντὴν Πρακτικοῦ Λυκείου, ὅστις ἀντε-
προσώπευε καὶ τὸν ἀπουσιάζοντα ἐκ Χανίων Ἐπιθεωρητὴν
Μ. Ἐκπαιδεύσεως
- 10) Νικηφόρον Συντζανάκη, Ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπον
- 11) Ἀντώνιον Στρογγυλάκη, Πρωτοσύγκελον
- 12) Ἀντώνιον Σιδηρὴν, Ἀρχιμανδρίτην
- 13) Ἀθανάσιον Φραγκόπουλον, Θεολόγον
- 14) Στέφανον Σουργιαδάκη, »
- 15) Πέτρον Μαράκη, »
- 16) Γεώργιον Μαθιουδάκη, »
- 17) Ἰωσήφ Κωστάκη, Ἱερέα
- 18) Εὐστάθιον Χατζιδάκη, »
- 19) Γεώργιον Μπρεδάκη, Δημοσιογράφον
- 20) Ἀντώνιον Μπορτολῆν, » , Πρόεδρον Ἀλκίμων
- 21) Πολύδωρον Κλάδον, Ἀντ)ρχην ἐ.ά., Ἐφορον Προσκόπων
- 22) Μιχαὴλ Μπισάκη, Τραπεζιτικὸν ὑπάλληλον
- 23) Τὸν Πρόεδρον τοῦ Ἐργατικοῦ Κέντρου Χανίων
- 24) Τὸν Γενικὸν Γραμματέα τοῦ Ἐργατικοῦ Κέντρου Χανίων
- 25) Ἐπίσης ἀπὸ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον Ἀντ)κοῦ Συνδέσμου
- 26) Χαράλαμπον Κοκκινάκη, Πρόεδρον, Βιομήχανον
- 27) Ἰωάννην Κασσελάκη, Γεν. Γραμματέα, Δικ. ὑπάλληλον
- 28) Νικόλαον Σκορδίλην, Μέλος, Βιβλιοπώλην
- 29) Ἀλέξανδρον Καπελλάκη, » , Τραπ. ὑπάλληλον καὶ
- 30) Ἐμμανουὴλ Πρωτοφάλην, » , ἔμπορον

Προτοῦ εἰσέληθῆ ἡ ἐπιτροπὴ εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος ἠόχρησεν πάντας τοὺς τιμήσαντας καὶ ἀποδεχθέντας τὴν πρόσκλησιν ταύτην καὶ εἶτα ὠμίλησεν εἰσηγητικῶς, ἀναπτύξας τὸν μέγαλον καὶ ἱερὸν σκοπὸν τῆς συγκεντρώσεως, μεθ' ἧς ἐπιτροπὴ μετὰ τὸν Γενικὸν τοιοῦτον τοῦ Συνδέσμου Ἰωάννην Κασσελάκη εἰσέρχεται εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν αὐτῆς καὶ μετασχετικὴν συζήτησιν μεταξύ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἐφ' ὅλων τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως ἀπεφασίσθησαν τὰ ἑξῆς:

1ον

Τὴν Κυριακὴν, 27ην Μαρτίου 1938, νὰ γίνῃ ἀρχιερατικὴ λειτουργία εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον Σπλάντζιας, εἰς ἣν νὰ παραστοῦν τὰ σχολεῖα, καὶ καθ' ἣν θὰ ὁμιλήσῃ σχετικῶς ὁ Ἀθανάσιος Φραγκόπουλος. Τὴν ἰδίαν Κυριακὴν νὰ ἀναγνωσθῇ σχετικὴ ἐγκύκλιος τοῦ Θεοφιλέστατου Ἐπισκόπου εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς πόλεως ἐκ μέρους τῶν Ἱερέων, ἧτις νὰ δημοσιευθῇ καὶ εἰς τὸν τύπον. Τὴν ἐγκύκλιον ταύτην ἐδήλωσεν ὁ Θεοφιλέστατος, ὅτι θὰ τὴν ἀποστείλῃ καὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἱερεῖς τῆς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, ἵνα ἀναγνωσθῇ καὶ τὰς δύο Κυριακάς 27—3 καὶ 3—4—38 ἐπ' ἐκκλησίας. Τὴν ἰδίαν Κυριακὴν θὰ γίνουσι κηρύγματα καὶ ἀντιβλασφημικαὶ ὁμιλῆσαι εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς πόλεως, καὶ ὠρίσθησαν οἱ ὁμιληταὶ ὡς ἀκολούθως:

Εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν ὁ Νικηφ. Συντζανάκης
» Ἅγιον Νικόλαον Σπλάντζιας, ὁ Ἀθανάσιος Φραγκόπουλος

- Εἰς Ἅγιον Κων(στ)ῖνον Ν. Χώρας, ὁ πρωτοσύγ. κ. Ἄντ. Στρογγυλάκης
 » Εὐαγγελιστριαν Χαλέπας, ὁ ἀρχιμανδρ. » Σιδερῆς
 » Ἅγιον Νικόλαον Χαλέπας ὁ Γεώργιος Μαθιουδάκης
 » » Ἰωάννην, ὁ Ἰω. Κλωνάρης
 » » Λουκᾶν, ὁ Πέτρος Μαράκης
 » » Παντελεήμονα, ὁ ἀρχιμανδρ. Ἄθαν. Πενθερουδάκης καὶ
 » Ἅγιους Ἀναργύρους, ὁ Στέφανος Σουργιαδάκης

2ον

Εἰς τὰς θύρας τῶν ἄνω Ἐκκλησιῶν νὰ γίνῃ διανομὴ κατὰ τὰς δύο Κυριακὰς Φέγγ Βολᾶν ἀντιβλασφημικοῦ περιεχομένου ἐκ μέρους τῶν προσκόπων καὶ τῶν ἀλκίμων. Οἱ Πολύδωρος Κλάδος, ἔφορος προσκόπων καὶ Ἄντων Μπορτολῆς, πρόεδρος ἀλκίμων, ἐδήλωσαν ὅτι εὐχαρίστως θὰ διαθέσουν τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν ἐκ τῶν ὁμάδων τῶν διὰ τὴν διανομὴν αὐτῶν.

3ον

Νὰ δημοσιευθοῦν εἰς ὅλας τὰς ἡμερίδας ἄρθρα ἀντιβλασφημικά κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑβδομάδος ταύτης καὶ ἀνατίθεται ἡ σύνταξις τούτων εἰς τοὺς Ἄντων Μπορτολῆν, Πέτρον Μαράκην, Ἄνθ. Βαρδάκην, Ἰωάννην Παπαδάκην καὶ Ι. Κοντόπουλον.

4ον

Οἱ καθηγηταὶ τῆς Θεολογίας νὰ ἀναλάβουν νὰ ὁμιλήσουν σχετικῶς εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων τῶν κατὰ τὴν ὥραν τῶν μαθημάτων καὶ ἀπεφασίσθη ἐπίσης νὰ παρακληθοῦν καὶ οἱ εἰς περιοδείαν ἀπουσιάζοντες ἐπιθεωρηταὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως νὰ ἐκδώσουν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς δημοδιδασκάλους, ἵνα πράξουν καὶ οὗτοι τὸ αὐτὸ διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν δημ. σχολείων.

5ον

Ἀπεφασίσθη νὰ παρακληθῇ ὁ Μέγαρχος νὰ δώσῃ ἐντολὴν συγκεντρώσεως τοῦ στρατεύματος καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν ὑπ' αὐτοῦ ὀρισθησομένην, πάντως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀντιβλασφημικῆς ἑβδομάδος, εἰς μίαν αἴθουσαν τῶν ἐνταῦθα κινηματογράφων ἢ καὶ ἐν τῷ στρατῶνι τοῦ συντάγματος καὶ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τοὺς στρατιώτας ὁ Ἄθανάσιος Φραγκόπουλος. Νὰ παρακληθῇ δὲ ὁ μέγαρχος, ὅπως δώσῃ ἐντολὴν, σχετικαὶ ὁμιλίας νὰ γίνουν εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ ἐκ μέρους τῶν ἀξιωματικῶν κατὰ τὰς ὥρας τῆς θεωρίας, διὰ διαταγῆς του δὲ νὰ θεωρῇ βαρὺ πειθαρχικὸν παράπτωμα τὴν βλασφημίαν ἐν τῷ στρατῷ.

6ον

Παρεκλήθησαν οἱ παρευρισκόμενοι διοικηταὶ τῆς χωρ(ικ)ῆς, ὅπως ἐκδώσουν διαταγὴν, ἵνα τὰ ὑπ' αὐτοὺς ὄργανα καταγγέλλουν ἀνελλιπῶς τοὺς ὑβριστὰς τῶν θείων καὶ ἱερῶν, οἵτινες καὶ ἐδήλωσαν, ὅτι θὰ πράξωσι τοῦτο, ὥστε νὰ ἐφαρμόζονται αὐστηρότατα αἱ, συμφώνως τῷ νόμῳ, ἐπιβαλλόμεναι κυρώσεις.

7ον

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀντιβλασφημικῆς ἑβδομάδος ἀπεφασίσθη, ὅπως προβάλλονται εἰς τοὺς κινηματογράφους καὶ ἐπὶ τῆς ὁθόνης διάφορα ρητὰ ἀντιβλασφημικοῦ περιεχομένου. Τοῦτο ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ διὰ τῆς Γεν. Διοικήσεως, εἰς δὲ τὸν Ἀ. Φραγκόπουλον ἀνετέθη ἡ ἐκλογὴ

των ρητών τούτων. Ἐν τέλει ἀπεφασίσθη, ὡς ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ ἀντιβλασφημικοῦ συνδέσμου ἔλθουν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ Δημάρχου διὰ τὴν ἀνάρτησιν πινακίδος ἀντιβλασφημικοῦ περιχομένου εἰς τὴν δημοτικὴν ἀγορὰν Χανίων.

Μεθ' οὗ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος ἐξέφρασε καὶ πάλιν τὰς θερμὰς εὐχαριστίας του πρὸς πάντα τὰ παρόντα μέλη τῆς συνελεύσεως διὰ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς ἀνέλαβον ταῦτα νὰ ὑποστηρίξωσι τὸ ἔργον τοῦ ἀντιβλασφημικοῦ συνδέσμου.

Καὶ κηρύσσεται ἡ λήξις τῆς συνεδριάσεως.

Ἐν συνεχείᾳ βραδύτερον οἱ ἐπιθεωρηταὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων α' καὶ β' περιφερειῶν Χανίων ἐξέδωκαν τὴν κάτωθι ἐγκύκλιον :

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΟΙ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΑΙ ΤΩΝ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ
Α' & Β' ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΧΑΝΙΩΝ

Χανιά 26—3—38

Ἄριθ. Πρωτ. 827 ἐγκ. 15

Πρὸς

Τοὺς κ.κ. Διευθυντὰς τῶν Δημ. Σχολείων (διὰ τῶν κ. κ. περιφερειάρχων)

Γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ πανελλήνιος κατὰ τῆς βλασφημίας σύλλογος, πρωτοβουλία τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου κ. κ. Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη, μετὰ τῶν διαφόρων μέτρων, ἅτινα ἔλαβε πρὸς περιστολὴν τῆς βλασφημίας, ὥρισε τὴν Δ' ἐβδομάδα τῶν Νηστειῶν ἀντιβλασφημικὴν ἐβδομάδα καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Μεταξὺ δὲ τῶν διαφόρων μέτρων, τὰ ὅποια ἔλαβεν, ἀπεφάσισε νὰ γίνωσι καὶ ὁμιλίαι σχετικαὶ εἰς ἅπαντας τοὺς ἱεροὺς ναοὺς κατὰ τὴν προσεχῆ Κυριακὴν τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.

Καθῆκον παντὸς Χριστιανοῦ, παντὸς Ἕλληνος, παντὸς πραγματικοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ συμβάλῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἐξάλειψιν τῆς βλασφημίας ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ μας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μᾶς ὑποβιβάζει εἰς τὴν συνείδησιν τῶν πεπολιτισμένων λαῶν καὶ καταισχύνει τὸν πολιτισμὸν μας. Εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους, τοὺς σηματοφόρους πάσης ἐκπολιτιστικῆς κινήσεως, στηρίζομεν μεγάλας ἐλπίδας, αἱ ὅποιαι κολακευόμεθα νὰ πιστεῦωμεν, ὅτι δὲν θὰ διαψευσθῶσιν. Ἀναλάβετε σταυροφορίαν διὰ ἐξάλειψιν τῆς βλασφημίας εἰς τὸ περιβάλλον, ἐν ᾧ διαβιοῖτε. Ὁμιλήσατε εἰς τὰ σχολεῖα, εἰς τοὺς ναοὺς, εἰς τὰ καφενεῖα καὶ δημοσίας συγκεντρώσεις καὶ τονίσατε, ὅτι οἱ βλάσφημοι ὄχι μόνον «Βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι», κατὰ τὴν Γραφήν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ ζημιούονται ποικιλοτρόπως καὶ τὸ ἔθνος αὐτῶν ἐκθέτουσι καὶ ὑποβιβάζουν εἰς τὴν συνείδησιν τῶν πεπολιτισμένων λαῶν. Ἡ ἐγνωσμένη φιλοτιμία τοῦ λαοῦ μας ἐλπίζομεν, ὅτι θὰ κινηθῇ καὶ θὰ θαυματοουργήσῃ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ἀρκεῖ νὰ διαφωτισθῇ οὗτος καταλλήλως. Οἱ πρόγονοί μας ἐλάτρευον καὶ ἐτίμων τοὺς ἀποθνήσκοντας καὶ ἡμεῖς τοὺς βλασφημοῦμεν, αὐτοὶ ἐλάτρευον καὶ ἐτίμων τοὺς ψευδεῖς θεοὺς των καὶ ἡμεῖς βλασφημοῦμεν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ τοὺς Ἁγίους Αὐτοῦ καὶ τὰ ἱερά σύμβολα τῆς λατρείας. Βλασφημοῦμεν τὸν Θεόν, ὃ ὁποῖος ἐπεδαψί-

λευσεν ἄφθονα ἀγαθὰ εἰς τὴν χώραν μας, ἀντὶ νὰ ὑμνοῦμεν καὶ δοξολογοῦμεν αὐτόν.

Αἱ πολυσχιδεῖς ἀκταὶ τῆς πατρίδος μας, οἱ γραφικοὶ κόλποι, τὰ ὠραῖα μας βουνά, οἱ γόνιμοι κάμποι, οἱ χλοεροὶ λειμῶνες, αἱ κατάρρυτοι κοιλάδες, αἱ συμμετρῶς ἐναλλασσόμεναι θαλάσσιαι αὔραι, ὁ εὐεργετικὸς ἥλιος, ὅστις περιλούει αὐτήν, ἡ πλουσία βλάστησις, τὰ πολύχρωμα μυροβόλα ἄνθη, τὸ εὐκράες κλίμα, οἱ ἄφθονοι καὶ εὐχυμοὶ καρποί, τὰ ἱαματικά ὕδατα, ἡ ἔλλειψις ἐπικινδύνων θηρίων καὶ ἐρπετῶν καὶ τόσα ἄλλα προνόμια, τὰ ὅποια ἡ Θεία Πρόνοια ἀφθόνως ἐσκόρπισεν εἰς τὴν πατρίδα μας, ἔπρεπε νὰ κινῶν τὰ χεῖλη τοῦ λαοῦ μας εἰς ὕμνους καὶ δοξολογίας καὶ οὐχὶ βλασφημίας.

Ἡ κακὴ αὕτη ἕξις εἶναι βεβαίως λείψανον τῆς ἐπαράτου δουλείας, ὅτε οἱ σκλαβωμένοι πρόγονοί μας οὐδενὸς ἐκ τῶν ἀνωτέρω προνομίων καὶ θελημάτων ἀπελάμβανον, καὶ εἰς στιγμὰς ἀπογνώσεως ἐξέσπων εἰς βλασφημίας κατὰ τῶν τυράννων καὶ τῆς πίστεως αὐτῶν. Ἀλλὰ σήμερον, ὅτε ἐλεύθεροι ἀναπνέομεν τὸν μυροβόλον ἀέρα τοῦ εὐλογημένου τόπου μας καὶ δρέπομεν τὰ ἀγαθὰ τῆς θείας δημιουργίας, οὐδεμίαν δικαιολογίαν χωρεῖ, δι' ἣ καὶ πρέπει νὰ συμβάλωμεν πάντες εἰς τὴν περιστολὴν καὶ ἐξάλειψιν τῆς κακῆς ταύτης ἕξεως. Βροντοφωνήσατε εἰς μικροὺς καὶ μεγάλους ὅτι :

«Στὸ Θεὸ δὲν πρέπουσ ὕβρεις καὶ βλαστήμιες καὶ βρισιῆς παρὰ μόνον εὐλογίας, ψαλμοί, ὕμνοι, προσευχάς».

Οἱ Ἐπιθεωρηταὶ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΩΤΙΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΑΥΡΑΚΑΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΚΛΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΙΣ ΕΥΡΩΠΗΝ (1872—1905)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α΄.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ ΤΟΥ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ (1872—1889)

Ι. ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΑΥΤΟΥ

Μία ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποτελεῖται ὁ νομὸς Χανίων τῆς μεγαλονήσου Κρήτης, εἶναι καὶ ὁ ἔνδοξος καὶ εὐάνδρος Ἀποκόρωνας. Ἐπεκτείνεται δὲ ἡ ἐπαρχία αὕτη ὑπερθεὶν τοῦ ἱστορικοῦ λιμένος τῆς Σούδας καὶ ἐξικνεῖται μέχρι τῶν συνόρων τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, περιοχυρρυμένη φυσικῶς διὰ τῶν Λευκῶν Ὀρέων πρὸς δυσμὰς καὶ νότον, ὥστε ἡ ὅλη ἐπαρχία τοῦ Ἀποκορώνου νὰ παρουσιάζεται ὡς μία βραχῶδης καὶ τραχεῖα περιοχὴ, διασχιζομένη ὁμοίως εἰς τὸ μέσον ἀπὸ μίαν εὐφορον καὶ πλουσίαν πεδιάδα, τὴν πεδιάδα Καλυβῶν, Ἀρμένων, Βρυσῶν, Γεωργιουπόλεως καὶ πέρα, μέχρι τοῦ Μουσέλα ποταμοῦ, συνόρου πρὸς τὸν νομὸν Ρεθύμνης. Ἐπὶ μιᾶς τῶν τοιούτων βραχωδῶν περιοχῶν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Βάμου, τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ προπυργίου τῆς ἐλευθερίας, καὶ τοποθεσίας σκληροτάτων πολλάκις μαχῶν μεταξὺ τούρκων καὶ κρητῶν πολεμιστῶν, κεῖται τὸ χωρίον Σούρη, εἰς τὸ ὁποῖον εἶδε τὸ φῶς ὁ νῦν Ἅγιος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης, ἐν ἔτει σωτηρίας 1872. Τὸ χωρίον αὐτό, λεπτόγειον μὲν καὶ ὄρεινόν, ἀλλὰ καὶ εὐφορον εἰς ὠρισμένα προϊόντα καὶ ἰδίως ὄσπρια καὶ σιτηρά, κατάφυτον δὲ καὶ ἀπὸ ἐλαίας καὶ ἀμυγδαλᾶς, καὶ λίαν κατάλληλον διὰ κτηνοτροφίαν, συνωκίσθη λίαν ἔνωρις εἰς ἓνα ἀρκετὰ πυκνὸν συνοικισμόν μετὰ τῶν πέριξ ἄλλων χωρίων, ὥστε νὰ ἀποτελῇ ἓνα τόπον ἀνέτου διαμονῆς εἰς τοὺς σχετικῶς ἀπὸτότε προηγμένους κατοίκους του. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλλο, ἡ τοποθεσία τοῦ χωρίου αὐτοῦ ἐπὶ κορυφῶν βραχῶδους σχεδὸν λοφοσειρᾶς, ἀφ' ἧς δύναται τις νὰ ὀρίψῃ τὸ βλέμμα του εἰς ὅλον τὸν Ἀποκόρωναν καὶ Κυδωνίαν, ὡς καὶ εἰς ἀρκετὴν περιοχὴν τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, μὲ τὸν Ψηλορείτην σὺν βάθος, εἰς

τὰ Λευκὰ Ὄρη ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, καὶ βαθειὰ πρὸς τὸ Κρητικὸν πέ-
 λαγος, μέχρι καὶ νήσων τινῶν τῶν Κυκλάδων, ἐπίσης ἀπὸ ἄλλο μέρος,
 ἐμφυσᾷ καὶ ἐμπνέει εἰς τοὺς κατοίκους τῶν συνοικισμῶν αὐτῶν τὸ
 ἀνδροπρεπὲς καὶ ἀγέρωχον, στοιχεῖα τὰ ὁποῖα παρουσίασαν πάντοτε
 πατριώτας καὶ πολεμάρχους πρώτης γραμμῆς τοὺς γεννηθέντας καὶ
 ἀνατραφέντας εἰς τὰ μέρη αὐτά. Ἀλλὰ καὶ ποῖον μέρος τῆς Κρήτης
 δὲν ἐγέννησε πάντοτε ἥρωας καὶ δὲν ἐξέθρεψεν ἡμιθέους; Ἐνα βλέμμα
 εἰς τὴν μακρὰν αὐτῆς ἱστορίαν ἀποδεικνύει τὸ βάσιμον τῆς γνώμης
 μας καὶ διαπιστοῖ τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων μας. Ἡ Σούρη βέβαια
 εἶναι ἓνα μικρὸ χωριὸν καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς δὲν παρελήφθη ἀπὸ τὴν
 πολεμικὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου μας, ἀλλὰ ὅμως ὁ παρακείμενος εἰς
 αὐτὴν Βάμος, τόπος διόδου πρὸς τὰ Χανιά τὸ μὲν, καὶ πρὸς τὸ Ρέ-
 θυμον τὸ δέ, ἀπέβη ἱστορικώτατος μὲ τὰς μάχας του καὶ τὰς πολιορ-
 κίας του ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν κατὰ τῶν τούρκων. Πάντοτε ὁ
 κατέχων στρατιωτικῶς τὸν Βάμον ἦτο κύριος ὅλης τῆς ἐπαρχίας Ἀπο-
 κορώνου καὶ ὁ κύριος τοῦ Ἀποκορώνου ἐδέσποζε σχεδὸν καὶ τῆς Ρε-
 θύμνης καὶ τῶν Χανίων, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Βάμος ὑπῆρξε πολλάκις
 πεδῖον πολυαιμάτων μαχῶν καὶ σφοδρῶν ἀγῶνων. Εἰς τὰς μάχας δὲ καὶ
 ἀγῶνας αὐτοῦς, κατὰ τὰς διαφόρους ἐπαναστάσεις, χύνουν ἄφθονον τὸ
 αἷμα των καὶ οἱ συγγενεῖς, γονεῖς, ἀδελφοὶ καὶ λοιποὶ ὁμοχώριοι τοῦ
 νῦν Θεοφιλεστάτου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθαγγέλου Ξηρου-
 χάκη, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος λαμβάνει ἐνεργὸν μέρος εἰς ὅλας τὰς ἀπὸ
 τοῦ 1896 καὶ ἐφεξῆς λαβούσας χώραν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην μάχας
 καὶ δὴ εἰς τὴν περιώνυμον μάχην τῆς Ἀρμυρίδας, μεταξὺ Βάμου καὶ
 Καλυβῶν κειμένης, περὶ τὴν ἐβδομάδα διαρκέσασαν. Πρὸ τοῦ Βάμου ὅμως
 αὐτοῦ καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν εὐρίσκεται καὶ ὁ ἱστορικὸς Τσιβαρᾶς,
 ὅπου ἐφρονεύθη καὶ ἔπεσεν ἐνδόξως πολεμῶν κατὰ τῶν τούρκων ὁ ἀδελ-
 φὸς τοῦ πατρὸς τοῦ Ἐπισκόπου τούτου Σπυρίδων Ξηρουχάκης τῷ 1878,
 ὃδὲ πάππος του Παπαῦ-Ἡλίας ἐξεδάρη ζῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὴν το-
 ποθεσίαν τὴν μεταξὺ τῶν χωρίων Καλαμίτσι Ἀμυγδάλι καὶ Καλαμίτσι
 Ἀλεξάνδρου, ἀπεχόντων ὀλίγον ἀπὸ τὴν Σούρη, ἣτις τοποθεσία καὶ
 τώρα ὀνομάζεται τῆς «Παπαδιᾶς-ἀμπέλι», ὑποστὰς ἀγγογύστως τὰ
 μαρτύρια καὶ τοὺς βασανισμοὺς τῶν τούρκων χάριν τῆς πατρίδος του.
 Αὐταὶ ἦσαν καὶ εἶναι πάντοτε αἱ παραδόσεις τῶν εὐγενῶν τέκνων τῆς
 Κρήτης καὶ μὲ αὐτὰς ἀνετράφησαν καὶ ἔζησαν, ὡς εἶναι φυσικόν,
 βαθύτατα αἰσθανόμενοι καὶ αὐτοὶ τοὺς πατριωτικοὺς παλμούς καὶ οἱ
 γονεῖς καὶ πρόγονοι τοῦ Ἱεράρχου μας Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη. Καὶ
 αὐτὸς δὲ ὁ πατὴρ του Ἡλίας δὲν ὑστέρησεν εἰς ἀξιόλογον πολεμικὴν
 δρασίαν καὶ ἔμπρακτον ἐκδήλωσιν πατριωτισμοῦ. Καὶ ναὶ μὲν δὲν ἠϋ-
 τύχησε νὰ πέσῃ εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ὅπως ὁ ἀδελφὸς του Σπυρί-
 δων ἢ νὰ κατακρεουργηθῇ, ὅπως ὁ πατὴρ του Παπαῦ-Ἡλίας, ἀλλ' ὅμως
 ἐπολέμησε πάντοτε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, οὐδέποτε δεύ-
 τερος, ἀλλὰ πάντοτε πρῶτος φερόμενος μεταξὺ τῶν εὐθαρσῶν καὶ ἀν-
 δρείων πολεμιστῶν, κατὰ τὰς διαφόρους τότε ἐπαναστάσεις τῆς Κρή-

της κατὰ τοῦ τότε τυράννου, δι' ὃ καὶ εἶχε τιμηθῆ οὗτος μὲ τὸν τιμητικὸν καὶ διακριτικὸν στρατιωτικὸν τότε βαθμὸν τοῦ πεντακοσιάρχου. Ἀντάξιός δὲ δλων αὐτῶν, καὶ ὡς γνήσιος υἱὸς καὶ ἀπόγονος τούτων ὄντων Ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, εἰς τὰς φλέβας τοῦ ὀποίου ἔσφυζε καὶ σφύζει πάντοτε ἀπὸ πατριωτικοῦ παλμοῦς τὸ ἑλληνικὸν του αἷμα, παλμοῦς ἀπὸ τοὺς ὀποίους ἐνισχύονται πάντοτε μέχρις ἀπέριου αἱ φιλελεύθεραι καὶ πατριωτικαὶ του ἐκδηλώσεις, παρουσιάζεται καὶ αὐτὸς εἰς τὸν πολεμικὸν στίβον, ὡς ἀκραιφνῆς συνεχιστῆς τῶν οἰκογενειακῶν του παραδόσεων. Ἡ μάχη τῆς Ἀρμυρίδας, κατὰ τὸ 1896, ἐμφανίζει καὶ τὸν τότε νεαρὸν διάκονον Ἀγαθάγγελον Ξηρουχάκη ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιολόγου πολεμικῆς ομάδος, ἀξίον ἀπόγονον τῶν προγόνων του. Μετέχει τῆς μάχης ταύτης ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐπὶ ὀλόκληρον ἑβδομάδα, χωρὶς νὰ λυγίσῃ, οὔτε καὶ νὰ καμφθῆ πρὸ τῶν κακουχιῶν καὶ τῶν κινδύνων, τοὺς ὀποίους παρουσιάζει ἡ ἐκ τοῦ συστάδην μάχη καὶ δὴ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Τολμηρὸς καὶ θαρραλέος ἐπολέμησεν ἐκεῖ ὁ νῦν Ἐπίσκοπος μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ ἐθελουσίας, ὥστε καὶ σήμερον ἀκόμη πολλοὶ ἐπιζῶντες συμπολεμισταὶ του νὰ διηγοῦνται σχετικῶς, ἐξαιρόντες τὴν πολεμικὴν αὐτοῦ τόλμην.

Δέον δὲ νὰ προστεθῆ, ὅτι ὄχι μόνον πρὸς πατρός εἶλκε τὴν καταγωγὴν ἀπὸ πολεμιστὰς καὶ πατριώτας ὁ ἐν λόγῳ Ἐπίσκοπος, ἀλλὰ καὶ πρὸς μητρός, ἣτις μάλιστα μήτηρ του, Ἀναστασία ὀνομαζομένη, ἐτύγχανε καὶ ἐξαδέλφη τοῦ ἀειμνήστου ἀρχηγοῦ Ἀποκορώνου καπετὰν Μαθιοῦ Μυλωνογιάννη, ὅστις καὶ πρὸ τοῦ 1878, ὅτε ἦτο εἰς τὴν ἀκμὴν του, καὶ μετὰ, ἔγραψεν ἱστορικὰς σελίδας τῆς Κρήτης, αἵτινες αἰωνίως θὰ τιμοῦν τὸν ἑλληνικὸν πατριωτισμὸν καὶ θὰ γεραίρουν τὴν ἰδιαιτέραν μας πατρίδα, διότι ἐγέννησε τοιοῦτους ἥρωας. Ἡ οἰκογένεια δὲ αὕτη τῶν Μυλωνογιάννηδων, ὄχι μόνον τὸν καπετὰν Μαθιὸν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ, ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱοὺς του Γεώργιον, Ἰατρὸν καὶ Μιχαήλ καὶ ἄλλους πολλοὺς ἀνταξίους τοῦ ὀνόματος τοῦ καπετὰν Μαθιοῦ.

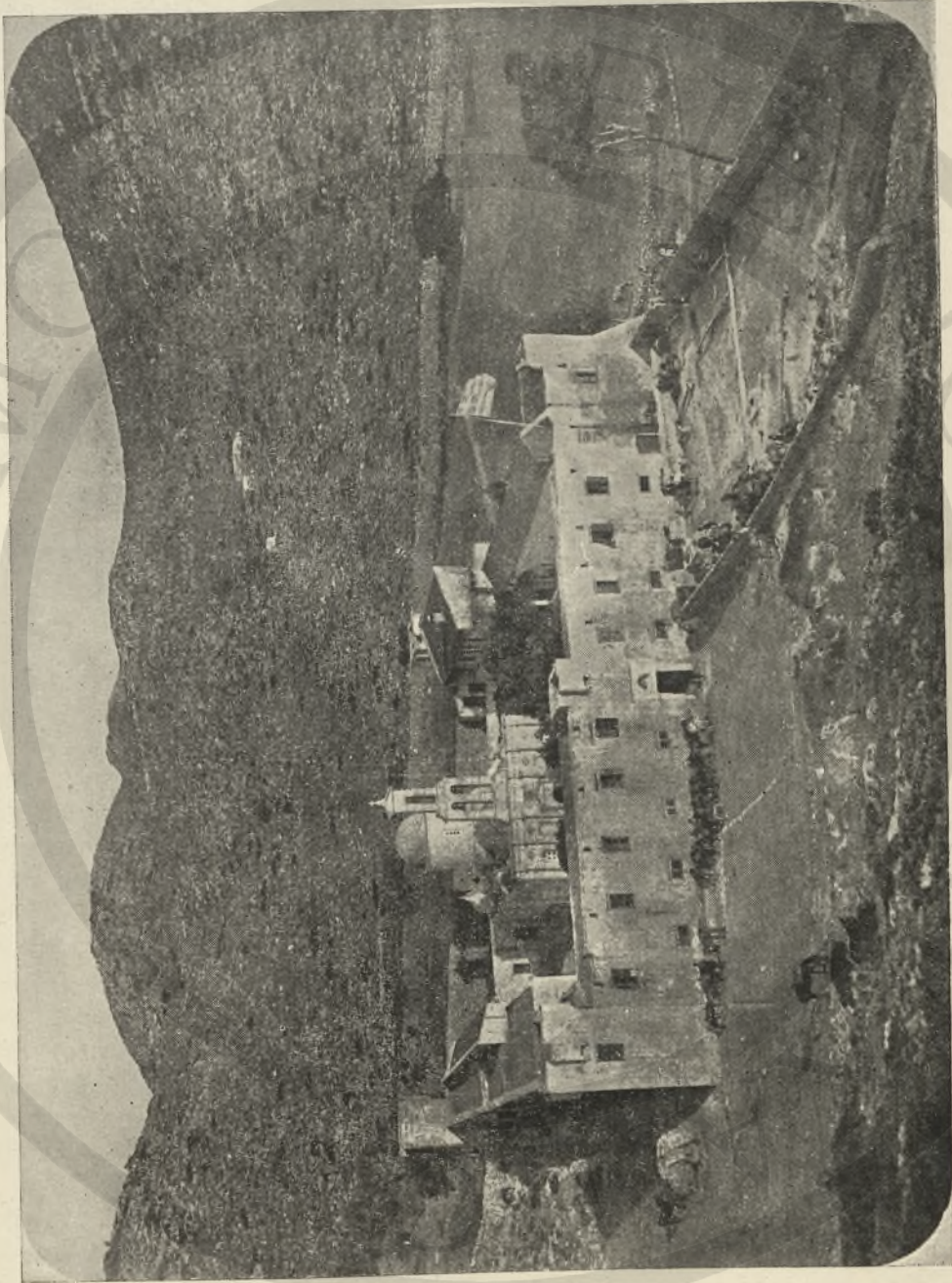
Ἀνταξία δὲ ἀπόγονος τῶν Μυλωνογιάννηδων τούτων οὖσα καὶ ἡ εἰρημένη Ἀναστασία ὑπῆρξε τύπος εὐσεβοῦς καὶ ἐναρέτου γυναικὸς καὶ ὑπόδειγμα σοβαρωτάτης οἰκοδοσοποιῆς. Αἱ Κρησαὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διεπνέοντο ὄχι μόνον ἀπὸ ἀνέκφραστον πατριωτισμὸν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄπειρον εὐσέβειαν καὶ χριστιανικὴν καλοκαγαθίαν, δι' ὃ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ἐγαλοῦχον καὶ ἀνέτρεφον ἐν νοουθεσίᾳ Κυρίου καὶ μὲ πατριωτικὸν ἐνθουσιασμόν.

Ἀπὸ τοιοῦτους γονεῖς λοιπὸν γεννηθεὶς ὁ κατὰ κόσμον Ἀγγελος, ἵνα κατόπιν μετονομασθῆ Ἀγαθάγγελος, ἅμα τῇ εἰσόδῳ του εἰς τὴν διακονίαν τῆς ἐκκλησίας, δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ ἐμπνέεται καὶ αὐτὸς ἀπὸ ἀνάλογα συναισθήματα καὶ ἀναλόγους κλίσεις καὶ κατευθύνσεις. Πόσον ἐπιδροῦν εἰς τὰς ἀπαλὰς ψυχὰς τῶν τέκνων τῶν τὰ προιερήματα ἢ καὶ τὰ ἐλαττώματα, ἔστω, τῶν γεννητόρων των! Καλοὶ γονεῖς καὶ καλὰ τέκνα παραδίδουν εἰς τὴν κοινωνίαν. Καὶ τὴν εὐτυχίαν αὐτὴν τὴν εἶχε καὶ πρὸς μητρός καὶ πρὸς πατρός καὶ ὁ ἡμέτερος

Ἄγαθάγγελος, ἔχων ἀρίστην ἠθικὴν κληρονομίαν ἀμφοτέρωθεν. Δι' ὃ πρῶτος, ἤρεμος καὶ ταπεινὸς ἐπεδείκνυε πάντοτε ὁ Ἄγγελος ἄφατον ζῆλον ἐξ ἀπαλῶν δυνάμεων πρὸς τὴν εὐσέβειαν καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, συνάμα δὲ καὶ κλίσειν μεγίστην πρὸς τὰ γράμματα. Οὐδέποτε ὁ μικρὸς Ἄγγελος ἀπουσίαζεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωριοῦ του, ἀρεσκόμενος καὶ εὐχαριστούμενος νὰ ὑπηρετῇ αὐτὴν καὶ νὰ βοηθῇ τὸν ἱερέα τῆς ἐνορίας του εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ καθηκόντων. Τύπος καὶ ὑπογραμμὸς μεταξὺ τῶν συνηλικιωτῶν του, οὐδέποτε παρέλειπε τὴν προάσκησίν του ἐπ' ἐκκλησίας, θεωρῶν μάλιστα μεγίστην αὐτοῦ ἱκανοποίησιν, ἐὰν συνέβαλλέ τι καὶ αὐτὸς κατὰ τὰς ἱεροτελεστίας, ἀναγιγνώσκων τὸ «Πάτερ ἡμῶν» καὶ τὸ «Πιστεύω» ἢ καὶ τὸν «Ἀπόστολον» βραδύτερον, ὡς καὶ τὸ «Ἀπόδειπνον» κατὰ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστήν. Αὐτὴ ἦτο ἡ πρώτη θρησκευτικὴ ἀγωγή καὶ διδασκαλία κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ αὐτὴν ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ ὁ μικρὸς τότε Ἄγγελος, ὁ μετὰ ταῦτα ἀξιόλογος, εἰς τὴν κατὰ θεὸν γνῶσιν καὶ θύραθεν φιλοσοφίαν, ἀναδειχθεὶς Ἄγαθάγγελος. Ἦτο δὲ πάντοτε φλογερὰ ἡ ἐπιθυμία καὶ διακαὴς ὁ πόθος τῶν γονέων του νὰ ἱερωθῇ ὁ Ἄγγελος καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ἐκκλησίαν, δι' ὃ καὶ πάντοτε ἐχειραγῶγον καὶ κατηύθυνον οὗτοι τὸ τέκνον των τοῦτο πρὸς τὰ θεία ταῦτα ἔργα, καὶ τὸ τέκνον των πάλιν τοῦτο, ὁ Ἄγγελος ἔχειρε χαρὰν μεγάλην ἀγαθυνόμενος καὶ κρατυνόμενος ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου. Ὑπῆρχε λοιπὸν καὶ παρὰ τοῖς γονεῦσι καὶ παρὰ τῷ υἱῷ ἐμφύτως, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἐπιμόνως ἡ διαθέσις καὶ ἡ κλίσις δι' ἀνωτέραν θρησκευτικὴν ζωὴν καὶ ἡ πλήρης ἀφοσίωσις εἰς τὴν ἄδολον καὶ εἰλικρινῆ λατρείαν τοῦ Κυρίου, ὅπερ ἤγαγε τὴν μητέρα του καὶ εἰς τὸ σημεῖον νὰ διαβεβαίωσῃ, ὅτι «ἔταξε τὸ παιδί της νὰ ἱερωθῇ εἰς τι μοναστήριον».

2. ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΑΥΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Πρὸ πάσης ὁμῶς τοιαύτης ἀποφάσεως ἔπρεπεν ὁ μικρὸς Ἄγγελος νὰ διδαχθῇ τὰ στοιχειώδη γράμματα τῆς τότε πρρροχομένης μορφώσεως εἰς τὰ ἐν τοῖς χωρίοις ἐκείνοις λειτουργοῦντα ἀλληλοδιδασκτικὰ ἢ δημοτικὰ σχολεῖα. Δι' ὃ, ὡς τοιοῦτος μαθητὴς, ἐφοίτησεν οὗτος, πότε εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ ἐγγύς εἰς τὸ χωρίον του κειμένου χωριοῦ Κεφαλαῖ, καὶ πότε εἰς ἄλλο ἐγγύς χωρίον, Καλαμίτσι, ἀφ' οὗ ἡ γενέτειρά του δὲν εἶχε τοιοῦτο δημοτικὸν σχολεῖον. Βραδύτερον δὲ ἐφοίτησε καὶ εἰς τὸ ἐλλ. σχολεῖον Βάμου. Ἀπὸ τὰ σχολεῖα ταῦτα διὰ τῆς ἐπιμονῆς του καὶ τῆς μεγάλης του προσπαθείας, ἀψηφῶν ἐκάστοτε καὶ πάντοτε τὰς ἐπιπροσθούσας δυσκολίας, λόγῳ τῶν ἀποστάσεων, τῶν καιρικῶν μεταβολῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀνωμαλιῶν τότε ἐν τοῖς σχολείοις αὐτοῖς, κατώρθωσεν οὗτος νὰ ἀποκομίσῃ ἀρκετὰς γνώσεις, ὥστε νὰ εἶναι ἔτοιμος πλέον νὰ βαδίσῃ τὴν ὁδόν, πρὸς ἣν ἔταξεν αὐτὸν ἡ εὐχή τῶν γονέων του καὶ ἡ ἐμφυτος κλίσις του, τὴν ὁδὸν δηλ. πρὸς ἱερὸν μοναστήριον, ἐνθα μετεκαλεῖτο ἄνωθεν πρὸς εὐρυτέρους ὀρίζοντας, πνευματικὸς καὶ

Ἰερά Μορφή Τουβερνιέτου.

θησκευτικούς. Ούτως εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν, ἦτοι κατὰ τὸ ἔτος 1889, ὁ μικρὸς Ἅγγελος κατευθύνεται πρὸς τὸ ἱστορικὸν μοναστήρι Γουβερνέτο, Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐρημίτου, ἵνα εἰσαχθῆ ἐν αὐτῷ καὶ μονάσῃ ὡς τακτικὸς πλέον μοναχὸς ἐν αὐτῷ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ Ἠ. ΜΟΝΗΝ ΤΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΙΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΑ ΔΙ' ΕΥΡΥΤΕΡΑΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑΣ ΣΠΟΥΔΑΣ (1889 - 1901)

1. ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΕΡΗΜΙΤΟΥ (ΓΟΥΒΕΡΝΕΤΟ)

Πρὸς τὰ Β.Α. τῆς πόλεως Χανίων προσκτείνεται μικρὰ σχετικῶς χερσόνησος, ὄρεινὴ καὶ βραχώδης, φέρουσα τὸ ὄνομα σήμερον «Τὸ Ἀκρωτήρι». Ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχουν δύο ἱστορικαὶ μοναὶ καὶ τινὰ χωρία, διεσπαρμένα τῆδε κακίσει εἰς αὐτό. Ἡ μία τῶν μονῶν αὐτῶν εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἡ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος τῶν Τζαγκαρόλων» καὶ ἡ ἄλλη «Τὸ Γουβερνέτο», δηλ. «τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων καὶ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐρημίτου», ἑορταζομένου τὴν 7ην ὁκτωβρίου ἐκάστου ἔτους. Ἡ κυρίως Μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐρημίτου ἔκειτο παλαιότερον πλησίον πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ὅπου ὀνομάζεται σήμερον «Καθολικόν». Ἐκεῖ εἶναι καὶ τὸ περιώνυμον σπήλαιον, ἔνθα ἐκοιμήθη ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ἐρημίτης, ὅστις ἐκ τῆς μεγάλης του ἀσκητείας δὲν ἠδύνατο εἰς τὸ τέλος νὰ βαδίξῃ, παρὰ μόνον τετραποδιτεῖ, ἦτοι μὲ χεῖρας καὶ μὲ πόδας, δι' ὃ καὶ ποιμὴν τις ἐκλαβὼν αὐτὸν ὡς αἶγαγον (ἔξω δὲ πράγματι τοιοῦτοι αἶγαγοὶ τότε εἰς τοὺς παρακειμένους ἐκεῖ πρὸς τὴν θάλασσαν κρημνοὺς) κατετόξευσεν αὐτόν, ὅτε καὶ ἀκολουθήσας αὐτὸς τὸ αἶμα τοῦ Ἁγίου πρὸς τὸ σπήλαιον, ὅπου μετὰ τὴν κατατόξευσιν του διηθύνθη οὗτος, εὔρεν αὐτὸν ἡμιθανῆ. Ζητήσας δὲ καὶ λαβὼν συγχώρησιν παρὰ τοῦ Ἁγίου ἔλαβε καὶ τὴν προσταγὴν, ὁ ποιμὴν αὐτός, νὰ μεταβῆ εἰς τὰ πλησίον χωρία καὶ νὰ διηγηθῆ τὰ συμβάντα. Ἐκεῖ τὸ πρῶτον ἐκτίσθη ἡ μονή, ἔνθα καὶ ἔλαβε χώραν βραδύτερον καὶ ἡ σύσκεψις τῶν Ριζαρχῶν τοῦ Ζαμπελλίου, καθ' ἣν ὁ ἱστορικὸς πλέον καταστάς ἡγούμενος Ἀνανίας ἐκλείσεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἡγουμενεῖον, μέχρις ὅτου συμφωνήσαντες ἐξέλεξαν γενικὸν ἀρχηγὸν τὸν Καντανολέοντα ἐναντίον τῶν Βενετῶν. (Ἴδε τὰ σχετικὰ εἰς «Κρητικὸς Γάμος» Ζαμπελλίου). Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ μονὴ αὕτη ἦτο πλησίον τῆς θαλάσσης καὶ ἐλεηλατεῖτο συχνὰ ὑπὸ τῶν πειρατῶν ἀπὸ τὸν λιμενίσκον, «Αὐλάκι» καὶ σήμερον καλού-

μενον, μετετέθη αὕτη εἰς ἣν θέσιν σήμερον εὐρίσκεται.

Ἡ δευτέρα αὕτη μονή, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ προσῆλθεν ὁ μικρὸς Ἄγγελος, ἵνα μονάσῃ, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν εὐσεβῶν γονέων του, καὶ ἀκολουθῶν καὶ τὴν ἰδίαν του κλίσιν, ἣτις μετεπέμπετο αὐτὸν δι' ἀνωτέραν θρησκευτικὴν ζωὴν καὶ εὐρυτέραν ἐπιστημονικὴν σταδιοδρομίαν, εὐρίσκεται εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ὑψόμετρα τοῦ Ἀκρωτηρίου «Μελέχα». Ὁ ὀρίζων αὐτῆς εἶναι εὐρύτατος, τόσον κατὰ ξηράν, πρὸς ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν ἐπαρχίαν Κυδωνίας, πρὸς ἀρκετὴν ἐπαρχίαν Ἀποκορώνου καὶ πέρα αὐτῆς πρὸς τὸ Ρέθυμνον καὶ πρὸς τινὰ μέρη τῆς ἐπαρχίας Κισάμου, ὅσον καὶ κατὰ θάλασσαν, πρὸς τὸ πάντοτε σχεδὸν λευκάζον καὶ τρικυμιῶδες κρητικὸν πέλαγος. Ἡ ἡρεμία δὲ καὶ ἡ κατάνυξις ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ, συνοδευομένη καὶ ἀπὸ τὰ φυσικὰ θέληγτρα τῆς πέριξ φύσεως, εἶναι ὄντως κίνητρα δι' ἀνωτέρας πνευματικὰς πτήσεις καὶ βαθυτέρους θρησκευτικὸς στοχασμούς. Ὅποιος δὲν ἔζησεν ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ τῶν ἐλληνικῶν ὀρθοδόξων χριστιανικῶν μοναστηρίων καὶ ὅστις δὲν ἀνέπνευσε τὸν ζεῖδωρον ἀέρα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πίστεως, ὁ ὁποῖος πάντοτε ἐπεκράτησε καὶ διεφύσησεν ἐν τοῖς μοναστηρίοις αὐτοῖς, ὁ τοιοῦτος δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ πῶς τὰ ἐν λόγῳ μοναστήρια ἀπέβαινον τὰ ἐθνικὰ καὶ θρησκευτικὰ φυτώρια, ἐξ ὧν ἀνεδεικνύοντο καὶ προήρχοντο οἱ μεγάλοι ἐθνικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ ἄνδρες τῆς ἱστορίας μας. Εἶναι ἀδύνατον ὁ εἰσερχόμενος εἰς αὐτὰ νὰ μὴ ὀραματισθῇ τὸ ἐθνικὸν μεγαλεῖον καὶ νὰ μὴ θερμανθῇ ἡ χριστιανικὴ του ψυχὴ, μέχρι τοῦ δυνατοῦ καὶ τοῦ τελείου. Δικαιολογημένως λοιπὸν ἀναμένομεν νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μικροῦ Ἀγγέλου, ὁ ὁποῖος ἤδη φέρεται ὡς δόκιμος τῆς μονῆς αὐτῆς.

2. Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΕΝ ΤΗ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΓΟΥΒΕΡΝΕΤΟΥ

Ὁ Ἄγγελος οὗτος εὐρίσκεται ἤδη ὡς δόκιμος ἐν τῇ μονῇ Γουβερνέτου ἀπὸ 7ης δεκεμβρίου 1889, ἐργαζόμενος καὶ αὐτὸς, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι συνάδελφοί του ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ. Κατὰ τὸ 1891 προχειρίζεται εἰς ἀναγνώστην, ἵνα εὐθὺς ἀμέσως, κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1892, τὴν 7ην ὀκτωβρίου, καρῆ μοναχός. Καὶ τὴν 7ην πάλιν ὀκτωβρίου 1894, ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, χειροτονεῖται ἱεροδιάκονος, μαρτυροῦντος αὐτὸν ὡς ἄξιον τῆς ἱερωσύνης τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πατρὸς Δαμασκηνοῦ, προηγουμένου, διὰ τῆς ὑπὸ χρονολογίαν 6 ὀκτωβρίου 1894 ὁμολογίας καὶ μαρτυρίας του.

4. Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΔΕΝ ΥΣΤΕΡΕΙ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ δόκιμος Ἄγγελος διεκρίνεται πάντοτε καὶ διὰ τὴν φιλομάθειάν του, πλὴν τοῦ ἱερατικοῦ του ζήλου, προσόν,

ὅπερ εἶχεν ἐπιδείξει καὶ ἄλλοτε εἰς τὰ σχολεῖα τῆς ἐπαρχίας του, ὅπου ἐφοίτησε, δημοτικὸν καὶ ἑλληνικὸν σχολεῖον, πρὸ τῆς εἰσόδου του εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν τοῦ Γουβερνέτου. Τὴν τοιαύτην φιλομάθειάν του διέγνωσεν εὐθὺς ἀμέσως καὶ ὁ τότε ἡγούμενος τοῦ Γουβερνέτου Ἰωακείμ Τσεπετάκης, δι' ὃ καὶ ἀπέστειλεν οὗτος αὐτὸν εἰς Χανιά, καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας του εἰς ἱεροδιάκονον, πρὸς παρακολούθησιν μαθημάτων εἰς τὸ τότε ἐκεῖ ἑλληνικὸν σχολεῖον, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ σοφοῦ καὶ πεφωτισμένου σχολάρχου τότε Παύλου Ζολινδάκη, ὁ ὁποῖος μετὰ μεγάλης του χαρᾶς διηγείτο βραδύτερον εἰς τοὺς γερονσιαστὰς (ὅπως ἀπεκάλουν τότε τοὺς θαμῶνας τοῦ καφενείου Ζαχαράτου ἐν Ἀθήναις), παρόντων καὶ τῶν σοφῶν καθηγητῶν Δημητρίου Γεωργακάκη, Παύλου Βαλάκη, Κων)νου Παπαδάκη, ἀπάντων χρηματισάντων ὡς καθηγητῶν τοῦ Ἀγγέλου, καὶ ἄλλων, φαιδρὰ ἐπεισὸδια μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ μαθητοῦ του τούτου.

Οὕτως ὁ Ἀγγελος ἐτελείωσε τὸ σχολαρχεῖον Χανίων, φοιτήσας ἐπὶ δύο συναπτὰ σχολικὰ ἔτη ἐν αὐτῷ (1891—1893), ἵνα κατὰ 1893—94 φοιτήσῃ καὶ εἰς τὴν πρώτην τάξιν τοῦ τετραταξίου τότε γυμνασίου Χανίων, μετὰ γυμνασιάρχην τὸν πεπνυμένον καὶ σοφὸν Ἰ. Πεοδικάρην, τὴν ὁποίαν τάξιν, ἀφ' οὗ ἐτελείωσεν, ἐνεγράφη εἰς τὴν δευτέραν τάξιν τοῦ αὐτοῦ γυμνασίου, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τὴν τελειώσῃ, κατὰ τὸ 1894—95, λόγῳ πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ τῆς μεταπολιτευτικῆς κινήσεως, ἧτις παρετηρεῖτο τότε ἐν Κρήτῃ. Εἶναι ἔτη πολιτικῶς ἀνώμαλα διὰ τὴν Κρήτην τότε, διότι οἱ μὲν Κρητῆς ἐζήτουν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν καὶ ἔνωσιν μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, οἱ δὲ τουρκοὶ ἐξ ἄλλου ἐπίεζον ἀνυπόφορα τοὺς Κρητῆς δι' αὐτό. Εἰς τὰ ὄρη δὲ τῆς Κρήτης, καὶ ἰδίως εἰς τὰ Σφακιά παρουσιάσθησαν μάλιστα τότε καὶ ἐπαναστατικαὶ ομάδες, διακηρύττουσαι τὰ δίκαια τῶν Κρητῶν καὶ ἀπαιτοῦσαι τὴν τελείαν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος των. Ὅλα αὐτὰ τὰ γεγονότα, εἶχον τότε ἀντίκτυπον καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν πόλεων, δι' ὃ καὶ ἠναγκάσθη καὶ ὁ νεαρὸς σπουδαστὴς τῶν Χανίων νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν μονὴν του, διακόψας ὀριστικῶς πλέον τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς, ἵνα βραδύτερον ὅμως εἰσαχθῇ εἰς τὸ ἱεροδιδασκαλεῖον Ἀγίας Τριάδος, ὑπὸ τὴν θαλπωρὴν καὶ διδασκαλίαν τοῦ ὁποῖου ἐμορφώθησαν καὶ ἐξεπαιδεύθησαν τόσοι καὶ τόσοι ἐπιφανεῖς βραδύτερον ἄνδρες, διαπρέψαντες καὶ ἐξέχοντες ἀκόμη, ὅσοι ἐπιζοῦν, εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ ὡς ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες, καὶ δὴ καὶ εἰς ἀνώτερα ἀξιώματα, ἐν οἷς καὶ ὁ νῦν Ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθάγγελος.

Κατ' ἀρχὰς διευθυντῆς καὶ ψυχῆ τοῦ πρώτου ἱεροδιδασκαλείου Ἀγίας Τριάδος ὑπῆρξεν ὁ ἀείμνηστος κατόπιν ἐπίσκοπος Κισάμου καὶ Σελίνου Δωρόθεος Κλωναράκης, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀνάμνησις θὰ παραμένῃ αἰωνία εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν του, ὅπως καὶ κατόπιν εἰς τὰς ψυχὰς τοῦ χριστιανικοῦ του ποιμνίου, ὡς ἐπισκόπου, διὰ τὴν καλοκαγαθίαν του καὶ τὴν ἄμετρον καλωσύνην του. Διάδοχος δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ

διευθύνσαι τοῦ ὡς ἄνω ιεροδιδασκαλείου ὑπῆρξεν ὁ ἀρχιμανδρίτης Χρῦσανθος Τσεπετάκης, ὁ μετέπειτα ἐπίσκοπος Ρεθύμνης. Τοῦτον τὸν σοφὸν ἄνδρα, ὑπέροχον ὡς ἄνθρωπον καὶ κληρικὸν καὶ ἀπαράμιλλον ὡς πατριώτην, ἔσχεν ὡς διευθυντὴν του ἐν τῷ ιεροδιδασκαλείῳ ὁ Ἁγαθάγγελος, ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς του ἐν αὐτῷ μέχρι τοῦ 1900, ὁπότε καὶ ἐξέρχεται οὗτος πτυχιούχος τοῦ ιεροδιδασκαλείου τούτου.

Οὐδέποτε δὲ ἐλησμόνησεν ὁ καλὸς οὗτος μαθητὴς τὸν ὀφειλόμενον σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν εἰς τοὺς ἐξόχους ἐκείνους διευθυντάς του, δι' ὃ καὶ φόρον τιμῆς ἀποτίνων καὶ εὐγνωμοσύνης ἔνεκεν, διοργάνωσεν οὗτος παγκρήτιον μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ὅπερ καὶ ἐτέλεσεν ὁ ἴδιος, Ἐπίσκοπος ἤδη Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, μεθ' ὄλων τῶν ἱερέων, οἵτινες ὑπῆρξαν καὶ αὐτοὶ μαθηταὶ των, παρερρεθέντων καὶ πάντων τῶν ἄλλων, οἵτινες ἐσπούδασαν μὲν εἰς τὸ ιεροδιδασκαλεῖον τοῦτο, πλὴν ἐτράπησαν κατόπιν εἰς ἄλλα ἐπιστημονικὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἄλλα ἔργα, καὶ οἱ ὅποιοι ἅπαντες διεκρίθησαν, ὁπουδήποτε καὶ ἂν ἐπεδόθησαν.

25. Ο ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΣ

Τὸ ἔτος ὁμῶς 1896 εἶναι καὶ ἔτος πολεμικῶν γεγονότων, ὥστε κατὰ Μάϊον τοῦ ἔτους αὐτοῦ νὰ συμβοῦν καὶ αἱ γνωσταὶ σφαγαὶ τῶν Χανίων. Τὸ ιεροδιδασκαλεῖον Ἁγίας Τριάδος κλείει τότε καὶ ὁ μαθητὴς ιεροδιάκονος ἔχει τώρα κάθε ἐλευθερίαν νὰ δρᾷ καὶ νὰ κινῆται μόνον ὡς πολεμιστὴς ιεροδιάκονος. Ἀφήνει κατὰ μέρος τὰ βιβλία καὶ τὰς σπουδὰς καὶ πιάνει τὸ ὄπλον ἀνὰ χεῖρας, ὡς ἄλλος Ἀθανάσιος Διάκος, ἔτοιμος πρὸς πολεμικὴν δρᾶσιν, ὅπου θὰ τὸν ἐκάλει ἡ φωνὴ τῆς πατρίδος του, πολεμάρχος καὶ καπετάνιος μεταξὺ ἄλλων συμπολεμιστῶν καὶ συμπατριωτῶν του, φερόμενος πλέον ὡς μόνιμος δύναμις τῶν διαφόρων ἐπαναστατικῶν στρατοπέδων, μὲ τὴν ἐπωνυμίαν «Τὸ ξανθὸ διακάκι», καθότι ἐτύγχανε ξανθὸς κατὰ τὴν κόμην καὶ τὸ γένειον, ὅπως καὶ ἄλλοτε εἶπομεν. Ἦτο ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν διοικηταὶ τῆς Κρήτης ἦσαν οἱ τοῦρκοι Σεκίη Τζεβὰτ πασᾶς, ὡς στρατιωτικὸς, πολιτικὸς δὲ τὸν Μάρτιον 1896 ὁ Τουρχὰν πασᾶς.

Καὶ ἰδοὺ τότε ὁ ιεροδιάκονος Ἁγαθάγγελος παραλαμβάνει τοὺς ἄνδρας του καὶ διαπερᾷ κρυφίως ἀπὸ τὸ Ἀκρωτήρι εἰς τὸν Ἀποκόρωνα διὰ τοῦ κόλπου τῆς Σούδας. Ἦρχιζε δὲ τότε ἡ μάχη τῆς Ἀρμυρίδας (30-6-1896), ὅτε μετ' ὀλίγον καὶ ὁ νεαρὸς Κρῆς ὄπλαρχηγὸς ιεροδιάκονος δὲν χάνει καιρὸν, ἀλλὰ συντάξας τοὺς ἄνδρας του, ἀφ' οὗ προσέλαβε καὶ ἄλλους τινὰς συγγενεῖς του, οἵτινες εἶχον κατέλθει ἐκεῖ πρὸς συνάντησίν του, λαμβάνει μέρος εἰς τὴν μάχην αὐτήν. Ἡ μάχη τῆς Ἀρμυρίδας, κειμένης εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Σούδας καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ Βάμου, ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, εἶχε μεγίστην σπουδαιότητα καὶ σημασίαν, διότι ἦτο μία τῶν μεγαλύτερων μαχῶν,

αίτινες συνήφθησαν τότε μεταξύ τούρκων και χριστιανῶν. Ἐβομβαρδίζοντο δὲ κατὰ τὴν μάχην ταύτην οἱ ἐπαναστάται ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ τουρκικὸν πολεμικὸν πλοῖον «Φουὰτ», «Ἐκατινιάρην», ὅπως τὸ ἔλεγον οἱ ἐπαναστάται χλευαστικῶς, ἀλλὰ και ἀπὸ τὰ ὄχυρά Σούδας, Καλαμίου (Ἰτζεδίν) και ἄλλων μερῶν. Καὶ ἐπὶ μίαν δὲ ἑβδομάδα, καθ' ἣν διήρκεσεν ἡ μάχη αὕτη τῆς Ἀρμυρίδας, οὔτε ὁ ἱεροδιάκονος αὐτός, οὔτε κανεὶς ἐκ τῶν ἀνδρῶν του ἀπεμακρύνθη, ἔστω και προσωρινῶς, ἀπὸ τὴν μάχην, ἀλλ' ἐκεῖ ἐπὶ τόπου ἀγρυπνοῦντες ἅπαντες, και ἐν πολλοῖς ἄσιτοι, ἐξηκολούθουν μαχόμενοι, ἕως ὅτου ἠττηθεὶς ὁ ἐχθρὸς ἠναγκάσθη νὰ τραπῆ εἰς φυγὴν, πρὸς δόξαν και τιμὴν τῆς ἑλληνικῆς τολμῆς και ἀνδρείας.

Ἄλλη πατριωτικὴ περιπέτεια, εἰς ἣν μετέσχεν ὁ ἱεροδιάκονος Ἀγαθάγγελος εἶναι και ἡ μετάβασίς του εἰς Ἀρχάνας Ἡρακλείου μετὰ τῶν ἄλλων μελῶν τῆς Ἐπαναστατικῆς λεγομένης τότε συνελύσεως, ἣτις ἀπετελεῖτο ἀπὸ διαφόρους ἀντιπροσώπους ἐξ ὅλης τῆς Κρήτης, και ἡ ὁποία εἶχε μόνιμον ἔδραν τῆς «τῆς Πλακοῦρες» τοῦ Ἀκρωτηρίου. Ἐκεῖ ὅμως, πού εἶναι ἀφθονώτεροι αἱ πολεμικαὶ δάφναι τοῦ ἱεροδιακόνου Ἀγαθαγγέλου, εἶναι τὸ Ἀκρωτήρι, τὸ γνωστὸν δηλ. Ἀκρωτήρι πλησίον τῶν Χανίων, μὲ συμπολεμιστὰς και συναγωνιστὰς τοὺς ἐξοχωτέρους τότε Κρητὰς ἐπαναστάτας, ἐν οἷς τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον, τὸν Κωνσταντῖνον Φοῦμην, τὸν Ἀντῶν. Σήφακαν, τοὺς Στυλιανὸν και Νικόλαον Πιστολάκη, τοὺς Γεώργιον και Μιχαὴλ Μυλωνογιάννηδες, τὸν Ἐμμανουὴλ Μουντάκη, τὸν Σταθὴν Περούλην, τὸν Ζαχαρίαν Καζάκον, τὸν Ἰωάννην Ἡλιάκη, τὸν Γεώργιον Κοτζάμπασην και ἄλλους, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα κοσμοῦν περιλάμπρως τὴν κρητικὴν ἱστορίαν, ὡς ἀδάμαντες πρώτης δυνάμεως.

Εἶναι τὸ ἔτος 1897, και οἱ μὲν τούρκοι ἐπιχειροῦν νὰ ἐπιτεθοῦν ἀνωθεν τῆς Χαλέπας κατὰ τῶν ἐκεῖ ὑψηλότερον ἐστρατοπεδευμένων χριστιανῶν, οἱ δὲ χριστιανοί, κατέχοντες τὸν «Προφήτην Ἡλίαν» ὑπὸ τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον και ἄλλους ὀπλαρχηγούς, ὅπως και τῆς «Κορακιές», «Μοῆν Καλογραιῶν Κορακιῶν», «Μόντε-Βάρδια» και «σπίτι Ἡλιάκη» ὑπὸ τὸν ἱεροδιάκονον Ἀγαθάγγελον και ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνωτέρω ὀπλαρχηγούς, ἐν οἷς και τὸν Ἰωάννην Ἡλιάκην και Χαράλαμπον Παπαδάκην και ἄλλους, ἀποκρούοντες τὰς ἐπιθέσεις ἐκείνας τῶν τούρκων, δὲν παρέλειπον, οἱ τολμηρότεροι ἐξ αὐτῶν και νὰ εἰσδύουν, δοθείσης εὐκαιρίας, εἰς τὰς τουρκικὰς τάξεις και νὰ προκαλοῦν ζημίαν και φθορὰν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Μεταξὺ τῶν τολμηρῶν, και παραφόρων, δύνатаί τις νὰ εἴπη, πολεμιστῶν ἐκεῖ διεκρίθη και τὸ «ξανθὸ διακάκι», τοῦ ὁποίου τὰ ῥιποκίνδυνα τολμήματα και αἱ ἄφοβοι ἐπιθέσεις του, ὡς και αἱ στήθος με στήθος συμπλοκαὶ του με τοὺς τούρκους, ἀποτελοῦν και σήμερον ἀκόμη ἀξιόλογα ἱστορικὰ διηγήματα ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸν παρηκολούθησαν και τὸν ἐθαύμασαν ἐπὶ τόπου ἐκεῖ, εἰς τὸ πεδῖον τῆς τιμῆς και τοῦ καθήκοντος. Ἐκτοτε ὁ ἱεροδιάκονος αὐτός πολεμιστῆς και νεαρός ὀπλαρχηγός θεωρεῖται ὡς «μπα-

ρουτοκαπνισμένος καπετάνιος» και ὡς τοιοῦτος πλέον παρεδόθη εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου μας και συνεδέθη μὲ αὐτήν.

Ἐἶναι γνωστὸν, ὅτι τὸ ὡς ἄνω Ἀκρωτήρι και δὴ ἡ θέσις «Προφήτης Ἡλίας» ἐγένεν σήμερον πασίγνωστα διὰ δύο περιστατικά, τὰ ὁποῖα, ἐπαιξαν ἀποφασιστικὸν ῥόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἓνα εἶναι, ὅτι ὁ δημιουργὸς τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ὁ ἀνασῦρας αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἔθνικὴν κατάπτωσιν και ἐπεκτείνας αὐτὴν εἰς τὰς πέντε τῆς θαλάσσης, κεῖται ἐκεῖ ἐνταφιασμένος εἰς ἀπλοῦν μὲν και ἀπέριττον τάφον, ἀλλ' ὁ ὁποῖος ὅμως ἀπέβη τὸ προσκύνημα παντὸς Ἑλληνοσ, σὰν νὰ συγκεντρώνεται ἐκεῖ ὅλη ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ, γὰρ νὰ προσκυνήσῃ τὴν γενέτειραν τοῦ Μεγάλου τούτου ἀνδρός, τὴν Κρήτην μας. Καὶ τὸ ἄλλο εἶναι τὸ στηθὲν ἐκεῖ ἄγαλμα τῆς ἐλευθερίας, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ βομβαρδισμοῦ τῶν ἐκεῖ ἐπαναστατῶν (1897) ὑπὸ τοῦ ἠνωμένου εὐρωπαϊκοῦ στόλου, συνεργουῦντος και τοῦ τουρκικοῦ, και τὸ ὅποιον ἐστήθη εἰς τὸν τόπον αὐτόν, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ τιμημένου πολεμιστοῦ τοῦ Ἀκρωτηρίου Ἰωάννου Ἡλιάκη, ὡς σύμβολον τῆς αἰωνίου ἐλευθερίας τῶν λαῶν κατὰ τῆς βίας και ἀυθαιρεσίας τῶν ἰσχυρῶν τότε τῆς γῆς, πρὸ τῶν ὁποίων οὐδέποτε ὅμως ἐπιτόγη ἡ ἔνδοξος Κρήτη.

Ἐπὶ τέλους ὅμως ἠδύοκησεν ὁ μέγας θεὸς τῆς Ἑλλάδος και ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῶν δυνατῶν τότε τῆς γῆς και ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Κρήτης, ἔστω και μὴ πλήρης, ἀλλὰ πάντοτε μὲ ἑλληνικὸν ἀρραβῶνα και μὲ ταχεῖαν τὴν ἔθνικὴν τῆς ἀποκατάστασιν. Ἡ Κρήτη δηλ., ἡ ὁποῖα ἐστὲναζε χθὲς και πρόην κυριολεκτικῶς ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ἐρχεται τώρα, και πλησιάζει ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν θὰ ἐορτάσῃ και αὐτὴ τὰ ἐλευθερίᾳ τῆς. Τί χαρὰ και τί ἱκανοποιήσις διὰ τοὺς ἀγωνισθέντας και πολεμήσαντας ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης! Μόνον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπολέμησε και μόνον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐτόλμησε νὰ ἐκθέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν του ὑπὲρ τοῦ συνόλου και τῆς Πατρίδος του, αὐτὸς δύναται νὰ αἰσθανθῇ και νὰ νοιώσῃ βαθειὰ εἰς τὴν πατριωτικὴν του ψυχὴν τὴν γλυκύτητα τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος και τὸ ὕψος τοῦ ἑλληνικοῦ μεγαλείου! Ἡ Κρήτη πανηγυρίζει πλέον, ἡ Κρήτη ἐνθουσιᾶ, ἡ Κρήτη γαλανόλευκα ντυμένη τώρα νύμφη τοῦ Αἰγαίου ὀρίπτεται εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς πονεμένης μητέρας τῆς, (ἀπὸ φλόγες ἡ Κρήτη ζωσμένη..!), διὰ τὸν ἐπὶ τόσα ἔτη χωρισμὸν των. Ἡ Κρήτη μὲ σπασμένες πλέον τῆς ἀλυσίδες, πού ἐπὶ τόσα ἔτη ἦτο ἀλυσοδεμένη, πετᾷ και πάει γοργὰ πρὸς τὴν ἔνδοξον μητέρα τῆς, ἣτις ἐναγκαλισθεῖσα πλέον αὐτὴν θερμότατα, περιτύσσει αὐτὴν, κατασπαζομένη και καταφιλοῦσα αὐτὴν. Ἐθνικὸν πάσχα, ἔθνικὴ ἀνάστασις, ἔθνικὸν «Χριστὸς Ἀνέστη». Αὐτὸ ἦτο τὸ περιεχόμενον περὶπου ἐνὸς λόγου τοῦ ἱεροδιακόνου-ὀπλαρχηγοῦ εἰς συγκέντρωσιν τινα πολεμιστῶν και συναγωνιστῶν του μετὰ τὴν λῆξιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων και τὴν ἐπάνοδόν των εἰς τὰ ἴδια, τοῦ δὲ ἱεροδιακόνου εἰς τὴν μονὴν του.

Και εὐρισκόμεθα εἰς τὸ 1898, ἔτος, κατὰ τὸ ὅποιον κατῆλθεν εἰς Κρήτην ὡς ὑπατος ἀρμοστής τῶν προστατίδων δυνάμεων ὁ πρίγ-

κηψ Γεώργιος τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἐνθουσιασμός γενικεύεται πάλιν καὶ ὁ ἱεροδιάκονος-πολεμιστής, με ὄσους τῶν συναγωνιστῶν του εἶχε προχείρους, σπεύδει εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, μαζί με ὄλον τὸν πληθυσμόν, ποὺ ἔσπευδε καὶ αὐτὸς νὰ χαιρετίσῃ καὶ νὰ ὑποδεχθῇ τὸν βασιλόπαιδα Γεώργιον, ὡς διαλαλητὴν τῆς ὄσον οὐπω πλήρους καὶ τελείας ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος μας. Δάκρυα χαρᾶς καὶ ἐθνικῆς ὑπερηφανείας ἀναβλύζουν καὶ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ καπετάν-Διάκου, ὅπως καὶ ὄλων τῶν συμπατριωτῶν του, ἀναφωνοῦντος πολλάκις τὸ «Δόξα σοι ὁ Θεός» καὶ με πλήρη ἱκανοποίησιν, ἀνθ' ὧν εἶχεν ὑποφέρει καὶ οὗτος ἐκάστοτε ὑπὲρ τῆς πατρίδος του. Ὁ πανηγυρισμὸς ὁμως σημαίνει καὶ λῆξιν, ἐπιτυχῆ βέβαια μιᾶς δυσκόλου καταστάσεως, καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου μιᾶς ἐνδόξου πολεμικῆς περιόδου. Δι' ὃ καὶ τὰ ὄπλα ἔπρεπε πλέον νὰ κατατεθοῦν καὶ νὰ παραδοθοῦν εἰς τὰς νομίμους ἀρχάς, ὅπερ ἔπραξε καὶ ὁ ἡμέτερος ἱεροδιάκονος.

Ἄλλὰ ἄς ἀφήσωμεν πλέον τὸν πολεμιστὴν-ἱεροδιάκονον καὶ ἄς παρακολουθήσωμεν τώρα αὐτὸν εἰς τὴν συνέχισιν τῶν εἰρηνικῶν του ἀπασχολήσεων.

6. Ο ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΙΕΡΟΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΙΤΑ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ ἱεροδιάκονος Ἀγαθάγγελος ἐφοίτα εἰς τὸ ἱεροδιδασκαλεῖον Ἁγίας Τριάδος ὡς ἱεροσπουδαστής, πλὴν κατόπιν διέκοψε τὰ μαθήματά του, λόγῳ τῶν τότε πολεμικῶν γεγονότων. Μετὰ τὴν πολεμικὴν ὁμως ταύτην περίοδον, ὅτε ἐσυνέχισε πάλιν τὰς ἐργασίας του τὸ σχολεῖον αὐτό, καὶ ὁ ὡς ἄνω ἱεροδιάκονος εὐρίσκεται πάλιν μαθητῆς τοῦ ἱεροδιδασκαλείου τούτου. Αὐτὴ ἦτο τότε ἡ μοῖρα τῶν Κρητῶν, πότε με τὸ τουφέκι στὸ χέρι, καὶ πότε με τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης, μετεπήδων ἀπὸ τὴν κλαγγὴν τῶν ὄπλων εἰς τὴν ἡρεμίαν τοῦ εἰρηνικοῦ βίου καὶ τἀνάπαλιν. Ὅπως δὴποτε καὶ ὁ ἱεροδιάκονος Ἀγαθάγγελος ἀποθέτει τώρα τὸν τίτλον τοῦ ὄπλαρχηγοῦ καὶ ἀσχολεῖται πλέον πάλιν με τὰ βιβλία του καὶ τὰ μαθήματά του, με τὴν ἐκκλησίαν του καὶ τὰς εὐρυτέρας σπουδὰς του, ἔχων τὴν εὐτυχίαν καὶ πάλιν νὰ προΐσταται τοῦ ἱεροδιδασκαλείου τούτου ὁ ἔξοχος ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ὁ ἀείμνηστος Χρῦσανθος Τσεπετάκης. Οὕτως δέ, κατὰ τὸ 1900, ἀπολύεται ἀπὸ τὸ ἱεροδιδασκαλεῖον αὐτὸ με τὸν ἐπίξηλον βαθμὸν «πάνυ καλῶς» ὁ ὡς ἄνω ἱεροδιάκονος, ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος πάντοτε ἀπὸ τὸν διευθυντὴν καὶ καθηγητὰς του, διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, τάξιν καὶ ἱεροπρέπειαν, τὴν ὁποίαν ἐπεδείξατο πάντοτε οὗτος κατὰ τὰς σπουδὰς του.

Παραθέτομεν τὸ σχετικὸν ἀπολυτήριόν του

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΙΕΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΝ ΕΝ ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΔΙ

Ἄριθ. 1.

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΝ

Ὁ κ. Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης ἐκ Γουβερνέτου, ἑτῶν 28, πατὴρ γεωργοῦ, ἐγγράφει ἐν ταῖς μαθηταῖς τοῦ ἱεροδιδασκαλείου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1895—1896, καὶ ἔκτοτε πλήρη τὴν σειρὰν τῶν διδασκομένων μαθημάτων μέχρι τέλους διακούσας, τὴν δὲ ἀπολυτήριον δοκιμασίαν ὑποστὰς κατὰ τὸ ἔτος χίλια ἑνεακόσια (1900), κρίνεται ἄξιος ἀπολύσεως μετὰ τοῦ γενικοῦ βαθμοῦ «πάνυ καλῶς» καὶ ἀναγνωρίζεται, δυνάμει τοῦ παρόντος, δευτέρως τάξεως δημοδιδάσκαλος ὑπὸ τὸν τίτλον γραμματιστῆς.

Ἡ δὲ ἐν τῷ ἱεροδιδασκαλείῳ διάγωγὴ αὐτοῦ ὑπῆρξε κοσμιωτάτη.

Ἐν Ἀγίᾳ Τριάδι 28 Ἰουνίου 1900.

Ἡ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Πρόεδρος
Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

† Ὁ Διευθυντῆς
Ἄρχιμ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΤΣΕΠΕΤΑΚΗΣ

† Ὁ Ἀντιπρόσωπος
Π. ΖΟΛΙΝΔΑΚΗΣ
Καθηγητῆς

Τὰ Μέλη
ΧΡΗΣΤΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
Δ. Κ. ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΗΣ
Κ. Π. ΤΖΑΝΑΚΑΚΗΣ

Τόση μάλιστα ὑπῆρξεν ἡ ἀγάπη τοῦ σχολείου του γενικῶς πρὸς αὐτόν, ὥστε ἀπήτησαν ὅλοι οἱ τότε καθηγηταὶ του ἀπὸ τὴν τότε διεύθυνσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Κρήτῃ, νὰ διορισθῇ οὗτος, εὐθὺς μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του, ὡς διδάσκαλος τοῦ προτύπου δημοτικοῦ σχολείου, τοῦ προσηρητημένου εἰς τὸ ἱεροδιδασκαλεῖον αὐτό, ἐκτιμήσεως ἕνεκεν, εἰς τὸ ὅποιον καὶ ἐδίδαξεν οὗτος ἐπὶ ἔτος (1900—1901), χρησιμοποήσας μάλιστα ὡς διδακτήριον τὸν νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰδιαιτέρον διδακτήριον, βαπτισθεὶς οὕτως καὶ εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἄξιωμα.

Παραθέτομεν τὸ ἐγγράφον τοῦ διορισμοῦ του αὐτοῦ.

Πρωτ. 4908
Ἄριθ. Διεκπ. 3458

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ἐν Χανίοις τῇ 20 Δεκεμβρίου 1900

ΑΝΩΤΕΡΑ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πρὸς τὸν κ. Ἀγαθάγγελον Ξηρουχάκην

Γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 71 καὶ χρονολογίαν 10 Δε-

κεμβρίου 1900 Ἡγεμονικοῦ Διατάγματος διορίσθητε διδάσκαλος ἐν τῷ δημοτικῷ σχολεῖω Ἁγίας Τριάδος ἐπὶ μηνιαίῳ μισθῷ δραχμῶν ἑβδομηκοντα (ἀρ. 70) καὶ προσκαλοῦμεν ὑμᾶς νὰ ἀναλάβητε τὰ καθήκοντά σας.

Ὁ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως
καὶ τῶν Θρησκευμάτων Σύμβουλος
Ν. ΓΙΑΜΑΛΑΚΗΣ

Ἄλλ' ὁ προσορισμὸς τοῦ Ἀγαθαγγέλου ἦτο ἀνώτερος καὶ ὁ διακαῆς πόθος του ἦτο νὰ ἀκολουθήσῃ ἀνωτέρας σπουδᾶς. Εὐτυχῶς δὲ ποὺ καὶ αἱ πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίαι του ἀνεγνωρίσθησαν ἀπὸ τὴν τότε Κρητικὴν Πολιτείαν καὶ οὕτως ἀπεφασίσθη νὰ σταλῇ οὗτος εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς εὐρύτερας σπουδᾶς, δαπάναις τῆς Κρητικῆς ταύτης Πολιτείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ γ'.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ ΕΙΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΑ ΔΙ' ΕΥΡΥΤΕΡΑΣ ΣΠΟΥΔΑΣ, ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΟΔΟΥ ΤΟΥ (1901 - 1905)

1. Ο ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΕΙΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΑ ΔΙ' ΕΥΡΥΤΕΡΑΣ ΣΠΟΥΔΑΣ

Ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν του αὐτὴν ὡς ὑποτρόφου τῆς Κρητικῆς Πολιτείας δι' εὐρύτερας θεολογικᾶς σπουδᾶς ὁ ἱεροδιάκονος Ἀγαθάγγελος ἔμεινεν ἀπολύτως ἱκανοποιημένος, διότι εἰς τὸ τέλος ἐξέπληροῦτο καὶ ἕνας βαθὺς πάντοτε πόθος του, νὰ γίνῃ κάτοχος εὐρύτερας μορφώσεως, δι' ὃ καὶ λαβὼν εἰς χεῖράς του σχετικὸν ἔγγραφον τῆς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, ἀνεχώρησε δι' Ἱεροσόλυμα πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του εἰς τὴν τότε θεολογικὴν σχολὴν τοῦ Σταυροῦ.

2. Η ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἡ σχολὴ αὕτη τοῦ Σταυροῦ ὠνομάσθη οὕτως, διότι ἡ ἔδρα της ἦτο εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σταυροῦ, ἐγειρομένην, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὅπου εὐρέθη τὸ τρισύνθετον ξύλον, ἐξ οὗ κατασκευάσθη ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ Σχολὴ αὕτη ἰδρύθη ἐπὶ πατριάρχου Κυρίλλου τῷ 1853 καὶ ἐλειτούργησε μέχρι τοῦ 1879, ὅποτε ἔκλεισε καὶ ἐπανελειτούργησεν ἀπὸ τὸ 1881 μέχρι τοῦ 1888, ὅποτε καὶ πάλιν ἔκλεισε καὶ ἐπανελειτούργησεν ἀπὸ τὸ

1899, ἕως οὗτου, ἐπὶ πατριάρχου Δαμιανοῦ, ἐκλείσθη ὀριστικῶς, τῷ 1909. Εἶναι ὁμοῦς γνωστὴ πάντοτε ἡ δρασις τῆς Σχολῆς ταύτης καὶ ἄριστοι θεολόγοι ἐξεληθόντες ἐξ αὐτῆς ἐτίμησαν ταύτην, καὶ μαζὶ μὲ αὐτήν, καὶ ὀλόκληρον τὴν Ὁρθοδοξίαν, ὥστε καὶ ὡς περιπυστος νὰ φέρεται πάντοτε αὕτη εἰς τὰ στόματα τῆς ὀρθοδόξου Χριστιανωσύνης. Διευθυντῆς τῆς σχολῆς αὐτῆς, ἢ ἄλλως σχολάρχης αὐτῆς, ὅπως εἴθισται νὰ τιτλοφορῆται ὁ διευθυντῆς αὐτῆς, ἦτο κατὰ τὸ 1901, ὀπότε μετέβη ἐκεῖ ὁ ἱεροδιάκονος Ξηρουχάκης, ὁ μέγας καὶ πολὺς ἐν σοφίᾳ Κυρίου ἀρχ. Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ὁ κατόπιν διατελέσας καὶ ὡς διευθυντῆς τῆς ἐν Ἀθήναις Ριζαρείου σχολῆς, καὶ εἶτα καθηγητῆς ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου καὶ βραδύτερον Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, Δὲν θὰ ἦτο μάλιστα ἄσκοπον, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, νὰ μνημονεύσωμεν καὶ τὸ ἐξῆς περιστατικόν, ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν ἀνωτερότητα τοῦ Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη, καὶ ὡς ἀνθρώπου καὶ ὡς ἐπιστήμονος. Ἡ Ριζαρείου Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν ἔστειρεῖτο διευθυντοῦ κατὰ τὸ 1911, ὅτε ἀπὸ τὴν Βενετίαν προερχόμενος, ὅπου ὑπηρετεῖ ὡς ἐκκλησιαστικὸς προϊστάμενος τῆς ἄλλοτε ἐκεῖ μεγάλης καὶ ἱστορικωτάτης ἑλλην. κοινότητος, καὶ διερχόμενος ἐξ Ἀθηνῶν ὁ τότε ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος, διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν γενέτειράν του, προσεκλήθη ἀπὸ τὸν ἰδιαίτερον τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, Κλέαρχον Μαρκαντωνάκη, καὶ τοῦ ἐγένετο πρότασις διορισμοῦ του ὡς διευθυντοῦ τῆς Ριζαρείου σχολῆς. Πρότασις εἰς ἄκρον γαργαλιστικὴ καὶ τιμητικὴ. Πλὴν ὁ εἰρημένος Ἀγαθάγγελος, μόλις ἐπληροφορήθη, ὅτι ἐφέρετο ὡς ὑποψήφιος διὰ τὴν θέσιν ταύτην καὶ ὁ ἄλλοτε σχολάρχης του Χρυσόστομος, ἀπεποιήθη μετ' ἐπιμονῆς τὴν θέσιν ταύτην, τιμῆς ἕνεκεν πρὸς τὸν σεβαστὸν διδάσκαλόν του. Καὶ ὅποιαν μὲν ἐπίδρασιν θὰ εἶχε τὸ πρᾶγμα, ἐὰν διωρίζετο διευθυντῆς τῆς Ριζαρείου ὁ Ἀγαθάγγελος, δὲν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ἀλλ' ὁμοῦς εἶναι πρόδηλον, ὅτι ἡ ἐξέλιξις ἔπειτα τοῦ Χρυσοστόμου, ἴσως δὲν θὰ ἐγένετο, ἐὰν δὲν διωρίζετο τότε διευθυντῆς, πρὸς τὸ καλὸν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὅλα αὐτὰ πρὸς τιμὴν τοῦ ἡμετέρου Ἀγαθαγγέλου διὰ τὴν μετριοφροσύνην του, ὡς καὶ διὰ τὸν σεβασμὸν του πρὸς τὸν σχολάρχην του.

3. Αἱ θεολογικαὶ σπουδαὶ τοῦ ἱεροδιακόνου ἀγαθαγγέλου ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Σταυροῦ

Ἡ θεολογικὴ σχολὴ τοῦ Σταυροῦ εἶχεν ἐπτὰ τάξεις, καὶ ἐπομένως ἡ φοίτησις ἐν αὐτῇ ἦτο ἐπταετής. Ὁ διευθυντῆς ὁμοῦς τῆς σχολῆς ταύτης, δοκιμάσας τὸν ἱεροδιάκονον Ἀγαθάγγελον καὶ διδῶν, ὅτι ἦτο οὗτος δυνατὸς εἰς τὰ ἑλληνικά, θεολογικά, παιδαγωγικά καὶ λοιπὰ μαθήματα, κατέταξεν αὐτόν, εὐθὺς ἀμέσως, εἰς τὴν τετάρτην τάξιν, κατ' ἀρχὴν μὲν ὡς ἀκροατὴν δοκιμαστικῶς, εἶτα ὁμοῦς καὶ

ὡς τακτικὸν μαθητὴν, πεισθεὶς τελικῶς, καὶ σὺν τῇ παρόδῳ ὀλίγου χρόνου, ὅτι ἠδύνατο ὁ νέος αὐτὸς μαθητὴς τῆς σχολῆς νὰ παρακολουθήσῃ ἀποτελεσματικῶς τὰ μαθήματα τῆς τάξεως ταύτης. Ὁ Ἀγαθάγγελος ἐπεδόθη πράγματι μετὰ παντὸς ζήλου καὶ προθυμίας εἰς τὰς σπουδὰς του καὶ οὕτω κατὰ τὸν Ιούνιον τοῦ 1905 γίνεται ἀπόφοιτος τῆς περιπύστου ταύτης σχολῆς, μὲ τὸν ἐπίζηλον βαθμὸν ἀριστα, ὡς δικαιολογητὴν ἐπιβράβειυσιν τῶν κόπων καὶ εὐγενῶν προσκαθειῶν του. Ἐτοιμάζει κατόπιν τὴν ἀξιόλογόν του ἐναίσιμον διατριβὴν «Περὶ τοῦ Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου, Ἐπισκόπου Κυθῆρων», τὸν ὅποιον ὅμως ἡ πονηρὰ βενετικὴ δημοκρατία οὐδέποτε ἀφήκε νὰ πατήσῃ τὸ πόδι του εἰς τὴν ἐπαρχίαν του ταύτην, μὲ τὴν ὁποίαν διατριβὴν καὶ ἀνηγορεύθη οὗτος «διδάσκαλος τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς θεολογίας».

4. Η ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑΝ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΔΑ

Ὁ ἱεροδιάκονος Ἀγαθάγγελος ἐπανερχεται εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὴν γενέτειράν του καὶ εἰς τὴν μονὴν τῆς μετανοίας του, ὡς διδάκτωρ πλέον τῆς θεολογίας. Χαρὰ καὶ ἐνθουσιασμὸς μεγάλος ἐκδηλώνεται τότε μεταξύ τῶν γνωστῶν καὶ φίλων του, διὰ τὴν ἕκτακτον πρόοδον καὶ μόρφωσιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποκομίσει οὗτος, κατὰ τὴν τετραετὴν παραμονὴν του εἰς τὴν περίπυστον σχολὴν τοῦ Σταυροῦ. Ἡ κοινωνία, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας εἶχε ζήσει οὗτος ἄλλοτε, καὶ ἡ ὁποία τὸν εἶχεν ἐκτιμήσει καὶ θαυμάσει ὡς ἐνθουσιώδη πολεμιστὴν καὶ σεμνὸν κληρικόν, τῶρα διακρίνει ἐν αὐτῷ καὶ ἕνα σοβαρὸν ἐπιστήμονα καὶ φέρεται πρὸς αὐτὸν ὡς ἀνώτερον λειτουργὸν τοῦ Κυρίου. Ἡ σεβασμία μονὴ του ὑπερηφανεύεται καὶ αὐτὴ διὰ τὸ πνευματικόν της τέκνον, διαβλέπουσα ἐν αὐτῷ ἕνα μέλλοντα σοβαρώτατον θρησκευτικόν ἡγέτην καὶ ἀνώτερον κληρικόν, ἀντάξιον τῆς ἱστορίας της καὶ τῶν θρησκευτικῶν της παραδόσεων. Εἰς ἐνδειξιν μάλιστα ἐκτιμήσεως, καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς πλήρους ἱκανοποιήσεως τῆς ἱερᾶς ἐπισκοπῆς Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου, ἀποφασίζεται ἀπὸ τὸν τότε ἐπίσκοπον Νικηφόρον, ἡ χειροτονία του εἰς ἱερομόναχον, τὴν ὁποίαν καὶ κάμνει ὁ ὑπέροχος ἐκεῖνος ἐπίσκοπος Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου Νικηφόρος καὶ συγχρόνως προάγει τοῦτον καὶ εἰς ἀρχιμανδρίτην, τῇ 5-9-1905. Κατὰ τὴν προσφώνησίν του μάλιστα τότε ὁ νέος ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος διαβεβαιοῖ καὶ πάλιν ὅτι, ὅπως καὶ ἡ μέχρι τοῦδε πολιτεία του ἀπέδειξεν, ἡ σκέψις του καὶ ὁ λογισμὸς του θὰ περιστρέφονται πάντοτε περὶ τοὺς δύο ἐκείνους πόλους, ἐφ' ὧν ἐδράζεται ἡ ἑλληνικὴ πατρίς. Θρησκεία ἀλώβητος καὶ πατρίς ἀμείωτος εἶναι τὰ μόνα τὰ ὅποια τὸν ἀπασχολοῦν καὶ θὰ τὸν ἀπασχολήσουν πάντοτε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Διὰ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ τὴν ἁγίαν καὶ τῆς

πατρίδος τὴν ἐλευθερίαν, δι' αὐτὰ τὰ δύο ἐπολέμησε καὶ θὰ ἀγωνίζεται πάντοτε μέχρι τελείας αὐτῶν ἐπικρατήσεως καὶ ἀπολύτου ἐξασφαλίσεως αὐτῶν ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ. Καὶ ὅτι καὶ ὑπὸ τὸ νέον τοῦ ἐκκλησιαστικὸν αὐτὸ ἀξίωμα, θὰ συνεχίσῃ τὸ πρόγραμμά του, τοῦ ὁποίου αἱ βασικαὶ γραμμαὶ εἶναι καὶ θὰ εἶναι ὑπεράνω πάντων ἡ Πατρὶς καὶ ἡ ἔνθεος λατρεία καὶ πιστὴ τήρησις τῆς διδασκαλίας τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ χειροτονῶν αὐτὸν τότε ἐπίσκοπος Νικηφόρος τόσον ἐνεθουσιάσθη καὶ τόσον συνεκινήθη, βλέπων τὸν νέον ἀρχιμανδρίτην, μὲ τὴν θαυμασίαν πρόοδον καὶ ἐξέλιξίν του, ἐνθυμούμενος ἄλλως τε τὸν πρὸ τετραετίας ἀπερχόμενον δι' εὐρυτέρας σπουδὰς ἱεροδιάκονον Ἀγαθάγγελον, ὥστε κατασπασθεὶς αὐτὸν διετύπωσεν, ὅτι ἡ πατρὶς πολλὰ ἔχει νὰ ἀναμένῃ ἀπὸ τὸν νέον ἀρχιμανδρίτην, ὅστις καὶ παρουσιάζει προμηνύματα μέλλοντος ἀξιολόγου ἀνωτέρου ἱεράρχου.

25. Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ

Ἐπέστη ὅμως ὁ χρόνος, ἵνα ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος ἀρχίσῃ πλέον καὶ τὸ δημόσιον ἔργον του, διδάσκων καὶ νοουθετῶν, ὅπου ἤθελε τάξει αὐτὸν ἡ πατρὶς. Ἡ μόρφωσις καὶ τὰ ἐφόδια, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἀποκτήσει οὗτος ἤδη, ἔφερον αὐτὸν κατ' ἀνάγκην εἰς ἀνώτερον καὶ ὑψηλότερον βῆμα διδασκαλίας, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἀποβῇ καὶ ἐπωφελέστερος εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἡ παραμονὴ του ἐφεξῆς εἰς τὴν μονὴν του δὲν θάειχε κανένα πρακτικὸν σκοπὸν καὶ ἐπομένως ἡ θέσις του καθορίζετο πλέον σαφῶς εἰς τὸ μέσον τῆς κοινωνίας. Ἦτο ἀρχὴ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1905—6. Οἱ πτυχιούχοι τῆς θεολογίας διωρίζοντο τότε, ὅπως καὶ τώρα, καθηγηταὶ τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων εἰς τὰ γυμνάσια, ὑπὸ τῆς Κρητικῆς Πολιτείας, μὲ μόνην τὴν διάφοράν, ὅτι εἶχε θεσπισθῆ διάταξις παρ' αὐτῆς, ὥστε οἱ ἀριστοῦχοι θεολόγοι νὰ τοποθετῶνται ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ γυμνάσια τῶν πόλεων, οἱ δὲ μὴ ἀριστοῦχοι εἰς τὰ ἡμιγυμνάσια τῶν ἐπαρχιῶν. Δικαιωματικῶς ἄρα θὰ διωρίζετο τότε ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος ὡς καθηγητὴς τῶν ἱερῶν εἰς τινὰ τῶν τριῶν πόλεων τῆς Κρήτης, ὡς ἀριστοῦχος τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Σταυροῦ, καὶ πράγματι ἐτοποθετήθη ὡς τοιοῦτος εἰς τὸ γυμνάσιον Ρεθύμνης, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ ἦτο θέσις κενὴ θεολόγου καθηγητοῦ, καὶ τὸ ὁποῖον διητύθυε τότε ὁ γνωστὸς εἰς σύμπαντα τὸν ἐκπαιδευτικὸν κόσμον τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ἑλλάδος, μακαρίτης ἤδη, Ἐμμανουὴλ Γενεράλης. Ἐθεωρήθη μάλιστα πολὺ τυχερὸν τὸ γυμνάσιον Ρεθύμνης τότε διὰ τὸν διορισμὸν ἐν αὐτῷ τοῦ ἀρχ. Ἀγαθαγγέλου, ἀλλὰ καὶ δὲν διέψευσεν ὁμοῦ καὶ οὗτος τὰς ἐλπιδὰς καὶ προσδοκίας ταύτας τῆς τε ἐκπαιδευτικῆς ὑπηρεσίας τῆς Κρητικῆς Πολιτείας, ὡς καὶ ὀλοκλήρου τῆς κοινωνίας, κατὰ τὸ μικρὸν διάστημα τῆς ἐκεῖ ὑπηρεσίας του. Νέα πνοὴ θρησκευτικοῦ ἀέρος ἔπνευσεν ἀμέσως ἐν τῷ γυμνασίῳ τούτῳ καὶ ἐνωρίτατα σύμπασα ἡ κοι-

νωνία τῆς Ρεθύμνης ἠγάπησε καὶ ἐξετίμησε τὸν νέον καθηγητὴν. Πλὴν, ἀτυχῶς διὰ τὴν κοινωνίαν τῆς Ρεθύμνης καὶ εὐτυχῶς διὰ τὸν ὡς εἴρηται καθηγητὴν, ἡ παραμονὴ τοῦ καθηγητοῦ αὐτοῦ δὲν θὰ παρετείνετο ἐκεῖ ἐπὶ πολὺ, διότι ἦτο καὶ αὐτὸς εἰς μεταξὺ τῶν 18 ὑποψηφίων διὰ τὴν θέσιν τοῦ προϊσταμένου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Βενετίας, δι' ἣν καὶ προσκρίθη τελικῶς καὶ οὕτως ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῆ ἀπὸ τὴν προσφιλεῖ του καθηγητικὴν ἔδραν τῆς Ρεθύμνης ὁ καθηγητὴς τῶν ἱερῶν Ἀγαθάγγελος Σηρουχάκης, περὶ τὰ τέλη τοῦ Δεβρίου 1905.

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ'.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΚΛΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΙΣ ΕΥΡΩΠΗΝ ΩΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΥ
ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΔΕΙΞΕΩΣ ΤΗΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ
ΩΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ (1906 - 1936)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α'.

Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΩΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ
ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΕΝΕΤΙΑΝ (1906-1920)

1. ΠΟΙΟΙ ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΣΥΝΟΙΚΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

Εἰς πάντας εἶναι γνωστὴ ἡ Βενετία καὶ ἡ ἱστορία τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας, δι' ὃ καὶ θὰ ἦτο ἄσκοπον νὰ ἐπεξετεινόμεθα εἰς μακρὰ ἱστορικὰ σημειώματα περὶ αὐτῆς, τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἶον-δήποτε ἱστορικὸν ἐγχειρίδιον γέμει τοιούτων πληροφοριῶν. Ἡμεῖς μόνον παραθέτομεν τὴν πληροφορίαν, τὴν ὁποίαν ἀρνούμεθα ἀπὸ τὸ σύγγραμμα τοῦ ἰδίου ἀρχιμανδρίτου Ἀγαθαγγέλου «Κρητικὸς Πόλεμος 1645 - 69 μ. Χ.», δι' ἃς πρῶτοι κτήτορες ἢ συνοικισταὶ τῆς νησίδος τοῦ Ἁγίου Νικολάου (Βενετίας) ἱστορικῶς μνημονεύονται δύο Ἕλληνες, ὁ Τσαγγαρόλας καὶ ὁ Σόρβολος, γνωστοὶ ὡς κρηῖτες, ἄγνωστον δὲ μὴ ὅπως ἀρχῆθεν προελεύσεως. Ὁ χρονογράφος μάλιστα τῆς ἐκκλησίας ταύτης Βαρθολομαῖος Μπρακκολίνης, ὅστις ἀσφαλῶς θὰ εἶχεν ὑπ' ὄψει του καὶ ἄλλα πολλὰ ἐγγραφα μὴ περιελθόντα ἡμῖν, ἀφηγεῖται

ὡς ἐξῆς τὸν συνοικισμὸν τῆς νησίδος τῶν Νικολαϊτῶν (τῶν ὡς ἄνω δηλ. συνοικιστῶν τῆς νησίδος Ἁγίου Νικολάου), ἐξ ὧν προήλθον κατοπιν οἱ εὐγενέστεροι τῆς Ἐνετίας οἴκοι καὶ αὐτοὶ οἱ πρῶτοι δόγαι: « Ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ ἀσύγκριτος δόξα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἶχε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἀπὸ τὸν Τσαγγαρόλαν ἐλθόντα ἐξ Ἑλλάδος, ἵνα κατοικήσῃ τὴν νησίδα αὐτὴν, ἐν ᾧ χρόνῳ μετὰ τῶν ἄλλων νησίδων καὶ αὕτη ἐστερεῖτο ναοῦ, διότι μόνῃ ἡ τοῦ Ριάλτου νησίς εἶχε τότε ναόν, τὸν τοῦ Ἀποστόλου Ἰακώβου. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἡ τελευταία αὕτη ἐκκλησία ἦν σμικροτάτη, πολλοὶ δέ, ἐλλείψει χώρου, ἠδυνάτουσαν νὰ ἀκροασθῶσι τὴν θείαν λειτουργίαν, ὁ προσρηθεὶς Τσαγγαρόλας ἔκτισε τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἐπισκόπου Μύρων ἐκκλησίαν, τῇ συμπράξει καὶ τοῦ Βαρθολομαίου Σορβόλου. Ἀμφότεροι κατέβαλον ἐξ ἰδίων καὶ τὴν δαπάνην, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, τῆς σφραγισμένης ἐν τῇ νῦν θέσει τοῦ Ὀργάνου, προσενηγκόντες προσέτι καὶ τοὺς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου κίονας τοῦ ναοῦ τούτου τοὺς εἶτι διατηρουμένους καὶ φέροντας τὰ οἰκόσημα τοῦ Σορβόλου κλπ. Καὶ συνεχίζει περαιτέρω ὁ συγγραφεὺς Ἀγαθάγγελος: « Ἐκ τῶν πρώτων τούτων οἰκιστῶν τῆς νησίδος τοῦ Ἁγίου Νικολάου κατάγονται οἱ εὐγενέστεροι τῆς Ἐνετίας οἴκοι, Δονᾶτοι, Βερνάδα, Ζάναι κλπ., καὶ ἰδίως οἱ Τσαγγαρόλαι, οἵτινες, ἐπαναλαμβάνω, ἦλθον ἐξ Ἑλλάδος εἰς τὰ μέρη ταῦτα καὶ ἔκτισαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου».

Ταῦτα ἐπικυροῖ καὶ ὁ παλαιὸς ἐνετὸς χρονογράφος καὶ γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα, Καρόλδος, θεωρῶν τοὺς Τσαγγαρόλας εὐγενεστάτους καὶ συγχρόνους πρὸς τοὺς πρώτους τῆς Ἐνετίας Δούκας. Ἐκ τῶν Τσαγγαρόλων τούτων καὶ τῶν Σορβόλων, πρώτων ἀρχόντων τῶν Νικολαϊτῶν, κατάγονται καὶ οἱ ὕστερον ἀποικισθέντες καὶ μέχρις ἡμῶν διατηρούμενοι ἐνετικοὶ οἴκοι ἐν Ἑλλάδι, ἐν ᾧ παραδόξως ἐξηλείφθησαν οὗτοι ἐν Ἐνετίᾳ, ὡς καὶ ἄλλοι διατηρούμενοι εἰσέτι ἐν Κρήτῃ καὶ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι καὶ φέροντες ἐνετικὰ ὀνόματα, οἱ Βαρότσαι, οἱ Δάνδολοι καὶ ἰδίως οἱ Ζάνηδες, ἐξ ὧν καὶ ὁ ἐλληνικώτατος ποιητῆς, ὁ ψάλτης τοῦ Κρητικοῦ Πολέμου 1645 - 1669 Μαρτῖνος Ζάνες. Ἐξ ὅλων τούτων καταφαίνεται ὅτι οἱ πρῶτοι οἰκισταὶ τῆς Ἐνετίας ἦσαν Ἕλληνας, καὶ δὴ κρητες, ἵνα μὲ τὴν σειρὰν τῆς ἡ Ἐνετία βραδύτερον, πρὸς ἀνταπόδοσιν, ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μεταχειρισθῆ τοὺς Ἕλληνας καὶ δὴ τοὺς κρητας, ὅπως τοὺς μετεχειρίσθη, καὶ ὅπως ἀναγιγνώσκωμεν εἰς κάθε ἱστορίαν τῆς περιόδου ταύτης.

2. Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν τῆς Ἐνετίας ἔρχεται ὡς ἐφημέριος τοῦ ὡς ἄνω ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος,

εἰς τὸν ὁποῖον καὶ τελεῖ τὴν πρώτην αὐτοῦ λειτουργίαν τὴν 1.1.1906. Καὶ οὕτως ἐγκαθίσταται πλέον οὗτος ὀριστικῶς, ὡς ἐκ τῶν νέων του καθηκόντων, εἰς τὴν πάλαι ποτὲ δοξασιμένην ἑλληνικὴν παροικίαν τῆς Ἑνετίας. Ἡδὴ ἡ παροικία αὕτη, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ὁ δεξιὸς βραχίων τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας διὰ τὸ πλῆθος τῶν σοφῶν, εἰς πᾶν τὸ ἐπιστητὸν, ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀπετέλου, εὐρίσκειται ἐν παρακμῇ, καθὼς καὶ ὁλόκληρος ἡ Ἑνετία, ἣτις, ἀπὸ ἀποικίας τῶν κρητῶν ψαράδων, τῶν Νικολαϊτῶν, ἐξελιχθη εἰς χώραν τῶν δογῶν καὶ εἰς πόλιν μὲ ἀνω ἀπὸ διακοσίας ἐκκλησίας καὶ περισσότερα παλάτια μὲ ἀνάλογον πλοῦτον καὶ μεγαλοπρέπειαν. Εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι ἡ Γαληνοτάτη αὕτη Δημοκρατία ἦτο ἡ πλέον πονηρὰ εἰς τὴν διοίκησίν της καὶ εἰς τὴν καθόλου μεταχειρίσιν τῶν ὑπηκόων της. Δι' ὃ καὶ ἐφρόντιζε καὶ περισυνέλεγε τοὺς εὐφυεστέρους καὶ ἰκανωτέρους ἐκ τῶν ὑπηκόων της, τοὺς ὁποίους ἐμόρφωνε καὶ κατόπιν τοῖς ἀπένεμε τιμὰς καὶ δόξας, ὥστε νὰ τοὺς ἔχη πάντοτε κονιά της, ἀποφεύγουσα οὕτω διαφόρους ἐνοχλήσεις ἐκ μέρους αὐτῶν, ἐὰν τυχὸν εὐρίσκοντο εἰς τὸν τόπον τῶν. Καὶ οὕτως ἐματαιοῦντο πολλαὶ κινήσεις ἐκ μέρους τῶν ὑπηκόων της, ἐλλείψει ἀνδρῶν καταλλήλων πρὸς διαχείρισιν τῶν τοιοῦτων κτημάτων. Ἦτο καὶ αὐτὸ μία πονηρὰ πολιτικὴ ἀπὸ τὰς τόσας γνωστὰς εἰς τὴν Γαληνοτάτην. Ἐπειτα συνέβαινε καὶ τὸ ἄλλο: Οἱ διάφοροι διοικηταὶ καὶ ἄρχοντες εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἀφοῦ ἐπλούτιζον παρὰ νόμους ἐν αὐταῖς, ἐπανήρχοντο εἰς τὴν Ἑνετίαν καὶ ἐκτιζον ἀφ' ἑνὸς μὲν μιαν ἐκκλησίαν, πρὸς ἐξίλασμον τῶν ἀμορτιῶν των, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἓνα μέγαρον, ἓνα «παλάτι», διὰ τὴν ἀνετον εἰς τὸ ἐξῆς ζωὴν των. Τὸ τοιοῦτο μάλιστα τὸ ἔβλεπε μὲ καλὸν βλέμμα πάντοτε ἡ Γαληνοτάτη, δι' ὃ καὶ πολλάκις παρέβλεπε τὰς καταπίεσεις τῶν ὑπηκόων της ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν, ἀποβλέπουσα καὶ εἰς τὸν διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξωραϊσμὸν καὶ τὴν προοῦσαν βελτίωσιν τῆς ὥρας πάντοτε Ἑνετίας. Εἰς τὴν Ἑνετίαν ὑπῆρχεν ἐπίσης ἡ παγκοσμίου φήμης βιβλιοθήκη τοῦ Ἁγίου Μάρκου, ὡς καὶ τὰ πλουσιώτατα ἀρχεῖα τοῦ Κράτους καὶ πάμπολλα ἄλλα κρατικὰ καὶ ἰδιωτικὰ τοιαῦτα, διότι πολλὰ οἰκογένειαι πατρικῶν καὶ δογῶν ἔχουσι τὰ ἀρχεῖά των, ὡς καὶ τὰς ἐκκλησίας των, μὲ ὅλα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα τοῦ δουκὸς τῆς Κρήτης, τῶν Γενικῶν Προβλεπτῶν καὶ τόσων ἄλλων χιλιάδων ἀνωτέρων ὑπαλλήλων, τοὺς ὁποίους ἔστελλε κατὰ περιόδους ἡ Γαληνοτάτη μὲ ὁλόκληρον ἔσμον πατρικῶν καὶ ἄλλων εὐγενῶν τῆς Ἑνετίας πρὸς ἐποικισμὸν καὶ ἐκλατινισμὸν τῆς ἡρωϊκῆς μεγαλονήσου Κρήτης πρὸ παντός, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων διαμερισμάτων τῆς ἐπικρατείας. Πλὴν ὁμως, ὅπως καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος παρατηρεῖ ἐν τινι τῶν συγγραμμάτων του, δὲν ἠδυνήθη ἡ Γαληνοτάτη αὕτη, παρ' ὅλον τὸν μακροαῖωνα τῆς κατοχῆς της καὶ παρ' ὅλα τὰ πλούσια μέσα, τὰ ὅποια διέθετεν, οὔτε ἓνα Τ. νὰ μεταβάλῃ εἰς Ν., ὥστε τοὺς Ἑτεόκρητας νὰ μεταβάλῃ εἰς Ἑνετόκρητας.

3. Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΑΣ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

Ἄλλὰ δὲν θὰ ἐπεκταθῶμεν ἡμεῖς εἰς ἱστορικὰς λεπτομερεῖας καὶ μόνον προσθέτομεν, ὅτι εἰς τὴν Ἑνετίαν εὔρε τῶρα τὴν θέσιν τοῦ ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος, διότι εὐρύταται διηνοίγοντο πλέον εἰς αὐτὸν αἱ πύλαι τῆς μαθήσεως καὶ τῆς τελειοποιήσεώς του, τοῦθ' ὅπερ ἦτο πάντοτε καὶ τὸ ὄνειρόν του. Ἐτυχε μάλιστα νὰ εὔρη οὗτος παραστάτην καὶ ὁδηγὸν ἀντάξιον τῶν εὐγενῶν προσπαθειῶν του τὸν μέγαν καὶ πολὺν ἱστοριοδίφην Κωνσταντῖνον Σάθα, ὅστις, διαμένων τότε ἐν Παρισίοις μετὰ κυβερνητικὴν ἀποστολὴν δι' ἱστορικὰς μελέτας, ἦλθε καὶ παρέμεινεν ἐπ' ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα εἰς τὴν Βενετίαν, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐμβαπτίσῃ εἰς τὰ νάματα τῆς ἐπιστήμης τοῦ ἱστοριοδίδου τὸν ἀρχιμανδρίτην Ἀγαθάγγελον, ὥστε μετ' ὀλίγα ἔτη νὰ διεκδικοῦν αὐτὸν ὡς σοβαρώτατον ἀντιπρόσωπόν των, τόσον ἢ σχολῆ τοῦ μεγάλου θεολόγου καὶ ἱστορικοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ ἄλλοτε σχολάρχου του, ὅσον καὶ ἡ σχολὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ καὶ ἱστοριοδίδου Σάθα.

Ἐπὶ 14 συναπτὰ ἔτη παραμείνας ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ πόλει τῆς Βενετίας ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος (Ἰανουάριος 1906 μέχρι Μαΐου 1920), διετέλεσε συνεχῶς ἐφημέριος τοῦ περικαλλεστάτου καὶ ἱστορικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων, (*San Giorgio dei Greci*), τοῦ ὁποίου ὁ πλοῦτος εἰς κειμήλια ἦτο ἀμύθητος καὶ μεγίστης ἀξίας, ἡ δὲ πολυτέλεια αὐτοῦ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἦτο ἀπαράμιλλος. Μεταξὺ δὲ τῶν πολυτίμων κειμηλίων του ἦσαν καὶ πάμπολλαι ἀρχιερατικαὶ στολαί, ὡς καὶ ἡ μίτρα Κυρίλλου τοῦ Λουκάρως, καὶ ἄλλα ἀντικείμενα καὶ σκεύη τοῦ ναοῦ μεγίστης ἀξίας, τὰ ὁποῖα ἐξ ὀλοκλήρου διέσωσεν ὁ εἰρημένος ἀρχιμανδρίτης κατὰ τὸν πρῶτον Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον (1914-18), ὡς καὶ τὴν πλουσίαν κυρίως εἰς κώδικας καὶ χειρόγραφα βιβλιοθήκην τῆς κοινότητος τῆς ἐκκλησίας, μετακομίσας αὐτὰς εἰς τὸ «Palazzo Pezaro». Ἄς προστεθῇ καὶ τὸ ὅτι ἡ Βενετία ἦτο πολλάκις καὶ ἔδρα ἀνωτέρων κληρικῶν καὶ ἐπιφανῶν ἱεραρχῶν, ὅπως τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας, ὅστις εἶχε μεταφέρει τὴν ἔδραν του ἐκεῖ ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου, γεγονόςς τὸ ὁποῖον ἔδιδεν ἀφορμὴν, ὥστε καὶ αἱ χριστιανικαὶ τελεταὶ καὶ αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἀκολουθίαι νὰ γίνωνται ἐν αὐτῇ μεγαλοπρεπέστεραι καὶ νὰ διεξάγωνται λαμπρότερον, συμβάλλοντος εἰς τοῦτο καὶ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀγαθαγγέλου, ὅστις εἶχεν ἤδη καταρτισθῆ σχετικῶς καὶ κατὰ τὴν διαμονὴν του ἐν τῇ Σχολῇ τοῦ Σταυροῦ καὶ ἐν τῇ πόλει τῶν Ἱεροσολύμων.

4. ΠΑΡΑΣΗΜΟΦΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ

Γενικῶς δέ, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, προσέφερε καὶ πολλὰς ἄλλας

καὶ καλὰς ὑπηρεσίας ἐν Βενετίᾳ ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος εἰ καθε' ἐκκλησιαστικόν, ἔθνικόν καὶ κοινωνικόντομέα, δι' ὃ καὶ ἐπαρᾶση μοφορήθη οὗτος, ὡς καὶ τὸ κάτωθι ἔγγραφο ἀναφέρει :

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Μαρτίου 1909

Ἀριθ. 3871

Π ρ ὶ ς

Τὸν Πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην
κ. ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΝ ΕΗΡΟΥΧΑΚΗΝ

Εὐχαρίστως γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι διὰ τοῦ ὑπὸ χρονολογ. 13 Φεβρουαρίου ἐ.ξ. Βασιλικῆς Διατάγματος, δημοσιευθέντος ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 48 τῆς 26ης ἰδίου φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς ἠδρόκησεν, ἵνα ἀπονεύμῃ ὑμῖν τὸν Ἀργυροῦν Σταυρὸν τῶν Ἱπποτῶν τοῦ Βασιλικῆς Τάγματος τοῦ Σωτήρος, διὰ τὰς καλὰς ὑμῶν ὑπηρεσίας. Συγχαίροντες ὑμᾶς ἐπὶ τούτῳ ἀποστέλλομεν ὑμῖν ἐγκλειστῶς ὄδου τὸ Βασιλικὸν δίπλωμα τῆς ἀπονομῆς μετὰ τῶν διασήμων τοῦ Τάγματος.

Ὁ Ὑπουργὸς
Ν. ΜΠΑΛΤΑΤΖΗΣ

**5. Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ
ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑΙ.**

Ὁ Ἀγαθάγγελος εὐθὺς ἀμέσως, ἀπὸ τῆς μεταβάσεώς του εἰς Βενετίαν, ἀναλαμβάνει καὶ τὴν «Λαϊκὴν Διδασκαλίαν», ὡς ὠνομάζετο αὕτη, εἰς τὸ πεφημισμένον καὶ ἀξιόλογον τότε κολλέγιον τοῦ Θωμᾶ Φλαγκίνη, τὸ ὁποῖον τόσην ἱστορίαν καὶ φήμην εἶχεν ἀποκτήσει, ὥστε βραδύτερον, ὅταν παρήκμασεν, ἐγένετο σοβαρὰ σκέψις παρὰ τοῖς τότε κρατοῦσι, νὰ ἐνισχυθῇ ἡ κοινότης, ὥστε νὰ ἐπανιδρυθῇ καὶ τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο κολλέγιον καὶ νὰ καταβληθῇ προσπάθεια, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ καὶ πάλιν αὐτὸ εἰς τὴν παλαιάν του δόξαν καὶ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν προτέραν του φήμην. Ἐκ παραλλήλου ἐδίδασκεν οὗτος καὶ τοὺς ἑλληνόπαιδας τῆς κοινότητος.

6. Ο ΑΡΧΙΜ. ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος ἦτο πολυμερέστατος καὶ φιλοπονώτατος καὶ διὰ τοῦτο οὔτε αἱ ἐκκλησιαστικαὶ του ἐπιτυχίαι, ὡς ἔφημεριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, οὔτε ἡ λοιπὴ του ἱεραποστολικὴ δρασίς ἱκανοποιοῦν αὐτὸν δεόντως, δι' ὃ καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπεκτείνῃ ἐτι περισσότερον τὰς μελέτας αὐτοῦ, σπουδάζων καὶ ἐμβαθύνων καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Καὶ «ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον». Ἐγγράφεται ὡς φοιτη-

της τῆς Φιλοσοφίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου καὶ ἐκεῖ ἐπὶ μίαν πενταετίαν (1906—1911) ἐντροφᾶ τὸ πνεῦμά του εἰς τὰς φιλοσοφικὰς πτήσεις καὶ ὑπερκοσμίους ἐξάρσεις τῶν διαφόρων παγκοσμίων φιλοσοφικῶν διανοιῶν. Αἰχμαλωτίζει αὐτὸν ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ Φιλοσοφία, δὲν τὸν ικανοποιεῖ ὁ σκοτεινὸς Μεσαίων καὶ τὸν συναρπάζει ἡ νεωτέρα Φιλοσοφία. Βλέπει καὶ θαυμάζει ἕως ποῦ δύναται νὰ φθάσῃ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀποκεντρούμενον, ἀλλὰ διακρίνει ἐπίσης καὶ διαπιστοῖ πόσον τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀδυνατεῖ νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰς ἀνεξιχνιάστους βουλάς τοῦ Κυρίου καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ δογματικὰ πεδία τῆς θρησκείας καὶ τῆς πίστεως, τὰ ὅποια μόνον δι' ἀποκαλύψεως γίνονται γνωστὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀρχιμανδρῆτου Ἀγαθαγγέλου ὁ φιλόσοφος ἀντικρούει τὸν θεολόγον μὲ τὸν διακοῆ πόθον νὰ κατανοήσῃ διὰ τοῦ νοῦ πᾶν τὸ νοητὸν καὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων πᾶν τὸ αἰσθητὸν, ὅσον εἶναι δυνατόν, ὅπως καὶ ὁ θεολόγος πάλιν τὸν φιλόσοφον, μὲ τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν καὶ πεποίθησιν, ὅτι ὁ πιστεύων σωθήσεται, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν ὁ Θεὸς καὶ ὁ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος ὡς καὶ ὅτι ἡ θρησκεία δὲν δύναται νὰ καλυφθῇ πλήρως ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας, ἐνῶ τὸ ἀντίθετον ναί.

Τέλος μετὰ τὰς πενταετίαις σπουδὰς του ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ὁ σπουδαστὴς τῆς Φιλοσοφίας ἀρχιμανδρῆτης Ἀγαθάγγελος, διαπρέψας καὶ διακριθεὶς εἰς πολλὰς αὐτοῦ πραγματείας καὶ διατριβὰς καθ' ὅλον τὸ πενταετές αὐτὸ διάστημα, μελετήσας δὲ καὶ κατ' ἰδίαν καὶ ἐμβαθύνας ἔτι περισσότερον, ὑπέστη τὴν ἐπὶ πτυχίῳ Φιλοσοφίας δοκιμασίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον, ὄχι τοῦ Παταβίου, ἀλλὰ τῆς Βονωνίας, ἀνώτερον θεωρούμενον, ὥστε νὰ ἔχῃ τοιοῦτο πτυχίον ἀπὸ μεγαλύτερου κύρους καὶ μεγαλυτέρας σημασίας Πανεπιστημίου. Καὶ οὕτως ἀνακηρύσσεται διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βονωνίας, ὅπως ἦτο καὶ διδάκτωρ τῆς Θεολογίας τῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ, παρουσιάσας τότε ἐν Βονωνίᾳ, ὡς ἐναίσιμόν του διατριβὴν θέμῃ, περὶ οὗ καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, σχετικὸν μὲ τὰς φιλοσοφικὰς ἰδέας τοῦ Πλάτωνος τὸ ἑξῆς: «*Divide Gένειαι Heracliti οὐσίᾳ Parmenidis, habebis Ideas Platonis*» (Herbart), ἔργον, τὸ ὅποion ἐπεξεργασθεὶς ὁ ἴδιος, ἐξέδωκε βραδύτερον ἰταλιστὶ ἐν *Macerata* τῆς Ἰταλίας.

2. Ἡ ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚῆ ΔΡΑΣΙΣ ΑΥΤΟΥ

Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὅποion ἐτίμησεν ἀκόμη περισσότερον καὶ ἀνέδειξεν ἔτι γενικώτερον τὸν ἀρχιμανδρῆτην Ἀγαθάγγελον, εἶναι ἡ ἐν Βενετίᾳ συγγραφικὴ αὐτοῦ ἐργασία. Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐν Βενετίᾳ ἔτυχε δύο προϋποθέσεων, ὥστε νὰ ἀναδειχθῇ ἱστοριοδίφης ἀξιόλογος: τὸ ὅτι παρέμενεν ἐκεῖ ὁ μέγας ἱστοριοδίφης Κωνσταντῖνος Σάθας, ὅστις εἰσήγαγε καὶ κατετόπισεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχιερακὴν ἐργασίαν, ὡς καὶ τὸ ὅτι ὑπῆρχεν ἄφθονον τοιοῦτο ἀρχιερακὸν ὕλικόν εἰς τὴν ἐν λόγῳ

πόλιν. Περιστόν νὰ ἀναφέρωμεν πλείονα περὶ τοῦ μεγάλου ιστοριοδίφου Κων)νου Σάθα, διότι οὗτος ἔχει γίνει πασίγνωστος διὰ τὰς ιστοριοδιφικὰς ἐργασίας καὶ τὰς ἐν γένει ιστορικὰς μελέτας του, δι' ἃς καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του, καὶ πολὺ δικαίως, ἐτιμήθη μεγάλως ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του, στηθέντος μεγαλοπρεποῦς μνημείου εἰς τὴν πατρίδα του, πρὸς τιμὴν του. Ἀλλὰ περιστόν ἐπίσης νὰ ἐπαναλάβωμεν, ὅσα καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν περὶ τοῦ ἐν Βενετία ἀρχεῖακοῦ ὕλικου. Ἐκεῖ πάντως ὑπῆρχεν ἡ περίφημος Μαρκανῆ Βιβλιοθήκη, ἡ ἀνεξάντλητος αὕτη πηγὴ πολυτιμοτάτων πληροφοριῶν διὰ τοὺς θέλοντας καὶ δυναμένους νὰ ἐργασθῶσιν ἐν αὐτῇ, ὅπως καὶ τὸ *Archivio di Stato* (Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους), ὅπου θὰ ἠδύναντο νὰ ἀπασχοληθῶσιν ἀκόμη καὶ σήμερον πολλοί, παρὰ πολλοὶ εἰδικοί ἐπιστήμονες, μὲ θαυμάσια ἀποτελέσματα, μέλλοντες νὰ προσφέρουν οὕτω μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος των. Πάντως ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος εἶναι πλέον ἕτοιμος πρὸς συγγραφικὴν δραστηρίαν καὶ ὄριμος διὰ τὸ ἔργον τοῦ ιστοριοδίφου. Εἶναι κάτοχος τῆς ἰταλικῆς γλώσσης πλήρως, καὶ ἐν πολλοῖς καὶ τοῦ βενετικοῦ ἰδιώματος, ἀλλὰ καὶ γνώριμος τῶν περισσοτέρων ἀρχείων τῆς Βενετίας, κρατικῶν καὶ ἰδιωτικῶν. Ἐπίσης κατέχει ἐκ φύσεως καὶ τὰ ἄλλα προσόντα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα διὰ κάθε σοβαρὸν μελετητὴν, τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀντίληψιν. Ἡ ἐργασία ἐν τοῖς ἀρχείοις δὲν εἶναι τόσον εὐκόλος, ὅσον τὴν φαντάζεται τις. Ἡ ὕλη δὲν προσφέρεται ἐτοίμη, οὔτε ἀνευρίσκειται εὐκόλως. Ἀπαιτεῖται ἐπιμονὴ καὶ ὑπομονὴ ἀνεξάντλητος. Ἄλλως τε ὁ σοβαρὸς μελετητὴς—καὶ τοιοῦτος ἦτο καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος—δὲν πρόκειται ν' ἀναδημοσιεύσῃ ἀπλῶς σελίδας τινὰς ἢ ἐγγραφὰς τινα ἐνθεν κἀκεῖθεν περισυλλεγόμενα, ἀλλὰ νὰ ἐξετάσῃ ἱστορικῶς καὶ κριτικῶς τὰ διάφορα αὐτὰ ἐγγραφα, νὰ ἄρῃ τὰς τυχόν ἀντιφάσεις αὐτῶν, νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἀλήθειαν, νὰ καθορίσῃ τὴν χρονολογικὴν αὐτῶν σειρὰν καὶ ἀλληλουχίαν, νὰ κρατήσῃ τὰ γνήσια καὶ νὰ ἀπορρίψῃ τὰ πλαστὰ καὶ νόθα, νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ ἀποβάλῃ τὸ μυθῶδες καὶ ἀνειλικρινές, νὰ δώσῃ ἐπεξηγήσεις διὰ κάθε σκοτεινὸν σημεῖον, καὶ οὕτω νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸ τέλος ἐν συνόλον τέλειον καὶ συνεχές, ἐξηκριβωμένον καὶ ἀντικειμενικῶς καθορισμένον. Ἀλλά, διὰ νὰ γίνουν ὅλα αὐτά, ἀπαιτεῖται ἐνδελεχὴς ἔρευνα καὶ σοβαρὰ ἐργασία, τὴν ὁποῖαν μόνον ὁ ἀπασχοληθεὶς μὲ τοιοῦτου εἴδους ἐπιστημονικὰς μελέτας δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ καὶ κατανοήσῃ. Ἐς λεχθῆ δὲ ἐπικαίρως, ὅ,τι λέγει συχνὰ ὁ ιστοριοδίφης Ἀγαθάγγελος, ἵνα δηλώσῃ πόσης προσοχῆς καὶ ὑπομονῆς χρῆζει ἡ τῆς αὐτῆς ιστοριοδιφικῆς ἐργασίας, ὅτι δηλ. πολλάκις, ἀπασχολημένος οὗτος ἐν τῷ γραφεῖῳ του μὲ τὴν ἐξήγησιν λέξεων ἢ φράσεων ἢ κατανόησιν περικοπῆς τινος ἐν συσχετίσει μὲ ἄλλας ἐπιστημονικὰς ἐργασίας καὶ βοηθήματα, εἶδε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, χωρὶς νὰ προφθάσῃ νὰ κατακλιθῆ καὶ κοιμηθῆ. Καὶ βέβαια τὸ κάθε ἐγγραφον, ὁ κάθε πίναξ, ἢ κάθε κατάστασις καὶ ἡ κάθε ἐκθεσις, ποὺ ἐναπόκεινται σήμερον εἰς τὰ διάφορα ἀρχεῖα,

ἔχουν καὶ τὴν ὑποκειμενικὴν τῶν ἀποψιν, ὁ δὲ ἀσχολούμενος τώρα μὲ αὐτὰ ὀφείλει νὰ εἶναι γνώστης τῆς ἐποχῆς, καὶ τῶν συνθηκῶν, ὅφ' ἃς ἐγράφησαν ταῦτα, ὅπως καὶ ὄλων τῶν λεπτομερειῶν, τῶν σχετικῶν μὲ τὴν προέλευσίν των, ὡς καὶ ὄλων τῶν σχέσεων ἐκείνων, αἱ ὅποια τὰ προεκάλεσαν.

Οὕτως ὁ συγγραφεὺς ἱστορίαν, καὶ δὴ ἐκ τῶν πρώτων πηγῶν, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ εἶναι πεπρωκισμένος, ὅπως καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, μὲ κρίσιν καὶ ἀντίληψιν, ἄλλως ματαιοπονεῖ καὶ, ἀντὶ συγγραφῆς, παρουσιάζει συνονθύλευμά τι ἀνάξιον λόγου καὶ ἐφήμερον. Διὰ τὰ ἔργα ὁμοῦ τοῦ Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη ἐλέχθησαν ἀπὸ τὸν σοφὸν Γεώργιον Χατζηδάκην, καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τὰ ἑξῆς: «Τὸ ἔργον τοῦ κ. Ξηρουχάκη, διακεκριμένου κρητὸς κληρικῶ, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ἄνευ ὑπερβολῆς, ὅτι ἀποτελεῖ πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης». Ἐπίσης καὶ ἕτερος σοφὸς καθηγητῆς, ὁ κ. Νικ. Βέης ἐξεφράσθη σχετικῶς ὡς ἑξῆς: «Ἀπαραγνώριστος εἶναι ἡ ὑπηρεσία, τὴν ὅποιαν διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἔργων του παρέχει εἰς τὴν ἔρευναν ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ φιλόπονος ἱστοριοδίφης κ. Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης». Ὡστε ἀνευδοιάστως λέγομεν καὶ ἡμεῖς, ὅπως καὶ οἱ ὡς ἄνω καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου διακηρύττουσιν, ὅτι αἱ ὑπηρεσίαι, τὰς ὅποιας προσέφερον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος ὁ Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης καὶ δὴ, διὰ τὴν βενετοκρατουμένην περίοδον, εἶναι πολυτιμότεραι, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἀποδείξωμεν καὶ παρακάτω, κἀμνοντες ἐκτενέστερον λόγον διὰ τὰ διάφορα σχετικὰ βιβλία καὶ συγγράμματά του.

8. ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗ «Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1645—1669»

Μόλις εἶχε παρέλθει διετία ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς του ἐν Βενετίᾳ καὶ κατώρθωσε νὰ δώσῃ εἰς τὴν δημοσιότητα ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος τὸ πρῶτόν του σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «Ὁ Κρητικὸς Πόλεμος 1645—1669 ἢ Συλλογὴ τῶν Ἑλληνικῶν ποιημάτων Ἀνθίμου Διακρούση καὶ Μαρίνου Ζάνε ἐν Τεργέστη. Τύποις τοῦ αὐστριακοῦ Λόυδ 1908».

Διὰ τὰ ποιήματα τοῦ Μαρίνου Ζάνε δίδεται ἡ ἐπεξήγησις, ὅτι εἶναι «Διήγησις διὰ στίχων τοῦ δεινοῦ πολέμου τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτης γενομένου, ἡ ὅποια περιέχει τὴν σκληρότητα καὶ αἰχμαλωσίαν καὶ φόνον, ὅταν ἐκυρίευσαν οἱ Ἀγαρηνοὶ τὴν δυστυχημένην χώραν τῶν Χαλίων καὶ Ρεθύμνου καὶ ὅ,τι ἐσυνέβη εἰς τὸ Μεγάλον Κάστρον καὶ εἰς ταῖς Ἀρδαῖς καὶ εἰς τὰ νησιὰ ἀπὸ τοῦ 1645—1669 (αχμὲ ἕως, αχξθ'), ὅπου τῶν ἐδώκανε τὸ Μεγάλον Κάστρο καὶ ἐγένη ἡ ἀγάπη. Συνθεμένη ἐν συντομίᾳ παρὰ Μαρίνου Ζάνε τοῦ λεγομένου Μπουνιαλῆ τοῦ Ρεθυμναίου, ἐκ Κρήτης, *Con licenza de' Superiori, e privilegio*. Ἐνε-

τήσιν „αχῶα“. Παρὰ Ἀνδρέα τῷ Ἰουλιανῷ κοντὰ εἰς τὸν Πόντε τοῦ Ἁγίου Φαντίνου». Παραθέτομεν ἐπίσης, ἀντὶ πάσης ἄλλης ἡμετέρας πληροφορίας περὶ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς εἰλημμένα ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ αὐτοῦ βιβλίου ὑπὸ τοῦ ἰδίου συγγραφέως: «Ὁ μεταξὺ ἐνετῶν καὶ τούρκων μετ' Ἰσοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ πεισμονῆς διεξαχθεὶς εἰκοσιπενταετῆς πόλεμος (1645—1669) ἀποτελεῖ τὸ ἀξιολογώτερον γεγονός ἐν τῇ ΙΖ' ἑκατονταετηρίδι τῆς γενικῆς ἱστορίας, τὸ σημειῶσαν τὴν παρακμὴν καὶ αὐτὴν τὴν ἐξάλειψιν τῶν δύο κραταιῶν δυνάμεων (Ἑνετίας καὶ Τουρκίας) ἐπὶ δύο ὄλας ἑκατονταετηρίδας διεκδικουσῶν τὴν θαλασσοκρατορίαν τῆς Μεσογείου. Εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν μονομαχίαν παρέστη θεατῆς καὶ συνεργὸς ἅπανα ἡ Ἰσλαμικὴ Ἀσία καὶ Ἀφρικὴ καὶ ἡ Χριστιανικὴ Εὐρώπη, ἀλλ' ἐπὶ τέλους, μετὰ μυριονέκρους μάχας καὶ ἀνάδειξιν ἡρωϊκῶν ἀνδραγαθιῶν, ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς αἰμοφύργου καὶ ὑπὸ τῆς πυρίτιδος ὑπονομευθείσης καὶ ἀνατιναχθείσης Κρήτης ἐξῆλθον ἀμφότεροι οἱ γίγαντες παλαισταὶ ἡκρωτηριασμένοι καὶ ἐτοιμοθάνατοι, ἐφ' ὧν προσηκόντως δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ παλαιὰ παροιμία «κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλεν».

9. ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ «ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΠΟΠΟΙΪΑ»

Ὁ ζῆλος καὶ ἡ προθυμία τοῦ νέου ἱστοριοδίφου δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ σταματήσῃ καὶ ν' ἀναχαιτισθῇ. Πολλῶ δὲ περισσότερον, καθότι αἱ ἱστορικαὶ του αὐταὶ μελέται περιστρέφονται περὶ τὴν προσφιλεῖ του ἰδιαιτέραν πατρίδα, ἣς «οὐδὲν γλυκερώτερον φάος», κατὰ τὸν ποιητὴν. Ἐπιποθεὶ νὰ συμβάλῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν συμπλήρωσιν, κατὰ τὸ ἐνόν, τῆς ἱστορίας τῆς, νὰ συνεισφέρῃ ὅ,τι δύναται καὶ εἰς τὸν τομέα αὐτόν καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ ὅ,τι ἠμπορέσῃ, μέσα εἰς τὰ ἀπέραντα καὶ ἀτελεύτητα ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, σχετικὸν μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του ἢ ὅπου ἀλλαγῶ ἤθελεν ἀνεύρει στοιχεῖα χρήσιμα καὶ κατ'ἀλληλα διὰ τοὺς ἱστορικοὺς του σκοποὺς καὶ νὰ τὰ φέρῃ εἰς τὴν δημοσιότητα, παραδίδων αὐτὰ εἰς τὸν συστηματικὸν ἱστορικὸν τοῦ μέλλοντος. Δὲν κουράζεται, δὲν ἀποκάμνει ἀσχολούμενος μὲ τὰς μελέτας αὐτάς, ἢ δ' ἐκ τῆς ἐργασίας του ταύτης ἰκανοποιήσῃ ἐνδυναμώνει αὐτὸν ἔτι περισσότερον, ὥστε νὰ ὑπερνικῶ κάθε ἐμπόδιον καὶ νὰ καταπατῇ καὶ ὑπερσκελίσῃ πᾶσαν δυσκολίαν. Καὶ οὕτως, ὀπλισμένος μὲ ὄλα τὰ ἐφόδια, ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος, πρὶν παρέλθῃ ἔτος ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Κρητικοῦ πολέμου», προβαίνει εἰς τὴν ἐκδοσὴν καὶ νέου του ἔργου ἐπιγραφομένου «Ἄγνωστος Κρητικὴ Ἐποποιΐα» (Κρητικὸς Ἀστὴρ, Χανιά 1909). Ἀντὶ δὲ οἰασδήποτε παρατηρήσεως ἡμῶν ἢ ἄλλου τυχὸν σχολίου ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω ἔργου θεωροῦμεν προτιμότερον νὰ παραθέσωμεν μικρὰν τινα πραγματείαν τοῦ ἰδίου τοῦ συγγραφέως, σχετικὴν μὲ αὐτὸ δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ φιλο-

λογικὸν περιοδικὸν «Κρητικὸς Ἀστὴρ» τῶν Χανίων (φύλλ. 62 τῆς 5.8. 1909) καὶ ἔχουσιν ὡς ἑξῆς :

«Ἡ ἀκμὴ τῆς κρητικῆς ἐποποιίας καὶ φιλολογίας συμπύπτει κυρίως κατὰ τὴν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα. Πλείστοι λόγιοι, ποιηταὶ καὶ σοφοὶ κρητῆς, οὓς κατ' ὄνομα ἀναφέρει ὁ σεβ. διδάσκαλος Κ. Σάθας ἐν τῇ νεοελληνικῇ αὐτοῦ φιλολογίᾳ, ἤκμασαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, πολλὰ δὲ συγγράμματα τούτων, ἐκδοθέντα ἢ ἐν χειρογράφοις, ἐναπόκεινται ἐν τῇ Μαρκανῇ καὶ ἄλλαις βιβλιοθήκαις καὶ δι' ἓνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν θὰ ἤξιζε νὰ ἐγίνετο ἰδιαιτέρα μελέτη καὶ ὀλόκληροι πραγματεῖαι νὰ γραφῶσιν. Ἀφίνω τὰ δημόσια ἔγγραφα, τὰς ἐπισήμους ἐκθέσεις τῶν Δουκῶν καὶ Προβλεπτῶν τῆς νήσου, τὰ συμβολαιογραφικὰ ἀρχεῖα (*archivio notarile di Candia*) καὶ ἄλλα, περὶ ὧν λεπτομερῆ ἐδημοσίευσεν ἕκθεσιν ἐν τῷ «Ἐλευθέρῳ Βῆματι» τῶν Ἀθηνῶν τῆς 17 Νοεμβρίου 1907, ἅτινα, μελετώμενα καὶ ἐκδιδόμενα, θὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὸ σεβαστὸν ποσὸν τῶν 100 μεγάλων τόμων, κατὰ πρόχειρον ὑπολογισμὸν τοῦ γερμανοῦ *Gerland*, τοῦ ἐσχάτως δημοσιεύσαντος σχετικὰ τινα περὶ τῶν ἔγγράφων τούτων καὶ τῶν κρητικῶν οἰκογενειῶν.

Καὶ ἄλλοτε ἐπισήμως, κατ' ἰδίαν καὶ δημοσίᾳ, ἐξεφράσαμεν τὴν ἔνθερμον εὐχὴν, ὅπως ἡ κυβερνήσις τῆς Κρήτης, ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν, ἐξαποστείλωσιν εἰς Βενετιάν φιλοτίμους νέους κρητῆς καὶ ἄλλους ἔλληνας γνώστας τῆς Λατινικῆς, οἵτινες σπουδάζοντες τὴν παλαιογραφίαν νὰ καταγίνωσιν εἰς τὴν ἀντιγραφὴν καὶ ταξινόμησιν τῶν σπουδαιότερων τοῦλάχιστον ἔγγράφων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων δύναται νὰ συγγραφῇ σοβαρὰ καὶ πλουσία ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ταύτης μεγαλονήσου. Ὁ σοφὸς μάλιστα Σάθας, ὅστις ἄλλοτε εἶχε καταγράψει πολλὰς χιλιάδας τῶν ἔγγράφων τούτων, προβαίνει καὶ περαιτέρω, φρονῶν ὅτι ἐνδελεχῆς ἐνέργεια φιλομούσου τινὸς ὑπουργοῦ πρὸς τὴν ἰταλικὴν κυβερνήσιν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἔγγράφων τούτων πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα εὐχερέστερον μελετηθῶσι καὶ ἐκδοθῶσιν. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ σοφοῦ διδασκάλου καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ σημεῖα ἀσπαζόμενοι, ἐπικαλούμεθα τὴν ἐπ' αὐτῆς προσοχὴν καὶ μελέτην τῶν ἀρμοδίων καὶ τῶν φιλοστόρων νέων, κρητῶν τε καὶ λοιπῶν ἐλλήνων.

Καὶ πρέπει νὰ γίνῃ τοῦτο καὶ νὰ μελετηθῇ καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἀπόψεις ἡ κρητικὴ φιλολογία, ἐποποιία καὶ τέχνη, ἵνα ἔλθωσιν ὅλα εἰς φῶς καὶ ἵνα φιμωθῶσιν οἱ ξένοι, οἱ διαμφισβητοῦντες ἐνίοτε τὸ ἱστορικὸν κῆρος τῶν κρητῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Οὕτω λ. χ. ὁ γερμανὸς *Brandis*, ἀναγιγνώσκων ἐν τῇ φιλονεικίᾳ τοῦ Χάνδακος καὶ τοῦ Ρεθύμνου τὴν μαρτυρίαν τοῦ Τζάνε :

«Στίχους τοῦ Μάλτας διάβασε σοφώτατους ἂν θέλῃς
ν' ἀκούσῃς, πῶς τοὶ σύνθεσεν Ἀντώνιος Ἀχέλης»

καὶ κατωτέρω :

• Ἰωάννην, Ἀνδρέαν Τρώϊλον μὲ χάρες θεὸς νὰ πλύνω
γιατὶ ἔβγαλε καὶ τύπωσε τὸ Ρῆγα Ροδολίνου»,

ἔξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι ὁ Τζάνες ψεύδεται καὶ ὅτι οὐδέποτε ἀνέγνωσεν ἢ εἶδε τὸ βιβλίον τῆς Μάλτας καὶ τὸν Ρῆγα Ροδολίνον. Καὶ ὅμως ὁ Τζάνες καὶ φιλόβιβλος ἦτο καὶ φιλαλήθης καὶ ἀπεδείχθη, ὅτι εἶδε καὶ ἀνέγνωσε τὸ βιβλίον τῆς Μάλτας—βεβαίως καὶ τὸν Ρῆγα Ροδολίνον—, ὅστις ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τῆς συγγραφῆς τοῦ Ἑρωτοκρίτου. Ἄλλωστε καὶ ὀλόκληρος ἡ διὰ στίχων ἱστορία τοῦ κρητικοῦ πολέμου εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ βιβλίου τῆς Μάλτας, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε ὡς ἀπολεσθέν, ἀνευρέθη δὲ καὶ ἠγοράσθη ὑπ' ἐμοῦ ἀντὶ τοῦ ποσοῦ 350 φράγκων τότε! (Τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εὐρέθη κατόπιν ἄλλο ἀντίτυπον, τὸ ὁποῖον ἐξέδωσεν ὁ Οὐμβέρτος Περονότ τῷ 1910 εἰς Παρισίους μὲ εἰσαγωγὴν εἰς τὴν γαλλικὴν). Ὅντως πρό τινων μηνῶν παρεκλήθην, ἵνα μεταφράσω εἰς τὴν ἰταλικὴν τὴν προμετωπίδα «Βιβλίον σὺν Θεῷ περιέχον τῆς Μάλτας πολιτορκίαν καὶ πῶς ὁ Σουλεϊμάνης, βασιλεὺς τῶν τούρκων, ἔδωκε βουλήν νὰ πέμψῃ τὴν ἀρμάδα του κατὰ τῆς Μάλτας καὶ ἐκέλευσεν ὅλους τοὺς τοὺς ἀξιούς Ἡγεμόνας νὰ δείξουν τὴν δύναμίν των—Ἐνετίησι παρὰ Χριστοφόρῳ τῷ Ζανέτῳ ἀφορα» καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐλάμβανον κατάλογον ἐκ τοῦ ἀρχαιοπώλου τῆς Βονωνίας *Ernesto Martelli*, ἐν ᾧ διεφημίζετο τὸ βιβλίον «*Di estrema rarità, sconosciuto a tutti i bibliografi*. (Εἶναι ἀληθές, ὅτι οὐδεὶς τῶν βιβλιογράφων ἐμνημόνευσεν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ «Κρητικοῦ πολέμου» ἐκ σημειώσεως τοῦ κ. Σάθα, πρῶτος ἀνέφερα αὐτό, ψέξας τὸν Λεγκράν ἐκ κακεντρεχειᾶς παραβλέψαντα τοῦτο, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ψευδομένους τοὺς ἔλληνας). Καὶ ναὶ μὲν ἡ τιμὴ τοῦ βιβλίου 350 φράγκων ἦτο ὀλίγον ἐνθαρρυντικὴ διὰ τὸ ἰδιωτικόν μου βαλάντιον, ἀλλὰ τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τοῦ τέως ὡς ἀπολεσθέντος θεωρουμένου βιβλίου καλῶς ἐγνώριζον, καλῶς δὲ μοι περιέγραψε τοῦτο καὶ ὁ κ. Σάθας, εἰς ὃν ἀπετάθην, διὰ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς του :

Παρίσιοι 9)22 Δεκεμβρίου 1908

Φίλτατέ μοι Ἀγαθάγγελε,

Τὸ βιβλίον τῆς Μάλτας, περὶ οὗ μοι γράφεις ἐν τῇ σήμερον ληφθεῖσῃ ἐπιστολῇ σου, ἔχει ὀλόκληρον ἱστορίαν. Μέχρι σήμερον περὶ τούτου δὲν ἦσαν γνωστὰ πλεονα τῶν ὄσων ἀναφέρεις ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ «Κρητικοῦ σου Πολέμου». Ἐγὼ αὐτὸς πρὸ 35 περίπου ἐτῶν εἶδον ἀγγελλλόμενον αὐτὸ ἐν τινι καταλόγῳ τοῦ ἐν Λονδίῳ μεγάλου ἀρχαιοπώλου *Bernard Quarits* καὶ ἐπρότεινα τὴν ἀγοράν του εἰς διαφόρους πλουσίους ὁμογενεῖς, ἀλλ' οὗτοι φιλαργυροῦντες δὲν συνήνεσαν εἰς τὴν ἀπόκτησίν του, τοῦ κατόχου ζητοῦντος 250 φράγκα, μοὶ προέτεινον δὲ τὴν ἔκδοσιν ἐγκυκλίου πρὸς συλλογὴν τοῦ ὑπερβολικοῦ ποσοῦ τῶν 250 τούτων φράγκων! Κατηράσθην τὴν τύχην μου καθότι

επιτερούμην ὀλίγων χρημάτων πρὸς ἀπόκτησιν τοιούτου θησαυροῦ...

Ἐπανάλαβον τὰς ἐνεργείας μου καὶ ἐπὶ τέλος κατωρθώθη ἡ ἀγορὰ ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ *Legrand*, ὅστις εἶχεν ἤδη ἐκδώσει τὴν *Bibliographie Neoellenique* ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημειώσεών μου, καὶ ἐπειδὴ δὲν συμπεριέλαβε τὸ βιβλίον τῆς Μάλτας ἐν τῷ καταλόγῳ του (ἢ μᾶλλον καταλόγῳ μου), δὲν ἠννῶει, ἵνα διαληφθῇ καὶ βιβλίον διαλαθὸν αὐτόν.

Καὶ συνεχίζει ὁ Σάθας: «Βεβαίως ἡ τιμὴ τῶν 350 φράγκων εἶναι ὑπερβολικὴ, ἀλλ' εἰς τοιαῦτα σπανιώτατα μνημεῖα δὲν ἐπικρατεῖ ἐμπορικὸν τιμολόγιον. Ἄρκει μόνον νὰ εὑρεθῇ ὁ ἐκτιμητῆς φιλόβιβλος, ὡς ἐπὶ τῶν ἀρχαίων λειψάνων, ἀγαλμάτων κ.λ.π., ὅπως ὀρισθῇ ἡ τιμὴ. Ἄν ἔλειπον τοιαῦται εὐγενεῖς ψυχαί, οὔτε χειρόγραφα, οὔτε ἀγάλματα, οὔτε νομίσματα θὰ περιήρχοντο εἰς ἡμᾶς. Ὅθεν ἄξιός παντὸς ἐπαίνου καὶ ἀξιομνημόνευτος ὁ γενναιοδωρὸς ἐκτιμητῆς, ὁ δαπανῶν πρὸς διάδοσίν των. Ἄν ἡ τύχη μὲ ἐγέννα πλούσιον, θὰ κατήρτιζον τὴν πλουσιωτέραν ἐξ ἐκλεκτῶν καὶ σπανίων βιβλίων συλλογῆν.

Βλέπω καὶ σὲ πτωχὸν μοναχὸν διαφλεγόμενον ἀπὸ τὸ αὐτὸ ἰδανικόν. Τιμὴ καὶ δόξα εἰς σὲ καὶ αἴσχος ἀθάνατον εἰς τοὺς δαπανῶντας ἑκατομμύρια εἰς ἀπολαυτὴν κοσμικῶν καὶ προσκαίρων ἡδονῶν, ἀπέναντι ἐλαχίστων ψυχῶν πρὸς ἀληθῆ ἀποθανάτισίν των... Ἐν τούτοις σὲ συγχαίρω ἐπὶ τῇ γενναιοφροσύνῃ σου καὶ, ἐπειδὴ ζητεῖς τὴν γνώμην μου, σοὶ λέγω ἀπροκαλύπτως, ὅτι ἂν ἔχῃς διαθέσιμα τὰ 350 φράγκα, δὸς αὐτὰ εἰς ἀπόκτησιν πολυτιμοτάτου καὶ σπανιωτάτου κρητικῶ μνημείου, τὸ ὁποῖον δωρῶν μίαν ἡμέραν εἰς τὴν πατρίδα σου θὰ προσφέρῃς ἀληθῆ πατριωτικὴν ὑπηρεσίαν. Αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη τοῦ ἀγαπῶντός σε διδασκάλου καὶ πρᾶξε ὃ, τι σὲ φωτίσῃ ὁ Ἅγιος τῆς Κρήτης Θεός.

Σὲ ἀσπάζομαι Κ. Σάθας»

Βεβαίως, κατόπιν τοιούτων συστάσεων δὲν ἦτο δυνατόν, ὅπως μοῦ διαφύγῃ τοιοῦτος θησαυρός, καὶ ὄχι μόνον τὸ πολυτιμότεον τοῦτο βιβλίον ἀπέκτησα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκδοσὶν αὐτοῦ ἐτοιμάζω, ἣν καὶ θὰ προτάξω τῆς προαγγελθείσης σειρᾶς τῶν κρητικῶν ἱστορικῶν μου μνημείων, φρονῶ δὲ ἀδιστακτικῶς, ὅτι δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος, ἵνα ἀνακαλυφθῇ καὶ ὁ Ρῆγας Ροδολίνος τοῦ ἐτέρου ρεθυμνίου Ἰωάννου Ἀνδρέου Τρωίλου, ὅστις ἐχρησίμωσεν ὡς βᾶσις τῆς συγγραφῆς τοῦ Ἐρωτοκρίτου, καὶ τότε θὰ ἔχωμεν πλήρη σειρὰν ποιημάτων εἰς τὸ κρητικὸν ἰδίωμα.

Εἰς τὴν ἐκδοσὶν ταύτην προβαίνομεν διότι, καίτοι ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ περὶ Μάλτας βιβλίον ἀπλῶς μόνον σχετίζεται πρὸς τὴν φιλολογικὴν τῆς Κρήτης ἀνάπτυξιν, ἐν τούτοις, εἰδικώτερον μελετώμενον, πείθει ὅτι πολλαὶ ἀπόψεις συνδέουσι τὸ ποίημα οὐ μόνον πρὸς τὴν Κρήτην, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν καθόλου ἐθνικὴν ἱστορίαν.

Πρὶν ὁμως ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ ποιήματος, ἀνάγκη νὰ εἰπω-

μέν τινα περὶ τοῦ ὀνόματος Ἀχέλης, τὸ ὅποτον ἔφερε περιώνυμος οἶκος, οὔτινος διάφοροι βλαστοὶ διέπρεψαν ἐν τοῖς γράμμασιν, ἐν δπλοῖς καὶ ἐν ἀνταρτικοῖς μάλιστα κινήμασιν, ἀναστατώσαντες τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου ἐν τῇ ΙΖ' ἑκατονταετηρίδι. Τὸ ἀρχικὸν ὄνομά των εἶναι Ἀχιλαιοί, τοιοῦτος δὲ πράγματι ἀναφέρεται εἰς τῶν λογίων φίλων τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ. Ὅτι δὲ τὸ ὄνομα Ἀχέλης εἶναι ἐλαφρὰ παραφθορὰ τοῦ Ἀχιλλείου, δηλοῖ καὶ ἡ ἐν Κεφαλληνίᾳ ἔτι ἀπαντῶσα τοποθεσία «τ' ἄγι' Ἀχέλη», ὡς ὀρθῶς ἐμνημόνευσεν ὁ μακαρίτης Ἀντώνιος Μηλιαράκης (Πολιτ. Γεωργ. Νομοῦ Κεφ. Ἀθῆναι 1890 σ. 92).

Ἐν τοῖς λοιποῖς κεφαλαίοις, ὡς προλαβόντες εἶπομεν, περιγράφονται αἱ τῶν τούρκων ἐπιθέσεις καὶ αἱ ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν ἀποτελεσματικαὶ ἀποκρούσεις, μέχρις οὗ ἀηλιτισμένοι πλέον οἱ πρῶτοι ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν καὶ ἐμβάντες εἰς τὰ πλοῖα, ὅσοι ἠδυνήθησαν, ἀνεχώρησαν, δις κινδυνεύσαντος καὶ τοῦ Πασσᾶ αὐτῶν νὰ μείνῃ ἔξω καὶ νὰ κατασφαγῇ (ὡς γνωστόν, ἐν τῇ πολιορκίᾳ ταύτῃ ἔπεσε φονευθεὶς καὶ ὁ περιώνυμος ἀντιβασιλεὺς τοῦ Ἀλγερίου καὶ φοβερὸς ἀρχιπειρατὴς Δραγούτ, ὁ τρόμος τῶν Χριστιανῶν):

Οἱ τούρκοι τρέχασιν γοργὰ στὴν παραθαλασσίαν,
ἐλπίζοντες νὰ ἐμβουσιν στὰ κάτεργα μὲ βίαν
ἔφθασαν εἰς τὰ κάτεργα καὶ ἄλλοι τότε ἐμπαῖναν,
ἄλλοι ξεπέφταν στὸν γιालὸν καὶ πλέον δὲν ἐβγαῖναν.
Δύο φορὲς καὶ ὁ Πασσᾶς ἔξω ἔτανε πέσμενος,
στὸ κάτεργ' ὅμως ἔφθασε τὸ ἴσπερον γλυτωμένος.
Λίγος λαὸς ἐγλύτωσε κι' οἱ ἄλλοι ἔξω μείναν,
γιατὶ τὰ κάτεργα δειλὰ γοργ' ἀπὸ ἐκεῖ μακρύναν,
ἀπὸ φρουρᾶτον εὐκαιρα, γεμᾶτα δ' ἀπὸ θρήνον,
τ' εἰμειναν τρεῖς τέταρτα κάτω στὸν κάμπο κείνον,
καὶ πάντες τότε ἐπέρασαν ἐκ τῶν σπαθίων ἀθήραν,
οὕτως ἡ μάχη λύθηκεν εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν».

Οὕτω τελευτᾷ ἡ ἐξιστόρησις τῆς πολιορκίας τῆς Μάλτας, ὃ δὲ ποιητὴς, χαίρων διὰ τὴν αἴσιον λῆξιν τῆς περιγραφῆς ταύτης, εὐχαριστεῖ τὸν ὀδηγήσαντα καὶ βοηθήσαντα νὰ περάνῃ τὴν διήγησιν:

«Τῷ Θεῷ δόξα, τιμὴ καὶ κράτος εἰς αἰῶνας πρέπει, τῷ ὀδηγήσαντι γράφαι τοὺς νῦν ἀγῶνας».

Τὸ βιβλίον τῆς Μάλτας ἀνῆκεν εἰς τὸν σοφὸν καὶ διαπρεπῆ κρητὰ ἱεράρχην Γεράσιμον τὸν Βλάχον, μητροπολίτην Φιλαδελφείας, Γεώργιον ἐν τοῖς κοσμικοῖς καλούμενον, ἢ εἰς τινα συγγενῆ αὐτοῦ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐν τέλει τοῦ βιβλίου συμβολικῆς ὑπογραφῆς «Γεῶργ' ἡ Βλάχος», πάντως δὲ ἐκλάπη καὶ ἐπωλήθη μετὰ τῆς λοιπῆς πλουσιωτάτης αὐτοῦ βιβλιοθήκης, ἣς κατάλογος σφύζεται εἰσέτι ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος Βενετίας. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ποιη-

τικῆς καὶ τυπογραφικῆς ἀξίας τοῦ βιβλίου τούτου, πλὴν ὁμως τῶν ἀπόψεων τούτων τὸ βιβλίον τῆς Μάλτας ἐνδιαφέρει σπουδαίως τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς καθαρὸν ἔθνικὸν μνημεῖον, ἀφοῦ μάλιστα ἢ κατὰ τῆς νήσου ὀργῇ τῶν τούρκων σουλτάνων ἐγένετο ἡ κυρία ἀφορμὴ αὐτοῦ τοῦ κατὰ τῆς Κρήτης πολέμου, τὸν ὅποιον ἔψαλον οἱ παρ' ἐμοῦ ἐκδοθέντες ποιηταί· διότι Μάλτα καὶ Κρήτη ἦσαν οἱ δύο ἡρωϊκοὶ προμαχῶνες τοῦ πρὸς τοὺς ὀθωμανοὺς ἀδυσωπῆτου πολέμου, οἱ διασπᾶσαντες τὴν ἔνωσιν Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης εἰς πλήμυραν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ τότε ἀγερώχου Ἰσλάμ.

Εἶναι γνωστὰ τὰ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῶν σταυροφορικῶν χρόνων ἀναφανέντα δύο μεγάλα τῶν στρατοκαλογήρων τάγματα, τὸ τῶν Ναϊτῶν καὶ τὸ τῶν Ξενοδόχων. Οἱ πρῶτοι λεγόμενοι, ἐπὶ τὸ ἰταλικώτερον, καὶ Τεμπλάριοι καὶ Ἀλαμᾶνοι, οἱ δὲ δεῦτεροι καὶ Ἀγριαννίτες, ἐπιζῶσιν ἔτι ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, οἱ μὲν πρῶτοι ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὄμοῦ καὶ ἀπανθρώπου ἐχθροῦ, «ὁ ἄπιστος, διώκτης», τῶν Ἀλαμάνων, οἱ δὲ δεῦτεροι, οἱ λεγόμενοι, κατὰ μετάφρασιν, καὶ πελεγρίνοι καὶ, ἐπὶ τὸ τουρκικώτερον, Χατζῆδες, διεσώθησαν ἐπίσης εἰς πλῆθος ὀνομάτων, δηλούντων κυρίως τοὺς Σιωνίτας προσκυνητάς. Κατὰ τὸν ἡμέτερον διδάσκαλον Κ. Σάβαν ἡ ἀρχὴ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν στρατοκαλογήρων τούτων εἶναι πολὺ ἀρχαιότερα τῶν Σταυροφορικῶν, διότι καὶ οἱ πρῶτοι ἐκκλησιαστικοὶ ρητῶς μνημονεύουσι Σαλαμάνους Ἁγίους ἐν Παλαιστίνῃ, βιοῦντας πολὺ πρὸ τῶν Σταυροφορικῶν καὶ πολλοὶ ἅγιοι Ἀλαμᾶνοι μνημονεύονται ἔτι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ὁ παλαιὸς Ἁγιος Θεράπιον κ. ἄ. Καὶ Ἀθηναῖοι Νεοπλατωνικοὶ μνημονεύονται ὡς φρουροὶ τῶν παλαιῶν ἑλληνικῶν ναῶν καὶ ξαναγοὶ τῶν ἐν Ἀθήναις προσερχομένων προσκυνητῶν καὶ Πελεγρίνοι (Χατζῆδες), ὡς ὁ ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ περιγραφόμενος Πρωτεύς, ὁ καί τις ἐν Ὀλυμπίᾳ ὡς Ἰνδὸς μοναχός, ἀναπολῶν τὸν ἐν τῷ μακεδονικῷ στρατοπέδῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκουσίως καέντα Κάλανον. Καὶ Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος μνημονεῖ τοιούτους Πελεγρίνους «Καράνους Πελεγρίνους». Ὡστε ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία δὲν ἐγράφη εἰσέτι, καθὼς δὲ ποιῶσιν οἱ ἀβασανίστως ἐκ τῶν ἡμετέρων δεχόμενοι ὅτι ἡ ξενικὴ ἀμάθεια μᾶς πωλεῖ.

Ἐπειδὴ δὲ περὶ τῶν Μελιταίων ἱπποτῶν ἐνταῦθα ὁ λόγος, ἀπλῶς σημειοῦμεν, ὅτι τὸ Τάγμα τῶν Ἰωαννιτῶν, οὕτω κληθὲν ἀπὸ τοῦ πατρωνοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, μεταναστεῦσαν ἐκ Παλαιστίνης εἰς τὴν νήσον Ρόδον, ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας διεξήγαγεν ἡρωϊκὸν πόλεμον πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ καὶ ὕστερον ἐν Κων)πόλει κατασκηνώσαντας τούρκους, στρατολογούμενον κυρίως ἐξ εὐγενῶν καὶ ἱπποτῶν τῆς Δύσεως.

Τὸ Τάγμα τοῦτο συνιδέθη τοσοῦτον πρὸς τὸν ἑλληνισμόν, ὥστε σὺν τῷ χρόνῳ ἐξελληνίσθη, ὡς δηλοῦσι πολλὰ μνημεῖα καὶ δὴ καὶ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Βάγγου δημοσιευθέντα χαριέστατα Ρόδια ἄσμα-

τα και ποιήματα τοῦ Ἐμμαν. Γεωργιλᾶ. Βραδύτερον δὲ τὸ Τάγμα τοῦτο ἀποδιωχθὲν ἐκ Ρόδου ἐγκατέστη ἐν τῇ νήσῳ Μελίτη μέχρι τέλους τῆς προπαρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, γενόμενον καὶ ἐνταῦθα ὁ ἀληθὴς προμαχὸν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ Ἀλγερίνων πειρατῶν. Δυστυχῶς ὁμοῦς ἡ παπικὴ ἐπίδρασις μετέβαλε τοῦτο ἐπὶ τέλος εἰς μισελληνικώτατον κέντρον καὶ εἰς τὸν φανατισμὸν τῶν Μελιταίων στρατοκαλογήρων τούτων ὀφείλεται καὶ ἡ καταστροφή τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ. Ὁ Δῆμος Στεφανόπουλος γράφει ὅτι οἱ Μελιταῖοι ἱππῶται συλλαμβάνοντες τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἀπέτεινον εἰς τὰ ἑλληνικὰ πληρώματα τὴν στερεότυπον ἐρώτησιν :

« Πιστεύετε εἰς τὸν Χριστόν ; — Ναί. — Πιστεύετε εἰς τὸν Πάπαν ; — Ὁχι. — *Bona presa* (τότε καλὴ λεία) ». Οὕτω δὲ ἀποκρινόμενοι οἱ ἀτυχεῖς Ἕλληνες ἐδεσμοῦντο καὶ ἔθνησκον ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Μελίτης καὶ τῆς Ρώμης. Ἀλλὰ τὰ κακουργήματα αὐτῶν ἀκριβᾶ ἐπλήρωσαν, διότι αὐτοὶ οἱ πρόην σύμμαχοι μετεβλήθησαν εἰς ἀδυσωπήτους ἐχθροὺς τοῦ Μελιταίου τάγματος.

Πράγματι, ἐνῶ τὸ κρητικὸν ποίημα τοῦ Ἀχέλη φάλλει τὴν θείαν ἀπελευθέρωσιν τῆς Μελίτης, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἀγωνίζονται καὶ τριακόσιοι Ἕλληνες, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ποιητὴς :

« Ναύταις τραχῆσοι ἔβηκαν, χωρὶς νὰ θέλουν πρῶτοι
Ρωμαῖοι ἄνδρες διαλεχτοί, π' ἀνθοῦσαν στὴ νεότη ».

Μετὰ δύο ἑκατονταετηρίδας, ὅταν ὁ Ναπολέων ὁ Α' κατέλαβε καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Μελίτην, τάγμα ἑλλήνων στρατιωτῶν ἐμάχητο πρὸς ἐξόντωσιν τῆς μισελληνικῆς ἐκείνης φολεᾶς τῶν πειρατῶν στρατοκαλογήρων. Τότε δὲ, ἀντὶ καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς Μελιταίας ἀπελευθερώσεως ἐνθουσιωδῶν ποιημάτων τοῦ Ἀχέλη, ἀντήχησαν οἱ πρῶτοι ἦχοι τοῦ θουρλοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας :

« Ὅθεν εἰσθε τῶν ἑλλήνων, κόκκαλα διεσπαρμένα,
παλαιὰ ἀνδρειωμένα, τώρα λάβετε πνοήν.
Σταῖς φωναῖς τῆς σάλπιγγός μου, ἀπ' τὸ μνημα σηκωθῆτε,
τὴν τοῦ ἔθνους σας θὰ δῆτε τὴν προτέραν του τιμὴν ».

Τοὺς ἐν τῇ ἀλώσει τῆς Μάλτας φαλέντας τούτους στίχους ἔγραψε κατὰ τινὰς ὁ Ζακύνθιος Ἀντώνιος Μαρτελάος, κατὰ δὲ τὸν κ. Σάθαν αὐτὴ ἡ λογία ἑλληνὶς Ἐλισσάβητ Λουμάκα, μήτηρ τῶν διασήμεων γάλλων ποιητῶν Ἀνδρέου καὶ Ἰωσήφ *Chenier*. Ἐπ' ὀνόματι δὲ ταύτης διέσωσε καὶ τὴν εἰς τὸ γαλλικὸν μετάφρασίν του ὁ γνωστὸς Μηνᾶς Μινωΐδης.

Βραδύτερον προσεπάθησαν μὲν οἱ ἐκ Μάλτας διωχθέντες φραγκοκαλόγηροι οὗτοι ν' ἀνανεώσωσι τὰς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἀνατολὴν παλαιὰς φιλικὰς σχέσεις αὐτῶν, ἀποτυχούσης ὁμοῦς τῆς ἐγκατα-

στάσεώς των ἐν Ἑπιανήσῳ, ἦλθον καὶ πάλιν εἰς διαπραγματεύσεις ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος πρὸς τὴν ἐθνικὴν κυβέρνησιν καὶ ἐζήτησαν τὴν παραχώρησιν ἀσύλου τινὸς πρὸς ἐγκατάστασιν. Ἡ ἀνάμνησις ὅμως τοῦ κακοῦ ἦτο τόσοσιν ζῶηρά, ὥστε αὐτὸς ὁ Κοραΐς ἐξώρτισε τὴν Κυβέρνησιν, ἣτις καὶ ἀπέρριψε τὴν συνδρομὴν τῶν φανατικῶν τούτων ὑποκριτῶν.

Περαινόντες τὰ περὶ τοῦ ποιήματος τοῦ Ἀχέλι καὶ τὰ περὶ τῶν Μελιταίων προσθέτομεν ἀκόμη ὅτι, κατὰ παράδοξον ὄλωσ συγκυρίαν, αὐταὶ αἱ μηχαναὶ τοῦ παλαιοτάτου τῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου καὶ Μάλτας νομισματοκοπέου, ἀγορασθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἐχρησίμευσαν πρὸς κοπὴν τῶν πρώτων νομισμάτων τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἅτινα καὶ ἐξεικονίζουσι τὸν ἐκ τῆς τέφρας αὐτοῦ ἀναγεννώμενον φοῖνικα τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας. Παλαιοὶ δὲ λόγιοι λέγουσι καὶ μαρτυραὶ ὑπάρχουσι, ὅτι ὁ φοῖνιξ ἦτο τὸ ἔμβλημα τῶν Ξενοδόχων (*Pelegrini* καὶ *Palmerini*) καὶ Ἀγιαννιτῶν (ἀγίου Θαλαλαίου, τοῦ *Palmerio di Oliva*) τῶν στρατιωτικῶν ἐποποιῶν. Ὀντως δὲ πρὸς τὸν μυστηριώδη τοῦτον φοῖνικα ἀναφέρεται καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀχέλι διὰ μακρῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Μάλτας περιγραφομένη παρέμβασις τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ πρὸς σωτηρίαν τῆς πολιορκουμένης Μελίτης διὰ τῆς παραλαβῆς καὶ μεταφορᾶς τῆς ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς Ἀραβίας καθειργμένης Σιγῆς. Οὕτω διὰ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου τὸ ποίημα τοῦ Ἀχέλι ἀνάγεται εἰς τὸν μέγαν στρατιωτικὸν κύκλον «*Romanzi di cavalleria*» ὡς καὶ τὰ συγγενῆ αὐτοῦ Ἑρωτόκριτος καὶ Ροδολίνος.

Ἐν Βενετίᾳ τῇ 20 Μαΐου 1909

Ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης

10. Η ΕΝΑΙΣΙΜΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ ΕΠΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΝ

Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης ἠσχολήθη σοβαρώτατα καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἐν Παταβίᾳ καὶ Βονωνίᾳ καὶ μάλιστα, ὅτι ἀνηγορεύθη καὶ διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας μὲ ἐναϊσιμόν του διατριβὴν «περὶ τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος». Τὴν ἐναϊσιμον ταύτην διατριβὴν ἐπεξεργασθεὶς εὐρύτερον καὶ καταστήσας αὐτὴν πολυσέλιδον ἐξέδωκε βραδύτερον, παραδώσας οὕτω εἰς τὴν δημοσιότητα μνημεῖον ἀξιόλογον καὶ δηλωτικὸν τῆς φιλοσοφικῆς αὐτοῦ μορφώσεως καὶ προπαιδείας, ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος: *Divide Heracliti* Γένεσιν. Οὐσίᾳ *Parmenidis, habebis Ideas Platonis* (Herbart) *Macerata 1911*». (Ἰταλιστί). Ἐλέχθησαν ἀνωτέρω ἀρκετὰ σχετικῶς καὶ δὲν θὰ προσθέσωμεν τώρα τίποτε περισσότερον, παρὰ μόνον ὅτι, ἐπειδὴ ἡ φιλολογικὴ αὕτη πραγματεία εἶναι μακρὰ καὶ ἐκτενὴς καὶ ἀδυνατοῦμεν νὰ παραθέσωμεν αὐτὴν ἐξ ὀλοκλήρου, πρᾶγμα ὅμως τὸ ὁποῖον θὰ ἱκανοποιεῖ τοὺς ἀναγνώστας

μας, ἐὰν τὴν ἀνεγίνωσκον αὐτούσιον καὶ πλήρη, θὰ παραθέσωμεν μόνον μικρὰν περίληψιν αὐτῆς.

Τὸ πόνημα τοῦτο τοῦ Ξηρουχάκη φέρει ὡς ἐπιγραφὴν τὸ τοῦ Ἐρβάρτου : *Divide Heracliti GENEΣΙΝ ΟΥΣΙΑΙ Parmenidis, habebis IDEAS Platonis* (Herbart).

Ὁ Ξηρουχάκης ἐξαντλεῖ ἐν αὐτῷ τελείως τὸ θέμα καὶ ἀποδεικνύει τὴν ἀλήθειαν τοῦ παραδόξου τούτου ἀφορισματος τῆς Ἐρβατιανῆς φιλοσοφίας.

Μετὰ μικρὰν εἰσαγωγὴν (σελ. 7 - 9), ἐκθέτει ὁ συγγραφεὺς συνοπτικῶς τὰ πρὸς ἄλληλα ἀνταγωνιζόμενα συστήματα τοῦ Ἡρακλείτου καὶ Παρμενίδου (σελ. 13 - 19) : Θεμελιώδης ἀρχὴ τοῦ ἐξ Ἐφέσου φιλοσόφου ἐστίν, ὅτι τὰ πάντα εὐρίσκονται ἐν διηνεκεῖ μεταβολῇ καὶ ἀλλοιώσει «πάντα ῥεῖ καὶ οὐδὲν πάγιον ἐστίν» : Ἐν τῷ αὐτῷ ποταμῷ «ἐμβαίνομέν τε καὶ οὐκ ἐμβαίνομεν». Φυσικὴ συνέπεια τῆς τοιαύτης ἀεναίου ἀλλοιώσεως καὶ μεταβολῆς εἶναι ἡ μετάβασις ἀπὸ μιᾶς καταστάσεως εἰς τὴν ἀντίθετον. Ἐν τῇ ἰλιγγιώδει ταύτῃ μεταβολῇ τῶν ὄντων τὸ μὴ ὄν γίνεται ὄν, καὶ τὸ ὄν καταπίνεται (ἵνα εἴπωμεν οὕτω) ὑπὸ τοῦ μὴ ὄντος). Κατ' ἀκολουθίαν ἀσθένεια καὶ ὑγεία, ἐργασία καὶ ἀνάπαυσις, πείνα καὶ κόρος εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα : Τὸ ζῶν ἀποθνήσκει καὶ τὸ ἀποθνήσκον ἀναζῆ, τὸ νέον γηράσκει καὶ τἀνάπαλιον (σελ. 13 - 14).

Στοιχεῖον ἀρχέγονον εἶναι τὸ πῦρ, στοιχεῖον φυσικόν, ἐξ οὗ—κατὰ μίαν ἄνοδον καὶ κάθοδον, ἄπτεσθαι καὶ σβέννυσθαι—τὰ πάντα γίνονται, «ἐκ πυρὸς τὰ πάντα συνεστάναι» : «τὴν μεταβολὴν ταύτην, ὁδὸν ἄνω κάτω, τόν τε κόσμον γίνεσθαι κατὰ ταύτην».

Σημειωτέον ὅτι, λέγων πῦρ ὁ Ἡράκλειτος, ἠννόει οὐχὶ τὸ φυσικόν καὶ πραγματικόν πῦρ, ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀλλοιώσεως καὶ μεταβολῆς : τὴν ζώην, τὸ ὑπάρχον. Τόσον εἶναι ἀληθές, ὥστε πολλάκις τὸ ὀνομάζει «ψυχὴν» (σελ. 14 - 15).

Γνωσεολογία : Ὁ Ἡράκλειτος, πλὴν τῶν αἰσθήσεων, ὁμιλεῖ πολλάκις περὶ ἐνὸς «νοῦ», ἐνὸς «λόγου», δι' οὗ ὀδηγούμεθα πρὸς τὸν «θεῖον νόμον» (σελ. 15).

Σύστημα τοῦ Παρμενίδου : Ὁ ἐξ Ἐλέας φιλόσοφος ἐν τῷ ποιήματι αὐτοῦ, διαιρουμένῳ εἰς «τὰ πρὸς ἀλήθειαν» καὶ «τὰ πρὸς δόξαν», ἐπρέσβευεν, ὅτι ὑπάρχει μόνον τὸ «ὄν», τὸ «μὴ ὄν» εἶναι ἀδύνατον : οὔτε νὰ γνωσθῇ, οὔτε νὰ ἐκφρασθῇ δύναται, «οὔτε γὰρ ἂν γνοίης γε μὴ ἔόν, οὔτε φράσαις» (σελ. 16).

Αἱ ιδιότητες τοῦ ὄντος εἰσὶν αὗται : αἰώνιον : «οὔτε γενέσθαι, οὔτ' ὄλλυσθαι ἀνῆκε δίκη», ἀμετάβλητον, ἀνάλεθρον, ἀδιαχώριστον, συνεχές, ἔν. (σελ. 17).

Γνωσεολογία : Μόνον ἢ ἀφηρημένη νόησις τῶν ὄντων

προσεγγίζει την ἀλήθειαν: Μόνον εἰς τὸν «λόγον» ἀνήκει ἡ ὀρθὴ κατανόησις τῶν πραγμάτων, «κριτήριον δὲ τὸν λόγον εἶπε», κρῖναι δὲ λόγῳ» (σελ. 18).

Νοεῖν καὶ νοούμενον εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτό: «ταυτὸν δ' ἐστὶ νοεῖν τε καὶ οὐνεκεν ἔστι νόημα», διότι νόησις ἄνευ τοῦ ὄντος, τοῦ νοοῦντος, εἶναι ἀδύνατος: «οὐ γὰρ ἄνευ τοῦ ἔοντος, ἐν ᾧ πεφαντιασμένον ἐστίν, εὐρήσεις τὸ νοεῖν» (σελ. 18-19).

Μετὰ τ' ἀνωτέρω ἐκθέτει ὁ Ξηρουχάκης τὴν κριτικὴν τοῦ Πλάτωνος ἐπὶ τῶν συστημάτων τοῦ Ἡρακλείτου καὶ Παρμενίδου (σελ. 22-29). Ἐν τῇ ἀύστηρᾷ του κριτικῇ ὁ Πλάτων παραδέχεται ὅσα φαίνονται αὐτῷ ὀρθὰ ἐκ τῶν δύο συστημάτων καὶ ἀπορρίπτει τὰ ἀπορριπτέα. Τὰ πάντα κινουῦνται, ἔλεγεν ὁ Ἡράκλειτος, καὶ οὐδὲν μένει ἀκίνητον. Καλῶς, ἀπαντᾷ ὁ Πλάτων, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι, πλὴν τῆς κινήσεως, δι' ἧς τὰ ὄντα μεταβαίνουν ἀπὸ ἐνὸς μέρους εἰς ἕτερον, ταῦτα κέκτηνται καὶ ἕτερον εἶδος κινήσεως, δι' ἧς π. χ. μεταβάλλονται ἀπὸ λευκὰ εἰς μέλαινα, ἀπὸ ἀπαλὰ εἰς σκληρὰ κλπ. Αἱ δύο αὗται κινήσεις δέον νὰ συνυπάρχωσιν ἐπὶ τῶν ὄντων, ἄλλως γεννᾶται ἡ ἀντίφασις, ὅτι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον κινεῖται καὶ δὲν κινεῖται. Λοιπὸν ἀποδίδοντες εἰς τὰ ὄντα τὰς δύο ταύτας κινήσεις, τί θὰ συμβῆ; ἐρωτᾷ ὁ Πλάτων.

Τὸ ἐξῆς ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος: Ἐνῷ πρᾶγμά τι προσβάλλει τὰς αἰσθήσεις μας, (ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα τοῦτο μεταβάλλεται καὶ ἀλλοιοῦται διηνεκῶς), κατ' ὄν χρόνον ἡμεῖς ἐτοιμαζόμεθα νὰ ὀνομάσωμεν τὸ πρᾶγμα τοῦτο, αὐτὸ ἤδη ἔχει μεταβληθῆ εἰς ἄλλο πρᾶγμα: Καὶ οὐχὶ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ αἴσθησις μεταβάλλεται καὶ ἐνῷ πιστεύει τις, ὅτι δοκιμάζει αἴσθησίν τινα, αὕτη ἤδη ἔχει μεταβληθῆ. Οὕτως ἀποβαίνει ἀδύνατος ἡ σοφία ἐν τῇ ἀπεράντῳ γενικότητι αὐτῆς (σελ. 23).

Ἐν σελίδι 24-25 ὁ Ξηρουχάκης ὑπεραμύνεται τῆς αὐθεντίας τοῦ «Σοφιστοῦ», ἐνθα ὑπάρχει ἡ κριτικὴ τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὸν Παρμενίδην. Θὰ ἦτο, λέγει ὁ συγγραφεύς, συμφωνῶν μὲ τὸν Ὀλύμπιον, καρπὸς ὑπερκριτικῆς τὸ νὰ ἐπιχειρήσῃ τις νὰ ἀρνηθῆ τὴν πατρότητα εἰς ἓνα τῶν ὀραιότερων καὶ βαθυτέρων πλατωνικῶν διαλόγων, τὸν «Σοφιστήν».

Κριτικὴ τοῦ Πλάτωνος εἰς τὸν Παρμενίδην: Οἱ Ἑλεᾶται ἐβεβαίουν, ὅτι τὸ μὴ ὄν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Ἄλλ' ὁ Πλάτων καταπολεμεῖ ἐντῷ «Σοφιστῇ» ἀπηνῶς τὴν διδασκαλίαν ταύτην: Τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν ὀφείλουσιν ἀμφοτέρω νὰ ὑπάρχωσι. Περικλειομένου τοῦ νοῦ ἐν μόνῳ τῷ ὄντι καὶ ἀφαιρουμένης πάσης διαφορᾶς, ἡ γνῶσις ἀποβαίνει ἀδύνατος (σελ. 26). Σχετικῶς μὲ τὰς ιδιότητας τοῦ ὄντος ὁ Πλάτων παρατηρεῖ, ὅτι τὸ παντελῶς ὄν κέκτηται κίνησιν καὶ ζῶην καὶ ψυχὴν καὶ φρόνησιν, δὲν εἶναι δὲ οὔτε «ἐν» οὔτε «ὄλον», ἀλλὰ πολλαπλοῦν (σελ. 26-28). Ἀπὸ τῆς σελ. 31-36 ὁ Ξηρουχάκης ἐξετάζει τὸ βιβλίον τοῦ Herbart: *De Platonici Systematis fundamento*, ἐνθα ὁ τύπος «διαίρεσι» τὴν τοῦ Ἡρακλείτου «γένεσιν» διὰ τῆς «οὐσίας» τοῦ Παρ-

μενίδου, όπως έχης τὰς «*Ἰδέας*» τοῦ Πλάτωνος, καὶ πῶς ἐγένετο ὁ τύπος οὕτως δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Zeller, Fiorentino καὶ ἄλλων. Ἀκολουθῶς ἐκτίθενται τὰ ἐν τῷ Πλάτωνι στοιχεῖα τοῦ Ἡρακλείτου καὶ Παρμενίδου (σελ. 37 - 50):

Ὁ Πλάτων συμφωνεῖ μετὰ τοῦ Ἡρακλείτου ἐπὶ τῶν ἀκολουθῶν ἀρχῶν α') ὅτι τὰ αἰσθητὰ ὄντα μεταβάλλονται διαρκῶς (θεμελιώδης φυσικὸς νόμος) β') ὅτι αἱ αἰσθήσεις δὲν ὀδηγοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν (γνωσεολογικὴ ἀρχὴ) καὶ τέλος, ὅτι πέραν τοῦ αἰσθητοῦ ὑπάρχει ἀνώτερός τις νόμος, ὅπως ὑπάρχει καὶ ἀνωτέρα τις γνῶσις τῆς αἰσθητικῆς (μεταφυσικὴ ἀρχὴ) (σελ. 37 - 41).

Στοιχεῖα Παρμενίδου ἐν τῷ Πλάτωνι : Τὸ ὄν τοῦ Παρμενίδου εἶναι τὸ «ὄντως ὄν» τοῦ Πλάτωνος, ἢ «*Ἰδέα*». Πᾶσαι αἱ ιδιότητες τοῦ ὄντος τοῦ Παρμενίδου εἶναι ιδιότητες τοῦ ὄντως ὄντος, τῆς *Ἰδέας* τοῦ Πλάτωνος : αἰώνιον, ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον τὸ ὄν τοῦ Παρμενίδου ; Τὸ αὐτὸ καὶ ἡ *Ἰδέα* τοῦ Πλάτωνος, «αἰεὶ ὄν καὶ οὔτε γιγνώμενον, οὔτ' ἀπολλύμενον, οὔτε αὐξόμενον, οὔτε φθίνον». Πρὸς τούτοις, οἱ δύο φιλόσοφοι συμφωνοῦσι καὶ κατὰ τοῦτο : ὅτι διὰ τοῦ «*λόγου*» καὶ οὐχὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων εὐρίσκεται ἡ ἀλήθεια «*κρίναι δὲ λόγῳ*», ἔλεγεν ὁ Παρμενίδης καὶ ὁ Πλάτων τὸ αὐτὸ παραδέχεται, διὰ τοῦ «*λόγου*» φθάνομεν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὁ «*λόγος*» εἶναι τὸ τελειότερον μέρος ἐν τῇ ψυχῇ καὶ διὰ τοῦ λόγου αὕτη προσεγγίζει τὸ θεῖον.

Ἀκόμη συμφωνοῦσιν, ὅτι τὸ νοεῖν καὶ τὸ νόημα εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτό : «*ταυτὸν δ' ἐστὶ νοεῖν τε καὶ ἕνεκεν ἐστὶ νόημα*». Καὶ ὁ Πλάτων : ἡ *Ἰδέα* εἶναι ἡ ἀνωτάτη οὐσία, ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ τῆς γνώσεως. Ἐν αὐτῇ κεῖται ἡ ἀνωτάτη ἀλήθεια καὶ ἡ ἀληθῆς πραγματικότητα : ὄντως ὄν (σελ. 43 - 50).

Ἡ θέσις τοῦ Πλάτωνος ἀπέναντι τῶν δύο φιλοσόφων : Ἐἶδομεν ὅτι τὰ συστήματα αὐτῶν εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα καὶ ἀνταγωνίζονται. Ἐρωτᾶται ἤδη πῶς ἠδυνήθη ὁ Πλάτων τὴν ἀνταγωνισμὸς ὑπάρχει ὄντως μετὰ τῶν δύο τούτων φιλοσοφικῶν συστημάτων, ἀλλὰ δὲν εἶναι τόσον γενικός, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, καὶ ὁ Πλάτων δέχεται μὲν ἀφ' ἑνὸς τὰ κοινὰ παρὰ τοῖς δύο στοιχεῖα, συγχωνεύει δὲ τὰ ἀνίθετα. Ἴδου λοιπὸν διαγεγραμμένα τὰ σημεῖα τοῦ ὑπολοίπου ἡμῶν ἔργου, λέγει ὁ συγγραφεὺς : Πρῶτον ποῖα ὑπῆρξαν τὰ κοινὰ ταῦτα στοιχεῖα μετὰ τῶν δύο συστημάτων, ἅτινα παραλαμβάνει ὁ Πλάτων, ποῖα τὰ ἀνταγωνιζόμενα καὶ τέλος ποῖα ἡ Πλατωνικὴ συμφιλίωσις ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν *Ἰδεῶν* (σελ. 51 - 52).

Κοινὰ Στοιχεῖα : α') Ἀντίθεσις μετὰ τὸ αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ : ἄλλο εἶναι τὸ παραγόμενον τῶν αἰσθήσεων καὶ ἄλλο τὸ τῆς γνώσεως. β') Ὑπεροχὴ τῆς γνώσεως. Ἡ ἔννοια αὕτη ὀλίγον νεφελώδης ἐν τῷ Ἡρακλείτῳ, καθίσταται φωτεινότερα ἐν τῷ Παρμενίδῳ, διαυγεστώτη δὲ ἐν τῷ Πλάτωνι. γ') Ἐκείνο, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς μᾶς παρουσιάζεται, εἶναι ἡ αἰσθητὴ παράστασις : ἡμεῖς εἴμεθα διαρκῶς περιστοιχισμένοι

ὑπὸ τῶν πραγμάτων: ταῦτα κτυποῦν τὸν οὐδὸν τῆς γνώσεως ἡμῶν διὰ μέσου τῶν αἰσθήσεων. δ') Κριτική τῆς ἀξίας τῆς αἰσθητικῆς παραστάσεως. Δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ἄνευ συνθήκης τινὸς ὅ,τι αἱ αἰσθήσεις μᾶς παρουσιάζουν ἢ ὀφείλομεν μᾶλλον νὰ ἀνατρέχωμεν εἰς ἄλλας ὁδοὺς πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας; Εἰς τὸ πρόβλημα τοῦτο ὁ Ἡράκλειτος δίδει ἀπαντήσεις ἀορίστους καὶ αἰωρουμένας, ὁ Παρμενίδης συνιστᾷ νὰ ἀνατρέχωμεν εἰς τὰ ἀξιώματα τοῦ «λόγου», τὸ ὄν ὑπάρχει, τὸ μὴ ὄν δὲν ὑπάρχει, ὁ δὲ Πλάτων διαβλέπει τὴν πηγὴν πάσης ἀληθείας ἐν τῷ φωτὶ τῆς Ἰδέας (σελ. 53).

Συγχώνευσις ἐν τῷ Πλάτῳ τῶν ἀνταγωνιζομένων στοιχείων Ἡρακλείτου καὶ Παρμενίδου: Τὸ μέρος τοῦτο εἶναι τὸ δυσκολώτερον τοῦ ἔργου, πραγματεύεται δὲ τοῦτο ὁ συγγραφεὺς μετὰ περισσῆς τέχνης καὶ ἀκριβείας, ἀποδεικνύων μετὰ πειστικότητος πῶς στοιχεῖα ἀνταγωνιζόμενα δὲν ἀποχωρίζονται ἀλλήλων, ἀλλὰ διαπερῶσιν ἀλληλα καὶ συγχωνεύονται τὸ ἐν μετὰ τοῦ ἄλλου «*quasi factores in productum*», ὡς ὁ Ἐρβαρτος λέγει. Καὶ πρῶτον ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει ἢ μεταβολή; Ὁ Ἡράκλειτος εἶπεν, ὅτι τὸ πᾶν ἀλλοιοῦται καὶ μεταβάλλεται, ἢ δὲ ἡρεμία, ἡσυχία, ἀνάπαυσις κ.λ.π., εἶναι ἀπάτη τῶν αἰσθήσεων, ὁ δὲ Παρμενίδης ἐβεβαίωσεν, ὅτι τὸ ὄν εἶναι αἰωνίως μόνιμον καὶ σταθερὸν καὶ ἀκίνητον καὶ ὁ Πλάτων, ὅτι τὸ αἰσθητὸν μεταβάλλεται ἢ δὲ Ἰδέα μένει μόνιμος καὶ σταθερά. Τοιοῦτοτρόπως ἐν τῇ Ἰδέᾳ τὰ δύο συστήματα συμφιλιοῦνται. Καὶ γενικῶς εἶπειν, τὸ ὄν ἐν τῷ «Σοφιστῇ» τοῦ Πλάτωνος ἀποκτᾷ δύναμιν καὶ ζωὴν καὶ κίνησιν (ἐπίδρασις τοῦ Ἡρακλείτου). Ἐξ ἄλλου: ὁ Πλάτων ζητεῖ νὰ συνδιαλλάξῃ τὴν ἄποψιν αὐτοῦ ταύτην μετὰ τῆς παραστάσεως τοῦ ἀκινήτου ὄντος: Ἄλλαις λέξεσιν, ὁ Πλάτων προσπαθεῖ νὰ διαλύσῃ καὶ ἀποχωρήσῃ τὸ ὄν ἀπὸ τὰς δύο κατηγορίας, τῆς κινήσεως καὶ ἀκινήσεως, ἵνα τὸ ἀναπαραστήσῃ ἐκτὸς καὶ ὑπεράνω τούτων (σελ. 56 - 60).

Ἐτερον οἰμεῖον ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ Ἡρακλείτου καὶ Παρμενίδου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέρχεται συνδιαλλαγή διὰ τοῦ Πλάτωνος, εἶναι ἢ ὑπαρξίς ἢ ὄχι τοῦ μὴ ὄντος. Τὸ γίνεσθαι, ἔλεγεν ὁ Ἡράκλειτος, εἶναι μετάβασις ἀπὸ τοῦ ὄντος εἰς τὸ μὴ ὄν καὶ τάναντιν: ὄν καὶ μὴ ὄν, ἐν τῷ γίνεσθαι, ἐν τῷ μεταβάλλεσθαι, ἰσοδυναμοῦσι. Διὰ τὸν Παρμενίδην ὅμως, τὸ μὴ ὄν, δὲν δύναται οὔτε νὰ νοηθῇ, οὔτε νὰ ἐκφρασθῇ, ὅρα δὲν ὑπάρχει. Ἐν τῇ ἐρωτήσῃ λοιπόν, ὑπάρχει τὸ μὴ ὄν; Ὁ Πλάτων ἀπαντᾷ διὰ τῆς θεωρίας «τὴν φύσιν τοῦ ἑτέρου». Τὸ «ἕτερον» δὲν εἶναι τὸ ἀπόλυτον μὴ ὄν, ἀλλ' ἐν μὴ ὄν σχετικὸν (σελ. 60 - 61).

Ἡ συνδιαλλαγή ὅμως τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος συστημάτων ἐκδηλοῦται σαφέστερον, τιθεμένου τοῦ προβλήματος οὕτω: τάναντια γίνονται ἐκ τῶν ἐναντίων; Μάλιστα ἀπεκρίνατο ὁ Ἡράκλειτος, ὄχι ὁ Παρμενίδης, ὁ δὲ Πλάτων προσθέτει: Εἶπομεν ἐν τῷ «Φαίδῳ» (71^α) «οὐκ ἄλλοθεν ἢ ἐκ τῶν ἐναντίων τάναντια». Ἄλλ' ἐπρόκειτο περὶ τῶν πραγμάτων τῶν δεχομένων ἐν ἑαυτοῖς «τάναντια» (ἐπιρροή τοῦ

Ἡρακλείτου), εἰς ἃ δίδομεν τὰ ὀνόματα τῶν ἐναντίων, τὰ ὅποια δέχονται. Ἀλλὰ νῦν ὁμιλοῦμεν περὶ αὐτῶν τούτων τῶν οὐσιῶν, αἵτινες διὰ τῆς παρουσίας των δίδουσι τὸ ὄνομα εἰς τὰ ὄντα. Αἱ οὐσίαι δὲ αὗται δὲν δύνανται νὰ προέλθωσιν ἢ μία ἐκ τῆς ἄλλης (ἐπιρροή τοῦ Παρμενίδου) (σελ. 61 - 62).

Τελευταῖον σημεῖον διαλλαγῆς τῶν διεστώτων εἶναι τὸ ἐξῆς: Τὸ ὄν εἶναι ἓν ἢ πολλά; Ἡ Ἰωνικὴ Σχολὴ παρεδέχετο τὸ ἀτελεύτητον τῶν ὄντων, ἢ δὲ Ἑλεατικὴ ἓν ὄν μοναδικόν. Ἐν τῷ Πλάτωνι ὅμως τὸ «ἓν» τοῦ Παρμενίδου μεταβάλλεται εἰς «πολλά», τὸ «ὄν» εἰς «ὄντα», εἰς ἀτελευτήτους ἰδέας: Τὸ κατ'ἀρχὰς ἓν «εἰς ἓν καὶ πολλά».

Ἡ πλατωνικὴ Ἰδέα εἶναι οὕτως ἀρχὴ ἐνώσεως καὶ χωρισμοῦ: Αὐτὴ, ἓν ἑαυτῇ ἢ Ἰδέα εἶναι μία, ἀλλ' ἓν ἐνεργεία, ἢ μετὰ σωμάτων καὶ πρὸς ἀλλήλας ἐπικοινωνία, δίδουσιν εἰς αὐτὰ τὴν ὄψιν τοῦ πολλαπλοῦ: «αὐτὸ μὲν ἓν ἕκαστον εἶναι, τῇ δὲ τῶν πράξεων καὶ σωμάτων καὶ ἀλλήλων κοινωνία πανταχοῦ φανταζόμενα, πολλά φαίνεσθαι ἕκαστον». Ἐν τῇ εὐκολίᾳ ταύτῃ τοῦ προσαρμοῦναι τὴν Ἰδέαν, ὅτε μὲν μετὰ μιᾶς, ὅτε δὲ μετ' ἑτέρας, ἐπιλέγει ὁ συγγραφεύς, ὁ Πλάτων διείδε τὴν λύσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος προβλήματος. Ἐν τῇ μεγαλουργῷ ταύτῃ καὶ θαυμαστῇ νοητικῇ ἐργασίᾳ ἔχει τὴν δεσποτείαν αὐτῆς ἢ διαλεκτικὴ αὐτοῦ τέχνη (σελ. 62 - 63).

Ὁ Ξηρουχάκης ὡς κατακλείδα τοῦ ἔργου του παραθέτει τὴν λύσιν τοῦ Ἐρβάρτου, οὗτινος τὸ ἀφόρισμα ἀνέλαβε ν' ἀποδείξῃ: Ἐλθόμεν, λέγει ὁ Ἐρβαρτος, εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀενάως μεταβαλλομένου, οὗτινος παραδείγματα προσπίπτουσι διαρκῶς ἐπὶ τῶν ἡμετέρων αἰσθήσεων: Ἡ μεταβολὴ ἀξιοῖ, ὅπως τὸ μεταβαλλόμενον μὲν πάντοτε τὸ αὐτὸ, μεταβάλλον ἰδιότητά τινα εἰς ἄλλην. Τὸ μεταβαλλόμενον τοῦτο, δέον νὰ ἦ τοιοῦτον, ὥστε ἡ ἀντίστασις, ἣτις ὑπάρχει εἰς τὰ μεταβλητέα ὄντα, αὕτη δέον νὰ ἀφανίζεται. Καὶ ποῦ εὐρίσκειται κάθε ἀντίστασις; Εἰς τοῦτο, ὅτι εἰς τὸ αὐτὸ ὄν, εἰς τὴν αὐτὴν οὐσίαν ἀποδίδονται ἰδιότητες ἀντίθετοι.

Οὕτω τιθεμένου τοῦ προβλήματος, δὲν μένουσι παρὰ δύο ὁδοί: ἢ νὰ παραδεχθῶμεν τὸ ὄν, τὴν οὐσίαν, ἀπορρίπτοντες τὰς ἰδιότητας (Παρμενίδης) ἢ, παραδεχόμενοι τὰς ἰδιότητας, ἀποθήσωμεν εἰς τὸ βασίλειον τῆς «δόξης» τὴν οὐσίαν τῶν μεταβλητέων ὄντων: ὁπότε ἰδοῦν αἱ ἰδιότητες αὗται κηχωρισμένα τῶν ὄντων ὑπάρχουσαι καθ' ἑαυτὰς καὶ ἀποτελοῦσαι τὸ πραγματικῶς ὄν, ἀλλὰ συγχρόνως δὲν ἀπορρίπτεται καὶ ἡ διηγετικὴ ἀλλοίωσις καὶ μεταβολὴ τῶν ὄντων (Ἡρακλείτος).

Οὕτω βλέπομεν ἐνταῦθα πλησίον ἀλλήλων τὰ δύο ρεύματα (Ἡρακλείτου καὶ Παρμενίδου) καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ἐγγὺς τὸ ἓν πρὸς τὸ ἕτερον, ἀλλὰ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἀποτελοῦσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πράγμα, καθὼς παράγοντες γινομένου τινὸς «*Quid si Arithmeticonum formalis delectemur in Philosophia totius disputationis nostrae summa brevissimis hic enuntiaripoterial verbis*»:

Divide Heracliti γένεσιν οὐσίᾳ [Parmenidis, habebis Ideas Platonias]. (σελ. 64).

Ἀρκοῦμενοι εἰς τοῦτο, ἀφοῦ δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἄλλως, προσθέτομεν μόνον ὅτι ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος εἶναι πλέον τόσον κάτοχος καὶ γνώστης τῆς ἰταλικῆς γλώσσης, ὥστε καὶ ὁλόκληρα βιβλία νὰ ἐκδίδῃ καὶ δὴ φιλοσοφικοῦ περιεχομένου εἰς αὐτήν, μὲ ἀναλόγους προόδους καὶ εἰς τὸ Βενετικὸν ἰδίωμα, (ὑπερ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἤδη ἐκδοθέντα ἱστορικά του βιβλία.

Π 1. Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΠΡΟΧΩΡΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΛΛΟΓΗΝ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Ἀπὸ τοῦ 1911 σταματᾷ φαινομενικῶς ἡ συγγραφικὴ δρᾶσις τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀγαθαγγέλου, διότι εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι δὲν ἐξέδωκεν οὗτος ἄλλο βιβλίον ἢ σύγγραμμα ἐν Βενετία ἢ καὶ ἀλλαχοῦ μέχρι τοῦ 1932, ἀλλὰ καθ' ὅλον τὸ διάστημα αὐτὸ ἠσχολεῖτο εἰς μίαν συνεχῆ προπαρασκευὴν καὶ περισυλλογὴν καταλλήλου ὑλικοῦ ἀπὸ τῶ ἱστορικῶ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, ἵνα κατόπιν, ἐπεξεργαζόμενος τοῦτο καταλλήλως, ἐκδώσῃ πολλὰ καὶ διάφορα ἀξιόλογα συγγράμματα, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσωμεν βραδύτερον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, καὶ τῶν ὁποίων πολλοὶ σοφοὶ καὶ γενικῶς ὁ σοβαρὸς τύπος τῶν Ἀθηνῶν εὐφημον μνησάν πάντοτε ἔκαμαν. Ὁ συγγραφεὺς Ἀγαθάγγελος ἔχει γίνει πλέον ἐντριβῆς τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης καὶ τῶν ἱστορικῶν ἀρχεῖων τῆς Βενετίας, κρατικῶν καὶ ἰδιωτικῶν, ὥστε νὰ ἀποβῇ ὁ καθημερινὸς ἐν αὐτοῖς μελετητῆς καὶ σοβαρὸς ἐρευνητῆς αὐτῶν. Ἡ ἐν τοῖς ἀρχεῖοις ἐργασία, εἶπομεν καὶ ἀλλαχοῦ, ἀπαιτεῖ πολὺν χρόνον καὶ ἐπιμονὴν ἀμειωτον καὶ ἐνδιαφέρον ἀδιάπτωτον καὶ πάντοτε ζωηρόν. Εὐτυχῶς ὁ Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης κέκτηται ὅλας ταύτας τὰς ιδιότητας, δι' ὃ καὶ περισυλλέγει ὁσμέραι καὶ περισσότερον ἱστορικὸν ὑλικόν, τακτοποιῶν καὶ καταχωρίζων αὐτὸ εἰς κατάλληλα πρόχειρα βιβλία καὶ σημειώματα, ὥστε μίαν ἡμέραν, διὰν ἐπιστῇ ἡ ὥρα, νὰ ἐκδώσῃ αὐτά. Ἡ ἐκδοσις ὁμῶς τοιοῦτων βιβλίων καὶ δύσκολος εἶναι, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, διότι παρίσταται πολλάκις ἀνάγκη νὰ ἀναγράφωνται τὰ αὐτὰ πράγματα εἰς δύο ἢ καὶ περισσοτέρας γλώσσας καὶ διότι, ἐπειδὴ περιέχουν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καταστάσεις καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀπαιτεῖται ἐν αὐτοῖς μαθηματικὴ ἀκρίβεια καὶ παραδειγματικὴ τάξις, ἀλλὰ καὶ δαπανηρὰ εἰς ἄκρον εἶναι τὰ βιβλία αὐτὰ καὶ μάλιστα, διὰν ὁ συγγραφεὺς παραμένῃ ἀλλαχοῦ, τὸ δὲ βιβλίον ἐκδίδεται εἰς τυπογραφεῖον ἄλλης πόλεως καὶ δὴ ἀπομεμακρυσμένης. Καὶ ὁμῶς εἰς ὅλα αὐτὰ ἀντεπεξῆλθεν ὁ ἡμέτερος ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος, διότι οὐδέποτε ἔσθηκε τὸ ὑλικόν καὶ ἴδιον συμφέρον ὑπεράνω τοῦ πνευματικοῦ καὶ γενικοῦ καὶ οὐδέποτε ἠθέλησε τὴν ἐκδοσιν τῶν συγγραμμάτων του νὰ τὴν θεωρήσῃ ὡς μίαν κερδοσκοπικὴν ἐπιχείρησιν, ἀλλὰ

πάντοτε απέβλεπε πῶς νὰ ὠφελήσῃ περισσότερον τὴν ἐπιστήμην καὶ πῶς νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὴν ὅ,τι ἠδύνατο, ἀδιαφορῶν διὰ τὰς ὑλικὰς δαπάνας, αἱ ὁποῖαι ὁμως καὶ ἐβάρυνον, ὡς ἐπιτό πλεῖστον, τὸ ἴδιον, ὄχι καὶ πάντοτε εὐρώστον, ταμεῖον αὐτοῦ,

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ β΄.

Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΩΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ
ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΒΙΕΝΝΗΝ
(1920-1936)

Ι. Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ
ΝΑΟΥ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ.

Εἶπομεν ἄνωτέρω, ὅτι ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος ἔκαμε τὴν πρώτην του λειτουργίαν ἐν Βενετίᾳ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1906. Ἀργότερον, ἀρχομένου σχεδὸν τοῦ ἔτους 1920, ἔλαβεν ἐκεῖ οὗτος τὸ κάτωθι ἔγγραφον, συνημμένον εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1262 ἔγγραφον τῆς πρεσβείας Ρώμης, ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος: «Περὶ διορισμοῦ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ξηρουχάκη, ὡς ἐφημερίου ἐν Βιέννῃ. Δι' ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διορίσθητε ἐφημέριος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Βιέννῃ. Καλεῖσθε λόγῳ τῶν ἐπιγυουσῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀναγκῶν νὰ μεταβῆτε καὶ ἀναλάβητε τὰ καθήκοντά σας ἀμέσως. Ἐκ τοῦ γραφείου τῆς ἐν Ρώμῃ Βασιλικῆς Πρεσβείας». Ἐπιγυοῦσαι ὄντως ἀνάγκαι ἐπέβαλλον τὴν τοποθέτησιν ἐν Βιέννῃ ἀνδρὸς σοβαροῦ καὶ ἀνεγνωρισμένου κέρους κληρικοῦ, πρὸς παρακολούθησιν καὶ ἐπίλυσιν πλείστων ὄσων ζητημάτων ἀναφουομένων καὶ παρουσιαζομένων εἰς τὴν ἐκεῖ ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ γενικώτερον εἰς τὴν ἐκεῖ ἑλληνικὴν παροικίαν. Τοιοῦτος δὲ ἐνδεδειγμένος καὶ ἀναγνωριζόμενος ὑπὸ πάντων ὡς κατάλληλος ἦτο ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης, πρὸς ὃν καὶ ἀπέβλεψε τότε καὶ ὁ μέγας ἐθνάρχης Βενιζέλος ὡς καὶ ὁ τότε ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως παρὰ τῇ Διασυμμαχικῇ Ἐπιτροπῇ ἐπανορθώσεων ἐν Βιέννῃ κ. Ἐμμανουὴλ Τσουδερός.

Ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος ἀποδέχεται τὸν διορισμὸν καὶ ἔρχεται καὶ ἐγκαθίσταται εἰς Βιέννην, ὡς πνευματικὸς προϊστάμενος τοῦ περιλάμπρου ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος τῶν ἑλλήνων ὑπηκόων, διότι ὑπῆρχε καὶ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὀθωμανῶν ὑπηκόων, περὶ τοῦ ὁποῦο ἡ δὲ εἶπομεν παρακατιόντες.

2. ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΟΤΕ ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ.

Τὸ περιβάλλον καὶ ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ἐν Βιέννῃ ἀπετελεῖτο τότε ἀπὸ εὐγενεῖς καὶ ἐξεχούσας οἰκογενεῖας, ἀσχολουμένας ἐν πολλοῖς εἰς τὸν διπλωματικὸν κλάδον, ἄλλοι δὲ ἦσαν ἀνώτεροι τιτουχοὶ τῆς πολιτείας, αὐλικοὶ σύμβουλοι, ἀνώτεροι τραπεζιτικοί, ἐξέχοντες ἔμποροι, καὶ ἄλλοι. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Νικόλαος Τούμπας ἐκ Μακεδονίας, ὁ ὁποῖός ἦτο ὁ γερουσιαστὴς ἐκεῖνος τῆς αὐστριακῆς γερουσίας, ὁ ὁποῖος μετεῖχε πάντοτε εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ὁ ὁποῖος πάντοτε, ὡσάκις ὠμίλει ἐν τῇ Γερουσίᾳ, δὲν παρέλειπε νὰ προσθέτῃ, διδομένης εὐκαιρίας, ὅτι εἶναι Ἕλληνας καὶ καυχᾶται δι' αὐτό. Ὑπῆρξε δὲ οὗτος καὶ εἰς ἐκ τῶν ὑποψηφίων διὰ τὴν θέσιν τοῦ ὑπάτου ἀρμοστοῦ ἐν Κρήτῃ τῷ 1898, προκριθέντος, ὡς γνωστὸν, τότε τοῦ πρίγκηπος Γεωργίου τῆς Ἑλλάδος. Ἦτο δὲ προσέτι ὁ αἰόδιμος αὐτός ἀνὴρ καὶ ὑποστηρικτὴς παντὸς Ἕλληνας ἐν παντὶ καὶ πάντοτε, καὶ δὴ τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ καλὰς τέχνας. Καὶ γενικῶς ἦτο ὑπέροχος ἄνθρωπος καὶ διακεκριμένος πολίτης, δι' ὃ καὶ μία ὁδὸς τῆς Βιέννης φέρει τὸ ὄνομά του σήμερον. Ἀνεπιβόσ τοῦ Νικολάου Τούμπα τούτου εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος Τούμπας, διατελέσας ὡς τελευταῖος πρέσβυς τῆς ἐλευθέρως Αὐστρίας ἐν Οὐασιγκτῶνι καὶ κατόπιν πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος ἐν Βιέννῃ.

Ἄλλη ἐξέχουσα προσωπικότης ἐν Βιέννῃ τότε ἦτο ὁ ἀνώτερος ἀξιωματοῦχος αὐλικὸς σύμβουλος βαρῶνος Γιαννηλίας ἐξ Ἰωαννίνων, ὅστις ἐχρημάτισε καὶ αὐτὸς ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς πρόεδρος τῆς κοινότητος τῆς Βιέννης. Ἄλλοι ἦσαν μεγάλοι τραπεζιτικοί, ὡς οἱ Γαλάται, Πετροκόκκινοι καὶ ἄλλοι, γενικοὶ πρόξενοι ὡς Μεταξάδες, Σκαναβῆδες καὶ λοιποί, ὡς καὶ οἱ διεθνοῦς φήμης ἰατρὸς βαρῶνος Κωνσταντῖνος Οἰκονόμου, ἐκ τῆς μεγάλης καὶ ἱστορικῆς οἰκογενείας τῶν Οἰκονόμων, καὶ Κωνσταντῖνος Μπούκουρας, ὡς καὶ ὁ ἐξέχων ταπητέμπορος Ἰσαακίδης καὶ ἄλλοι. Εὐνόητον τῶρα, ὅτι ἀνάλογος πρὸς τὸ κοινικὸν τοῦτο περιβάλλον, εἰς τὸ ὁποῖον περιλαμβάνοντο καὶ αἱ ἀνωτέρω ἐξοχότητες, ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ ὁ ἐφημέριος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐτοποθετεῖτο εἰς Βιέννην δι' ὃ καὶ δι' ὅλα αὐτὰ καὶ δι' ἄλλα ἀκόμη ἔπρεπε ὁ κληρὸς εἰς τὸν ἀρχιμανδριτὴν Ἀγαθάγγελον.

3. Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ ΚΑΙ ΛΕΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ.

Συνεχίζων καὶ ἐνταῦθα τὴν δρασίν του ὁ ἀρχιμανδριτὴς Ἀγαθάγγελος διορίζεται τὸ πρῶτον ὡς Καθηγητὴς εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Μαρίας Θηρεσίας (Theresianum). Ἦτο δὲ τὸ κολλέγιον τοῦτο ἐν εἶδος ἀριστοκρατικῶν σχολείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐφορῶν τὰ παιδιὰ τῶν πλουσίων καὶ εὐγενῶν, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἐγένε-

το ἢ ἐπιλογή τοῦ προσωπικοῦ αὐτοῦ, δι' ὃ καὶ ἐθεωρήθη ὡς τιμητικὴ διάκρισις διὰ τὸν Ξηρουχάκην ἢ πρόσληψις του ἐκεῖ ὡς καθηγητοῦ. Πλὴν ἡ ἐπιστημονικὴ δυναμικότης τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀγαθαγγέλου ἦτο ἀνωτέρα τῆς διὰ κατώτερα καὶ μέσα σχολεῖα ἀπαιτουμένης καὶ ὁ προσρισμός του ἦτο δι' ἀνώτερα ἀκόμη σχολεῖα, πρὸς ἃ καὶ κατευθύνεται. Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐτύχανε πτυχιούχος τῆς περιπύστου θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Σταυροῦ καὶ διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βοωνίας. Τὰ προσόντα αὐτὰ τὸν καθίστων ἱκανὸν νὰ καταλάβῃ ἔδραν καθηγητοῦ ἐν ἀνωτάτῳ ἐκπαιδευτηρίῳ. Καὶ πράγματι οὕτω καὶ ἐγένετο, διότι διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 966 ἐγγράφου τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Βιέννης τῆς 10 Φεβρουαρίου 1922 ἀνακοινοῦται εἰς τὸν ἀρχιμανδρίτην Ἀγαθάγγελον, ὅτι διορίζεται δι' ἀποφάσεως τοῦ δημοσπονδιακοῦ ὑπουργείου τῶν Ἑσωτερικῶν καὶ τῆς Παιδείας (τμῆμα ἐκπαιδεύσεως) λέκτωρ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τούτῳ, ἔνθα καὶ ἐδίδαξε μέχρι τῆς 9 Μαρτίου 1936, ὁπότε, ἐκλεγείς ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Κρήτης, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὰ νέα του καθήκοντα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα.

Τὸ ἔγγραφο τοῦ διορισμοῦ του ὡς λέκτορος ἔχει ὡς κάτωθι :

Μ Ε Τ Α Φ Ρ Α Σ Ι Σ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΒΙΕΝΝΗΣ
Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ

Ἄριθ. 966

Ἐν Βιέννῃ τῇ 10ῃ Φεβρουαρίου 1922

Πρὸς τὸν ἀξιότιμον κ. Δ^{ος} Ἀγαθάγγ. Ξηρουχάκην
Εἰς Βιέννην

Τὸ Ὅμοσπονδιακὸν Ὑπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν καὶ τῆς Παιδείας (Τμῆμα Ἐκπαιδεύσεως) διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 27013-1-2 καὶ ἀπὸ 6ης Φεβρουαρίου 1922 ἀποφάσεώς του διώρισεν ὑμᾶς Λέκτορα τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσης, τῆς Καθαρευούσης καὶ τῆς Δημῶδους, ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Βιέννης ἀπὸ τοῦ θερινοῦ ἐξαμήνου τοῦ 1922.

Ὁ Κοσμητὼρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς
ὕπ. : ΜΟΛΙΣ

Ὅτι πιστὴ μετάφρασις τοῦ παρόντος πρωτοτύπου

Ἐν Βιέννῃ τῇ 14ῃ Δεκεμβρίου 1935

Ὁ Ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος
ΔΗΜ. Κ. ΤΖΙΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ἐπιστημονικὴ του ἐργασία εἰς τὸ ἀνωτέρω πανεπιστήμιον ὑπῆρξεν, ὡς ἦτο φυσικόν, λίαν ἀποτελεσματικὴ. Τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ παρὰ πόδας ὑπ' ἀριθ. 538 καὶ ἡμερομ. 9 Μαρτίου 1936 ἐγγράφου τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ ὡς εἴρηται πανεπιστημίου τῆς Βιέννης, δι' οὗ ἐκφράζονται εἰς αὐτὸν αἱ εὐχαρισταὶ τῆς ὡς ἄνω σχο-

λῆς διὰ τὰς μακροχρόνιους καὶ εὐδοκίμους ὑπηρεσίας του ὡς λέκτορος τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τούτῳ.

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

**Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΒΙΕΝΝΗΣ**
Ἄριθ. 538

Βιέννη 9 Μαρτίου 1936

Πρὸς

Τὸν Κύριον Δ^ο Ἀρχιμανδρίτην Ἀγαθὰγγελον Σηρουχάκην

Βιέννην

Ὁ Κοσμήτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Βιέννης ἔχει τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς ἀνακοινώσῃ, ὅτι ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τούτου ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 7ης Μαρτίου 1936 ἀπεφάσισε νὰ Σᾶς ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας τῆς διὰ τὴν μακροχρόνιον καὶ εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν ὧν ὡς Λέκτορος τῆς Νεοελληνικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τούτῳ.

Μετ' ἐξαιρέτου ὑπολήψεως

Ὁ Κοσμήτωρ
SCHWEIDLER

**4. ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ
ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ.**

Εἰς τὴν Βιέννην δὲν ὑπάρχουν βέβαια τὰ περίφημα ἱστορικὰ ἔργα τῆς Βενετίας καὶ ὅμως ὁ Ἀγαθὰγγελος ἐκδίδει, κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς αὐτήν, πολὺ περισσότερα ἱστορικὰ ἔργα, παρ' ὅσα, ὅταν ἦτο εἰς τὴν Βενετίαν. Τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐεξήγητον, διότι εἶχεν οὗτος συγκεντρώσει εἰς Βενετίαν τὴν σχετικὴν ὕλην, τὴν ὅποίαν ἤδη ἐτακτοποίησε εἰς τὴν Βιέννην, ἐκδίδων οὕτω κατὰ καιροὺς τὰ διάφορα βιβλία του. Ἄλλ' ἅς πάρωμεν κατὰ σειρὰν ἐκδόσεως τὰ ἐν Βιέννῃ δημοσιευθέντα ἔργα του, κατὰ πρῶτον τὰ συγγράμματα καὶ κατόπιν τὰ πραγματείας καὶ μελέτας του, δημοσιευθείσας εἰς διάφορα περιοδικὰ ἑλληνικὰ καὶ ξένα ἢ καὶ ἀνεκδότους.

Οὕτω τῷ 1932 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Τυπογραφείῳ ἐκτυποῦται τὸ συγγράμμα του « Ἡ ἐν Κρήτῃ Ἐπανάστασις τοῦ 1363—1366 καὶ τὸ διοικητικὸν σύστημα τῆς Βενετίας κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῆς ἐν τῇ νήσῳ κυριαρχίας αὐτῆς (1211—1669) Ἀλεξάνδρεια, Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον 1932 ». Διὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ γράφει ὁ Εὐγένιος Μιχαηλίδης Καθηγητῆς—Διευθυντῆς τοῦ « Ἐκκλ. Φάρου » Ἀλεξανδρείας τὰ κάτωθι, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς ἀναγνώστας του :

Πρὸς τοὺς ἀναγνώστας

Ἡ παρούσα μελέτη, κοσμήσασα 88 ἐν ὄλῳ σελίδας τῶν ἐτῶν 1929, 1930 καὶ 1931 τοῦ « Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου » ἔξε-

τιμήθη δεόντως ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀναγνώστων του. Δὲν πρόκειται περὶ συνήθους δημοσιεύματος. Συνεχοῦς ἱστορίας «τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως (1363—1366) καὶ τοῦ διοικητικοῦ συστήματος τῆς Βενετίας ἀπέναντι τῶν κοινω- νικῶν τάξεων καὶ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῆς ἐν τῇ νήσῳ κυριαρχίας αὐτῆς (1211—1669)», τῆς περιεργωτάτης ταύτης καὶ κατὰ μέγα μέρος ἀγνώστου περι- ὄδου τῶν τυχῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐστερούμεθα μέχρι σήμερον. Ὅποια δ' ἡ ἀξία, τὴν ὅποιαν ἔχει ἡ σύντομος αὕτη, πλὴν περιεκτικῆ με- λέτη τοῦ πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου κ. Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχά- κη, καταδεικνύται ἐκ τῶν πυκνῶν παραπομπῶν καὶ ὑποσημειώσεων, αἱ ὅποιαι καθοδηγοῦσιν ἀπ' εὐθείας τὸν ἀναγνώστην εἰς τὰς ἀρχικὰς τοῦ θέματος πηγὰς.

Ὁ φίλος κ. Ξηρουχάκης, εἴπερ τις καὶ ἄλλος παρεσκευασμένος εἰς τοιαύτας μελέτας, εἶχεν ἤδη δώσει ἀρκετὰ σοβαρὰ δείγματα τῆς ἱκανότητός του, τῆς σχετιζομένης μετὰ τὰ σωζόμενα πνευματικὰ μνημεῖα τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, ὡς λ. χ. «Ὁ Κρητικὸς πόλεμος (1645—1669) ἢ Συλ- λογὴ τῶν ἑλληνικῶν ποιημάτων Ἀνθίμου Διακρούση καὶ Μαρίνου Ζάνε» (1903), «Ἀγνώστος Κρητικὴ ἐποποιίσα» (1909) καὶ «Περὶ τῶν ἐν Βενετία Ἀρχείων τῆς Κρήτης» (1928).

Ἡ ἀκρίβεια, ἡ εὐρυμάθεια, ἡ δεξιὰ χρήσις τῆς γλώσσης καθιστά- νουσι πολύτιμον τὴν μελέτην ταύτην καὶ ἀναμφιβόλως ὁ ἀνθηρὸς εἰς πατριωτικὰ αἰσθήματα καὶ ἐθνικὴν διαπαιδαγώγησιν Κρητικὸς λαὸς με- ζωηρότατον ἐνδιαφέρον καὶ ὑπερηφάνειαν θ' ἀναγνώσῃ αὐτήν.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, Καθηγητῆς
Διευθυντῆς τοῦ «Ἐκκλ. Φάρου»

Ἀλεξάνδρεια, 1932.

Πρέπει νὰ προστεθῇ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ φιλόανθρωπος καὶ ἀφιλοκερ- δῆς Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης ἐδώρησεν ἅπαν τὸ εἰσπραχθὲν ποσὸν ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν πολλῶν ἀντιτύπων τοῦ βιβλίου τούτου εἰς τὸ ἐν Χανίοις ἀπὸ πολλοῦ ὑφιστάμενον καὶ ἐπιτυχῶς λειτουργοῦν «Ταμεῖον Ἐλεημοσύνης», εἶδος φιλοπτώχου ταμείου, καὶ τὸ ὅποιον ταμεῖον αὐ- τὸς ὁ ἴδιος κατόπιν ὡς Ἐπίσκοπος Χανίων ἐπεξέτεινε καὶ ἐκίνησεν ἐπὶ εὐρυτέρων φιλανθρωπικῶν βάσεων, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐκτενέστερον θὰ ἀναγραφῇ.

Κατόπιν ἐξέδωκεν οὗτος ἕτερον σύγγραμμα «Αἱ σύνοδοι τοῦ Γε- ρόλαμο—Δάντο (1467—1474 καὶ 1486) ἐν Ἀθήναις. Τύποι: Φοίνικος 1933», ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ ὁποῦ ἀναφέρονται, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς: Εἰς τὸ ἐν Βενετία *Museo Civico, Miscellanea, Codici Correr*, N. 1211, εὐρίσκονται λατινιστὶ τὰ πεπραγμένα τῶν συνόδων τούτων. Εἶναι δὲ αἱ σύνοδοι αὗται μεγίστης σημασίας διὰ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν καθόλου ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν τῇ νήσῳ. Τὰς συνόδους ταύτας δὲν ἐγνώριζε, φαίνεται, οὔτε ὁ *Mansi* οὔτε ὁ *Correr*, διότι δὲν κάμνουσι λόγον περὶ αὐτῶν.

Εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι τότε ἡ ἐκκλησία τῆς Κρήτης ἤρχετο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν μεταξὺ ὄλων τῶν βενετοκρατουμένων ἑλληνι- κῶν χωρῶν καὶ ὅτι ὁ Πάπας ἐστήριζεν ἐπ' αὐτῆς μεγάλας ἐλπίδας καὶ διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ διὰ τὰ σχέδια αὐτοῦ περὶ κο-

σμικῆς ἐξουσίας καὶ διὰ τὰς περαιτέρω σταυροφορίας. Καὶ ἦτο πρόδηλον, ὅτι μόνον ἡ Κρήτη, ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως, ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κατάλληλος σταθμὸς δι' ὅλα ταῦτα τὰ παπικὰ σχέδια. Οὕτω τοῦλάχιστον ἐφρόνουν οἱ Πάπαι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἵτινες καὶ ἐποιοῦντο περὶ πολλοῦ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην καὶ τὸν κλῆρον αὐτῆς. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης ἔφερε πολλάκις καὶ τὸν τίτλον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἢ καὶ διωρίζετο πράγματι ὑπὸ τοῦ Πάπα Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἢ Ἀλεξανδρείας καὶ Παπικὸς Λεγάτος εἰς διαφόρους χώρας καὶ Συνόδους. Ὡς τοιοῦτος ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης εὐρίσκετο εἰς ἀπ' εὐθείας σχέσεις μετὰ τοῦ Πάπα καὶ συνενοεῖτο μετ' αὐτοῦ εἰς κάθε ζήτημα. Ἦσαν δέ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἱ ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι Κρήτης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὄργανα τῆς προπαγάνδας *vide*. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Κρήτης ἐξησκαίετο τότε μεγάλη δραστηριότης, ἵνα διατηρηθῆται ζωηρὸν τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα τῶν ἀποίκων Βενετῶν καὶ ὁ κλῆρος κατέβαλλε μεγάλας πρὸς τοῦτο προσπάθειας, χωρὶς, ἐν τούτοις, ὁ ζῆλος οὗτος τῶν ἀρχιεπισκόπων, οἱοὶ ὁ Φαντῖνος Βαλαρέσος, ὁ Θωμᾶς Κονταρίνης, ὁ Ἀλβίτζος Γριμάνης καὶ ἄλλοι δραστήριοι, νὰ δυνηθῶσι νὰ κρατήσωσι τὴν λατινικὴν θρησκείαν ἐν τῇ νήσῳ, ὡς θὰ ἴδωμεν».

Πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων, καὶ ἦσαν, ὡς φαίνεται, πολλὰ τὰ κακῶς ἔχοντα, συνεκάλεσεν ὁ Γερόλαμος Λάντος ἐπαρχιακὰς συνόδους, περὶ ὧν γίνεται ἐκτενὴς λόγος ἐν τῷ ὡς ἄνω συγγραμμάτι τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ Ἀγαθαγγέλου.

Εἰς τὸ τέλος δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξώφυλλον τοῦ βιβλίου τούτου ἀναγράφεται: «Τιμᾶται δρ. 30, ὑπὲρ τοῦ Ταμείου Ἐλεημοσύνης Χανίων—Κρήτης». Οὕτω καὶ αἱ ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου εἰσπράξεις διετέθησαν ὑπὲρ τοῦ ὡς ἄνω Ταμείου, ὑπὲρ οὗ καὶ αἱ ἐκ τοῦ προηγουμένου βιβλίου.

Κατὰ τὸ 1934 ἐκδίδεται «ἡ Βενετοκρατουμένη Ἀνατολὴ Κρήτη καὶ Ἐπτάνησος» Ἀθήνησι. Τύποις «Φοῖνικος», μετὰ προλόγου ὑπὸ Γεωργίου Ν. Χατζηδάκη, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ κριτικοῦ σημειώματος ὑπὸ Νικολάου Βέη, καθηγητοῦ τῆς μέσης καὶ νέας ἑλλην. φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, περὶ ὧν ἐλέχθη ἄνωτέρω.

Μένει ἀκόμη ἀνεκτύπωτον τὸ ἔργον «Βησσαρίων ὁ Τραπεζούντιος Ἀρχιεπίσκοπος Νικαίας καὶ Καρδινάλιος κατόπιν ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ». Περὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ δεόν νὰ λεχθῆ, ὅτι εἶχε καὶ αὐτὸ τὰς πολεμικὰς του περιπετείας κατὰ τὴν τωρινὴν πολεμικὴν περιόδον. Διαρπαγέντος δηλ. τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς μεγάλης Βιβλιοθήκης τοῦ Ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου, ἀπωλέσθη καὶ τὸ ἔργον αὐτό, χωρὶς δυστυχῶς νὰ ἀνευρεθῆ πλέον. Ἡ ἀπώλεια τοῦ ἔργου αὐτοῦ λυπεῖ καὶ σήμερον σφόδρα τὸν συγγραφέα του, ὁ ὅποιος συχνὰ ἀκούεται νὰ μονολογῇ τὸ τοῦ Λουκιανοῦ, ὅτι ὁ «Βησσαρίων» δεῖται καὶ χρόνου μακροῦ καὶ κόπου πολλοῦ καὶ δαπάνης οὐ μικρᾶς, ἀλλὰ δυ-

στυχῶς δὲν ἔτυχε τύχης λαμπρᾶς, ὡς ἀπολεσθεῖς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι εἶχεν ἀρχίσει τὸ ἔργον τοῦτο νὰ ἐκδίδεται εἰς τὸ τότε περιοδικὸν τῆς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς τῶν Χανίων «Χριστιανικὸν Φῶς» κατὰ τὰ ἔτη 1939 καὶ 1940, ἀλλ' οὔτε καὶ πολὺ ἐδημοσιεύθη οὔτε καὶ συνεπληρώθη.

Τέλος κατὰ τὸ 1940 ἐξεδόθη καὶ ἄλλο σύγγραμμα πολυτιμώτατον ὑπὸ τοῦ Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη, ὃχι ὁμῶς ἀρχιμανδρίτου πλέον, ἀλλὰ Ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, χειροτονηθέντος ὡς τοιοῦτου ἀπὸ τοῦ Μαρτίου 1936 : «Τὸ ἔμποριον τῆς Βενετίας μετὰ τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὸν μεσαίωνα», ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐμπορικῶν καταλόγων τοῦ Βαρθολομαίου Πάξη, ἀνάτυπον ἐκ τῶν τόμων Α' (σελ. 17—61) καὶ Γ' (σελ. 241—296) ἐπετηρίδος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐταιρείας Κρητικῶν Σπουδῶν. Ἡ Διεύθυνσις μάλιστα τῆς Ἐπετηρίδος αὐτῆς ἀνέγραψεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ συγγράμματος τούτου, ὅτι δημοσιεύει εὐχαρίστως τὴν παροῦσαν πραγματείαν τοῦ Ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη, ἣτις ἐξετάζει μὲν γενικῶς τὰ τοῦ ἐμπορίου τῆς Βενετίας κατὰ τὸν Μεσαίωνα, δύναται ὁμῶς νὰ χρησιμεύσῃ σπουδαίως καὶ διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων Βενετίας καὶ Κρήτης.

Πλὴν ὁμῶς τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, ὁ Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης ἐδημοσίευσεν καὶ πλείστας ὄσας μελέτας εἰς διάφορα περιοδικά, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ εἶπομεν, ἑλληνικὰ καὶ ξένα («Ἀνάπλασιν», «Ἐκκλησιαστ. Φάρον Ἀλεξανδρείας», «Θεολογίαν», «Παλαιοκαθολικὸν Βιέννης καὶ ἄ.», ὧν σπουδαιότεραι εἶναι αἱ ἐξῆς : α'.) «Παλαιοκαθολικισμὸς καὶ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία», Ἀνάπλασις τόμ. Μ. (1927) καὶ Μ.Α. (1928, β'.) «Ὁ Κομμουνισμὸς ἐν Βιέννῃ», γ'.) «Περὶ τῆς ἀρπαγῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ μεταφορᾶς εἰς Βενετίαν τῶν ἱερῶν λειψάνων τῶν Ἀγίων Σάββα καὶ Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου, Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας, «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας τόμ. ΔΔ' (1932), δ'.) «Ἀνακλήρυξις Ἀγίων ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ», Αὐτόθι, τόμ. ΔΒ' (1933) ε'.) «Περὶ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου καὶ τῶν ἱερῶν ἑλληνικῶν κειμηλίων τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἐν Βενετίᾳ 1933. Αὐτόθι, στ'.) Ἡ ἐκκλησία Κρήτης ἐπὶ Βενετοκρατίας». Αὐτόθι ΛΓ (1934), ζ'.) «Περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου ἐν Κρήτῃ ἐπὶ Βενετοκρατίας». Αὐτόθι τόμ. ΛΕ' (1936) καὶ ΛΣ' (1937), η'.) Ἡ Βενετία ὑποκαθιστῶσα τὸ Βυζάντιον» (Γένεσις, ἀκμὴ καὶ τέλος τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας). Αὐτόθι τόμ. ΛΖ' (1938). Ὅλας τὰς πραγματείας ταύτας παραλείπομεν, συντομίᾳ χάριν, δυναμένου παντὸς βουλομένου νὰ ἀναγνώσῃ αὐτὰς ἐκεῖ, ὅπου ἐδημοσιεύθησαν. Πλὴν ὁμῶς τῶν πραγματειῶν τούτων, τῶν καθαρῶς ἐκκλησιαστικοῖστορικῶν, ὁ Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης ἔγραψε καὶ ἄλλας, καὶ δὴ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐν Βιέννῃ παραμονῆς του, γενικωτέρου καὶ ποικιλωτέρου περιεχομένου, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ὀνομάζομεν τὰς ἐξῆς κατὰ σειρᾶν, ἀπάσας ἐκ τῆς «Ἀναπλάσεως», α'.) «Ἡ

Κοινωνική και Θρησκευτική κίνησις ἐν Αὐστρίᾳ μετὰ τὸν πόλεμον» (1924, β΄.) «Τὸ ἐν Βιέννῃ συνελθὸν συνέδριον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ διεθνoῦς δικαίου» (1924, γ΄.) «Ἡ δρᾶσις τῶν Ἑλλήνων ἐν Βιέννῃ ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐξῆς» (1925, δ΄.) «Τὸ ἐν Βιέννῃ συγκληθὲν συνέδριον τῶν Σιωνιστῶν» (1925, ε΄.) «Οἱ Οὐνίται ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ» (1925, στ΄.) «Τὰ σοκὰ τῆς Τσεχοσλοβακίας» 1926, ζ΄.) «Ἡ ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ ἐκκλησιαστικὴ μεταρρυθμιστικὴ κίνησις» (1927, η΄.) «Τὸ ἐν Βιέννῃ XII διεθνὲς συνέδριον τῶν παλαιοκαθολικῶν» (1931, θ΄.) «Αἱ ἐφορταὶ τοῦ ρεντεντόρε ἐν Βιέννῃ» ι΄.) «Ἡ ἑκατονταετηρὶς τοῦ Schubert ἐν Βιέννῃ» 1928, καὶ ια΄.) «Σημεῖα καταπτώσεως τοῦ καθολικισμοῦ ἐν Εὐρώπῃ» 1932. Ὡσαύτως εἰς τὰ βιβλία καὶ μελέτας του περιλαμβάνεται μίᾳ ἀνταπόκρισις του ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ γείτονές μας, Ἐντυπώσεις ἐκ τῆς Τσεχοσλοβακίας» καὶ ἄλλα.

Εἰς τε τὸν ἡμερήσιον τύπον καὶ περιοδικά, ἡμέτερα καὶ ξένα, ἀνεγράφησαν κρίσεις λίαν κολακευτικαὶ καὶ σχόλια ἀφθονώτατα περὶ τῶν ἔργων τοῦ συγγραφέως μας καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἔκδοσιν ὑπ' αὐτοῦ τῆς «Βενετοκρατουμένης Ἀνατολῆς», ὥστε παρέλκει οἰαδήποτε σχετικὴ γνώμη καὶ κρίσις ἡμῶν.

ΒΣ. Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΜΕΛΟΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Ἐξ αἰτίας τῶν ἐμβριθῶν ἱστορικῶν μελετῶν καὶ συγγραμμάτων τοῦ Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη, ἡ φήμη αὐτοῦ ὡς ἱστοριοδίφου ἀπέβη γενική. Δι' οὗ καὶ τὰ διάφορα ἐπιστημονικὰ σωματεία ἐτίμησαν αὐτὸν ποικιλοτρόπως, ἐκλέξαντα αὐτὸν ἑταῖρον ἢ καὶ μέλος των. Καὶ πολὺ δικαίως, διότι αἱ μέχρι τότε ἱστορικαὶ του ἐργασίαι καὶ ἀξιόλογοι ἦσαν, ἀλλὰ καὶ, ἐπὶ πλέον, παρεῖχον βασίμους ἐλπίδας, ὅτι καὶ ἄλλα ἱστορικὰ συγγράμματα θὰ ἔφερον οὗτος εἰς φῶς.

Οὕτως ἡ Βυζαντιολογικὴ Ἑταιρεία Ἀθηνῶν ἐξέλεξε τακτικὸν αὐτῆς ἑταῖρον τὸν Ἀγαθάγγελον Ξηρουχάκην, πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ ἀπέστειλε τὸ κάτωθι σχετικὸν ἔγγραφον:

ΒΥΖΑΝΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἄριθ. Πρωτ. 105

Πρὸς τὸν Κύριον

Κύριον Ἀγαθάγγελον Ξηρουχάκην Ἀρχιμανδριτην
Εἰς Βενετίαν

Ἀξιότιμε Κύριε,

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Βυζαντιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτοῦ τῆς 12)25 Μαρτίου 1909, κατὰ πρότασιν τῶν κ. κ.

Νίκου Βέη, Κ. Ζησίου και Ί. Δαμβέργη εξέλεξαν Ὑμῶς τακτικὸν Ἐταῖρον.

Εὐχαρίστως ἀναγγέλλοντες τὴν ὑμετέραν ἐκλογὴν συγχαίρομεν καὶ διατελοῦμεν μετὰ τιμῆς καὶ ὑπολήψεως.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 14)27 Μαρτίου 1909

Ὁ Πρόεδρος
Κ. ΖΗΣΙΟΥ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Δρ ΝΙΚ. ΒΕΗΣ
Ὁδ. Μαυρομιχάλη 38

Ἐπίσης ἡ «Ἐταιρεία τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν» ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς, ἀναγνωρίζουσα καὶ ἐκείνη τὴν σοβαρότητα τῶν ἱστορικῶν μελετῶν καὶ σπουδῶν τοῦ συγγραφέως μας. Καὶ ἀπέστειλε μὲν καὶ αὐτὴ ἔγγραφον σχετικὸν πρὸς τὸν ἀρχιμανδρίτην Ξηρουχάκη, πλὴν, ἐπειδὴ δὲν περιῆλθεν εἰς χεῖράς μας τοῦτο, παραθέτομεν μόνον τὴν ἀπάντησιν τοῦ παραλήπτου εἰς αὐτό.

Βιέννη 7 Μαρτίου 1934

Π ρ ῆ ς

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν
Εἰς Ἀθήνας

Ἐλλογιμώτατοι Κύριοι

Ἐλαβαν τὸ Δίπλωμα τῆς ἐγγραφῆς μου ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Σεβαστῆς καὶ Ἀξιοτίμου Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν καὶ εὐχαριστῶ εὐγνωμόνως.

Τὸν φίλον κ. Γεώργ. Σ. Παπαντωνάκη παρεκάλεσα νὰ ἐρωτήσῃ, ἂν δύναται ἡ Ἐταιρεία νὰ ἐκδώσῃ εἰς ἰδιαίτερον τόμον ἔργον, τοῦ ὁποῦ τὴν σπουδαιότητα θὰ Σῶς ἀναπτύξῃ ὁ ἴδιος κ. Παπαντωνάκης, χορηγούντος τοῦ Ἐπιτετραμμένου τῆς Ἑλλάδος κ. Δ. Τζιρακοπούλου. Προσθέτω ἐνταῦθα, ὅτι, μετὰ τὴν ἐγγραφὴν μου ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἐταιρείας, θὰ ἐπεθύμουν, ἂν ὑπάρχῃ ἀκόμη χώρος εἰς τὴν Ἐπετηρίδα, νὰ στείλω σχετικὴν μελέτην 1—2 τυπ. φύλλων.

Μετὰ τιμῆς

Ἀρχιμαν. ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗΣ

Ἀλλὰ καὶ ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος «Παρνασσός», ὁ περίφημος καὶ περίλαμπρος οὗτος ἀειφεγγῆς πνευματικὸς πυρσός, ἐξέλεξε τὸν ἀρχιμανδρίτην Ξηρουχάκη ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος αὐτοῦ, ἐκτιμῶν τὰς πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα πολυτίμους ὑπηρεσίας του, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος ἐγγράφου:

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
«ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ»

Ἄριθ. Πρωτ. 160

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Φεβρουαρίου 1935

Τῷ Πανοσιολογιωτάτῳ Ἀρχιμανδριτῇ Κυρίῳ
Κυρίῳ Ἀγαθαγγέλῳ Ξηρουχάκη

Ἐ ν τ α ῦ θ α

Πανοσιολογιώτατε,

Ἀσμένως ἀναγγέλλομεν Ὑμῖν, ὅτι ὁ Φιλ. Σύλλογος «Παρνασσός» κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ συνεδρίαν, ἐκτιμών τὰς πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὰ Ἑλληνικά γράμματα πολυτίμους ὑπηρεσίας σας, ἐξελέξατο ὁμοφώνως Ὑμᾶς

ΜΕΛΟΣ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝ

Πεποιθότες, ὅτι θέλετε καὶ Ὑμεῖς συντελέσει πρὸς εὐδωσίαν τοῦ κοινωφελοῦς σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει ὁ ἡμέτερος Σύλλογος

Διατελοῦμεν μετὰ ἰδιαζούσης τιμῆς

Ὁ Πρόεδρος
ἸΠΠ. Σ. ΚΑΡΑΒΙΑΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Ι. Κ. ΜΠΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ

Τέλος καὶ ὁ Σύλλογος Μεσαιωνικῶν γραμμάτων κατέταξε τὸν ἐπίσκοπον πλέον Ἀγαθάγγελον μετὰ τῶν τακτικῶν του μελῶν, ἀποστείλας πρὸς αὐτὸν σχετικῶς τὸ ἀκόλουθον ἔγγραφον :

ΣΥΛΛΟΓΟΣ
ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Ἀθῆναι 24 Ἰανουαρίου 1940

ΣΩΜΑΤΕΙΟΝ ΑΝΕΓΝΩΡΙΣΜΕΝΟΝ

Γενικ. 2155
Ἄριθ. Διεκ. 1098

Τῷ πανιερ. ἐπισκόπῳ Κυδωνίας καὶ Ἀποκερῶν
κ. Ἀγαθαγγέλῳ

Πανιερώτατε ἀδελφέ,

Ἡ συνεδρίασις ΣΟΔ', λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν πρότασιν τῶν ἀδελφῶν κ.κ. Μ. Ι. Γεδεῶν καὶ Τηλ. Κονταξάκη, εἰσήγαγεν ὑμᾶς ὁμοφώνως εἰς τὴν τάξιν τῶν τακτικῶν μελῶν.

Βεβαιοῦντες τὴν ἐκλογὴν ταύτην, ἀγγέλλομεν ὅτι ἀπὸ τοῦ ζήλου καὶ τῶν γνώσεων ὑμῶν ἀπεκδεχόμεθα συμβολὴν εὐχάριστον πρὸς πρόδον τοῦ σωματείου.

Σὰς ἀσπαζόμεθα

Ὁ Προεδρεύων,
ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Ὁ εἰδ. γραμματεὺς
ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Ἐπίσης παραθέτομεν καὶ τὴν ἀπάντησιν τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸν Σύλλογον Μεσαιωνικῶν Γραμμάτων, δι' ἧς εὐχαριστεῖ τὸ λαμπρὸν αὐτὸ Σωματεῖον διὰ τὴν τιμὴν, ἣτις προσεγένετο εἰς αὐτόν.

Ἐν Χανίοις τῇ 8 Φεβρουαρίου 1940

Πρὸς

Τὸν Σύλλογον Μεσαιωνικῶν Γραμμάτων

Εἰς Ἀθήνας

Ἐλλογιμώτατε κ. Πρόεδρε,

Εὐχαριστῶ θερμῶς Ὑμᾶς τε καὶ τοὺς Ἀξιοτίμους Ἀδελφοὺς κ.κ. Μ. Ι. Γεδεῶν καὶ Τηλ. Κονταξάκην, τοὺς εἰσαγαγόντας τὴν ἐμὴν ὑποψηφιότητα ὡς τακτικὸν μέλος τοῦ Ἀξιοτίμου Ὑμῶν Συλλόγου Μεσαιωνικῶν Γραμμάτων. Ἐπίσης εὐχαριστῶ καὶ τὰ λοιπὰ Ἀξιότιμα μέλη, τὰ ὁποῖα ὁμοφώνως ἐψήφισαν ὑπὲρ τῆς προτάσεως τῶν ὡς ἄνω κ. κ. εἰσηγητῶν.

Θὰ προσπαθῆσω δὲ καὶ ἐγὼ νὰ φανῶ, κατὰ τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις, ἀντάξιον μέλος τοῦ λαμπροῦ τούτου Σωματείου καὶ παρακαλῶ, ὅπως μοῦ στείλετε τὸν κανονισμόν, ἂν βεβαίως ὑπάρχη, ἵνα συμμορφωθῶ πρὸς τὰς διατάξεις του.

Ἐπὶ τούτοις διατελῶ, Κύριε Πρόεδρε, τῆς Ὑμετέρας Ἐλλογιμότητος

Διάπυρος πρὸς Κύριον εὐχέτης

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Παραλείπομεν ἄλλα παρόμοια ἔγγραφα διαφόρων ἐπιστημονικῶν σωματείων καὶ συλλόγων, δι' ὧν ἀνεγνωρίζετο ὁ Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης ὡς ἐπιστημονικὸν μέλος αὐτῶν, διότι ἄλλως θὰ παρουσιάζετο ὀλόκληρος σειρὰ ὀνοματολογίας διαφόρων Συλλόγων.

6. ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΡΙΜΙΑΙ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗ

Ἄν καὶ εἶχε γίνῃ πασίγνωστος ὁ Ξηρουχάκης ἀπὸ τὰ συγγράμματά του καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην ἐπὶ παντὸς τομέως δρᾶσίν του, ἐκκλησιαστικῆν, φιλανθρωπικῆν κλπ., ἔγινεν ἀκόμη γνωστότερος, καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς, καὶ εἰς ὅλας τὰς πολιτικὰς, διπλωματικὰς, στρατιωτικὰς, ἐπιστημονικὰς, ἐκκλησιαστικὰς καὶ λοιπὰς ἐξοχότητας τῆς Ἑλλάδος, καὶ πέραν αὐτῆς, αἱ ὁποῖαι, λόγῳ τῆς θέσεως τῆς Βιέννης, κειμένης εἰς τὴν διάβασιν τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τὴν Δύσιν καὶ τὰν ἀνάπαλιν, ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ταξιδεύσουν μέχρις ἐκεῖ ἢ καὶ νὰ διέλθουν ἐξ αὐτῆς. Ἄμα δὲ αἱ ἐν λόγῳ προσωπικότητες ἐφθάναν εἰς τὴν Βιέννην, συνήντων ἐκ τῶν πρώτων τὸν ἀρχιμανδριτὴν Ξηρουχάκη καὶ ἐσχετίζοντο μετ' αὐτοῦ. Ἐξ ἄλλου, δεδομένου ὅτι ἡ Βιέννη ἦτο περιώνυμος ὡς πνευματικὸν κέντρον καὶ πόλις πλοῦτου καὶ πολυτελείας, ἐπεδίωκε καθέννας, εἰς τὴν ζωὴν του, ἓνα ταξίδι μέχρις ἐκεῖ χάριν ἀναψυχῆς. Τοιουτοτρόπως ὁ ἀρχιμανδριτὴς Ἀγαθάγγελος

συνῆπτε πλήθος γνωριμιῶν καὶ σχέσεων μετὰ τῶν ἀφικνουμένων εἰς τὴν Βιέννην, οἱ δέ, μέχρι καὶ σήμερον, φίλοι καὶ γνωστοὶ τοῦ εἶναι ἀπειράριθμοι καὶ προέρχονται ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων καὶ τάξεων. Χάρις δὲ εἰς τὰς πολλὰς καὶ ἐκλεκτὰς γνωριμίας τοῦ κατώρθωσε νὰ σημειώσῃ πολλάκις πολλὰς καὶ σημαντικὰς ἐπιτυχίας ἐπιζητημάτων κοινῶν ἐνδιαφέροντος καὶ δι' ἔθνωφελεῖς καὶ κοινωφελεῖς σκοπούς.

Ἐκ τῶν ὧν προηγουμένως ἀνεφέρθησαν, καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω, δύναται νὰ διακρίνῃ πᾶς τις, ὅτι ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἁγαθ. Ξηρουχάκης δὲν περιορίζετο μόνον εἰς τὸ τυπικὸν τῆς Ἐκκλησίας κεφάλαιον, οὔτε καὶ εἰς τὰ συγγραφικὰ τοῦ ἔργου, ἀλλ' ἐπεθύμει νὰ παρουσιάσῃ παντοῦ καὶ πάντοτε καὶ πολιτικὴν δρασίαν ἐν πνεύματι χριστιανικῶ καὶ ἔθνικῶ. Δι' ὃ καὶ συνειργάζετο πάντοτε στενωῶς μὲ τὰς πολιτικὰς καὶ λοιπὰς κεντρικὰς Ἀρχὰς καὶ ὑπηρεσίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ γενικῶς τοῦ κράτους.

ΜΕΡΟΣ Δ'

ΑΠΟ ΤΗΣ ΥΠΟΔΕΙΞΕΩΣ ΤΗΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ ΩΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΝ ΚΡΗΤΗ, ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΙΤΑΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ
ΠΟΔΕΜΟΥ (1936—1940)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α'.

ΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΝΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΤΟΥ, ΩΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

1. Η ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΣ ΚΑΙ Η ΕΚΛΟΓΗ ΤΟΥ

Μετὰ τὴν ἀποδημίαν εἰς Κύριον Ἐπισκόπων τινῶν τῆς Κρήτης καὶ τὴν ἀνασύστασιν διαφόρων Ἐπισκοπῶν, θεωρουμένων μέχρι τινὸς ὡς κατηργημένων, διότι ὑπῆρξεν ἐποχὴ καθ' ἣν ἡ διάχυτος προηγουμένως γνώμη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης εἶχεν ἀποκρυσταλλωθῆ πλέον εἰς ἀπόφασιν νὰ περιορισθοῦν αἱ ὀκτὼ Ἱεραὶ Ἐπισκοπαὶ τῆς νήσου μόνον εἰς τέσσαρας, παρουσιάσθη κίνησις πρὸς πλήρωσιν τῶν πέντε ἤδη χηρευσῶν Ἐπισκοπῶν, ἧτοι τῆς Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, τῆς Κισάμου καὶ Σελίνου, τῆς Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου, τῆς Λάμπης καὶ Σφακιῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς καὶ Σητείας.

Διὰ τὴν θέσιν τοῦ Ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ἐτέθη ἡ ὑποψηφιότης τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ξηρουχᾶκη, ὅστις καὶ πανταχόθεν ἐθεωρεῖτο ὁ κατάλληλος διὰ τὴν θέσιν αὐτήν. Καὶ πράγματι ὁ,τι διησθάνετο ἡ Κοινὴ γνώμη, ὁ,τι διέβλεπεν ἡ Πολιτεία καὶ ὁ,τι ἦτο ὀρθὸν καὶ δίκαιον, κατὰ τὴν ἀψευδῆ καὶ ἀσφαλῆ κρίσιν τῆς θεοπνεύστου Ἱερᾶς Συνόδου Κρήτης, τοῦτο καὶ ἐγένετο: Ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος ἐξελέγη ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, ψήφοις κανονικαῖς καὶ ὁμοφώνῳ ἀποφάσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Κρήτης, ἐγκριθείσης τῆς ἐκλογῆς του τόσον ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Χειροτονηθεὶς δὲ ὡς ἐπίσκοπος τὴν 1)3)36 ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Κρήτης ἐν τῷ ἱστορικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Τίτου ἐν Ἡρακλείῳ καὶ μεταβάς εἶτα εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἔδωκε τὴν κεκανονισμένην βιαβεβαίωσιν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, παρισταμένου καὶ τοῦ ἀποκριταρίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπανῆλθεν εἰς Χανιά πρὸς ἐνθρόνισιν.

2. Η ΑΦΙΞΙΣ ΚΑΙ Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΙΣ ΧΑΝΙΑ

8.3.36: Ἦτο Κυριακὴ πρωτὶ καὶ ἀνεμένετο ἐκ Πειραῶς τὸ ἀτμόπλοιον «Ἀκρόπολις», τοῦ ὁποίου ἐπέβαιναν ὁ νέος ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος ἐρχόμενος εἰς τὴν ἔδραν του. Ἡ κοσμοσυρροὴ καὶ ἡ κοσμοπλυμύρα, ἡ ὁποία εἶχεν ἐκχυθῆ εἰς τὴν παραλίαν τῶν Χανίων, ἐπὶ τῇ ἀναμονῇ τοῦ νέου ἱεράρχου, ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἰδὼν αὐτὴν ὁ πλοίαρχος τῆς «Ἀκροπόλεως» ἠκούσθη λέγων, ὅτι τοιαύτης ὑποδοχῆς δὲν ἔτυχεν οὐδεὶς ἄλλος, ἔστω καὶ ἀπὸ τὰ πολιτικὰ πρόσωπα, παρὰ μόνον ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος.

Ὁ νέος Ἐπίσκοπος ἀποβιβασθεὶς κατηυθύνθη ἐν μέσῳ ἐκκλησιαστικῆς πομπῆς πρωτοφανοῦς μεγαλοπρεπείας, ἀπὸ πολλὰς δεκάδας ἱερέων, ἡγουμένων, ἱερομονάχων καὶ ἱεροδιακόνων, ὡς καὶ πολλῶν ἱεροψαλτῶν, τῶν κωδῶνων ὄλων τῶν ἐκκλησιῶν τῆς πόλεως χαρμωσύνως ἠχοῦντων, εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῶν Εἰσοδίων, ὑπερπλήρη, ὅπου ἐγένετο καὶ ἡ ἐνθρόνισις του. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τελειῆς προσεφώνησεν αὐτὸν ὁ σοφὸς Γυμνασιάρχης καὶ ὀρθορὸς σκαπανεὺς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Ἐμμανουὴλ Γενεράλης, εἰπὼν μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὅτι ἡ μεγαλειώδης αὕτη ὑποδοχὴ ἀποδεικνύει περιτράνωσ τὴν χαρὰν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοιοῦτου ἱεράρχου. Ἡ εὐρυτάτη ἐπιστημονικὴ μόρφωσις του εἰς τὰ ἱστορικά, φιλοσοφικά καὶ θεολογικά ζητήματα, ἡ ἐξαιρετος ἱεροπρεπιά του, τὸ κῦρος καὶ ἡ αὐθεντία του, προσόντα τὰ ὁποῖα ἐκαλλιέργησεν οὗτος εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν καὶ κατέχει σήμερον, ὁ ἄλλοτε ἐπιδειχθεὶς πατριωτισμὸς του εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος, ἡ χριστιανικὴ του ὄντως ψυχὴ, ἡ δύναμις τοῦ τε νοῦ καὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς πᾶν τὸ ἐθνικὸν καὶ τὸ χριστιανικόν, εἶναι τὰ ἐφόδια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα περικοσμοῦντα αὐτὸν δίδουν τὸ δικαίωμα καὶ τὴν βásiμον ἐλπίδα εἰς ὀλόκληρον τὸ ποίμνιον του νὰ πιστεύῃ, ὅτι παρομοίαν ἐπιτυχίαν θὰ ἔχη ὁ νέος ἱεράρχης καὶ εἰς τὰ ποιμαντορικά του ἔργα. Μία φωνὴ ἠκούσθη γενικὴ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας : «Ἄξιός καὶ ὑπεράξιός!»

3. Ο ΕΝΘΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Εὐθύς, μετὰ τὴν ἐνθρόνισίν του, ὁ νέος ἐπίσκοπος ἐξεφώνησεν τὸν ἐνθρονιστήριόν του λόγον, τοῦ ὁποίου αἱ βάσεις καὶ ὁ σκελετὸς ἦσαν, ὅτι μετὰ τῶν πρωταρχικῶν του μελημάτων θὰ εἶναι : α'.) Ἡ ἐξύψωσις τοῦ Κλήρου ἠθικῶς τε καὶ ὑλικῶς, δι' ὃ καὶ ἐφεξῆς ὡς ἱερεῖς θὰ γίνωνται δεκτοὶ μόνον τελειόφοιτοι τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς Χανίων, καταλλήλως συμπληρουμένης καὶ βελτιουμένης ἢ καὶ ἄλλων παρομοίων πλήρων Σχολῶν β.) Ἡ εὐσεβὴς καὶ χριστιανικὴ διαπαιδαγώγησις τοῦ πνευματικοῦ του ποιμνίου, ὥστε πᾶσις πραγματικὴ καὶ

Ὁ Ἐπίσκοπος Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗΣ

ἀγάπη χριστιανική νὰ διακρίνη αὐτό, ἀρεταί, τῶν ὁποίων βάσιν καὶ κεφαλαιώδη προϋπόθεσιν θεωρεῖ τὸ ἱερὸν κήρυγμα, γινόμενον καταλλήλως ἀπὸ ἐντρυφῆς καὶ πεπειραμένους ἱεροκήρυκας, τοὺς ὁποίους καὶ δηλοῖ, ὅτι θὰ ὑποστηρίξῃ καὶ θὰ προστατεύσῃ, πάσῃ αὐτοῦ δυνάμει, ἰδρῶν καὶ τὰ λεγόμενα «Γραφεῖα Ἱεραποστολῆς». Ἡ δὴ δυνάμις τοῦ κηρύγματος, λέγει, εἶναι μεγίστη καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἀνυπολόγιστος, ἀρκεῖ ὁ ἱεροκήρυξ νὰ διαπνέεται ἀπὸ ὑψηλὰ θρησκευτικὰ συναισθήματα καὶ νὰ εἶναι βαθὺς ἐξεταστὴς τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων. *Ἐκτιμῶν, δὲ δεόντως τὴν ἀξίαν τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος, θὰ προσπαθῆσῃ νὰ ἐμπεδώσῃ τοῦτο εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν του περιφέρειαν. γ.) Θὰ προστατεύσῃ καὶ θὰ ἰδρῶσῃ, ὑπόσχεται περαιτέρω, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα κατηχητικὰ σχολεῖα, διότι τὸ κατηχητικὸν σχολεῖον εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σφυρηλατεῖ καὶ ἐμπεδώνει τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν τροφίμων του, κατευθύνει τὸν νοῦν τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὰ χριστιανικὰ ἰδεώδη καὶ ἀνυψοῖ αὐτὸν εἰς σφαῖρας ὑψηλὰς πρὸς πᾶν ἀγαθὸν καὶ σωτήριον. Τὸ κατηχητικὸν σχολεῖον, τονίζει ἐν συνεχείᾳ, νουθετεῖ, διδάσκει, ἐμποτίζει τοὺς μαθητὰς του μὲ τὴν χριστιανικὴν ζωὴν καὶ διαμορφώνει τοὺς ἀδαμαντίνους χαρακτῆρας. Ἄλλως τε τὸ κατηχητικὸν σχολεῖον συμπληροῖ τὸ ἔργον τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος, ὅπως καὶ τοῦτο πάλιν ἐπεκτείνει τὸ ἔργον τοῦ κατηχητικοῦ. καὶ δ.) Ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς λέγει, θὰ στρέψῃ ὅλην του τὴν μέριμναν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν του προσοχὴν, θὰ εἶναι τὸ ἔργον τῆς φιλανθρωπίας, ὑφ' ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς μεγάλης αὐτῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς, περὶ ἧς, ὅπως λέγομεν, ὅτι πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡγεμὼν εἶναι ἡ εὐσέβεια, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, ὅτι καὶ πασῶν τῶν ἀρετῶν ὑπερέχει ἡ φιλανθρωπία. Ἄλλως τε, μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ὁλόκληρον τὸν βίον του κατηγάλωσε καὶ ὁ ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας μας, εὐεργετῶν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἀσκῶν τὴν φιλανθρωπίαν. Θὰ προσπαθῆσῃ συγχρόνως, συνεχίζει, νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν φανεράν καὶ μὴ φανεράν δυστυχίαν. Πόσοι ὑποφέρουν, καὶ ὅμως δὲν τείνουν χεῖρα ἐπαίτιδα! Καὶ θὰ μεριμνήσῃ, προσθέτει, ὑπὲρ ὅλων τῶν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων τῆς περιφέρειας του, ὥστε νὰ παρέχεται εἰς αὐτὰ ἡ δέουσα ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ ὑποστήριξις. Τέλος ἰδιαίτερον λόγον κάμνει διὰ τὸ «Ταμεῖον Ἐλεημοσύνης» Χανίων, τόσον προσφιλές του, ὥστε καὶ δύο βιβλίον του τὰς εἰσπράξεις νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅπως ἀνωτέρω ἐλέχθη, καὶ τὸ ὁποῖον ὑπόσχεται νὰ ὑποστηρίξῃ τῶρα περισσότερο, καὶ πάσῃ δυνάμει θὰ τὸ διευρύνῃ εἰς τὴν φιλανθρωπικὴν του δρασίαν καὶ θὰ τὸ συμπληρώσῃ πρὸς πολλοὺς φιλανθρωπικοὺς τομεῖς, ὥστε νὰ ἀποβῇ ἓνα φιλόπρωχον Ταμεῖον, ἐκπληροῦν πλήρως τὸν προορισμὸν του.

Μέσα εἰς τὸν ἐνθρονιστήριον αὐτὸν λόγον τοῦ Θεοφιλεστάτου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθαγγέλου εὐρίσκονται, οὕτως εἰπεῖν, αἱ προγραμματικαὶ του δηλώσεις, ὡς νέου ἐπισκόπου, τὰς ὁποίας ἀκολουθεῖ οὕτως καὶ μέχρι σήμερον κατὰ κεφαλαῖαν καὶ ἀπαρεγκλίτως.

Πράγματι δέ, και κατά γενικήν αναγνώρισιν και όμολογίαν, όπως άφιέ-
ρωσε πάντοτε ούτος, εἶται άφισρώνει και τώρα όλην του την ψυχήν δια τὸ
Ποιμνίόν του, και πολλάκις άκούεται λέγων, ότι δέν άναζητεῖ τίποτε
άπό τὰς έν Εὐρώπη εύκολίας τῆς ζωῆς του, και ότι λίαν εύχαρίστως άν-
τήλλαξε τήν έν Βενετία και Βιέννη εύμάρειάν του με τήν δύσκολον και
βαρείαν εἰς τὸ έργον της, ποιμαντορικὴν έξουσίαν ένταῦθα, ώθούμενος
άπό τήν επιθυμίαν νά κάμη καλόν εἰς τὸν τόπον του. Ἡ άπλότης μάλι-
στα, ή λιτότης και τὸ άπέριττον τῆς ζωῆς τοῦ νέου επισκόπου εἰς Χανιά
παρουσιάζουν αὐτὸν ώς ένα ισραπόστολον μιᾶς εύγενοῦς ιδέας, τήν
όποιαν επιθυμεῖ ούτος νά πραγματοποιήσῃ, παραθεωρῶν κάθε εύμά-
ρειαν και εύκολίαν τοῦ υλικοῦ βίου. Ἀλλά περι όλων αὐτῶν εἶπομεν
και άλλαχοῦ και μόνον προσθέτομεν, ότι ή έντύπωσις τοῦ Ποιμνίου
τοῦ νέου ισραάρχου άπό όλας αὐτὰς τὰς εκδηλώσεις υπῆρξεν άρίστη.
Ἔολοι δέ διεπίστωνον άμέσως, ότι πράγματι έπεβεβαιώθη ή φήμη περι
αὐτοῦ και έλεγον, ότι αἰτιοῦτος εἶδει ήμῖν Ἄρχιερεῦς».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

ΕΝΑΡΞΙΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΟΥ, ΩΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Ι. Η ΠΡΩΤΗ ΤΟΥ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

Ἐ νέος επισκοπος επιδίδεται άμέσως εἰς τὰ ποιμαντορικά του
του έργα. Ἡ ζῆσις του και ή άφοσίωσις του εἰς τὸ καθήκον ἦσαν
πάντοτε παροιμιώδη. Τὰ πάντα ένέδιδον και υπεχώρουν πρὸ τῆς
ιδέας τοῦ καθήκοντος και, όπως έλεγεν ὁ ἴδιος πολλάκις, εἰς τὸ λεξι-
κόν του δέν υπῆρχεν ή λέξις «άδύνατον». Δυσκολίαι, έφ' ὅσον υπῆρ-
χεν ή καλή θέλησις, εἰς τήν εκπλήρωσιν τοῦ ύψηλοῦ και ισροῦ καθή-
κοντός του δέν άνεγνωρίζοντο υπ' αὐτοῦ. Δι' ὃ και, παρὰ τὰς άθρόας
συγχαρητηρίους επισκέψεις και παρὰ τὰς πολλαπλᾶς περι τὰ τοιαῦτα
τῆς έθιμοτυπίας άπασχολήσεις, άναλαμβάνει άμέσως τήν διεύθυνσιν
τοῦ Γραφείου του και εξαπολύει τήν πρώτην, άληθῶς εμπνευσμένην,
ποιμαντορικὴν έγκύκλιόν του τῆς 16 Μαρτίου 1936, τήν όποιαν
και παραθέτομεν :

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

* Αριθ. πρωτ. 108

Ἐν Χανίοις τῆ 16 Μαρτίου 1936.

*Εἰσεβέστατοι ιερεῖς, δσιώτατοι ηγούμενοι και μοναχοί, τιμιώτατοι
ἐνοριακοί επίτροποι και άπαξάπαντες οἱ εύλογημένοι Χριστιανοί τῆς Ἱερᾶς
Ἐπισκοπῆς Κυδωνίας και Ἀποκορώνου, τέκνα ήμῶν έν Κυρίῳ άγαπητά,*

χάρις εἴη ἡμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχῆ, εὐλογία καὶ συγχώρησις.

Τοῦ αἰθιμίμου ἀρχιερέως ὑμῶν Ἀγαθαγγέλου πρὸς Κύριον ἐκδημησαντος καὶ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος, ὑποδείξει τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Κρήτης κ. Τιμοθέου καὶ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων Ἀρκαδίας κ. Βασιλείου καὶ Πέτρας κ. Διονυσίου, ἡ αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κύριος Βενιαμὴν καὶ ἡ περι αὐτὸν Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος ἐξέλεξαν ἡμᾶς ἐπίσκοπον τῆς Θεοσωστού Ἱερ. Ἐπισκοπῆς Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου.

Ἐκδοθέντος τοῦ κατὰ τὸν νόμον Βασιλικοῦ διατάγματος τῆς ἐγκαιδρύσεως ἡμῶν ἐν τῇ λαχούσῃ ἡμῖν Ἱ. Ἐπισκοπῇ, ἀναλαμβάνομεν τὰ ποιμαντορικὰ ἡμῶν καθήκοντα μετὰ τὴν, ἐνώπιον τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β', δοθεῖσαν ὑφ' ἡμῶν διαβεβαίωσιν πίστεως πρὸς αὐτόν.

Κοινοποιούμεν τοῦτο πᾶσιν ὑμῖν, ὅπως ἐφεξῆς ἀναφέρησθε εἰς ἡμᾶς πρὸς ἐπίλυσιν καὶ διευθέτησιν πάσης ὑποθέσεως, ὑπαγομένης εἰς τὴν δικαιοδοσίαν ἡμῶν, καθ' ἃ αἱ θεῖαι τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας διατάξεις καὶ οἱ κείμενοι τῆς πολιτείας νόμοι ὀρίζουσι.

Κρίνομεν ἀπαραίτητον νὰ ὑπομνήσωμεν τοῖς ὀσιωτάτοις ἡγουμένοις καὶ τοῖς εὐλαβεστάτοις ἐφημερίοις, ὅτι ὀφείλουσι νὰ μνημονεύωσιν ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις καὶ τελεταῖς τοῦ ἡμετέρου ὀνόματος, καθ' ἃ οἱ ἱεροὶ κανόνες διαγορεύουσι.

Λοιπὸν, εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅστις ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν τοῦ δούλου Του καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ διακονίαν.

Εὐχαριστοῦμεν εὐγνωμόνως καὶ Ἐκκλησίαν καὶ Βασιλέα, καὶ Κυβέρνησιν, διὰ τὴν ἣν ἐπεδείξαντο εὐνοίαν, καὶ προσφερόμεθα εὐχαρίστως πρὸς καθοσίωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ψυχικῶν καὶ ἠθικῶν ὑμῶν ἀνσγκῶν, ἔτοιμοι καὶ τὴν ζωὴν ἡμῶν νὰ θύσωμεν ὑπὲρ ὑμῶν, ὡς ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς, ὅστις καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν ἰδίων προβάτων (Ἰωάν. 10.11).

Καὶ ταῦτα, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα, διότι «αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσὶ» (Ἐφεσ. 5.16). Διότι λύκοι βαρεῖς ἐπέπεσαν ἐπὶ τὴν ὀρθόδοξον ἡμῶν Ἐκκλησίαν, διότι ἐχθροὶ τῆς πίστεως ἡμῶν, ψευδοπροφῆται καὶ ψευδοδιδάσκαλοι ἐνέσκηψαν ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ διδάσκουσι τὴν ἀθεΐαν, τὸν ὕλισμόν, τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὰ θεῖα, τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὰς παραδόσεις τοῦ ἔθνους καὶ ἄλλας νεωτεριστικὰς καὶ δελεαστικὰς θεωρίας, προκαλοῦντες οὕτω σύγχυσιν καὶ ταραχὴν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ εἰς τὸ σχολεῖον. Συναιστῶμεν λοιπὸν, καὶ προτρεπόμεθα πατρικῶς, συντονισμὸν ἐργασίας ὄλων τούτων τῶν παραγόντων, (κλήρου, σχολείου, οἰκογενείας), πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ κακοῦ, τὸ ὅποιον προκαλοῦν οἱ ῥηθέντες ψευδόχριστοι καὶ ψευδοδιδάσκαλοι.

Συναιστῶμεν, καὶ πατρικῶς προτρεπόμεθα, πᾶσιν Ὑμῖν πιστὴν ἀκράδαντον εἰς τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν ἀληθινόν, ἐμμονὴν ἀκλόνητον εἰς τὰ Δόγματα καὶ τὰ Μυστήρια, καὶ τὴν Διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τὴν Ἱερὰν αὐτῆς Παράδοσιν καὶ ἐμμονὴν ἀκλόνητον εἰς τὰ πάτρια, χαρακτηριστικὰς ἀρετὰς τῶν πατέρων καὶ προγόνων ἡμῶν. Συναιστῶμεν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ φόβον Θεοῦ καὶ εὐσέβειαν. Ὁ πιστὸς καὶ θεοφοβούμενος ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του ὡς συνάνθρωπόν του καὶ ὡς πλάσμα Θεοῦ. Καὶ ὁ ἀγαπῶν τὸν πλησίον του, τὸν σέβεται καὶ προσέχει μὴ βλάβῃ οὔτε αὐτόν, οὔτε τὰ ὑπάρχοντά του. Ὁ δὲ πι-

οτεύων και ἀγαπῶν ἐλπίζει και εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του και εἰς κληρονομίαν τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Ταύτας λοιπὸν τὰς τρεῖς θεμελιώδεις χριστιανικὰς ἀρετὰς, τὴν Πίστιν, τὴν Ἀγάπην και τὴν Ἐλπίδα, συνιστῶ, και προτρέπομαι πατρικῶς, πᾶσιν ὑμῖν, και τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν και ἐξάσκησιν ἀπεκδέχομαι ἀπὸ ὅλου δια τῶν ἰδίων ἕκαστος ἔργων και τοῦ ἰδίου παραδείγματος, διὰ γὰ δείξετε, ὅτι εἴσθε τοῦ Χριστοῦ τέκνα και μαθηταί, ὅστις εἶπεν «ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ ὄπαδοὶ και μαθηταί ἔστέ, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε πρὸς ἀλλήλους» (Ἰωάν. 13, 35).

Συνιστῶμεν προσέτι και προτρέπομεθα πίστιν πρὸς τὸν Βασιλέα ἡμῶν και τοὺς νόμους τῆς πολιτείας, καθὼς ἀρμόζει εἰς ἀγαθοὺς και νομοταγεῖς πολίτας και φιλοπάτριδας, και εὐλογοῦμεν και ἀγιαζομεν διὰ τοῦ «εἰρήνη ὑμῖν» και «εὐλογία Κυρίου», μέχρι τῆς εὐλογημένης ἡμέρας, καθ' ἣν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν Ὑμᾶς, διὰ νὰ μεταδώσωμεν τὴν Χάριν τοῦ Θεοῦ και ἀντιληφθῶμεν ἰδίαις ὁμμασι τὰς ψυχικὰς και ἠθικὰς ὑμῶν ἀνάγκας και τὴν πρόδοον ὑμῶν ἐν τῇ πίστει, ἀγάπῃ και εὐσεβείᾳ, και ἐπιχειρήσωμεν ὁμοῦ δι' ἐπιμελοὺς και συντονισμένης ἐργασίας τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων. Ἡ δὲ χάρις τοῦ Θεοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

† Ὁ Κυδωνίας και Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

2. Ο ΗΜΕΡΗΣΙΟΣ ΤΥΠΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

Ἐπειδὴ πρόκειται περὶ ἀνεγνωρισμένης ἱκανότητος ἐπιστήμονος και κληρικοῦ μεγίστου κύρους, ἀνάλογος εἶναι και ἡ ἀρθρογραφία τῶν ἐφημερίδων και περιοδικῶν περὶ αὐτοῦ ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ του. Εἰς τὰς ἐφημερίδας και τὰ περιοδικὰ ὅλων τῶν πόλεων τῆς Κρήτης και τῶν Ἀθηνῶν καταχωρίζονται ἄρθρα, ἀναγράφοντα και ἐξαίροντα τὴν μέχρι τοῦδε σταδιοδρομίαν τοῦ ἐπισκόπου μας, ἐκφράζοντα δὲ ταῦτοχρόνως τὴν ἐλπίδα και τὴν πεποίθησιν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του και εἰς τὸ νέον του ἔργον. Πάντα ὁμως ταῦτα παραλείπομεν και μόνον τὴν κάτωθι μικρὰν, ἀλλὰ περιεκτικὴν πραγματείαν τοῦ ἐπιστηθίου φίλου του κ. Μιχαὴλ Ἰ. Φραντζεσκᾶκη παραθέτομεν :

*Ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ ἐπισκόπου Κυδωνίας και Ἀποκορώνου
κ. Ἀγαθαγγέλου Σηρουχᾶκη*

Εἰς τοὺς θόλους τοῦ σептου τούτου Ναοῦ, τὸν ὁποῖον ἐθεμελίωσεν ἐν ἡμέραις σκληρᾶς δουλείας ὁ πατριωτισμὸς και ἡ πρὸς τὰ θεῖα ἀγάπη τῶν πατέρων μας, συνεπλήρωσαν δὲ και παρέδωσαν εἰς ὕμνον και λατρειαν τοῦ Ὑψίστου αἱ χεῖρες πιστῶν και ἀφωσιωμένων ὁπαδῶν τῆς κληρονομικῆς ταύτης παραδόσεως, ἀκούεται μίᾳ γνώριμος ἐκ τοῦ παρελθόντος φωνή, συγκινοῦσα και συναρπάζουσα τὸ εὐαίσθητον και φιλόθρησκον τοῦτο ἐκκλησίασμα.

Εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ τέκνου τῆς ἐπαρχίας μας, θρέμματος και τούτου τῶν εὐκλεῶν παραδόσεών της, τὰς ὁποίας πιστῶς ἠκολούθησε και ἐτίμησε

εις δλα τὰ στάδια τῆς γονίμου σταδιοδρομίας του, ἥτις περικλείεται εἰς ἔντονον συνεχῆ δρᾶσιν, ἔθνικὴν, κοινωνικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν.

Τὸ πτωχὸ παδί, τὸ ἐξεληθὸν ἀπὸ τὰ ἡμιηρηιωμένα σχολικὰ ὑπόγεια τῶν περιχώρων τῆς Σούρης, διὰ νὰ εὐρεθῆ μετ' ὀλίγον δάκιμος καλόγηρος εἰς τὸ ἔνδοξον Μοναστήριον τοῦ Γουβερνέτου, τὴν κιβωτὸν ταύτην τοῦ ἀσβέστου ἔθνικοῦ πυρός, ὅταν ἡ Πατρίς ἐκήρυξε πανστρατιάν τῶν τέκνων τῆς ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας, ἀνὴρ πλέον, συνέχων ἐν ἑαυτῷ ζωντανὴν τὴν ἔννοιαν τῶν δύο ἀδιασπάστων θεοτήτων, τῆς Πιστεως καὶ τῆς Πατρίδος, λαμβάνει τὸ ὄπλον ἀνά χεῖρας καὶ μάχεται γενναίως ὑπὲρ τῶν ἰδανικῶν τούτων, δίδων τὸ εὐγενὲς παράδειγμα εἰς τὴν ἄλκιμον νεολαίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἥτις ἠλεκτρίζετο, βλέπουσα τὸ ἀτρόμητο καλογεροπαίδι πρῶτον εἰς τὰς Ἐθνικὰς ἐπάλξεις, κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν τοῦ πολεμικοῦ συναγερμού.

Καὶ ὅταν ἡ νίκη ἐπέστεψε τὰ κρητικὰ ὄπλα καὶ οἱ ἄνδρες τοῦ μεγάλου ἀγῶνος ἐκλήθησαν νὰ συνεχίσουν τὸ βαρὺ ἔργον τῆς ἀναστηλώσεως τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ οἰκοδομήματος, ὁ νεανίας σπεύδει καὶ δίδει, ὡς διδάσκαλος πλέον, τὰ φῶτά του καὶ τὴν ψυχὴν του εἰς τὴν γενεάν ἐκείνην, ἥτις τελοῦσα ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἐνδόξων κατορθωμάτων τῶν πατέρων τῆς, τῶν προσφάτων στιγμῶν, ἐσφυρηλάτει τὸ ὕλικόν τῆς ἀναγεννωμένης Πατρίδος, τοῦ ὁποῖου τὴν ἀνάπλασιν μὲ ἔνθεον ζῆλον ἀνέλαβεν ὁ μέγχι τῆς χθὲς ἔνδοξος τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὄπλαρχηγός.

Ὅταν δὲ κατόπιν τὸ ἄστρον του τὸν ὠθῆ, πρὸς τιμὴν τῆς Κρήτης καὶ τοῦ Ἐθνους, εἰς εὐρυτέρους ὀρίζοντας, τὸν βλέπομεν διασκελίζοντα ἐν τῇ ξένη τὰ ἀξιώματα τῆς ἱεραρχίας του, τιμῶμενον παρὰ τῆς Πατρίδος του, ἀλλὰ καὶ τῆς ξένης Ἐπικρατείας, δρῶντα εἰς τὸ πλαίσιον διακεκριμένου ἐπιστημονικοῦ περιβάλλοντος, βαθὺν μύστην καὶ τοῦτον τῆς ἐπιστήμης, ἰδιότητες, αἵτινες τὸν ἀναβιβάζουν μέγχι τῆς περιλάμπρου ἔδρας τοῦ λέκτορος ἑνὸς τῶν πρώτων πνευματικῶν ἰδρυμάτων τῆς Εὐρώπης (Βιέννης), ἵνα ἀπ' αὐτῆς, ὡς ἀπὸ ἔθνικῆς σκοπιᾶς, δυνηθῆ καὶ μεταδώσῃ τὴν αἴγλην τοῦ νεοελληνικοῦ πνεύματος καὶ ἐδραιώσῃ εἰς τὴν συνείδησιν τῆς ξένης νεολαίας τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Χώραν.

Πᾶς τις ἀνερχόμενος, μὲ τοιοῦτον γοργὸν ῥυθμὸν, τὰς βαθμίδας τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοινωνικῆς ἱεραρχίας καὶ ἀπολαύων ἐν τῷ μέσῳ ἔσμου ἀνωτέρων ἀνθρώπων τῶν ἀγαθῶν τῆς εὐζωίας, θὰ ἐδίσταζε νὰ ἀναλάβῃ τὸ τραχὺ ὑπούργημα, εἰς ὃ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολιτεία προῶριζε τελικῶς τὸν διακεκριμένον ἱεράρχην.

Ἄλλ' εἰς τὴν ψυχὴν ἑνὸς ἀνδρός τοῦ καθήκοντος δὲν χωρεῖ ὁ φραγμὸς τοῦ ἀδυνάτου, καὶ ὅταν ὁ εὐθαρσῆς κληρικὸς ἀνεμέτρησε τὰ θέληγτρα τῆς ἀνέτου ζωῆς, ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὸ τραχὺ ἀξίωμα τοῦ Ποιμενάρχου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς ἰδιαιτέρας του Πατρίδος, ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς καρδίας του, ἥτις τῷ ἐπέτασσε νὰ συνεισφέρῃ διὰ τὴν γενέτειράν του τὰς ὑπολοίπους ψυχικὰς καὶ ὕλικὰς δυνάμεις του, ὡς ἱεραπόστολος καὶ λειτουργὸς τῆς ὑψηλῆς ἰδέας, ἡ ὁποία εἶχεν ἀνάγκην ὑπηρετῶν, οἷος ἐκεῖνος. Καὶ θαρραλέος, πρὸ τοῦ ὄγκου τῶν εὐθυνῶν, ἐγκαταλείπει τὴν πλουσίαν εἰς ἀπόδοσιν τῶν ὀπολαύσεων τῆς ζωῆς χώραν, διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὸ βαρὺ ὑπούργημα, εἰς ὃ, Θεῖα Βουλῆσει καὶ ἐντολῇ τῆς πολιτείας, τὸν ἔταξεν ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία μας.

Καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, προσφιλεῆς συγγενῆς καὶ φίλος, ὅσοτον ἐκ τῶν ὁσῶν μας καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μας, ὁ σεβάσμιος καὶ πολυπόθητος ἱεράρχης, ἐγκαλλώπισμα τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας. Ἀνοίγομεν τὴν καρδίαν μας,

κατὰ δικαίωμα ἀναφαίρετον, ἡμεῖς οἱ συνεπαρχιωταί του, διὰ νὰ κλείσωμεν ἐν αὐτῇ τὴν σεμνὴν φυσιογνωμίαν του, μὲ τὴν βαθεῖαν συναίσθησιν τοῦ ἠθικοῦ κόσμου, ὃν αὐτὴ περικλείει.

Ἦλθες ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, διὰ νὰ ἐπιτελέσης ἐπίμοχθον ἔργον καὶ γνωρίζομεν τὴν ἐξαντλητικὴν πάλην, τὴν ὁποῖαν θὰ διεξαγάγῃς, διὰ νὰ ἐπαναφέρῃς μίαν τάξιν πραγμάτων εἰς τὸν λαόν, τὸν ὁποῖον ἐκλήθης νὰ ποιμάνῃς, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ θεμελιώσῃς τὸ κῦρος τοῦ ἀληθοῦς Λευΐτου εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Χριστεπωνύμου ποιμνίου σου.

Δὲν ἔχεις ἀνάγκην συνεπικούρων εἰς τοῦτο. Αἱ ἀρχαί, τὰς ὁποίας ἔθεσες ὡς ὄρον τῆς ζωῆς σου, τῆς ἐξυπηρετήσεως διὰ τῶν ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν δυνάμεων σου τοῦ καλοῦ, σὲ ἐνισχύουν εἰς τὸ ἔργον σου, τὸ ὁποῖον προώρισται νὰ σημειώσῃ ἐποχὴν ἀνταξίαν τοῦ εὐρέος ἀναδημιουργικοῦ πνεύματός σου καὶ τῶν ἀσαλεύτων χριστιανικῶν πεποιθήσεών σου.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη παρακολουθεῖ ὑπερήφανος τὸ ἀναπλαστικὸν ἔργον σου, ὅπως ὑπερήφανος παρηκολούθει κατὰ τὸ παρελθόν καὶ τὴν πολυσχιδῆ ἐν τῇ ξένην δρᾶσιν σου.

Οἱ λόγοι μου οὗτοι εἶναι ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὴν βαθεῖαν συναίσθησιν, ὅτι ἀπηχούν τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ τῆς τετιμημένης ταύτης ἐπαρχίας, ἣ ὁποία ἔζησε καὶ ζῆ μὲ τὰς ὥραιας ἀναμνήσεις τῶν ἐνδόξων τοῦ παρελθόντος περιόδων, καθ' ἃς αἱ ἀνθρώπιναί ἀρεταὶ ἐξήρθσαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ τῆς εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς ἐκδηλώσεώς των.

Εἶσαι ὁ εὐτυχὴς ἐκπρόσωπος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ζήτησε νὰ ἐπαναφέρῃς εἰς τὴν ψυχὴν τῆς νεολαίας τὰς ὥραιας καὶ ἱστορικὰς παραδόσεις τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, καθ' ἃς δὲν ὑπῆρχον μιση καὶ πάθη, δὲν ὑπῆρχον διαβολαὶ καὶ συκοφανταί. οὔτε αἱ μικρότητες καὶ οἱ συμφεροντολογικοὶ ὑπολογισμοὶ τῆς σήμερον, ἀλλ' ὑπῆρχε καὶ ἐβασίλευε τὸ πνεῦμα τῆς ἀδελφωσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἀρετὴν, ἣ δὲ ἀγάπη καὶ ὁ σεβασμὸς ἀλλήλων ἀπετέλει τὸν ἀδιάσπαστον κρίκον τῆς κοινωνίας τῶν πατέρων μας.

Ὡς ἐκπρόσωπος τῆς ἀληθομονήτου ἐκείνης ἐποχῆς, ζήτησε νὰ ἐνσταλάξῃς εἰς τὴν καρδίαν τῆς σημερινῆς νεολαίας τὸν πόθον πρὸς ἀπομίμησιν.

Εἰς τὴν θεάρεστον ταύτην προσπάθειάν σου συνεπικουροῦν αἱ δεήσεις καὶ αἱ εὐχαὶ τῶν ἡρώων μας πρὸς τὸν Πλάστην.

Στρέψε τὸ βλέμμα καὶ τὴν διάνοιαν πρὸς τὰ ἄνω.

Ἴδου ὑπερθεν τῆς Ὁραίας Πύλης, παρὰ τὴν ὁποῖαν τὴν στιγμὴν ταύτην, ῥιγῶν ἐκ συγκινήσεως ἴστασαι, ἢ λεγεῶν τῶν ἡρώων μας εὐλογεῖ τὸ ἔργον σου.

Εἶναι γνώριμοι αἱ Ἱεραὶ σκιαὶ των, γνώριμοι καὶ εἰς σὲ καὶ εἰς τοὺς συγχρόνους των. Ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἐκεῖ ὡς ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὁ παπᾶ-Μαλέκος ὁ Ἱεράρχης μας.

Στῶμεν εὐλαβεῖς προσκυνηταί τῆς ἱεραῆς μνήμης των! Τὴν στιγμὴν ταύτην τελοῦμεν νοερῶς μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν ψυχῶν των καὶ ἐπικοινωνοῦμεν μετὰ τούτων, διὰ τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ἀδελφοποιητοῦ των, τοῦ συμπολεμιστοῦ των καὶ ἀντλοῦμεν διδάγματα ἀπὸ τὴν ἀκένωτον πηγὴν τῶν ἰδανικῶν τῆς θρυλικῆς ζωῆς των.

Μὲ τὰ ἰδεώδη ταῦτα ἐν τελετῇ, οἷα ἡ σημερινή, συμπαραισταμένων ψυχικῶς μεθ' ἡμῶν καὶ τῶν ἀποδήμων εἰς οὐρανοὺς ὑπερόχων ἀνδρῶν τοῦ Ἀποκορώνου, ὧν ἡ μνήμη παραμένει ἀγῆρωσ, σᾶς παραδίδομεν εὐλαβῶς καὶ ἡμεῖς σήμερον, τὸ προσφιλὲς Ποιμνιόν σας, τὰ σύμβολα τῆς ποιμαντορίας, διὰ νὰ συνεχίσῃτε τὴν γόνιμον εἰς ἔργα ἀναμορφώσεως, ἀλτροῦτι-

σμοῦ καὶ φιλανθρωπίας δρᾶσίν σας, ἐν τῷ μέσῳ τῶν γνωρίμων σας, τῶν συγγενῶν σας, τῶν ἀδελφῶν σας, τῶν φίλων σας καὶ μὲ καθηλωμένην τὴν σκέψιν σας πρὸς τὸν πόνον τῆς δυστυχίας, τὸν ὁποῖον ὑπεκκαίει ἐν σοὶ ἡ ἀνάμνησις τῆς πτωχῆς πατρικῆς καλύβης, ἀφ' ἧς ἐξήλθες καὶ εἶδες τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Ὁμολογῶ καὶ πιστεύω, ὅτι τοῦτο θὰ εἶναι ἐκπλήρωσις ἐνός, τοῦ μοναδικοῦ ἰδεώδους τῆς ζωῆς σου, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ ἀνέκφραστος ψυχικὴ ἱκανοποίησις τοῦ Ποιμνίου σου, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἀποχωρισθῇ ποτὲ τοῦ Ποιμενάρχου του εἰς τὸν ἀνάντη δρόμον τοῦ μεγάλου σκοποῦ, τὸν ὁποῖον οὗτος ἐκλήθη νὰ ἐπιτελέσῃ.

ΜΙΧΑΗΛ Ί. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗΣ
ἐκ Βάμου Ἀποκορώνου,
Δικηγόρος ἐν Ἀθήναις

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ γ.

Ἡ ΠΟΙΚΙΛΗ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΙΤΑΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ (1936 - 1940)

1. ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

Εὐθύς, ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεώς του εἰς τὴν Ἱερὴν Ἐπισκοπὴν Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος παρετήρησεν, ὅτι ὁ κληρὸς αὐτῆς ὑστέρει, ἰδίᾳ εἰς τὸ τελετουργικὸν καὶ τυπικὸν μέρος τῆς ἐκκλησίας, δι' ὃ καὶ συγκαλεῖται συνέδριον, ὥστε νὰ γίνουιν ὑποδείξεις καὶ προπαιδεύσεις παρὰ τῶν ἐμπειροτέρων καὶ περισσότερον μορφωμένων ἱερέων εἰς τοὺς συναδέλφους των, ὥστε νὰ προαχθοῦν καὶ αὐτοὶ καταλλήλως καὶ ἀνταποκριθοῦν πληρέστερον πρὸς τὴν ἀποστολὴν των.

Χάριν τοῦ σκοποῦ τούτου, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ κεφαλαίωδους σημασίας στοιχεῖον διὰ κάθε ἱερωμένον, τῆς ἱεροπρατείας δηλονότι, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐπεξήγησιν ὠρισμένων ἄλλων σημείων τῶν διαφόρων τελετῶν καὶ μυστηρίων, ὅπως ἐπίσης καὶ διὰ νὰ δοθοῦν εἰς τοὺς ἐφημερίους ὠρισμένα κατευθύνσεις μὲ ἀναλόγους συμβουλὰς καὶ νουθεσίας, ἀπεφάσισεν ὁ ἐπίσκοπος νὰ συγκαλέσῃ Ἱερατικὸν Συνεδρίον, ἐν Χανίοις μὲν τὴν 30 Ἰουλίου 1936 διὰ τοὺς ἐφημερίους Κυδωνίας, εἰς Καλύβες δὲ μετὰ ἓνα μῆνα διὰ τοὺς ἐφημερίους Ἀποκορώνου.

Κηρύττων δὲ τὴν ἐναρξιν τοῦ Συνεδρίου τούτου ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος εἶπε τὰ ἑξῆς :

«Λογιζομαι εὐτυχῆς βλέπων συνηθροισμένους πάντας τοὺς ἐφημερίους τῆς Θεοσώστου ἐπαρχίας μου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ἵνα

ἀπό κοινοῦ ἐξετάσωμεν τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ ἀπό κοινοῦ μεριμνήσωμεν καὶ διορθώσωμεν, ἐάν ἐν τῇ ἐξετάσει καὶ συζητήσει ἀπαιτηθῇ διόρθωσις, πράγματα, τὰ ὁποῖα εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε ἐξ ὑπερβολικοῦ πρὸς τὴν ἐπιτελεσιν τῶν καθηκόντων μας ζήλου, δὲν κείνται καλῶς. Εἶναι γνωστὴ ἡ ἀποστολὴ τοῦ κλήρου καὶ πρὸ πάντων τοῦ ἐφημεριακοῦ, ἣτις ἐπιβάλλει εἰς αὐτὸν μεγάλας ὑποχρεώσεις καὶ μεγάλα καθήκοντα ἀπέναντι τοῦ Ὑψίστου καὶ τῆς Κοινωνίας. Εἶναι βαρὺ τὸ φορτίον τοῦ ἱερέως, βαρὺ καὶ δυσβάστακτον, ἀλλὰ ὅμως μόνον διὰ τοὺς πλεονέκτας, κακοῦς καὶ ὄχι εὐσεβεῖς, ἐνῶ ἀντιθέτως διὰ τοὺς ζηλωτὰς τοῦ Εὐαγγελίου ὁ ζυγὸς τοῦ Κυρίου εἶναι χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον τῆς ἱερωσύνης εἶναι ἐλαφρότατον. Οἱ ἱερεῖς εἴμεθα ἡ τοῦ Εὐαγγελίου πόλις, ἡ κειμένη ἐπάνω ὄρους, καὶ ὄλων ἡ προσοχὴ καὶ τὰ βλέμματα εἶναι ἐστραμμένα πρὸς ἡμᾶς καὶ παρακολουθοῦν τὰ ἔργα μας καὶ τὰς πράξεις μας. Ἡμεῖς εἴμεθα ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μεταδίδομεν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ληφθεῖσαν χάριν πρὸς τοὺς χριστιανοὺς διὰ τῶν Μυστηρίων, καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ εἴμεθα τύπος καὶ ὑπογραμμὸς, διότι, ὅταν ἡμεῖς δὲν διάγωμεν βίον ἱεροπρεπῆ, ὅταν ὁ εἰς τὸν ἄλλον κατηγορῆ καὶ μισῆ, ὅταν δὲν εἴμεθα εὐσεβεῖς τὴν πίστιν καὶ τὰ ἔργα, πῶς ὁ λαὸς θέλομεν νὰ μᾶς σέβεται; Ὅταν ὅμως διάγωμεν βίον ἱεροπρεπῆ, ὅταν σεβώμεθα ὁ εἰς τὸν ἄλλον καὶ δὲν κατηγοροῦμεν ἀλλήλους καὶ κανένα, καὶ εἴμεθα εὐσεβεῖς τὴν πίστιν καὶ τὰ ἔργα, τότε ἐκπληροῦμεν τὴν ἀποστολὴν μας καὶ ἡ Κοινωνία μᾶς σέβεται καὶ μᾶς ἐκτιμᾷ.

Ὅστις ἐπιτελεῖ τὰ Θεῖα Μυστήρια κατὰ συνείδησιν, ὅστις δηλαδὴ εὐσυνειδήτως μεταδίδει τὴν παρὰ Θεοῦ ληφθεῖσαν χάριν, ἐκεῖνος εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ εἶναι ἅγιος, καὶ τούτου τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις λαμβάνει ἐν τῇ ζωῇ του ὡς παράδειγμα, καὶ ἀκολουθεῖ ὁ χριστιανός.

Ὁ ἱερεὺς εἶναι ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ διαμορφωτὴς τῶν ψυχῶν καὶ τοῦ χαρακτήρος τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τῆς μικρᾶς τῶν ἡλικίας, εἶναι ὁ ἠθικὸς ποδηγέτης καὶ ὁ μόνος εἰλικρινῆς σύμβουλος τῆς Κοινωνίας ἐν παντί καὶ πάντοτε, δι' ὃ καὶ αἱ ὑποχρεώσεις του μέγισται καὶ τὸ ἔργον του ἱερὸν.

Εὐχομαι, ὅθεν, ἀπὸ καρδίας, ὅπως τὸ σημερινὸν Συνέδριον ἀποδώσῃ τοὺς καρπούς του ἀγλαοῦς, τοὺς ὁποῖους καὶ πρόσδοκῶμεν, ὥστε νὰ ἐπιστρέψῃτε εἰς τὰς ἐνορίας σας μὲ νέας δυνάμεις καὶ μὲ νέα στοιχεῖα, ἀναγεννημένοι, οἱοὶ πρέπει καὶ νὰ εἴσθε, καὶ ὡς σὰς θέλει καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς καὶ σὰς ἀναμένει καὶ τὸ Χριστεπώνυμον Ποίμνιον».

2. ΤΟ «ΤΑΜΕΙΟΝ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ» ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

Ἐνθυμούμεθα ὅλοι, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος εἰς τὸν ἐνθρονιστήριόν του λόγον ἐτόνισε μετὰ τῆς μεγαλυτέρας μάλιστα θέρητος καὶ βαρύτητος, ὅτι μεταξὺ τῶν πρώτων μελημάτων του θὰ εἶναι καὶ ἡ ἐκδηλωσις ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς του Ἐπισκοπῆς εὐρυτάτης φιλανθρωπίας. Καὶ ὅτι ἡ φιλανθρωπία αὕτη θὰ ἐκδηλωθῇ εἰς κάθε φιλανθρωπικὸν τομέα, ὅπου θὰ παρίστατο ἀνάγκη, εἴτε εἰς τὴν φανερὰν δυστυχίαν, εἴτε εἰς τὴν μὴ φανεράν, εἴτε εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, εἴτε εἰς τοὺς φιλανθρωπικοὺς συλλόγους καὶ σωματεῖα, εἴτε ὅπουδήποτε ἄλλα-

χοῦ. Οὐδεμία δὲ ὄντως ἀμφιβολία ὑπῆρχεν ὡς πρὸς αὐτό, διότι καὶ ὀλόκληρος ὁ προηγούμενος βίος τοῦ σεπτοῦ ἱεράρχου τοιοῦτος ὑπῆρξε. Καὶ πρὸς στιγμὴν ἄς ἐνθυμηθῶμεν τοὺς προστατευθέντας καὶ εὐεργετηθέντας ὑπ' αὐτοῦ ἐν Βενετία καὶ Βιέννῃ. Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοῦ διάθεσις καὶ σκέψις ἔχει ἐνυφανθῆ πλέον μὲ τὴν φιλανθρωπίαν αὐτήν. Εἶπομεν καὶ ἄλλοτε, ἡ ψυχὴ του πονεῖ καὶ ἡ καρδιά του κτυπᾷ ἀπὸ συγκίνησιν, ὡσάκις βλέπει καὶ διακρίνει τὴν δυστυχίαν. Ὁ ἄνθρωπος δι' αὐτόν εἶναι συνάνθρωπος καὶ κάθε πόνος, κάθε θλίψις, κάθε στέρησις οἰουδήποτε ἀνθρώπου συγκλονίζει καὶ συνταράσσει αὐτόν. Καὶ περὶ μὲν τῆς φιλανθρωπικῆς δράσεως τοῦ ἐπισκόπου Ξηρουχάκη εἰς τοὺς ἄλλους τομεῖς δὲν θὰ ὁμιλήσωμεν τώρα, ἀλλὰ θὰ περιορισθῶμεν εἰδικῶς μόνον διὰ τὸ «Ταμεῖον Ἐλεημοσύνης» τῆς Ἐπισκοπῆς του. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἐν φιλόπτωχον ταμεῖον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδρυθῆ ἀπὸ τὸν προκατόχον του ἀείμνηστον ἐπίσκοπον Ἀγαθάγγελον Νινολάκην. Ὁ μηχανισμὸς του ἦτο, ὅτι διωκεῖτο ἀπὸ συμβούλιον, τοῦ ὁποῖου προήδρευεν ὁ ἐπίσκοπος, ἐκλεγόμενον δὲ ἀπὸ μέλη, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ ἐγγραφῆ πᾶς τις, πληρώων μνησίαν συνδρομὴν. Ἀπὸ τὰς συνδρομὰς αὐτὰς διετίθετο ἐκάστοτε ποσὸν τι, εἴτε τακτικῶς κατὰ μῆνα, εἴτε καὶ ἐφ' ἅπαξ εἰς τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας. Ὑπῆρξαν δὲ ὄντως περίοδοι, καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδρυτοῦ του ἐπισκόπου, καθ' ἃς τὸ «Ταμεῖον Ἐλεημοσύνης» τοῦτο διεδραμάτισε σπουδαιότατον ρόλον διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῆς φανερᾶς καὶ τῆς κρυφῆς δυστυχίας τῆς πόλεως Χανίων καὶ τῆς ὑπαίθρου. Εὐνόητον, ὅτι ἡ κίνησις τοῦ Ταμεῖου αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν δραστηριότητα κατὰ πρῶτον λόγον τοῦ προέδρου ἐπισκόπου, καὶ κατὰ δεύτερον, τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου του. Δι' ὃ καὶ ἐπὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ Ἀγαθαγγέλου Νινολάκη εἶχε τοῦτο ἀδρανῆσει καὶ καταπέσει, καὶ ἀπλῶς ἐφυτοζῶει, σχεδὸν μὴ ὑφιστάμενον εἰς τὴν πραγματικότητα, ὅταν ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ἱερὰν τοῦ Ἐπισκοπῆν ὁ νῦν ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης. Διὰ τοῦτο ὁ νέος ἐπίσκοπος ἔπρεπε νὰ τὸ διοργανώσῃ ἐκ νέου, νὰ τὸ ἐξυψώσῃ καὶ νὰ τὸ ἐπιβάλῃ ἀπολύτως εἰς τὴν συνείδησιν τῶν συμπολιτῶν του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἐπέτυχεν, ὥστε νὰ ἀποβῆ, σὺν τῷ χρόνῳ, φιλανθρωπικὸς ὀργανισμὸς πρώτης τάξεως, τιμήσας καὶ τιμῶν τὴν Ἱερὰν Ἐπισκοπὴν Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου καὶ μάλιστα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ ζητήσουν, ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ ἄλλα διαμερίσματα τῆς Κρήτης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Κύπρον καὶ ἀλλαγῶν τὸ καταστατικὸν τοῦ Ταμεῖου τούτου, ἵνα ἰδρῦσούν καὶ ἐκεῖ παρόμοια Ταμεῖα Ἐλεημοσύνης.

3. ΤΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΤΟΥ ΔΙΑ ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

Εὐθύς, ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐγκαθιδρούσεώς του εἰς τὴν Ἱερὰν Ἐπισκοπὴν του, ὁ ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του, σὺν τοῖς

ἄλλοις, καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος τοῦ πνευματικοῦ του Ποιμνίου, κατὰ τρόπον, ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον, ἀποτελεσματικὸν καὶ περισσότερον ἐνεργόν. Εἶχε προσέξει δηλ. καὶ εἶχεν ἀντιληφθῆ ἀπὸ τὴν μακρὰν του πείραν εἰς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα, ὅτι, διὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς θείας διδασκαλίας, ἢ χριστιανικῆ πίστις καὶ ἢ ἀλληλεγγύη ἐμπεδοῦται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν, δι' ὃ καὶ ἐθεώρει τὸ κήρυγμα, ὅπως καὶ κατὰ τὸν ἐνθρονιστήριόν του λόγον ἐδήλωσεν, ὡς ἀπαραίτητον καὶ ὡς μόνον μέσον διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ ἐξύψωσιν τῆς θρησκευτικότητος τῶν Χριστιανῶν. Καὶ πράγματι, ἐὰν δὲν διαφωτισθῆ, δὲν διδαχθῆ καὶ δὲν κατηχηθῆ ἡ χριστιανικὴ ψυχὴ, δὲν δύναται ἀσφαλῶς νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. Διότι ἄλλως τὰ πάντα καταλήγουν εἰς τοὺς τύπους, οἱ τύποι ὅμως οὐδέποτε δύνανται νὰ ἀποτελέσουν τὸ περιεχόμενον μιᾶς θρησκείας. Μὲ αὐτὰς τὰς σκέψεις ἐστράφη εὐθὺς ἀμέσως ὁ ἐπίσκοπος Ξηρουχάκης πρὸς τὸ θεῖον κήρυγμα ὑπὸ ποικίλας μορφάς. Καὶ οὕτω καθιερώθη κήρυγμα ἐπ' ἐκκλησίας, κήρυγμα λαϊκόν, ἤρχισαν δὲ καὶ τακτικαὶ θρησκευτικαὶ ὁμιλίαι εἰς ὥρας μὴ συμπιπούσας μὲ τὴν θεῖαν λειτουργίαν ἢ ἄλλας ἱεροτελεστίας καὶ ἰδρύθησαν καὶ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα. Εἰς πάντας τοὺς ἱεροὺς ναοὺς τῆς πόλεως Χανίων καὶ εἰς πολλοὺς τῆς ὑπαίθρου, ὅπου ὑπηρετοῦν ὁποσδήποτε μορφωμένοι ἱερεῖς, ἠκούετο τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς τὸ θεῖον κήρυγμα κατὰ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ἀπὸ θεολόγους ἱεροκήρυκας καὶ ἄλλους μορφωμένους κληρικούς. Οἱ ναοὶ ὑπερπληροῦνται τῶρα ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδιὰ, πάσης τάξεως καὶ πάσης ἡλικίας, οἱ ὅποιοι προστρέχουν εἰς αὐτοὺς μὲ μεγαλυτέραν θέρμην διὰ ν' ἀκούσουν τὸ θεῖον κήρυγμα. Ἐκλεκτοὶ θεολόγοι περιβάλλουν τὸν ἐπίσκοπον, ἐν οἷς καὶ τινες προερχόμενοι ἐκ τῆς Ἀδελφότητος τῆς «Ζωῆς» τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπίσης σύλλογοι θρησκευτικοὶ ἰδρύονται πρὸς ὑποστήριξιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τούτου τοῦ ἐπισκόπου. Τοιοῦτοτρόπως ἀπεδείχθη καὶ πάλιν, ὅτι ὁ λαὸς πάντοτε θρησκεύεται καὶ ὅτι οὗτος, ὅταν διῶδῃ, τὸ καλόν, ἀφοῦ τοῦ τὸ ὑποδειχθῆ καταλλήλως, τὸ ἀκολουθεῖ μὲ ζῆλον. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ ἐπ' ἐκκλησίας καὶ τοῦ κατὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν κηρύγματος τούτου, ἐγένοντο καὶ τὰ Κυριακὰ λεγόμενα κηρύγματα, πάντοτε μετὰ μεσημβρίαν, ἵνα εἶναι ὁ λαὸς ἐλεύθερος νὰ προσέρχεται εἰς αὐτά. Τοιαῦτα Κυριακὰ κηρύγματα καθιερώθησαν ἐν τῇ πόλει Χανίων τακτικώτατα εἰς ἓνα ἢ καὶ περισσοτέρους ἱεροὺς ναοὺς, κατὰ τὰς περιστάσεις, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰ χωρία τῆς ὑπαίθρου μὲ ἀποτελέσματα ἀληθῶς θαυμάσια.

4. ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ «ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΧΑΝΙΩΝ», ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1945

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ «Γραφείου Ἱεραποστολῆς» καὶ συμφώ-

ως πρὸς τὸ καταστατικὸν αὐτοῦ συνετελέσθησαν ἐν συντομίᾳ ὑπ' αὐτοῦ τὰ κάτωθι :

1ον) Ἐλειτούργησαν καὶ λειτουργοῦν ἀνελλιπῶς πολλὰ κατώτερα Κατηχητικὰ Σχολεῖα εἰς τοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς τῆς πόλεως καὶ εἰς τινὰ χωρία τῆς ὑπαίθρου, ὡς καὶ δύο Μέσα τοιαῦτα κατηχητικὰ σχολεῖα εἰς τὴν πόλιν, καὶ δύο Ἀνώτερα.

2ον) Δὲν ἔπαυσε τὸ Θ. Κήρυγμα, οὔτε εἰς τὴν πόλιν οὔτε εἰς πολλὰ χωρία τῆς Ἱ. Ἐπισκοπῆς, ἰδιαιτέρως δὲ τὸ ἀπογευματινὸν τοιοῦτο, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς, ἀπετέλει τὴν μόνην πνευματικὴν κίνησιν τοῦ τόπου.

3ον) Γίνονται τέσσαρες Θρησκευτικαὶ συγκεντρώσεις καθ' ἑβδομάδα διὰ τὸν λαὸν ἠθικοκοινωνικοῦ, ἐρμηνευτικοῦ καὶ ἀπολογητικοῦ περιεχομένου, καὶ μία διὰ τοὺς κληρικοὺς ἐπὶ θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων.

4ον) Ἐξεδόθησαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς ὑπὲρ τὰ δέκα πέντε ἔντυπα καταλλήλου ἠθικοθρησκευτικοῦ περιεχομένου πρὸς τὸν φρονήματος τοῦ λαοῦ, ἅτινα καὶ διανεμήθησαν κατὰ χιλιάδας ἀντιτύπων εἰς τὴν πόλιν καὶ τὴν ὑπαίθρον. Συγχρόνως ἐγίνοντο κατάλληλοι δημοσιεύσεις εἰς τὸν καθημερινὸν τύπον.

5ον) Λειτουργεῖ Βιβλιοθήκη τοῦ «Γραφείου Ἱεραποστολῆς», ἔνθα δίδεται ἡ εὐκαιρία εἰς τοὺς μαθητὰς κυρίως, πλὴν τῆς μελέτης των ν' ἀρυσθοῦν καὶ νὰ μάθουν καὶ ἄλλα πράγματα, ὥστε νὰ ἐλκύωνται εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν.

6ον) Πραγματοποιοῦνται κατὰ διαστήματα ἐκδρομαὶ ὑπὸ ὁμίλων τῆς Ἱεραποστολῆς με' ἄσματα, κηρύγματα, λειτουργίας κλπ., διὰ τῶν ὁποίων ἀναπτέροῦται τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, ἰδίως τῶν ἐπαρχιῶν.

7ον) Κατὰ τὴν κατοχὴν, διε' ἡ δυστυχία ἦτο μεγαλύτερα, διὰ τῶν κατὰ συνοικίας τῆς πόλεως ὁμάδων τῆς Ἱεραποστολῆς ἐγίνοντο ἀνελλιπῶς κάθε ἑβδομάδα ἐπισκέψεις τῶν Φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων καὶ διενέμοντο φαγητόν, ψωμί καὶ φρούτα. Καὶ σήμερον ἀκόμη ἐξακολουθοῦν αἱ τοιαῦται ἐπισκέψεις, με' σκοπὸν ὅμως κυρίως πνευματικῆς ἐνιοχύσεως. Τὸ ἔργον τῆς φιλανθρωπίας γενικῶς ἐξησκίθη συστηματικῶς διὰ τοὺς ἀπόρους καὶ τοὺς ἀσθενεῖς.

8ον) Ἐδόθησαν εἰς τὰ κινηματοθέατρα τῆς πόλεως καὶ εἰς πολλὰ κέντρα τῆς ὑπαίθρου θεατρικαὶ παραστάσεις με' ἔργα. «Ἡ Φάτινη» τὰ «Θεφανά», «Ὁ Ἀβραάμ», «Ὁ Ἰωσήφ», «Ἡ Σωσσάνα» καὶ «Ἡ Σκλαβωμένη Κρήτη», ἐπαναληφθεῖσαι πλειστάκις, τὰ δὲ συλλεγόμενα ποσὰ διετίθεντο διὰ φιλανθρωπικοὺς σκοποὺς.

Τοιοῦτο ἐν συντομίᾳ τὸ ἐπιτελεσθὲν ἔργον ὑπὸ τοῦ Γραφείου Ἱεραποστολῆς Χανίων, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν μικρὰν ἐποχὴν τῆς κατοχῆς, ὡς τὸ περιγράφει ὁ προϊστάμενος αὐτοῦ ἀρχιμανδριάης κ. Τιμόθεος Παπουτσάκης. Σήμερον τείνει νὰ καλύψῃ καὶ ἄλλους τομεῖς τῆς πνευματικῆς ζωῆς διὰ διαλέξεων, διὰ συστηματικῆς ἐξομολογή-

σεως κλπ.

Δέον νὰ προστεθῆ, ὅτι οἱ ἐπιφανεῖς Θεολόγοι ἱεροκήρυκες τῆς Ἱεραποστολῆς μεταφέρουν τὰς θεησκευτικὰς ὁμιλίαις των καὶ ἀπὸ τοῦ Βήματος τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Χρυσόστομος» τῶν Χανίων, ὅπου καὶ πάλιν διακρινόμενοι, ἐξαιροῦν ἔτι ὑψηλότερον τὸ γόητρον τῆς ἐκκλησίας, ἀποσπῶντες τὰ συγχαρητήρια πάντων, ἐπισήμων καὶ μὴ διὰ τὴν τοιαύτην τῆς ἐκκλησίας προσπάθειαν, ἱκανοποιουμένου οὕτως ἀπολύτως καὶ τοῦ κυρίως μογλοῦ τῆς ὅλης ἠθικοθεησκευτικῆς αὐτῆς δράσεως, τοῦ ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου.

5. ΤΑ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΣ Ι. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

Ἄλλο κέντρον διδασκαλίας θεησκευτικῶν μαθημάτων ἐκ μέρους τῆς ἐκκλησίας εἶναι τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, ἐκκινουῦντα εἰς τὸ ἔργον των ἀπὸ τὸ «ἀρχὴ σοφίας, φόβος Κυρίου». Ἡ σοφία, δηλ., ἦτοι ἡ μάθησις καὶ ἡ πρόοδος ἄρχεται ἐν αὐτοῖς ἀπὸ τὴν Μεγάλην καὶ θεῖαν προσωπικότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἀπὸ τὴν πίστιν δηλ. εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὰς ἄλλας χριστιανικὰς ἀληθείαις, ὅτε, μὲ βάσιν καὶ θεμέλιον αὐτὰς καὶ μὲ μεγάλον σεβασμὸν πρὸς τὰ θεῖα, προχωρεῖ ὁ μαθητὴς κατόπιν καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἐγκύκλια μαθήματα καὶ λοιπὰς γενικὰς γνώσεις. Εὐνόητον δέ, ὅτι ὁ οὕτω μορφωθείς καὶ διδαχθεὶς, καὶ καλὸς χριστιανὸς ἀποβαίνει καὶ καλὸς ἄνθρωπος καὶ καλὸς κοινωνικὸς παράγων γίνεται. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἐπίσκοπος Ξηρουχάκης πιστεύει ἀπολύτως, ὅτι δὲν δύναται τις νὰ γίνῃ καλὸς πολίτης, ἂν δὲν ἔχη γίνῃ προηγουμένως καὶ καλὸς χριστιανός, καὶ διὰ νὰ γίνῃ τις καλὸς χριστιανὸς πρέπει νὰ μορφωθῆ ὡς τοιοῦτος, διδασκόμενος ἀναλόγως, ἢ τοιαύτη δὲ μόρφωσις ἀποκτᾶται μόνον μὲ ὠρισμένας προϋποθέσεις, ἐν αἷς μία εἶναι καὶ ἡ ἐν ταῖς κατηχητικοῖς σχολείοις διδασκαλία, διὰ τοῦτο πάντοτε ἀκούεται ὁ ὡς ἄνω ἐπίσκοπος νὰ βροντοφωνῆ καὶ νὰ ἐπιμένῃ λέγων, ὅτι δίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὰ κατηχητικὰ σχολεῖα διὰ τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὅποια πιστεύει ὅτι δύναται νὰ ἀποδώσωσιν αὐτά, πρᾶγμα, διὰ τὸ ὅποιον καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἐξάπλωσίν των, μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου χωρίου τῆς ἐπισκοπικῆς του περιφέρειας.

6. ΓΕΝΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ

Ἀπὸ ὅσα εἶπομεν ἄνωτέρω, σχετικὰ μὲ τὴν κίνησιν καὶ πρόοδον τῆς Ἱερῆς Ἐπισκοπῆς Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ἐπὶ τοῦ ἀρχιερέως Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη καὶ ἀπὸ ὅσα θὰ μνημονεύσωμεν παρακατιόντες, προκύπτει, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος οὗτος ἐπεβλήθη γενικῶς ὡς μία ἐξοχος ἐκκλησιαστικὴ φυσιογνωμία ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλά-

δος, ὅπως καὶ πέραν αὐτῆς, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Ἀμερικῆς. Πράγματι ἡ ἐπισκοπικὴ του περιόδου φέρει τὴν ἰδιαιτέραν σφραγίδα τῆς προσωπικῆς του ἀξίας καὶ δραστηριότητος. Διότι, εὐθύς ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἀνόδου του εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον τῶν Χανίων, ἐχάραξε νέους δρόμους καὶ κατευθύνσεις περὶ τὴν ἐνεργὸν πίστιν καὶ χριστιανικὴν ἀγάπην τοῦ Ποιμνίου του, ὥστε ἡ Ἱερά του Ἐπισκοπὴ ν' ἀποτελῇ ὑπόδειγμα καὶ πρότυπον.

Σχετικὰ μὲ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἐπισκόπου ἔχουν ἀναγράψει ἐκτενῆ σχόλια, μεταξὺ πλείστων ἄλλων, καὶ ὁ «Ἑλληνικὸς Ἀστὴρ» τῆς Νέας Ὑόρκης τῆς 12.2.37, ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ Γίγαντες τῆς Ὁρθοδοξίας».

7. ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΧΑΝΙΩΝ (ΧΡΥΣΟΠΗΓΗΣ)

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς Κρήτης ἐποπτεύει ἡ Ἱερά Σύνοδος Κρήτης, καὶ ὡς ἐκπρόσωπος αὐτῆς ὁ ἐκάστοτε Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου. Δι' ὃ καὶ ἔτυχεν ἡ Σχολὴ αὕτη τῆς ἀμεριόστου προστασίας καὶ ἐνισχύσεως τοῦ ἐπισκόπου Ξηρουχάκη, ὁ ὁποῖος ἐπέδειξεν ὁμέσως δι' αὐτὴν μέγιστον ἐνδιαφέρον. Παλαιὸς τρόφιμος καὶ αὐτὸς τοῦ ἱεροδιδασκαλείου Ἀγίας Τριάδος Ἀκρωτηρίου Χανίων, ὑπῆρξε πάντοτε θαυμαστῆς καὶ ὑποστηρικτῆς τῶν ἱερατικῶν σχολῶν. Ἄλλως τε, ἄνευ τῶν σχολῶν αὐτῶν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ τὸ γνωστὸν πρόγραμμά του, καὶ νὰ ἐκπληρωθοῦν καλὰ ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας εἶχε δώσει κατὰ τὸν ἐνθρονιστήριόν του λόγον, ὅτι δὲν θὰ χειροτονῇ, αὐτὸς τουλάχιστον, εἰς τὸ ἐξῆς ἱερεῖς, ἐὰν δὲν εἶναι ἀπόφοιτοι τῶν Ἱερατικῶν ἢ ἄλλων ἰσοτίμων σχολῶν, ὥστε νὰ ἔχουν ἐπαρκῆ μόρφωσιν. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἔπρεπε νὰ λειτουργῇ καὶ ἐν Κρήτῃ Ἱερατικὴ Σχολή, διότι ἄλλως θὰ ἦτο ἀδύνατον εἰς τοὺς Κρητικόπαιδας νὰ μεταβαίνουν ἀλλαγῶν διὰ τοιαύτας σπουδᾶς. Τοῦτο καὶ ἔγινε, τεθείσης εἰς λειτουργίαν τῆς Ἱ. Σχολῆς Χανίων μὲ σταθερὰς βάσεις. Ἡδη δὲ πᾶσα φροντις καὶ προσπάθεια καταβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ὥστε νὰ λειτουργῇ αὕτη ἀκόμη ἀρτιώτερον, συντελοῦντος πάντοτε αὐτοῦ, ὡς τοῦ κυρίου μοχλοῦ τῆς κανονικῆς λειτουργίας της.

Εἰς τὴν Σχολὴν αὐτὴν εἶναι προσηρημένον καὶ Ἱερατικὸν Φροντιστήριον διὰ τοὺς μὲ κατώτερα προσόντα ἐψηφισμένους ἱερεῖς ἐξ ὅλης τῆς Κρήτης, τὸ ὁποῖον τυγχάνει ἐπίσης ἀμεριόστου προστασίας καὶ ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους τοῦ ἐπισκόπου.

8. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΠΡΟΑΓΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΧΡΥΣΟΥΝ ΣΤΑΥΡΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α΄, ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΕ ΚΑΙ ΔΙΑ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΜΕΤΑΛΛΙΩΝ

Ἐχομεν εἶπει ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης, δταν ἦτο ἀρχιμανδρίτης εἶχε τιμηθῆ, διὰ τὰς καλὰς αὐτοῦ ὑπηρεσίας πρὸς τὴν Πατρίδα, μὲ τὸ παράσημον τοῦ Ἀργυροῦ Σταυροῦ Γεωργίου Α΄. Ἐπίσης ἔχομεν εἶπει, ὅτι νεώτατος, ἱεροδιάκονος ἔτι, ἐπολέμησε καὶ ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος του. Δι' αὐτὰ, καὶ διότι βραδύτερον, κατὰ τοὺς πολέμους 1912—13, προσέφερε πολιτιμοτάτας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα, ὡς καὶ διότι, ὀλίγον βραδύτερον, ὡς στρατιωτικὸς ἱερεὺς διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους, οἵτινες ὑπρέτουν τότε εἰς τὸν Ἰταλικὸν στρατόν, ἔδρασε καὶ πάλιν ἀξιολόγως, μὴ ὑστερήσας ἀπὸ ἀπόψεως πατριωτισμοῦ καὶ ἐθνικῆς ἀποστολῆς, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ διὰ τὴν ἔξοχον ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν αὐτοῦ δρασιν, τὴν γνωστὴν ἄλλως τε καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ σημείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχομεν προχωρήσει τῆς βιογραφίας αὐτοῦ, καὶ τὴν ὁποῖαν ἐν πολλοῖς καὶ ἀλλαγῶν ἔχομεν σκιαγραφῆσει, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἤχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν, καὶ πολὺν δικαίως, νὰ προαγάγῃ αὐτὸν εἰς τὸν Χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Τάγματος Γεωργίου τοῦ Α΄, καὶ νὰ ἀπονείμῃ εἰς αὐτὸν καὶ τὰ ἀναμνηστικὰ μετὰλλια τῆς ἐκστρατείας 1912—13 κατὰ τῆς Τουρκίας, ὡς καὶ τῆς ἐκστρατείας 1913 κατὰ τῆς Βουλγαρίας.

9. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΣΥΣΣΙΤΙΑ

Ἀπὸ τὰς ἐπισκέψεις, τὰς ὁποίας ἔκαμεν ὁ Θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος εἰς τὰ σχολεῖα, καὶ δὴ εἰς τὰ δημοτικὰ, τῆς πόλεως Χανίων, παρετήρησεν, ὅτι πολλοὶ μαθηταὶ τῶν σχολείων αὐτῶν ἦσαν καχεκτικοὶ καὶ ἀδύνατοι, λόγῳ κακῆς διαίτης. Εἰς πολλοὺς μάλιστα ἦσαν καὶ ἐκδηλα τὰ σημεῖα τῆς ἀθρεψίας καὶ τῆς κακῆς διαβιώσεως αὐτῶν. Ἀμέσως ὁ φιλάνθρωπος ἐπίσκοπος προῆλθεν εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἡ μόρφωσις εἰς τὰ σχολεῖα δὲν ὠφελεῖ, παρὰ μᾶλλον πρόξενος βλάβης γίνεται. «Νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιῆς», ἔλεγον οἱ πρόγονοί μας, καὶ, δταν τὸ σῶμα δὲν εἶναι ὑγιῆς, τότε καὶ τὸ πνεῦμα δὲν δύναται νὰ ἐξυγιανθῆ καὶ νὰ καλλιεργηθῆ, ὥστε νὰ μορφωθῆ. Πρωτίστως παρίσταται ἀνάγκη νὰ τροφῆ τὸ καχεκτικὸν παιδίον, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ὀργανισμὸν ὑγιᾶ, μεθ' ὃ θὰ ἐπακολουθήσῃ γοργότερον ἡ πνευματικὴ μόρφωσις. Διὰ τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος ἐτέθη ἀμέσως εἰς κίνησιν. Ἐσχημάτισε τὴν γνώμην, ὅτι μόνον μαθητικὰ συσσίτια δύνανται νὰ θεραπεύσουν τὴν κατάστασιν. Νὰ παρέχεται δηλ. ἐντὸς τῶν σχολείων παρεσκευασμένη ἀνάλογος καὶ κατάλληλος τροφή εἰς τοὺς μαθητάς, ὥστε νὰ ἐνδυναμωθῆ ὁ ὀργανισμὸς αὐτῶν, καὶ οὕτω νὰ ἐξυγιανθῆ ἡ

νοσηρὰ αὐτῶν κατάστασις. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπητιοῦντο δαπάναι καὶ ἔξοδα πολλὰ. Ὁ ἐπίσκοπος δίδει πρῶτος τὸ παράδειγμα, συνεισφέρον ἕκ τῶν ἰδίων, καὶ διὰ σχετικῶν κηρυγμάτων ἐπ' ἐκκλησίας καὶ συναφῶν ὁμιλιῶν εἰς κάθε παρουσιαζομένην περίπτωσιν κατορθώνεται νὰ συλλεγῇ ἀρκετὸν ποσόν, συνεπικουρούσης καὶ τῆς ἀνωτάτης ἐνταῦθα πολιτικῆς Ἀρχῆς διὰ σημαντικῆς ὑλικῆς ἐνισχύσεως. Τοιοῦτοτρόπως ἀρχίζουν νὰ λειτουργοῦν τὰ μαθητικὰ συσσίτια. Συγκροτεῖται μεγάλη ἐπιτροπή, ἣτις διαχειρίζεται αὐτά, καὶ ἐπισήμως τελοῦνται τὰ ἐγκαίνια αὐτῶν, ὅποτε ὁ ἐπίσκοπος, λαβὼν τὸν λόγον, ἐξαιρεῖ τὴν σημασίαν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ προτρέπει καὶ πάλιν νὰ συνεισφέρῃ ἕκαστος κατὰ προαίρεσιν, μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἐπιτελεῖ θεάρεστον ἔργον. Ἐν συνεχείᾳ στρεφόμενος πρὸς τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν λέγει τὰ ἑξῆς : « Παρηκολούθησα Ὑμᾶς εἰς τὴν διδασκαλίαν σας πρὸ ἡμερῶν καὶ ἔμεινα κατενθουσιασμένος. Σᾶς συνεχάρην καὶ δι' ἰδιαιτέρου ἐγγράφου μου, διότι εἴσθε ἄξιοι συγχαρητηρίων. Ἐπιθυμῶ ὅμως τῶρα νὰ στρέψητε ἀμέριστον τὴν προσοχὴν σας καὶ περὶ τὴν σωματικὴν εὐρωστίαν τῶν μαθητῶν σας. Πρέπει νὰ γίνουν ὑγιεῖς καὶ εὐρωστοὶ ὀργανισμοί, ὅσοι δὲν εἶναι, ἄλλως ματαιοπονεῖτε εἰς τὸ ἔργον σας. Πρὸς τοῦτο ιδρύσαμεν τὰ μαθητικὰ αὐτὰ συσσίτια διὰ τοὺς μαθητὰς σας, καὶ ἤδη τὰ παραδίδομεν εἰς σᾶς, νὰ τὰ διευθύνετε καὶ νὰ τὰ παρακολουθῆτε. Τὸ νέον σας αὐτὸ ἔργον εἶναι ἐξ ἴσου σοβαρόν, ὅπως καὶ τὸ διδακτικόν σας τοιοῦτο. Εὐχομαι, ἵνα, ἐντὸς ὀλίγου, ἐπιθεωρῶν τὰ συσσίτια ταῦτα, εὐρεθῶ εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ σᾶς συγχαρῶ καὶ πάλιν, ὅπως σᾶς συνεχάρην καὶ διὰ τὰ διδακτικά σας καθήκοντα». Πράγματι ἡ νέα αὕτη κίνησις τοῦ ἐπισκόπου ηὐχαρίστησε τοὺς πάντας, διδάσκοντας καὶ διδασκομένους, ἐπιθεωρητὰς καὶ λοιποὺς παρισταμένους, ὡς καὶ ὀλόκληρον τὴν κοινωνίαν, ἣτις καὶ πάλιν ἐκδηλώνει τὴν χαρὰν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν της, διότι ἡ Ἐκκλησία της δὲν μένει ποτὲ νεκρὰ καὶ ἀργή, ἀλλ' ὡς ζῶσα καὶ δρῶσα ὑποδεικνύει καὶ πράττει πάντοτε τὸ καλόν, προάγουσα οὕτω τὴν κοινωνίαν εἰς ἀνώτερον ἐπίπεδον πολιτισμοῦ. Παραλείπομεν σχετικὰ ἐγγράφα τῶν ἐπιθεωρητῶν τῶν σχολείων, ὡς καὶ ἀρθρίδιον τῆς ἐφημερίδος Χανίων «Βῆμα Λαοῦ» τῆς 28—1—38. Τὰ μαθητικὰ ταῦτα συσσίτια παρέλαβε κατόπιν τὸ κράτος, τὰ ὅποια, λειτουργοῦν καὶ σήμερον ὡς κρατικὰ ὅμως.

10. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ Η ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Εἶπομεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἐνδιαφέρεται ζωηρότατα διὰ τὰ ἀτροφικὰ καὶ καχεκτικὰ παιδιὰ, τὰ φοιτῶντα εἰς τὰ Σχολεῖα, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ αὐτὰ τὸ ταχύτερον ὑγιᾶ καὶ εὐρωστα, δι' ὃ καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα νὰ ιδρυθοῦν δι' αὐτὰ μαθητικὰ συσσίτια. Δὲν περιορίζεται ὅμως μέχρις ἐδῶ μόνον τὸ

ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοφιλεστάτου, ὅσον ἀφορᾷ τὴν σωματικὴν ἀγωγὴν τῶν κρητικοπαίδων, ἀλλὰ παρακολουθεῖ τούτους καὶ μετὰ τὸ σχολεῖον, συνιστῶν πάντοτε εἰς αὐτούς νὰ δίδουν σπουδαιοτάτην σημασίαν, παραλλήλως πρὸς τὴν πνευματικὴν, καὶ εἰς τὴν σωματικὴν ἀγωγὴν των καὶ νὰ θεωροῦν τὸ σῶμά των, ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδεμία πρόοδος δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ. «Διὰ νὰ γίνῃ τις τέλειος ἄνθρωπος», προσθέτει ὁ ἐπίσκοπος εἰς σχετικὴν ὁμιλίαν τοῦ πρὸς Σύλλογον Νέων τῶν Χανίων, εἰς μίαν τοῦ ἐπισκεψιν καὶ ἐπιθεώρησιν αὐτῶν, «πρέπει νὰ κατέχει τρία τινά α'.) σῶμα ὑγιές, β.) νοῦν ἀνεπτυγμένον καὶ γ.) καρδίαν θερμήν. Σεῖς πρέπει νὰ στρέψετε τὴν προσοχὴν σας καὶ εἰς τὰ τρία αὐτά, ἐκινουῦντες ἀπὸ τὸ σῶμα, διότι τὸ σῶμα εἶναι καὶ τὸ ἐνδιαίτημα τῶν λοιπῶν πνευματικῶν ὑποστάσεων τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὑγιαίνοντος αὐτοῦ, ὑγιαίνουν καὶ τὰ ἄλλα καὶ ἀντιθέτως. Ποτὲ νὰ μὴ θελήσετε τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ τὸ ὑποβιάσῃτε εἰς μέσον ἐξυηρητικῶν κατωτέρων παθῶν καὶ ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν, ἀλλὰ νὰ προωθήσετε αὐτό, μέχρι τοιοῦτου σημείου ἐξευγενισμοῦ, ὥστε νὰ σεμνύνεσθε δι' αὐτό. Μὴ λησμονεῖτε ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι ἠθέλον τὸν ἄνθρωπον «καλὸν κάγαθόν», ἦτοι τέλειον κατὰ τὸ σῶμα καὶ τέλειον κατὰ τὴν ψυχὴν. Τοιοῦτους σᾶς θέλομεν καὶ ἡμεῖς σήμερον, μὲ ζηλευτὰ σώματα καὶ χαριτωμένας ψυχάς, μὲ σωματικὴν εὐρωστίαν καὶ μὲ ἀνεπτυγμένην ἀντίληψιν καὶ χριστιανικὴν καρδίαν».

Εὐνόητον, ὅτι τὰ ἀποτελέσματα καὶ ἡ ἐπίδρασις τῶν τοιούτων ὁμιλιῶν τοῦ Ἐπισκόπου εἶναι σπουδαιοτάτα καὶ χρησιμώτατα, διότι ἐπισκεπτόμενος οὗτος τοὺς τοιοῦτους συλλόγους καὶ τὰ τοιαῦτα σωματεῖα τῶν «νέων» ἐπέβαλλεν εἰς αὐτούς πάντοτε ὑγιεῖς ἀρχάς καὶ χριστιανικὰς ἀντιλήψεις, δι' ὃ καὶ ἠὲ χαριστοῦντο καὶ αὐτοὶ καὶ εὐγνωμοσύνην πάντοτε ἀπέδιδον εἰς τὸν θεησκευτικὸν των πατέρα καὶ καλὸν των ποιμένα, φιλοτιμούμενοι ἐκ παραλλήλου ποῖος ἐξ αὐτῶν νὰ ἐνωτισθῇ περισσότερο ἀπὸ τὸν ἄλλον τὰς συμβουλὰς καὶ νοουθεσίας τοῦ Ἐπισκόπου καὶ καλοῦ των διδασκάλου. Ὁ ἡμερήσιος τύπος τῶν Χανίων ἐξαίρει καὶ τὴν πατριωτικὴν ὄντως ταύτην δρᾶσιν τοῦ ἐπισκόπου Ξηρουχάκη καὶ συγκαίρει αὐτὸν διὰ τὴν νέαν του πρωτοβουλίαν, εὐχαριστημένος, διότι πράγματι δὲν ἀφήνει οὗτος εὐκαιρίαν νὰ μὴ κάμῃ καὶ μίαν νέαν σοβαρὰν χειρονομίαν εἰς φιλανθρωπικὴν κίνησιν, καὶ γενικῶς εἰς ἐξύψωσιν τῆς Κοινωνίας. Καὶ ὄντως αἱ βάσεις μιᾶς κοινωνίας εἶναι ἡ νεολαία αὐτῆς, καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θέλει νὰ κατευθύνῃ τὴν κοινωνίαν πρὸς τὸ καλόν, πρέπει νὰ ἐκκινήσῃ ἀπὸ τὴν νεολαίαν της, τὰ χρυσᾶ ὄνειρα πάντοτε τοῦ μέλλοντος τῆς Πατρίδος.

Παραλείπομεν σχετικὰ ἄρθρα τῶν ἐφημερίδων «Βήματος τοῦ Λαοῦ Χανίων» τῆς 5.8.38 καὶ «Ἐθνικῆς Φωνῆς Χανίων» τῆς 13.5.38.

II. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΝΥΚΤΕΡΙΝΑΙ ΣΧΟΛΑΙ ΧΑΝΙΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1945

Ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, ὅτι ἡ νεολαία ἀποσπᾷ πάντοτε ἀμέριστον τὴν προσοχὴν καὶ συμπάθειαν τοῦ ἐπισκόπου Ξηρουχάκη. Μέχρι σήμερον δὲ ἀντέκρουσεν οὗτος αὐτὴν εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια, εἰς τοὺς παιδικοὺς συλλόγους καὶ γενικώτερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα. Ἄλλ' ἤδη, ἀπὸ τοῦ 1938 ἐξακολουθητικῶς καὶ μέχρι σήμερον, ἀντικρῦζει αὐτὴν καὶ εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθείσας, καὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ αὐτοῦ διοργανωθείσας, Νυκτερινὰς Σχολάς. Εἰς τὸ ἐρευνητικὸν δηλ. βλέμμα τοῦ ὡς ἄνω ἐπισκόπου ὑπέπεσεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ὁπότε ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ἱερὰν Ἐπισκοπὴν του, ὅτι ὁ ἀναλφαβητισμὸς καὶ ἡ ἀγραμματοσύνη εἶχε μεγάλην ἔκτασιν εἰς τὴν πόλιν τῶν Χανίων, καὶ ὅτι πολλὰ κρητικόπουλα πτωχόπαιδα, ἐργαζόμενα καὶ ἀσχολούμενα εἰς χειρωνακτικὰς ἐργασίας, ἦσαν τελείως ἄμοιρα οἰασδήποτε προπαιδεύσεως καὶ ἐστεροῦντο καὶ τῶν στοιχειωδεδεσμάτων γραμματικῶν γνώσεων, μὴ γνωρίζοντα οὔτε ἀνάγνωσιν, οὔτε γραφήν. Τὸ τοιοῦτο βέβαια καὶ ἄξιον προσοχῆς ἦτο καὶ ἐνέβαλε καὶ εἰς σοβαροὺς λογισμοὺς τὸν κοινωνικὸν ἐρευνητὴν ἐπίσκοπον. Εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα νὰ παρουσιάζωνται τοιαῦτα περιπτώσεις ἀγραμματοσύνης, καὶ δὴ εἰς τὴν Κρήτην, ἣτις πάντοτε διακρίνεται διὰ τὴν φιλομάθειαν τῶν τέκνων της, καὶ ἐπὶ πλέον εἰς τὰ Χανιά, τὰ ὁποῖα πάντοτε ἀποτελοῦν ἕνα πνευματικὸν κέντρον ἀξιόλογον, ἐθεωρήθη σοβαρωτάτη παράλειψις, διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ὁποίας ἐπεδόθη ἀμέσως ὁ ἡμέτερος ἐπίσκοπος, ἐνῶ μέχρι τότε δὲν εἶχε γίνῃ οὐδεμία ἀποτελεσματικὴ κίνησις ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους διὰ τὴν ἰδρυσιν καὶ λειτουργίαν τοιούτων σχολῶν.

Εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι διὰ τὴν πραγμάτωσιν μᾶς σκέψεως ἢ καὶ γενικώτερον μίας ιδέας, πρέπει νὰ εὑρεθῇ καὶ τὸ κατάλληλον πρόσωπον, εἰ δ' ἄλλως οἰαδήποτε ιδέα, ὅσον λαμπρὰ καὶ ἂν εἶναι, νεκροῦται καὶ ἀφανίζεται, πρὶν νὰ πραγματοποιηθῇ. Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὰ ἔτη παρήρχοντο καὶ αἱ Νυκτεριναὶ Σχολαὶ ἔμενον ἀπαράτηρητοι, ἕως οὗτου ὁ ἐπίσκοπος παρετήρησε τὴν ἔλλειψιν ταύτην καὶ ἀνεκίνησε τὸ ζήτημα. Καὶ «ἄμ' ἔπος, ἄμ' ἔργον», διότι ὁ ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος δὲν εἶναι τόσον τῶν λόγων, ὅσον τῶν ἔργων, οὔτε δύνανται νὰ ἐμποδίσουν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ πραγματοποιήσῃ μίαν ιδέαν του, τὴν ὁποῖαν, κρίνας προηγουμένως, εὖρεν ὀρθήν, οὔτε τύποι, οὔτε ἄλλαι κωλυσιεργικαὶ ἀντιλήψεις καὶ παρελκυστικαὶ ἀντιγνωμίαι. Διὸ καὶ καταρτίζει τὴν ἐπὶ τούτῳ Ἐφορείαν τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν, εἰς τὴν ὁποῖαν συμμετέχει καὶ ὁ Ἱερὸς Κληρὸς τῶν Χανίων, ἐνθουσιωδέστατα ἀποδεχθεὶς καὶ αὐτὸς τὰς ἀπόψεις ταύτας τοῦ ἐπισκόπου του. Διορίζονται οἱ διδάσκαλοι τῶν Σχολῶν τούτων καὶ ἀρχίζει ἡ τακτικὴ λειτουργία των, ἣτις ἐξακολουθεῖ καὶ μέχρι σήμερον. Δυσκολία πάντοτε παρουσιάζεται τὴν μισθοδοσίαν τοῦ προσωπικοῦ καὶ τὴν ἀγορὰν γραφικῆς ὕλης καὶ βιβλίων τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπόδιον τοῦτο ὑπερνικᾷται

ἀπὸ τὸν ἀκούραστον ἐπίσκοπον, διότι εἴτε μὲ ἐράνους, εἴτε μὲ δίσκους εἰς τὰς ἐκκλησίας, εἴτε μὲ εἰσφοράς, ἐν αἷς καὶ ἀπὸ τὸ ἰδιαίτερον ταμεῖον τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν ἐκκλησιῶν, εἴτε καὶ μὲ ἀρωγὰς τῆς Γεωκῆς Διοικήσεως Κρήτης, ἡ λειτουργία τῶν Σχολῶν αὐτῶν βαίνει ἀπρόσκοπος καὶ τὰ ἀποτελέσματα, ὡς παρουσιάζονται, εἶναι θαυμάσια. Εἶναι δὲ πολὺ συγκινητικόν, ἀλλὰ καὶ ἱκανοποιητικόν, νὰ βλέπη τις ἐκάστοτε δεκάδας ἢ καὶ ἑκατοντάδας, εἰς τινα τμήματα, μαθητῶν εἰς τὰς τάξεις των, ἀσχολουμένων περὶ τὰ μαθήματά των, καὶ μάλιστα ἐν καιρῶνυκτός, μετὰ τὸν κάματον τῆς ἡμέρας. Ἐδῶ ἔχει τὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν τὸ πρᾶγμα, νὰ μορφωθοῦν ὅπωςδήποτε καὶ νὰ διαπαιδαγωγηθοῦν παιδιὰ, στερούμενα πάσης ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως, καὶ ἐν πολλοῖς παραστρατημένα καὶ ἀλητεύοντα. Ἡ ἐργασία, ποὺ γίνεται εἰς τὰς σχολὰς αὐτάς, ὠφέλησε πολὺ τοὺς μαθητὰς των, καὶ ὡς πρὸς τὰς γνώσεις καὶ ὡς πρὸς τὸ ἦθος, διδάσκουν δὲ ἐν αὐταῖς, πλὴν τῶν διδασκάλων των καὶ ἱερεῖς τῶν Χανίων, ἐκ περιτροπῆς, ὅπως ἐνίοτε καὶ αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος, τοῦ ὁποῦ ἡ ἐθνικὴ καὶ χριστιανικὴ φωνὴ ἀκούεται καὶ ἐνταῦθα, διδάσκοντος καὶ νουθετοῦντος καὶ ἐπευλογοῦντος ἅμα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Ἐκ παραλλήλου καὶ οἱ ἐπιθεωρηταὶ τῶν Δημ. σχολείων ἐπεθεώρουν καὶ ἐδίδασκον πολλάκις εἰς τὰς Νυκτερινὰς Σχολὰς, συντελοῦντες καὶ οὗτοι εἰς τὴν καλὴν λειτουργίαν αὐτῶν. Πολλὰ δὲ εἶναι τὰ παραδείγματα μαθητῶν τῶν τοιούτων Σχολῶν, καὶ δὴ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς λειτουργίας των, οἱ ὁποῖοι τώρα, μεγάλοι ἄνδρες πλέον, εὐγνωμονοῦν τὸν ἐπίσκοπον δι' ὅσα ἔμαθον εἰς τὰς Νυκτερινὰς Σχολὰς, ὠφελθέντες τὰ μέγιστα. Λεπτομερείας περὶ τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν δὲν ἀναγράφομεν, παραθέτοντες μόνον μερικὰ χαρακτηριστικὰ δημοσιεύματα τοῦ ἡμερησίου τύπου τῶν Χανίων :

Ἡ ΝΥΚΤΕΡΙΝΗ ΣΧΟΛΗ ΚΑΙ Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΑΣ

(«*Βῆμα τοῦ Λαοῦ*» τῆς 28—9—38)

Εὐχαρίστως πληροφορούμεθα ὅτι, πρωτοβουλία τοῦ Θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου μας, πρόκειται νὰ ἐπαναρχίσῃ λειτουργοῦσα εἰς τὴν πόλιν μας «*Νυκτερινὴ Σχολή*», ἡ ὁποία τόσας ὑπηρεσίας προσέφερε καὶ θὰ προσφέρῃ εἰς τὴν κοινωνίαν μας, διὰ τὴν ἐργαζομένην νεότητα. Ἡ ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου ταμεῖου τοῦ ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου, τοῦ πάντοτε προθύμου εἰς ἀρωγὴν διὰ πᾶσαν κοινωνικὴν καὶ μορφωτικὴν κίνησιν, ἐνίσχυσις τῆς τοιαύτης προσπάθειας ἐκ δύο χιλιάδων δραχμῶν μηνιαίως, εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θ' ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν τῆς περαιτέρω προσπάθειας διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Νυκτερινῆς Σχολῆς. Εἶναι γνωστόν, ὅτι ὁ Σύλλογος «*ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ*», ὅστις ἀπέδειξεν, ὅτι γνωρίζει νὰ ἐργάζεται ἀθορόβως, στερεῖται τῶν οἰκονομικῶν ἐκείνων μέσων, τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ ἐπέτρεπον νὰ συνεχίσῃ σταθερῶς τὴν κοινωφελῆ καὶ ἀναμορφωτικὴν δρᾶσίν του. Ἐπομένως ἡ σοβαρὰ ἐνίσχυσις τοῦ Θεοφιλεστάτου μας ἐλπίζομεν, ὅτι θ' ἀναζωογονήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συμπολιτῶν μας καὶ θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀπρόσκοπος λειτουργία Νυκτερινῆς Σχολῆς εἰς Χανιά.

ἥτις καὶ κρίνεται ἀπαραίτητος διὰ μίαν πόλιν, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐργατικὴν. Ἄλλὰ ἐκτὸς τοῦ ζητήματος τῆς Νυκτερινῆς Σχολῆς, ὁ Θεοφιλέστατος, ὡς Πρόεδρος τῆς συσταθείσης ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν Παιδικοῦ Σταθμοῦ εἰς τὴν πόλιν μας, ἐνδιεφέρθη καὶ συνεκάλεσε τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς εἰς σύσκεψιν. Ἄτυχῶς ὁ Δήμος δὲν παρεχώρησεν εἰσέτι τὸ κατάλληλον οἰκόπεδον, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ θὰ ἀνεγερθῆ ὁ Παιδικὸς Σταθμός. Εὐθὺς δὲως ὡς ἐπιστρέψῃ ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Δήμαρχος κ. Σκουλας, θὰ καταβληθῆ μέρημα, ὥστε, ἐξευρισκομένου τοῦ καταλλήλου οἰκοπέδου, νὰ προχωρήσῃ καὶ τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ὁποῖον προώρισται νὰ ἐξυπηρετήσῃ μεγάλως τὰς πτωχὰς μητέρας, αἱ ὁποῖαι, πιεζόμεναι ἐκ τῆς ἀνάγκης, εἶναι ὑποχρεωμέναι νὰ ἐργάζωνται ἔξω εἰς διαφόρους ἐργασίας (ἐλθές, μανδραρίνια, σταφίδες, ἐργοστάσια κλπ.), πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ ἐπιουσιου ἄρτου. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο θὰ εἶναι ἕτοιμον ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους, χάρις εἰς τὸ κρατικὸν ἐνδιαφέρον καὶ τὴν χορήγησιν τῆς σχετικῆς πιστώσεως, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποπερατωθῆ πλέον ἐφέτος.

ΝΥΚΤΕΡΙΝΑΙ ΣΧΟΛΑΙ

(«*Ἐθνικὴ Φωνή*» τῆς 25—1—39)

Ὡς προανηγγείλαμεν, τὴν παρελθούσαν Κυριακὴν ἐγένετο ἡ σχολικὴ ἑορτὴ ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν Χανίων, ἰδρυθεισῶν, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τοῦ Θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου. Αἱ Σχολαὶ αὗται εἶναι ἓν ἐκ τῶν φωτεινοτέρων σημείων τῆς δράσεως τοῦ ἰδεώδους Ἱεράρχου μας κ. Ἀγαθαγγέλου, ὅστις προθύμως πάντοτε ἔρχεται ἀρωγός, ὅπου ἡ ἀνάγκη τοῦ Ποιμνίου του τὸν καλέσῃ, δι' ἔργων πάντοτε καὶ οὐχὶ διὰ λόγων, ὡς καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει. Κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτὴν ὠμίλησε σχετικῶς, ἐξάρας τὸν σκοπὸν καὶ τὴν σημασίαν τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν, ὁ ἐλλογιμώτατος Γυμνασιάρχης κ. Στέφανος Μυλωνάκης.

Ἐξ ἄλλου τῆς ὅλης δράσεως καὶ τῶν εὐεργετικῶν ἀποτελεσμάτων τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν πλήρη εἰκόνα δίδει ἡ ἀκόλουθος ἔκθεσις τοῦ αἵδεο. Ἄντων. Στρογγυλάκη, ἀποσταλῆσα πρὸς τὸν ἐπίσκοπον, ἃν καὶ ἡ ἔκθεσις αὕτη ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν πρώτην περίοδον τῆς λειτουργίας τῶν Σχολῶν, ὅταν δηλ. αὗται εὕρισκοντο ἀκόμη εἰς τὰ σπάργανα.

ΕΚΘΕΣΙΣ

Θεοφιλέστατε,

Εὐσεβᾶστως, συμφώνως πρὸς Ἐμέτερον ἔγγραφον, περὶ παρακολουθήσεως καὶ ὑποβολῆς ἀναφορᾶς διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Νυκτερινῆς Σχολῆς ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἱερῷ Ναῷ, ἅμα τῇ λήξει τῶν μαθημάτων, ἔρχομαι διὰ τῆς παρούσης νὰ ἐκθέσω πρὸς τὴν Ἐμετέραν Θεοφίλιαν, ὡς Γενικὸν Ἐπόπτην καὶ Ἰδρυτὴν τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν ἐν Χανίοις, τὰ ἐξῆς, ἅτινα ὑπέπεσαν εἰς τὴν ἀντίληψίν μου:

Ἡ ἑναρξίς τῆς λειτουργίας τῆς Νυκτερινῆς Σχολῆς, ἥτις ἐγίνε τὴν 1ην Ἀπριλίου 1943, ἦτο ἄνευ προηγουμένου εὐελπίς, δεδομένου ὄντος, ὅτι ἡ συρροὴ ἐγγραφομένων ἦτο ἄθροα, φθάσασα εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν

119 μαθητών, παρατηρείτο δὲ καὶ πραγματικὸς ζήλος ἀπὸ μέρους καὶ τῶν διδασκόντων καὶ τῶν μαθητῶν.

Ἡ γενομένη ἤδη τρόπον τινὰ δοκιμαστικὴ λειτουργία τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν, ὀλιγόμηνος οὖσα, δίδει πολλὰς καὶ χρηστὰς ἐλπίδας καὶ διὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη, κατὰ τὰ ὅποια ἡ φοίτησις θὰ εἶναι ἐνιαυσία καὶ κανονικὴ, ἀφοῦ, καὶ κατὰ τὸ μικρὸν αὐτὸ διάστημα τῆς ἐφετεινῆς λειτουργίας, πρέπει νὰ εἴμεθα ἀρκετὰ ἱκανοποιημένοι, καθόσον πλεῖστα παιδιὰ, πολλὰ ὠφελήθησαν καὶ ἀπὸ ἠθικῆς καὶ ἀπὸ γραμματικῆς ἀπόψεως. Διότι, ἐνῶ, ἐπὶ παραδειγματι, τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς οἱ μαθηταὶ προσήρχοντο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μὲ ἀναίδειαν καὶ μὲ ἄλλειψιν ἠθους, σὺν τῷ χρόνῳ ἔπαυσαν νὰ καπνίζουσι ἐνώπιον τῶν διδασκάλων τῶν, καὶ δημοσίως ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ, ὡς ἔπραττον κατ' ἀρχάς, καὶ ὁ τρόπος καὶ ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἐβελτιώθη αἰσθητῶς. Καὶ ἐν ᾧ οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν εἶχον λησμονήσει καὶ γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, πολὺ δὲ περισσότερον ἀριθμητικῆν, ἐντὸς ὀλίγου παρουσίασαν ἱκανοποιητικὴν πρόοδον.

Βεβαίως δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ γραμματικὴ πρόοδος τῶν μαθητῶν ὀφείλεται καὶ εἰς τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τῆς Σχολῆς, τὸ ὅποιον πράγματι ἦτο τὸ κατάλληλον διὰ τὴν δύσκολον αὐτὴν ἐργασίαν. Διότι ἡ ἐργασία τῆς Νυκτερινῆς Σχολῆς δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ἐργασίαν οἰουδήποτε ἄλλου Σχολείου, ἐπειδὴ ὁ διδάσκων ἔχει ἀπέναντί του χαρακτήρα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διεφθαρμένους, παιδιὰ ἀνυπότακτα, ἄγρια καὶ μὲ κακὰς ἐξεις. Διὰ νὰ σωφρονισθῇ δὲ καὶ παιδαγωγηθῇ μία τοιαύτη ζύμη εἶναι φανερόν, ὅτι χρειάζονται πραγματικοὶ ἀριστοτέχναι διδάσκαλοι. Ἄνθρωποι δηλ. πεπροικισμένοι καὶ μὲ παιδαγωγικὰς γνώσεις καὶ μὲ καλὴν θέλησιν.

Ὅλα αὐτὰ τὰ γνώρισματά δύναμαι νὰ βεβαιώσω Ὑμᾶς, Θεοφιλέστατε, ὅτι διακρίνουν τοὺς δημοδιδασκάλους, τοὺς ὁποίους εἶχετε διορίσει καὶ ἐκλέξει εἰς τὴν ἐν λόγῳ Σχολὴν, καὶ νὰ εἴσθε ἀπολύτως βέβαιοι, ὅτι ἡ ἐκλογή Σας ὑπῆρξε λίαν ἐπιτυχῆς, ἡ ὁποία ἐν ὁμαλῇ περιόδῳ, ἐάν συνεχισθῇ, θὰ φέρῃ περισσότερους καὶ ἀφθονωτέρους καρπούς.

Εὐπειθέστατος

Χανιά τῆ 1)7)43. Κατασπάζομαι τὴν δεξιάν Σας

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΣΤΡΟΓΓΥΛΑΚΗΣ

Πρωθιερεὺς Ἐφημέριος Ἁγίου Κωνσταντίνου Νέας Χώρας

12. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΤΑΙ ΤΑΣ ΦΥΛΑΚΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Μεταξὺ τῶν πρώτων καθηκόντων του, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς ἀρχιερωσύνης του, ἐθεώρησεν ὁ ἐπίσκοπος Ξηρουχάκης καὶ τὰς ἐπισκέψεις του εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Χανίων, Καλαμίου καὶ Ἀγυιάς, ὡς καὶ εἰς τὰ Φιλανθρωπικὰ Ἰδρύματα τῆς πόλεως, Νοσοκομεῖον, Ψυχιατρεῖον, Φθισιατρεῖον, Ὁρφανοτροφεῖον καὶ λοιπά, εἰς τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων κατὰ περιόδους διετέλεσε, καὶ τυγχάνει καὶ σήμερον, ἐπίτιμος ἢ τακτικὸς προεδρος τοῦ Ἀδελφάτου ἢ ἄλλως πῶς τοῦ Διοικητοῦ Συμβουλίου αὐτῶν. Κατὰ τὰς συχνὰς δὲ τοιαύτας ἐπισκέψεις του ὁ ἐπίσκοπος οὐδέποτε παρέλειπε, τὸ καθήκον του, ὡς πνευματικοῦ πα-

τρός, ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὁποίου ἠσθάνετο καὶ βαθεῖαν ψυχικὴν ἀγαλλίασιν νὰ παραμυθῆται καὶ νὰ ἐνισχύῃ ἠθικῶς τοὺς κρατουμένους καὶ τοὺς εἰς τὰ εὐαγγῆ ἰδρύματα διαμένοντας, τονῶνων αὐτοὺς ἐν πνεύματι χριστιανικῷ καὶ ἀνακουφίζων αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ τῆς πικρίας καὶ τῶν ἀλγηδόνων των.

13. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΥΠΕΡΑΝΩ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΑΘΩΝ

Ὁ ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης ἐσκέπτετο καὶ ἐνήργει πάντοτε ὑπεράνω κομμάτων καὶ γενικῶς πολιτικῶν παθῶν. Ἐπεθύμει μόνον τὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν τοῦ λαοῦ καὶ εἰργάζετο διὰ τὴν ὁμαλότητα καὶ εἰρήνην καὶ διὰ τὸ γενικὸν καλὸν τοῦ τόπου καὶ τοῦ Ποιμνίου του, ἀπὸ ὑψηλοτέρας περιοπῆς καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως ἢ ὑπολογισμῶν.

Μία ἀπὸ τὰς πολλὰς ἐνδείξεις τῶν τοιούτων σκέψεων καὶ αἰσθημάτων του, τὰς ὁποίας ἔδωσεν ἐκάστοτε καὶ εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, ἴδρα καὶ στίς περιόδους τῆς τεταρτοαυγουστιανῆς δικτατορίας καὶ τῆς ἐθνικῆς κατοχῆς, ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐπέμβασις του εἰς τὴν ἀναστολὴν τῆς ἐκτοπίσεως τοῦ ἱατροῦ καὶ κατ' ἐπανάληψιν Δημάρχου Χανίων Ἰωάννου Μουντάκη, γενομένης ὑπὸ τὰς ἀκολουθίας συνθήκας :

Ἦτο ἡ ἐποχὴ τῆς δικτατορίας Μεταξᾶ. Κάθε ἀντιφρονῶν καὶ πολέμιος πρὸς τὸ καθεστῶς ἐφυλακίζετο ἢ καὶ ἐξετοπίζετο. Ὡς τοιοῦτος ἐχαρακτηρίσθη καὶ ὁ Ἰωάννης Μουντάκης, γνωστὸς διὰ τὰς δημοκρατικὰς του ἀρχὰς, ὁ ὁποῖος συλληφθεὶς ἐκρατεῖτο εἰς τὰς φυλακὰς μὲ ἀπόφασιν νὰ ἐκτοπισθῇ. Ὁ λαὸς ὅμως τῶν Χανίων εἶχεν ἀντιδικτατορικὰ φρονήματα καὶ ἤξιου τὴν ἀποφυλάκισιν καὶ ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἐν λόγῳ πολιτικοῦ κρατουμένου καὶ τοιουτοτρόπως ἠπειλοῦντο ταραχαὶ καὶ συγκρούσεις. Οὐδεὶς ὅμως ἐτόλμα νὰ μεσιτεύσῃ, ἀλλ' οὔτε κἂν νὰ ἐκφράσῃ προσωπικὴν γνώμην ἀντίθετον πρὸς τὸ καθεστῶς, διότι ὅλοι ἐφοβοῦντο τοὺς δικτατορικοὺς νόμους. Καὶ μόνον ὁ ἐπίσκοπος εἶχε τὸ θάρρος νὰ μεσολαβήσῃ ὑπὲρ τοῦ κρατουμένου καὶ νὰ ἀποστείλῃ πρὸς τὸν τότε ὑπουργὸν Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης Μπότην Σφακιανᾶκην, εὐρισκόμενον ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας εἰς Ἀθήνας τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα ὑπὸ ἡμερομηνίαν 27-3-39:

Μπότην Σφακιανᾶκην
Ἐπουργὸν Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης
Ἀ θ ῆ ν α ς

«Ἐπουργεῖον Δικαιοσύνης διέταξεν ἄμεσον μεταγωγὴν Μουντάκη φυλακὰς Συγγροῦ στοπ. Διὰ γενικωτέρους λόγους φρονῶ ἀναβληθῆ μετακίνησις στοπ. Ἀμεσος ἀνάγκη Ἐπουργεῖον Δικαιοσύνης διατάξῃ Εἰσαγγελεᾶ ἀναβάλλῃ μεταγωγὴν σήμερον, ἄλλως μέχρι μεταφερθῆ στοπ. Γενικὸς Γραμματεὺς καὶ Εἰσαγγελεὺς σύμφωνοι στοπ. Διὰ πάντα ταῦτα θέον ἀνυπερθέτως νὰ ἔχη ἐντὸς τῆς σήμερον κατηγορηματικὴν ἀπάντησιν Εἰσαγγελεὺς».

Ὁ Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

ΜΕΡΟΣ Ε΄

ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΚΡΗΞΕΩΣ ΤΟΥ ΙΤΑΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΘΕΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗΝ
ΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΙΑΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΡΗΤΗΣ (1940—1944)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α΄.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟ΄ΙΤΑΛΙΚΟΥ
ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΟΔΟΥ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ
ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΙΣΤΩΝ ΕΝ ΚΡΗΤΗ΄
(28-10-40 ΜΕΧΡΙΣ 20-5-41)

1. Η ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΙΤΑΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ, ΕΡΑΝΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ «ΝΕΑΝ ΕΛΛΗΝ»

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Σεπτεμβρίου 1939, ὡς γνωστόν, ἤρχισεν ὁ δεύτερος μεγάλος Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος, ἵνα ἐξελιχθῆ βραδύτερον εἰς Παγκόσμιον τοιοῦτον. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου, ἦτοι ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου 1939, μέχρις 28 Ὀκτωβρίου 1940, ἡ Ἑλλάς παρέμεινεν ἔξω τοῦ πολέμου καὶ οὐδετέρη, ἀλλ' ὅμως παρηνώχλου αὐτήν, τόσον ἡ Ἰταλία, ὅσον καὶ ἡ Βουλγαρία. Ἀμφότεραι αἱ χῶραι αὗται ἐπωφθαλμίων ἐλληνικῶν ἐδάφη καὶ διαρκῶς ἐζήτουν ἀφορμὴν ἐπεμβάσεώς των εἰς τὰ ἐλληνικὰ πράγματα, δι' ὃ καὶ αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μετ' αὐτῶν ἦσαν εἰς ἄκρον τεταμέναι, καὶ ὁ πόλεμος μετὰ αὐτῶν ἐθεωρεῖτο ἀναπόφευκτος. Ἡ Ἑλλάς προσεπάθει πάντοτε νὰ μὴ δίδῃ ἀφορμὴν, ἀλλ' ὅμως ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς ἤτο παρεσκευασμένος καὶ ἐκ μέρους τῶν Ἰταλῶν καὶ ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων ἐν ἀρχῇ, ἵνα ἐπακολουθῆσῃ κατόπιν καὶ ἐκ μέρους τῶν Γερμανῶν. Ἀξιοσημειωτόν εἰς τὰ χρονικὰ τῆς ἱστορίας τοῦ Κόσμου ὁλοκλήρου ἀπέβη τὸ γεγονός, ὅτι ἡ μικρὰ Ἑλλάς ἐδέχθη τὴν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους δύο ἰσχυροτάτων κρατῶν, καὶ ἐπὶ πλεόν ἐκ τῶν νώτων καὶ τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἀπαισιῶν Βουλγάρων. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὁπότε ἡ Ἰταλία δὲν ἄφηνεν εὐκαιρίαν νὰ μὴ ἐνοχλήσῃ τὴν Ἑλλάδα, προσπαθοῦσα νὰ ἐκβιάσῃ αὐτήν εἰς παραχωρήσεις, θιγούσας τὴν ἐθνικὴν τῆς ἀξιοπρέπειαν καὶ ἄλλα ἀνάλογα. Ἐκ τῶν πρώτων τοιοῦτων ἀνιέρων ἐνεργειῶν τῆς Ἰταλίας εἶναι καὶ ὁ τορπιλλισμὸς τοῦ ἐλληνικοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Ἑλλης» εἰς τὸν λιμένα τῆς Τήνου, κατὰ τὴν

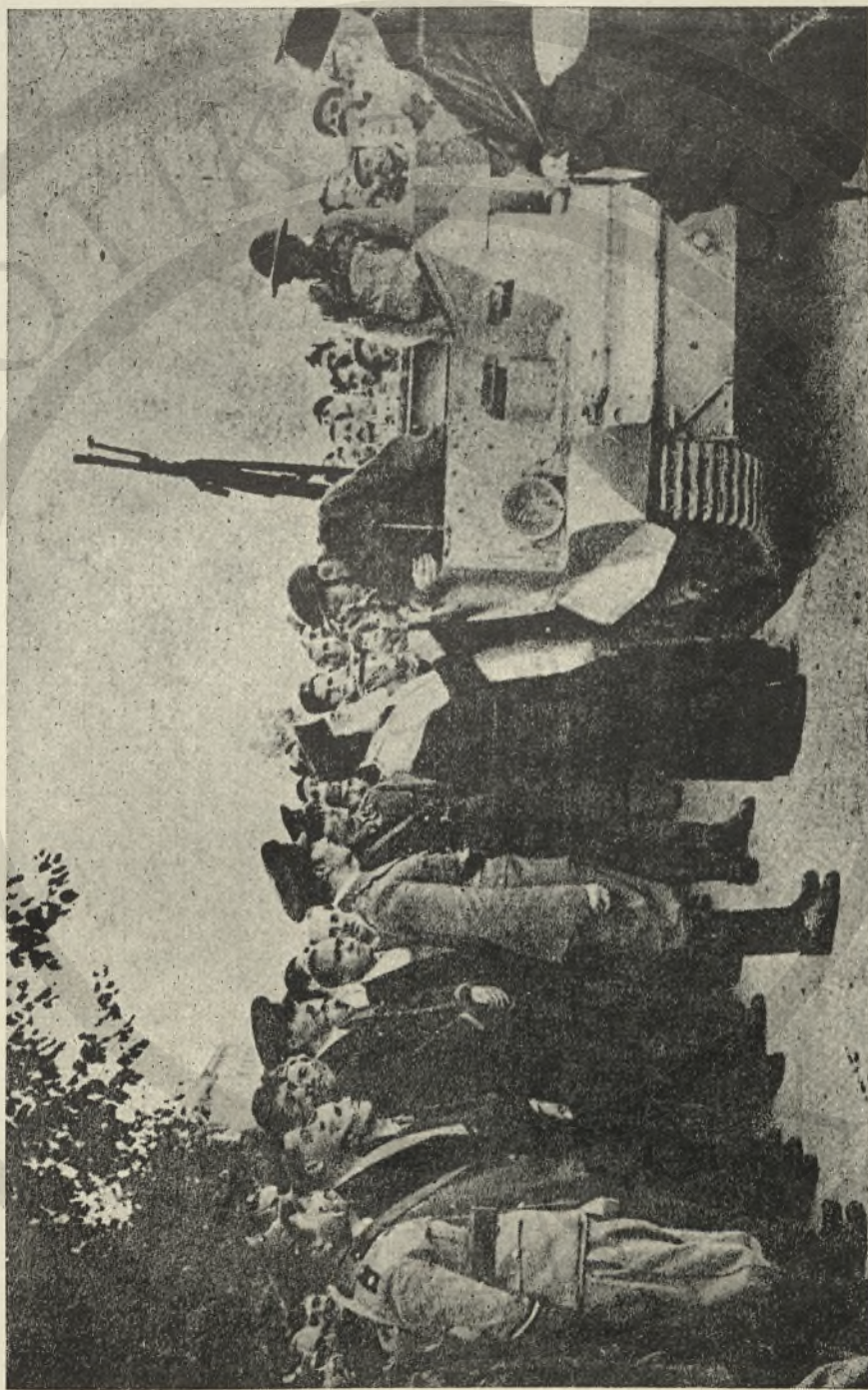
15 Αὐγούστου 1939, ἡμέραν ἑορτασμοῦ τῆς Παναγίας τῆς Μεγαλόχαρης. Εἶναι γνωστὸν πῶς ἔχαρκτηρίσθη ἡ πρᾶξις αὐτὴ ἀπὸ τὴν διεθνή κοινήν γνώμην, ἡ ὁποία ἐστιγμάτισε δεόντως τὸν ὑπουλον φασισμόν. Τὸ ἑλληνικὸν δὲ φρόνημα καὶ ἡ ἐθνικὴ συνείδησις κάθε Ἑλληνοσ ἐξηγέρθη περισσότερον ἀπὸ τὴν ἄτιμον αὐτὴν ἰταλικὴν πρᾶξιν. Εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα διεχύθη ἐθνικὸς ἐνθουσιασμός καὶ ἀπεφασίσθη ἀμέσως, ὅπως διὰ Πανελληνίου ἐράνου κατασκευασθῆ ἡ «Νέα Ἑλλη». Ὁ ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν, ὡς ἐνθερμος πατριώτης, συνεκινήθη βαθύτατα διὰ τὸ σκληρὸν πλήγμα, ποῦ ἐδέχθη ὁ ἐνδοξος πολεμικὸς μας στόλος καὶ ὀλόκληρον τὸ ἔθνος μετὴν ἄδοξον καταβύθισιν τοῦ ἀντιτορπιλικοῦ μας «Ἑλλης» ὑπὸ τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας. Καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν, ἔχων μακρὰν πείραν ἀπὸ πολεμικὰς περιπετείας, ὡς παλαιὸς ἀγωνιστὴς καὶ καπετάνιος, διατάσσει ἀμέσως κηρύγματα ἐπ' ἐκκλησίας ἐνισχυτικὰ τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ, ἀποφασισμένου νὰ ὑπερασπίσῃ καὶ πάλιν τὴν ἀπειλουμένην ἐλευθερίαν του, λαμβάνει δὲ καὶ ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν ἐξ Ἀθηνῶν ἀποφασισθέντα πανελλήνιον ἔρανον, ἐκδίδων καὶ σχετικὴν ἐγκύκλιον πρὸς τὸ Ποίμνιον του διὰ τὴν συλλογὴν ἐράνων, πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς ἀνάνδρωσ καταβυθισθείσης «Ἑλλης» διὰ «Νέας Ἑλλης». Ὁ ἔρανος ἐπιτυχάνει καὶ ἱκανὰ χρηματικὰ ποσὰ συλλεγένητα ἀπεστάλησαν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον, μετὰ τὰς ὀλοθέρμους εὐχὰς τοῦ ἐπισκόπου, ὅπως ταχέως λάβῃ ἀνταμοιβὴν ἡ Ἑλλὰς διὰ τὴν σκότιον καὶ τὴν ἐκτὸς παντὸς ἠθικοῦ ἢ διεθνοῦς νόμου τοιαύτην πολεμικὴν πρᾶξιν τῆς Ἰταλίας. Ὁ ἡμερήσιος τύπος τῶν Χανίων, ὡς καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀνέγραψε τότε διὰ τὴν ἐνεργειαν τοῦ ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου εὐμενέστατα σχόλια, ἐξ ὧν παραθέτομεν μόνον ἀρθρίδιον τῆς «Κρητικῆς Ἐνότητος» Ἀθηνῶν 28.9.43 μετὶ τίτλον «Οἱ Ἱεράρχαι τῆς Κρήτης πάντοτε πρωτοπόροι τῆς Ἐθνικῆς μας Ἐργασίας. Ὁ Θεοφ. Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης. Διὰ τὴν «Ἑλλη», ἔχον ὧδε :

«Ὅπως ἀνέκαθεν, οὕτω καὶ τώρα, κατὰ τὰς ἀνωμάλους περιστάσεις τῆς πατρίδος, οἱ ἱεράρχαι τῆς Μεγαλονήσου ἦσαν καὶ εἶναι πρωτοπόροι τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων. Εἶναι πάρα πολλοὶ δὲ ἀπὸ τῆς πυρπολήσεως τοῦ Ἀρκαδίου μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν οἱ ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος ἀγωνισάμενοι ἱεράρχαι, ἀλλὰ καὶ οἱ κατώτεροι κληρικοὶ δὲν εἶναι ὀλιγώτεροι. Ἐκ τῶν συγχρόνων ἱεραρχῶν καυχᾶται ἡ Κρήτη διὰ τὴν ἐθνικὴν δρᾶσιν τοῦ Θεοφ. ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη, περὶ τοῦ ὁποίου καὶ ἄλλοτε ἠσχολήθη ἡ «Κρητικὴ Ἐνότης». Ὁ ἱεράρχης οὗτος τιμῶν καὶ λαμπρύνων τὸν θρόνον, ἐφ' οὗ ἐπαξίως ἀνῆλθε, συναριθμεῖται μετὰ τῶν πολεμιστῶν τῆς Μεγαλονήσου, ὁσφρανεῖς καὶ οὗτος τὴν ὁσμὴν τῆς πυρρίτιδος καὶ διακριθεὶς εἰς τῶν μαχῶν τὰ πεδία. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχει εἰς ὑψιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένον τὸ αἰσθημα τῆς φιλοπατρίας, ἐκδηλούμενον εἰς ἔργα ὑψίστης ἐθνικῆς ση-

μασίας. Ἦδη δι' ἐγκυκλίου του, τὴν ὁποῖαν δημοσιεύομεν ἀλλαχοῦ, συνιστᾷ εἰς τὸ ποιμνιόν του, ὅπως μετάσχη τοῦ Πανελληνίου ἐράνου διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς «Νέας Ἑλλης». Καὶ τὸ ποιμνιόν του, οἱ φιλοπάτριδες Κρηῖτες πάντως θ' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὴν ὥρασαν ἐκκλησιν τοῦ σεπτοῦ ἱεράρχου των. Ἀλλὰ καὶ ἅπας ὁ ἑλληνικὸς λαὸς προθύμως συνεισφέρει ὑπὲρ ἑνὸς τοσαύτης σημασίας ἐθνικοῦ σκοποῦ. Καὶ ἡ «Ἑλλη» μας θ' ἀντικατασταθῇ δι' ἐράνων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡνωμένου εἰς μίαν ψυχὴν καὶ ἐν καθήκον περὶ τοῦ βωμοῦ τῆς φιλάτης Ἑθνικῆς Πατρίδος».

2. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΙΤΑΛΩΝ

Ὁ πόλεμος μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος ἐκηρύχθη ἀπὸ τῆς 28.10.40, ὅποτε καὶ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ βῆθη τῆς ψυχῆς παντὸς Ἑλλήνος τὸ μεγαλόστομον ἐκεῖνο «ΟΧΙ», δηλωτικόν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ πολεμήσῃ μέχρι ἐσχάτων, ἀδιαφοροῦσα διὰ τὰς θυσίας. Ἡ Ἰταλία, διὰ τὴν τρομοκρατήσῃ τὸν ἄμαχον πληθυσμὸν, ἐβομβάρδισεν ἀπὸ ἀεροπλάνων εὐθὺς ἀμέσως καὶ ἀδιακρίτως στόχων πολλὰς πόλεις, ἐν αἷς καὶ τὰ Χανιά. Ὁ πρῶτος βομβαρδισμὸς τῶν Χανίων ἐγένετο τὴν 1ην Νοεμβρίου 1940, ὅποτε καὶ κατεστράφησαν ἀρκεταὶ οἰκίαι καὶ ἐφρονεῦθησαν δεκάδες τινὲς πολιτῶν. Ὁ πληθυσμὸς τῶν Χανίων, πανικόβλητος ἀπὸ τὸν βομβαρδισμὸν αὐτὸν καὶ τὰ ἀποτελέσματά του, ἐπιχειρεῖ νὰ φύγῃ ἀμέσως ἀπὸ τὴν πόλιν διὰ τὴν ὑπαιθρον καὶ τὰ ἀπομακρυσμένα χωρία, φοβούμενος διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς του, ἐν περιπτώσει νέων ἐπιδρομῶν. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἐμφανίζεται ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ Ἱερατικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ τῶν Χανίων, ἐνθαρρύνων καὶ ἐμψυχώνων αὐτόν. Περιέρχεται τὰς κεντρικωτέρας ὁδοὺς τῆς πόλεως, ἵνα δώσῃ θάρρος εἰς τοὺς ἀποτεθαρομένους. Ἐπισκέπτεται τὰς βομβοπλήκτους συνοικίας, ἵνα παρηγορήσῃ τοὺς παθόντας καὶ μεριμνήσῃ διὰ τὴν περισυλλογὴν τῶν θυμάτων καὶ περίθαλψιν τῶν τραυματιῶν. Ὁ κόσμος ἀντλεῖ παρηγορίαν καὶ θάρρος καὶ ἡσυχάζει πρὸς στιγμὴν, κατόπιν τῶν τοιούτων ἐνεργειῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀτυχῶς ὅμως ὁ βομβαρδισμὸς ἐπαναλαμβάνεται καὶ τὴν ἐπομένην, μετὰ τὰ ἴδια ἀποτελέσματα, τὴν καταστροφὴν δηλαδὴ οἰκιῶν καὶ καταστημάτων καὶ τὴν δημιουργίαν νέων θυμάτων, μετὰ τῶν κατοίκων, διότι οἱ Ἰταλοὶ ἀεροπόροι δὲν εἶχον ὡς σκοπὸν νὰ πλήξουν στρατιωτικὸς στόχους, ἀλλ' ἀνάδρωσ καὶ ἀτίμως φερόμενοι, ἐξαπέλυσαν τὰς βόμβας των κατὰ τοῦ εἰρηνικοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ. Μετὰ ταῦτα ὅλοι ἐγκαταλείπουν τὰ Χανιά. Εἰς τοὺς σταθμοὺς τῶν αὐτοκινήτων εἶχε προκληθῆ μεγάλη ἀναστάτῳσις καὶ σύγχυσις. Καὶ ὅμως ἰδοὺ καὶ ἐκεῖ τὸν ἐπίσκοπον, δίδοντα θάρρος καὶ ἐνισχύοντα τοὺς πανικοβλήτους, ὥστε νὰ προληφθοῦν καὶ διάφορα δυστυχήματα

Ευλογία Ἀγγλικῶν τάνκς ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Κυθονίας καὶ Ἀποκοροῦν Ἀγαθαγγέλου.

ἢ ἄλλα ἐπεισόδια, τὰ ὅποια συμβαίνουν συνήθως εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις. Ὅλοι τότε σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῶν Χανίων ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν των, πλὴν ὁ ἐπίσκοπος οὔτε ἐσκέφθη τοιοῦτό τι, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ ἔκαμε καθ' ὅλην τὴν πολεμικὴν περίοδον, ἀπλῶς διανυκτερεύων εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πόλεως, εἰς τὴν συνοικίαν «Παρηγοριάν», καὶ τὴν πρωῖαν πάντοτε ἐρχόμενος εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐμφανιζόμενος εἰς τὰ κεντρικώτερα σημεῖα ταύτης, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἐναπομείναντας.

3. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΕΥΛΟΓΩΝ ΑΓΓΛΙΚΑ ΤΑΝΚΣ

Εὐθύς ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ ἰταλοελληνικοῦ πολέμου ἡ Κρήτη ἐχρησίμευσεν ὡς ἀγγλικὴ βάσις, δι' ἧς καὶ ἱκαναὶ ἀγγλικά στρατιωτικὰ δυνάμεις συνεκεντρώθησαν ἐν αὐτῇ, ἵνα μεταφέρωνται κατόπιν ἐντεῦθεν, ὅπου αἱ πολεμικαὶ ἀνάγκαι τὸ ἀπῆτουν. Λόγῳ δὲ τῆς συμμαχίας μας μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς στρατηγικῆς θέσεως τῆς Κρήτης, ἀμέσως ἀγγλικά τεθωρακισμένα δυνάμεις διήλθον, διαρκουῦντος τοῦ πολέμου ἐκ τῆς ἐνταῦθα βάσεως, προοριζόμεναι διὰ τὰ διάφορα μέτωπα. Εἰς τὰς παραμονὰς μιᾶς τοιαύτης ἀποστολῆς ὁ ἐπίσκοπος παρακληθεὶς προσῆλθε καὶ ἠύλογησε τὰς συμμαχικὰς δυνάμεις, ἐκφωνήσας ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ καὶ πατριωτικώτατον λόγον, ὁ ὅποιος ἐνεθουσίασε τοὺς παρισταμένους συμπολίτας μας. Αἱ ἐνταῦθα ἀγγλικά στρατιωτικὰ ἀρχαὶ ἱκανοποιήθησαν τότε τὰ μέγιστα, ὁ δὲ διοικῶν αὐτὰς ἄγγλος στρατηγὸς παρεχώρησε πολλὰς ἑκατοντάδας μεταχειρισμένων ὑποδημάτων καὶ στρατιωτικῶν στολῶν εἰς τὸν ἐπίσκοπον, πρὸς διανομὴν εἰς ἀπόρους καὶ ἐνδεεῖς τῆς πόλεως. Παραθέτομεν σχετικὸν ἄρθρον τῆς «Ἐθνικῆς Φωνῆς» Χανίων τῆς 16.11.40:

«Μία σεμνὴ καὶ ἐπιβλητικὴ ἐορτὴ

Σεμνὴ, ὅσον καὶ ἐπιβλητικὴ, τελετὴ ἔλαβε χώραν προχθὲς τὴν 9.30' πρωῖνὴν εἰς τὰ «Νέα Καταστήματα»: Ἡ εὐλογία παρὰ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου μας τῶν εἰς τὰ «Νέα Καταστήματα» παρατεταγμένων καὶ ἐτοιμῶν πρὸς ἀναχώρησιν Ἀγγλικῶν τάνκς. Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς ἀγγλοῦ ἀξιωματικοῦ τῶν Ἀγγλικῶν μεγαθηρίων νὰ τὰ εὐλογήσῃ διὰ τὴν νίκην, προσῆλθε μετὰ κλήρου καὶ τοῦ καλλιφώνου πρωτοψάλτου τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῶν Εἰσοδίων Ν. Δασκαλάκη καὶ ἐτέλεσε Ἁγιασμόν, εὐλόγησας τὰ δπλα.

Μετὰ τὸν ἁγιασμόν καὶ τὴν εὐλογίαν τῶν μεγαθηρίων τούτων τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ὁ Θεοφιλέστατος ἐξεφώνησε πατριωτικώτατον λόγον πρὸς τὸ συγκεντρωθὲν πλῆθος, ἐξάρας τὸν ἠρωϊσμόν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἀναγράφει νέας σελίδας δόξης εἰς τὰ ὄρη τῆς Πίνδου, κατασυντρίβων ὑπέριτον, ἀλλ' ἀνανδρον καὶ ὑπουλον

ἐχθρόν. Ἐξῆρεν ἐπίσης ὁ Θεοφιλέστατος τὴν μεγάλην συμβολὴν τοῦ στόλου καὶ τῆς ἀεροπορίας τῆς κραταιᾶς συμμάχου μας Μεγάλης Βρετανίας».

4. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΡΑΝΟΙ

Ὁ Ἰταλοελληνικὸς πόλεμος προχωρεῖ καὶ οἱ στρατιῶταί μας δρέπουν δάφνας νίκης καὶ ἐθνικῆς ὑπερηφανείας. Ὁ Μουσολίνι ἠπατήθη φανταζόμενος μὲ τὴν μωρὰν καὶ ὑπερφίαλον κενοδοξίαν του, ὅτι ἤρκει μόνον εἰς στρατιωτικὸς περίπατος εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ μεταβληθῆ αὕτη εἰς ἐπαρχίαν τῆς νέας Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας του. Οἱ Ἴταλοι στρατιῶται ὑποχωροῦν καὶ περιπίπτουν ἀπὸ ἡττης εἰς ἡτταν, ὁ δὲ ἑλληνικὸς στρατὸς νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος προελαύνει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας. Ἐκεῖ ὁμως ὁ στρατὸς μας μάχεται, ὄχι μόνον κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ἔχει νὰ ἀντιπαλαίῃ καὶ κατὰ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, τοῦ δριμυτάτου ψύχους καὶ τῶν συναφῶν ἀσθενειῶν καὶ κρουοπαγημάτων. Ἦτο δὲ οὗτος δυστυχῶς, οὔτε καλοενδεδυμένος, ὡς γνωστόν, οὔτε καὶ ἡ ὑπόδησίς του ἦτο πλήρης καὶ ἱκανοποιητικὴ, δι' ὃ καὶ ἔπρεπεν νὰ τύχῃ τῆς δεούσης ἐπιμελείας, ὥστε νὰ ἐνδυθῆ καλῶς, ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, ἐφοδιαζόμενος καὶ μὲ ὑποδήματα, διὰ νὰ προστατευθῆ ἀπὸ τὸ ψῦχος, καὶ νὰ δύναται νὰ βαδίξῃ εἰς τὸ ὄρεινόν ἔδαφος. Ἐπειδὴ ὁμως τὸ κράτος μας δὲν ἦτο εἰς ἀνθηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν διὰ τὸν ἐφοδιασμόν αὐτόν, ἀνέλαβε νὰ συμπληρώσῃ τὰς κρατικὰς ἐλλείψεις ἢ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Καθῆκον πραγματικῶς εὐγενῆς καὶ ὑψηλὸν εἶναι τὸ νὰ προσφέρῃ τις ὅ,τι δύναται, διὰ νὰ θερμάνῃ καὶ ἐνισχύσῃ, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ νὰ θρέψῃ καλύτερον, τὸν ἀγωνιζόμενον καὶ ταλαιπωρούμενον ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος στρατιώτην. Τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἱεροῦ αὐτοῦ καθήκοντος ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἀνεξαρτήτως θέσεως, ἡλικίας καὶ φύλου, εἶχον βαθυτάτην συναίσθησιν. Πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ ἔλαβεν, ὡς ἦτο φυσικόν, ὁ ἐπίσκοπός μας καὶ πάλιν ἐνεργὸν μέρος καὶ ἐπρωταγωνίστησεν εἰς ὅλους τοὺς διενεργηθέντας ἐράνους, ἐπιθυμῶν νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν ὠραῖον αὐτὸν σκοπόν, συνεισφέρων καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ὑπὲρ τοῦ ἡρωϊκῶς μαχομένου στρατοῦ μας, τοῦ δοξάσαντος καὶ ἐκλαμπρύναντος εἰς τὰ ἀλβανικὰ βουνὰ τὴν ἑλληνικὴν Ἰδέαν. Καὶ ἐνθυμεῖται τις ἀκόμη τοὺς σχετικὸς ἐκείνους λόγους τοῦ Θεοφιλεστάτου, ὅταν, κατὰ τὰς δοξολογίας καὶ τὰς ἄλλας τελετὰς ἐπὶ ταῖς ἀλληλοδιαδόχοις νίκαις τοῦ στρατοῦ μας, εὗρισκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ προσθέτῃ καὶ τὸ ὅτι ἔχομεν ὅλοι ὑποχρέωσιν νὰ συνεισφέρωμεν, οἱ μὲν πλούσιοι ἀπὸ τὸ περισσευμά των, οἱ δὲ πτωχοὶ ἀπὸ τὸ ὑστέρημά των, ὅ,τι δύναται ἕκαστος δι' ἐκείνους, πὺρ ἐπάνω στὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας μὲς τὰ χιόνια καὶ τὶς παγωνιᾶς ὑποστηρίζουν καὶ προστατεύουν τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν τῆς Ἑλλάδος. Εὐνόητον, ὅτι οὕτω καὶ οἱ ἔρανοι ἀπέβαινον ἀποδοτικώτεροι

καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ζωηρότερος καὶ ἀκράτητος, πολλὰ δὲ εὐχαριστήρια καὶ συγχαρητήρια ἔγγραφα ἔλαβεν ὁ ἐπίσκοπος ἀπὸ ἀνωτάτας Ἀρχάς, στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς, διὰ τὰς τοιαύτας καὶ ἄλλας παρεμφερεῖς του ἐνεργείας. Παράθετομεν σχετικὰ δημοσιεύματα εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον, ὡς καὶ εὐαρέσκειαν τοῦ τότε Ὑπουργοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης :

Ὁ καλὸς μας Ἱεράρχης

«*Ἐθνικὴ Φωνὴ Χανίων*» τῆς 6—12—40

«Πρέπει νὰ πλησιάσῃ τις τὴν ἀρετὴν, νὰ τὴν γνωρίσῃ διὰ νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀξίαν καὶ ἀνωτερότητα αὐτῆς ὅποτε δὴμος δὲν πρέπει νὰ σιωπᾷ καὶ νὰ μὴ ἀνοίγῃ τὸ στόμα του, ἀλλὰ νὰ φωνάζῃ, ὅτι τοιοῦτος ἡμῖν ἔπρεπε Ἀρχιερεὺς, ἄκακος, ἀμίαντος, φιλάνθρωπος, πλήρης χριστιανικῶν καὶ ἐθνικῶν ἰδεῶδων, μὲ ἀγνὰ αἰσθήματα καὶ εἰς τὸ ἄκρον χριστιανικὰ ἐλατήρια. Ἴδου τὸ πλαίσιον, εἰς ὃ πλαίσιοιται ἡ μεγάλη αὐτὴ ψυχὴ, ὁ πνευματικὸς ἡμῶν Ποιμὴν, ὁ Ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθᾶγγελος. Ἔχει ἀληθῶς συναισθανθῇ ὁ ἐπίσκοπός μας πλήρως τὰς εὐθύνας τῆς ποιμαντορικῆς ἀποστολῆς του, δι' ὃ καὶ καταβάλλει ὅσας τὰς δυνάμεις του, ἵνα ἐν πᾶσι φαίνεται συνεπέστατος εἰς αὐτὴν, καὶ τὸ κατορθώνει, διότι ἡ πνοὴ τῆς ψυχῆς του εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ, παρὰ τὸ προβεβηκὸς τῆς ἡλικίας του, ἐκπληροῖ μέχρι κεφαλῆς τὰς μεγίστας ὑποχρεώσεις του, καὶ δὴ κατὰ τὰς παρούσας κρίσιμους στιγμὰς, τὰς ὁποίας διέρχεται ἡ προσφιλεῖς ἡμῶν Πατρίς. Αὐτὸν τὸν γνήσιον μιμητὴν Ἐκείνου προβάλλομεν ὡς ὑπόδειγμα εἰς τε τοὺς κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς μὲ τὴν παράκλησιν πρὸς τὸν Ἐπουράνιον Πατέρα, ὅπως χάριση ἡμῖν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸν σθεναρὸν μας Ποιμενάρχην, πρὸς δόξαν τῆς Ἀγίας του Ἐκκλησίας. Χ. Π.»

Ἡ συμβολὴ τοῦ Κλήρου μας εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἔργον

«*Βῆμα τοῦ Λαοῦ Χανίων*» τῆς 13—2—41

«Τὸ ἔργον τοῦ Κλήρου, ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ Ἔθνους μας διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ὑπῆρξε πάντοτε ἀποδοτικὸν καὶ ἐξυπηρετικὸν τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν συμφερόντων τῆς Πατρίδος μας, ὅχι μόνον ἐν τῇ δράσει τοῦ Κλήρου, ὡς παράγοντος καθαρῶς θρησκευτικοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς παράγοντος κοινωνικοῦ καὶ ἐθνικοῦ.

Ἡ μακροαίων στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ ἱστορία τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλλάδος, ἡ ἔνδοξος Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία, οἱ ἐπικοὶ ἀγῶνες τῶν ἡρώων τοῦ 1821, οἱ νικηφόροι πόλεμοι τοῦ 1912—1913, ὁ πόλεμος τοῦ 1916—1921, καθὼς καὶ ἡ σημερινὴ γιγαντομαχία κατὰ τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τῶν τραχέων Ἀλβανικῶν βουνῶν ἀνέδειξαν λαμπροὺς καὶ ἀξίους τοῦ ὑψηλοῦ τῶν προορισμοῦ Ἑλληνας Κληρικοὺς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδίστασαν νὰ προσφέρωσι καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των εἰς τὸν ἱερὸν τῆς Πατρίδος βωμόν, ὅπως ὁ Χριστὸς μας προσέφερε τὸ ἅγιον αἷμά του ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος δημοσιεύματος σκοπός, οὔτε νὰ ἐξάρωμεν τὴν μεγίστην συμβολὴν τοῦ Κλήρου μας εἰς τὴν Ἐθνικὴν μας δρᾶσιν καὶ ἱστορίαν, οὔτε νὰ σημειώσωμεν τὰ ὀνόματα τῶν εὐγενῶν αὐτῶν ρασοφόρων σκαπανέων, τῶν ὁποίων ἡ πολυσχιδῆς δρᾶσις ὑπὲρ τῆς Ἑλ-

ληνικής Πατρίδος ὑπῆρξε καὶ εἶναι εἰς ὄλους μας γνωστή.

Θὰ παραθέσωμεν μόνον, ὅτι καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν ἱστορικὴν διὰ τὴν Πατρίδα μας ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ ἑλληνικὸς Λαὸς ἠνωμένος εἰς μίαν ψυχὴν καὶ ἐν σῶμα μάχεται τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα, διὰ νὰ περιφρουρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν του ἀπὸ τοὺς βανδαλοὺς ἐπιδρομεῖς τῆς Δύσεως, ὁ Κληρὸς μας, ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου Ἀρχιερέως, ἐργάζεται σιωπηλῶς καὶ ὀλοψύχως διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ μεγάλου μας ἔργου, τῆς Νίκης, καὶ συμπαρίσταται πανταχοῦ εἰς τὴν συντελουμένην ἔθνικὴν ἐργασίαν, τόσον εἰς τὰς πόλεις, ὅσον καὶ εἰς τὰ χωρία.

Εἰς τὴν πολῦτιμον αὐτὴν συμβολὴν καὶ δράσιν μετέχει ἐνθέρμως καὶ ὁ Κληρὸς τοῦ νόμου μας, ὅστις, μὲ πρωτοστάτην τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπόν μας Ἀγαθάγγελον Ξηρουχάκην, δὲν φείδεται κόπων καὶ θυσιῶν, διὰ νὰ φανῇ ἀντάξιός τοῦ προορισμοῦ του καὶ τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων τῆς Κρήτης μας».

Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ἀντισυνταγματάρχης

Ἐπισημὴ εὐαρέσκεια πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον

Διὰ τὴν συμβολὴν τοῦ ἐπισκόπου εἰς τὸν ἔρανον καὶ τὴν ἐν γένει ἔθνικὴν του δράσιν, κατὰ τὴν πολεμικὴν ἐκείνην ἐποχὴν, ὁ τότε ὑπουργὸς Γεν. Διοικητῆς Κρήτης Π. Σφακιανάκης ἐξέφρασε πρὸς αὐτὸν, δι' ἐγγράφου, τὴν «ἄκραν του εὐαρέσκειαν καὶ τὰ θερμὰ του συγχαρητήρια».

Ξ. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ

Ὁ ἐπίσκοπος οὐδέποτε παρέλειπεν εὐκαιρίαν νὰ μὴ κηρύττῃ καὶ μεταδίδῃ ἀδαιαλείπτως, καὶ πάσῃ δυνάμει, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ ναοῦ θάρρος, παρηγορίαν, ἐνθουσιασμόν, ἐγκαρτέρησιν καὶ ἀνδρείαν εἰς τὸ εὐσεβὲς Ποίμνιόν του. Συνεχῶς ὑπεμίμησκε καὶ ἐτόνιζε τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰερότητα τοῦ ἀναληφθέντος ἀγῶνος, ἐνισχύων ἀκραδάντως τὴν πεποίθησιν ἐπὶ τὴν τελικὴν νίκην τῆς Ἰδέας κατὰ τῆς ὕλης, καὶ τοῦ ἰδεώδους τῆς Ἐλευθερίας κατὰ τῆς βίας τοῦ φασισμού. Ἐπρόκειτο, περὶ ἀπεγνωσμένου ὄντως ἀγῶνος, μικροῦ καὶ ἀδυνάτου κράτους κατὰ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ τοιοῦτου, ἀποτελοῦντος ὀλόκληρον αὐτοκρατορίαν, ὡς ἄλλου Δαυὶδ πρὸς Γολιάθ, καὶ διὰ τοῦτο ἀσφαλῶς θὰ ὑπῆρχον στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας θὰ ἐκλονίζετο κάπως, εἰς τὴν ψυχὴν ὠρισμένων, τὸ θάρρος καὶ ὁ ἐνθουσιασμός. Ἐκεῖ ἀκριβῶς ἤρχετο ἐπίκαιρος ἡ παρηγορία τοῦ ἐπισκόπου Ξηρουχάκη, ἐμψυχώνοντος τὸ Ποίμνιόν του, ὥστε τοῦτο μὲ ἐγκαρτέρησιν καὶ ὑπομονὴν νὰ συνεχίξῃ τὸν ἱερὸν αὐτὸν ἀγῶνα εἰς τὰ μετόπισθεν, ὅπως καὶ εἰς τὸ μέτωπον. Ἀκούραστος καὶ ἀνεξάντλητος ἦτο ἀληθῶς ὁ ἐπίσκοπος ἐξιστορῶν καὶ ἀναπτύσσων, ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ὄλον τὸ δίκαιον μαζί της, ὡς πρὸς τὸν πόλεμον αὐτόν, καὶ ὅτι ὁ ἀγὼν, τὸν ὅποιον ἔχει ἀναλάβει τῶρα, εἶναι ἱερός δι' αὐτήν, διότι πρόκειται περὶ βωμῶν καὶ

Εύλογία Ἀγγλικῶν τάνκς ἐπὶ τοῦ Ἐπισκόπου Κυθονίας καὶ Ἀποκορώνου.

ἔστιν. Δι' ὃ καί, μὲ πίστιν πρὸς τὸ δίκαιον καὶ πεποιθήσιν πρὸς τὴν νίκην, ὀφείλομεν ἅπαντες, διεκήμεθα, νὰ πολεμήσωμεν, εἴτε εἰς τὰς ἐπάλληξαις τοῦ μετώπου εὐρισκόμεθα, εἴτε καὶ εἰς τὰ μετόπισθεν, ἀσχέτως φύλου καὶ ἡλικίας. Ὁ καθεὶς ἔχει τὸ καθήκον του εἰς τὰς ἱεράς αὐτὰς στιγμὰς ἅς τὸ ἀναζητήσῃ, ἅς τὸ ἀνεύρῃ καὶ ἅς τὸ ἐκτελέσῃ τιμίως καὶ εὐλικρινῶς. Καί, ἀσφαλῶς, τότε θὰ ἔχωμεν καὶ τὴν νίκην βεβαίαν καὶ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἰδανικῶν μας ἀσφαλῆ.

Ὅχι δὲ μόνον διὰ τοῦ λόγου ἐκήρυτε τὰς ἰδέας ταύτας ὁ Ἐπίσκοπος, ἀλλὰ καὶ δι' ἐγκυκλίων του σχετικῶν ὑπεξέκαιε τὸν ζῆλον καὶ ἀνεπτέρωνε τὸ φρόνημα ὀλοκλήρου τοῦ Παιμνίου του, ὥστε πραγματικῶς νὰ μὴ ὑστερήσῃ τοῦτο οὐδαμοῦ, κατὰ τὴν πολεμικὴν αὐτὴν περίοδον. Παραλείποντες πλείστα ὅσα σχετικὰ, παραθέτομεν μόνον διάγγελμά του, τὸ ὁποῖον ἐνέχει ἀκόμη μεγαλυτέραν σημασίαν, διότι ἐγράφη καὶ ἐκοινοποιήθη, ὅτε καὶ ὁ ἕτερος εἰσβολεὺς, ἡ τέως παντοδύναμος Γερμανία, εἶχεν εἰσβάλει ἐπίσης κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Πόσον ἀξιόθαύμαστος ὄντως εἶναι ἡ γνησίᾳ ἑλληνικῇ ψυχῇ, ἡ ὁποία, ἐνῶ τὰ πράγματα φωνάζουν μόνον τῶν, ὅτι ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος εἶναι δυσκολωτάτη, αὐτὴ περιφρονοῦσα καὶ ὀδιαφοροῦσα διὰ τὰ πάντα, διακηρύττει καὶ διαλαλεῖ, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδέα θὰ ἐπικρατήσῃ τελικῶς, ὅπερ καὶ ἐγένετο, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ.

Τὸ Διάγγελμα τοῦ Ἐπισκόπου μας

»Βῆμα τοῦ Λαοῦ Χανίων» 20.4.41

Πρὸς τοὺς Εὐσεβεῖς Χριστιανοὺς τῆς καθ' ἡμᾶς Θεοσώστου Ἐπαρχίας Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

«Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου».

(Ἰωάνν. 12, 23)

Πορευόμενος ὁ Κύριος ἐπὶ τὸ ἐκούσιον Πάθος, διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος, εἶδεν Ἕλληνας προσελθόντας, ἵνα προσκυνήσωσιν αὐτὸν καὶ ἀνεφώνησεν «ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου». Καὶ ἐδοξάσθη ὄντως ὁ Θεός, κηρυχθέντος τοῦ Εὐαγγελίου εἰς ὅλην τὴν Οἰκουμένην διὰ τῆς ἀθανάτου ἑλληνικῆς γλώσσης. Διὰ τῆς μεταδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ ἐξημερώθησαν οἱ τότε ἐν πολλοῖς βάρβαροι λαοί. Διὰ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ἔλαμψε τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ ἐφωτίσθησαν οἱ ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθήμενοι, οἱ ἀποτελοῦντες καὶ σήμερον τὰς δυνάμεις τοῦ σκότους καὶ τῆς βίας, αἱ κατ' εὐφημισμὸν δυνάμεις τοῦ ἄξιονος τιτοφοροῦμενοι. Παρὰ τὴν λυσσαλέαν δὲ ἀντίδρασιν τῶν Καισάρων καὶ Αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης, τύπου Μουσαλίνι, τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἐλευθερίας ἐκηρύχθη καὶ ἐστερεώθη εἰς ὅλην τὴν Οἰκουμένην.

Τὰ κοινὰ ταῦτα δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀγαθὰ πειρῶνται σήμερον νὰ καταστρέψουν αἱ δυνάμεις αὐταὶ τοῦ σκότους, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς

τους αντιχριστούς ηγέτας των Χίτλερ και Μουσολίνι.

Διὰ τὰ ἀγαθὰ ταῦτα τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἀγωνιζόμεθα σήμερον ἐναντίον τῶν ἐπιδρομέων, ἰταλῶν τοῦ Μουσολίνι καὶ γερμανῶν τοῦ Χίτλερ, ἐναντίον τῶν ἀψύχων μηχανοκινήτων των, ποὺ κινοῦνται μηχανικῶς μὲ πετρέλαια καὶ βενζίνες, ὅπου δὲ τὰ σταματήσουν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ σύμμαχοί των ἄγγλοι μένουσιν καθηλωμένα, διότι δὲν ἔχουσιν ψυχὴν νὰ κινήθωσιν.

Τὰ ἡρωϊκὰ μας στρατεύματα γνωρίζουσιν, πῶς ἔχομεν τὸ δίκαιον, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς καὶ ἡ Μεγαλόχαρη εὐλογοῦσιν καὶ ἐνισχύουσιν τὸν ἱερὸν ἡμῶν ἀγῶνα. Λαμβάνουσιν θάρρος ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, «ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον» (Ἰωάνν. 6,33), καὶ μάχονται μὲ ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν ἐναντίον ἀμφοτέρων τῶν εἰσβολέων καὶ γράφουσιν ἔπη ἀφθάστου δόξης καὶ μεγαλείου καὶ ξεπερνοῦσιν τοὺς Λεωνίδας καὶ τοὺς Μαραθωνομάχους καὶ Σαλαμινομάχους καὶ τοὺς ἥρωας τοῦ 1821. Καὶ θὰ νικήσουν τελικῶς καὶ τὸν νέον εἰσβολέα, ὅπως καὶ τὸν πρῶτον.

Καὶ τότε θὰ ἐρωτήσωμεν τοὺς ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ καθοδηγούμενους: ποῦ σας, Χίτλερ—Μουσολίνι, τὸ κέντρον; ποῦ σας τὸ νεῖκος; Χριστὸς Ἄνέστη, καὶ τὰ ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ οἱ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς τιμῆς των ἀγωνιζόμενοι ἀνηγέρθησαν, σεις δὲ μὲ τὸν καθοδηγητὴν σας σατανᾶν κατεβλήθητε, ἐπέσατε, ἐξηυτελίσθητε, τὰ δὲ φιλελεύθερα ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ θὰ ζήσωσιν πλέον εὐτυχισμένοι καὶ ἐλεύθεροι, καθοδηγούμενοι εἰς πᾶσαν πρόσδοκον καὶ ἐκπολιτισμὸν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ Φωτὸς, ἵνα δοξάζεται τὸ Πανάγιον ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ψυχραιμίαν λοιπόν, τέκνα μου ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα, καρτερίαν καὶ ἀσάλευτον πίστιν ἐπὶ τὴν τελικὴν Νίκην συνιστῶμεν εἰς ὑμᾶς, προσαγορεύοντες διὰ τοῦ κοσμοχαρμοσύνου «Χριστὸς Ἄνέστη», ἐπικαλούμενοι ἅμα τὴν τοῦ Κυρίου χάριν καὶ εὐλογίαν.

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

**Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΗΨΕΩΣ
ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΕΛΟΥΣ
ΤΟΥ 1941 (29·5·41 ΜΕΧΡΙ ΤΕΛΟΥΣ 1941)**

**1. ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΗΜΕΡΑΙ ΤΟΥ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ
ΥΠΟ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΑΥΤΩΝ**

Ἐχει λεχθῆ ἀνωτέρω, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος οὐδαμῶς ἀπεμακρύνθη ἐκ Χανίων καὶ τῆς ἑδρας τῆς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς του, καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, μέχρι τῆς γερμανικῆς εἰσβολῆς (28.10.40 μέχρι 20.5.41), καὶ διαρκοῦντος τοῦ βομβαρδισμοῦ τῶν Χανίων, ἀλλὰ παρέμενεν ἐν τῇ Ἱ. Ἐπισκοπῇ του, δίδων τὸ παράδειγμα εἰς τὰ πνευματικά του τέκνα τῆς μετ' αὐταπαρνήσεως ἐκπληρώσεως ὑφ' ἑνὸς ἐκάστου τῶν πρὸς τὴν πατρίδα κα-

θηκόντων του, ἐνισχύων και ἐνθαρρύνων προσηκόντως τοὺς πάντας εἰς τὰς δυσκόλους ἐκείνας πολεμικὰς περιστάσεις.

Τὴν πρώτην ὄμως ἐκείνην περίοδον τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου διαδέχεται τώρα ἡ ἀπὸ 6.4.41 φοβερὰ εἰσβολὴ τῶν γερμανῶν κατὰ τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ ἡ ραγδαϊοτάτη κάθοδος αὐτῶν μέχρις Ἀθηνῶν, ὅποτε καὶ παρασκευάζεται λίαν συντόμως καὶ ἡ εἰσβολὴ των κατὰ τῆς Κρήτης, καὶ ἡ ἀπὸ ἀέρος κατάληψις αὐτῆς.

Τὰ τοιαῦτα ἱστορικὰ γεγονότα θὰ παραθέσωμεν ἐν περιλήψει εἰς ἰδιαίτερον κεφάλαιον, καὶ μόνον ἀναφέρωμεν τώρα, ὅτι ὁ ἀπὸ 20.5.41 ἀρξάμενος βομβαρδισμὸς τῆς Κρήτης, καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τῶν Χανίων, ἦτο φοβερώτατος καὶ ἀπαισιώτατος, διατεθείσης ὅλης σχεδὸν τῆς ἀεροναυτικῆς τότε δυνάμεως τῆς Γερμανίας πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ἐπὶ ὀλοκλήρους ἡμέρας τὰ Χανιά ἐβομβαρδίζοντο ἀδιακόπως μὲ τὸν ἀγριώτερον τρόπον, καὶ μεγάλαι ζημίαι καὶ καταστροφαὶ ἐπροξενήθησαν εἰς αὐτά, μεταβληθέντα τελικῶς σχεδὸν εἰς ἔρειπια. Τῆς τύχης αὐτῆς δὲν ἐξηρέθη βεβαίως οὔτε τὸ ἐπισκοπικὸν μέγαρον, γενόμενον στόχος τῶν γερμανικῶν ἀεροπλάνων. Ἐντὸς αὐτοῦ δὲ εὗρίσκετο κατὰ τὴν ὥραν τοῦ βομβαρδισμοῦ ὁ ἅγιος Κυδωνίας, παραμείνας ἐκεῖ μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς. Αἱ βόμβαι δὲ ἐπληξαν καὶ τὸ Ἐπισκοπικὸν μέγαρον ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς καθόδου τῶν γερμανῶν ἀλεξιπτωτιστῶν καὶ τῆς ἐνάρξεως τῶν βομβαρδισμῶν κατὰ τῆς πόλεως. Ὁ ἐπίσκοπος εὗρισκόμενος, ὡς ἐλέχθη, ἐντὸς τῆς οἰκίας του, κατεπλακώθη ὑπὸ τὰ ἔρειπια αὐτῆς, τραυματισθεὶς σοβαρῶς. Πρὸς στιγμὴν μάλιστα ἐθεωρήθη καὶ ὡς φονευθεὶς, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶχεν ἀπολέσει προσωρινῶς τὰς αἰσθήσεις του. Τὸ γεγονὸς διεδόθη ἀμέσως εἰς ὀλόκληρον τὴν πόλιν καὶ τὴν λοιπὴν Κρήτην, ἀλλὰ καὶ ἔξω αὐτῆς, πανταχόθεν δὲ ἐξεφράζοντο συμπάθειαι διὰ τὸν τραυματισμὸν καὶ εὐχαὶ διὰ τὴν ὑγείαν του. Δὲν ἐβράδυνεν ὄμως νὰ μεταδοθῆ ἡ εἰδησις καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Εὐρώπην, ἔνθα ἦτο ἀρκούντως γνωστός, ἀθρόα δὲ διεβιβάζοντο βραδύτερον πρὸς αὐτὸν τὰ συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ διασώσει του.

Μετὰ τὸν τραυματισμὸν του ὁ ἐπίσκοπος ἐξήχθη ὑπὸ τῶν συγγενῶν του ἡμιθανὴς ἐκ τῶν ἔρειπια καὶ μετεφέρθη εἰς παρακείμενον καταφύγιον ὑπὸ συνεχεῖς βομβαρδισμούς. Ἐκεῖθεν, μετὰ τὰς πρώτας προχείρους βοηθείας, μετεφέρθη δι' ἀγγλικοῦ νοσοκομειακοῦ αὐτοκινήτου, πάντοτε ὑπὸ φοβερὸν βομβαρδισμὸν, εἰς τὸ Δημοτικὸν Νοσοκομεῖον πρὸς νοσηλείαν, διότι ἡ κατάστασις του ἦτο σοβαρά. Ἐν τῷ νοσοκομείῳ ὁ ἐπίσκοπος ἔτυχε τῆς δεούσης περιθάλψεως καὶ θεραπείας, ἕως οἴτου παρῆλθεν ὁ ἄμεσος κίνδυνος καὶ ἡ ὑγεία του ἐβελτιώθη. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος καὶ ὁ τότε πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Ἐμμανουὴλ Τσουδερός, ὡς καὶ τὰ ἄλλα μέλη αὐτῆς, πού εἶχον καταφύγει, ὡς γνωστὸν, εἰς Κρήτην, μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, συγχαίρουσιν τὸν τραυματίαν ἐπίσκοπον ἐπὶ τῇ διασώσει του. Ἐπειδὴ ὄμως ὁ βομβαρδισμὸς τῶν Χανίων ἐσυνεχίζετο, πολλοὶ δὲ ἀλεξιπτωτισταὶ εἶχον προσγειωθῆ ἤδη

εις τὰ περίχωρα καὶ σχεδὸν ἐντὸς αὐτῆς τῆς πόλεως τῶν Χανίων, ἢ ὅποια ἠπειλεῖτο πλέον μὲ ἄμεσον κατάληψιν, ὁ ἐπίσκοπος, παρὰ τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεώς του, λαμβάνει τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐξέλθῃ τοῦ νοσοκομείου, ἀφοῦ καὶ ὅλος σχεδὸν ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως εἶχε νύκτωρ ἀπομακρυνθῆ αὐτῆς. Ἄλλως τε καὶ ὁ Βασιλεὺς καὶ τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως ἀπεφάσισαν ἐν ὄψει τοῦ κινδύνου νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν καὶ ν' ἀπομακρυνθοῦν ἐκ τῆς Κρήτης. Ὁ ἐπίσκοπος ἐξελθὼν τοῦ νοσοκομείου μετέβη εἰς τὸ κυβερνητικὸν καταφύγιον, μὲ ἀπόφασιν νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ μέχρι τέλους. Ἐπειδὴ ὁμως αἱ δυνάμεις του ἤρχισαν νὰ τὸν ἐγκαταλείπουν, καὶ ἡ πόλις ἦτο παντάπασιν πλέον κενὴ ἀπὸ πληθυσμόν, ὁπότε καὶ δὲν εἶχε λόγον ἢ ἐφεξῆς παραμονή του ἐν αὐτῇ, ἀπεφάσισε νὰ προσπαθήσῃ ν' ἀπομακρυνθῆ καὶ αὐτὸς, τελευταῖος ὅλων, διὰ τὸ Μοναστηρί του εἰς τὸ Ἀκρωτήρι.

2. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΤΡΑΥΜΑΤΙΑΣ ΑΠΟΧΩΡΕΙ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ

Ὁ ἐπίσκοπος πεζῆ κατ' ἀρχάς, διότι δὲν ὑπῆρχε μέσον συγκοινωνίας, ἀνῆλθε μέχρι τοῦ πρώτου χωρίου τοῦ Ἀκρωτηρίου «Κουνουπιδιανά», καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ ὄνου τινός, τραυματίας ὅπως ἦτο, ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου βομβαρδισμοῦ, κατῶρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ἀγίας Τριάδος Ἀκρωτηρίου, ὅπου ὁμως καὶ πάλιν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἡσυχάσῃ, διότι μετ' ὀλίγας ὥρας ἡ Μονὴ κατελαμβάνετο ἀπὸ Γερμανοὺς, δι' ὃ καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ καὶ τὴν Μονὴν αὐτὴν καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Μονὴν τῆς μετανόιας του, τὸ Γουβερνέτο, ὅπου καὶ εὔρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ τύχῃ περιθάλψεώς τινος ὑπὸ τῶν μοναχῶν. Πλὴν, καταληφθείσης καὶ τῆς Μονῆς ταύτης ὑπὸ τῶν γερμανῶν τὴν ἐπαύριον, κατέφυγεν ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τῶν μοναχῶν καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος εἶχε συγκεντρωθῆ ἀπὸ προηγουμένως εἰς τὴν Μονὴν αὐτὴν, εἰς τὸ παρακείμενον σπήλαιον «Ἀρκουδιά», ὅπου καὶ τὸ παρεκκλήσιον τῆς «Παναγίας Ἀρκουδιᾶς», θεωρούμενον ὡς ἀσφαλὲς καταφύγιον ἀπὸ τοὺς βομβαρδισμούς, τυχῶν καὶ ἐνταῦθα ποιᾶς τινος περιθάλψεως εἰς τὰ τραύματά του, ὥστε ν' ἀρχίσῃ πλέον βελτιουμένη σταθερῶς ἡ κατάστασίς του.

3. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΙΖΕΙ 13 ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΣ

Οἱ γερμανοὶ στρατιῶται, οἱ ὅποιοι εἶχον καταλάβει τὴν Μονὴν Γουβερνέτου, εἶχον ἀποβιβάσθῃ διὰ πλοιορέων βενζινοκινήτων εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐκεῖθεν ἐβάδισαν πρὸς τὴν Μονὴν καὶ κατέλαβον αὐτὴν. Ἐπειδὴ ὁμως ὑπῆρξαν καὶ στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ μάχη τῆς Κρήτης ἐθεωρεῖτο ἀμφίβολος ὑπὸ τῶν γερμανῶν, οἱ ἐν λόγῳ στρατιῶται, δειλιάσαντες πρὸς στιγμὴν, ἀφοῦ ἐγκατέλειψαν ἓνα τραυματίαν ἐκ τῆς

Ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Βενιζέλου.

ομάδος των εις τὴν Μονὴν, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν παραλλαν καὶ εἰς θέσιν «Αὐλάκι», ὁπόθεν καὶ ἠτοιμάζοντο πρὸς ἀναχώρησιν. Ὁ ἐπίσκοπος δὲν ἔχασε τότε καιρὸν, ἀλλὰ, παραλαβὼν τὸν Ἡγούμενον Γουβερνέτου Νικηφόρον Πλανάκη καὶ ἄλλους, μετέβη πρὸς τὴν ὡς ἄνω θέσιν «Αὐλάκι», ὅπου, μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν, ἠχμαλώτισε δεκατρεῖς γερμανοὺς στρατιώτας, παραδώσας εἶτα αὐτοὺς εἰς τὸν τότε ἀστυνομικὸν σταθμάρχην Στερνῶν Ἀκρωτηρίου Π. Νεοφώτιστον, συνταχθέντος τοῦ ἐξῆς πρωτοκόλλου:

Πρακτικὸν παραδόσεως τῶν κάτωθι γερμανῶν αἰχμαλώτων :

Ὁ κάτωθι ὑπογεγραμμένος Σταθμάρχης Στερνῶν Περικλῆς Νεοφώτιστος παραλαμβάνω σήμερον παρὰ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Κυρίου Ἀγαθαγγέλου τοὺς κάτωθι δέκα καὶ τρεῖς γερμανοὺς, τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος Ἐπίσκοπος συνέλαβεν εἰς θέσιν «Αὐλάκι» Ἀκρωτηρίου.

1) Obgfr. Frich, 2) Obgfr. Müller, 3) Gefr. Kalkowski, 4) Gefr. Wanderurtz, 5) Obgfr. Müller, 6) Obgfr. Filser, 7) Gefr. Schiedlbauer, 8) Sold. Tempelmann, 9) Uffz Grosse, 10) Sold. Gearg, 11) Gefr. Knobreiter, 12) Gefr. Toller 13) Matr. Lischewski.

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Γουβερνέτου τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων τῇ 26 Μαΐου 1941

Ὁ Παραδίδων

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ὁ Παραλαβὼν

Περικλῆς Νεοφώτιστος ἐνωμ.

Ἡ 29 ὁμοῦ Μαΐου 1941 εὗρεν ὀλόκληρον τὴν Κρήτην ὑπὸ τὸ πέλαμα τῶν γερμανῶν, ὁπότε καὶ ἀρχίζει ἡ μαύρη περίοδος τῆς Κατοχῆς. Ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τῶν μοναχῶν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Γουβερνέτο, ὅπου καὶ ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας τὴν θεραπείαν καὶ νοσηλείαν του, προετοιμαζόμενος ἅμα καὶ διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς νέας καταστάσεως.

4. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΕΠΑΝΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΧΑΝΙΑ

Ἡ Κρήτη ἐστὲναζεν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον ὑπὸ τὸν βαρύτερον γερμανικὸν ζυγόν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀπώλειαι τῶν γερμανῶν διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπῆρξαν παμμέγισται εἰς ἔμψυχον καὶ ἄψυχον ὑλικόν, ἐξεδηλώθησαν οὗτοι, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ἀπηνέστατοι καὶ ἐξηγριωμένοι ἐκδικηταὶ κατὰ παντὸς εὐτόλμου καὶ ἀνδρείου Κρητὸς πολέμιστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῶν ἀόπλων καὶ ἀθῶων πολιτῶν καὶ γυναικοπαίδων. Μὲ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν, καὶ κατὰ κανόνα ὀλως ἀναιτίως, ἐφρονεύοντο καὶ ἐτυφεκίζοντο ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἵνα οὕτω τρομοκρατηθῇ ὁ πληθυσμὸς τῆς Κρήτης. Ὁ ἐπίσκοπος πληροφορούμενος

τὰ γεγονότα ταῦτα καὶ βαρέως θλιβόμενος ἀπεφάσισε νὰ κατέλθῃ εἰς Χανιά, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τὴν κατάστασιν, ἀφοῦ καὶ τὰ βλέμματα ὄλου τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ μόνον ἐστρέφοντο, διότι οὐδεὶς ἄλλος ἐτόλμα νὰ ἀντικρούσῃ τότε τοὺς ἀποθηριασμένους γερμανούς. Ἡ γερμανομάθειά του καὶ ἡ παραμονή του εἰς Βιέννην καὶ ἀλλαχοῦ ἐπὶ μίαν τριακονταετίαν ἦσαν ἄριστα ἐφόδια ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Οὕτω τὴν 2 Ἰουνίου 1941 ὁ ἐπίσκοπος εὐρίσκειται καὶ πάλιν εἰς τὴν ἠρειπωμένην Ἐπισκοπὴν του, προτιθέμενος νὰ κάμῃ ὅ,τι δύναται, χάριν τοῦ Ποιμνίου του καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης γενικῶς.

25. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΕΙ ΜΕ ΤΑΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΣ ΑΡΧΑΣ

Οἱ φόνοι καὶ οἱ τυφεκισμοὶ ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν κατὰ παντὸς Κρητός, ἔστω καὶ μὲ φανταστικὰς ὑπονοίας, ἦσαν συχνότατοι καὶ ὁμαδικοί. Παντοῦ φόβος καὶ τρόμος ἐπεκράτει, ἡ ταραχὴ δὲ καὶ ἡ σύγχυσις τοῦ πληθυσμοῦ ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ διαγράφεται εἰς τὰ πρόσωπα πάντων μία ἀπελπισία, ἀφοῦ δὲν ἦτο βέβαιος κανεὶς ἄν, καὶ ἐντὸς ἐλαχίστης ὥρας, θὰ εὐρίσκετο ἐν τῇ ζωῇ. Πρὸ μιᾶς τοιαύτης καταστάσεως εὐρεθεὶς ὁ ἐπίσκοπος ἀποφασίζει νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὰς γερμανικὰς ἀρχὰς καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ διαθέσῃ αὐτὰς κάπως ἀνθρωπινώτερον πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς Κρήτης. Πολλάκις ἐπισκέπτεται τὰς γερμανικὰς ὑπηρεσίας, καὶ πολλάκις οὔτε δεκτὸς γίνεται οὔτε ἀκούεται, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ περιφρονεῖται καὶ παρμερίζεται. Μένεα πνέοντες οἱ γερμανοὶ διὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν κρητῶν, πὸν τόσας ἀπωλείας τῶν ἐστοίχισε, τοῦ ἔλεγον, ὅτι καὶ αὐτὸς εἶναι κρητικὸς, καὶ ἐπομένως θηριώδης σὰν καὶ τοὺς ἄλλους κρητὰς. Εὐτυχῶς τὸ σχῆμά του, ἡ γλωσσομάθειά του, ἡ πολιτικὴ του ἱκανότης, καὶ πρὸ παντὸς ἡ ἐπιμονὴ του καὶ ἡ διάθεσίς του νὰ σώσῃ τὸν πληθυσμὸν ἀπὸ τὰ βάσανα καὶ τοὺς τυφεκισμοὺς, ἐπεβλήθησαν εἰς τὸ τέλος, ὥστε νὰ κατορθώσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς σοβαρωτέρας γερμανικὰς ἀρχὰς.

Τότε ἐδημοσιεύθη καὶ ἡ ἀκόλουθος ὑπ' ἀριθ. 1 Γνωστοποιήσις τοῦ Γερμανικοῦ Στρατηγείου:

«Γνωστοποιήσις διὰ τὸ κατεχόμενον ἑλληνικὸν ἔδαφος. Βάσει τῆς παρὰ τοῦ Φύρερ καὶ ἀνωτάτου ἀρχηγοῦ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων χορηγηθείσης μοι ἐξουσιοδοτήσεως, γνωστοποιῶ τὰ ἐπόμενα: 1) Ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἐγγυᾶται εἰς τοὺς κατοίκους πλήρη ἀσφάλειαν τοῦ προσώπου αὐτῶν καὶ τῆς ἰδιοκτησίας των. Ὅστις συμπεριφέρεται ἡσύχως καὶ εἰρηρικῶς οὐδὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ».

Λαβὼν αὐτὴν ὡς ἀφορμὴν ὁ ἐπίσκοπος ἔσπευσε καὶ ἐζήτηε ἐπιμόνως ἐγγύησιν καὶ ἀσφάλειαν διὰ τὸν πληθυσμὸν, πράγματα ὁμοῦ τὰ ὅποια πάντοτε ὑπέσχοντο οἱ γερμανοὶ, καὶ οὐδέποτε ἐλικρινῶς ἐξετέλουν.

6. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗΙ ΕΠΙ ΚΑΤΟΧΗΣ

Ἡ Κρήτη κατελήφθη ὑπὸ τῶν γερμανῶν, κατόπιν πεισματωδῶς σταίων μαχῶν καὶ πολλῶν ἀπωλειῶν αὐτῶν. Πάντως ὁμως καὶ παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀνίσου ἐκείνου ἀγῶνος, ἡ μάχη τῆς Κρήτης εἶναι ἐκείνη, ἣ ὅποια ἔκλινε τὴν πλάστιγγα ὀριστικῶς πρὸς τὴν νίκην τῶν Συμμάχων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἡρωϊκὴ μεγαλόνησος ἐθαυμάσθη διὰ μίαν ἔτι φοράν. Οἱ κρηῖτες ἦρωες καὶ πολεμισταὶ ἀπέδειξαν καὶ πάλιν, ὅτι συνεχίζουσιν ἀπαρεγκλίτως τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις των. Ὅλοι οἱ κρηῖτες, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς πάντοτε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Κλῆρον, ἀντίστησαν ἡρωϊκώτατα καὶ καρτερικώτατα, ἄοπλοι καὶ ἀσύντακτοι, ὅπως ἦσαν, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, κατὰ τῶν πανόπλων καὶ σιδηροφράκτων γερμανῶν ἀλεξιπτωτιστῶν καὶ ἄλλων γερμανικῶν τακτικῶν στρατευμάτων, ἀποβιβασθέντων εἰς Κρήτην διὰ βενζινοκινήτων πλοίων. Χάρις δὲ εἰς τὴν ἀντίστασιν αὐτὴν τῶν κρητῶν, πολλοὶ τῶν ὁπίων ἔπεσαν ἡρωϊκῶς μαχόμενοι εἰς πολλὰς περιφερείας τῆς Κρήτης, ὑλέστησαν ἀληθῆ πανωλεθρίαν τὰ γερμανικὰ στρατεύματα, τὰ ὅποια μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐθεωροῦντο ἀήττητα. Χιλιάδες ἀλεξιπτωτιστῶν ἐξωλοθρεύθησαν καὶ ἑκατοντάδες ἔχθρικῶν ἀεροπλάνων κατερρίφθησαν. Ἡ Κάνδαρος, τὸ Μάλεμε, ὁ Γαλατὰς, ἡ Ἀγυιά, τὸ Ρέθυμνον καὶ τὰ περὶχωρά του, τὸ Ἡράκλειον καὶ τὰ πέριξ τοῦ ἀεροδρομίου του καὶ πολλὰ ἄλλα τοποθεσίαι θὰ διαλαλοῦν καὶ θὰ διακηρύττουν εἰς τὸ διηνεκὲς τὴν εὐτολμίαν καὶ τὸν ἡρωϊσμόν τῶν κρητῶν πολεμιστῶν, ἀδιάφορον ὅτι εἰς τὸ τέλος ἐπεβλήθη καὶ ἐπεκράτησεν ἡ ὑλικὴ καὶ κτηνώδης βία τῶν ἀπαισίων γερμανῶν. Ἦδη ἄς ἐξετάσωμεν ὅποια κατάστασις διεμορφώθη εἰς τὴν Κρήτην μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν γερμανῶν; οἱ ὀποῖοι, ἡττημένοι νικηταί, ἔρχονται τώρα νὰ ἐκδικηθοῦν ἀνάνδρως καὶ ἀτίμως τοὺς μέχρι χθὲς γενναίους ἐν ὅπλοις ἀντιπάλους των. Οἱ κύριοι πλέον τῆς Κρήτης ἀλεξιπτωτισταί, μὲ ἀρχηγὸν τὸν ἐπίσης ἀλεξιπτωτιστὴν Στρατηγὸν Ἀντρέ, ὅλοι ἐξ ἴσου θηριώδεις καὶ αἰμοβόροι τὴν ψυχὴν καὶ διστραμμένοι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἐπεδόθησαν, ἀνεμποδίστως πλέον καὶ ἀνευθύνως, εἰς παντὸς εἶδους διαρπαγὰς, λεηλασίαις, φόνους, ὁμαδικούς τυφεκισμούς καὶ παντὸς εἶδους βασανισμούς καὶ φυλακίσεις κατὰ παντὸς κρητὸς ὑπὸ τὸ πρόσχημα, ὅτι ἐφονεύθησαν ἀλεξιπτωτισταὶ εἰς τὸ διαμέρισμά του. Ἡ ζωὴ, ἡ περιουσία καὶ τὰ πάντα τῶν κρητῶν ἦσαν ἀπολύτως εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν. Τὸ ἀπαισιον ἐκεῖνο σύστημα νὰ ἐκτελοῦνται δέκα ἢ καὶ περισσότεροι κρηῖτες διὰ κάθε φονευθέντα ἀλεξιπτωτιστὴν, διότι ἔτσι ἠθέλησεν ὁ Φύρερ, παρὰ πάντα θεῖον καὶ ἀνθρώπινον νόμον, εἶχε μεταβάλλει τὴν Κρήτην εἰς ἀπέραντον νεκροταφεῖον καὶ ἀληθινὴν κόλασιν αἵματος καὶ δακρύων. Τὸ πένθος ἐκάλυψε τὸν κρητικὸν οὐρανὸν καὶ ὁ τρόμος, ἡ θλίψις καὶ ἡ ἀπόγνωσις ἦτο διάχυτος εἰς τὴν κρητικὴν ἀτμόσφαιραν. Ὅλοι σὰν κυνηγημένα πρόβατα ἐκλείνοντο εἰς τὰ σπῖτια των τὸ βράδυ, χωρὶς νὰ εἶναι βέβαιοι, ὅτι τὴν πρωΐαν δὲν θὰ εἶχον

συλληφθῆ, τὸ δὲ πρῶτ' ἔφευγον χωρὶς νὰ γνωρίζουν, ἂν θὰ εὐρίσκωνται ἐν τῇ ζωῇ καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας. Τῶν αἰσθημάτων αὐτῶν δὲν ἦτο ἀμέτοχος ὁ ἐπίσκοπος. Κάθε ἡμέραν ἤκουε περίλυπος καὶ νέαν σκληρὰν εἶδησιν, ὅτι κατὰ δεκάδας ἢ καὶ ἑκατοντάδας ἐτυφεκίσθησαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κρηῖτες ὡς ἀντίποινα διὰ τὴν ἀπώλειαν ἀλεξιπτωτιστῶν. Διὰ νὰ δικαιολογοῦν δὲ τὰς τοιαύτας ἀνηκούστους ἐνεργείας τῶν οἱ ἀπαίσιοι κατακτηταὶ ἔλεγον τὴν ἀνόητον δικαιολογίαν, ὅτι οἱ κρηῖτες δὲν ἐπολέμησαν ὡς τακτικὸς στρατός, ἀλλ' ὡς ἀντάρται, δι' ὃ καὶ νομίμως τυφεκίζονται τώρα, ὡς ἀντίποινα διὰ τὰς ἐκνόμους ἐκείνας πράξεις τῶν. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ χιτλερικὰ συστήματα !

Πρὸ μιᾶς τοιαύτης ἀπελπιστικῆς καταστάσεως εὐρεθεῖσα ἡ πολυβασανισμένη καὶ δούλη πλέον Κρήτη στρέφει τὸ βλέμμα τῆς πανταχοῦ περιφοβῆς καὶ ἀνήσυχος μέχρι θανάτου, ἵνα ἀνεύρη τὸ κατάλληλον πρόσωπον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ στηρίξη τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τῆς. Εὐτυχῶς, ὡς εἶναι γνωστὸν, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος οὐδέποτε ἐχώρισεν τὴν ἑαυτὴν τῆς ἀπὸ τὴν ὑπόστασιν τοῦ Ἔθνους καὶ πάντοτε σχεδόν, εἰς τὰς κρισίμους ἐθνικὰς στιγμὰς, σφῆζει τὴν κατάστασιν. Δι' ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὰ βλέμματα πάντων στρέφονται πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον καὶ ἀναμένει ὁ Νομὸς τῶν Χανίων καὶ γενικῶς ὁ κρητικὸς λαὸς τὴν ἀνακούφισιν καὶ προστασίαν του, κατὰ τὰς δυσκολωτάτας αὐτὰς στιγμὰς. Παρέλκει βέβαια νὰ προσθέσωμεν, ὅτι οὔτε σκιά ἐλληνικῆς Ἀρχῆς ὑπῆρχε τότε καθ' ἅπασαν τὴν Νῆσον, ὃ δὲ λαὸς ἀκέφαλος καὶ ἀκυβέρνητος ἐπνίγετο μέσα εἰς τὴν ἀπελπίσιν του.

γ. ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΛΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Τοιοιτοτρόπως ἀντιμετώπισε τὴν κατάστασιν ὁ ἐπίσκοπος μέχρι τῆς 11—6—41, ὁπότε ἐθεώρησε καλὸν νὰ σχηματίσῃ Λαϊκὴν Ἐπιτροπὴν, πρὸς συντονισμόν τῆς προσπάθειας διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦλάχιστον τῆς ζωῆς τοῦ πληθυσμοῦ, διότι αἱ ἐκτελέσεις ἐσυνεχίζοντο καὶ ὅλοεν νέα θύματα ἐπιπτον κάτω ἀπὸ τὰ δολοφονικὰ βόλια τῶν ἀποθηρωμένων δημίων.

Καθημερινῶς ἐξετυλίσσοντο εἰς τὴν ὑπαιθρον καὶ τὴν πόλιν δραματικαὶ σκηναὶ ἀγρίας τρομοκρατίας καὶ αἱματηρῶν ὀργῶν. Συλλήψεις ὁμήρων καὶ ὁμαδικαὶ ἐκτελέσεις ἦσαν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, χωρὶς ὃ κατακτητῆς νὰ κορέσῃ τὴν δίψαν του ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ἀθῶν θυμάτων του. Τόση ἦτο ἡ ποταπότης καὶ ἡ δολοφονικὴ μανία τῶν νεωτέρων οὐνῶν, ὥστε κάτοικοι Μεσκλῶν Κυθωνίας συλληφθέντες εἰς Χανιά, ὅπου εἶχον καταφύγει καὶ ἐπιστρέφοντες εἰς τὰ χωρία τῶν, ὑπεχρῶθησαν νὰ παραστοῦν εἰς τὸν Ἀλικιανὸν ὡς μάρτυρες τῆς ἐκεῖ ὁμαδικῆς ἐκτελέσεως 42 πολιτῶν, ἀθῶν παντελῶς, διὰ νὰ ἴδωσιν, ὅπως τῶν εἶπον οἱ δῆμιοι, «πῶς ἡ Γερμανία ἐκδικεῖται τοὺς

νεκρούς της ἐν Κρήτῃ καὶ μετανοήσωσι, διότι ἐπολέμησαν κατὰ τῶν γερμανῶν». Συγχρόνως νέαι συλλήψεις ἐλάμβανον χώραν εἰς Χαλέπαν, εἰς τὸ Ἀκρωτήρι καὶ ἄλλαχοῦ.

Ἐν μέσῳ τῆς ἀτμοσφαιρας ἐκαίνης τοῦ τρόμου, ὑπὸ τὸ σαδιστικὸν πάθος τῶν ὀρνέων τοῦ Χίτλερ, ἐσχηματίσθη Λαϊκὴ Ἐπιτροπὴ, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη, ἡ ὁποία τὴν 24—6—41 προσέβη εἰς τὸ πρῶτον ἱστορικὸν διάβημά της, ἐπισκεφθεῖσα τὴν Γερμανικὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν Κρήτης, τὴν λεγομένην Διοίκησιν Φρουρίου Κρήτης, γενομένη δὲ δεκτὴ εἰς ἀκρόασιν, ὑπέβαλε τὸ ἀκόλουθον ὑπόμνημα :

Πρὸς τὴν Γερμανικὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν Κρήτης

Ἐνταῦθα

Ἐξοχώτατε κ. Διοικητά,

Οἱ παριστάμενοι Ἐπίσκοπος Χανίων Ἀγαθάγγελος, Ἐμμανουὴλ Πανηγυράκης τέως Πρόεδρος Ἐφειτῶν, Χαράλαμπος Πωλογεώργης Πρόεδρος ἀλευροβιομηχανῶν, Κυριάκος Μητσοτάκης Δικηγόρος καὶ Ἰωάννης Πατίζης Ἰατρός, μολονότι δὲν ἔχομεν ἐξουσιοδότησιν, διότι δὲν εἶναι δυνατὴ αὕτη, ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, πιστεύοντες ὅμως, ὅτι διερμηνεύομεν τὴν γνώμην ὀλοκλήρου τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ υποβάλωμεν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα τὰ ἐπόμενα :

Ὁ Κρητικὸς Λαὸς, συμμορφούμενος πρὸς τὴν ἐνταῦθα δημιουργηθεῖσαν πραγματικότητα, ἐπιθυμεῖ διακαῶς, ὅπως ἐπιδιοθῆ εἰς ἔργα παραγωγῆς καὶ προόδου, διὰ τὰ ὁποῖα εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἀποκατάστασις συνθηκῶν τάξεως ἐξασφαλίσεως ζωῆς καὶ περιουσίας, καὶ πρὸς τοῦτο τρέφει ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὅτι θέλει ὀδηγηθῆ παρ' Ὑμῶν τὸ ταχύτερον.

Μετὰ πάσης τιμῆς

Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ἐμμανουὴλ Πανηγυράκης
Χαράλαμπος Πωλογεώργης
Κυριάκος Μητσοτάκης
Ἰωάννης Πατίζης

Ἡ ἐπίδοσις τοῦ ὑπομνήματος τούτου ἐγένετο εἰς τὸν γερμανὸν λοχαγὸν Βέλε, ἀσκούντα τότε τὴν ἀνωτάτην διοικητικὴν ἐξουσίαν, καὶ εἰς τὸ Μέγαρον τῆς Γεν. Διοικήσεως. Διερμηνεὺς ὑπῆρξεν ὁ Ἐρρ. Περμασλάνγκερ. Ὁ Δήμαρχος Ν. Σκουλᾶς παρίστατο κατὰ τὴν ἐπίδοσιν. Ἡ Λαϊκὴ Ἐπιτροπὴ ὑπεστήριξε μετὰ θερμῆς, ὅτι οἱ κρηῖτες ἔπραξαν τὸ καθήκον των, καὶ ἐντὸς τῶν διεθνῶν νομίμων ἐστρατευμένοι, ἔστω καὶ ἄνευ στολῆς, ἐπολέμησαν διὰ τὴν πατρίδα των, ὅτι ἄδικοι πράξεις τῆς γερμανικῆς Ἀρχῆς κατὰ ἀθῶν πολιτῶν δημιουργοῦν ἀναταραχὴν καὶ θέτουν ἐν κινδύνῳ τὴν ζωὴν παντὸς πολιτοῦ, οὕτω δὲ ἐμποδίζεται ἡ ἀποκατάστασις τάξεως καὶ ἡ ἐπίδοσις εἰς ἔργα εἰρηνικὰ τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ ὅτι μόνον μία γενικὴ ἀμνηστία δύναται νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν γαλήνην εἰς τὸν τόπον.

Ὁ Βέλε ἐφάνη ὅτι ἤκουσε μετὰ προσοχῆς τὰ ἐκτεθέντα, ἀλλ' εἰς τὴν ἀπάντησίν του ἰσχυρίσθη, ὅτι δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ ἀρμόδιος δι' ἐν τὸσον σοβαρὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον, ὡς εἶπε, δύναται νὰ ρυθμισθῇ ἀπὸ ἄλλους ἀρμοδιωτέρους, ὑποσχεθεὶς εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ τὴν παρουσιάσῃ μετὰ τινὰς ἡμέρας εἰς ἀνώτερόν του ἀξιωματικόν.

Σχετικῶς μὲ τὰς συλλήψεις πολιτῶν εἰς Χαλέπαν καὶ Ἀκρωτήρι ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐξετάσῃ τὸ αἴτημα τῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ἂν εἶναι ἀ-
θῶοι θ' ἀπολυθοῦν. Ὅντως δὲ ἀπελύθησαν οὗτοι ἀργότερον.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰδοποιηθεῖσα ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπεσκέφθη ἐν σώματι, εἰς τὸ μέγαρον τῆς Γεν. Διοικήσεως, τὸν ἀντισυνταγματάρχην Γκλοῦκε. Τὴν φορὰν αὐτὴν ἐγένετο πλεον διεξοδικὴ συζήτησις ἐπὶ τῶν αἰτημάτων τῆς ἀμνηστίας. Διὰ νὰ πείσῃ μάλιστα τότε τοὺς ἐπηρεμένους γερμανοὺς, ὅπως ἀλλάξουν τακτικὴν, ὁ ἐπίσκοπος ἐπεκαλέσθη ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας τὸ παράδειγμα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἐπαινέσας τὴν διαγωγὴν του ἀπέναντι τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατακτηθέντων λαῶν, ὡς καὶ τὴν περίπτωσιν τοῦ Μωάμεθ τοῦ πορθητοῦ τῆς Κων)πόλεως, ὅστις, μετὰ τριήμερον δίωξιν, ἀποκατέστησε τέλος μίαν τάξιν, διὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Γενναδίου ὡς Πατριάρχου καὶ Ἐθνάρχου τῶν Ρωμαίων. Ὁ Κλοῦγκε ἀνέφερε τότε τὸν σχηματισμὸν Κυβερνήσεως ἐξ Ἑλλήνων ἐν Ἀθήναις. Παρὰ τὴν μειλιχίότητα ὁμως, τὴν ὁποῖαν ἐπέδειξεν οὗτος, κατὰ τὴν συζήτησιν, ἐπάγωγσαν τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅταν ἤκουσαν τὸν ὡς ἄνω γερμανὸν νὰ λέγῃ, ὅτι «δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παύσουν αἱ ἐκτελέσεις, διότι ὁ λογαριασμὸς ἀκόμη δὲν ἔκλεισεν». Ἀφῆκε πάντως καὶ αὐτὸς νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι ζήτημα τοιαύτης σοβαρότητος ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἀνωτέρων, καὶ ὅτι διὰ τὸ ζήτημα τῆς ἀμνηστίας ἀρμόδιος εἶναι ὁ Στρατηγός, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ ὡς διοικητής, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον θὰ παρουσιάσῃ τὴν Ἐπιτροπὴν ἐν καιρῷ. Παρὰ ταῦτα δὲν ἔπαυσαν αἱ ἐν τῷ μεταξὺ ἐνέργειαι τοῦ ἐπισκόπου καὶ ὄλων τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς διάφορα πρόσωπα παρακληθέντα, ὅπως μεσολαβήσουν διὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐκτελέσεων καὶ χορήγησιν ἀμνηστίας. Πλὴν, ἀτυχῶς, αἱ ἐκτελέσεις ἐσυνεχίζοντο καὶ νέοι μάρτυρες προσεκομίζοντο εἰς τὸ θυσιαστήριον. Τότε ὑπεδείχθη εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς, ὅτι θὰ ἐχρειάζετο καὶ ἡ ἐκ μέρους τῆς ἐκδοσις ἐγκυκλίου πρὸς τὸν λαόν, καλούσης αὐτόν, ὅπως εἰρηνεύσῃ, διότι πάντοτε, κατὰ τὴν γερμανικὴν ἐκδοχὴν, διετέλει οὗτος ἐν ἐξεγέρσει. Ἐχώριζε δὲ πάντοτε ἡ βασικὴ διάστασις ἀντιλήψεων τὰς γερμανικὰς ἀρχὰς καὶ τὴν Ἐπιτροπὴν, διότι ἡ μὲν Ἐπιτροπὴ ἐπέμενε, ὅτι αἰτία τῆς ὄλης καταστάσεως ἦσαν αἱ ἐκτελέσεις ἀθῶων πολιτῶν, ἐνῶ οἱ γερμανοὶ ἐπεζήτουν νὰ ἐπιρρίψουν τὸ βᾶρος εἰς τὸν πληθυσμόν.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὴν γερμανικὴν πολιτικὴν διοίκησιν εἶχεν ἀναλάβει ὁ ταγματάρχης Μύλλερ, παρὰ τοῦ ὁποῖου καὶ εἰδοποιήθη ἡ Ἐπιτροπῇ, ὅτι τὴν 18 Ἰουλίου 1941 θὰ τὴν ἐδέχετο εἰς ἀκρόασιν ὁ νεοαφιφικθὲς στρατηγὸς Ἀντρέ, Ἀνώτατος Στρατιωτ. Διοικητῆς τῆς Νήσου.

Ἡ παρουσίασις ἐγένετο πράγματι τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας ἐκεῖ-

νης εις την εν Πελεκαινα επαυλιν της οικογενειας Μάνου. Καλ διηγείται σχετικῶς ὁ ἐπίσκοπος: «Εἰς τὸν ἐξώστην εἶχε στρωθῆ μέγας τάπη· καὶ ἐπὶ τραπέζης ἦτο ἠπλωμένος μέγας χάρτης τῆς Κρήτης. Ὅπισθεν τῆς τραπέζης ἴστατο ἀγέρωχος ὁ στρατηγὸς ἐν ἐπισήμῳ στολῇ, καὶ ἡμεῖς ὄρθιοι ἠκούσαμεν τὸ δριμύ κατὰ τοῦ κρητικοῦ λαοῦ κατηγορητήριόν του. Ἀνέγνωσα, μᾶς εἶπε, τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου σας, καὶ ὄντως ἐθαύμασα τοὺς ἀγῶνάς σας, κυρίως ἐναντίον τῶν τούρκων, δὲν δύναμαι ὁμῶς νὰ σᾶς ἐπαινέσω καὶ διὰ τὸν πρόσφατον ἐναντίον μας ἀγῶνα, διότι ἐνῶ ἰσχυρίζεσθε, ὅτι μάχεσθε κατὰ τῶν ξένων, ποὺ ἔρχονται εἰς τὸν τόπον σας, δὲν ἐπράξατε τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τῶν ἄγγλων, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεδουλώθητε. Εἰς τὸν ἐναντίον μας πόλεμον παρέβητε τὰ διεθνή νόμιμα καὶ ὁ ἀστράτευτος πληθυσμός σας ἔλαβε τὰ ὄπλα ἐναντίον μας, ὅχι δὲ μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ αἰχμαλώτους γερμανοὺς καὶ νεκροὺς ἐκακομεταχειρίσθη καὶ ἠκρωτηρίασε». Δὲν ἠδυνάμεθα νὰ συγκρατηθῶμεν πρὸ τοῦ ἀδίκου τούτου κατηγορητηρίου, καὶ ἐναλλάξ τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, ἕως καὶ τοῦ τελευταίου, ἀπηντήσαμεν εἰς αὐτὸν τὰ ἑξῆς: «Οἱ ἄγγλοι δὲν ἦλθαν ὡς ἐχθροὶ πρὸς κατάκτησιν τοῦ τόπου μας, ἦλθαν ὡς σύμμαχοι μας καὶ ὡς τοιοῦτοι συνεπολέμησαν, παρὰ τὸ πλευρόν μας, ἐναντίον σας Ὁ κρητικὸς λαὸς ἔπραξε κατὰ συνείδησιν, χάριν τῆς πατρίδος του, ἐξετέλεσε δὲ τὰς διαταγὰς τῆς κυβερνήσεώς του, καὶ κληθεὶς εἰς στρατεύσιν ἐπολέμησεν ἐναντίον σας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του, σύμφωνα μὲ τὰ διεθνή νόμιμα. Αἱ συνεχιζόμεναι κατὰ τοῦ πληθυσμοῦ ἐκδικήσεις εἶναι ἀδικοὶ, προκαλοῦν ὄλην τὴν ἐν τῇ Νήσῳ διαταραχὴν καὶ μόνον μία γενικὴ ἀμνηστία δύναται νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν γαλήνην. Δὲν γνωρίζομεν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως, ὅσα καταγγέλλονται περὶ βανδαλισμῶν κατὰ γερμανῶν αἰχμαλώτων καὶ νεκρῶν. Ἡ ἱστορία τῆς Κρήτης δὲν ἀναφέρει τοιαύτας πράξεις εἰς τὸ παρελθόν, καὶ ἐὰν τυχὸν συνέβησαν κάπου αἱ πράξεις αὗται, εἶναι ἔργα κακοῦργων, ποὺ τὰ ἀποδοκιμάζομεν καὶ ἡμεῖς καὶ ὅλος ὁ λαὸς, καὶ δὲν δύναται νὰ βαρύνουν τὴν ὀλότητα».

Τὸ κατηγορητήριον τοῦ στρατηγοῦ ἐσυνεχίσθη εἰς τόνον αὐστηρότατον ὡς ἑξῆς: «Δὲν ἦλθομεν ὡς κατακτηταὶ εἰς τὴν νῆσόν σας, μᾶς ἔφερον ὁ πόλεμος κατὰ τῶν ἄγγλων. Σήμερον θὰ διοικήσωμεν τὴν νῆσόν σας ὡς καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, ὡς ἐν τμήμα τοῦ Μεγάλου Ράιχ, καὶ κατὰ τὸ Ἐθνικοσοσιαλιστικὸν σύστημα. Θὰ γνωρίζετε βέβαια τὰς διακηρύξεις τοῦ Φύρερ περὶ νέας τάξεως πραγμάτων ἐν Εὐρώπῃ. Θὰ φροντίσωμεν διὰ τὴν διατροφήν σας καὶ θὰ σᾶς βοηθήσωμεν νὰ ἐργασθῆτε, ἀλλὰ ἀπαιτοῦμεν ἀπὸ σᾶς ὑπακοήν. Δὲν δύναμαι νὰ σᾶς ὑποσχεθῶ σήμερον ἀμνηστειάν. Δὲν ἔχω μέχρι σήμερον δειγματα ἰδικῆς σας νομιμοφροσύνης. Ἀναμένω ἀπὸ σᾶς νὰ βοηθήσετε τὸ ἔργον τῆς νομιμοφροσύνης, καὶ ὅταν ἐκ τῶν πραγμάτων ἀποδειχθῇ αὕτη, τότε μόνον θὰ μελετηθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἡ Γερμανία ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς θελήσεις της εἰς τὸν τόπον σας, καὶ ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον, ποὺ θὰ ἀντιταχθῇ. Ὁ λογαριασμός τῆς τιμωρίας δὲν

ἔβλειςεν ἀκόμη. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ σαῶς, καὶ θέλω νὰ πιστεύω, ὅτι εἰς τὰ πρόσωπά σας εὐρίσκω ἀνθρώπους, ποὺ κατανοοῦν τὰ πράγματα καὶ διὰ τοῦτο ζητῶ ἀπὸ σαῶς νὰ βοηθήσετε τὸ ἔργον τῆς νομιμοφροσύνης διὰ τὸ καλὸν τοῦ τόπου σας, ἀπευθύνοντες σχετικὰς συστάσεις δι' ἐγκυκλίου σας πρὸς τὸν λαόν. Ζητοῦμεν ἀπὸ σαῶς νομιμοφροσύνην καὶ οὐδετερότητα».

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπανελάβεν, ὅτι μόνον ἡ παροχὴ ἀμνηστίας δύναται νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν γαλήνην, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ἡ νομιμοφροσύνη, καὶ διεβεβαίωσεν ὅτι, ὅπως ἐπιτευχθῆ ἡ γαλήνη αὕτη, θὰ ἐργασθῆ ὅσον δύναται. Ἡ ἀκρόασις ἔληξε περὶ ὥραν 12ην μεσημβρινήν, τὸ δὲ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας συνεκροτήθη σύσκεψις τῆς ἐπιτροπῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἐ. Πανηγυράκη περὶ τοῦ πρακτέου.

Ὅπως ἐτίθεντο τὰ ζητήματα, ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς κατέκτησε πλήρως τὴν Νῆσον, προφανῶς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀσκηθῆ τότε ἄλλη πολιτικὴ ἀπὸ τὴν πολιτικὴν τῆς νομιμοφροσύνης καὶ οὐδετερότητος. Ἡ ἀντίστασις ἀκόμη οὔτε παρεσκευασμένη ἦτο, οὔτε αἱ περιστάσεις ἦσαν ὄριμοι δι' αὐτήν. Κύριος σκοπὸς ἐνεργείας ἐτέθη ἡ σωτηρία τῶν πολεμιστῶν τῆς κρητικῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν πολιτῶν ἀπὸ τὴν ὁμαδικὴν δολοφονίαν, καὶ ἡ ἀνάκτησις δυνάμεων ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν βαρυτάτων δεινῶν πληττομένου λαοῦ. Μόνον ἡ ἀμνηστία ἠδύνατο νὰ διασφαλίσῃ ταῦτα. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπεφάσισεν, ὅπως, κατόπιν τῆς ρητῆς ἀξιώσεως τοῦ στρατηγοῦ Ἄντρο, καὶ ὡς βῆμα διὰ νὰ πεισθοῦν οἱ γεγεμανοὶ νὰ χορηγήσουν ἀμνηστίαν καὶ νὰ παύσουν τὰ δολοφονικὰ τῶν ἀντίποινα, ἐκδώσῃ προκήρυξιν πρὸς τὸν λαόν, ἣτις καὶ συνετάχθη ἔχουσα ὡς ἑξῆς :

Πρὸς τὸν Λαὸν τῆς Κρήτης

Τὴν 24 παρελθόντος μηνὸς Ἰουνίου ἐγενόμεθα δεκτοὶ παρὰ τῆς ἐνγαθῆς Γερμανικῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως, πρὸς τὴν ὁποίαν παρεδώκαμεν τὸ ἐπόμενον σημείωμα. (Ἀκολουθεῖ τὸ κείμενον τῆς δηλώσεως, ἣτις παρεδόθη εἰς τὸν λοχαγὸν Βέλε, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη). Ἀναπτύσσοντες δὲ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, τὸσον κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην, κατὰ τὴν ὁποίαν παρίστατο καὶ ὁ Δήμαρχος Χανίων Νικ. Σκουλάς, ὅσον καὶ εἰς ἐπομένας, ἐφροντίσαμεν ν' ἀποσαφηνίσωμεν τὴν σταθερὰν θέλησίν σου, ὅπως ἐπιδοθῆς εἰς ἔργα εἰρήνης, παραγωγῆς καὶ προόδου, ἐζητήσαμεν τὴν συνδρομὴν αὐτῆς, διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως πλήρως τοῦ αἰσθήματος προσωπικῆς ἀσφαλείας, παρεχομένης λήθης εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἐγκαινιζομένης μίαις νέαις περιόδου νέας ζωῆς.

Σήμερον ἐγενόμεθα δεκτοὶ καὶ ὑπὸ τῆς Ἀνωτάτης ἐν Κρήτῃ Γερμανικῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως, παρὰ τῆς ὁποίας μᾶς ἀνεκοινώθη ἡ σταθερὰ θέλησις ἐπιβολῆς πλήρους νομιμοφροσύνης ἐν Κρήτῃ, καὶ ἡ ἐπιθυμία της, ὅπως πρὸς τοῦτο συνεργασθῆ ὁ Κρητικὸς λαὸς, καταλλήλως διαφωτιζόμενος. Ἐπωφελήθημεν τῆς εὐκαιρίας, ὅπως καὶ πάλιν ἀναπτύξωμεν ὄλους τοὺς λόγους, οἵτινες ἐπιβάλλουν τὴν παροχὴν ἀμνηστίας διὰ τὰ ἐκ τῶν τελευταίων ἐπιχειρήσεων καταλογιζόμενα, ἐξεφράσαμεν δὲ ὅλην τὴν ἀγανάκτησιν ἡμῶν, πρὸς ἣν, πιστεύομεν, συμφωνοῦν ὅλοι οἱ Κρήτες, καὶ ἀποδοκιμασίαν τῶν τυχόν κακούργων πράξεων ἀνθρώπων

κακοποιῶν ἐναντίον νεκρῶν Γερμανῶν. Αἱ τοιαῦται πράξεις, ξέναι πρὸς τὰς συνηθείας, τὴν εὐγένειαν καὶ γενναιοψυχίαν τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, δὲν δύνανται νὰ βαρύνουν αὐτόν, ἀλλὰ μόνον τοὺς διαπράξαντας ταύτας. Ὅλοι οἱ συνετοὶ Κρήτες ἀποδοκιμάζουν τὰ τοιαῦτα κατὰ νεκρῶν ἐγκλήματα, τὰ ὅποια καταδικάζουν μὲ ὄλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς των.

Δαὲ τῆς Κρήτης,

Εἰς τὴν μακρὰν σου ἱστορίαν τῶν χιλιετηρίδων ἀντεμετώπισες περιπετείας σκληράς, ὅμως ἢ σταθερά σου προσήλωσις εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐργασίαν, σοῦ ἐπέτρεψε νὰ ζήσης καὶ νὰ προοδεύσης. Σήμερον, ὅποτε ἡ ἐπιθυμία ἀπάντων εἶναι ἡ δημιουργία μιᾶς νέας ζωῆς εἰρηνικῆς καὶ φιλονόμου, πρὸς τὸ γενικὸν συμφέρον, ἐπικαλούμεθα τὸν πατριωτισμὸν σου, ὅπως ἐργασθῆς δι' ὄλων σου τῶν δυνάμεων, ἐν ἀπολύτῳ πνεύματι νομιμοφροσύνης, διὰ νὰ τεθῆ λήθη εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἀνατείλουν καλύτεραι ἡμέραι.

Ἐν Χανίοις τῆ 18 Ἰουλίου 1941

Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθάγγελος, Νικόλαος Σκουλάς, Κυριάκος Μητσοτάκης, Ἐμμαν. Πανηγυράκης, Χαρ. Πωλογιώργης, Ἰωάνν. Πατζης.

Ἡ προκήρυξις αὕτη, ληφθεῖσα εἰς τὴν στρατιωτικὴν Διοίκησιν, διεβιβάσθη εἰς τὸν τ)χην Μύλλερ. Ἀκολούθως ὅμως ἐπεστράφη εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν μὲ τὴν δήλωσιν ὅτι, ὅπως ἦτο συντεταγμένη, δὲν κρίνεται ἱκανοποιητικὴ ὑπὸ τῶν γερμανικῶν Ἀρχῶν, καὶ ἐζητήθη μάλιστα δι' ἐγγράφου σημειώματος παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως τροποποιήσῃ τὸ κείμενον, εἰς τὸ ὅποῖον νὰ προστεθοῦν αἱ ἐξῆς παράγραφοι :

«Ὅλοι οἱ κρηῖτες ἐπιθυμοῦν τὴν ἀναδημιουργίαν τῆς χώρας καὶ ὑπολογίζουσι εἰς τὴν πρὸς τοῦτο ὑποστήριξιν τῶν ἐνόπλων γερμανικῶν δυνάμεων» καὶ «Προσκαλοῦμεν συνεπῶς (τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς) καὶ παρακαλοῦμεν ὅλους τοὺς κρηῖτας, ὅπως συνεργαζόμενοι πρὸς τοῦτο ἐπιδείξουν ἐντίμως ἀπόλυτον ὑπακοὴν εἰς τὰς γερμανικὰς στρατιωτικὰς Ἀρχάς». Καὶ πάλιν ὅμως ἐν τῷ συνόλῳ τῆς δὲν ἐκρίθη χρησῖμος ἢ ἐγκύκλιος αὕτη, δι' ἧς καὶ δὲν ἐδόθη πρὸς δημοσίευσιν, ἀλλ' ἐξεσχίσθη καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸν κάλαθον τῶν ἀχρήστων.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ἔργον τῆς τιμωρίας καὶ ἐκδικήσεως, δι' ὁμαδικῶν ἐκτελέσεων, ἐσυνεχίζετο μὲ ἀπάνθρωπον ἀγριότητα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν θυμάτων καθ' ἡμέραν καὶ ηὔξανε, χωρὶς νὰ συμπληροῦται ὁ προτεταγμένος ἀριθμὸς διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀντιποίνων.

Τὴν 1ην Αὐγούστου ἔφθασεν εἰς Χανιά ἡ τρομερὰ εἶδησις τῆς ὁμαδικῆς ἐκτελέσεως ἄνω τῶν 130 προσώπων ἀθῶων πολιτῶν ἐκ τῆς περιφερείας Ἀλικιανοῦ. Σύμπας ὁ πληθυσμὸς κατελήφθη ἀπὸ ἀγανάκτησιν καὶ ἀπελπισίαν. Κατόπιν τούτου τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς συνῆλθον εἰς κατ' ἰδίαν σύσκεψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν συνεζητήθη ἡ ἀνεύρεσις τρόπου ἐκδικήσεως κατὰ τῶν δημίων. Τὰ ζωηρότερα στοιχεῖα τῆς Ἐπιτροπῆς ἀνέφερον ποῦ καὶ πόσα ὄπλα εὐρίσκονται κεκρυμμένα, πρὸς ἐξέγερσιν κατὰ τῶν βαρβάρων κατακτητῶν. Πλὴν ἀτυχῶς τὰ σχέδια ἀφ' ἑαυτῶν κατέπιπτον εὐθύς, ὡς ἐγένετο ψυχραιμότερα ἀναμέ-

τρεις τῆς πραγματικότητος, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο τότε ὁ κρητικὸς λαός. Ἐφ' ᾧ καὶ ἐνετάθη ἡ προσπάθεια ἐπικοινωνίας μετὰ τὰς Ἀθήνας, ὅπως προκληθῆ ἡ ἐκεῖθεν βοήθεια καὶ ἀποστολὴ κάποιου προσώπου δυναμένου νὰ ἐπηρεάσῃ τοὺς γερμανοὺς καὶ ἀναχαιτίσῃ τὸ ὀλέθριον ἔργον των. Εἶχον ἔλθει εἰδήσεις, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἀποσταλῆ εἰς Κρήτην ἑλλην Γενικὸς Διοικητὴς, καὶ ὅτι διάφοροι κρητικὲς πληροφορηθέντες τὴν ἐδῶ κατάστασιν ἐνήργουν πρὸς τοῦτο, καὶ μάλιστα ὁ μακαρίτης Ἰωσήφ Κούνδουρος. Ἄλλ' ἤδη ὁ Αὐγούστος παρήρατο, χωρὶς νὰ κατέλθῃ Γενικὸς Διοικητὴς. Ἐξηκριβωμένοι δὲ πληροφορίαι μετεδίδοντο εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, ὅτι οἱ γερμανοὶ, προφασίζόμενοι ὅτι παρεσκευάζετο ἀντίστασις εἰς τὰ ὄρεινά χωριά, προητοιμάζοντο δι' ἐκστρατείαν, καὶ δὴ κατὰ τῆς περιφέρειας τῶν Λάκκων.

Ἄδημονία κατέλαβε πάντας. Ἡ ἐπιτροπὴ συνέταξεν ἀμέσως σχετικὸν τηλεγράφημα πρὸς τὴν κυβέρνησιν Ἀθηνῶν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεκαλεῖτο τὴν ἄμεσον ἐκεῖθεν βοήθειαν. Τὸ τηλεγράφημα ὅμως εἶναι ἄγνωστον, ἐὰν διεβιβάσθη ὑπὸ τῶν τότε Ἀρχῶν. Πάντως οὐδεμία ἐλήφθη ἀπάντησις ἐπ' αὐτοῦ.

Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν εὐρισκόμεθα, ὅτε ἀφίχθη εἰς τὴν νῆσον ὁ ἐξ Ἡρακλείου πολιτευτῆς Ἐμμ. Λουλακάκης, ὡς Ὑπουργὸς Γεν. Διοικητῆς Κρήτης.

8. ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΡΥΝΣΙΣ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΑΥΤΗΣ

Ἀμέσως ὁ ἐπίσκοπος συνεκρότησε μίαν εὐρυτάτην ἐπιτροπὴν, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον καὶ τὰ μέλη τῆς ὡς ἄνω Λαϊκῆς Ἐπιτροπῆς, γενομένης οὕτω τῆς πρώτης ἀποτελεσματικῆς ἐπαφῆς μετὰ τὰς γερμανικὰς Ἀρχὰς μετ' ἐλπίδας ἐπιτυχίας, τὴν δὲ 31 Αὐγούστου ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης διὰ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Κρήτης τὸ ἐπόμενον ἔγγραφον πρὸς τὸν στρατηγὸν Ἀντρέ, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ δικηγόρου πολιτευτοῦ Γεωργίου Σαρρῆ:

Χανιά 31 Αὐγούστου 1941

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Πρὸς τὸν Στρατιωτικὸν Διοικητὴν Κρήτης

Ἀντιστρατήγον Κύριον Ἐ. Ἀντρέ (Διὰ τοῦ Ὑπουργοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης Κυρίου Ἐμμανουὴλ Δουλακάκη)

Ἐν τ α ὕ θ α

Στρατηγέ,

Τὴν 18 Ἰουλίου 1941 ἐδέχθητε εὐμενῶς εἰς ἀκρόασιν ἑξαμελῆ Ἐπιτροπὴν ἡμῶν, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο νὰ ζητήσῃ ὅπως, διὰ τῆς λήθης

τοῦ προσφάτου παρελθόντος, τῶν ἐν Κρήτῃ πολεμικῶν γεγενῶτων τοῦ τελευταίου δεκαήμερου τοῦ παρελθόντος Μαΐου, βοηθηθῆ ὁ Κρητικὸς λαὸς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης, ἐν τῷ πλαίσῳ τῆς νομιμοφροσύνης καὶ τῆς πλασθείσης καταστάσεως.

Ἐκ τῶν λόγων σας, τοὺς ὁποίους ἠκούσαμεν μετὰ μεγίστης προσοχῆς, ἐσημειώσαμεν ἰδιαίτερώς ἐν τῇ μνήμῃ μας, τὸ ὅτι, ἐνῶ ἀπὸ 200 ἐτῶν ἔχει καταργηθῆ διεθνῶς τὸ δικαίωμα τῶν πολιτῶν νὰ μετέσχουν τοῦ πολέμου, ἐφ' ὅσον δὲν στρατευθῶσι, Κρήτες μετέσχον τοῦ κατὰ τῶν Γερμανῶν Ἀλεξιπτωτιστῶν ἀγῶνος.

Ἐλάβομεν τὴν τιμὴν ν' ἀπαντήσωμεν ἀορίστως καὶ χωρὶς νὰ ἔχωμεν προχειροὺς τὰς ἀποδείξεις, ὅτι ὅσοι Κρήτες μετέσχον τοῦ ἀγῶνος ἐκεῖνου, ἔδρασαν ὡς στρατιῶται, προσκληθέντες ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ὡς πολιτοφυλακῆ, καὶ πάντοτε ὑπὸ τὴν διοικησὶν ἀξιωματικῶν ὡς ὑπευθύνων ἀρχηγῶν. Τῆς ἀληθοῦς ταύτης ἀπόψεως ἡμῶν τὰς ἐγγράφους ἀποδείξεις, λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλωμεν διὰ τοῦ παρόντος, ἦτοι:

α.) Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 13424 τῆς 25 Νοεμβρίου 1940 διαταγὴν τῶν Ὑφυπουργείων Στρατιωτικῶν καὶ Δημοσίας Ἀσφαλείας καὶ Ἀρχιστρατήγου, διὰ τῶν ὁποίων καθορίζεται ἡ ὀργανῶσις Πολιτοφυλακῆς, διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς κατ' ἐνεργείας Ἀλεξιπτωτιστῶν, καὶ γενικῶς διὰ τὴν ἀσφάλειαν σημειῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ κατὰ ὑπόπτων στοιχείων.

Ἐν τῇ αὐτῇ διαταγῇ γίνεται μνεῖα, ὅτι οἱ Πολιτοφύλακες ἐν ὑπηρεσίᾳ ἢ οὐ, θὰ φέρωσι πολιτικὴν περιβολὴν, πρὸς διάκρισιν ὁμῶς θὰ φέρωσι κυανᾶ περιβραχιόνια καὶ δίκωχα.

β.) Ἐν συνεχείᾳ τῆς ἄνω διαταγῆς ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθμ. 24)1)154 τῆς 24 Φεβρουαρίου 1941 τοιαύτη, περὶ ὀργανώσεως τοῦ Σώματος τῆς Πολιτοφυλακῆς καὶ τῆς μισθοτροφοδοσίας τῶν ἀνδρῶναυτῆς.

γ.) Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 24 τῆς 2 Ἰανουαρίου 1941 διαταγὴν τῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Κρήτης, διὰ τῆς ὁποίας καθορίζεται, ὅτι τὰ δίκωχα τῶν Πολιτοφυλάκων θὰ κατασκευασθῶσιν εἰς Πειραιᾶ ὑπὸ τῆς Γενικῆς ἀποθήκης ὕλικου Στρατοῦ.

δ.) Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 54 τῆς 4 Ἰανουαρίου 1941 διαταγὴν, διὰ τῆς ὁποίας καθορίσθη ἡ κατανομὴ δυνάμεως τῆς Πολιτοφυλακῆς.

ε.) Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1208 τῆς 10 Μαρτίου 1941 διαταγὴν τῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Κρήτης, διὰ τῆς ὁποίας κατενεμήθησαν τὰ κατασκευασθέντα περιβραχιόνια διὰ τὸ Σῶμα τῆς Πολιτοφυλακῆς εἰς τὰς διοικήσεις Χωροφυλακῆς Κρήτης.

στ.) Τὴν 16)180)4λς 10)3)41 διαταγὴν τῆς Διοικήσεως Χωροφυλακῆς Χανίων πρὸς τὰς Ὑποδιοικήσεις αὐτῆς, ἀφορῶσαν τὴν ἀποστολὴν 551 κυανῶν περιβραχιονίων διὰ τὰ τμήματα Πολιτοφυλακῆς.

ζ.) Τὴν 16)190)4λς 20)3)941 διαταγὴν τῆς αὐτῆς Διοικήσεως πρὸς τὰς Ὑποδιοικήσεις, ἀφορῶσαν τὴν ἀποστολὴν 358 κυανῶν περιβραχιονίων διὰ τὰ τμήματα Πολιτοφυλακῆς.

Τῶν διακριτικῶν τούτων, ἐὰν τυχὸν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ γίνωσι κάτοχοι καὶνὰ κάμωσι χρῆσιν τινὲς ἀπὸ τοὺς πολεμήσαντας, τοῦτο συνέβη, λόγῳ τῆς μεγίστης σπουδῆς, μεθ' ἧς ἐστρατολογήθησαν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ἀρκεῖ νὰ ὑπομνησθῆ, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἡγέται τοῦ ἀγῶνος, τέσσαρες Κρήτες Στρατηγοί, Ἀχιλλεὺς Σκουλάς, Ἐμμανουὴλ Τζανακάκης, Ἰωάννης Βουράκης καὶ Μιχαὴλ Λιναρδάκης, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τοῦ ἀγῶνος, μετέσχον αὐτοῦ ἐν πολιτικῇ ἀμφιέσει, μὴ εὐρόντες τὴν εὐκαρίαν νὰ ἐτοιμάσωσι στρατιωτικὴν ἐνδυμασίαν.

η.) Τὸ φύλλον ἀτομικῆς προσκλήσεως τοῦ ἐκ Σκηνῆ Καραπάτη, ὑπὸ χρονολογίαν 3 Ἰανουαρίου 1941, ἐκδοθὲν βάσει τοῦ Α.Ν. 1984 τοῦ ἔτους 1939, «περὶ ὀργανώσεως Πολιτοφυλακῆς ὑπὸ τῆς Γενικῆς Διοική-

σεως Κρήτης», καθ' ὃν, ὅμοια φύλλα ἀτομικῶν προσκλήσεων εἶχον 17 ἄτομα ἐκ Σκηνέ, μεταξύ τῶν ὁποίων οἱ Εὐτύχιος Κοκκινάκης Λοχαγός, Ἀλκιβιάδης Μαραγκουδάκης τοῦ Ἐμμανουήλ, Ἀντώνιος Τρικουνάκης τοῦ Ἰωάννου καὶ Μαυρεδάκης Δημήτριος τοῦ Σπυρίδωνος, τυφεκισθεῖς τὴν 1 Αὐγούστου 1941.

θ'.) Τὴν διεθνή σύμβασιν διασκέψεως τῆς Χάγης τοῦ 1907. Τὰ ἀνωτέρω ἐπισυνάπτονται ὡδε καὶ

ι'.) Εἰς τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα δεόν νὰ προστεθῆ τὸ ἱστορικὸν ἔθιμον τῆς Κρήτης, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀπὸ χιλιετηρίδος καὶ πλέον πᾶς Κρῆς ἦτο καὶ στρατιώτης ἄνευ διακριτικοῦ, ὡς φανερώνουν οἱ ἀγῶνες κατὰ τῶν Ἀράβων, Ἐνετῶν καὶ Τούρκων. Εἰδικώτερον, κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912, ὑπὸ τὴν Ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Βασιλέως Κων/νου, ἔλαβον μέρος κρητικὰ ἐθελοντικὰ σώματα ἄνευ στολῶν Στρατιωτικῶν καὶ οἰωνοδήποτε διακριτικῶν. Τοῦτο ἐπανελήφθη καὶ κατὰ τὸ 1922, ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Θ. Παγκάλου ἐν Θράκῃ.

Νομίζομεν, ὅτι τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι, ὅσοι Κρητες μετέσχον τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν, ἠγώνισθησαν ἐντὸς τῶν νομικῶν διατάξεων, τῶν ἐθίμων τῆς πατρίδος τῶν, καὶ τῶν κανόνων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου. Ἠκούσαμεν ὁμοῦ ἐπίσης παρ' Ὑμῶν, ὅτι πτώματα ἀλεξιπτωτιστῶν ἠκρωτηριάσθησαν. Τοῦτο καὶ τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν καὶ ὀλόκληρος ὁ κρητικὸς λαὸς ἤκουσε μετ' ἀποτροπιασμοῦ καὶ ὀργῆς κατὰ τῶν ὑπαιτίων τοιοῦτων ἀσχορηγιῶν, ξένων πρὸς τὰ ἦθη καὶ τὴν μακρὰν ἱστορίαν του. Διότι εἶναι ἱστορικὴ ἀλήθεια ἀναμφισβήτητος, ὅτι κατὰ τοὺς μακροὺς ἀγῶνας, ἔθνικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς τῆς Κρήτης κατὰ τῶν τούρκων, οἵτινες εἶχον θεωρηθῆ οἱ ἀσπονδότεροι αὐτῆς ἐχθροί, οὐδέποτε τοιαῦτα ἀνοσιουργήματα ἐσημειώθησαν.

Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἢ βαθεῖα καὶ θερμὴ παράκλησις ἡμῶν πρὸς Ὑμᾶς ὑποβάλλεται ὑπὸ διπλὴν μορφήν: Ἀφ' ἑνὸς νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ξένοι πάσης ποινικῆς εὐθύνης οἱ τίμιοι πολεμισταί, οἱ ὁποῖοι ἠγώνισθησαν ἐντὸς τῶν Νόμων καὶ Ἐθίμων τῆς χώρας τῶν καὶ τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, καὶ νὰ μείνωσιν ἐλεύθεροι εἰς τὰς οἰκίας τῶν καὶ τὰ εἰρηνικά τῶν ἔργα. Ἀφ' ἑτέρου ὁμοῦ νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὸ Κρητικὸν σύνολον ἐκεῖνοι τυχόν, οἱ ὁποῖοι ἔπραξαν ἀνομήματα κατὰ τιμῶν νεκρῶν, νὰ κατονομασθῶσι ρητῶς ὑπὸ τῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως, ἀφοῦ ἢ ἀνάκρισις τοὺς ἔχει ἀνακαλύψει, καὶ νὰ παραπεμφθῶσιν εἰς τὰ τακτικὰ Στρατοδικεῖα, διὰ νὰ λογοδοτήσωσι καὶ νὰ ἐκκαθαρίσωσι τὴν θέσιν τῶν.

Τοιαύτη δικαία ἐκκαθάρισις εὐθυνῶν θὰ ἔχη βαθυτάτην ἀπήχησιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ κρητικοῦ λαοῦ. Διότι, ἀφοῦ θὰ καθορισθῶσι μετὰ αὐτοῦ ρητῶς οἱ τυχόν ἠκακουρήσαντες, οἱ λοιποὶ, μὴ βαρυνόμενοι πλέον δι' ἀορίστων εὐθυνῶν, θὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ εἰρηνικά αὐτῶν ἔργα, ἀπολύτως ἡσυχοὶ καὶ ἀνενόχλητοι εἰς τὸ ἐφεξῆς, γνωρίζοντες ὅτι θὰ εὐθύνεται ἕκαστος διὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ πράξεις.

Ἡ τοιαύτη ψυχικὴ εἰρήνευσις τοῦ λαοῦ τούτου, ἀφοῦ καθορισθῶσι μετὰ αὐτοῦ, τίνες χαρακτηρίζονται ὡς ἠκακουρήσαντες, θὰ εὐκολύνῃ πολὺ τὸ ἔργον καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν καὶ πάσης ἄλλης ἐπιτροπῆς, ἐξ ἐκείνων αἵτινες θὰ συστηθῶσιν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Νήσου, διὰ τὸ εὐπρόσδεκτον πλέον πρὸς τὸν κρητικὸν λαὸν κήρυγμα διὰ τὴν ταχίστην παράδοσιν οἰουδήποτε δπλου καὶ τὴν σταθερὰν ἐν τῷ μέλλοντι ἀποχὴν ἀπὸ πάσης πράξεως ἢ παραλείψεως, ἥτις θὰ ἔφερον αὐτὸν καὶ εἰς τὴν ἐλαχίστην προστριβὴν πρὸς τὸν γερμανικὸν στρατόν. Ὅταν δὲ ταῦτα, εὐκολὰ πλέον, ἐπέλθωσι, δὲν θὰ βραδύνη ὁ λαὸς οὗτος, διὰ τῆς μεγίστης του νομιμοφροσύνης, νὰ ἐπισύρῃ τὴν βαθυτέραν Ὑμῶν στοργὴν καὶ ἐκ-

τίμησιν.

Εἰς τὴν θερμὴν ὁμῶς ταύτην παράκλησιν ἡμῶν πρὸς Ὑμᾶς ἐνθαρρυνόμεθα, ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ ἐκτεθέντα ἀποδεικτικὰ νομιμότητος, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης κοινωνικῆς σκοπιμότητος.

Ἄκριβως ἔνεκα τοῦ ἀνεκκαθαρίστου μέχρι σήμερον τῶν εὐθυνῶν, φόβος ἀόριστος συνέχει ἐξ ἴσου τοὺς ἀθώους καὶ τοὺς ἐνόχους τῶν πολιτῶν. Ὁ φόβος δὲ οὗτος τοὺς παρασύρει πρὸς τὰ ὄρη, οὐχὶ δι' ἀγῶνα κατὰ τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ πρὸς ἀποφυγὴν προχείρου καὶ βεβιασμένης περὶ ἐκάστου τούτων κρίσεως, ἣτις ἐγκλείει πολλάκις τὸν κίνδυνον δικαστικῶν πλάνων καὶ ἀδικιῶν. Τῆς φυγῆς ὁμῶς ταύτης πρὸς τὰ ὄρη ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ καθολικὴ ἐρήμωσις ὀλοκλήρων περιοχῶν καὶ ἡ οἰκονομικὴ αὐτῶν καταστροφή, εἰς βάρος τοῦ συνόλου τοῦ τόπου, τῶν τῶν ἀστικῶν κέντρων, ὅσον καὶ τῶν μικροτέρων ἀγροτικῶν συνοικισμῶν.

Πρὸς θεραπείαν δὲ τοῦ τόπου ἀπὸ τὴν ἐπελθοῦσαν οἰκονομικὴν κακοδαιμονίαν, ὡς μόνον ἐνδείκνυται φάρμακον, ἡ ὁμαδικὴ ἐπάνοδος τοῦ λαοῦ πρὸς τὰ εἰρηνικὰ του ἔργα, ἐν ψυχικῇ γαλήνῃ καὶ ἀσφαλείᾳ.

Ἔχομεν τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ θερμότης παράκλησις ἡμῶν, ἐπικουρουμένη ὑπὸ τῶν στοιχείων νομιμότητος καὶ σκοπιμότητος, θὰ ἐπισύρῃ εὐμενῆ τὴν προσοχὴν Ὑμῶν, διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης ἐνὸς λαοῦ, ὃ ὁποῖος πρὸ τεσσαρακονταετίας, εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἀγῶνων διὰ τὴν ἐλευθερίαν του, ἀπηλευθερώθη ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, διὰ πράξεων καὶ ἀποφάσεων τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν τῆς Εὐρώπης, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰδιάζουσαν εἶχε σημασίαν ἡ γνώμη καὶ ἡ ψήφος τῆς Μεγάλης Γερμανίας.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

Ἡ Ἐπιτροπὴ

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθάγγελος, Νικόλαος Σκουλάς, Δήμαρχος Χανίων, Κλαμαρῆς, Εἰσαγγελεὺς Ἐφετῶν, Ἀρ. Καρακουλάκης Πρόεδρος Ἐφετῶν, Σπυρ. Ἀγκυσουλᾶκης, Πρόεδρος Δικηγορικοῦ Συλλόγου, Κυριάκος Κ. Μητσοτάκης, Δικηγόρος, Εὐστράτιος Γεωργιλαδάκης, Ἰατρός, Ἰωάννης Παϊζῆς, Ἰατρός, Χαράλαμπος Πωλογιώργης, Βιομήχανος, Μιχαὴλ Παπαγιαννάκης, Δικηγόρος, Δημήτριος Ξενάκης, Ἐμπορος, Ἐμμανουὴλ Μουντάκης, Ἰατρός, Νικόλαος Κεσσὲς, Διευθυντὴς Τραπεζῆς Ἑλλάδος, Κωνσταντῖνος Μπακος, Διευθυντὴς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, Τηλέμαχος Παγκάρας, Διευθυντὴς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, Ἰωσήφ Βολουδάκης, Ταμίας Τραπεζῆς Ἑλλάδος, Χαράλαμπος Παπαδάκης, Δικηγόρος, Γεώργιος Σαρρῆς, Δικηγόρος, Ἰωάννης Νικηφοράκης κτηματίας καὶ Γεώργιος Παρασκάκης, κτηματίας.

Τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ ἔγγραφο, λόγῳ τῆς μεγίστης σπουδαιότητος τοῦ ἐθνικοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον ἐπεδίωκε, καὶ λόγῳ τοῦ προσωπικοῦ κύρους τοῦ συντάξαντος καὶ τῶν ἄλλων ὑπογραψάντων αὐτὸ προσώπων, προεκάλεσε βαθυτάτην ἐντύπωσιν εἰς τὸν πληθυσμόν, ὅστις ἀνέμενεν ἐξ αὐτοῦ ἐνθαρρυντικὰ ἀποτελέσματα διὰ τὴν προστασίαν τῆς ἀπειλουμένης ζωῆς καὶ ἀσφαλείας του.

Τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου 1941 ἔφθασαν εἰς τὴν πόλιν μᾶς ὁ τότε ἀντιπρόεδρος τῆς ἐν Ἀθήναις κυβερνήσεως Κ. Λογοθετόπουλος, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ἐντυπον προκήρυξιν πρὸς τὸν Κρη-

τικὸν Λαόν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔγραψεν: «Ὁ πόλεμος διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐτελείωσε. Δὲν εἶναι ὥρα νὰ συζητήσωμεν ἀναλυτικώτερον ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Τὸ προέχον εἶναι νὰ ἡρεμήσητε σεις καὶ τὰ σπίτια σας καὶ νὰ ξαναβρῆτε τὴν ποθητὴν γαλήνην, προσαρμοζόμενοι εἰς τὴν ἐπιβαλλομένην στοιχειώδη λογικὴν τῆς πραγματικότητος. Καὶ ἢ παραμικροτέρα παρέκκλισις ἐκ τῆς γραμμῆς αὐτῆς ἰσοδυναμεῖ μὲ ἔγκλημα, ἔγκλημα ὄχι μόνον εἰς βάρος τῆς Κρήτης, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ συνόλω της. Ἀναλογισθῆτε μὲ ψυχραιμίαν τὰς φοβερὰς συνεπειὰς τῆς συνεχίσεως μιᾶς παραφορᾶς, προσερχομένης ἐκ καθαρᾶς ὑποβολῆς, μιᾶς παραφορᾶς, ἢ ὁποῖα δύναται νὰ συγχωρηθῆ μόνον, ἐφ' ὅσον θὰ ὑπῆρξε παροδική. Εἴκοσι καὶ πλέον χιλιάδες νέοι βλαστοὶ τῆς Κρήτης εὐρίσκονται μακρὰν τῶν ἐστιῶν των, ἐνῶ οἱ ἄγροί των μένουσιν ἀκαλλιέργητοι. Σκεφθῆτε σοβαρώτερα τὴν τραγωδίαν αὐτῶν τῶν παιδιῶν, τῶν παιδιῶν σας, ποὺ ἀναμένουσιν εἰς Ἀθήνας καὶ Πειραιᾶ ἐπὶ τόσους μῆνας, καὶ ποὺ θὰ ἐπανέλθουν κοντὰ σας μόνον, μόλις θελήσετε σεις νὰ ἐμπεδωθῆ μία τάξις, ἐγγυωμένη ἀδιατάρακτον κοινωνικὴν ζωὴν εἰς τὴν Μεγαλόνησον. Βεβαιωθῆτε πρὸ παντός, ὅτι ἡ σημερινὴ κατοχὴ εἶναι ἐντελῶς πρόσκαιρος, ὑπαγορευθεῖσα, ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον, ἐκ λόγων πολεμικῆς σκοπιμότητος. Ἡ ἐθνικὴ σας ἐλευθερία, ἣν μὲ τόσους ἀγῶνας ἀνεκτήσατε, δὲν κινδυνεύει οὐδὲ κατὰ τὸ ἐλάχιστον, πρέπει δὲ καὶ νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας, ὅτι μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου θέλει ἐπικρατήσῃ δικαιοσύνη μεταξὺ τῶν Λαῶν, καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς νέας Εὐρώπης τὰ δικαιώματά σας θὰ μένουσιν ἀμελῶτα».

Ἡ Ἐπιτροπὴ προσεκάλεσε τὸν Λογοθετόπουλον εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς Χανίων, διὰ νὰ τοῦ ἐκθέσῃ τὴν κατάστασιν. Ἡ ἔναρξις τῆς πρὸς αὐτὸν ἐκθέσεως ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου μὲ τοὺς ἑξῆς λόγους: «Μᾶς εὐρίσκετε, κ. πρόεδρε, ἐδῶ εἰς τὴν πόλιν, καὶ συσκέπτεσθε ἐδῶ ὑπὸ τὴν στέγην ταύτην μεταξὺ μας. Ἐὰν τὰ σημερινὰ γεγονότα ἐλάμβανον χώραν πρὸ πενήντην ἔτων, θὰ εἴσθε ὑποχρεωμένος, διὰ νὰ μᾶς συναντήσητε, νὰ ἀνέλθητε εἰς τὰς πλαγιάς τῶν Λευκῶν Ὀρέων, ποὺ βλέπετε ἀπέναντί μας, διότι τότε ἀκόμη τὰ μέσα τοῦ πολέμου ἐπέτρεπον εἰς τὸν κρητικὸν λαὸν νὰ χρησιμοποῖῃ ταῦτα, ὡς ἀποτελεσματικὸν ἔρεισμα κατὰ τῶν πολεμικῶν μέσων τῶν πολεμίων του. Ἀτυχῶς σήμερον τὰ ἀεροπλάνα, τὸ βαρὺ πυροβολικὸν καὶ τὰ ἄλλα τρομερὰ ὄπλα τοῦ κατακτητοῦ δὲν δύναται νὰ ἀντιμετωπισθοῦν διὰ τῶν Λευκῶν μας Ὀρέων. Μᾶς ἐναπομένει μία καὶ μόνη ὁδός, σήμερον τοῦλάχιστον, ἢ σωτηρία τοῦ ἀδίκως καταδυναστευομένου πληθυσμοῦ διὰ τῆς διαπιστώσεως, ὅτι οὗτος ἐπέδειξε, μετὰ τὴν κατάκτησιν, τὴν νομιμοφροσύνην καὶ οὐδετερότητα, ποὺ ἀπαιτοῦν οἱ κατακτηταί, καὶ μόνον κακαὶ πληροφοροίαι καὶ διαβολαί, ἀνταποκρινόμεναι πρὸς κακὰς καὶ σφαλερὰς προκαταλήψεις, ὠθοῦν τοὺς γερμανοὺς κατ' αὐτοῦ, εἰς πράξεις σκληρὰς καὶ ἀδίκους, εἰς ὁμαδικοὺς τυφεκισμοὺς ἀθῶων πολιτῶν καὶ εἰς ὑποχρεωτικὰς ἐκ-

τοπίσεις χιλιάδων γυναικοπαίδων πρὸς τὰ ὄρη, διὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ ἐνδεχομένην σύλληψιν τῶν».

Εὐνόητον, ὅτι τὸ ἔργον τόσον τοῦ Γεν. Διοικητοῦ Ἑμμ. Λουλακάκη, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅσον καὶ τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς Κυβερνήσεως ὑπῆρξε δύσκολον. Ἡ γερμανικὴ ἡγεσία τόσον τοῦ Κέντρου, ὅσον καὶ ἡ ἐνταῦθα, εἶχε, φαίνεται, ἐσχηματισμένας ἀντιλήψεις περὶ τῆς ἀναγκαιότητος χρησιμοποίησεως προτύπων καὶ στερεοτύπων μέτρων, τὰ ὁποῖα ἐφήρμοζεν ἤδη, αἱ δὲ διαβολαὶ καὶ σατανικαὶ εἰσηγήσεις τῶν κακῶν τοπικῶν διαφωτιστῶν τῆς ἐχρησίμευον μόνον διὰ τὴν ἐπιλογὴν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ προτύπου. Δι' ὃ καὶ ἐπηκολούθησε νέα ἐκστρατεία ὀργανωμένη, ἐκταθεῖσα μέχρις Ὀμαλοῦ, Σελίνου καὶ Σφακίων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀθρόαν ἐκτέλεσιν πλείστων πατριωτῶν καὶ ἀθῶν ἀνθρώπων.

Ἐν τέλει ὅμως ὅλοι αἱ ἐπίμονοι καὶ ἐπίπονοι προσπάθειαι, πὺν κατεβάλλοντο πανταχόθεν, καὶ ἰδιαιτέρως παρὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου, συνέβαλον, ὥστε νὰ ἐνδώσουν, τελικῶς καὶ αἱ γερμανικαὶ Ἀρχαὶ εἰς τὸ νὰ χορηγήσουν τὴν αἰτηθεῖσαν ἀμνηστειαν, ἂν καὶ σχετικῶς περιορισμένην. Οὕτως ἐξέδωσαν τὰς ἀκολουθούσας τρεῖς Γνωστοποιήσεις, δημοσιευθείσας εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 45 φύλλον τῆς τότε ἐκδιδομένης «Ἐφημερίδος τῶν Εἰδήσεων» Χανίων, συντεταγμένας γερμανιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ, καὶ ἐχούσας μεγάλην σημασίαν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν τότε συνθηκῶν μαρτυρίου καὶ καταδυναστεύσεως τοῦ στενάζοντος, ὑπὸ τὸ χιτλερικὸν πέλαμα, κρητικῆς λαοῦ :

ΔΙΑΤΑΓΗ

Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης
Περὶ Ἀπαλλαγῆς ποινῆς διὰ κατοχὴν ὄπλων
ἀπὸ 10—9—1941

1) Διὰ τὴν Νῆσον Κρήτην ἀνανεοῦται ἡ διαταγὴ παραδόσεως τῶν εἰς χεῖρας τοῦ πληθυσμοῦ εὑρισκομένων ὄπλων καὶ πολεμοφοδίων.

2) Εἰς τὴν διαταγὴν παραδόσεως ὄπλων καὶ πολεμοφοδίων ἀνήκουον τὰ αὐτόματα καὶ συνηθισμένα ὄπλα κυνηγίου, πολεμοφόδια, ἐκκρηκτικὰ ὄπλα, καὶ ἐν γένει πᾶν πολεμικὸν ὕλικόν.

Κληρονομηθέντα ὄπλα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἀναμνηστικὴν οἰκογενειακὴν ἀξίαν, ἢ ὄπλα ἄνευ πολεμικῆς ἀξίας, μποροῦν νὰ παραμένουν εἰς τοὺς κατόχους, κατόπιν σχετικῆς δηλώσεως αὐτῶν.

Ὁ ἀρμόδιος Νομάρχης, Δήμαρχος ἢ Πρόεδρος Κοινότητος ὑποχρεοῦται, ὡς πρὸς πιστοποίησιν γραπτῶς αὐτά, χρησιμοποιῶν διὰ τοῦτο τὰ προβλεπόμενα ἐντυπα, ἐφωδιασμένα μὲ ἡμερομηνίαν καὶ σφραγίδα τῆς ὕπηρεσίας.

Ἡ ὡς ἄνω ταυτότης ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι ἐφωδιασμένη μὲ τὴν σφραγίδα καὶ παρατήρησιν τῶν πλησιεστέρων γερμανικῶν ἀρχῶν (FELD KREIS UND ORTS KOMMANDANTUR).

3) Ἡ δήλωση καὶ παράδοση ὄπλων παρατείνεται μέχρι τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1941, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς 30) 9) 1941.

Τὸ ὄνομα τοῦ δηλοῦντος καὶ παραδίδοντος προσώπου δεόν νὰ μὴν ζητηθῆται, νὰ μὴν ἀναγραφῆ καὶ νὰ μὴ δοθῆ.

4) Ἡ παράδοση καὶ δήλωση ὄπλων δυνατὰ νὰ γίνῃ μέσω Νομαρχῶν, Δημάρχων, Προέδρων Κοινοτήτων καὶ Ἀστυνομικῶν ὀργάνων, ὡς καὶ μέσω Γερμανικῶν Στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν.

Αἱ Ἑλληνικαὶ ὑπηρεσίαι ὑποχρεοῦνται, ὅπως παραλάβουν τὰ ὄπλα καὶ πολεμοφόδια ἀπὸ τὸν ἰδιοκτῆτην ἢ κάτοχον δι' ὀργάνων ἐν στολῇ.

5) Ἡ δήλωση καὶ παράδοση ὄπλων καὶ πολεμοφοδίων μέχρι τῆς 30) 9) 1941, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς 30 Σ) βρίου 1941, παραμένει ἀτιμώρητος.

Ἐπίσης ἀπαλλάσσεται πάσης ποινῆς, μέχρις ἐκπεύσεως τῆς ἀνω προθεσμίας, ὅστις κτεῖχεν ἢ ἐκρυθεν ὄπλα καὶ πολεμοφόδια.

6) Ὅλαι αἱ ὑπηρεσίαι δεόν ν' ἀναγράφουν εἰς κατάστασιν με ἀκριβῆ στοιχεῖα τὰ παραδοθέντα ἀντικείμενα, ἥτοι εἶδος, μάρκα, διάμετρος, μέγεθος καὶ ἀριθμὸς Ἐργοστασίου.

Οἱ ἀρμοδιοὶ Νομάρχαι δεόν νὰ παραδώσουν τὰς καταστάσεις αὐτάς, ἕως τὰς 5 Ὀκτωβρίου 1941 εἰς τὸν Γενικὸν Γραμματέα Γενικῆς Διοικήσεως Κρήτης, ὅστις θέλει παραδώσει αὐτάς, ἕως τὰς 7 Ὀκτωβρίου 1941, εἰς τὸν Στρατιωτικὸν Διοικητὴν Κρήτης.

7) Τὰ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ὑπηρεσίας παραδοθέντα ἀντικείμενα, δεόν νὰ συναθροισθοῦν εἰς τοὺς Δημάρχους, ὅπου θὰ παραμένουν ἐν ἀσφαλείᾳ.

8) Ὅστις μετὰ τὴν πρόσκλησιν αὐτὴν, καὶ λήξιν τῆς δοθείσης προθεσμίας, ἥτοι 30) 9) 1941 ἔχει ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ ὄπλα, πολεμοφόδια κλπ., ὑπόκειται εἰς τὰς σκληροτέρας ποινὰς τῆς Πολεμικῆς Νομοθεσίας.

Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ

Κοινοποιοῦμεν κατωτέρω, ὡς ἔχει, τὴν ἀπὸ 11) 9) 1941

Διαταγὴν τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης

Χανιά τῆ 12ῃ Σεπτεμβρίου 1941

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΜΜ. ΛΟΥΛΑΚΑΚΗΣ

ΣΤΡΑΤ. ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Στρατηγεῖον 11 Σ) βρίου 1941

Ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς διαταχθείσης εἰρηνεύσεως τῆς Νήσου Κρήτης διέταξα, ὅπως τὰ παρ' ἑμοῦ ἰδρυθέντα ἑκτακτὰ Στρατοδικεῖα παύσουν νὰ λειτουργοῦν.

Αἱ κατὰ τοῦ Γερμανικοῦ Στρατοῦ ἀξιόποιοι πράξεις θὰ ἐκδικάζονται τοῦ λοιποῦ παρὰ τακτικοῦ Γερμανικοῦ Στρατοδικείου, θὰ ἔχη δὲ τὸ δικαίωμα ὁ κατηγορούμενος νὰ παρουσιάσῃ τὰ μέσα τῆς υπεράσπισεώς του, καὶ Δικηγόρον.

Αἱ διοικητικῆς φύσεως παραβάσεις θὰ τιμωροῦνται παρὰ τῆς Φέλαντ Κομμανταντοὺρ ἢ Κράις Κομμανταντοὺρ.

Σὰς ἐξουσιοδοτῶ νὰ ἀνακοινώσητε τ' ἀνωτέρω εἰς τὸν Λαὸν τῆς Κρήτης.

Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΗ

Περὶ καταπαύσεως τῆς διώξεως δι' ἀδικήματα κατὰ τῶν Γερμανικῶν ἐνόπλων δυνάμεων ἀπὸ 14 Σεπτεμβρίου 1941

Εἰς τὸ πλαίσιον διὰ τὴν εἰρήνευσιν τῆς Νήσου Κρήτης διατάσσω τὰ ἑξῆς :

1ον

Α'.) Ἀπασαί αἱ ἀξιόποιοι πράξεις, αἱ διαπραχθεῖσαι ἀπὸ 20 Μαΐου 1941, μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τῆς διαταγῆς ταύτης, παρὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Νήσου Κρήτης κατὰ τῶν Γερμανικῶν ἐνόπλων δυνάμεων, τῶν ἐγκαταστάσεων των καὶ τῶν ἀτόμων των δὲν ΚΑΤΑΔΙΩΚΟΝΤΑΙ.

Β'.) Αἱ ἐκκρεμεῖς δίκαι ΚΑΤΑΡΓΟΥΝΤΑΙ.

Γ'.) Αἱ τελεσιδικῶς ἐπιβληθεῖσαι ποιναὶ παραμένουν.

2ον

Ἐξαιροῦνται τὰ κακουργήματα καὶ αἱ παραβάσεις, αἱ ὁποῖαι προβλέπονται καὶ κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς Νόμους, ὡς π.χ. φόνος τραυματισμένου, κακοποίησης πτώματος, κλοπὴ πραγμάτων νεκροῦ καὶ κλοπὴ.

3ον

Ἡ παρούσα διαταγὴ ἰσχύει ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς της.

Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον τῆς ὡς ἄνω ἐφημερίδος ἐδημοσιεύθη καὶ ἄρθρον, προφανῶς γερμανικῆς συντάξεως, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξήρητο ἡ σπουδαιότης τῆς παραχώρησεως τῆς ἀμνηστίας, ἀλλ' ἐπεζητεῖτο ταυτοχρόνως νὰ δικαιολογηθῆ καὶ ἡ σκληρὰ καὶ βάνανσος συμπεριφορὰ τῆς κατοχῆς μὲ ἐπιχειρήματα σαθρὰ καὶ ἀνάξια πάσης διαψεύσεως. Οὕτως ἰσχυρίζετο, ὅτι εἰς τὸ χωρίον Σκηγὲ κάτοικοι ἐπυροβόλησαν ἐναντίον τῶν εἰσερχομένων γερμανῶν, ὅτι εἰς Πρασὲ πολῖται ἐπετέθησαν κατὰ γερμανοῦ ἀγγελιαφόρου, ὅτι εἰς Ὀμαλὸν γερμανοὶ στρατιῶται συνέλαβον ἀποκρυπτομένους ἄγγλους στρατιώτας καὶ συνήντησαν ἐνόπλους Ἕλληνας πολίτας καὶ ἄλλα παρόμοια. Συνεχίζων μάλιστα ὁ ἀρθρογράφος εἰς ὕφος μελοδραματικὸν ἀνέφερεν, ὅτι «τὰ γερμανικὰ Στρατεύματα, ἀφοῦ ἔφθασαν μέχρι τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῶν Λευκῶν Ὀρέων, ἐπέτυχον τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἐστίας τῶν ταραχῶν εἰς τὰ νῶτά των».

Δέον νὰ σημειωθῆ, ὅτι διὰ τὴν παραχώρησιν τῆς ἀμνηστίας εἶχε τεθῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἀρχὴν ὄρος «ἐπίμονος καὶ ἀπαράβατος», ὅτι ὁ κρητικὸς λαὸς ἔπρεπε, μέχρι τῆς 30 Σεπτεμβρίου, νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα του, ὅσα τυχὸν εἶχεν ἀποκρύψει.

Κατόπιν τούτου ὁ Γεν. Διοικής Κρήτης ἐξέδωσε σχετικὴν προκήρυξιν πρὸς τὸν κρητικὸν λαόν. Παρομοίαν δὲ ἐξέδωσε καὶ ἡ Λαϊκὴ Ἐπιτροπὴ συνταχθεῖσαν καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Γεωρ. Σαρρῆ, ἔχουσαν ὡς ἑξῆς :

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

Τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Λαοῦ τοῦ Νομοῦ Χανίων πρὸς τοὺς Κρητας.

Ἀγαπητοὶ μας Συμπατριῶται,

Ἡ πολεμικὴ θύελλα τοῦ παρελθόντος Μαΐου ἀφῆκε τὴν νησὸν μας ἀνεσκαμμένην ἀπὸ τάφους, καὶ κατεστραμμένην ἀπὸ καπνίζοντα ἐρείπια καὶ συντρίμματα. Ἡ θλιβερὰ αὕτη εἰκὼν πρέπει, ὅσον τὸ δυνατόν τοσχύτερον, νὰ ἐκλείψῃ, καὶ ἡ Κρήτη νὰ γίνῃ πάλιν εὐτυχῆς, πλουσία καὶ ὠραία.

Τὸ βαρύτερον ὅμως τοῦτο ἔργον τῆς ἀναδημιουργίας τῆς Πατρίδος μας, μόνον εἰς ἡμᾶς, τὰ τέκνα τῆς, ἐπαφίεται, ὡς κύρια δὲ ἐφόδια θὰ χρησιμοποιοῦμεθα, μόνον ἢ ἐργασία μας ἢ ἐνδελεχῆς καὶ ἢ νομιμοφροσύνη μας.

Αὐτὰ ὅμως ἀκριβῶς, τὰ ὅποια ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ἡ Νῆσός μας διὰ τὴν ἀνασυγκρότησίν τῆς, ἀπαιτεῖ καὶ ὁ γερμανικὸς στρατὸς κατοχῆς, διὰ τὴν κανονικὴν ῥύθμισιν τῶν σχέσεών μας πρὸς αὐτόν. Διὰ τοῦ διαγγέλματος αὐτοῦ ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς κυβερνήσεώς μας προχθές, μᾶς ἐπεβεβαίωσεν, ὅτι «ἡ σημερινὴ κατοχὴ εἶναι ἐντελῶς πρόσκαιρος, ὑπαγορευθεῖσα ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἐκ λόγων πολεμικῆς σκοπιμότητος».

Ἀλλὰ, μέχρις οὗτο ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἄρσεως τῶν λόγων τῆς σκοπιμότητος αὐτῆς, ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν νὰ ῥυθμισώμεν τὰς πράξεις μας καὶ τὴν συμπεριφορὰν μας ἀπέναντι αὐτοῦ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀποκλείωνται οἰασδήποτε προστριβαὶ ἢ καὶ παρεξηγήσεις. Πρωταρχικὴν δὲ προϋπόθεσιν μιᾶς τοιαύτης ἀνεπιλήπτου ζωῆς μας τάσσει, διὰ τῆς δημοσιευθείσης διαταγῆς του, ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς τὴν παράδοσιν οἰουδήποτε εἰς τὴν κατοχὴν μας ὄπλου ἢ πολεμοφοδίου.

Ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς βασικῆς αὐτῆς προϋποθέσεως θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ ψυχικὴ μας γαλήνη καὶ ἡ διὰ τῆς ἀδιαταράκτου ἐργασίας μας οἰκονομικὴ ἀνόρθωσις τῆς Νήσου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὰς ἐστίας τῶν, τόσων χιλιάδων ἀδελφῶν καὶ τέκνων μας, Κρητῶν στρατιωτῶν, οἱ ὅποιοι ζῶσι πέραν τῆς Νήσου, ἐν στερῆσει καὶ νοσταλγίᾳ.

Ἀγαπητοὶ μας Συμπατριῶται,

Δὲν ἐλησμονήθη ἀκόμη, διότι δὲν εἶναι πολὺ μακρὰν εἰς τὸ παρελθόν, ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν εὐρέθη καὶ ἄλλοτε ἡ Νῆσός μας εἰς παρομοιοτάτην στιγμὴν. Ὅτε κατὰ τὸ 1898, μετὰ μακραίωνος ἀγῶνας, ἐξήρχετο ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἐν μέσῳ πάντοτε ἐρειπίων καὶ συντριμμάτων, οἱ στρατοὶ κατοχῆς τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τῆς Γερμανίας οἱ ὅποιοι τὴν κατέλαβον, διὰ νὰ τὴν χειραγωγήσωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εἰρήνης, πρωταρχικὴν πάλιν ἔταξαν ἀξίωσιν, τὴν παράδοσιν οἰουδήποτε ὄπλου. Ἀλησμόνητος παρέμεινεν ἡ προθυμία καὶ ἡ ταχύτης, μετὰ τῆς ὁποίας οἱ ἀγωνισταὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἔσπευσαν εἰς τὰς πόλεις καὶ ἐτοποθέτησαν τὰ ὄπλα τους εἰς σωρούς, οἱ ὅποιοι ἀπετέλεσαν τὰ κυριώτερα ὀρηκτήρια τῆς κρητικῆς ἀναδημιουργίας. Διότι ἀπὸ τοὺς σωρούς

ἐκείνους τῶν ὄπλων, ὡς ἀπὸ ἀφειρησίας, ἐξώρμησεν ὁ Κρητικὸς Λαὸς τὴν ἐπομένην, πρὸς τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀναπλάσεως τῆς Νήσου, μετὰ τοιοῦτου ἐνθουσιασμοῦ, ὥστε, δὲν ἐχρειάσθη πολὺν χρόνον διὰ νὰ τὴν ἐμφάνιση ἀνταξίαν τοῦ μυθικοῦ τῆς ὀνόματος, ὡς Νήσον, τῶν Μακάρων.

Μίαν τοιαύτην προσφορὰν καὶ ἐργασίαν ἀπαιτεῖ καὶ παρ' ἡμῶν σήμερον ἡ Πατρίς μας, διὰ τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην καὶ προκοπὴν. Θὰ τὴν ἐπιτελέσωμεν πιστῶς καὶ προθύμως, διότι μέχρι τῆς στιγμῆς δὲν προέκυψεν ἡ ἐλάχιστη ἀπόδειξις, ὅτι ἡ σημερινὴ γενεὰ ὑστερεῖ τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1898.

Ἀγαπητοὶ μας Συμπατριῶται,

Ἡ εὐμένεια, μετὰ τῆς ὁποίας ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς Κρήτης, ἀπέβλεψεν εἰς τὰς αἰτήσεις μας, διὰ τὴν λήθην τοῦ παρελθόντος, ἀπαντήσας διὰ τῆς εὐρυτάτης ἀμνηστίας, ἡ ὁποία μᾶς ἐκοινοποιήθη.

Ἡ ἀμέριστος συνδρομὴ τῆς Κυβερνήσεως ἡμῶν, διὰ τῶν ἐνταῦθα ἀντιπροσώπων τῆς, καὶ διὰ τοῦ κυρίου Ἀντιπροέδρου τῆς, σπεύσαντος ἐπὶ τόπου, διὰ νὰ μᾶς ἐπικουρήσῃ καὶ μᾶς παραμυθήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον.

Αἱ ἀπεγνωσμένα προσπάθειαι τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν, ὅτε ἐπὶ πολὺ εὐρέθημεν ἔρημοι καὶ ἀποχωρισμένοι τοῦ Ἐθνικοῦ μας κέντρου, καὶ αἱ ἐξ ὄλων τῶν σημείων τούτων προερχόμεναι συστάσεις, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀγνοηθῶσιν ἀπὸ κανένα. Ἀφοῦ ἄλλωστε ἡ παράβλεψις τούτων θὰ ἐγκλείῃ τὸν κίνδυνον παρατάσεως τῆς ἀνωμαλίας τῆς ζωῆς τῆς Νήσου μας καὶ νέας ἀσκόπους αἱματοχυσίας.

Διὰ τοῦτο πιστεύομεν, ὅτι, ἀφοῦ ἐντὸς τῆς τασσομένης προθεσμίας, τῆς 30 τρέχοντος, μὴδὲ παραδοθῶσι τὰ ὄπλα ἀπὸ τοῦς κατόχους τῶν, ἡ πρώτη ἐρχομένου Ὀκτωβρίου θὰ μᾶς εὔρῃ εἰς πραγματικὸν καὶ ἀδιάρρηκτον συγκρητισμόν, δι' ἓν μόνον σκεπτομένους καὶ ἐργαζομένους, διὰ τὴν ἀναδημιουργίαν τῆς Κρήτης μας, εὐτυχοῦς καὶ ὠραίας, μὲ τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος τὸ ἔμβλημα.

Μὲ τὴν πεποίθησιν ταύτην σὰς ἀποστέλλομεν ἀδελφικὸν χαιρετισμόν.

Ἐν Χανίοις τῆ 17ῃ Σεπτεμβρίου 1941

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ, Νικόλαος Σκουλάς, Δήμαρχος Χανίων, Ἀριστ. Καρακουλάκης, Πρόεδρος Ἐφετών, Θ. Πικαῖος, Εἰσαγγελεὺς Ἐφετών, Σπυρίδων Ἀγκυσουλάκης, Πρόεδρος Δικηγορικοῦ Συλλόγου, Κυριάκος Κ. Μητσοτάκης, δικηγόρος, Ἰωάννης Ν. Παῖζης, ἰατρός, Ἰωσήφ Βολουδάκης, ταμίας Τραπεζῆς Ἑλλάδος, Γεώργιος Σαρρῆς, δικηγόρος, Μιχαὴλ Παπαγιαννάκης, δικηγόρος, Χαράλαμπος Πωλογιώργης, βιομήχανος, Τηλέμαχος Παγκάρας, διευθυντὴς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, Νικόλαος Κεσσές, διευθυντὴς Τραπεζῆς Ἑλλάδος, Κωνστ. Μπάκος, διευθυντὴς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, Χαράλαμπος Παπαδάκης, δικηγόρος, Ἰωάννης Νικηφοράκης, κτηματίας, Γεώργιος Παρασκάκης, κτηματίας, Δημήτριος Ξενάκης, ἔμπορος, Στρατῆς Γεωργιλαδάκης, ἰατρός.

Ἡ ἀμνηστία ὄντως ἐγένετο ἡ ἀρχὴ μιᾶς νέας περιόδου, ἡ ὁποία ἐπέτρεψε τὴν παλινόστησιν τῶν ἐν Ἑλλάδι κρητῶν στρατιωτῶν τοῦ ἀλβανικοῦ ἀγῶνος καὶ τὴν προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν ἐνώπιον τῶν Δικαστηρίων (Γερμανικῶν Στρατοδικείων) δικαζομένων κρη-

τῶν. Οὐδεμία ἐκτελέσις ἐγένετο τότε ἄνευ προηγουμένης δικαστικῆς ἀποφάσεως. Κάποια ἡρεμία ἀποκατεστάθη, ἡ δὲ βοήθεια τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἀνεκούφισε τότε τὸν λαὸν εἰς τὰς δυσκόλους βιωτικὰς του συνθήκας.

Μία μετὰ θάρρους καὶ ἐπιμονῆς προσπάθεια ἐπέτυχε τέλος, τὸν ἀγέρωχον τότε νικητὴν τῆς Εὐρώπης νὰ κάμψη πρὸ τοῦ μεγάλου δικαίου τοῦ κρητικῆς λαοῦ, καὶ διὰ τῆς παροχῆς τῆς ἀμνηστίας νὰ δημιουργήσῃ ὁ νικητὴς, ἔστω καὶ τηρῶν ἁπλῶς τὰ προσχήματα, μίαν συμβατικὴν κατάστασιν ὑπὲρ τοῦ ἡττημένου.

Δὲν ὑπῆρξεν ὁμοῦς αὕτη ἔργον μόνον τοῦ θάρρους τῶν ἐπιζώντων, ἀλλ' ὑπῆρξεν ἔργον καὶ τοῦ θάρρους τῶν πολλῶν μας μαρτύρων, τόσον ἐκείνων, ποὺ ἀντεμετώπισαν τὸν ἐχθρὸν πίπτοντα ἐξ οὐρανοῦ, ὅσον καὶ ἐκείνων, ποὺ ἀντεμετώπισαν τὴν θηριωδίαν τῶν διοικητικῶν του συστημάτων, καὶ παρετάχθησαν πρὸ τῶν ἐκτελεστικῶν του ἀποσπασμάτων.

Ἐδέχοντο τὰ ἀθάνατα καὶ ἡρωϊκά μας θύματα κατάστηθα τὰς ἐχθρικὰς σφαίρας ζητωκραυγάζοντα ὑπὲρ τῆς Πατρίδος καὶ προκαλοῦντα τὸν θαυμασμὸν καὶ αὐτῶν τῶν ἐκτελεστῶν των.

Ἴνα ὁμοῦς κατανοηθοῦν τὰ πράγματα καλύτερον, πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι ἡ λύσσα καὶ ἡ μανία τῶν Γερμανῶν ἐστηρίζετο τότε εἰς τὸ ὅτι εἶχον τὴν γνώμην οὗτοι, ὅτι οἱ Κρητεῖς ἐπολέμησαν ὡς πολῖται καὶ ὄχι ἐστρατευμένοι, παρὰ τὰ διεθνῆ νόμιμα. Οὕτω τοῦλάχιστον ἠθελον νὰ δικαιολογήσουν οἱ Γερμανοὶ τὰς θηριωδίας των κατὰ τῶν κρητῶν, δι' ὃ καὶ ὅπου εἶχον φονευθῆ ἀλεξιπτωτισταί, ἐκεῖ ἐπὶ τόπου ἐξετελεῖτο ὑπ' αὐτῶν μέγας ἀριθμὸς πολιτῶν, πρὸς ἐκδίκησιν. Ἡ ἐπιτροπὴ ὁμοῦς, καὶ προσωπικῶς ὁ ἐπίσκοπος ὑπεστήριξεν, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀντίληψις τῶν γερμανῶν ἦτο παντελῶς ἀβάσιμος, διότι, ναὶ μὲν οἱ κρητεῖς δὲν ἔφερον κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις στρατιωτικὴν στολήν, διότι δὲν ὑπῆρχε τότε διαθέσιμος οὔτε ἱματισμὸς εἰς τὰς ἀποθήκας στρατοῦ, ἀλλ' οὔτε καὶ χρόνος πρὸς διανομήν, πλὴν εἶχον ἐπιστρατευθῆ νομίμως καὶ κανονικῶς ὑπὸ τῆς ἐν Χανίοις ἐδρευούσης τότε Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν τοπικῶν στρατιωτικῶν Ἀρχῶν. Εἶχε μάλιστα ἐκδοθῆ καὶ Β. Δ., τὸ ὁποῖον καθώριζεν, ὅτι πᾶς ὁ δυνάμενος νὰ φέρῃ ὄπλα, ἔπρεπε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τοῦ εἰσβολέως. Πρὸς στήριξιν ἀκριβῶς καὶ ἀπόδειξιν τῆς θέσεως ταύτης ἐνώπιον τοῦ στρατηγοῦ Ἀντρέ, ἐτέθησαν ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ξηρουχάκη πλεῖστα ὄσα ἔγγραφα κυβερνητικῶν ἀποφάσεων καὶ Β. διαταγμάτων, τὰ ὁποῖα παραλείπομεν, συντομίας ἐνεκεν. Ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ὑπῆρξεν ἡ καί, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, μεγάλη ἐπιτυχία τῆς ἀμνηστίας καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἀνακούφισις τοῦ Κρητικῆς λαοῦ, ἂν καὶ οἱ γερμανοὶ ἤξευρον νὰ ἐξευρίσκουν τρόπους καὶ παρερμηνείας πάντοτε, διὰ νὰ βασανίσουν καὶ καταπονοῦν τοὺς ὑπ' αὐτῶν καταχομένους.

9. ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ ΠΕΡΙ ΑΜΝΗΣΤΕΙΑΣ

Ὅσον καὶ νὰ ἦσαν ὅμως ἀνακουφιστικὰ κατ' ἀρχὴν αἱ περὶ ἀμνηστίας διαταγαί, ἀφῆναν ὀπισθὲν τῶν καὶ σημεῖά τινα, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἡ Κρήτη δὲν εὗρισχεν ἀκόμη τὸν δρόμον τῆς ἡρεμον καὶ ἀνένυ κινδύνων. Οὕτω προέκυπτε πάλιν νέον ζήτημα, τὸ τῆς μὴ πλήρους παραδόσεως τῶν ὄπλων, τὸ τῆς μὴ καταδόσεως τῶν ἀγγλων στρατιωτῶν, ὡς καὶ τὸ τῆς μὴ ἀμνηστίας τῶν εἰδικῶς κατὰ τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν διαπραχθέντων ἀδικημάτων. Μάτην ὁ ἐπίσκοπος ἐζήτησε, κατ' ἐπανάληψιν καὶ πάλιν, ἐπιείκειαν καὶ ἐπέκτασιν τῆς ἀμνηστίας καὶ διὰ τὰ ὡς ἄνω ζητήματα, πλὴν δὲν ἐπέτυχε πρὸς τὸ παρὸν τίποτε, ὅπως ἐπίσης ἔμεινεν ἀτελεσφόρητος καὶ σχετικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Καὶ πάλιν ὅμως, ἐὰν παρέβαλέ τις τὴν τότε κατάστασιν πρὸς τὴν προηγουμένην, θὰ ἔβλεπεν, ὅτι ὑπῆρχε μεγάλη διαφορά. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐπισκόπου ἐθεωρήθη μεγίστη, διότι ὁ κρητικὸς λαός, χάρις εἰς τὸν πατριωτισμὸν καὶ αὐταπάρνησιν αὐτοῦ ἤρχισε τοῦλάχιστον νὰ ἀναπνέῃ μὲ ὀλιγώτερον φόβον, ἂν καὶ ἡ κατάστασις κατέστη καὶ πάλιν κρίσιμος.

10. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΠΡΟΣΦΕΡΩΝ ΜΕΓΑΛΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Καὶ ἔρχεται ἡ στιγμή νὰ θαυμάσῃ κανεὶς καὶ πάλιν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν λατρείαν τοῦ κρητικοῦ λαοῦ εἰς τὸ τουφέκι του. Διότι, παρ' ὅλα τ' ἀνωτέρω, τὰ ὁποῖα ὑπέφερε καὶ ἐξηκολούθει νὰ ὑποφέρῃ οὗτος, δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸν ἀγαπημένον του σύντροφον, τὸ τουφέκι του. Δι' ὃ καὶ δὲν παρεδόθησαν ὅλα τὰ ὅπλα, ὅποτε καὶ ἤρχισαν πάλιν ἀθρόα ἐκτελέσεις διὰ κατοχὴν ὄπλων. Ὁ ἐπίσκοπος τότε, ἀφ' ἐνὸς προσπαθεῖ νὰ σφῆξῃ ἀπὸ τὸν θάνατον πολλοὺς τοιούτους καταδίκους, δι' ὅσους ἠδυνήθη νὰ προσκομίσῃ ἀληθοφανῆ τινα δικαιολογίαν, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπιτυγχάνει παράτασιν τινα τῆς προθεσμίας παραδόσεως τῶν ὄπλων, ὥστε νὰ δοθῇ καιρὸς εἰς τοὺς ἐπιτοπίους παράγοντας νὰ κανονίσουν τὰ πράγματα, ὅπως θὰ ἐνόμιζον συμφερότερον. Δέον νὰ τονισθῇ δέ, ὅτι ἡ ἀναβολὴ αὕτη τῆς παραδόσεως τῶν ὄπλων ἐγένετο, κατόπιν ἐπιμόνων παρακλήσεων καὶ πολλῶν παραστάσεων εἰς τὰς γερμανικὰς Ἀρχάς. Παραθέτομεν σχετικὴν γνωστοποίησιν τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης.

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἀκόμη ἐξακολουθοῦν συγκρούσεις δι' ὄπλων ἐκ μέρους τοῦ Κρητικοῦ πληθυσμοῦ μετὰ τοῦ Γερμανικοῦ Στρατοῦ.

Ὡς ἐξηκριβώθη δὲ ὑπ' αὐτοῦ, παρὰ τὴν Διαταγὴν τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ, εὗρισκονται ἀκόμη ὅπλα καὶ πολεμοφόδια ὑπὸ

τὴν κατοχὴν τοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ Γερμανικὸς Στρατὸς ἐξηναγκάσθη, ὥπως καταδιώξῃ τὸ ὄπλοφοροῦν τμήμα τοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ παραβάται ἐτιμωρήθησαν ἢ θὰ τιμωρηθοῦν.

Ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς Κρήτης εἶναι πρόθυμος, ὥπως σταματήσῃ πλέον κάθε αἱματοχυσίαν τοῦ πληθυσμοῦ Κρήτης.

Προϋπόθεσις διὰ τοῦτο εἶναι ἡ μελλοντικὴ ἀναντίρρητος καὶ συνεπὴς συμπεριφορὰ τοῦ πληθυσμοῦ.

Τοῦτο συμπεριλαμβάνει καὶ ἡ πρὸ πολλοῦ διαταχθεῖσα, καὶ ἀκόμη ἰσχύουσα, διαταγὴ παραδόσεως ὄπλων καὶ πολεμοφοδίων.

Διὰ τοῦτο ἀπεφασίσθη, ὥπως ἡ προθεσμία παραδόσεως καὶ δηλώσεως τῶν εἰς χεῖρας τοῦ πληθυσμοῦ εὑρισκομένων ὄπλων καὶ πολεμοφοδίων παραταθῇ, μέχρι τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1941. Ἡ παράδοσις καὶ δηλώσις αὐτῶν παραμένουν ἀτιμώρητοι.

Καμμία Γερμανικὴ ἢ Ἰταλικὴ Ὑπηρεσία, καὶ καμμία Ἑλληνικὴ Ἀρχή, καὶ κανεὶς Ἑλλήν ὑπάλληλος δὲν θὰ ἐξακριβώνῃ τὰ ὀνόματα τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα παραδίδουν ὄπλα καὶ πολεμοφόδια, ἢ ὑποδεικνύουν τὸ μέρος, ὅπου εὑρίσκονται ταῦτα.

Ἐκαστὸν πρόσωπον, εἴτε ἄνδρας εἴτε γυναῖκα, δύναται νὰ παραδώσῃ καὶ νὰ δηλώσῃ ὄπλα, δὲν ἔπεται δέ, ὅτι αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ κάτοχος τῶν ὄπλων. Πρόκειται, ὥπως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συλλεγοῦν ὄπλα τὰ ὄπλα.

Ἡ παράδοσις τῶν ὄπλων δύναται νὰ γίνῃ, μέσῳ ὅλων τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ὑπαλλήλων τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως. Ἐπὶ παραδείξει τοὺς Νομάρχας, Δημάρχους, Προέδρους Κοινοτήτων, ὡς καὶ εἰς γματι τὰ ὄργανα τῆς Χωροφυλακῆς, οὕτως ὥστε ἡ παράδοσις νὰ γίνεταί μετ' ἀπλήρη διευκόλυνσιν τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ διὰ τῆς παρούσης διαταχθεῖσα παράδοσις ὄπλων εἶναι ἡ προϋπόθεσις, ὥπως οἱ καταγόμενοι ἐκ Κρήτης καὶ εὑρισκόμενοι εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα Ἕλληνες Στρατιῶται ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Πατρίδα των.

Ἐπίσης προϋποθέτει, ὥπως ἐπέλθῃ πλήρης εἰρήνη εἰς Κρήτην καὶ εὐδοκίμησῃ ἡ Χώρα, ὃ λαὸς δὲ ἀρχίσῃ τὰς ἐργασίας του πάλιν.

Ὁλόκληρον τὸ μέλλον τῆς Νήσου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν συνεπῆ συμπεριφορὰν τοῦ πληθυσμοῦ ἔναντι τοῦ Γερμανικοῦ καὶ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ.

Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἀναφέρωμεν καὶ μίαν πλεκτάνην, εἰς τὴν ὁποίαν προσεπάθησαν νὰ ἐμπλέξουν τότε τὸν ἐπίσκοπον αἱ γερμανικαὶ Ἀρχαί. Ὑπεχρέωσαν δηλ. αὐτὸν νὰ περιέλθῃ τὸν Νομὸν Χανίων μετ' ἄλλων μελῶν τῆς προορηθείσης Ἐπιτροπῆς, καὶ ἄλλων ἐγκρίτων πολιτῶν, καὶ τοπικῶν παραγόντων, καὶ νὰ ὑποδείξῃ καὶ ἐπιβάλῃ τὴν παράδοσιν τῶν ὄπλων καὶ τὴν κατάδοσιν τῶν ἄγγλων. Ὁ ἐπίσκοπος ὅμως, κρητικὸς παλαιὸς πολεμι-

στής, όπλαρχηγός, φίλοπλος, όπως είναι, άφοϋ και ό ίδιος είχε και διετήρησε καθ' όλην τήν κατοχήν τό παληό πολεμικό του όπλο, μέ τό όποϊον ώς Διάκος έπολέμησε κατά τών τότε έχθρών τής πατρίδος του, δέν ήδύνατο νά είπη τέτοια πράγματα. Δι' ό και μετέβη μέν πραγματικά, μέ διάφορα πάντοτε πρόσωπα σημαίνοντα, είς διάφορα κέντρα του Νομού, πρός τόν σκοπόν τουτόν, πλήν, μετά άρκετήν φιλολογίαν, κατέληγε συνιστών τήν παράδοσιν μέν τών πεπαιωμένων και άχρήστων όπλων, τήν έπιμελή δέ άπόκρυψιν τών καινούργϊων τουούτων, ώς και τήν είς τά όρεινά μέρη άποτράβηξιν τών άγγλων, ίνα προλαμβάνονται αί τόσαι εκτελέσεις πατριωτών κρητών. Έλεγε δέ και τό έξής συγνά: «δώσετε ό,τι μορεϊτε, και όταν θά χρειασθοϋν όπλα, οί άγγλοι θά μάς ρίξουν καινούργια άπό πάνω». Παραθέτομεν σχετικόν σημείωμα, έξ οϋ καταφαίνεται πώς ειργάζετο τότε ό έπίσκοπος, του Ι. Γαϊτάνη, δημοσιευθέν είς τήν έφημερίδα «Βήμα του Λαοϋ» τών Χανίων:

18 Μαΐου 1946

ΜΥΣΤΙΚΟΙ ΠΙΠΟΤΑΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΑΓΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΑΦΑΝΕΙΣ ΗΡΩΕΣ ΤΟΥ ΥΠΟ ΤΗΝ ΜΑΥΡΗΝ ΔΟΥΛΕΙΑΝ

Ύπό του Ιωάννου Γαϊτάνη

Κατά τήν περίοδον εκείνην ό έπίσκοπος Κυδωνίας και Άποκορώνου κ. Αγαθάγγελος Ξηρουχάκης ήλθεν είς συνάντησίν μου μετά Έπιτροπής, τή έπιβολή τών γερμανικών Άρχων. Μέ είχεν όμως ειδοποιήσει, ότι θά ήρχετο νά μου ζητήση δήθεν νά παραδώσω τους άγγλους, αλλά έγώ νά κάνω τή δουλειά μου και νά μη τους παραδώσω, έπειδή αυτά, που θά μου έλεγεν ήταν μόνον τυπικά, πρός παραπλάνησιν τών γερμανών. Η ύψηλή αυτή διπλωματία του Θεοφιλεστάτου, τήν όποϊαν μερικοί τότε δέν κατενόουν, έσωσε πολλούς και απέβη είς όφελος τής δυστυχούσης πατρίδος μας. Παραθέτω δέ έν όλίγοις τά τής συνεντεύξεώς μας εκείνης: Ό έπίσκοπος άποτεινόμενος είς έμέ, μου έζήτησεν, όπως παραδώσω τους άγγλους, οί όποϊοι εκρύπτοντο παρ' έμου, ίνα άποσοβηθή ή τυχόν καταστροφή τής περιφερείας μας υπό τών γερμανών. Έγώ του άπήντησα, ότι δέν υπήρχον άγγλοι είς τήν περιφέρεια. Τοιαύτη όμως ήτο ή πληροφορία, ώστε όνομαστικώς μου είπε τους «κρυπτομένους παρ' έμου». Του άπήντησα τότε ως έξής: «Τά βουνά μας είναι άρκετά φιλόξενα. Έπομένως είχα, έχω και θά έχω, εκτελών καθήκον πατριωτικόν, τήν άπόφασιν νά τους σώσω, χωρίς νά υπολογίζω τόν θάνατον». Τότε δακρύων ό έπίσκοπος μου άπήντησε: «Παιδί μου, εύρισκόμεθα υπό τήν έπιβολήν του κατακτητού. Βλέπω, είσαι ένας τίμιος πατριώτης. Κάνετε ό,τι νομίζετε

καλόν, διὰ τὸν συμμαχικὸν ἀγῶνα. Θὰ δικαιωθοῦμε μιά μέρα, μὴ φοβᾶσαι. Ἐμένα ὅμως μὲ ὑποχρεώνουν νὰ λέγω τὰ ἀντίθετα, ἀπὸ ὅ,τι αἰσθάνομαι. Ἐκαμα καὶ ἐγὼ κάποτε ἀντάρτης γιὰ τὴν πατρίδα, καὶ τῶρα εἶμαι, ἀλλὰ μυστικά, καὶ ἂν μὲ χρειασθῆτε, ἐλάτε πρὸς συνάντησίν μου, θὰ κάμω καὶ ἐγὼ ὅ,τι ἤμπορῶ».

Ἐξ ὅλων αὐτῶν ἀντιλαμβάνεται πᾶς τις εἰς ποίας δυσκολοτάτας στιγμὰς εὐρέθη πολλάκις ὁ ἐπίσκοπος. Πλὴν εὐτυχῶς ἡ ἀγάπη, ὁ σεβασμὸς καὶ ὁ πατριωτισμὸς, τόσον αὐτοῦ ὅσον καὶ τοῦ κρητικῆς λαοῦ ἀμοιβαίως, ἐκαλλιέργησαν καὶ ἀνέπτυξαν πάντοτε μίαν πλήρη κατανόησιν μεταξύ των, ὥστε ὁ μὲν πληθυσμὸς νὰ πιστεύῃ ἀκράδαντως εἰς αὐτόν, ὁ δὲ ἐπίσκοπος οὐδέποτε νὰ παρεκκλίνῃ ἀπὸ τὸ ἐθνικὸν συμφέρον. Καὶ τοιοῦτοτρόπως, ἀντὶ νὰ περιπέσῃ οὗτος εἰς τὴν σχεδιασθεῖσαν ὑπὸ τῶν γερμανῶν πλεκτάνην, περιέπεσαν αὐτοί, περιμαζεύσαντες μὲν μερικὰ ὄπλα, ἀλλὰ παλαιὰ καὶ ἄχρηστα, παρακρατηθέντων τῶν καινουργῶν καὶ ἀποκρουθέντων καταλλήλως, διὰ μέλλουσαν ἐθνικὴν δρᾶσιν. Ὁ πηγαῖος πατριωτισμὸς τοῦ Ἑλληνοσ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καταπιγῆ ἀπὸ τὴν ὑλικὴν σύνθλιψιν τῆς σιδηροφράκτου δυνάμεως τοῦ γερμανικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, οὔτε καὶ ἡ θρησκευτικότης τοῦ Ἑλληνοσ δύναται νὰ κλονισθῆ ἀπὸ τὸν ἀθεϊσμὸν οἰουδήποτε γῆινου ὑπερανθρώπου. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐπισκόπου του, ὁ πληθυσμὸς διακρίνει πάντοτε τὸν ἐθνικὸν καὶ θρησκευτικὸν ἡγέτην του. Καὶ ἔτσι μαζὶ θὰ βραδίουν εἰς τὸ ἐξῆς τὸν δρόμον τῆς ἀρξαμένης σκληρᾶς δουλείας.

II. ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ὙΠΟ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΠΡΟΦΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑΤΥΡΑΝΟΥΝ ΤΟΥΣ ΚΡΗΤΑΣ

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐν συνεχείᾳ ὑπεχρεώθη νὰ μεταβῆ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Νομοὺς τῆς Κρήτης μετὰ ἐπιτοπίων παραγόντων, ἵνα καὶ ἐκεῖ εἴπῃ, ὅσα καὶ εἰς τὰ διάφορα κέντρα τοῦ Νομοῦ Χανίων διετάχθη ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς νὰ διατυπώσῃ. Οὕτω μετέβη εἰς τὸ Ρέθυμνον καὶ εἰς τὸ Ἡράκλειον, ὅχι ὅμως καὶ εἰς τὸν Νομὸν Λασηθίου, διότι ὁ νομὸς αὐτὸς κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καὶ ἀπετέλει ἰδιαιτέρον διαμέρισμα κατοχῆς. Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη τοῦ ἐπισκόπου εἰς τοὺς νομοὺς αὐτοὺς ὠφέλησε τὰ μέγιστα, διότι καὶ ἐνεθάρρυνε τοὺς κατοίκους των εἰς τὴν σκληρὰν των δοκιμασίαν ἀπὸ τὸν βάρβαρον κατακτητὴν, καὶ σχετικῶς μὲ τὴν παράδοσιν τῶν ὄπλων καὶ κατάδοσιν τῶν ἀγγλων διεφώτισε καταλλήλως αὐτούς, ὅπως καὶ τοὺς κατοίκους τοῦ νομοῦ Χανίων προηγουμένως, ὥστε μᾶλλον νὰ διαφυλάξουν καὶ ἐκεῖνοι τὰ ὄπλα των, παρὰ νὰ παραδώσουν αὐτά, καὶ μᾶλλον νὰ περιθάλλουν τοὺς ἀγγλους φιλικώτερον, παρὰ νὰ καταδίδουν αὐτούς. Ὑπῆρξαν δὲ ὄντως αἱ ἐπισκέψεις αὗται τοῦ ἐπισκόπου μεγίστης σημασίας καὶ σπουδαιότητος, διότι σιγά-σιγά, ἐνθαρρυνόμενοι οἱ μέχρι χθὲς

ἀπηλπισμένοι καὶ ἀποτεθαροσμένοι ὅπωςδήποτε ἀπὸ τὰς ὁμαδικὰς ἐκτελέσεις, καὶ τὰ ἀπερίγραπτα δεινὰ τῆς γερμανικῆς εἰσβολῆς κρηῖτες, συνήρχοντο εἰς ἑαυτούς, ἀναζωπυρούμενου πάλιν καὶ ἐνισχυομένου τοῦ πατριωτικοῦ τῶν συνασθήματος, καὶ θερμαινομένης τῆς πονεμένης καρδίας των. Τοιουτοτρόπως ἀνεπτύχθη, κατὰ τὰς δυσκόλους ἐκείνας ὥρας, καὶ μία ὑπέροχος ψυχικὴ ἐπαφὴ μεταξὺ τῶν διαμερισμάτων αὐτῶν καὶ τοῦ ἐπισκόπου μας, ὥστε καὶ ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ Ἱερὰ Ἐπισκοπαὶ τῆς νήσου, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ν' ἀπευθύνονται πρὸς αὐτὸν διὰ τὰ ζητήματά των, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν κατάστασιν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀλλὰ περὶ τούτου γίνεται λόγος καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀνεκαθεν ὁ Ἕλλην ἐσεβάσθη τοὺς ἱεράρχας του, καὶ δὴ εἰς τοιαύτας στιγμὰς, καὶ πάντοτε Ἕλληνες Ἱεράρχαι ἀναφαίνονται, ὡς ἐμψυχῶται καὶ ἐθνικοὶ διδάσκαλοι, εἰς κρίσιμους τῆς πατρίδος περιόδους.

Ἀπὸ ὅλα τ' ἀνωτέρω καταφαίνεται, ὅτι τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν κρητῶν δὲν ἐδουλώθη ἀπολύτως καὶ ὅτι μεταξὺ αὐτῶν ἀνεδείχθησαν πάλιν πρόσωπά τινα δράσεως, κύρους καὶ ἐπιβολῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐκ τῶν πρώτων, τὸ τοῦ ἐπισκόπου Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου, πρὸς τὸν ὁποῖον οἱ συμπατριῶταί του προσητένιζον τότε, διὰ κάθε ἐθνικὴν ὑπόθεσιν. Ἀκόμη δὲ καὶ αἱ γερμανικαὶ Ἀρχαὶ κατοχῆς ἐθεώρησαν, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, τὸν ἐπίσκοπον ὡς φυσικὸν ἀρχηγὸν τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, λόγῳ τοῦ σχήματός του καὶ τῆς ἔδρας του ἐν Χανίοις, ὡς καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος, τὸ ὁποῖον ἐπέδειξεν οὗτος, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, διὰ τὸν πληθυσμὸν τῆς Κρήτης. Τοιουτοτρόπως σιγά-σιγά, μόνον τῶν τὰ πράγματα ἀνέδειξαν τὸν ἐπίσκοπον τοῦτον ὡς φυσικὸν ἡγέτην τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, ἀπέναντι τῶν γερμανικῶν Ἀρχῶν, καὶ ὡς παρήγορον καὶ συναντιλήπτορα παντὸς κρητὸς εἰς τὰς ἐθνικὰς του περιπετείας. Ἔργον δυσκολώτατον, φορτίον ἐθνικὸν βαρύτατον, πλὴν ἀχθὲν εἰς αἴσιον πέρας, διὸ καὶ ἀνύψωσε τὸν ἐπίσκοπον, μέχρι τῶν ἐθνικῶν ἡρώων, καταχθέντα καὶ αὐτὸν εἰς τὴν χορείαν τῶν ἐθνικῶν Ἱεραρχῶν.

Ἀλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς κατατυραννήσεις τοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ τῶν γερμανῶν. Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι οὔτε καὶ τὰ ὄπλα παρεδόθησαν ὅλα ὑπὸ τῶν κρητῶν, οὔτε καὶ οἱ ἄγγλοι κατεδίδοντο ὑπ' αὐτῶν, ἐπὶ πλεον δέ, ὡς εἶναι γνωστόν, δὲν εἶχον ἀμνηστευθῆ καὶ τὰ κατὰ τῶν ἀλεξιπρωτιστῶν ἐγκλήματα τῶν ἀποκαλουμένων «ἐλευθέρων σκοπευτῶν», κατὰ τῶν ὁποίων ἰδιαιτέρως ἔπνεον μένεα οἱ γερμανοί. Ὅλα αὐτὰ προεβάλλοντο, ὡς σοβαρώταται δικαιολογία διὰ τὰς γερμανικὰς Ἀρχάς, ὥστε νὰ βασανίσουν πάλιν τὸν κρητικὸν πληθυσμὸν. Καὶ ναί μὲν λειτουργοῦν τώρα τακτικὰ Στρατοδικεῖα, ἀντὶ τῶν ἐκτάκτων τοιούτων, ὅπερ ἐαστεύχθη καὶ αὐτό, κατόπιν πολλῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ καὶ πάλιν αἱ ἀποφάσεις των καὶ αἱ ὑπ' αὐτῶν ἐπιβαλλόμεναι ποινὰ εἶναι αὐστηρόταται, θάνατος καὶ ὄλεθρος. Αἱ φυλακαὶ τῆς Ἀγυῖας ὑπερεπληρώθησαν πάλιν ἀπὸ ὑποδίκους καὶ καταδίκους εἰς θάνατον, εἴτε διότι προσήφθη εἰς αὐτοὺς ἡ κατηγορία, ὅτι ἐφόνευσαν

ἢ ἐκακοποίησαν ἀλεξιπτωτιστὰς, εἴτε διότι κατεῖχον ὄπλα, εἴτε διότι περιέθαλπον ἄγγλους. Εἶναι δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου πάλιν, ὄντως ἄξιος θαυμασμοῦ καὶ πάσης ἐξάρσεως ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἡ ἐπιδειχθεῖσα αὐτοθυσία τοῦ ἐπισκόπου. Καθημερινῶς προσήρχοντο πρὸς αὐτὸν ἀπ' ὅλην τὴν Κρήτην οἱ συγγενεῖς τῶν συλλαμβανομένων ὑπὸ τῶν γερμανῶν, καὶ συνεπεῖα τούτου, ἀπὸ πρωΐας μέχρι ἐσπέρας εὐρίσκετο οὗτος εἰς τὰ γερμανικὰ γραφεῖα, ἀναπτύσσων τὸ ἄδικον καὶ ἀσύστατον τῶν κατηγοριῶν, ἐξαιτούμενος ἐπιείκειαν καὶ προστατεύων τοὺς ὑποδίκους, καὶ σχεδὸν ὅλους μελλοθανάτους. Καὶ πολλάκις μὲν ἐπετύγγανεν εἰς τὰς ἐνεργείας του ταύτας, πολλάκις ὁμως καὶ ἀπετύγγανεν, ὅταν ὁ ἀρμόδιος γερμανὸς ἀξιωματικὸς ἦτο σκληρὸς καὶ μοχθηρὸς τὴν ψυχὴν. Τινὲς μάλιστα τῶν τοιούτων ἀξιωματικῶν πολλάκις προσέβαλλον καὶ ἀπέπεμπον σκαιῶς, καὶ περιεφρόνουν, μέχρι ταπεινώσεως τὸν ἐπίσκοπον. Πλὴν δὲν ἀπεκαρδιώνετο οὗτος, ἀλλ' ἀντιθέτως καὶ ἐνισχύετο εἰς τὸ ἔργον του, ἀδιαφορῶν διὰ πᾶσαν ταπείνωσίν του ἐκ μέρους τῶν τοιούτων βαρβάρων ἀξιωματούχων, ἀρκεῖ νὰ ἔσφριεν ἀπὸ τὸν θάνατον οἰονδήποτε ἔλληνα, ὅποθενδήποτε καὶ ἂν προήρχετο, καὶ δι' οἰανδήποτε αἰτίαν καὶ ἂν κατηγορεῖτο.

Εὐνόητον ὅτι θὰ ἦτο καλὸν βέβαια νὰ ἐξιστόρει τις λεπτομερῶς ὅλα τὰ σχετικὰ περιστατικὰ καὶ ἐνεργείας τοῦ ἐπισκόπου τότε καὶ βραδύτερον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτο ἀποβαίνει ἀδύνατον, διότι τὸ παρὸν βιβλίον θὰ καθίστατο ὀγκωδέστατον, διὰ τοῦτο, ὡς πρὸς τὸ ἔτος 1941 τοῦλάχιστον, θὰ περιορισθῶμεν μόνον εἰς τὴν ἐξιστόρησιν ἐνεργειῶν τινῶν αὐτοῦ, σχετικῶς μὲ τὰς Ἱ. Μονὰς καὶ Μοναχοῦς, Πρέβελη εἰς τὴν νότιον ἀκτὴν τῆς Κρήτης, καὶ Γωνιάς Κολυμβαρίου, εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν, 22 χιλιομέτρα, δυτικῶς τῶν Χανίων ἐκ τῶν ὁποίων ἐνεργειῶν δύναται τις νὰ συμπεράνη καὶ περὶ τῆς καθόλου δράσεως τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

12. ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΜΟΝΗΝ ΠΡΕΒΕΛΗ

Προείπομεν, ὅτι ἡ Ἱερὰ Μονὴ Πρέβελη εὐρίσκεται εἰς τὴν Νότιον ἀκτὴν τῆς Κρήτης πρὸς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος, δι' ὃ καὶ ὑπῆρξε πάντοτε σταθμὸς τῶν ἄγγλων, εἴτε κρυπτομένων ἐν αὐτῇ, εἴτε διαμετακομιζομένων ἐντεῦθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἀλλαχοῦ. Ἄλλαις λέξεσιν ἡ Μονὴ αὕτη, καὶ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν γερμανῶν καὶ βραδύτερον, ἀνεδείχθη ὡς πατριωτικὸν καὶ ἀντιστασιακὸν κέντρον, ὡς καὶ ἀξιόλογον καταφύγιον ἄγγλων στρατιωτῶν. Ὁ τότε Ἡγούμενος αὐτῆς Ἀγαθάγγελος Λαγουβάρδος, ὡς καὶ οἱ ἀδελφοὶ Μοναχοὶ ἐπολέμησαν ἡρωϊκώτατα κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν γερμανῶν. Αὐτὰ βέβαια τὰ ἐγγνώριζον καὶ τὰ ἐνεθυμοῦντο αἱ γερμανικαὶ Ἀρχαί, καὶ διὰ τοῦτο, εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς κατοχῆς, διέταξαν τὴν σύλληψιν καὶ φυλάκισιν τοῦ Ἡγουμένου καὶ μοναχῶν καὶ ἄλλων λαϊκῶν τινῶν ἀν-

θρώπων τῆς Μονῆς. Ὁ Ἡγούμενος ὁμως προφθάσας ἐσώθη, καταφυγὼν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν κατώρθωσαν δυστυχῶς καὶ οἱ λοιποὶ, καταληφθέντες ἐξαπίνης ὑπὸ τῶν γερμανῶν. Οὗτοι συλληφθέντες μετεφέρθησαν εἰς τὰς φυλακὰς Χανίων. Ὁ ἐπίσκοπος, μόλις ἐπληροφορήθη τοῦτο, ἐνήργησε καταλλήλως καὶ κατώρθωσε νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτοὺς εἰς τὰς φυλακὰς καὶ νὰ τοὺς διαβεβαιώσῃ, ὅτι θὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, διὰ τὴν σωτηρίαν των. Καὶ πράγματι, μετὰ πολλὰς περιστροφὰς καὶ ἐνεργείας τοῦ ἐπισκόπου, ἐπείσθησαν τέλος οἱ γερμανοὶ, ὅτι ὄλην τὴν εὐθύνην τὴν ἔφερον ὁ Ἡγούμενος, ὅστις ἦτο ἀπὼν καὶ ἦτο ἐν ἀσφαλείᾳ, οἱ δὲ ἄλλοι, οἱ νῦν κρατούμενοι εἰς τὰς φυλακὰς μοναχοὶ καὶ λοιποὶ, πρέπει νὰ ἀπολυθοῦν ὡς ἀνεύθυνοι. Ἀφοῦ δὲ ἡ ἀποψὶς αὕτη τοῦ ἐπισκόπου ἐπεκράτησε, παρεδόθησαν οὗτοι, ἀποφυλακισθέντες εἰς αὐτὸν ὑπὸ τὴν προσωπικὴν του εὐθύνην, νὰ μὴ τοὺς ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν Μονὴν των, ἀλλὰ νὰ τοὺς τοποθετήσῃ ἀλλαχοῦ, ὅπου καὶ ἔπραξε, τοποθετήσας αὐτοὺς εἰς τὴν Μονὴν Ἀρκαδίου Ρεθύμνης. Οἱ ἀποφυλακισθέντες δὲ οὗτοι μοναχοὶ εὐχαριστοῦν τὸν ἐπίσκοπον διὰ τὴν ἀποφυλάκισίν των, παρακαλοῦντες συγχρόνως καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τὸ Ἀρκαδί εἰς τὴν Μονὴν των ἐπάνοδον διὰ τῆς κάτωθι ἐπιστολῆς:

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Ἀρκαδίου τῇ 30 Σβρίου 1941

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας

καὶ Ἀποκορῶνου Κ. Κ. Ἀγαθάγγελον

Εἰς Χανιά

Θεοφιλέστατε,

Λίαν εὐλαβῶς λαμβάνομεν τὴν τιμὴν, καὶ ἐρχόμεθα διὰ τῆς παρούσης μας, ἔστω καὶ ἀργά, νὰ ἐκφράσωμεν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Θεοφιλίαν τὰς θερμὰς καὶ ἀπείρους εὐχαριστίας μας διὰ τὸ μέγα καὶ πατρικὸν ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ἐδειξάτε πρὸς ἡμᾶς, τοὺς ἐλαχίστους καὶ ταπεινοὺς ἀδελφοὺς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πρέβελη, κατὰ τὴν αὐτόθι ἐν φυλακαῖς παραμονὴν μας, μέχρις οὗ ἐπετύχετε νὰ μᾶς ἐλευθερώσετε καὶ νὰ μᾶς στείλετε εἰς τὴν θεόσωστον Μονὴν ταύτην, εἰς τὴν ὁποῖαν διαμένομεν καὶ περνοῦμεν, ὡς θέλει ὁ Θεός. Πιστεύομεν δὲ ἀκράδαντως, ὅτι καὶ νῦν καὶ εἰς τὸ μέλλον δὲν θὰ παύσετε τὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον, μέχρι τελείας ἀπελευθερώσεως καὶ ἐπανόδου μας εἰς τὴν Μονὴν μας καὶ ἀποκαταστάσεώς μας μέχρι τέλους. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς πληροφοροῦμεθα, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῶν Ἱεραρχῶν Κρήτης, ἡτις, ὡς μᾶς εἶπετε, θὰ συνήκοιτο τὴν 1 Ὀκτωβρίου καὶ ἡτις θὰ ἐπελαμβάνετο τῆς ταχυτέρας λύσεως τοῦ ζητήματος τῆς Μονῆς μας, ἀνεβλήθη, λόγω ἀπουσίας τοῦ Κυβερνητικοῦ Ἐπιτρόπου, διὰ τοῦτο λαμβάνομεν τὸ θάρρος νὰ παρακαλέσωμεν τὴν Ὑμετέραν Θεοφιλίαν, ὅπως μεσολαβήσῃ καὶ πάλιν, ὅπου καὶ ὅπως αὕτη γνωρίζει, ὅπως τὸ ταχύτεραν μᾶς δοθῇ ἄδεια ἐπανόδου εἰς τὴν Μονὴν τῆς μετανοίας μας, διὰ νὰ μὴ γινώμεθα βάρος εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, εἰς ἣν διαμένομεν, καὶ εἰς τὴν ὁποῖαν δὲν δυνάμεθα μὲ λόγια νὰ ἐκφράσωμεν τὰς εὐχαριστίας μας, διὰ τὴν ἄκραν περιποίησιν αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς. Ἀνεγνώσαμεν ἐπίσης καὶ διάφορα διατάγματα καὶ

διαταγὰς τοῦ Γερμανοῦ στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης, διὰ τῶν ὁποίων δίδεται ἄφεσις καὶ ἀμνηστία σχεδὸν εἰς πάντας, πλὴν ἡμῶν φαίνεται, καὶ διερωτώμεθα, μήπως διὰ τὴν μὴ σύλληψιν καὶ παρουσίαν τοῦ Ἡγούμενου; Ἀλλὰ δὲν νομίζουν ἄραγε αἱ γερμανικαὶ Ἀρχαί, ὅτι ὁ Ἡγούμενος, δὲν θὰ παρουσιασθῆ ποτέ, ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν ἔφυγεν ἀκόμη διὰ τὸ ἐξωτερικόν, ὅτι θὰ φύγη; Περὶ τούτου ἡ Ὑμετέρα Θεοφιλία νὰ βεβαιώσῃ τὴν Γερμανικὴν Κομμάνταντούρ, ἔαν τὸ κρίνετε εὐλογον καὶ σωστόν, διὰ νὰ μὴ κρατούμεθα ἡμεῖς ἐπ' ἀπειρον μακρὰν τῆς Μονῆς μᾶς ἀδίκως καὶ παραλόγως, χωρὶς οὐδὲν ὄφελος, διότι οὐδεμίαν ζημίαν θὰ προξενούμεν εἰς αὐτοὺς, ὅπου καὶ ἂν εὐρισκώμεθα.

Ὅθεν καὶ πάλιν θερμῶς εὐχαριστοῦμεν τὴν Ὑμετέραν Θεοφιλίαν διὰ τὰς πατρικὰς πρὸς ἡμᾶς ἐνεργείας τῆς, καὶ εὐχόμεθα, ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἐνισχύῃ καὶ ἐνδυναμώῃ Ὑμᾶς εἰς τὸ ἔργον Σας, καὶ χορηγήῃ εἰς Ὑμᾶς ὑγίαν καὶ μακροημέρευσιν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Ἄσπαζόμεθα εὐλαβῶς τὴν δεξιάν τῆς Ὑμετέρας Θεοφιλίας, τέκνα Αὐτῆς ἐν Κυρίῳ πειθήνια.

Ἀδελφοὶ τῆς Ἰ. Μ. Πρέβελῃ

Νεῖλος Θεοδωράκης Ἱερομ., Γαβριὴλ Κουφάκης Ἱερομ.,

Παρθένιος Ἀντωνιουδάκης Ἱεροδιάκονος

Ἀπὸ τὸ Ἀρχάδι δὲ βραδύτερον ὁ ἐπίσκοπος κατώρθωσε νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς Μοναχοὺς αὐτοὺς εἰς τὸ Μοναστήριον των, ἀπ' ὅπου ὑπερευχαριστημένοι ἐκ τῆς διασώσεως καὶ ἐπιστροφῆς των εἰς τὴν Μονὴν των, εὐχαριστοῦν καὶ πάλιν τὸν ἐπίσκοπον, δι' ὅσα ὑπὲρ αὐτῶν εἶχε κατορθώσει, εὐγνωμονοῦντες αὐτὸν, μὲ τὴν παρατιθεμένην ἐπιστολήν:

Ἐν Ἱερᾷ Μονῇ Πρέβελῃ τῇ 27 8)βρίου 1941

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἁγιον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Κ. Κ. Ἀγαθᾶγγελον

Σεβαστέ μας φιλόστοργε Πνευματικὲ Πατέρα,

Θεοφιλέστατε,

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ καὶ ὅλων ἑξαλλοὶ ἐκ τῆς χαρᾶς, ἣν ἠσθάνθημεν, ἅμα τῇ λήψει τοῦ Ὑμετέρου παλυποθήτου γράμματος, δι' οὗ ἀνηγγείλατε ἡμῖν τὴν τελείαν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἐπισημοσύνην ἡμῶν εἰς τὴν Μονὴν τῆς μετανοίας μας, ἣν μετὰ τόσων μόχθων καὶ καταλλήλων ἐνεργειῶν ἐπετύχατε παρὰ τῶν γερμανικῶν στρατιωτικῶν Ἀρχῶν, οἱ κατ' ὄψιν ὑπογεγραμμένοι ἀδελφοὶ τῆς ἀτυχοῦς καὶ πολυπαθοῦς Ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς Πρέβελῃ καὶ ἅπαντες οἱ λοιποὶ κρατούμενοι λαϊκοὶ ὑπηρεταὶ αὐτῆς, ἐρχόμεθα σήμερον διὰ τῆς παρουσίας μας νὰ ἀσπασθῶμεν τὴν δεξιάν τῆς Ὑμετέρας Θεοφιλίας καὶ νὰ ἐκφράσωμεν πρὸς Ὑμᾶς τὰς θερμοτάτας καὶ ἀπείρους εὐχαριστίας μας διὰ τοῦτο, τὰς ὁποίας παρακαλοῦμεν, καὶ ἀνάξιοι ὄντες, νὰ μὴ καταφρονήσῃτε, ἀλλ' ὡς θυμίαμα δεκτὸν γενέσθωσαν ἐνώπιόν Σου.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ θερμῶς παρακαλοῦμεν τὴν Ὑμετέραν Θεοφιλίαν, ὅπως εὐαρεστούμενοι ἐρωτήσῃτε καὶ ὑπενθυμίσητε εἰς τὰς Γερμανικὰς ἀρχάς, διατί, ὅπως μᾶς ὑπεσχέθησαν, ὅταν μᾶς ἀπέλυσαν ἀπὸ τὰς φυλακάς, ὅτι θὰ μᾶς ἐπιστρέψουν τὰ χρήματα, ἀντικείμενα, καὶ σημειώσεις, τὰ ὁποῖα ἐπήραν ἀπὸ τὰ κελιά μας, τῆς Μονῆς καὶ ἰδικὰ μας, δὲν τὰ

Ἰσὰ Μορὴ Περβελή.

παρέδωσαν ἀκόμη εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ὑμετέρας ἐπισκοπῆς πρὸς ἐπιστροφὴν, μήπως τὰ ἐλησμόνησαν; Ζητοῦμεν μυριάκις συγγνώμην διὰ τὴν φροντίδα καὶ ἐνόχλησιν ταύτην, ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ στενοχωρία καὶ ἀνέχεια μᾶς ἀναγκάζει εἰς τοῦτο, καθόσον, ὡς γνωρίζετε, ἐλθόντες ἐδῶ ἀπένταροι, κατὰ κοινὴν φράσιν, εὐρήκαμεν μόνον τοὺς τοίχους καὶ τὸ ἐλαιόλαδον τῆς Μονῆς, τὸ ὅποσον εὐτυχῶς δὲν διηρπάγη, ἀλλὰ ἡ τιμὴ του εἶναι ἐξηυτελισμένη ἀναλόγως. Ἐσχηματίσθη δὲ ἐδῶ Μοναστηριακὴ Ἐπιτροπὴ ἐξ ἡμῶν, ὅπως ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Ὄργανισμοῦ Δ.Μ.Π. τοῦ Νομοῦ Ρεθύμνης, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἁγίου Λάμπης καὶ Σφακίων καὶ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν Νομαρχιακοῦ ὑπαλλήλου, διὰ τὴν διαχείρισιν, περισυλλογὴν, καλλιέργειαν καὶ σποράν. Δηλαδή θὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν ἄκραν, ἐκ τῶν ἐνότων, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, καὶ δι' εὐχῶν τῆς Ὑμετέρας Θεοφιλίας.

Ὅμοίως παρακαλοῦμεν θερμῶς τὴν Ὑμετέραν Θεοφιλίαν, ὅπως μεσολαβήσῃ καὶ μᾶς πληροφορήσῃ, ἐὰν ὁ τέως Ἠγούμενος τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς Ἀγαθάγγελος Λαγουβάρδος καὶ Γερμανὸς Νικητάκης Μοναχὸς ἡμνηστεύθησαν, ἢ καταζητοῦνται ἀκόμη ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν Ἀρχῶν, καθ' ὅσον ὁ τελευταῖος οὗτος ἐπανήλθεν εἰς τὴν Μονὴν καὶ ἐργάζεται, νομίζων, ὅτι ἡμνηστεύθησαν, μὴ τυχόν καὶ εὐρεθῶμεν καμμιά μερὰ πάλιν μπερδεμένοι διὰ τοῦτο. Ὁ Ἠγούμενος δὲν γνωρίζομεν καθόλου τί γίνεται.

Ἀσπαζόμεθα εὐλαβῶς τὴν δεξιάν τῆς Ὑμετέρας Θεοφιλίας, τέκνα Αὐτῆς ἐν Κυρίῳ πειθήνια, εὐχόμενοι ἀπὸ καρδίας, ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς χαρίσῃ Ὑμῖν ὑγείαν, μακροήμερευσιν καὶ πᾶν ἐφετόν, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Οἱ Ἀδελφοὶ τῆς Μονῆς

Νεῖλος Θεοδωράκης Ἱερομόναχος, Γαβριὴλ Κουφάκης Ἱερομ.,

Παρθένιος Ἀντωνιουδάκης Ἱεροδ.

Τὰ ἀντικείμενα ὅμως αὐτά, χρήματα, ὁμολογίαι κλπ. εἶχον ἀποσταλῆ προηγουμένως ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον Κυδωνίας πρὸς τοὺς Μοναχοὺς Πρέβελη, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῶν κάτωθι σχετικῶν ἐγγράφων τοῦ ἐπισκόπου Λάμπης καὶ τῆς Μοναστηριακῆς Ἐπιτροπῆς Πρέβελη.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ
ΛΑΜΠΗΣ ΚΑΙ ΣΦΑΚΙΩΝ

Ἄριθ. Πρωτ. 78

Σπῆλι Ἁγίου Βασιλείου τῆ 10ῃ Δ)βρίου 1941

Διεκπ. 31

*Δίαν Ἀγαπητέ μοι ἐν Χριστῷ ἀδελφεῖ,
Ἁγιε Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου,
Κύριε Ἀγαθάγγελε,*

Βεβαίως θὰ τύχωμεν τῆς ἐπιεικείας τῆς Ὑμετέρας Ἀγάπης, ἐπειδὴ, λόγω ἀνωμαλίας ἐν τῇ συγκοινωνίᾳ, ἐβραδύναμεν νὰ ἀποστείλωμεν τὸ ἐσώκλειστον ἐγγραφοῦν τῆς Ἀδελφότητος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πρέβελη,

σχετικῶς μετὰ τὰ ἀποδοθέντα εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῆς αὐτόθι Γερμανικῆς Ἀστυνομίας ἀντικείμενα.

Μετ' ἀδελφικῶν ἀσπασμῶν

† Ὁ Λάμπης καὶ Σφακίων ΕΥΜΕΝΙΟΣ

Ἐν Ἱερᾷ Μονῇ Πρέβελῃ τῇ 29 Νοεμβρίου 1941

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Κ. Κ. Ἀγαθᾶγγελον.

Θεοφιλέστατε,

Εἰς Χανιὰ

Εὐσεβᾶστως γνωρίζομεν τῇ Ὑμετέρᾳ Θεοφιλίᾳ, ὅτι ὁ σάκκος τὸν ὁποῖον παρέλαβε παρὰ τῆς Ὑμετέρας Θεοφιλίας ὁ Πανοσιώτατος Νεῖλος Θεοδωράκης Ἱερομόναχος, μετεφέρθη ἐνταῦθα καὶ ἀπεσφραγίσθη, συμφώνως τῇ ὑμετέρᾳ ἐντολῇ καὶ ἐπιθυμίᾳ, ἐνώπιον τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου ἡμῶν, ἀγίου Λάμπης καὶ Σφακίων Κ. Εὐμενίου, καὶ τῆς Μοναστηριακῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς, εὐρέθησαν δὲ ἅπαντα τὰ χρήματα κτλ., ὅπως τὰ ἀναφέρει τὸ σχετικὸν πρωτόκολλον παραλαβῆς, ἧτοι :

Χαρτονομίσματα ἐντὸς πορτοφολίου	δραχ.	20.000
» ἕτερα καὶ κέρματα	»	8.475
Ἐπίσης εἰς τὰ σακκίδια	»	8.393
		<hr/>
		36.868

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἔστω γνωστὸν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Θεοφιλίαν, ὅτι οἱ γερμανοὶ στρατιῶται ἀφήρεσαν ἀπὸ τὰ κελιά μας περὶ τὰς 82,000 δραχμάς, ἦσαν δὲ τῆς Μονῆς 50,000, τοῦ πατρὸς Γαβριὴλ 17,000, τοῦ πατρὸς Νεῖλου 8,000, τοῦ πατρὸς Συμεῶν 4,000, καὶ τινῶν ἄλλων ἀδελφῶν περὶ τὰς 3,000 δραχμάς, ἀλλὰ θὰ κατηνάλωσαν βέβαια αὐτοί, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ὅσα λείπουν, ὅπως εἶπον καὶ οἱ γερμανοὶ ἀξιωματικοί, καὶ κατέθεσαν μόνον αὐτά, ποῦ παρελάβομεν. Ἀλλὰ μακάρι, καὶ ὅπως δὲν μᾶς στενοχωρεῖ τοῦτο, νὰ μὴ μᾶς ἐστενοχωροῦσε καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν τροφίμων, τὰ ὁποῖα ὑστερούμεθα.

Ἐπίσης αἱ ὁμολογίαι τῶν ἀναγκαστικῶν δανείων, καὶ κτηματικῆς πίστεως Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, καὶ τοῦ δανείου Μεγάλῃς Ἑλλάδος, ὡς καὶ αἱ ἐπιταγαὶ Τραπεζῆς Ἰνδοκίνας, εὐρέθησαν ἅπασαι σφαι καὶ ἀνελλιπεῖς.

Εὐχαριστοῦντες Ὑμᾶς θερμότατα, εὐχόμεθα ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ χαρίζηται τῇ ὑμετέρᾳ Θεοφιλίᾳ ὑγείαν, μακροήμερουσιν καὶ πᾶν ἐφετόν, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Ἀσπαζόμεθα εὐλαβῶς τὴν δεξιὰν τῆς Ὑμετέρας Θεοφιλίας

Ἡ Μοναστηριακὴ Ἐπιτροπὴ

Νεῖλος Θεοδωράκης Ἱερομόναχος, Γ. Κουφάκης Ἱερ.

Δ. Σταυρουλάκης Ἱερομόναχος, Μανασῆς Μοναχός

Οἱ Μοναχοὶ Πρέβελῃ, εἶχον ἐπ' ἀνέλθει, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη εἰς τὴν Μονὴν τῶν ἀπὸ τὴν Μονὴν Ἀρχαδίου, πάντοτε δι' ἐνεργειῶν τοῦ ἐπισκόπου Κυδωνίας, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἐπομένου ἐγγράφου ἐξάγεται :

ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ

ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

Ἐν Χανίοις τῇ 18 Ὀκτ. 1941

Ἄριθ. Πρωτ. 231

*Ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ Ἀδελφὲ, Ἁγίε Λάμπης καὶ Σφακίων,
Κύριε Εὐμένιε,*

Ἐν συνεχείᾳ τῆς πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ἀγάπην ἐπιστολῆς ἡμῶν, τῆς 14 ὀδεύοντος μηνὸς Ὀκτωβρίου, ἔχομεν τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἀνακοινώσωμεν Ὑμῖν, ὅτι σήμερον ἐλάβομεν γραπτὴν τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν αἴτησιν ἡμῶν τῆς 4 Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ. πρὸς τὰς γερμανικὰς Στρατιωτικὰς Ἀρχάς, σχετικῶς μετὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν Μονὴν τῆς μετανοίας τῶν Πρέβελη, τῶν 4 ἀδελφῶν καὶ τῶν 4 λαϊκῶν ἐργατῶν τῆς Μονῆς ταύτης.

Συμφώνως μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην, δύνανται καὶ οἱ ὀκτώ, ὡς ἄνωτέρω, νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Μονὴν Πρέβελη ἀνενοχλήτως, καὶ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὰ εἰρηνικὰ τῶν ἔργα, τηροῦντες ἄψογον στάσιν καὶ νομιμοφροσύνην, καθὼς καὶ ἡμεῖς ὑπεσχέθημεν δι' αὐτοὺς εἰς τὰς ὡς ἄνω γερμανικὰς Στρατιωτικὰς Ἀρχάς.

Τὰ ἄνωτέρω κατεστήσαμεν γνωστὰ εἰς τὸν Ἀδελφὸν Ἁγιον Ρεθύμνης καὶ τοὺς ἐνδιαφερομένους εἰς Μονὴν Ἀρκάδι διὰ τὰ περαιτέρω. Δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον νὰ μεταβῇ καὶ ἡ Ὑμετέρα Θεοφιλία εἰς Πρέβελη ὅπως ἀποκαταστήσῃ τοὺς ὡς ἄνω ἀδελφοὺς καὶ λαϊκοὺς ἐργάτας, συστάσῃ δὲ εἰς αὐτοὺς τὰ δέοντα.

Παρακαλοῦμεν δὲ ὅπως μᾶς τηρήσητε ἐνήμερον.

Μετ' ἀδελφικῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου **ΑΓΘΑΓΓΕΛΟΣ**

Ὁ ἐπίσκοπος Λάμπης καὶ Σφακίων Εὐμένιος εὐχαριστεῖ τὸν Ἐπίσκοπον Ἀγαθάγγελον διὰ τὸ ἐνδιαφέρον του, τὸ ὅποιον ὑπῆρξε συνεχὲς καὶ ἀδιάπτωτον ὑπὲρ τῶν Μοναχῶν τῆς Ἱ. Μονῆς Πρέβελη, διὰ τοῦ ἑξῆς ἐγγράφου :

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ
ΛΑΜΠΗΣ ΚΑΙ ΣΦΑΚΙΩΝ

Σπῆλι Ἁγίου Βασιλείου τῇ 29 Ὀκτωβρ. 1941

Ἄριθ. Πρωτ. 69
Διεκ. 28

*Ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφέ, Ἁγίε Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Κύριε Ἀγαθάγγελε,*

Μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ ἀνακουφίσεως ἐλάβομεν τὰ ὑπ' ἀριθ. 225 καὶ 231 τῆς 14ης καὶ 18ης φθίνοντος μηνὸς Ὀκτωβρίου γράμματα τῆς ὑμετέρας Θεοφιλίας. Θερμῶς εὐχαριστοῦμεν τὴν Ὑμετέραν Ἀγάπην διὰ τὸ ἐπιδειχθὲν ὑπ' Αὐτῆς θερμὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν ἀτυχησάντων ἀδελφῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πρέβελη.

Μετὰ πολλῆς ἀγάπης ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Λάμπης καὶ Σφακίων **ΕΥΜΕΝΙΟΣ**

Οἱ Μοναχοὶ Πρέβελη δὲν λησμονοῦν τὸν ἐπίσκοπον Κυδωνίας, καὶ ὡσάκις δίδεται εὐκαιρία, δρᾶττονται αὐτῆς, νὰ τὸν εὐχαριστήσουν καὶ πάλιν, καὶ ὑποβάλουν τὰ σέβη των, διαδηλοῦντες οὕτως τὴν εὐγνωμοσύτην των, δι' ὅσα εὖ ἔπαθον ὑπ' αὐτοῦ.

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΡΕΒΕΛΗ

Ἄριθ. Πρωτ. 59
Διεκπ. 31

Ἐν Ἱερᾷ Μονῇ Πρέβελη τῇ 28 Δ)βρίου 1941

Πρὸς Τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Κ.Κ. Ἀγαθάγγελον

Εἰς Χανιά

Θεοφιλέστατε,

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ διαβιβάζομεν τῇ Ὑμετέρᾳ Θεοφιλίᾳ τὰς ἐγκαρδίους εὐχὰς μας, ἐπὶ ταῖς κοσμοσωτηρίαις ἑορταῖς τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐχόμενοι, ὅπως ὁ ἐκ Παρθένου γεννηθεὶς, καὶ τὴν κτίσιν πᾶσαν φαιδρύνας, χαρίζεται τῇ Ὑμετέρᾳ Θεοφιλίᾳ ὑγείαν, μακρομέρευσιν καὶ πᾶν ἑφετόν, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Τὸ δὲ νέον ἔτος 1942 αἰσιον, εἰρηνικὸν καὶ εὐτυχές.

Δραττόμεθα τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐκφράσωμεν καὶ πάλιν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Θεοφιλίαν τὰς ἀπείρους εὐχαριστίας μας, διὰ τὴν, κατόπιν ἐνεργειῶν καὶ μεσολαβήσεων ὑμῶν πρὸς τὰς γερμανικὰς Ἀρχάς, διάσωσιν καὶ ἀπελευθερώσιν μας. Μὴ φαντασθῆτε ποτέ, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ λησμονήσωμεν τὴν τοιαύτην εὐεργεσίαν.

Ἀσπαζόμεθα ἀπαξάπαντες οἱ ἀδελφοὶ τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς τὴν δεξιάν τῆς Ὑμετέρας Θεοφιλίας, ἐξαιτούμενοι τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας Αὐτῆς.

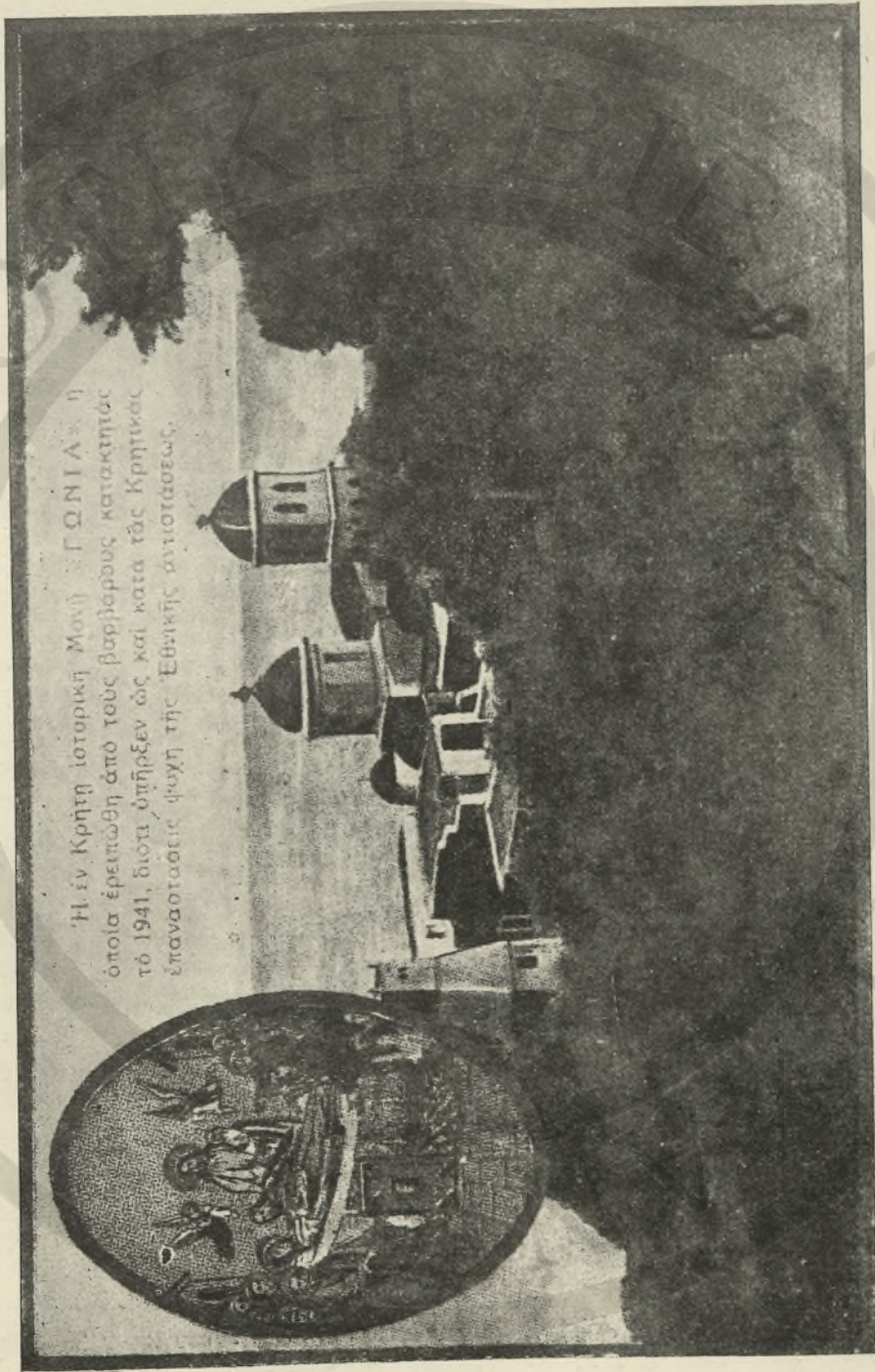
Τὸ Μοναστηριακὸν Συμβούλιον

Νεῖλος Θεοδωράκης Ἱερομόναχος, Γ. Κουφάκης Ἱερομ., Δ. Σταυρουλάκης Ἱερομ., Μανασῆς Μοναχὸς

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω, δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ καὶ φαντασθῆ, πόσους κόπους καὶ προσπάθειας ἔπρεπε νὰ καταβάλλῃ ἐκάστοτε ὁ ἐπίσκοπος, ἵνα ἐπιτυχάνῃ τὴν εὐνοϊκὴν καὶ ποθητὴν λύσιν τῶν τοιούτων λεπτῶν, ὅσον καὶ ἐπικινδύνων ζητημάτων. Ἐπρόκειτο περὶ στρατοῦ κατοχῆς καὶ δὴ γερμανικοῦ, ὁ ὁποῖος, οὔτε ἰερὸν οὔτε ὄσιον ἔχων, μὲ ἓνα πρᾶγμα μόνον ἠὲχαριστεῖτο, νὰ βλέπῃ νὰ χύνεται ἄφθονον τὸ κρητικὸν αἷμα. Καὶ δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἐνὸς ἢ δύο ἢ καὶ ὀλίγων τοιούτων ζητημάτων, ἀλλὰ περὶ ἀπειραριθμῶν, δι' ὃ καὶ αἱ συναντώμεναι ἐκάστοτε δυσκολίαι ἦσαν μέγισται. Ἄλλως τε τὸ ἀληθές ἦτο, ὅτι κάθε κρῆς εἶχε πολεμήσει κατὰ τῶν γερμανῶν, δι' ὃ καὶ ἦσαν ἐξηγριωμένοι οὗτοι, καὶ δὲν ἤθελον νὰ δεικνύουν οὐδεμίαν ἐπιείκειαν. Καὶ ὁμως, παρ' ὅλα ταῦτα, πολλὰ ὁ ἐπίσκοπος ἐπέτυχε, πολλοὺς ἐβοήθησε καὶ πολλοὺς ἔσωσεν ἀπὸ βέβαιον θάνατον, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Ἡγούμενον καὶ Μοναχὸς τῆς Ἱ. Μονῆς Κυρίας Γωνιάς, παρὰ τὸ Κολυμβάρι, περὶ οὗ καὶ θὰ εἴπωμεν ἀμέσως.

ΔΗΜΟ

Ἡ ἐν Κρήτῃ ἱστορικὴ Μονὴ ΓΟΝΙΑ ἢ
ὅποια ἐρετώθη ἀπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ κατακτητοῦ
τὸ 1941, διότι ὄλησεν ὡς καὶ κατὰ τὴν Κρήτικὴν
ἐπανάστασιν ψυχὴ τῆς Ἐθνικῆς ἀντιστάσεως.

Ἱερά Μονή Κυρίας Γονίας.

ΚΥΡΙΑ

13. ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΜΟΝΗΝ ΚΥΡΙΑΣ ΓΩΝΙΑΣ

Ἡ Μονὴ αὕτη κειμένη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κολλίσκου Κολυμβαρίου ἐχρησίμευε πάντοτε ὡς καταφύγιον τῶν διαφόρων ἐπαναστατῶν, οἵτινες, ἀφοῦ ἐτύγγανον ἐκεῖ ἀναλόγου περιθάλψεως, μετεφέροντο διὰ πλοιαρίων εἰς τὰ ἀπέναντι, καὶ οὐχὶ πολὺ μακρὰν κείμενα, Ἀντικύθηρα, ἐλευθέραν ἑλληνικὴν νησίδα τότε, καὶ πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως δηλ. τῆς Κρήτης, σωζόμενοι οὕτως ἀπὸ τῆς καταδιώξεως τῶν ἐκάστοτε τυράννων.

Ἡ ἱστορία τῆς Μονῆς αὐτῆς εἶναι περίλαμπρος καὶ πολλὰ ἔχουν γραφῇ δι' αὐτήν, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ἡμεῖς παραλείπομεν, δυναμένου ἐκάστου ν' ἀναγνώσῃ αὐτὰ εἰς τὰς πολιτικὰς ἱστορίας, καὶ μόνον προσθέτομεν, ὅτι, ὅπως οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς ταύτης πάντοτε διεδραμάτισαν σπουδαιότατον ρόλον, κατὰ τὰς διαφόρους ἐπαναστάσεις τῆς πατρίδος μας, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου οὐδαμῶς ὑπέστησαν. Ἀλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰ ζητήματα, τὰ σχετιζόμενα μὲ τὸ θέμα μας: Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1941, ὁπότε ἤρξατο ἡ ἐπίθεσις τῶν γερμανῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπηκολούθησεν ἡ δυσμενὴς ἐξέλιξις καὶ ἐγκατάλειψις, καὶ αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν, ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς κυβερνήσεως, τότε καὶ ἡ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων μετὰ τοῦ διδακτικοῦ ἐν μέρει, καὶ διδασκομένου αὐτῆς προσωπικοῦ κατέφυγε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Μονὴν ταύτην. Διὰ τὸν λόγον δὲ αὐτὸν εἶχον συγκεντρωθῆ ἐκεῖ τρόφιμα καὶ ἄλλα εἶδη, νοσοκομειακὰ κλπ., ἀφθονώτατα, χάριν τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς. Μετὰ τὴν κάθοδον ὁμοῦ τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν ἀπεμακρύνθησαν ἐκεῖθεν οἱ εὐέλπιδες, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται, πρὸ διέμενον εἰς τὴν Μονήν, ὅπου, κατὰ τὴν κατάληψίν τῆς ὑπὸ τῶν γερμανῶν, εὐρέθησαν καὶ οἱ μοναχοί, μὲ τὸν ἡγούμενόν των Ἰωακείμ Λατινάκη, καὶ ὅλα τὰ τρόφιμα τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων. Τὰ τρόφιμα ταῦτα ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς γερμανοὺς νὰ ἐνοχοποιήσουν τοὺς μοναχοὺς, ὅτι εἰργάζοντο ἐπαναστατικῶς, ὅτι εἶχον περισσότερα τρόφιμα, ἀπ' ὅ,τι παρουσίαζον, ὅτι ἀπέκρυπτον καὶ ὅπλα καὶ ὅτι ἐπομένως ἐνήργουν σαμποτάζ κατὰ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων, δι' ὃ καὶ τοὺς συνέλαβον ὅλους καὶ τοὺς ἐνέκλεισαν εἰς τὴν Ἀγυιάν. Ὁλίγον ἀργότερον συνέλαβον καὶ τὸν ἐπίσκοπον Κισάμου καὶ Σελίνου Εὐδόκιμον Συγκελάκη μὲ διαφόρους προφάσεις, καὶ πρὸ παντὸς, διότι ἐθεωρήθη ὡς ὁ κύριος παράγων τῆς ἀντιστάσεως τῶν ἐντοπίων κατὰ τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν, τῶν πεσόντων εἰς τὴν περιφέρειάν του. Δι' ὃ καὶ ὠδήγησαν καὶ αὐτὸν εἰς Ἀγυιάν, κατόπιν ὁμοῦ ἐνεργειῶν τοῦ ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, μετὰ πολλὰς περιπετείας, ἀπειληθέντες κατ' ἐπανάληψιν νὰ τυφεκισθοῦν, ἀπελύθησαν πάντες. Καθ' ὃν χρόνον μάλιστα ἦσαν εἰς τὰς φυλακὰς οἱ μοναχοὶ οὗτοι, ὁ ἐπίσκοπος Κυδωνίας ἔλαβε τὸ κάτωθι ἔγγραφο, ἐπέχον θέσιν διαταγῆς περὶ ἐκκενώσεως

τῆς Ἱ. Μονῆς Γωνιάς :

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΧΑΝΙΩΝ

Ἐν Χανίοις τῇ 29/8/1941

Ἀριθμ. πρωτ. 1048

Z.K.

ΛΙΑΝ ΕΠΕΙΓΟΝ

ΠΡΟΣ

Τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Ἐνταῦθα

Κατ' ἐντολὴν τῶν Γερμανικῶν Στρατ. Ἀρχῶν Κατοχῆς Κρήτης, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ὅπως ἐνεργήσητε δεόντως καὶ ἐκκενωθῆ τὸ ταχύτερον ἡ Μονὴ Γωνιάς Κολυμβαρίου, πρὸς ἐγκατάστασιν ἐν ταύτῃ Γερμανικῆς Ἀρχῆς. Ἡ διαταγὴ αὕτη δεόν νὰ ἐκτελεσθῆ τὸ ταχύτερον.

Ὁ Νομάρχης

ἙΡΡ. ΠΕΡΜΑΝΣΛΑΓΚΕΡ

Ὁ ἐπίσκοπος ὁμως ἠρνήθη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν ταύτην, προβάλλων ὡς ἐπιχείρημα, ὅτι ἡ Μονὴ Γωνιάς δὲν ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του. Τότε οἱ γερμανοὶ παρέλαβον τὸν ἠγούμενον ἀπὸ τὴν Ἀγυιὰν καὶ τὸν μετέφεραν εἰς Γωνιάν, ὅπου τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ τοὺς παραδώσῃ αὐτὴν, ἀκολούθως δὲ τὸν ἐπανέφεραν εἰς τὰς φυλακάς. Ὁπωσδήποτε, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἀπεφυλακίσθησαν κατόπιν, καὶ ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ ἠγούμενος, καὶ οἱ Μοναχοί. Ἐθεωρήθη μάλιστα ὡς μία μεγάλη πραγματικῶς ἐπιτυχία ἢ διάσωσης τῶν τελευταίων, διότι ὑπῆρχον ἀναμφισβήτητα τὰ στοιχεῖα τῆς κατηγορίας, τῆς ἀποκρύψεως δηλονότι τῶν τροφίμων καὶ ὄπλων, δεδομένου, ὅτι εὗρέθη ἓνα ὄπλον εἰς τι παρεκκλήσιον τῆς Μονῆς, ὃ δὲ ἐπίσκοπος εἶχε κατηγορηθῆ, ὅτι εἰς τὴν περιφέρειάν του εἶχον γίνεαι πολλοὶ φόνοι γερμανῶν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη. Ἀπεφυλακίσθησαν ὁμως ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅπως ὁ μὲν ἐπίσκοπος Εὐδόκιμος ἐκτοπισθῆ εἰς Ἀθήνας, οἱ δὲ Μοναχοὶ μετὰ τοῦ ἠγουμένου παρεδόθησαν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Χανίων διαταχθέντα, νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν Μονὴν τῶν καὶ τὸ Κολυμβάρι. Οὔτε καὶ τὴν διαταγὴν ὁμως αὐτὴν ἐξετέλεσεν ὁ ἐπίσκοπος, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐπεδίωξε, καὶ κατώρθωσε τέλος, νὰ λάβῃ τὴν ἄδειαν, ὅπως τοὺς ἐγκαταστήσῃ εἰς παρακείμενον μετόχιον τῆς Μονῆς, Κλαδουριανά, ἔνθα μετέφερε πρὸς διάσωσιν καὶ ὅλα τὰ ἱερὰ σκεύη, ἀντικείμενα, εἰκόνας κλπ. τῆς Μονῆς, πλὴν τῶν ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν ἀφιερωμάτων αὐτῆς, σιγίλλων καὶ ἄλλων πολυτίμων ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὰ διεφύλαξεν ἐν ἀσφαλείᾳ, παραδῶσας αὐτὰ βραδύτερον εἰς τὴν ἐν λόγῳ Μονήν, ὡς ἐμφαίνεται ἀπὸ τὴν κατωτέρω ἀπόδειξιν παραλαβῆς.

Ἀπόδειξις παραλαβῆς

Ἐν Χανίοις σήμερον τῇ 5 Αὐγούστου 1946 ὁ ὑπογεγραμμένος Ἱερο-

διάκονος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κυρίας Γωνιάς Καλλίνικος Σιδεράκης καὶ Σύμβουλος τῆς Μονῆς, κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου, παρέλαβον ἀπὸ τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Κύριον Ἀγαθάγγελον τὰ κάτωθι ἀντικείμενα, σκεύη καὶ ἀναθήματα, παραδοθέντα εἰς αὐτὸν κατὰ τὸν χρόνον τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς, πρὸς διαφύλαξιν καὶ περισωσιν ἐκ διαρπαγῆς.

- 1) Δύο χρυσᾶ στέφανα Χριστοῦ καὶ Παναγίας μετὰ χρυσοῦς κορώνης.
- 2) Ἐνα στέφανον ἀργυροῦν.
- 3) Δύο περιζώνια, ἐξ ὧν τὸ ἓν ἐξ ἐλεφαντοστοῦ.
- 4) Μίαν εἰκόνα Παναγίας ἀργυρᾶν.
- 5) Δύο σιγίλλια μεμβράνινα.
- 6) Χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἀναθήματα (τασίματα) διαφόρων μεγεθῶν.

Ὁ Παραλαβὼν

Καλλίνικος Σιδεράκης Ἱεροδιάκονος Ἱ. Μονῆς Γωνιάς

Τὰ μεταφερθέντα δὲ καὶ διασωθέντα εἰς Κλαδουριανὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀντικείμενα εἶναι τὰ κάτωθι, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἀκολουθοῦσας καταστάσεως, συνυποβληθείσης μετὰ τοῦ παρὰ πόδας ἐγγράφου πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἀγαθάγγελον.

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΥΡΙΑΣ ΓΩΝΙΑΣ

Ἐν Κλαδουριανοῖς τῆ 24)12)42

ἀριθ. πρωτ. 22

Πρὸς τὴν Ἱερὰν Ἐπισκοπὴν Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Εἰς Χανιά

Θεοφιλέστατε,

Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 528/9/12/42 ἐγγράφου ὑμῶν, λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλωμεν ὑμῖν συνημμένως ἀναλυτικὴν κατάστασιν τῶν διασωθέντων Ἱερῶν Σκευῶν, εἰκόνων καὶ βιβλίων τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς Κυρίας Γωνιάς. διὰ τὰ καθ' ὑμᾶς.

Μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης

Ὁ Ἡγούμενος

Ἰωακείμ Λατινάκης

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Ἐμφαίνουσα τὰ διασωθέντα ἀντικείμενα, Ἱ. Σκεύη καὶ εἰκόνας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κυρίας Γωνιάς

1ον ΕΙΚΟΝΕΣ

Α'. Τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας

α) Δεσποτικαὶ εἰκόνες μεγάλου μεγεθοῦς

- 1) Ὁ Παντοκράτωρ, 2) ἡ Θεοτόκος, 3) ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής,
- 4) ὁ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, 5) ἡ Κοίμησις τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ, 6) ἡ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

β) Μικραὶ εἰκόνες διαφόρων μεγεθῶν

- 1) Τὸ Δωδεκάροτον «12 εἰκόνες», 2) ὁ Σταυρός, 3) τὰ Λυπηρὰ,
- 4) ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ, εἰκὼν Ἱεροῦ, 5) ὑπὲρ τὰς 15 μικρὰς εἰκόνες διαφόρων μεγεθῶν Ἱεροῦ, 6) δύο Βημόθυρα καὶ Ἐπανώθυρα παριστά-

νοντα τὴν Θεοτόκον μετὰ τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ.

Β'. τοῦ παρεκκλησίου «ἅγιος Νικόλαος»

α') Δεσποτικαὶ εἰκόνες μεγάλου μεγέθους

1) Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, 2) ὁ ἅγιος Νικόλαος, 3) ὁ ἅγιος Παντελεήμων 4) ὁ Μέγας Βασίλειος.

β') Μικραὶ εἰκόνες

35 διάφοραι μικραὶ εἰκόνες διαφόρων μεγεθῶν.

Γ'. Τοῦ παρεκκλησίου «ἅγιος Χαράλαμπος»

α') Δεσποτικαὶ εἰκόνες μεγάλου μεγέθους

1) Ἡ Θεοτόκος, 2) ὁ ἅγιος Χαράλαμπος, 3) ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος 4) ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.

β') Μικραὶ εἰκόνες

26 διάφοραι μικραὶ εἰκόνες διαφόρων μεγεθῶν

Δ'. Νάρθηκος καὶ μεγάλης ἐκκλησίας

α') Μεγάλαι εἰκόνες

1) Ἡ Παναγία, μεγάλη εἰκὼν, 2) ἡ εὐλογία τῶν 5 ἄρτων μ. εἰκ., 3) τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Παγκάλου, 4) τοῦ ἁγίου Γερασίμου, 5) τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, 6) τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου, 7) ὁ Νυμφίος, 8) τῶν τεσσάρων μαρτύρων, 9) ὁ ἅγιος Ἀνθίμος, 10) ὁ ἅγιος Βλάσιος, 11) ὁ ἅγιος Ἀντώνιος, 12) ὁ ἅγιος Γεννάδιος, 13) ἡ Γέννησις τοῦ Προδρόμου, 14) ἡ Ζωοδόχος Πηγή, 15) ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, 16) ἡ Σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ, 17) ὁ Ἰωάν. ὁ Πρόδρομος, 18) τὸ ἄνθος τὸ ἀμάραντο, 19) ἡ Θεοτόκος, 20) ἡ Β'. Παρουσία, 21) ὁ Τάφος τοῦ Χριστοῦ, 22) ὁ ἅγιος Νικόλαος, 23) ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ἐρημίτης 24) οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι.

IIον ΙΕΡΑ ΣΚΕΥΗ

1) Τέσσαρα Δισκοπότηρα, ἐξ ὧν δύο ἀσημένια καὶ δύο μπρούτσινα μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῶν, 2) Δύο ἐξαπτέρυγα καὶ ὁ Σταυρός, ἀσημένια 3) τέσσαρα Εὐαγγέλια, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο ἀσημοδεμένα, τὰ λοιπὰ κοινά, 4) τέσσαρες Σταυροὶ Εὐλογίας ἀσημοδεμένοι, 5) δύο κιβώτια ἁγίων Λειψάνων ἐξ ἀσημίου (ἀργυρᾶ), 7) τρία θυμιατὰ ἀργυρᾶ, 7) τέσσαρες δίσκοι ἐκκλησίας, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἀργυροῦς, 8) μία ἐπτάφωτος λυχνία, ἀργυρᾶ, 9) τέσσαρες ζυγιές ἱερῶν ἀμφίων ἐν μετρίᾳ καταστάσει, 10) τέσσαρα ζεύγη κηροπηγίων, ἐξ ὧν ἐν ζευγος ἀργυροῦν, 11) μία ζυγιά ἀρχιερατικὰ ἄμφια, 12) τέσσαρα χάλκινα μανουάλια, 13) δέκα ἕξ κανδύλια, ἐξ ὧν ἐννέα ἀργυρᾶ, τὰ λοιπὰ ἐκ κοινῶν μετάλλων, 14) πέντε πολυέλαιοι ὑάλινοι διαφόρων μεγεθῶν, 15) ἕνας θρόνος ἐπισκόπου.

Ἄπαντα τὰ ὡς ἄνω φυλάσσονται παρά τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου τῆς Μονῆς εἰς Κλαδουριανά.

Β'. Εἰς χεῖρας ἐπισκόπου Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου εὐρίσκονται τὰ ἑξῆς: 1) Μία εἰκὼν τῆς Παναγίας ἀργυρᾶ, 2) ἕνας στέφανος χρυσοῦς μετὰ μαργαριταρῶν τῆς μεγάλης Εἰκόνος τῆς Παναγίας, 3) ἕνας στέφανος ἀργυροῦς τῆς μεγάλης εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ.

III ΒΙΒΛΙΑ

α') Ἱερά Βιβλία

Διεσώθησαν ἅπαντα τὰ βιβλία τῆς Μονῆς.

β.) Βιβλία βιβλιοθήκης Μονῆς

Διεσώθησαν ἅπαντα καὶ φυλάσσονται καλῶς εἰς οἶκIAN Ἀριστ-
Σταματάκη, εἰς Κλαδουριανὰ.

γ.) Βιβλία λογιστικά

Δύο βιβλία ἡμερολόγια. Ἄπαντα τὰ λοιπὰ ἀπωλέσθησαν, ὡς τὸ βι-
βλιον Ταμεῖου, Μοναχολόγιον, Κτηματολόγιον κλπ.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἠνοίχθησαν καὶ τηροῦνται πλήρως νέα λο-
γιστικά βιβλία.

Ἐν Κλαδουριανοῖς τῇ 23 Δεκεμβρίου 1942

Τὸ Ἑγουμενοσυμβούλιον

Ὁ Ἑγούμενος
Ἰωακείμ Λατινάκης

Οἱ Σύμβουλοι
Ἀνθιμος Γεωργιλᾶκης
Γεράσιμος Βροσιμάκης

Καθ' ὅλον τὸ ὥς ἄνω διάστημα καὶ ὁ τότε ἑπαρχος Ἀνατ. Κισά-
μου Εὐγένιος Ἀρετάκης ἐπέδειξε καὶ αὐτὸς ἀδιάπτωτον ἐνδιαφέρον
διὰ τε τὴν Μονὴν καὶ τοὺς μοναχοὺς αὐτῆς.

Ὅταν ἡ Μονὴ Γωνιάς ἐξεκενώθη ὑπὸ τῶν γερμανῶν, γεγονός
διὰ τὸ ὁποῖον κατέβαλε τόσας ἐνεργείας ὁ ἐπίσκοπος, πρὸς αὐτὸν καὶ
πάλιν προσέφυγον οἱ Μοναχοί, διὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς τῶν, διὰ
νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐπαναφορὰν τῶν εἰς τὴν Μονήν.

Αἴτησις ἱεράς Μονῆς Γωνίας

Ἐν Κλαδουριανοῖς τῇ 14)3)43

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας
καὶ Ἀποκορώνου

Θεοφιλέστατε,

Ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς Ὑμᾶς, ἡ Ἱερά ἡμῶν Μονὴ Γωνιάς ἐξεκενώθη
κατ' αὐτὰς ὑπὸ τῶν στρατευμάτων κατοχῆς. Θεωροῦμεν ὅθεν σκόπιμον,
ὅπως παρακαλέσωμεν Ὑμᾶς καὶ εἰσηγηθῆτε τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Μονα-
χῶν εἰς τὴν Μονήν, πρὸς κατάληψιν τῶν κελῶν τῶν, καθότι σήμερον, ὡς
εἶναι γνωστὸν εἰς πάντας, διαμένομεν εἰς ὑπόγεια καὶ ἀνήλια διαμερί-
σματα, ἐστερημένοι πάσης εὐκολίας.

Μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης

Τὸ Ἑγουμενοσυμβούλιον

Ἰωακείμ Λατινάκης, Ἱερομ., Παρθένιος Ἀναγνωστάκης, Ἱερομόναχος,
Ἀνθιμος Γεωργιλᾶκης, Μοναχός

Ὁ ἐπίσκοπος, ὁ ὁποῖος ἐνήργει συνεχῶς, ἐνέτεινε τὰς προσπα-
θείας του καὶ τώρα, ἐπιτυχῶν νὰ ἱκανοποιήσῃ καὶ τὸ ἀνωτέρω αἶτημα
τῶν Μοναχῶν Γωνιάς, οἱ ὁποῖοι εἰς κάθε εὐκαιρίαν ἐξέφραζον καὶ ἐκφρά-

ζουν πρὸς αὐτὸν τὰς εὐχαριστίας των. Ἀκριβῶς δέ, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐπισκόπου διὰ τὴν Μονὴν Γωνιάς χρονολογεῖται ἀνέκαθεν, οἱ Μοναχοὶ αὐτῆς τοῦ ἀπηύθυναν παλαιότερον τὸ ἀκόλουθον εὐχαριστήριον ἔγγραφον :

Ἄριθ. ἀποφάσ. 11

Ἐν Κλαδουριανοῖς σήμερον τὴν 6ην Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1942, ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 11ην π.μ., συνήλθεν εἰς συνεδρίασιν τὸ Ἡγουμενοσυμβούλιον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κυρίας Γωνιάς, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Ἡγουμένου, τῇ εἰσηγήσει τοῦ ὁποῦ

Ἀποφασίζει

1) Ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας του ἐξ ὀνόματος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Γωνιάς πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου κ. Ἀγαθάγγελον, διὰ τὰς καταβληθείσας κατὰ καιροὺς προσπάθειας του παρὰ ταῖς γερμανικαῖς Ἀρχαῖς κατοχῆς, πρὸς περιφρούρησιν τῶν συμφερόντων τῆς Μονῆς μας, καὶ διὰ τὰς ἐκάστοτε εἰλικρινεῖς ἐπεμβάσεις του πρὸς τὴν ἀδελφότητα ἡμῶν, διὰ τὴν ἐπικράτησιν εἰρήνης καὶ ὁμονοίας.

2) Ἡ παροῦσα νὰ ἀνακοινωθῇ πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου καὶ ἐξουσιοδοτεῖται πρὸς τοῦτο ὁ Πανοσιώτατος Ἡγούμενος.

Ἐφ' ᾧ συνετάγη καὶ ὑπογράφεται.

Ὁ Ἡγούμενος
Ἰωακείμ Λατινάκης

Οἱ Σύμβουλοι
Παρθ. Ἀναγνωστάκης
Ἀνθιμ. Γεωργιλάκης

Διὰ τὴν ἀντιγραφὴν αὐθημερόν
Ὁ Ἡγούμενος τῆς Ἱερ. Μονῆς Γωνιάς

Ἰωακείμ Λατινάκης

14. ΤΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΔΙ' ΑΛΛΑΣ ΜΟΝΑΣ

Ἄλλὰ οἱ γερμανοὶ διέταξαν νὰ ἐκκενωθῇ, ἐκτὸς τῆς Ἱ. Μονῆς Γωνιάς, καὶ ἡ πλησίον τῶν Χανίων Ἱ. Μονὴ Χρυσοπηγῆς, κοινοποιηθείσης πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς κάτωθι διαταγῆς :

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΧΑΝΙΩΝ

ἀριθμ. πρωτ. 1040

Ἐν Χανίοις τῇ 29/9/1941

Z.K.

Λίαν Ἐπεῖγον

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον
Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Ἐν τ α ῦ θ α

Κατ' ἐντολὴν τῶν Γερμανικῶν Στρατ. Ἀρχῶν Κρήτης, ἐντέλλεσθε, ὅπως δώσητε τὰς δεούσας διαταγὰς καὶ ἐκκενωθῇ ἡ Μονὴ τῆς Χρυσοπηγῆς, μέχρι τῆς πρώτης τῆς Δευτέρας, 1ην Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ., πρὸς ἐγκατάστασιν ἐν αὐτῇ Γερμανικῆς Ἀρχῆς. Δύνασθε νὰ ἀπευθυνθῆτε εἰς

τὴν ἐγκαταστηθεσομένην Ἀρχὴν, ὅπως σὰς παραχωρηθῆ τὸ δικαίωμα καλλιέργειας τῆς περιουσίας τῶν καλογῆρων τῆς Μονῆς. Ἡ διαταγὴ αὕτη δεόν νὰ ἐκτελεσθῆ τὸ ταχύτερον.

Ὁ Νομάρχης Χανίων
ἘΡΡ. ΠΕΡΜΑΝΣΛΑΓΚΕΡ

Πλὴν ἡ ἐκκένωσις μιᾶς Μονῆς ἦτο πρᾶγμα σοβαρώτατον καὶ δυσκολώτατον, καὶ δὴ τῆς Χρυσοπηγῆς, ὅπου ἐλειτούργει καὶ ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ Κρήτης, καὶ ἐπομένως τὰ ἐπιπλα καὶ σκευὴ ἦσαν παρὰ πολλά. Δι' ὅ, καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐπισκόπου ἐξεδηλώθη ἄμεσον, καὶ μετὰ πολλὰς ἐπισκέψεις του, καὶ ὁχλήσεις πρὸς τὰς γερμανικὰς Ἀρχὰς κατορθώθη τελικῶς, πρὸ τῆς ἐπιμονῆς του, νὰ ἐκκενωθῆ τὸ πλεῖστον μόνον τῆς Μονῆς, νὰ διαφυλαχθοῦν τὰ πλεῖστα ἀντικείμενα αὐτῆς, καὶ νὰ παραμείνουν ἐκεῖ, ἂν καὶ εἰς μικρὰ καὶ ὀλιγάριθμα δωμάτια, ὅλοι οἱ μοναχοί, πρᾶγμα τὸ ὅποιον εἶχε μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν περιφρούρησιν τῆς περιουσίας τῆς Μονῆς. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ναὸς μετὰ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ σκευῶν, εἰκόνων κλπ. τῆς Μονῆς ταύτης δὲν ὑπέστη ζημίας, οἱ δὲ Μοναχοὶ παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των, χωρὶς νὰ διωχθοῦν ἢ φυλακισθοῦν ποτὲ, διότι ὁ ἐπίσκοπος ἐπενέβαινε ἄμεσως καὶ ἐματαίωνε κάθε παράλογον ἀπαίτησιν τῶν γερμανῶν. Δι' ὅλα αὐτὰ καὶ οἱ ἐν λόγῳ Μοναχοὶ ἠὲ χαρίστησαν κατ' ἐπανάληψιν τὸν ἐπίσκοπον διὰ τὴν προστασίαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, πού ἐπέδειξε δι' αὐτοὺς, προλαβὼν πολλάκις σοβαρὰ δεινοπαθήματά των. Δέον νὰ σημειωθῆ, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος διέσωσε τὰ πολυτιμώτατα πρᾶγματα καὶ τῆς Μονῆς αὐτῆς, παραλαβὼν ταῦτα εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν του, εἰς κρισίμους δὲ στιγμὰς μετακομίσας αὐτὰ εἰς Μελιδόνι, ὄρεινὸν χωρίον τοῦ Ἀποκορώνου.

Π Ι Ν Α Ε

Τῶν κειμηλίων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Χρυσοπηγῆς, διασωθέντων ἀπὸ τὸν γερμανικὸν βομβαρδισμόν καὶ τὴν γερμανικὴν κατοχὴν :

- 1) 4 ἐπηγυρωμένα, Εὐαγγέλια
- 2) 3 Ἐξαπτέρυγα ἀργυρᾶ
- 3) 7 Ἀργυραῖ κανδηλαί
- 4) 10 Σταυροὶ εὐλογίας ἀργυροῖ
- 5) 2 δισκοπότηρα ἀργυρᾶ
- 6) 1 Ὄστέοφυλάκιον εὐλινον ἐμπεριέχον Ἅγια Λεῖψανα
- 7) Ἡ Χεὶρ Ἀγ. Ἰωάννου Καλυβίτου, ἐντὸς ἀργυρᾶς θήκης
- 8) Ὁ Κῶδιξ τῆς Μονῆς
- 9) Τὰ Σιγίλλια τῆς Μονῆς
- 10) 2 θυμιατήρια ἀργυρᾶ
- 11) 75—80 πιάτα, φλυτζάνια, κλπ. ἀνήκοντα εἰς τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν. ἐξ ἐκείνων, πού ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ Ἀρχ. Εἰρ. Τσουρουνάκη.

Ἐν Ἱερᾷ Μονῆ Χρυσοπηγῆς τῇ 16 Ν/βρίου 1947

Εὐπειθέστατοι

Ἀρχ. Ἀθ. Πενθερουδάκης

Ἀρχ. Δ. Βαλαδάκης

Ἄλλα καὶ ἡ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Ἀκρωτηρίῳ, καθὼς καὶ ἡ τοῦ Γουβερνέτου διέτρεχον κινδύνους, διότι οἱ γερμανοὶ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς κατοχῆς εἶχον ἐγκαταστήσει φυλάκια ἐν αὐταῖς, παρενοχλοῦντα συνεχῶς τοὺς Μοναχοὺς καὶ βλάπτοντα τὰ κτήματα τῶν Μονῶν, τὰ τε ἀκίνητα καὶ κινητά, καὶ ἰδίως τὰ προϊόντα καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Εἰς τὴν Μονὴν μάλιστα τῆς Ἁγίας Τριάδος κατηυλίσθησαν βραδύτερον ὀλόκληροι λόχοι γερμανικοῦ στρατοῦ. Ἐπίσης δὲ ἐλειτούργει ἐκεῖ καὶ Σχολὴ ὑπαξιωματικῶν. Ἐνας ὁμοῦ κίνδυνος ἐπὶ πλέον διὰ τὴν Μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος ἦσαν καὶ τὰ πυρομαχικά τοῦ στόλου μας, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο ἀποθηκευμένα ἐκεῖ ἀπὸ προηγουμένως ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, ὡς φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ παρατιθέμενον ἔγγραφον :

ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΝΑΥΤΙΚΟΝ
ΝΑΥΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἐν Χανίοις τῇ 10 Ἀπριλίου 1941

Ἀπόρρητον

Πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Περίληψις.—Περὶ ἀποθηκεύσεως εἰδῶν Ναυτικοῦ Πυροβολικοῦ εἰς Μοιρὴν Ἁγίας Τριάδος.

1) Ἐν συνεχείᾳ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 104 ἀπὸ 25 Μαρτίου ἐ. ἔ. ἡμετέρου ἐγγράφου, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσω ὑμᾶς, ὅπως εὐαρεστούμενος ἐπιτρέψῃτε τὴν ἀποθήκευσιν, εἰς τὰς ἀποθήκας προϊόντων τῆς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Ἀκρωτηρίου, εἰδῶν Ναυτικοῦ Πυροβολικοῦ.

2) Ἡ μεταφορὰ τῶν ἐν λόγῳ εἰδῶν θὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τῆς σήμερον, καὶ παρακαλῶ, ὅπως εὐαρεστηθῆτε νὰ ἐκδώσῃτε τὰς ἀπαιτούμενας ὁδηγίας εἰς τὸν Ἠγούμενον τῆς ρηθείσης Μονῆς.

3) Πρὸς συντήρησιν τῶν ρηθέντων εἰδῶν θὰ παραμείνωσιν εἰς τὴν Μοιρὴν 1 σημαιοφόρος Π.Σ. καὶ 6 ἄνδρες.

Ὁ Ναυτικὸς Διοικητὴς Κρήτης
Ἐπιναύαρχος ΠΕΛ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Δύναται τις δὲ νὰ εἴπῃ ὅτι, ὡς ἐκ συστήματος οἱ γερμανοὶ ἐπεθύμουν καὶ ἐπεδίωκον νὰ καταστρέψουν ὅλας τὰς Μονὰς, ξένοι ὄντες πρὸς πᾶσαν θρησκευτικότητα καὶ οὐδένα σεβασμὸν τρέφοντες πρὸς οἰονδήποτε ἱερὸν ἐνδιαίτημα. Οἱ δυστυχεῖς Μοναχοὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐπεσκέπτοντο σχεδὸν καθημερινῶς τὸν ἐπίσκοπον, καὶ παρεκάλουν τὴν πρόληψιν ἀπευκταίων ἐν τῇ Μοιρῇ των. Κατόπιν τούτου ὁ ἐπίσκοπος συνέταξε τὸ ἐξῆς ἔγγραφον τῆς 19—8—41 πρὸς τὰς γερμανικὰς Ἀρχάς, ἀναπτύξας καὶ προφορικῶς τὸ αἴτημά του πρὸς αὐτάς, μέχρις οὗ εἰς τὸ τέλος κατώρθωσε νὰ τακτοποιηθῇ τὸ πρᾶγμα ὅπως ἴσθι, ἐπὶ τὸ ἀσφαλέςτερον.

Χανιά 16 Αὐγούστου 1941

Πρὸς τὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν Κρήτης

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ καταστήσω ὑμῖν γνωστὸν, ὅτι ἡ ἱστορικὴ Μοιρὴ Ἁγ. Τριάδος ἐν Ἀκρωτηρίῳ διατρέχει μέγαν κίνδυνον ἐκ τῆς ἐκεῖ

ἐναποθηκεύσεως μεγάλης ποσότητος πυρομαχικῶν, καὶ νὰ παρακαλέσω, ὅπως, εἰ δυνατόν, μεταφερθῶσι ταῦτα εἰς ἄλλο μέρος, μακρὰν τῆς Μονῆς. Οἱ Πρόεδροι δὲ τῶν πέριξ κοινοτήτων εἶναι πρόθυμοι νὰ βοηθήσωσιν εἰς τὴν μεταφορὰν.

† Ὁ Ἐπίσκοπος Χανίων
ΑΓΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ἡ αἴτησις αὕτη ἐπανελήφθη καὶ τὴν 11 Σεπτεμβρίου 1941. Τέλος δὲ, μετὰ πολὺν χρόνον βραδύτερον, τὰ διεσκόρπισαν ἢ κατέστρεψαν αὐτὰ οἱ γερμανοί.

Ἄλλὰ καὶ διὰ τὴν Μονὴν Ἀρκαδίου, ὡς καὶ δι' ἄλλας Μονὰς, ἐνδιαφέρθη ὁ ἐπίσκοπος, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ συνημμένου σημειώματος πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ρεθύμνης.

Χανιά 20)5)1942

*Ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφέ, Ἁγίε Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου,
Κύριε Ἀθανάσιε,*

Μετεχειρίσθην καταλλήλως τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς τῆς Ὑμετέρας Ἀγάπης, σχετικῶς μὲ τὴν ὑπόθεσιν Ἀρκαδίου, καὶ ἐπεσκέφθην δις ἕνα ἐκ τῶν ἀρμοδίων. Οὗτος μὲ ἐβεβαίωσεν, ὅτι θὰ ἐξετάσουν ἐκ νέου τὴν ὑπόθεσιν καὶ θὰ ἀποφανθοῦν. Ἄν ἐντὸς 15—20 ἡμερῶν, (διότι ἀπαιτεῖται χρόνος), δὲν δῆτε ἀποτέλεσμα, παρακαλῶ νὰ μοῦ γράψετε, διὰ νὰ κάμω ἐκ νέου διαβήματα.

Μετ' ἀδελφικῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης

† Ὁ Κ. Α. Ἀγαθάγγελος

Ἐξ ὧν τούτων, τῶν σχετικῶν μὲ τὰς ὡς ἄνω ἀναφερθείσας περιπτώσεις διὰ Μονὰς καὶ Μοναχοῦς, καταφαίνεται τὸ ἐνδιαφέρον, ὡς καὶ αἱ σχετικαὶ ἐνέργειαι καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκάστοτε προσπαθειῶν τοῦ ἐπισκόπου διὰ τοὺς ταλαιπωρουμένους, βασανιζομένους καὶ φυλακίζομένους κρητῆς γενικῶς, κληρικοὺς καὶ μὴ. Διότι, ναὶ μὲν ἐκάμαμεν λόγον ἁπλῶς ἐκτενέστερον διὰ τοὺς κληρικοὺς, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀνάλογοι περιπτώσεις λαϊκῶν εἶναι πάμπολλαι, τῶν ὁποίων παραλείπομεν τὴν ἀφήγησιν, ἵνα μὴ ἐπιμηκύνεται τὸ ἔργον ἡμῶν, ὅπως καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη.

15. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΑΠΟ ΑΓΓΑΡΕΙΑΣ

Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀπαισίῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανον οἱ γερμανοὶ ἐναντίον τοῦ πληθυσμοῦ, ἦτο καὶ τὸ ἀπάνθρωπον σύστημα τῶν ἀγγαρειῶν. Ἄπαντες δηλ. οἱ κάτοικοι τῆς Νήσου, ἀπὸ τοῦ 16 ἔτους τῆς ἡλικίας των, μέχρι καὶ τοῦ 60οῦ, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐργάζωνται εἰς γερμανικὰς ἀγγαρείας, πρὸς ἐκτέλεσιν ὀχυρωματικῶν, καὶ ἄλλων πολεμικῶν ἔργων. Οἱ γερμανοὶ εἶχον ὀνομάσει τὴν Κρήτην Φρούριον, δι' ὃ καὶ ἠθελον νὰ τὴν καταστήσουν πραγματικὸν τοιοῦτο, ἔχοντες αὐτὴν ὡς βᾶσιν διὰ τὰς ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐπιχειρήσεις

των. Αἱ ἀγγαρεῖαι ἰδίως εἰς τὰ ἀεροδρόμια ἦσαν φοβεραί, διότι ὑπῆρχε καὶ ὁ ἄμεσος κίνδυνος τῶν βομβαρδισμῶν, ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι δὲν ὑστέρουν εἰς ἀνηκούστους βασανισμούς. Οἱ ἄνθρωποι νήστευε καὶ ἀνυπόδητοι ἐκλείοντο εἰς τὰ συρματοπλέγματα τὴν νύκτα, ἵνα συνεχίσουν τὴν ἀγγαρεῖαν τῶν τὴν ἡμέραν, ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν πάντοτε τοῦ πολυβόλου τοῦ φρουροῦ γερμανοῦ στρατιώτου. Ἡ κατάστασις ἦτο ἀπελπιστικὴ. Καί, ὡς ἦτο φυσικόν, ὁ ἐπίσκοπος ἐπελήφθη τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, διὰ συνεχῶν παραστάσεων του εἰς τὰς γερμανικὰς Ἀρχὰς, μέχρις οὗτου οὗτοι ἐδέχθησαν τοῦλάχιστον νὰ μεταφέρουν δι' αὐτοκινήτων καθ' ἑκάστην πρωΐαν τοὺς ἐργαζομένους εἰς τοὺς τόπους ἐργασίας, καὶ ἐκεῖθεν νὰ τοὺς ἐπαναφέρουν τὴν ἑσπέραν εἰς τὰς οἰκίας των, γεγονός τὸ ὁποῖον προσέφερεν εἰς αὐτοὺς μεγάλην ἀνακούφισιν. Ἐπίσης ὁ ἐπίσκοπος ἐνήργησε καὶ ἐπέτυχε νὰ δίδωνται καὶ τρόφιμά τινα, καὶ ὀλίγος ἄρτος εἰς τοὺς ἀγγαρευομένους, ἐκ μέρους τῶν γερμανικῶν μονάδων, πράγμα τὸ ὁποῖον ἦτο ἐπίσης εὐεργετικὸν διὰ τὸν στεροῦμενον τότε κρητικὸν πληθυσμόν, δεδομένου, ὅτι ἦτο ἡ ἐποχὴ τῆς φοβερᾶς πείνης τοῦ χειμῶνος τοῦ 1941—1942.

16. ΑΛΛΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ 1941

Εἶπομεν καὶ ἄνωτέρω, ὅτι ὁ κρητικὸς λαὸς ὑπέφερε, διότι ἡ γῆσος ἦτο ἀποκεκλεισμένη ἀπὸ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, οἱ δὲ γερμανοὶ ἀπεμύζων καὶ ἐπέτασσαν συστηματικῶς ὅλα τὰ προϊόντα αὐτῆς. Οἱ κάτοικοι, τῶν πόλεων ἰδίως, ὑπέφερον περισσότερον, ὅπως καὶ οἱ κρατούμενοι καὶ οἱ αἰχμαλῶτοι ἐκ Παλαιᾶς Ἑλλάδος οἵτινες ἦσαν πολυάριθμοι. Ὁ ἐπίσκοπος πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἔλαβε πάλιν τὴν πρωτοβουλίαν διὰ τὴν ἐνέργειαν ἐράνων, καὶ οὕτως ἀνακουφίζει ὅπωςδῆποτε τὴν δυστυχίαν πολλῶν ἀνθρώπων. Αὐτοπροσώπως ἐπεσκέφθη τὰ ἐργοστάσια Σαπωνοποιΐας καὶ ἔλαιουργίας, συγκεντρῶσας ἐξ αὐτῶν σημαντικὴν ποσότητα σάπωνος, τὸν ὁποῖον διένειμεν εἰς τοὺς Ἕλληνας αἰχμαλώτους καὶ φυλακισμένους. Ὁ σάπων αὐτός, ἐκτὸς τῆς εἰς χρῆμα ἀξίας του, ἦτο σωτήριος διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅτε ἡ ρυπαρότης καὶ ἡ ἀκαθαροσία εἶχον ἐξαπλωθῆ εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν, λόγῳ τῶν περιστάσεων, καὶ δὴ διὰ τοὺς ὡς ἄνω αἰχμαλώτους καὶ φυλακισμένους.

Ἐπίσης ὁ ἐπίσκοπος συνέστησεν ὑποεπιτροπὴν Ἑράνων ἐν Χανίοις, ὡς παράρτημα τῆς ἐν Ἀθήναις μεγάλης Ἐπιτροπῆς, ἐκδῶσας τὴν κάτωθι ἐγκύκλιον.

Ἐν Χανίοις, τῆ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1941.

*Πρὸς τὸν κ. Δήμαρχον Χανίων,
τοὺς Ἱερεῖς, Προέδρους Κοινοτήτων καὶ Διδασκάλους
τοῦ Νομοῦ Χανίων*

ὑπὸ τὴν Προεδρείαν μου συνεστήθη ὑποεπιτροπὴ Ἑράνων ἐν Χανίοις, ὡς Παράρτημα καὶ ἐκτελεστικὸν τμήμα τῆς ἐν Ἀθήναις συστά-

σης Μεγάλης Ἐπιτροπῆς Ἑράνων, ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Μακαριωτάτου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, κ. Δαμασκηνοῦ καὶ ἄλλων προσωπικοτήτων τῆς Πρωτεύουσας, πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως διὰ τῶν συλλεγγομένων ποσῶν ἀνακουφισθῶσιν οικονομικῶς αἱ πληγεῖσαι οἰκογένειαι καὶ τ' ἄτομα, ἐν τῷ Νομῷ Χανίων, κατὰ τὴν περιόδον ἀπὸ τῆς 20ῆς Μαΐου ἐ. ἔ. καὶ ἐντεῦθεν.

Παρακαλοῦμεν, ὅπως ἐν κοινῇ συνεργασίᾳ καὶ μετὰ τῶν κ. κ. Σταθμαρχῶν καὶ βαθμούχων τῆς Χωρ(κ)ῆς, καταρτίσῃτε πίνακα κατ' ἀλφαιβητικὴν τάξιν, ἐν ᾧ νὰ ἐμφαίνηται :

1) Τὰ ὀνόματα τῶν καθ' οἰονδήποτε τρόπον φονευθέντων, κατὰ τὴν ὡς ἄνω περίοδον.

2) Πόσα μέλη τῆς οἰκογενείας ἐκάστου θύματος ἔμειναν ἀπροστάτευτα, καθ' ἡλικίαν καὶ ἐπάγγελμα, καὶ τὸν βαθμὸν περίπου τῶν ἄλλων ὄλικῶν καταστροφῶν τῶν θυμάτων τούτων.

3) Ποῖαι ἄλλαι οἰκογένειαι καὶ ἄτομα ἐπλήγησαν ὡσαύτως οικονομικῶς, κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον, ἐν δυνατῇ λεπτομερείᾳ.

Τὰς σχετικὰς καταστάσεις καὶ ἐκθέσεις παρακαλεῖσθε ν' ἀποστείλῃτε πρὸς ἡμᾶς τὸ ταχύτερον, μέχρι τέλους τρέχοντος μηνός, διὰ τὸ ἐπεῖγον τῶν ἐνεργειῶν ἡμῶν.

Μετὰ θερμῶν εὐχῶν
Ὁ Πρόεδρος

τῆς ἐπὶ τῶν Ἑράνων Ἐπιτροπῆς
Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Κυδωνίας
καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ἡ Γραμματεὺς
Ρίρικα Φουντουλάκη

Ὁ σκοπὸς τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς ἦτο ἱερός, διὰ νὰ προστατευθοῦν τὰ θύματα τῆς γερμανικῆς θηριωδίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

**ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ 1942 ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΘΕΣΕΩΣ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΙΑΣ ΓΕΝΙΚΗΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΡΗΤΗΣ (1942 ΜΕΧΡΙ ΜΕΣΩΝ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1944)**

1. ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΞΑΜΗΝΟΝ ΤΟΥ 1942 ΣΧΕΤΙΚΩΣ ΗΡΕΜΟΝ

Γενικῶς δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς Κρήτης, δίδων τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι, ἔστω καὶ ἐξ ἀνάγκης προσηρμόσθη εἰς τὴν νέαν κατάστασιν τῆς Νήσου, (κατ' οὐσίαν ὁμοῦς ὁργανῶνων τὴν Ἀντίστασιν του), διεβίωσε σχεδὸν ἡσύχως, μέχρι τῶν γεγονότων τοῦ Ἡρακλείου (Μάϊος καὶ Ἰούνιος 1942), ὅτε πάλιν νέαι ἀνησυχίαι καὶ ταραχαὶ ἐξεδηλώθησαν ἐν Κρήτῃ, λόγῳ τῶν ἐκεῖ ὁμαδικῶν ἐπιτελέσεων. Ἀλλὰ περὶ αὐτῶν βραδύτερον. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἐπίσκοπος ἠκελούθει πάντοτε τὸν χαραχθέντα δρόμον του, ὑποστηρίζων καὶ βοη-

θῶν τοὺς πάντας, καὶ σφῶζον, ὅτε καὶ ὅσον ἠδύνατο, τοὺς ἑκα-
στοτε καταδικωμένους ἀπὸ τὰ γερμανικὰ στρατοδικεῖα. Τοσοῦτο
μάλιστα ἐθεωρεῖτο ὁ ἐπίσκοπος ὡς προστάτης τῶν ὑπὸ τῶν γερμα-
νῶν καταδικωμένων, ὥστε ὁ καθεὶς ἐξ αὐτῶν πρὸς ἐκεῖνον ἔστρεφε
πάντοτε τὸν νοῦν καὶ τὴν ἐλπίδα, διὰ τὴν τυχὸν διάσωσίν του ἀπὸ τὰς
χειρας τῶν δημίων, ἢ ἄλλως πως ὑποστήριξίν του, πρὸς ἀνακούφισιν
τῆς θέσεώς του. Πρὸς τὸν ἐπίσκοπον ἐπίσης ἀπηυθύνοντο καὶ πολλοὶ
ἄλλοι, ἵνα μὴ εἴπωμεν ὅλοι διὰ διάφορα ζητήματά των.

2. ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Τὸ πατριωτικὸν φρόνημα δὲν ἐδουλώθη ποτὲ ἐν Κρήτῃ· τὸ ἔχομεν
εἶπει καὶ ἀνωτέρω. Οἱ γνήσιοι καὶ εἰλικρινεῖς πατριῶται, προσεξάρχον-
τος πάντοτε τοῦ Κλήρου τῆς Κρήτης, διετήρουν καὶ μετέδιδον πάν-
τοτε ἀνημμένην τὴν φλόγα τοῦ πατριωτισμοῦ των. Παντοῦ ὑπέβο-
σκεν ἓνας πόθος καὶ μία λαχτάρα, πότε θὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Κρήτη καὶ
πότε θὰ τελειώσουν τὰ βάσανα καὶ αἱ ταλαιπωρίαι τῆς μαύρης αὐτῆς
δουλείας. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἔλειψαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ αἱ ἀνταρτι-
καὶ ὀμάδες στὰ βουνά, ὡς καὶ οἱ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς δρωῶντες παντοιο-
τρόπως, πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ κραταίωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος. Ἡ-
ρωες οἱ πρῶτοι, ὑπερπατριῶται οἱ δεῦτεροι, καὶ ἀξιολογώτατοι αἱ
ὑπηρεσίαι ἀμφοτέρων πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Οἱ πρῶ-
τοι ἐκράτουν εἰς διαρκῆ ἐνόχλησιν καὶ ταραχὴν τὰ στρατεύματα τῆς
κάτοχῆς, τὰ ὅποια ὁμως δυστυχῶς, μετὰ τὸ σύστημα τῶν ἀντιποίνων ἐξ-
ωλόθρευον τὰ πάντα μετὰ τυφεισμοὺς καὶ ἐκτελέσεις ὀμῆρων, καὶ μετὰ
ἄλλας ποινὰς, ὡς μετὰ διαρπαγὰς ζώων, εἰδῶν διατροφῆς καὶ τοπικῶν
προϊόντων, κυρίως ἐλαίου, θέλοντες τοιοῦτοτρόπως ν' ἀπαντήσουν
καὶ ἐκδικηθοῦν διὰ κάθε ἐνέργειαν τῶν ὡς ἄνω ἀνταρτικῶν ὀμάδων.
Οἱ δεῦτεροι ἐξ ἄλλου, ὡς νέα Φιλικὴ Ἐταιρεία, προσεπάθουν νὰ κρα-
τοῦν τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ ἀμείωτον μέσα εἰς μίαν φαινομενικὴν νο-
μιμοφροσύνην, ὥστε αἱ ἐκτελέσεις νὰ ἀποφεύγωνται καὶ νὰ ἐτοιμά-
ζεται, ἐν τῷ μεταξύ, μία γενικὴ ἐξέγερσις τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν κατα-
κτητῶν, εἰς δοθησομένην ἐθνικὴν εὐκαιρίαν. Ὑπῆρξαν οὕτω δύο γραμ-
μαὶ καὶ ἀντιλήψεις, αἱ ὅποια, ναὶ μὲν δεικνόντο ἀμφοτέρω ἀπὸ ἀ-
ναμφισβήτητον καὶ ἀκραιφνῆ πατριωτισμόν, ἀλλ' ἐκάστη εἶχε ξεχω-
ριστὰ σχέδια, ὡς πρὸς τὸν τρόπον δράσεως. Εὐτυχῶς ὑπῆρχον πρό-
σωπα κύρους καὶ ἐπιβολῆς εἰς τὰ διάφορα ἀστικά καὶ ἐπαρχιακὰ κέν-
τρα τῆς Κρήτης, τὰ ὅποια χρησιμεύοντα ὡς σύνδεσμος καὶ ρυθμι-
στῆς τῶν δύο τούτων κατευθύνσεων, παρουσίαζον καὶ συνεκράτουν
ἐνιαίαν τὴν ἐθνικὴν προσπάθειαν, ὥστε νὰ δύναται νὰ εἴπη τις, ὅτι τὰ
πάντα ἐξελλίσσοντο τότε μετὰ ἐθνικὴν πνοήν. Ἐν τοιοῦτῳ πρόσωπον,
καὶ ἐκ τῶν κυριωτέρων, ὑπῆρξε καὶ ὁ ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀ-
ποκορώνου Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης, ὁ ὁποῖος μετὰ κύρος τῆς προσω-

πικότητος καὶ τοῦ ἀξιώματός του κατώρθωνε πάντοτε νὰ ἐπιβάλλεται πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, ἄλλοτε συγκρατῶν, καὶ ἄλλοτε πρωτοθῶν τὰ πράγματα, ὅπου καὶ ὅταν ἔπρεπε, ἄλλοτε συνεργαζόμενος μὲ τοὺς ἐπαναστάτας τῶν κρητικῶν ὀρέων καὶ ἄλλοτε, ἐπὶ κεφαλῆς εἰρηνοφίλων δῆθεν ἐπιτροπῶν, διακηρύττων φανερὰ μὲν νομιμοφροσύνην, ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ὁμως ἐξάπτων τὸν πατριωτισμὸν τῶν συμπολιτῶν του καὶ κρατύνων τὸ φρόνημα αὐτῶν.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ἀνταρτικαὶ ὀμάδες τοῦ Ἡρακλείου προέβησαν εἰς ἐπαναστατικὰς ἐνεργείας, ἐντονωτέρας τῶν μέχρι τοῦδε ἐν τῷ Νομῷ Χανίων, καὶ εἰς σαμποτάζ κατὰ τῶν γερμανῶν, μάλιστα δὲ ἐξετέλεσαν καὶ πολιτικούς τινας φόνους προσώπων, ὡς ὑπόπτων καὶ προδοτῶν θεωρηθέντων, λόγῳ συνεργασίας των μετὰ τοῦ ἔχθρου. Τοῦτο ἐξηγγείωσε τοὺς γερμανοὺς, οἱ ὅποιοι διὰ τρεῖς λόγους ἠθέλησαν νὰ φανοῦν αὐστηρότατοι ἐπὶ τοῦ προκειμένου. α'), διότι ἠθέλον νὰ δώσουν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δροῦν ἀνενόητοι ἀνταρτικαὶ ὀμάδες, β'), διότι ἐνόμιζον, ὅτι, ὅταν ἔστρεφον τὰ ἀντίποινά των, διὰ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνταρτῶν, εἰς βάρος τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ, θὰ ἐξήγειρον καὶ θὰ διέθετον αὐτὸν ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς ἀντάρτας καὶ γ'), διότι ἠθέλον νὰ ἐκδηλώνουν ἐμπράκτως τὴν ὑποστήριξιν καὶ ἀλληλεγγύην των πρὸς τοὺς φίλους των, τὰς τάξεις τῶν ὁποίων προσεπάθουν συνεχῶς, καὶ μὲ ὅποιονδῆποτε τρόπον νὰ πυκνῶνουν, ἀλλ' ἀπετύγχανον παταγωδῶς, διότι ἡ γνησίᾳ Κρητικῇ ψυχῇ οὐδέποτε κατεδέχθη, οὔτε καὶ νὰ προσβλέψη ἁπλῶς εἰς τὰς γερμανικὰς αὐτὰς θωπείας, πλὴν ἐλαχίστων καταφρονηθέντων καὶ καταδικασθέντων αἰωνίως ἀπὸ κάθε ἐλληνικῆν συνείδησιν. Δι' ὅλα αὐτὰ ἐπέπεσον οἱ Γερμανοὶ μὲ λύσσαν κατὰ τοῦ πληθυσμοῦ, ἐξαπέλυσαν δὲ καὶ ὀλόκληρον ἐκστρατείαν κατὰ τῶν χωρίων τοῦ Ἡρακλείου, ὅπου ὑπετίθετο τότε, ὅτι διέμενον ἀνταρτικαὶ ὀμάδες. Φόνοι καὶ τυφεκισμοί, λεηλασίαι καὶ καταστροφαί, ἐκτοπίσεις καὶ πυρπολήσεις ἔλαβον χώραν τότε μὲ πρωτοφανῆ μανίαν καὶ εἰς ἄκρον κακοῦργον διάθεσιν. Μεταξὺ δὲ ἄλλων συνελήφθησαν τότε καὶ τὰ ἐγκριτώτερα πρόσωπα τοῦ Ἡρακλείου ὡς ὄμηροι, πολλοὶ τῶν ὁποίων καὶ ἐξετελέσθησαν, καὶ δὴ οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ πλέον ἐξέχοντες ἐξ αὐτῶν. Ἐλέγετο μάλιστα μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ἀνάλογα μέτρα θὰ ἐλαμβάνοντο καὶ εἰς τὴν ἄλλην Κρήτην. Πρὸ τοιαύτης καταστάσεως ἡ Ἐκκλησία Ἡρακλείου λαμβάνει τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ἀποστέλλει πρὸς τὸν γερμανὸν φρούραρχον Ἡρακλείου τὸ κάτωθι ἔγγραφον:

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

*Αριθ. Πρωτ. 234, Διεκπ. 103

*Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 22 Μαΐου 1942

Πρὸς τὸν ἀξιότιμον κύριον Φρούραρχον Ἡρακλείου

Ἐνταῦθα

Ὡς Γενικός Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος καὶ Πρωτοσύγκελος τῆς

Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης θεωρῶ ἐπιβεβλημένον καθήκόν μου, ὅπως γνωστοποιήσω Ὑμῖν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀποδοκιμάζει τὰ συμβάντα εἰς τὴν ὕπαιθρον, ὡς πράξεις ἀντιτιθεμένας πρὸς βασικὴν ἀρχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ, πρὸς τὴν Εὐαγγελικὴν ἐντολὴν τοῦ σεβασμοῦ τῆς ζωῆς τοῦ πλησίον, καὶ κατακρίνει τοὺς ἐργάτας αὐτῶν ὡς παραβάτας τοῦ Εὐαγγελικοῦ Νόμου. Διαβεβαίω δὲ ὑμᾶς, ἐν πάσῃ εὐλικρινείᾳ, ὅτι αἱ ἀντίθεοι αὐταὶ πράξεις καὶ οἱ ἐργάται αὐτῶν εὐρίσκονται εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὸ κοινὸν αἴσθημα τῶν τέκνων τῆς Ἐκκλησίας, ἅτινα ἐπιποθοῦσι σφόδρως τὴν διατήρησιν ἀρμονικῆς συμβιώσεως μετὰ τῶν Στρατευμάτων Κατοχῆς, καὶ προσεύχονται μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ αὐτῆς.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐπικαλοῦμαι, Ἀξιότιμε Κύριε Φρούραρχε, τὴν ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς δικαιοσύνης εὐμενῆ κρίσιν καὶ ἀπόφασιν Ὑμῶν, διὰ τοὺς προληπτικῶς κρατούμενους καὶ ἐμφορουμένους ὑπὸ αἰσθημάτων ἀρμονικῆς καὶ νομιμόφρονος συμβιώσεως μετὰ τῶν Στρατευμάτων Κατοχῆς, ἀδελφοῦς ἡμῶν.

Μετ' ἐξόχου τιμῆς

Ὁ Γενικὸς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος καὶ Πρωτοσύγκελος
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης
† Ἀρχιμ. ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΨΑΛΛΙΔΑΚΗΣ

Ἐπίσης ἡ αὐτὴ Ἱερὰ Μητρόπολις ἀπηύθυνε τὴν παρὰ πόδας ἐγκύκλιον, εὐνόητον ὑπὸ ποίαν τρομοκρατίαν :

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἀριθ. Πρωτ. 249
Διεκπ. 113

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 4ῃ Ἰουνίου 1942

*Πρὸς τοὺς Αἰδεσιμωτάτους ἑφημερίους, καὶ ἅπαντας τοὺς εὐσεβεῖς
Χριστιανοὺς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης καὶ
Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς Ἀρκαδίας*

Ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ Ἀδελφοί,

Τὰ ἐν τῇ ὑπαιθρῷ διαπραχθέντα θλιβερὰ ἔκτροπα, οἱ ἐκ προθέσεως ἄμεσοι φόνοι, ὁ ἐκ προμελέτης καὶ παρασκευῆς βίαιος τερματισμὸς τῆς ζωῆς ἀνθρώπων ὑπ' ἄλλων ἀνθρώπων, εὐρίσκονται εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐπιτάσσοντα ἀπόλυτον σεβασμὸν πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ πλησίον καὶ ἀπαγορεύοντα ῥητῶς καὶ κατηγορηματικῶς τὰς τοιαύτας παρανόμους ἐνεργείας κατὰ τοῦ πολυτιμοτάτου τοῦ Θεικοῦ δωρήματος, τῆς ζωῆς λέγω. Δὲν εἶναι ἄρα πράξεις ἐπαινεταὶ καὶ ἀξιοθαύμαστοι, ἀλλ' ἐνέργειαι ἀντίθεοι, ψεκταὶ καὶ ἀξιοκατάκριτοι, ὡς ἀξιοκατάκριτοι εἶναι καὶ οἱ ἐργάται αὐτῶν, οἱ φονεῖς, καὶ ὡς τοιοῦτοι κατακρίνονται καὶ ἀποδοκιμάζονται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄλλ' ἡ Ἐκκλησία δὲν κατακρίνει μόνον καὶ ἀποδοκιμάζει τοὺς παρανόμους αὐτοὺς ἀνθρώπους διὰ τὰ ἀντίθεα ἔργα των, τοὺς φόνους, ἀλλὰ καὶ διότι διεσάλευσαν τὴν, ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης, Χριστιανικὴν ἐνότητά τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Νομοῦ, διετάραξαν τὴν ἀρμονικὴν συμβίωσιν αὐτοῦ μετὰ τῶν Στρατευμάτων τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς, τὴν ὁποίαν σφοδρῶς ἐπιποθεῖ ἡ Ἐκκλησία, καὶ εὐχεται ὑπὲρ αὐτῆς ἔκτενως, καὶ ἐργάζεται φιλοτίμως, καὶ ἐδημιούργησαν τὴν σημερινὴν ἔκρυθμον

κατάστασιν ἐν τῷ Νομῷ, μεθ' ὧν τῶν φόβων καὶ τῶν κινδύνων αὐτῆς.

Παρακαλῶ λοιπὸν ὑμᾶς, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ὅπως πάντες πᾶσαν προσπάθειαν καταβάλητε, πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἀντιχριστιανικῶν καὶ ἀντεθνικῶν ἐκτρόπων τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς ὑμῶν πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὰς διατάξεις τῶν καθηστηκτικῶν Ἀρχῶν, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει, «Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω» καὶ διὰ τῆς ἔργῳ καὶ λόγῳ ἀποδοκιμασίας τῶν ἐργαζομένων τοιαῦτα ἀντίθετα ἔργα καὶ τῶν προσευχῶν ὑμῶν, συνεργήσητε εἰς τὴν κατάπαυσιν τοῦ κακοῦ καὶ τὴν ἐπαναφορὰν ἐν τῷ Νομῷ τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως πάντων ἡμῶν μετὰ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων κατοχῆς, ἧτις εἶναι ἡ μόνη σύμφωρος καὶ ἡ μόνη σύμφωνος πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας, Ὁ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τοῦ πνεύματος πάντων ἡμῶν, ἀδελφοί.

Νὰ ἀναγνωσθῇ ἐπ' Ἐκκλησίας.

Ὁ Γενικὸς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος καὶ
Πρωτοσύγκελος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης
† Ἀρχιμ. ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΨΑΛΛΙΔΑΚΗΣ

Τέλος καὶ οἱ πρόκριτοι Ἡρακλείου, συγκροτήσαντες καὶ αὐτοὶ ἀνάλογον Ἐπιτροπὴν πρὸς τὴν ἐν Χανίοις, μετὰ σύσκεψιν ἐξέδωκαν τὴν κάτωθι ἔκκλησιν:

ΕΚΚΛΗΣΙΣ

Πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς πόλεως Ἡρακλείου

Ἀγαπητοὶ Συμπατριῶται,

Ἐμάθατε βέβαια τοὺς φόνους, οἱ ὅποιοι ἔγιναν τὰς τελευταίας ἡμέρας ἀπὸ μίαν ομάδα ἐνόπλων, οἱ ὅποιοι τεθέντες ἐκτὸς Νόμου περιφέρονται εἰς τὰ βουνὰ τοῦ Νομοῦ μας. Ἀποτέλεσμα τῶν φόνων αὐτῶν ὑπῆρξε νὰ συλλάβουν αἱ Γερμανικαὶ Ἀρχαὶ πολλοὺς ὡς δμήρους, γνωρίζετε δὲ, ὅτι καὶ μερικοὺς ἀπὸ αὐτοὺς ἐτουφέκισαν. Φοβούμεθα πολὺ, ὅτι μὲ τὸ δρόμο, τὸν ὅποιον ἐπῆραν τὰ πράγματα ἐξ ἀφορμῆς τῶν πολιτικῶν τούτων φόνων, κινδυνεύει ὁ Νομὸς Ἡρακλείου νὰ πάθῃ καταστροφᾶς ἀνυπόλογιστους καὶ εἰς ἀνθρώπους καὶ εἰς περιουσίαν.

Καὶ ὅλοι αὐταὶ αἱ καταστροφαὶ, διότι μερικοὶ ἄνθρωποι ἀπεφάσισαν διὰ λόγους, οἱ ὅποιοι ἀσφαλῶς δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν μὲ τὸ ἀληθὲς καὶ γενικώτερον συμφέρον τοῦ τόπου μας, νὰ ὀπλισθοῦν καὶ νὰ φονεύουν ὅποιον αὐτοὶ αὐθαιρέτως κρίνουν, ὅτι πρέπει νὰ φονεύσουν! Ἴσως φαντάζονται μερικοὶ ἀνόητοι, ὅτι αἱ πράξεις αὐταὶ δυνατόν κάτι νὰ ὠφελήσουν. Ἀπατώνται ὁμοῦ οἰκτρῶς.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν κανεὶς, ἀπολύτως κανεὶς λόγος, νὰ περιφέρονται οἱ ἐνοπλοὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας μας καὶ νὰ κινδυνεύωμεν ὅλοι, σεῖς καὶ ἡμεῖς, καὶ ὁ τόπος μας, νὰ πάθωμεν μεγάλας συμφοράς. Διὰ τοῦτο, ἀγαπητοὶ συμπατριῶται, ἐθεωρήσαμεν καθηκὸν μας νὰ ἐπικοινωνήσωμεν μαζί σας τὴν κρίσιν αὐτὴν σιγμῆν καὶ νὰ σας ἐξορκίσωμεν νὰ συμπράξωμεν ὅλοι μὲ ὁμόνοιαν, μὲ σύνεσιν, μὲ ἀγάπην, διὰ νὰ σωθῇ ὁ τόπος μας. Διὰ νὰ κατορθώσωμεν δὲ τοῦτο πρέπει νὰ κάμωμεν τὰ ἑξῆς: Ὅλοι ὁμοφώνως νὰ ἀποδοκιμάσωμεν συντονώτατα τοὺς διαπραχθέντας ὑπὸ τῶν ἐνόπλων φόνους καὶ τοὺς διαπράξαντας αὐτούς. Ὅλοι νὰ ἐκδηλώσωμεν, μὲ κάθε τρόπον, καὶ μὲ τοὺς λόγους μας, καὶ μὲ τὰ ἔργα μας,

ὅτι ὁ Νομός μας δὲν εἶναι ἀντιδραστικός, καὶ ὅτι ἡ γενικὴ θέλησις ὄλων τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου εἶναι νὰ διάγωμεν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀομονίᾳ μετὰ τῶν στρατευμάτων τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, ὅπως καὶ μέχρι σήμερον. Οὐδεμίαν ὑποστήριξιν ἢ βοήθειαν ἢ περίθαλψιν πρέπει νὰ παρέχετε, καὶ ἰδίως οἱ κάτοικοι τῆς ὑπαίθρου, εἰς αὐτοὺς, καθ' ὁιονδήποτε τρόπον.

Ὅλοι ἀνεξαιρέτως νὰ συντρέξωμεν τὰς Ἀρχάς, καὶ νὰ τὰς βοηθήσωμεν, μὲ ὅλας μας τὰς δυνάμεις, νὰ ἀπαλλάξουν τὸν Νομόν μας ἀπὸ τοὺς ἐπικινδύνους αὐτοὺς ἀνθρώπους.

Διὰ τοῦτο κάμνομεν πρὸς ὄλους σας θερμὴν ἔκκλησιν καὶ σὰς τονίζομεν τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην, ὅτι πρέπει νὰ κλείσετε τὰ αὐτιά σας εἰς τὰ λόγια τῶν διαφόρων προπαγανδῶν καὶ τῶν ἐπιπολαίων καὶ ἀνοήτων, καὶ νὰ ἀκούσητε μόνον ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι διερμηνεύομεν τὸ ὑγιὲς φρόνημα τοῦ Λαοῦ ὡς γνησιώτεροι ἐκπρόσωποί του, καὶ νὰ συμμορφωθῆτε μὲ τὰς εἰλικρινεῖς συστάσεις, τὰς ὁποίας ἀνωτέρω σὰς δίδομεν.

Μὲ ἀγάπη

Οἱ Συμπατριῶταί σας

Εὐγένιος Ψαλλιδάκης, Ἀρχιμανδρίτης, Διονύσιος Βασιλάκης, Ἀρχιμανδρίτης, Μιχαὴλ Σακλαμπάνης, δικηγόρος, Ἐμμαν. Λασηθιωτάκης, Συμβολαιογράφος, Στυλιανὸς Κωνσταντινίδης, ἐμποροβιομήχανος, Εὐάγγ. Κωνσταντουλάκης, πρόεδρος παντοπωλῶν, Μιχαὴλ Γαρεφαλάκης, σιδηρουργός, Ἀπολλόδωρος Μελισσιδης, ἱατρός, Ἀριστείδης Μιχελιδάκης, μεγαλοκτηματίας, Θεαγένης Θεοδωρίδης, ἱατρός, Ἰωάννης Ἀθανασιάδης, ἱατρός, Παναγ. Σφακιανάκης, τῆς Ὑπουργὸς Γεν. Δ)τῆς Κρήτης, Ἐμμαν. Βασιλάκης, ἐμποροβιομήχανος, Γεώργιος Φραγκιαδάκης, ἱατρός, Παῦλος Φακιωλάκης, ἱατρός, Νικόλαος Μεϊμαράκης, δικηγόρος, Ἰωάννης Λογιιάδης, φαρμακοποιός, Γεώργιος Κυρατζῆς, ὀδοντίατρος, Ἰωάννης Παπαμαστοράκης, δικηγόρος, Σταῦρος Μάνθος, δικηγόρος, Μύρων Παναγιωτάκης, ἱατρός, Ἀριστ. Χαλκιαδάκης, φαρμακοποιός, Ἀνδροκλῆς Ξανθοῦδάκης, Δ)τῆς Γεωργικῆς Ὑπηρεσίας, Δημήτριος Βουρέξάκης, δικηγόρος, Ἐμμαν. Γαλεσιανός, δικηγόρος, Ἀθαν. Σισμάνογλου, Δ)τῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος, Ἰωάννης Σακελλαρίδης, Δ)τῆς Τραπεζῆς Ἰονικῆς, Ἐμμαν. Δημητριάδης, Δ)τῆς Τραπεζῆς Ἐμπορικῆς, Νικόλ. Βογιατζάκης, ἱατρός, Ἐμμαν. Δερμιτζάκης, ἱατρός, Ἰωάννης Μπελιμπασάκης, Τραπεζ. ὑπάλληλος, Κων)τίνος Μυλοποταμίτης, ἱατρός, Ἰωάννης Ἀθητάκης, ἱατρός, Ἐμμαν. Ρεγκινάκης, Ζαχαροπλάστης, Γεώργιος Φλώρος, ἔμπορος, Βλάσσης Ἀνδρουλάκης, πρόεδρος ἐργατοῦπαλληλικοῦ Κέντρου, Ἐμμαν. Γρυλλιωνάκης, δικηγόρος, Σταῦρος Μπουρλώτος, Δ)τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, Ἐλευθέριος Ἀλεξίου, Καθηγητῆς, Ἀνδρέας Καστελλάκης, ἔμπορος, Κων)τίνος Παπαδάκης, ἐπιπλοποιός, Νικόλαος Ἀλικιώτης, ἔμπορος, Μιχαὴλ Καστελλάκης, ἔμπορος, Ἀλκιβιάδης Μαρῆς, Δ)τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.

Ἐπονται πλεῖστα ὑπογραφαί.

Βεβαιοῦται τὸ γνήσιον τῆς ἀντιγραφῆς ὡς καὶ αἱ ὑπογραφαί τῶν ἀνωτέρω.

Ἐν Χανίοις τῇ 6 Ἰουνίου 1942

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ὁ ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, ἅμα τῷ ἀκούσματι τῆς συλλήψεως ὁμήρων ἐν Ἡρακλείῳ, καὶ κατόπιν σχετικῆς εἰδοποιήσεως ἐκείθεν, ἔσπευσεν ἐπὶ τόπου, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν προέλαβε τὰ πράγματα, καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ὁμήρων, καὶ δὴ οἱ ἐπιφανέστεροι εἶχον ἤδη ἐκτελεσθῆ. Αἱ γερμανικαὶ Ἀρχαὶ ἐν Ἡρακλείῳ ἦσαν ἐξηγριωμέναι

καὶ ἡ συνέχισις τοῦ κακοῦ ἠπειλεῖτο ἀσφαλῶς, καὶ μόνον μετὰ πολλὰς καὶ ἐπιμόνους ἐνεργείας καὶ παρακλήσεις τοῦ ἐπισκόπου κατορθώθη νὰ σταματήσῃ τοῦτο προσωρινῶς τότε, ὅπερ ἦτο καὶ αὐτὸ μίᾳ ἀνακούφισις διὰ τὸν τρομοκρατημένον καὶ ἀγωνιῶντα τότε πληθυσμόν. Ὅπως δὴ ποτε ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος ἐξηκολούθει, ἐξηπλώθη μάλιστα καὶ εἰς ὅλην τὴν Κρήτην, ὅχι δὲ ὀλιγώτερον εἰς τὰ Χανιά. Δι' ὅ, ἅμα τῇ ἐπανόδῳ τοῦ ἐπισκόπου ἐξ Ἡρακλείου, ἐθεωρήθη σκόπιμον νὰ συνέλθῃ ἐν τῷ Ἐπισκοπικῷ του Μεγάλῳ μεγάλῃ Λαϊκῇ ἐπιτροπῇ, ἣτις καὶ ἀπήυθυνε τὴν ἐξῆς ἔκκλησιν πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Νομοῦ Χανίων :

Πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Νομοῦ Χανίων.

Ἀγαπητοὶ συμπατριῶται,

Δι' ὁμοίας, πρὸς τὴν παροῦσάν μας προκήρυξιν, ἐπεκοινωνήσαμεν καὶ ἄλλοτε πρὸς ὑμᾶς.

Ἦτο, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους, διετὴ εὐμένεια τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης, στρατηγοῦ Ἀντρέ, ἐκδηλωθεῖσα τότε πρὸς τὸν Κρητικὸν λαόν, δι' εὐρυτάτης ἀμνηστίας, ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς παραδόσεως τῶν ὄπλων, ἑτερομάτισε τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν τρικυμίαν τῆς νήσου μας.

Ἐν τῇ ἐπικοινωνίᾳ μας τότε, διὰ τὴν συζήτησιν τῆς παραδόσεως τῶν ὄπλων, εὐρέθημεν πάντες πλήρως σύμφωνοι, ὅτι διὰ νὰ ἐπουλωθῶσιν αἱ ἐκ τῆς πολεμικῆς περιπετείας βαθύταται πληγαὶ τῆς Κρήτης, μίᾳ καὶ μόνῃ ὁδῷ ἠνοίγετο πρὸ ἡμῶν, τῆς ἀπολύτου νομιμοφροσύνης καὶ τῆς ἀπερισπάστου εἰρηνικῆς ἐργασίας μας.

Ὁκτάμηνον μόλις ἀπὸ τότε ὑπῆρξεν ἀρκετὸν, διὰ νὰ προχωρῇ ὁλοὴν ἡ Κρήτη, διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης, γοργότατα πρὸς τὴν ἀνόρθωσιν, ἀπὸ τὰ ἐρείπια καὶ τὰ συντρίμματα.

Δυστυχῶς ὅμως ἀφιδίως, καὶ ἐντελῶς ἀπροσδοκῆτως, ἐσημειώθησαν τὰ θλιβερά γεγονότα τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου, τὰ ὅποια ἀνέτρεψαν τὴν εἰρηνικὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ψυχικὴν γαλήνην ἐνὸς πλουσίου καὶ εὐτυχοῦς Νομοῦ.

Καίτοι τὰ γεγονότα ταῦτα ἔχουσιν ἐντελῶς τοπικὸν χαρακτήρα καὶ προήλθον ἀπὸ ὀλίγους παράφρονας ἐγκληματίας, λησμονήσαντας τὰς πρὸς τὸ κοινωνικὸν σύνολον ὑποχρεώσεις των, χρησιμεύουσιν ὅμως ὡς πειστικώτατον παράδειγμα, ὅτι πᾶσα παρέκκλισις ἀπὸ τὴν χαραχθεῖσαν ἀπὸ τῆς ἀμνηστίας ὁδόν, ὑπονομεύει τὴν ἀνορθωτικὴν προσπάθειαν τῆς Νήσου μας.

Ἀποβαίνουσι δὲ αἱ πράξεις αὗται βαρύτερον ἀξιόμημποι, διότι, ἐνῶ οἱ ἐργάται των δρῶσιν ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς, αἱ συνέπειαι τῆς ἐγκληματικῆς των πράξεως πλήττουσι τὸ ἀμέτοχον πρὸς αὐτὰς κοινωνικὸν σύνολον.

Μὲ τὴν πεποιθησιν, ὅτι οὐδεὶς θὰ ἐκτραπῇ τῆς ὁδοῦ τῆς νομιμοφροσύνης καὶ ἐντατικῆς ἐργασίας πρὸς ἀναδημιουργίαν τῆς Ἑλληνικῆς μας Πατρίδος, σὰς ἀποστέλλομεν ἀδελφικὸν χαιρετισμόν.

Χανιά τῇ 10 Ἰουνίου 1942

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθὰγγελος, Νικόλαος Σκουλᾶς, δῆμαρχος, Στέφανος Μυλωνάκης, γυμνασιάρχης, Κυριάκος Μητσοτάκης, δικηγόρος, Γεώργ. Μπρεδάκης, δικηγόρος, Γεώργ. Κωτσολάκης, δικηγόρος, Κων/νος Στεφανίδης, Δ/ντῆς Οἰνοποιείων, Γεώργ. Τοράκης, Δ/ντῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν, Ἰωάν. Φούμης, κτηματίας γεωπόνος, Ἄριστ. Δεκανίδης, ἰατρός, Γεώργ. Παπου-

τσάκης, ἀπόστ. ἀξιωματ., Εὐτύχ. Κορλιδης, δικηγόρος, Σπῦρ. Ἀγκυσουλάκης, δικηγό-
 ρος, Ἐμμ. Σπυριδογιάννης, Μιχ. Παπαγιαννάκης, δικηγόρος, Γεώργ. Σαρρής,
 δικηγόρος, Ἰωάν. Νικηφοράκης κτηματίας, Κων. Συνολάκης, δικηγόρος, Κων.
 Μπάκος Δ)ντής Ἐθν. Τραπεζίης, Ἀ. Παναγιωτάκης, Ὑπ)ντής Ἐθν. Τραπεζίης,
 Στ. Κελαϊδής, δικηγόρος, Νικ. Τομαδάκης, Δ)ντής Ἱστορ. Ἀρχείου, Γεώργ.
 Σήφακας, Δ)τῆς Κοινων. Ἀσφαλίσεων, Νικ. Κουκουράκης, ὑπάλλ. Τραπεζίης, Ν.
 Χασαπόπουλος, Δ)ντής Τραπεζίης Ἑλλάδος, Νικ. Βαλάκης, ἔμπορος, Ἐμμ.
 Πιπεράκης, ἱατρός, Π. Πολυχρονίδης, δικηγόρος, Νικ. Κατσαφράκης, τραπ. ὑπάλλ.,
 Νικ. Δασκαλάκης, καθηγητής, Ἐμμ. Μουντάκης, ἱατρός, Ἀντ. Μαρῆς δικηγό-
 ρος, Ἀριστ. Μπακλατζής, ἱατρός, Δημ. Σαριδάκης ἔμπορος, Ν. Παπάζογλου,
 ἔμπορος, Κ. Ἀναστασάκης ἔμπορος, Μιχ. Βουτσαδάκης, ἔμπορος, Στέφ. Παρα-
 δομενάκης, χρυσοχόος, Γεώργ. Ἀποστολάκης, ἔμπορος, Νότης Κριάρης, χημι-
 κός, Γεώργ. Τσουρῆς, ἱατρός, Ἀντ. Πεντάρης, ἱατρός, Ἰωσήφ Βολουδάκης, τρα-
 πεζιτικός, Ἰωάν. Μαυρογένης, ἔμπορος, Νικ. Κλωνάρης, ἱατρός, Γεώρ. Ζαχα-
 ριουδάκης, συμ)φος, Νικ. Σκορδύλλης, βιβλιοπώλης, Μιχ. Ἀρπακουλάκης, ἔμπο-
 ρος, Β. Ψαρουδάκης, ζαχαροπλάστης, Σ. Τσουβαλάκης, ἔμπορος, Γ. Παπαδά-
 κης, Δημοσθ. Δούβαρης, τραπεζιτικός, Ἀντ. Μπερουτσάκης, ἔμπορος, Γεώργ.
 Χριστινάκης, Θρασ. Σπαντιδάκης, τραπεζιτικός, Λουκάς Γκουντουλιάς, ἔμπο-
 ρος, Γεώργιος Σαρρής, παντοπώλης, Χαράλαμπος Πωλογεώργης, ἔμπορος, Ἐλ
 Μαντωνάκης, ἱατρός, Μαν. Παπαδάκης, ἔμπορος, Γεώργ. Χάλαρης, ἔμπορος,
 Γ. Κασιμάτης, φαρμακοποιός, Χ. Μπλαζουδάκης, ἱατρός, Γ. Παλαιολόγου, Τηλ.
 Παγκάρας, Δ)τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζίης, Κίμ. Καλεμικιέρης, τραπεζιτικός, Μιχ.
 Μαρκουλάκης, πρόεδρος Ἐργατ. Κέντρου, Δ. Ἀλιγιζάκης, ἱατρός, Μ. Σιγάλας,
 ἐπιθεωρ. Δημοτ. Σχολείων, Σ. Γεωργιλαδάκης, ἱατρός, Κ. Πολιτώφ, δικηγόρος,
 Ἀ. Ἀρετάκης, δικηγόρος, Ν. Βλαζάκης, γραμμ. Δικηγ. Συλλόγου, Κ. Μανωλι-
 κάκης, ἔμπορος, Λυκ. Βασιλαντωνάκης, σωφέρ, Ἀντ. Μπιτσάκης, Νικ. Γαλά-
 νης, Λεων. Περαιτσάκης, ἔμπορος, Κ. Νικολουζάκης, Ἰωάν. Κουτρομπᾶς, Γεώρ.
 Βακάκης, διδάσκαλος, Νικ. Γαλιάτσος, ἔμπορος, Ἀντ. Ἀναστασάκης, Δ. Μαρ-
 νάκης, Γ. Βογιατζάκης, Ἰ. Σεργάκης, Ἐ. Ναισιδης, Ἰ. Τσουχλαράκης, Ἀ. Βασι-
 λάκης, Μηνᾶς Κασιμάτης, χημικός, Σοφ. Κελαϊδής, τραπεζιτικός, Κ. Ἀγγε-
 λάκης, Ν. Μουρτζανός, Ν. Παπαγιαννάκης, Ἰ. Ἀντωνιάκης, Σ. Περάκης, Δ.
 Σκαράκης, Ἀντ. Πολυχρονίδης, διδάσκαλος, Ν. Σταματούλακης, Ἰ. Χρυσάκης,
 Παν. Γιακουμάκης, Ἰ. Μούγλαλης, Ν. Καγιόγλου, Γ. Παντελίδης, ἔμπορος, Κ.
 Τζινευράκης, Ν. Βεζυράκης, Ν. Γεωργακάκης, Δ. Σταματάκης, Μ. Τσουρουδια-
 κάκης, Κυρ. Κουτσουδάκης, Ν. Παπαδάκης, Ν. Ἀρχάκης, Π. Ἀγιασμενάκης,
 Ἀπ. Γιουρμετάκης, Γεώρ. Μπικάκης, Μ. Ἀναστασάκης, Κ. Σειραδάκης, Κ.
 Σφακιανάκης, ἔμπορος, Γ. Ξυλίκης, ἔμπορος, Ἀ. Στερογγυλάκης, Γ. Καυκαλάς,
 ἔμπορος, Σπ. Μαυρομάτης, ἔμπορος, Γ. Παυλάκης ἔμπορος, Μιχ. Φαρσάρης,
 Στυλ. Κελαϊδής, Δημοσθ. Γαγάνης, ἔμπορος, Παν. Κακναβάτος, Γ. Βασιλά-
 κης, Μιχ. Ἀγγέλου, Μιν. Νικολακάκης, Ἀρ. Κορωνιοτάκης, Λεων. Μαρκουλά-
 κης, Νικ. Γιαννουδάκης, Ν. Σαλαβαντάκης, Ἐπιμ. Βουτσάκης, Ἐμμ. Σεϊμέ-
 νης, Χαρ. Γκαζής, Στυλ. Κουκλάκης, Ἰ. Ντεγιαννάκης, Γ. Μακράκης, Θεόδ.
 Βομβολάκης, Ἰωάνν. Χατζάκης, Π. Βρανᾶς, Χαρ. Μιχελάκης, ἔμπορος, Ἰωάν.
 Μπούλακας, Γ. Δασκαλογρηγόρης, ἔμπορος, Κ. Κατελάνος, Ἐ. Ντουντουνάκης,
 Ἄνδρ. Μαραγκάκης, Ἐμμ. Μελάκης, Στυλ. Πρωτοπαπαδάκης, συμβολαιογρά-
 φος, Ἐμμ. Κονταδάκης, συμβολαιογράφος, Στυλ. Κτιστάκης, ἔμπορος, Δημ.
 Καταλαχαράκης, Ἰωάν. Παρασκάκης, Γ. Πάγκαλος, Ἀ. Φουρναράκης, Ἀρτ.
 Παπαδομανωλάκης, Κ. Λιόλιος, Ἀντ. Παπαδάκης, ἔμπορος, Ν. Μαυράκης, Ἀ.
 Τσαγκαράκης, Ὁθ. Χαραλαμπάκης, Χαράλαμπος Βιδάκης, ἔμπορος, Ἐμμα-
 Ἀρχοντάκης, Γεώργ. Τσερκάκης, ἔμπορος, Ἄνδρ. Τσαλίκης, Νικόλαος Ἀνα-
 στασάκης, Κων. Ἀναστασάκης, Δ. Ἀλισαβάκης, Ἐμμανουήλ Σηφοδασκαλάκης,
 ἔμπορος, Ν. Χατζηδάκης, Ἐμμ. Φουράκης ἔμπορος, Σ. Βαρδάκης, Στρ. Λεβεν-

τάκης, Ιατρός, Ἄνδρ. Παπαγρηγοράκης, Ἐμμ. Παρασκάκης, ἔμπορος, Μιχαήλ Σκαράκης, Νικ. Πατρελάκης, Ἐμμ. Παπαγιαννάκης, Ἐμμ. Κραμουτσιανάκης, ἔμπορος, Γεώρ. Μαλεφάκης, Ἄλ. Πανεθυμιτάκης, Ἰω. Πανεθυμιτάκης, Νικόλ. Σγουρομάλλης συμφορ, Κων. Ἀλικιώτης ἔμπορος, Νικ. Κοκκινάκης ἔμπορος, Γεώργ. Πιταρίδης δικηγόρος, Τζανῆς Μαλανδράκης, Ἐμμ. Τζωρτζάκης, Πέτρος Μαρκαντωνάκης, Πρόεδρος ἔμπορικοῦ Συλλόγου, Δ)ντῆς Α.Β.Ε.Α Κ. Καλεμκιέρης, Δ)ντῆς ἔμπορ. Σχολῆς, Ἄ. Κνιδάκης, Δ)τῆς Πρακτ. Λυκείου, Νικ. Κακαβελάκης, καθηγητής, Ἐμμ. Μπαλαντίνος, ἔμπορος.

Προσέτι δὲ ἐξουσιοδοτήθη ὁ ἐπίσκοπος, νὰ ἐπιδώσῃ ἀντίγραφον τῆς ἐκκλήσεως ταύτης, μετ' ἰδικοῦ του ὑπομνήματος, συνταχθέντος καὶ ἐγκριθέντος ὑφ' ὅλης τῆς ὡς ἄνω ἐπιτροπῆς, πρὸς τὸν γερμανὸν διοικητὴν τοῦ Φρουρίου Κρήτης, τὸ ὁποῖον καὶ παραθέτομεν:

Πρὸς τὸν κ. Διοικητὴν τοῦ Φρουρίου Κρήτης.

Ἐν τὰ ὑθ

Θέτων ὑπ' ὄψιν Ὑμῶν ἐν ἀντιγράφῳ προκήρυξιν συμπολιτῶν μου, προερχομένων ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ἀπευθυνομένην πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Νομοῦ Χανίων, δρώτωμαι τῆς εὐκαιρίας, ὅπως παράσχῳ ὑμῖν τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι ἐκ τῆς κινήσεως, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἔκδοσις τῆς προκηρύξεως ταύτης, ἔσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ διαπιστώσω διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, ὅτι αἱ διατυπωθεῖσαι ἐν τῇ προκηρύξει ταύτῃ ἀντιλήψεις δὲν ἀποτελοῦν μόνον ἀντιλήψεις τῶν ὑπογραψάντων τὴν προκήρυξιν ταύτην, ἀλλὰ ἀνταποκρίνονται καὶ πρὸς τὸ κοινὸν φρόνημα τῶν συμπολιτῶν μου, οἱ ὅποιοι καὶ θὰ προσυπέγραψον ὁμοθυμῶς τὴν ἄνω προκήρυξιν, ἐάν τοῦτο ἦτο τεχνικῶς δυνατόν,

Τὰ θλιβερά γεγονότα τοῦ Ἡρακλείου ἐπέσυραν τὴν γενικὴν ἀποδοκιμασίαν τῶν συμπολιτῶν μου κατὰ τῶν ἐνόχων, κριθέντα, καὶ εὐλόγως, ὡς στρεφόμενα, ἐμμέσως τοῦλάχιστον, καθ' ὀλοκλήρου τοῦ φιλησούχου καὶ φιλονόμου Κρητικοῦ λαοῦ. Σχεδὸν ταυτοσήμως, καὶ οἶονεὶ ἐκ συμφώνου ὅλοι, μὲ ὄσους ἐπεκοινώνησα κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας, καὶ μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα, μοὶ διετύπωσαν τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, εἰδικώτερον δὲ ὁ Κρητικὸς, ἀφοῦ ἐξετέλεσε τὸ καθῆκόν του εἰς τὸ ἀλβανικὸν μέτωπον πρὸς τὴν πατρίδα, ἐφ' ὅσον αὕτη ἦτο ἐμπόλεμος, καθῆκον καὶ συμφέρον ἔχει, ὑπὸ τὴν δημιουργηθεῖσαν ἐν τῷ τόπῳ κατάστασιν, νὰ διάγῃ ἐν νομιμοφροσύνῃ, ἐπιδιδόμενος εἰς τὰ εἰρηνικὰ ἔργα, διὰ τῶν ὁποίων καὶ μόνον θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀνόρθωσις τῶν ἐρειπίων, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν ὁ πόλεμος ὡς καὶ ἡ παρασκευὴ μιᾶς καλυτέρας αὐρίου διὰ τὸν τόπον, ὅτι δὲ πᾶσα ἀντίθετος ἀντίληψις ἢ ἐνέργεια εἶναι ἐχθρική καὶ διὰ τὴν Πατρίδα, καὶ διὰ τὸν Λαόν. Διὰ νὰ εἶμαι ὁμοῦς συνεπίης πρὸς τὴν ἀπόφασίν μου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ καθῆκόν μου, ὅπως γίνω πιστὸς καὶ εἰλικρινὴς διερμηνεὺς τοῦ κοινοῦ αἰσθήματος καὶ φρονήματος τῶν συμπολιτῶν μου, δεόν νὰ διαβιβάσω εἰς Ὑμᾶς, ὅτι ἐπίσης σχεδὸν στερεοτύπως, καὶ ὡς ἐκ συμφώνου, ὅλοι οἱ ἀνωτέρω συμπολιταὶ μου μοὶ διετύπωσαν τὸ παράπονον, ὅτι, ἐνῶ ἐκδηλὸς εἶναι ἡ νομιμοφροσύνη τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ ἔναντι τῶν ἀρχῶν Κατοχῆς, αἱ παρεκτροπαὶ ἢ τὰ ἐγκλήματα ἐλαχίστων ἀφρόνων ἢ ἐγκληματιῶν, σεσημασμένων ἐκ τοῦ παρελθόντος, ἐμφανίζονται, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἐπισύρουν κυρώσεις εἰς βάρος ἀθῶων καὶ ἀνυπόπτων πολιτῶν.

Μοὶ προσέθεσαν δὲ, ὅτι, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκ τοῦ τοιοῦτου ἐνδεχομένου παραβάσεως θεμελιώδους ἀρχῆς τοῦ γραπτοῦ καὶ ἀγράφου δι-

καίου, ἡ ἐπιβολὴ κυρώσεων εἰς τὸ ξένον πρὸς τὰς ἐν λόγῳ παρεκτροπὰς ἢ ἐγκλήματα κοινωνικὸν σύνολον ἢ εἰς πρόσωπα ξένα. ἐπίσης πρὸς τὰς πράξεις ταύτας, πᾶν ἄλλο ἢ ἄγει εἰς τὸν ἐπιδιωκόμενον διὰ τῶν τοιούτων κυρώσεων σκοπὸν, ἀντιθέτως μάλιστα ἐπιβαρύνει, δύναται τις νὰ εἴπῃ, τὰς τοιαύτας πράξεις καὶ ἐνθαρρύνει τοὺς ἐργάτας τῶν εἰς τὴν ἐπανάληψιν αὐτῶν. Πρὸς τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν δὲν δύναμαι βεβαίως ἢ νὰ συμφωνήσω καὶ ἐγώ, εἶμαι δὲ βέβαιος, ὅτι καὶ Ὑμεῖς ἐν τῇ ἐγνωσμένῃ εὐθυκρίσιᾳ σας θὰ συμφωνήσετε πρὸς αὐτήν. Διότι ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ ὑπάρχουν ἐγκληματῖαι, οἱ ὅποιοι, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον προβαίνουν εἰς ἐγκλήματα ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς καὶ ἐν τῇ βεβαιότητι, ὡς ἐν προκειμένῳ, ὅτι ἄλλοι καὶ οὐχὶ οἱ ἴδιοι θὰ ὑποστοῦν τὰς κυρώσεις, ἀφοῦ οὗτοι, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀπειλουμένης τιμωρίας τῶν, λαμβάνουν πάντα τὰ δυνατὰ μέτρα διαφυλάξεως καὶ διαφυγῆς, δὲν εἶναι δυνατόν ἢ νὰ ἀπεκδέχωνται, ἢ καὶ νὰ ἐπιδιώκουν τὰς εἰς βάρος τῆς κοινωνίας καὶ τῶν φιλησύχων καὶ φιλονόμων μελῶν τῆς συνεπείας τῶν ἐγκλημάτων τῶν, καὶ νὰ ἐπιχαίρουν διὰ τὰς συνεπείας ταύτας, ἐκ τοῦ ὅποιου καθίσταται εὐνόητον, ὅτι διὰ τοιοῦτου συστήματος ἐπιβολῆς κυρώσεων οἱ τοιοῦτοι ἐγκληματῖαι ἐξωθοῦνται εἰς τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐγκλημάτων τῶν. Ἡ τοιαύτη δὲ πρὸς τὸ ἐγκλημα ἐνθάρρυνσις, ἡ ἀθέλητος βέβαια, εἶναι ἔτι μᾶλλον ἰσχυροτέρα δι' ἐκείνους ἐκ τῶν ἐγκληματούντων, οἱ ὅποιοι δουλεύοντες εἰς ἀνατρεπτικὰς τῆς κοινωνίας καὶ ἀναρχικὰς ἰδέας, δοκιμάζουν τὴν εὐτυχίαν νὰ βλέπουν πάσχοντες, συνεπεία τῶν ἰδικῶν τῶν ἐγκλημάτων, τοὺς ἐχθροὺς τῶν ἰδεῶν τῶν, τοὺς ἐντίμους ἐπιστήμονας, ἐπαγγελματῖας καὶ ἐργάτας, οἳ εἶναι οἱ συγκροτοῦντες ἐν τῷ συνόλῳ τὴν κοινωνίαν μας.

Αἱ γερμανικαὶ Ἀρχαὶ κατοχῆς, αἱ ὅποιοι ἀναμφισβητήτως περιβάλλουν μὲ ὅλην τὴν συμπάθειάν τῶν τὴν νομιμοφροσύνην καὶ τὴν εὐταξίαν, θὰ ἀναγνωρίσουν ἐν συνεχείᾳ τὸ δικαίωμα τοῦ νομιμόφρονος καὶ φιλησύχου πολίτου, ὅπως τυγχάνῃ τῆς μεταχειρίσεως τῆς ὁποίας ἀξίζει, οὐχὶ δὲ ἐκείνης τῆς ὁποίας εἶναι ἄξιοι οἱ ἔνοχοι ἐγκλημάτων. Ὅσον συμφέρει εἰς τὰς Ἀρχὰς τῆς Κατοχῆς ἢ περιστολὴ καὶ καταπολέμησις τῆς ἐγκληματικότητος, ὑπὸ πᾶσαν ἐκδήλωσίν τῆς, ἐξ ἴσου συμφέρει αὐτῇ καὶ εἰς τοὺς νομιμόφρονας καὶ φιλησύχους πολίτας. Μετ' εὐλόγου δὲ ἱκανοποιήσεως θὰ παρακολουθήσουν οὗτοι τὰς ἐνεργείας τῶν Ἀρχῶν ἐναντίον τῶν ἐγκληματησάντων. Ἀλλὰ καὶ ὅσοι τυχόν ἐκ τῶν μὴ ἐγκληματησάντων θὰ ἦτο ἐνδεχόμενον ἐν τῷ μέλλοντι, ἐξ οἰουδήποτε λόγου παρεχομένης εὐκαιρίας, νὰ ἐκτραποῦν τῆς ὁδοῦ τῆς νομιμοφροσύνης, θὰ ἐνισχύοντο ἐν τῇ νομιμοφροσύνῃ τῶν, ἐὰν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν δίωξιν τῶν ἤδη καταστάντων ἐνόχων, ἀντελαμβάνοντο τὴν ἐκδήλωσιν ἀπολύτου, ἐκ μέρους τῶν Ἀρχῶν, σεβασμοῦ καὶ συμπαθείας πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς ἐν γένει συμπεριφορᾶς τῶν διεδήλωσαν τὴν ἀμετάκλητον ἀπόφασίν τῶν, ὅπως ἐμμένουν ἐν τῇ νομιμοφροσύνῃ καὶ ἀπόσχουν, ὡς καὶ μέχρι σήμερον, πάσης ἐνεργείας, δυναμένης ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον νὰ ἐπηρεάσῃ δυσμενῶς τὰς εἰρηνικὰς σχέσεις μεταξὺ Στρατοῦ Κατοχῆς καὶ Λαοῦ. Πρόδηλος ἐπομένως ἡ ἀνάγκη καθιερώσεως τῆς ἀρχῆς, ὅπως καταδιώκονται μὲν μὲ πᾶσαν ἐνδεικνυομένην ἐκάστοτε ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἀυστηρότητα οἱ ἔνοχοι ἐγκληματικῶν πράξεων, μὴ θίγωνται δὲ διὰ τὰς τοιαύτας πράξεις ἀθῶοι πολῖται, ἢ μετὰ τῶν ἐνόχων καὶ ἀθῶοι τοιοῦτοι, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ κοινοῦ ἐκ τούτου συμφέροντος, καὶ τοῦ τόπου, καὶ τοῦ Στρατοῦ Κατοχῆς. Ἄλλως τε τὴν ἀναγκαιότητα τῆς καθιερώσεως τῆς ἀρχῆς ταύτης, μὲ τὸν προφανῆ σκοπὸν νὰ διασφαλίσετε καὶ ἐνθαρρύνετε τὴν νομιμοφροσύνην, ἀντιθέτως δὲ νὰ κτυπήσετε τὴν ἀδικοπραξίαν ἢ ἐγκληματικότητα, πρῶτοι ὑμεῖς

έθεσπίσατε διὰ τῆς ἀπὸ 11 Σεπτεμβρίου 1941 Διαταγῆς Ὑμῶν «περὶ παύσεως λειτουργίας ἐκτάκτων στρατοδικείων».

Ἄπευθυνόμενος πρὸς Ὑμᾶς, ὅστις ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν ἐν Κρήτῃ καθηκόντων σας μέχρι σήμερον ἀλλεπάλληλα καὶ ἀπτά ἐδώσατε δειγμάτα εὐθυκρίσιας καὶ μεγαλοψυχίας, ὅστις ὑπὸ συνθήκας ἀσυγκρίτως δυσχερεστέρας τῶν σημερινῶν ἐτιμήσατε Ὑμᾶς αὐτὸν διὰ τῆς γενναϊοφρονος χειρονομίας τῆς ἀπονομῆς ἀμνηστίας, διὰ τῆς ὁποίας ἐθέσατε τὸ ἀσφαλέστερον θεμέλιον τῆς εἰρηνικῆς καὶ φιλικῆς συμβιώσεως τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ μετὰ τοῦ Στρατοῦ Κατοχῆς, δύναμαι καὶ δικαιοῦμαι, πιστεύω, νὰ εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ τύχω ἐκ μέρους Ὑμῶν πλήρους κατανόησεως καὶ ὅτι ἢ προσήκουσα ὑφ' Ὑμῶν ἐκτίμησις τῶν ὑπ' ἐμοῦ ὡς ἄνω, ἐκτιθεμένων, θὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα τὴν λήψιν ἀποφάσεων καὶ ἐκδοσιν διαταγῶν διαδηλουσῶν διὰ μιαν ἀκόμη φορὰν τὸ ἐμφωλευθὸν εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν Σας εὐγενὲς αἴσθημα προσηλώσεως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἱποτιτισμοῦ, τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ δικαίου.

Χανιά 16—6 1942

Μετὰ πάσης τιμῆς

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Εἰς τὸ ἀνωτέρω ὑπόμνημα ἀπῆντησεν ὁ γερμανὸς στρατηγὸς διὰ τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου του :

Ο ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΤΟΥ ΦΡΟΥΡΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Τμήμα Ιππ, V 2.

O. U., den 18.6.1942

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Ἀγαθάγγελον

Χανιά

Τὴν ἀπὸ 15—6—42 ἐπιστολὴν σας, ὡς καὶ τὴν πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Νομοῦ Χανίων ἐγκύκλιον τῆς 10.6.42, ἔλαβον καὶ ἀνέγνωσα μετ' ἐνδιαφέροντος. Εἶναι εὐχάριστον νὰ πιστοποιήσῃ τις, ὅτι ὑμεῖς μετὰ τὸ κῆρος τῆς προσωπικότητός σας, καταδικάζετε δημοσίως τὰ ὑπὸ τινῶν κακοποιῶν στοιχείων διαπραττόμενα καὶ προτρέπετε τὸν λαὸν εἰς νομιμοφροσύνην. Ἐγὼ δὲν ἀμφιβάλλω ποσῶς, ὅτι μέγα μέρος τοῦ λαοῦ τηρεῖ νομιμοφροσύνην. Ἄλλ' ὁμως εἶναι βέβαιον, ὅτι σ η μ α ν τ ι κ ὸ ν μέρος ὑποθάλλει τοὺς ἐν τῇ νήσῳ εὐρισκομένους Ἀγγλους καὶ τὸν Μπαντουβᾶν μετὰ τοὺς συμμορίτας του. Αὐτοὶ διέπραξαν ἐσχάτως τοὺς πολιτικοὺς φόνους καὶ τὰ σαμποτάζ κυρίως εἰς τὸν Νομὸν Ἡρακλείου. Ὑπάρχουν βεβαίως εἰς τὴν Κρήτην πολλὰ κρησφύγετα καὶ ἀπρόσιτα μέρη, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει οὐδὲν κρησφύγετον καὶ καμμία δυνατότης χρησιμοποίησεως τοῦ ὑπὸ ἐχθρικῶν στοιχείων, ὅταν ὁ λαὸς δέ ν τ ὸ θ έ λ η, διότι, χωρὶς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ λαοῦ, Ἀγγλοι καὶ συμμορίται θὰ καταδικάζοντο εἰς ἀδράνειαν. Ἡ ἐν τῇ πραγματικότητι ἀπὸ μακροῦ χρόνου παρεχομένη ὑποστήριξις καὶ ἡ γνῶσις τῶν κρησφυγέτων ἀποδεικνύουν, ὅτι σ η μ α ν τ ι κ ὸ ν τ μ ῆ μ α τοῦ πληθυσμοῦ καθιστᾷ ἑαυτὸ ἔνοχον, ἐκ προθέσεως, παροχῆς βοήθειας εἰς τὸν ἐχθρόν. Ἐὰν ἡ ἀνεύρεσις τῶν πραγματικῶν δραστῶν δὲν καθίσταται δυνατὴ, παρίσταται ἀνάγκη διὰ λόγους ἐξιλεώσεως καὶ ἐκφοβισμοῦ νὰ ζητοῦνται συλλογικῶς εὐθῆνοι καὶ ἀπὸ μὴ ἀμέσως συμμετασχόντα πρόσωπα, μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ παύσῃ κάθε παροχὴ βοήθειας εἰς τὸν ἐχθρόν. Ἡ ἐπιλογή τῶν κατὰ τὴν 14.6.42 τυφεκισθέντων 50 προσωπικοτήτων δὲν ὑπῆρξεν αὐθαίρετος. Ἐπρόκειτο περὶ πολιτικῶς βεβαρημένων κρατουμένων.

Τὸ ὅτι δὲ εἶναι δυνατόν νὰ ἀναγκασθοῦν οἱ ἄγγλοι νὰ παραδοθοῦν ἐκουσίως, ἀποδεικνύει ἡ περίπτωσις τοῦ πρὸ καιροῦ ἐκ τῶν Ἐπανορθωτικῶν φυλακῶν Χανίων ἀποδράσαντος καί, μετὰ 8 ἡμέρας, πάλιν παρυσιασθέντος Ἑγγλου. Εὐρέθη οὕτως εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιστρέψῃ, διότι ὁ πληθυσμός, ὡς ὡμολόγησεν ὁ ἴδιος, δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ. Ἡ μεμονωμένη αὕτη περίπτωσις μιᾶς ὀρθῆς στάσεως τοῦ πληθυσμοῦ δὲν γενικεύεται δυστυχῶς. Ἡ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν δημοσιευθεῖσα ἀγγελία εἰς τὸν τύπον, δι' ἧς παρείχεται ἀπαλλαγὴ ἀπὸ πάσης ποινῆς εἰς ἐκείνους οἵτινες ἤθελον, παραδώσει ἄγγλους, ἔμεινε μέχρι σήμερον ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἐπίδειξιν μεγαλυτέρου ἐνδιαφέροντος ἐκ μέρους τῶν δυνάμεων Κατοχῆς—ἀπαλλαγὴν ἀπὸ πάσης ποινῆς, ἔναντι τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου, διὰ τὴν παροχὴν φιλοξενείας εἰς ἐχθρούς—δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀναμένῃ οὐδεὶς ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ.

Εἰς τὸν πληθυσμὸν ἀπόκειται καί εἰς τὰ ἐντόπια ἀστυνομικὰ ὄργανα νὰ θέσουν τέλος ἐν τέρμα εἰς τὴν παροχὴν συνδρομῆς εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ δι' ἔργων νὰ ἀνταποκριθοῦν πρὸς τὴν τιμίαν στάσιν τῶν δυνάμεων Κατοχῆς.

Ἄντρέ

Στρατηγὸς Ἀεροπορίας
Διοικητὴς Φρουρίου Κρήτης

Μόνον ὁποῖος ἔζησεν εἰς μίαν τοιαύτην ἐποχὴν κατοχῆς, δύναται νὰ ἐννοήσῃ, πόσαι περιστροφὰι καὶ διπλωματικὴ ἰκανότης ἐχρειάζονται, ἵνα ἀναχαιτίξῃ κανεὶς τότε ἓνα τοιοῦτον βάρβαρον κατακτητήν, ἐξάπτων ἐκ παραλλήλου καὶ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα.

3. ΕΚΔΗΛΟΣ ΠΑΝΤΟΤΕ Ἡ ΣΥΜΠΑΘΕΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΑΙΣ ΦΥΛΑΚΑΙΣ

Μετὰ τὰς ὡς ἄνω ἐνεργείας ἐν Ἡρακλείῳ καὶ ἐνταῦθα τοῦ ἐπισκόπου μετὰ τῶν κατὰ τόπους λαϊκῶν ἐπιτροπῶν, τὰ πράγματα κάπως ἠρέμησαν. Ὑστερα πάντως ἀπὸ τὰ γερμανικὰ ἐγκλήματα «ἀντιποίνων», ὁ κρητικὸς λαὸς, πενθῶν διὰ τὰ θύματά του καὶ ἀγωνιῶν διὰ τὸ μέλλον του, ἀνέμενεν ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν λαϊκῶν ἐπιτροπῶν του, καὶ δὴ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον, ὁ ὁποῖος ἐπιμόνως παρεκάλει εἰς κάθε παρουσιαζομένην εὐκαιρίαν τὰς ἀρμοδίας γερμανικὰς Ἀρχάς καὶ τὸν Γερμανὸν στρατηγόν, νὰ παύσουν πλέον αἱ ἐκτελέσεις, ὅπερ καὶ τελικῶς ἐν πολλοῖς ἐπέτυχε. Καὶ οὕτω προελήφθησαν τότε συλλήψεις ὁμήρων καὶ ἐκτελέσεις καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Νομούς. Οἱ ἐν ταῖς φυλακαῖς ὅμως κρατούμενοι, καὶ δὴ ἐν Ἡρακλείῳ ἦσαν παρά πολλοὶ καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος ἀσχολεῖται μὲ αὐτοὺς καὶ τὴν ἀποφυλάκισίν των. Τὸ τοιοῦτο ἐνδιαφέρον του καταφαίνεται ἐκ τῆς παρατιθεμένης ἀλληλογραφίας:

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

*Αριθ. Πρωτ. 313

*Εν Ἡρακλείῳ τῇ 1ῃ Ἰουλίου 1942

Διεκπ. 150

*Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Κύριον Ἀγαθάγγελον*

Θεοφιλέστατε,

Χανιά

Ἡ ἔκδηλος πρὸς τοὺς δεινοπαθοῦντας συμπάθεια τῆς Ὑμετέρας Θεοφιλίας ὠθεῖ ἡμᾶς, κατόπιν παρακλήσεως, ὅπως ἡ Ἐκκλησία ποιήσῃ πρεσβειαν ὑπὲρ τῶν ἐν φυλακαῖς κρατουμένων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται καὶ ὁ κτῶ μέλη τῆς κοινωνίας Ἡρακλείου, ἵνα παρακαλέσωμεν τὴν Ὑμετέραν Θεοφιλίαν, ὅπως μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ ἀξιολύτῳ κ. Διοικητῇ τοῦ Φρουρίου Κρήτης ὑπὲρ τῆς ἀποφυλακίσεως αὐτῶν, ἐὰν δὲν βαρύνωσιν αὐτοὺς ἐνέργειαι καὶ πράξεις καθαπτόμεναι ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τοῦ ἐπιβαλλομένου πρὸς τὰς καθεστηκυίας γερμανικὰς Ἀρχὰς σεβασμοῦ καὶ τῆς ὑπακοῆς εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰς διατάξεις αὐτῶν.

*Ἐπὶ τούτοις, ἐπικαλούμενος τὰς Θεοδέκτους εὐχὰς τῆς Ὑμετέρας Θεοφιλίας, διατελῶ

Μετὰ σεβασμοῦ καὶ τιμῆς
ὁ Πρωτοσύγκελος
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης
† Ἀρχιμ. Εὐγένιος Ψαλλιδάκης

ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

*Αριθ. Πρωτ. 230

*Εν Χανίοις τῇ 6ῃ Ἰουλίου 1942

Πρὸς τὸν Πρωτοσύγκελον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 313)150 ἐ.ἔ. ὑμέτερον ἔγγραφον ἐλάβομεν. Παρακαλοῦμεν, ὅπως γνωρίσητε ἡμῖν ποῖα εἶναι τὰ πρόσωπα τὰ ἐν φυλακαῖς κρατούμενα καὶ εἰς ποῖας φυλακὰς εὐρίσκονται, τοῦ Ἡρακλείου ἢ τῶν Χανίων;

Μετὰ θερμῶν εὐχῶν
† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

*Αριθ. Πρωτ. 330

*Εν Ἡρακλείῳ τῇ 11ῃ Ἰουλίου 1942

Διεκπ. 160

ΠΡΟΣ

*Τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Κύριον Ἀγαθάγγελον*

Χανιά

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230 ἐ.ἔ. ἐγγράφου τῆς Ὑμετέρας Θεο-

φιλικας προαγόμεθα γνωρίσαι Αύτην, ότι οί πλείστοι τῶν ἐν ταῖς Φυλακαῖς Ἑρακλείου ὑπὸ τῶν Ἑραρχῶν Κατοχῆς κρατουμένων ἀπεφυλακίσθησαν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας, κρατοῦνται δὲ ἀκόμη ἐν αὐταῖς ἐξ Ἑρακλείου οἱ Μιχαὴλ Σκουλάς, τραπεζιτικός Ὑπάλληλος, Νικόλαος Λήμνιος, Διευθυντῆς τῆς Ἡλεκ. ὑπηρεσίας τοῦ Δήμου Ἑρακλείου, Στυλ. Δεσίπρης, Ἰχθυοπώλης καὶ Στέφ. Βεργωτῆς, ἐφοπλιστής.

Μετὰ σεβασμοῦ καὶ τιμῆς
Ὁ Πρωτοσύγκελος
Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης
† Ἀρχιμ. ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΨΑΛΛΙΔΑΚΗΣ

ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ
Ἀριθ. Πρωτ. 274

Ἐν Χανίοις τῆ 29ῃ Ἰουλίου 1942

*Πρὸς τὸν Πρωτοσύγκελον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Κρήτης
Ἀρχιμανδρίτην κ. Εὐγένιον Ψαλλιδάκη
Εἰς Ἑράκλειον*

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀπὸ 11 Ἰουλίου ἐ. ἔ. ἐγγράφου σας, εἴμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ σὰς εἴπωμεν, ὅτι, κατόπιν ἐπεμβάσεώς μας, ἐλάβομεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀπάντησιν παρὰ τῆς ἐνταῦθα Γερμανικῆς Ἀστυνομίας, ὅτι ὁ Μιχ. Σκουλάς τραπεζ. ὑπάλληλος, Νικόλαος Λήμνιος, Δ/τῆς ἠλεκτρικῆς ὑπηρεσίας Δήμου, καὶ ὁ Στέφ. Βεργωτῆς, ἐφοπλιστής, ἀφέθησαν ἐλεύθεροι, ὁ δὲ Στυλιανὸς Δεσύπρης, Ἰχθυοπώλης θὰ παραμείνη ἀκόμη εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἴσως μεταφερθῆ εἰς τὸ στρατόπεδον αἰχμαλώτων.

Ταῦτα μετ' εὐχαριστήσεως ἀναγγέλλομεν ὑμῖν καὶ διατελοῦμεν ἐπευλογοῦντες.

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ἈΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Δὲν δύναται τις νὰ φαντασθῆ πόσῃ ἀνακούφισιν ἠσθάνετο ἕνας ὁμηρος ἢ ἕνας ὑπόδικος εἰς τὰς γερμανικὰς Ἀρχάς, ἕνας γερμανοκρατούμενος, ὅπως ἐλέγετο τότε, ὅταν ἐβλεπεν, ὅτι κάποιον πρόσωπον παρακολουθεῖ τὴν ὑπόθεσίν του καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ βοηθήσῃ αὐτόν. Μία λέξις, ἓν βλέμμα, μία παρηγορία ἦσαν πράγματα τότε δι' ἕνα γερμανοκρατούμενον μεγάλης σημασίας. Ὅποιος εἰσῆρχετο εἰς τὰς γερμανικὰς φυλακὰς δὲν ἤξερεν, ἂν θὰ ἐξέλθῃ ἐν ζωῇ, ἀσχέτως τῆς κατηγορίας του, δι' ὃ καὶ ὡς ἄγγελον σωτηρίας ἐβλεπεν ἐκεῖνον, ὅστις θὰ τοῦ ἀπηύθυνε μίαν λέξιν παρηγορητικὴν.

4. ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΗ ΕΚΚΕΝΩΣΙΝ ΤΗΣ Ι. ΜΟΝΗΣ ΟΔΗΓΗΤΡΙΑΣ

Ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, ὅτι οἱ γερμανοὶ ὠνόμασαν τὴν Κρήτην

Φρουρίον καὶ ἠθέλησαν νὰ καταστήσουν αὐτὴν καὶ ὡς τοιοῦτο πραγματικῶς. Εἰς ὅποιον μέρος δὲ θὰ ἤθελον νὰ ἐγκαταστήσουν πυροβολεῖα ἢ ἄλλον εἶδους ὀχυρωματικὰ ἔργα, διὰ νὰ μὴ παρέχεται περιθάλπις εἰς τοὺς ἀντάρτας ἐκεῖ, ἀμέσως διετάσσετο ἢ ἐκκένωσις τοῦ μέρους αὐτοῦ καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν κατοίκων του ἀλλαχοῦ, ἀδιάφορον δι' αὐτοὺς ποῦ. Μία τοιαύτη περιπέτεια εἶναι ἀφάνταστος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὑλικῶν ζημιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπαραιτήτως ἐπηκολούθουν. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ κάθε χωριὸν καὶ ἡ κάθε περιοχὴ ἔτρεμε πρὸ μιᾶς τοιαύτης γερμανικῆς διαταγῆς. Ἦτο καὶ αὐτὸ μία ἀπὸ τὰς μεγάλας πληγὰς τῆς γερμανικῆς κατοχῆς. Μία τοιαύτη διαταγὴ ἐξεδόθη καὶ διὰ τὴν Ἱ. Σταυροπηγιακὴν Μονὴν Ὁδηγητρίας, κειμένην εἰς τὴν Νοτίαν πλευρὰν τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου. Ὁ ἐπίσκοπος ἐνδισφέρθη μὲν καὶ διὰ τὴν Μονὴν αὐτὴν, πλὴν δυστυχῶς ἄνευ ἀποτελέσματος, ὡς ἡ παρὰ πόδας ἀλληλογραφία διαλαμβάνει :

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἀριθ. Πρωτ. 368

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 29ῃ Ἰουλίου 1942

Διεκπ. 185

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Κύριον Ἀγαθάγγελον

Χ α ν ι ᾶ

Διὰ τοῦ παρόντος προαγόμεθα γνωρίσαι τῇ Ὑμετέρᾳ Θεοφιλίᾳ, ὅτι διετάχθη, μέχρι 3ης Αὐγούστου ἐ. ἐ., ἡ ἐκκένωσις τῆς Ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ὁδηγητρίας ὡς συμπεριλαμβανομένης εἰς τὴν συνωδᾶ τῇ διαταγῇ τοῦ Φρουρίου Κρήτης ἐκκενουμένην περιοχὴν τῆς Νοτίου πλευρᾶς τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου. Πληροφορούμεθα ὁμῶς ἐγκύρως, ὅτι ὑπὸ τινῶν κοινοτήτων, περιλαμβανομένων εἰς τὴν ὡς ἄνω περιοχὴν, καταβάλλονται ἐνέργειαι παρὰ τῷ ἀξιοτίμῳ Διοικητῇ Φρουρίου Κρήτης καὶ πρεσβεῖται αὐτῷ ἀποστέλλονται, ἵνα μεσιτεύσωσιν ὑπὲρ τῆς μὴ ἐκκενώσεως αὐτῶν καὶ ὅτι πολλαὶ ἐλπίδες ὑπάρχουσιν, ὅτι θὰ τελεσφορήσωσιν αὐταί.

Ὅθεν παρακαλοῦμεν τὴν Ὑμετέραν Θεοφιλίαν, ὅπως ἀγαθυνθῇ καὶ πρεσβεύσῃ παρὰ τῷ ἀξιοτίμῳ Διοικητῇ ὑπὲρ τῆς ὡς ἄνω ἱστορικῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁδηγητρίας, ὅπως μὴ ἐκκενωθῇ αὕτη. Δέον νὰ τονισθῇ εἰς τὸν κ. Διοικητὴν τοῦ Φρουρίου Κρήτης, ὅτι οἱ Μοναχοὶ τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς, δέκα τὸν ἀριθμὸν, εἶναι ἄνθρωποι φιλεργοί, φιλόνομοι καὶ νομοταγεῖς, διάγοντες βίον αὐστηρῶς ἀσκητικὸν καὶ δι' οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ διὰ τὴν ἐπιτέλειαν τῶν μοναστικῶν αὐτῶν ὑποχρεώσεων ἐνδιαφερόμενοι. Ἡ ἐκκένωσις τῆς ἀνωτέρω Ἱερᾶς Μονῆς, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως μέσων πρὸς μεταφορὰν τῆς κινητῆς περιουσίας αὐτῆς καὶ τόπου καταλήλου πρὸς μετοίκησιν τῶν Μοναχῶν ἐν τῇ κτηματικῇ αὐτῆς περιοχῇ, φοβοῦμαι, ὅτι θὰ ἔξη ὡς συνέπειαν, ἂν εἶναι μακροχρόνιος, τὴν καταστροφὴν καὶ διάλυσιν αὐτῆς.

Ἐπί τούτοις, ἐπικαλούμενος τὰς Θεοδέκτους εὐχὰς τῆς Ὑμετέρας Θεοφιλίας, διατελῶ,

Μετὰ σεβασμοῦ καὶ τιμῆς
: ὁ Πρωτοσύγκελος
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης
† Ἀρχιμ. ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΨΑΛΛΙΔΑΚΗΣ

Ἐν Χανίοις τῇ 31ῃ Ἰουλίου 1942

Π ρ ὶ ς

τὸν Ἐξοχώτατον Διοικητὴν τοῦ Φρουρίου Κρήτης

Ἐ ν τ α ὕ θ α

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ ἀποστείλωμεν Ὑμῖν ἀντίγραφον ἐγγράφου πρὸς ἡμᾶς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης, σχετικῶς μὲ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁδηγητρίας τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου καὶ νὰ παρακαλέσωμεν θερμῶς, ὅπως, εἰ δυνατόν, μὴ λάβῃ χώραν ἡ ἐκκένωσις αὕτη, δι' οὗς ἀκριβῶς λόγους διαλαμβάνει τὸ ἐγγραφον.

Μετὰ πάσης τιμῆς
† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ἄλλὰ καὶ προσωπικῶς ἐνήργησεν ὁ ἐπίσκοπος διὰ τὴν μὴ ἐκκένωσιν τῆς ὡς ἄνω Μονῆς, πλὴν δὲν ἐπετεύχθη τίποτε, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ παρακάτω ἐγγράφου τοῦ ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου πρὸς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Κρήτης :

ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ Ἐν Χανίοις τῇ 1ῃ Αὐγούστου 1942
Ἀριθ. Πρωτ. 285

Πρὸς τὸν Πρωτοσύγκελον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως
Ἀρχιμανδρίτην κ. Εὐγένιον Ψαλλιδάκη
Ἡράκλειον

Μόλις ἐλάβομεν τὸ ἀπὸ 29.7.42 ὑπ' ἀριθ. 368 ἐγγραφον ὑμῶν, ἐζητήσαμεν ἀμέσως ἀκρόασιν παρὰ τῷ Στρατηγείῳ, ἔνθα καὶ ἐγενόμεθα σήμερον δεκτοί. Ἀνεκτύξαμεν τοὺς ἐν τῷ ἐγγράφῳ σας ἀναφερομένους λόγους καὶ παρεκαλέσαμεν θερμῶς, ὅπως ἐξαιρεθῇ τῆς ἐκκένωσης ἡ Ἱ. Μονὴ Ὁδηγητρίας. Ἡ ἀπάντησις ὁμῶς, μεθ' ὅλας τὰς παρακλήσεις ἡμῶν, ἦτο, ὅτι διὰ στρατηγικοὺς λόγους καὶ πρὸς ἀσφάλειαν τῶν Στρατευμάτων Κατοχῆς διετάχθη ἡ ἐκκένωσις τῆς περιοχῆς τῆς Νοτίου πλευρᾶς τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου, εἰς τὸ ὁποῖον διαμέρισμα συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ Ἱερὰ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Ὁδηγητρίας.

Ταῦτα ἀνακοινοῦμεν διὰ τὰ καθ' ὑμᾶς.

Μετὰ θερμῶν εὐχῶν
† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Β. ΑΛΛΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ 1942

Μεταξύ εκείνων, οἵτινες ὑπέφερον κατὰ τὴν Κατοχὴν, ἦσαν καὶ οἱ ἐφημέριοι, καὶ δὴ ὅσοι ἐστεροῦντο ἀγροτικῆς περιουσίας, καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν. Ὁ ἐπίσκοπος προσεπάθησε πολλάκις νὰ ἀνακουφίσῃ αὐτοὺς μὲ κρατικὴν τινα ἀρωγὴν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε τίποτε. Ἐπειδὴ δὲ ὁσημέραι καὶ ἡ κατάστασις τῶν ἀπέβαινε χειροτέρα καὶ ἀπελπιστικὴ, ὁ ἐπίσκοπος ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ ἐνισχύσῃ αὐτοὺς ὀπωσοῦν, ὄπερ καὶ τελικῶς ἐπέτυχεν, ἐξέδωσε τὴν κάτωθι ἐγκύκλιον :

ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

Χανιά 22)6)42

*Αριθ. Πρωτ. 205

Πρὸς τοὺς κ.κ. Ἐκκλησιαστικοὺς Συμβούλους τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα.

Αἱ τραχεῖαι περιστάσεις, τὰς ὁποίας διερχόμεθα, εἶναι εἰς ὄλους ὑμᾶς γνωσταί.

Αἱ συνθηκαὶ τῆς ζωῆς κατέστησαν ὀδυνηραὶ καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς τὸ ζῆν εἶναι δυσχερέστατον ἤδη κατόρθωμα.

*Εκεῖνοι δὲ οἱ ὁποῖοι πρὸ παντὸς ὑποφέρουν σήμερον εἶναι οἱ ὑπάλληλοι καὶ οἱ ἐργάται, οἵτινες πρόκειται νὰ ζήσουν μόνον ἀπὸ τοὺς μισθοὺς τῶν ἢ τὰ πτωχὰ ἡμερομίσθιά των.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τούτων, καὶ μάλιστα τῶν μικρῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν πτωχῶν ἐργατῶν συγκαταλέγεται καὶ ὁ Ἐφημέριός σας. Πῶς νὰ συντηρηθῇ σήμερον αὐτός καὶ ἡ οἰκογένειά του ; Μὲ τὸν μικρὸν, μικρότατον μάλιστα, μισθὸν του ἢ μὲ τὰ ἐλάχιστα τυχηρά του ; Ὁλοκλήρου μὴνὸς μισθὸς καὶ τυχηρά δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ καλύψουν τὰς ἀνάγκας ὀλίγων ἡμερῶν.

Δυστυχῶς τὸ Κράτος δὲν παρέχει οὐδεμίαν συνδρομὴν, παρὰ τὰς ἐντόνους καὶ πλειστάκις ἐπαναληφθείσας προσπάθειας καὶ ἐνεργείας μου.

Τὶ πρέπει νὰ γίνῃ λοιπόν ; Νὰ μείνῃ ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἐφημερίου σας ἐκτεθειμένη νὰ ἀποθάνῃ ἐκ τῆς πείνης ; Αὐτὸ δὲν συνιστᾷ τὸ χωρὶ, τὸ ὁποῖον τὸν ἔχει ἐφημέριον.

*Εκεῖνο ὅθεν ὄπερ ἔρχομαι νὰ ζητήσω, καὶ πατρικῶς νὰ συμβουλεύσω, εἶναι τοῦτο. Νὰ δώσετε ὁ κάθε ἕνας οἰκογενειάρχης ἐνορίτης εἰς τὸν Ἐφημέριόν σας ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὀλίγον εἰσόδημα, πού σας ἔστειλεν ὁ Θεός, εὐλογῶν τὴν ἐργατικότητά σας, διὰ τὴν δύναται εἰς εἶδος. Δίδοντας μὴ φούχτα στάρι ὁ ἕνας, μιάφούχτα ὄσπρια ὁ ἄλλος, θὰ κατορθώσῃ ἔτσι καὶ ὁ Ἐφημέριός σας νὰ συλλέξῃ τρόφιμα, τὰ ὁποῖα θὰ τὸν ἀνακουφίσουν αἰσθητῶς.

*Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη μεθ' ὑμῶν.

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Οἰοσδήποτε καὶ ὀποθενδήποτε διατρέχων κίνδυνόν τινα ἀπην-

θύνετο πρὸς τὸν ἐπίσκοπον προφορικῶς ἢ καὶ γραπτῶς, πρὸς τακτοποίησιν τοῦ ζητήματός του μὲ τὰς Γερμανικὰς Ἀρχάς. Οὕτως ὁ ἐπίσκοπος ἐνεργεῖ καὶ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἐπάνοδον ἐξορίστων Μοναχῶν εἰς τὴν Μονὴν των, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς κάτωθι ἐπιστολῆς τοῦ Ἁγίου Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου Ἀθανασίου Ἀποστολάκη.

Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ ΚΑΙ
ΑΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ

Ἐν Ρεθύμνῃ τῇ 24ῃ Αὐγούστου 1942

Ἁγίε Ἀδελφέ,

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπὸ χρονολογίαν 20 λήξαντος μηνὸς ἐπιστολῆς τῆς Ὑμετέρας Ἀγάπης, γνωρίζω Αὐτῇ, ὅτι τὸ ἀρμόδιον τμήμα τῆς αὐτόθι γερμανικῆς Ἀρχῆς ἀπέστειλε τὴν ἀπόφασιν τῆς Μυστικῆς ἀστυνομίας εἰς τὴν ἐνταῦθα Κράτις Κομμανταντούρ, ἥτις καὶ ἐκοινοποίησε ταύτην εἰς ἐμέ, ἔχουσαν ἐπὶ λέξει: «Δὲν ὑπάρχει ἐκ μέρους τῆς Κράτις Κομμανταντούρ καμμία ἀντίρρησις νὰ ἐπανέλθῃ ὁ Ψαρουδάκης ὡς ἀπλοῦς Μοναχὸς εἰς τὴν Μονὴν Ἀρκαδίου».

Ἐπομένως, μετὰ τὴν κοινοποίησιν τῆς διαταγῆς ταύτης τῆς Κράτις Κομμανταντούρ, ἀφέθη ἐλεύθερος ὁ Διονύσιος Ψαρουδάκης καὶ ἐπανήλθεν εἰς τὴν Μονὴν Ἀρκαδίου.

Δεχθῆτε, παρακαλῶ, ἅγιε ἀδελφέ, τὰς θερμοτάτας τῶν εὐχαριστιῶν μου διὰ τὰς προσπάθειάς Ὑμῶν καὶ διὰ τὸ ζήτημα αὐτό.

Μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης

Ὁ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου

† ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Ὁ ἐπίσκοπος ἐνεργεῖ ἐπίσης διὰ τὴν παραχώρησιν οἰκημάτων εἰς τὰ Σχολεῖα Ἡρακλείου, πρὸς λειτουργίαν αὐτῶν. Παραθέτομεν σχετικὴν ἀλληλογραφίαν :

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἀριθ. Πρωτ. 779

Διεκπ. 519

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 30ῇ Δεβρίου 1942

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας
καὶ Ἀποκορώνου

Εἰς Χανιά

Θεοφιλέστατε,

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν τὴν Ὑμετέραν Θεοφιλίαν, ὅπως ἀγαθунθῇ καὶ ἐνεργήσῃ παρὰ τῷ ἀξιοτίμῳ Διοικητῇ τοῦ Φρουρίου Κρήτης, ἵνα ἐκ τῶν κατεχομένων ἐν Ἡρακλείῳ Σχολικῶν οἰκημάτων διατεθῶσι δύο, ἥτοι ἓν διὰ τὴν Μέσην Ἐκπαίδευσιν καὶ ἕτερον διὰ τὴν Δημοτικὴν τοιαύτην, διότι, λόγῳ τῆς καταλήψεως αὐτῶν, τὰ μὲν Σχολεῖα τῆς Μεσῆς Ἐκπαίδευσεως ἐπαύσαν λειτουργοῦντα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Σχολ. ἔτους, ἐλλείπει ἐτέρου οἰκήματος πρὸς στέγασιν, τὰ δὲ τῆς

Δημοτικής πολὺ πρὸ τῶν Χριστουγέννων διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

ὁ Πρωτοσύγκελος
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης
† Ἀρχιμ. ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΨΑΛΛΙΔΑΚΗΣ

ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ
Ἀριθ. Πρωτ. 15

Ἐν Χανίοις τῆ 13.1.1943

*Πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Διοικητὴν τοῦ Φρουρίου Κρήτης
Ἐνταῦθα*

Ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Κρήτης (Ἡράκλειον) μοῦ γράφουν νὰ παρακαλέσω τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ὅπως εὐαρεστηθῆ Αὐτὴ καὶ παραχωρήσῃ ἐκ τῶν ἐν Ἡρακλείῳ κατεχομένων Σχολικῶν οἰκημάτων δύο. Ἦτοι ἕν διὰ τὴν Μέσην Ἐκπαιδεύσιν καὶ ἕτερον διὰ τὴν Δημοτικὴν τοιαύτην, διότι, λόγῳ τῆς καταλήψεως αὐτῶν, τὰ μὲν Σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἔπαυσαν λειτουργοῦντα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Σχολικοῦ ἔτους, ἔλλειπει ἑτέρου οἰκήματος πρὸς στέγασιν, τὸ δὲ τῆς Δημοτικῆς, πολὺ πρὸ τῶν Χριστουγέννων, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

Παρακαλοῦμεν θερμῶς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ὅπως παραχωρήσῃ τὰ δύο ὡς ἀνωτέρω οἰκήματα, χάριν τῶν χιλιάδων μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῆς πόλεως Ἡρακλείου, τῶν ὁποίων ἡ ἐκπαίδευσις ἔσταμάτησεν, ἔλλειπει σχολικῶν οἰκημάτων.

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ἐν Χανίοις τῆ 13.1.1943

*Πρὸς τὸν Πρωτοσύγκελον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Κρήτης
Πανοσιολογιώτατον κ. Εὐγένιον Ψαλλιδάκην
Εἰς Ἡράκλειον*

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 779)3.1.1943 ὑμετέρου ἐγγράφου, πληροφοροῦμεν ὑμᾶς, ὅτι ὑπεβάλαμεν αἴτησιν, τῆς ὁποίας ἀντίγραφον ἐσωκλείομεν, εἰς τὸν Διοικητὴν Φρουρίου Κρήτης καὶ παρακαλοῦμεν, ὅπως παραχωρήσῃ τὰ αἰτούμενα δύο οἰκήματα πρὸς λειτουργίαν τῶν Σχολείων Μέσης καὶ Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Τὴν αἴτησιν ταύτην ἐπέδωκαμεν προσωπικῶς εἰς τὴν ἀρμοδίαν Ἀρχὴν καὶ συνηγορήσαμεν θερμῶς, θὰ παρακολουθήσωμεν δὲ τὴν ἔκβασιν τῆς ὑποθέσεως καὶ θὰ σᾶς

γράφωμεν, ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς θέον νὰ τηρήσητε ἡμᾶς ἐνημέρους, ἂν τυχὸν
σὰς εἰδοποιήσουν σχετικῶς πρότερον.

Μετ' εὐχῶν

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Τελικῶς παρεχωρήθησαν τὰ οἰκήματα ταῦτα καὶ τὰ σχολεῖα
Ἡρακλείου ἐλειτούργησαν κανονικῶς.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, θὰ ἦτο παράλειψις, ἐὰν δὲν ἐγένετο
μνεῖα καὶ τοῦ ἐξῆς περιστατικοῦ, ἀποδεικνύοντος καὶ τούτου τὸ μέγα
ἐνδιαφέρον τοῦ ἐπισκόπου, ὅπως πάντοτε καὶ ἐπὶ κατοχῆς, διὰ τὴν
ἐκπαίδευσιν. Τὰ οἰκήματα τῶν σχολείων τῶν Χανίων ἐπετάχθησαν ἀπὸ
τὰς γερμανικὰς Ἀρχάς καὶ οὕτω διετέλουν καὶ αὐτὰ κλειστὰ ἐπὶ πολὺ
χρονικὸν διάστημα, ἢ εἰργάζοντο ὅλα μαζὺ τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως εἰς
τὸ οἶκημα τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς ἐπὶ 1 - 2 ὥρας ἕκαστον καθ' ἡμέ-
ραν. Ὁ λεγόμενος «Ἴταλικὸς Στρατῶν», καὶ δὴ τὸ κάτω διαμέρισμα
μετετρέπη τότε, ἀνοχῇ τῶν Γερμανῶν, εἰς σχολικὸν οἶκημα, πλὴν ἡ
ἐγκατάστασις ἐκεῖ Σχολείων ἦτο ἀδύνατος, διότι ὑπῆρχον εἰς τὸν πε-
ρίβολον τοῦ στρατῶνος μὴ ἐκτραγεῖσαι βόμβαι καὶ ἦτο κίνδυνος. Οὐ-
δεὶς ἐνδιαφέρετο τότε διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν βομβῶν αὐτῶν, διό-
τι δὲν ὑπῆρχον καὶ εἰδικοί εἰς τοῦτο ἐν Χανίοις. Τοιοῦτοτρόπως τὰ
Σχολεῖα παρέμενον κλειστά. Ὁ ἐπίσκοπος μεταβὰς τότε εἰς Ἡρά-
κλειον, λόγῳ τῶν ἐκεῖ λαβόντων χώραν γεγονότων, παρέλαβεν ἐ-
κεῖθεν ὀλόκληρον συνεργεῖον εἰδικῶν, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν αὐτοπρό-
σωπον ἐπίβλεψίν του ἀπεμάκρυνε τὰς βόμβας καὶ οὕτω τὰ Σχολεῖα τῆς
Μέσης Ἐκπαιδεύσεως τῶν Χανίων ἐλειτούργησαν ἕκτοτε κανονικῶς
καὶ ἐπὶ πολὺ χρονικὸν διάστημα. Μετ' ὀλίγας ὁμοῦς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐνάρ-
ξεως τῶν μαθημάτων, οἱ γερμανοὶ μετανοήσαντες ἠθέλησαν νὰ ἐπι-
τάξουν ἐκ νέου τὸ οἶκημα τοῦτο καὶ νὰ κλείσουν πάλιν τὰ Σχολεῖα
τῆς Μέσης, πλὴν ἡ ἔγκαιρος ἐπέμβασις καὶ ἡ ἐπιμονὴ τοῦ ἐπισκόπου
προέλαβε καὶ τοῦτο, δι' ὃ καὶ ἡ μαθητικὴ νεολαία τῶν Χανίων πα-
ραμένει εὐγνώμων πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον.

Κατ' Αὐγουστον 1942 ἐπισκέπτεται τὴν Κρήτην, ἀφιχθεὶς καὶ
εἰς Χανιά, ὃ τότε πρωθυπουργός. Ὁ ἐπίσκοπος δὲν χάνει καιρὸν καὶ
τοῦ ἐπιδίδει τὸ κάτωθι ὑπόμνημα, εἰς τὸ ὁποῖον διατυπώνει τὰς ἀντι-
λήψεις του, τῶν ὁποίων τὰ βασικώτερα σημεῖα εἶναι, ὅτι τὸ ἐλλήνι-
κὸν φρόνημα δὲν πρέπει νὰ καμφθῇ, ὅτι μὲ τὸ καμουφλάρισμα τῆς
δηθεν νομιμοφροσύνης πρέπει νὰ συγκρατοῦνται οἱ γερμανοί, νὰ μὴ
ἐξοντώνουν τὸν πληθυσμὸν καὶ ὅτι αἱ Ἀρχαὶ πρέπει νὰ ἐργάζωνται
θετικώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον, χάριν τῶν πραγματικῶν συμ-
φερόντων τοῦ λαοῦ καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἐν Χανίοις τῆ 10 Αὐγούστου 1942

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Κ. Κ. Ἀγαθαγγέλου

Ἐνώπιον

τοῦ Ἐξοχωτάτου Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως

κ. Γεωργ. Τσολλάκογλου

Τὰ κατὰ τὴν Κρήτην

Ἐθνικὴ πλευρὰ

Εἶναι γνωσταὶ αἱ μετὰ τὸν Μάϊον 1941 ἐκτελέσεις πρὸς ἐξίλασμον, ὡς ἐλέγετο. Ἡ παρέμβασις καὶ θερμὴ ἔκκλησις τῆς Ἐκκλησίας τότε ἐμαλάκωσεν ὀλίγον τὰ πράγματα. Ἐπηκολούθησαν τὰ λεγόμενα σαμποτάζ καὶ ἀνάλογοι θανατώσεις δι' ἀντίποινα. Καὶ ἦλθον κατόπιν αἱ ὁμαδικαὶ ἀγγαρεῖαι καὶ αἱ τιμωραὶ κατὰ τῆς ὀλότητος. Δι' ὅλα αὐτὰ πολλάκις ἐπεσκέφθην τὸν γερμανὸν στρατηγόν, ἵνα δώσω πρὸς αὐτὸν νὰ ἐννοήσῃ βαθύτερον τὸν χαρακτήρα τοῦ Κρητῶς, ὡς πρὸς τὴν ἀπόκρυψιν τυχόν δπλων καὶ τὴν φυγοδικίαν του, οὕτως ὥστε αἱ σχέσεις Στρατοῦ Κατοχῆς καὶ πολιτῶν νὰ ἀποβοῦν μαλακώτεραι. Σχετικαὶ περιοδεῖαι μου μετὰ ἐπιτοπίων παραγόντων εἰς ὅλον τὸν Νομόν, ἀφοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν ἄλλως γενέσθαι, ἔπεισαν τὸν γερμανὸν στρατηγόν, ὅτι ἡ Κρήτη δύναται νὰ ζήσῃ πειθαρχικῶς καὶ νομιμοφρόνως ἀπέναντι αὐτῶν, δι' ὃ καὶ οὗτοι ἐφάνησαν μαλακώτεροι, ὕπερ θεωρῶ μεγάλην ἐπιτυχίαν. Εἶναι ὅμως ἐθνικὸν συμφέρον, νὰ καλλιεργηθῇ ἀπὸ ὅλους μας τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, διότι ἡ Ἑλλάς μας δὲν ἐνεκρώθη, ὅπως ὁμολογοῦν καὶ αὐτοὶ οἱ γερμανοί. Τὸ τοιοῦτο ἐθνικὸν κήρυγμα ἔδει νὰ ἀπετέλει μέλημα σοβαρώτατον παντὸς δημοσίου ἀνδρὸς ἐν Κρήτῃ.

Διοικητικὴ πλευρὰ

Λόγω τῆς γνωριμίας μου μετὰ τὰς Ἀρχὰς Κατοχῆς καὶ τοῦ ἀξιωματῶς μου, διαγιγνώσκω, ὅτι, ἐὰν ἐγένετο κατάλληλος ἐπαφὴ καὶ προσέγγισις τῶν ἐπιτοπίων Ἀρχῶν μας μετὰ αὐτούς, τὰ πράγματα πολλάκις θὰ ἦσαν διάφορα. Αἱ Ἀρχαὶ μας δὲν ἀντελήφθησαν δυστυχῶς τὰ σημερινὰ τῶν καθηκόντων καὶ ὅτι εἶναι δυσκολώτατον νὰ διοικῇ τις σήμερον εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς σκληρᾶς πραγματικότητος, καὶ ὄχι ὑψηλῶν θεωριῶν. Ὁ λαὸς ἀπαιτεῖ σήμερον ἀπὸ τὰς Ἀρχῶν του νὰ τὸν προστατεύουν, ἄλλως δὲν τὰς σέβεται. Ἐγὼ, δι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἀναγκάζομαι νὰ ἐπισκέπτομαι καθημερινῶς τὰ γερμανικὰ γραφεῖα καὶ πολλὰ ἐπιτυχάνω, οὕτως ἐνεργῶν, ὑπὲρ τοῦ κρητικοῦ λαοῦ.

Ἐπισιτιστικὴ πλευρὰ

Ὁ Λαὸς τῶν Χανίων ὑποφέρει ἀφαντάστως, διότι ὁ ἐπισιτισμὸς του γίνεται πλημμελέστατα καὶ ἄνευ οὐδενὸς συστήματος. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι παρεμβαίνουν ἐνίοτε οἱ γερμανοί, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ διαφαίνεται τὸ ἀμελέτητον καὶ τὸ ἀδιάφορον τῶν ἀρμοσίων, ἐξ οὗ καὶ ἔχει ἀναπτύχθῃ ἄσπονδον μῖσος μεταξὺ ἀγροτῶν καὶ ἀστῶν, ὥστε οἱ τελευταῖοι καὶ νὰ κινδυνεύουν νὰ ἀποθάνουν τὸν χειμῶνα, ἐὰν δὲν τοὺς περισώσῃ Κρατικὴ περίθαλψις.

Ἐκκλησιαστικὴ πλευρὰ

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης ἠκολούθησε καὶ σήμερον τὸ παράδειγμα τῶν Ἐθνικῶν τῆς Ἱεραρχῶν. Ἄλλοι θὰ εἶπουν ταῦτα. Ἐπιβάλλεται ὁμως ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις τοῦ Κλήρου, ἵνα κατορθῶνῃ καὶ αὐτὸς ἀπερίσπαστος νὰ παραμένῃ εἰς τὰς ἐθνικὰς ἐπάξεις τῆς Ἐκκλησίας μας. Σχετικὰ μου ἔντονα, καὶ πολλακίς ἐπαναληφθέντα, διαβήματα παρὰ τοῖς ἀρμοδίοις ἔμειναν δυστυχῶς ἄκαρπα.

Ἡ πλευρὰ τῆς πόλεως Χανίων

Ἡ πόλις Χανίων ὑποφέρει τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου ἀπὸ 1.11.1940, τελειῶς καταστραφεῖσα, μάλιστα κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1941, ὁπότε καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων τῆς ἔμειναν εἰς τὸν δρόμον. Τὰ Χανιά δέον νὰ ἀποσπᾶσουν τὴν ἰδιαιτέτην φροντίδα τοῦ Κράτους, διότι ἡ ζωὴ εἰς αὐτὰ εἶναι δυσκολωτέρα τῆς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἡ ἐπισιτιστικὴ στενοχωρία τῶν κατοίκων ἀφάνταστος καὶ εἰς ἄκρον καταθλιπτικὴ.

Ὑπαλληλικὴ πλευρὰ

Ἀπόλυτος ἀνάγκη παρίσταται νὰ ἐνισχυθῇ ἀμέσως ἡ τάξις αὐτῆ. Λόγω τοῦ ἀξιώματός μου, ἀντιλαμβάνομαι τὴν τραγικὴν αὐτῶν θέσιν. Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλους λόγους πρέπει νὰ βοηθηθοῦν οὗτοι, ἵνα μὴ τοὺς ἀπορροφήσῃ τέλος καὶ αὐτοὺς ἡ μαύρη ἀγορὰ, εἰς βάρος τοῦ ἐθνικοῦ γοήτρου καὶ πρόδικαταρράκωσιν τοῦ ἐθνικοῦ μας φρονήματος ἐδῶ, εἰς τὴν γραμμὴν τῶν πρόσω. Οἱ ὑπάλληλοι τῶν Χανίων δὲν πρέπει νὰ μειονεκτοῦν τῶν ἐν Ἀθήναις συναδέλφων των εἰς χρῆμα καὶ εἰς εἶδη διατροφῆς.

Φιλανθρωπικὴ πλευρὰ

Ἀσκῶ ταύτην ἐντατικῶς, διενεργῶν συχνὰ ἐράνους, ἐξ ὧν καὶ διαθέτω μεγάλα ποσὰ χάριν αὐτῆς, ἀλλ' ὁμως καὶ τὸ χρῆμα σήμερον δὲν ἔχει ἀξίαν καὶ αἱ ἀνάγκαι τοῦ λαοῦ δὲν θεραπεύονται οὕτω. Χρειάζεται Κρατικὴ ἐνίσχυσις τοῦ ὑπ' ἐμὲ φιλανθρωπικοῦ Ταμείου Ἐλεημοσύνης καὶ εἰς χρῆμα καὶ πρὸ παντός εἰς εἶδη διατροφῆς, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνεται καὶ ἐκπληροῖ ἡ Ἐπισκοπὴ μου τὰς ὑποχρεώσεις τῆς καὶ εἰς τὸν τομέα αὐτόν.

Εὐελπιστῶν, ὅτι θὰ ἀναγνώσῃ ταῦτα μετ' ἐνδιαφέροντος ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης καὶ ὅτι θὰ λάβῃ δι' ἕκαστον θέμα τὰς δεούσας ἀποφάσεις.

Διατελῶ

Διάπυρος Αὐτῆς πρὸς Κύριον εὐχέτης

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

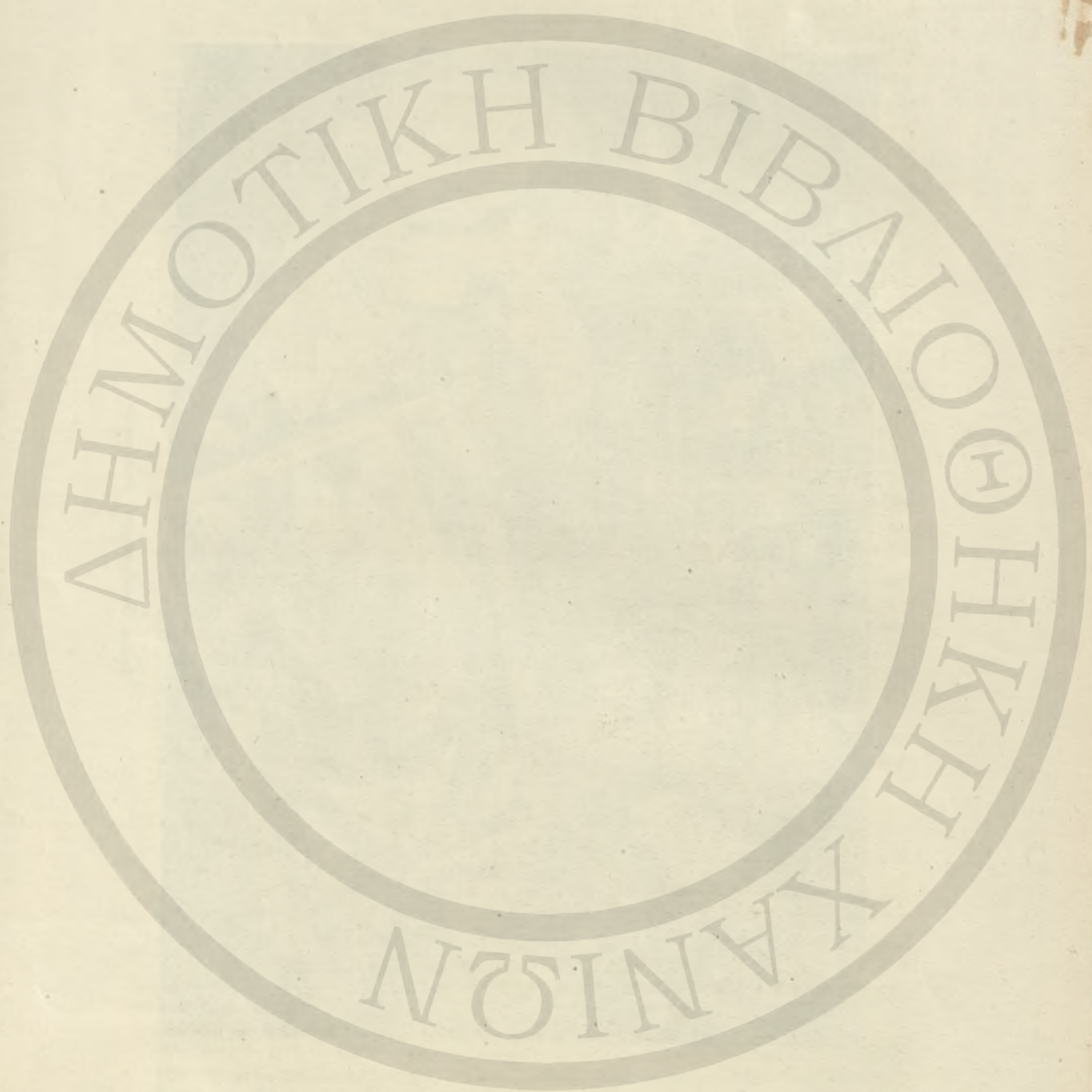
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

6. ΓΕΝΙΚΑ ΔΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1943

Μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἡρακλείου κατὰ τὸ 1942, αἱ ἀνωμαλῖαι καὶ ταραχαὶ ἐξηκολούθησαν ζωηρότεραι μὲν ἐκεῖ, ὀλιγώτερον δὲ κάπως εἰς τὸν Νομὸν Χανίων. Μειονωμένα βέβαια γεγονότα, συλλήψεις πολιτῶν διὰ κατοχὴν ὄπλων, διὰ σαμποτάζ, διὰ περιθάλψιν ἀγγλων, διὰ κλοπὰς καὶ ἀφαιρέσεις στρατιωτικῶν εἰδῶν ἀπὸ γερμανικὰς ἀποθήκας καὶ τὰ τοιαῦτα δὲν ἔλειπον καὶ ἀπὸ τὸν νομὸν Χανίων.

«Αφιξίς Προβυπουγιού Τσολάκογλου.

νίων, τὰ ὁποῖα μάλιστα ἐνίοτε πρόεκάλουν καὶ τὸν τυφεισμὸν πολλῶν πολιτῶν καὶ τὸν ἐξαφανισμὸν ὀλοκλήρων χωρίων, ἀλλὰ γεγονότα, ὅπως ὁ τυφεισμὸς ἑκατοντάδων πολιτῶν εἰς Βιάννον καὶ ἡ ἐκκένωσις ὄλων τῶν χωρίων τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς, ὅπως καὶ ἡ καταστροφή πολλῶν ἄλλων χωρίων τοῦ ἐν λόγῳ νομοῦ δὲν ἐγένοντο εἰς τὸν νομὸν Χανίων, εἰς τόσῃν ἔκτασιν. Ἀνάλογος δὲ πρὸς τὴν πανωλεθρίαν τῆς ἐπαρχίας Βιάννου ὑπῆρξε καὶ ἡ παντελής σχεδὸν καταστροφή ὄλων τῶν χωρίων τοῦ Ἄμαριου ὑπὸ τῶν γερμανῶν καὶ ἡ θανάτωσις πολλῶν ἑκατοντάδων κατοίκων τῶν ἐκεῖ χωρίων. Εἶναι περίοδος νέας ἀγρίας τρομοκρατίας διὰ τὴν Κρήτην. Οἱ γερμανοί, φοβούμενοι πάντοτε ἐπιθεσιν καὶ ἀπόβασιν ἀγγλικῶν δυνάμεων ἐν Κρήτῃ ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ἐντοπίων, ἐλύσσω καὶ ἐμαίνοντο, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον τὰς τοιαύτας ὑπονοίας τῶν ἐνίσχυε καὶ τὸ γεγονὸς τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἀνταρτικῶν ὀμάδων τῆς Κρήτης, αἱ ὁποῖαι καὶ ὄλοεν ἐπηνδροῦντο. Αἱ ἐπίδρομαὶ τῶν ἀγγλικῶν ἀεροπλάνων μετὰ ἐλληνικῶν τοιούτων ἦσαν συχνόταται κατὰ τῶν ἀεροδρομίων τῆς Κρήτης καὶ πολλαὶ ζημίαι ἐπροξενήθησαν εἰς τοὺς γερμανοὺς. Κομάντος καὶ νυκτεριναὶ ἐπιθέσεις ἐκ μέρους τῶν ἀγγλῶν καὶ ἐλλήνων δὲν ἔλειπον καὶ αἱ προξενούμεναι φθοραὶ εἰς τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ἦσαν σοβαρόταται. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον ἦτο, ὅτι αἱ ἀεροεπιθέσεις αὐταὶ καὶ ἡ ὄλη ἀντιστασιακὴ δρᾶσις κατὰ τοῦ κατακτητοῦ ἐπέδρων ἐνθουσιαστικῶς εἰς τὸ ἠθικὸν τοῦ πληθυσμοῦ, ἂν καὶ τὰ ἐπλήρωναν οἱ δυστυχεῖς Κρητῆς ἀκριβώτατα, ὅπως τὰ ἐπλήρωσαν, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, καὶ οἱ Βιαννῖται καὶ οἱ Ἄμαριῶται. Ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Κομάντος ὑπῆρξεν ἰδιαιτέρως μεγάλη εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος μὲ ζωνηρότατον ἐνδιαφέρον ἤκουσε καὶ τὴν κατ' Ἀπρίλιον 1944 γενομένην ἀπαγωγὴν ἀπὸ τὴν Κνωσσὸν, ἔξωθι τοῦ Ἡρακλείου, τοῦ γερμανοῦ Στρατηγοῦ Κράϊπε ὑπὸ ἐνὸς τοιούτου Κομάντος, ὁπότε ὁμοῦ καὶ πολλὰ ἐπλήρωσαν τὰ παρακείμενα χωρία καὶ λοιπὰ μέρη, εἰς θύματα καὶ λεηλασίας ὑπὸ τῆς γερμανικῆς ὀργῆς καὶ θηριωδίας. Περὶ ὄλων αὐτῶν θὰ εἰπώμεν, παρακατιόντες, ἥδη δὲ ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἐπισκόπου μας κατὰ τὸ 1943, βάσει ὧν στοιχείων ἔχομεν. Καὶ ἔχομεν δυστυχῶς ἐλάχιστα τοιαῦτα διὰ τὸ ἔτος αὐτό, διότι κατεστράφησαν ὄλα σχεδὸν ἐκ φόβου, κατὰ ἔρευνάν τινα ὑπὸ γερμανῶν εἰς οἰκίαν, ἐν ἧ ἐφυλάσσοντο τὰ σχετικὰ ἔγγραφα.

7. ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ 1943

Ἐπειδὴ, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, βαρυσήμαντα γεγονότα ἐξετυλίχθησαν ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ ἔτος 1943, ὁ ἐπίσκοπος οὐδαμῶς ὑστέρησε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, εἰς καταλλήλους ἐνεργείας, ὥστε νὰ γλυκαίνῃ πάντοτε τὸν πόνον καὶ τὴν ὀδύνην τῶν ἀναξιοπαθούτων, φυλακισομένων, τυφειζομένων καὶ ἄλλως πως βασανισομένων, αὐ-

τῶν τε καὶ τῶν οἰκογενειῶν των. Ἐὰν ὅμως εἶχέ τις πρόχειρον τὴν σχετικὴν ἀλληλογραφίαν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο πρὸς τὸν ἐπίσκοπον, τῶν καταδιωκομένων ὑπὸ τῶν γερμανῶν καὶ τῶν συγγενῶν των, ὡς καὶ τῶν ὅπωςδήποτε κατατρεχομένων, θὰ ἀπετέλει ὀλόκληρον τόμον, πλὴν ἀτυχῶς κατεστράφησαν πάντα τὰ εἰς Χανιά ἀναφερόμενα ἔγγραφα, δι' ὃ καὶ θὰ ἐκθέσωμεν μόνον ὀλίγατινὰ ἐξ ἔγγράφων, τὰ ὅποια ἔχομεν ἀπὸ ἄλλας Ἐπισκοπᾶς τῆς Κρήτης.

8. ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΒΙΑΝΝΟΥ

Ἡ κατάστασις εἰς τὸν Νομὸν Ἡρακλείου ἦτο πάντοτε ἀνήσυχος καὶ τεταραγμένη. Ἀνταρτικαὶ ὀμάδες ἐκινουῦντο ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ οὐχὶ σπανίως ἐπετίθεντο κατὰ γερμανικῶν φυλακίων. Πολλοὶ γερμανοὶ στρατιῶται ἐφονεύοντο ἢ ἠχμαλωτίζοντο ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν. Ὁ πόθος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν κρητῶν ὠγκοῦτο καὶ ηὔξανε καθ' ἑκάστην, καὶ διὰ τοῦτο εἰς ὄλην σχεδὸν τὴν Κρήτην ἤρχισαν νὰ ἐμφανίζωνται κρούσματα ἐπιθέσεων ἐλλήνων πολεμιστῶν κατὰ γερμανικῶν μεμονωμένων φρουρῶν. Τὰς τοιαύτας πατριωτικὰς πράξεις ἐπλήρωσε βέβαια μὲ τὸ αἷμά του καὶ τὰ βάσανά του βραδύτερον ὁ πληθυσμὸς, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄλλως, διότι δὲν ἔπρεπε νὰ μὲνη ἡσυχος καὶ ἀμέριμος ὁ γερμανὸς κατακτητὴς διὰ λόγους στρατιωτικούς. Ἐν τοιοῦτο περιστάτικόν εἶναι καὶ τὸ τῆς Βιάννου, τοῦ ὁποίου λαμβάνομεν ἀμυδρὰν ἰδέαν ἀπὸ σχετικὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐπισκόπου Πέτρας πρὸς τὸν Κυδωνίας, τὴν ὁποίαν καὶ παραθέτομεν κατωτέρω, ἐπιφυλασσόμενοι ν' ἀσχοληθῶμεν ἐκτενέστερον ἀλλαχοῦ μὲ τὴν φοβερὰν ἐκείνην καταστροφὴν τῆς Βιάννου :

† Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΠΕΤΡΑΣ

Νεάπολις τῆ 15.10.43

*Ἀγαπητέ μοι ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,
Ἅγιε Κυδωνίας, Κύριε Ἀγαθάγγελε,*

Δὲν ἐνδιατρίβω εἰς τὰ τῆς ριποκινδόνου ἀποστολῆς μου, διότι θὰ ἐμάθετε σχετικῶς παρὰ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, διαφωτίζει δὲ κάπως καὶ τὸ συνημμένον ἀντίγραφον.

Πάντως καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἀναστολῆς τῆς περαιτέρω μετοικεσίας τῶν κατοίκων τῶν ἐκκενωθέντων ἤδη χωρίων Βιάννου εἶναι ζωτικώτατον, καὶ πρέπει νὰ ἐπιμείνωμεν. Ἄν ἐπρόκειτο νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς ζώνη ἐπιχειρήσεων τὰ ἐκκενωθέντα χωρία, πρὸς καταδίωξιν τῶν ἀνταρτῶν. Θὰ ὑπῆρχεν ἰσως δικαιολογία ἀπὸ γερμανικῆς πλευρᾶς. Ἡδὲ ὅμως οἱ ἀντάρται ἀπεμακρύνθησαν ἐκεῖθεν, οὐδὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν μὲ αὐτοὺς οἱ γερμανοὶ ἐκεῖ. *Δι' ὃ εἶναι ἔργον ὑπερτάτης φιλανθρωπίας, νὰ μὴ ἐξέλθωσι τῶν ὄριων τῆς Βιάννου οἱ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι,* καθὼς γράφω, καὶ εἰς τὸν κ. Ὑπουργόν, καὶ ἀρκοῦμαι εἰς αὐτά.

Ἐβράδυνα ὀλίγον, ἀλλ' ἐπανήλθον συντετριμμένος ἐκ τοῦ παρ' ἐλπίδα πολυήμερου ταξιδίου μου. Ἐν Βιάννῳ διέμεινα 10 ἡμέρας. Μεταξὺ τῶν τεθλιμμένων καὶ τῶν προχείρως τεθαμμένων, ὥστε ἡ ἀτμόσφαιρα νὰ εἶναι πνιγηρὰ ἐκ τῆς πτωμαΐνης, ἔμεινα 3 ἡμέρας, ἐν μέσῳ τῶν θρήνων καὶ τῶν στεναγμῶν, παρηγορῶν καὶ ποικιλοτρόπως ἀνακουφίζων, ὥστε νὰ εὐχαριστηθοῦν καὶ αὐτοὶ καὶ νὰ ἐπαναπαύσω καὶ τὴν συνειδησίν μου.

Ἡ ὀδύνη ἦτο ἀπερίγραπτος καὶ ὁ κόπος ἀνώτερος τῶν δυνάμεων. Ἐκινήθησαν πᾶσαι αἱ Ἀρχαί, ὁ Δ.Ε.Σ., ὁ Ε.Ο.Χ.Α. Ἡρακλείου καὶ ὁ Ἰδιόκοός μας, οἱ Σύλλογοι Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων Ἡρακλείου καὶ Νεαπόλεως καὶ πάντες οἱ φιλόανθρωποι, ὥστε ὑπογλυκαίνονται αἱ πικρὰ καὶ μετριάζεται, κατὰ τὸ δυνατόν, ἡ ὀδύνη τῶν δεινοπαθούτων.

Εἰς Ἡράκλειον ἐπέστρεψα τὴν 4ην ἀρξαμένου καὶ τὴν 8ην ἐπανήλθον εἰς τὰ ἴδια.

* Ἀδελφός ἐν Χῶ Πρόθυμος

† Ὁ Πέτρος Διονύσιος

9. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΔΕΙΑΝ ΕΠΑΝΟΔΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΚΡΗΤΗΣ κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΙΝΟΥ κ. ΕΥΔΟΚΙΜΟΝ

Κατὰ τὰ τέλη Ἰανουαρίου τοῦ 1944 ἀποστέλλεται τὸ κάτωθι ἔγγραφον τῆς Διοικήσεως τοῦ Φρουρίου Κρήτης πρὸς τὴν Ἱερὰν Ἐπισκοπὴν Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου :

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΤΟΥ ΦΡΟΥΡΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Μ.Υ. ΑΖ. 225

31 Ἰανουαρίου 1944

Περίληψις: Μητροπολίτης Μαρκάκης καὶ Ἐπίσκοπος Συκελάκης
Σχετικῶς: Ἐγγραφον ἀπὸ ἐκεῖ ἀπὸ 22.12.43.

Πρὸς τὴν Ἱερὰν Ἐπισκοπὴν Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Κατόπιν τῆς ὑποβληθείσης αἰτήσεώς σας, ἀπὸ 22.12.43, ἐπιτρέπεται εἰς τὸν Μητροπολίτην Βασιλείον Μαρκάκην ἐξ Ἡρακλείου καὶ τὸν Ἐπίσκοπον Εὐδόκιμον Συκελάκην ἐκ Καστελλίου Κισάμου, ἡ ἐπάνοδος εἰς Κρήτην.

Ἀμφότεροι δύνανται νὰ ὑποβάλουν αἰτήσεις ταξιδίου εἰς τὸ γραφεῖον ἐλέγχου ΙΥΒ καὶ ΟΚΗ τῶν Ἀθηνῶν, αἱ ὁποῖαι τότε θὰ ἐγκριθοῦν ἀπὸ ἐδῶ.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Φρουρίου Κρήτης

Ὁ Ἀρχηγός τοῦ Ἐπιτελείου

ἀ. α. (Ἵπογραφή)

Μ. Υ. Σύμβουλος

Ἐξ αὐτοῦ καταφαίνονται δύο τινά, ὅτι οἱ περὶ οὗ πρόκειται Ἀνώτεροι τῆς Κρήτης Κληρικοὶ ἦσαν ἐκτοπισμένοι ἀλλαχοῦ, ἐν Ἀθῆναις ἐπὶ τοῦ προκειμένου, καὶ ὅτι ἐπετράπη ἤδη ἡ ἐπάνοδος αὐτῶν εἰς τὰς ἐδρας τῶν. Καὶ διὰ μὲν τὸν Ἐπίσκοπον Κισάμου καὶ Σελίνου

Εὐδόκιμον, εἶπομεν ἀνωτέρω σχετικῶς, εἰς δὲ τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Κρήτης Βασίλειον ἀπεδίδετο ἡ κατηγορία, ὅτι συνέλεγεν ἐράνους ὑπὲρ τῶν θυμάτων τῆς γερμανικῆς θηριώδους, ὅτι περιέθαλπε πρόσωπα ὑποπτα εἰς τὰ Στρατεύματα τῆς γερμανικῆς Κατοχῆς, ὅτι ἦτο ἀγγλόφιλος κ. λ. π.

ΙΟ. ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΑΛΛΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ 1944

Εἰσερχόμεθα ἤδη εἰς τὸ ἔτος 1944 καὶ τὰ δεινὰ τοῦ πληθυσμοῦ ἐξακολουθοῦν, κάτω ἀπὸ τὸ πέλμα τῆς γερμανικῆς τυραννίας. Ἐλπίδες ὅμως, ὄνειρα καὶ ἐθνικαὶ παρηγορίαι παντοῦ διαφαίνονται. Ἦδη ὁ ἐθνικὸς ὀρίζων αἰθριάζει καὶ τὸ γερμανικὸν θηρίον σφαδάζει. Πλὴν ἔχει δυστυχῶς ἀκόμη μέσα του πολλὰς δυνάμεις, καὶ μέσα στοὺς σφαιδασμούς του αὐτοῦς, παρασύρει εἰς τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν καταστροφὴν καὶ ἄτομα καὶ ομάδας ἀτόμων, καὶ χωρὶα ὀλόκληρα, καὶ διαμερίσματα μεγάλης ἐκτάσεως. Δι' ὃ καὶ αἱ προσπάθειαι καὶ ἐνέργειαι τοῦ ἐπισκόπου ὁσημέραι πυκνώνονται καὶ ἐντείνονται, αἱ δὲ τάλαιπωρίαὶ του κάθε ἡμέραν γίνονται καὶ περισσότεραι. Ἀρχίζει μάλιστα νὰ ἐξαντληθῆται οὗτος σωματικῶς, διότι, ἐνῶ μέχρι σήμερον οὐδέποτε παρουσιάζετο κουρασμένος ἢ ἀνήμπορος, τώρα συχνά, μὲ τὰς καθημερινὰς σχεδὸν ὁδοιπορίας καὶ μακρινὰς διαδρομάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν ἔλλείπουν ποτὲ καὶ ἰσχυρόταται ψυχικαὶ συγκινήσεις, παρουσιάζει συμπτώματα ἐξασθενήσεως, ὑφιστάμενος κάματον, καὶ μᾶλλον ὄχι ἀπλῆν κόπωσιν, ἀλλὰ ὑπερκόπωσιν. Καὶ τὸ πρᾶγμα ἦτο πολὺ φυσικόν, διότι εἶταν ἓνας ἄνθρωπος ὑπερεβδομηκοντούτης, τὴν μὲν ἡμέραν συνεχῶς τρέχῃ μετ' ἀναλόγου πρὸς τὰς περιστάσεις ἀγωνίας, τὴν δὲ νύκτα εἰλάχιστα ἢ οὐδόλως εὐρίσκη ὕπνον, ἀναστρεφόμενος μὲ τὰ ζητήματα τῆς ἡμέρας, τῶν ὁποίων ἢ λύσις ἦτο, πάντοτε σχεδόν, δυσκολωτάτη, ἂν μὴ καὶ ἀδύνατος, ἢ δὲ ἀποστολὴ του λεπιοτάτη, ὅσον καὶ ἐν πολλοῖς ἐπικίνδυνος, ἀφορῶσα, ἐν τούτοις, τὸ καλὸν τοῦ ἔθνους του καὶ τὴν ζωὴν τόσον ἀνθρώπων, πῶς εἶναι δυνατὸν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς νὰ μὴ καταβληθῆ σωματικῶς καὶ νὰ μὴ συντριβῆ ψυχικῶς; Ἄς προστεθῆ καὶ τὸ ὅτι ὁ ἐπίσκοπος αὐτὸς τὰ πάντα ἠθέλε καὶ θέλει νὰ τὰ μετρᾷ μὲ τὸ ἰδικόν του μέτρον, καὶ νὰ τὰ κρίνῃ μὲ τὴν ἰδικήν του κρίσιν, οὐδαμῶθεν ἐπηρεαζόμενος καὶ οὐδαμῶθεν παρασυρόμενος, διότι ἐπιθυμεῖ πάντοτε, καὶ τὸ κατορθώνει νὰ ἀποφασίξῃ ἀνεπηρεάστως, μακρὰν ἀπὸ προσωπικὰς ἐπιρροάς, μακρὰν ἀπὸ κομματικὰς ἀντιλήψεις, ὡς καὶ μακρὰν ἀπὸ φιλικὰς δῆθεν ἐπεμβάσεις καὶ καθοδηγήσεις. Ἡ κάθε του ἐνέργεια καὶ ἡ κάθε του ἀπόφασις φέρει ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀντικειμενικότητος. Ἀγαπᾷ, καὶ λέγει πάντοτε τὴν ἀλήθειαν πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω, ὅσον πικρὰ καὶ ἂν φαίνεται εἰς τὸν συζητητὴν του, δι' ὃ καὶ συχνότατα λέγει ὡς ἐφ' ὅδον τῶν συζητήσεών του τούτων, «φίλος μὲν Πλάτων, φιλότατη δ' ἡ ἀλήθεια». Ὅλα αὐτὰ κουράζου, καὶ κατ' ἀκολουθίαν, καὶ ὁ ἐνεργῶν

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κρήτης
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

σύμφωνα με αυτά κουράζεται, εξαντλείται σωματικῶς, καταπονείται και καταβάλλεται. Δι' ὃ και δεικαιολογημένως παρουσιάζει ἤδη ὁ ἐπίσκοπος σωματικὴν τινα ἐξάντλησιν, χωρὶς ὅμως και νὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ τοῦτο εἰς τὴν συνέχισιν τῶν πατριωτικῶν ἐνεργειῶν του, εἰς τὰς ὁποίας και ἐπανερχόμεθα.

Και κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐξηκολούθουν, ὡς εἶναι φυσικόν, αἱ καταδυναστεύσεις τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπομένως και αἱ ἀνάλογοι ἐνέργειαι τοῦ ἐπισκόπου, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰς μόνον ἀναφέρομεν, παραλειπομένων πλείστων ὅσων ὁμοίων και συναφῶν περιπτώσεων.

Οὕτω, τὴν 5.2.44 μετέβη ὁ Ἐπίσκοπος εἰς Κράϊς Κομμανταντούρ, κατόπιν παρακλήσεως τοῦ προέδρου τῆς Κοινότητος Κοντομαρὶ Κυδωνίας Θεμιστοκλέους Μιχελάκη, διότι εἶχε κοπῆ γερμανικὸν καλῶδιον ἀπὸ ἀγνώστους εἰς Πύργον Ψηλόνερον, παρακείμενον χωρίον, και αἱ γερμανικαὶ Ἀρχαὶ εἶχον ἐπιβάλει πρόστιμον εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Κοντομαρὶ δώδεκα ἑκατομμυρίων δραχμῶν, πλὴν οὐδὲν κατωρθώθη, διότι οἱ γερμανοὶ τότε ἦσαν ἐξηγριωμένοι μετὰ τοὺς κατοίκους τῆς περιφερείας ἐκείνης, διὰ τὰ πολλά των σαμποτάζ.

Τὴν 11.2.44 και περὶ ὥραν 2 μ. μ. παρουσιάσθησαν ἐνώπιον τοῦ ἐπισκόπου ἅλασαι αἱ γυναῖκες τοῦ Ἀλικιανοῦ, ὅλαι μανροφορεμέναι, διότι τὸ χωρίον των εἶχε καταστραφῆ ἐκ θεμελίων ὑπὸ τῶν γερμανῶν, και τῶν περισσοτέρων οἱ σύζυγοι, οἱ ἀδελφοὶ και τὰ τέκνα εἶχον τυφεκισθῆ ὑπ' αὐτῶν, ὡς ἀντίποινα διὰ τὴν ἡρωϊκὴν των ἀντίστασιν κατὰ τοῦ κατακτητοῦ. Ἐπίσης συνεκεντρώθησαν και ἄλλαι γυναῖκες ἀπὸ τὸν Φουρνέ, τὰ Μεσκλά και τοὺς Λάκκους Κυδωνίας κλαίουσαι και ὀδυρόμεναι, διότι τὴν παρελθούσαν νύκτα, πρὸς τὰ ἐξημερώματα, γερμανικὴ ἀστυνομία περιεκύκλωσε τὰ χωρία των και συνέλαβεν ὅλους τοὺς ἐπιζῶντας ἔτι ἄρρενας οἰκείους των, ἡλικίας ἀπὸ δώδεκα ἐτῶν και ἄνω, τοὺς ὁποίους και μετέφερον εἰς Ἀγυιάν. Μάλιστα ἐφρονεύθη τότε ὑπὸ τῶν γερμανῶν εἰς ἐντὸς τοῦ χωρίου Φουρνέ και δύο ἔτεροι ἐκτὸς τοῦ αὐτοῦ χωρίου. Αἱ γυναῖκες αὐταὶ διετέλουν τότε ἐν ἐξάλλῃ καταστάσει και εἰς τελείαν ἀπόγνωσιν. Ὁ ἐπίσκοπος ἐτέθη ἀμέσως εἰς ἐνέργειαν και, μετὰ πολλὰ τρεξίματα και περιπετείας εἰς τὰς διαφόρους γερμανικὰς ἀστυνομίας, στρατιωτικὰς και τὴν μυστικὴν τοιαύτην, κατόρθωσε νὰ μάθῃ, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ αὐτοβούλου ἐνεργείας τοῦ ἐκεῖ γερμανοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ τῆς περιφερείας, τοῦ ἐδόθη δὲ ἡ ὑπόσχεσις, ὅτι ὅλοι οἱ συλληφθέντες Ἕλληνες, ἀφοῦ ἐξετασθοῦν και ἐλεγχθοῦν αἱ ταυτότητές των, θὰ ἀπολυθοῦν. Φαίνεται, ὅτι ἐζητεῖτο νὰ ἀνευρεθῆ κάποιος ἰδικὸς των, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐξαφανισθῆ και δραπετεύσει μετὰ ἀγγλικὸν ἀεροπλάνον, τὸ ὁποῖόν ὅμως εἶχε καταπέσει ἐκεῖ κάπου. Ἄς ἀναμετρήσῃ ὅμως πᾶς τις τὴν ἀγωνίαν τῶν γυναικῶν αὐτῶν τότε, και θὰ ἐκτιμήσῃ τὴν σημασίαν και τὴν ἀξίαν τῆς ἐνεργείας αὐτῆς τοῦ ἐπισκόπου, θὰ αἰσθανθῆ δὲ συγχρόνως ἀποστροφὴν πρὸς τὰ ἀπαίσια ἐκεῖνα γερμανικὰ συστή-

ματα, νὰ κρατῆται δηλ. ὁ πληθυσμὸς εἰς διαρκῆ ἐκνευρισμὸν, ἀναστά-
τωσιν καὶ τρομοκρατίαν.

Τὴν 15.2.42 ἐγένετο ἐνέργεια ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου δι' ἄλλους συλ-
ληφθέντας ὑπὸ τῶν γερμανῶν εἰς Βάμον καὶ Λιτσάρδαν Ἀποκορώ-
νου, οἵτινες, κατόπιν τῶν προσπαθειῶν του τούτων, ἀφέθησαν ἐπίσης
ἐλεύθεροι.

Τὴν 20.3.44 μετέβη ὁ ἐπίσκοπος εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ γερμα-
νικοῦ Στρατοδικείου Βάλτερ, διότι διεδίδετο, ὅτι θὰ ἐδίδετο χάρις ἐπὶ
τῇ 25 Μαρτίου καὶ θὰ ἀπεφυλακίζοντο ἡμέτεροι κατάδικοι. Παρε-
κέλεσε τότε ὁ ἐπίσκοπος νὰ περιληφθοῦν εἰς τοὺς ἀποφυλακισθη-
σομένους καὶ ὁ ἐφημέριος Κοξαρὲ Νομοῦ Ρεθύμνης Κωνσταντῖνος
Ἀλγιζάκης, κατηγορούμενος δι' ἐπαναστατικὴν δρᾶσιν, ὁ Γεώργιος
Παλιεράκης, ἀπὸ τὸ Σπῆλι Ἁγίου Βασιλείου, κατηγορούμενος δι'
ἀπόκρυψιν γερμανικῶν εἰδῶν καὶ σαμποτάζ, (δι' ἀμφοτέρους τούτους
εἶχον παρακαλέσει τὸν ἐπίσκοπον Κυδωνίας ὁ ἐπίσκοπος Λάμπης
καὶ Σφακιῶν, διὰ μόνον δὲ τὸν δεύτερον ὁ Μιχαὴλ Πρεβελάκης,
τέως Γυμνασιάρχης καὶ Μανώλης Βογιατζάκης, καθηγητῆς), ὁ Σταῦ-
ρος Ταμπακόπουλος, κατηγορούμενος ἐπὶ συμμετοχῇ εἰς ὀργανώσεις,
καὶ οἱ Κωνσταντῖνος Χατζηδογιαννάκης καὶ Ἄννα Μπιωτάκη, ἐκ
Στερνῶν Ἀκρωτηρίου, κατηγορούμενοι ἐπὶ κατασκοπεΐα. Μετὰ τὸν
Βάλτερ μετέβη ὁ ἐπίσκοπος καὶ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀντικατασκοπεΐας
ὑπολοχαγὸν Βόρτμαν, καὶ οὕτως ἐπετεύχθη ἡ ἀποφυλάκισις καὶ τῶν
ὡς ἄνω γερμανοκρατουμένων, ἀπελευθερωθέντων μαζί με ἄλλους
κατάδικους τὴν 24.3.44, παρισταμένου καὶ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ τοῦ
τότε ὑπουργοῦ Γεν. Διοικητοῦ Κρήτης, κατὰ τὴν ἀπόλυσίν των ἀπὸ
τὰς φυλακὰς Ἀγυῖας.

Περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου τοῦ 1944 Κομάντος εἶχεν ἀπαγάγει,
ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἔξωθεν τοῦ Ἡρακλείου ἀπὸ τὴν Κνωσσὸν τὸν
γερμανὸν Στρατηγὸν τῆς 22ας τεθωρακισμένης Μεραρχίας Κράϊπε,
ὡς ἀντίποινα δὲ οἱ γερμανοὶ ἐγνωστοποίησαν, διὰ τῆς τότε ἐκδιδομέ-
νης ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν των ἐφημερίδος «Παρατηρητῆς» τῶν Χανίων,
τῆς 5.5.44, ὅτι τὰ χωρία Καμάρες, Λόχοια, Μαγαρικάρι καὶ Σακτού-
ρια μετὰ τῶν περιχώρων των, εἰς τὸν Νομὸν Ἡρακλείου κατεστράφη-
σαν καὶ ἐσβύσθησαν, ὡς καὶ ὅτι οἱ ἄνδρες τῶν περιοχῶν αὐτῶν συνελή-
φθησαν, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ἐξετοπίσθησαν εἰς ἄλλας περιο-
χάς, διότι συνειργάζοντο μετὰ τοὺς ἀντάρτας, οἵτινες ἀπήγαγον τὸν
Κράϊπε. Ὁ Νομὸς τοῦ Ἡρακλείου τότε ἐγένετο ἀνάστατος καὶ συν-
ελθὼν κατ' ἐπανάληψιν εἰς διαφόρους συσκέψεις περὶ τοῦ πρα-
κτέου, ἔκαμεν ὑπόμνημα πρὸς τὸν γερμανὸν Στρατιωτικὸν Διοικητὴν
τοῦ Φρουρίου Κρήτης. Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἀπέστειλεν ἡ Ἐκκλησία
τοῦ Ἡρακλείου πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Χανίων Ἀγαθάγγελον, διὰ νὰ τὸ
ἐπιδώσῃ, ὅπου δεῖ, καὶ ἐνεργήσῃ σχετικῶς περὶ ἐπιεικειᾶς κλπ. Πα-
ραθέτομεν τὸ κάτωθι σχετικὸν ἔγγραφον :

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἄριθ. Πρωτ. 270

Διεκπ. 140

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 29ῇ Ἀπριλίου 1944.

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας
καὶ Ἀποκορώνου κ. Ἀγαθάγγελον

Εἰς Χανιά

Θεοφιλέστατε,

Γνωστὴ θὰ εἶναι τῇ Ὑμετέρᾳ Θεοφιλίᾳ ἡ ἀπροσδόκητος αἰχμαλωσία τοῦ στρατηγοῦ Κράϊπε. Ἐξ αἰτίας ταύτης ἀπειλοῦνται σκληρὰ ἀντίποινα κατὰ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Νομοῦ, ὡς καὶ ὁ ἀξιότιμος Διοικητὴς τοῦ Φρουρίου Κρήτης ἐπανειλημμένως ἐδήλωσεν, ἔχει ἐπιδείξει νομοτάγειαν καὶ νομιμοφροσύνην, ἀξίαν πολλῆς ἐκτιμήσεως, σύσσωμος δὲ ἀποδοκιμάζει τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ στρατηγοῦ Κράϊπε ὡς πᾶξιν στρεφομένην, οὐ μόνον ἐναντίον τοῦ στρατοῦ κατοχῆς, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Ἰδίου.

Ἐγκλείστως ὧδε ἀποστέλλομεν τῇ Ὑμετέρᾳ Θεοφιλίᾳ ἔγγραφον πρὸς τὸν ἀξιότιμον Διοικητὴν τοῦ Φρουρίου καὶ παρακαλοῦμεν εὐσεβῶς Αὐτὴν, ὅπως ἐπιδώσῃ τοῦτο αὐτῷ, ποιούσα ἅμα πρεσβειαν ὑπὲρ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου.

Ἐπὶ τούτοις, ἐπικαλοῦμενοι τὰς θεοδέκτους εὐχὰς τῆς Ὑμετέρας Θεοφιλίας, διατελοῦμεν

Μετὰ σεβασμοῦ

ὁ Πρωτοσύγκελος

τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης

† Ἀρχιμ. ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΨΑΛΛΙΔΑΚΗΣ

Τὴν 30.4.44. συνελήφθη, κρυπτόμενος εἰς οἰκίαν ἐντὸς τῆς πόλεως Χανίων ὁ τέως Δήμαρχος Ν. Σκουλάς, ὅστις εἶχε καταφύγει προηγουμένως εἰς τὴν ὑπαιθρον, ἐπειδὴ ἡ γερμανικὴ ἀστυνομία τὸν εἶχε ζητήσει, διὰ νὰ τὸν συλλάβῃ. Τόσον τότε δι' αὐτὸν, ὅσον καὶ διὰ τοὺς Ἡρακλειώτας ἐκινήθη ἀμέσως ὁ ἐπίσκοπος, προβάς μάλιστα εἰς συνδυασμένον διάβημα, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν σωτηρίαν των. Πρὸς τοῦτο ἐζήτησε καὶ τὴν συνδρομὴν τοῦ τότε ὑπουργοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης Ἰωάννου Πασσαδάκη, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετέβη εἰς τὸν τότε διοικητὴν τοῦ Φρουρίου γερμανὸν στρατηγὸν Μπρώϋερ. Ἐληκολούθησε μακρὰ συνομιλία ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω ζητήματος, καὶ γενικώτερον. Εἰς παράκλησιν τότε τοῦ ἐπισκόπου νὰ ἐπιδείξῃ καὶ πάλιν ἐπιείκειαν ὁ γερμανὸς στρατηγός, ἀπήντησεν οὕτως αὐτολεξεὶ ὡς ἑξῆς; «Αὐτὸ ποῦ μοῦ ζητεῖτε, τὸ κάνω τώρα 1 1)2 ἔτος καὶ δὲν ἔβγαλα τίποτε. Ἀλλὰ καὶ νὰ ἐφαρμόσω τώρα αὐστηρότατα, τί θὰ βγῇ; Ἀλλὰ καὶ πάλιν θὰ δοῦμε. Θὰ σκεφθῶ, διότι καὶ πρέπει καὶ τώρα νὰ κάμω...». Διὰ τὸν Νικόλαον Σκουλᾶν εἰδικῶς εἶπεν, ὅτι θὰ ἐξετάσῃ τὸ ζήτημά του. Ὁ ἐπίσκοπος κατόπιν ἐζήτησε καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Σόντερφύρερ Δρ. Μάϋερχόφερ, ὅστις τοῦ εἶπεν, ὅτι δέον νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι πράγματι, ὡς ὑπεστήριξεν ὁ ἐπίσκοπος, ὁ Σκουλάς προσήρχετο νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν Ὑπουργὸν

Γενικὸν Διοικητὴν, ὅταν συνελήφθη ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς, διότι τοιαύτη δικαιολογία εἶχε προβληθῆ. Καὶ ὁ ἐπίσκοπος εἶπε τότε, ὅτι αὐτὸ εἶναι αὐταπόδεικτον, διότι, σύμφωνα μὲ πρόσφατον προκήρυξιν τοῦ Ὑπουργοῦ περὶ ἀμνηστίας, καθ' ἣν πᾶς διωκόμενος θὰ ἡμνηστεύετο, ἐφ' ὅσον παρουσιάζετο ἐνώπιον τῶν Ἀρχῶν, μέχρι τῆς 30.4.44, ἐνήργησε καὶ ὁ Σκουλάς, ἐλθὼν ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν ταύτην, ἵνα παρουσιασθῆ κανονικῶς εἰς τὰς Ἀρχάς. Πρὶν ὅμως προφθάσῃ νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὸν Ὑπουργὸν Γενικὸν Διοικητὴν, συνελήφθη ὑπὸ τῆς γερμανικῆς Ἀστυνομίας εἰς τὸ σπίτι τοῦ κουρέως, Ἰ. Κακαβέλα, ὅπου κατηθύνθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἵνα ξυρισθῆ καὶ κόψῃ τὰ μαλλιά του, ὥστε νὰ ἔχῃ ἐπιμελεστέραν ἐμφάνισιν, ἐφ' ὅσον εὐρίσκετο ἤδη εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο νὰ παρουσιασθῆ. Ὁ Μάϊερχόφερ εἶπε τότε, ὅτι ἐὰν ἀποδειχθοῦν αὐτὰ καὶ ὅτι ἤρχετο ἐμπροθέσμως (30.4.44), διὰ νὰ παρουσιασθῆ, θὰ ἦτο εὐκολον κατόπιν νὰ ἀποφυλακισθῆ ἀπὸ τὴν Ἀγυιὰν ὁ Σκουλάς, Ὁ ἐπίσκοπος μετὰ ταῦτα παρεκάλεσε τὸν ὑπουργὸν Ἰ. Πασσαδάκην νὰ ἀναφέρῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὸ Φρούριον, ὅτι ἐγνώριζε πράγματι, ὅτι θὰ προσήρχετο πρὸς αὐτὸν τότε ὁ Σκουλάς. Πράγματι ἐπανελάβε' καὶ οὗτος τὰ ἴδια ἐπιχειρήματα εἰς τὴν γερμανικὴν Ἀστυνομίαν, καὶ δὴ εἰς τὸν Διευθυντὴν τῆς Ἀντικατασκοπείας Δρ. Βόρτμαν, καὶ οὕτω κατωρθώθη νὰ ἀφεθῆ ἐλεύθερος ὁ Σκουλάς, εἰς διάστημα ὀκτὼ μόνον ἡμερῶν.

Τὴν 30.5.44 συνελήφθησαν οἱ Πέτρος Παπουτσάκης, ἐφημέριος Κάμπων Κυδωνίας, Νικόλαος Ἀθουσάκης καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου Κάμπων, ὡς συνεργοὶ καὶ ἐξυπηρετοῦντες ἀντάρτας. Ὁ ἐπίσκοπος προέβη τότε εἰς ἀνάλογα διαβήματα, καὶ ὁ μὲν Ἰερεὺς Παπουτσάκης, κατόπιν πολλῶν προσπαθειῶν, ἀφέθη συντόμως ἐλεύθερος, ὁ δὲ Ἀθουσάκης καὶ λοιποὶ ἀπεφυλακίσθησαν βραδύτερον.

Ὁ ἐπίσκοπος ἐνδιεφέρθη ἐπίσης θερμοτάτα καὶ διὰ τὸν Ἡγούμενον, τοὺς Συμβούλους καὶ τοὺς ἄλλους ἀδελφοὺς τῆς Ἰ. Μονῆς Τοπλοῦ Σητείας, διὰ τοὺς ὁποίους προέβη εἰς ἐντόνους ἐνεργείας, πλὴν δυστυχῶς ὁ Ἡγούμενος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεδίδετο ἐπιμόνως ἡ κατηγορία περιθάλψεως ἄγγλων, ἐξετελέσθη. Παραθέτομεν σχετικὸν ἔγγραφον τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἰερῶς καὶ Σητείας Φιλοθέου :

Ἐν Μονῇ Τοπλοῦ 19.7.1944

Θεοφιλέστατε ἐν Χριστῷ δις Ἀδελφέ,

Ἄφ' ὅτου σὰς ἔγραψα τὴν τελευταίαν μου ἐπιστολήν, εὐρίσκομαι εἰς τὴν Ἰ. Μονῇ Τοπλοῦ, ἀπ' ὅπου ὀρμώμενος κατὰ διαλείμματα ἐπισκέπτομαι τὰ περίξ χωρία. Κυρίως ὅμως μένω ἐδῶ, καὶ θὰ πρέιη νὰ μένω ἐπὶ πολὺ, διότι ἐκ τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως ἐκ τῶν γνωστῶν τῆ Ὑμετέρᾳ Ἀγάπῃ γεγονότων, δὲν ἔχει μείνει παρὰ εἰς ἑβδομηκοντούτης ἱερομόναχος, μετὰ τοῦ ὁποῖου συνεργαζόμενος, προσπαθῶ νὰ συγκρατήσω τὴν κατάστασιν, διὰ νὰ μὴ διαλυθῆ τελείως τὸν Ἱερὸν Μοναστήριον.

Ἐκτὸς τοῦ Ἡγουμένου κρατοῦνται ἀπὸ 15θήμερου καὶ πλέον καὶ

οἱ δύο Σύμβουλοι τῆς Μονῆς, Εὐμένιος Στρατάκης καὶ Καλλίνικος Γιαπαθανασάκης, ὑποθέτω δὲ, ὅτι θὰ εὐρίσκωνται ἤδη καὶ οὗτοι εἰς Χανιά.

Παρακαλῶ, εἰς τὰς ἐνεργείας σας λάβετε φροντίδα καὶ περὶ αὐτῶν.
Ἡ Ἐπαρχία Σᾶς εὐγνωμονεῖ διὰ τὰς πατρικὰς ἐνεργείας Σας, ὑπὲρ τῶν κρατουμένων ἐν γένει, καὶ εὐχεται μαζί μου ἀδιάπτωτον ὑγίαν πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν καλῶν ἀγῶνων Σας.

Μετ' ἀδελφικῶν ἀσπασμῶν

† Ὁ Ἱεράς καὶ Σητείας ΦΙΛΟΘΕΟΣ

Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐπισκόπου διὰ κάθε ζήτημα εἶχεν, ὅπως καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, δημιουργήσει περὶ τὸ ὄνομά του φήμην προστάτου παντὸς καταδυναστευομένου. Ὡς ἐκ τούτου ὅλοι προσέφευγον καὶ ἀπηυθύνοντο πρὸς αὐτὸν διὰ τὰ ζητήματά των, πρὸ παντὸς, διὰ ἐπρόκειτο περὶ κινδύνου, λόγῳ συλλήψεως ὑπὸ τῶν γερμανῶν. Σχετικαὶ αἰτήσεις καὶ ἔγγραφα ἀπεστάλησαν κατὰ χιλιάδας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὸν ἐπίσκοπον, τῶν ὁποίων βεβαίως ἢ καταχώρισις ἐνταῦθα καθίσταται ἀδύνατος. Ὡς ἐκ τούτου καὶ ἀρκούμεθα, δημοσιεύοντες ἐξ αὐτῶν, κατόπιν τυχαίας ἐπιλογῆς, δύο μόνον ἐπιστολάς, ἐχούσας ὡς ἀκολούθως :

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἄριθ. Πρωτ. 438

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 10ῃ Ἰουλίου 1944

Διεκπ. 235

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Κύριον Ἀγαθάγγελον

Χανιά

Θεοφιλέστατε,

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν τῇ Ἑμετέρᾳ Θεοφιλίᾳ, ὅτι ὁ εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Ἀγυῖας κρατούμενος Ἱερομόναχος Ἀγαθάγγελος Στρατάκης, ἐφημέριος Καλεσσῶν Μαλεβουζίου, πάσχει ἐκ χρονίων ρευματισμῶν, ἕνεκα τῶν ὁποίων εὐρίσκεται κλινῆρης εἰς τὰς φυλακὰς.

Παρακαλοῦμεν τὴν Ἑμετέραν Θεοφιλίαν, ὅπως εὐαρεστουμένη παρακαλέσῃ τὸν Ἀξιότιμον Δικαιητὴν τοῦ Φρουρίου Κρήτης, στρατηγὸν Μύλλερ, διὰ τὴν ταχύτεραν ἀπόλυσιν αὐτοῦ.

Μετὰ σεβασμοῦ

ὁ Πρωτοσύγκελος

τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Κρήτης

† Ἀρχιμ. ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΨΑΛΛΙΔΑΚΗΣ

Ρέθυμνον 28.9.44

Θεοφιλέστατε, κ. Γεν. Διοικητὰ Κρήτης

Κατόπιν τοῦ κατὰ τὴν 16.9.44 τυφεκισμοῦ 15 κατοίκων τοῦ χωρίου Σακτούρια Ἁγίου Βασιλείου, ἐπιζοῦν εἰς τὰς φυλακὰς Ἀγυῖας

8 ἀκόμη ἐκ τῶν ἀπό τῆς 2 Μαΐου ἐ.ε. γερμανοκρατηθέντων ἐκεῖθεν. Ἔργον ἐπειγούσης φιλανθρωπίας θὰ ἦτο ἡ ἀμεσος ἀπόλυσις τῶν ὑπολειμμάτων αὐτῶν, πάντων ἀθῶν, ὡς εἶμαι εἰς θέσιν νὰ σὰς βεβαιώσω.

Δι' ὃ καὶ παρακαλῶ θερμῶς ὑμετέραν παρέμβασιν.

Οἱ κρατούμενοι: Ἐμμ. Ἰ. Ἀνυφαντάκης, Ἀντ. Ἐ. Ἀνυφαντάκης, Κωνστ. Ἐ. Μακρυμανωλάκης, Νικ. Γ. Μακρυμανωλάκης, Μιχ. Ἰ. Ταβερναράκης, Γεώργ. Ἀντ. Μελισσινάκης, Γεώργ. Νικ. Μελισσινάκης καὶ Νικ. Εὐσαγγ. Τζαγκαράκης, κάτοικοι Σακτουρίων.

Εὐσεβὲς τέκνον ἐν Χριστῷ Ὑμῶν

ΚΩΝΣΤ. Γ. Π. ΣΚΟΥΡΙΤΗΣ

Διευθυντὴς Ἐρεδρωταμείου Ρεθύμνης

Ι Ι. ΔΥΣΚΟΛΟΙ ΣΤΙΓΜΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΣ

Ὑπῆρχον ὁμως καὶ στιγμαὶ, ποῦ ἤρχετο ὁ ἐπίσκοπος εἰς δύσκολον θέσιν ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν, ὡς πολλάκις ἐλέχθη, δοκιμάζων περισσὴν πικρίαν καὶ στενοχωρίαν, ἕως οὔτου ἤθελε παρακάμψει λίαν εὐστροφῶς τὰς δυσκόλους ἐκείνας περιστάσεις. Οὕτω κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1944 ὁ στρατηγὸς Μπρῶυερ προσεκάλεσε τὸν ἐπίσκοπον, τὸν νομάρχην, τὸν γενικὸν γραμματέα τῆς Γενικῆς Διοικήσεως καὶ τὸν Ἀνώτερον Διοικητὴν τῆς Χωροκῆς Χανίων, ἀπουσιάζοντος τοῦ ὑπουργοῦ εἰς Ἀθήνας, καὶ ἀφοῦ τῶν ἀνέγνωσε τὸ δελτίον τῶν πολεμικῶν εἰδήσεων τῆς ἡμέρας, δεικνύων ἐπὶ τινος χάριτος, εἶπε πρὸς αὐτούς: «Ἴδού, κατελήφθη ὑπὸ τῶν γερμανῶν καὶ ἡ Σάμος, καὶ ἡ Νάξος..., οὕτω δὲ δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἐλπίς διὰ τοὺς ἀντιπάλους μας νὰ κατέλθωσιν εἰς τὰ Βαλκάνια, καὶ ἐπομένως τὸ καθήκόν σας εἶναι νὰ διαφωτίσετε τὸν πληθυσμὸν νὰ μὴ ὑποθάλη καὶ βοηθῇ ἄγγλους καὶ ἐπαναστάτας καὶ νὰ μὴ ἐνοχλῇ τοὺς γερμανοὺς, διότι θὰ ἀναγκασθῶ νὰ λάβω αὐστηρὰ μέτρα ἐναντίον του». Ἠξίωσε μάλιστα ὁ στρατηγὸς νὰ διαβιβασθοῦν αὐτὰ καὶ εἰς τὸν λαόν. Πλὴν ὁ Ἐπίσκοπος, παρ' ὅλα ταῦτα, εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν προέβη, οὔτε καὶ ἐξῆλθε παντάπασιν ἔξω τῆς ἔδρας του πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1944 συγκαλεῖται ἐν Χανίοις ὑπὸ τοῦ νέου γερμανοῦ στρατηγοῦ Μύλλερ, Διοικητοῦ τοῦ Φρουρίου Κρήτης, μεγάλον συνέδριον, εἰς ὃ μετέσχον ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐπίσκοποι Κρήτης, ὅλοι οἱ νομάρχαι καὶ ἄλλοι ἀνώτατοι πολιτικοὶ ἀξιωματοῦχοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐζητήθη, νὰ διαφωτίσῃ ἕκαστος, ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀρμοδιότητος καὶ τῆς ἐπιρροῆς του τὸν λαόν, ὥστε νὰ ταχθῇ ἀνεπιφυλάκτως οὗτος κατὰ τῶν συμμοριτῶν καὶ τῶν ἄλλων κακοποιῶν, ὅπως τοὺς ἀπεκάλουν οἱ γερμανοὶ. Ὁ ἐπίσκοπος καὶ πάλιν εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν προέβη, ἀφήνων τὸν καιρὸν νὰ περνᾷ, ἀντιθέτως μάλιστα εἰς ἰδιαιτέρας του συνομιλίας, μὲ διαφόρους παράγοντας, ἔλεγε καὶ διεκέρυττεν, ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς ἀπελευθερώσεως πλησιάζει, καὶ ὅτι γρήγορα θὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς Κατοχῆς, χρειάζεται ὁμως προσοχὴ καὶ ὑπομονή, ἕως οὔτου ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁμως

ὁ νέος οὗτος στρατιωτικὸς Διοικητὴς Μύλλερ, ἄγριος καὶ τραχὺς, καλέσας τὸν ἐπίσκοπον εἰς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτέρου του Συμβούλου Σούλτζ, τοῦ εἰσαγγελέως Σάουμπ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτελῶν του, τὸν ἠρώτησε : «Τί ἔκαμε διὰ τὴν διαφώτισιν τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ τί ἔχει νὰ εἴπῃ ὡς ὑπεύθυνος, ποῦ εἶναι»; Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ἡ στιγμή αὐτὴ ἦτο ἀπὸ τὰς δυσκολωτέρας, ποῦ ἀντεμετώπισεν ὁ ἐπίσκοπος, ἀλλὰ παρῆλθε καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, ὅπως καὶ τόσα ἄλλα, χάρις εἰς τὴν εὐστροφίαν καὶ πολιτικὴν του δεξιότητιαν.

12. ΧΑΩΔΗΣ Ἡ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΝ ΚΡΗΤῃ

Ἡ κατάστασις ἐν τῷ Νομῷ Χανίων, καὶ γενικῶς εἰς ὅλην τὴν Κρήτην, ἦτο χαώδης τότε καὶ αὐτόχρονον ἀπελπιστικὴ. Δὲν ἤρχον τὰ δεινὰ τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, μερικὰ τῶν ὁποίων ἔχομεν ἀναφέρει ἀνωτέρω, πλεῖστα ὅσα δὲ καὶ παραλείπομεν, διότι τί πρῶτον νὰ ἀναφέρῃ κανεὶς, καὶ τί ὕστερον, καὶ ἀπὸ ποῦ νὰ ἀρχίσῃ κανεὶς, καὶ ποῦ νὰ τελειώσῃ. Ἦτο καὶ τὸ ἄλλο, ἐπειδὴ ἡ δρᾶσις τῶν ἀνταρτῶν καθίστατο ὀσημέραι ζωηροτέρα, καὶ αἱ τάξεις αὐτῶν καθημερινῶς ἐπυκνοῦντο, καὶ τὰ κρούσματα φόνων γερμανῶν στρατιωτῶν ἀπέβαινον συχνότατα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀντίποινα, πολλάκις σκληρότατα, ἦσαν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν. Ἐβλεπον πλέον καθαρὰ καὶ αὐτοὶ οἱ γερμανοὶ τὴν ἐπικειμένην ἠττάν των, καὶ διὰ τοῦτο ἐγίνοντο αἰμοχαρέστεροι, διὰ λόγους γοήτρου καὶ πρὸς συγκράτησιν τῶν πραγμάτων. Λιποταξία καὶ αἰχμαλωσίαι γερμανῶν στρατιωτῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀξιωματικῶν, ἐλάμβανον γόραν συνηθέστατα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπλήρωνεν ὅλα αὐτὰ ὁ πληθυσμὸς ἀκριβότατα. Αἱ φυλακαὶ τῆς Ἀγυῖας ὑπερεπληρώθησαν πάλιν ἀπὸ ὀμηρῶν καὶ ὑποδίκων, οἵτινες καὶ ἐξετελοῦντο ἀθρόοι, εἴτε ὡς ἀντίποινα εἴτε πρὸς τρομοκράτησιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐν τῷ μεταξύ συνέβη καὶ τὸ μεγάλο δυστύχημα, τοῦ διχασμοῦ τῶν ὀργανώσεων, αἱ ὁποῖαι περιῆλθον πλέον εἰς ὀξύτατην ἀντίθεσιν μεταξύ των. Δὲν ἔλειψαν μάλιστα ἀτυχῶς καὶ οἱ πολιτικοὶ φόνοι ἐκ μέρους τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν. Τὸ σημεῖον τοῦτο μάλιστα ἐπεδίωξαν νὰ τὸ ἐκμεταλλευθῶν οἱ γερμανοὶ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ παρηκολούθουν μετ' ἀπαθείας ἢ μᾶλλον μετὰ συμπαθείας τὴν τοιαύτην ἀλληλομαχίαν καὶ ἔριδα, προσπαθοῦντες πάντοτε, ὅσον τοὺς ἦτο δυνατόν, καὶ νὰ ἐνισχύουν τὸν ἀγῶνα τοῦτον μεταξύ τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν, διὰ νὰ προσλάβῃ οὗτος μεγαλυτέρας διαστάσεις. Οὕτως ἐνταθείσης τῆς παρεξηγήσεως μεταξύ τῶν ὀργανώσεων τούτων, τὰ πράγματα εἶχον φθάσει πλέον ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς καὶ ἐφάνη πρὸς στιγμήν, ὅτι λησμονοῦντες, καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ τὸν κοινὸν ἐχθρὸν, ἦσαν ἔτοιμοι νὰ στρέψουν ἀναφανδὸν τὰ ὄπλα ἐναντίον ἀλλήλων. Δεδομένου δέ, ὅτι εἶχον ἐξαπλωθῆ καὶ πυκνωθῆ καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν Χανίων αἱ ὀργανώσεις αὐταί, ὥστε καὶ τάγματα ὀλόκληρα τακτικοῦ στρατοῦ νὰ διατηρῆ ἑκατέρω εἰς τὰ ὄρη, ἐντὸς δὲ τῆς πόλεως νὰ δια-

θέτη πολυάριθμα μέλη, μεγάλη θὰ ἐπροξενεῖτο καταστροφή, ἐὰν ἤρχοντο εἰς σύρραξιν, ἢ ὁποῖα θ' ἀπέβαιναν αἱματηροτάτη καὶ διὰ τὰς δύο. Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ ἀγγλικὴ προπαγάνδα καὶ κατασκοπεῖα ἔδρων ἀνενοχλήτως πλέον κατὰ τῶν γερμανῶν, ὥστε καὶ τὸ τοιοῦτο νὰ ἐξαγορεύῃ αὐτοὺς κατὰ τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐπομένως τὸ ἠφαιστέιον ἦτο ἔτοιμον πρὸς ἔκρηξιν, καὶ μόνον ὁ κρατὴρ αὐτοῦ δὲν ἦτο ἀκόμη καταφανής, πρὸς ποῖον μέρος δηλ. θὰ ἐξερρηγγύετο τοῦτο. Ἡ ἐλληνικὴ πολιτικὴ Διοίκησις ἐν Κρήτῃ ἀπέβη ἐντελῶς σκιώδης, καὶ μάλιστα οὐδόλως ἀνεκτὴ, ἐκ μέρους ὠρισμένης ὀργανώσεως. Χωροφύλακες καὶ βαθμοφόροι τῆς Χωροφυλακῆς ἐφονεύοντο εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Χανίων, παρεξηγούμενοι δι' ὠρισμένας ἐνεργείας των καὶ χαρακτηριζόμενοι ὡς γερμανόφιλοι. Δι' ὃ καὶ ἡ Χωροφυλακὴ μετέπεσεν εἰς τελείαν ἀδράνειαν, τηρούσα πάντοτε, τότε, παθητικὴν στάσιν. Οὐδεμία ἀσφάλεια εἰς τὴν ζωὴν καὶ περιουσίαν τοῦ πληθυσμοῦ, τόσον εἰς τὴν ὑπαίθρου, ὅσον καὶ εἰς τὴν πόλιν τῶν Χανίων. Καὶ αἱ ἄλλαι ὅμως ὑπηρεσίαι παρέλυσαν, ἀφ' ἐνὸς μὲν, διότι οἱ ὑπάλληλοι τότε δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποζήσουν ἀπὸ τὸν μισθὸν των, καὶ ἀφ' ἑτέρου, διότι, ἀνήκοντες καὶ αὐτοὶ εἰς ὀργανώσεις, ἐτάσσοντο πάντοτε ὑπὲρ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης τοιαύτης, δι' ὃ καὶ ἀπησχολοῦντο μὲ αὐτάς, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰ ὑπαλληλικά των καθήκοντα. Ὁ πληθυσμὸς τῶν Χανίων, φοβούμενος, ὅτι, ὡς συχνὰ διεδίδετο, αἱ ἀνταρτικαὶ ὀμάδες θὰ ἐπεχείρουν αἰφνιδιασμὸν κατὰ τῶν Χανίων, ὁπότε θὰ ἐκινδύνευε νὰ σφαγῇ αὐτὸς ὀμαδικῶς ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, ἤρχισε καὶ αὐτὸς νὰ προμηθεύεται ὄπλα ὡς μέσον ἀμύνης κατὰ τῶν Γερμανῶν, ὑπερ ὅμως συντελέσει ἐπέσις εἰς τὴν θανάτωσιν πολλῶν πολιτῶν, ἀνακαλυφθέντων, ὅτι κατεῖχον ὄπλα. Ὁ πληθυσμὸς, καὶ μάλιστα ὁ λεγόμενος φιλήσυχος, καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι τὸ γενικὸν ἀποτέλεσμα τοῦ συμμαχικοῦ ἀγῶνος θὰ ἔκρινε καὶ τὴν ἡμετέραν τύχην, πᾶσα δὲ ἄλλη ἐσπευσμένη ἐνέργεια, παρ' ὅλον, πὺ δὲν δύναται τις, παρὰ νὰ τὴν ὀνομάσῃ πατριωτικὴν, ἐξέθετεν ὅμως αὐτὸν καὶ δὴ τὸν τῶν πόλεων εἰς σοβαρωτάτους κινδύνους, ἔβλεπε τὴν ὅλην αὐτὴν κατάστασιν ὡς εἰς ἄκρον στενόχωρον καὶ ἀπελπιστικὴν. Μετὰ τετραετῆ ἀπαισίαν δουλείαν, νὰ ὑπάρχῃ κίνδυνος νὰ αἱματοκυλισθῇ ἡ Κρήτη πάλιν μὲ ἀδελφικὸν αἷμα, καὶ ἐνῶ ἡ ἀπελευθέρωσις ἦτο βεβαία ἐντὸς βραχείου χρονικοῦ διαστήματος, ἡ ἐπίσπευσις τῶν πραγμάτων νὰ ἐγκυμονῇ σοβαρωτάτους κινδύνους διὰ τὸν πληθυσμὸν, τὸ τοιοῦτο ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους, ὡς ἐκτὸς πάσης λογικότητος. Δι' ὃ καὶ ἤρχισε νὰ γίνεταί κάποια κίνησις ἐν Χανίοις, κατ' ἀρχὰς ἀραιότερα, βραδύτερον ὁμῶς καὶ πυκνότερα ἀπὸ σοβαρὰ πρόσωπα ἀνοργάνωτα, ἀλλὰ καὶ ὀργανωμένα, ἐξ ὅλων τῶν πολιτικῶν ὀργανώσεων, ὥστε νὰ εὑρεθῇ τρόπος ἐξοικονομήσεως τῶν πραγμάτων, πρὸς πρόληψιν παντὸς κακοῦ.

Ὅλοι ἔσπευσαν τὰ βλέμματα τότε πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον, ὅστις μακρὰν τῶν κομμάτων καὶ τῆς πολιτικῆς, μακρὰν τῶν ὀργανώσεων καὶ πάσης φιλοδοξίας, δεδοκιμασμένος πατριώτης, ὅπως ἦτο καὶ τὸ ἀπέδειξε καθ' ὅλην τὴν κατοχὴν, θὰ ἠδύνατο, ἀσφαλῶς, μόνος αὐτός, νὰ

συγκρατήσῃ τὰ πράγματα καὶ νὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν. Τὸ τοιοῦτο εὐτυχῶς τὸ ἀντελήφθησαν ἀμέσως καὶ ἐγκαίρως ἅπαντες, αἱ ὀργανώσεις, ὁ τότε Ὑπουργὸς Γενικὸς Διοικήτης Πασσαδάκης, ὅστις καὶ ἔσπευσε καὶ νὰ παραιτηθῇ, οἱ ἄγγλοι, ἢ εἰς τὴν ὑπαιθρον Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις, καὶ εἰς τὸ τέλος, καὶ αὐτοὶ οἱ Γερμανοί, διότι ὅλοι οἱ ἀνωτέρω εἶχον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν ἐχεφροσύνην τοῦ ἐπισκόπου.

13. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ, ΩΣ ΑΠΟΛΑΥΩΝ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΠΑΝΤΑΧΘΕΝ, ΕΝΕΡΓΕΙ ΕΠΩΦΕΛΩΣ

Εἶπομεν, ὅτι αἱ συγκρούσεις μεταξὺ τῶν ἀνταρτῶν καὶ τῶν γερμανῶν δὲν ἔλειπον, μὲ ἀποτέλεσμα πολλάκις νὰ φονεύωνται ἑκατέρωθεν τινες ἢ καὶ περισσότεροι. Τοιοῦτό τι συνέβη τότε καὶ εἰς τὸν Ἀποκορώνον, παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἐκ Χανίων εἰς Ἡράκλειον, ὁπότε, φονευθέντων γερμανῶν τινῶν στρατιωτῶν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἀνταρτῶν, οἵτινες μάλιστα καὶ προέβησαν εἰς τὴν ἀνατίναξιν γεφυρῶν τινῶν, αἱ γερμανικαὶ Ἀρχαὶ ἀπηγόρευσαν τὴν συγκοινωνίαν Χανίων-Ἡρακλείου, ζήτημα ζωτικώτατον διὰ τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως Χανίων πρὸ παντός, ὁ ὁποῖος ὑπέφερεν, ἀπὸ πολὺν καιρὸν, πολὺ ἀπὸ ἀπόψεως ἐπισιτιστικῆς. Τὸ τοιοῦτο ἐστενοχώρησε πολὺ τὸν πληθυσμὸν τῶν Χανίων, δι' ὃ καὶ παρέστη ἀνάγκη νὰ τρέξῃ ὁ ἐπίσκοπος εἰς τὴν ἔδραν τῶν ἀνταρτῶν καὶ νὰ ὑποδείξῃ, ὅτι γερμανοὶ μὲν δύνανται νὰ φονεύωνται πανταχοῦ ἀλλαγῶν ὑπ' αὐτῶν, ὅπως δύνανται νὰ γίνωνται καὶ στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις πάλιν ὑπ' αὐτῶν ὁπουδήποτε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν δημοσίαν ὁδὸν Χανίων-Ἡρακλείου, καὶ ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἀποφεύγονται τοιαῦτα περιστατικά, διὰ τοῦς ἀνωτέρω λόγους καὶ χάριν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Χανίων. Ἡ πρότασις αὐτὴ τοῦ ἐπισκόπου ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὴν Μεραρχίαν τῶν ἀνταρτῶν, ὅπως γίνεται φανερὸν καὶ ἀπὸ τὸ ἐξῆς ἔγγραφον αὐτῆς, ἐν τῷ ὁποίῳ δίδονται καὶ ἄλλαι τινὲς πληροφορίαι πρὸς αὐτόν:

Ε.Λ.Α.Σ.

Ἔδρα Μεραρχίας 4.9.44

Ν ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκωρώνου

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς προχθὲς προφορικῶς ἐκφρασθείσης ἐπιθυμίας σας, ἀπέστειλα χθὲς τὸν Ἐπιτελάρχην τῆς Μεραρχίας κ. Πρώϊμον εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Που τάγματος, νὰ κανονίσῃ τὸ ζήτημα τῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας εἰς τὸ παρ' ὕμων ὑποδειχθὲν διαμέρισμα, καὶ οὕτω ἢ συγκοινωνία Χανίων—Ρεθύμνης θὰ ἐξασφαλισθῇ καὶ ἡ δημοσία τάξις εἰς

τὴν περιφέρειαν αὐτὴν θὰ παγιωθῆ.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ σὰς ἀναφέρω, ὅτι οἱ γερμανοὶ ἐτοποθέτησαν χθὲς ἐξεταστικὸν φυλάκιον νοτίως τοῦ χωρίου Μουρνιῶν, τὸ ὅποιον διενεογεῖ καὶ σωματικὴν ἔρευναν εἰς τοὺς διερχομένους καὶ ἀσφαλῶς θὰ παρενοχλήσῃ μεγάλως τὴν ἐπικοινωνίαν μας μετὰ τὴν πόλιν.

Ἐπιπροσθέτως χθὲς γερμανικὴ περίπολος ἐξ ἑπτὰ ὀπλιτῶν καὶ ἑνὸς ἀξιοκῶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς θέσεως Βαντὲ, πολὺ πλησίον τῶν θέσεων μας, συνέλαβεν ἕνα χωρικὸν καὶ τὸν ἀπήγαγεν, ἄγνωστον ποῦ.

Εὐτυχῶς δὲν συνητήθη μετὰ δικὴν μας περίπολον, διότι ἀσφαλῶς θὰ ἐδημιουργεῖτο νέον ἐπεισόδιον.

Περὶ τῆς τύχης τοῦ συλληφθέντος χωρικοῦ σὰς παρακαλῶ, Θεοφιλέστατε, νὰ ἐνδιαφερθῆτε, καθόσον ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος εἶναι ἐκ τῶν χωρικῶν, καθὼς ἡ Μεραρχία δύναται νὰ σὰς διαβεβαιώσῃ, ποῦ παρέσχον πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἀγῶνα.

Σὰς καθιστῶ γνωστὰ τ' ἀνωτέρω μετὰ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ εὕρητε τὴν εὐκαιρίαν σήμερον νὰ συστήσητε εἰς τοὺς γερμανοὺς, νὰ μὴ εἶναι καὶ αὐτοὶ ἀδικαιολογήτως προκλητικοὶ καὶ νὰ μὴ ριψοκινδυνεύουν ἀσκόπως, ἐπανερχόμενοι εἰς μέρη τὰ ὅποια ἔχουν ἐγκαταλείψει καὶ τὰ ὅποια ἀμέσως τίθενται ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν Διοίκησιν καὶ προστασίαν.

Διατελῶ μετὰ σεβασμοῦ

Γ. Κοντεκάκης

Μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην τῆς Μεραρχίας τῶν ἀνταρτῶν, μετέβη ὁ ἐπίσκοπος καὶ εἰς τὸν γερμανὸν στρατιωτικὸν Διοικητὴν καὶ, κατόπιν προσπαθειῶν καὶ ἐπιμόνων ἐνεργειῶν του, ἐπέτυχε καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς, νὰ ἐπισκευασθοῦν αἱ γέφυραι καὶ νὰ ἐπιδιορθωθῆ ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος ὁδὸς Χανίων—Ἡρακλείου, πρὸς μεγάλην ἐπισιτιστικὴν ἀνακούφισιν τῶν κατοίκων Χανίων.

14. ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΧΑΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Τὸ προηγούμενον περιστατικὸν τὸ ἀνεφέραμεν, διὰ νὰ ἐπικυρώσωμεν τὸ κῦρος, τὸ ὅποιον διέθετεν ὁ ἐπίσκοπος πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Καὶ ἐπανερχόμεθα τώρα εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν, ὡς εἴπομεν, χαώδη κατάστασιν, διότι, πλὴν τῶν μεταξὺ τῶν ὀργανώσεων ὑφισταμένων, μετὰ μεγίστου φανατισμοῦ, διαιρέσεων καὶ ἀντεγκλήσεων, αἱ ὁποῖαι ὠδήγουν πολλάκις καὶ εἰς μεταξὺ τῶν δολοφονίας καὶ ἄλλας κακοποιήσεις, οἱ γερμανοὶ, ἐπιδεινώνοντες τὴν κατάστασιν, εἶχον θέσει πάλιν εἰς ἐνέργειαν τὰ γνωστὰ ἀντίποινα. Ὁ πληθυσμὸς ὑπέφερεν ἀνυπολογίστως καὶ ἀνυποφόρως ἐξ αἰτίας αὐτῶν, πολλάκις τυφεκισομένων ἀθῶων καὶ ἀναίτιων πλείστων ὄσων πολιτῶν. Ἴνα εὐκολύνωνται μάλιστα εἰς τὴν ἀδικὸν ροὴν τοῦ ἑλληνικοῦ αἵματος οἱ γερμανοὶ, διέκοψαν πάλιν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν τακτικῶν γερμανικῶν Στρατοδικείων, ὥστε νὰ ἐκδίδουν πάλιν προχείρους, καὶ κατὰ

βούλησιν, καταδικαστικὰς ἀποφάσεις. Τότε μάλιστα παρουσιάσθη καὶ τὸ ἄλλο περίεργον, νὰ ζητήσουν οἱ γερμανοὶ ἀντίποινα καὶ διὰ δολοφονηθέντας χωροφύλακὰς τινὰς Ἑλληνας, ἀσφαλῶς ὡς ἀφορμὴν, διὰ νὰ χύσουν ἀκόμη περισσότερον ἑλληνικὸν αἷμα. Ὅποιον δηλ. ἤθελον νὰ ξεκάμουν τότε οἱ γερμανοὶ, τὸν συνελάμβανον, τὸν ἔρριπτον εἰς τὰ κάτεργα τῆς Ἀγυῖας, τοῦ προσῆπτον τὴν κατηγορίαν, ὅτι συνειργάζετο μὲ τοὺς ἀντάρτας καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ δυστυχὴς αὐτὸς ἦτο ἕτοιμος, εἰς πρώτην εὐκαιρίαν, νὰ ἀποβῆ ἑξίλαστήριον θῦμα τῆς γερμανικῆς λύσεως καὶ θηριωδίας. Φοβερὰ ὄντως ὑπῆρξε καὶ τότε ἡ κατάστασις τῶν τοιούτων ὑποδίκων ἢ ὀμήρων δηθεν, μᾶλλον δὲ καταδίκων καὶ μελλοθανάτων. Ἐκεῖ εἰς τὴν Ἀγυῖαν ἐστιβάζοντο ὅλοι αὐτοὶ ἀγεληδόν, στερούμενοι τῶν πάντων, καὶ αὐτοῦ τοῦ ξηροῦ ἄρτου καὶ ὕδατος, ἀναμένοντες μετ' ἀγωνίας, ἀλλὰ καὶ ἀξιοθαυμάστου καρτερίας καὶ ἀκαταβλήτου φιλοπατρίας τὸν δῆμιον ἐκεῖνον, ὅστις θὰ ἐξεφώνει, περὶ τὰ μεσάνυχτα πάντοτε, τὰ ὀνόματα τῶν τυφεκισθησομένων κατὰ τὰ ἑξημερώματα τῆς ἐπομένης, ὥστε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας νὰ μὴ βλέπη ποτὲ τὰ τοιαῦτα γερμανικὰ αἴσχη. Ἐτσι ἔγραψεν καὶ ἡ νέα Ἑλληνικὴ ἱστορία, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀντέκρυσαν καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος τὸν ἔνδοξον ὑπὲρ αὐτῆς θάνατον, τιμῶντες καὶ δοξάζοντες αὐτὴν, ὅπως καὶ οἱ προκείμενοι.

Ὑπὸ τοιαύτας σκληρὰς συνθήκας τῆς ζωῆς καὶ φοβερὰς στιγμῆς ἀγωνίας ἐπεβάλλετο καίτύτενὰ γίνῃ κάποια κίνησις ἐν Χανίοις πρὸς ἀνακούφισιν τῆς καταστάσεως. Τὰ βλέμματα, ἡ προσοχὴ καὶ αἱ ἐλπίδες πάντων στρέφονται πάλιν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον, τόσοσιν πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἐσωτερικῶν ἐρίδων καὶ λοιπῶν ὀργανωτικῶν διενέξεων, ὅσον καὶ πρὸς ἐπίτευξιν κάποιας ἀνθρωπινωτέρας μεταχειρίσεως ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν. Περίεργος ἡ νοοτροπία καὶ σκέψις τῶν ἀνοσίων αὐτῶν ἀνθρώπων, οἵτινες, ὅταν κανεὶς κατώρθωνε νὰ τῶν συζητήσῃ, ἔδιδον πολλάκις τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι δὲν ἐπεδοκίμαζον τὰς ἰδίας τῶν ἐνεργείας ἢ καὶ τὰς τῶν ἄλλων συναδέλφων τῶν, καὶ τὰς στιγμῆς αὐτὰς ἀκριβῶς ἐξεμεταλλεύθη ὁ ἐπίσκοπος, διὰ νὰ σώσῃ πολλοὺς καταδίκους.

Ἀλλὰ καὶ πολλάκις ὅμως προέβαινον οὗτοι ἀσυζητητεῖ εἰς σκληροτάτας ἀποφάσεις, ἄνευ τινὸς ἐνδοιασμοῦ ἢ ἄλλης τινὸς τύψεως συνειδήσεως, κυριαρχοῦντος ἐν αὐτοῖς ἀπολύτως τοῦ κτηνώδους ἐνστίκτου. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ὁ ἐπίσκοπος λαμβάνει τὴν νέαν ἱστορικὴν πρωτοβουλίαν, συγκαλέσας τὴν 1.9.44 εἰς τὴν αἴδουσαν τοῦ κληματοθεάτρου («Ὀλύμπια») μεγάλην συνέλευσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος, κατόπιν προσκλήσεως, ὑπερπεντακόσιοι ἔγκριτοι πολῖται, ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν Χανίων κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὑπαίθρον καὶ τὴν ἄλλην Κρήτην. Αἱ ληφθεῖσαι κατὰ τὴν συνέλευσιν ἐκείνην ἀποφάσεις καὶ αἱ ἐπακολουθήσασαι ἐνέργειαι περιλαμβάνονται εἰς τὸ παρὰ πόδας Πρακτικόν, συνταχθὲν ἀπὸ τὸν δικηγόρον Σταυρὸν Κελαϊδῆν, μέλος τῆς ἐκλεγείσης τότε τριακονταμελοῦς Ἐπιτροπῆς.

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΧΑΝΙΩΝ

1 Σεπτεμβρίου 1944

Ἐν Χανίοις τὴν 1 Σεβρίου 1944, ἡμέραν Παρασκευὴν καὶ ὥραν 10ην π.μ. συνεκεντρώθησαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ κινηματογράφου «Ὀλύμπια» περὶ τοὺς 500 κάτοικοι Χανίων, ὄλων τῶν ἐπαγγελμάτων, βιομήχανοι, ἔμποροι, ἱατροί, δικηγόροι, ὑπάλληλοι, ἐπαγγελματίαι κλπ., ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀντιπροσωπεύοντες ὅλην τὴν Κρήτην.

Ἡ συγκέντρωσις ἐγένετο, συνεπιεὶα προσκλήσεως τοῦ Θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου κ. Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη, ὁ ὅποιος καί, λαβὼν πρῶτος τὸν λόγον, ἐξήγησε τὸν σκοπὸν τῆς συναθροίσεως, ἐκθέσας ἐν συντόμῳ τὰ ἐπόμενα: Σὰς ἐκάλεσα, παιδιά μου, νὰ ἀκούσω τὴν γνώμην σας ἐπὶ τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως, καὶ τίνα μέτρα νομίζομεν, ὅτι εἶναι τὰ ἐνδεδειγμένα, πρὸς ἀντιμετώπισιν αὐτῆς. Θὰ ἀκούσω τὰς γνώμας σας καὶ κατόπιν θὰ ἐκφέρω τὴν ἰδικὴν μου, ὡς πόρισμα ἐκ τῆς ἀνταλλαγῆς γνώμων.

Μετὰ ταῦτα ὠμίλησεν ὁ κ. Κελαϊδῆς, ὁ κ. Σαρρῆς, ὁ κ. Κωτσολάκης, ὁ κ. Σκουλᾶς καὶ ὁ Γυμνασιάρχης κ. Στέφανος Μυλωνάκης. Ἐν τέλει ὁμοφώνως ὄλοι οἱ συγκεντρωθέντες, τῇ προτάσει τοῦ Θεοφιλεστάτου, ἐδέχθησαν, ὅπως ἐκλεγῆ τριακονταμελὴς (30) ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ.κ. 1) Ἐπισκόπου ὡς προέδρου, 2) Ἀθανασίου Πενθεροῦδάκη, 3) Νικ. Σκουλᾶ, 4) Νικ. Γαγάρα, 5) Στρατ. Γεωργιλαδάκη, 6) Λεων. Ἀλυγιζάκη, 7) Δημ. Μελισσάκη, 8) Πέτρ. Μαρκαντωνάκη, 9) Δημ. Ξενάκη, 10) Ἰωάν. Χατζάκη, 11) Γ. Καλογεῖ, 12) Ἀντ. Ἐουσάκη, 13) Νικ. Παπαγρηγοράκη, 14) Ἀντ. Σηφάκη, 15) Στεφ. Μυλωνάκη, 16) Χαριδ. Πολυχρονίδη, 17) Γεωρ. Σαρρῆ, 18) Σταύρ. Κελαϊδῆ, 19) Κων. Πολιτώφ, 20) Μάρκ. Μάντακα, 21) Εὐτ. Παλλήκαρη, 22) Κων. Χαβρέ, 23) Κων. Μητσοτάκη, 24) Γρηγορ. Παπαδοπέτρου, 25) Ἀποστ. Φυτράκη, 26) Ἐμ. Μπαλαντίνου, 27) Ἰωσ. Βολουδάκη, 28) Ἀντ. Φουντουλάκη, 29) Μιχ. Παπαγιαννάκη, 30) Γεωργ. Κωτσολάκη καὶ 31) μὴνᾶ Κασσιμάτη, ἵνα μεταβῆ παρὰ τῷ γερμανῷ Διοικητῇ καὶ ἐκθέσῃ τὴν δημιουργηθεῖσαν ἔκρυθμον κατάστασιν, συνεπιεὶα τῶν τελευταίων λυπηρῶν γεγονότων.

Πάραυτα ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη μετέβη εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν μέγαρον, ἐνθα συνεκέφθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐκλέξῃ ὀλιγομελῆ Ἐπιτροπὴν, ἣτις νὰ παρουσιασθῇ τὴν ἐπομένην, Σάββατον 2 Σεπτεμβρίου 1944, ἐνώπιον τοῦ Δ) τοῦ τοῦ Φρουρίου Κρήτης, ὅπως τοῦ ἐκθέσῃ τὰς ἀπόψεις τοῦ λαοῦ τῆς πόλεως.

2 Σεπτεμβρίου 1944

Ἀπὸ τῆς πρῶτης σύμπαρ ἀνεξαιρέτως ὁ ἄρρην πληθυσμὸς συνεκεντρώθη βίᾳ ὑπὸ τῶν γερμανῶν ἐν τῷ Πεδίῳ Ἄρεως, πρὸς ἔλεγχον τῶν ταυτοτήτων του, καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ ἐματαιώθη ἡ παρουσίασις.

3 Σεπτεμβρίου 1944

Σήμερον Κυριακὴν, περὶ ὥραν 5 μ. μ., ὠμίλησε διὰ μακρῶν πρὸς τὸν Λαὸν Χανίων ὁ γερμανὸς συν)χης Μπάρκε, περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως ἐν Κρήτῃ.

Δρατιτόμενος τῆς εὐκαιρίας ὁ Θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος, ἀνεκοίνωσε πρὸς τὸν συγκεντρωθέντα Λαὸν, ὅτι ἡ μεγάλη τριακονταμελὴς Ἐπιτροπὴ ἐξέλεξεν ὀλιγομελῆ τοιαύτην, ἣτις παρουσιαζομένη αὐριον ἐνώπιον τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Φρουρίου, θὰ ἐκθέσῃ τὰς ἀπόψεις τῆς, διὰ τῶν κ. κ. Κελαϊδῆ καὶ Σαρρῆ.

4 Σεπτεμβρίου 1944

Τὴν 4ην Σεπτεμβρίου 1944 περὶ ὥραν 11 π. μ. ἐγένετο δεκτὴ παρὰ

τοῦ Σούλτζ, Πολιτικοῦ Συμβουλοῦ παρὰ τῷ Στρατηγῷ Διοικητῇ τοῦ Φρουρίου Κρήτης, παρισταμένων καὶ τῶν Βόρτμαν καὶ Σάουθ, ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐπιτροπῆς ἐκ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη καὶ τῶν κ.κ. Κελαΐδης, Σαρρῆ, Κών. Μητσοτάκη, Εὐστρ. Γεωργιλαδάκη, Γρ. Παπαδοπέτρου, Μ. Μάντακα καὶ Στυλ. Σφακιωτάκη.

Ὁ Θεοφιλέστατος παρουσιάζων τὴν Ἐπιτροπὴν ἐξέφρασε τὴν λύπην του καὶ ἐκ μέρους τῆς Ἐπιτροπῆς, διὰ τὸν φόνον γερμανῶν στρατιωτῶν, τονίσας ὅτι καὶ ἐκεῖνοι (οἱ γερμανοὶ) θὰ λυποῦνται τώρα διὰ τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἔλαβον οὗτοι κατὰ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ καὶ διὰ τοὺς φόνους τῶσων πολιτῶν, ἐξ ὧν πλεῖστοι εἶναι ἀθῶοι. Προσέθηκε δὲ ὅτι: Αἰτούμεθα,

- 1) Τὴν διακοπὴν τῶν ἀντιποίνων
- 2) τὴν χορήγησιν γενικῆς ἀμνηστίας
- 3) τὴν λειτουργίαν τακτικῶν Στρατοδικεῖων καὶ
- 4) τὴν καθιέρωσιν τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἕκαστος πρέπει νὰ εὐθύνεται

διὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ πράξεις καὶ ὄχι διὰ τὰς πράξεις τῶν τρίτων.

Μεθ' οὗ κ. Σταβρος Κελαΐδης εἶπε περίπου τὰ ἑξῆς:

Ὅτε πρὸ τριετίας κατελήφθη ἡ Κρήτη, τὰ στρατεύματα κατοχῆς ἔλαβον τὰ ἴδια μέτρα, ἅτινα λαμβάνονται καὶ τώρα. Καὶ τότε ἡ Λαϊκὴ ἀντιπροσωπεῖα παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ τότε στρατηγοῦ, κατόπιν δὲ ἀνταλλαγῆς γνωμῶν, συνήφθη, οὕτως εἰπεῖν, μία σύμβασις, καθ' ἣν ὁ μὲν στρατηγὸς ἐχορήγησε μερικὴν ἀμνηστείαν καὶ ἴδρυσεν τακτικὰ στρατοδικεῖα πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἀδικημάτων, ἡ δὲ ἀντιπροσωπεῖα ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν—ἣν καὶ ἐξεπλήρωσε—καὶ περιήλθεν ὅλην τὴν ὑπαίθρου νοθευτοῦσα, διδάσκουσα καὶ συμβουλευούσα τὸν πληθυσμὸν νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα, διότι τοῦτο ἐζητεῖτο τότε, καὶ νὰ ἐπανέλθῃ ὁ κόσμος εἰς τὰ εἰρηνικά του ἔργα.

Ἐπηκολούθησε πλήρης τριετία, καθ' ἣν αἱ σχέσεις λαοῦ καὶ στρατοῦ ἦσαν τόσον ὀμαλαί, ὥστε ὁ στρατηγὸς Μπρώυερ ἀπερχόμενος ἐδήλωσεν, ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Βαλκανικῆς ἐπικρατεῖ τὴν τάξιν, Ἀλλὰ καὶ ὁ συνταγματάρχης Μπάρκε εἰς τὴν χθελιστὴν ὁμιλίαν του ἐτόνισεν, ὅτι αἱ σχέσεις λαοῦ καὶ στρατοῦ ὑπῆρξαν προηγουμένως ἀρισταί. Ἐσχάτως ὄντως παρουσιάσθησαν ἔκνομοι πράξεις, δι' ἃς ὅμως εὐθύνονται ἄτομα καὶ οὐχὶ ἡ ὀλόγη. Εἰς ὅλα τὰ Κράτη καὶ εἰς ὅλας τὰς πόλεις παρουσιάζονται ἀκακοποιοί, ἀλλὰ πούθενά καὶ ποτὲ δὲν εὐθύνεται ἡ ὀλόγη.

Τὰ παραπὸνὰ μας συνίστανται εἰς τὸ ὅτι παρεβιάσθη ἡ σύμβασις, χωρὶς νὰ καταγγελθῇ προηγουμένως. Διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν δὲ εἰς τὴν ὀμαλότητα, ἣτις ἐπὶ τριετίαν διήρκεσε, πρέπει: 1ον) Νὰ σταματήσουν τὰ ἀντίποινα. 2ον) Νὰ χορηγηθῇ γενικὴ ἀμνηστία. 3ον) Νὰ λειτουργοῦν τὰ τακτικὰ στρατοδικεῖα καὶ 4ον) Νὰ ἐξασκολληθῇ ἰσχύουσα ἡ ἀρχή, καθ' ἣν ἕκαστος εὐθύνεται διὰ τὰς πράξεις του. Διὰ μακρῶν ἐπεξηγήθη, διατί πρέπει ἡ ἀμνηστία νὰ εἶναι γενικὴ καὶ διατί πρέπει νὰ μὴ λαμβάνονται μέτρα κατὰ τῆς ὀλόγητος, διότι τοῦτο εἶναι ἄδικον, συντελεῖ δὲ καὶ εἰς τὸ νὰ πυκνώνῃ τὰς τάξεις τῶν ἀνταρτῶν.

Μετὰ τοῦτον ὁ κ. Γ. Σαρρῆς συνεπλήρωσε τὰ ἀνωτέρω:

Ὁ Σούλτζ καὶ οἱ λοιποὶ γερμανοὶ μετὰ προσοχῆς ἤκουσαν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν αἰτημάτων, ἀπήντησε δὲ (ὁ Σούλτζ) ὡς ἑξῆς περίπου: Γνωρίζομεν, ὅτι Ἀγγλοὶ καὶ ἀξίωματοῦχοι πράκτορες αὐτῶν περιέρχονται τὴν Νῆσον συνεργαζόμενοι μετὰ τοῦ ἐντοπίου πληθυσμοῦ καὶ ὅτι ἐτοιμάζουν ἀπὸ μακροῦ χρόνου γενικὴν ἐξέγερσιν. Συνεπεία τούτου δὲ καὶ ἔγιναν οἱ ἐσχάτως φόνοι κατὰ στρατιωτῶν μας καὶ αἱ λοιπαὶ πράξεις σαμποτάζ. Ὁ στρατὸς κατοχῆς βέβαια δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀνεχθῇ τοῦτο, μήτε νὰ τὸ συχωρήσῃ. Ἐκάλεσε τοὺς ἱεράρχας τῆς Νήσου καὶ τὰς Ἀρχὰς καὶ τοὺς ἐζήτησε νὰ νοθετήσουν, νὰ συμβουλευσοῦν καὶ νὰ ὑποδείξουν πρὸς τὸν πλη-

θυσμόν, ποῖον εἶναι τὸ συμφέρον του. Παρὰ ταῦτα αἱ ἔκνομοι πράξεις ἐξακολουθοῦν καὶ γίνονται ἐντονώτεραι. Ἐλήφθησαν τὰ μέτρα ταῦτα, τὰ ὁποῖα εἶναι σκληρά. Ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλως. Ἐπὶ μίαν τριετίαν αἱ σχέσεις μας ἦσαν καλαί, ἀλλὰ τώρα ἡμεῖς δὲν εἴμεθα οἱ ἐπιτιθέμενοι, εἴμεθα οἱ ἀμυνόμενοι. Παραπονεῖσθε, ὅτι λαμβάνομεν ὁμαδικὰ μέτρα, ἀλλὰ τί θὰ πῆτε, ὅταν σᾶς πληροφορήσωμεν, ὅτι ὁ ἀπαχθεὶς στρατηγὸς Κράϊπε ὠδηγήθη εἰς ἓνα χωριὸν καὶ ἐκρατήθη ἐπὶ 18 ἡμέρας, ἔπειτα εἰς ἄλλο, ὅπου ἐκρατήθη ἄλλας 12. Ὅλοι οἱ χωριανοὶ ἐγλέντησαν, ἐτραγούδησαν, ἐχόρευαν καὶ ἔρριψαν πυροβολισμούς, μῆτε ἓνα στόμα δὲ δὲν εὐρέθη νὰ μαρτυρήσῃ τι. Διὰ τοῦτο λαμβάνομεν ὁμαδικὰ μέτρα, διότι εἰς πολλὰς περιπτώσεις εὐθύνεται ἡ ὀλότις. Ὁμολογῶ, ὅτι ἐν συνόλῳ θὰ πάσχουν καὶ ἄθῳοι, ἀλλ' εἶναι πόλεμος. Καὶ σὴν Γερμανίαν βάλλεται ὁ ἄμαχος πληθυσμός.

Ἐν συμπεράσματι κατέληξεν, ὅτι θὰ εἰσηγηθῇ παρὰ τῷ στρατηγῷ νὰ γίνῃ δεκτὸν τὸ αἶτημά μας, ἀφήσας νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι θὰ συνηγορήσῃ, συνέστησεν ὁμως, ὅτι τὰ ἐθνικὸφρονα στοιχεῖα καὶ οἱ νομοταγεῖς πολῖται πρέπει νὰ ὀργανωθοῦν κατὰ τοῦ Κομμουνισμοῦ, τοῦ ὁποῖου ὁ κίνδυνος εἶναι μέγας.

8-9 Σεπτεμβρίου 1944

Μᾶς ἀνεκοινώθη ἀνεπισήμως, ὅτι τὰ αἰτήματά μας θὰ ἐγίνοντο δεκτά. Εὐρισκόμεθα ἐν ἀναμονῇ, ὅτε ἐπηκολούθησαν νέα γεγονότα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμαρίου καὶ φόνοι κατὰ στρατιωτῶν, καὶ ἡ ἀμνηστία ἐματαιώθη.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ ἐπιτροπὴ, παρωθουμένη καὶ παρὰ τῆς ὀλότιτος τοῦ πληθυσμοῦ, ἔκρινεν ὀρθόν, νὰ συμπληρωθῇ καὶ νὰ προσλάβῃ μέλη καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν Νομῶν τῆς Κρήτης, ἵνα οὕτως ἔχῃ γενικώτερον χαρακτῆρα. Ἀνεκοίνωσε τὰς σκέψεις τῆς ταύτας καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς Νομοὺς καὶ ἡ ἐπιτροπὴ συνεπληρώθη οὕτως :

1) Ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης, 2) Ἀρχιμ. Ἀθανάσιος Πενθερουδάκης, 3) Σταθρὸς Κελαϊδῆς, 4) Νικ. Σκουλάς, 5) Νικ. Γαγάρας, 6) Στρατῆς Γεωργιλαδάκης, 7) Λεων. Ἀλιγιζάκης, 8) Δημ. Μελισσάκης, 9) Πέτρος Μαρκαντωνάκης, 10) Δημ. Ξενάκης, 11) Ἰωάν. Χατζάκης, 12) Γαβρ. Καλογερίης, 13) Ἀντ. Ἡσυχάκης, 14) Νικ. Παπαγρηγοράκης, 15) Ἀντ. Σηφάκης, 16) Στέφ. Μυλωνάκης, 17) Χαρίδ. Πολυχρονίδης, 18) Γεώργ. Σαρρῆς, 19) Κωνστ. Πολιτώφ, 20) Μᾶρκος Μάντακας, 21) Εὐτυχ. Παλλήκαρης, 22) Κωνστ. Χαβρές, 23) Κωνστ. Μητσοτάκης, 24) Γρηγ. Παπαδόπετρος, 25) Ἀπόστ. Φυτράκης, 26) Ἐμμ. Μπαλαντίνος, 27) Ἰωσ. Βολουδάκης, 28) Ἀντ. Φουντουλάκης, 29) Μιχ. Παπαγιαννάκης, 30) Γεώργ. Κωτισολάκης, 31) Μηνᾶς Κασιμάτης, 32) Γεώργ. Γοβατζιδάκης, 33) Ἐμμ. Καυγαλάκης, 34) Δημοσθ. Γαγάνης, 35) Ἰωάν. Σταυρακάκης, 36) Σταμ. Ποθουλάκης, 37) Στυλ. Σφακιωτάκης, 38) Ἰωάν. Πατερομιχελάκης, 39) Νικ. Περάκης, 40) Ἐμμ. Πατιτάκης, 41) Ν. Βασιλάκης, 42) Γ. Φουντουλάκης τραπεζ., 43) Γεώργ. Τσαγκαράκης, 44) Μιχ. Χρονάκης καὶ 45) Παναγ. Βαβουλές.

10-12 Σεπτεμβρίου 1944

Αἱ ἀντεγκλήσεις μεταξὺ τῶν ὀργανώσεων ἔφθασαν εἰς ὀξὺ σημεῖον. Δι' ὃ καὶ ἐκρίθη ἀπαραίτητον, ἵνα ἀνατεθῇ εἰς Ἀντιπροσωπείαν ὀλιγομελῆ, ὅπως μεταβῇ, ὅπου δεῖ, διὰ νὰ παρέμβῃ μεταξὺ τῶν διαμαχομένων, καὶ ὑπὸ τύπον διαιτητικῶν συνδιαλλάξῃ αὐτοὺς. Ἄλλως νὰ καταγγεῖλῃ πρὸς τὸν Λαὸν τοὺς ὑπαίτιους, ὄντως τὸ ἔσπερας τῆς 12 Σεβρίου ἐξελέγη Ἀντιπροσωπεία ἐκ τῶν : 1) Θεοφιλεστάτου, 2) Σταύρου Κελαϊδῆ, 3) Γεώργ. Σαρρῆ, 4) Χαρίδ. Πολυχρονίδου, 5) Εὐτυχ. Παλλήκαρη, 6) Σταμ. Ποθουλάκη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἐπιληφθεῖσα ἀμέσως τοῦ ἔργου τῆς.

13 Σεπτεμβρίου 1944

Ούτως άμέσως τήν έπομένην μετέβη ή 'Επιτροπή αύτη εις Μεσκλά —Ζούρβαν, και έκειθεν εις τήν όρεινήν Τρομάριζαν. Έκει εύρέθησαν άντιπροσωπείαι και τών διαμαχομένων 'Οργανώσεων, κατόπιν σχετικής προειδοποιήσεως.

14 Σεπτεμβρίου 1944

Διαμονή εις Τρομάριζαν. Συνενοήσεις, άντεγκλήσεις και επί τέλους συμφωνία, ήτις άνηγέλη προς ήμάς, τήν διαιτητικήν 'Επιτροπήν, κατά τήν έπομένην, εις Ζούρβαν.

16-24 Σεπτεμβρίου 1944

Αί ήμέραι αῖται έπέρασαν, με τάσεις πάλιν προς χαλάρωσιν τών σχέσεων τών διαμαχομένων όργανώσεων, διότι δέν ειχον κανονίσει τάς λεπτομερείας, και ούτω έσημειούντο προστριβαί.

'Εκλήθημεν έξω, ή διαιτητική 'Επιτροπή, διότι έν τῷ μεταξύ είχομεν επανέλθει εις Χανιά. Μετέβημεν εις Ζούρβαν, ένθα συνήλθον τά Διοικητικά Συμβούλια άμφοτέρων τών 'Οργανώσεων τήν 24ην Σ)βρίου ήμέραν Κυριακήν.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

'Επήλθε πλήρης συμφωνία. 'Η συνεννόησις έγένετο έν τῇ οικία του 'Ιωάννου Τσιραντωνάκη. 'Η συμφιλίωσις αύτη είναι ή πατριωτικώτερα πράξις, που μπορεί νά γίνη. 'Επρόλαβε έμφύλιον σπαραγγόν. 'Επηκολούθησαν γλέντι, τραγουδι και πυροβολισμοί, ώς και εύλογία του Δεσπότη.

Μετά τήν όμόνοιαν ταύτην έτέθη άμέσως ζήτημα άντικαταστάσεως του 'Υπουργου Γεν. Διοικητου, όστις επρόκειτο ν' άναχωρήση. 'Ομοφώνως δέ άπό τόν Λαόν, ώργανωμένον και μη, ύπεδειχθη ό Θεοφιλέστατος 'Επίσκοπος κ. 'Αγαθάγγελος Ξηρουχάκης.

'Επανήλθομεν εις Χανιά έν τῷ 'Επισκοπικῷ Μεγάρῳ, ένθα ή 'Επιτροπή και πληθος λαου άνέμενε με άνυπομονησίαν, διότι πρέπει νά τονισθῆ, ότι εις ούδεμίαν περίπτωσιν άλλοτε ό Λαός εύρέθη εις τοιοϋτο σημείον σύμπνοιας και ένώσεως, όσον εις τήν προκειμένην περίπτωσιν. 'Ανεκoinώσαμεν τ' άνωτέρω και ό Λαός ήρέμησεν.

'Ο Θεοφιλέστατος ανέλαβε τά καθήκοντά του, προσέλαβε δέ Γεν. Γραμματέα τόν Σταθρον Κελαϊδήν, όστις προηγουμένως κοινή βοή ειχεν ύποδειχθη παρά τῆς ως άνω πολυμελουδς 'Επιτροπῆς ως τοιοϋτος.

ΟΙ ΜΕΤΑΣΧΟΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ

Διά νά άποδειχθῆ ή βαρύτης τῆς ως άνω μεγάλης Συνελεύσεως τών «'Ολυμπίων», δημοσιεύομεν κατωτέρω κατάλογον του μεγαλυτέρου μέρους τών όνομάτων τών ύπό του επισκόπου προσκληθέντων συμπολιτῶν, οῖτινες και έλαβον πάντες σχεδόν, πλην έλάχιστων εξαιρέσεων, εις περίπτωσιν μη έγκαίρου ειδοποιήσεως, μέρος εις αύτήν:

'Απόστ. Φυτράκης, Δήμαρχος Χανίων, Στέφ. Μυλωνάκης, Γενικός 'Επιθεωρητής 'Εκπαιδύσεως, Πέτρος Μαρκαντωνάκης, βιομήχανος, Γεώργ. Ναξάκης, βιομήχανος, Κυριάκος Ναξάκης, βιομήχανος, 'Αντών. Φουντουλάκης, έμπορος, Γεώργ. Γεμενάκης, βιομήχανος, 'Ιωάννης 'Ανδρονικάκης, έμπορος, 'Ιωάν. Χατζάκης, έμπορος, Χαράλ. Πωλογιώργης, βιομήχανος, Στέφαν. Στεφανουδάκης, έμπορος,

Ἰωσήφ Κουτρομπᾶς, βιομήχανος, Δημ. Ξενάκης, ἔμπορος, Δημοσθ. Γαγάνης, βιομήχανος, Γρηγ. Πετράκης, ἔμπορος, Ἐμμ. Μπαλαντίνος, ἔμπορος, Στυλ. Κτιστάκης, ἔμπορος, Γεώργιος Ν. Γαλάνης, ἔμπορος, Χαρίτων Βιδάκης, ἔμπορος, Μιχαὴλ Τσερκάκης, ἔμπορος, Ἰωάννης Παυλάκης, Κωνσταντῖνος Στρογγυλάκης, ἔμπορος, Κωνσταντῖνος Γζωρτζάκης, ἔμπορος, Γεώργ. Ξυλίκης, ἔμπορος, Ἀντών. Μπερουτσάκης, ἔμπορος, Μαν. Μαλανδράκης, ἔμπορος, Κων)τῖνος Σφακιανάκης, ἔμπορος, Βασίλ. Βαλῆς, βιομήχανος, Ἰωάν. Γαγανάκης, ἔμπορος, Γεώργ. Μανωλεδάκης, ἔμπορος, Ἰωάν. Κωνσταντούλης, ἔμπορος, Ἰωάν. Μαυρομάτης ἔμπορος, Γεώργ. Μπιράκης, καφεπώλης, Μάνθος Μανωλικάκης, ἔμπορος, Ἐμμ. Φουράκης, ἔμπορος, Ἰωάννης Καβαλιέρος, ἔμπορος, Νικόλ. Βαλάκης, ἔμπορος, Γεώργιος Μπικουβάρης, ἔμπορος, Βαρδῆς Κανιτσάκης, ἔμπορος, Γεώργ. Μποτωνάκης, παντοπώλης, Θρασύβ. Μπεμπλιδάκης, ἔμπορος. Εὐάγ. Κουτρομπᾶς, ἔμπορος, Περικλῆς Φρονιμάκης, ἔμπορος, Πέτρος Φούμης, ἔμπορος, Ἄνδρ. Μαραγκάκης, μάγειρος, Ἐρρῖκος Συγκελάκης, Διευθυντῆς Ἐταιρείας Ἀὐτοκινήτων, Στυλ. Μέρμηγκας, βιομήχανος, Ἐμμ. Μελάκης, ράπτης, Κυριάκος Κολοκυθᾶς, ἔμπορος, Ἀχιλλεὺς Γεωργιλᾶς, ξενοδόχος, Ἀνδρέας Παπαγεηγοράκης, ξενοδόχος, Ἀντ. Μπιτσάκης, ἔμπορος, Ἐλευθ. Τσιριντάνης, κρεοπώλης, Θεόδ. Κοπάσης, κρεοπώλης, Ἄνδρ. Τζιρτζιλῆς, κρεοπώλης, Μαν. Βαλίρης, κρεοπώλης, Ἐμμ. Κελαῖδης, κρεοπώλης, Γ. Κομματσουλᾶκης, παντοπώλης, Γεώργ. Νεονάκης, ἔμπορος, Μανουῖσος Μανούσακας, ἔμπορος, Γεώργ. Καρδαμάκης, ἔμπορος, Στέφανος Καρδαμάκης, ἔμπορος, Εὐάγ. Χατζηγιάννου, ἔμπορος, Γεώργ. Ἀποστολάκης, ἐλαιοἔμπορος, Γεώργ. Ἀποστολάκης οἰνοπνευματοποιοῖς, Θεοφ. Κεκάκης, ἔμπορος, Μιχαὴλ Βουτσαδάκης, ἔμπορος, Ἰωάν. Κουτρομπᾶς, ἔμπορος, Δημ. Βαγιάκης, ἔμπορος, Ἀντών. Ἀναστασάκης, ἔμπορος, Νικολ. Παπάξογλου ἔμπορος, Στέφ. Μανδρανῆς, ἔμπορος, Γρηγ. Δασκαλογρηγοράκης, ἔμπορος, Γεώργ. Χάλαρης, ἔμπορος, Τζανῆς Μαλανδράκης ἔμπορος, Μανουῖσος Παπαδάκης, ἔμπορος, Εὐτύχ. Νικολιουδάκης, ζαχαροπλάστης, Μιχ. Ἀρπακουλάκης, ἔμπορος, Μηνᾶς Κασιμάτης, βιομήχανος, Γεώργ. Οἰκονομάκης ἔμπορος, Ἀλκιβιάδης Σχολινάκης ἔμπορος, Ἐμμ. Μητσοτάκης, ἔμπορος, Νικόλ. Σκορδύλλης βιβλιοπώλης, Ἀλ. Χειλαδάκης, ἔμπορος, Νικολ. Δαμιανάκης, ἔμπορος, Στέφ. Παραδομενάκης, χρυσοκόος, Γεώργ. Σουβλάκης, ἔμπορος, Ἐμμαν. Χάλαρης, παντοπώλης, Βασ. Μαυρογένης, τυρέμπορος, Κωνστ. Καλαῖτζάκης ἔμπορος, Παπαδάκης, Ἀστὲλ, Θεόδ. Χατζουλᾶκης, βιομήχ., Νικόλ. Βαμβακᾶς, ἔμπορος, Νῖνος Πρέβε, βιομήχ., Κυριάκος Κουτσουδάκης, Χαράλαμπος Μιχελάκης, ἔμπορος, Ἐμμ. Σεϊμένης, ἔμπορος, Κωνστ. Τζιτζικιάκης, Νικ. Μαρινάκης, Εὐσέβ. Ἀνδρεαδάκης, Ἀθην. Σιγανάκης, Γεώργ. Μελαμπιανάκης, σιδηρουργός, Ἰωάν. Καλλιτεράκης, κτηματίας, Νικ. Κοκολογιάννης, φρουτέμπορος, Κωστῆς Λουλουδάκης, παντοπώλης, Ἐλευθ. Σκαλίδης, ζαχαροπλάστης, Ἐμμαν. Τζουγ-

καράκης, παντοπώλης, Γεώργιος Σαρρής, παντοπώλης, Ἰωσήφ
 Φεραρόλης, παντοπώλης, Νικόλαος Καραγιαννάκης, δικηγόρος,
 Θρασύβ. Ἀγορασιάκης, παντοπώλης, Νικόλ. Σηφριανός, παντοπώ-
 λης, Γεώρ. Μανωλικάκης, παντοπώλης, Σταῦρ. Πολυχρονάκης, παντο-
 πώλης Ἀντ. Βαρδάκης, παντοπώλης, Ἀντ. Βασιλαντωνάκης, παντο-
 πώλης, Ἡρακλῆς Κατρινάκης, παντοπώλης, Γεώργ. Χατζημιχελά-
 κης, παντοπώλης, Ἰωάν. Παπουτσάκης, παντοπώλης, Νικόλ. Μπο-
 τωνάκης, παντοπώλης, Μιχαὴλ Καλαϊτζάκης, παντοπώλης, Βασίλ.
 Ψαρουδάκης, ζαχαροπλάστης, Φώτιος Γαγάνης, βυρσοδέψης, Κων)-
 τίνος Γαλάνης, βυρσοδέψης, Νικόλαος Πατῆς, βυρσοδέψης, Κωνστ.
 Γιαννούλης, βυρσοδέψης, Γαβριὴλ Καλογερῆς, ὑποδηματοποιός, Παν-
 τελῆς Νικολουζάκης, ξυλουργός, Ζαχαρίας Βογιατζάκης, χαλκουργός,
 Σταῦρος Τσιριγωτιάκης, λεμβοῦχος, Παναγιώτης Μουζουράκης, ρά-
 πτης, Χαράλαμπος Πιπεράκης, ράπτης, Γεώργ. Κοκολάκης, παντοπώ-
 λης, Γεώργ. Γεωργακάκης ξυλουργός, Νικόλ. Καλογεράκης, Κων)-
 τίνος Τζωριτζάκης, ἔμπορος, Ἰωσήφ Σπαντιδάκης, Δημήτριος Μπα-
 δογιάννης, ἐστιάτωρ, Ἰδομενεὺς Ἀντωνάκης, ξενοδόχος, Γεώργιος
 Καστρινάκης, ὑποδηματοποιός, Ἀλέξ. Μινιουδάκης, χρυσοχόος, Γε-
 ώργ. Βερναδάκης, χρυσοχόος, Ἐλευθ. Ἀθανασάκης, ὑποδηματοποιός,
 Ἰωάν. Δασκαλάκης, ὑποδηματοποιός, Γεώργ. Μπαντουβῆς, Ἰωάν.
 Κακαβέλας, κουρεὺς, Ἰωάν. Μαρμαράκης, κουρεὺς, Σταμ. Χρυσάκης
 κουρεὺς, Ἐμμ. Μπαγάκης, ράπτης, Μιχ. Ραλλάκης, ράπτης, Ἰωάν.
 Ἀντωνιάδης, ράπτης, Ἐμμ. Ἀισαλάκης, ράπτης, Βασ. Χαριτάκης,
 ράπτης, Γεώργ. Ρουκουτάκης, ἄρτοποιός, Μιχαὴλ Πατακός, ἄρτο-
 ποιός, Λεωνίδας Κυριαζῆς, ἄρτοποιός, Ἰωάν. Παπαδούλης, ἄρτο-
 ποιός, Τάσσος Γκαζῆς, ἄρτοποιός, Ἀντών. Βασιλάκης, ἐπιπλοποιός,
 Νικ. Νικολουζάκης, ἐπιπλοποιός, Τηλέμ. Χαιρετάκης, ἐπιπλοποιός,
 Ἀνδρέας Πιπεράκης, καρροποιός, Δημ. Βλησμάς, μηχανουργός, Βα-
 σίλ. Βαλτᾶς, μηχανουργός, Ἰωσήφ Σκαμνῆς, μηχανουργός, Ἀπόστο-
 λος Καγιᾶς, μηχανουργός, Μιχαὴλ Κουκλάκης, μηχανουργός, Ἀντ.
 Νίκας, παντοπώλης, Γεώργ. Μητσotάκης, παντοπώλης, Δημ. Παπα-
 δάκης, παντοπώλης, Νικόλ. Σκουλᾶς, στρατιωτικός, Σταμ. Ποθου-
 λάκης, στρατιωτικός, Δημ. Χαϊδεμενάκης, στρατιωτικός, Γεώργ. Πα-
 πουτσάκης, στρατιωτικός, Χαράλ. Νικολακάκης, στρατιωτικός, Στέ-
 φαν. Πρώϊμος, στρατιωτικός, Ἰωάννης Βολάνης, στρατιωτικός, Ἐμ-
 μαν. Νικολούδης, στρατιωτικός, Φραντζῆς Ἀναγνωστάκης, στρατιω-
 τικός, Ἀντών. Παπαδάκης, στρατιωτικός, Παναγ. Κουμῆς, Παναγ.
 Τζινάκης, στρατιωτικός, Στυλ. Σφακιωτάκης, στρατιωτικός, Γεώργ.
 Καρπουζᾶς, στρατιωτικός, Ἰωάν. Σταφυλαράκης, στρατιωτικός,
 Ἰωάν. Μαυρογένης, στρατιωτικός, Ἰωσήφ Βολουδάκης, τραπεζιτι-
 κός, Γεώργ. Τοράκης, τραπεζιτικός, Σοφοκλῆς Κελαϊδῆς, τραπεζιτι-
 κός, Κίμων Καλεμικιέρης, τραπεζιτικός, Ἐμμ. Ξανθουδάκης, τραπε-
 ζιτικός, Σταμ. Βολάνης, τραπεζιτικός, Ἰωάννης Κουκλάκης, τραπε-
 ζιτικός, Μανουῆος Σεϊμένης, τραπεζιτικός, Εὐάγγελος Πο-

λυχνονίδης, τραπεζιτικός, Γεώργ. Σαρρής, δικηγόρος, Κων)τίνος Μη-
 τσοτάκης, δικηγόρος, Σταύρος Κελαϊδής, δικηγόρος, Αντών. Αρε-
 τάκης, δικηγόρος, Κων)τίνος Συνολάκης, δικηγόρος, Γρηγ. Παπαδό-
 πετρος, δικηγόρος, Γεώργ. Μπρεδάκης, δικηγόρος, Κων)τίνος Πολι-
 τώφ, δικηγόρος, Κων)τίνος Χαβρές, δικηγόρος, Εύτυχ. Κορκίδης, δι-
 κηγόρος, Χαρίδημος Πολυχρονίδης, δικηγόρος, Μιχαήλ Παπαγιαννά-
 κης, δικηγόρος, Μάρκος Μάντακας, δικηγόρος, Νικόλ. Παπαδάκης.
 δικηγόρος, Τηλέμαχος Καλεμικιέρης, δικηγόρος, Εύτυχιος Παλλήκα-
 ρης, δικηγόρος, Νικόλ. Νικολακάκης, δικηγόρος, Χαράλ. Παπαδάκης,
 δικηγόρος, Ιωάν. Τσίβης, δικηγόρος, Άδαμ. Αρετάκης, δικηγόρος,
 Άρετέμ. Γεωργιλᾶς, δικηγόρος, Κων)τίνος Γκαζής, δικηγόρος, Κων)-
 τίνος Λουρανδάκης, δικηγόρος, Γεώργ. Κωτσολάκης, δικηγόρος,
 Μανούσος Πισσαδάκης, δικηγόρος, Μιχαήλ Μαθιουδάκης, δικηγόρος,
 Δημήτρ. Άγγελάκης, δικηγόρος, Γεώργ. Βαρδινογιάννης, δικηγόρος,
 Ιωάν. Κουλάκης, δικηγόρος, Άνδρέας Ζερβός, Νικόλ. Παπαγορηγο-
 ράκης, εκπαιδευτικός, Γεώργιος Μυλωνάκης, ιατρός, Αντών. Ση-
 φάκης, εκπαιδευτικός, Νικόλ. Κακαβέλας, εκπαιδευτικός, Άνδρέας
 Κνιθάκης, εκπαιδευτικός, Κώστας Καλεμικιέρης, εκπαιδευτικός, Μί-
 νως Χατζιδάκης, εκπαιδευτικός, Γεώργ. Μαραθάκης, εκπαιδευτικός,
 Ιωάννης Φιωτάκης, εκπαιδευτικός, Παντελής Βαβουλές, εκπαιδευτι-
 κός, Ηλλας Μπουλοχέρης, εκπαιδευτικός, Στυλ. Κατάκης, εκπαιδευ-
 τικός, Μιχ. Γαλανάκης, εκπαιδευτικός, Ιωάννης Παπαμαρκάκης, εκ-
 παιδευτικός, Γεώργ. Σακκαδάκης, εκπαιδευτικός, Έμμ. Τζουστάκης,
 εκπαιδευτικός, Νικόλ. Μαθιουδάκης, εκπαιδευτικός, Μιχ. Μαραγ-
 κάκης, εκπαιδευτικός, Γεώργ. Καψωμένος, εκπαιδευτικός, Κων)τίνος
 Σταυρουλάκης, εκπαιδευτικός, Παναγ. Γιαννακάκης, εκπαιδευτι-
 κός, Ιωάν. Παπαδάκης, εκπαιδευτικός, Ιωάν. Μπάμιας, εκπαιδευτι-
 κός, Εύτυχ. Φουντουλάκης, εκπαιδευτικός, Ιωάννης Μανιουδάκης,
 εκπαιδευτικός, Μάρκος Μυγιάκης, εκπαιδευτικός, Γεώργ. Μπιτσάκης,
 φαρμακοποιός, Γρηγόρ. Σκουλᾶς, φαρμακοποιός, Βασ. Σπυριδάκης,
 φαρμακοποιός, Νικόλ. Μουντάκης, φαρμακοποιός, Γεώργ. Μανιουδά-
 κης, φαρμακοποιός, Στυλ. Πρωτοπαπαδάκης, συμβολαιογράφος, Νι-
 κόλ. Σγουρομάλλης, συμβολαιογράφος, Έμμ. Κονταδάκης, συμβολαιο-
 γράφος, Θρασύβ. Γαλάνης, συμβολαιογράφος, Κανάκης Φραγκιαδά-
 κης, συμβολαιογράφος, Ξενοφών Μιχελάκης, συμβολαιογράφος, Άν-
 τών. Αρχοντάκης, τέως γυμνασιάρχης, Άριστογέτων Κατσούλης,
 τέως γυμνασιάρχης, Γεώργ. Μαθιουδάκης, τέως καθηγητής, Νικ. Πα-
 παγιαννάκης, τέως δημοδιδάσκαλος, Λεων. Άλυγιζάκης, ιατρός, Έμ-
 μαν. Χαζίρης, ιατρός, Άριστ. Λεκανίδης, ιατρός, Δημ. Μελισσάκης,
 οφθαλμίατρος, Στρατής Γεωργιλαδάκης, ιατρός, Ιωάν. Θεοδωράκης,
 ιατρός, Έλευθ. Μαντωνάκης, ιατρός, Έλευθ. Γεωργακάκης, ιατρός,
 Έμμ. Μουντάκης, ιατρός, Γεώργ. Τσουρής, ιατρός, Αντών. Μελισ-
 σᾶς, ιατρός, Χαράλ. Μπλαζουδάκης, ιατρός, Έμμ. Πιπεράκη, ιατρός,
 Γεώργ. Κοκκινάκης, ιατρός, Στυλ. Γεωργιλᾶς, ιατρός, Ιωάν. Ντουν-

τουλάκης, Ιατρός, Ἀντών. Καρδαμάκης, Ιατρός, Θεμιστ. Μπιτσάκης, Ιατρός, Στρατῆς Λεβεντιάης, Ιατρός, Ἀριστείδης Μπακλατζῆς, Ιατρός, Ἀριστ. Ἀνδρουλάκης, Ιατρός, Δημήτρ. Μελισσᾶς, Ιατρός, Ἀντών. Πεντάρης, Ιατρός, Ἀντών. Γεωργακάκης, Ιατρός, Γεώργ. Μπικακάκης, Ιατρός, Ἐμμαν. Ξηρουχάκης, Ιατρός, Γρηγόρ. Μάρακας, Ιατρός, Ματθαῖος Νικολακάκης, Ιατρός, Ἀντών. Μποτωνάκης, Ιατρός, Ἰωσήφ Μαυριγιαννάκης, Ιατρός, Ἐμμ. Πιπεράκης, Ιατρός, Ἰωάννης Σπυριδάκης, Ιατρός, Δημ. Γεωργιλᾶς, ἐπιθεωρητής, Κων)τίνος Τσιγκος, δημοδιδάσκαλος, Ἰωάν. Χατζηστυλιανοῦ, δημοδιδάσκαλος, Εὐτύχ. Γλαμπεδάκης, δημοδιδάσκαλος, Μᾶρκος Κλονιζάκης, δημοδιδάσκαλος, Ἀλέξ. Μαρή, δημοδιδάσκαλος, Σταῦρος Κουρουπάκης, δημοδιδάσκαλος, Γεώργ. Σιγανάκης, δημοδιδάσκαλος, Μᾶρκος Σιγάλας, γεν. ἐπιθεωρητής, Παναγ. Κασιμάτης, ἐπιθεωρητής, Ἰωάννης Ὀρφανάκης, δημοδιδάσκαλος, Θεόδ. Ἀρώνης, δημοδιδάσκαλος, Εὐάγγ. Δούκας, δημοδιδάσκαλος, Ἀνέστης Μαυρίδης, δημοδιδάσκαλος, Ἰωάννης Μαρινάκης, δημοδιδάσκαλος, Ἀντών. Ἡσυχάκης, γεωργοκτηματίας, Ἰωάννης Φούμης, γεωργοκτηματίας, Ἰωάννης Νικηφοράκης, γεωργοκτηματίας, Γεώργιος Παρασκάκης, γεωργοκτηματίας, Μᾶρκος Νινολάκης, γεωργοκτηματίας, Νικόλαος Μάρακας, γεωργοκτηματίας, Στυλιαν. Ξηρουχάκης, ἔμπορος, Ἰωάννης Πατερομιχελάκης, ἔμπορος, Ἰωσήφ Τζιτζικάλης, κτηματίας, Θεοδόσιος Φούμης, κτηματίας, Ἰωάννης Καλογερῆς, κτηματίας, Ἰωάν. Ποντικάκης, κτηματίας, Ἐμμ. Μπασιάς, κτηματίας, Χρῆστος Ξενάκης, κτηματίας, Ἀνδρέας Νικηφοράκης, κτηματίας, Παῦλος Παπαδάκης, κτηματίας, Στυλιανὸς Μαλανδράκης, κτηματίας, Γεώργ. Κοντορίνης, κτηματίας, Ἀντών. Κουλιέρης, κτηματίας, Γ. Κοσμαδάκης, κτηματίας, Δημήτ. Καλαϊτζάκης, κτηματίας, Ἰωάννης Καλαϊτζάκης, κτηματίας, Ἰωάν. Γάσπαρης, δημόσ. ὑπάλληλος Τ.Τ.Τ., Γεώργ. Παπαγεηγοράκης, δημόσ. ὑπάλλ. Τ.Τ.Τ., Ἰδομενεὺς Παπαγεηγοράκης, ὑπάλλ. Τ.Τ.Τ., Γεώργ. Δημοτάκης, ὑπάλλ. Τ.Τ.Τ., Ἀντών. Κατσοῦρος, ὑπάλλ. Τ.Τ.Τ., Χαράλ. Νιωτάκης, ὑπάλλ. Τ.Τ.Τ., Εὐστράτ. Στρατικός, ὑπάλλ. Τ.Τ.Τ., Νικόλ. Προυκάκης, ὑπάλλ. Τ.Τ.Τ., Νικόλαος Μαρκόπουλος, ὑπάλλ. Τ.Τ.Τ., Νικόλ. Α. Παπαδάκης, ὑπάλλ. Τ.Τ.Τ., Παναγ. Ἀρχοντάκης, ὑπάλλ. Τ.Τ.Τ., Ἰωάννης Σπερελάκης, ὑπάλλ. Τ.Τ.Τ., Ἐμμ. Παπαντωνάκης, δημόσ. ὑπάλλ., Γεώργ. Γοβατζιδάκης, δημόσ. ὑπάλλ., Στυλιανὸς Μπουλνταδάκης, γεωπόνος, Ἰωάννης Χατζιδάκης, γεωπόνος, Νικόλ. Περάκης, δημόσ. ὑπάλλ., Ταμείου, Ἐμμ. Πατιτάκης, δημόσ. ὑπάλλ. Ταμείου, Ἰωάνν. Τζιαννουδάκης, δημόσ. ὑπάλλ. Ταμείου, Γεώργ. Καραβανάκης, δημ. ὑπάλλ. Ταμείου, Νικ. Μιχελιουδάκης, ὑπάλλ. Ι.Κ.Α., Βασίλ. Χαριτάκης, ὑπάλλ. Ι.Κ.Α., Χαράλ. Κατσιᾶς, ὑπ., Ἰστ. Ἀρχείου, Πέτρος Θεοδοωράκης, δημόσ. ὑπ., Ἐμμ. Μπασιάς, δημόσ. ὑπάλλ., Ἀνδρέας Καλεμικιέρης, δημόσ. ὑπάλλ., Ἐμμαν. Καναλάκης, ὑπάλλ. δημ. ἔργων, Ἰωάνν. Γενεράλης, ὑπάλλ. δημ. ἔργων, Στυλ. Ξανθουδάκης, ὑπ. δημ. ἔργων, Ἀντ. Πα-

παντωνάκης, γεωπόνος, Κων)τίνος Καπιδάκης, δημόσ. υπάλλ., Κων)τίνος Φουντουλάκης, δημόσ. υπάλλ., Πέτρος Βασιλαντωνάκης, δημόσ. υπάλλ., Βλάσιος Βλαζάκης, δημόσ. υπάλλ., Μανούσος Μανουσάκης, δημοτ. υπάλλ., Κων)τίνος Παπαδάκης, δημοτ. υπάλλ., Στέφ. Κουφάκης, δημοτ. υπάλληλος, Εὐάγγελος Μπαδιερίτης, ἑλυνειακός, Ἄντων. Μπορτολῆς, τ. δημοσιογράφος, Σπῦρος Κωστάκης, ἔμπορος, Κυριάκος Μακράκης, ξυλουργός, Ἰωάνν. Λούπης, παντοπώλης, Ἐμμ. Κλάδος, δημόσ. υπάλλ., Γρηγ. Μανούσακας, δημόσ. υπάλλ., Στυλ. Ἀποστολίδης, θεατρώνης, Νίκος Στρογγυλός, θεατρώνης, Σήφης Δασκαλάκης, δημ. υπάλληλος καὶ ἄλλοι πολλοί.

16. ΔΙΑΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΡΥΝΣΙΣ ΤΗΣ

Τὴν Δευτέραν, 4.9.1944 καὶ ὥραν 10 π.μ. συνῆλθεν εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν μέγαρον, προεδρεύοντος τοῦ Θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου, ἡ ἐκλεγείσα, κατὰ τὴν μεγάλην Συνέλευσιν τῶν «Ὀλυμπίων», 30μελῆς Ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία ἐξέλεξε τὸν Ἐπίσκοπον καὶ τοὺς Σταῦρον Κελαϊδῆν, Γεώργιον Σαρρῆν, Γρηγόριον Παπαδόπετρον, Κωνσταντῖνον Μητσοτάκην, Στρατῆν Γεωργιλαδάκην, Μᾶρκον Μάντακαν καὶ Στυλ. Σφακιωτάκην, ὅπως προβοῦν εἰς διαβήματα πρὸς τὸν πολιτικὸν Διοικητὴν τοῦ Φρουρίου, ἀνώτερον σύμβουλον Σούλτζ, καὶ τοὺς ἄλλους ἀντιπροσώπους τοῦ στρατηγοῦ Μύλλερ, Βόρτμαν καὶ Σάουθ, ἵνα ζητήσουν τὴν χορήγησιν νέας γενικῆς ἀμνηστίας. Πράγματι τὸ διάβημα ἐγένετο, ὃ δὲ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος, ὁμιλήσας πρῶτος, εἶπε πρὸς τοὺς γερμανοὺς ἐκεῖνους τὰ ἑξῆς, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν καὶ ἀνωτέρω :

«Κύριε Ἀνώτερε Σύμβουλε καὶ λοιποὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ Στρατηγοῦ Μύλλερ, Διοικητοῦ τοῦ Φρουρίου Κρήτης

Συνεκάλεσα εἰς τὸ Κινηματοθέατρον «Ὀλύμπια» πολλὰς ἑκατοντάδας πολιτῶν, ἀπὸ ὅσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις, καὶ συνεζητήσαμεν περὶ τῆς ἐκρύπτου καταστάσεως, ἡ ὁποία ἐδημιουργήθη ἐνταῦθα, συνεπεία τῶν τελευταίων γεγονότων. Ἐξελέξαμεν δετριάκοντα σημαίνοντα πρόσωπα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ Ἐπιτροπὴ σᾶς ἀποστέλλει τοὺς παρόντας ὀλίγους, διὰ νὰ σᾶς διαβεβαιώσωμεν: 1ον) Ὅτι λυπούμεθα καὶ ἡμεῖς προσωπικῶς, ἡ Ἐπιτροπὴ, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρος ὁ λαὸς τοῦ Νομοῦ Χανίων, καθὼς καὶ ὀλόκληρος ἡ Κρήτη, διὰ τὰ σαμποτάζ, τὰς ἐπιθέσεις καὶ τοὺς φόνους κατὰ τῶν γερμανῶν στρατιωτῶν καὶ ἐλλήνων ὀργάνων τῆς τάξεως, 2ον) Νὰ σᾶς ἐκφράσωμεν τὸν βαθύτατον πόνον τῆς ψυχῆς μας διὰ τὰ ἀντίποινα, ἧτοι τυφεκισμοὺς ὁμήρων ἐξ ὅλης τῆς Κρήτης, οἱ ὁποῖοι δυνατὸν νὰ ἦσαν καὶ ἀθῶοι, ἀφοῦ δὲν ἐδικάσθησαν ἀπὸ τὰ τακτικὰ Στρατοδικεῖα καὶ 3ον) Νὰ σᾶς ζητήσωμεν μίαν γενικὴν ἀμνηστειάν, διὰ νὰ ἡσυχάσετε καὶ σεῖς καὶ ὁ νομιμόφρων λαὸς τῆς Κρήτης.

Τὰ ἀνωτέρω θὰ ἀναπτύξωσιν εἰς ὁμᾶς οἱ νομομαθεῖς Στ. Κελαϊδῆς καὶ Γ. Σαρρῆς.

Ἐλέχθη ἐπίσης ἀνωτέρω τὸ τι εἶπον οἱ Στ. Κελαϊδῆς καὶ Γ. Σαρρῆς, πλὴν, ὡς γνωστόν, τὸ διάβημα αὐτὸ ἀπέτυχε.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπισκέψεως τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης διὰ τὴν ἀμνηστειαν, λόγῳ τῶν γεγονότων τοῦ Ἀμαρίου, ὅπου ὀλόκληρα χωρία κατεστράφησαν καὶ ἑκατοντάδες πολιτῶν ἐτυφεκίσθησαν καὶ ἐφονεύθησαν, ἐλήφθη ἀπόφασις νὰ εὐρυνθῇ ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη, δι' ἀντιπροσώπων τῆς ἐξ ὅλης τῆς Κρήτης, ἵνα ἔχῃ γενικώτερον χαρακτῆρα. Πράγματι, τοῦτο καὶ ἐγένετο ἀμέσως, ἡ δὲ τριακονταμελῆς ἐπιτροπὴ κατέστη τότε πεντηκονταμελῆς, ἀντιπροσωπεύουσα πλέον, εἰς τὴν πρᾶξιν, ὀλόκληρον τὴν Κρήτην. Παραθέτομεν σχετικὰ ἔγγραφα, ἐκ τῶν ὁποίων καταφαίνεται, ὅτι καὶ εἰς τὸ Ρέθυμνον ἐσχηματίσθη τοιαύτη τοπικὴ Ἐπιτροπὴ, καὶ ὅτι βραδύτερον ὤρισαν καὶ οἱ Ρεθύμνιοι ἀντιπροσώπους τῶν διὰ τὴν Παγκρήτιον πεντηκονταμελῆ Ἐπιτροπὴν τῶν Χανίων, ὅπως ἔκαμαν καὶ οἱ Ἡρακλειῶται, παραλειπομένων ὁμῶς τῶν σχετικῶν ἐγγράφων τῶν.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΡΕΘΥΜΝΗΣ

Ρέθυμνον τῇ 16ῃ Σβρίου 1944

*Αριθ. πρωτ. 5996

Πρὸς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Κρήτης
Χανιά

Ἡ Διοίκησις Χωροφυλακῆς Ρεθύμνης ἔλαβε τὴν ὑπὸ στοιχεῖα Δ.Υ. καὶ ἀπὸ 10—9—44 ἔξαιρ. ἐπέιγουσαν καὶ ἐμπιστ. Διαταγὴν ὑμῶν, δι' ἧς γνωρίζετε τὴν αὐτόθι σύστασιν Ἐθνικῆς Λαϊκῆς Ἐπιτροπῆς καὶ διατάσσετε καὶ τὴν ἐνταῦθα σύστασιν ὑποεπιτροπῆς, ὡς Συμβουλευτικῆς Σώματος τῶν Διοικητικῶν Ἀρχῶν.

Εἰς ἐκτέλεσιν αὐτῆς, ἧς ἔλαβον ἀντίγραφον ἀπὸ τὸν κ. Διοικητὴν τῆς Χωροφυλακῆς, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἀναφέρω, ὅτι συνεστήθη ἐνταῦθα Ὑποεπιτροπὴ, ἧτις ἀπηρτίσθη ἀπὸ τὰ κάτωθι 27 πρόσωπα. Εἰς τὴν Ὑποεπιτροπὴν, ὑποδείξει αὐτῆς, προσετέθησαν εἰς τὰ 25 πρόσωπα καὶ δύο ἔτι, καὶ οὕτω αὕτη ἐγένινεν 27μελής.

Αὕτη συνήλθε καὶ ἐξέλεξεν Ἀντιπρόεδρον τὸν Ἐμμανουὴλ Γοβατζιδάκην, Δήμαρχον Ρεθύμνης, ἀντιπροσώπους δὲ καὶ συνδέσμους τῆς μετὰ τῆς Κεντρικῆς ἐν Χανίοις Ἐπιτροπῆς, (ΕΛΕΚ), τοὺς Γεώργιον Ρεράκην καὶ Ἰωάννην Ματζοράκην, οἵτινες ἔλαβον ἐντολὴν αὐτῆς νὰ ἀναχωρήσωσι διὰ Χανιά αὔριον Κυριακὴν, 17ην τρέχοντος μηνός.

Ὁ Νομαρχεὺν Διευθυντῆς
Θ. ΜΠΡΙΛΗΣ

Οἱ ἀποτελέσαντες δὲ τὴν ὑποεπιτροπὴν ταύτην εἶναι οἱ κάτωθι :

*Ἐπίσκοπος Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου Ἀθανάσιος, Ἐμμαν. Γοβατζιδάκης, δήμαρχος, Νικόλαος Λυράκης, ἰατρός, Γρηγόριος Δάνδολος, ἰατρός, Ἰωάννης Σφηνιάς, δικηγόρος, Ἰωάννης Φουντουλάκης, δικηγόρος, Τίτος Ζακιάκης, ἔμπορος, Κωνστ. Γερακάρης, ἔμπορος, Νικόλαος Βολάνης, Καφεπώλης, Νικόλαος Δημητρακάκης, ἔμπορος, Εὐάγγελος Νησιανάκης, φαρμακοποιός, Νικόλαος Τζιφάκης, ἔμπορος, Σάββας Τζιμπούκας, πρόεδρος ἐργατῶν Λιμένος, Θεμιστοκλῆς

Καρνής, ἐργάτης, Δημήτριος Λυμπέρης, ἔμπορος, Ἰωάννης Μπερινδάκης, ἀρτοποιός, Νικόλαος Μαρκάκης, βαρελοποιός, Ἰωάννης Καπετανάκης, ἐπιπλοποιός, Γεώργιος Τσουδερός, ἰατρός, Ἐμμαν. Κλαφινός, ζαχαροπλάστης, Σπυρίδων Παναγιωτάκης, δερματέμπορος, Γεώργιος Ρεράκης, βιβλιοπώλης, Ἰωάννης Ματζοράκης, ἔμπορος, Ἰωάννης Βαλασαρίδης, παντοπώλης, Μιχαήλ Μανουσάκης, διευθυντής Κ. Δ. Α., Γεώργιος Γαγάνης, ἔμπορος καὶ Γεώργιος Πλατῆς ἀνάπηρος.

Συγκροτηθεῖσα ἔπειτα εἰς σῶμα ἢ ὑποεπιτροπὴ αὕτη ἐξέλεξεν ὡς Πρόεδρόν της, τὸν Ἐπίσκοπον Ρεθύμνης Ἀθανάσιον, ὅστις καὶ ἀποστέλλει, ὡς τοιοῦτος, τὸ κάτωθι ἔγγραφον, πρὸς συσπολίτας των, διαμένοντας μονίμως ἐν Χανίοις :

Ρέθυμον 22—9—44

Πρὸς τοὺς Κυρίους Ἀρχιμανδρίτην Ἀθανάσιον Πενθερουδάκη, Ἐμμανουὴλ Κανγαλάκη, Ἐπιθεωρητὴν Δημοσίων Ἔργων Κρήτης, Γεώργιον Γοβατζιδάκη, Οἰκονομικὸν Ἐπιθεωρητὴν Κρήτης, Ἀντώνιον Φουντουλάκη, ἔμπορον, Δημοσθένην Γαγάνην, ἔμπορον καὶ Ἰωάννην Σιαυροκάκη, τ. Ἐπιθεωρητὴν Δημοτικῶν Σχολείων

Χανιά

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀνακοινώσωμεν, ὅτι προήλθομεν εἰς τὸν διορισμὸν ὑμῶν, ὡς ἀντιπροσώπων της ἐνταῦθα Ὑποεπιτροπῆς της Ἐθνικῆς Λαϊκῆς Ἐπιτροπῆς Κρήτης (ΕΛΕΚ), καὶ παρακαλοῦμεν, ὅπως ἀντιπροσωπεύσητε ἡμᾶς εἰς τὰς συνεδριάσεις της αὐτόθι Μεγάλης Ἐπιτροπῆς, τηροῦντες ἡμᾶς ἐνημέρους.

Μετὰ εὐχῶν

Ὁ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου

† ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

17. Η ΠΑΓΚΡΗΤΙΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΑΥΤΗΣ. Η ΕΠΙΓΕΝΟΜΕΝΗ ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΙΣ

Ἡ καταρτισθεῖσα πεντηκονταμελής αὕτη Παγκρήτιος Ἐπιτροπὴ ἐθεωρήθη σιγά—σιγά ὡς ἐπίσημος πλέον, οὕτως εἰπεῖν, Ἀρχὴ καὶ πρὸς αὐτὴν ἐστρέφοντο τὰ βλέμματα ὄλων, μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἐπέφερεν αὕτη τὴν συμφιλίωσιν μεταξὺ τῶν διαμαχομένων, εἰς σημεῖον ἐπικίνδυνον, ὀργανώσεων καὶ ὅτι, δι' ἐνεργειῶν της καὶ διὰ διαβημάτων της πρὸς τὰς γερμανικὰς Ἀρχάς, θὰ προελάμβανεν εἰς τὸ ἐξῆς μερικὰς σκληρὰς ἀποφάσεις αὐτῶν καὶ τὰ ἐκ τούτων ἐπακόλουθα. Τὸ εὐχάριστον ἦτο, ὅτι εἶχε τὴν πρόνοιαν ὁ Ἐπίσκοπος νὰ συγκαταλεγοῦν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην πρόσωπα ὄλων τῶν ἀποχρώσεων καὶ ὀργανώσεων, ὡς καὶ τῶν διαφόρων ἀντιλήψεων, ὥστε ν' ἀντιπροσωπεύη αὕτη ὅλας τὰς πολιτικὰς κατευθύνσεις, τὰς σχέψεις καὶ τὰ αἰσθήματα ὀλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως καὶ τῆς ὑπαίθρου καὶ γενικῶς

τῆς Κρήτης, ἵνα καὶ κάθε ἀπόφασίς τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης φέρῃ τὴν σφραγίδα τῆς ὁμοθύμου θελήσεως ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἵνα μὴ δύναται ὁ καθείς, ἐκτὸς τῶν πραγμάτων καὶ ἀνεύθυνος, νὰ σχολιάζῃ ἢ καὶ νὰ τορπιλλίξῃ τὰς ἀποφάσεις τῆς, ἀπὸ πολιτικὴν τινα ἐμπάθειαν ἢ καὶ ἀπὸ κομματικὴν ὑστεροβουλίαν. Ἐθεωρήθη δηλ. σὺν τῷ χρόνῳ ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη, ὡς μία Βουλὴ μὲ τὰ πολιτικὰ τῆς κόμματα καὶ τὰς διαφόρους ἀντιλήψεις τῶν, μὲ τὰς πολλὰς τῆς συζητήσεις, αἱ ὁποῖα πολλάκις ἐξεδηλοῦντο καὶ μὲ ὁλοκλήρους ἀγορεύσεις καὶ μὲ τὰς σχετικὰς ἀποχωρήσεις καὶ ἐπανόδους τῶν μελῶν τῆς, πρὸς ἀποδοκιμασίαν καὶ ἐπιδοκιμασίαν τῶν λεγομένων. Εἶμεθα φοβεροὶ εἰς τὸ νὰ κινῶμεν πάντα λίθον, ὥστε νὰ κατευθύνωμεν τὰ πράγματα πρὸς τὰς ἰδικὰς μας ἀντιλήψεις, ὅπως εἶμεθα καὶ ἐπίσης δεινοί, εἰς τὸ νὰ κωλυσιεργῶμεν ἐπ' ἄπειρον, πρὸς ματαίωσιν ἐπικειμένης ἐπικρατήσεως ἀντιθέτου γνώμης. Ἐνταῦθα ὁμως πρέπει νὰ ἐξαρθῇ τὸ κῦρος καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ ἐπισκόπου, ὁ ὁποῖος κατώρθωνε πάντοτε, ὡς μόνιμος πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, νὰ συγκρατῇ αὐτὴν ἀπὸ φανατικὰς ὑπερβολὰς ἐκατέρωθεν, καὶ νὰ συμβιβάζῃ τὰ διεστῶτα, ὥστε αἱ λαμβανόμενα ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης ἀποφάσεις νὰ εἶναι ὄντως ἔθνηκαί, ἐξυπηρετοῦσαι δηλ. μόνον τὰ ἔθνηκα συμφέροντα, καὶ νὰ προλαμβάνῃ παντὸς εἴδους κωλυσιεργίαν ἢ ἐσκεμμένην ἀντίδρασιν ἀπὸ τοὺς μὲν, ἢ ἀπὸ τοὺς δέ, ὁποιοιδήποτε καὶ ἂν ἦσαν οὗτοι, διότι εἶχε τὸ ἀνάστημα καὶ τὸ ψυχικὸν σθένος νὰ ἀντικρύσῃ τὸν καθένα καὶ νὰ βάλῃ αὐτὸν εἰς τὴν θέσιν του, ἐὰν ἔβλεπεν, ὅτι ἐπεθύμει καὶ ἐπεδίωκεν οὗτος νὰ παρεμβάλλῃ προσκόμματα εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς. Μὲ τοιαύτας κατευθυντηρίους γραμμὰς ἐργαζομένη ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη, ὑπὸ τὴν διαρκῆ καὶ ἐπίμονον ἀπαιτήσιν ὅλου τοῦ ὑγιῶς σκεπτομένου πληθυσμοῦ, ἀπεφάσισεν αὕτη τελικῶς νὰ ἐνεργήσῃ, ὅσον ἠδύνατο, διὰ νὰ συμφιλίωσῃ τὰς ἐπικινδύνως διαμαχομένας ὁργανώσεις, ὅπως καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὥστε νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐνώσῃ σύμπαντα τὸν κρητικὸν λαὸν πρὸς μίαν καὶ μόνον σκέψιν, τὴν ταχεῖαν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του, καὶ νὰ ἀποσπάσῃ αὐτὸν ἀπὸ τὸν ἐπαπειλούμενον ἀδελφοκτόνον σπαραγμόν. Τὸ νὰ ἦσαν ἔτοιμοι αἱ διάφοροι ὁργανώσεις νὰ στρέψουν τὰ ὅπλα ἐναντίον ἀλλήλων, ἐνῶ οἱ γερμανοὶ ἀφ' ἑτέρου ἔθνον καὶ ἔκαιον τὰ πάντα καὶ ἔτυφέκιζον συμπολίτας μας μὲ ἀγρίαν λύσσαν καὶ βάρβαρον μανίαν, τὸ τοιοῦτο τὸ ἐθεώρει βαρὺ ὁ Ἐπίσκοπος καὶ δὲν τὸ ἠνείχετο ἢ χριστιανικῆ του ψυχῆ, καὶ ἡ πατριωτικῆ του συνείδησις.

Ἐπὶ τοιαύτας προϋποθέσεις ὠρίσθη ὑπὸ τῆς Πεντηκονταμελοῦς ταύτης Ἐπιτροπῆς ἐξαμελής ἀντιπροσωπεία, ὑπὸ τὴν προεδρείαν πάντοτε τοῦ Ἐπισκόπου, ἣτις ἀνέλαβε νὰ συναντήσῃ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ὁργανώσεων εἰς τὰ βουνά, καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ αὐτοὺς συμφιλίωσιν, σύμφωνα μὲ σχετικὰς ἀποφάσεις τῆς Πεντηκονταμελοῦς Ἐπιτροπῆς. Ἡ ἐξαμελής αὕτη Ἐπιτροπὴ, διαιτητικὴ ὀνομασθεῖσα καὶ ἀποτελουμένη ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον καὶ τοὺς δικηγόρους Σταῦρον

Κελαϊδῆν, Γεώρ. Σαρρήν, Εὐτύχιον Παλλήκαρον, Χαϊδ. Πολυχρονί-
 δην καὶ στρατηγὸν ἑ. ἀ. Σταμ. Ποθουλάκην ἀνεχώρησε νύκτωρ, καὶ
 κρυφὰ ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς, διότι ὑπῆρχε καὶ ὁ φόβος τῆς συλλή-
 ψεως τῶν μελῶν τῆς ὑπ' αὐτῶν, καὶ μετὰ πολλοὺς κόπους ἔφθασαν
 εἰς Μεσκλά καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ζούρβαν, ὅπου εὐρίσκοντο οἱ ἀρχηγοὶ τῆς
 Ε.Ο.Κ. (Ἐθνικὴ Ὀργάνωσις Κρήτης), οἵτινες καὶ ἐδέχοντο κατ' ἀρ-
 χὴν τὴν προτεινομένην συμφιλίωσιν. Δι' ὃ παρίστατο ἀνάγκη νὰ συναν-
 τηθῆ ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ καὶ μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Ε.Α.Μ. (Ἐθνικὸν
 Ἀπελευθερωτικὸν Μέτωπον), οἵτινες εὐρίσκοντο τότε εἰς τὴν Τρομά-
 ριζαν, τὸν ἄλλον Λίβανον τῆς Κρήτης λόγῳ τῆς ἐκεῖ ἐπιτευχθείσης
 συμφιλίωσης, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Λευκῶν Ὀρέων. Ὁ Γέρω-Δε-
 σπότης τότε δὲν χάνει καιρὸν, ἀλλ' ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἐπιτροπῆς του,
 πεζῇ καὶ τῇ βοηθείᾳ ἐγγωρίου τινὸς ράβδου, τὴν ὁποίαν μεταχειρί-
 ζονται συνήθως οἱ ποιμένες τῶν ὀρέων, ἵνα καθιστοῦν τὸ βῆμά των
 σταθερώτερον ἀνὰ τὰ ὄρη, ἀναβαίνει εἰς τὴν Τρομάριζαν, εἰς ἀπόστα-
 σιν τριῶν ὥρῶν καὶ πλέον ἀπὸ τὴν Ζούρβαν, ἔνθα συναντᾶται καὶ
 μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Ε.Α.Μ., ὅπου μετὰ πολλὰς σχετικὰς συζητή-
 σεις καὶ διαπραγματεύσεις, ἐδέχθησαν καὶ αὐτοὶ τὴν συμφιλίωσιν,
 παραλειπομένων πλείστων ὄσων ἐπεισοδίων, ἐμποδίων, διαφωνιῶν,
 συγκρούσεων καὶ ἀντεγκλίσεων μεταξὺ τῶν ἐκεῖ ἀντιπροσώπων τῶν
 διαμαχομένων πολιτικῶν ὀργανώσεων. Ἐκεῖ ὄντως ἐφάνη ἀσυναγώ-
 νιστος ἢ διπλωματικὴ ἱκανότης τοῦ Ἐπισκόπου, ὁμολογηθεῖσα, καὶ ἐκ
 τῶν ὑστέρων, ἐκατέρωθεν, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν, ἄς τὸ ὁμολογήσωμεν
 ὑπερηφανεύεται πάντοτε καὶ ὁ ἴδιος, λόγῳ τοῦ ἐπιτευχθέντος ἀπο-
 τελέσματος, τῆς συμφιλίωσης καὶ ὁμονοίας τότε μεταξὺ τῶν Κρητῶν.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ὑποχωρήσεως πρὸς τὴν συμφιλίωσιν ταύτην κα-
 ταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ παρὰ πόδας ἐγγράφου τοῦ Ε.Α.Μ.—Ε.Λ.Α.Σ.
 πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον καὶ τὴν ἐν λόγῳ διαιτητικὴν Ἐπιτροπὴν.

Ε.Α.Μ.—Ε.Λ.Α.Σ.

*Πρὸς τὴν ὑπὸ τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ
 Ἀποκορώνου Ἐπιτροπὴν*

Χαιετίζουμε τὴν ἀφίξη τῆς ἐπιτροπῆς σας, καὶ οἱ παρακαλοῦ-
 μεν νὰ διοβιβάσητε πρὸς τοὺς ἐντολεῖς σας τ' ἀκόλουθα :

α'.) Τὸ Ε.Α.Μ. καὶ ἡ Π.Ε.Α.Α. ἔκαναν κάθε τι, ποὺ ἦταν δυνατό, γιὰ
 τὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος. Χάρις στίς ἐνέργειάς τους ὀλο-
 κληρώθηκε ἡ ἐθνικὴ ἐνότης, μὲ τὴ δημιουργία πανεθνικῆς Κυβέρνησης.
 Ἡ παγκρήτια ἐπιτροπὴ τοῦ Ε.Α.Μ. ἐπανειλημμένα ἐπεδίωξε καὶ ἐδῶ
 τὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος. Ἡ μὴ πραγματοποιησὴ τῆς δὲν
 βαρύνει ἐμᾶς. Καὶ τώρα, στίς 11—9—41, στείλαμε ἐγγραφήν πρὸς κλησὴ
 στὴν Ε.Ο.Κ., γιὰ διαπραγματεύσεις. Λυπούμεθα πολὺ, γιὰ τὴ στιγμή
 δὲν πήραμε καμμιά ἀπάντησιν. Ζητοῦμε ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴν σας νὰ ἐξασκή-
 σῃ δλη τῆς τὴν ἐπιρροή, γιὰ τὴν ἀμεση ἔναρξιν διαπραγματεύσεων μὲ τὴν

Ε.Ο.Κ. για συμφωνία. Ἐμεῖς καὶ τώρα θὰ κάνουμε ὅ,τι εἶναι δυνατόν, γιὰ τὴν πραγματοποίησὴ της.

β'.) Ὅλες μας οἱ ἐνέργειες ἔχουν σὰν βασικὸ σκοπὸ νὰ περάσῃ ὁ κρητικὸς λαὸς στὸν ὀμαλὸ πολιτικὸ βίον. Σὰν ἐντολοδόχοι τῆς πανεθνικῆς Κυβέρνησης ἔχομε καθῆκο, μὰ καὶ τὴν δύναμη νὰ διασφαλίσουμε τὴν τάξη καὶ τὴν ἀσφάλεια τῶν πολιτῶν καὶ τὸ πέρασμα σὲ ὀμαλὸ πολιτικὸ βίον, χωρὶς συγκρούσεις. Θεωροῦμε, μετὰ τὴν συμφωνία μὲ τὴν Ε.Ο.Κ., ὅτι μόνοι ταραξίες θὰ μείνουν οἱ ἔθνοπροδότες Παπαγιαννάκηδες καὶ οἱ συνεργάτες τους.

γ'.) Δηλώνουμε, ὅτι θὰ κάνουμε τὸ πᾶν, γιὰ νὰ περάσῃ ὁ κρητικὸς λαὸς ἀπὸ τὴν σκλαβιά στὴν ἐλευθερία, μὲ ὅσο τὸ δυνατό λιγώτερες θυσίες.

Ὅλοι κάτω ἀπὸ τὶς διαταγὲς τῆς πανεθνικῆς Κυβέρνησης.

Γιὰ τὴν 7^η Μερραρχία Κρήτης.™

Ὁ Διοικητὴς

Γ. Κοντεκάκης

Γιὰ τὴ Παγκρήτια Ἐπιτροπὴ τοῦ Ε.Α.Μ.

Γιὰ τὴν Π.Ε.Ε.Α.

Μήτσος Βλαντᾶς

Τὴν ἐπομένην 15.9.1944, ἡ μὲν Διαιτητικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπανῆλθεν εἰς Χανιά, ὅπου ὁ Λαὸς μετὰ ἀνεκφράστου χαρᾶς ἦκουσε τὰ τῆς ἐπιτευχθείσης συμφιλιώσεως, οἱ δὲ ἀντιπρόσωποι τῶν ὀργανώσεων ΕΟΚ καὶ ΕΑΜ συνητήθησαν εἰς Ζούρβαν, ὅπου, μετὰ μακρὰς συζητήσεις, συνέταξαν τὸ κάτωθι «Συμφωνητικόν» :

ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΟΝ

Οἱ Ὄργανώσεις Ε.Α.Μ. καὶ Ε.Ο.Κ. Νομοῦ Χανίων συνῆλθαν σήμερα, στίς 15.9.1944 σὲ κοινὴ συνεδρίαση, μὲ σκοπὸ νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα δράσης στὸ Νομὸ· ἀφοῦ ἐξετάστηκαν ὅλα τὰ ζητήματα, μὲ πνεῦμα καλῆς πίστεως καὶ ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης, κατέληξαν στὴν ἀκόλουθον συμφωνία:

Π ρ ὠ τ ο ν : Ἡ συμφωνία αὐτὴ γίνεται ὕστερα ἀπὸ τὸ σχηματισμὸ Πανεθνικῆς Κυβερνήσεως καὶ γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς πολιτικῆς της γραμμῆς.

Δ ε ὑ τ ε ρ ο ν : Συγκροτεῖται κοινὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Νομοῦ Χανίων, ἡ ὁποία θ' ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε μέλη, ποὺ δύο εἶναι τοῦ ΕΑΜ, δύο τῆς Ε.Ο.Κ. καὶ τὸ πέμπτον θὰ καθορισθῇ ἀπὸ τὴν Πανεθνικὴν Κυβέρνησιν. Ἡ λειτουργία καὶ δράσις τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς ἀρχίζει ἀμέσως, καὶ πρὶν τὸν ἐρχομὸ τοῦ πέμπτου μέλους. Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ θὰ διευθύνῃ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα στὸ Νομὸ, θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τὴν ὀμαλὴν μετάβασιν στὴν ἐλεύθερον πολιτικὴν ζωὴν, θὰ ἐγκατασταθῇ ὡς πολιτικὴ ἐξουσία τοῦ Νομοῦ, μέχρι τὸν ἐρχομὸν τῆς Πανεθνικῆς Κυβερνήσεως.

Τ ρ ῖ τ ο ν : Οἱ συνεργαζόμενες Ὄργανώσεις δηλώνουν, πὼς ἀπο-

κηρύσσουν τὸ Τάγμα Χωρῆς Παπαγιαννάκη, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη παρομοία ὀργανώση ἢ ὁμάδα, ποὺ δημιουργεῖται, κατὰ σύσταση καὶ ἀνοχὴ τοῦ κατακτητῆ. Καλοὺν ὅλους, ποὺ πῆραν μέρος σ' αὐτὲς τὲς ἐθνοπροδοτικὲς ὀργανώσεις νὰ τὲς ἐγκαταλείψουν ἀμέσως καὶ τονίζουν, πὼς σὲ περίπτωσι ἀνυπακοῆς, θὰ πραγματοποιήσουν τὴ βίαιη διάλυσή τους.

Τέταρτον : Οἱ συνεργαζόμενες ὀργανώσεις ἀναλαμβάνουν τὸ ἄμεσο καθήκον συγκροτήσεως ἐνιαίου ἐθνικοῦ στρατοῦ, στὸν ὁποῖον θὰ συγχωνευθοῦν καὶ οἱ ἀνταρτικὲς ὁμάδες, ποὺ ὑπάρχουν. Ὁ ἐνιαῖος ἐθνικὸς στρατὸς θὰ συνεχίσῃ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα καὶ θὰ συμβάλῃ, μαζί με τὴν ἐθνικὴ πολιτοφυλακὴ, ποὺ θὰ δημιουργηθῇ, στὴ τήρησι τῆς τάξεως καὶ στὴν περιφρούρησι τῆς ἀσφαλείας τῶν πολιτῶν. Χωρὶς ἀπόφασιν τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς καμμιά στρατιωτικὴ ἐνέργεια δὲν θὰ γίνεταί, πλην τῆς περιπτώσεως ἀμύνης. Ὁ Ἐθνικὸς Στρατὸς στὸν Νομὸ Χανίων θὰ συγκροτηθῇ σὲ δύναμιν Συντάγματος ὑπὸ τὴ Διοίκησιν ἀξιωματικοῦ κοινῆς ἐμπιστοσύνης, καὶ ἀπὸ ἀξίους τῶν δύο ὀργανώσεων, ἰσοτίμως.

Πέμπτον : Οἱ συνεργαζόμενες ὀργανώσεις θὰ ἐκδώσουν καὶ θὰ κυκλοφορήσουν ἀμέσως προκήρυξιν πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Νομοῦ Χανίων, μετὰ τὴν ὁποία θὰ γνωστοποιοῦν, ἐν συμφωνίᾳ, τὰ καθήκοντα, ποὺ ἀπορρέουν ἀπ' αὐτὴ καὶ θὰ ἐξασφαλίσουν ἀπὸ κοινῶν τὴν συντήρησιν τοῦ ἐθνικοῦ μας Στρατοῦ.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ. Ἡ συμφωνία θὰ ἰσχύσῃ ἀμέσως, ὅταν καθορισθῇ τὸ πρόσωπον τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Συντάγματος.

Κάπου 15 Σεπτεμβρίου 1944

Γιὰ τὴν Παγκρήτια
Ἐπιτροπὴ Ε.Α.Μ.

- 1) Ν. Γαλάνης
- 2) Ν. Σακλαμπάνης
- 3) Γ. Κοντεκάς
- 4) Κ. Κολοκυθᾶς

Γιὰ τὴ Διοικοῦσα Ἐπι-
τροπὴ Ε.Ο.Κ. Χανίων

- 1) Ν. Σκουλας
- 2) Ἰωσ. Βολουδάκης
- 3) Μιχ. Μποτωνάκης
- 4) Ἐμμ. Νικολοῦδης
- 5) Κων. Μητσοτάκη

ΔΗΛΩΣΗ. Συμφωνῶ στὴν ἀποκήρυξιν καὶ πρόσκλησιν γιὰ διάλυσιν τοῦ Τάγματος, διαφωνῶ δὲ μόνο, ὡς πρὸς τὴν ἄσκησιν βίας γιὰ τὴ διάλυσίν του, ἔχοντας ὑπ' ὄψει τὸ διάγγελμα τῆς Κυβερνήσεως, εἰς τὴν σχετικὴν παράγραφον, γιὰ τὸ Τάγμα Ἀσφαλείας.

Ν. Σκουλας

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

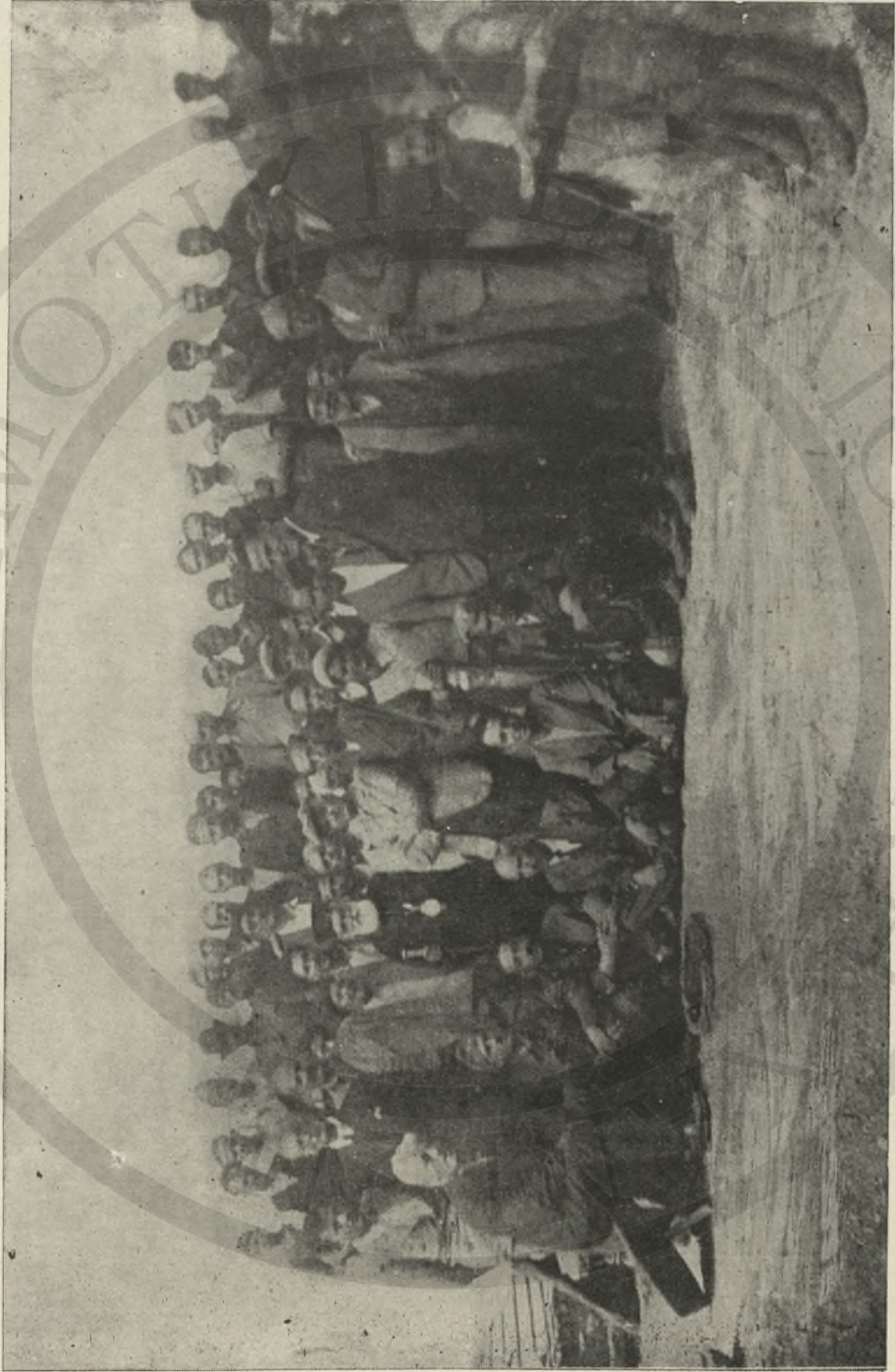
Ἐν Χανίοις τῇ 19—7—1945

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ὄργανώσεως Ε.Ο.Κ. Νομοῦ Χανίων

Ν. Σκουλας

Ἐπεξηγήσεις : Ἡ ἀνωτέρω ἀναγραφομένη δήλωσις ἐγένετο ἐκ μέρους τοῦ Ν. Σκουλα, ἔχοντας τὴν γνώμην, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως, τοῦτέστι νὰ λογοδοτήσουν οἱ ἀπειθαρχοῦντες, καὶ οὐχὶ νὰ γίνῃ βίαια διάλυσιν, πρὸς πρόληψιν συρράξεως.

Αὐθημερὸν δὲ καὶ ἐξεδόθη, καὶ ἐκυκλοφόρησεν ἡ ἀκόλουθος προ-

Ἡ συμφορία τῆς Τρομάδας (ὁ Αἰβανὸς τῆς Κεφίτης).

κήρυξις πρὸς τὸν λαόν, ἀναγγέλλουσα τὴν ἐπελθοῦσαν συμφωνίαν.

Ε.Α.Μ.

Ε.Ο.Κ.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ

Πρὸς τὸν Λαὸ τοῦ Νομοῦ Χανίων

Συμπατριῶτες,

Μὲ χαρὰ καὶ ὑπερηφάνεια σᾶς ἀναγγέλλουμε, πὼς πραγματοποιήθηκε ἡ συμφωνία καὶ συνεργασία ἀνάμεσα στὶς δύο μας ὀργανώσεις. Κἀτὼ ἀπὸ τὴς διαταγῆς τῆς Πανεθνικῆς Κυβέρνησης, θὰ βαδίσουμε ἐνωμένοι στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν λευτεριά καὶ τὸ ὁμαλὸ πέρασμα στὴν ἐλεύθερη πολιτικὴ ζωὴ. Πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτὸ συγκροτήσαμε κοινὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Νομοῦ, ἐνιαῖο Ἐθνικὸ Στρατὸ καὶ ἐθνικὴ πολιτοφυλακὴ. Ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία τοῦ Λαοῦ θὰ ἐξασφαλισθῇ. Καλοῦμε δὲλο τὸ λαὸ νὰ μᾶς ἐνισχύσῃ στὸ ἔργο αὐτὸ καὶ νὰ ὑπακούῃ στὶς ἐντολῆς τῆς κοινῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Νομοῦ. Κάθε ἄλλη προσπάθεια, ποῦ ἀναλαμβάνεται ἔξω ἀπ' αὐτὰ τὰ πλαίσια, ἐξυπηρετεῖ ἀντεθνικὸς σκοποὺς καὶ ἀντιλαϊκοὺς, καὶ, σὰν τέτοιος, θὰ κτυπηθῇ ἀμελίκτα.

Εἰδικὰ ἀπευθυνόμεσθε στοὺς ἄνδρες τοῦ τάγματος Παπαγιαννάκη, καὶ τοὺς καλοῦμε νὰ τὸ ἐγκαταλείψουν ἀμέσως καὶ νὰ προσέλθουν εἰς τὸν ἐθνικὸ μας στρατό. Ὅποιος, μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴ τελευταία προειδοποίηση, παραμένει στὸ Τάγμα, ἀναλαβαίνει βαρεῖα εὐθύνη καὶ ἡ τιμωρία τοῦ θᾶναι σκληρῆ.

Συμπατριῶτες,

Ἔχετε ἀπεριόριστη ἐμπιστοσύνη στὶς συνεργαζόμενες ὀργανώσεις καὶ στὴ Πανεθνικὴ Κυβέρνηση, ποὺ τὴν ἐκπροσωποῦν αὐτῆς. Ἐκτελεῖτε τὴς ἐντολῆς τῶν. Μὴν πιστεύετε σὲ ἀνεύθυνες διαδόσεις καὶ ψευτικὲς φήμες. Στὶς ἀποφασιστικῆς αὐτῆς στιγμῆς, ἄς βρεθοῦμε ὅλοι ἐνωμένοι στὸ πλεῦρό τῶν μεγάλων μας συμμάχων, στὸν ἡρωϊκὸ μας ἀγῶνα γιὰ τὴ λευτεριά.

Οἱ συνεργαζόμενες Ὄργανώσεις Ε.Α.Μ.—Ε.Ο.Κ.

Βραδύτερον, ἐξ ἄλλου, συνετάχθη καὶ τὸ ἐξῆς σχετικὸν συμπληρωματικὸν πρωτόκολλον, γύρω ἀπὸ τὴν συμφιλίωσιν τῶν δύο ὀργανώσεων :

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΝ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΝ

Δι' ἐρμηνείαν καὶ συμπλήρωσιν τῆς συμφωνίας τῆς 15.9.44, οἱ ἀντιπρόσωποι Ε.Α.Μ.—Ε.Ο.Κ. συνήλθαν σήμερα, 24.9.1944 καὶ κατέληξαν στὰ ἀκόλουθα :

α'.) Διοικητῆς τοῦ 14ου Συντάγματος καὶ Φρούραρχος τῆς πόλεως Χανίων ὀρίζεται ὁ Συντ/ρχης Στυλιανὸς Σφακιωτάκης καὶ Ὑποδ/τῆς τοῦ

481ου Συντητος ὁ Ταγματάρχης Ἐμμ. Νικολούδης.

β'.) Ἡ πολιτοφυλακὴ θὰ συγκροτηθῆ ἀπὸ ἰσάριθμα μέλη τῶν δύο ὀργανώσεων. Εἰς αὐτὴν θὰ ἐνταχθοῦν, κατὰ τόπους, καὶ ὅσοι ἀξιωματικοὶ καὶ ἄνδρες τῆς Χωρ)κῆς θὰ κριθοῦν ἀπὸ τῆς δύο ὀργανώσεις, ὡς πραγματικοὶ πατριῶτες.

γ'.) Συμφωνοῦμεν νὰ ἀναλάβῃ Γεν. Διοικητὴς Κρήτης ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, μὲ δύο συμβούλους, ἕνα ἀπὸ τὴν κάθε Ὀργάνωσιν, ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅτι θὰ παραιτηθῆ ἀμέσως, μόλις ἐγκατασταθῆ στὴν πόλιν τῶν Χανίων ἡ Κοινὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ. Ἐπὶ γενικῆς σημασίας πολιτικῶν ζητημάτων ἢ ἀπόφασις θὰ λαμβάνεται, κατόπιν ὁμοφώνου γνώμης τῆς Κοινῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς.

δ'.) Κατόπιν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ παρόντος, μπαίνει ἀμέσως σὲ ἰσχὺν ἡ συμφωνία στὸ σύνολόν της.

Γιὰ τὴν Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ
Ε.Ο.Κ.

- 1) Νικ. Σκουλάς
- 2) Ἐμμ. Νικολούδης
- 3) Ἰωσ. Βολουδάκης
- 4) Μιχ. Μποτωνάκης
- 5) Ἀντών. Ἡσυχάκης
- 6) Χαρ. Πολυχρονίδης
- 7) Ἰωάν. Νικολακάκης

Γιὰ τὴν Παγκρήτια Ἐπιτροπὴ
Ε.Α.Μ.

- 1) Μήτσος Βλαντάς
 - 2) Ἰωσ. Μαυριγιαννάκης
 - 3) Νικ. Σακλαμπάνης
 - 4) Κοκ. Κολοκυθᾶς
 - 5) Ἰωάν. Τζιβῆς
- καὶ τρεῖς ἄλλαι δυσανάγνωστοι ὑπογραφαί

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Ἐν Χανίοις τῆ 19/7/1945

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ὀργανώσεως ΕΟΚ Νομοῦ Χανίων
Ν. Σκουλάς

Ἡ ἐπελθοῦσα, ὡς ἄνω, συμφωνία καὶ συμφιλίωσις ὑπῆρξεν ὑψίστης ἐθνικῆς σημασίας, διότι προέλαβεν ὄντως τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν καὶ ἀπήμβλυσε τὰ πολιτικὰ πάθη, ὥστε οὐδέποτε νὰ λάβουν χώραν ἐν Κρήτῃ, τὰ ὅσα συνέβησαν ἐν τῇ Ἡπειρωτικῇ Ἑλλάδι, μεταξὺ τῶν δύο ὀργανωμένων παρατάξεων. Ὁ ἐπίσκοπος δὲ σεμνύνεται ἰδιαιτέρως διὰ τὴν συμβολὴν του εἰς τὴν σπουδαιοτάτην αὐτὴν ἐπιτυχίαν, ἀλλὰ δὲν ἔχει καὶ ἄδικον, διότι ἐὰν ἔλπιεν ἡ συμφωνία τῆς Τρομάριζας-Ζούρβας-Μεσολῶν, ἡ Κρήτη θὰ μετεβάλλετο καὶ αὐτὴ εἰς πεδία ἀλληλοσπαραγμοῦ καὶ ἀλληλοεξοντώσεως.

Αἱ τοιαῦται ἐπὶ πλέον ἐπιτυχίαι τοῦ ἐπισκόπου ἐνεθάρρυνον, ἐνεδυνάμωνον καὶ ἐνίσχυον αὐτόν, ὥστε οὐδέποτε νὰ ἀποκάμνη οὔτος εἰς ἐθνικὰς προσπαθείας, ἀλλὰ πάντοτε νὰ εἶναι πρόθυμος εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ λαοῦ του ἐνεργείας, ὅσον κοπιώδεις καὶ ἄν ᾗσαν αὐταί.

ἄλλου, διότι βλέπουν καθαρά, ὅτι ἐκπροσωπεῖ οὗτος τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος καὶ εἶναι μαζί του ἀπολύτως.

Ἡ Κεντρικὴ Ἐθνικὴ Λαϊκὴ Ἐπιτροπὴ ἐν συνεχείᾳ ἐπιλαμβάνεται τοῦ ζητήματος τοῦ Ὑπουργοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ, ὁπότε ἐκδηλώνεται ἡ διάθεσις καὶ λαμβάνεται καὶ ἡ ἀπόφασις νὰ ὑποδειχθῇ εἰς τὸν τότε ὑπουργὸν Ἰ. Πασσαδάκη νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, ὅστις ὁμως καὶ πρὶν νὰ λάβῃ γνῶσιν τῆς τοιαύτης ὑποδείξεως, ἀποστέλλει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τὸ ἐξῆς ἔγγραφον :

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
Ἄριθ. 49701

Ἐν Χανίοις τῇ 19/9/1944

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Κύριον Ἀγαθᾶγγελον

Ἐ ν τ α ὕ θ α

Θεοφιλέστατε,

Τὰ τελευταῖα θλιβερά γεγονότα καὶ ἡ στενοχωρία μου διὰ τὸ ναυάγιον τῆς ὑποθέσεως τῆς ἀμνηστίας, ἕνεκα τῶν λαβόντων χώραν, συνέτειναν νὰ ἐπιδεινωθῇ ὁ κλονισμὸς τῆς ὑγείας μου, ὥστε νὰ μὴ δύναμαι νὰ ἀσκῆσω τὰ καθήκοντά μου.

Ἐνεκα τούτου ὑπέβαλον τὴν παράκλησιν εἰς τὸ Φρούριον νὰ μὲ ἀντικαταστήσῃ καὶ συγχρόνως ἐπρότεινα, ὅπως παρακληθῆτε καὶ ἀναλάβετε Σεῖς τὸ ἀξίωμα τοῦ Ὑπουργοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης, κατὰ τὴν μεταβατικὴν ταύτην περίοδον, διότι, ὡς ἐπίσθην, ἐκ διαφόρων βολιδοσκοπήσεων, τὰς ὁποίας ἐνήργησα, σημαίνοντα πολιτικὰ πρόσωπα ἀποφεύγουν νὰ ἀποδεχθοῦν τὸ ἀξίωμα τοῦτο.

Σὰς παρακαλῶ ὅθεν θερμῶς, διὰ νὰ θὰ Σὰς καλέσῃ τὸ Φρούριον νὰ μὴ ἀρνηθῆτε νὰ προσφέρητε τὴν νέαν αὐτὴν ὑπηρεσίαν πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν μας πατρίδα.

Αἱ περιστάσεις εἶναι βεβαίως δύσκολοι, καὶ προσεχῶς θὰ γίνουσι ἀκόμη δυσκολώτεροι, ἀλλὰ Σεῖς, λόγῳ τοῦ ἱεραρχικοῦ σας σχήματος καὶ λόγῳ τῶν εἰς τὴν πατρίδα πολλαπλῶν ὑπηρεσιῶν σας καὶ τῶν ἄλλων σας ἱκανοτήτων, εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ δυνηθῆτε νὰ εἰσακουσθῆτε περισσότερο ἐμοῦ ἀπὸ τὸν λαόν μας.

Ἐὰν ἐν τούτοις νομίζητε, ὅτι θὰ παρεξηγηθῆτε, τότε παρακαλῶ, ὅπως φέρητε εἰς γνῶσιν τῆς Κεντρικῆς Ἐθνικῆς Λαϊκῆς Ἐπιτροπῆς τὴν παρουσίαν μου καὶ νὰ ζητήσητε παρ' αὐτῆς, ὅπως ἢ ἐγκρίνη καὶ Σὰς ἐξουσιοδοτήσῃ νὰ ἀποδεχθῆτε τὸ ἀξίωμα, ἢ νὰ ὑποδείξῃ ἕτερον πρόσωπον κατάλληλον, τὸ ὁποῖον νὰ ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς ἐκτιμήσεώς της.

Τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀξιοτίμου Ἐπιτροπῆς παρακαλῶ, ὅπως μοι γνωρίσητε τὸ ταχύτερον, διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ διευθετήσω παρὰ τῷ Φρουρίῳ τὸ ζήτημα τοῦτο, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Λαϊκῆς Ἐπιτροπῆς, ἥτις εἰς τὸ σοβαρὸν τοῦτο ζήτημα δὲν πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ μὴ ἐκφρά-

ση την γνώμην της, ἀφοῦ ἔχει τὴν πατριωτικὴν πρόθεσιν εἰς τὰς δυσχερεῖς ταύτας συνθήκας νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας της, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς ὅλης Νήσου.

Ὁ Ὑπουργὸς Γεν. Διῆς Κρήτης
 Ἰ. ΠΑΣΣΑΔΑΚΗΣ

Ἡ ὡς ἄνω Ἐπιτροπὴ λαμβάνει γνώσιν τοῦ ἐγγράφου τούτου καὶ ἀμέσως διὰ τὰ μέλη αὐτῆς, ὁμοθυμῶν θελήσει καὶ κοινῇ ἀποφάσει, ἐκπροσωποῦντα ἐν ταύτῳ καὶ τὴν σύμφωνον γνώμην τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, ἀναθέτουσιν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τὴν Ὑπουργίαν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ὁ βραδύτερον κατελθὼν εἰς Κρήτην, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, Στρατηγὸς Ν. Παπαδάκης ἔσπευσε νὰ ἐγκρίνη, ἐπικυρώσας ἅμα καὶ τὰς ἤδη γενομένας πράξεις τοῦ ἐπισκόπου ὡς ὑπουργοῦ. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ κατόπιν τούτου κατελθὼν εἰς Κρήτην, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως Δυτικῆς Κρήτης, Μανουῖσος Βολουδάκης, ὀρίζει καὶ αὐτὸς τὸν ἐπίσκοπον ὡς ἀντιπρόσωπον του διὰ τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου του :

Ο ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
 ΔΥΤΙΚΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἄριθ. ἀποφ. 1

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὴν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως δοθεῖσαν ἡμῖν ἐξουσιοδότησιν ὡς καί,

Τὴν ὁμόφωνον θέλησιν τοῦ Λαοῦ τοῦ Νομοῦ Χανίων
 Ὅριζομεν

Ἀντιπρόσωπον ἡμῶν ἐν τῇ κατεχομένη περιοχῇ Κρήτης τὸν Θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου κ. Ἀγαθάγγελον Ξηρουχάκην.

Τοῦτον ἐξουσιοδοτοῦμεν, ὅπως ἀποσπάσῃ παρ' αὐτῷ ὡς Γενικὸν Γραμματέα ἀνώτερον ὑπάλληλον, κατάλληλον, κατὰ τὴν ἀπόλυτον κρίσιν του.

Ἐξουσιοδοτοῦμεν ἐπίσης τοῦτον, ὅπως χρησιμοποιήσῃ κατάλληλον πρόσωπον, γερμανομαθῆ, ὡς σύνδεσμον μεταξὺ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως καὶ τῶν Ἀρχῶν Κατοχῆς.

Ρέθυμνον 16)12)44

Ὁ Ἀντιπὸς τῆς Κυβερνήσεως Δυτ. Κρήτης
 Μ. Βολουδάκης

Οὕτω δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἀρχίζει καὶ συσχετίζεται συστηματικῶς καὶ μετὰ τοῦ ὡς ἄνω ἀντιπροσώπου Δυτικῆς Κρήτης, ὅπως θὰ φανῇ παρὰ κάτω καὶ ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα ἐγγράφων των.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος ἐν Κρήτῃ τοῦ Συμμαχικοῦ Στρατηγείου Μέσης Ἀνατολῆς ἐνέκρινε καὶ αὐτὸς τὴν ἀνάθεσιν τῆς Γεν. Διοικήσεως εἰς τὸν ἐπίσκοπον, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦ ἐγγράφου του :

ΒΕΒΑΙΩΣΙΣ

Θεωρῶ, ὅτι ἡ ἀνάληψις τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Κρήτης ἀπὸ τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας—Ἀποκορώνου, δὲν ἀντιβαίνει στὶς ἀρχές τοῦ συμμαχικοῦ ἀγῶνα, μέχρις ἀπαντήσεως Συμμαχικοῦ Στρατηγείου Μέσης Ἀνατολῆς.

24—9—1944

Ὁ Ἀντιπρόσωπος τοῦ Σ. Μ. Ἀνατολῆς
ΔΙΟΝΥΣΗΣ ταγματάρχης

Εὐθὺς δ' ἀμέσως, ἅμα τῇ ἀναλήψει τῶν ὑπουργικῶν του καθιόντων, ὁ Ἐπίσκοπος ἐξέδωσε τὴν κάτωθι ἐγκύκλιον, ἐπικαλούμενος καὶ θεωρῶν πάντοτε πολῦτιμον τὴν συνδρομὴν καὶ τῶν ἄλλων Ἐπισκόπων, ὡς καὶ παντὸς ἄλλου, εἰς τὸ βαρὺ αὐτοῦ νέον ἔργον:

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἀριθ. Πρωτ. 49842

Χανιά 26)9)1944

Ἐπείγει

Θεοφιλεστάτους Ἐπισκόπους τῆς Νήσου καὶ Τοποτηρητὴν Ἱερῶς Μητροπόλεως Κρήτης

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν ὑμῖν, ὅτι ἀναχωρήσαντος ἐκ Κρήτης τοῦ Ὑπουργοῦ Γ.Δ.Κ. Ἰ. Πασσαδάκη, ἀνελάβομεν ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς χθὲς προσωρινῶς τὰ καθήκοντά τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης.

Ἀποβλέποντες μόνον εἰς τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην ἐξυπηρετήσεως τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, ἐδέχθημεν, παρὰ τὴν ἡλικίαν ἡμῶν καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς κ.λ.π. ἀσχολίας μας, νὰ ἐπωμισθῶμεν τὸ βᾶρος τῆς διοικήσεως τῆς Νήσου, εἰς τόσον δυσκόλους στιγμὰς.

Εὐελπιστοῦμεν δέ, ὅτι ἅπαντες, καὶ ἄλλως ἰδιαιτέρως οἱ Θεοφιλέστατοι μετὰ τοῦ κλήρου των, θέλουσι συντρέξει, πάσῃ δυνάμει, ἡμᾶς εἰς τὸ βαρῦτατον ἔργον μας.

Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης
Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Ἀγαθάγγελος

Κατόπιν προσλαμβάνει ὡς Γενικὸν Γραμματέα του τὸν δικηγόρον Σταῦρον Κελαϊδῆν, ἀποσπασθέντα παρὰ τῇ Γενικῇ Διοικήσει, δυνάμει τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου :

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ Δ)ΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Σ.Δ. τῆ 4—11—44

Ἀριθ. Πρωτ. 15

ΔΙΑΤΑΓΗ

Τὸν ἀνακληθέντα εἰς ὑπηρεσίαν, δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθ. 61)4)11)44 Δ)γῆς τῆς Στρ)κῆς Δ)σεως Κρήτης, Δικαστικὸν Σύμβουλον Β' τάξεως

Σταθρον Κελαϊδην, ἀποσπᾶ προσωρινῶς εἰς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Κρήτης, ἵνα ἐκτελῇ καθήκοντα Γενικοῦ Γραμματέως, ἐν τῇ κατεχομένῃ παρὰ τῶν Γερμανῶν περιοχῇ.

Ὁ Στρατὸς Δ)τῆς Κρήτης
Ν. Παπαδάκης
Ἐφ. Ὑποστράτηγος

2. Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΕΣΟΛΑΒΕΙ ΠΑΝΤΟΥ

Τρία ἦσαν τὰ βασικά σημεῖα, περὶ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ περιστρέφεται τότε ἡ προσοχὴ τοῦ Ἐπισκόπου, ὡς ὑπουργοῦ: α'.) Ἡ συμφιλίωσις τῶν ἀνταρτικῶν ομάδων καὶ ἡ ἐξακολούθησις τῆς συμφιλίωσεως ταύτης, β'.) ἡ σχέσις τῶν ἀνταρτικῶν τούτων ομάδων, καὶ γενικῶς τοῦ πληθυσμοῦ, πρὸς τοὺς συμπτυσσομένους ἤδη πρὸς τὰ Χανιά γερμανοὺς, καὶ γ'.) τὸ ἐπισιτιστικὸν ζήτημα τοῦ Νομοῦ Χανίων. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τῶν τριῶν τούτων ζητημάτων καλῶς ἔβαινε, διότι, καὶ ἐὰν παρουσιάζετο πρόσκομμά τι, τὸ ἔλυεν ἡ Κεντρικὴ Λαϊκὴ Ἐπιτροπὴ ἐν συνεννοήσει καὶ μὲ τὴν Κοινὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν τῶν ὀργανώσεων, σύνδεσμος τῶν ὁποίων ἦτο πάντοτε ὁ Ἐπίσκοπος Ὑπουργός, διαρκῶς τρέχων εἰς τὰ ὄρη, ἵνα ἐξομαλύνῃ τὰ ἀναφυόμενα ἐκάστοτε ζητήματα. Τὸ δεύτερον ὅμως ζήτημα, ὁπερ καὶ δυσκολώτερον, ἦτο τὸ προκῦψαν ἐκ τῆς ἀρξαμένης συμπτώξεως τῶν γερμανῶν ἀπὸ τὸ Λασσηθὶ εἰς Ἡράκλειον, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ρέθυμνον, καὶ ἐκεῖθεν πάλιν εἰς Χανιά, ὅπως ἐπίσης, καὶ ἀπὸ τὴν ἀπομακρυσμένην περιοχὴν τῶν Χανίων, πρὸς τὴν πόλιν, ὁπότε οἱ ἀντάρται καὶ οἱ ἔνοπλοι ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ ἐνόμισαν, ὅτι ἦτο καιρὸς νὰ ἐπιτίθενται ἐκάστοτε κατὰ τῶν γερμανῶν, φονεύοντες αὐτοὺς ἢ ἄλλως πως παρενοχλοῦντας αὐτούς, χωρὶς νὰ προβλέπουν ἢ νὰ ἀναλογίζονται, ὅτι αἱ τοιαῦται τῶν ἐνέργειαι ἀπέβαινον εἰς βάρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κατεχομένης ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ περιοχῆς, ὅπως καὶ παρακάτω θὰ ἀναφέρωμεν. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη δὲ τὸ ἀγγλικὸν Στρατηγεῖον τῆς Μέσης Ἀνατολῆς ἐξέδωκε σχετικῶς τὴν κάτωθι Διαταγὴν, διαβλέπον τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως:

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΗ

ΔΙΑΤΑΓΗ

Πρὸς τὸν Συν)ρχην Σφακιωτάκην Στυλ.

(Στρατ. ὑπεύθυνον Χανίων)

«Περὶ στάσεως ἐναντι τοῦ ἐχθροῦ»

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 4069)28.9.44 τηλεγραφ. Δ)γῆς Συμμαχικοῦ Στρατηγεῖου, ἐπειδὴ κακῶς αὕτη διευτώθη, δίδομεν τὴν κατωτέρω ἐρμηνείαν :

1) Οἱ ἀντάρτες νὰ μὴ παρενοχλοῦν τοὺς ἀποχωροῦντας γερμανοὺς, διότι τὸ κέρδος θὰ εἶναι δυσανάλογον τοῦ διατρεχομένου κινδύ-

νου αντιποίνων, τοσούτω μάλλον, καθ' ὅσον ἡ τύχη τῶν γερμανῶν τούτων ἔχει ἤδη ὑπὸ τοῦ Στρατηγείου κριθῆ.

2) Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς, νὰ παύσουν τοῦ λοιποῦ νὰ προσέρχωνται ἄοπλοι καὶ ἔνοπλοι, χωρὶς τὴν Διαταγὴν τοῦ Συνταγματάρχου, εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ.

3) Οἱ συγκεντρωθέντες ἔνοπλοι θὰ παραμείνουν εἰς τὰς θέσεις των. Σταθμ. Διοικ. 4.10.1944

ΚΟΙΝΟΠΟΙΕΙΤΑΙ

ΕΑΜ

ΕΟΚ

ΕΠΕΚ

Τμήματα ἐκτὸς ὀργανώσεων

Διὰ τὸ Συμμαχ. Στρατηγείον

Ταγματάρχης Διονύσης

Ἀντιπρόσωπος Συμμ. Στρατηγείου εἰς Νομ. Χανίων

Ἄλλὰ καὶ πάλιν τὸ πρᾶγμα δὲν ἐμετριάζετο, διότι ὁ μὲν πληθυσμὸς ἐδίψα νὰ λάβῃ ἐκδίκησιν ἀπὸ τοὺς αἰμοχαρεῖς κατακτητὰς του, διὰ τὰ τόσα του βάσανα, ἐπὶ μίαν τετραετιαν ἀπαισίας δουλείας, οἱ δὲ ἐπαναστάται, πλυθυνόμενοι ὁσημέραι ἀπὸ ἀόπλους καὶ ἐνόπλους, νέους ἐνθουσιώδεις καὶ ἄλλους, οἴτινες, μὴ ὄντες τελείως γινώσται τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων, ἠπέλεγοντο νὰ ἴδουν τὴν πατρίδα των τελείως ἀπελευθερωθεῖσαν τὸ ταχύτερον, ἐνόμιζον, ὅτι θὰ ἔπρεπε αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν, καὶ παρὰ τὰς διαταγὰς τῶν διοικητῶν τοῦ συντεταγμένου τακτικοῦ ἀνταρτικοῦ στρατοῦ, νὰ διενεργοῦν ἀνὰ πᾶσαν εὐκαιρίαν μικροεπιθέσεις τινὰς, καὶ νὰ κάνουν καὶ ἄλλας παρενοχλήσεις κατὰ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων. Αἱ τοιαῦται ἐνέργειαι κατέληγον συχνὰ εἰς ὀλοκλήρους μάχας μεταξὺ ἐλλήνων ἀνταρτῶν καὶ γερμανῶν. Οἱ τελευταῖοι μάλιστα οὗτοι, λυσιπῶντες ἐκ τοῦ κακοῦ των, ἐπανέλαβον τὰς γνωστὰς ἐκείνας μεθόδους ἀντιποίνων, ἐπιτιθέμενοι, μπλοκάροντες καὶ καταστρέφοντες ὀλόκληρα χωρία μὲ τὴν πρόφασιν, ὅτι ἠνωχλήθησαν ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν μας. Ὁ Ὑπουργὸς Ἐπίσκοπος τρέχει ἀδιακόπως, πότε πρὸς τοὺς γερμανοὺς καὶ πότε πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας, προσπαθῶν νὰ προλαμβάνῃ καὶ τὰς τοιαύτας συγκρούσεις καὶ τὰ ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἀντίποινα τῶν γερμανῶν. Ὅταν εἰς μίαν περιοχὴν ὑπάρχουν ἀντιτεταγμένοι, ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν ἔνοπλοι ἀνταρτικοὶ ὀμάδες, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην ἔνοπλος γερμανικὸς στρατός, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προληφθοῦν ποτὲ ἀπολύτως αἱ τοιαῦται συρράξεις καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο συνηθέστατα ὁ Ἐπίσκοπος Ὑπουργὸς καὶ εὐρίσκειται ἐπὶ τόπου, προσπαθῶν πάσῃ αὐτοῦ δυνάμει νὰ προλαμβάνῃ τοιαῦτα ἐπεισόδια. Ὑπέδειξε μάλιστα οὗτος τότε καὶ τὸν σχηματισμὸν οὐδετέρας ὀροθετικῆς γραμμῆς, ὥστε νὰ μὴ εὐρίσκωνται εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν οἱ ἀντιμαχόμενοι, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Τὸ τρίτον ζήτημα ἦτο τὸ ἐπισιτιστικόν, διὰ τὸ ὅποιον πάντοτε ἠσχολήθη σοβαρώτατα ὁ Ἐπίσκοπος Ὑπουργὸς, ὡς θὰ εἴπωμεν καὶ παρακατιόντες, καὶ τὸ ὅποιον ὑπῆρξε ζωτικώτατον διὰ τὸν πληθυσμὸν τῶν Χανίων. Ἀψηχόλησε δὲ τοῦτο καὶ τὴν Κοινὴν Διοικητι-

κὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ὁργανώσεων, ὡς καὶ τὴν Κεντρικὴν Ἐθνικὴν Λαϊκὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Χανίων.

Ἐξ ὧν τούτων καθίσταται φανερόν, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Ἐπισκόπου ὡς Ὑπουργοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ ἦτο σοβαρώτατον, ὅπως καταφαίνεται καὶ ἀπὸ τὰς παρατιθεμένας ἀποφάσεις τῆς Κοινῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς καὶ ἀπὸ τὴν παρακάτω σχετικὴν ἀπάντησιν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον ἐκ μέρους τοῦ Φρουρίου Κρήτης:

ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Ἡ Κοινὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ ΕΑΜ—ΕΟΚ Νομοῦ Χανίων, σὲ συνεδρίαση τῆς σήμερα, 6ην Ὀκτωβρίου 1944, στὴ Παναγιὰ Κεραμειῶν, ἀποτελούμενη ἀπὸ τοὺς 1) Σκουλᾶν Νικ., 2) Μητσοτάκην Κωνστ., 3) Μαυρίγιαννην Ἰωσ. καὶ 4) Βλαντᾶν Μήτσον συζήτησε, πάνω στὴν ἐπισιτιστικὴν κατάστασιν τοῦ Νομοῦ καὶ ἀπόφασισε ὁμοφώνως:

1) Τὴν σύγκληση μεγάλης Λαϊκῆς Σύσκεψης τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς, 8—10—44 στὰ «Ὀλύμπια» Χανίων, ἀποτελουμένης ἀπὸ ἐκπροσώπους τοῦ Λαοῦ, καὶ τὴν ἐκλογὴν μεγάλης ἐπιτροπῆς, ποὺ θὰ παρουσιασθῆ στὴ Γενικὴ Διοίκηση καὶ στὶς Γερμανικὰς Ἀρχὰς, γιὰ νὰ ζητήσῃ δωρεὰν τροφίμα.

2) Ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν μεγάλη αὐτὴ ἐπιτροπὴ θὰ ἐκλεγῆ μικρότερη, ποὺ θὰ εἶναι ἢ ἴδια ἢ Κοινὴ Ἐπιμελητεία, (Συμπληρούμενη κατάλληλα), μὲ σκοπὸ νὰ συγκεντρώσῃ τὰ εἶδη καὶ τὰ χρήματα, ποὺ θὰ χρειαστοῦν γιὰ ἀγορὰ τροφίμων ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς καὶ ταυτόχρονα νὰ κάμῃ καταγραφή ὧν τῶν ὑπαρχόντων ἀποθεμάτων, τροφίμων καὶ ἄλλων εἰδῶν, ἀπὸ τὰ ὅποια θὰ πάρῃ 20 ο)ο καὶ θὰ τὰ διανεμῆ ἀκριβοδίκαια στὸ Λαὸ, ἀπέναντι τιμῆς, τὴν ὅποιαν θὰ καθορίσῃ.

3) Παράλληλα ν' ἀσκηθῆ μερικότερη πίεσις ἀπὸ Ἐπιτροπὰς ὧν τῶν ἀγαθοεργῶν ἰδρυμάτων καὶ τῶν ἐκπροσώπων τοῦ Διεθνοῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ πρὸς τίς Ἑλληνικὰς καὶ Γερμανικὰς Ἀρχὰς, γιὰ τὴν δωρεὰν χορήγησις τροφίμων.

4) Ἄμεση ἀποστολὴ τηλεγραφήματος πρὸς τὴν Πανεθνικὴν Κυβέρνησις, εἰς τὸ ὅποιο θὰ ἐκτίθεται ἡ ἐδῶ κατάστασις καὶ θὰ ζητηθῆ ἡ ἀποστολὴ τροφίμων.

5) Ἐκδοσις προκήρυξης, εἰς τὴν ὅποιαν θὰ γίνεται ἐκκλήσις πρὸς ὄλους, νὰ ἐνισχύσουν τὸ ἔργο τῆς Κοινῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ἐπισιτιστικῆς κατάστασις.

6) Ἀναβάλλεται ἡ ἀπόφασις, γιὰ τὴν ἐκδοσις χαρτονομίσματος, γιὰ τὴν πληρωμὴ τῶν μισθῶν τῶν ὑπαλλήλων, μέχρις ὅτου ζητηθῆ ἡ γνώμη τῶν εἰδικῶν, γιὰ τὴν δυνατότητα τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, ἐπιφυλάσσεται δὲ ἡ Ἐπιτροπὴ ν' ἀντιμετώπισῃ τὸ ζήτημα αὐτό, κατὰ τὴν διανομὴν τῶν εἰδῶν καὶ τῶν χρημάτων, ποὺ θὰ συγκεντρωθοῦν.

Ἐστερα ἀπὸ τὴν παραπάνω συζήτησιν γιὰ τὸ ἐπισιτιστικὸν ζήτημα, ἡ Κοινὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ, ἀναγνωρίζοντες τὴν ἀνάγκην ὑπαρξῆς Μεράρχου Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης, ἐκφράζει τὴν εὐχὴ, εἴτε ἀπὸ συμφώνου, ἀπὸ τίς Ἐθνικὰς Ὁργανώσεις σὲ Παγκρήτια σύσκεψιν, εἴτε ἀπὸ τὴν Πανεθνικὴν μας Κυβέρνησιν, νὰ ρυθμισθῆ τὸ ζήτημα αὐτό.

6)10)1944

Ἡ ΚΟΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ε.Α.Μ.

ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Λίαν έπειγον

Πρός τόν Θεοφιλέστατον Έπίσκοπον Κυδωνίας
καί Αποκορώνου κ. Αγαθάγγελον Ξηρουχάκη
Γενικόν Διοικητήν Κρήτης

Χανιά

Έχομεν τήν τιμήν νά σάς αποστείλωμεν συνημμένως αντίγραφον τής από 11)10)44 απόφάσεως τής Κοινής Διοικητικής Έπιτροπής ΕΑΜ—ΕΟΚ Νομοῦ Χανίων, επί τῇ πληροφορίᾳ, ὅτι δέν ἐλάβατε τό προσταλὲν αντίγραφον αὐτῆς, καί νά σάς παρακαλέσωμεν, ὅπως προβῆτε εἰς τό ἐνδεδειγμένον διάβημα πρὸς τὴν Διοίκησιν τοῦ Φρουρίου.

Έπί τῇ εὐκαιρίᾳ σάς γνωρίζομεν, ὅτι σήμερον, λίαν πρωΐ, ἐξεδηλώθη ἐπιθετικὴ ἐνέργεια ἐκ μέρους γερμανικῶν δυνάμεων ἐναντίον ἡμετέρων Τμημάτων, εἰς τὴν περιοχήν Ἁγίας Κυριακῆς καί Βαρυπέτρου, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀφορμῆς ἐκ μέρους μας.

Κάπου 15 Ὀκτωβρίου 1944

Μετά σεβασμοῦ

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Παγκρητίας Έπιτροπῆς

Ἄ. Μαρῆς

ΑΠΟΦΑΣΗ

Τῆς 5ης Συνεδρίασης τῆς Κοινῆς Διοικητικῆς Έπιτροπῆς

Ἡ Κοινὴ Διοικητικὴ Έπιτροπὴ τοῦ Νομοῦ Χανίων, ἀποτελούμενη ἀπὸ τοὺς κ.κ. 1) Σκουλᾶν Ν., 2) Βολουδάκην Ἰωσ., 3) Μαυριγιαννάκην Ἰωσ. καί Βλαντᾶν Δημ., σὲ συνεδρίασίν τῆς σήμερα, τὴν 11 Ὀκτωβρίου 1944 στὴν ἔδρα τῆς, συζήτησε πάνω στὰ ζητήματα, ποὺ μᾶς ἔθεσαν οἱ γερμανοί, μέσῳ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Κυδωνίας καί Αποκορώνου, καί ἀποφάσισε τὰ παρακάτω :

1) Ζήτημα προδοτῶν : Δηλώνομε κατηγορηματικᾶ, ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ 10 αὐτὰ πρόσωπα δέν κρατεῖται ἀπὸ μᾶς. Ξέρομε θετικᾶ, ὅτι μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς π.χ. Ζολινδάκης Ἐλευθ., Ζολινδάκη Ἀδαμαντία καί Ἐπιφανίου Ἀλέξανδρος βρίσκονται στὴν Ἀθήνα. Μὲ τὴν εὐκαιρίᾳ αὐτὴ δηλώνομε, ὅτι ἂν βρισκόντουσαν στὰ χέρια μας ἀποδεδειγμένοι προδότες, ἀποπειραθέντες γ' ἀποδράσουν, δέν νομίζομεν, ὅτι εἴχαμε δικαίωμα νά τοὺς ἀπολύσουμε.

2) Ζήτημα φόνων μεμονωμένων γερμανῶν : Δηλώνομε, ὅτι οἱ κατὰ καιροὺς φόνοι μεμονωμένων γερμανῶν καμμιά σχέση δέν ἔχουν μὲ τίς ὀργανωμένες στρατιωτικὲς ἀνταρτικὲς μας δυνάμεις. Εἴμαστε ἔθνικὸς στρατὸς καί ἐνεργοῦμε, ὅπως τὰ τακτικᾶ στρατεύματᾶ. Εἰδικᾶ γιὰ τὸ φόνον τοῦ γερμανοῦ ἔξω ἀπὸ τὰ Παρβόλια (Ν.Α. τοῦ Κουλεῖ Ἀνίμπαλη, 150 μ.), σάς δίνουμε τίς παρακάτω ἐξηγήσεις. Μικρὴ περίπολός μας ἔπεσε σὲ ἐνέδρα γερμανῶν καί βρισκόμενη σὲ κατάσταση ἀμόνης ἐπυροβόλησε καί σκότωσε ἓνα γερμανὸ καί τραυμάτισε ἄλλον ἓνα.

3) Ζήτημα προβάτων : Τὰ πρόβατα τὰ πήραμε, διότι ἀνῆκαν σὲ Κρήτας, κακῶς κατασχεθέντα. Ἦταν δικαίωμά μας νά τὰ

πάρωμεν σάν περιουσία τοῦ κρητικοῦ λαοῦ.

4) Ζήτημα ὁροθετικῆς γραμμῆς: Τὰ μέρη, ποῦ ἀδειάζονται ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς, τὰ θεωροῦμε ἐλεύθερα, καὶ κατὰ συνέπειαν θεωροῦμε ὑποχρέωσή μας νὰ περιφρουρήσωμε, μὲ τίς ἔνοπλες δυνάμεις μας, τὴν τιμῆ, τὴν περιουσία καὶ τὴν ἀσφάλεια τῶν πολιτῶν.

Ἄπ' ὅλα τὰ παραπάνω βγαίνει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐπιζητοῦνται ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν ἀφορμές, ποῦ δὲν ἔχουν καμμιά ὑπόσταση, γιὰ νὰ ληφθοῦν μέτρα κατατρομοκράτησης τοῦ πληθυσμοῦ. Δηλώνουμε, ὅτι, ἂν συμβῆ αὐτό, εἴμαστε καὶ ἐμεῖς ὑποχρεωμένοι, ἀμυνόμενοι νὰ καλέσουμε τὸν κόσμον ὁλόκληρης τῆς Κρήτης σὲ συναγερμό, γιὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴ ζωὴ καὶ τὴν περιουσία του.

Ἡ Κοινὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ

Ν. Σκουλᾶς, Ἰ. Βολουδάκης, Ἰ. Μαυρίγιαννης καὶ Δημ. Βλαντάς

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Χανιά 18)10)1944

Πρὸς τὴν Διοικοῦσαν Ἐπιτροπὴν Νομοῦ Χανίων

Ὡς θὰ σᾶς εἶναι ἤδη γνωστὸν, ἀπεστείλαμε εἰς τὸν Διοικητὴν Φρουρίου Κρήτης ὑπόμνημα τῆς Λαϊκῆς Ἐπιτροπῆς. Οὗτος ἐκάλεσεν ἡμᾶς, καὶ ἀνεσκεύασε τὰ ἰδικὰ μας ἐπιχειρήματα ὡς ἑξῆς:

1) Δὲν εἶναι ἀληθές, ὅτι αἰφνιδιαστικῶς, καὶ ὅλως ἀπροσδοκῆτως, ὑπέστησαν οἱ ἀντάρται ἐπίθεσιν ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ. Ἡμεῖς σᾶς εἴχομεν εἰδοποιήσει, σᾶς Ἐπίσκοπε, καὶ μᾶς εἶπατε, ὅτι τὸ εἶχατε ἀνακοινώσει, ὅτι δηλαδὴ εἴχαμε καθορίσει ζώνην ἀπὸ τὴν Ἐπισκοπὴν πρὸς τὰ Νοπήγια, καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν ζώνην αὐτὴν ἔπρεπε νὰ ἀποσυρθοῦν οἱ ἀντάρται. Ἐπίσης σᾶς εἴχαμε εἶπει, νὰ εἰδοποιήσητε τοὺς κατοίκους Περιβολίων νὰ ἐπιστρέψουν καὶ νὰ κοιμοῦνται ἡσυχοὶ εἰς τὰ σπίτια των, βέβαιοι, ὅτι κανεὶς δὲν θὰ τοὺς ἐνοχλήσῃ. Ἐπίσης τὸ Σάββατον διετάξαμε τὸν Ταγματάρχην μας εἰς Ἀλικιανὸν νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς Προέδρους τῶν Κοινοτήτων, ὅτι θὰ ἐκάναμεν τὴν ἐξόρμησιν ταύτην. Ὡστε τὰ μέτρα, ποῦ λαμβάνομεν, τὰ λαμβάνομεν ἐπισήμως, καὶ ὄχι αἰφνιδιαστικῶς.

2) Δὲν εἶναι ἀληθές αὐτό, ποῦ μᾶς γράφετε καὶ μᾶς λέτε, ὅτι πρόκειται περὶ ἐθνικοῦ στρατοῦ, καὶ ὅτι αἱ ὀργανώσεις ΕΛΑΣ, ΕΑΜ κλπ. εἶναι ἐθνικὸς στρατός. Θὰ σᾶς δεῖξωμε τὰ ὄπλα, ποῦ τοὺς πήραμε, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχουν χαραῖζει τὸ σφυρὶ καὶ τὸ δρεπάνι.

3) Ἀποκρούομεν μετ' ἀγανακτήσεως τὴν μομφὴν, ὅτι θέλομεν νὰ ἐγκαινιάσωμεν τρομοκρατικὴν πολιτικὴν, διότι ἡμεῖς θέλομεν νὰ εὐρισκώμεθα εἰς ἀγαθὰς σχέσεις, καὶ ὄχι εἰς συγκρούσεις.

4) Δὲν εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ ἀντάρται δὲν θέλουν νὰ ἔρχωνται εἰς σύγκρουσιν μὲ ἡμᾶς. Ἐχομεν εἰς χεῖράς μας τὴν ἀπὸ 12)10)44 διαταγὴν αὐτῶν, κατὰ τὴν ὁποῖαν διατάσσονται νὰ τηρήσουν, πάσῃ θυσίᾳ, τὰς θέσεις των. Καὶ ἀπὸ διάφορα ἄλλα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἔχομεν εἰς χεῖράς μας, φαίνεται, ὅτι οἱ κομμουνισταὶ ἐξασκοῦν μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ ὄλων, καὶ παντοῦ. Τὰ κομμουνιστικὰ αὐτὰ στοιχεῖα μεταδίδουν ἐπιτηδες, ὅτι ἡμεῖς οἱ γερμανοὶ δὲν διαθέτομεν ἐπαρκῆ πολεμικὰ μέσα, καὶ ὅτι τὸ ἠθικὸν τῶν στρατιωτῶν μας εἶναι χαμηλό. Προχθὲς τὴν Κυριακὴν ἔθεσα εἰς ἐνέργειαν δύο μόνον πυροβολαρχίας. Ἐὰν ὁμοῦ συμβῆ τίποτε ἄλλο, θὰ ἀποδείξω πόσες πυροβολαρχίας ἔχω, καὶ ἐὰν τὸ ἠθικὸν τοῦ στρατοῦ μας ἔχη καταπέσει.

Μὴν ἐπιμένετε, κ. Δεσπότη, νὰ ἀφήσω ἐλευθέρους τοὺς Περβολιανούς, ποῦ συνέλαβα ἔξω ἀπὸ τὰ Περβόλια, χωρὶς ὄπλα, διότι εἶναι ἓνα μὲ τοὺς

κομμουνιστάς. Εἰς τὸ Βαρύπετρον, ποῦ οἱ κάτοικοι εὐρέθησαν εἰς τὰ σπῖ-
τια των, δὲν ἔγινε οὐδεμίαν σύλληψιν.

Ἐπίσης ἐγείρουν παράπονα οἱ γερμανοὶ διὰ τὰ κρούσματα, ποῦ
συμβαίνουν εἰς τὸν Ἀποκόρωναν, καὶ δὴ ἀπὸ τὸν Ἀλμυρὸν μέχρι Βάμου
σχεδόν. Ἀνέφεραν τὸ τελευταῖον ἐπεισόδιον ἐπισυμβάν εἰς Καλαμίτσια,
ὅπου ἐπυροβολήθη γερμανικὸν αὐτοκίνητον διερχόμενον. Ἐδήλωσε δὲ
ὁ Συνταγματάρχης, ὅτι ἔχει λάβει ἀπόφασιν, ἐὰν συμβῆ καὶ τὸ ἐλάχιστον,
νὰ διατάξῃ τὴν ἄμεσον ἐκκένωσιν τῶν περιχώρων.

Στέλλω σήμερον ἔγγραφον σχετικὸν εἰς τοὺς προέδρους τῶν πέ-
ριξ κοινοτήτων, ποιούμενος ἐκκλησίαν εἰς τὸν πατριωτισμὸν των, ὅπως τη-
ρήσουν, πάσῃ θυσίᾳ, τὴν τάξιν, πρὸς τὸ συμφέρον των.

Τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν ποιῶμαι καὶ πρὸς ὑμᾶς, φίλοι Κύριοι, καὶ σὰς
παρακαλῶ νὰ λάβητε ὅλα τὰ ἐνδεικνύμεσα μέτρα, ὅπως ἐξασφαλισθῆ ἡ
πλήρης ἀσφάλεια τοῦ τόπου, πρὸς τὸ συμφέρον ὅλων μας,

Μετὰ θερμῶν εὐχῶν

Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης

Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

† ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ἴνα κατανοηθοῦν ὅμως τὰ πράγματα καλύτερον, δεόν νὰ προ-
στεθοῦν καὶ συμπληρωματικαὶ τινες λεπτομέρειαι. Οὕτως, ὑπῆρχεν ἡ
ἀντίληψις, ὅτι εἰς τὴν πόλιν ὑπῆρχον ἀποθηκευμένα ἀφθονώτατα
τρόφιμα, καὶ ἐπειδὴ ὁ περισσότερος πληθυσμὸς ἐλιμώτετο κυριολε-
κτικῶς, ὅπως ἐπίσης ὑπέφερον ἀπὸ τὴν πείναν καὶ λοιπὰς στερήσεις
καὶ ὁ ἐθνικὸς στρατὸς τῶν ὁρέων, ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ συγκέντρωσις
20 ο)ο ἐκ τῶν εἰδῶν τούτων τῆς πόλεως, πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ
πληθυσμοῦ καὶ τῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων. Περὶ ὅλων αὐτῶν θὰ λε-
χθοῦν πλείονα παρακάτω.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν ἀναβολὴν τῆς ἀποφάσεως τῆς ἐκδόσεως χαρ-
τονομίσματος, αὐτὸ εἶναι σχετικὸν μὲ τὴν παρατιθεμένην πρότασιν τῆς
Γενικῆς Διοικήσεως πρὸς τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ὀργα-
νώσεων :

Χανιά 4 Ὀκτωβρίου 1944

Πρὸς τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ὀργανώσεων
Κεραμεῖα

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ ἀνακοινώσωμεν ὑμῖν τὰ ἐπόμενα :

Ὁ κατ' αὐτὰς ἐπιτεινόμενος ἀποκλεισμὸς τῆς Νήσου μας, ἔσχεν
ὡς συνέπειαν τὴν ἐπιδεινώσιν τῆς ἐπισιτιστικῆς τῆς καταστάσεως, ἡ δὲ
διακοπὴ τῆς ἀποστολῆς χρηματαποστολῶν, ὡς καὶ ἡ ἐκ τούτου παύσις
τῆς μισθοδοσίας τῶν ὑπαλλήλων, ἤγαγε τούτους εἰς οἰκονομικὸν ἀδιέ-
ξοδον.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως ταύτης καὶ τῇ ὑποδείξει τοῦ
ἐμπορικοῦ κόσμου τῆς πόλεώς μας, ἤχθημεν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐκδώσω-
μεν πατριωτικὰ γραμμάτια, διὰ τῆς κυκλοφορίας τῶν ὁποίων εἰς τοὺς
εὐπόρους τῆς πόλεώς μας, νὰ καταστῆ δυνατόν νὰ σχηματισθῆ χρημα-

τικόν κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον νὰ χρησιμοποιήσωμεν διὰ τὴν προμήθειαν σιτηρῶν, ὡς καὶ ἄλλων εἰδῶν ἐξ Ἑρακλείου, ἅτινα, καθ' ἃ πληροφορούμεθα, προσφέρονται εἰς τὴν πόλιν ταύτην εἰς πολὺ μικροτέρας τῶν ἐνταῦθα τιμῶν.

Τὰ εἶδη ταῦτα θὰ διατεθῶσι δωρεὰν εἰς τοὺς ἀπόρους, εἰς ἀνάλογον δὲ τιμὴν, καὶ εἰς τὰς εὐπορωτέρας τάξεις.

Πάντως ἡ διαχείρισις τοῦ ὄλου ζητήματος θέλει διεξαχθῆ ὑπὸ τῆς ὑφ' ἡμᾶς Γεν. Διευθ. Κρήτης. Τὸ τοιοῦτο, ἐν συνδυασμῷ καὶ μετὰ ἄλλα ἐπισημειωτικῆς φύσεως μέτρα, φρονούμεν, ὅτι θὰ βελτιώσῃ τὴν οἰκτρὰν καὶ ἀθλίαν κατάστασιν τῶν ἀπόρων τάξεων τῆς πόλεώς μας, ἰδιαίτερα δὲ τῆς συμπαθοῦς ὑπαλληλικῆς τάξεως.

Τὴν λήψιν τῶν μέτρων τούτων ἐπικροτοῦσι καὶ οἱ Γ. Παπουτσάκης καὶ Ἰ. Χαρ. Πολυχρονίδης.

Μετὰ θερμῶν εὐχῶν

Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Ἵπουργὸς Γενικὸς Διοικητῆς Κρήτης

† ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ἀπὸ τὰς προαναφερθείσας ἀποφάσεις ἐξάγεται καθαρά, ὅτι καὶ οἱ μεμονωμένοι φόννοι γερμανῶνδεν ἔλειπον, ὡς καὶ τὸ ὅτι εἰς κάθε εὐκαιρίαν οἱ ἡμέτεροι ἀφήρπαζον ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς ὅ,τι ἠδύναντο, ὡς καὶ ὅτι πάντοτε περὶ τὴν ὀρθοῦσεικὴν γραμμὴν ἐγεννῶντο ζητήματα.

Ἀπὸ δὲ τὸ ἔγγραφον τοῦ Ἐπισκόπου Ἵπουργοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπάντησις τῶν γερμανικῶν Ἀρχῶν πρὸς αὐτὸν, εἰς ἐνεργείας του, πρὸς ὑποστήριξιν, ἐνώπιόν των, τῶν διαφόρων κινήσεων τῶν ἐπαναστατικῶν ὁμάδων, ἐξάγεται ὀφθαλμοφανῶς, μετὰ πόσης ἐπιμονῆς καὶ θάρρους ἀντέκρυψε πάντοτε ὁ Ἐπίσκοπος τοὺς γερμανοὺς εἰς τὰς τοιαύτας συζητήσεις των.

3. ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΔΙΑ ΤΟ ΕΠΙΣΙΤΙΣΤΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ὁ πληθυσμὸς ὑπέφερεν ἀπελπιστικὰ ἀπὸ τὴν πείναν καὶ τὴν δυστυχίαν, οἱ δὲ δημόσιοι ὑπάλληλοι, καὶ γενικῶς οἱ μισθωτοὶ, εἶχον φθάσει πλέον εἰς ἀπόγνωσιν. Ὅλοι ἐζήτουν τότε εἶδος, καὶ αἱ ἀγοραπωλησίαι ἐγίνοντο δι' ἀνταλλαγῆς, ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν, ἢ δὲν διέθετε τοιαῦτα εἶδη, δὲν τοῦ ὑπελείπετο, παρὰ νὰ περιμένῃ τὴν ἀσθένειαν καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον. Ὁ περισσότερος κόσμος ἔδωκεν ἀντὶ πινακίου φακῆς τὰ ἐπιπλά του, τὰ πολυτίματά του ἀντικείμενα, καὶ αὐτὰ τὰ ἐνδύματα καὶ κλινωσκεπάσματά του, ἐὰν εἶχε, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ φάσμα τῆς πείνης, ἀλλ' ὅμως οἱ μαυραγορίται ἦσαν ἀχόρταγοι. Ὁ Ἵπουργὸς Ἐπίσκοπος, πρὸ μιᾶς τοιαύτης καταστάσεως, ὑψῶναι φωνὴν ἰκεσίας παντοῦ, καὶ διὰ τὴν ἐλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἀποστέλλον τὰ παρατιθέμενα ἔγγραφα :

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Ἄριθ. Πρωτ. 5448

Ἐν Χανίοις τῆ 30)9)1944

Τηλεγράφημα

- 1) Πρόεδρον Κυβερνήσεως καὶ Ὑπουργὸν Οἰκονομικῶν
2) Διοικητὴν Τραπεζῆς Ἑλλάδος

Ἀθήνας

Κρήτη ἐγκατελείφθη οἰκονομικῶς κρίσιμους σημερινὰς στιγμὰς στόπ. Ζητηθεῖσαι ἐπανελημμένως χρηματαποστολαὶ δὲν ἀπεστάλησαν στόπ. Κοινόν, ὑπάλληλοι ἐν γένει, συνταξιοῦχοι τελοῦν ἀπόγνωσιν, μὴ λαβόντες εἰσέτι συντάξεις Αὐγούστου, καὶ τελευταῖα πενθήμερα αὐτοῦ μηνὸς οἱ πλεῖστοι, ἀπειλούμενης διασαλεύσεως δημοσίας τάξεως στόπ. Ἐπικαλούμεθα ἀντίληψιν ὑμῶν διὰ Κρήτην, δι' ἐφοδιασμόν διὰ ποσοῦ δραχμῶν τούλάχιστον τριακοσίων πενήκοντα τρισεκατομμυρίων (350), ἐπειγόντως, πρὸς πρόληψιν λυπηρῶν ἐπεισοδίων.

Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης
† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Ἄριθ. Πρωτ. 5645

Ἐν Χανίοις τῆ 28)10)1944

Ἐξοχωτάτους

- 1) Πρόεδρον Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, 2) Ὑπουργὸν Οἰκονομικῶν, 3) Ὑπουργὸν Δημοσίων Ἔργων Νικ. Ἀσκούτσην, 4) Διοικητὴν Τραπεζῆς Ἑλλάδος, 5) Πρόεδρον Ἐρυνθ. Σταυροῦ, 6) Γενικὸν Διτὴν Δημοσίου Λογιστικοῦ Π. Ἐξαρχάκη

Ἀθήνας

Ἡ Κρήτη ἐγκατελείφθη οἰκονομικῶς ἀπὸ τριμήνου, ἐξαιρέσει μικρῶν χρηματαποστολῶν μέχρις ἀρχῶν Σεπτεμβρίου, αἵτινες δὲν ἐκάλυψαν ἐν πολλοῖς, οὔτε τὰς συντάξεις μηνὸς Αὐγούστου, οὔτε τὰς ἀποδοχὰς τοῦ αὐτοῦ μηνὸς δημοσίων καὶ λοιπῶν ὑπαλλήλων. ὡς καὶ λοιπὰς ἀπαιτήσεις ἐκ διαφόρων ἄλλων λόγων.

Δώδεκα χιλιάδες συνταξιοῦχοι καὶ πεντακισχίλιοι ὑπάλληλοι πάσης φύσεως δὲν ἔλαβον ἀποδοχὰς ἀπὸ μηνὸς Αὐγούστου, περιελθόντες εἰς ἀδιέξοδον καὶ μὴ ἔχοντες ἐτέραν ἀρωγὴν, οὔτε παρὰ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, οὔτε ἐξ ἄλλης τινὸς πηγῆς.

Ἐπανελημμένοι ἐκκλήσεις καὶ διαμαρτυραὶ πρὸς τοὺς αὐτόθι ἀρμοδίους δὲν τοὺς συνεκίνησαν, καὶ οὕτως ἡ Κρήτη, ἀποκεκλεισμένη πανταχόθεν καὶ ὑπὸ εἰδικὰς ἐμπολέμους συνθήκας, ἔτι δὲ διερχομένη κρίσιμωτάτας στιγμὰς καὶ πολλαπλῶς χειμαζομένη, παρέμεινεν ἀβοήθητος καὶ ἐγκαταλελειμμένη οἰκονομικῶς ὑπὸ Κέντρου.

Ἦδη ἐπικαλούμεθα παρ' ὑμῶν ἄμεσον καὶ ἀμέριστον ἀντίληψιν, διὰ τὴν πολυπαθὴ Κρήτην, καὶ παρακαλοῦμεν, ὅπως μεριμνήσητε τὸ μὲν

διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν ἐν Κρήτῃ Ὑποκ)των τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος διὰ δραχμῶν πέντε (5) τετράκις ἑκατομμυρίων, πρὸς ἐξόφλησιν γεγεννημένων μέχρι σήμερον ὑποχρεώσεων Τραπεζῆς πάσης φύσεως, καὶ συνάμα τὴν ἀποστολὴν τροφίμων καὶ εἰδῶν ἐπενδύσεως, πρὸς ἀποφυγὴν ἀναποφεύκτων δυσαρέστων, ἐπαπειλούντων διασάλευσιν τάξεως καὶ Κοινωνικοῦ Καθεστώτος.

Δὲν παραλείπομεν νὰ τονίσωμεν, ὅτι οἱ ὑπάλληλοι μέχρι σήμερον ἐκρατήθησαν εἰς τὰς θέσεις των μαρτυρικῶς, στερούμενοι τῶν πάντων, πλὴν ἔπραξαν τὸ καθήκον των. Οὗτοι, ἵνα ἀντεπεξέλθουν εἰς τὰς ἀνάγκας των, μὴ ἔχοντες οὐδένα πόρον καὶ οὐδεμίαν ἀρωγὴν, ἐδανείσθησαν εἰς εἶδος καὶ μὲ ὑποχρέωσιν ἀνταποδόσεως εἰς εἶδος, οὕτως ὥστε αἱ καθυστερηθεῖσαι μέχρι σήμερον ἀποδοχαὶ αὐτῶν μηνὸς Σ)βρίου καὶ ἐντεῦθεν, νὰ μὴ δύνανται νὰ καλύψουν τὰς ἐκ δανείων ἀναληφθείσας ὑποχρεώσεις των, λόγῳ τῆς καθημερινῆς γάλατῶδους αὐξήσεως τῆς τιμῆς τῶν εἰδῶν, καὶ δέον, ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἡ δημιουργηθεῖσα κατάστασις αὐτῶν, ἵνα τύχωσιν ἀναλόγου πληρωμῆς διὰ τὰ καθυστερούμενα εἰς αὐτούς, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν νὰ καλύψουν τὰς ὑποχρεώσεις των.

Ὁ Δ)ντῆς τοῦ ἐνταῦθα Ὑποκ)τος τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος Χαρ. Πολυχρονίδης, ἐνήμερος ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τῆς ἐν Κρήτῃ καταστάσεως, εἶναι κομιστῆς τῆς παρούσης, καὶ θὰ εἶναι καὶ ἐρμηνευτῆς ταύτης ἐκτενέστερον, καὶ ὁ ἐξουσιοδοτημένος διὰ τὰς πρὸς τοῦτο ἐνεργείας, καὶ θερμῶς παρακαλοῦμεν, ὅπως τύχῃ εὐμενεστάτης ἀκροάσεως παρ' Ὑμῶν.

Ὁ Γενικὸς Διοικητῆς Κρήτης
† Ὁ Ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἄριθ. 50064

Χανιά 26)10)1944

Γραφεῖον Κρητικῶν Ὑποθέσεων
Ἀθήνας

Συνεπεῖα τῆς ἀδυναμίας μεταφορᾶς χρηματαποστολῆς ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Κρήτην, λόγῳ τῶν γνωστῶν πολεμικῶν συνθηκῶν, οἱ Δημόσιοι ὑπάλληλοι Κρήτης ἔχουσι λαμβάνειν μισθοὺς δύο μηνῶν καὶ πλέον ἕκαστος, τοῦτ' αὐτὸ δὲ καὶ οἱ συνταξιοῦχοι. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ διεκτραγωδήσωμεν τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν περιήλθον οἱ ὑπάλληλοι καὶ οἱ συνταξιοῦχοι Κρήτης.

Πρὸ τῆς ἀναποφεύκτου πλήρους ἐξαθλιώσεως των ἐκρίθη ἀναγκαία ἡ ἀποστολὴ τραπεζιτικοῦ ὑπαλλήλου εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐπιτυχίαν μεταφορᾶς ἱκανοποιητικῆς χρηματαποστολῆς, ὡς καὶ τροφίμων, ὧν ἡ σπάνις ὅλον ἐν καὶ ἐπεκτείνεται ἐν τῇ Νήσῳ. Καὶ ὁ ἐπικίνδυνος κλῆρος ἔτυχεν εἰς τὸν Δ)τὴν τοῦ Ὑποκαταστήματος Τραπεζῆς Ἑλλάδος Χανίων Χαρίδ. Πολυχρονίδην, ὅστις, ἐν τῇ συναισθήσει τῆς ἀνθρωπιστικῆς πλέον ἀποστολῆς του, ἐδέχθη προθύμως ταύτην.

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν, ὅπως, ὅση ὑμῖν δύναμις, ἐνίσχυσθε τὸν Χ. Πολυχρονίδην εἰς τὴν ταχύτεραν καὶ πληρεστέραν ἐπιτυ-

χίαν τῆς ἀποστολῆς του, βέβαιοι ὅτι προσφέρετε μίαν τῶν πλέον σημαντικῶν ἐξυπηρετήσεων εἰς τὴν πολυπαθῆ Κρήτην.

Ὡς πρὸς τὴν καταβολὴν τῶν ὀφειλομένων ἤδη μισθῶν καὶ συντάξεων, θέλει προκύψει ζήτημα ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐν Κρήτῃ, λόγω τῆς μὴ εἰσροῆς εἰσέτι χαρτονομισμάτων ἄνω τῶν τοιούτων 200 ἑκατομμυρίων, τῆς ἐν γένει σπάνιως τούτων καὶ τῆς ἐπιτυχοῦς ἀντιμετώπισεως τῆς λεγομένης μαύρης ἀγορᾶς παρὰ Λαϊκῆς Ἐπιτροπῆς, συνεργαζομένης μεθ' ἡμῶν, αἱ τιμαὶ τῶν ἐλαχίστων ἀνευρισκομένων εἰδῶν ἔχουσι παραμείνει εἰς τὰ παλαιὰ τῶν ἐπίπεδα, π.χ. σιγαρέττα 3 ἑκατομμύρια ἕκαστον, ἔλαιον 100 ἑκατομμ. ἢ ὀκτὼ κλπ.

Μὲ τὴν ἀναμενομένην μεταφορὴν χρηματαποστολῆς βεβαίως αἱ τιμαὶ θέλουσιν ἀναπηδήσει εἰς δυσθεώρητα ὕψη, τὸ τοιοῦτο ὅμως θὰ ἐκμηδενίσῃ τὰς ὀφειλομένας πρὸς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ συνταξιούχους ἀποδοχὰς καὶ συντάξεις εἰς ἴσῳ ὥστε, ἴσως, νὰ μὴ δύνανται δι' ὄλων τούτων νὰ προμηθευθῶσιν ἐν κυτίον σιγαρέττων. Οὗτοι ὅμως ἀποζῶσι καθ' ὄλον τοῦτο τὸ διάστημα τῆς ἐγκαταλείψεώς των, δανειζόμενοι ἐπὶ ἐπιστροφῇ ἀπαραίτητα εἶδη διὰ τὴν στοιχειώδη διατήρησιν των ἐν τῇ ζωῇ, δεδομένου ὅτι οὐδὲν τιμαλφές ἀπέμεινε πλέον αὐτοῖς πρὸς διάθεσιν. Ἐὰν μὴ ληφθῇ ἐν τῶν κατωτέρω μέτρων, οὗτοι θὰ εἶναι ἐν παντελεῖ ἀδυναμία νὰ προμηθευθῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι τὰ εἶδη διατροφῆς, ἅτινα φιλανθρώπως εἴτε ἕτεροι οἰκογένειαι εἴτε καὶ καταστημάτων ἀνάγκη εἰς αὐτοῖς, καλῇ τῇ πίστει, καὶ ἀσφαλῶς θὰ στιγματισθῶσιν ἀνεπανορθώτως, ἀλλὰ καὶ δὲν θὰ εὐρίσκωσιν εἰς παρομοίαν μελλοντικὴν ἀνάγκην οὐδεμίαν βοήθειαν.

Παρακαλοῦμεν, ὅπως ἐνεργήσητε ἀρμοδίως, ἵνα οἱ ὀφειλόμενοι μισθοὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων Κρήτης καὶ αἱ συντάξεις τῶν συνταξιούχων Κρήτης καταβληθῶσι μὲ ὑπολογισμὸν τοῦ πενημέρου, καθ' ὃ πραγματοποιηθῆσεται ἡ καταβολή. Ἄλλως νὰ ἀναβληθῇ ἡ καταβολὴ τῶν ὀφειλομένων διὰ τὴν χρονικὴν περίοδον, (ἥτις κατὰ τὰς πληροφορίες μας ἔσεται ταχεῖα), καθ' ἣν θὰ ἔχη τεθῆ ἐν κυκλοφορίᾳ ὑγιᾶς χαρτονομισμα, ἵνα τοῦλάχιστον διατηρήσωσιν οἱ ὑπάλληλοι τὴν ἐλπίδα νὰ φανῶσι βραδύτερον συνεπεῖς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις των. Σημειωτέον ὅτι, ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς ἅπαντα τὰ Ὑπουργεῖα, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι τῶν Χανίων, Ρεθύμνης καὶ Ἡρακλείου, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἀπώλεσαν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τὰ πάντα (ρουχισμὸν, ἐπιπλα, καταστροφὴ οἰκιῶν κλπ.).

Εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι θὰ συναντήσητε προθυμίαν καὶ ἀντίληψιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προσπάθειάς σας, διὰ τὴν ὡς ἄνω περιγραφομένην ἐνίσχυσιν τῆς πατρίδος πρὸς τὴν ἀλγοῦσαν Κρήτην.

Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης
† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Κοινοποιήσις

- 1) Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν
- 2) » Οἰκονομικῶν
- 3) Τράπεζαν Ἑλλάδος—Ἀθήνας

Ἄριθμ. 50088

Προσωπική—ἀμέσου ἐπιδόσεως

Ἐξοχώτατον Κον Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως**Ἀθήνας**

Ἐν συνεχείᾳ προγενεστέρων, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ φέρω ὑπ' ὄψιν τῆς Ἐξοχότητος Ὑμῶν τὴν σημερινὴν ἐπισιτιστικὴν κατάστασιν τῆς Νήσου, καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ κατεχομένου εἰσέτι ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων τμήματος τοῦ Νομοῦ Χανίων (Ὁχυρᾶς θέσεως Χανίων), καὶ νὰ ἐπικαλεσθῶ τὰ πατριωτικὰ καὶ φιланθρωπικὰ αἰσθήματα Ὑμῶν, ἐπὶ τῷ τέλει παροχῆς ἀποτελεσματικῆς ἐνισχύσεως εἰς τὸν πολυπαθῆ πληθυσμὸν τῆς Μεγαλονήσου.

Ἀπὸ ἐβδομάδος καὶ ἐντεῦθεν ἢ μετὰ τόσων προσπαθειῶν συγκρατουμένη εἰς ἀνεκτὰ κάπως ἐπίπεδα οἰκονομικρεπισιτιστικὴ κατάσταση ἐξέκλινεν ἀποτόμως, ἀφ' ἑνὸς κατόπιν πληροφοριῶν περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις τιμῶν τῶν εἰδῶν, πιθανῶς δὲ καὶ συνεπείᾳ τῆς εἰσορῆς ἐν τῇ μὴ κατεχομένη Νήσῳ νέου χαρτονομίσματος, ὅπερ ἀπὸ 1 1)2 μηνὸς δὲν εἶχεν εἰσρεύσει. Οὕτως, ἐνῶ τὰ εἶδη μέχρι πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος ἐτιμῶντο ἀντὶ ἑκατομμυρίων, ἤδη ἀποτόμως τὰ πάντα στροβιλίζονται εἰς τὸν χορὸν τῶν δισεκατομμυρίων, καὶ ταῦτα πάντα καθ' ἣν στιγμὴν, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦλάχιστον τῶν Χανίων, δὲν ἔχουσι τεθῆ εἰς κυκλοφορίαν χαρτονομίσματα ἀξίας μείζονος τῶν 200 ἑκατομμυρίων. Ἀπὸ τῆς χθὲς ἔπαυσε πλέον νὰ γίνεται δεκτὸν εἰς τὴν σχεδὸν ἀνύπαρκτον ἀγορὰν τῶν Χανίων τὸ χαρτονόμισμα, καὶ τὰ ἐλάχιστα μεταφερόμενα ὑπὸ τῶν χωρικῶν εἰς Χανιά λαχανικὰ καὶ φρούτα ἀποτελοῦσιν ἀντικείμενον πλειοδοσίας ἀνταλλαγῆς μὲ εἶδος (κυρίως ρουχισμόν). Οὕτω ἡ κατάσταση ἐφθασεν εἰς ἀπροχώρητον καὶ ἀπελπιστικὸν σημεῖον. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ συνταξιούχοι, ἀφοῦ ἀπὸ διμήνου καὶ πλέον ἔχουσι παύσει λαμβάνοντες μισθὸν καὶ συντάξεις, λόγῳ μὴ ἀφίξεως χρηματοποστολῆς, ἀφοῦ ἐπώλησαν τὰ πάντα καὶ ἀφοῦ δὲν δύνανται πλέον νὰ ἐξασφαλίσωσιν ἐν ἐλάχιστον ὄριον συντηρήσεως ἐκ φιλανθρωπικῶν ἐνισχύσεων, ἀντιμετωπίζουσιν ἤδη χωρὶς ὑπερβολῆν τὸν ἐκ πείνης θάνατον. Εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν εὐρίσκεται καὶ ἡ ἄπορος τάξις, ἐκτὸς ἐκείνων, δι' οὓς ἐκτείνεται ἡ μέριμνα τῶν Λαϊκῶν καὶ Παιδικῶν συσσιτίων. Τὸ πλοῖον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ—ὅπερ ἀπετέλει τὴν ἐλπίδα τῶν κατοίκων τῆς Νήσου—προσεγγίσαν πρὸ μηνὸς καὶ πλέον εἰς Ἅγιον Νικόλαον δὲν ἠδυνήθη ἀτυχῶς νὰ ἐκφορτώσῃ, καὶ ἐξεφόρτωσε κατὰ τὰς πληροφορίας μας εἰς Πειραιᾶ.

Πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἡ ἀπομένουσα ἐλπίς εἶναι ἢ ἐκ τοῦ Κέντρου ἐνίσχυσις, ἄνευ οὐδεμιᾶς χρονοτριβῆς.

Ἐξ ὀνόματος τῶν κατοίκων τῆς μαρτυρικῆς Κρήτης ἐκλιπαρῶ Ὑμᾶς, ἵνα δώσητε διαταγὰς ἀμέσου ἀποστολῆς εἰς Χανιά πλοίου μὲ φορτίον χιλίων τοῦλάχιστον τόννων σίτου καὶ ὀσπρίων, συνεννοούμενοι πρὸς τοῦτο μετὰ τοῦ Διεθνοῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Ἐν ὄψει τῆς Ἐθνικῆς χαραυγῆς, θὰ ἦτο ἀποκαρδιωτικὸν νὰ ἀφεθῆ ὁ πληθυσμὸς τῆς Κρήτης εἰς τὸν ἐκ τῶν στερήσεων θάνατον, καὶ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι, ἀπευθυνόμενοι προσωπικῶς Ὑμῖν, εὐρίσκομεν τὸ πλέον εὐή-

κοον οὖς καί τήν πλέον συναισθηματικήν καρδίαν, πρὸς τὸν πόνον τῶν Κρητῶν.

Ὁ Γενικὸς Δ)τῆς Κρήτης
† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Κοινοποιήσις

- 1) Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν
- 2) » Ἐπισιτισμοῦ
- 3) Γραφεῖον Κρητικῶν Ὑποθέσεων

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Ἐν Χανίοις τῆ 3 Νοεμβρίου 1944

Ἀριθ: Πρωτ. 5662

Πρὸς τοὺς Ἐξοχωτάτους

1) Πρόεδρον Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, 2) Ὑπουργὸν Οἰκονομικῶν, 3) Ὑπουργὸν Δημοσίων Ἔργων, 4) Διοικητὴν Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, 5) Πρόεδρον Ἐρυνθροῦ Σταυροῦ, 6) Γενικὸν Διευθυντὴν Δημοσίου Λογιστικοῦ

Ἀθῆναις

Ἐν συνεχείᾳ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5645 ἀπὸ 28.10.44 ἐγγράφου μας, οὗτινος ἀντίγραφον ἐπισυνάπτομεν, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς γνωρίσωμεν, ὅτι, λόγῳ τῆς σκληρᾶς ἐγκαταλείψεως οἰκονομικῶς καὶ ἐπισιτιστικῶς τῆς Κρήτης, ἔφθασαν οἱ κάτοικοι, ἰδίᾳ τῶν πόλεων, εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπαθλίωσιν καὶ ἀπὸ διημέρου εἶναι δραματικὴ ἡ ζωὴ τῆς κοινωνίας Χανίων, καθόσον εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως ἔπαυσαν νὰ ὑπάρχουν καὶ αὐτὰ τὰ λαχανικά, τὰ δὲ τραπεζογραμμάτια οὐδαμῶς γίνονται δεκτὰ εἰς τὰς συναλλαγὰς.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιγραφῆ ἡ τραγικότης, ἡ ἀπόγνωσις, ἀλλὰ καὶ τὸ παράπονον διὰ τὴν ἀνήκουστον ταύτην ἐγκατάλειψιν.

Ὁ Τελώνης Χανίων, καταγόμενος ἐκ παλαιᾶς Ἑλλάδος, ἀλτρουϊτικώτατα ἀνέλαβε τὴν ἐντολήν, ὅπως ἀφ' ἐνὸς μὲν κομίσῃ τὴν ἐκκλησίην ταύτην, ἀφ' ἑτέρου δὲ, ὡς ξένος καὶ αὐτόπτης μάρτυς, ἐκθέσῃ ὕμῖν προφορικῶς τὴν δεινὴν κατάστασιν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς, ἥτις ἀσφαλῶς εἶναι ἄνευ προηγουμένου εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πολυπαθοῦς Κρήτης.

Ἐπίσης θὰ σᾶς ἀναπτύξῃ καὶ ἀπὸ τῆς πολιτικῆς πλευρᾶς ζήτημα ἐνδιαφέρον ἐξεχούσης σοβαρότητος, καὶ παρακαλοῦμεν, ὅπως τύχῃ τῆς εὐμενοῦς καὶ προσεκτικῆς ἀκροάσεώς σας.

Τέλος, ἐξ ὀνόματος τῆς δεινῶς δοκιμαζομένης Κρήτης, ἐπικαλοῦμαι καὶ διὰ τῆς παρουσίας μου τὴν ἀντίληψιν ὕμων καὶ τὴν ταχίστην ἀποστολὴν τροφίμων καὶ εἰδῶν ἐνδυσμασίας καὶ ὑποδήσεως, ὡς καὶ ὕγιος νομίσματος, ἐκφράζω δὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ θελήσητε αὐτὴν τὴν κρίσιμον στιγμὴν νὰ ἀνακουφίσητε τὸν πόνον καὶ τὴν δυστυχίαν τῶν δεινῶς

δοκιμαζομένων ἐν Κρήτῃ, τῶν ὁποίων τὰ βλέμματα δακρύβρεκτα στρέφονται πρὸς Ὑμᾶς.

Ὁ Ὑπουργὸς Γ. Δ. Κρήτης
† Ἐπίσκοπος Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Πρὸς δέ, ὁ Ἐπίσκοπος—Ὑπουργὸς ἔκαμε σχετικὰς ἐνεργείας καὶ πρὸς τὸν τότε Στρατιωτικὸν καὶ Πολιτικὸν Διοικητὴν Κρήτης Ν. Παπαδάκην, ὁ ὁποῖος ἀπέστειλε καὶ αὐτὸς τὸ παρατιθέμενον τηλεγράφημα, τυχὼν τῆς παρακάτω ἀπαντήσεως :

ΣΤΡΑΤ. Δ/ΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΠΙΤΕΛΑΡΧΟΥ
Ἄριθ. Πρωτ. 215

Σ. Δ. τῆ 15)11)44

Διὰ τὸν Ἐπίσκοπον Ὑπουργὸν Γενικὸν Διοικητὴν
Κατεχομένης περιοχῆς
Χανιά

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Κοινοποιούμεν τηλικήν ἀναφορὰν τῆς Στρατ. Δ/σεως πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ὡς καὶ σχετικὴν ἀπάντησιν αὐτῆς πρὸς γνῶσιν καὶ γνωστοποίησιν.

Πρόεδρον Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως
Α θ ή ν α ς

Παντελῆς ἔλλειψις τροφίμων, ἴδια εἰς κατεχομένην περιοχὴν παρὰ ἐχθροῦ στόπ.

Εἰς πόλιν Χανίων πᾶν ἐνεκρώθη στόπ.

Πληθυσμὸς ἀντιμετωπίζει θάνατον ἐκ πείνης,

κατάστασις τραγικὴ μὴ ἐπιδεχομένη ἀναβολὴν στοπ

Λαὸς Κρήτης περισσότερον πληγεὶς, περισσότερον ἀγωνισθεὶς θεωρεῖται ἐγκαταλειφθεὶς παρὰ Κυβερνήσεως, στόπ

Κατάστασις ὑπαίθρου οὐχὶ καλυτέρα,

συγκεντρωθέντες ἔνοπλοι ἐξήντησαν τὸ πᾶν,

λαὸς πιεζόμενος ἀγανακτεῖ, στόπ

Οὐδεμία ἀπάντησις εἰς ἐπανειλημμένας τηλικὰς ἀναφοράς, στόπ

Ποιοῦμαι ἐκκλησίαν ἐκδηλωθῆ ἑνδιαφέρον, δι' ἀπαλλαγὴν κατεχομένου τμήματος ἀπὸ ἐχθρόν, καὶ ἄμεσον ἐνίσχυσιν πληθυσμοῦ εἰς τροφίμα, στόπ.

ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Στρατηγὸν Παπαδάκην
Κρήτην

Τὰ τηλ)τα καὶ αἰτήσεις σας ἐξετάζομεν.

Αἱ σκέψεις τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος στρέφονται μὲ πόνον πρὸς

τὴν ἡρωϊκὴν γωνίαν τῆς Κρήτης, ἣτις ὑποφέρει ὑπὸ τὴν ἐχθρικὴν κατοχήν.

Μελετῶμεν ὅλας τὰς δυνατότητας πρὸς ἐξεύρεσιν μέσων, πρὸς ἀποστολήν, τὸ ταχύτερον δυνατόν, βοηθείας καὶ ἐφοδίων.

Αἱ Βρεττανικαὶ ἀρχαὶ σοβαρῶς μελετοῦν τὸν καλύτερον δυνατόν τρόπον, διὰ νὰ βελτιώσουν τὰ δεινὰ, ἐφ' ὧσιν ὁ ἐχθρὸς μένει εἰς τὴν Κρήτην.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ οἱ Σύμμαχοι φροντίζουν νὰ φέρουν τὸ ταχύτερον βοηθείας.

Μὴ χάνετε τὸ θάρρος σας.

Δὲν θὰ σὰς ἐγκαταλείψωμεν.

12)11)44

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Πρόεδρος Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως

4. Η ΛΑΪΚΗ ΕΠΙΣΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Εἶπομεν, ὅτι ἡ ἐπισιτιστικὴ κατάστασις τῆς πόλεως τῶν Χανίων, καὶ τῆς ὑπαίθρου γενικῶς, ἦτο ἀπελπιστικὴ, οὐδαμῶθεν δὲ ἀνεμένετο βοήθεια. Πᾶσαι αἱ σχετικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Ἐπισκόπου—Ἐπουργοῦ ἀπέβαινον μάταιαι καὶ ὁ πληθυσμὸς, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπαναστατικαὶ ὁμάδες διετέλουν ἐν ἀπογνώσει, λόγῳ παντελοῦς ἐλλείψεως τροφίμων.

Οὕτως ἡ Κεντρικὴ Λαϊκὴ Ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Χανίων, ἐγκρίσει καὶ τῆς Κοινῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὄργανώσεων, ὡς καὶ τοῦ τότε Στρατιωτικοῦ καὶ Πολιτικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης Στρατηγοῦ Ν. Παπαδάκη, ἀποφασίζει καὶ συνιστᾷ Λαϊκὴν Ἐπισιτιστικὴν Ἐπιτροπὴν, ἀποτελουμένην ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον, ὡς Πρόεδρον καὶ τοὺς Εὐτύχιον Παλλήκαρον, Κ. Ἀντωννάκη, Μ. Μποτωνάκη, Κ. Μητσοτάκη, Δ. Γαϊτανάκη, Δ. Ξενάκη, Μ. Κασιμάτην, Ἐ. Βουτυράκη καὶ Γ. Παπουτσάκη ὡς μέλη, ἐξ ἀμφοτέρων τῶν Ὄργανώσεων, ἣτις καὶ ἐπιλαμβάνεται ἀμέσως τοῦ ἐπισιτιστικοῦ προβλήματος τοῦ πληθυσμοῦ γενικῶς. Ἀπὸ τὰ παρατιθέμενα ἔγγραφα καταφαίνονται σαφῶς ὁ προορισμὸς καὶ αἱ κατευθύνσεις τῆς ἐν λόγῳ Λαϊκῆς Ἐπισιτιστικῆς Ἐπιτροπῆς, ὥστε νὰ παρέλκη κάθε ἄλλη προσθήκη ὑφ' ἡμῶν, πλὴν τοῦ ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ιδρύθη μὲ τὸν σκοπὸν, ὄχι μόνον νὰ ἀνακουφίσῃ τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ μὲ τρόπον καμουφλαρισμένον νὰ ἐπισιτίσῃ καὶ τὰς ἀνταρτικὰς ὁμάδας:

Πρὸς τὰς Διοικητικὰς Ἀρχὰς Ἡρακλείου

Ἀγαπητοὶ συμπατριῶται,

Μὲ βαθύτατο πατριωτικὸ παλμὸ καὶ συγκίνησι σὰς στέλλομε θερμοὺς χαιρετισμοὺς καὶ τὰ συγχαρητήριά μας, γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν σας. Ὁ νομὸς σας ὕστερα ἀπὸ θυσίας καὶ εὐγενεῖς ἀγῶνες ζῆ ἐλεύθερος ἀπὸ τὴ φασιστικὴ σκλαβιά.

Συμπατριῶται,

Σ' ἐμᾶς, ποὺ ὁ κληρὸς ἔλαχε νὰ μείνωμε γιὰ ἄγνωστο ἀκόμα

χρόνο δεσμευμένοι, παρουσιάζονται τώρα σκληρά προβλήματα δι' αντιμετώπισιν. Βασικό πρόβλημα τοῦ ἐπισιτισμοῦ. Τελεία ἔλλειψις τροφίμων καὶ λοιπῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης ἔχει δημιουργήσει μίαν τραγικὴν κατάστασιν εἰς τὸν Λαόν τοῦ Νομοῦ μας. Ἀντιμετωρίζομεν στυγνόν τό φάσμα τοῦ θανάτου τῆς πείνας καὶ τὸ δράμα τοῦ πρώτου πολεμικοῦ χειμῶνος δὲν παρουσίασε δραματικώτερες σκηνές ἀπὸ τίς σημερινές.

Μπροστά στήν κατάστασιν αὐτήν, ἰδρύσαμε ἀπό κοινοῦ οἱ δύο ἀπελευθερωτικῆς ὀργανώσεις Ε.Α.Μ. — Ε.Ο.Κ. μιά Λαϊκή Ἐπισιτιστική Ἐπιτροπή, γιά νά ἀντιμετώπιση μέ κάθε δυνατὸ μέσον τό τραχὺ πρόβλημα τῆς ζωῆς. Εἰς τὴν ἐνίσχυσίν σας, συμπατριῶται, βλέπομεν μιά σοβαρὴ βοήθεια εἰς τὴν προσπάθειά μας.

Σᾶς παρακαλοῦμεν νά περιφρουρήσητε καὶ νά ἐνισχύσητε τοὺς ἀντιπροσώπους μας εἰς τό ἔργον τους. Ἐνδιαφερθῆτε, διὰ νά προμηθευθοῦμεν διάφορα εἶδη, τρόφιμα εἰς δότρια καὶ σιτηρά, εἴτε δωρεάν, διὰ νά τὰ διανείμωμεν δωρεάν, εἴτε μέ πίστωση ὡς κυβερνητικὸ μέτρον, ἢ τέλος δι' ἀγορᾶς μέ χαμηλάς τιμάς. Εἰς ὅλους σας εἶναι ἐξ ἄλλου γνωστό, ὅτι ἡ σοβαρώτερα ἐνίσχυσις τῆς ἀγορᾶς μας ἐγένετο ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ νομοῦ σας.

Μὲ πατριωτικοὺς χαιρετισμοὺς
Ἡ Λαϊκὴ Ἐπισιτιστικὴ Ἐπιτροπὴ
† Ὁ Κυβανίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Εὐτ. Παλλήκαρης, Κωνστ. Ἀντιωνακάκης, Μιχ. Μποτωνάκης, Κωνστ. Μητσοτάκης, Δημ. Γαϊτανάκης, Δημ. Ξενάκης, Μηνᾶς Κασσιμάτης, Ἐμμ. Βουτυράκης, Γεώργ. Παπουτσάκης.

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΕΠΟΠΤ. ΑΓΟΡΑΝΟΜΙΑΣ
Ἀριθ. Πρωτ. 29877

Χανιά 18)10)44

*Πρὸς τὰς Διοικούσας Ἀρχὰς Ἡρακλείου
Εἰς Ἡράκλειον*

Κατὰ τὰς σημερινὰς κρίσιμους στιγμὰς διὰ τὴν Νῆσον ἀνέλαβον τῇ προτροπῇ ὄλων τῶν πατριωτικῶν στοιχείων, τὴν Διοίκησιν τῆς Νήσου μέ τὴν ἀπόφασιν νά συμβάλω μέ ὄλας μου τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ Λαοῦ καὶ εἰς τὴν ὁμαλὴν μετάβασιν εἰς τὴν ὁμαλότητα.

Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά μου, ὡς Ὑπουργοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης καὶ ὡς Ποιμενάρχου Χανίων, ἀπευθύνω θερμὸν χαιρετισμὸν εἰς τὸν ἐλεύθερον Λαόν τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου.

Ἡ ὑπὸ τὴν Προεδρείαν μου συσταθεῖσα Λαϊκὴ Ἐπισιτιστικὴ Ἐπιτροπὴ, διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν λίαν ἐπείγουσῶν ἀναγκῶν τοῦ Νομοῦ Χανίων, ἀπευθύνει ὑμῖν τό συναποστελλόμενον ἔγγραφο, διὰ τὴν ὑποβοήθησιν τοῦ ἔργου τῶν ἀφιχθησομένων αὐτόθι ἀντιπροσώπων τῆς, πρὸς προμήθειαν καὶ μεταφορὰν τροφίμων ἐνταῦθα, διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Λαοῦ.

Ἀπευθύνομαι εἰς τὰ πατριωτικὰ σας αἰσθήματα καὶ παρακαλῶ θερμῶς ὑμᾶς, ὅπως θελήσητε νά ἐνδιαφερθῆτε προσωπικῶς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἄνω σκοποῦ, διότι ἡ ἀγορὰ Χανίων ἀνέκαθεν ὕστεροῦσα εἰς

σιτηρά, υποφέρει ήδη από τελείαν έλλειψιν, λόγω και των έκτάκτων συνθηκών, ύφ' ἧς διατελεῖ.

Ὁ Ὑπουργός Γεν. Δ)τῆς Κρήτης
Ὁ Κυδωνίας και Ἀποκορώνου
Ι ΑΓ ΑΘ ΑΓ Γ Ε Λ Ο Σ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ:

Ἀριθμ. Πρωτ. 9

Σ. Δ. τῆ 30)10)44

Δ Ι Α Τ Α Γ Η

Ἐχοντες ύπ' ὄψει, 1) τὰς δυσκόλους και σοβαράς συνθήκας, ύφ' ἧς διατελεῖ ἡ πόλις Χανίων, και ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ προβλήματος τοῦ ἐπισιτισμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ και 2) τὴν ἀπὸ 26)10)44 ύπ' ἀριθμ. 2 ἡμετέραν διαταγὴν, ἐγκρίνομεν και

ΠΑΡΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝ

ὅπως ἡ ὕφισταμένη ἀγορανομικὴ ὕπηρεσία και εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Λαϊκῆς Ἐπισιτιστικῆς Ἐπιτροπῆς Χανίων διατελοῦσα, ἐκτελεῖ καθήκοντα ὀργάνου δημοσίας ἀσφαλείας, ὡς πρὸς τὸ ἔργον τῆς Ἐπισιτιστικῆς Ἐπιτροπῆς και τῶν παραβάσεων τοῦ ἀγορανομικοῦ κώδικος.

Ἡ συγκρότησις τῆς ἀγορανομικῆς ὕπηρεσίας θὰ πληροῖ τοὺς ὁρους τῆς ἀπὸ 11)10)44 ἀποφάσεως τῆς Κ.Δ.Ε.

Αἱ ὑπὸ τῆς Λ.Ε.Ε.Χ. ἐκδιδόμεναι διατιμήσεις ἰσχύουν ὑποχρεωτικῶς δι' ὀλόκληρον τὸν Νομὸν Χανίων.

Ὁ Ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως ἐν Κρήτῃ
Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
Ἐφ. Ὑποστράτηγος

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ:

Ἀριθμ. Πρωτ. 10

Σ. Δ. 30)10)44

Α Π Ο Φ Α Σ Ι Σ

Ἀναγνωρίζοντες τὰς ἐξαιρετικὰς δυσκόλους περιστάσεις και δυσχερεῖς συνθήκας, ύφ' ἧς διατελεῖ ἡ πόλις Χανίων και τὰ περίχωρα, ἀπὸ ἐπισιτιστικῆς καταστάσεως, πρὸς κρίσιμον στάδιον ἐξελισσομένης και ἔχοντες ύπ' ὄψει, δι' ἔχει συσταθῆ Λαϊκὴ Ἐπισιτιστικὴ Ἐπιτροπὴ Χανίων πρὸς ρύθμισιν.

Ἀποφασίζομεν

ἐγκρίνομεν, ἵνα ἡ ἄνω Λ.Ε.Ε.Χ. προβαίη εἰς ἐπιτάξεις παντὸς εἴδους τροφίμων, ὡς και σιτηρῶν και ἐλαίου, και νὰ ἐπιβάλλῃ εἰσφοράς εἰς τοὺς δυναμένους, χορηγοῦσα ἀπόδειξιν παραλαβῆς.

Ἐγκρίνομεν τὰς μέχρι τοῦδε ἐνεργείας και ἀποφάσεις τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ὡς πρὸς τὰς ἐπιτάξεις, εἰσφοράς ἢ ἐπιστροφάς.

Ὁ Πολιτικὸς Δ)τῆς Κρήτης
Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
Ἐφ. Ὑποστράτηγος

ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Ἡ κοινὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ Νομοῦ Χανίων, ἀποτελουμένη ἀπὸ τοὺς 1) Βλαντᾶν Δημ. 2) Σκουλᾶν Νικ. 3) Βολουδάκην Ἰωσήφ καὶ 4) Μαυριγιαννάκην Ἰωσήφ, παρόντος καὶ τοῦ Γραμματέως τῆς Μιχελιουδάκη Παύλου στὴ συνεδρίασί της σήμερα, 6 Νοβρίου 1944 στὴν ἔδρα της, συζήτησε καὶ ἀπεφάσισε τὰ παρακάτω

Ἡ Κ.Δ.Ε., ἀφοῦ ἄκουσε τὴν ἔκθεσι τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Λ.Ε.Ε.Χ. πού ἐπισκέφθηκε τὸ Καστέλλι, παίρνει τὴν παρακάτω:

Α Π Ο Φ Α Σ Η

1) Οἱ ἀποφάσεις τῆς Κ.Δ.Ε. εἶναι ὑποχρεωτικὲς γιὰ τὶς Κοινὲς Ἐπαρχιακὲς Διοικητικὲς Ἐπιτροπὲς (Κ.Ε.Δ.Ε.), αἱ ὁποῖες εἶναι ὑποχρεωμένες νὰ τὶς ἐφαρμόζουν, μόλις τὶς πάρουν. Ἐφαρμόζοντας τὴν ἀπόφαση, νὰ ὑποβάλλουνε τὶς τυχόν ἀντιρρήσεις, πού ἔχουνε στὴν Κ.Δ.Ε.

2) Ἐπαναλαμβάνει, ὅτι χωρὶς τὴν ἔγγραφη ἄδεια τῆς Λ.Ε.Ε.Χ. καμμιά ἄδεια ἐξαγωγῆς λαδιοῦ ἀπὸ τὸ Νομὸ ἐπιτρέπεται.

3) Ἐπαναλαμβάνει, ὅτι τὰ 90 ο)ο ἀπὸ τὰ εἰσαγόμενα εἶδη θὰ τίθενται στὴ διάθεση τῆς Λ.Ε.Ε.Χ., ἢ ὁποῖα θὰ τὰ κατανέμῃ στὸ Νομὸ, παίρνοντας ὅμως πάντοτε ξέχωρα ὑπ' ὄψει τῆς τὶς ἐξαιρετικὰ δύσκολες ἐπισιτιστικὲς συνθηκὲς τοῦ λαοῦ τῆς πόλης τῶν Χανίων. Αὐτὴ ἡ ἀπόφαση ἰσχύει καὶ γιὰ τὰ φορτία, πού ὑπάρχουν τώρα στὸ λιμάνι τοῦ Καστελλιοῦ καὶ σ' ὁποιοδήποτε ἄλλο λιμάνι τοῦ Νομοῦ.

Τὰ ὑπόλοιπα 10 ο)ο θὰ κρατῶνται, καὶ ἀπ' αὐτὰ τὰ 5 ο)ο θὰ δίνονται στὴν κοινὴ Ἐπιμελητεία, καὶ τὰ ἄλλα 5 ο)ο γιὰ τοὺς ἀπόρους τῆς Ἐπαρχίας.

4) Δίνεται ἐντολὴ στὴν Λ.Ε.Ε.Χ. νὰ στείλῃ δύο ἀντιπροσώπους της, (ἓνα ἀπὸ κάθε ὀργάνωση), γιὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεση τῶν ἀποφάσεων τῆς Κ.Δ.Ε. γιὰ τὸν ἐπισιτισμὸ.

5) Νὰ σταλῇ ἀμέσως τηλεγράφημα στὴν Πανεθνικὴ Κυβέρνηση, γιὰ νὰ κατασχέτῃ κάθε φορτίο λαδιοῦ ἢ σαπουνιοῦ, πού θὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ Νομὸ Χανίων, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ συνοδεύεται μὲ ἔγγραφη ἄδεια τῆς Λ.Ε.Ε.Χ.

6) Γιὰ νὰ βοηθήσωμεν τὶς ὀργανώσεις μας στὴν Κίσαμο νὰ ἐφαρμόζουν τὶς ἀποφάσεις μας, στέλνομε δύο διμοιρίες, μία ἀπὸ κάθε ὀργάνωση.

Ἐφ' ὅσον οἱ ἐκεῖ ὀργανώσεις μας μποροῦν νὰ ἐπιβάλλουν τὴν τάξη καὶ νὰ ἐκτελοῦν τὶς ἀποφάσεις μας αὐτὲς, οἱ δύο διμοιρίες θὰ ἐπιστρέψουν στὶς βάσεις τῶν. Στὸ μέρος αὐτὸ τῆς ἀπόφασης διαφώνεῖ, ὁ Σκουλᾶς Νικ. διότι εἶναι σίγουρος, πὼς οἱ ὀργανώσεις στὴν Κίσαμο μποροῦν καὶ θέλουν νὰ ἐφαρμόσουν τὶς ἀποφάσεις μας.

Ἐστερα διαβάζονται τὰ παραπάνω πρακτικὰ, τὰ ὁποῖα βεβαιώνονται καὶ ὑπογράφονται.

(Ἐπογραφαί)
Δημήτριος Βλαντᾶς
Νικ. Σκουλᾶς
Ἰωσήφ Μαυριγιαννάκης
Ἰωσήφ Βολουδάκης

Οἱ Γραμματεῖς
(ὑπογραφαί)
Παῦλος Μιχελιουδάκης
δυσανᾶγνωστος.

Γιὰ τὴν ἀκρίβειαν
6.11.1944

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Κ.Δ.Ε.
Παῦλος Μιχελιουδάκης

ΣΤΡΑΤ. ΚΑΙ ΠΟΛ. ΔΥΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙ

Σ. Δ. τῆ 7)11)44

Ἀριθμ. Πρωτ. 101

ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Λαβὼν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ὑποβληθεῖσάν μοι ἀπόφασιν ἐκ μέρους τῆς Κ.Δ.Ε., καθορίζω τὰ κάτωθι :

1. Ἄνευ ἐγγράφου ἀδείας τῆς Λ.Ε.Ε.Χ. οὐδεμία ἐξαγωγή ἐλαίου ἢ σάπωνος ἐπιτρέπεται ἀπὸ τὸν Νομὸν Χανίων.

2. Τὰ εἰσαγόμενα σιτηρὰ καὶ εἶδη τροφίμων θὰ τίθενται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Λ.Ε.Ε.Χ., ἢ ὁποῖα θὰ τὰ κατανέμη εἰς τὸν πληθυσμὸν τοῦ Νομοῦ Χανίων, λαμβάνουσα ὅμως ὑπ' ὄψιν τὰς ἐξαιρετικὰς δυσκόλους ἐπισιτιστικὰς συνθήκας τῆς πόλεως Χανίων, πλήρ(ένος ποσοστοῦ 100)ο, τὸ ὁποῖον θὰ παραμείνη εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐπιτροπῶν ἐπισιτιστικοῦ, ἐξ οὗ τὸ ἥμισυ θὰ τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κοινῆς ἐπιμελητείας, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ ὑπὲρ τῶν ἀπόρων τῆς περιοχῆς

Ὁ Στρατ. καὶ Πολιτ. Δ)τῆς Κρήτης

Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Ἐφ. Ὑποστράτηγος

Ὁ Ἐπίσκοπος:— Ὑπουργὸς ἀνηυθύνθη διὰ τοῦ κατωτέρου ἐγγράφου τοῦ πρὸς τὸν τότε πρωθυπουργὸν τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος, αἰτούμενος τὴν οικονομικὴν ἐνίσχυσιν τῆς κατεχομένης, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποκεκλεισμένης, περιοχῆς τῶν Χανίων:

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΔΙΟΡΑΝΟΜΙΑΣ

Ἐν Χανίοις τῆ 14 Νοεμβρίου 1944

Ἀριθμ. 29896

*Ἐξοχώτατον Κον Πρόεδρον Κυβερνήσεως**Ἀθήνας*

Λαμβάνω τὴν τιμὴν ν' ἀναφέρω, ὅτι διὰ τὴν καλυτέραν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐπισιτιστικοῦ προβλήματος εἰς τὴν κατεχομένην περιοχὴν τῆς Νήσου, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται ὀξύτατον, συνέστησα ὑπὸ τὴν Προεδρείαν μου, ἐν συνεννοήσεσιν καὶ μετὰ τοῦ Στρατ. Διοικητοῦ Στρατηγοῦ Ν. Παπαδάκη, Λαϊκὴν Ἐπισιτιστικὴν Ἐπιτροπὴν, ἀποτελουμένην ἐξ ἀντιπροσώπων ὄλων τῶν τάξεων τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἀντιπροσωπεῖαν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, με ἐπικεφαλῆς τὸν Δικηγόρον Εὐτύχ. Παλλήκωρη, ἀποστέλλω εἰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἐντολὴν νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιον Ὑμῶν, νὰ ἐκθέσῃ τὴν γενικὴν ἐπισιτιστικὴν κατάστασιν τοῦ Λαοῦ τῆς περιοχῆς, καὶ ἰδίως τῆς πόλεως Χανίων, καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Πανεθνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν.

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων μέτρων, τὰ ὁποῖα εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ἡ Κυβέρνησις θὰ θελήσῃ νὰ λάβῃ, διὰ τὴν ἀνακούφισιν τοῦ μόνου ἐξ ὅλης τῆς χώρας δοκιμαζομένου εἰσέτι τμήματος αὐτῆς, ὑποβάλλομεν τὴν παράκλησιν, ὅπως εὐαρεστηθῆτε καὶ ἐνισχύσητε τὴν ἀντιπροσωπεῖαν ἡμῶν διὰ χρηματικοῦ ποσοῦ τριῶν ἑκατομμυρίων δραχμῶν (3.000.000), τὸ ὁ-

ποῖον θὰ χρησιμοποίησῃ ἡ Λαϊκὴ Ἐπισιτιστικὴ Ἐπιτροπὴ Χανίων κατὰ τὸν καλύτερον δυνατὸν τρόπον, πρὸς περιθαψιν καὶ ὑποβοήθησιν τῶν ἀπόρων τάξεων.

Ὁ Ὑπουργὸς Γ. Δ. Κρήτης

† Ἐπίσκοπος Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Κοινοποιήσις

Λ.Ε.Ε. Χανίων

Ἐνταῦθα

Ἐπίσης ὁ Ἐπίσκοπος—Ὑπουργὸς ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν κ. Δαμασκηνὸν, πρὸς τὸν κ. Σοφ. Βενιζέλον, καθὼς καὶ πρὸς τὰς Ἀρχὰς Ἡρακλείου τὰ ἀκόλουθα ἔγγραφα, ζητῶν τὴν ἀποστολὴν τροφίμων καὶ χρημάτων εἰς Χανιά:

Χανιά 11)11)1944

*Μακαριώτατε ἐν Χριστῷ Ἀδελφέ,
Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριε Δαμασκηνέ,
Ἀθήνας*

Ὑμεῖς, εὐτυχέστερος ἡμῶν, ἔχετε πάλιν ἐλεύθερον τὸ Ἴοστεφές Ἄστυ καὶ τὸν Ἱερὸν Βράχον, ἀπὸ οὗ ὁ Μέγας τῶν Ἐθνῶν Ἀπόστολος Παῦλος ἐκήρυξε τὸν «Ἄγνωστον Θεόν». Ἡ πολὺπλαγκτος ὁμοῦ Πατρίς μου, ἡ Ἡρωϊκὴ Κρήτη, κατέχεται ἀκόμη ἐν μέρει ὑπὸ Γερμανικῶν Στρατευμάτων καὶ ὑποφέρει μεγάλως ἀπὸ ἐπισιτιστικῆς πλεύρας.

Ἐγραψα εἰς τὴν Ἐθν. Κυβέρνησιν, ὡς Ἐπίσκοπος Γεν. Διοικητῆς Κρήτης καὶ παρεκάλεσα, νὰ μᾶς ἐφοδιάσουν μὲ τρόφιμα καὶ χρήματα.

Νῦν δὲ, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς εἰς Ἀθήνας ἐλεύσεως μελῶν τινῶν τῆς ὑπ' ἐμὲ Λαϊκῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπισιτισμοῦ, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Εὐτύχ. Παλλήκαρην, ἐρχομένων νὰ ἀνταλλάξουν ἔλαιον καὶ σάπωνα μὲ εἶδη τροφίμων, παρακαλῶ θερμῶς τὴν Ὑμετέραν Ἀγάπην, ὅπως βοηθήσητε τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην μὲ τὸν τρόπον, ποῦ θὰ κρίνητε ἐπωφελέστερον, ἵνα αὕτη ἐπιτύχη εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς.

Ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ Ἀδελφός

Γενικὸς Διοικητῆς Κρήτης

† Ὁ Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Χανιά τῇ 11)11)1944

*Ἀξιότιμε καὶ φίλε
Κύριε Σοφοκλῆ Βενιζέλε,*

Ἀθήνας

Σεῖς, ποῦ ἠνόνθησεν ἡ τύχη νὰ ἴδῃτε καὶ πάλιν ἐλεύθερον τὸ Ἴοστεφές Ἄστυ καὶ τὸν Ἱερὸν Βράχον, ἀπὸ οὗ ὁ Μέγας τῶν Ἐθνῶν Ἀ-

πόστολος Παθλος ἐκήρυξε τὸν « Ἄγνωστον Θεόν », σκεφθῆτε καὶ τὴν ἐν μέρει κατεχομένην εἰσέτι γενέτειράν σας, δεινῶς πάσχουσιν ἀπὸ ἐπισιτιστικῆς ἀπόψεως.

Ἐγγραψα εἰς τὴν Ἐθνικὴν Κυβέρνησιν, ὡς Ἐπίσκοπος Γεν. Διοικητῆς, νὰ μᾶς βοηθήσῃ διὰ τροφίμων καὶ χρημάτων. Τώρα δὲ μὲ τὴν εὐκαιρίαν, ποὺ ἔρχονται εἰς Ἀθήνας μέλη τῆς ὑπ' ἐμὲ Λαϊκῆς Ἐπισιτιστ. Ἐπιτροπῆς, τὰ ἀποστέλλω πρὸς Ὑμᾶς μὲ τὴν θερμὴν παράκλησιν, ὅπως βοηθήσητε εἰς τὸ νὰ ἀνεφοδιασθῆ εἰς τρόφιμα καὶ χρήματα ἢ πολυπαθῆς Κρήτη μας.

Μετὰ θερμῶν εὐχῶν
Ὁ Γενικὸς Διοικητῆς
† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Ἀγαθάγγελος

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἐν Χανίοις τῇ 16)12)1944

Πρὸς τὰς Πολιτικὰς καὶ Στρατιωτικὰς Ἀρχὰς Ἡρακλείου
Ἡρακλείου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὴν οἰκτρὰν οικονομικὴν καὶ ἐπισιτιστικὴν κατάστασιν τῆς περιφέρειας μας καὶ πληροφορούμενοι, ὅτι ἔφθασαν αὐτόθι ἱκαναὶ ποσότητες τροφίμων διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν τῆς Νήσου, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν ὑμᾶς, ὅπως ἔλθετε ἀρωγοὶ εἰς τὰς προσπάθειας τῶν κομιστῶν τῆς παρούσης ἀντιπροσώπων ἡμῶν, μελῶν τῆς ὑφ' ἡμᾶς Λαϊκῆς Ἐπισιτιστικῆς Ἐπιτροπῆς Χανίων, Γ. Ι. Οἰκονομάκη καὶ Μιχ. Μποτωνάκη, ὥστε, ἐκ τῶν ἀφιχθέντων τροφίμων, νὰ χορηγηθῆ ἐπαρκῆς ποσότης διὰ τὴν ὑπὸ ὄλως ἐξαιρετικὰς συνθήκας εὐρισκομένην περιοχὴν μας.

Εὐχαριστοῦντες ὑμᾶς θερμῶς ἐκ τῶν προτέρων,

Διατελοῦμεν μετὰ θερμῶν εὐχῶν

Ὁ Ὑπουργὸς Γ. Δ. Κρήτης καὶ Πρόεδρος τῆς Λαϊκῆς Ἐπισιτιστικῆς Ἐπιτροπῆς Χανίων

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Σ. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ—ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ Η ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ

Εἶναι γνωστὸν, διότι ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, ὅτι δημοσία τάξις δὲν ὑπῆρχε πουθενά, οὔτε εἰς τὰ Χανιά, οὔτε εἰς τὴν ὑπαιθρον. Ἡ ὑπάρχουσα χωροφυλακὴ οὐδὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ, εἶχεν ἄλλωστε καὶ δυσφημισθῆ αὕτη εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, δικαίως ἢ ἀδίκως, ὥστε ὁ περισσότερος κόσμος, καὶ δὴ αἱ ἀνταρτικαὶ ομάδες, οὔτε ἤθελον νὰ ἀκούσουν περὶ τοιοῦτου σώματος, μᾶλλον δὲ ἐπεθύμουν καὶ ἐπεδιώκον τὴν διάλυσίν του.

Οὕτω δὲ εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε καὶ οἱ γερμανοὶ ἠθέλησαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν κατάστασιν ταύτην, διὰ νὰ σχηματίσουν σῶμα Χωροφυλακῆς ἐν Χανίοις φίλα φρονοῦν πρὸς αὐτούς. Δι' ὃ καὶ

ἐκάλεσαν τὸν Ἐπίσκοπον—Ἐπιμετρητὴν εἰς τὴν γερμανικὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν καὶ τοῦ εἶπαν, ὅτι ἡ ἐπιθυμία τοῦ γερμανοῦ Στρατηγοῦ εἶναι νὰ σχηματισθῇ, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἀνδρῶν τῆς Χωροφυλακῆς, δύναμις μόνον μέχρις 80 ἀνδρῶν, τὴν ὁποῖαν οὗτοι θὰ ἐξώπλιζον, διότι ἡ Χωροφυλακὴ προηγουμένως εἶχεν ἀφοπλισθῆ, ὅ ἀνελάμβανον δὲ καὶ τὴν διατροφὴν τῆς. Τὸ τέχνασμα τῶν γερμανῶν ἦτο, ὡς εἶναι φανερόν, νὰ διαλυθῇ ἡ ὑπάρχουσα Χωροφυλακὴ καὶ νὰ γίνῃ νέα τοιαύτη, ἐκ συμπαθῶς πρὸς αὐτοὺς διακειμένων ἀξιωματικῶν καὶ χωροφυλάκων. Ὁ Ἐπίσκοπος ὁμοίως δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων, ποὺ ἠδύναντο νὰ περιπέσουν εἰς τοιαῦτα σφάλματα, οὔτε ἦτο διατεθειμένος νὰ ἐξυπηρετήσῃ οὐδὲ εἰς τὸ ἐλάχιστον τοὺς γερμανοὺς κατακτητὰς, δι' ὃ καὶ ἀνεκοίνωσε μὲν εἰς τὴν τότε Χωροφυλακὴν τῶν Χανίων τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ οὐδόλως προσεφέρθη νὰ προβῇ εἰς τοιαύτας ἐνεργείας. Μάλιστα δὲ καὶ οἱ τότε ἀξιωματικοὶ τῆς ἐνταῦθα χωροφυλακῆς ἠρνήθησαν νὰ δεχθῶν τὴν προταθεῖσαν παρὰ τῶν γερμανῶν μείωσιν ταύτην, ἀποστελλάντες πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον τὸ κάτωθι ἔγγραφον :

Χανιά 20)10)1944

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, ὡς Ἐπιμετρητὴν Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης
Ἐνταῦθα

Θεοφιλέστατε,

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν ν' ἀναφέρωμεν ὑμῖν τ' ἀκόλουθα, κατόπιν τῆς προσκλήσεως ὑφ' ὑμῶν ἀπάσης τῆς ἐνταῦθα ὑπαρχούσης δυνάμεως Χωροφυλακῆς, εἰς ἀξιωματικοὺς καὶ ὀπλίτας, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐν συγκεντρώσει ἀνεκοίνωσατε, ὅτι ἐξουσιοδοτήθητε ὑπὸ τοῦ Φρουρίου, ὑπὸ ἄμεσον προσωπικὴν εὐθύνην Σας διὰ τὸ ποιῶν τῶν ἐκλεγεσόμενων, νὰ ἐκλέξητε (80) ὀγδοήκοντα ὀπλίτας τῆς Χωροφυλακῆς, ὑπὸ κατάλληλον Διοικητὴν καὶ τὸν ἀνάλογον ἀριθμὸν ὑπαξιωματικῶν καὶ ἀξιωματικῶν, προκειμένου νὰ λειτουργήσῃ καὶ ἀπάλιν ἐν τῇ πόλει Χανίων ἡ ὑπηρεσία τῆς Χωροφυλακῆς.

Φρονοῦμεν καὶ ἐπιμένομεν εἰς τοῦτο, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ ὑπηρεσία Χωροφυλακῆς, ὡς ἐννοοῦν ταύτην οἱ διέποντες τὸ Σῶμά μας Νόμοι καὶ Κανονισμοί, ὅταν οἰοσθήτε μεταβάλλῃ τὴν σύνθεσιν τῆς δι' ἀξιομειώσεως τῆς δυνάμεώς τῆς, διότι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὑποπίπτομεν εἰς σοβαρὸν ὀλίσημα καὶ κατεργαζόμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὴν ἐξάρθρωσιν καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ Σώματος ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἐπὶ ἕνα καὶ πλεον ἡδὴ αἶωνα, διὰ τῆς συνοχῆς καὶ τῆς παραδειγματικῆς πειθαρχίας του, προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν καὶ ἐπροίκισε τὴν ἱστορίαν μας μὲ σελίδας δόξης, ἠρωτισμοῦ καὶ θαυμασμοῦ.

Συνεπεῖς πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Σώματος τῆς Χωροφυλακῆς, τὴν ὁποῖαν ἡμεῖς ἡδὴ συνεχίζομεν, ἀναφέρωμεν καὶ δηλοῦμεν συγχρόνως ὑμῖν, ἐξουσιοδοτηθέντες καὶ ὑπὸ τῆς ὑπολοίπου δυνάμεως ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν, ὅτι δεχόμεθα νὰ προσφέρωμεν τὰς ὑπηρεσίας μας τιμῶς καὶ ἀμερολήπτως εἰς τὴν κοινωνίαν μας, ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅτι ἡ δύναμις τῆς Ἀνω-

τέρας Δ)σεως εις αξιωματικούς και όπλίτας θά παραμείνη άνεπαφος, δι-
τι ή σύνθεσις και ή ιεραρχία της δέν θά μεταβληθή και διτι θά λειτουρ-
γήσουν έπακριβώς οι Ισχύοντες νόμοι και κανονισμοί, οι διέποντες τό
Σώμα της Χωροφυλακής.

Διά την συντήρησιν των άνδρων όφείλει νά μεριμνήση αυτή αυ-
τη ή ύπηρεσία, ειμεθα δέ βέβαιοι, διτι οι διοικούντες αυτήν θά έξεύρω-
σιν όλα εκείνα τά μέσα, τά όποια έγγυώνται την άπρόσκοπτον λειτουρ-
γίαν της.

Πώς και πόθεν θά έξευρεθουν τά μέσα ταυτα, τουτο είναι έργον
του Άνωτέρου Δ)του και Υμων, οΐτινες και ειςθε υπεύθυνοι δια του-
το.

*Απαραίτητον δρον δια την κανονικήν και εϋρυθμον λειτουργίαν
της ύπηρεσίας θεωρούμεν την μη άνάμειξιν ή επέμβασιν εις τά έργα της
οίουδήποτε άνευθύνου τρίτου, ξένου πρός τους διέποντας τό Σώμα Νό-
μους και Κανονισμούς.

*Η έπιθυμία μας είναι νά λειτουργήσουν αι ύπηρεσίαι μας ελεύθε-
ραι και άνεπηρέαστοι έντός του πλαισίου των αστηρων ύπηρεσιακών
καθηκόντων των και της άποστολής των.

Τέλος πιστεύομεν, διτι, περιβαλλόμενοι υπό της έμπιστοσύνης Υ-
μων και του Λαου, θάφέρωμεν εις πέρας την άποστολήν μας και άνευ
όπλων.

Δαρασιανός Γ., Συνα)χης, Παπαγιαννάκης Δ., Ταγ)χης, Πώλιου-
δόβσρδας Μ., Ταγ)χης, Ήλιάκης Κων)νος, Ταγ)χης, Τσόντος Κων)νος,
Μοίρ)χος, Μπριντάκης Ρ., Μοίρ)χος, Βλαζάκης Β., Μοίρ)ρχος, Ήλεξάν-
δρου Άρ., Υπομ)χος, Φρονιμάκης Μιχ., Υπομ)χος, Κορφιάτης Ήωάν.,
Άνθ)χος, Άγοραστάκης Κ., Άνθ)στής.

Σχετικά είναι και τά παρατιθέμενα έγγραφα του Στρατιωτικού
Διοικητου Κρήτης Στρατηγου Παπαδάκη :

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ Δ)ΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ Π

Σ. Δ. τή 4)11)44

*Αριθμ. Πρωτ. 54

*Πρός την Γενικήν Δ)σιν Κρήτης—Κατεχομένης Περιοχής—
Χανιά*

Κατόπιν της δημιουργηθείσης καταστάσεως, από άπόψεως έπισι-
τισμοϋ εις την κατεχομένην υπό του έχθρου περιοχήν της Κρήτης, και
Ιδια εις την πόλιν Χανίων και κατόπιν των σχετικών άναφορων της Άνωτ.
Δ)σεως Χωρ)κής, προτίθεμαι νά διατάξω την λήσιν των κάτωθι μέτρων
δια τους άνδρας της Χωρ)κής τους διαμένοντας έντός της πόλεως:

1. Νά χορηγηθουν φύλλα πορείας δια Παλαιάν Ήλλάδα εις τους
έκ ταύτης καταγομένους.

2. Νά άπολυθουν οι έσχάτως καταταγέντες μη νόμιμοι χωρ)κες.

3. Νά χορηγηθουν φύλλα πορείας δια τας Υποδ)σεις των έλευθε-
ρων έπαρχιών του Νομου, κατά προτίμησιν, εις τους έκ ξένων Νομών
κατ' άρχήν, ως και εις τους έκ των έλευθέρων Έπαρχιών του Νομου
καταγομένους.

*Έκ παραλλήλου όμως τυγχάνει άπαραίτητον, νά παραμείνη εις
την πόλιν Χωρ)κή δυνάμεως 60—80 άνδρων, και κατά προτίμησιν οι

καταγόμενοι από την υπό κατοχήν περιοχήν, οἷτινες καὶ ν' ἀναλάβουν τὴν τήρησιν τῆς τάξεως ἐν τῇ πόλει.

Τὸ τοιοῦτο θὰ καταστῆ δυνατόν, ἐφ' ὅσον, μερίμνη τῆς Γενικῆς Δ)σεως, ἐξασφαλισθῆ ἡ διατροφή τῶν ἀνδρῶν τούτων.

Παρακαλῶ, θπως ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ἔχω ταχεῖαν τὴν ὑμετέραν γνώμην ὡς καὶ ἐὰν ἡ Γενικὴ Διοίκησις θὰ δυνηθῆ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διατροφήν των, προκειμένου νὰ διατάξω σχετικῶς.

Ὁ Στρατιωτικὸς Δ)τῆς Κρήτης

Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Ἐφ. Ὑποστράτηγος

Κοινοποιήσις
Ἀνωτ. Δ)σιν Χωρ)κῆς

ΣΤΡΑΤ. Δ)ΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ II

Ἀριθ. Πρωτ. 97

Σ.Δ. τῆ 7)11)44

ΔΙΑΤΑΓΗ

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ὑπ' ἀρ. 54)4)41 Δ)γὴν μου, παραγγέλλω τὰ κάτωθι :

1. Νὰ χορηγηθοῦν φύλλα πορείας εἰς ἅπαντας τοὺς εἰς τὴν κατεχομένην περιοχήν ἀξ)κοὺς καὶ ὀπλίτας, τοὺς καταγομένους ἐκ Παλαιᾶς Ἑλλάδος, διὰ τὸ Ἀρχηγεῖον Χωρ)κῆς.

Τὸ μέτρον τοῦτο λαμβάνεται, λόγῳ τῶν δυσχερῶν συνθηκῶν, αἷτινες ἀπὸ ἀπόψεως ἐπισιτισμοῦ ἐδημιουργήθησαν εἰς τὴν κατεχομένην περιοχήν.

2. Νὰ χορηγηθοῦν προσωρινὰ ἀπολυτήρια εἰς ἅπαντας τοὺς ὀπλίτας τοὺς καταταγέντας εἰς τὴν Χωρ)κὴν ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως Ράλλη.

3. Μετὰ τὴν ἐπιλογὴν 60—80 ὀπλιτῶν, οἷτινες θὰ παραμείνουν διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς πόλεως, νὰ χορηγηθοῦν φύλλα πορείας, διὰ τὰς Ὑποδ)σεις τῶν ἀπελευθερωθεῖσων ἐπαρχιῶν, εἰς ἅπαντας τοὺς πλεονάζοντες ὀπλίτας, ὡς κατωτέρω καθορίζεται.

α'. Εἰς τὴν κατεχομένην περιοχήν θὰ παραμείνουν κατὰ προτίμησιν ὀπλίται καταγόμενοι ἐκ τῆς περιοχῆς ταύτης.

β'. Διὰ τὰς Ὑποδ)σεις Κισάμου καὶ Σελίνου νὰ δοθοῦν φύλλα πορείας, κατὰ προτίμησιν, εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων καταγομένους καὶ ἐπιθυμοῦντας τοῦτο.

γ'. Διὰ τὰς Ὑποδ)σεις Ἀποκορώνου—Κυδωνίας καὶ Σφακίων, ὁμοίως θὰ χορηγηθοῦν φύλλα πορείας εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων καταγομένους.

Μέχρι συγκροτήσεως τῶν Ὑποδ)σεων εἰς τὰς ἐπαρχίας ταύτας, οἷτοι θὰ παραμείνωσιν εἰς τὰς ἐστίας των, ἔτοιμοι νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὰς Ὑποδ)σεις των, εὐθὺς ὡς κληθῶσι.

Τούτων τὸ ταχύτερον νὰ ὑποβληθῆ ὀνομαστικὴ κατάστασις, εἰς ἣν νὰ ἐμφανηται καὶ ὁ τόπος διαμονῆς των.

δ'. Διὰ τὴν Δ)σιν Χωρ)κῆς Ρεθύμνης νὰ χορηγηθῶσι φύλλα πο-

ρείας εις ἅπαντας τοὺς ἐκ τῶν Νομῶν Ρεθύμνης—Ἡρακλείου καὶ Λασηθίου καταγόμενος.

Ἐποδέχεται

Α. Δ. Χωρ. Χανίων

Δ)σις Χωρ. Χανίων

Γενικὴ Διοίκησις Κρήτης (κατοχ. περοχῆς)

Δ)σις Χωρ)κῆς Ρεθύμνης

Ὁ Στρατ. Δ)τῆς Κρήτης:

Ν. Παπαδάκης

Ἐφ. Ἐποστράτηγος

Τὰς διαταγὰς ταύτας ἐξέδωκεν ὁ Στρατηγὸς Παπαδάκης, με πρόθεσιν νὰ ἀποκαθάρῃ ἢ μᾶλλον νὰ διαλύσῃ τὴν Χωροφυλακὴν τῶν Χανίων, ὡς ἀνεπιθύμητον, ἀλλὰ καὶ οἱ γερμανοὶ ὁμοῦς ἤθελον νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τοῦτο, διὰ νὰ τὴν μεταβάλουν εἰς ἰδικὴν των, πλὴν ὁ Ἐπίσκοπος δὲν περιέπεσεν εἰς τὴν γερμανικὴν αὐτὴν πλεκτάνην, διαρκῶς ἀναβάλλον τὴν ὀριστικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως. Ἐλέχθη δὲ καὶ ἀνωτέρω, πῶς ἐξέφυγεν ὁ Ἐπίσκοπος ἀπὸ τὴν πλεκτάνην ταύτην, ἐξοικονομήσας τὰ πράγματα ὅπως ἠδύνατο.

6. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος ὡς Ἐπουργὸς Γενικὸς Διοικητῆς κατεχομένης περιοχῆς εἶχε σπουδαιότατα ζητήματα νὰ ἐπιλύσῃ. Πράγματι δὲν ἦτο εὐκόλον πρᾶγμα νὰ διοικῆ κανεὶς τότε, καὶ μάλιστα, ὑφ' ἧς συνθήκας διώκει ὁ Ἐπίσκοπος. Παραθέτομεν ἀναφορὰν τοῦ τότε Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Κρήτης, ἐξ ἧς καταφαίνονται μερικαὶ ἀπὸ τὰς δυσκολίας ταύτας, ἐναντίον τῶν ὁποίων εἶχε ν' ἀντιπαλαίσῃ ὁ τότε Γενικὸς Διοικητῆς:

Ἐν Χανίοις τῆ 8 Ὀκτωβρίου 1944

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, ὡς Ἐπουργὸν Γενικὸν Διοικητῆν Κρήτης

Ἐνταῦθα

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἐκθέσω τὰς σκέψεις μου, κατόπιν τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως.

Ὅτε κατὰ τὴν 24ην Σεπ)βρίου ἐ.ἔ. ἀπεφασίσθη παρὰ τοῦ Λαοῦ καὶ τῶν Ὀργανώσεων ὁμοφώνως ν' ἀναλάβετε τὴν Διοίκησιν τῆς Νήσου, ὅλοι ἐπιστεύομεν, ὅτι ἐν διαστήματι 10ημέρου τὸ πολὺ, θὰ ἐλύετο ἡ ἐκφυρθεὶς κατάστασις, καὶ διὰ τοῦτο ἐγένετο δεκτὸν νὰ ὑπάρχῃ ἐν ὑπαίθρῳ προσωρινὴ Διοικουσα Ἐπιτροπὴ, ἐδῶ δὲ δύο ἀνεπίσημοι Σύμβουλοι, ἐκπροσωποῦντες τὰς δύο μόνον ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν Ὀργανώσεων.

Ἡδὴ ἡ κατάστασις ἐχρόνισε καὶ, ὡς φαίνεται, θὰ ἐξακολουθήσῃ ἢ

ἀβεβαιότης, ἄγνωστον πόσον εἰσέτι,

Ἐπειδὴ, Θεοφιλέστατε, Ὑμεῖς μὲν διοικεῖτε ὑπευθύνως, κατ' οὐσίαν ὁμῶς καὶ ἀνευθύνως οἱ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ καὶ οἱ ἐν τῇ πόλει, οἵτινες μάλιστα νομίζουν καὶ πιστεύουν, ὅτι ἐκεῖνοι εἶναι κηδεμόνες, καὶ δὴ ἀνεύθυνοι.

Ἐπειδὴ παρενόησαν τὴν ἀποστολὴν καὶ τὸν προορισμὸν τῶν, καὶ δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὸ νὰ ἔχουν γνώμην ἐπὶ τῶν κεφαλαιωδῶν ζητημάτων, ἀλλὰ θεωροῦν τὴν ἐπέμβασίν τῶν ἀναγκαίαν ἐφ' ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν ὑποθέσεων, ἔστω καὶ λεπτομερειακῶν.

Ἐπειδὴ ἀνεύθυνοι παράγοντες ἐδημιούργησαν καὶ ἀσχημίας ἐν τῷ θεάτρῳ σήμερον, καὶ ἐν συνεχείᾳ, καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς.

Ἐπειδὴ Ὑμεῖς εἴσθε Διοικητὴς Κρήτης, καὶ οὐχὶ τοῦ Νομοῦ Χανίων Διὰ τοῦτο λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ εἰσηγηθῶ τὰ ἑξῆς :

Γνωστοῦ ὄντος, ὅτι εἰς ἕκαστον Νομὸν ὑπάρχουσι πενταμελεῖς Διοικητικαὶ Ἐπιτροπαί, νὰ κληθῶσιν αὐταὶ ν' ἀποτελέσωσι, μετὰ τῆς τριακονταμελοῦς ἐνταῦθα, μίαν Παγκρήτιον Ἐπιτροπὴν, ἣτις ἐδρεύουσα ἐν Χανίοις ὑπὸ τὴν προεδρίαν Ὑμῶν, νὰ διοικῇ ὑπευθύνως.

Ὡς γνωρίζομεν, Θεοφιλέστατε, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, πάντες οἱ ἀποτελοῦντες τὰς ἐπιτροπὰς δύνανται ἀφόβως νὰ παρευρίσκωνται ἐν τῇ πόλει. Ἐὰν ὁμῶς τινὲς διώκωνται, οὗτοι δύνανται νὰ ὑποδείξωσιν ἀντικαταστάτας.

Μόνον οὕτω δύνανται ν' ἀντιμετωπισθοῦν ἀνυπέρβλητα ζητήματα, ὡς εἶναι τὸ οἰκονομικόν, (διὰ τῆς ἐπισημάνσεως, ἢ δι' ἐπιταγῶν), καὶ τὸ ἐπισιτιστικόν.

Ἀπεφασίσατε, π. χ., ν' ἀγοράσετε σιτηρὰ ἐξ Ἡρακλείου ἄνευ κεφαλαίων καὶ διὰ διαφόρων συνδυασμῶν, καὶ παρεμβαίνουν οἱ ἀνεύθυνοι παράγοντες καὶ πελαγώνουν τὴν ὑπόθεσιν.

Μόνον διὰ τοῦ καταρτισμοῦ τοιαύτης ὑπευθύνου Ἐπιτροπῆς, προσυπογραφούσης τὰς πράξεις καὶ ἀποφάσεις σας, θὰ καταστῇ δυνατόν ν' ἀντιμετωπισθῇ τὸ χάος, ὅπερ καθ' ἑκάστην γίνεται εὐρύτερον καὶ βαθύτερον.

Μεθ' ὑπολήψεως καὶ σεβασμοῦ

Σ. Κελαϊδῆς

Παραθέτομεν ἐπίσης ἀναφορὰν τοῦ ΕΛΑΣ, (14 Σύνταγμα Πεζικοῦ), ἐξ ἧς ἐπίσης καταφαίνεται πόσον δύσκολος ἦτο ἡ θέσις τοῦ Ἐπισκόπου, ὁ ὅποιος ἐν τούτοις εἶχε τὸ θάρρος νὰ μεταβῇ καὶ διαμαρτυρηθῇ πρὸς τὸν γερμανὸν στρατηγὸν διὰ τὰς θηριωδίας αὐτοῦ τε καὶ τῶν στρατιωτῶν του :

Ε. Λ. Α. Σ.

14ον Σύνταγμα Πεζικού

Σ.Δ.Σ. τῆ 4.11.1944

Αρθ. Πρωτ. 384

ΤΟ 14ον ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΠΕΖΙΚΟΥ

Πρὸς τὸς Ὑπουργὸν Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης
καὶ Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθὰγγελον

Θεοφιλέστατε,

Τὴν 30.10.44 τμήματα τοῦ ΕΛΑΣ προωρισμένα διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ δίωξιν τῆς ζωοκλοπῆς ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Ἀποκορώνου, διερχόμενα ἐκ Κάϊνας ἐπυροβολήθησαν ὑπὸ Ἰταλῶν καὶ ἠναγκάσθησαν ν' ἀπαντήσουν. Παρ' ὅλα ταῦτα ἔλαβα σκληρὰ προληπτικὰ μέτρα ἐναντίον τοῦ Διοικητοῦ τοῦ ἀποσπάσματος καὶ ἐν ἀναμονῇ τῆς διαταχθείσης ἀνακρίσεως θὰ κανονίσω τὴν θέσιν του, ὡς οἱ Νόμοι καὶ αἱ διαταγαὶ καθορίζουν.

Τὴν ἐπομένην οἱ γερμανοὶ ἐβομβάρδισαν σκληρὰ τὸ χωρίον Φρέ. Οἱ κάτοικοι εἰς οὐδὲν εὐθύνοντο, οὔτε ἐβοήθησαν τὸν ΕΛΑΣ.

Δὲν ἄρκοισε ὁ βομβαρδισμὸς, ἀλλὰ καὶ 11 αὐτοκίνητα μὲ στρατὸν μετέβαινον διὰ τὴν ὄλοσχερῆ καταστροφὴν καὶ λεηλασίαν τοῦ χωριοῦ· θὰ ἐξετελεῖτο δὲ πλήρως τὸ πρόγραμμα τῶν γερμανῶν, ἂν τυχαίως δὲν διήρχετο ἐκεῖθεν ἰσχυρὸν Τμήμα τοῦ ΕΛΑΣ, τὸ ὁποῖον ἠμπόδισε τὴν προσχεδιασθεῖσαν καταστροφὴν τοῦ χωρίου.

Σήμερον ὁ ἐξ Ἀλετροβαρίου νέος Ντουντουνάκης Ἀντώνιος τοῦ Ἰωάννου, ἑτῶν 14, ἔβασκε τὰ πρόβατά του εἰς θέσιν «Ἅγιος Γεώργιος», ἄοπλος. Ἐκεῖ ἐπυροβολήθη ἐξ ἀποστάσεως 1000 μέτρων ὑπὸ γερμανοῦ-ταλῶν θανασίμως.

Ἐπειδὴ αἱ προκλήσεις αὗται τῶν γερμανοῦταλῶν θὰ ἔχουν ἀντί-μετρα, ἴδια ἐκ μέρους τῶν κατοίκων, οἵτινες εἶναι ἀνεξάρτητοι τοῦ Συνα-τος ΕΛΑΣ καὶ μὴ πειθαρχημένοι.

Ἐπειδὴ, διὰ τῶν σκληρῶν μέτρων ἀπαγορεύσεως συγκοινωνίας καὶ ἐφοδισμοῦ ἐκ τῆς πόλεως, τῶν κατοίκων τῆς περιφέρειας, οὔτοι φέρονται εἰς ἀπόγνωσιν περὶ τοῦ πῶς θὰ ζήσουν αὔριον.

Παρακαλῶ νὰ ὑψώσητε φωνὴν διαμαρτυρίας πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ Φρουρίου καὶ ἀνακαλέση ὅλα τὰ ἐσχάτως ληφθέντα σκληρὰ μέτρα καὶ διατάξη τὰ τμήματά του νὰ μὴν παρενοχλοῦν τὰ ἡμέτερα ἀδικαιολο-γῆτως, ὅπως καὶ τὸ Σύνταγμα ΕΛΑΣ ἔπραξε.

ΣΤΥΛ. ΣΦΑΚΙΩΤΑΚΗΣ

Ἀντισυνταγματάρχης

Ὡσαύτως παραθέτομεν ἔγγραφον τοῦ Μεσάρχου Γρ. Κον-τεκάκη, σχετικὸν μὲ τὸ ἔργον καὶ τὸν πατριωτικὸν ρόλον τοῦ ἐπι-σκόπου :

Ε. Λ. Α. Σ.

✓ ΠΕΡΑΡΧΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

Θεοφιλέστατε,

Αὐτὴ τῇ στιγμῇ ἐλάβαμε ἀπὸ γερμανικὴ πηγὴ πληροφορία θετι-κῆ, ὅτι οἱ γερμανοὶ ἐτοιμάζουν ἐπιθεσί ἐναντίον μας μὲ ἐπίλεκτα στρατεύ-

ματα, μὲ σκοπὸν νὰ μᾶς αἰχμαλωτίσουν ἢ νὰ μᾶς ἐξοντώσουν.

Σὰς παρακαλῶ νὰ προσπαθήσητε νὰ ἐξακριβώσετε τὴν πληροφορίαν καὶ νὰ μᾶς ἐνημερώσητε τὸ ταχύτερον.

Μὲ σεβασμὸ

ΓΡ. ΚΟΝΤΕΚΑΚΗΣ

Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Γεωργιουπόλεως δὲν ἐπέτρεπεν ὁ ἐκεῖ γερμανὸς Φρούραρχος τὴν περισυλλογὴν τοῦ ἐλαιοκάρπου, ἀπὸ πείσμα ἐναντίον τῶν κατοίκων. Ὁ Ἐπίσκοπος-Υπουργὸς κατώρθωσε διὰ τῆς Κρατῆς Κομμαντατοῦρ τῶν Χανίων, νὰ ἐκδοθῆ σχετικὴ διαταγὴ πρὸς τὸν Φρούραρχον ἐκεῖνον, ὅπως ἐπιτρέψῃ τὴν περισυλλογὴν ταύτην τοῦ ἐλαιοκάρπου. Ὁ Φρούραρχος ὅμως οὗτος δὲν ἐδέχθη νὰ ἐκτελέσῃ, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ παραλάβῃ τὴν διαταγὴν ταύτην. Ὁ Ἐπίσκοπος, μαθὼν ταῦτα, ἠθέλησε νὰ μεταβῆ αὐτοπροσώπως εἰς Γεωργιούπολιν, ἵνα ζητήσῃ τὸν λόγον, διατί φέρεται οὗτος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς περιφερείας του, ἀλλ' ἠμποδίσθη ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου τῆς ἐν λόγῳ περιφερείας, ἵνα μὴ καὶ οἱ κάτοικοι ἐνθαρρυνόμενοι, προβοῦν εἰς καμμίαν ἐνέργειαν κατὰ τῶν γερμανῶν, ἀσύμφορον διὰ τὸν πληθυσμὸν. Παραθέτομεν σχετικὴν ἀλληλογραφίαν :

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗ
ΣΤΑΘΜΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥΠΟΛΕΩΣ

*Αριθ. Πρωτ. 15)18)53

*Ἐν Ἐξωπόλει τῇ 19 Ὀκτωβρίου 1944

Πρὸς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Κρήτης

Εἰς Χανιά

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω προσηρτημένως διαταγὴν τῆς Κρατῆς Κομμαντατοῦρ Χανίων, ἀφορώσαν τὴν περισυλλογὴν τοῦ ἐλαιοκάρπου τῆς περιφερείας Γεωργιουπόλεως, σὺν τῇ ἀναφορᾷ, ὅτι διαβιβάσθεισαν ταύτην πρὸς τὸν γερμανὸν φρούραρχον Γεωργιουπόλεως ὑπὸ τοῦ ἱερέως Γεωργίου Μαρικήκη καὶ τοῦ χωρικοῦ τῆς δυνάμεώς μου Δηληγιαννάκη Κανάκη, τὴν ἐπέστρεψεν οὗτος μὴ λαβὼν ταύτην ὑπ' ὄψιν.

Ὁ Σταθμάρχης
ΠΑΤΕΡΑΚΗΣ ΕΜΜ.
Υπεν)ρχης

*Ἐν Ἐξωπόλει τῇ 29—10—44

Θεοφιλέστατε,

Τὸ ποίμνιόν μου εἶναι καλὸ. Σὰς εὐχαριστεῖ δὲ πολὺ διὰ τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον, τὸ ὅποιον εἰδείξατε ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἡ ἄφιξις σας ἔδωσε θάρρος εἰς τὸν κόσμον ἐδῶ, ἡ δὲ ὑπόσχεσις τοῦ Δ)τοῦ Γεωργιουπόλεως ἔδωσε παρηγορίαν, ἐπειδὴ θὰ ἐμάζευε τὸ λάδι καὶ ἔτσι θὰ ἐτρέφετο ὁ κόσμος, κατὰ τὴν δύσκολον ταύτην περίστασιν.

*Ἐπειδὴ ὅμως ἀνηρέθη ἡ ὑπόσχεσις ὑπὸ τῶν γερμανῶν ὄχι ἄραξ,

ἀλλά καὶ ἐκ δευτέρου, ὁ κόσμος τὸ φέρει βαρέως καὶ ὑπὸ τύπον προσβολῆς τῆς τιμῆς του. Περιττεύει δὲ πᾶσα ἄλλη ἐπέμβασις καὶ ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι δεόν νὰ ἀναβληθῇ ἡ ἀφίξις Σας.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Ἀρχιμανδρίτης
Γ. ΜΑΡΙΚΑΚΗΣ

Ὁ Ἐπίσκοπος παρακαλεῖται δι' ὅλα, διότι τὸν θεωροῦν προστατήν πάντες, καὶ ὅλοι ἐμπιστεύονται εἰς τὸ πατρικὸν καὶ πατριωτικὸν του ἐνδιαφέρον, μὲ τὸ ὁποῖον καὶ ἐνήργει πάντοτε. Παραθέτομεν σχετικὰς ἐπιστολάς :

*Αριθ. Πρωτ. 408

Σ.Δ.Σ. 10 Νοεμβρίου 1944

ΤΟ 14ον ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΠΕΖΙΚΟΥ

*Πρὸς τὸν Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης,
Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Χα ν ι ἂ*

Θεοφιλέστατε,

Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν γερμανῶν τῆς 15 Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ. τρεῖς στρατιῶται τοῦ ὑπ' ἐμὲ Συν)τος, οἱ Κυριτσάκης Γεώργ., Δασκαλάκης Βασίλ. καὶ Περάκης Ἐλευθ., ἀποκοπέντες ἐκ τῆς ομάδος τῶν περιέπεσαν εἰς χεῖρας τῶν γερμανῶν. Οἱ δύο ἐκ τούτων, ἦτοι ὁ Περάκης Ἐλευθ. καὶ Κυριτσάκης Γεώργ., τυγχάνουσι τραυματῆται καὶ ὡς πληροφοροῦμαι, δὲν τυγχάνουσι τῆς δεούσης μεταχειρίσεως, καθ' ὅσον κατὰ θήμερον μόνον ἀλλάσσονται τὰ τραύματά τους. Οἱ ἀνωτέρω κρατοῦνται εἰς τὰς φυλακὰς Ἀγυῖας.

Ἐπειδὴ οὗτοι τυγχάνουσι στρατιῶται τοῦ ΕΛΑΣ, νομίμως ἐπιστρατευθέντες, παρακαλῶ, ὅπως εὐαρεστούμενοι ἐνεργήσετε καὶ εἰσαχθῶσιν ὡς τραυματῆται εἰς Νοσοκομεῖον, συμφώνως πρὸς τὰ διεθνή νόμιμα καὶ ἐξασφαλισθῇ ἡ ζωὴ των, ὡς αἰχμαλώτων πολέμου.

ΣΤΥΛ. ΣΦΑΚΙΩΤΑΚΗΣ

Ἀν)ρχης

Σ. Δ. 5)12)44

Θεοφιλέστατε,

Ὡς πληροφοροῦμεθα σήμερον, κρατοῦνται ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν Κατοχής 5 ἄτομα ἐκ Φουρνῆ, διὰ τὸν λόγον ὅτι παρεκίνουν τοὺς Ἰταλοὺς πρὸς αὐτομολίαν. Ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτο εἶναι ἀναληθές, πρόκειται δὲ περὶ ἀνθρώπων βιοπαλαιστών, οἱ ὅποιοι πολλὰ ἔχουν ὑποφέρει διὰ τὰ πατριωτικὰ τους αἰσθήματα, ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς παρακαλέσω, ὅπως ἐνεργήσητε, ὅτι δεῖ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των.

Μετὰ σεβασμοῦ
Α. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
Συν)ρχης

Καΐου 5)12)1944

Θεοφιλέσιατε,

Δέν σᾶς γράφω, ἀλλά παρακολουθῶ τὴν πατριωτικὴν δρᾶσίν Σας καὶ Σᾶς λυποῦμαι διὰ τὰ βάσανά Σας.

Εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι τὸ τέλος μας δυνατόν νά μὴ εἶναι ἀνώδυνον, ἀλλὰ θά εἶναι ἀσφαλῶς ἀνεπαίσχυντον.

Ἀπὸ τὸν Φουρνῆ, ὡς γνωρίζετε, συνελήφθησαν καὶ κρατοῦνται ὑπὸ τῶν γερμανῶν εἰς τὰς φυλακὰς Ἀγυῖας πέντε κάτοικοι νομιμόφρονες καὶ ἀρίστου παρελθόντος, διότι κατηγοροῦνται ἤδηθεν ὡς ὑποκνηταὶ αὐτομοχλίας Ἰταλῶν στρατιωτῶν, ἐνῶ δὲν εἶναι ἀληθῆς τοῦτο, δεδομένου, ὅτι ἡ ἐνέργεια αὕτη εἶναι σόφισμα τῶν Ἰταλῶν, ἵνα πωλήσουν ἐκδούλευσιν εἰς τοὺς γερμανοὺς.

Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν θερμῶς, ὅπως δείξετε ὄλον Σας τὸ ἐνδιαφέρον περὶ τῶν πέντε αὐτῶν προσώπων, ὧν τὰ ὀνόματα εἶναι τὰ ἑξῆς: Μιχαὴλ Φραγκομιχελάκης, Εὐάγγελος Φραγκομιχελάκης, Νικόλ. Φραγκομιχελάκης, Στέφανος Βουράκης καὶ Δημήτριος Παπαδόπουλος.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

Ν. ΣΚΟΥΛΑΣ

Ὁ Ἐπίσκοπος Ὑπουργὸς ἐπισκέπτεται τὴν ὑπαιθρον, ἐλευθέραν καὶ κατεχομένην, καὶ δίδει συμβουλὰς καὶ συστάσεις, ἐπανερχόμενος δὲ ἔπειτα εἰς Χανιά προβαίνει εἰς ἀνάλογα διαβήματα καὶ παρὰ τῷ Γερμανικῷ Στρατηγείῳ. Παραθέτομεν σχετικὸν σημείωμα ἐν εἰδει ἡμερολογίου, συνταχθὲν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Γεν. Γραμματέως:

Σήμερον 23 Νοεμβρίου 1944 ἀνεχωρήσαμεν μετὰ τοῦ Γεν. Γραμματέως Στ. Κελαϊδῆ ἀπὸ βαθείας πρωΐας. Περιήλθομεν τὰ χωρία τῆς Ἐπαρχίας Ἀποκορώνου, Βάμον, Γεωργιούπολιν καὶ Βρύσες. Ἐνταῦθα εἶδομεν ὄντως ἐνόπλους. Συνεβουλευσαμεν καὶ συνεστήσαμεν νά μὴν ἐμφανίζωνται, διότι τοῦτο κρίνεται ὡς πρόκλησις παρὰ τοῦ Στρατοῦ Κατοχῆς. Τοὺς ἐμαλώσαμεν, διότι ἐμφανῶς καὶ ἀσκόπως περιφέρονται ἐντὸς τοῦ χώριου, διότι ρίπτουν ἀσκόπους πυροβολισμοὺς κ.λ.π.

Ἐκεῖθεν μετέβημεν εἰς Βαφέ, ἐνθα συνητήσαμεν ἐπισήμους, πρὸς οὓς ἐγνωρίσαμεν τὰ ἴδια. Ἐν συνεχείᾳ Φρέ, Τζιτζιφέ, Μελιδόνι.

Ὁ στρατηγὸς ἀπουσίαζε.

Κατεθήκαμεν ἀντίγραφα ἐγγράφων. Ἐξεθήκαμεν λεπτομερῶς τὴν κατάστασιν. Τοὺς ἐξηγήσαμεν, ὅτι ἐάν δὲν λάβουν μέτρα, θά συλληφθοῦν καμμιά νύκτα. Ἐλάβομεν γνώσιν μέτρων ἀναλόγων. Μετάβασις καὶ ἐπάνοδος ὑπὸ βροχὴν.

24 Νοεμβρίου 1944

Τὴν 8ην π. μ. μετέβημεν παρὰ τῷ Wildhage Ic.

Τῷ ἐγνωρίσαμεν περὶ τῆς περιοδείας, τῷ ἐβεβαίωσαμεν περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐνόπλων εἰς Βρύσες, καὶ ὅτι συνεστήσαμεν πρὸς αὐτοὺς, ν' ἀπομακρυνθοῦν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, ὑπεδείξαμεν καὶ πάλιν τὴν ἀνάγκην τῆς συμπτώξεώς των, τοῦλάχιστον Κάϊνα—Βρύσες—Καλαμίτσια.

—Θά τὸ σκεφθῶμεν καὶ θά εἰσηγηθῶ ἀναλόγως πρὸς τὸν Διοικητὴν, εἶπεν οὗτος.

—Ἐπεσκέφθημεν καὶ ἄλλα χωρία, εἶδομεν καὶ ὑπευθύνους καὶ ἐπισήμους, οἵτινες μᾶς διεβεβαίωσαν, ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς των, ὅτι οὐδεμίαν πρόθεσιν ἔχουν ἐπιθέσεως, ἐάν ὁμως ὑποστοῦν τοιαύτην, βεβαίως

θά άμυνθοῦν, με ὄσα μέσα διαθέτουν.

—Μᾶς εἶπαν οἱ άντάρται, ὅτι πληροφοροῦνται, πὼς σκέπτεσθε νὰ μεταβήτε πρὸς ἀναζήτησιν τῶν πτωμάτων νεκρῶν σας, τοὺς ὁποίους κατὰ τὰς παρελθούσας ἐπιχειρήσεις ἐγκαταλείψατε. Ἐάν τοῦτο γίνη, θὰ δοθῆ ἀφορμὴ πρὸς νέας συρράξεις καὶ παρεξηγήσεις. Ἐάν θέλετε μετακομιδὴν, θὰ μᾶς τὸ δηλώσητε, νὰ συνεννοηθῶμεν σχετικῶς.

—Θὰ ἀναφέρω πρὸς τὸν Διοικητὴν.

—Οἱ άντάρται μᾶς εἶπον, ὅτι προχθὲς ἠτόμολησαν 36 Ἴταλοί, οἵτινες μετήχθησαν διὰ 5 στρατιωτῶν πρὸς Ρέθυμνον. Εἶχον ὄμως προσκολληθῆ καὶ παρηκολούθουν περιέργοι πολλοί. Τούτους θὰ βλέπουν τὰ παρατηρητήριά σας, καὶ μὴν παρεξηγήσετε.

—Μᾶς ἀναφέρουν μόνον ἐξηκριβωμένης πληροφορίας, καὶ ὅταν πρόκειται περὶ ἐνόπλων μόνον.

—Ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως εἶδομεν στρατιώτας σας, μεταφέροντας καὶ κόπτοντας κυπαρίσσους, παρὰ τὸ Μπαμπαλῆ-Χάνι. Εἶχον ἕνα τάνκς με ἐστραμμένα τὰ πυροβόλα του πρὸς Νότον. Πολλοὶ δὲ στρατιῶται ἐφρούρουν πλησίον. Θὰ ἦτο προτιμότερον ἢ προμήθεια ξύλων νὰ γίνεται ἐκ τῆς κατεχομένης περιοχῆς, πρὸς ἀποφυγὴν παρανοήσεως.

—Θὰ ἐξετάσω.

Τελευταίαν παράκλησιν, γιὰ τὴν ὑπόθεσιν σωφὲρ Σπανουδάκη καὶ τοῦ ἀκολούθου του ἄγγλου.

—Εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ παράκλησις θὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν διαφυγόντα Πετράκη.

—Ὁχι, ὁ Πετράκης εἶναι ἀπὸ τὸ Ἄκρωτηρι, καὶ ἔχω νὰ τὸν συναντήσω πρὸ μακροῦ χρόνου.

Ἄπαντες ἡσυχίαι: Ἄλλος Πετράκης εἶναι ἐκεῖνος καὶ ἄλλος ὁ διαφυγών. Ἐν πάσῃ περιπτώσει πρὸς χάριν σου, κ. Δεσπότη, θὰ φροντίσωμεν νὰ κριθῶσιν ἐπιεικῶς.

Χανιά 25-11-1944

Ὁ Ὑπουργὸς Γενικὸς Διοικητὴς

† Ὁ Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς

Στ. Κελατῆδης

Οἱ γερμανοὶ ἐκμεταλλεύομενοι τὰς περιστάσεις ἀπεμύζων τὸν πληθυσμὸν, ὅσον ἠδύναντο. Δι' ὃ καὶ κάθε ἄδεια μεταφορᾶς τροφίμων ἢ καὶ ἀπλῆς μετακινήσεως πολιτῶν ἐξεδίδετο μόνον, κατόπιν καταβολῆς ἀντιτίμου εἰς εἶδος. Διὰ τοῦτο πολλάκις προέβη εἰς σχετικὰ διαβήματα ὁ Ἐπίσκοπος παρὰ τοῖς γερμανοῖς, πλὴν ἐπὶ ματαίῳ.

Τὸ πρᾶγμα τοῦτο τὸ παρετήρησαν καὶ οἱ τῆς ἐλευθέρως περιοχῆς, ἀποστειλάντες τὸ κάτωθι ἔγγραφο:

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ Δ)ΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἀριθ. πρωτ. 663

21)12)1944

Πρὸς τὸν Κύριον Ὑπουργὸν Γενικὸν Διοικητὴν Κατεχομένης Κρήτης, Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας παρετηρήσαμεν, ὅτι ἀτελεύτητος σειρὰ αὐτοκινήτων ἰδιωτικῶν διέρχεται ἐκ Χανίων πρὸς Ρέθυμνον, διὰ τῶν ὁποίων μεταφέρονται ἐμπορεύματα πρὸς τὴν μὴ Κατεχομένην Κρήτην, ὡς

ᾧ δὲ βασιμῶς ἐπληροφορήθημεν δι' ἐκάστην ἄδειαν αὐτοκινήτων παραδίδεται, ὡς ἀμοιβή εἰς τὰς γερμανικὰς Ἀρχὰς ἑκατὸν ὀκ. ἐλαίου ἢ γεωμῆλων.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ὡς εἶναι ἐπόμενον, καὶ ἄλλων παραπλησίων μέσων ἐνισχύεται σημαντικῶς ὁ ἐφοδιασμὸς τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἐπιτυχάνει οὕτω νὰ παρατείνῃ ἔτι πλέον τὴν ἄμυνάν του ἐν τῇ κατεχομένη περιοχῇ.

Παρακαλοῦμεν, ὅπως ἐξακριβώσητε καὶ γνωρίσητε ἡμῖν, ἐὰν τοῦτο ἐνεργῆται, τῇ διαταγῇ τῆς Κράτις Κομμαντατοῦρ ἢ παρ' ἄλλων ἀξιοκῶν γερμανῶν ἢ γερμανικῶν φυλακίων, ἐν τῇ τελευταίᾳ δὲ ταύτῃ περιπτώσει νὰ φροντίσητε καὶ παύσῃ ἢ ἐκμετάλλευσίς αὐτὴ εἰς βάρος τῶν ἰδιωτῶν.

Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἐὰν ὀλιωσθῆποτε ἐξακολουθήσῃ ἢ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐπ' ἀμοιβῇ ἔκδοσις ἀδειῶν τῶν αὐτοκινήτων, ἢ Στρατ. Δ)σις Κρήτις εἶναι ὑποχρεωμένη ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν κυκλοφορίαν τῶν αὐτοκινήτων ἐκ τῆς κατεχομένης περιοχῆς πρὸς τὴν μὴ κατεχομένην καὶ τάνάπαλιν.

Ταῦτα παρακαλοῦμεν, ὅπως ἀνακοινώσητε εἰς τὰς γερμανικὰς Ἀρχὰς καὶ γνωρίσητε ἡμῖν τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἐνεργείας Σας καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τούτων, ὅσον τὸ δυνατόν ταχέως.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

Ὁ Στρατ. Δ)τῆς Κρήτις

ἀ. α

Ὁ Ἐπιτελάρχης

ΕΜΜ. ΚΕΛΑΪΔΗΣ

Σμήναρχος

Κατόπιν τούτου ὁ Ἐπίσκοπος ἐνήργησε καὶ πάλιν σχετικῶς. Ἐπίσης ὁ Ἐπίσκοπος ἐνήργησε διὰ νὰ τακτοποιήσῃ καὶ τὸ ἀναφύεν, κατόπιν ἀπαιτήσεως τῶν γερμανῶν, ὅπως ὁ πληθυσμὸς ἐκδώσῃ νέας ταυτότητας, σοβαρὸν πρόβλημα.

Παραθέτομεν ἀπαντητικὸν πρὸς αὐτὸν ἔγγραφον εἰς σχετικὰς ἐνεργείας του.

ΣΤΡΑΤ. ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ Δ)ΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἄρ. Πρωτ. 23

Πρὸς τὸν Γενικὸν Δ)τὴν τῆς Κατεχομένης ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων περιοχῆς τῆς Νήσου,

Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Χανίων

Κατόπιν τῆς προφορικῆς συνομιλίας μας περὶ τῆς ἐξευρέσεως τρόπου ἐκτυπώσεως ἐντύπων, πρὸς ἔκδοσιν νέων ταυτοτήτων τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κατεχομένης περιοχῆς, ἀξιώσει τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν, κρίνομεν ὀρθὴν τὴν ὑφ' ἡμῶν ἐξενεχθεῖσαν γνώμην, ὅπως ἢ τε ἀξία τοῦ ἀπαιτούμενου χάρτου καὶ τὰ ἔξοδα ἐκτυπώσεως καταλογισθῶσιν εἰς βάρος τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ γίνῃ ἐπιμελεῖα ὑμῶν ἢ σχετικῆ προμήθεια καὶ ἐκτύπωσις ἐπὶ πιστώσει, τῆς σχετικῆς δαπάνης καταβλητέας πρὸς τὸν προμηθευτὴν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου εἰς ὑγιᾶς νόμισμα, ὡς τοῦτο ἤθελε

καταστή δυνατόν τεχνικῶς.

Ταῦτα δὲ λόγῳ τῆς δυσχεροῦς ἐξευρέσεως τοιούτων παρά τῶν κατοίκων καὶ τοῦ ἔτι δυσχερεστέρου τρόπου τῶν πρὸς τοῦτο συναλλαγῶν.

τῇ 17ῃ Ν)βρίου 1944

Στρατ. καὶ Πολιτικὸς Δ)της Κρήτης

Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Ἐποστράτηγος

Καὶ αὐτὰ ὅλα εἶναι ἐλάχιστα μόνον, ἐξ ὧσων ἐπετέλεσεν τότε ὁ Ἐπίσκοπος, πλὴν δίδουν μίαν εἰκόνα τῶν ἐνεργειῶν, ποῦ κατέβαλλε πάντοτε οὗτος, προστατεύων ἀγρύπνως τὸ ποίμνιόν του καὶ ἐργαζόμενος συνεχῶς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἰδιαίτερας του πατρίδος, κατὰ τὰς δυσκόλους καὶ ἱστορικὰς ἐκείνας περιστάσεις.

Περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου 1944 ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπουργὸς προσέλαβεν ὡς διερμηνέα καὶ σύνδεσμον, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν γερμανικῶν Ἀρχῶν, τὸν ἠ'Ελευθέριον Ἰ. Σταυρακάκη, γερμανομαθῆ, ἐπιστήμονα καὶ νέον δραστήριον, τυγχάνοντα τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του. Εἰς τὴν πρόσληψιν ταύτην προέβη κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης Ν. Παπαδάκη, ὅστις παρέσχε τὴν ἐγκρισίν του διὰ τοῦ ἀκολουθοῦ ἐγγράφου του:

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ Δ)ΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Σ. Δ. τῇ 12ῃ Δ)βρίου 1944

Ἀριθ. Πρωτ. 59

*Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Χανίων,
Γενικὸν Δ)τὴν Κατεχομένης Κρήτης
Χανιά*

Κατόπιν τῆς εἰσηγήσεώς σας, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ Σας πληροφορήσωμεν, ὅτι δύνασθε νὰ προσλάβητε πρόσωπον τῆς ἐμπιστοσύνης σας, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς σύνδεσμος διερμηνεὺς μεταξὺ ὑμῶν καὶ τῆς αὐτόθι Γερμανικῆς Διοικήσεως.

Ὁ Στρατ. Δ)της Κρήτης

Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Ἐποστράτηγος

7. ΤΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΚΕΡΑΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΙ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ—ΓΕΝ. ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ

Εἰς μίαν ἐξόρμησίν των οἱ γερμανοὶ κατέστρεψαν τὰ Κεραμειά. Ἡμεῖς ὅμως δὲν θὰ ἐξιστορήσωμεν τὰ γεγονότα αὐτά, ἀλλ' ἀπλῶς θὰ παραθέσωμεν διάφορα ἐγγράφα, ὡς καὶ σχετικὰ σημειώματα τοῦ τότε Γενικοῦ Γραμματέως Σ. Κελαϊδῆ, ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἐν

λόγω γεγονότα, διὰ τῶν ὁποίων καὶ ἐνημερώνετο ὁ ἐπίσκοπος καὶ εἰδοποιεῖτο πάντοτε σχετικῶς, ὅπως ἐνεργῆ καταλλήλως.

Οὕτως ἡ διοίκησις τῶν ἀνταρτῶν ἀνεκοίνωσε πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον τὰ τῆς καταστροφῆς τῶν Κερσμαιῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ μὲ τὸ κάτωθι ἔγγραφον:

ΕΛΑΣ V. ΜΕΡΑΡΧΙΑ

Ἄριθ. πρωτ. 142

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης
Χανιά.

Θεοφιλέστατε,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς ἀναφέρω, ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατὰ τὴν 12ην καὶ 14ην τρέχοντος ἐπετέθη δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων καὶ πυροβολικοῦ ἐναντίον τοῦ τομέως μας, ἀπὸ Κλεφτοπεράματος μέχρι Κάμπων.

Τὸ 14ον Σύν)μα ἀντέταξε πείσμονα καὶ ἠρωϊκὴν ἄμυναν. ἐπενεγκὸν μεγάλας ἀπωλείας, συνολικῶς διὰ τὰς δύο ἡμέρας, 5 νεκρῶν καὶ 16 τραυματιῶν.

Λόγω ὁμῶς τῶν ὑπερτέρων δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῆς ἐλλείψεως πυρομαχικῶν, τὸ Σύν)μα συνεπτώχθη, ἀφήσαν τὰ χωρία Ἅγιος Γεώργιος, Παναγιά, Ἀλετρουβάρι, Λοῦλος, Γέρω - Λάκκος, Κατωχώρι, Κάμπους μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι, ἐὰν δὲν ἐγίνοντο μάχαι ἐντὸς τῶν χωρίων, ὁ ἐχθρὸς θὰ τὰ ἐσέβητο.

Δυστυχῶς ὁ ἐχθρὸς ἐξακολούθει νὰ εἶναι ὁ ἴδιος, βάρβαρος καὶ ἀδυσώπητος, καὶ ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῆ διὰ τὴν ἀποτυχίαν του ἐναντίον τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ τῶν χωρίων.

Εἰς ὅσα χωρία εἰσῆλθεν, ἔκαμε συστηματικὴν λεηλασίαν, ἀποκομίσας τρόφιμα, κλινοσκεπάσματα, πᾶν χρήσιμον εἶδος, δυνάμενον νὰ μετακινηθῆ καὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ μεγάλα ζῶα τῶν κατοίκων, πυρπολήσας ἐν τέλει καὶ τὰς οἰκίας.

Εἰς Κατωχώρι ἐξετέλεσε τέσσαρας χωρικούς, τῶν ὁποίων τὰ πτώματα ἔφερεν εἰς τινὰ οἰκίαν, τὴν ὁποίαν ἐπυρπόλησε καὶ ἀπηνθράκωσε τὰ πτώματα.

Ἀποχωρῶν τὴν 12ην συμπεριέλαβε καὶ γυναικόπαιδα ὡς ὁμήρους.

Αἱ βάρβαροι καὶ ἀπάνθρωποι οὗται πράξεις, αἱ στρεφόμεναι ἐναντίον ἀμάχου πληθυσμοῦ κατηγγέλθησαν ἤδη εἰς τὸν ἔξω κόσμον.

Γεννᾶται ὁμῶς τὸ ζήτημα τῆς ἀμέσου περιθάλψεως τῶν θυμάτων τῆς ἐχθρικής βαρβαρότητος, γιὰ τὰ ὁποῖα ἔχομεν τὴν ἱεράν ὑποχρέωσιν νὰ μεριμνήσωμεν, καὶ λόγῳ τῆς ἐνδείας, εἰς ἣν περιήλθον, καὶ λόγῳ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους.

Ἀποτείνομαι πρὸς Σᾶς, Θεοφιλέστατε, καὶ ὡς πνευματικὸν πατέρα καὶ ὡς Γενικὸν Διοικητὴν, καὶ σᾶς παρακαλῶ, ὅπως λάβετε πάντα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα διὰ τὴν στέγασιν καὶ συντήρησιν τῶν ἀναιτίων καὶ ἀνευθύνων τούτων θυμάτων τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς ὠμότητος τοῦ ἐχθροῦ.

Σ. Δ. 15.11.44

Μετὰ σεβασμοῦ

ΓΡΗΓ. ΚΟΝΤΕΚΑΚΗΣ

Ἡ Στρατιωτικὴ δὲ Διοίκησις Κρήτης ἀνηυθύνθη πρὸς τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν διὰ τὰς καταστροφὰς ταύταστων γερμανῶν, ἐπικαλεσθεῖσα τὴν βοήθειάν του ὑπὲρ τῶν θυμάτων τούτων τῶν Κεραμειῶν :

ΣΤΡΑΤ. Δ)ΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΙΑ

Ἐπεῖγον

Ἄριθ. Πρωτ. 230

Σ.Δ. τῆ 15)11)44

*Πρὸς τὸν Διεθνή Ἐρυθρὸν Σταυρὸν
Χανιά*

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν ὑμῖν, ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν ἐνέργειαν τῶν στρατευμάτων κατοχῆς κατεστράφησαν τὰ χωρία Κατωχώρι, Λοβλος, Ἀλετρουβάρη, Παναγιά, Ἅγιος Γεώργιος, Ἀχλάδες, Κάμποι καὶ Χωραφιανά.

Συνεπεῖα τῶν καταστροφῶν τούτων :

1. Κατεστράφησαν ὅλοσχερῶς 200 οἰκίαι, ὑπέστησαν δὲ φθορὰς πολλαὶ ἄλλαι.

2. Ἐλεηλατήθη ἅπασα ἡ κινητὴ περιουσία τῶν χωρίων τούτων.

3. Ἐμειναν ἄνευ στέγης καὶ ἄνευ οὐδενὸς πόρου ζωῆς 200 οἰκογένειαι, μὲ συνολικὸν ἀριθμὸν ἀτόμων—1000—χιλίων περίπου.

Ἐπειδὴ ἡ Κρατικὴ μέριμνα θὰ βραδύνη ἴσως νὰ ἐκδηλωθῆ, λόγῳ τῶν ὕφισταμένων συνθηκῶν, παρακαλοῦμεν, ὅπως εὐαρεστούμενοι ἀποστείλητε ἀντιπρόσωπον ὑμῶν πρὸς διαπίστωσιν τῆς δημιουργηθείσης ἐκεῖ τραγικῆς καταστάσεως καὶ παροχὴν πάσης δυνατῆς βοήθειας διὰ τὴν ἀνακούφισιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωρίων τούτων.

Κ)σις Γεν. Δ)σις Κρή-
της Κατεχ. περιοχῆς

Ὁ Στρατ. καὶ Πολ. Δ)τῆς Κρήτης
Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
Ἐποστράτηγος

Ἐπίσης ἡ Στρατιωτικὴ Διοίκησις ἐκοινοποίησε πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον ἔγγραφον διὰ τοὺς βαδάλισμούς τῶν Ἰταλῶν εἰς Σκηνέ, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν ἀφορμὴ τοῦ ἐπεισοδίου Μεσκλῶν—Φουρνέ, καὶ τὸ ὁποῖον προηγήθη τῆς καταστροφῆς τῶν Κεραμειῶν.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ Δ)ΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ Πρωτ.

Σ. Δ. 20)11)44

Ἄρ. Πρωτ. 278

*Πρὸς τὸν Θεοφίλ. Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Ἀγαθὰγγελον Ξηρουχάνην
Χανιά*

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ βιαβιάσωμεν τὴν προσηρητημένην ὑπ' ἀριθ. 69)12.11.44 ἀναφορὰν τοῦ Ἀνεξαρτήτου Συν)τος, ἵνα λάβετε γνῶσιν τῆς ἀφορμῆς τοῦ ἐπεισοδίου μεταξὺ Μεσκλῶν—Φουρνέ, μεθ' ἧς νὰ ἐπιστρέψητε ἡμῖν ταύτην.

Ὁ Στρατ. Δ)τῆς Κρήτης
Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
Ἐποστράτηγος

Τὴν ἀναφορὰν ταύτην παραλείπομεν, ὡς εἰς ἄκρον ἐκτενῆ, ὡς καὶ τὴν παρὰ πόδας ἀλληλογραφίαν.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΙΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΥΠΑΣΠΙΣΤΟΥ

Σ. Δ. τῆ 26)11)1944

Ἄριθ. Πρωτ. 381

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον
Κον Ἀγαθάγγελον Ξηρουχάκην

Χανιά

Ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ διαβιβάσωμεν ἀλληλογραφίαν, ἀφορῶσαν τοὺς βανδαλισμοὺς Ἰταλῶν στρατιωτῶν εἰς βάρος τῶν κατοίκων Σκηνέ, μὲ τὴν παράκλησιν, ὅπως προβῆτε εἰς τὰς δεούσας ἐνεργείας παρὰ τῷ Δ)τῆ Ὀχυρᾶς θέσεως, πρὸς τερματισμὸν τῶν παρανομιῶν τούτων ἐκ μέρους των.

Ὁ Στρατ. Δ)τῆς Κρήτης
Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
Ἐποστράτηγος

Δι' ὅλα αὐτὰ ἔλαβεν ὁ Ἐπίσκοπος τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα καὶ προέβη εἰς τὰς καταλλήλους ἐνεργείας. Οἱ γερμανοὶ μάλιστα τότε θέλοντες νὰ δικαιολογήσουν τὰ νέα των αὐτὰ ἐγκλήματα καὶ θηριωδίας κατὰ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ, ἐξέδωσαν τὴν κάτωθι γνωστοποίησιν :

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Οἱ κομμουνισταὶ ἐξέφρασαν σταθερῶς τὸν σκοπὸν των νὰ ἐπιτεθοῦν, αὐτὸν τὸν μῆνα, ἐναντίον τῶν γερμανῶν καὶ νὰ καταλάβουν τὰ Χανιά, διότι ἄλλως ἢ διαμονὴ των εἰς τὰ ὄρη τὸν χειμῶνα θὰ ἦτο ἀνυπόφορος. Ἐκτὸς τούτου, ἐπετέθησαν ἐναντίον φυλακίων μας, προσέβαλον στρατιώτας μας καὶ τοὺς ἀπήγαγον, ὡς ἐπίσης ἐπεχείρησαν νὰ τοὺς παρακινήσουν εἰς λιποταξίαν.

Αἱ γερμανικαὶ ἔνοπλοι δυνάμεις δὲν ἔβλεπον ἀπαθῶς αὐτὰς τὰς κομμουνιστικὰς προκλήσεις, ἀλλὰ μὲ τὸ ἀκόμη, καὶ πάντοτε, ὀξὺ ξίφος των ἐκτόπησαν ἤδη. Αἱ κομμουνιστικαὶ συμμορίαι εἰς τὸν χῶρον, νοτίως τῶν Χανίων παρὰ τὴν Παναγίαν, Γέρω Λάκκον, Λοῦλον, Ἀχλάδες, Κατωχώρι καὶ Κάμπους ἐκτυπήθησαν κατὰ κράτος, τόσοσ βαρέως, ὥστε τὰ Χανιά δὲν πρέπει νὰ φοβοῦνται πλέον καμμίαν κομμουνιστικὴν ἐπίθεσιν.

Κρητικὸ Δαδ, Διὰ τούτου αἱ γερμανικαὶ ἔνοπλοι δυνάμεις ἀφήρσαν ἀπὸ σὲ τὴν αἰτίαν τῶν ἀνησυχιῶν καὶ τῶν φόβων, ὑπὸ τῶν ὁποίων εἶχες καταληφθῆ. Τώρα βλέπετε εἰς αὐτὴν, τὴν μικρὰν διὰ τὰς γερμανικὰς ἐνόπλους δυνάμεις ἐπιχείρησιν, ὅτι ἡμεῖς δὲν ἠθέλαμεν νὰ ἀφεθῶμεν, διὰ τῆς προπαγάνδας ἢ τῶν ἀπειλῶν, νὰ πτοηθῶμεν. Ἐπίσης οὐδέποτε θὰ εἴμεθα πρόθυμοι νὰ συνθηκολογήσωμεν. Ὅ,τι οἱ ἄγγλοι δὲν ἐπέτυχον μὲ τὴν μικρὰν φρουρὰν τῆς Μήλου καὶ τῆς Πισκοπῆς, παρὰ τὴν παρεμβολὴν ἰσχυροτάτου πυροβολικοῦ πλοίων, καὶ τὴν διάθεσιν πολλῶν ἀεροπλάνων, δηλαδὴ νὰ κατακινήσουν τὴν φρουρὰν, δὲν θὰ κατορθώσουν καθόλου ἐδῶ εἰς τὴν Κρήτην, ἂν μᾶς ἐπιτεθοῦν.

Κατὰ τὰ λοιπὰ θὰ εἴσθε σεῖς οἱ ἡλίθιοι ἐν προκειμένῳ. Ἐνῶ οἱ

ἄγγλοι π.χ. μετὰ τὰ πλοῖα τῶν ἔμειναν ἐκτὸς βολῆς τῶν πυροβόλων μας εἰς τὴν Μήλον, ἄφησαν τοὺς στρατιώτας σας νὰ αἰμάσσουν πρὸ τῶν πυροβόλων, πολυβόλων καὶ τυφεκίων μας. Ἐγίνατε, ὅπως πάντοτε, διὰ τοὺς ἄγγλους, μόνον ἡ τροφή τῶν πυροβόλων.

Ὅπως συνέβη δὲ μετὰ τοὺς κομμουνιστὰς εἰς τὸν χῶρον νοτίως τῶν Χανίων, θὰ συμβῆ καὶ μετὰ τοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ μᾶς ἐπιτεθοῦν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ταγματάρχης Μπελεγρῆς εἰς τὰ Μεσκλὰ πρέπει νὰ προσέξῃ νὰ μὴ ἐπιτίθεται περαιτέρω ἐναντίον Ἰταλῶν στρατιωτῶν τοῦ τάγματος τῶν μελανοχιτώνων καὶ νὰ τοὺς συλλαμβάνῃ. Τὸ αἷμα τῶν στρατιωτῶν τοῦ τάγματός του καὶ τὰ δάκρυα τῶν κατοίκων τῶν Μεσκλῶν καὶ Λάκκων θὰ βαρύνουν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὴν συνείδησίν του.

Ὅποιοι, ἐκτὸς τούτου, γερμανοὺς καὶ Ἰταλοὺς στρατιώτας παρακινεῖ εἰς λιποταξίαν καὶ διανέμει ἐχθρικὸν προπαγανδιστικὸν ὕλικόν, παίζει μετὰ τὴν ζωὴν του. Λοιπὸν, μακριὰ τὰ χέρια ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τῶν γερμανικῶν ἐνόπλων δυνάμεων.

Ὁ Διοικητὴς

τῆς ὀχυρᾶς θέσεως τῆς Κρήτης

Παραθέτομεν καὶ τὰ ὡς ἄνω σχετικὰ σημειώματα τοῦ Στ. Κελαϊδῆ, ἐκ τῶν ὁποίων καταφαίνονται πολλοί, καὶ ἐκ τῶν τότε ἐνεργειῶν τοῦ Ἐπισκόπου :

Σημείωμα 1ον

Ἐν Χανίοις σήμερον τὴν 13ην Νοεμβρίου 1944, ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 4 μ.μ. μετέβημεν ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος κ. Ἁγαθάγγελος Ξηρουχάκης, ὡς Ὑπουργὸς—Γεν. Διοικητὴς καὶ ἐγὼ, ὡς Γεν. Ταγματεὺς παρὰ τῷ Ταγματάρχῃ Wildhage, Ἐπιτελάρχῃ καὶ Διευθυντῇ τοῦ Γραφείου Ic., μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχομεν τὴν ἐξῆς συνδιάλεξιν :

—Ἐρ. Χθὲς δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐβομβαρδίζοντο τὰ χωρία ἀπὸ Κάμποι—Κοντόπουλα—Κατωχώρι—Λοῦλος—Ἄγ. Γεώργιος—Ἀλειτρούβαρι—Παναγιᾶ—Ἀχλάδα κλπ. Τί συμβαίνει ; καὶ γιατί γίνεται τοῦτο ;

Ἄπ. Διότι οἱ ἀντάρται ἀπήγαγον παρὰ τὸν Σκηνὲ—Φουρνὲ ἕνα φυλάκιόν μας ἐκ 5 ἢ 6 στρατιωτῶν, ἐφόνευσαν δὲ καὶ ἕνα ἀξιωματικὸν καὶ ἐτραυμάτισαν καὶ τρεῖς στρατιώτας μας.

—Κατὰ τὰς πληροφορίας μας, οἱ στρατιῶταί σας ἠτύμοδλησαν.

—Δὲν εἶναι ἀληθὲς καὶ ἀπόδειξις εἶναι, ὅτι εἷς ἐκ τῶν στρατιωτῶν διέφυγε καὶ διηγήθη τὰ διατρέξαντα.

—Μήπως ὁ διαφυγὼν δὲν εἶναι σύμφωνος, καὶ διὰ τοῦτο ἔφυγεν ; ἢ μήπως μετενόησεν ;

—Ὅχι, συνελήφθησαν καὶ ἀπήχθησαν βίᾳ.

—Κατὰ τὰς πληροφορίας μας, δύο ὑπαξιωματικοί σας, ἐξ ὧν ὁ εἷς ὁ Κέρνσε, ἀστυνομικός, ὅστις καὶ ἡγάπα τὴν διδασκάλισσαν Ἀλεξάνδραν Τσαγρῆ ἐκ Στερνῶν Ἀκρωτηρίου, ἠτύμοδλησαν καὶ ἠθέλησαν διὰ μοτοσυκλέττας νὰ μεταβοῦν εἰς Χλιαρὸ, πρὸς συνάντησιν τῶν ἀνταρτῶν. Τὸ φυλάκιόν σας ὁμοῦ εἰς Σκηνὲ τοὺς ἠμπόδισε, καὶ κατόπιν τούτου ἐπέστρεψαν. Κατόπιν ὁ εἷς τῶν ἀνδρῶν τούτων μεθ' ἑτέρου στρατιώτου σας μετέβησαν εἰς Σκηνὲ, καὶ ὁ μὲν εἷς ἐκάθισεν ἐκεῖ ἐν ἀναμονῇ, ὁ δ' ἕτερος ἔφθασεν εἰς Χλιαρὸ, δηλώσας εἰς τὸν παραμειναντα, ὅτι μετὰ πέντε λεπτά θὰ ἐπιστρέψῃ. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐβράδυνεν, ἀνησύχει οὗτος, ὅτε ἔφθασαν ἀντάρται καὶ ἤθελαν νὰ τὸν παραλάβουν, ἀλλὰ παρενέβησαν ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Δημ. Βουλγαράκης καὶ ἄλλοι προὔχοντες

καὶ τοὺς ἠμπόδισαν, ὠδήγησαν δ' αὐτὸν εἰς τὸ γερμ. φυλάκιον. Παρὰ ταῦτα ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη.

—“Ὅχι δὲν εἶναι ταῦτα ἀληθῆ.

—Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐσημειώθησαν κρούσματα φυγῆς Ἰταλῶν;

—“Ὅχι.

—Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐὰν ἐσημειώθῃ ἓνα τοπικὸν ἐπεισόδιον, γιὰ τὴν γενικότητα τῶν μέτρων;

—Διότι εἰς τοὺς τοίχους βλέπομεν καὶ ἀναγράφεται, ὅτι ἔρχεται ὁ ΕΛΑΣ. Κολλοῦνται δ' ἐπίσης καὶ κυκλοφοροῦν ἔντυπα, ὅτι δῆθεν ἐπίκειται ἐπιθεσις ἐναντίον μας, καὶ διὰ τοῦτο ἠθέλαμεν νὰ ἀπομακρύνωμεν τὸν κίνδυνον.

—Τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα λαμβάνονται, στρέφονται πάντοτε κατ' ἀθῶν. Αὐτὴν τὴν στιγμήν κάθηνται εἰς τὸ Ἐπισκοπικὸν Μέγαρον γυναῖκες ἐκ τοῦ χωρίου Κοντόπουλα, αἵτινες, κλαίουσαι καὶ ὀδυρόμεναι, λέγουσιν, ὅτι οἱ ἄνδρες τῶν ἐφυλακίσθησαν, τὰ σπῖτια τῶν ἐλεηλατήθησαν, πᾶν κινητὸν, κατοικίδια ζῶα, αἴγες, πρόβατα, κότες, σιτηρά, τρόφιμα, λάδι, ρακί, ροῦχα, κουβέρτες διηρπάγησαν, ἐφονεύθη δὲ καὶ ὁ Ἰωάννης Δελάκης, ὅστις δὲν ἤξευρε νὰ γεμίσῃ ὄπλα.

—“Ὅσοι ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἦσαν ἄοπλοι θὰ ἀφεθοῦν, τὰ κινητὰ θὰ ἦσαν γεομανικὰ εἶδη καὶ δι' αὐτὸ ἀφηρέθησαν.

—Αἱ κουβέρται ἦσαν ἐγχωρίου κατασκευῆς, ὡς ἐπίσης τὰ ζῶα καὶ τὸ λάδι.

—Πόλεμος εἶναι.

—Ἐκινήτοποιήθη ὁ στρατός σας ὅλης τῆς Νήσου ἐναντίον μας.

—Ἦλθαν ἐξ Ἡρακλείου ἀντάρται, ἵνα ἐνισχύσουν τοὺς ἐδῶ ἐναντίον μας;

—Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἦλθεν ἐξ Ἡρακλείου μικρὰ δύναμις ἐξ ἑκατὸν (100) ἀνδρῶν, ἧτις ὁμῶς ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια.

Κατόπιν τούτων προσεθέσαμεν τὰ ἑξῆς:

—Δὲν ἔχομεν τὴν γνώμην τῶν ἀνταρτῶν. Ἐὰν ὁμῶς ἐκάνσαμεν μίαν πρότασιν νὰ διευρυνθῇ ἡ νεκρὰ ζώνη, θὰ ἐδέχεσθε νὰ συμπτυχθῆτε λίγο, νὰ ὑποχωρήσουν καὶ ἐκεῖνοι πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων;

—Ἐμεῖς συνεπτώχθημεν εἰς τὸ ἐλάχιστον, καὶ τὸ Ἡράκλειον καὶ τὸ Ρέθυμνον θὰ μπορούσαμεν νὰ κρατοῦμε, διότι κανεὶς δὲν μᾶς ἐπίσεν. Ἐὰν οἱ δικοὶ σας θέλουν νὰ ὑποχωρήσουν, ἔχει καλῶς. Οἱ δικοὶ σας πάντοτε θέλουν νὰ μᾶς παραπλανοῦν. Οὕτω π.χ. χθὲς εἰς Σαμωνᾶν οἱ στρατιῶταί μας ἐφόνευσαν δύο ἀντάρτας. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν (οἱ στρατιῶταί μας) εἶδον τοὺς νεκροὺς αὐτοὺς, τοὺς ὁποίους εἶχον μεταφέρει οἱ δικοὶ σας ἄκοντὰ στὸ δρόμον. Τοὺς εἶχον ἀφαιρέσει τὰ ὄπλα καὶ ἀντὶ αὐτῶν εἶχον θέσει ὀμπρέλλες, οὕτως ὥστε νὰ μὲνῃ ἡ ἐντύπωσις, ὅτι πρόκειται περὶ ἀόπλων καὶ φιλησύχων.

Καὶ ὁμῶς, παρετήρησεν ὁ Ἐπίσκοπος, ὡς ἐμεῖς ἐξηκριβώσαμεν, πρόκειται περὶ δύο Τσουπελέκηδων, πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐξ Ἀρμένων Ἀποκορώνου, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐκεῖ ἐλαίας καὶ εἶχον μεταβῆ, διὰ νὰ τίς μαζέψουν, καὶ οἱ στρατιῶταί σας τοὺς ἐφόνευσαν ἄνευ λόγου.

—Ἀπὸ Στύλον—Σαμωνᾶν—Κάμπους πόσοι δικοὶ σας ἐφόνεύθησαν; ἠρωτήσαμεν ἐν συνεχείᾳ.

—Δὲν ἔχομεν ἀκόμη πληροφορίας.

—Αἱ ἱζικαὶ μας πληροφορίαι εἶναι, ὅτι κανεὶς δὲν ἐφονεύθη, διότι ἐκεῖ δὲν ἦσαν ἀντάρται. Κατὰ φυσικὴν ἐπομένως συνέπειαν οἱ φονευθέντες μὲ τίς ὀμπρέλλες ἦσαν ἄοπλοι καὶ φιλήσυχοι πολῖται, λόγῳ δὲ τῆς βροχῆς ἐκράτουν ὀμπρέλλες. Οὕτε ἦτο δυνατόν ποτὲ νὰ φαντασθοῦν οἱ ἀντάρται, ὅτι θὰ ἐπανήρχοντο διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ οἱ στρατιῶ-

ταί σας. Τὸ φυσικώτερον ἦτο νὰ πιστέψουν, ὅτι ἐκεῖθεν θὰ ἐπροχώρουν κυκλωτικῶς ἀπὸ Κάμπους—Μαλάξαν—Χανιά.

Καὶ οὕτως ἐτερματίσθη τότε ἡ συζήτησις μὲ τὴν δήλωσιν τῶν γερμανῶν, ὅτι δι' ἀνακοινωθέντος θὰ ἀναφερθοῦν οἱ λόγοι τῶν ἀντιμέτρων, ὅπερ καὶ ἐξεδόθη, καὶ εἶναι ἡ ἀνωτέρω γνωστοποίησις.

Συμπέρασμα. Τὰ ἀντίμετρα ἐλήφθησαν, ἵνα τονώσουν τὸ ἠθικὸν τῶν δικῶν των, ἵνα ἐπιδείξουν τὴν δύναμίν των καὶ ἵνα πτοήσουν τοὺς ἰδικούς μας.

Φρόνιμον πάντως καὶ ἀποτελεσματικὸν θὰ ἦτο νὰ δημιουργηθῆ μία εὐρεῖα νεκρᾶ ζώνη, ὥστε νὰ ἀποφεύγωνται αἱ μάταιαι ἀντεγκλήσεις καὶ προκλήσεις».

Σημείωμα 2ον

«Χανιά 14 Νοεμβρίου 1944

Οἱ κανονιοβολισμοὶ ἐξηκολούθησαν ὄλην τὴν νύκτα τῆς 13 καὶ ὄλην τὴν ἡμέραν τῆς 14 Νοεμβρίου 1944. Ὁ Ἐπίσκοπος, κατόπιν τούτου, ἠναγκάσθη νὰ ἐρωτήσῃ τηλεφωνικῶς τὸν ὡς ἄνω Wildhage, ὅστις τοῦ ἀπήντησεν, ὅτι δὲν συμβαίνει τίποτε τὸ νεώτερον, ἀλλ' ἀπλῶς ἐξακολουθοῦν τὰ ἀντίμετρα, μετέβησαν δὲ καὶ νέαι μονάδες, αἱ ὁποῖαι δροῦν κατὰ τὴν κρίσιν των».

Σημείωμα 3ον

«Χανιά 20 Νοεμβρίου 1944

Σήμερον τὴν πρωτὴν ὁ Ἐπίσκοπος ἐτηλεφώνησεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Μυστικῆς Ἀστυνομίας καὶ πρῶτον βοηθὸν τοῦ συνταγματάρχου Πέντακ, διοικητοῦ τῆς «Ὀχυρᾶς θέσεως Κρήτης», ὅτι ἐπεθύμει νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ κατ' ἴδιαν, ἀλλὰ ὄχι εἰς τὸ Γραφεῖόν του. Προσεφέρθη νὰ ἔλθῃ ἐκεῖνος αὐθημερὸν εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν Μέγαρον, πράγματι δὲ καὶ μετέβη τὴν 4 ἀπογευματινὴν ὥραν.

Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ εἶπε τὰ ἑξῆς: Τὸ Σάββατο τὸ βράδου ἐκοιμήθηκα λίγο, χθὲς βράδου, Κυριακῆ, σχεδὸν καθόλου. Δίτι δὲν μὲ ἀφήνουν ἤσυχον τὰ γεγονότα τῶν ἡμερῶν τούτων, καὶ δὴ ὁ τυφεκισμὸς τῶν ἔξ ἀπὸ τὰ Κοντόπουλα. Ἔσεῖς εἴσθε εἰς θέσιν νὰ γνωρίζετε, πόσον ἦσαν ἀκριβῆ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα χθὲς Κυριακῆν, εἰς τὰς 10 τὸ πρωῖ, μᾶς εἶπεν, ὅταν μᾶς συνώδευσε μὲ τὸν Γεν. Γραμματέα μου Στ. Κελαῖδην καὶ τὸν δικηγόρον Γρ. Παπαδόπετρον, ὁ Συνταγματάρχης, καὶ πόσον ἦσαν ἀνακριβῆ. Ὅλος ὁ κόσμος ὅμως γνωρίζει, ὅτι εἰς τὰ Κοντόπουλα δὲν ἐγένετο μάχη. Ὅτι οἱ συλληφθέντες ἦσαν ἤσυχοι πολῖται καὶ ἄοπλοι, ὅτι ὁ ἐξ αὐτῶν Κ. Κατελᾶνος ἦτο ἄρρωστος καὶ τὸν ἐσήκωσαν ἀπὸ τὸ κρεβάτι, ὅτι συνεκέντρωσαν ὄλους, ἄνδρες γυναῖκες καὶ παιδιὰ, καὶ τοὺς εἶχον συγκεντρωμένους εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ ἕως τὸ ἑσπέρας, ὅποτε ἀφήκαν ἐλεύθερα τὰ γυναικόπαιδα, παρέλαβον δὲ μεθ' ἑαυτῶν ἐκ τῶν ὀλίγων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους εἶχον συλλάβει, ἐν νέαι, τοὺς ἔξ τυφεκισθέντας καὶ τρεῖς ἑτέρους, τοὺς ὁποίους κάποιος ἐκ τῶν συνοδῶν των, Fischendorf, τοὺς ἀπηλευθέρωσε κατὰ τὴν ἄφιξίν των εἰς τὴν Νέαν Χώραν. Οἱ τρεῖς οὗτοι διενυκτέρευσαν ἐκεῖ εἰς κάποιαν οἰκίαν καὶ τὴν ἐπομένην τὸ πρωῖ εἰς τὰς 4 1)2 περίπου ἠκούσθησαν ἐκεῖ πλησίον, δηλαδὴ εἰς τὸ μέρος, ὅπου πράγματι ἀνευρέθησαν, μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας, τὰ πτώματα κρυμμένα ἐντὸς ἄμμου, τυφεκισμοί. Πάντες ὅσοι

γνωρίζουν ταύτα, και, ως είπα, τὰ γνωρίζουν ὅλοι, διερωτώνται : Είναι δυνατόν ένας Διοικητής νὰ μὴ γνωρίζῃ τὸ πρᾶγμα, παρὰ νὰ μᾶς λέγῃ μετὰ 7 ἡμέρας, δηλαδή τὴν 19ην Νοεμβρίου 1944, χθὲς Κυριακὴν, ὅποτε ἤλθομεν μὲ τὸν Γεν. Γραμματέα μου καὶ τὸν Παπαδόπετρον, ὅτι δὲν γνωρίζει, ὅτι οὗτοι συνελήφθησαν ὄμηροι, οὔτε ὅτι εὑρίσκονται εἰς Ἄγυιάν, οὔτε ὅτι ἐτυφεκίσθησαν :

Ὁ Wildhage ἀπήντησε : Σὰς βεβαιῶ, ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς Στρατιωτικῆς μου τιμῆς, ὅτι οὔτε ἐγὼ οὔτε καὶ ὁ συν)ρχης Πέντακ ἐγνωρίζομεν τίποτε μέχρι τῆς 5 μ. μ. τῆς Κυριακῆς, 19 Νοεμβρίου, ἐνῶ ἔσεῖς ἤλθατε τὴν 10 πρωΐνῃν ὥραν, διότι εἶχον συσταθῆ πέντε Στρατοδικεῖα.

Ὁ ἐπίσκοπος ἀπήντησε : Πολλοὶ ἐξέφρασαν τὴν γνώμην ταύτην, πλὴν ἐμοῦ, ὅστις πιστεύω ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, ποῦ μοῦ δίδετε τὸν λόγον τῆς στρατιωτικῆς σας τιμῆς, ὅτι πράγματι δὲν ἐγνωρίζατε μετὰ τοῦ συν)ρχου τὸ γεγονός. Μένει ὅμως ἡ ἐντύπωσις εἰς τὸν κόσμον, ὅτι τὸ ἐγνωρίζατε. Μᾶς εἶπεν ὁ συν)ρχης καὶ ἐξεδώκατε καὶ ἀνακοινωθὲν, ὅτι ἐκάμετε τὴν ἐπιχείρησιν αὐτὴν ἐναντίον τῶν ἀνταρτῶν, διότι εἶχατε τὴν πληροφορίαν, ὅτι οἱ ἀντάρται θὰ σὰς ἐπετίθεντο καὶ θὰ ἤρχοντο στὰ Χανιά, προτοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ χειμῶνας. Μᾶς προσέθηκε δὲ ὁ Συν)ρχης, ὅτι κάθε φορὰ, ποῦ θὰ πληροφορηθῆται, ὅτι οἱ ἀντάρται ἔχουν σκοπὸν νὰ σὰς ἐπιτεθοῦν, θὰ ἐπιτίθεται ἐκεῖνος πρῶτος, γιὰ νὰ τοὺς προλαμβάνῃ. Δὲν θὰ ἦτο λοιπὸν καλὸν νὰ σχηματισθῆ ἡ εὐρεῖα οὐδετέρα ζώνη, περὶ τῆς ὁποίας καὶ ἄλλοτε σὰς ὠμίλησα ; Δηλαδή οἱ μὲν ἀντάρται νὰ καταλάβουν τὴν γραμμὴν Λάκκοι—Θέρισον—Κάμποι—Μελιδόνι, σεῖς δὲ τὴν γραμμὴν Βαρούπετρο—Περβόλια—Μουρνιές—Νεροκούρου—Τσικαλαριά—Στύλος—Νιὸ Χωριὸ—Βάμος, καὶ νὰ ἐκκενώσετε τὴν Μαλάξαν, τὰ Καλαμίτσια καὶ τὴν Γεωργιούπολιν ; Τοιοῦτοτρόπως δὲν θὰ ἔρχεσθε εἰς ἐπαφὴν καὶ δὲν θὰ προκαλήτε οἱ μὲν τοὺς δέ, διότι, ὅπως ἔσεῖς λέγετε, ὅτι σὰς προκαλοῦν οἱ ἀντάρται, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι λέγουν, ὅτι τοὺς προκαλεῖτε σεῖς. Σεῖς μοῦ ἐφέρετε παραδείγματα προκλήσεων τῶν ἀνταρτῶν καὶ ἐγὼ σὰς ἀνέφερα παραδείγματα προκλήσεων τῶν προφυλακῶν σας πρὸς τοὺς ἀντάρτας, καὶ τῶν ἰδικῶν σας καὶ τῶν Ἰταλικῶν. Καὶ ὁ ἐπίσκοπος προχωρεῖ ἐτι θαρραλεώτερον, προσθέτων τὰ ἑξῆς :

—Κύριε ὑπολοχαγέ, νομίζετε σεῖς, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ μας ἀπὸ τὴν ἐλευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα καὶ οἱ Σύμμαχοί μας θὰ μᾶς ἀφήσουν ἐπὶ πολὺ ἀκόμη εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ; Σὰς εἶπα καὶ ἄλλην φορὰν, ὅτι ἐδῶ μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν κόμματα καὶ ὀργανώσεις, ἀλλὰ πάντες εἴμεθα σύμφωνοι, ὅτι πρέπει νὰ ἐκκενώσετε καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο τμῆμα τῆς Νήσου, τὸ ὁποῖον κατέχετε, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι ἄλλοι μὲν θέλουν, οἱ καὶ περισσότεροι, νὰ τὴν ἐκκενώσετε ἀνενόχλητοι, ἄλλοι δέ, πλέον ἀνυπόμονοι, ἐπιμένουν, ὅτι πρέπει νὰ τὴν ἐκκενώσετε ὅπωςδῆποτε. Ἀκούομεν π.χ., ὅτι ἐργάζεσθε εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Μάλεμε διὰ νὰ τὸ εὐρύνετε, ὥστε νὰ προσγειοῦνται μεγάλα ἀεροπλάνα, τὰ ὁποῖα θὰ σὰς σταλοῦν, διὰ νὰ σὰς παραλάβουν. Είναι τοῦτο ἀληθές ;

—Ἰσως. Πιστεύω ναί.

—Δὲν νομίζετε, ὅτι ἐὰν σχηματισθῆ ἡ εὐρεῖα οὐδετέρα ζώνη καὶ δοθῆ ἑγγύησις ἐκ μέρους τῶν ἀνταρτῶν, ὅτι γιὰ ἓνα χρονικὸν διάστημα, δύο-τριῶν ἐβδομάδων π.χ., ἢ καὶ ἐνὸς μηνός, δὲν θὰ σὰς ἠνώχλουν, δὲν θὰ διηυκόλυνε τοῦτο τὰ πράγματα ; Καὶ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγγλοι θὰ σὰς διηυκόλυνον νὰ ἐγκαταλείψετε τὴν Κρήτην ;

—Αὐτὰ εἶναι στρατιωτικὰ πράγματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ σὰς ἀπαντήσω. Πιστεύω δέ, ὅτι οὔτε καὶ ὁ Συν)ρχης, διότι καὶ ἡμεῖς λαμβάνομεν διαταγὰς ἄνωθεν.

—Ναί, ἀλλὰ διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς εὐρείας οὐδετέρας ζώνης πιστεύω, ὅτι θὰ ἤμποροῦσε ὁ Συν)ρχης ν' ἀποφασίσῃ, καὶ διὰ μὴ μιά καλὴ ἀρχή, ὅλα ἐπακολουθοῦν ὕστερα καλά.

—Θά τ' ἀναφέρω ὅλα λεπτομερῶς εἰς τὸν Συν)ρχην καὶ θὰ σὰς δώσω ἀπάντησιν».

Σημείωμα 4ον

«Χανιά 22. Νοεμβρίου 1944

Σήμερον τὴν πρωτὴν ἐτηλεφώνησεν εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν ὁ ὡς ἄνω συνομιλητής, ὅπως μεταβῆ ὁ Ἐπίσκοπος εἰς τὸ γραφεῖόν του, ὅπου καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Συν)ρχου, δηλαδὴ ὅτι: «Ὅπως καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, οἱ γερμανοὶ συνεπτύχθησαν εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο τμήμα τῆς Νήσου, ἀπὸ τὸ ὅποιον διὰ στρατιωτικούς λόγους δὲνμποροῦν νὰ συμπτυχθοῦν κατ' οὐδένα τρόπον περισσότερον.

Ἡ συνομιλία περιστράφη κατόπιν περὶ ἄλλα ζητήματα. Καὶ πρῶτον: Ἐάν ἐπιτραπῆ εἰς τὸν Ἐπίσκοπον νὰ μεταφέρῃ τοὺς ἐναπομείναντας κατοίκους τῶν Κεραμειῶν ἀπὸ τὰ καταστραφένια χωρία τῶν εἰς τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἀκρωτηρίου, Γουβερνέτο καὶ Ἀγ. Τριάδα, ὅπου θὰ τοὺς τρέφῃ ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς. Δεύτερον: Ἐάν, διὰ τοὺς τυχόν θέλοντας νὰ μείνουν εἰς τὰ χωρία τῶν, ἐπιτραπῆ νὰ μεταφέρῃ τρῶφιμα ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς εἰς τὰ Κοντόπουλα, ἀπ' ὅπου νὰ διανέμονται εἰς τοὺς κατοίκους τῶν καταστραμμένων τούτων χωρίων. Καὶ τρίτον: Ἐάν αἱ γερμανικαὶ Ἀρχαὶ εἶναι διατεθειμέναι νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τοὺς καταστραφέντας τὰ ζῶά των καὶ τὰ ἄλλα κινητὰ πράγματα, τὰ ὅποια διηρπάγησαν κατὰ τὴν εἰσβολὴν ὑπὸ τῶν γερμανῶν.

Βραδύτερον, καὶ μᾶλλον κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς ἰδίας ἡμέρας, ὁ Wildhage, μετὰ συνεννόησιν μὲ τὸν συν)ρχην, ἀπήντησε πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον, μεταβάντα καὶ πάλιν διὰ τὸ ἴδιον ζήτημα εἰς τὸ γραφεῖόν του, διὲ ὁ συν)ρχης ἐπιτρέπει τὴν μεταφορὰν εἰς τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἀκρωτηρίου μόνον τῶν γυναικοπαίδων, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν ἀνδρῶν. Δεύτερον, ὅτι ἐπιτρέπει νὰ διανέμῃ ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς τὰ τρῶφιμα διὰ τῶν ὑπαλλήλων του εἰς τὰ Κοντόπουλα διὰ τὰ περίξ καταστραφέντα χωρία καὶ τρίτον, ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ γυναικόπαιδα μέρος τῶν κατοικιδίων ζῶων».

5ον Σημείωμα διὰ τὰ γεγονότα τῶν Κεραμειῶν

«Ἀπὸ μίᾳ συνομιλίᾳ Ἐπισκόπου καὶ γερμανοῦ Διοικητοῦ

Εἰς διάβημα διαμαρτυρίας τοῦ Ἐπισκόπου διὰ τοὺς τυφεκισμοὺς Κεραμειῶν, οἱ γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ ὑπεκρίθησαν ἄγνοιαν τοῦ γεγονότος καὶ ἰσχυρίζοντο, ὅτι οὐδεὶς ἐξετελέσθη, ἐνῶ, ὡς θὰ ἴδωμεν παρακάτω, δυστυχῶς εἶχον ἤδη ἐκτελεσθῆ 7 ἢ 6.

Περὶ τῶν ζῶων καὶ λοιπῶν κινητῶν ὁ Wildhage ὑπεσχέθη νὰ συνεννοηθῆ μὲ τὸν Διοικητὴν. Ὁ ἴδιος ἀπαντῶν εἰς παράκλησιν, ὅπως μὴ ἐμποδίζεται ἡ ἐπικοινωνία τῶν κατεστραμμένων χωρίων εἶπεν, ὅτι δὲν ἀπηγορεύθη αὕτη καὶ ὅτι ἦλθαν ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν πόλιν χωρικοὶ, οἵτινες διέδωκαν τρομακτικὰς φήμας. Μᾶς ἠρώτησεν, ἂν ἠκούσαμεν αὐτάς. Ἀπαντήσαμεν, ὅτι ἠκούσαμεν, πῶς εἶχατε πολλὰς ἀπωλείας καὶ οἱ ἀντάρται λίγας. Εἶδομεν ἐπίσης μὲ τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυ-

ροσ κ. Σβένσον, λεηλατημένα χωρία. Είς Κατωχώρι μᾶς εἶπαν οἱ χωρικοί, ὅτι ἐκάησαν τρεῖς ἄνθρωποι ἐντὸς οἰκίας. Εἰς σχετικὴν ἐρώτησίν μας, μήπως ἦσαν κρυμμένοι, μᾶς ἐξήγησαν, ὅτι οἱ δύο ἦσαν ποιμένες καὶ συνελήφθησαν ἕνα χιλιόμετρον μακρὰν τοῦ χωρίου. Ἐὰν ἐκάησαν ζῶντες ἢ νεκροὶ δὲν ξέρουν, διότι οἱ κάτοικοι εἶχον φύγει ἀπὸ τὰ χωρία. Ὡς πρὸς τοὺς καταδικασθέντας ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐξετάσῃ τὸ ζήτημὰ των. Ἐπέδειξεν ἕνα πιλήκιον, ὃπερ ἀνέγραφεν ΕΛΑΣ.

Ἐτονίσαμεν, ὅτι αὐτοὶ εἶναι στρατιῶται συντεταγμένοι εἰς Σύνταγμα, Μεραρχίαν κ.λ.π. Δέον, ἐπομένως, νὰ θεωροῦνται αἰχμάλωτοι. Περὶ τῆς Λαγουδάκη εἶπεν, ὅτι ἀνευρέθησαν πολεμικὰ εἶδη εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν τῆς.

Τὴν 3 μ. μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Θεοφιλέστατος εἰδοποιήθη παρὰ συγγενῶν τῶν ἀνωτέρω συλληφθέντων, ὅτι τὰ πτώματά των ἀνευρέθησαν παρὰ τὴν παραλίαν Κλαδισσοῦ κρυμμένα εἰς τὴν ἄμμον. Πάραυτα εἰδοποίησεν οὗτος τηλεφωνικῶς τὸ Γραφεῖον Ιε, καὶ προσωπικῶς τὸν Wildhage, ὅστις ἔστειλεν ἀμέσως μὲ αὐτοκίνητον τὸν ἀξιωματικόν, ὅστις τὴν μεσημβρίαν παρηκολούθει τὴν μεταξύ των συζήτησιν καὶ ὅστις μετὰ βᾶς ἐπὶ τόπου μετὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ συγγενῶν τῶν νεκρῶν εἶδε τὰ ἀνευρεθέντα πτώματα καὶ διεπίστωσε τὸ νέον αὐτὸ φρικιαστικόν ἔγκλημα τῶν ὁμοφύλων του. Μετὰ ταῦτα ὁ ἐν λόγῳ ἀξιωματικὸς διέταξε ν' ἀπομακρυνθῇ τὸ συγκεντρωθὲν πλῆθος καὶ ἐτηλεφώνησε νὰ ἔλθουν ἕνας ἰατρὸς καὶ ἀξιωματικοὶ τῆς Ἀστυνομίας, διὰ νὰ διαπιστώσουν καὶ αὐτοὶ τὸ γεγονός.

Ἐπεριμέναμεν μέχρι τῆς νυκτός, ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐφαίνετο κανεὶς, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀνεχώρησεν, ἵνα φροντίσῃ περὶ κλινοσκεπασμάτων διὰ τὸν Ἐπίσκοπον, ὁ ὁποῖος ἐδήλωσεν, ὅτι θὰ διανυκτερεύσῃ παρὰ τὰ πτώματα, ἵνα μὴ κλαποῦν κατὰ τὴν νύκτα πρὸς συγκάλυψιν τοῦ ἐγκλήματος.

Βραδύτερον ὅμως ἦλθεν ὁ Wildhage, ὅστις ἐδήλωσεν : Πράγματι κατεδικάσθησαν παρ' ἐκτάκτου Στρατοδικείου καὶ, ἀντὶ νὰ ἐκτελεσθοῦν ἐκεῖ ἐπὶ τόπου, ἐξετελέσθησαν ἐδῶ. Δὲν μᾶς εἶχε κάμει δὲ σχετικὴν ἀναφορὰν τὸ Στρατοδικεῖον τότε, τὴν ὁποίαν ὅμως ἐλάβομεν μόνον κατὰ τὴν 5 μ.μ. τῆς σήμερον. Ἀκολούθως ἀπήλθε; μὴ θέλων ν' ἀκούσῃ τὰς ἐντονωτάτας διαμαρτυρίας τοῦ ἐπισκόπου.

Ὀλίγον βραδύτερον ἦλθεν ἕνας ἀξιωματικὸς μὲ τὸ αὐτοκίνητόν του, διὰ νὰ παραλάβῃ τὸν ἐπίσκοπον, διότι, ὡς εἶπε, λόγῳ τῆς νυκτός εἶναι ἀδύνατόν νὰ ἐνεργηθῇ τι. Ὁ ἐπίσκοπος ὅμως ἠρνήθη δηλώσας, ὅτι τὸ καθήκόν του τὸν καλεῖ ἐκεῖ. Μετὰ τὴν ἄρνησιν ταύτην ἐπανῆλθεν ὁ ἴδιος ὁ Wildhage, ὅστις ἐδήλωσε καὶ πάλιν, ὅτι ἀληθῶς κατεδικάσθησαν οὗτοι παρ' ἐκτάκτου Στρατοδικείου εἰς θάνατον, ἐπειδὴ ἦσαν ἔνοπλοι. Τὸ παραλαβὸν αὐτοὺς ἀπόσπασμα δὲν τοὺς ἐξετέλεσεν ἐπὶ τόπου, διότι ἤθελε νὰ λάβῃ πληροφορίας. Οὗτοι ὅμως ἠρνοῦντο ἐπιμόνως καὶ οὐδὲν ἔλεγον, δι' ὃ καὶ ἐξετελέσθησαν ! Κατόπιν ὄλων τῶν ἀνωτέρω διαδραματισθέντων, τῆς ἀνακαλύψεως τῶν πτωμάτων καὶ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ στυγεροῦ ἐγκλήματος τῶν βαρβάρων, ὁ ἐπίσκοπος, περὶ τὴν 9ην ἤδη νυκτερινὴν ὥραν, ἀνεχώρησε διὰ τὴν οἰκίαν του.

Σήμερον 19 Νοεμβρίου 1944, ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 9 π.μ. ἐν τῷ Ἐπισκοπικῷ Μεγάρῳ συνήλθεν ἡ Ἐπιτροπὴ, διὰ τὴν ἀμνηστειαν, ἥτις, μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν γνωμῶν, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ νὰ ἐμφανισθῇ σύσσωμος παρὰ τῷ Διοικητῇ τοῦ Φρουρίου, κατὰ τὴν 10 π. μ., ὅτε εἶχε

ὄρισει οὗτος, διτι θὰ ἐδέχετο τὸν Ἐπίσκοπον. Ὁ Διοικητὴς ὁμοίως, ἐρωτηθεὶς σχετικῶς ἀπὸ τηλεφώνου, ἀπήντησεν, διτι θὰ δεχθῆ μόνον τριμελῆ Ἐπιτροπὴν. Κατόπιν τούτου ἀπεφασίσθη νὰ μεταβῆ ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ Γεν. Γραμματέως καὶ τοῦ Γρηγ. Παπαδοπέτρου.

Ἡ διεξαχθεῖσα συζήτησις ὑπῆρξε πολύωρος, ἐπανελάβε δὲ ὁ γερμανὸς Διοικητὴς τὰ αὐτὰ, δικαιολογήσας, ὡς καὶ ἀνωτέρω, τὰς ἐκτελέσεις. Ἐπέτρεψε μόνον νὰ διαβασθῆ ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἀλλ' ἀπηγόρευσε τὴν μεταφορὰν τῶν πτωμάτων εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Εἶπεν, διτι θὰ διατάξῃ νὰ μεταφερθοῦν αὐτὰ εἰς σημεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ κρατήσῃ μυστικὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀργότερον δὲ θὰ ἀνακοινώσῃ τοῦτο πρὸς τὸν ἐπίσκοπον.

Πράγματι τὴν 4ην ἀπογευματινὴν ἐκλήθη ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος, ὅστις μετέβη μεθ' ἑνὸς διακόνου εἰς τὸ Κοιμητήριον τῆς Χρυσοπηγῆς, ἔνθα καὶ εἶδε πράγματι ἕξ πτώματα κατὰ σειράν, ὄζοντα καὶ φουσκωμένα σὰν ἄσκιὰ μὲ κεκαλυμμένας τὰς κεφαλὰς, διότι ὅπως τοῦ εἶπεν ὁ συνοδοὺς γερμανὸς ἀξιωματικὸς ἦσαν παραμορφωμένα ἀπὸ τὰς σφαίρας. Ὁ ἐπίσκοπος ἔψαλε τότε τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν, τὴν δὲ ἐπομένην ἔστειλεν ἀνθρώπους του, διὰ νὰ ἐξετάσουν, μήπως ἔχουν ταφῆ εἰς τὸ Νεκροταφεῖο Χανίων, ἀλλὰ δὲν ἐφάνησαν ἵχνη, ὥστε τοὺς ἔθαψαν ἄλλοῦ.

8. ΟΠΟΙΟΣ Ο ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΝΥΝ ΕΝ ΚΡΗΤΗΙ

Εἶναι γνωστὸν, διτι ἡ Ἡπειρωτικὴ Ἑλλὰς ἀπληθευρώθη ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1944, ἐν ᾧ ἡ Κρήτη δυστυχῶς ἐξηκολούθησε νὰ παραμένῃ ὑπὸ τοὺς γερμανοὺς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐνταῦθα οὗτοι ἤρχισαν συμπτυσσόμενοι πρὸς τὰ Χανιά, μικρὸν κατὰ μικρὸν περιορίσθη ἡ κατεχομένη ὑπ' αὐτῶν περιοχὴ εἰς ἓνα μέρος τοῦ Νομοῦ Χανίων, ἕως ὅτου κατὰ Μάιον 1945 ἐξεκενώθη καὶ αὐτό, καὶ οὕτως ἀπληθευρώθη καὶ ἡ Κρήτη τελειῶς ἀπὸ τὴν ἐχθρικὴν κατοχὴν. Ἐν τῷ μεταξύ ὁμοίως ἐξηκολούθει ὑφισταμένη ἡ Γενικὴ Διοίκησις Κατεχομένης Περιοχῆς Κρήτης, ἐξηκολούθουν ὑφιστάμενοι εἰς τὴν ὑπαιθρον αἱ πολιτικαὶ ὀργανώσεις, δρῶσαι καὶ αὐταί, ἐξηκολούθει ὑφισταμένη ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις Κρήτης, καὶ ἐπὶ πλέον ἰδρύθησαν καὶ δύο ἔδραι Κυβερνητικῶν Ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, μίᾳ εἰς τὸ Ἡράκλειον μὲ Ἀντιπρόσωπον τὸν Ἐμμ. Παπαδογιάννην καὶ μίᾳ εἰς τὸ Ρέθυμνον, μὲ Ἀντιπρόσωπον τὸν Μανουῖσον Βολουδάκη, αἵτινες κατόπιν συνεχωνεύθησαν εἰς μίαν, τὴν τῆς Ρεθύμνης, τοῦ Κυβερνητικοῦ τῆς Ἀντιπροσώπου, ὀνομασθέντος τότε Ὑπουργοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης. Τὸ ἀξίωμα δὲ αὐτὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Κρήτης, τὸ διετήρησε καὶ βραδύτερον, μετὰ τὴν πλήρη ἀπελευθέρωσιν τῆς Νήσου, ὁ Μαν. Βολουδάκης, μὲ ἔδραν τὰ Χανιά. Εἰς τὴν Γεν. Διοίκησιν, τὴν ἐν Ρεθύμνῃ, ἐτοποθετήθησαν, μετὰ τὴν σύμπτυξιν τῶν γερμανῶν εἰς Χανιά νεοὶ ὑπάλληλοι ἀπὸ τὰ διάφορα ὑπουργεῖα τῶν Ἀθηνῶν, εἰς δὲ τὴν ἐν Χανίοις Γεν. Διοίκησιν, ἣτις καὶ ὀνομάζεται τῆς Κατεχομένης Περιοχῆς, ἐξηκολούθουν νὰ ὑπηρετοῦν οἱ παλαιοὶ ὑπάλληλοι τῆς τότε Γενικῆς

Διοικήσεως. Εἰς τὰ διοικητικὰ αὐτὰ ζητήματα ἦτο κάποια σύγχυσις ἀρμοδιοτήτων, ἀλλὰ ἡ καλὴ θέλησις καὶ ὁ πατριωτισμὸς καὶ τῶν δύο Γενικῶν Διοικητῶν ἐξωμάλυνε πάντοτε κάθε παρουσιαζομένην δυσκο-
 λειαν. Ἄλλως τε τὰ πράγματα ἦσαν προσωρινὰ καὶ ἐπιστεύετο, ὅτι καὶ ἀπὸ τὰ Χανιά ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν γερμανῶν θὰ ἦτο μίαν προσεχῆς. Τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Κατεχομένης Περι-
 οχῆς Σταυρὸν Κελαϊδῆν, ἀνακληθέντα εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Δικαιο-
 σύνην, εἰς ἣν ἀνῆκεν ὡς ἔφεδρος δικαστικός, κατόπιν διαταγῆς τοῦ ἑλληνοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης, ἀντικατέστησε ἀπὸ τῆς 12-
 11-45 ὁ Στέφανος Δ. Μυλωνάκης, γυμνασιάρχης, διορισθεὶς ὡς τοιοῦ-
 τος, ἀπὸ τὸν Κυβερνητικὸν Ἀντιπρόσωπον Ρεθύμνης, ἔχοντα τὴν
 πρὸς τοῦτο ἐξουσιοδότησιν, κατόπιν προτάσεως τοῦ Ἐπισκόπου
 Ὑπουργοῦ - Γεν. Διοικητοῦ Κατεχομένης Περιοχῆς Κρήτης.

**9. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΜΕ
 ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ.**

Πρώτιστον μέλημα τοῦ Ἐπισκόπου ἦτο νὰ συναντᾶται πάν-
 τοτε μὲ τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς Ἀρχάς, νὰ συνεργάζεται μετ' αὐτῶν
 καὶ νὰ ἐπιλύῃ τὰ διάφορα ζητήματα τῆς περιφερείας του ἐν πνεύματι
 ἀδελφικῆς πραγματικῆς συμποίας καὶ ὁμοιοίας. Συνήθως τὰς διοικη-
 τικὰς ἐνεργείας καὶ ἀποφάσεις τῶν τοιούτων μὴ ὁμαλῶν περιστάσεων
 διακρίνει κάποια νευρικότης, καὶ ὁμως τὸ τοιοῦτο ἔλειπε πάντοτε,
 ὡσὰκις συνειργάζετο ὁ Ἐπίσκοπος μὲ τὰς ὡς ἄνω ἄλλας Ἀρχάς. Ἡ
 πείρα καὶ ἡ σταθερότης εἰς τὰς σκέψεις καὶ ἀποφάσεις του κατηύ-
 θυναν κάθε συζήτησιν ἀμέσως εἰς τὴν ἐπιβαλλομένην λύσιν, τὴν
 καὶ συμφέρουσιν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς. Ἄλλως τε τὸ σχῆμα καὶ τὸ
 κῦρὸς του ἦσαν σεβαστὰ πανταχόθεν. Ἄς προστεθῆ καὶ ἡ καλὴ θέ-
 λησις καὶ ὁ ἀνάλογος πατριωτισμὸς καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης πλευρᾶς, καὶ θὰ
 δικαιολογηθῆ πλήρως ἡ ὁμοφωνία καὶ ἡ πλήρης κατανόησις τῶν
 προϋσταμένων τῶν δύο τούτων Γενικῶν Διοικήσεων ἐν παντὶ καὶ πάν-
 τοτε, ὡς καὶ ἡ συνεργασία των καὶ μὲ ὅλας τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς
 Ἀρχάς. Ὅλα αὐτὰ διαπιστοῦνται καὶ ἐκ τῶν παρατιθεμένων ἐπι-
 στολῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνηλλάγησαν μεταξὺ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ στρα-
 τιωτικοῦ διοικητοῦ στρατηγοῦ Παπαδάκη.

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
 ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Χανιά τῆ 1 Ἰανουαρίου 1945.

Στρατηγέ μου,

Καλὸν καὶ εὐτυχισμένον τὸ ἔτος 1945 καὶ μὲ τὴν εἰς ὅλον τὸν
 κόσμον ποθητὴν εἰρήνην !

Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ διάφορα ζητήμα-

τα, ἵνα μὴ συμβαίνουν παρεξηγήσεις μετὰ τὰς ἐνταῦθα γερμανικὰς ἀρχάς. Θὰ ἤρχομην ὁ ἴδιος, ἀλλὰ δὲν μοῦ εἶναι εὐκόλον, συνεπεῖα τῶν ἐορτῶν. Διὰ τοῦτο ἀποστέλλω τὸν ἐπιφέροντα τὴν παροῦσαν μετὰ τὴν παράκλησιν, ὅπως τηλεφωνήσητε εἰς τὸν ἐν Ρεθύμνῃ ἀντιπρόσωπον τῆς Κυβερνήσεως Μαν. Βολουδάκη, ἵνα οὗτος ὁρίσῃ ἡμέραν καὶ ὥραν, καθ' ἣν θὰ δυνηθῇ νὰ εὗρισκεται εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Ρεθύμνης, ἵνα ἔλθω καὶ ἐγὼ καὶ συσσκεφθῶμεν.

Ἄναμένω ἀπάντησιν μετὰ τὸν ἴδιον ἐπιφέροντα.

Μετὰ θερμῶν εὐχῶν

Ἐπίσκοπος Κ. Α. ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Θεοφιλέστατε,

Εὐχαριστῶ δι' εὐχάς Σας.

Εὐχομαι ἐπίσης, ὅπως τὸ νέον ἔτος 1945 ἀποβῇ σωτήριον διὰ τὸ χεμαζόμενον ἀπὸ τὸν σάλον τοῦ ἐμφυλίου πολέμου δύσμοιρον ἔθνος μας.

Μετὰ τὸν Μαν. Βολουδάκη συνονοήθη τηλεφωνικῶς καὶ καθώρισεν οὗτος ὡς ἡμέραν κοινῆς συναντήσεως τὴν ἐρχομένην Τετάρτην, 10ην τρέχοντος.

Σημειωθῆτω, ὅτι σήμερον εἶναι ἀδύνατος ἡ συγκοινωνία δι' αὐτοκινήτου, λόγῳ τῶν συνεχῶν βροχῶν, καταστάτων τῶν ποταμῶν ἀδιαβάτων.

Μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης

Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Χανιά τῆ 17(12)1944

Πρὸς τὸν Στρατιωτικὸν Διοικητὴν Κρήτης

Στρατηγὸν Ν. Παπαδάκη

Ἐλαβον, Στρατηγέ μου, τὸ ἀπὸ 14.12.44 προσωπικὸν γράμμα σας, καὶ ἔρχομαι ἤδη. Ὅταν θὰ ἔχω συγκεκριμένον τι, θὰ σὰς εἰδοποιήσω.

Μετὰ θερμῶν εὐχῶν

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

10. ΤΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ—ΓΕΝ. ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΒΕΛΤΙΩΣΙΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ λόγῳ τῶν λεγομένων Δεκεμβριανῶν γεγονότων, οὐδεμία χρηματαποστο-

λή ἤλθεν μέχρι τῶν ἀρχῶν Ἰανουαρίου 1945 εἰς Χανιά. Οἱ μισθωτοὶ διατελοῦν εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν, τὸ δὲ ἔλαιον τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευε τότε ὡς ἀνταλλακτικὸν μέσον, ἀντὶ νομίσματος, ἦτο δυσεύρετον διὰ τοὺς πλείστους. Ὁ πληθυσμὸς γενικῶς ὑπέφερε καὶ παντοῦ ἐπεκράτει μία ἀποκαρδίωσις ἀπὸ τὴν δυστυχίαν. Δι' ὃ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος-Ἐργασιάρχης ἀπέστειλε τὸ κάτωθι ἔγγραφον πρὸς τὸν τότε Ἐργασιάρχη-Ἐργασιάρχον τῶν Οἰκονομικῶν, εἰς Ἀθήνας, ἐκθέτων τὴν κατάστασιν καὶ ἐπικαλούμενος τὴν κυβερνητικὴν ἀρωγὴν διὰ τὸν δεινοπαθοῦντα πληθυσμὸν τῆς μόνης ἐν Ἑλλάδι κατεχομένης ἔτι περιοχῆς, τῶν Χανίων:

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Χανιά 6.1.1945

Ἀριθ. Πρωτ. 65

Προσωπικὸν

*Ἐξοχώτατον Ἐργασιάρχη Οἰκονομικῶν κ. Σίδερην
Ἀθήνας*

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν Ὑμῖν, ὅτι ἐν τῷ Νομῷ Χανίων οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἀξιωματικοὶ καὶ συνταξιούχοι, ἀπὸ 5 μηνῶν δὲν ἔχουσι λάβει μισθοὺς καὶ συντάξεις. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ περιγράψωμεν τὸ δράμα ἐνὸς ἐκάστου τῶν οἰκογενειάρχων τούτων, οἵτινες, ἐν συνεχείᾳ τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς, εὐρέθησαν τέλος καὶ πρὸ τῆς παντελοῦς κρατικῆς ἐγκαταλείψεως, ἂν καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος, πρὸς τιμὴν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, νὰ μνημονεύσω, ὅτι ἐν τῇ ὀλότητί των σχεδόν, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐγκατέλειψαν τὴν ὑπηρεσίαν των καὶ ἢ συνέχουσα αὐτοὺς ἀνωτέρα ἀντίληψις τοῦ καθήκοντος εἶναι ἐκεῖνη, ἣτις ἐνεφάνιζε καὶ ἐμφανίζει ἐνταῦθα τὴν ὑπαρξίν τοῦ Κράτους εἰς τὰς δυσχερεστάτας στιγμὰς, ἃς διανύει ἡ πατρίς μας.

Ἦδη, ὅτε μὲ ἀνεκλάλητον χαράν, πληροφοροῦμεθα τὴν κατάπαυσιν τῶν δεινῶν τῆς πρωτεύουσας, ἣτις καθ' ὄλον τοῦτο τὸ διάστημα συνεῖχε τὰς σκέψεις ὄλων μας, καὶ ἣς τὰς συμφορὰς μὲ καρδίαν αἰμάσσουσαν ἐκ πόνου παρηκολουθήσαμεν, ἐρχόμεθα νὰ παρακαλέσωμεν Ὑμᾶς, ὅπως ἐνθυμηθῆτε τὰς δυστυχούσας τάξεις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ συνταξιούχων τοῦ Νομοῦ Χανίων καὶ ἀποστείλητε, ἄνευ οὐδεμιᾶς χρονοτριβῆς, ἐπαρκῆ χρηματαποστολὴν διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ὀφειλομένων αὐτοῖς μισθῶν καὶ συντάξεων. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται πρὸς τὸ παρὸν τὸ ποσὸν τῶν ἑκατῶν ἑκατόμμυριων (100.000.000) δραχμῶν.

Ἡ ἀποστολὴ χρημάτων θὰ εἶχε καὶ γενικώτερον καλὸν διὰ τὸν πληθυσμὸν τοῦ Νομοῦ. Ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου ἔχει παύσει νὰ κυκλοφορῇ νόμισμα ἐν τῇ περιφερείᾳ ἡμῶν, ἢ δὲ προμήθεια τῶν ὑπαρχόντων ὀλίγων εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης γίνεται δι' ἔλαιου καὶ σιγαρέττων, (ὧν βεβαίως στεροῦνται οἱ ὑπάλληλοι), ἅτινα ὑπολογίζονται ὑπὸ τῶν πωλητῶν αὐθαίρετως καὶ ἀναλόγως τῆς σπάνιως, τόσον αὐτῶν, ὅσον καὶ τῶν πρὸς πώλησιν εἰδῶν. Ἐκτὸς ὁμῶς τοῦ ἀναχρονιστικοῦ θεάματος

τῶν κατοίκων καθ' ἐκάστην πρωΐαν εἰς τὴν ἀγοράν, μὲ τὰ δοχεῖα ἐλαίου εἰς χεῖρας, πρὸς προμήθειαν δι' αὐτοῦ εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, ἐπέρχεται καὶ γενικωτέρα ζημία εἰς τὸν τόπον διὰ τῆς ἀσφαλοῦς ἀχρηστεύσεως μεγάλης ποσότητος ἐλαίου, ὅπερ τελικῶς μόνον διὰ τὰ σαπωνοποιεῖα θὰ εἶναι κατάλληλον.

Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς κατοχῆς δὲν συνηγορεῖ λόγος τις μὴ κυκλοφορίας νομίσματος, διότι αἱ ἀρχαὶ Κατοχῆς κατέχουσιν εἰς μεγάλας ποσότητας τὸ σήμερον ἐν κυκλοφορίᾳ νόμισμα—ἐλαιον—, ἔξ οὗ συσσωρεύουσιν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, διὰ πωλήσεως εἰδῶν, ὅλον ἐν καὶ περισσότερον. Τοῦναντίον ἡ κυκλοφορία τοῦ νέου νομίσματος ἐν Χανίοις θὰ εἶχεν ὡς εὐεργετικὸν ἀποτέλεσμα, νὰ ἐμφανίσῃ καὶ προσελκύσῃ πρὸς ἀνταλλαγὴν καὶ κατανάλωσιν τὸν χρυσὸν, ὃν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, κατέχουσιν οἱ γερμανοὶ καὶ δὲν δύνανται ἤδη νὰ ρευστοποιήσουν τοῦτον, ἔλλειψει χαρτονομίσματος. Ἐπίσης ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Κατοχῆς εἰμεθα εἰς θέσιν νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι οὐδεμίαν πρόκειται νὰ ἔχωσιν ἀνάμειξιν αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ εἰς τὰ τῆς διαθέσεως τοῦ χρήματος τούτου.

Ἐξαιτούμεθα ὅθεν καὶ πάλιν τὴν Ὑμετέραν ἀντίληψιν καὶ ἐπικαλούμεθα αὐτὰ ταῦτα τὰ φιλανθρωπικὰ σας αἰσθήματα, ἵνα μὴ καθυστερήσῃ οὔτε μίαν ἡμέραν ἢ ἀποστολὴ χρημάτων εἰς τοὺς ὑπαλλήλους καὶ συνταξιούχους Χανίων, καὶ τεθῇ οὕτω τέρμα εἰς τὸ δρᾶμά των. Ἡ τυχὸν περαιτέρω καθυστέρησις θὰ ἐπιφέρῃ ἀσφαλῆ τὴν διάλυσιν τῶν Δημ. Ὑπηρεσιῶν, μὲ λίαν δυσάρεστα ἀποτελέσματα, διὰ τὸ Κράτος καὶ τὸν πληθυσμὸν.

Τέλος ἀναφέρομεν, ὅτι Ἐπιτροπὴ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων παρουσιασθεῖσα σήμερον ἡμῖν, ἐκ μέρους ὧν αὐτῶν, ἀνέφερεν ἀνατριχιαστικὰς λεπτομερείας τῆς καταστάσεως, εἰς ἣν περιῆλθον αὐτοὶ καὶ αἱ οἰκογένειαι των, καὶ ὑπέβαλε προσέτι εὐπειθῶς, ἀλλ' ἐντόνως, τὸ παράπονόν των διὰ τὴν τόσον ἄστοργον καὶ ἄνευ προηγουμένου ἐγκατάλειψίν των ἀπὸ τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖον μὲ τόσην πίστιν καὶ θερμὴν ὑπηρετήσαν καθ' ὅλας τὰς κρίσιμους στιγμὰς, ἐν μέσῳ παντὸς εἰδους κινδύνων καὶ στερήσεων. Ὁμολογοῦμεν, ἔτι εὐρέθημεν εἰς δύσκολον θέσιν νὰ δικαιολογήσωμεν αὐτὴν τὴν ἐγκατάλειψίν των καὶ ἐξεφράσαμεν μόνον τὴν πεποίθησίν μας, ὅτι διαφωτιζόμενον ἤδη τὸ Κέντρον περὶ τῆς πραγματικῆς θέσεως τοῦ ζητήματος, θὰ σπεύσῃ νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν παράλειψίν του, καὶ αὐτόχρημα νὰ σώσῃ ἐκ βεβαίου θανάτου τόσας οἰκογενεῖας πιστῶν του ὀργάνων.

Ὁ Ὑπουργὸς Γ. Δ. Κρήτης

† Ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ἐκ παραλλήλου ἐνήργει πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ὁ Μαν. Βολουδάκης, ὅστις καὶ ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τὴν κάτωθι ἐπιστολὴν πρὸς διαφώτισιν τῶν ὑπαλλήλων :

Ρέθυμνον 21.1.45

Θεοφιλέστατε,

Παρηκολουθήσατε προσωπικῶς ὅλας τὰς ἐνεργείας μου, σχετικῶς μετὰ τὴν ἀποστολὴν χρημάτων εἰς τὴν κατεχομένην περιοχὴν διὰ τοὺς ὑπαλλήλους, συνταξιούχους καὶ λοιπούς, καὶ σὰς παρακαλῶ, ὅπως πληροφορήσητε πάντας αὐτοὺς περὶ τῶν ἐνεργειῶν μου τούτων. Δέον δὲ νὰ τοὺς παροτρύνετε, ὅπως ἔχωσιν ὀλίγων ἀκόμη ἡμερῶν ὑπομονήν, καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ τακτοποιηθῇ ἡ ὑπόθεσις. Ἐὰν ἐν τῷ ἑβδομάδος δὲν ἔχω εὐνοϊκὴν λύσιν, θὰ ἀναγκασθῶ νὰ μεταβῶ εἰς Ἀθήνας.

Πάντως θὰ φροντίσω, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ, νὰ εὑρῶ τρόπον, καὶ ἴσως εὑρῶ λύσιν προσωρινὴν ὑπ' εὐθύνην μου, ὅπως διαθέσω μερικὰ χρήματα.

Τὰ τρόφιμα θὰ διανεμηθῶσιν εἰς τοὺς κατοίκους Χανίων, καὶ Ἐπαρχίας Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, πλὴν τῶν Κουρνοπατημάτων. Τοὺς χαιρετισμούς μου εἰς ὅλους.

M. Γ. ΒΟΛΟΥΔΑΚΗΣ

II. ΚΑΙ ΑΛΛΑΙ ΜΕΣΟΛΑΒΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Τὸ χωρίον Φουρνὲ εἶχε τελείως καταστραφῆ ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς, οἱ δὲ ἐπιζῶντες κάτοικοί του ὑποφέρουν τώρα τὰ πάνδεινα, διότι καὶ αὐτὸ τὸ μόνον τῶν εἰσόδημα, τὰ πορτοκάλια τὰ εἶχαν ἐπιτάξει, κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος οὗτοι, ἢ τὰ διήρπαζον οἱ ἐκεῖ Ἴταλοι. Διὰ τοῦ ἀκολούθου παρεκλήθη ὁ Ἐπίσκοπος Ὑπουργὸς νὰ ἐπέμβῃ, ὅπερ καὶ ἐπραξε, μετ' εὐνοϊκοῦ ἀποτελέσματος.

Ἐν Φουρνὲ τῇ 3ῃ Ἰανουαρίου 1945

Θεοφιλέστατε κ. Ὑπουργὲ Γενικὲ Διοικητά,

Με μεγάλην μας χαρὰν Σὰς ὑποδεχόμεθα εἰς τὰ βασανισμένα καὶ μαυροφορεμένα, ἀπὸ παλαιὰς ἐκτελέσεις, χωριά μας.

Σὰς δεχόμεθα εὐχαρίστως, γιὰ νὰ ἀποδείξωμεν καὶ εἰς τὴν ὑμετέραν Θεοφιλίαν, καὶ εἰς τὰ γερμανικὰ στρατεύματα κατοχῆς τὴν καλὴν μας θέλησιν καὶ νομιμοφροσύνην, νὰ παραδώσωμεν τὴν ποσότητα πορτοκαλίων, πού μᾶς ζητοῦν καὶ εἰς τὴν τιμὴν, τὴν ὁποίαν οἱ ἴδιοι γερμανοὶ θὰ καθορίζουν κάθε μῆνα, ὅπως καὶ τὰ περασμένα ἔτη.

Παρακαλοῦμεν μόνον, ὅπως μᾶς χορηγήσουν αἱ γερμανικαὶ Ἀρχαὶ ἀνάλογον ποσότητα βενζίνης εἰς λογικὴν τιμὴν διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἐξαχθησομένων ὑπολοίπων πορτοκαλίων μας εἰς Ρέθυμνον — Ἡράκλειον κ.λ.π. Δι' ὃ παρακαλοῦμεν καὶ τὴν Θεοφιλίαν Σας, ὅπως

ἐνεργήσητε σχετικῶς πρὸς τοῦτο. Ἐπίσης παρακαλοῦμεν τὰς γερμανικὰς ἀρχάς, ὅπως ἀυξήσουν τὰς εἰσαγομένας ποσότητες τροφίμων διὰ τὴν ἐπάρκειαν τῶν μελῶν τῶν οἰκογενειῶν μας, δεδομένου, ὅτι αἱ σήμερον εἰσαγόμεναί τοιαῦται εἶναι ἀνεπαρκεῖς. Παρακαλοῦμεν ὡσαύτως, ὅπως τὰ, πρὸς συσσίτια τῶν ἐν Φουρνὲ εὐρισκομένων ἰταλῶν καὶ γερμανῶν στρατιωτῶν, ἀπαιτούμενα πορτοκάλια παραλαμβάνονται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς συγκεντρώσεως τούτων (παράγκα Φουρνέ).

Ὁ Πρόεδρος
Ἄριστ. Πασσαριβάκης

Ὁ Ἐφημέριος
Χαρ. Μαυρογένης

Ἡ Ἐπιτροπὴ

Γεώργ. Φραγκονικολάκης, Παναγ. Χατζηδάκης, Γεώργ. Σπανουδάκης, Ἰωάν. Γιαννακάκης, Νικόλ. Δημητρουλάκης, Νικόλ. Γιαννακάκης, Δημ. Παπαδοκωνσταντάκης, Κωνστ. Κατομιχελάκης, Ἰάκ. Σπανουδάκης, Νικ. Βουράκης, Νικ. Φραγκομιχελάκης, Ἀναστ. Τσιραντωνάκης καὶ Ν. Ἰωάν. Φραγκάκης.

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Ἐν Φουρνὲ τῇ 3ῃ Ἰανουαρίου 1944

Ὁ Πρόεδρος Φουρνὲ
Ἄριστ. Πασσαριβάκης

Εἶναι δὲ ἀπειράριθμοι αἱ περιπτώσεις μεσολαβήσεων καὶ ἐνεργειῶν τοῦ Ἐπισκόπου διὰ γερμανοκρατούμενους πολίτας, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς ἀκολούθου ὑποθέσεως :

Πολεμάρχι τῇ 3.1.45

Ἀριθμ. Πρωτ. Δ. Υ.

Πρὸς τὸν κ. Γεν. Δ)τὴν, Θεοφ. Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου κ. Ἀγαθάγγελον

Χανιά

Τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Κοινότης Πολεμαρχίου, τῆς ὁποίας προΐσταμαι, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς παραμονῆς τῶν γερμ. στρατευμάτων ἐν Κρήτῃ, οὐδεμίαν ἀφορμὴν ἔδωκεν εἰς αὐτά, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐπέδειξε στάσιν παραδειγματικὴν, μού δίδει τὸ δικαίωμα νὰ σᾶς παρακαλέσω διὰ τὴν κάτωθι ὑπόθεσιν.

Πρὸ 15ῆμέρου συνελήφθη ὁ Ἐμμανουὴλ Ἰω. Κουβαριτάκης ἐτῶν 42, παρὰ τῶν γερμανικῶν Ἀρχῶν ὀδηγηθεὶς εἰς τὰς Φυλακὰς Ἀγυῖας διὰ λόγους ἀγνώστους εἰς ἐμὲ καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Ἐπειδὴ δὲ μέχρι σήμερον ὁ εἰρημένος Ἐμμανουὴλ Κουβαριτάκης οὐδέποτε ἔχει κατηγορηθῆ ἀπὸ ἑλληνικὰ ἢ γερμανικὰ δικαστήρια διὰ πρᾶξιν τινὰ ἀξιόποινον, εἶναι δὲ πάντοτε νομιμόφρων καὶ ἐργατικός,

ἀσχολούμενος μόνον εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἐργασίας καὶ μὴ ἀναμειγνυ-
μένος, οὔτε εἰς πολιτικὰς, οὔτε εἰς στρατιωτικὰς ὑποθέσεις, διὰ ταῦ-
τα, παρακαλῶ Ὑμᾶς, εὐσεβάστως, ὅπως καταβάλετε κάθε δυνατὴν
προσπάθειαν καὶ ἀσκήσητε ὅλην σας τὴν ἐπιρροὴν πρὸς ἀποφυλάκιν
σιν τοῦ πτωχοῦ καὶ φιλησύχου αὐτοῦ οἰκογενειάρχου.

Μεθ' ὑπολήψεως

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος
(Τ.Σ.) Ἐ. Σταματάκης»

Οἱ γερμανοὶ κάμνοντες προπαγάνδαν κατὰ τῶν ἀγγλων διέδι-
δον, ὅτι οὗτοι ἐμποδίζουν τὸν ἀπόπλουν ἐκ Πειραιῶς πλοίων μὲ τρό-
φιμα διὰ τὴν γερμανοκρατουμένην Κρήτην. Ὁ Ἐπίσκοπος—Ἵπουργ-
γὸς ἀμφιβάλλον διὰ τοῦτο, ἔστειλε σχετικὸν ἔγγραφο πρὸς τὰς ἀρ-
μοδίας ἀγγλικὰς, Ἀρχὰς παρὰ τῶν ὁποίων καὶ ἔλαβε τὴν κάτωθι ἀ-
πάντησιν.

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἐρωτήματός σας, ἐὰν τὸ βρεττανικὸν
ναυτικὸν ἐμποδίσῃ τὸν ἀπόπλουν πλοίων μὲ τρόφιμα ἐκ Πειραιῶς διὰ
τὴν γερμανοκρατουμένην Κρήτην, κατόπιν σχετικῶν ἐρευνῶν, λαμ-
βάνω τὴν τιμὴν νὰ πληροφορήσω τὴν Ὑμετ. Ἐξοχότητα, ὅτι, καθ'
ἣν ἐποχὴν ἡ παροῦσα ἐπανάστασις ἐξεροράγη εἰς Ἀθήνας, ἐφορτώνε-
το ἀτμόπλοιο διὰ Χανιά μὲ τρόφιμα διὰ δύο μῆνας. Ἡ ἐργασία
αὕτη ἐσταμάτησε πρῶτον, λόγῳ τοῦ ἀδυνάτου ἐξευρέσεως ἐργατικῶν
χειρῶν, ἔνεκεν τῆς γενικῆς ἀπεργίας, καὶ δεῦτερον ἔνεκεν τῆς δυσ-
κόλου στρατιωτικῆς καταστάσεως. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ κατανοή-
σητε, ὅτι δὲν ὑπάρχει κακὴ θέλησις ἐκ μέρους τοῦ βρεττανικοῦ ναυτι-
κοῦ, καὶ ὅτι θὰ δύνασθε νὰ ἀρνήσθε, ἐὰν ἑκ νέου λεχθῇ τοιοῦτό τι.

(Ὑπ.) ΣΜΙΘ. ΞΙΟΥΣ

ΜΑΓΙΟΡ Σ.Ο. to M. g.of.g.

Ἀντίγραφον τοῦ ἐγγράφου τούτου ἀπεστάλη καὶ εἰς τὸν Σβέν-
σον, ἀντιπρόσωπον ἐνταῦθα τοῦ Διεθνοῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

12. ΑΛΛΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΔΙΑ ΓΕΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Εἶπομεν καὶ ἀλλαχοῦ, ὅτι οἱ γερμανοὶ ἔκαμνον παρακράτη-
μα εἰς κάθε εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν ἐμπορευμάτων. Ἐξ αἰτίας τού-
του ὁ Ἐπίσκοπος—Ἵπουργὸς ἀποστέλλει πρὸς τὴν Κρατὶς Κομμαν-
ταντοῦρ τὸ ἐξῆς ἔγγραφο, προκειμένου περὶ σπόρου γεωμήλων.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΓΕΝ. Δ)ΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ, Δ)ΣΙΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Χανιά τῆ 9 Ἰανουαρίου 1945

*Αριθ. Πρωτ. 13001

Πρὸς τὴν Κραίῃ Κομμανταντοῦ

Ἐνταῦθα

"Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν ὑμῖν, ὅτι προπολεμικῶς οἱ γεωργοὶ τοῦ Ν. Χανίων ἐπρομηθεύοντο τὸν σπόρον γεωμήλων ἐκ τοῦ Ὀροπεδίου Λασηθίου, τὸν ὁποῖον καὶ ἐφύτευον κατὰ τοὺς μῆνας Φ)ριον—Ἀπρίλιον, ἐκάστου ἔτους.

"Ἦδη ὑπέβαλον πρὸς ἡμᾶς αἰτήσεις διάφοροι ἔμποροι Χανίων, οἵτινες προτίθενται νὰ μεταφέρουν ἐξ Ἡρακλείου—Λασηθίου σπόρον γεωμήλων, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἐξασφαλισθῆ εἰς αὐτοὺς παρ' ὑμῶν ἢ ἐλευθέρᾳ διάθεσίς του, ἄνευ παρακρατήματος ἢ ἐτέρας τινὸς φορολογίας, τόσον διὰ τὴν ἐκ ξηρᾶς, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐκ θαλάσσης μεταφορὰν του.

"Ὅθεν παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ὅπως γνωρίσητε ἡμῖν, ἐὰν ἐγκρίνητε τὰς ἐν λόγῳ μεταφορὰς σπόρου τῶν γεωμήλων ἐκ τῆς μὴ κατεχομένης Κρήτης, ἄνευ φορολογίας ἢ παρακρατήματός τινος παρ' ὑμῶν, δεδομένου ὅτι ἡ παραγωγή γεωμήλων θέλει εἶναι ἐποφελῆς, τόσον διὰ τὸν ἐλληνικὸν πληθυσμόν, ὅσον καὶ διὰ τὰ γερμανικὰ στρατεύματα, διὰ τῆς ἐλευθέρως πωλήσεως ταύτης.

Μετὰ τιμῆς

Ὁ Γεν. Δ)τῆς Κρήτης

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Κατὰ τὴν παρὰ πόδας ἀλληλογραφίαν ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπιφυ-
γὸς παραλαμβάνει φαρμακευτικὰ εἶδη καὶ τρόφιμα ἐξ Ἡρακλείου
καὶ διανέμει αὐτὰ.

ἹΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἡράκλειον τῆ 16)1)1945

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Κύριον Ἀγαθάγγελον

Εἰς Χανιά

Θεοφιλέστατε,

Προαγόμεθα νὰ γνωρίσωμεν τῇ Ὑμετέρᾳ Θεοφιλίᾳ, ὅτι ἡ Κρητικὴ Ἀδελφότης Ἀλεξανδρείας, κατόπιν καὶ ἐνεργειῶν τοῦ Ἀρχηγοῦ Ἀνταρτικῶν Ὁμάδων Ἐμμανουὴλ Μπαντουβᾶ, ἐνήργησεν ἔρανον καὶ ἀπέστειλεν ἡμῖν ποσότητα ὀρυζῆς, ἱματισμοῦ καὶ φαρμάκων, ὧν μέρος διετεθή καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν Ὑμῶν.

Ἡ ἐπιθυμία τῶν ὁμογενῶν τῆς Ἀλεξανδρείας διαθετῶν εἶναι νὰ διανεμηθῶσι ταῦτα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἐνισχυθῶσιν αἱ οἰ-

κογένειαι τῶν θυμάτων πολέμου καὶ κατοχῆς, τῶν κατοίκων τῶν κατεστραμμένων χωρίων, τῶν προσφύγων Κρήτης καὶ γενικῶς τῶν χειμαζομένων, ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων, κοινωνικῶν τάξεων.

Δύναται συνεπῶς ἡ Ὑμετέρα Θεοφιλία νὰ διαχειρισθῆ τ' ἀνωτέρω εἶδη καὶ κατανείμῃ ταῦτα εἰς τοὺς, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν διαθετῶν, δικαιούχους.

Δι' ἐτέρου ἐγγράφου θέλομεν γνωρίσει τῇ Ὑμετέρᾳ Θεοφιλίᾳ, ποία ἀκριβῶς ποσότης τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν Ὑμῶν ἐξ ἐκάστου εἶδους.

Μετὰ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ

Ὁ Πρωτοσύγκελος

Τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης

† Ἀρχιμ. ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΨΑΛΛΙΔΑΚΗΣ

Εἰς τὸ ἐγγραφον τοῦτο ἐδόθη ἡ ἐξῆς ἀπάντησις :

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἀριθ. Πρωτ. 80

Χανιά τῇ 1)2)1945

Πρὸς τὸν Πρωτοσύγκελον Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης,

Πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην Εὐγ. Ψαλλιδάκη

Ἡράκλειον

Σᾶς ἐσωκλείω ἐφημερίδα μὲ εὐχαριστήριον πρὸς τὴν Κρητικὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἀδελφότητα.

Διὰ τὰ φάρμακα ἐμείναμεν σύμφωνοι μὲ τοὺς Ἀντιπροσώπους τοῦ Δ.Ε.Σ., ὅπως τὸ μουρουνέλαιον, 3 βαρέλια, βιταμινέλαιον 65 μπιτόνια, κινίνη 4)156 κιβωτίων καὶ ψωραλοιφή 2 δοχεῖα διανεμηθῶσι διὰ τῶν ἐν ὑπαίθρῳ ὑποεπιτροπῶν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Νὰ στέλλωσι δὲ οἱ ἱατροὶ τῆς ὑπαίθρου ὅλου τοῦ Νομοῦ συνταγὰς εἰς τὸ φαρμακεῖον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἐν Χανίοις, ὅπως παραλαμβάνωσι καὶ ἄλλα φάρμακα, διότι ὁ Ἐρ. Σταυρὸς ἔφερε μεγάλας ποσότητας ἐκ τῶν ἀνω εἰδῶν. Βαμβάκι, ἡ μία μπάλλα μένει εἰς τὸν Ἐρ. Σταυρὸν, νὰ διανεμηθῆ ὡς ἀνω, ἡ δὲ ἐτέρα, ἐξ ἡμισείας εἰς τὸ Ὑγειονομικὸν Κέντρον καὶ τὸ Δημοτικὸν Νοσοκομεῖον.

Ἀπὸ τὰ τροφίμα δυστυχῶς δὲν ἔλαβεν ὁ πληθυσμὸς τῆς περιφερείας μου παρὰ μίαν (1) ὀκτὼν ἀλευρι ἢ σιτάρι, 30 δράμια ὄρουζαν καὶ 25 δράμια ζάχαρη, καὶ τοῦτο διότι ἀνέλαβον νὰ διανείμωσιν, ἀπ' αὐτὰ τὰ εἶδη, καὶ εἰς μέγα μέρος τῆς μὴ Κατεχομένης Περιοχῆς.

Ταῦτα καὶ παρακαλοῦμεν τὴν Ὑμετέραν Πανοσιολογιότητα, ὅπως γνωρίσῃ ἡμῖν, ποία ἀκριβῶς ποσότης τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν, ἐξ ἐκάστου εἶδους τῶν σταλέντων, σύμφωνα μὲ τὸ ἐγγραφον ὑμῶν

τῆς 16)1)45, ἵνα συνεννοηθῶμεν μετὰ τοῦ κ. Σειραδάκη, διὰ τὸν τρόπον τῆς παραλαβῆς.

Μετὰ θερμῶν εὐχῶν
 Ὁ Ὑπουργὸς-Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης
 Κατεχομένης Περιοχῆς
 † Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Σχετικῶς δὲ μὲ τὴν διάθεσιν τῶν τροφίμων-φαρμάκων τούτων διὰ τὸν πληθυσμὸν, ἐγχωρία ἐφημερὶς ἐδημοσίευσεν τὸ ἀκόλουθον συγχαρητήριον, πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ὁμογενεῖς :

«Οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Καῖρῳ καὶ λοιπῇ Αἰγύπτῳ ὁμογενεῖς ὑπῆρξαν πάντοτε ἐκ τῶν πρώτων, πού ἐβοήθησαν γενναιοδῶρως τοὺς πάσχοντας ἀδελφούς των. Οἱ μεγαλύτεροι ἐθνικοὶ εὐεργέται προέρχονται ἐκεῖθεν. Ἡ Κρητικὴ Ἀδελφότης Ἀλεξανδρείας-Αἰγύπτου κλπ., εἰς ὅλους τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας τῆς Κρήτης, ἔστειλε τρόφιμα, ρουχισμὸν, φάρμακα καὶ παντὸς εἴδους βοήθειαν διὰ τὸν πάσχοντα πληθυσμὸν τῆς πολυπλάγκτου αὐτῆς Μεγαλονήσου.

Καὶ σήμερον ἡ ἀδελφότης αὕτη, κατόπιν καταλλήλων ἐνεργειῶν Κρητὸς, σημαίνοντος προσώπου, ἐνήργησεν ἔρανον καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἡράκλειον ποσότητος ὀρυζῆς, ἱματισμοῦ, ὑποδήσεως καὶ φαρμάκων, τῶν ὁποίων μέρος διετέθη καὶ εἰς τὴν περιφέρειάν μας, ὅπως διανεμηθῶσιν εἰς τὰς οἰκογενείας θυμάτων πολέμου, κατεστραμμένων χωρίων καὶ γενικῶς χειμαζομένων, ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων, κοινωνικῶν τάξεων.

Εἶναι διὰ τοῦτο ἄξιοι συγχαρητηρίων καὶ εὐγνωμοσύνης, τοῦ πάσχοντος ἐκ στερήσεων λαοῦ, οἱ εὐγενεῖς πατριῶται καὶ συμπολιταί μας διὰ τὸ νέον τοῦτο δεῖγμα τῆς φιλαλληλίας αὐτῶν καὶ ἀλτροῦσμοῦ πρὸς τοὺς πάσχοντας ἀδελφούς τῆς ἰδιατέρας αὐτῶν Πατρίδος, τῆς Μεγαλομάρτυρος Κρήτης».

Οἱ γερμανοὶ πάντοτε ἐπεδίωκον νὰ ἀπομυζοῦν τὸν πληθυσμὸν, δι' ὃ καὶ ἐπέβαλον βαρύτερον φόρον, εἰς ἔλαιον, εἰς τοὺς ἐμπορευομένους τῆς πόλεως Χανίων, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς παρατιθεμένης αἰτήσεώς των παρακαλοῦν τὸν Ἐπίσκοπον-Ὑπουργὸν νὰ ἐνεργήσῃ σχετικῶς, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

**ΑΙΤΗΣΙΣ ΕΜΠΟΡΕΥΟΜΕΝΩΝ
 ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΧΑΝΙΩΝ**

Ἐν Χανίοις τῇ 14)2)1945

**Πρὸς τὴν Α. Ἐ. τὸν Κύριον Ὑπουργόν,
 Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης.**

Κύριε Ὑπουργέ,

Οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι ἐμπορευόμενοι τῆς πόλεως Χανίων,

λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς παρακαλέσωμεν, ὅπως εὐαρεστούμενοι ἐνεργήσητε, ὅπου δεῖ καὶ μᾶς ἐλαττωθῆ ὁ ἐπαχθῶς ἐπιβληθεὶς μηνιαῖος φόρος ἐλαίου εἰς ὅλους τοὺς ἐμπορευομένους, δεδομένου ὅτι οὗτος εἶναι τόσο ὑπερβολικὸς, ὥστε οἱ πλείστοι ἐξ ἡμῶν δὲν ἔχομεν τόσο κεφάλαιον, ὅσον μᾶς ἀναγκάζουν εἰς τὴν μηνιαίαν καταβολὴν αὐτοῦ. Πλὴν δὲ τούτου δέον νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψει καὶ τὸ δύσκολον τῆς ζωῆς τῶν οἰκογενειῶν μας, αἵτινες τὰς πλείστας ἡμέρας κοιμῶνται νήστευσι. Ὅθεν εὐελπιστοῦμεν, Κύριε Ὑπουργέ, ὅτι Ὑμεῖς, τοῦ ὁποίου βαθιὰ εἰς τὴν καρδιά εἶναι γνωστὴ ὅλη ἡ σημερινὴ ἐμπόλεμος κατάσταση, θέλετε μᾶς μετριάσει, κατόπιν ἐνεργοῦς προσπαθείας Σας, τὸν τελείως ἄσκοπον καὶ ἀμελέτητον ἐπιβληθέντα φόρον ἐλαίου.

Εὐπειθέστατοι
Οἱ αἰτοῦντες ἐμπορευόμενοι τῆς πόλεως Χανίων
(Υπογραφαί)

Τὸ ἐλεύθερον κράτος τῶν Ἀθηνῶν προέβη εἰς ἐπιστράτευσιν ὠρισμένων ἡλικιῶν καὶ ὠρισμένων προσώπων. Ἐγεννᾶτο τότε τὸ ζήτημα ἀφ' ἑαυτοῦ, οἱ τῆς κατεχομένης περιοχῆς τῶν ἡλικιῶν τούτων ἢ ἄλλως ἐπιστρατευόμενοι, τί ἔπρεπε νὰ κάμουν; Τὸ φυσικὸν βέβαια ἦτο, ὅπερ καὶ οἱ πλείστοι ἔκαμον, νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν ἐλευθέραν περιοχὴν καὶ νὰ καταταγοῦν εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ. Πλὴν οἱ γερμανοὶ προέβαινον ἀμέσως εἰς κατασχέσεις τῶν περιουσιῶν των, καὶ πολλάκις ἐβασάνιζον καὶ τοὺς ἰδικούς των, δι' ὃ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Ὑπουργὸς προέβη εἰς σχετικὰς ἐνεργείας, ὡς καὶ ἐκ τοῦ παρατιθεμένου ἐγγράφου ἐξάγεται, μὲ εὐχάριστα ἀποτελέσματα.

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Χανιά 24)3)1945

Ἄριθμ. 186

Πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς Ὀχυρᾶς θέσεως Κρήτης

Ἐνταῦθα

Κύριε Στρατηγέ,

Ὡς συνάγεται ἐκ διαφόρων ἀναφορῶν, ἡ ὑμετέρα Διοίκησις ἤρχισε προβαίνουσα εἰς ποινικὴν δίωξιν, ἥτοι εἰς κατάσχασιν τῆς κινήσεως τῆς περιουσίας ἐκείνων, οἵτινες ἀπὸ τῆς κατεχομένης περιοχῆς ἐκλήθησαν διὰ στρατιωτικὴν θητείαν εἰς τὴν μὴ κατεχομένην τοιαύτην. Ὅσοι ἐκ τῶν κληθέντων μετέβησαν φέρουν τὴν δικαιολογίαν, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἀπαγορευτικὴ διαταγὴ τῶν ἀρχῶν Κατοχῆς, ὅπως μὴ συμμορφωθῶσι μὲ τὴν διαταγὴν τῶν Ἀρχῶν τοῦ μὴ κατεχομένου τμήματος τῆς Χώρας.

Ἐπειδὴ ἡ προβαλλομένη δικαιολογία καὶ ὀρθὴ καὶ λογικὴ κρίνεται, παρακαλοῦμεν νὰ κριθῆ ἡ προᾶξις τῶν τοιούτων ἐπεικῶς,

διατάξητε δὲ τὴν ἄρσιν τῶν μέτρων, ἅτινα κατ' αὐτῶν ἔχουσι ληφθῆ.

Ὁ Ὑπουργὸς Γ. Δ. Κρήτης (Κατεχομένης Περιοχῆς)

Ἐπίσκοπος Χανίων ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Οἱ Γερμανοὶ θέλοντες νὰ ἐκβιάσουν, πρὸς ἀποπληρωμὴν των, τοὺς ὀφειλέτας των εἰς ἔλαιον τῆς ἐλευθέρου περιοχῆς, ἀπὸ πώλησιν εἰς αὐτοὺς γερμανικῶν αὐτοκινήτων, προέβησαν εἰς τὴν ἀδικοιολόγητον ἐνέργειαν νὰ κατάσχουν ἀριθμὸν τινα αὐτοκινήτων, ἀσχέτως τῆς προελεύσεώς των, ὥστε νὰ τρομοκρατηθοῦν πάντες καὶ οὕτως νὰ ἐπιτύχουν αὐτοὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκον. Ὁ Ὑπουργὸς-Ἐπίσκοπος ἐνεργεῖ σχετικῶς, ὡς δεικνύουν καὶ αἱ παρατιθέμεναι ἐπιστολαὶ τοῦ τότε Νομάρχου τῆς ἐλευθέρου περιοχῆς Ν. Σκουλά.

Ἐν Καστελλίῳ Κισάμου τῇ 12 Ἀπριλίου 1945

**Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
κ. Ἀγαθάγγελον Ξηρουχάκην
Χανιά**

Θεοφιλέστατε,

Ἡ ἐνταῦθα Διοίκησις Χωροφυλακῆς μοι ἀνέφερεν, ὅτι ἡ γερμανικὴ διοίκησις τῆς πόλεως κατέσχε χθὲς περὶ τὰ 13 αὐτοκίνητα κατεχομένης καὶ ἐλευθέρου περιοχῆς, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι 3—4 ἀγορασταὶ γερμανικῶν αὐτοκινήτων δὲν ἐξεπλήρωσαν ὑποχρεώσεις των πληρωμῆς, δόσεών των.

Δὲν φαντάζομαι οὐδεὶς ἐξ ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὰ αὐτοκίνητα κατεσχέθησαν, νὰ εἶχε γνῶσιν, οὔτε καὶ νὰ εἶχεν ἀναλάβει ὑποχρεώσεις, ὥστε νὰ εὐθύνεται διὰ τὴν μὴ ἐκπλήρωσιν τῶν ὄρων τῆς γενομένης ἀγοραπωλησίας.

Συνεπῶς δὲν εὕρισκω, οὔτε νόμιμον, μήτε δίκαιον, τὴν ἐν προκειμένῳ ἐνέργειαν τῶν γερμανῶν καὶ Σᾶς παρακαλῶ, ὅπως ἐξετάσητε καὶ μοι γνωρίσητε τὶ ἀκριβῶς συμβαίνει.

Μετὰ σεβασμοῦ

Ν. ΣΚΟΥΛΑΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΧΑΝΙΩΝ

Ἐν Καστελλίῳ τῇ 13.4.1945

**Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Ἀγαθάγγελον Ξηρουχάκην**

Εἰς Χανιά

Θεοφιλέστατε,

Εἰς τὴν χθεσινὴν μου ἐπιστολήν, ἣτις ἔφερεν, ὡς καὶ ἡ σημε-

ρινή, ιδιωτικὸν χαρακτῆρα, σὰς ἔγραφον, ὅτι διὰ τὴν ὀφειλὴν δόσεων τινῶν εἰς τοὺς γερμανοὺς 3—4 ἀγοραστῶν αὐτοκινήτων, οὗτοι, κακῶς καὶ παρανόμως κατ' ἐμέ, κατέσχον περὶ τὰ 15 αὐτοκίνητα ἰδιωτῶν, ἀσκέτων πρὸς τὴν ἀγοραπωλησίαν, κατεχομένης καὶ μὴ περιοχῆς, ὡς ἔμαθον δὲ βραδύτερον, αἱ κατασχέσεις ἐπεξετάθησαν καὶ ἐντὸς αὐτῆς ταύτης τῆς πόλεως Χανίων, ὡς νὰ ἦτο ὁ δεινοπαθῶν πληθυσμὸς ὑπόχρεως διὰ τὴν καλὴν ἔκβασιν τῶν γερμανικῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἀφοῦ ἔλαβον τὴν σχετικὴν ἀπάντησίν σας, ἐκάλεσα τοὺς ἐνδιαφερομένους ὀφειλέτας, τινὲς τῶν ὁποίων ἐξεπλάγησαν, ὅταν ἔλαβον γνῶσιν τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιστολῆς σας, διότι, ὡς διατείνονται, δὲν ἔληξεν εἰσέτι ἡ προθεσμία τῆς ὀφειλομένης δόσεως, ὅλοι δὲ ὁμοῦ ἔμειναν σύμφωνοι νὰ ἔλθωσι σήμερον οἱ ἴδιοι, ἢ δι' ἀντιπροσώπων αὐτῶν, νὰ διακανονίσωσι τὴν ὑπόθεσίν των, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν διατυπωμένην εἰς τὴν ἐπιστολήν σας διαβεβαίωσιν ὅτι, ὡς σὰς ἐδήλωσεν ὁ ἀρμόδιος ἀξιωματικὸς τῆς Κραΐς-Κομμαντατοῦρ, ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς στρατιωτικῆς του τιμῆς, θὰ γίνουσι εἰς αὐτοὺς διάφοροι εὐκολίαι (κατὰ δόσεις) πληρωμῆς, πρὸς ἐξόφλησιν, καὶ ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ἐνοχληθοῦν πλέον ὑπὸ τῶν γερμανῶν.

Κατόπιν δὲ τοῦ διακανονισμοῦ τοῦ ζητήματος τούτου, πρέπει νὰ ἀφεθοῦν ἐλεύθερα ὅλα τὰ κατασχεθέντα αὐτοκίνητα.

Μετὰ σεβασμοῦ
ΝΙΚΟΛ. ΣΚΟΥΛΑΣ

Παραλείπομεν καὶ πλείστας ἄλλας παρομοίας ἐνεργείας διὰ τὰ ζητήματα τῶν διαφόρων τάξεων καὶ γενικῶς τοῦ πληθυσμοῦ.

13. ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ ΕΠΙΔΕΙΝΩΝΟΥΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Εἶναι γνωστὴ ἡ πρὸ τῆς λήξεως τοῦ παγκοσμίου πολέμου κατάρρευσις τῆς Ἰταλίας. ὅποτε καὶ ὁ ἰταλικὸς στρατὸς ἐδιχάσθη καὶ ἄλλοι μὲν ἐτάχθησαν ὑπὸ τοὺς γερμανοὺς, πρὸς συνέχισιν τοῦ πολεμικοῦ τῶν ἔργου, ἄλλοι δὲ ἠρνήθησαν τὴν τοιαύτην συνεργασίαν των, δι' ὃ καὶ ἐκλεισθησαν εἰς στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Οἱ πρῶτοι τοιοῦτοι ἰταλοὶ ἐν Κρήτῃ, ἔχοντες φασιστικὰ φρονήματα, ἀπέβησαν σὺν τῷ χρόνῳ μάλιστα διὰ τὸν πληθυσμὸν, ἀπαισιώτεροι ἐνίστε καὶ ἀπ' αὐτοὺς τρυς γερμανοῦς. Θέλοντες δηλ. νὰ παρουσιάξουν οὗτοι πολεμικὴν δρᾶσιν, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε εἶχον, οὔτε καὶ ἀπέδειξαν εἰς τὰ πραγματικῶς πολεμικὰ μέτωπά των, ὑπὸ τοὺς νέους των κυρίους, τοὺς γερμανοὺς, ἐπέβησαν τὸν πληθυσμὸν, ὅπου εἶχον κατασκηνώσει ἢ καὶ ἐστάθμευον. Καὶ ἐὰν μὲν ἐκ τοῦ ἔμφανοῦς τοῦλάχιστον ἐξεδήλωνον

τὸν ἡρωϊσμόν των τοῦτον, οὐδεις φθόνος, αὐτοὶ ὁμως, μὲ διάφορα τεχνάσματα καὶ πονηρίας, παρέσυρον τὸν πληθυσμὸν εἰς ἐνεργείας τινάς, ὥστε νὰ εὐρίσκεται αὐτὸς κατόπιν ἐκτεθειμένος εἰς τὰς γερμανικὰς ἀρχάς, μὲ κατηγοροῦς μάλιστα αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἰταλοὺς. Καὶ ἠδύνατό τις βέβαια νὰ εἴπῃ, ὅτι, ἀφοῦ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες γνωρίζομεν κατὰ βάθος τοὺς ἰταλοὺς, δὲν ἔπρεπε καὶ τότε νὰ τοὺς προσέχωμεν παντάπασιν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἦτο πολὺ γαργαλιστικὸν διὰ τὸν Κρήτα τὸ ὄπλον τοῦ ἰταλοῦ, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου πάντοτε ὑπελόγιζεν οὗτος καὶ διὰ τοῦτο περιέπιπτε καὶ πολλάκις εἰς τὰς πλεκτάνας αὐτῶν τῶν ἰταλῶν στρατιωτῶν.

Παραθέτομεν σχετικὰ ἔγγραφα, τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Κρήτης, ἐκθέσιν τοῦ Ἀνεξαρτήτου Συντάγματος, ἀναφορὰν τῶν κατοίκων Νιδ-Χωριοῦ Ἀποκορώνου, ὡς καὶ ἔγγραφον σχετικὸν τοῦ Ἐπισκόπου-Υπουργοῦ πρὸς τὸν Γερμανὸν Διοικητὴν τοῦ Φρουρίου Κρήτης.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ

Ἄριθ. Ε. Π. 127

Σ. Α. 10 Φεβρουαρίου 1945

Πρὸς τὴν Γενικὴν Δοσιν Κατεχομένης Περιοχῆς Χανίων
Χανιά

Ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν ὑμῖν, ὅτι ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν αἱ ὑπ' ἀριθ. Ε. Π. 13)19.1.45 καὶ Ε. Π. 26)28.1.45 ἀναφοραὶ τοῦ Ἀνεξαρτήτου Συντάγματος, αἵτινες ἐκοινοποιήθησαν καὶ ὑμῖν, καὶ εἰς ἃς ἀναφέρονται τὰ δημιουργηθέντα ἐπεισόδια Σκηνέ, κατὰ τὴν 15ην καὶ 25ην Ἰανουαρίου ἐ. ἔ., ὡς καὶ αἱ ἐνεργηθεῖσαι βιαιοπραγίαι καὶ λεηλασίαι τοῦ χωρίου ὑπὸ τῶν γερμανοἰταλικῶν δυνάμεων τῆς περιοχῆς Ἀλικιανοῦ.

Παρακαλοῦμεν, ὅπως εὐαρεστούμενοι, μεριμνήσητε διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν οἰκογενειῶν τοῦ χωρίου Σκηνέ, προβῆτε δὲ καὶ εἰς τὰς δεούσας παραστάσεις πρὸς τὸν διοικητὴν τῶν δυνάμεων κατοχῆς.

Ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς ἀ. α.

Ὁ Ἐπιτελάρχης

ΕΜΜ. ΚΕΛΑΓΓΙΔΗΣ

Σμήναρχος

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΕΚΘΕΣΙΣ

Ἐπὶ τοῦ ἐπισυμβάντος ἐπεισοδίου μεταξὺ ἡμετέρων καὶ ἰταλῶν εἰς τὸ χωρίον Σκηνέ Κυδωνίας.

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἐκθέσω ὑμῖν τὰ κάτωθι συμβάντα εἰς τὸ χωρίον Σκηνέ, μεταξὺ ἡμετέρων καὶ ἰταλῶν.

Τὴν πρωΐαν τῆς 15ης τρέχοντος, ὁμὰς ἰταλῶν στρατιωτῶν δευ-
 μωμένων ἐκ τῶν πλησίον φυλακίων εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἡρειπωμένον χω-
 ρίον Σκηνέ, τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστόν, εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς οὐδετέρας ζώ-
 νης, καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀφαίρεσιν φύλλων λαμαρινῶν ἐκ ψευδαργύ-
 ρου καὶ διαφόρων ἄλλων ἐπίπλων, οἰκιακῶν σκευῶν καὶ ἀντικειμέ-
 νων, ἀνηκόντων εἰς τοὺς κατοίκους Σκηνέ. Τοιούτου εἴδους λεηλα-
 σίαι καὶ αὐθαιρεσίαι ἐκ μέρους τῶν ἰταλῶν στρατιωτῶν διαπράττον-
 ται ἀδιαλείπτως ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς των εἰς τὴν περιοχὴν ταύ-
 την, διὰ τὰς ὁποίας καὶ ἔχω ἀναφέρει ὑμῖν δις, ὡς καὶ εἰς τὴν Γενικὴν
 Διοίκησιν Κρήτης, Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκο-
 ρώνου, ὅστις καὶ προέβη εἰς τὰς δεούσας ἐνεργείας καὶ παραστάσεις
 παρὰ τῷ Διοικητῇ «ὄχυρᾶς θέσεω», πλὴν ὅμως μέχρι τοῦδε οὐδὲν κα-
 τωρθώθη, καὶ οὕτως αὐτοὶ ἀποθραυσθέντες προσπαθοῦν ἤδη νὰ κατα-
 στρέψουν καὶ ἐξαφανίσουν πᾶν ὅ,τι ἐναπέμεινεν ὑπὸ τὰ ἐρείπια εἰς
 τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ χωρίον δὲν ὑπῆρχον τό-
 τε ἔνοπλοι τοῦ τμήματος τοῦ Καπετάν - Βολάνη Ἐλευθερίου, κα-
 ταγομένου ἐκ τοῦ χωρίου τούτου, οἱ ἰταλοὶ ἀνεχώρησαν ἀνενόητοι,
 συναποκομίζοντες τὴν λείαν των.

Τὴν 11ην ὥραν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἔνοπλον τμήμα, ἕξ ἕξ (6) ἰτα-
 λῶν, μὲ δύο πολυβόλα, εἰσῆλθε καὶ αὐθις εἰς τὸ χωρίον καὶ περιε-
 κύκλωσε τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνωτέρω καπετάνιου, εἰς τὴν ὁποίαν κατ'
 ἐκείνην τὴν στιγμὴν εὑρίσκετο αὐτός, (ὅστις πρὸ μικροῦ εἶχε κατέλ-
 θει ἐκ τοῦ Φυλακίου τοῦ Χλιαροῦ, νὰ ἀλλάξῃ τὰ ἐσώρρουχά του), ἡ σύ-
 ζυγός του, τὰ τέκνα του, δύο ἀνεψιοὶ του καὶ ὁ γαμβρός του, ἀφι-
 χθεις ἐκ Χανίων.

Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁμάδος λοχίας διέταξε ἕνα τῶν ἀνδρῶν
 νὰ πλησιάσῃ τὴν οἰκίαν καὶ νὰ ὀδηγήσῃ ἔξω ταύτης τὸν Βολάνην.
 Ὄντως οὗτος εἰσελθὼν καὶ ἀποτανθεις εἰς αὐτὸν, τὸν διέταξε νὰ ἐ-
 ξέλθῃ, οὗτος ὅμως ἠρνήθη. Τὴν ἀρνήσιν ταύτην στρέψας ὁ στρατιώ-
 της νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὸν λοχίαν του, ἔδωκεν εὐκαιρίαν εἰς τὸν Βο-
 λάνην, ὅστις ἀμέσως ἤρπασε τὸ ὄπλον καὶ τὴν φυσίγγιοθήκην του καὶ
 ἀφοῦ ἐτακτοποίησε τὴν οικογένειάν του κάτωθεν τῆς κλίνης του, ἀνῆλ-
 θε δρομαίως εἰς τὸν ἄνω ὄροφον καὶ κατέλαβε θέσιν βολῆς ἐπὶ τοῦ
 παραθύρου.

Πρὸ τῆς ἀρνήσεως ταύτης τοῦ Βολάνη, πλησιάσας ὁ λοχίας
 εἰσῆλθε καὶ οὗτος ἐντὸς τῆς οἰκίας καὶ ἔλεγε εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ
 Βολάνη «Ποῦ Κύριος;», καὶ συγχρόνως τῆς εἶπε νὰ ἀνάψῃ τὸν λύχνον
 πρὸς ἀνεύρεσιν τούτου. Ὄταν ὁ λοχίας ἀντελήφθῃ τὸν Βολάνην εἰς
 τὸν ἄνω ὄροφον, τὸν διέταξε νὰ κατέβῃ κάτω. Οὗτος ὅμως καὶ πάλιν
 ἠρνεῖτο καὶ μὲ ἀπειλητικὸν ὕφος, ἀποτεινόμενος εἰς τὸν λοχίαν, τοῦ
 εἶπε: «Τὶ θέλει εἰς τὸ σπῆτί του;». «Ἐβγα ἔξω, διότι θὰ σᾶς σκοτώσω».
 Ὁ λοχίας ἀντὶ ἄλλης ἐνεργείας ἐξῆλθε τῆς οἰκίας μετὰ τοῦ στρα-

τιώτου του, παραλαβὼν καὶ τὸν γαμβρὸν τοῦ Βολάνη, ὀνόματι Κοπανάκη Σταῦρον, καὶ διέταξεν ἀμέσως τοὺς κατέχοντας ἐκ τῶν προτέρων θέσεις μάχης πέριξ τῆς οἰκίας ὑπολοίπους 4 στρατιώτας του νὰ βάλλωσι καταγιστικῶς πυρὰ διὰ τῶν πολυβόλων καὶ ὄπλων των.

Πρὸ τῆς ἀπειλῆς τυφεκισμοῦ τοῦ γαμβροῦ του καὶ τῶν ἀνωτέρω πυρῶν εὐρεθεὶς ὁ Βολάνης, ἐκ τῶν παραθύρων τοῦ ἄνω ὀρόφου, εἰς ὃν εὐρίσκετο, δὲν χάνει καιρὸν, ἀλλὰ πυροβολεῖ κατὰ τοῦ συνοδοῦ ἰταλοῦ στρατιώτου καὶ τὸν φονεῦει ἔξωθεν τῆς οἰκίας του, καὶ κατόπιν στρέφει ἀλληλοδιαδόχως τὰ πυρὰ του καὶ ἐναντίον τῶν δύο πολυβολητῶν, τῶν ὁποίων τὸν ἓνα φονεῦει καὶ τὸν ἕτερον τραυματίζει. Τὸν τελευταῖον τοῦτον ὁ λοχίας διέταξεν ἀμέσως νὰ ἀντικαταστήσῃ ἕτερος ἰταλὸς τυφεκιοφόρος καὶ νὰ συνεχίσῃ τὸ πῦρ. Ἡ ἀνταλλαγή τῶν ἐκατέρωθεν πυροβολισμῶν διήρκεσεν ἐπὶ δέκα περίπου λεπτά, ὁπότε κατέφθασαν ἐπὶ τόπου πρὸς ἐνίσχυσιν οἱ ἔνοπλοι τοῦ Βολάνη, Παπαγιαννάκης Ἐμμ. καὶ Μαραγκουδάκης Σπυρ., οἵτινες διὰ πλευρικῶν πυρῶν ἠνάγκασαν καὶ τὸν ἕτερον πυροβολητὴν νὰ παρουσιάσῃ στόχον εἰς αὐτὸν (Βολάνην) καὶ νὰ φονευθῇ καὶ οὗτος ὑπ' αὐτοῦ, τραυματισθέντος συγχρόνως θανασίμως καὶ τοῦ πρώτου. Τελευταῖος βληθεὶς δὲ, καὶ ὁ διὰ τοῦ περιστρόφου του μόνον, ἀμυνόμενος λοχίας, ὑπὸ τοῦ ἰδίου καπετάνιου ἐτραυματίσθη καὶ αὐτὸς θανασίμως, εὐρεθεὶς τὴν ἐπομένην νεκρὸς εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ τόπου τοῦ τραυματισμοῦ του. Καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἰταλικοῦ τούτου ἀποσπάσματος.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων οὐδεὶς ἐφονεύθη, πλὴν τοῦ Παπαγιαννάκη Ἐμμ. ὅστις ἔλαβεν ἐπιπόλαιον τραῦμα τοῦ τραχήλου, καὶ ἀμυχὰς τινὰς ἐκ θραυσμάτων σφαιρῶν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Βολάνη Ἐλ. Ἐν συνεχείᾳ ὅμως, τὴν 20 ὥραν μ.μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας κατέφθασεν εἰς τὸ χωρίον ἰσχυρὰ δύναμις ἰταλῶν καὶ γερμανῶν μὲ ἄρματα μάχης καὶ αὐτοκίνητα, ἧτις δύναμις, λόγῳ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους καὶ πυρῶν τοῦ τμήματος Βολάνη, ὅπερ ἐν τῷ μεταξύ εἶχε καταλάβει καταλλήλους θέσεις, ἵνα δοθῇ χρόνος ἀπομακρύνσεως ἐκ τοῦ χωρίου τῶν γυναικοπέδων, περιορίσθη εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν πυροβολισμῶν, ρίψιν φωτοβολίδων καὶ ἐξεύρεσιν τοῦ χώρου, εἰς ὃν ἔλαβε χώραν τὸ ὡς ἄνω ἐπεισόδιον πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν φονευθέντων.

Ἐν ταῦτῳ ὅμως καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς καὶ μέχρι τῆς 10ης ὥρας τῆς ἐπομένης, οὗτοι ἐπεδόθησαν εἰς πάσης φύσεως λεηλασίας καὶ διαρπαγὰς, εἰδικῶς δὲ τῆς συνοικίας, εἰς ἣν εὐρίσκεται ἡ οἰκία Βολάνη, πυρπολήσαντες μάλιστα τὰς οἰκίας τόσον τοῦ Βολάνη, ὅσον καὶ τοῦ Ἰωάννου Χατζάκη, θραύσαντες εἰς μικρὰ τεμάχια ἅπαντα τὰ ἐν αὐτοῖς εὐρισκόμενα οἰκιακὰ σκευῆ ἐπιπλα, πίθους ἐλαίου, χύσαντες χαμαὶ τὸ περιεχόμενον τούτων. Πρὸς δὲ ἐλεηλάτησαν παντελῶς τὰς οἰκίας τῶν κάτωθι χωρικῶν, συναποκομίσαντες πᾶν ὅ,τι ὑπῆρχεν ἐν αὐταῖς. 1) Τοῦ Μιχ. Καστρινάκη, 2) Δημ. Χατζάκη, 3) Νικ. Δρουμπάκη, 4) Χαριλάου Τσαγκαράκη, 5) Χήρας Ν. Νικολοῦδη, 6)

Ἐμμ. Ἀλιγιζάκη καὶ 7) Ἴφιγ. Βολάνη. Κατέσφαξαν ἓν πρόβατον τῆς Χρηστίνης Φραγκεδάκη καὶ μίαν αἶγα τοῦ Μιχαήλ Βατσαρισάκη, τοῦ ὁποίου τὴν σύζυγον καὶ ἐκακοποίησαν, ἀποκόψαντες τερμάχιον ἐκ τῆς παρειᾶς τῆς διὰ τῶν ὀδόντων των.

Μετὰ ταῦτα, περὶ τὴν 10ην π.μ., οἱ ἐπιδρομεῖς συναποκομίζοντες τὴν λείαν των, οἰκόσιτα, χοίρους, ὄρνιθας κλπ., ὡς καὶ τοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίας των ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ χωρίου ἄνευ ὁμήρων γυναικοπαίδων καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν βᾶσιν των.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς δυνάμεως ταύτης, ὁ γερμανὸς φρούραρχος Ἀλικιανοῦ προσεκάλεσε τὸν Πρόεδρον τῆς Κοινότητος Σκηνέ. Τούτου ἀπόντος μετέβη ὁ ἀντιπρόεδρος, τὸν ὁποῖον ὁ γερμανὸς ἠρώτησε πῶς ἔλαβε χώραν τὸ ἐπεισόδιον. Οὗτος ἐξέθεσε τὸ ἐπεισόδιον, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, ἐπιβεβαιώσας, ὅτι ὑπεύθυνοι τυγχάνουσιν οἱ ἰταλοὶ καὶ οὐχὶ ὁ Βολάνης. Εἰς ἰσχυρισμὸν τοῦ γερμανοῦ, ὅτι οἱ φονευθέντες ἰταλοὶ κατεσφάγησαν, ὁ ἀντιπρόεδρος ἠρνήθη, ὅτι συνέβη τοιοῦτό τι, προσθέσας, ὅτι, ἐὰν ὄντως συνέβη τοιοῦτό τι, τοῦτο ἐγένετο ἐκ μέρους ἰταλῶν, πρὸς φανατισμὸν τούτων ἐναντίον τῶν ἐλλήνων. Τοῦτο ἄλλωστε ἐπιβεβαιοῦται, ἐκ τοῦ ὅτι ἀφῆρσαν ἐκ τῶν φονευθέντων μόνον τὸν ὄπλισμὸν καὶ οὐδὲν ἄλλο εἶδος. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀφῆκε τοῦτον ἐλεύθερον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ χωρίον τοῦ ὁ φρούραρχος οὗτος.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω στάσεως τοῦ γερμανοῦ εἰκάζεται, ὅτι ἡ ἐπιδρομὴ ἐναντίον τοῦ χωρίου ἐκ μέρους τῆς ὁμάδος τῶν ἑξ ἰταλῶν ἐγένετο τῇ πρωτοβουλίᾳ τούτων, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν λαφυραγωγίαν καὶ οὐχὶ κατόπιν διαταγῆς τῶν προϊσταμένων των.

Ἐπειδὴ ἡ ἀνωτέρω κατάστασις, ἐὰν αὕτη ἠθέλην ἐξακολουθήσει ὑφισταμένη, ἐγκυμονεῖ σοβαροὺς κινδύνους καὶ θέλει ἐπιφέρει τὴν τελείαν καταστροφὴν τοῦ χωρίου καὶ τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν κατοίκων τούτου, παρακαλῶ Ὑμᾶς, ὅμως εὐαρεστούμενοι προβῆτε τὸ ταχύτερον εἰς τὰς δεούσας ἐνεργείας, πρὸς τερματισμὸν τῶν ἀνωτέρω βανδαλισμῶν, ἐκ μέρους τῶν ἰταλῶν, τὴν μὴ παραβίασιν τῆς οὐδετέρας ταύτης περιοχῆς, τῆς καθορισθείσης παρὰ τῆς «Ὀχυρᾶς θέσεως Κρήτης», ὡς καὶ τὴν ταχεῖαν περίθλαψιν καὶ οἰκονομικὴν ἀρωγὴν τῶν ἀναφερομένων οἰκογενειῶν στερηθεισῶν ἤδη στέγης καὶ παντὸς μέσου συντηρήσεως, ρουχισμοῦ, ὑποδήσεως καὶ λοιπῶν χρειῶν.

Διὰ τὴν ἀπονομὴν ἠθικῆς ἀμοιβῆς εἰς τὸν ἀνωτέρω Ἐλευθέριον Βολάνην, μὴ κατέχοντα ἤδη ἐπισήμως, δυνάμει Δ)τος ἢ ἄλλης κυβερνητικῆς πράξεως τὸν τίτλον ἀνεγνωρισμένου Καπετάνιου, ὡς καὶ διὰ τὴν ἤδη ἐπιδειχθεῖσαν ἀπαράμιλλον ψυχραιμίαν, εὐστροφίαν πνεύματος καὶ πρωτοφανῆ ἠρωϊσμόν του, προτείνομεν τὴν ὀνομασίαν τούτου εἰς πραγματικὸν καπετάνιον, ἀναλόγου κατηγορίας βαθμοῦ, ἐφόσον τοῦτο τυγχάνει τῆς ὑμετέρας ἀρμοδιότητος, ἄλλως ἐπαφιέμεθα εἰς τὴν ὑμετέραν κρίσιν, ὡς πρὸς τὴν ἀπονομὴν ἑτέρας ἀμοιβῆς, ἀναλόγου πρὸς τὴν ἐνέργειάν του ταύτην.

Διὰ τοὺς ἐνόπλους τοῦ τμήματος αὐτοῦ, Παπαγιαννάκην Ἐμμανουὴλ καὶ Μαραγκουδάκην Σπυρίδωνα, προστρέξαντας πρῶτους εἰς τὸν χώρον τοῦ ἐπεισοδίου καὶ συμβαλόντας εἰς τὴν τελικὴν ἐξουδετέρωσιν τῆς ἰταλικῆς ομάδος, προτείνομεν τὴν ὀνομασίαν τούτων εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ δεκανέως, ὡς ἐπιδείξαντας πρωτοφανῆ ἀλληλεγγύην καὶ συναίσθησιν καθήκοντος, εἰς δὲ τοὺς ὑπολοίπους ἄνδρας τοῦ τμήματος Βολάνη, συντελέσαντας διὰ τῶν πυρῶν των εἰς τὴν ἀποχώρησιν τῶν γυναικοπαίδων ἐκ τοῦ χωρίου, προτείνω τὴν ἀπονομὴν εὐφήμου μνείας.

Δὲν παραλείπω ν' ἀναφέρω, ὅτι μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ἐπεισοδίου καὶ μέχρι σήμερον, οὐδὲν ἕτερον ἐσημειώθη οὐδ' ἔλαβον χώραν ἀντίποινα εἰς βάρος τῶν κατοίκων Σικηνέ.

Ἄ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Συνταγματάρχης

Κοινοποιήσις

Γεν. Διοικητὴν Κρήτης,

Θεοφ. Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Νιδ Χωριὸ τῆ 11)1)1945

ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΝΙΟ-ΧΩΡΙΟΥ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

Πρὸς τὸν Θεοφ. Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου,

Ἐπισημαίνων τὴν Διοικητὴν Κρήτης

Χαριὰ

Ἐξοχώτατε,

Πρὸ μηνὸς ἓνα ἐξοχικὸν ἰταλικὸν φυλάκιον τοῦ χωριοῦ μας μετὰ τὸν φρούραρχόν του καὶ τοὺς πλείστους ἀξιωματικούς καὶ ὑπαξιωματικούς του ἐλιποτάκτησε στὸ βουνὸ, παρακινήθην ὑπὸ τῶν ἀνταρτικῶν ομάδων, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ φυλακίου τούτου, (δεδομένου ὅτι πέραν τοῦ χωριοῦ μας δὲν ὑπάρχει στρατὸς Κατοχῆς), κατώρθωσαν καὶ ἦλθαν εἰς ἄμεσον συνεννόησιν καὶ ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ.

Περιέργως ὁμως ἓνας ἀπὸ τοὺς λιποτακτήσαντας στρατιώτας ἐπέστρεψε πρὸ ἡμερῶν εἰς τὴν μονάδα του.

Τὴν 10ην τρέχοντος τὸ χωριὸν μας ἐκυκλώθη ὑπὸ τῶν γερμανικῶν καὶ ἰταλικῶν στρατευμάτων καὶ ἀπαξάπαντες οἱ ἄρρενες κατοικοὶ του ὠδηγήθησαν εἰς στρατόπεδον συγκεντρώσεως, ἐνθα παρουσιάσθη ὁ ἐπιστρέψας ἰταλὸς στρατιώτης καὶ ὑπέδειξεν ἑννέα (9) ἄτομα τοῦ χωριοῦ μας, τοὺς Ἀλιγιάκην Δημοσθένην, Σαριδάκην Ἰωάννην τοῦ Στυλιανοῦ, Ζερβουδάκην Ἰωάννην τοῦ Μιχαήλ, Βρυσω-

νάκη Κωνσταντῖνον τοῦ Σταύρου, Βρουανάκη Παντελῆν τοῦ Ἰωάννου, Βαγιωνάκη Ἐλευθέριον τοῦ Ἰωάννου, Μαρκογιαννάκη Στυλιανόν, Λυγεράκη Νικόλαον τοῦ Ἐμμανουήλ καὶ Παπαδάκη Ἰωάννην, ὅτι τάχα αὐτὰ παρώτρυναν τὸν ἰταλὸν φρούραρχον καὶ τὴν κομπανίαν του ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸ βουνό.

Ἐξοχώτατε, Σᾶς βεβαιοῦμεν, ὅτι τὰ ὑποδειχθέντα ἄτομα οὐδεμίαν ἀνάμειξιν εἶχον μετὰ τὴν ἰταλικὴν ταύτην ὑπόθεσιν, καὶ θὰ ἦτο ἀστείον νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ἐνοχὴν των, ἐφ' ὅσον σχεδὸν ὅλοι εἶναι ἀστράτευτοι καὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν μετὰ τὰ ἀνταρτικά, ὡς καὶ μετὰ τὰ ὄπλα. Δι' ὃ καὶ εἶναι ἀπαράδεκτον νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ ἰταλὸς φρούραρχος καὶ τὸ ἐπιτελεῖόν του ἦτο δυνατόν νὰ βασισθῇ εἰς τὰς ὑποδείξεις ἀτόμων ἀνηλίκων καὶ ἀστρατεύτων, ὡς ἀνέφερον ὁ ἰταλὸς στρατιώτης, διὰ νὰ προβῇ εἰς ἓνα τόσον σοβαρὸν διᾶβημα. Πρέπει λοιπόν, νὰ εἴμεθα ἀκραδάντως διὰ τοῦτο πεπεισμένοι καὶ νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ ἰταλὸς στρατιώτης ὑπέδειξε τὰ ἐν λόγῳ ἄτομα τυχαίως, εἴτε ἐκ φόβου πρὸς τὰ γερμανικὰ στρατεύματα, εἴτε διὰ ν' ἀφεθῇ ἐλεύθερος καὶ νὰ δώσῃ μίαν λύσιν ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, εἴτε καὶ διότι αὐτὰ καὶ μόνον τὰ ἄτομα ἐγνώρισε κατὰ τὸ διάστημα τῆς παραμονῆς του εἰς τὸ χωρίον μας, ἀδιαφορῶν διὰ τὰς συνεπείας τῶν ἀθῶν καὶ φιλησύχων τούτων ἀτόμων.

Ὁ ἰταλὸς στρατιώτης ἔπαθε πλάνην μεγάλην καὶ σκοπίμως ψεύδεται ἀυστόλως, τοῦτο δὲ καταφαίνεται, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, μετὰ τῶν ὑποδειχθέντων ἀτόμων, ὑπάρχει καὶ ἄτομον ξένης κοινότητος, τὸ ὁποῖον καὶ τώρα δὲν ἔχει οὔτε κἂν ἰδέαν τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ἐπιπροσθέτως ὑπέδειξε καὶ ἄλλα ἄτομα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐπέισθη ἀμέσως ἡ γερμανικὴ ἀστυνομία, ὅτι ἦσαν ἀθῶα.

Διὰ ταῦτα, πρὸς ἄρσιν τῆς σοβαρᾶς ταύτης ἀδικίας, ὑποβάλλομεν ὑμῖν θερμὴν παράκλησιν, ὅπως ἐνεργήσητε δεόντως καὶ ἀποδοθῶν ἀμέσως τὰ συλληφθέντα ἄτομα εἰς τὰς πτωχὰς καὶ βιοπαλαιστικὰς οἰκογενεῖας των.

Εὐπειθέστατοι

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος
Α. Ν. Παπαδάκης

Ὁ Ἱερεὺς
Ν. Σπανουδάκης,

Οἱ Κοινοτικοὶ Σύμβουλοι
Μ. Ν. Ζερβουδάκης,
Ν. Μανιουδάκης
Ὁ Διδάσκαλος
Γ. Παπαδάκης,

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐκμανεῖς ἀπὸ τὰς ἐλεεινὰς αὐτὰς καὶ ἀνάνδρους προκλήσεις τῶν ἰταλῶν κατὰ τοῦ πληθυσμοῦ, ὡς καὶ ἀπὸ ἄλλας παρομοίας περιπτώσεις, κάμνει σχετικὰς παραστάσεις παρὰ τῷ γερμανῷ στρατηγῷ, ἀποστέλλων συγχρόνως καὶ τὸ παρὰ πόδας ἔγγραφον πρὸς αὐτόν :

σαν, ὡς διὰ ζώσης κατέθεσεν ἐνώπιον Ἑμῶν ἡ σύζυγος αὐτοῦ, καθὼς καὶ προηγουμένας, τὰς ὁποίας ἐλάμβανεν ἐκάστοτε οὗτος ἀπὸ τῆν γερμανικὴν διοίκησιν, ὡς αἰκὴς κατὰ τὸ παρελθὸν ἤθελε νὰ μεταβαίῃ εἰς Σέμπρωνα.ν.

Πάντως κατὰ τὸ διάστημα ἀπὸ 25.11.44 μέχρι 12.12.44 ἀπουσίασεν οὗτος ἐκ Δρακώνας ἄνευ ἀδείας, διότι ἦτο ἡ περίοδος τῆς ἀντικαταστάσεως ἐκεῖ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων ὑπὸ ἰταλικῶν, καὶ εἶχε νομίσει, ὅτι παρέλκει τοῦτο. Οὗτος κρατεῖται εἰς Ἀγυιάν.

7.) Ἐκ Κολυμβαρίου ἠττομόλησαν 5 ἰταλοί, ἔνεκα τοῦ ὁποίου συνελήφθησαν ὑπὸ ἰταλῶν πάλιν, ὡς συνεργήσαντες 3 κάτοικοι Γριμπλιανῶν, ἀλλ' ἀπελύθησαν κατόπιν ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν, ἀποδειχθεῖσης τῆς ἀθρότητος αὐτῶν.

8.) Τὴν 20 Δ)βρίου 44, συμφώνως ἀναφορᾷ, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 5.1.45, πρὸς ἡμᾶς, τῆς Εὐαγγελίας χήρας Στυλιανοῦ Μαργιολάκη, καὶ τοῦ δικηγόρου Γεωργίου Κωτσολάκη ὑπὸ ἡμερομηνίαν 29.12.44, συνελήφθησαν 5 κάτοικοι Βατολάκκου μὲ τὴν κατηγορίαν, ὅτι παρώτρυναν ἰταλοὺς νὰ αὐτομόλησουν, ἐνῶ οὗτοι οὐδαμῶς εἶχον ἀναμειχθῆ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ὡς λέγουν. Οἱ Στυλιανὸς Μαργιολάκης μάλιστα καὶ Γρηγόριος Μαργιολάκης λέγεται, ὅτι εἶχον δεχθῆ νὰ ὀδηγήσουν ἰταλὸν στρατιώτην εἰς τὴν ἀνταρτοκρατουμένην ζώνην, κατόπιν πολλῶν παρακλήσεων καὶ ὑποσχέσεων αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.

9.) Κατὰ πληροφορίας, τὸ τελευταῖον 10ήμερον τοῦ Δ)βρίου 1944 περὶ τοὺς 20 ἰταλοί, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιωματικῶν, καὶ κατόπιν ἕτεροι 15, ἔφυγον ἀπὸ τὸ Νιδ-Χωριὸ μὲ τοὺς γυλιούς των, καὶ ἐλέχθη ὅτι κατηυθύνθησαν πρὸς τὰς τάξεις τῶν ἀνταρτῶν.

10.) Εἰς Φουρνὲ εἶχον συλληφθῆ κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Δεκεμβρίου 5 ἄτομα, μὲ τὴν κατηγορίαν, ὅτι παρώτρυνον ἰταλοὺς πρὸς αὐτομόλησιν, ἐξ ὧν οἱ 4 ἀπελύθησαν, διὰ δὲ τὸν ἕτερον καταδικασθέντα εἰς 5ετῆ εἰρκτὴν ὑπεβλήθη Ὑμῖν αἴτησις ἀπολύσεώς του ὑπὸ τῶν κατοίκων Φουρνῆ, μὲ ἡμερομηνίαν 3 Ἰανουαρίου 1945.

Μεθ' ὑπολήψεως

Ὁ Ὑπουργὸς-Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ὁ Ἐπίσκοπος-Ὑπουργὸς ἐδυσανασχέτει μεγάλως μὲ τοὺς ἰταλοὺς αὐτοὺς καὶ πολλάκις ἠκούετο λέγων, ὅτι ἐκεῖ ποὺ ἔπρεπεν, ἐννοῶν τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον, δὲν ἠμπόρεσαν ὅλοι αὐτοί οἱ διάφοροι κοκορόφτεροι καὶ κένταυροι, ἀλλ' εἰς τὴν οὐσίαν δειλοὶ καὶ ἀπόλεμοι, οὔτε νὰ ἀντικρύσουν τὴν ἐλληνικὴν παλληκαριὰν καὶ γενναιοψυχίαν, καὶ ἔρχονται τώρα, μέσα στὸ σπίτι μας, νὰ μᾶς κάνουν τοὺς παλληκαράδες, προκαλυπτόμενοι ὀπίσω ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς. Διὰ τοῦτο μάλιστα καὶ ὠμίλει πάντοτε ὁ Ἐπίσκοπος μὲ περιφρόνησιν διὰ τοὺς ἰταλοὺς τοῦ-

τους, τὴν ὁποίαν καὶ ἐξεδήλωνεν ἐντονώτατα καὶ ἐνώπιον τῶν γερμανῶν πολλάκις. Ποιεῖ ὄντως ἡ ψυχὴ κανενός, ὅταν ξέσῃ, ὅτι εἶναι καὶ σωματικῶς καὶ ψυχικῶς ἀνώτερος ἀπὸ ἑνα ἄλλον, καὶ ὁμως ἔρχεται οὗτος, εἰς μίαν δύσκολον στιγμὴν τοῦ πρώτου, νὰ τοῦ ἐμπήξῃ τὸ ἐγχειρίδιον ἐκ τῶν ὀπισθεν ὑπὸ ἄλλως καὶ ἀνάδρωτος, ὅπως πάνποτε [πράττου]ν οἱ ἰταλοί.

14. ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ

Ὁ Ἐπίσκοπος— Ὑπουργὸς τυγχάνει κοινῆς ἐμπιστοσύνης, καὶ ἁγγλων καὶ ἡμετέρων, ἀσχέτως πολιτικῆς ἀποχρώσεως, ὡς καὶ αὐτῶν τῶν γερμανῶν, ὡς εἶναι ἤδη γνωστὸν καὶ ἔχει λεχθῆ καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπερ συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν αἰχμαλώτων, ἣτις ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ τὰς ἀκολουθούσας συνθήκας :

Οἱ γερμανοὶ εἶχον τὴν συνθήκην κάθε ἐπαναστατικὸν ἢ ἄλλως πως κάθε ὑποπτον δι' αὐτοὺς ἐθνικὸν στοιχεῖον νὰ τὸ συλλαμβάνουν καὶ νὰ τὸ ρίπτουν εἰς τὰς φυλακὰς Ἀγγιᾶς. Τὰ ὑποπτα ὁμως, κατὰ τοὺς γερμανοὺς, ἐθνικὰ αὐτὰ στοιχεῖα ἦσαν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀνήκοντα εἰς τὴν κατασκοπεῖαν ἢ ἀντικατασκοπεῖαν τῶν ἁγγλων προσέφερον μέγιστας ὑπηρεσίας εἰς αὐτοὺς, καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ εἰς τὸν κοινὸν συμμαχικὸν ἀγῶνα. Τὰ πρόσωπα ταῦτα κατεδίωκον ἀπηνῶς οἱ γερμανοί, οἱ ἁγγλοὶ ὁμως ἐνδιεφέροντο πάνποτε δι' αὐτὰ, φροντίζοντες διὰ τὴν σωτηρίαν των. Ὑπὸ τοιαύτας προϋποθέσεις ἤρχισε τὸ ζήτημα τῆς ἀνταλλαγῆς γερμανῶν αἰχμαλώτων καὶ ἁγγλων, ὡς καὶ ἐλλήνων πολιτῶν, ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἀνωτέρω κατηγορίαν τῆς ἁγγλικῆς ὑπηρεσίας καὶ κρατουμένων εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Ἀγγιᾶς. Δὲν ἀναφέρομεν συγκεκριμένως τοὺς λόγους, δι' οὓς οἱ ἁγγλοὶ ἐπεθύμουν τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, διότι τὰ περισσότερα ἐξάγονται ἀπ' αὐτὰ ταῦτα τὰ ἐγγραφὰ των, καὶ τὰ ὁποῖα παραθέτομεν κατωτέρω. Εὐνόητον δὲ εἶναι, ὅτι ὁ μόνος ἐνδεδειγμένος διὰ τὰς διαπραγματεύσεις αὐτὰς ἦτο ὁ Ἐπίσκοπος— Ὑπουργός, ὡς ἀπολαμβάνων τῆς κοινῆς ἐμπιστοσύνης πάντων τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο τότε εἰς τὴν πολεμικὴν καὶ πολιτικὴν σκηνὴν τῆς Κοήτης. Ἐξ ἄλλου ἦτο καὶ ὁ μόνος, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ κύρος καὶ τὴν ἐπιβολὴν νὰ προωθήσῃ τὰ πράγματα, ὥστε νὰ καταλήξουν ταῦτα εἰς τι ποθητὸν ἢ ἱκανοποιητικὸν ἀποτέλεσμα. Οὕτως θὰ ἴδωμεν τὸν Ἐπίσκοπον συνεννοούμενον μὲ τοὺς ἁγγλοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐπικοινωνοῦντα καὶ ὠθοῦντα πρὸς τοῦτο τοὺς γερμανοὺς, προκαλοῦντα σχετικὰ συναντήσεις ἁγγλων καὶ γερμανῶν ἀξιωματικῶν, καὶ τέλος ἐπιτυγχάνοντα τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, χάριν καὶ πολλῶν ἡμετέρων, οἵτινες ὄχι μόνον ἀπὸ θάνατον ἐσώθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀνταλλαγέντες ἠλευθερώθησαν τελείως. Μὴ νομίσῃ τις ὁμως, ὅτι ὁ χειρισμὸς τοιούτων ζητημάτων ἦτο εὐκόλος, διότι συνέβαινε τὸ ἀντίθετον. Ἔως ὅτου ἀποκρυσταλλωθοῦν αἱ ἀπόψεις τῶν ἐκατέρωθεν ἐνδιαφερομένων μερῶν καὶ διατυπωθοῦν ὠρισμένα κοινὰ συμπεράσματα, ἀπητεῖτο χρόνος καὶ διαρκῆς, καὶ πολ-

λάκις επίπικτος, έντοτε μάλιςτα και παρεξηγήσιμος, προσπάθεια τοῦ μεσιτεύοντος, ήτις οὐχι ἀπαξ ἀπέβαινε και εἰς ἄκρον ἀποκαρδιωτική δι' αὐτόν, ὥστε, ἐάν δέν ἐνισχύετο οὗτος εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, ἀπό τήν μεγάλην του πατριωτικήν ψυχήν, θά ἠδύνατο νά φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον και νά διακόψῃ ὀριστικῶς τὰς σχετικὰς ἐνεργείας του. Εἰς τοιαῦτα ζητήματα οἱ τύποι κατατρώγουν πολλάκις τήν οὐσίαν, και ὁ ἀνθρώπος τῆς δράσεως και τῶν ἀμέσων ἀποτελεσμάτων, ὅπως ὁ Ἐπίσκοπος, κατετυραννεῖτο τότε κυριολεκτικῶς ἀπό τὰς τοιαύτας σχετικὰς στρατιωτικὰς περιστροφάς.

Ἄλλ' ἄς παραθέσωμεν σχετικήν ἀλληλογραφίαν.

Ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπουργός ἀπό πολὺν καιρὸν συνηντᾶτο με τοὺς ἄγγλους εἰς τὴν ὑπαιθρον, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν γερμανῶν, και συνηνοεῖτο με αὐτοὺς. Ἀνέφερον εἰς αὐτοὺς ἄς ἐκάστοτε ἐνεργείας του, οὗτοι δὲ ἔμενον πάντοτε σύμφωνοι εἰς τὴν ἀκολουθουμένην ὑπ' αὐτοῦ κεντρικήν γραμμήν, ὡς και διὰ τὴν ἀποφυλάκισιν, ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων κρατουμένων και ἀνακούφισιν τοῦ πληθυσμοῦ ἀπό τὰ δεινὰ τῆς γερμανικῆς δουλείας και ἄλλα σοβαρὰ ζητήματα, ὡς και τὸ ἐξῆς σημείωμα ἀναφέρει:

Θεοφιλέστατε,

Αὐτὴν τὴν στιγμήν ἐλήφθη τηλεγράφημα ἀπὸ τὸ Συμμαχικὸν Στρατηγεῖον, τὸ ὁποῖον λέγει τὰ ἐξῆς:

Κρατεῖται εἰς Μέσσην Ἀνατολήν ἀριθμὸς πρακτόρων τῶν γερμανῶν και δέον νά γνωρίζουν οὗτοι, ὅτι ἀναλόγως τῆς μεταχειρίσεως τῆς ὁποίας θά τύχουν οἱ εἰς χεῖρας τῶν ἐν Χανίοις γερμανικῶν Ἀρχῶν ἄγγλοι αἰχμάλωτοι, ὡς και οἱ συνεργαζόμενοι μετὰ τούτων Ἕλληνες, θά εἶναι και ἡ μεταχείρισις τῶν εἰς χεῖρας τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων ἰδικῶν των πρακτόρων.

Παρακαλῶ διὰ λογαριασμόν μου νά εἰδοποιηθῇ ἡ ἀρμοδία γερμανική Ἀρχή.

Ὁ Ἀντιπρόσωπος τοῦ Συμμ. Στρατηγεῖου
ΔΙΟΝΥΣΗΣ Ταγ)ρχης

27.10.1944

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ὁ Ἐπίσκοπος-Ἐπουργός λαμβάνει τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν, δι' ἧς μόνον πού δέν ἐπιπλήττεται οὗτος διὰ παράλειψιν καθήκοντος.

ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ
Δ)ΣΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

Κύριε Γενικὴ Διοικητά,

Ἀπευθυνόμεθα σήμερον εἰς Ἐμᾶς, ὡς πρὸς τὸν Γεν. Δ)τὴν και

Ἐπίσκοπον.

Αἱ ὑπηρεσίαι μας ἀπὸ Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ Γερμανικῆς πλευρᾶς, μᾶς πληροφοροῦν, ὅτι δὲν ἐγένετο ἡ δέουσα κίνησις πρὸς τοὺς γερμανοὺς διὰ τοὺς συλληφθέντας.

Γνωρίζομεν, ὅτι Ὑμεῖς ἐνηργήσατε μετὰ τὴν λήψιν ἐπιστολῆς, ἡ ὁποία Σᾶς ἐστάλη ἐκ μέρους ἑνὸς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ συμμαχικοῦ στρατηγείου, ἀλλ' ἔκτοτε ἐσταμάτησαν αἱ ἐνέργειαι Σας, ἐνῶ ἡ πίεσις πρὸς τοὺς γερμανοὺς ἔπρεπε νὰ εἶναι συνεχῆς, διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ ἕνα ἀποτέλεσμα, καὶ ἐν ἐπιγνώσει, ὅτι οἱ συλληφθέντες ἐνήργουν διὰ τὸ γενικὸν συμφέρον, καὶ ὑποχρέωσιν συνεπῶς ἔχει τὸ σύνολον νὰ ἐνεργήσῃ ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ἰδίᾳ οἱ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ.

Παρακαλοῦμεν νὰ δώσητε εἰς πάντας νὰ ἀντιληφθῶσι τὴν ὑποχρέωσιν αὐτὴν καὶ νὰ ἐνεργηθῶσι τὰ δέοντα, ὡς καὶ νὰ μᾶς ἐνημερῶντε συνεχῶς περὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῆς πορείας τῶν υποθέσεων, διὰ τοῦ κομιστοῦ.

Νὰ ἔχητε δὲ ὑπ' ὄψιν Σας:

- 1.) Ὅτι αἱ συλλήψεις εἶναι ἄσχετοι τῆς πρώτης μὲ τὴν δευτέραν φορὰν.
- 2.) Ὅτι οἱ γερμανοὶ παραβαίνουν στοιχειώδεις νόμους διεθνoῦς δικαίου, διὰ τὰς πρώτας συλλήψεις.
- 3.) Ὅτι ὅλοι οἱ γερμανοὶ τῆς «Ὀχυρᾶς περιοχῆς Κρήτης» εἶναι αἰχμαλῶτοί μας ἢ νεκροὶ (ἀναλόγως τῆς προτιμῆσεώς των), καὶ δὲν πρέπει νὰ τοὺς φοβῆται κανεὶς, ἀλλὰ νὰ ὀμιλῇ καὶ νὰ ἀπαιτῇ μετὰ θάρρους. Καὶ
- 4.) Ὅτι ἡ τύχη τῶν εἰς χεῖράς μας γερμανῶν αἰχμαλῶτων ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν ἐξεταζομένην νῦν ὑπόθεσιν.

Στρ. Διοίκησις 8—11—44

Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Συμμ. Ἀποστολῶν Κρήτης

Ἀντ)ρχης ΤΟΜ.

Ὁ Ἐπίσκοπος μετὰ τὴν λήψιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης διεμαρτυρήθη ἐντόνως διὰ τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου του:

Ἐν Χανίοις τῇ 10ῃ Νοεμβρίου 1944.

Πρὸς τὸν Ἀξιότιμον Κύριον Τόμ Ἀντ)ρχην,

Διοικητὴν τῶν ἐν Κρήτῃ Συμμ. Ἀποστολῶν

Ἀξιότιμε Κύριε,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἐκθέσω τὰ πράγματα, εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀπὸ 8ης τρέχοντος ἐπιστολῆς σας.

Ὅτε συνελήφθη εἰς Νιδ-Χωριὸ ὁ ἄγγλος ἀξιωματικὸς «Μανώλης» μετὰ τοῦ ἀκολούθου του καὶ τοῦ σωφῆρ του, ἐπεσκέφθη τὸν Διοικητὴν τῆς «Ὀχυρᾶς θέσεως» καὶ ἤξιωσα τὴν ἀπελευθέρωσίν των, διότι

ἦτο γνωστὸς ὁ λόγος τῆς ἐπισκέψεώς των εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ἐκεῖνον, καὶ διότι ἐν τιοαύτῃ περιπτώσει θὰ ἔδει νὰ συλληφθῶ καὶ ἐγώ, διότι ἐπεκοινωνήσα μετὰ τῶν ἄγγλων ἀξιωματικῶν, χρησιμεύσας ὡς σύνδεσμος μεταξὺ ἐκεῖνων καὶ τῶν γερμανῶν. Μοῦ ἐδόθη ἡ ἀπάντησις, ὅτι διεξάγονται ἀνακρίσεις, μετὰ τὸ πέρασ τῶν ὁποίων θὰ ἀποδοθῇ τὸ δίκαιον, ὅπου ὑπάρχει. Μετὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας—ἡμέραν Κυριακὴν—, ὅτε ἐγένετο ὁμιλία πρὸς τὸν πληθυσμὸν τοῦ γερμανοῦ ἀντισυνταγματάρχου Μπάρκε, ἔλαβον ἐπιστολὴν σας, ἣτις μὲ ἔθιγε βαρύτερα καὶ μὲ ἠδίκει. Ἀλλὰ τὴν Κυριακὴν ἐκείνην καὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ὁμιλίας συνελαμβάνετο καὶ ἕτερος ἄγγλος ἀξιωματικὸς μετὰ τοῦ Κ. Μητσοτάκη, δικηγόρου κ.λ.π. Τὴν μεθεπομένην μετέβην μετὰ τῶν Σταύρου Κελαϊδῆ, Γεν. Γραμματέως, Λημητρίου Ξενάκη, ἐμπόρου καὶ Μηνᾶ Κασιμάτη, βιομηχάνου, παρὰ τῷ ὑπασπιστῇ τοῦ διοικητοῦ «ὄχυρᾶς θέσεως», παρισταμένου καὶ τοῦ Κράις Κομμαντάντ καὶ δύο ἐτέρων γερμανῶν ἀξιωματικῶν, ἵνα παρουσιασθῶμεν παρὰ τῷ διοικητῇ. Ἐκεῖνοι ὁμῶς μᾶς εἶπον, ὅτι εἶναι πρόθυμοι ν' ἀκούσουν τὰς ἀπόψεις μας οἱ ἴδιοι. Ὁμίλησα τότε εἰς γλώσσαν κατὰ πλέον ἢ θαρραλέαν, ὥστε οἱ συνεργάται μου νὰ μοῦ δηλώσουν, ὅτι ἂν ἐγνώριζον τοῦτο, θὰ ἠρνοῦντο νὰ μὲ ἀκολουθήσουν, χαρακτηρίσαντες, ὅτι δὲν ὠμίλησα εἰς γλώσσαν μῆτε διπλωματικὴν, μῆτε καὶ πολιτικὴν, ἀλλὰ γλώσσαν ἐπικίνδυνον. Εἶπον, ὅτι εἶχον ὑποχρέωσιν οἱ γερμανοὶ νὰ συλλάβουν καὶ ἐμέ. Ὅτι δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦν, ὅτι εὐρίσκονται εἰς νῆσον. Ὅτι κάθονται πάνω σὲ ἀναμμένα κάρβουνα, καὶ ὅτι δὲν εὐρίσκονται πλέον εἰς τὰ ἔτη 1941—1942. Μᾶς ἐγένετο ἡ δήλωσις, ὅτι ἡ κατηγορία εἶναι, ὅτι συντελοῦν εἰς λιποταξίαν τῶν γερμανῶν στρατιωτῶν, καὶ τότε ἀπήντησα, ὅτι πρέπει νὰ στρέφονται μᾶλλον ἐναντίον τῶν ἰδικῶν των, παρὰ ἐναντίον τῶν ἰδικῶν μας. Προσέθηκα, ὅτι, καίτοι ἔχουν πλήρη στοιχεῖα εἰς βάρος τῶν κατηγορουμένων, ἐν τούτοις θὰ ἐνεργήσουν λεπτομερῆ ἀνάκρισιν. Ἐφύγαμεν μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἐσώσαμεν τὰς κεφαλὰς καὶ τῶν νῦν κρατουμένων. Περὶ τῶν πρώτων δὲ κρατουμένων, ἔκαμα ἰδιαίτερον λόγον, ἐξ οὗ ἐφαίνετο, ὅτι εἶχον ἀπασχολήσει αὐτοὺς καὶ προηγουμένως. Ἀπήντησαν δὲ καὶ τότε, ὅτι καὶ αἱ ἀνακρίσεις ἐκεῖναι δὲν ἐπεραιώθησαν. Ἀπὸ κοινοῦ πάντες ἐμείναμεν σύμφωνοι, ὅτι παρέλκει ἐπίσκεψις παρὰ τῷ διοικητῇ τῆς «ὄχυρᾶς θέσεως», ἐφ' ὅσον δὲν ἦτο γνώστης τῆς ἀνακρίσεως ὁ στρατηγὸς καὶ θὰ ἐπεσκεπτόμεθα αὐτὸν μετὰ τὸ πέρασ αὐτῆς. Ἐν τούτοις τὴν ἐπομένην συνεκετρώθη ὁλόκληρος ἡ πόλις ἐν τῷ Ἐπισκοπικῷ Μεγάρῳ, ἵνα μεταβῶμεν παρὰ τῷ διοικητῇ, καθ' ὅσον—δῆθεν—μετὰ τὴν ἀναχώρησιν μας, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον καὶ θὰ συνεδρίαζε τὸ στρατοδικεῖον τύποις τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ταῦτα ὁμῶς πάντα, κ. Ἀντισυνταγματάρχα, ἀπεδειχθησαν μῦθοι καὶ ἀποκνήματα νοσηρᾶς γυναικείας φαντασίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ διοικητὴς τῆς «ὄχυρᾶς θέσεως», τὸν ὅποιον τότε ἐπεσκέφθημεν ἐδήλωσεν, ὅτι ἀγνοεῖ ταῦτα, καὶ μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἀνακρίσεως θὰ μὲ δεχθῇ μετὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, διότι δὲν

εἶναι κατατοπισμένος ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Τὰ αὐτὰ ἐπανάλαβεν οὗτος καὶ πρὸς τινὰ διερμηνεῖα τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, ἣτις μετέβη παρ' αὐτῷ, μετὰ προσωπικῶν φίλων του, προσθέσας καὶ τὰ ἑξῆς: «καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δεσπότης, ἐὰν ἔλθῃ νὰ μὲ παρακαλέσῃ, ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἢ ἀπάντησίς μου δὲν θὰ εἶναι διάφορος». Ἐκ τῆς φράσεως ταύτης ἐδημιουργήθη μῦθος—ἵνα μὴ τι ἄλλο εἴπω—ὅτι δῆθεν ἀδιαφορῶ. (Μοὶ γράφετε π.χ. «Αἱ ὑπηρεσίαι μας, ἀπὸ ἐλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ γερμανικῆς πλευρᾶς, μᾶς πληροφοροῦν, ὅτι δὲν ἐγένετο ἡ δέουσα κίνησις πρὸς τοὺς γερμανοὺς διὰ τοὺς συλληφθέντας»).

Εὐρισκόμεθα ἐν ἀναμονῇ, ὅτε τὴν 6ην τρέχοντος ἐγένετο πάλιν συναγερμός, ἐπειδὴ ἐπεραιώθησαν, ὡς ἔλεγον, αἱ ἀνακρίσεις, διότι συνεκλήθη τὸ Στρατοδικεῖον, κατὰ δὲ τὰς πληροφορίας τῶν περισσότερον εὐφραντάσιον οἱ κατηγορούμενοὶ εἶχον ἤδη ἐκτελεσθῆ! Συνεπεία τῶν φημῶν τούτων συνεκεντρώθη κόσμος πολὺς ἐν τῷ Ἐπισκοπικῷ Μεγάρῳ, διαπυνθανόμενος τί πρέπει νὰ πράξωμεν. Ἔστειλα πάραυτα ἀπεσταλμένον εἰς τὸν διοικητὴν «δχυρᾶς Θέσεως», ὅστις μοὶ ἀπήντησεν: «Ἐνθυμοῦμαι τὴν ὑπόσχεσίν μου· ἅμα τῷ πέρατι τῆς ἀνακρίσεως θὰ Σᾶς δεχθῶ. Ἐνωρίτερον οὐδὲν ἔχω νὰ Σᾶς ἀνακοινώσω». Παρακαλῶ, κ. Ἀντισυνταγματάρχα, κρίνατε ἂν ἀδικοῦμαι.

Ὅτε πρὸ ἡμερῶν ἐξέβηκα τὰ πράγματα πρὸς τὸν ταγματάρχη Διονύσην, εἰς Κάμπους, ἀνεγνώρισεν οὗτος τὸ δίκαιόν μου καὶ ἐπίστευα, ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἐτερματίσθη.

Ἐπειδὴ ὁμως παρ' ἐλπίδα βλέπω, ὅτι οἱ ἐνδιαφερόμενοι τῶν κρατουμένων μὲ ἀδικοῦν, ἔλαβα τὴν τιμὴν νὰ ἐκθέσω τ' ἀνωτέρω.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι καθ' ἃ πληροφοροῦμαι, τόσον ὁ Μητσοτάκης, ὅσον καὶ ὁ σωφὲρ Σπανουδάκης ἔγραψαν πρὸς τοὺς οἰκέλους, τῶν ὅτι ἐλπίζουν, πὼς αἱ ἀνακρίσεις πλησιάζουν νὰ τερματισθοῦν.

Περιττὸν νὰ τονίσω, ὅτι ἡ ἀξίωσις τῶν συγγενῶν τῶν πρώτων κρατουμένων νὰ χωρίσω τὰς δύο ὑποθέσεις εἶναι μὲν δίκαια, καὶ πᾶσαν πρὸς τοῦτο καταβάλλω προσπάθειαν, ἀλλὰ θὰ συμφωνῆτε, ὅτι δὲν ἐξαρθᾶται ἀπὸ ἐμέ. Θὰ ἤμην εὐτυχὴς ἐὰν ἐπετύγχανα τοῦτο, διότι βεβαίως τὸ τοιοῦτο εἶναι ἐξυπηρετικὸν τῆς θέσεως αὐτῶν, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν γραμμὴν κατευθύνομαι.

Ἦδη μένω ἀπολύτως ἱκανοποιημένος, καθ' ὅσον ὁ μὲν σωφὲρ Σπανουδάκης περιφέρεται ἐλευθέρως εἰς τὴν αὐλὴν τῆς φυλακῆς, ὡς ὁ ἴδιος γράφει, ὁ δὲ Μητσοτάκης γράφει ἐπίσης, ὅτι ἡ ζωὴ του δὲν κινδυνεύει.

Τῆς ὑμετέρας ἐντιμότητος
ἔνθερμος πρὸς Θεὸν εὐχέτης
Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης
† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Εἰς τὴν διαμαρτυρίαν ταύτην τοῦ Ἐπισκόπου—Ἐπουργοῦ ἐδόθη ἡ ἐξῆς ἀπάντησις:

Προσωπικὸν

19)11)1944

**Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἐπίσκοπον.
Θεοφιλέστατε,**

Λυποῦμαι ἐξαιρετικῶς, ὅτι δὲν εἶχα τὴν τιμὴν νὰ γνωρίζω ὑμᾶς, ὅταν ἤλθατε πρὸς συνάντησιν, ὡς ἐπίσης, ὅτι δὲν εἶχατε τὴν εὐκαιρίαν, ἵνα συζητήσωμεν τὰς κοινὰς μας ὑποθέσεις.

Τὰς ἐνεργείας ὑμῶν ὅλας ἐπὶ τῆς γνωστῆς ὑποθέσεως τῶν συλλήψεων γνωρίζω καλὰ, ἀπὸ πρόσωπα τῆς ὑπηρεσίας μας καὶ ἀπὸ τὸν συνάδελφόν μου Διονύσιον, ὅστις μὲ ἔχει πλήρως κατατοπίσει. Πέπεισμαι, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ψέξη ὑμᾶς, οὔτε διὰ τὰς ἐνεργείας ἐκεῖνας, οὔτε διὰ τὰς ἄλλας ὑμετέρας προσπάθειας, ἵνα ἀνακουφίζεσθαι ἡ μοῖρα τῶν δεινοπαθοῦντων Χανιωτῶν. Εἶναι ὅμως καθήκον, ὅπως πράττωμεν τὸ πᾶν διὰ τοὺς κινδυνεύοντας ἄγγλους καὶ Ἕλληνας, οἵτινες εἶναι ἄξιοι πάσης προσπάθειας, καὶ πρέπει νὰ σφύζονται καὶ νὰ ζήσουν διὰ τὴν Κοινωνίαν.

Ἐὰν ἔγραψα προηγουμένην ἐπιστολὴν διαφορτικοῦ τόνου, θὰ καταλάβετε, ὅτι ὠφέλειτο εἰς τὸ ἐνδεχόμενον, πὼς θὰ ἐδείχνετε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς γερμανοὺς, καὶ ἦτο ὁ λόγος χάριν τῆς ἰδικῆς Σας ἀσφαλείας. Ὁ σκοπὸς ἦταν δηλαδὴ, ἵνα ἐνισχύσωμεν τὰς προσπάθειας ὑμῶν, ἔχοντας ὑπ' ὄψει μου, ὅτι παρουσιάζοντες τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τοὺς γερμανοὺς, θὰ εἶχατε ἔτι περισσότερον τὸ δικαίωμα, ἵνα ἀπαιτήσητε τὴν ἀπόλυσιν τῶν κρατουμένων καὶ ἵνα ὑποχρεώσετε τοὺς γερμανοὺς εἰς μεγαλυτέρας παραχωρήσεις. Ἡ ὑμετέρα θέσις ὡς Ἐπισκόπου, ἀλλὰ καὶ ὡς Γενικοῦ Διοικητοῦ συντελεῖ ἐξαιρετικὰ εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν.

Ἐλπίζω, ὅτι ἡ προσπάθειά μας καὶ εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν, καὶ ἐπὶ τὸ γενικώτερον, φέρεται σύντομα εἰς αἴσιον πέρας. Τότε μόνον δυνάμεθα νὰ ἀπονέμωμεν τοὺς δέοντας ἐπαίνους διὰ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ καθενός.

Ἐλπίζω ταχέως νὰ συναντηθῶμεν.

Ἐμέτερος
ΤΟΜ

Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου ἐξάγεται, ὅτι δὲν ἦσαν ἀκριβῆ τὰ σημεῖα τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Συνταγματάρχου Τόμ, ὅτι δῆθεν εἶχον σηματήσιν αἱ ἐνεργεῖαι τοῦ Ἐπισκόπου κ.λ.π. Ἐξ ἄλλου δέον νὰ σημειωθῆ, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος ἠκολούθει τὴν συνείδησίν του καὶ δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ τοῦ ὑποδεικνύουν ἄλλοι τὸ τί ἔπρεπε νὰ πράττη.

Καὶ ἤδη ἀρχίζει νὰ γίνεσθαι ζωηροτέρα ἡ κίνησις περὶ ἀνταλλαγῆς αἰχμαλώτων. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπουργός λαμβάνει τὰς κάτωθι ἐπιστολάς :

ΚΡΗΤΗ τῆ 11)11)1944

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου,
Ἄπὸ τὸν Συμμ. Σύνδεσμον παρὰ τῷ Στρατ. Δ)τῆ Κρήτης.

Θεοφιλέστατε,

Πληροφοροῦμαι, ὅτι παρὰ τῇ γερμανικῇ Ἀρχῇ ὑπάρχει ἡ σκέψις ἀνταλλαγῆς αἰχμαλώτων.

Δηλαδή θὰ πρόκειται περὶ ἀνταλλαγῆς μερικῶν προσώπων, τὰ ὅποια εὐρίσκονται εἰς Ἀγυιάν, μὲ ἄλλα πρόσωπα τὰ ὅποια εὐρίσκονται κάπου εἰς Συμμαχικὰς χεῖρας.

Μόνον ἀπὸ ἀνθρωπιστικῆς ἀπόψεως, ἡ ὁποία εἶναι ἀγαπητὴ εἰς ὑμᾶς, λόγῳ τῆς ἀρμοδιότητός σας, σᾶς γράφω διὰ νὰ ἐξακριβώσετε, ἐὰν τὰ ἀνωτέρω εἶναι ἀκριβῆ.

Δὲν ἔχω τὴν ἀρμοδιότητα νὰ διαπραγματευθῶ μὲ τὰς γερμανικὰς Ἀρχάς, ἀλλὰ ἔχω τὴν ἀρμοδιότητα νὰ διαβιβάσω κάθε ἀποψιν αὐτῶν εἰς τὸ Συμμαχικὸν Στρατηγεῖον, τὸ ὅποιον θὰ μὲ διατάξῃ σχετικῶς.

Τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων μπορεῖ νὰ γίνουσι γνωσταὶ αἱ γερμανικαὶ ἀπόψεις εἶναι, ἡ ἐπιστολὴ τῆς γερμανικῆς Ἀρχῆς πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἂν θέλουσι, προσωπικὴ συνάντησις, ἡ ὁποία θὰ γίνῃ, εἰς τὰ σύνορα τῆς κατεχομένης παρὰ τῶν γερμανῶν Ἀνατολικῆς περιοχῆς των, μετὰξὺ ἐνὸς γερμανοῦ ἀξιωματικοῦ ἐξουσιοδοτημένου πρὸς τοῦτο καὶ ἐμοῦ, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἔχω πρὸ τῆς συναντήσεως μίαν ἄδειαν κυκλοφορίας εἰς τὴν ζώνην ἐπαφῆς, ἀπὸ τὴν γερμανικὴν Ἀρχὴν, καὶ καλύτερον, ἕνα ἀντιπρόσωπον τοῦ Διεθνοῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἢ ἰδικόν σας.

Τὸ παρὸν εἶναι μετάφρασις τοῦ Ἀγγλικοῦ πρωτοτύπου.

Σύνδεσμος τοῦ Σ.Σ. παρὰ τῷ Στρατ. Δ)τῆ Κρήτης

ΣΜΙΘ ΧΙΟΥΣ Ταγ)ρχης

Θεοφιλέστατε,

5.1.45 Κάπου

Κατὰ πληροφορίας ἐκ Χανίων, μανθάνω ὅτι οἱ γερμανοὶ δέχονται τὴν ἀνταλλαγὴν συλληφθέντων ἀγγλων καὶ ἐλλήνων πολιτῶν μὲ γερμανοὺς αἰχμαλώτους. Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ γράψητε, πῶς ἀκριβῶς εἶναι αἱ ἀπόψεις τῶν γερμανῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, ὥστε νὰ εἶναι βεβαία ἡ ὑπηρεσία περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν ἀπόψεων αὐτῶν, κατόπιν τῆς ἰδικῆς σας πλείον ἐπιστολῆς, καὶ νὰ ἀποφασίσωμεν τελειῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ.

Συνημμένως σᾶς στέλλω ἐπιστολὴν τοῦ Ταγ)χη Κυρ. Χιούς, διὰ τῆς ὁποίας σᾶς γνωρίζει, ὅτι τοῦ λοιποῦ θὰ χειρισθῶ ἐγὼ καθ' ὅλοκληρίαν τὸ ζήτημα τῆς ἀνταλλαγῆς.

Μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἐκτιμήσεως

ΔΙΟΝΥΣΗΣ Ταγ)ρχης

Ὁ Ἐπίσκοπος εἶχε λάβει προηγουμένως καὶ τὰς ἐξῆς ἐπιστολάς τῶν ἄγγλων ἀρμοδίων, σχετικὰς μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν αἰχμαλώτων :

Κάπου 3—1—45

Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου.

Θεοφιλέστατε,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀναφέρω, ὅτι διὰ τὰς συζητήσεις, τὰς ὁποίας ἐπρόκειτο νὰ κάμωμεν, ἐντεταλμένος εἶναι ὁ Ταγματάρχης Διονύσης, διότι εὐρίσκειται πλησίον τῶν Χανίων.

ΣΜΙΘ ΧΙΟΥΣ Ταγρχης

Ἐπηρεσία Βρεττανικοῦ Συνδέσμου Ἀξιωματικῶν στρατιωτικῆς περιοχῆς Κρήτης

Κυρίε μου,

Εἶμαι ἐξουσιοδοτημένος νὰ σᾶς πληροφορήσω, ὅτι ἐὰν αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ εἰς Χανιά πάλιν δέχωνται τὸ ζήτημα μιᾶς ἀνταλλαγῆς αἰχμαλώτων (φυλακισμένων), αἱ Βρεττανικαὶ Ἀρχαὶ εἶναι ἔτοιμοι ν' ἀκούσουν, ὑπὸ ποίους ὅρους δύναται νὰ γίνῃ τοῦτο.

Προσθέτω πρὸς τούτοις, ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι κενὴ ἀπαίτησις, διότι δύναμαι νὰ σᾶς βεβαιώσω, ὅτι αἱ βρεττανικαὶ ἀρχαὶ ἔχουν τὴν εἰλικρινῆ θέλησιν νὰ δεχθῶν μίαν ἀληθῆ προσφορὰν ἀνταλλαγῆς.

Παραμένω, Κύριε, εὐὑπολήπτως

ΔΙΟΝΥΣΗΣ

Ταγματάρχης

Ἐπίσης προηγουμένως πάλιν, εἶχε λάβει ὁ Ἐπίσκοπος καὶ τὴν παρὰ πόδας ἐπιστολὴν τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Κρήτης.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΙΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Σ.Δ. 14,12.44

Προσωπικῆ

Θεοφιλέστατε,

Διεπίστωσα, ὅτι καὶ ἀρχὴν οἱ ἐδῶ ἀντιπρόσωποι τοῦ Συμμαχικοῦ Στρατηγείου θὰ ἐδέχοντο ἴσως συζήτησιν διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν αἰχμαλώτων, εἰς ἣν περιπίπτωσι θὰ ἐγένετο κανονικὴ καὶ ὑπεύθυνος πρότασις ἀνάλογος, ἐκ μέρους τῶν ἐνταῦθα γερμανικῶν Ἀρχῶν.

Θεωρῶ ἐπομένως σκόπιμον νὰ κάμω εἰς ὑμᾶς γνωστὸν τὸ ἀνωτέρω μὲ τὴν παράκλησιν, ὅπως ἐνεργήσετε καταλλήλως, ἐγὼ δὲ θ' ἀναλάβω νὰ πείσω τοὺς ἐδῶ ἄγγλους ἀντιπροσώπους διὰ τὰ περαιτέρω.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Στρατ. Διτῆς Κρήτης

Ὁ Ἐπίσκοπος — Ὑπουργός, βάσει τῶν ἀνωτέρω προέβη εἰς σχετικὰ διαβήματα παρὰ ταῖς γερμανικαῖς ἀρχαῖς, τὰ ἀποτελέσματα τῶν

ὁποῖων γνωρίζει εἰς τοὺς ἄγγλους διὰ τῆς ἐξῆς ἐπιστολῆς του, «πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν Βρετανικοῦ Συνδέσμου Ἀξιωματικῶν Στρατιωτικῆς περιοχῆς Κρήτης».

Χανιά 8)1)1945

**Πρὸς τὴν Ὑπηρεσίαν Βρετανικοῦ Συνδέσμου Ἀξιωματικῶν
Στρατιωτικῆς Περιοχῆς Κρήτης**

Κύριοί μου,

Εἰς ἀπάντησιν ὑμετέρου ἐγγράφου, σχετικῶς μὲ ἀνταλλαγὴν γερμανῶν αἰχμαλώτων πολέμου μετὰ τοιούτων ὑμετέρων, ἄγγλων τε καὶ ἐλλήνων, κρατουμένων ἐν ταῖς φυλακαῖς Ἀγυῖας, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς γνωρίσω, ὅτι αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ μοὶ ἐγνωστοποίησαν, ὅτι εἶναι διατεθειμέναι πρὸς τοῦτο, ἐπιθυμοῦν δὲ νὰ γνωρίζουν τόσον τὰ ὀνόματα τῶν ἀνταλλαχθησομένων γερμανῶν ἀξιωματικῶν, ὅσον καὶ τὰ ὀνόματα τῶν τοιούτων ἐκ τῶν ἐν Ἀγυῖᾳ κρατουμένων.

Δι' ἕκαστον τῶν ζητουμένων νὰ ἀποφυλακισθῶσιν ἐξ Ἀγυῖας, ἀπαιτοῦν οἱ γερμανοὶ ἓνα ἀξιωματικὸν καὶ δύο στρατιώτας.

Μετὰ πλείστης τιμῆς

Ὁ Ὑπουργὸς Γεν. Δ)τῆς Κρήτης

†Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐδόθη ἡ ἐπομένη ἀπάντησις :

Κάπου 9)1)1945

Θεοφιλέστατε,

Ἔλαβα τὴν ἀπὸ 8)1)45 ἐπιστολὴν Σας.

Δι' αὐτῆς μοὶ γνωρίζετε, ὅτι οἱ γερμανοὶ δέχονται τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν εἰς Ἀγυῖαν κρατουμένων, (ἐνὸς ἄγγλου καὶ τινῶν ἐλλήνων), ἐπ' ἀνταλλαγῇ ἐκάστου τούτων, δι' ἐνὸς (1) ἀξιωματικοῦ καὶ δύο (2) στρατιωτῶν γερμανῶν αἰχμαλώτων.

Συγχρόνως ζητοῦνται τὰ ὀνόματα τῶν πρὸς ἀνταλλαγὴν εἰς Ἀγυῖαν κρατουμένων, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν παραδοθησομένων εἰς αὐτοὺς αἰχμαλώτων γερμανῶν ἀξιωματικῶν.

Ἐχω τὴν τιμὴν, Θεοφιλέστατε, νὰ ἐξουσιοδοτήσω ὑμᾶς, ὅπως γνωρίσητε εἰς τὰς γερμανικὰς ἀρχὰς τὰ κάτωθι :

Ὄνόματα τῶν εἰς Ἀγυῖαν κρατουμένων.

Ἄγγλος Τζώρτζι, Μητσοτάκης Κων)ος, Μανουσάκης Μανούσος, Νινολάκης Τάσος, Ἀμοιραδάκη Κλειώ, Σπανουδάκης Ἰωάννης καὶ Παυλάκης Δημοσθένης.

Σᾶς καθιστῶ ἐπίσης γνωστόν, καὶ τοῦτο νὰ γνωσθῆ καὶ εἰς τοὺς γερμανοὺς, ὅτι τὸ Στρατηγεῖον ἐδέχθη τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν Ἑλλήνων αὐτῶν κρατουμένων, (ὅπερ στρατιωτικῶς παράλογον), οὐχὶ διότι οἱ κρατούμενοι αὐτοὶ ἔχουν κάποιαν ἀξίαν δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ ἀπλῶς, διότι συνελήφθησαν καθ' οἰονδήποτε τρόπον μετὰ ἄγγλων ἐν ὑπηρεσίᾳ εὐρισκομένων, καὶ ἀσχέτως ἐάν οἱ ἐν λόγῳ Ἕλληνες ἐβοήθησαν τοὺς ἄγγλους, ἢ κατὰ τινα σύμπτωσιν συνελήφθησαν μετ' αὐτῶν.

Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔχομεν μέχρι τοῦδε οὐδεμίαν πρότασιν ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν, περὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον νομίζουν, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἡ ἀνταλλαγὴ αὕτη, παρακαλῶ νὰ μᾶς προτείνουν καὶ αὐτοὶ μίαν λύσιν.

Ἐν τῷ μεταξὺ θὰ ζητήσω νὰ μάθω τὰ ὀνόματα τῶν πρὸς ἀνταλλαγὴν γερμανῶν ἀξιωματικῶν.

Πιστεύω, ὅτι θὰ ἦτο σκόπιμος μία προσωπικὴ ἐπαφή, πρὸς ἄμεσον ἀνταλλαγὴν ἀπόψεων, μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν γερμανῶν, καὶ παρακαλῶ, ὅπως πρὸς τοῦτο ἀποσταλῆ εἰς γερμανὸς ἀνώτερος ἀξιωματικὸς μετὰ τινος διερμηγέως.

Ὡς χῶρον δὲ συναντήσεως προτείνω τὸν οὐδέτερον χῶρον μετὰ ξὺ Γεωργιουπόλεως καὶ Δραμίων Ἀποκορώνου.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ Ταγματῆς

Ἐκπρόσωπος τοῦ Σ. Σ. ἐν Κρήτῃ

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐνήργησεν ἀμέσως σχετικῶς παρὰ ταῖς γερμανικαῖς ἀρχαῖς, καὶ οὕτω κατορθώθη νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν, μέσω καὶ πάλιν αὐτοῦ, εἰς γερμανὸς ἀξιωματικὸς, ταγματάρχης μετ' ὃν ἄγγλον ταγματάρχην Διονύσῃν. Τὴν σχετικὴν δὲ πληροφορίαν, ὅτι δηλ. οἱ γερμανοὶ ἀπεδέχθησαν τὴν πρότασιν περὶ ἐπαφῆς, διεβίβασεν ὁ Ἐπίσκοπος αὐθημερόν, καὶ μάλιστα νύκτωρ, εἰς τὸν ὡς ἄνω Διονύσῃν, ὅστις καὶ τοῦ ἀπήντησε διὰ τῆς ἐξῆς ἐπιστολῆς.

Καίου 10—1—45

Θεοφιλέστατε,

Θὰ σᾶς περιμένω στὶς 10' π.μ. τῆς Παρασκευῆς, (δηλ. 9 γερμανικῆ ὥρα), εἰς ἓνα σημεῖον, μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν τῆς Λίμνης καὶ τῆς γεφύρας τοῦ Κατροῦ, στὸ σπῆτι τοῦ Μαλινδρέτου, διὰ νὰ συναντήσω τὸν γερμανὸν ταγματάρχην καὶ Σᾶς.

Με τιμὴν

ΔΙΟΝΥΣΗΣ Ταγματάρχης

Ἡ συνάντησις αὕτη ἐγένετο ὄντως, καὶ ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς ἀνταλλαγῆς κρατουμένων, ἐπιφυλαχθέντων τῶν ἐκατέρωθεν ἀντίπροσώπων νὰ συνεννοηθοῦν τὰς προϋσταμένας τῶν ἀρχῶν διὰ τοὺς ὁρους,

ὑπὸ τοὺς ὁποίους θὰ πραγματοποιηθῇ αὕτη. Δέον ὁμως νὰ λεχθῇ ἐνταῦθα προκαταβολικῶς, ὅτι εἶχε συλληφθῆ ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς μετ' ἄλλων καὶ ὁ Κ. Μητσοτάκης, περὶ οὗ ἐνδιαφέροντο οἱ ἄγγλοι νὰ περιληφθῇ πάντως εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁμως ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ ἡ ἀπάντησις τῶν ἄγγλων διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν ταύτην, οἱ συγγενεῖς τῶν ὡς ἄνω συλληφθέντων καὶ φυλακισμένων ἀνησυχοῦν, δι' ὃ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος ἀπέστειλε τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ταγματάρχην Διονύσην.

ΓΕΝΙΚΗ Δ)ΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἐν Χανίοις τῇ 26)1)1945

Πρὸς τὸν Ταγματάρχην Κον Διονύσην

Οἱ συγγενεῖς τῶν φυλακισμένων, Μητσοτάκη κλπ., ἀνησυχοῦν διὰ τὴν βραδύτητα τῆς ἀποστολῆς τοῦ καταλόγου, καὶ παρακαλοῦν δι' ἐμοῦ, ὅπως ὑπενθυμίσετε τὸ ζήτημα ὅπου δεῖ, ἂν τοῦτο εἶναι δυνατόν. Αἱ ἀρμόδια γερμανικαὶ Ἀρχαὶ ἐπιθυμοῦν, ὅπως μεταξὺ τῶν ἀνταλλασσομένων συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ εἰς Μπαμπαλή-Χάνι συλληφθεὶς γερμανὸς *Göepfert* τὴν 19-1-45.

Μετὰ θερμῶν εὐχῶν καὶ πάσης τιμῆς

Ὁ Ὑπουργὸς Γενικὸς Δ)τῆς Ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐδόθη ἡ ἐξῆς ἀπάντησις ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω Ἀγγλον ταγματάρχην:

Κἄπου 11.)2)45

Θεοφιλέστατε,

Ἔλαβα τὸ γράμμα Σας τῆς 26—1—45.

Παρακαλῶ νὰ πῆτε εἰς τοὺς γερμανοὺς, ὅτι ὁ *Göepfert* ἐζήτησε νὰ μὴ γυρίξῃ μὲς στὰ Χανιά, ἀλλὰ νὰ πάῃ σ' ἓνα στρατόπεδο αἰχμαλώτων, καὶ ἔτσι τώρα δὲν εὐρίσκεται ἐδῶ στὴν Κρήτη.

Νὰ πῆτε εἰς τὰς οἰκογενεῖας, καὶ ἂν θέλετε, καὶ εἰς τοὺς γερμανοὺς, ὅτι ὁ κατάλογος, ποὺ θέλουν οἱ γερμανοὶ θὰ εἶναι στὰ χέρια των σὲ λίγες μέρες τώρα.

Παρακαλῶ νὰ μὴ ξεχνοῦν τὴν λίσταν τῶν ὀνομάτων ἄγγλων αἰχμαλώτων εἰς τὴν Ρόδον.

Μετὰ τιμῆς

ΔΙΟΝΥΣΗΣ

Ἐκπρ. τῶν Σ.Σ. ἐν Κρήτη

Ἐν συνεχείᾳ κατόπιν λαμβάνει ὁ Ἐπίσκοπος καὶ τὸ ἐξῆς ἔγγραφον ἀπὸ τὸν αὐτὸν Διονύσην ταγματάρχην.

Θεοφιλέστατε,

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς γράψω, πὼς ἡ δουλειὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν

αίχμαλώτων πηγαίνει καλά, αλλά λίγο βραδέως, μὰ ἔχω ἐλπίδα, ὅτι θὰ φθάσῃ σὲ καλὸ τέλος. Τὸ στρατηγεῖόν μου ἔχει διατάξει νὰ μάθω ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς τὰ ὀνόματα καὶ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἐν Ρόδῳ ἄγγλων αἰχμαλώτων.

Δι' αὐτὸ θὰ Σᾶς παρακαλοῦσα νὰ ζητήσετε αὐτὰ τὰ ὀνόματα καὶ τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς, καὶ νὰ μοῦ τὰ στείλετε ὅσον τό δυνατόν γρηγορώτερον.

Μετὰ τιμῆς

ΔΙΟΝΥΣΗΣ Ταγματάρχης

Παραλείπομεν γερμανικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον ὑπὸ χρονολογίαν 29-1-45, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα ἔνδεκα ἐλλήνων καὶ τεσσάρων ἄγγλων στρατιωτικῶν, αἰχμαλώτων, ἀπὸ τοὺς ἐν Ρόδῳ διαμένοντας. Ὅποτε καὶ ὁ Ἐπίσκοπος γράφει ἀμέσως τότε τὰ ἐξῆς πρὸς τὸν ἄγγλον ταγματάρχην Διονύσην.

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Χανιά τῆ 11.2.1945

Ταγματάρχα κ. Διονύση,

Ἐσωκλείστως σᾶς ἀποστέλλω τὸν κατάλογον τῶν ὀνομάτων τῶν ἐλλήνων καὶ τῶν ἐν Ρόδῳ αἰχμαλώτων ἄγγλων, τὸν ὁποῖον μοὶ ἐνεχείρισε τὸ ἐνταῦθα γερμανικὸν στρατηγεῖον, ὅπως εἶχομεν μείνει σύμφωνοι εἰς τὴν συνάντησιν ὑμῶν καὶ τοῦ γερμανοῦ ἀξιωματικοῦ πληρεξουσίου, παρουσία μου.

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν ταύτην μὲ ἠρώτησαν οἱ γερμανοὶ, διατὶ βραδύνει νὰ ἔλθῃ ὁ κατάλογος τῶν γερμανῶν αἰχμαλώτων, ποὺ θὰ ἀνταλλαγῶν, ὅπως ἐμείνατε σύμφωνοι. Ἀλλὰ καὶ οἱ συγγενεῖς τῶν κρατουμένων ἐλλήνων, (Μητσοτάκη κ.λ.π.), ἀνησυχοῦν, φοβούμενοι μήπως συνέλθῃ τὸ γερμανικὸν στρατοδικεῖον καὶ καταδικάσῃ αὐτούς.

Μετὲ θερμῶν εὐχῶν

Ὁ Ὑπουργὸς Γεν. Δ)τῆς Κρήτης

† Ὁ Κυδ. καὶ Ἀποκ. ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Καὶ ἀπαντᾷ ὁ ταγματάρχης Διονύσης ὡς ἐξῆς :

Θεοφιλέστατε,

Κᾶπου 16-2-1945

Ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ ἀποστείλωμεν κατάστασιν ὀνομαστικὴν γερμανῶν αἰχμαλώτων, εὐρισκομένην εἰς χεῖράς μας. Ἀναμένομεν τὴν ἀποστολὴν καὶ δευτέρου πίνακος, τὸν ὁποῖον θὰ διαβιβάσωμεν πρὸς Ὑμᾶς, εὐθύς ἅμα τῇ λήψει του.

Δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν τὰ ὑπόλοιπα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ζητοῦν αἱ γερμανικαὶ ἀρχαί, καθόσον ταῦτα ἀποτελοῦν πληροφορίας, τὰς ὁποίας, κατὰ τὰ διεθνή νόμιμα, δὲν εἶναι ὑπόχρεοι νὰ δώσουν οἱ ἐκάστοτε συλλαμβανόμενοι αἰχμάλωτοι.

Παρακαλοῦμεν, ὅπως διαβιβάζοντες τὸν παρόντα πίνακα εἰς τὰς γερμανικὰς ἀρχάς, ἐρωτήσητε καὶ γνωρίσητε εἰς ἡμᾶς, ποῖοι ἐκ

Οί επί τῆς ἀντιλλαγῆς δμήρων ἀξιωματικοὶ Ταγματάρχης Λιονόσιος τοῦ διασυμμαχικοῦ Στρατηγεῖου Μέσης Ἀνατολῆς καὶ Μπέρναρντ (Γερμανός).

Ἀνταλλαγὴ δμήρων εἰς Γεωργιούπολιν.

τῶν ἐν αὐτῷ ἀναφερομένων ἐπιθυμοῦν αὐτοὶ νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς τὸν ὀριστικὸν πίνακα ἀνταλλαγῆς μετὰ τῶν ἐν Ἀγυιᾷ κρατουμένων ἡμετέρων αἰχμαλώτων πολέμου.

Μετὰ τιμῆς
ΔΙΟΝΥΣΗΣ Ταγματάρχης

Αἱ διαπραγματεύσεις συνεχίζονται οὕτως, μέσῳ πάντοτε τοῦ Ἐπισκόπου, μέχρις ὅτου, καταλήξαντες εἰς συμφωνίαν, ὥρισαν καὶ τόπον τῆς ἀνταλλαγῆς, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ κάτωθι σημειώματος τοῦ ταγματάρχου Διονύση πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον :

«Ὁ Δεσπότης νὰ εἶναι στὰ Δράμια στὰς 11.55', γερμανικὴν ὥραν, τὸ Σάββατον 31 Μαρτίου.

Οἱ γερμανοὶ νὰ εἶναι στὴ Γεωργιούπολη, μαζί με τοὺς 10 δικούς μας, στὰς 12 ἀκριβῶς τῆς αὐτῆς ἡμέρας. Ἐγὼ θὰ εἶμαι ἐκεῖ στὰς 11.50', μαζί με τοὺς 30 γερμανοὺς.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ Ταγματάρχης

13. ΤΑ ΤΗΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ ΚΑΤ' ΕΚΘΕΣΙΝ ΤΟΥ ΑΓΡΟΝΟΜΟΥ
ΕΜΜ. ΚΛΑΔΟΥ, ΠΑΡΑΣΤΑΝΤΟΣ ΚΑΤ' ΑΥΤΗΝ, ΩΣ ΑΚΟΛΟΥ-
ΘΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ.

Χανιά 31 Μαρτίου 1946

Τὴν 9ην πρωϊνὴν τῆς 31 Μαρτίου 1945 ὁ Ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ξηρουχάκης, μετὰ τοῦ ὑποφαινομένου Ἐμμανουὴλ Κλάδου καὶ τῆς μητρὸς τοῦ Κωνσταντίνου Μητσοτάκη, ἀνεχωρήσαμεν δι' αὐτοκινήτου ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς, με κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Γεωργιούπολιν, ἐνθα θὰ ἐλάμβανε χώραν ἀνταλλαγὴ ἑλλήνων πολιτῶν καὶ γερμανῶν ἀξιωματικῶν, ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν προπαρασκευαζομένη μετὰ τοῦ γερμανικοῦ ἐπιτελείου τῶν ἐνταῦθα δυνάμεων καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ στρατηγείου τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, με διάμεσον τὸν Ἐπίσκοπον. Εἰς θέσιν «Πλατάνι» Σούδας συνητησαμεν ἓνα μεγάλο αὐτοκίνητο, ἐνθα ἐπέβαινον οἱ ἀνταλλαγησόμενοι Ἕλληνες, οἵτινες μόλις ἀντελήφθησαν τὸ αὐτοκίνητόν μας, περιχαρεῖς ἐπρόβαλαν τὰς κεφαλὰς των καὶ μᾶς ἐχαιρέτιζαν, πλὴν τοῦ Μητσοτάκη Κωνσταντίνου, ὅστις δὲν ἐπαρουσιάσθη, καὶ τοῦτο ἐνέβαλε τὴν μητέρα του εἰς ὑπονοίας. Τί εἶχεν ὁμως συμβῆ; Οὗτος μεθ' ἑνὸς ἄγγλου ἀξιωματικοῦ εἶχε παραληφθῆ παρὰ γερμανῶν ἀξιωματικῶν καὶ εἶχε προπορευθῆ εἰς Γεωργιούπολιν.

Εἰς τὰς 10.15' εὐρισκόμεθα εἰς Γεωργιούπολιν, ἐνθα ἀνέμενον οἱ πρὸς τοῦτο ἐντεταλμένοι γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐπιτελείου. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ ἑλληνομαθὴς Γκρόμαν. Ἐπίσης διεκρίνοντο ὁ Κωνσταντῖνος Μητσοτάκης καὶ εἰς ἄγγλος ἀξιωματικὸς, ὅστις καὶ θ' ἀντηλλάσσετο. Μόλις ἐφθασεν ὁ ἐπίσκοπος τὸν ἐχαιρέτησαν καὶ ἔμειναν ἐκεῖ συζητοῦντες μέχρι τῆς 11 παρὰ 10'. Ὅποτε οἱ γερμανοὶ διατάσσουν νὰ σηκωθῆ τὸ ὀδόφραγμα καὶ ὁ Ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ ὑποφαι-

νομένου και τοῦ σωφῆρ του Κολοκύθα ἀναχωροῦμεν διὰ τὴν μεθόριον, πρὸς συνάντησιν τῆς ἀποστολῆς τῶν γερμανῶν αἰχμαλώτων. Πράγματι εἰς τὴν μεθόριον ἐσυναντήσαμε 3 μεγάλα αὐτοκίνητα μὲ 30 ἀξιωματικούς και στρατιώτας γερμανούς, μὲ συνοδοὺς ἑλληνας στρατιώτας, και ἐπικεφαλῆς τῆς ἀποστολῆς ὁ ἄγγλος ταγματάρχης Διονύσης Τσικλιτήρας.

Τότε ὁ Ἐπίσκοπος, ἀφοῦ πρῶτα ἐχαιρέτησε τὸν Τσικλιτήρα και τοὺς ἑλληνας στρατιώτας, εἶπεν εἰς αὐτὸν, «ἔλα εἰς τὸ αὐτοκίνητό μας, και νὰ μᾶς ἀκολουθῇ ἡ συνοδεία, ὡς ἔχει», οἱ ἑλληνες δηλ. φρουροὶ και αἰχμάλωτοι. Ὁ Τσικλιτήρας ὁμως ἠρνήθη, προφασιζόμενος, ὅτι δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνην στοὺς γερμανούς, ἐὰν εἰσῆρχοντο εἰς τὴν γερμανικὴν ζώνην, εἰς τὴν Γεωργιούπολιν δηλ., και οἱ συνοδοὶ ἑλληνες στρατιῶτες, μήπως συλληφθοῦν ὑπ' αὐτῶν. Ἡ συζήτησις ὀλοένα και ἐλάμβανε διαστάσεις σὲ σημεῖον παρεξηγήσεως, τοῦ Ἐπισκόπου ἐπιμένοντος νὰ εἰσέλθουν και οἱ συνοδοὶ ἑλληνες στρατιῶται, μὲ τὰ ἐξῆς μάλιστα χαρακτηριστικὰ λόγια : «Ἐμένα ἡ ἐπιθυμία μου ἦτο νὰ δῶ ἑλληνας στρατιώτας μέσα στὴν γερμανικὴν ζώνην». Τότε ὁ Τσικλιτήρας ἐκμανεῖς λέγει εἰς τὸν Θεοφιλέστατον. «Σεῖς εἴσθε Ἐπίσκοπος, ἐγὼ ὁμως εἶμαι Ταγματάρχης τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ. «Ναί», τοῦ λέγει ὁ Ἐπίσκοπος, «στὴν Ἑλλάδα ὁμως οἱ Ἐπίσκοποι ἔχουν βαθμὸν στρατηγοῦ, και ἔτσι θὰ μὲ ἀκολουθήσης». Σὲ λίγο καμφθεὶς πρὸ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Ἐπισκόπου ὁ Τσικλιτήρας, ἀφοῦ παρέδωσε τὸ πιστόλιόν του εἰς ἕνα στρατιώτην, ἵνα εἰσέλθῃ ἄοπλος, κατὰ τοὺς στρατιωτικούς κανονισμοὺς, εἰς τὸ γερμανοκρατούμενον ἔδαφος, ἐμπῆκεν εἰς τὸ αὐτοκίνητον τοῦ Δεσπότη, και ἠκολούθησε και ὅλη ἡ ἄλλη ἀποστολή. Τοὺς πρώτους φθάσαντας, Ἐπίσκοπον και συνοδοὺς του εἰς Γεωργιούπολιν, ὑπεδέχθησαν οἱ γερμανοί. Εὐθὺς ἀμέσως ἦλθον και οἱ ἄγγλοι ἀξιωματικοὶ μετὰ τῶν γερμανῶν αἰχμαλώτων των, τοὺς ὁποίους και διέταξαν νὰ κατέλθουν τοῦ αὐτοκινήτου των, ἀνερχομένους εἰς 30. Τῶν ἐγένετο προσκλητήριον, διαπιστωθέντος τοῦ πραγματικοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, και εἶτα ἀνεγνώσθησαν και τὰ ὀνόματα τῶν ἑλλήνων πολιτῶν, οἵτινες ἦσαν 8 ἄνδρες, μία γυναῖκα, ὀνόματι Κλειῶ Ἀμοιραδάκη και εἰς ἄγγλος. Τοὺς συνεστήθη ἐν συνεχείᾳ νὰ μὴν ὑποπέσουν πάλιν εἰς παραπτώματα, και συλληφθοῦν ἐκ νέου, και ἀφέθησαν ἐλεύθεροι. Οὕτως ἡ ἀνταλλαγὴ ἐγένετο, ἐλήφθησαν φωτογραφίαι και τὰ τοιαῦτα. Κατόπιν ἐπέβησαν οἱ ἀπελευθερωθέντες ἑλληνες πολῖται εἰς αὐτοκίνητα ἑλληνικά, και μὲ ἐπικεφαλῆς και πάλιν τὸν Ἐπίσκοπον ἀνεχωρήσαμεν ὅλοι μας διὰ Ρέθυμνον. Πρὸ τοῦ ὁμως φθάσωμεν εἰς τὸν ποταμὸν Μουσεῖαν, ὁ Διονύσης Τσικλιτήρας παρεκάλεσε τὸν Ἐπίσκοπον νὰ σταματήσῃ τὸ αὐτοκίνητον, ὅπου ἠθελε νὰ ὀμιλήσῃ εἰς τοὺς ἀνταλλαγέντας. Πράγματι τὸ αὐτοκίνητον ἐσταμάτησε και ὁ Διονύσης Τσικλιτήρας εἶπε τὰ ἐξῆς, και κατόπιν ἀνεχώρησε :

«Παιδιά ἀπὸ σήμερον και εἰς τὸ ἐξῆς, ἐπειδὴ ὁ πόλεμος τελειώνει, δὲν ἀπομένει πιά καμμιά ὑποχρέωσις ἀπέναντί σας, και σᾶς πα-

ρακαλῶ νὰ πᾶτε στὰ σπίτια σας καὶ νὰ βρῆτε δουλειά. Ὁ Μητσοτάκης καὶ ὁ Μανουσάκης νὰ πᾶνε στὰς Ἀθήνας».

Ἡμεῖς κατόπιν ἐπροχωρήσαμεν, μαζί μὲ τοὺς ἀνταλλαγέντας μέχρι Ρεθύμνου, ὅπου καὶ τοὺς ἀφήκαμεν, κατευθυνθέντες εἶτα εἰς Ἡράκλειον, ὅπου ὁ Ἐπίσκοπος-Υπουργὸς εἶχε νὰ ἐπιτελέσῃ καὶ ἄλλα καθήκοντα.

Ἐμμανουὴλ Κλάδος
Ἀγρονόμος

Οἱ ἀνταλλαγέντες τελικῶς εἶναι οἱ κάτωθι ἀπὸ ἀγγλικῆς πλευρᾶς, παραλειπομένων τῶν ὀνομάτων τῶν γερμανῶν τοιούτων:

1) Ἄγγλος Ἀξιωματικός, 2) Μητσοτάκης Κων(ος), 3) Νινολάκης Τάσος, 4) Μανουσάκης Μανουῖσος, 5) Σπανουδάκης Ἰωάννης, 6) Βάνδουλας Περικλῆς, 7) Ἀμοιραδάκη Κλειώ, 8) Δαρμάρος Γεώργιος, 9) Βαλαδάκης Ματθαῖος καὶ 10) Πολυχρονάκης Ἰωάννης.

Ἐναπαμείναντες καὶ μὴ ἀποφυλακισθέντες:

1) Νινολάκης Ἀντ., 2) Χοχλάκη Εὐαγγελία καὶ 3) Μπουτουναῖ Κουῖλα.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀναφερθέντων ἀνωτέρω ἐγγράφων καὶ τῶν γενομένων ἐνεργειῶν καταφαίνεται σαφῶς ἡ μεγάλη δραστηριότης, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ὁ Ἐπίσκοπος διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἀνταλλαγῆς ταύτης τῶν αἰχμαλώτων, καὶ οὕτως ἐξηγεῖται καὶ τὸ ὅτι ἐξανέστη οὗτος, ὡς ἀνεφέρθη ἀνωτέρω, ὅταν τοῦ ἔγραψαν, ὅτι δὲν ἐδείκνυε τὴν ἀπατουμένην δραστηριότητα εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

16. ΑΛΛΑ ΣΗΜΕΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΑΓΓΛΩΝ

Δὲν ἦτο βέβαια μόνον ἡ ὡς ἄνω ἀνταλλαγή, ἣτις ἔφερεν εἰς ἐπαφὴν τὸν Ἐπίσκοπον-Υπουργὸν μὲ τὰς ἀγγλικὰς ἀρχάς, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ἄλλα ζητήματα, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος τότε μεταξύ των προφορικῶς, καὶ περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔχομεν δυστυχῶς εἰς χεῖράς μας σχετικὰ ἔγγραφα. Δὲν ἦτο, ὡς γωστόν, ἡ ἐποχὴ τότε κατάλληλος δι' ἀνταλλαγὴν τοιούτων ἐγγράφων, καὶ ὁμοῦς ἡ ἔλλειψις αὐτῶν ἀφήνει τώρᾳ κενόν τι εἰς τὸ ἡμέτερον ἔργον. Πάντως ὁμοῦς πολλὰ ζητήματα συνεζητήθησαν τότε μεταξύ των ὑψίστης ἐθνικῆς σημασίας, καὶ πολλὰ ἐνέργειαι ἀπὸ κοινοῦ καθωρίσθησαν, καὶ πολλὰ σχέδια κατεστρώθησαν, τὰ ὁποῖα συνεκράτησαν καὶ προώθησαν τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν. Καὶ ὅλα αὐτὰ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν, ἐναντίον τῶν ὁποίων καὶ ἐστρέφοντο ὅλαι αἱ συσκέψεις καὶ αἱ ἐνέργειαι αὐταί, ἀποβλέπουσαι εἰς ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος καὶ τὴν κοινὴν συμμαχικὴν νίκην. Ἐκαστος ἀντιλαμβάνεται πόσον, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ρόλου αὐτοῦ τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς του, ὑπῆρξε λεπτὴ ἡ θέσις τοῦ Ἐπισκόπου τότε, ὡς καὶ πόσες φορὲς θὰ διέτρεξεν οὗτος τὸν κίνδυνον νὰ ἀποκαλυφθῇ καὶ νὰ συλληφθῇ ὑπὸ τῶν γερμανῶν, ὁπότε βέβαια ἀσφαλῶς καὶ δὲν θὰ ἐσφίξετο.

17. ΑΛΛΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ—ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΓΓΛΟΥΣ

Προκειμένου νὰ μεταφερθοῦν αἱ ἀγγλικαὶ ὑπηρεσίαι εἰς Χα-

νά, ἐπικειμένης τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων, παρακαλεῖται ὁ Ἐπίσκοπος—Υπουργὸς νὰ ἐξεύρη κατάλληλα οἰκήματα ἐγκαταστάσεως αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο τοῦ ἀπεστάλη τὸ κάτωθι ἔγγραφον :

ΚΑΣΤΕΛΛΙ ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

19 4 45

Θεοφιλέστατε,

Αἱ ἀγγλικαὶ ὑπηρεσίαι, πού ἐδρεύουν ἐνταῦθα, θὰ μεταφερθοῦν εἰς Χανιά τὶς μέρες τῆς παραδόσεως τῶν γερμανῶν. Ἐπειδὴ ἡ ὑπηρεσία θὰ εἶναι πολλή αὐτὲς τὶς ἡμέρες, καὶ δὲν θὰ εἶναι εὐκόλος εἰς ἡμᾶς ἡ ἀνεύρεσις οἰκήματος, Σᾶς παρακαλοῦμεν, ὅπως ἐπιτάξητε εἶνα κατάλληλον οἶκημα γιὰ τὶς ὑπηρεσίαις μας, τὸ ὁποῖον νὰ διαφυλαχθῇ μετὰ τῶν ἀντικειμένων του.

Φρονῶ δὲ, ὅτι κατάλληλος δι' ἡμᾶς εἶναι ἡ οἰκία τοῦ Κροῦγερ, εἰς Χαλέπαν. Ἄν δὲν εἶναι δυνατόν αὐτό, τὰ δύο ἐβραϊκὰ σπίτια, παραπλεύρως τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς.

Μὲ σεβασμὸν

ΣΤΕΦΑΝΟΣ, ἄγγλος λοχαγὸς

ΓΙΑΝΝΗΣ, ἄγγλος λοχαγὸς

18. ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΚΩΧΗΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ κατάστασις εἰς τὰ Χανιά τότε ἦτο κρίσιμος καὶ ἡ τάξις εἶχε τελείως διασαλευθῆ. Οὔτε ἴχνος ἐξουσίας ἀπὸ πουθενά καταφαίνεται, πλὴν τοῦ προσωπικοῦ κύρους τοῦ Ἐπισκόπου—Υπουργοῦ. Πάντως ὅμως ὁ γερμανικὸς στρατὸς εἶχε παραλύσει, ὥστε νὰ ἔχη χάσει τὸ ἠθικόν του, καὶ πολὺ δεδικαιολογημένως. Οἱ πολῖται δέ, ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῶν γερμανῶν στρατιωτῶν ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀφώπλιζον αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐξηττέλιζον, πολὺ δικαίως, Ὑπῆρχε μάλιστα καὶ κάποιος διάχυτος φόβος, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ καὶ κάποια σύρραξις μετὰ τῶν ὀργανώσεων, ἢ καὶ ἐκ μέρους τῶν ζωηροτέρων στοιχείων καμμιά ἐπίθεσις κατὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως, ἀναξιομένων παλαιότερων πληγῶν ἢ καὶ ἀφυπνιζομένων προγενεστέρων κομματικῶν παθῶν. Πρὸς δὲ ἐπληθύνθησαν καὶ αἱ διαρρήξεις, κλοπαὶ καὶ ἄλλα μεμονωμένα τοιαῦτα κρούσματα, πρὸ παντὸς ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περιοχὴν αὐτῆς. Πρὸ τοιαύτης καταστάσεως ὁ Ἐπίσκοπος—Υπουργὸς ἔκρινεν ὡς σκόπιμον καὶ ἐσχημάτισε τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθοῦν καὶ ἐνταῦθα τὸ ταχύτερον οἱ ὄροι τῆς ἀνακοχῆς, καὶ νὰ συντελεσθῇ, τὸ ταχύτερον πάλιν, ἡ παράδοσις τῶν γερμανῶν εἰς τακτικὸν ἡμέτερον ἐθνικὸν στρατὸν ἢ καὶ εἰς τοὺς ἄγγλους, διότι καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἐπίστευεν, ὅτι ἐὰν οἱ ἀντάρται, κατερχόμενοι ἀπὸ τὰ ὄρη, εἰσῆρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρῶτοι, τότε τὰ πράγματα δὲν θὰ ἐξελισσόντο ὀμαλῶς, ἀλλὰ θὰ ἐπηκολούθουν ἀσφαλῶς αἰματηρὰ γεγονότα

μεταξὺ γερμανῶν καὶ ἡμετέρων, ἢ τὸ καὶ φοβερώτερον, καὶ μεταξὺ τοῦ ὀ πληθυσμὸς ἠδύνατο νὰ συγκρουσθῇ. Ἡ πολιτικὴ δηλ. κατάστασις εἶχε φθάσει εἰς ὀξύτατον σημεῖον, ὡς καὶ παρακάτω θὰ ἀναπτύξωμεν. Πρὸς τοῦτο δὲ ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπισημ. Ὑπουργὸς ἀπέστειλε τὸ κάτωθι ἔγγραφον πρὸς τὸν ἀγγλον ταξίαρχον Κρήτης.

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Χανιά 9)5)1945

Ἄριθμ. Ἐμπ. Πρωτ. 1

Πρὸς τὸν Ἄγγλον Ταξίαρχον Κρήτης

Κατόπιν τῶν διαμειφθέντων χθὲς, κατ' ἐντολήν μου, μεταξὺ τῶν ἐν Ρεθύμνῳ ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, τῶν ἀγγλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου μου Γεν. Γραμματέως Στεφ. Μυλωνάκη, τὰ ὁποῖα ἅπαντα μοὶ διεβιβάσθησαν καὶ τὰ ὁποῖα ἐγένοντο γνωστὰ ἀμέσως εἰς τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον, καὶ συνεπεῖρα διαρρηξέων, λεηλασιῶν καὶ ἄλλων παρομοίων κρουσμάτων μεμονωμένων ἐν τῇ πόλει Χανίων ὑπὸ κακοποιῶν, πρῶγμα τὸ ὁποῖον τείνει νὰ διασαλεύσῃ τὴν τάξιν ἐνταῦθα, ἐκάλεσα παρ' ἐμοὶ σήμερον τὸν ἀρμόδιον ἀξιωματικὸν τοῦ γερμ. στρατηγείου καὶ ἔθηκα ὑπ' ὄψιν του, ὅτι ἐπέχει ἡ παράδοσις αὐτῶν καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ὄρων ἀνακωχῆς.

Μετ' οὐ πολὺ μοὶ διεβιβάσθη παρὰ τοῦ γερμανικοῦ στρατηγείου ἡ πληροφορία, ὅτι οἱ ἐδῶ γερμανοὶ ἔχουν διαταγὴν ἀπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῶν νὰ παραδοθῶν εἰς τὸ ἀγγλικὸν στρατηγεῖον, τὸ ἐδρεῦον ἐν Ἰταλίᾳ, ἢ καὶ εἰς τὸ ἐν Κρήτῃ ἀγγλικὸν τοιοῦτο, ἐὰν ὁμως εἶναι ἀρμόδιως πρὸς τοῦτο ἐξουσιοδοτημένον.

Ἐπομένως νὰ γνωσθῇ εἰς τοὺς ἐνταῦθα γερμανοὺς, ἐὰν οἱ ἐν Κρήτῃ ἄγγλοι εἶναι καὶ αὐτοὶ ἐξουσιοδοτημένοι πρὸς τοῦτο, ὁπότε πρέπει οἱ τελευταῖοι (ἄγγλοι) νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν γερμανῶν πρὸς τοῦτο. Εἶναι δὲ οἱ γερμανοὶ ἔτοιμοι πρὸς παράδοσιν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν ὄρων τῆς ἀνακωχῆς ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω προϋποθέσεις.

Ὁ Ἐπισημ. Ὑπουργὸς Γενικῆς Διοικητικῆς Κρήτης.

† Ὁ Κυβερνήτης καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Κοινοποιεῖται 1) Ἐπισημ. Ὑπουργὸν Γεν. Διοικ. Κρήτης. Εἰς Ρέθυμνον

2) Στρατιωτικὴν Διοικ. Κρήτης

Πρὸ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἐγγράφου τούτου πρὸς τὸν ἀγγλον ταξίαρχον, ὁ αὐτὸς ταξίαρχος, λαβὼν ἀφορμὴν ἀπὸ προηγουμένης σχετικῆς ἐνεργείας τοῦ Ἐπισκόπου περὶ ταχείας παραδόσεως τῶν γερμανῶν, διεμήνυσε πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Ἐπισημ. Ὑπουργὸν τὰ ἑξῆς :

Σημείωμα τοῦ ἀγγλου ταξίαρχου πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον καὶ Ἐπισημ. Ὑπουργὸν

Ὁ ταξίαρχος διαμνηεῖ, ὅτι, ἐν τοῦ γίνῃ πρότασις, εὐχαρίστως θὰ δεχθῇ νὰ διαβιβάσῃ αὐτὴν εἰς τὸ Ἀρχηγεῖον, καὶ ζητήσῃ ἐξουσιοδότησιν νὰ προέλθῃ εἰς σχετικὰς συνεννοήσεις. Ὁ ἴδιος δὲν δύναται

νά κάμη τοιαύτην πρότασιν, διότι οί γερμανοί θεωροῦνται αἰχμάλωτοι, ἢ δὲ παρουσία των οὐδεμίαν στρατιωτικὴν σημασίαν ἔχει, οὔτε διὰ τοὺς μέν, οὔτε διὰ τοὺς δέ. Ἐπειδὴ ὁμως ἐνδιαφέρεται διὰ τὸν πληθυσμὸν, θὰ ἐδέχετο εὐχαρίστως νὰ μεσολαβήσῃ, ἂν τοῦ γίνῃ πρότασις.

Ὁ αὐτὸς ταξίαρχος ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχη μίαν ἐκθεσιν περὶ τῶν κινδύνων, τοὺς ὁποίους θὰ παρουσίαζε διὰ τὸν πληθυσμὸν ἕνα μεταβατικὸν στάδιον, εἰς μίαν ἀλλαγὴν ὁπωςδήποτε ἐπερχομένην, κατὰ τὸ ὅποῖον θὰ ἐσημειοῦτο δρᾶσις ἐκ μέρους κακοποιῶν ἢ ἄλλων ὀργανωμένων στοιχείων, ὡς καὶ πόθεν προβλέπεται, ὅτι θὰ προσέλθῃ ἢ δρᾶσις αὐτῶν, τίνα δύνάμιν εἰς ἄνδρας ἢ ὄπλα ἔχουν, καὶ πᾶσαν ἄλλην σχετικὴν διαφωτιστικὴν πληροφορίαν. Ἡ ἐκθεσις νὰ συνταχθῇ ἐν συνεννοήσει μετὰ προσώπων δυναμένων ἐγκύρωσιν νὰ ἔχουν γνώμην ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων. Προσθέτως δεόν νὰ περιέχῃ τὰ μέτρα, διὰ τῆς λήψεως τῶν ὁποίων ἐλπίζεται, ὅτι θὰ εἶναι δυνατὸν ν' ἀποσοβηθοῦν οἱ κίνδυνοι οὗτοι.

Ὁ Ἄγγλος Ταξίαρχος

Βραδύτερον ὁ αὐτὸς ταξίαρχος ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον καὶ τὸ ἐξῆς ἔγγραφον, τὸ ὅποῖον καθώριζε πλέον σαφῶς τὰ πράγματα :

ΑΓΓΛΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

*Αριθμ. Πρωτ. 108

Ἡράκλειον τῆ 10 Μαΐου 1946

Πρὸς τὸν Ὑπουργὸν Γεν. Διτὴν Κρήτης,

Σεβασμιώτατον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Χανιά

Εἰς ἀπάντησιν ὑμετέρας 9.5.45 ἐπιστολῆς, Σᾶς εὐχαριστοῦμεν θερμῶς καὶ Σᾶς γνωρίζομεν, ὅτι οἱ γερμανοί ἔχουν παραδοθῆ, ἀλλὰ προσωρινῶς οὗτοι θὰ εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὴν τάξιν εἰς τὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται τώρα.

Ὁ Διτὴς τοῦ ἀγγλικοῦ στρατηγείου

Ὑπογραφή

Ὡς εἶναι φυσικόν, πρὸ τῆς τελικῆς παραδόσεως τῶν γερμανῶν, ἐγένετο καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν Ἰταλῶν, εἰς ἣν ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Ἐπίσκοπος-Ὑπουργός, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τῶν κάτωθι ἐγγράφων :

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Χανιά τῆ 4 Μαΐου 1945

Πρὸς τὴν Μεραρχίαν Κρήτης

Ἡράκλειον

Ὁ γερμανὸς στρατηγὸς Πέντακ μὲ προσεκάλεσε σήμερον, καὶ μοῦ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι ἐντὸς 2 ἢ 3 ἡμερῶν θὰ διαταχθῇ ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ τῆς κατεχομένης πρὸς τὴν ἐλευθέρην περιοχὴν, μεγάλου

ἀριθμοῦ ἰταλῶν στρατιωτῶν ἀόπλων, φερόντων μεθ' ἑαυτῶν τροφήν τριῶν ἡμερῶν ἑκάστου. Μὲ παρεκάλεσε δὲ νὰ φέρω τοῦτο εἰς γνῶσίν σας, ὡς καὶ τῶν ἀγγλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν.

Τὰ μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐνδέχεται νὰ διέλθουν τὰ σύνορα οἱ ὡς ἄνω στρατιῶται εἶναι: Γεωργιούπολις, Βουκολιές, Πλακάλωνα (Καστέλλι) καὶ τὰ παρακείμενα

Ὁ Ὑπουργὸς-Γεν. Διοικητῆς Κρήτης
Κατεχομένης Περιοχῆς
† ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Σχετικὸν ἔγγραφον εἶχεν ἀπευθῆναι ἐπίσης ὁ Ἐπίσκοπος καὶ πρὸς τὸν διοικητὴν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, λαβῶν τὴν ἀκόλουθον ἀπάντησιν:

ΑΓΓΛΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ

4. Μαΐου 1945

Ἀγαπητέ μου Δεσπότη,

Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ διὰ τὸ γράμμα σας. Σᾶς παρακαλῶ νὰ ἀνακοινώσητε σὶνὸν στρατηγὸν Πέντακ, ὅτι πρέπει νὰ στείλῃ τοὺς ἰταλοὺς ἀπὸ τὴν Γεωργιούπολιν, καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη, διὰ τὰ ὁποῖα γράφετε.

Μὲ πολλοὺς θερμοὺς χαιρετισμοὺς, καὶ σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν βοήθειάν σας

ΜΑΚΑΛΕΣΤΕΡ

Διοικητῆς τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων

Ἡ δὲ Στρατιωτικὴ Διοίκησις Κρήτης ἀπήντησεν, ὡς ἐξῆς, σχετικῶς.
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἀπόρρητος—Ἐπείγουσα

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 5ῃ Μαΐου 1945

Ἀριθμ. Α. Π. 285)131

Πρὸς τὸν Ὑπουργὸν-Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης,
Κατεχομένης Περιοχῆς

Εἰς Χανιά

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀπὸ 4)5)45 ἔγγράφου σας, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν, ὅπως ἀποταθῆτε εἰς τὸν γερμανὸν στρατηγὸν, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ ἀνακοινώσητε, ὅτι, διὰ λόγους ἐπισιτιστικῶν καὶ συγκοινωνιακῶν, ἢ ἐπιθυμία καὶ ἡμῶν καὶ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν εἶναι, ὅπως κατευθυνθοῦν ἅπαντες οἱ ἰταλοὶ πρὸς Ἐπισκοπὴν Ρεθύμνης, μέσῳ Γεωργιουπόλεως.

Ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητῆς Κρήτης
Γ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΑΚΗΣ

Ἐν τῷ μεταξὺ βραδύτερον ὁ Ἐπίσκοπος ἀπηύθυνε τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἄγγλον ταξίαρχον Πρέστον, ἀποστέλλων συγχρόνως

πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ κείμενον ἐνὸς λόγου τοῦ Μιχ. Φραντζεσκάκη, σχετικοῦ μὲ τὴν μάχην τῆς Κρήτης, τιμῆς ἔνεκεν.

ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

Χανιά τῆ 13.7.1945

Ἐνδοξε Ταξίαρχε Κύριε Πρέσβιτε

Ὁ φίλος μου πατριώτης Μιχαὴλ Ἰ. Φραντζεσκάκης, δικηγόρος, μοι ἔστειλεν ἐξ Ἀθηνῶν τὸ κείμενον λόγου του, τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησε, κατὰ τὴν διάρκειαν τελετῆς ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει καὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς Μάχης τῆς Κρήτης, διὰ νὰ τὸν προσφέρω πρὸς Ὑμᾶς, τὸν ἐκπρόσωπον τῆς εὐγενοῦς συμμάχου χώρας.

Ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι θερμὸς χαιρετισμὸς πρὸς τοὺς ἡρώας πρωταθλητὰς τῆς θρυλικῆς ιστορικῆς ἐκείνης μάχης, τοὺς στρατιώτας συμπολεμιστὰς τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῶν Κτήσεων, οἵτινες πλάϊ μὲ πλάϊ μὲ τοὺς γενναίους Κρητὰς ἐπολέμησαν τόσον ἡρωϊκὰ τὸν εἰσβολέα ἐχθρὸν καὶ ἔγραψαν τόσον ἐνδοξὸν σελίδα τῆς ἱστορίας, δώσαντες θετικὴν συμβολὴν εἰς τὴν νίκην, τὴν ὁποίαν πανηγυρίζει σήμερον ὅλος ὁ κόσμος.

Ἄλλὰ καὶ ἐγώ, ὅστις ὑπηρέτησα, διὰ λόγου τε καὶ ἔργου, τὴν ἰδέαν αὐτὴν, μάλιστα δὲ καὶ ἐτραυματίσθην κατὰ τὴν γερμανικὴν εἰσβολὴν ἀπὸ τοὺς πρώτους, ὑποστὰς τὰ δεινὰ τῆς τετραετοῦς βαρβαρικῆς δουλείας, τόσον ὅσον οὐδεὶς ἄλλος, αἰσθάνομαι σήμερον τὸν ἑαυτὸν μου ὑπερήφανον, ἐπιδίδων πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ἐνδοξότητα τὸν λόγον τοῦ Μ. Φραντζεσκάκη, ὡς φόρον εὐγνωμοσύνης διὰ τὰ ἐνδοξα τέκνα τοῦ ἔθνους ἐκείνου, τὸ ὁποῖον προστατεύει τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἐλευθερίαν ὄλων τῶν λαῶν τῆς γῆς.

Τῆς ὑμετέρας ἐνδοξότητος ἔνθερμος πρὸς Κύριον εὐχέτης

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

19. ΠΡΟΛΗΨΙΣ ΑΔΕΛΦΙΚΗΣ ΑΙΜΑΤΟΧΥΣΙΑΣ

Αἱ ἡμέραι τῆς ἀναχωχῆς τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐπλησίαζον, ἡ χαρὰ δὲ ἦτο ἀνεκκλήητος καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ἀνυπέρβλητος. Πλήν, μέσα εἰς τὴν χαρὰν αὐτὴν, ἐξεδηλοῦτο καὶ κάποια στενοχωρία, ὡς καὶ κάποια ἀγωνία, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ φόβου συγκρούσεως τῶν ὀργανώσεων. Καὶ ναὶ μὲν καὶ παλαιότερον ὑπῆρξαν τοιαῦται ὀξύτητες μεταξὺ αὐτῶν, ἀλλ' εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι κατηνάσθησαν αὐταὶ τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Ἐπισκόπου, συναφθείσης τῆς συμφωνίας τῆς Τρομάριζας— Ζούρβας, καὶ τοιουτοτρόπως ἀπεσοβήθη τότε κάθε σύρραξις μεταξὺ τῶν ὀργανώσεων τούτων. Ἄλλὰ ἀτυχῶς, μετὰ πάροδον μηνῶν ἀπὸ τότε, καὶ τώρα, ἐπικειμένης τῆς τελείας ἀπελευθερώσεως τῆς Κρήτης καὶ τῆς

ἀπομακρύνσεως τῶν γερμανῶν ἀπὸ τὰ Χανιά, ἀρχίζει πάλιν νὰ ἀναφαίνεται εἰς τὸν πολιτικὸν ὀρίζοντα τοῦ νομοῦ Χανίων ἢ αὐτὴ ὀξύτης τῶν παθῶν, μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὀργανώσεων, ἢ ὁποῖα μάλιστα φθάνει τώρα καὶ εἰς ἄκρον ἐπικίνδυνον σημεῖον, δι' ὃ καὶ αἱ αἱματηραὶ συγκρούσεις δὲν ἔλειπον μεταξὺ των, ὅπως καὶ παρακάτω θὰ ἐκθέσωμεν, ἠπειλοῦντο δὲ καὶ σοβαρώτερα γεγονότα, ἐὰν δὲν προελαμβάνοντο τὰ πράγματα ἀπὸ τοὺς δυναμένους. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρουσιάζετο τὸ ζήτημα, ἂν ἔπρεπε νὰ εἰσέλθουν πρῶτοι εἰς τὴν πόλιν αἱ ἀνταρτικαὶ ὀμάδες ἢ ὁ τακτικὸς στρατὸς, ἢ πρῶτοι οἱ ἄγγλοι καὶ ἔπειτα οἱ ἀντάρται. Ἡ πρώτη περίπτωσις ἐκρίθη ὡς εἰς ἄκρον ἐπικίνδυνος, διότι ὑπῆρχε φόβος, ὅτι θὰ μεταφέροντο καὶ εἰς τὴν πόλιν αἱ αἱματηραὶ ἀλλαγῶν συγκρούσεις τῶν δύο τούτων ἀντιμαχομένων ὀργανώσεων. Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ πληθυσμὸς τῶν Χανίων, τασσόμενος καὶ αὐτός, ὅπως ἦτο καὶ ὀργανωμένος, εἰς τὸ πλευρὸν τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ὀργανώσεως, ὑπῆρχε φόβος νὰ ἀλληλοσυγκρουσθῇ, ὁπότε θὰ ἐπεξετείνετο τὸ κακὸν καὶ θὰ ἐπήρχετο συνεπῶς ἀνεπανόρθωτος συμφορὰ. Ὁ φόβος οὗτος ἐστηρίζετο καὶ εἰς τὸ γεγονὸς, ὅτι εἰσέρρεον εἰς τὴν πόλιν διάφορα ζωηρὰ στοιχεῖα καὶ ἀπὸ τὰς δύο ὀργανώσεις, τὰ ὁποῖα, ὀπλιζόμενα καταλλήλως, ἦσαν ἔτοιμα διὰ τὴν πρόκλησιν ταραχῶν. Τὰ πάντα δηλ. διεῖπε καὶ τότε ὁ φανατισμὸς καὶ τὸ πάθος, μεταξὺ τῶν δύο ὀργανώσεων, αἱ ὁποῖαι, δηλητηριασμένοι οὔσαι εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ βλέπουν ἀδιαφόρως καὶ τὴν ροὴν πολλὰκις ἀδελφικοῦ αἵματος εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς ὑπαίθρου, ἦσαν ἔτοιμοι καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως νὰ ἐπαναλάβουν τὰ αὐτά, καὶ μάλιστα μετὰ μεγαλυτέρας ἀγριότητος, προκειμένου ὁπωσδήποτε καὶ περὶ τῆς καταλήψεως τῆν πολιτικῆς διοικήσεως ὑπὸ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης πολιτικῆς παρατάξεως.

Ὡς φρονιμώτερον λοιπὸν ἐφαίνεται, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν πρῶτον ἄγγλικὸς ἢ ἔθνικὸς στρατὸς, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ παραδοθοῦν οἱ γερμανοί, καὶ ἔπειτα νὰ εἰσέλθουν αἱ ἀνταρτικαὶ ὀμάδες τῶν ὀργανώσεων κ.λ.π. Ἀλλὰ οἱ μὲν ἄγγλοι δὲν ἐβιάζοντο, διότι, ὅπως ἔγραφον εἰς τὸν Ἐπίσκοπον (ἐλέχθη ἀνωτέρω), οἱ γερμανοὶ ἦσαν ἤδη αἰχμάλωτοὶ των, καὶ ἐπομένως οὐδεμίαν ἀνάγκη σπουδῆς ὑπῆρχε δι' αὐτούς, ὁ δὲ ἔθνικὸς στρατὸς δὲν ἦτο φαίνεται ἀκόμη ἔτοιμος διὰ μίαν τοιαύτην ἐνέργειαν. Τὰ πράγματα ὅμως ἦσαν ἐπείγοντα καὶ ὁ φιλήσυχος πληθυσμὸς τῶν Χανίων ἀνησύχει διὰ μίαν τοιαύτην, εἰς ἄκρον ἔκρυθμον, κατάστασιν. Δ' ὁ καὶ στρέφουν πάλιν τὰ βλέμματα ὀλοὶ πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον—Ἐπιουργὸν, περιμένοντες, ὅπως καὶ ἄλλοτε, τὴν σωτηρίαν τῆς καταστάσεως ἀπ' αὐτόν. Πράγματι δέ, ὅπως καὶ ἦτο φυσικόν, ὁ Ἐπίσκοπος δὲν ἔμεινεν ἀσυγκίνητος ἀπὸ τὴν κατάστασιν ταύτην. Ἀπεφάσισεν ἀμέσως καὶ συνεκάλεσε παρ' αὐτῷ μεγάλην ἐπιτροπὴν ἀπὸ ὅλα τὰ στρώματα τῆς Κοινωνίας, ὀργανωμένα καὶ ἀνοργάνωτα, ὡς καὶ ἀντιπροσώπους, ἐξ ὅλων τῶν παρατάξεων καὶ τῶν ἀποχρώσεων, τοῦ πληθυσμοῦ, τονίσας καὶ πάλιν τὴν ἀνάγκην τῆς ὁμονοίας, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐνότητος, πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἐπαπειλούντων τὸν τόπον καὶ τὸ σύνολον

τοῦ λαοῦ νέων κινδύνων, συμφορῶν καὶ καταστροφῶν. Οὕτως δὲ κατωρθώθη νὰ ἐπέλθῃ καὶ πάλιν κατευνασμός τῶν πνευμάτων καὶ νὰ ἀνανεωθῇ ἡ παλαιὰ γνωστὴ συμφιλίωσις.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἀνεχώρησε τὴν ἐπομένην διὰ Ρέθυμνον, ὅπου καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς ἀρμοδίους τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς, πρὸς τὰς ὁποίας συνεφώνησαν ἅπαντες, τόσον οἱ Ἕλληνες, ὅσον καὶ οἱ ἄγγλοι, κατανοήσαντες τὴν σοβαρότητα τῆς περιστάσεως καὶ ἀναγνωρίσαντες τὴν ἐκτεθεῖσαν παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου ἀνάγκην, ὅπως ἔλθῃ ἀμέσως τακτικὸς στρατὸς εἰς τὴν πόλιν.

Ἐν συνεχείᾳ βραδύτερον συνεκροτήθη καὶ εἰς τὸ Δημαρχεῖον, προσκλήσει τοῦ Δημάρχου Χανίων, ἑτέρα μεγάλη σύσκεψις, ὑπὸ τὴν προεδρείαν πάλιν τοῦ Ἐπισκόπου, αἱ ἀποφάσεις τῆς ὁποίας περιελήφθησαν εἰς ψήφισμα καὶ ἔχουν ὡς ἐξῆς :

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

Οἱ κάτωθι ἀντιπρόσωποι τῶν Ὁργανώσεων καὶ ἐκπρόσωποι τῆς πόλεως Χανίων, ἐκπροσωποῦντες τὴν κοινὴν θέλησιν ὀλοκλήρου τοῦ Λαοῦ τοῦ Νομοῦ, συνελθόντες, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Δημάρχου Χανίων, εἰς σύσκεψιν, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Θεοφιλέστατου Ἐπισκόπου, καὶ ἐξετάσαντες τὸ ζήτημα τῆς τηρήσεως τῆς τάξεως κατὰ τὴν μεταβατικὴν ταύτην περίοδον μέχρι τῆς ἀφίξεως τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς διασφαλίσεως τῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, διακυβευομένων διὰ τῆς ἀρπαγῆς γερμανικῶν εἰδῶν, ἢ δι' ἐμπορικῶν πράξεων μεταξὺ ἑλλήνων ἐμπόρων καὶ ἀνευθύνων παραγόντων τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ.

Α Π Ο Φ Α Σ Ι Ζ Ο Μ Ε Ν

1) Ὅπως ἐκδώσωμεν προκήρυξιν πρὸς τὸν λαόν, δι' ἧς θὰ καλῶμεν τὴν κοινὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ, ὡς φρουρὸν τῆς τάξεως καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου.

2) Νὰ ὑποβάλωμεν τὴν εὐχὴν πρὸς τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἀρχὰς τῆς Νήσου, Ἑλληνικὰς καὶ Συμμαχικὰς, ἵνα τὸ ταχύτερον προωθήσουν ὄργανα τάξεως εἰς τὴν πόλιν Χανίων καὶ τὴν λοιπὴν κατεχομένην περιοχὴν, καὶ νὰ ἐπισπεύσουν τὴν ἐγκατάστασιν τῶν, ἀπομακρυνομένων τῶν γερμανῶν, τοὺς ὁποίους ἡ κοινὴ συνείδησις δὲν ἀνέχεται, διότι πᾶσα καθυστέρησις ἐγκυμονεῖ σοβαρωτάτους κινδύνους.

3) Ἐξουσιοδοτεῖ τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου καὶ τὸν Δήμαρχον Χανίων, ἵνα ἐν συνεργασίᾳ ἐπιδώσουν τὸ παρὸν ψήφισμα, ὅπου δεῖ.

Ἐν Χανίοις τῇ 12 Μαΐου 1945

Κατόπιν οἱ συσκεφθέντες οὗτοι ἐξέδωκαν καὶ τὴν κάτωθι προκήρυξιν πρὸς τὸν λαόν :

Χανιά 12 Μαΐου 1945

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΝ

Αί Ὁργανώσεις τῆς πόλεως Χανίων καὶ λοιποὶ παράγοντες, κατόπιν κοινῆς συσκέψεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξήτασαν τὴν κατάστασιν, τὴν διαμορφουμένην κατὰ τὴν παρούσαν μεταβατικὴν περίοδον μέχρι τῆς ἀφίξεως τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν, διεπίστωσαν :

1) Ὅτι ἕνα ἄτομα ἀνεύθυνα καὶ δι' ἴδιον λογαριασμόν προβαίνουν εἰς πράξεις κατὰ τῆς δημοσίας τάξεως, καὶ γίνονται παραίτιοι ὀξύνσεως τῆς καταστάσεως, καὶ κινδύνου περαιτέρω διασαλεύσεώς τῆς.

2) Ὅτι ἕνα ἐπίσης ἄτομα προβαίνουν εἰς διαρπαγὰς γερμανικῶν εἰδῶν, ἢ εἰς παράνομους ἀγοραπωλησίας, πράγματα ἀμφότερα, ἅτινα ζημιώνουν τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον, καὶ προσβάλλουν τὸ ἠθικὸν αἰσθημα τοῦ λαοῦ, διαταράσσοντα ἐν ταύτῳ τὴν ἔννοιαν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Ἐπ' αὐτῶν ἔκριναν, ὅτι πρέπει ἀμέσως νὰ παύσῃ πᾶσα τοιαύτη δρασίς ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν περιπτώσεων, ἐκ μέρους οἰουδήποτε, εἴτε ἀτόμου εἴτε ὁμάδος, Ἑταιρείας κ.λ.π. καὶ καλοῦν :

1) Πάντας τοὺς εἰς τὴν πόλιν εἰσχωρήσαντας ἐνόπλους, ὅπως ἀπέλθουν τὸ ταχύτερον τῆς πόλεως, παύσῃ δὲ καὶ πᾶσα νέα εἰσροή.

2) Νὰ μὴ γίνωνται ἐκατέρωθεν προκλήσεις. Καὶ εἰς τυχὸν ἐναντίαν περίπτωσιν νὰ τηρῆται ἀπόλυτος ψυχραιμία καὶ ἐπιείκεια, ἀφιεμένου τοῦ ζητήματος εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἀρχῶν.

3) Νὰ παύσῃ πᾶσα ἀρπαγὴ ἢ ἀγοραπωλησία εἰς βάρος εἰδῶν, ἅτινα ἀνήκουν ἤδη εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον, διότι πᾶσα τοιαύτη πράξις θὰ κριθῇ διωκτέα καὶ θὰ ἐπικυρώσῃ νομικὰς καὶ ἠθικὰς εὐθύνας.

4) Τὴν πιστὴν τήρησιν τῆς παρουσίας ἐμπιστευόμεθα εἰς τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀνωτερότητα τοῦ λαοῦ τῶν Χανίων καὶ τῆς υπαίθρου, τὸν ὁποῖον καὶ καλοῦμεν νὰ ἀρθῇ εἰς τὸ ὕψος τῶν κρισίμων περιστάσεων τοῦ παρόντος, καὶ νὰ φανῇ ἀντάξιος τῶν εὐγενῶν παραδόσεων τοῦ λαοῦ μας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς Κρήτης, ἵνα ἐσορτάσῃ ἐν ὁμονοίᾳ καὶ τιμῇ τὴν ἀνάστασιν τῆς ἡρωικῆς μας νήσου.

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορόντου Ἀγαθάγγελος, Στέφανος Μυλωνάκης, Χαρ. Πωλογιώργης, Ἐμμ. Μπακλατζῆς, Κ. Σειραδάκης, Ν. Καραγιαννάκης, Λαμπριζίδης, Σ. Μουσογιάννης Εὐάγγ. Χατζηγιωάννου, Στρατῆς Γεωργιλαδάκης, Στυλ. Σφακιωτάκης, Ἰωσήφ Μαυριγιαννάκης, Γεώργ. Σταματάκης, Ἐμμ. Ζεβελάκης, Ἀντ. Μαργαντωνάκης, Κώστας Ἀντωνανάκης, Γεώργ. Καψωμένος, Κ. Συνολάκης, Ἐμμ. Βαγιωνῆς, Κ. Μητσοτάκης, Εὐτ. Κορκίδης, κ.λ.π., ὡς δυσανάγνωστοι.

Μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς ἐνεργείας καὶ προσπαθείας κατώρθωσεν ὁ Ἐπίσκοπος—Υπουργὸς καὶ πάλιν νὰ προλάβῃ τὴν ἀδελφοκτόνον

αίματοχυσίαν, καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ ἐξελιχθοῦν τὰ πράγματα, ὅσον τὸ δυνατόν ἡρεμώτερον καὶ ἀνωδυνότερον. Ἐνα ὁμως πρᾶγμα πρέπει νὰ διευκρινισθῇ, ὅτι διὰ νὰ ἐπιτυγχάνεται εἰς τοιαύτας συγκεντρώσεις μία συμφωνία, μέσα εἰς βαθείας διαιρέσεις ἀντιμαχομένων μερίδων, καὶ παρὰ τὰ πείσματα καὶ τὰ πάθη, διεπόμενα πολλάκις ἀπὸ τυφλὸν φανατισμὸν ἢ καὶ ἀπὸ προσωπικὴν φιλοδοξίαν, δὲν εἶναι πρᾶγμα εὐκόλον, οὔτε ἔργον τοῦ καθενός. Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς τοῦ νομοῦ Χανίων, καὶ γενικώτερον τῆς Κρήτης, εὐγνωμονεῖ καὶ θὰ εὐγνωμονῇ αἰωνίως τὸν Ἐπίσκοπον—Υπουργόν, ὁ ὁποῖος ἔσωσε πολλάκις αὐτὸν, ὡς γνωστὸν, ἀπὸ φόνους καὶ τυφεκισμοὺς ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐμφυλίους ἀγῶνας καὶ αἰματοχυσίας καὶ ἄλλα ἐπακόλουθα, τῶν ὁποίων πικροτάτην πείραν ἔχομεν δυστυχῶς καὶ ἡμεῖς, τώρα ἐδῶ, ἀλλὰ περισσότερον εἰς ἄλλα διμερίσματα τῆς Ἑλλάδος, ὅπου δὲν κατορθώθη τελικῶς νὰ πρυτανεύσῃ, ὅπως τότε ἐν Κρήτῃ, ἡ συμφιλίωσις, καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ, ὅπως εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, ἡ θεία σύμπνοια καὶ ἡ ποθητὴ ὁμόνοια.

20. ΚΑΙ ΤΙΝΑ ΑΛΛΑ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ—ΥΠΟΥΡΓΟΝ

Οἱ γερμανοὶ δὲν ἀνεγνώριζον οὐδεμίαν ἄλλην ἀνωτέραν ἀρχὴν ἐν Κρήτῃ ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον, καὶ αὐτὸ βέβαια ἦτο φυσικόν, διότι ἦτο διοικητὴς τῆς κατεχομένης περιοχῆς, ἀλλὰ καὶ πάντοτε ὁμως πρὸς αὐτὸν ἀπηυθύνοντο, διὰ τὰ μεταξύ των καὶ ἀγγλων, ἢ καὶ ἄλλων ἐλληνικῶν ἀρχῶν ἐκάστοτε προκύπτοντα ζητήματα. Πανταχοῦ δηλ. καταφαίνεται, ὅτι παρ' ὅλας τὰς ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν γερμανῶν ἐκ μέρους τοῦ Ἐπισκόπου—καὶ θὰ ἴδωμεν παρακάτω καὶ ἄλλα στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν τοιαύτην στάσιν του—, καὶ παρ' ὅτι ἦτο παντοῦ ἐξώφθαλμος ἢ ἐθνικὴ αὐτοῦ δρασίς, καὶ παρ' ὅτι, λόγῳ, καὶ ἔργῳ, ἐνίσχυεν οὗτος καὶ ἐκράτυνε τὴν ἐθνικὴν ἀντίστασιν, ὅπουδῆποτε καὶ ὁπῶσδήποτε ἐκδηλουμένην, πράγματα τὰ ὁποῖα ἤξερον καὶ οἱ ἴδιοι οἱ γερμανοί, μ' ὅλα ταῦτα, λέγω, ὅσάκις οὗτοι ἤθελον νὰ συζητήσουν ἢ νὰ διαπραγματευθοῦν σοβαρόν τι καὶ μὲ ἄλλας ἀρχάς, ἐκτὸς τῆς κατεχομένης περιοχῆς, αὐτὸν ἀνεγνώριζον, ὡς τὸν μόνον ἀρμόδιον ἀπέναντί των, ἀποβλέποντες εἰς τὸ προσωπικὸν κύρος καὶ τὴν ἐπιβολὴν αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐθεώρουν δηλ. αὐτὸν ὡς ἕνα φυσικὸν ἡγέτην τοῦ λαοῦ, ἀσχέτως μὲ τὰ ἀξιώματά του καὶ τοὺς τίτλους του. Αὐτὸ δὲ εἶναι καὶ τὸ σημεῖον, διὰ τὸ ὁποῖον κατορθῶνεν ἐκάστοτε ὁ Ἐπίσκοπος τὰ ὅσα κατώρθωνε χάριν τοῦ πληθυσμοῦ, ὅπως καὶ ἄλλοτε εἶπομεν. Σχετικὸν δὲ πρὸς ὅλα αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς περιστατικόν. Ὁ Ἐπίσκοπος Γενικὸς Διοικητὴς τῆς ἐλευθέρας περιοχῆς Κρήτης Μ. Βολουδάκης ἠθέλησε κάποτε νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν γερμανὸν στρατηγὸν τῶν Χανίων διὰ κυβερνητικὰ ζητήματα σοβαρώτατα, ἐμπιστευτικῶς περιεχομένου, καὶ παρεκάλεσε σχετικῶς τὸν Ἐπίσκοπον, ὅπως μεσολαβήσῃ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς συναντήσεως ταύτης.

Παραθέτομεν συναφῆ ἐπιστολὴν τοῦ Μ. Βολουδάκη :

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΥΠΟΥΡΓΟΥ

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 15.4.1945

Θεοφιλέστατε,

Ἐπιθυμῶ νὰ ἔχω μίαν συνάντησιν μετὰ τὸν στρατηγὸν, ἀρχηγὸν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων κατοχῆς. Προτιμοῦσα νὰ ἔλθῃ στὰ Χανιά, διότι ἴσως ἡ συνομιλία μας νὰ μὴν ἦτο δυνατόν νὰ τερατισθῆ μετὰ μίαν μόνον συνάντησιν. Παρακαλῶ λοιπὸν, ὅπως συνεννοούμενος μετὰ τὸν στρατηγὸν ἔχετε τὴν καλωσύνην, καὶ μετὰ εἰδοποιήσετε ἐγκαίρως.

Μετὰ ἀγάπην
Μ. Γ. ΒΟΛΟΥΔΑΚΗΣ

Υ.Γ. Ἡ ἀπάντησις παρακαλῶ νὰ σταλῆ εἰς Ρέθυμνον, εἰς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν, καὶ νὰ δοθῆ σὲ μένα ἢ, ἐὰν δὲν εἶμαι ἐκεῖ, εἰς τὸν Γ. Καλομενόπουλον, μετὰ τὴν ἐντολὴν νὰ μετὰ εἰδοποιήσῃ.

M. B.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐνήργησε παρὰ τῷ τότε γερμανῶ στρατηγῷ Πέντακ, ἀλλ' ἡ ἀπάντησις ἦτο, ὅτι ὁποιοσδήποτε ἔχει κατὰ τὴν συζήτησιν μετὰ αὐτόν, θὰ τὸ διαβιβάξῃ διὰ τοῦ Ἐπισκόπου-Υπουργοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μόνον εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ πάσης φύσεως συζήτησις, καὶ ἐπὶ οἰουδήποτε θέματος, μετὰ αὐτοῦ.

Ἀναφέρομεν τώρα καὶ μίαν περιεργὸν περίπτωσιν :

Ἡ ἀνακομὴ εἶχε γίνῃ, καὶ ἔπρεπε βέβαια αἱ ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ νὰ ἔλθουν τὸ ταχύτερον εἰς Χανιά, ὅπου ὁμως παρέμενον ἀκόμη οἱ γερμανοί. Πρὸς τοῦτο ὁ Ἐπίσκοπος-Υπουργὸς ἐλευθέρως περιοχῆς ἐχρειάζετο εἰδικὴν ἄδειαν, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς Χανιά, δι' ἧς καὶ ὁ Γενικός του Γραμματεὺς παρακαλεῖ τὸν Ἐπίσκοπον νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἄδειαν ταύτην, κατὰ τὴν παρὰ πόδας ἐπιστολὴν :

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Ρέθυμνον 5 Μαΐου 1945

Θεοφιλέστατε,

Καλὴ Ἀνάστασις!

Κατόπιν τηλεφωνικῆς συνεννοήσεως μετὰ τοῦ κ. Ἐπισκόπου ὡς μεταδίδω τὰ κάτωθι :

1) Παρακαλεῖσθε θερμῶς, ἵνα, συνεννοούμενοι μετὰ τῶν αὐτόθι ἀρμοδίων, ἐπιτύχητε τὴν ἄδειαν νὰ ἔλθῃ ἀμέσως, εἰ δυνατόν

αὔριον, ὁ κ. Ὑπουργὸς μὲ τὸν ὑποφαινόμενον, τονίζοντες, ὅτι τοῦτο ἐπιβάλλεται διὰ τὰ συγκρατηθῆ ἡ τάξις αὐτόθι πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον.

Περὶ τούτου δέον νὰ δοθῆ κατηγορηματικὴ βεβαίωσις λόγου τιμῆς.

2) Ὅμοίως νὰ ἐπιληφθῆτε προσωπικῶς τῆς διασώσεως τοῦ ἀρχείου, ἰδίως τοῦ ἐμπιστευτικοῦ, τῆς Γεν. Διοικήσεως, τὸ ὅποῖον νὰ διαφυλαχθῆ ἀσφαλῶς.

Στείλατε, παρακαλῶ, σημείωμα εἰς τὰ Δράμια, καὶ μοῦ τὸ διαβιβάσουν τηλεφωνικῶς.

Μετὰ σεβασμοῦ
Γ. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΔΟΣ

Ἔχομεν εἶπει προηγουμένως, ὅτι πολλάκις ὁ Ἐπίσκοπος—Ὑπουργὸς ἐνδιεφέρθη διὰ τὸ σῶμα τῆς Χωροφυλακῆς, κατὰ τὴν κατοχὴν, καὶ προσεπάθησε νὰ κρατήσῃ αὐτὸ εἰς κάποιον ἀξιοπρεπὲς ἐπίπεδον, παρὰ τὴν γενικὴν καταλαλιὰν πανταχόθεν κατ' αὐτοῦ, δι' ὃ καὶ ὁ διατελέσας ἀρχηγὸς αὐτῆς Ἀ. Χομπίτης ηὐχαρίστησε τὸν Ἐπίσκοπον διὰ τὸ ἐνδιαφέρον του τοῦτο, διαβεβαιῶν ταυτοχρόνως, ὅτι τὸ σῶμα θὰ ἐξυψωθῆ καὶ πάλιν, ὡς πρέπει. Παραθέτομεν τὸ ἐξῆς σχετικὸν ἔγγραφο.

ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ ΧΩΡΟΚΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

*Αριθ. 9)1)17

Ρέθυμνον τῆ 8 Μαΐου 1945

Πρὸς τὸν Γενικὸν Διοικητὴν Χανίων,
Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Κύριον Ἀγαθάγγελον

Χανιά

Ἐλάβομεν γνῶσιν ὅλων τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν προσπαθειῶν, τὰς ὁποίας κατεβάλατε διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν γαλήνην τοῦ τόπου, μετὰ τῆς αὐτόθι χωροφυλακῆς, τὰ δὲ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν Σᾶς καθιστοῦν ἄξιον ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης, τὴν ὁποίαν εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι τὸ Κράτος δὲν θὰ παραλείψῃ νὰ Σᾶς ἀναγνωρίσῃ.

Ἐν τοσοῦτῳ ὅμως, ὡς ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς τῆς Νήσου, ἐπιθυμῶ νὰ διαδηλώσω τὴν ἰδιαίτην ἱκανοποίησιν καὶ εὐγνωμοσύνην τοῦ σώματος διὰ τὴν πολύτιμον συμβολήν, τὴν ὁποίαν θὰ ἔχουν αἱ προσπάθειαι Σας αὐται εἰς τὸ ἔργον μας, πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως ἐν τῇ ἀπελευθερουμένῃ περιοχῇ.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ διευκρινίζομεν, ὅτι ἡ χωροφυλακὴ τῆς σήμερον, ἐξελισσομένη οὔτε πρόσωπα ὑπηρετεῖ οὔτε κόμματα στηρίζει, ἀλλ' ἀποτελεῖ κρατικὸν καὶ κοινωνικὸν παράγοντα, ἐγγυώμενον

καὶ τοῦ Κράτους τὴν ἰσχύν καὶ τῆς κοινωνίας τὴν πρόοδον καὶ διασφάλισιν ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς.

Ἐπὶ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἔχομεν δώσει τὰς διαταγὰς μας, ὥστε πάντες δύνανται νὰ ἀποβλέπωσι μετ' ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν προστασίαν των καὶ εἰς τὴν ἀπονομὴν τοῦ δικαίου.

Διατελοῦμεν μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς
 Ἄ. ΧΟΜΠΙΤΗΣ Συντελεχῆς

Κοινοποιήσας
 Δ)σιν Χωρ)κῆς Χανίων

21. ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ—Υ-ΠΟΥΡΓΟΝ

Οἱ εὐεργετηθέντες ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ λησμονήσωσι τὴν εὐεργεσίαν ταύτην, δι' ἣ καὶ συχνότατα ἐπανερχόμενοι συγχαίρουσι καὶ εὐχαριστοῦσι αὐτόν.

Μεταξὺ τῶν τριούτων εὐεργετηθέντων εἶναι καὶ οἱ Μοναχοὶ τῆς Μονῆς Πρέβελη, περὶ ὧν ἔχομεν εἶπει καὶ ἀνωτέρω, καὶ οἱ ὁποῖοι ἀπέστειλαν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν :

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΡΕΒΕΛΗ

Ἄριθμ. 49)39

Ἐν Ἱερᾷ Μονῇ Πρέβελη 27)5)45

Πρὸς τὸν Θεοφ. Ἐπίσκοπον Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου
 κ. κ. Ἀγαθάγγελον

Εἰς Χανιά

Θεοφιλέστατε,

Ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει καὶ τελικῇ ἀπολυτρώσει καὶ τοῦ Νομοῦ Χανίων, ὅπως καὶ τῆς λοιπῆς Κρήτης καὶ ὅλης τῆς ἑλληνικῆς γῆς ἀπὸ τὸν βάρβαρον γερμανὸν κατακτητὴν, γινώσκουμεν τῇ Ἑμετέρᾳ Θεοφιλίᾳ, ὅτι συνήλθομεν ἐπὶ τούτῳ καὶ ἀνεπέμψαμεν πρὸς τὸν Ὑψίστον καὶ διέποντα τὰ πάντα, τὴν κατὰ δύναμιν αἴνεσιν καὶ δοξολογίαν, εὐχαριστοῦντες συνάμα Ἐκεῖνον, τὸν παραχωρήσαντα τὴν δοκιμασίαν καὶ συμφορὰν, ἣν ὑπέστημεν κατὰ τὸ 1941, ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι ὁμοεθνεῖς καὶ ἀδελφοὶ μας, πρὸς ὠφέλειαν πάντως καὶ σωτηρίαν μας, πρῶτον, καὶ δεύτερον τὴν Ἑμετέραν Θεοφιλίαν, τὸν κατὰ θεῖαν χάριν εὐρεθέντα μεσίτην καὶ ὑπερασπιστὴν μας, κατὰ τὰς δυσκόλους ἐκεῖνας ἡμέρας, ἅς διήλθομεν μετ' ἀγωνίας, θείᾳ εὐδοκίᾳ καὶ χάριτι.

Δὲν δυνάμεθα δὲ παρὰ νὰ ἐκφράσωμεν πρὸς Ἑμᾶς τὴν εὐαρέσκειαν ὀλοκλήρου τῆς ἀδελφότητος τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς, καὶ τὰ συγχαρητήρια, διὰ τὴν ὄντως θαυμασίαν ἐπιδεξιότητα καὶ ἐξαιρετικὴν φρόνησιν, μετὰ τὴν ὁποῖαν διαχειρίσθητε τὴν δύσκολον αὐτὴν κατάστασιν καὶ ἐποχὴν τῆς τετραετοῦς γερμανικῆς δουλείας, ὡς πρεσβυτῆς καὶ μεσίτης ἀναλαβόντες τὴν προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν καταδιωκομένων, καὶ τὴν διεξαγωγὴν μετ' ἐπιτυχίας

τόσων καὶ τόσων δυσκόλων καὶ ἐπικινδύνων ὑποθέσεων, χάριν φιλανθρωπίας καὶ μόνον, ὅπως καὶ τῆς ἀτυχοῦς Μονῆς μας.

Διὰ ταῦτα πρέπει ὁ Κρητικὸς Λαὸς νὰ εὐγνωμονῇ Ὑμᾶς ἔσσει. Ἰδιαιτέρως δὲ ἡ Ἀδελφότης τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς, δι' ἣ καὶ συνελθοῦσα ἀπεφάσισεν εὐγνωμονοῦσα νὰ ἐγγράψῃ τὸ ὄνομα τῆς Ὑμετέρας Θεοφιλίας μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν, καὶ νὰ μνημονεύεται ἔσσει ἐν τῷ βραβείῳ τῆς Μονῆς.

Τὸ Ἑγουμενοσυμβούλιον

Ὁ Ἑγούμενος
Ἀρχιμ. ΝΕΙΔΟΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

Τὰ Μέλη
Γ. ΚΟΥΦΑΚΗΣ Ἱερ.
Π. ΓΙΑΝΙΚΟΣ Μον.

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Ἐπίσκοπος ἀπήντησεν ὡς ἐξῆς :

ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

Χανιά τῆ 7.6.1945

Πρὸς τὸ Ἑγουμενοσυμβούλιον τῆς Ἱ. Μονῆς Πρέβελη

Χαίρομεν μανθάνοντες ὑμᾶς ὑγιαίνοντας καὶ προκόπτοντας ἐν δσιότητι καὶ δικαιοσύνη. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν ἐγγραφὴν τοῦ ὀνόματος ἡμῶν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν, ἵνα μνημονεύηται ἐν τῷ βραβείῳ τῆς Μονῆς σας.

Ἐκεῖνο, ποὺ ἱκανοποιεῖ ἡμᾶς ἰδιαιτέρως εἶναι ἡ ἀναγνώρισις τῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας προσεφέραμεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Πατρίδα κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίοδον, ἀντιμετωπίσαντες κινδύνους μεγάλους καὶ καταβαλόντες κόπους ἀτρήτους.

Μετὰ θερμῶν εὐχῶν πρὸς τε τὸ Ἑγύλιον καὶ τοὺς λοιποὺς πατέρας καὶ ἀδελφοὺς τῆς Μονῆς ὑμῶν.

Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκωρῶνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

22. ΑΝΑΓΚΑΙΑΙ ΚΑΙ ΑΙ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑΙ

Καὶ οὕτως κλείομεν μὲ πᾶσαν ἀδρομέρειαν καὶ γενικότητα τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς. Ἄλλ' εἶναι εὐνόητον καὶ φυσικόν, ὅτι ὅπου ἐλλείπουν αἱ λεπτομέρειαι, ἐκεῖ καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν ζωντανεύει, ὅσον πρέπει. Ἡμεῖς ὅμως τὰς τοιαύτας λεπτομερείας ἀπεφύγαμεν ἀνωτέρω, εἴτε καὶ διότι τὸ ἔργον ἡμῶν θὰ ἐπεξετείνετο καὶ θὰ ἀπέβαινε μακρότατον, ἀφοῦ ἀναρίθμητοι εἶναι αἱ λεπτομέρειαι τῶν τοιούτων ἀξιολόγων ἐνεργειῶν τοῦ Ἐπισκόπου, εἴτε καὶ διότι δὲν ἐκρατεῖτο συστηματικῶς ἡμερολόγιον περὶ αὐτῶν, τὸ μὲν ἀπὸ φόβον τῶν γερμανῶν, μήπως ἀνακαλυφθοῦν τὰ ἀρχεῖα αὐτά, τὸ δὲ καὶ μὴ ὑπάρχοντος τότε ἴσως τοῦ καταλλήλου προσώπου παρὰ τῷ Ἐπισκόπῳ. Διὰ τοῦτο εἰς τὰ ὡς ἄνω ἐκτεθέντα ἴσως παρουσιασθοῦν κενὰ ἢ καὶ ἄλματα εἰς τὰ γεγονότα, ἀλλὰ τοῦτο ἅς ἀποδοθῇ εἰς τὸ ὅτι τὰ πλείονα σημεῖα ἐξετέθησαν ἀπὸ μνήμης, ἅν καὶ πιστοῦνται πάντοτε ταῦτα, ὅσον εἶναι

δυνατόν, και διά ἐπισήμων ἐγγράφων ἢ και ἄλλων προτοτύπων ἐπιστολῶν. Διά ταῦτα, και ἵνα πιστοποιήτωμεν ὅποια ἡ διαφορὰ τῆς ἐντυπώσεως τοῦ ἀναγνώστου, ὅταν παρακολουθῇ ἡμερολογιακῶς τὰ γεγονότα, και ὅταν κυρίων μόνον σημείων αὐτῶν λαμβανῇ γνῶσιν, παραθέτομεν κατωτέρω, ἐν ἰδιατέρῳ κεφαλαίῳ, χρονολογικῶς τὰς ἐνεργείας και πράξεις τοῦ Ἐπισκόπου ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1944 και ἐντεῦθεν, κατορθωθέντος τούτου, διότι ἀπὸ μὲν τοῦ Δεκεμβρίου τούτου και ἐξῆς ἐκράτησε τοιοῦτο ἡμερολόγιον ὁ διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος στρατιωτικοῦ διοικητοῦ Κρήτης ὡς σύνδεσμος Ἐπισκόπου—Υπουργοῦ και γερμανῶν, γερμανομαθῆς Ἐλευθέριος Σταυρακάκης, καθηγητῆς τῶν μαθηματικῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰανουαρίου 1945 και ἐξῆς (ἐκράτησε τοιοῦτο) ὁ ἐπίσης ὑπὸ τῶν ἐλληνικῶν ἀρχῶν διορισθεὶς Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Κρήτης, προτάσει τοῦ Ἐπισκόπου—Υπουργοῦ, Στέφανος Μυλωνάκης, τέως γενικῶς ἐπιθεωρητῆς ἐκπαιδεύσεως και γυμνασιάρχης.

Οὕτως ὁμως και τινα σημεία, διατυπωθέντα ἀνωτέρω, θὰ ἐπαναληφθοῦν ἐν τῷ ἡμερολογίῳ αὐτῷ, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο μᾶλλον ἐξυπηρετεῖ τὸν ἀναγνώστην, διότι τοιοιτοτρόπως θὰ κατορθώνη οὗτος νὰ λαμβάνῃ πληρεστέραν και σαφεστέραν εἰκόνα περὶ τῶν διαλαμβανόμενων και ἐξιστορουμένων ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἡμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΤΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ, ΑΠΟ ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1944 ΜΕΧΡΙ ΛΗΞΕΩΣ ΑΥΤΗΣ, 24.5.1945, ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑΚΩΣ

1. ΕΚΘΕΣΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ—ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑΚΩΣ

Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι τὸ ἡμερολόγιον αὐτὸ ἐκρατήθη ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1944, μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως και, ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὰς ἐνεργείας και διαβήματα εἰς τὰς γερμανικὰς ἀρχάς, ἀπὸ τὸν τὰς ἐνεργείας και διαβήματα εἰς τὰς γερμανικὰς ἀρχάς, ἀπὸ τὸν χρησιμοποιοῦμενον τότε ὡς σύνδεσμον τοῦ Ἐπισκόπου—Υπουργοῦ μὲ αὐτάς, και ἔχοντα διορισθῆ πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς ἀρχάς τῆς ὑπαίθρου, Ἐλευθέριον Σταυρακάκην, ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὰς ἄλλας πολιτικὰς ἐνεργείας, ἀπὸ τὸν τότε γενικὸν γραμματέα τῆς Γεν. Διοικήσεως Κρήτης Στέφ. Μυλωνάκην. Ἡμεῖς ὁμως τώρα, ἀκολουθοῦντες ἡμερολογιακῆν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων, θὰ παραθέτωμεν αὐτὰ ἀδιακρίτως, και ἀπὸ τὰ δύο ὡς ἄνω ἡμερολόγια, χωρὶς νὰ ἔχη σημασίαν ἀπὸ ποῖον ἐκ τῶν δύο τούτων ἔχουν παραληφθῆ, ὅπου δὲ θὰ συμπίπτουν αἱ πληροφορίες και τῶν δύο τούτων ἡμερολογίων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, τότε βέβαια θὰ παραλείπωμεν τὰς πληροφορίες τοῦ ἑνός, περιοριζόμενοι εἰς τὸ ἕτερον. Ἐπίσης δέ, ὅπου παρουσιάζεται ἀσάφειά τις, και ἐπο-

μένως χρειάζεται συσχετίσις τίς με ἄλλα γεγονότα, πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ πράγματος, θὰ γίνεται καὶ αὐτὸ ὑφ' ἡμῶν ἐπιπροσθέτως, διότι, καθ' ἡμᾶς, εἶναι ἀπαραίτητον καὶ αὐτό, πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεων. Θὰ ἀκολουθήσωμεν δὲ τὴν κατὰ μῆνας, καὶ μερικώτερον τὴν καθ' ἡμέρας ἐξιστόρησιν περὶ τῶν ἐνεργειῶν τούτων τοῦ Ἐπισκόπου—Υπουργοῦ, πρὸς μεγαλυτέραν εὐκολίαν διὰ τὸν ἀναγνώστην. Καὶ προσθέτομεν ἀκόμη καὶ τὰ ἐξῆς, σχετικῶς μετὰ τὸν μηχανισμόν τῆς λειτουργίας τοῦ εἰδικοῦ γραφείου τοῦ ὡς ἄνω συνδέσμου τοῦ Ἐπισκόπου—Υπουργοῦ μετὰ τὰς γερμανικὰς Ἀρχάς, ὅτι δηλ. τὸ γραφεῖον τοῦτο ἀπετέλει ἰδιαιτέρον τμήμα τῆς Γεν. Διοικήσεως, εἰς τὸ ὁποῖον παρεπέμποντο καὶ ἐνηργούντο αἱ ὑποθέσεις, αἱ σέξιν ἔχουσαι μετὰ τὰς γερμανικὰς ἀρχάς. Τὰς ὑποθέσεις δὲ αὐτὰς ἐμελέτα πάντοτε ὁ ἴδιος ὁ Ἐπίσκοπος—Υπουργός, καὶ κατόπιν ἔδιδε τὰς κατευθύνσεις πρὸς τὰς δεούσας ἐνεργείας εἰς τὸν Ἐ. Σταυρακάκη, ὁ ὁποῖος καὶ ἐνήργει αὐτὰς κατόπιν, ἐπισκεπτόμενος τὰ διάφορα γερμανικὰ γραφεῖα, ἐξουσιοδοτημένος πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον—Υπουργόν, καὶ ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ, ὅπερ ἦτο καὶ ἐν γνώσει τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν. Καὶ μόνον, ὡς ἄν τις ἦτο ἀνάγκη τῆς παρουσίας τοῦ Ἐπισκόπου, μετέβαινε καὶ ὁ ἴδιος αὐτοπροσώπως εἰς τὰς γερμανικὰς ἀρχάς, καὶ τοῦτο, διότι, πολυάσχολος ὢν, ἐξοικονομεῖ οὕτως χρόνον, ὥστε νὰ παρακολουθῇ καὶ τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας τῆς Γενικῆς του Διοικήσεως, ὡς καὶ τὰ ἐπισκοπικὰ του καθήκοντα.

2. ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ—ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΚΑΤΑ Δ)ΒΡΙΟΝ 1944

Εἰς τοῦ «Μπαμπαλῆ» Ἀποκορώνου ἐφρονεύθησαν δύο γερμανοί, δι' ὃ καὶ ἐξετοπίσθησαν οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χωρίων, τινὲς δὲ καὶ κατεδιώκοντο.

Εἰς τὸν Σκινὲ ἤδρευε λόγος ἰταλικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα, ὡς γνωστόν, καὶ ἐξημίουν εἰς βαθμὸν ἀπελπιστικὸν τοὺς κατοίκους καὶ προεκάλουν αὐτοὺς εἰς συρράξεις, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦσαν πολλάκις καὶ φόνοι ἐκατέρωθεν, ὅπως ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐνὸς γερμανοῦ ὑπαξιωματικοῦ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, διότι μαζὶ μετὰ τοὺς ἰταλοὺς διέμενον καὶ γερμανοί.

Οἱ γερμανοὶ ἐπέτασον τὰ πορτακάλια τῆς περιφερείας Σκινὲ καὶ Φουρνέ, ἀλλά, ἵνα μὴ φαίνωνται, ὅτι τὰ ἐπιτάσσουν, ἤρχοντο εἰς δῆθεν συμφωνίαν μετὰ τοὺς κατοίκους αὐτούς, μεθ' ὧν καὶ συνέτασον συμφωνητικὰ περὶ τῆς παραδόσεως εἰς αὐτοὺς τῶν προϊόντων τῶν ἀντὶ ἀμοιβῆς, τὴν ὁποίαν ὄριζον βέβαια οἱ γερμανοί. Τὶ νὰ κάμουν οἱ δυστυχεῖς οἱ κάτοικοι; Δι' ὃ καὶ ἐνεργεῖ σχετικῶς ὁ Ἐπίσκοπος—Υπουργός δι' αὐτά, ὡς καὶ δι' ὅλα τὰ ἀνωτέρω.

Προσθέτομεν σχετικὰ δελτία :

- 1) Τὴν 2.12.44 ὑπεβλήθη αἴτησις τῶν κατοίκων «Μπαμπαλῆ»

πρὸς τὸν δ)τὴν «ὄχυρᾶς θέσεως», μετὰ σχετικοῦ ὑπουργικοῦ ἐγγράφου. Ἐπεφυλάχθησαν ν' ἀπαντήσουν βραδύτερον. Ἐπηκολούθησε καὶ προφορικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ζητήματος.

2) Τὴν 2.12.44 ὑπεβλήθησαν πρὸς τὸν δ)τὴν «ὄχυρ. θέσεως» ἔκθεσις τοῦ ἡμετέρου ἀνεξαρτήτου συντάγματος περὶ φόνου γερμανοῦ ὑπαξιῶκοῦ καὶ ζημιῶν παρ' Ἰταλῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν οὐδετέραν ζώνην Σκινὲ καὶ σχετικὸν ὑπουργικὸν ἔγγραφον. Προφορικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ζητήματος τῶν Ἰταλῶν ἐπηκολούθησεν, ἐνθα ἐτονίσθη τὸ ἐνδεχόμενον δυσαρέσιων συνειπειῶν.

3) Τὴν 2.12.44 ἐγένετο διάβημα παρὰ τῇ ὑπηρεσίᾳ δ)τοῦ «ὄχ. θέσεως», περὶ χορηγήσεως τροφίμων εἰς Μητσοτάκην, Μανουσακίην κλπ., πλὴν ἀνεπιτυχῶς, καθ' ὅσον, ὡς ἐδηλώθη, δὲν δεικνύουσιν οὗτοι τὴν ἐμπρέπουσαν στάσιν εἰς τὰς φυλακάς, ἀλλὰ διὰ τῶν τροφίμων στέλνουν ἐπιστολάς καὶ λαμβάνουν τοιαύτας.

4) Τὴν 5.12.44, σχετικῶς μὲ τὴν ὑπόθεσιν τῶν πορτοκαλιῶν Σκινὲ—Φουρνὲ κλπ., ἐγένετο καὶ β' παράστασις παρὰ τῷ Κραϊσκομμαντάντ, ὅτε καὶ ἐγένοντο πρὸς τοὺς παραγωγούς, αὐτὴν τὴν φορᾶν, αἱ ἐξῆς τρεῖς προτάσεις α'.) Τὸ συμβόλαιον μένει, ὅπως ἔχει. β'.) Ἡ ἀποθήκη τοῦ χωρίου Κουφοῦ δὲν παραδίδεται ὑπὸ τῶν γερμανῶν, ἀλλ' ἀντ' αὐτῆς ἔλαιον. Ἐντὶ τῶν 300 τόννων πορτοκαλιῶν, ὡς ἐξετιμήθη ἡ ἀποθήκη, θὰ παραδώσουν οἱ γερμανοὶ ἔλαιον, μὲ ἀνολογίαν 32 ὄκ. πορτοκάλια εἰς 1 ὄκᾶν ἔλαιον, ἀφαιρουμένης ἀπὸ τοὺς δρους τοῦ συμβολαίου τῆς ἄδειας ἐξαγωγῆς. καὶ γ'.) Νὰ παραδοθοῦν 1200 τόννοι μόνον, ἀπὸ τοὺς 1500, καὶ νὰ παραμείνη ἡ ἄδεια ἐξαγωγῆς, ἐνῶ ἡ ἀποθήκη Κουφοῦ βγαίνει ἀπὸ τὸν λογαριασμόν.

Κατὰ τὰ λοιπὰ οἱ δροι τοῦ συμβολαίου θέλουσι τηρηθῆ. Ὁ Κραϊσκομμαντάντ θὰ μεταβῇ τὴν 6.12.44 ἐπὶ τόπου, διὰ τὴν λήψιν τελικῶν ἀποφάσεων Χανιά 5-12-44.

Εἰς τὴν Πλάκαν Ἀποκορώνου εὐρέθησαν δύο γερμανοὶ φονευμένοι. Αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ μεταβᾶσαι ἐπὶ τόπου ἔκαμαν ἀνακρίσεις καὶ ὤρισαν προθεσμίαν διὰ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ σύλληψιν τῶν δραστῶν, ἄλλως θὰ ἔχουν ἀντίποινα. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἐξηφανίσθησαν καὶ οἱ κάτοικοι.

Ἐπειδὴ ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ὑπέφερε, καὶ ἰδίως οἱ ἀσθενεῖς, ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπουργὸς προέβη εἰς τὴν ἰδρυσιν πρᾶκτηρίου γάλακτος ἀπὸ ἐν φιλανθρωπικὸν σωματεῖον «Παναγία ἢ Ἐλεοῦσα», τὸ ὁποῖον σωματεῖον ἠγόραζε τὸ γάλα ἀντὶ ἐλαίου, τὸ ὁποῖον θὰ συνελέγετο ἀπὸ ἔρανον, κατόπιν ὁμοῦς ἀδείας τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν, ὑπὸ τῶν ἐννέα ἐνοριῶν τῆς πόλεως Χανίων.

Παραθέτομεν σχετικὸν δελτίον : 7-12-44

1) Τὸ ζήτημα, περὶ ἐπανακάμψεως εἰς τὰς ἐστίας των, τῶν κατοικῶν «Μπαμπαλῆ» δὲν ἐπετύχαμεν. Μοῦ ἐπέδειξεν ὁ Wildhage τὴν αἴτησίν μας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ δ)τῆς «ὄχυρᾶς θέσεως» ἔχει ἀποφανθῆ

διὰ τῆς λέξεως «*Nein*». Τὸ νὰ ἐπανεέλθωμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ καὶ πάλιν ἐν καιρῷ, δὲν ἐθεωρήθη ἄσκοπον.

2) Περὶ τοῦ φόνου τῶν δύο γερμανῶν στρατιωτῶν εἰς Πλάκαν Ἀποκορώνου ἀπησχολήσαμεν χθὲς μ. μ. τὴν γερμαν. δ)σιν καὶ ἀνεπτύξαμεν ἐκεῖ τὸ ζήτημα, καθ' ὅσον χθὲς Τετάρτην ἔληγεν ἡ προθεσμία ἐξευρέσεως καὶ συλλήψεως τῶν δραστῶν, τὴν ὁποίαν εἶχον τάξει οἱ γερμανοί. Αἱ ἀνακρίσεις περαιοῦνται ἐντὸς τῆς σήμερον, βασιμώταται δὲ ἐλπίδες ὑπάρχουν, ὅτι δὲν θὰ ἐφαρμοσθοῦν ἀντίποινα κατὰ τῆς ὁλότητος.

3) Ἐγγράφως ἐγκρίνει ἡ Κράϊσκομμαντατοῦρ τὸν ἔρανον συλλογῆς ἐλαίου, μέχρι δὲ τῆς 20—12—44, δέον νὰ ὑποβληθῇ πρὸς αὐτὴν ἔκθεσις σχετικῆ. Τὰς 9 ἐγγράφους ἐγκρίσεις τῶν κατὰ ἐνορίας ἐπιτροπῶν παρέδωσα εἰς τὸν Ἄ. Σταμούλην, ὕψνωμοτάρχην, μέλος τῆς Ἱεραποστολῆς διὰ τὰ περαιτέρω, ἐξηγήσας καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, διὰ νὰ διαβιβάσῃ ταῦτα, ὅπου δεῖ (Χανιά 7.12.44)».

Συνηθέσεται ἦσαν αἱ συλλήψεις πολιτῶν ἐπὶ παροτρύνσει ἰταλῶν πρὸς λιποταξίαν, οἱ ὅποιοι ὅμως ἰταλοὶ καὶ ἐσκηνοθέτουσιν πολλάκις τοιαύτας παροτρύνσεις εἰς βάρος τοῦ πληθυσμοῦ.

Πολλάκις ἐγίνοντο ἔρανοι μεταξὺ τῶν πολιτῶν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἀνταρτῶν, τὸ τοιοῦτο ὅμως ἀπηγόρευον ἀπολύτως οἱ γερμανοί, δι' ὃ καὶ συνελαμβάνοντο οἱ διενεργοῦντες τοιοῦτους ἔράνους.

Ἐπειδὴ πολλάκις ἡ οὐδέτερα ζώνη μεταξὺ γερμανικῶν στρατευμάτων καὶ ἀνταρτῶν ἦτο πολὺ στενὴ, διὰ τοῦτο ἤρχοντο ἐνίοτε εἰς σύρραξιν οὗτοι μεταξὺ τῶν. Διὰ τοῦτο ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπιμετὰρ εἶχεν ἐπέμβει διὰ τὸν Ἀποκόρωνα, καὶ καθωρίσθη, ἵνα οἱ ἀντάρται ἀποσυρθοῦν ἀπὸ τὸν Βαφὲ εἰς τὸν Ἐμπρόσνερον, ἀποσυρομένων καὶ τῶν γερμανῶν πρὸς τὴν ἀντίθετον πλευράν. Οἱ ἡμέτεροι ὅμως δὲν ἀπεσύρθησαν, ὅποτε οἱ γερμανοὶ ἔκαμαν ἐξόρμησιν κατὰ τῶν ἡμετέρων.

Παραθέτομεν σχετικὸν δελτίον: 9—12—44.

1) Ἐπὶ τῶν συλλήψεων 10 περίπου ἀτόμων εἰς Μαλάξαν, αἰτίαι ἐγένοντο κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τελευταίου δεκαημέρου, ἐγνώρισεν σήμερον ἡ γερμανικὴ διοίκησις, ὅτι τοῦτο ἐγίνε, διότι ἐκεῖ οἱ κάτοικοι παρώτρυναν καὶ διηκόλυναν τοὺς ἰταλοὺς νὰ λιποτακτῆσουν, καὶ ὠρισμένους μάλιστα ἐξ αὐτῶν καὶ ὠδήγησαν πρὸς τὴν ἀντιπέραν παράταξιν τῶν ἀνταρτῶν.

2) Τὸ ζήτημα ἐπὶ τοῦ φόνου τῶν δύο γερμανῶν στρατιωτῶν εἰς Πλάκαν Ἀποκορώνου θεωρεῖται διὰ τὴν γερμανικὴν δ)σιν λήξαν. Ἀντίποινα δὲν θὰ ἐφαρμοσθοῦν κατὰ τῆς ὁλότητος. Ἐδόθη ἐντολὴ νὰ ἐπιστρέψουν οἱ κάτοικοι εἰς τὰς ἐστίας τῶν.

3) Οἱ Καραμπινάκης, Κουρμελάκης, Κυπραίου καὶ Μαλτέζου κρατοῦνται εἰσέτι ὑπὸ τῶν γερμανῶν, διότι πρῶτον μὲν ἐνήργουν ἔρανον ἀνευ ἀδείας καὶ δεύτερον, διότι, ὡς ἐξηκριβώθη ὑπὸ τῶν γερ-

μανῶν, τὰ τροφίμα προωρίζοντο διὰ τοὺς ἀντάρτας.

4) Ἐπὶ τῶν γεγονότων Βρυσῶν—Βαφέ θέλει ἡ Δ)σις «ὀχ. θέσεως» καὶ προσωπικῶς μετὰ τοῦ Θεοφιλεστάτου συζητήσῃ, περιωρίσθη δὲ μόνον νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι οἱ ἀντάρται παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ ἀπεσύροντο εἰς Ἐμπρόσνερον παρέμειναν εἰς Βαφέ, ὅπερ καὶ ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὰ γεγονότα.

5) Αἴτησις Μαρίας Μοντανοῦ ἐκ Παλαιᾶς Σούδας περὶ ἀπολύσεως τοῦ κρατουμένου υἱοῦ τῆς Νικολάου Μοντανοῦ δὲν ἐγκρίνεται. Ἡ ἀπάντησις ἐκ τῆς γερμανικῆς πλευρᾶς ἐπὶ τῆς αἰτήσεώς της εὐρίσκειται εἰς χεῖρας τῆς Γεν. Δ)σεως Κρήτης, καὶ δύναται νὰ παραληφθῇ ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων.

6) Ὁ Βερναδάκης, ἐξετελέσθη. Ἡ γερμανικὴ Δ)σις γνωρίζει τοῦτο δι' ἐγγράφου της πρὸς τὴν χήραν Βερναδάκη, τὸ ὅποιον θὰ εὐρίσκειται ἤδη εἰς χεῖρας τοῦ Θεοφιλεστάτου, ὡς λέγουσιν οὗτοι. (Χανιά 9.12.44).

Οἱ κρήτες χωρικοὶ οὐδέποτε συνεμορφώθησαν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν γερμανῶν ὡς πρὸς τὰς ταυτότητας, δι' ὃ καὶ ὁ εἰς δανείζεται τὴν ταυτότητα τοῦ ἄλλου, ὅταν πρόκειται νὰ εἰσέλθουν οὗτοι εἰς Χανιά. Ἐξ αἰτίας ὁμοῦς τούτου πολλοὶ καταδικάζονται εἰς θάνατον.

Εἰς τίς Στέρνες Ἀκρωτηρίου ἦσαν τὰ ὀργανωτικὰ πάθη ἐξημμένα εἰς μέγιστον βαθμὸν καὶ ἠπειλεῖτο σύρραξις μετὰ τῶν μελῶν τῶν ὀργανώσεων τούτων, τὰ ὅποια καὶ ἦσαν, φαίνεται, ἐκατέρωθεν, ὀπλισμένα. Τὸ τελευταῖον τοῦτο περιῆλθεν εἰς γνῶσιν τῶν γερμανῶν, οἱ ὅποιοι προέβησαν εἰς συλλήψεις, δι' ὃ καὶ γίνεται προσπάθεια νὰ δικαιολογηθῶν ὅπως-ὅπως οἱ συλληφθέντες.

Παραθέτομεν σχετικὸν δελτίον. Χανιά 14-12-44

1) Διὰ Μιχαὴλ Κουλιεράκη ἢ Κουλιέρην ἐκ Βαρυπέτρου, ὅστις ἐπιστρέφων ἐκ Θερίσου ἔκαμε χρῆσιν τῆς ταυτότητος τοῦ Μανούσου Ροκάκη, καὶ τοῦτο, διὰ νὰ μὴ τοῦ γίνῃ παρατήρησις εἰς τὰ γερμανικὰ φυλάκια, ἐγένετο διάβημα παρὰ τὸ 1c, καθ' ὅσον ὑπῆρχον πληροφορίες, ὅτι ὁ Κουλιεράκης εἶχε καταδικασθῇ εἰς θάνατον ὡς Ροκάκης. Τοῦτο ἦτο ἀναληθές, ὡς μοὶ ἐδηλώθη ἐκεῖ, ὅπου καὶ ἀνεπτύχθη, ὅτι πολλακίς ὁ Κρής χωρικός δὲν δίδει τὴν ἀπαιτουμένην σημασίαν εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς προσωπικῆς ταυτότητος, καθ' ὅσον τὸ σύστημα τῶν ταυτοτήτων ἐν τῇ ὑπαίθρῳ, μόλις τὰ τελευταῖα ἔτη εἰσήχθη. Ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος Βαρυπέτρου δι' ἐγγράφου του ἔδωσεν ἐπίσης καλὰς πληροφορίες περὶ τοῦ ἀτόμου τοῦ Κουλιεράκη.

2) Ὑπόθεσις Στερνῶν Ἀκρωτηρίου :

Διὰ τὰς συλλήψεις ἐκεῖ κατὰ τὴν 10)12)44 ἐλάβομεν τὴν πληροφορίαν ἀπὸ τὸ 1c, ὅτι αὗται ἔγιναν διὰ νὰ προληφθοῦν γεγονότα, οἷα τὰ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ διότι εἶχον εἰσχωρήσει διάφορα στοίχεια εἰς Στέρνες, μέσκοπόν νὰ ἐξεγείρουν τὸν πληθυσμὸν καὶ νὰ κάμουν εἶδος μικρᾶς ἐπαναστάσεως. Διὰ Γεώργιον Γιαννακάκην κατετέθη, ὅτι ἴσως νὰ ἔχη οὗτος συκοφαντηθῇ ὑπὸ τῶν οἰκείων τῆς τέως μνηστῆς του, μεθ' ἧς δι' ὀρισμένους λόγους διέλυσε τὸν ἀρραβῶνά του, καὶ οἱ ὅποιοι ἔνεκα τού-

του ἦσαν χολωμένοι, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ. Ἡ ἐπί τι διάστημα ἀπομάκρυνσις ἐκ τοῦ χωρίου ἐπεβάλλετο διὰ λόγους σωματικῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ, καθ' ὅσον τὰ ἔθιμα παρ' ἡμῖν εἶναι ἐπὶ τοῦ προκειμένου πολὺ αὐστηρά, καὶ δι' αὐτὸ ἔλειπε τότε ἀπὸ τὸ χωριό του, ὅταν τὸν ἐζήτησαν οἱ γερμανοὶ.

Διὰ Ἀναστασίον Παντελάκη, ἀνάπηρον, ἀρχηγὸν ἐκεῖ τῆς πολιτοφυλακῆς κατετέθη, ὅτι ὄλη του ἡ προσπάθεια ἦτο σύμφωνος πρὸς τὰς κατὰ καιροὺς ὑπὸ τῆς γερμαν. διοικήσεως ἐκδοθείσας παροτρύνσεις, ὅτι κάθε χωριὸ ἔπρεπε νὰ φροντίζῃ μόνον τοῦ διὰ τὴν ἀσφάλειάν του. Ἐκθέσαντες δὲ καὶ τὴν ἀξιοθρήνητον σωματικὴν κατάστασίν του, ἐζήτησαν τὴν ἀπόλυσίν του ἢ τοῦλάχιστον τὴν μεταφορὰν του εἰς νοσοκομεῖον. Ὑπόσχεσις ἀπολύσεώς του ἐδόθη.

Διὰ Κωνσταντῖνον Δομαζάκη ἐκ Ρεθύμνης, διὰ τὸν ὁποῖον ὡσαύτως ἀπασχολήσαμεν τὸ Ιϛ, φαίνεται, ὅτι ὑπάρχει ἰδιαίτερα πληροφορία, καθόσον ἀποτόμως μοῦ ὑπέβαλον τὸ ἐρώτημα, ἂν ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας, ποῦ ἀνήκει, δηλ. εἰς ποῖαν ὀργάνωσιν. Ἀπήνησα, ὅτι δὲν γνωρίζομεν, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται νὰ μὴν ἀνήκῃ καὶ εἰς καμίαν ὀργάνωσιν. Εὐρίσκετο δὲ ἐκεῖ προσεθήκαμεν, πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς μνηστῆς του.

Ἐτονίσσαμεν ἰδιαίτερώς τὸ ἐνδεχόμενον συκοφαντίας καὶ μόνον, εἰς τὴν ὑπόθεσιν Στερνῶν, ἐξ οἰκογενειακῶν λόγων ἀποκλειστικῶς προερχομένης, καὶ ὅτι πλεῖστα ὅμοια παραδείγματα ἔχω ζήσει, ὡς ἐπὶ τριετίαν καὶ πλέον διερμηνεύς. Ἐκρατήθη σημείωσις δι' ἕκαστον τῶν ἀνωτέρω, ἐκ τῶν ὑφ' ἡμῶν ἐκτεθέντων. Χανιά 14—12—44.

Κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ Ἐπισκόπου—Ἐπουργοῦ πολλοὶ ἀποφυλακίζονται, τὰ δὲ ζητήματα αὐτὰ παρακολουθοῦνται ἐνεργῶς καὶ μετ' ἐπιμελείας.

Ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπουργὸς εἶχεν ἐνεργήσει καὶ ἐπλέχθησαν ἄρκετα ἑκατοντάδες πουλόβερ ἀπὸ μαλλί, ποῦ εἶχεν ἀπὸ τὸν ΕΟΧΑ, καὶ τὰ ὁποῖα ἐστάλησαν πρὸς τοὺς καταστραφέντας Κεραμειανούς. Οἱ γερμανοὶ ὅμως ὑπωψιάσθησαν, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος ἔστειλεν αὐτὰ πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας, δι' ὃ καὶ ἐνεφιλοχώρησε μίᾳ παρεξήγησις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν.

Παραθέτομεν σχετικὸν δελτίον 17—12—44

1) Ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ρούσου Γλυνιαδάκη, κατοικοῦ Χανίων, ἐλάβομεν τὴν ὑπόσχεσιν ἀπὸ τὸν Grassenick, ὅτι θὰ ἀποφυλακισθῇ τὰ Χριστούγεννα. 2) Ἡ ποινὴ τοῦ Μιχ. Κουλιεράκη ἐκ Βαρυπέτρου, καταδικασθέντος εἰς θάνατον, ὑπεβιάσθη εἰς 10 ἐτῶν εἰρκτὴν. 3) Τὴν 16.12.44 ἀπελύθησαν τῶν φυλακῶν 38 κρατούμενοι ἐκ Στερνῶν καὶ παραμένουν εἰσέτι 4. Ἐκ τῶν 5 συλληφθέντων ἐκ Φουρνῆ πρὸ δεκαήμερου περίπου, ὁ Μιχαὴλ Φραγκομιχελάκης κατεδικάσθη εἰς 5 ἐτῶν εἰρκτὴν, οἱ δὲ λοιποὶ, Νικόλαος Φραγκομιχελάκης, Εὐάγγελος Φραγκομιχελάκης, Δημήτριος Παπαδόπουλος καὶ Στέφανος Βουράκης κρατοῦνται διὰ λόγους ἀσφαλείας, ἵνα εἰς δοθησομένην εὐκαιρίαν ἀπολυθοῦν καὶ αὐτοί. Ἡ ἀτμόσφαιρα παρὰ τῷ Ιϛ ἐπιτρέπει ἤδη, κατόπιν σχετικῶν συνομιλιῶν, τὰς ὁποίας εἶχον μετὰ τοῦ Wildhage, νὰ ἐπισκεφθῇ ἡ Ὑμετέρα Θεοφιλία τοὺς γερμανοὺς ἐκεῖ, καθ' ὅσον ἡ παρεξήγησις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν πουλόβερ, διὰ γυναικόπαιδα Κεραμειῶν, οὐσιαστικῶς δέον νὰ θεωρηθῇ λήξασα. Μοῦ παρετήρησαν, κατὰ τὴν συζήτησιν, ὅτι ἐκεῖ τὰ 75 ο/ο εἶναι παιδιὰ, ἐνῶ τὰ πουλόβερ, μόλις ἕνα 10 ο/ο ἦσαν παιδικά. Χανιά 17—12—44.

Ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπουργὸς ἐτοιμάζει καὶ ἄλλην ἀποστολὴν πουλόβερ διὰ τοὺς Κεραμειανούς, ὡς καὶ ὕφασμα.

Ὁ Ἐπίσκοπος εἶχεν ἀπὸ πολλοῦ ἐνεργήσει διὰ χάριν καὶ ἀμνη-

στειάν εις καταδίκους και ύποδίκους τής 'Αγυιάς επί τῇ ἑορτῇ τῶν Χριστουγέννων και νέω ἔτει, και οἱ γερμανοὶ ἑτοιμάζουσι ἤδη τὸν κατάλογον τῶν ἀμνηστευθησομένων.

Οἱ γερμανοὶ εἶχον ἀπαγορεύσει ἐσχάτως τὴν παράστασιν ἐλλήνων γερμανομαθῶν δικηγόρων εις τὰ γερμανικὰ στρατοδικεῖα, πρᾶγμα σοβαρώτατον. Δι' ὃ ὁ 'Επίσκοπος—'Υπουργὸς προέβη εις σοβαρώτατα και ἐπίμονα διαβήματα, ἕως οὗ και ἐπετεύχθη τὸ τοιοῦτο.

Οἱ Ἴταλοὶ κλέπτουσι ἀσυστόλως τὰ πράγματα και ζῶσι τοῦ πληθυσμοῦ, δι' ὃ και ὁ 'Επίσκοπος—'Υπουργὸς ἐπισκέπτεται τὴν Ἰταλικὴν διοίκησιν και ὁμιλεῖ πρὸς αὐτὴν μὲ τρόπον, πού ἤρμοζε τότε διὰ τοὺς Ἴταλοὺς.

Παραθέτομεν σχετικὸν δελτίον : 19-12-44

1) 'Ενεκρίθη ἡ ἀποστολὴ και ἐτέρων 100 πούλοβερ διὰ παιδιά ἄνω τῶν 10 ἐτῶν (10-13), θὰ ἔλθῃ δὲ αὐριον 8 π. μ. κάποιος Oberzahlmeister, διὰ νὰ ξεχωρίσῃ αὐτά. Οἱ 360 πήχεις ὑφάσματος δὲν ἐγκρίνεται ν' ἀποσταλοῦν.

2) Αὐριον 10 π.μ. δύναται ἡ 'Υμετέρα Θεοφιλία νὰ εὑρίσκηται εις 'Αγυιάν, διὰ τὴν ἀμνηστειάν, περὶ ἧς ἐγνώσθησαν τὰ κάτωθι : 'Εκ Σταλοῦ δὲν συμπεριλαμβάνεται οὐδεὶς, ἀλλὰ τὸ ζήτημα θὰ ἀκολουθήσῃ τὴν πορείαν τοῦ ἀνεξάρτητα. 'Εκ Στερνῶν εἶναι μερικοί, ὡς ὁ 'Εμμ. Καζᾶκος, και ὁ Εὐάγγελος Ρεμοῦντος. Αὐριον θὰ ἔχωμεν τὴν λίσταν τὴν ἐμφαίνουσαν ὀνομαστικῶς τοὺς τυχόντας ἀμνηστειας. 'Ο κατάλογος ἔχει ἤδη κλείσει. 'Αλλος δὲν δύναται, πρὸς τὸ παρόν, νὰ συμπεριληφθῇ, διότι ἡ πρόκειται περὶ σοβαροῦ ἀδικήματός του ἢ συνεχίζονται αἱ ἀνακρίσεις του.

3) 'Η δίκη τῶν Στερνιανῶν δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ πρὸς τὸ παρόν. Γίνονται ἀνακρίσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ διαρκέσουσι μερικὰς ἡμέρας ἀκόμη. Περὶ τοῦ διορισμοῦ συνηγόρου δὲν ἐλήφθη εἰσέτι ἀπόφασις. 'Ισως, λέγουσι, ἕως τότε νὰ ἔχη ληφθῇ ἀπόφασις ἐπὶ τοῦ σοβαροῦ τούτου ζητήματος, τοῦ διορισμοῦ ἐν γένει συνηγόρου. 4) 'Ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν Μελισσουργίου-Καμάρας Κουμούλη, περὶ τραυματισμοῦ Ἰταλοῦ δηλ. στρατιώτου και ἀπαγωγῆς ἐτέρου, ὡς και περὶ τῆς ὑποθέσεως Νικολάου Καρτάκη, ἐκ Νοχιῶν, περὶ κλοπῆς δηλ. διαφόρων κατοικιδίων ζῶων του ὑπὸ Ἰταλῶν στρατιωτῶν, ἀνεπτύξατε 'Υμεῖς προσωπικῶς εις τὴν Ἰταλικὴν διοίκησιν μετὰ διαφόρων ἄλλων γενικωτέρας φύσεως ζητημάτων (Χανιά 19.12.44).

'Ο 'Επίσκοπος—'Υπουργὸς, μὴ ἔχων τὰ μέσα πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἐνδεῶν και ἀσθενῶν ἐπὶ ταῖς ἐπικειμέναις ἑορταῖς, ζητεῖ ἄδειαν δι' ἔρανον εις σιγαρέττα, ὅπως ζητεῖ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν και ἄδειαν νὰ παιχθῇ εις τὸ κινηματοθέατρον «'Ολύμπια» τὸ ἔργον ἢ «'Φάτνη».

Παραθέτομεν σχετικὸν δελτίον 20-12-44.

1) 'Ὡς πρὸς τὰ κάλανδα, κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, πρὸς συγκέντρωσιν σιγαρέττων, διὰ τοὺς ἀπόρους και ἀσθενεῖς τῆς πόλεως, ἐλάβομεν ἔγκρισιν ἀπὸ τὸν Reichel, ἀρμόδιον ἐπ' αὐτοῦ. 2) Νὰ παιχθῇ εις τὰ «'Ολύμπια» «'Η Φάτνη» ἐγκρίνεται ὡσαύτως, ὑπὸ τὸν ὄρον, νὰ καταθέσωμεν τὸ κείμενον και νὰ ὀρίσωμεν τὴν ἡμέραν και ὥραν, πού θὰ παιχθῇ τὸ ἔργον και τὸν λῆσμον εἰσπράξεως. 3) 'Η κατάδυσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ὡσαύτως ἐπετράπη. 4) Κατετέθη εις τὴν Militärverwaltung (Reichel) ἔκθεσις ἐπὶ τοῦ ἐράνου συλλογῆς ἐλαίου κατὰ ἐνορίας. 5) 'Υπεβλήθη αἴτησις ἀπονομῆς χάριτος διὰ τὸν εις θάνατον καταδικασθέντα, ὡς ἐξηκριβώσαμεν, Δημήτριον Λεδάκη, ἐκ Βαρυπέτρου, ἐκ μέρους τῆς μητρὸς αὐτοῦ μετὰ σχετικῶν πιστοποιήσεων προέδρου κοινό-

τητος Βαρυπέτρου, Ιερέως καὶ διδ)λου, ὡς καὶ ἀντιγράφου τοῦ ποινικοῦ μητρώου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι λευκόν. Ἡ ἀπόφασις ἐκτελέσεώς του δὲν θὰ πραγματοποιηθῆ, προτοῦ τεθοῦν ὑπ' ὄψιν τοῦ στρατηγοῦ τὰ ὡς ἄνω πιστοποιητικά. (Χανιά 20.12.44).

Ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπιβουργὸς εἶχε κάμει ἐνεργείας, νὰ ἐπιτρέπουν οἱ γερμανοὶ νὰ παραδίδουν οἱ συγγενεῖς των εἰς τοὺς ἰδικούς των φυλακισμένους τρόφιμα καὶ ἄλλα εἶδη, καὶ νὰ τοὺς ἐπισκέπτωνται εἰς τὰς φυλακάς, τοῦλάχιστον τώρα, κατὰ τὰς ἑορτάς. Οὐδέποτε παραλείπονται αἱ ἐνεργεῖαι δι' ἀποφυλακίσεις κρατουμένων.

Σχετικὸν δελτίον : 22—12—44

1) Τὴν ἐρχομένην Κυριακὴν θὰ γίνουν δεκτὰ τρόφιμα διὰ τοὺς ἐν Ἁγυιά κρατουμένους. Ἄδεια ἐπισκέψεως κρατουμένων δύναται νὰ χορηγηθῆ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων ὑπὸ τοῦ δ)ντοῦ τῶν φυλακῶν Ἁγυιάς.

Διὰ τὸν Στυλιανὸν Φανδρίδην, ἐκ Δρακῶνας Κισάμου ἐξηκριβώθη, ὅτι εὐρίσκεται εἰς Ἁγυιάν. Κατετέθη εἰς 1c αἰτήσις τῆς γυναικὸς του πρὸς τὸν δ)τὴν «ὄχ. θέσεως», περὶ ἀποφυλακίσεως αὐτοῦ. Τὸ ζήτημά του δὲν θεωρεῖται σπουδαῖον, λίαν προσεχῶς δὲ θέλει ἀπολυθῆ. 3) Ἀπιοχολήσαμεν τὸ 1c ἐκ νέου, καὶ εἰδικῶς τὸν Grassenich, (τοῦ Wildhage ἀπουσιάζοντος), ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως Γεωργ. Γιαννακάκη, Ἀναστ. Παντελάκη καὶ Κ. Δομαζάκη, ἐκ Στερνῶν, ἐπιμείναντες ὅτι, τυχόν εἰς βάρος των καταθέσεις, δὲν δύναται νὰ προέρχωνται, εἰμὴ ἐκ καθαρῶς οἰκογενειακῶν λόγων, ἕνεκα παλαιῶν ἢ καὶ προσφάτων προστριβῶν. Καθ' ἕκαστα ἐγένετο ἰδιαιτέρα ἀνάπτυξις. Ἐθίξαμεν εὐσχήμως τὸ ζήτημα τῆς ἀπολύσεως αὐτῶν, μέχρι τῆς 1 τοῦ Νέου Ἔτους. Μοῦ ἐπανάλαβε τὸ γνωστὸν, ὅτι αἱ ἀνακρίσεις δὲν ἔχουν ἀκόμη περατωθῆ διὰ τοὺς ὑπολειπομένους ἐκ Στερνῶν, ἀλλ' ὁμως θὰ εἰσηγηθῆ ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἀρμοδίως. 4) Ἐδόθη διαταγὴ ἀπολύσεως ὄλων τῶν ἐκ Σταλοῦ. 5) Ἐγένετο ὑπόμνησις ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἀπονομῆς χάριτος εἰς τὸν Δημήτριον Λεδάκη, ἐκ Βαρυπέτρου. Ἀμυδραὶ ἐλπίδες διασώσεως ὑπάρχουν δι' αὐτόν, ὅπως δὴποτε ὁμως μᾶς ἐτονίσθη καὶ πάλιν, ὅτι πρόκειται περὶ ἐξαιρετικῶς σοβαρωτάτης ὑποθέσεως. Χανιά 22—11—44.

Καὶ ἕτερον σχετικὸν δελτίον 28—12—44

1) Τὴν 24 Δεκεμβρίου ἐγένετο ἐπίδοσις τῆς αἰτήσεως τῆς Καρτάκη ἐκ Νοχιῶν, περὶ ἀπονομῆς χάριτος εἰς τὸν εἰς θάνατον καταδικασθέντα σύζυγόν της, καθὼς καὶ τοῦ Ἐμετέρου (τοῦ Ἐπισκόπου), σχετικοῦ ἐγγράφου. Προφορικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ζητήματος ἐγένετο ὡσαύτως.

2) Τοῦ Δημητρίου Λεδάκη, ἐκ Βαρυπέτρου, ὑπεβιβάσθη ἡ εἰς θάνατον ποινὴ εἰς 10 ἐτῶν εἰρκτὴν. Σχετικὸν ἔγγραφο τοῦ στρατοδικείου διεβιβάσθη ὑφ' ἡμῶν ἤδη εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ.

3) Διὰ Στέλιον Δαρμαράκη, ἐκ Δαρμαροχωρίου, ἐξεθέσαμεν τοὺς ἄρους, ὑπὸ τοὺς ὁποίους εὐρέθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μιχ. Διγενάκη, ἀπλῶς διότι δηλ. τοῦ εἶχε μεταφέρει ἄλευρον ἐκ Πλατανιά, ὡς ὑπηρετῆς. Δὲν πρόκειται περὶ σοβαρᾶς ὑποθέσεως. Λίαν προσεχῶς θὰ ἀπολυθῆ.

4) Τῶν ἐκ Γριμπιλιανῶν Ἐμμαν. Ζερβουδάκη, Ἄντ. Σαριδάκη καὶ Γεωργ. Παπαδεράκη, περὶ ὧν ἐλάβομεν σχετικὴν ἀναφορὰν τοῦ ἱεροδικῶνου Καλλινίκου (Ἱεράς Μονῆς Γωνιάς-Κολυμβαρίου), ἡ ἀπόλυσις διετάχθη διὰ σήμερον τὸ ἀπόγευμα ὑπὸ τοῦ Glembin.

Ὁ πρῶτος θὰ εἶχεν ἤδη ἀπὸ τὴν 24ην Δεκεμβρίου ἀπολυθῆ, ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ δὲν ὠμίλησεν εὐπρεπῶς ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ, καὶ δι'

αυτό τὸν ἐκράτησαν. Σχετικῶς εἶχομεν διατυπώσει τὴν γνώμην, ὅτι ἕκαστος δὲν δύναται νὰ εὐθύνεται διὰ τὰς πράξεις τοῦ ἄλλου, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀδελφὸς αὐτοῦ. Χανιά 28—12—44.

Ὁ Ἐπίσκοπος Ὑπουργὸς ἔχει ἀπασχοληθῆ σοβαρώτατα καὶ μὲ τὴν ὑπόθεσιν Κρύας-Βρύσης Ρεθύμνης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχον ἀπαχθῆ τριάκοντα εἰς ἄνδρες ὑπὸ τῶν γερμανῶν, καὶ ἔκτοτε ἠγνοεῖτο ἡ τύχη των, ἀλλὰ δὲν κατῴρθωνε τίποτε. Πλήν, ἐξακολουθῶν τὰς ἐρεῦνας καὶ ἐνεργείας του, ἔλαβε καὶ τὰς κατωτέρω πληροφορίας διὰ τοῦ ἀρμοδίου ὑπαλλήλου του, ὡς καὶ σχετικὰς ἄλλας τοιαύτας.

Σχετικὸν δελτίον : 29.12.44

1) Διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς εἰς θάνατον καταδίκης τοῦ ἐκ Νοχιῶν Νικολ. Καρτάκη ἐπανήλθομεν καὶ πάλιν, ἐξαιτοῦντες τὴν ἐπιείκειαν τοῦ στρατηγοῦ. Ἐλάβομεν τὴν ἀπάντησιν, ὅτι πιθανώτατα θὰ τύχῃ χάριτος οὗτος, δι' ὑπόβιβασμόν τῆς ποινῆς του εἰς 10 ἐτῶν εἰρκτὴν 2) Ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως Κρύας-Βρύσης Ἀγ. Βασιλείου Ρεθύμνης, ὅπου 31 ἄνδρες εἶχον ὑπὸ τῶν γερμανῶν συλληφθῆ τὴν 22.8.44, καὶ ἔκτοτε ἠγνοεῖται ἡ τύχη των, ἀφοῦ ἐξηκριβώθη, ὅτι οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εὐρίσκεται εἰς Ἀγυιάν, ἀπησχολήσαμεν τὸ στρατοδικεῖον, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει ἰδέαν τοῦ πράγματος ὡς καὶ τὸ 1c, παρ' οὗ ἐτύχομεν τῆς ἐξῆς ἀπαντήσεως : «Ἴσως νὰ ἔχουν μεταφερθῆ εἰς Γερμανίαν, ἂν ἐν τῷ μεταξύ δὲν ἐτορπιλλίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀγγλων. Πάντως ἐν Κρήτῃ δὲν εὐρίσκεται οὐδὲν πλέον στοιχεῖον γραπτὸν ἢ καὶ ἄλλο, ποῦ νὰ δύναται νὰ δώσῃ φῶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν». Ἡ προσωπικὴ μου γνώμη εἶναι, ὅτι ἅπαντες ἐπὶ τόπου ἐξετελέσθησαν, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ ἡ ἡμερὶς Ρεθύμνου τοὺς ἔφερεν ὡς ἐκτελεσθέντας, καὶ ὠρισμένα πτώματα αὐτῶν ἔχουσιν ἤδη μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθῆ. Ὁ Ὀρτοκομμαντάντ τοῦ χωρίου Σηλι. Ἀγ. Βασιλείου, ὁ ὁποῖος εἶχε κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἶπει, ὅτι μόνον 7—10 ἐξετελέσθησαν, φρονῶ, ὅτι τὸ ἔκαμε μόνον, διὰ νὰ φανῆ ἀρεστὸς εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην ἢ καὶ διὰ νὰ δώσῃ ἴσως ἐλπίδα εἰς τοὺς οἰκείους τῶν παθόντων. 3) Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως Παντελίτσας Ἰωάννου Ζαχαράκη ἐκ Σκινέ, περὶ ἀπαλύσεως τοῦ συζύγου τῆς, ὅστις συνελήφθη ἐν τῇ καλύβῃ του, ἔχων ὄπλον, ἀπησχολήσαμεν τὸ 1c. Ἡ ὑπόθεσις εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον ἀνακρίσεων. Ἐξεθέσαμεν τοὺς λόγους, οἵτινες ἐπέβαλλον εἰς αὐτὸν νὰ κατέχη ὄπλον, ἀναπτύξαντες αὐτοὺς, ὡς καὶ ἐν τῇ σχετικῇ αἰτήσῃ ἐκτίθενται, ἐπιμείναντες ὁμῶς ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι οὗτος ἐπρομηθεύθη τοῦτο, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων. Ἐν ὄσῳ ταῦτα εὐρίσκοντο ἐκεῖ, προσέθηκα, δὲν παρίστατο τοιαύτη ἀνάγκη, διότι ταῦτα ἐφρόντιζον διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως. Ὡσαύτως ἐτονίσασαμεν ἰδιαιτέρως τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Σκινὲς ἀνήκει εἰς μὴ κατεχομένην περιοχὴν. 4) Διὰ Πολυχρονάκη Ἰωάννην κάτοικον Χανίων, τοῦ ὁποῦ ἡ μητέρα ἐρωτᾷ, ποῦ ἔχει ἡ γερμανικὴ Ἀστυνομία ὀδηγήσει τὸν υἱὸν τῆς, συλληφθέντα τὴν 28 τρέχοντος, ἐδόθη ἡ ἀπάντησις, ὅτι εὐρίσκεται οὗτος εἰς φυλακὰς Ἀγυιάς. Περισσότερα δὲν δυνάμεθα πρὸς τὸ παρὸν νὰ μάθωμεν. Χανιά 29—12—44.

3. ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ—ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΝ 1945.

Αἱ ἐνέργειαι τοῦ Ἐπισκόπου—Ὑπουργοῦ διὰ τοὺς διαφόρους γερμανοκρατούμενους δὲν παύουν ποτέ. Οὕτως αἱ ἀρχαὶ κατοχῆς ἠθέλησαν νὰ φορολογήσῃ διὰ λογαριασμόν τῶν τοὺς ἔχοντας μαγα-

ξιστα και ἀσχοῦντας ἐπάγγελμά τι. Πρὸς τοῦτο ἔκαμαν σχετικὰς καταστάσεις και ἀπέστειλαν αὐτὰς πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον—Ἐπουργὸν πρὸς ἐκτέλεσιν, τὰς ὁποίας ὁμοῦς ὄχι μόνον δὲν ἐξετέλεσεν οὗτος, ἀλλὰ και τῶν τὰς ἐπέστρεψεν ὀπίσω.

Σχετικὸν δελτίον : 2—1—45

Ἐπίθεσις Στυλιανοῦ Φανδριδῆ ἐκ Δρακῶνας Κισάμου : Ἐπισημοῦμεν τὸ 1c, καταθέσαντες και ἀναφορὰν τοῦ προέδρου τῆς Κοινότητος Δρακῶνας πρὸς τὸν Δ)τὴν «ὄχυρὰς θέσεως». Ὡσαύτως ἐπεδόθη εἰς τὸν Glembin σχετικὴ πιστοποίησις τοῦ Δημάρχου Σέμπρωνα πρὸς τὸν δ)τὴν «ὄχυρὰς θέσεως». Αἱ ἀνακρίσεις δὲν ἔχουν τελειώσει και δι' αὐτὸ τὴν ἐκράτησεν ὁ Glembin. Οὗτος ἔχει ἤδη πεισθῆ, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ σοβαρῆς ὑποθέσεως. 2) Ἐπίθεσις Γεωργ. Καπετανάκη, Ἀντωνίου Καπετανάκη, Κυριάκου Καλλέργη και Βασιλ. Στρατουδάκη ἐξ Ἀκρωτηρίου. Ἐγένετο σχετικὸν διάβημα. Οὗτοι εὐρίσκονται εἰς τὰ κρατητήρια Γ.Δ.Κ. Ὁ γερμανὸς ἰατρός, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπέστειλαν τὸν πρῶτον ἀπεφάνθη, ὅτι ὁ βαθμὸς τῆς ἀσθενείας του δὲν δικαιολογεῖ νοσοκομεῖον. Ὁ δεύτερος και ὁ τρίτος, ὁ ὁποῖος εἶχε και κάποιον στρατιωτικὸν βαθμὸν (λοχίου), ὡμολόγησαν, προσπαθῶντας νὰ δικαιολογηθοῦν, ὅτι εἶχον πάει στὸ βουνό, ἀλλ' ὅτι δὲν τοὺς ἄρεσε και γύρισαν. Κατὰ τὰς ἀνακρίσεις ὑπεισηλθε μιὰ γυναῖκα, ἣτις ἐνοχοποίησε περισσότερον τοὺς ὡς ἄνω δεύτερον και τρίτον, και ἀκόμη. ἕνας τὸν τέταρτον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν κατέστησα γνωστὸν εἰς τοὺς οἰκείους τῶν ἐνδιαφερομένων. Ἐπαφίεται εἰς τὴν ὑμετέραν Θεοφιλίαν νὰ πράξῃ τοῦτο, ἂν τὸ θεωρῆ σκόπιμον. Ἡ ὄλη ὑπόθεσις ἐνέχει σοβαρότητα. 3) Διὰ τοὺς 5 κρατούμενους εἰς τὰ κρατητήρια Γ.Δ.Κ. ἐκ Βατολάκκου, ἦτοι Κυριάκου Μαριολάκη, Στυλιανὸν Περουλάκη, Σπυρ. Περουλάκη, Ἄριστοτ. Καρατζᾶν και Γεώργ. Μαριολάκη ἐλάβομεν τὴν πληροφορίαν, ὅτι οὗτοι συνελήφθησαν, διότι προέτρεπον και ἐφρόντιζον νὰ αὐτομολοῦν Ἰταλοὶ στρατιῶται. Τινὲς ἐκ τῶν Ἰταλῶν ἤθελον πράγματι νὰ δραπετεύσουν, ἐνῶ ἄλλοι προσεποιούντο ἀπλῶς, οἱ ὁποῖοι και κατήγγειλαν ἔπειτα τὴν ὑπόθεσιν. Οὗτοι ἦσαν, ὡς φαίνεται, ἐντεταλμένοι πρὸς τοῦτο. Οἱ πρόθυμοι πρὸς αὐτομόλησιν Ἰταλοὶ συνελήφθησαν ὡσαύτως. Δύο Ἕλληνες κάτοικοι Βατολάκκου κατάρθωσαν νὰ δραπετεύσουν. Ἡ ὑπόθεσις δὲν στερεῖται διὰ τοὺς γερμανοὺς σημασίας. Χανιά 2—1—45.

Και ἕτερον σχετικὸν δελτίον : 8—1—45

1) Ἐπιβλήθη ἀρμοδίως αἰτήσεις τῶν Δημάρχων Ἀκρωτηρίου πρὸς τὸν διοικητὴν «ὄχ. θέσεως», περὶ ἀπολύσεως τῶν ἐξ Ἀκρωτηρίου κρατούμενων Γ. Καπετανάκη, διδ)λου, Ἀντωνίου Καπετανάκη, Κυριάκου Καλλέργη και Βασ. Στρατουδάκη. 2) Ἐπιβλήθη ἐπίσης αἰτήσεις, ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ Προέδρου Κοινότητος Σκινῆ και 56 κατοίκων, (τὸ κείμενον τῆς αἰτήσεως παρεδόθη ἐν γερμανικῇ μεταφράσει), ὅπως χαρισθῆ ἢ ποινὴ τοῦ Μιχ. Φραγκομιχελάκη, καταδικασθέντος εἰς 5 ἐτῶν εἰρκτῆν. Κατετέθη δὲ αὕτη εἰς τὸ 1c, μετὰ σχετικῶν ὑπουργικῶν ἐγγράφων περὶ ἐπιεικοῦς κρίσεως τοῦ ζητήματος. 3) Διεβιβάσθη πρὸς τὸν στρατηγὸν ἀναφορὰ κατοίκων Βαφῆ και σχετικὸν ὑπουργικὸν ἐγγραφοῦν διὰ τὰ περαιτέρω, ὅσον ἀφορᾷ τὰς βολὰς πυροβολικοῦ τὰς ὁποίας ἐδέχθη και πάλιν τὸ χωρίον Βαφῆς ἀπροειδοποιήτως. 4) Τοῦ Νικ. Καρτάκη ἐκ Νοχιῶν μετετρέπη ὀριστικῶς ἢ εἰς θάνατον καταδίκη εἰς 10ετῆ εἰρκτῆν. 5) Αἱ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν κατοχῆς σταλεῖσαι πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Γενικὴν

Διοίκησιν, πρὸς ὑπογραφήν καὶ ἐκτέλεσιν, φορολογικαὶ διαταγαὶ «περὶ φορολογίας κινητῶν καὶ ἀκινήτων καταστημάτων», μὴ ἐγκριθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Θεοφιλεστάτου, ἐπεστράφησαν εἰς τὴν ἀρμοδίαν γερμανικὴν Ἀρχὴν (Κράτις Κομμανταντούρ). Χανιά 8—1—45.

Καὶ ἄλλο σχετικὸν δελτίον 11—1—45

1) Ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως Καπετανάκη κ.λ.π., ἐξ Ἀκρωτηρίου, πληροφοροῦμεθα τὰ ἑξῆς : Καὶ οἱ ἕτεροι δύο, Καλλέργης καὶ Στρατουδάκης, οἵτινες παρέμενον εἰσέτι εἰς τὰς Ἐπανορθωτικὰς Φυλακὰς ἀπεστάλησαν εἰς Ἀγυιάν, ὅπως ἔγινε πρὸ ἡμερῶν καὶ μὲ τὸς Καπετανάκιδες. Ἀπεστάλησαν δὲ ἐκεῖ, διὰ τὴν συντόμευσιν τῆς δίκης, μᾶλλον πρὸς ἀπόλυσιν, διότι τὸ ζήτημα πῆρε καλὴ τροπὴ, ἐνῶ ἀρχικῶς ἔτεινε νὰ λάβῃ πολὺ κακὴ. 2) Ὁ Δ. Χναρᾶς καὶ ὁ υἱὸς του, ἐκ Μουρνιῶν, θὰ βγοῦν γρήγορα ἀπὸ τὰς φυλακὰς, ἴσως καὶ σήμερον. 3) Οἱ εἰς Κουφὸν συλληφθέντες Θεόδ. Μυλωνάκης καὶ Ἐμμ. Καρακατσάνης, μεταφέροντες ἐπὶ ὄνου διάφορα στρατιωτικὰ εἶδη κ.λ.π. πρὸς τοὺς ἀντάρτας, κατηγοροῦνται ἐπὶ ὑπόστηρίξει τοῦ ἐχθροῦ. 4) Ὁ Ἰωάννης Ζαχαράκης ἐκ Σκινέ, διὰ τὸν ὅποιον ἡ σύζυγός του ἔχει ὑποβάλει ἡμῖν αἴτησιν, μετεφέρθη εἰς φυλακὰς Ἀγυιάς, διὰ τὴν σύντομον ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεώς του, θέλει δὲ πιθανώτατα ἀπολυθῆ συντόμως ἀπὸ ἐκεῖ. 5) Οἱ πέντε ἐκ Βατολάκκου, περὶ ὧν ἡ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 5—1—45 αἴτησις τῆς Εὐαγγελίας χήρας Στυλ. Μαριολάκη, θὰ ἀπολυθοῦν, ὡς πληροφοροῦμεθα, συντόμως. Ἐπὶ τῶν ὑπ' ἀριθ. 4 καὶ 5 παρόντος δελτίου τιθεμένων, ἔχομεν ἤδη ἀναφέρει καὶ εἰς προγενεστέραν ἔκθεσιν ἡμῶν. Χανιά 11—1—45.

Καὶ ἄλλο σχετικὸν δελτίον 13—1—45

Ὁ Ἐλευθέριος Βαγιωνάκης, ἐκ Νέου-Χωρίου, συνελήφθη τὴν 10-1-45. Ὁ φρούραρχος (γερμανὸς) ἔδωσε πιστοποιητικὸν δι' αὐτὸν ἐμφανῶν, ὅτι ἡ οἰκογένεια Βαγιωνῆ εἶναι καλὴ, οὐδεὶς δὲ ἀπουσίασεν ἄνευ ἀδείας. Ἡ ἀστυνομία (Glembin) ἔχει ἤδη εἰς χεῖράς της τὸ ὡς ἄνω πιστοποιητικόν. Γίνονται ἀνακρίσεις. Χανιά—13—5—45.

Καὶ ἄλλο σχετικὸν δελτίον 15—1—45

Ἐπεβλήθη εἰς τὴν Κράτιςκομμανταντούρ (γραφεῖον Fleischmann) ἔγγραφο, σχετικῶς μὲ τὴν προμήθειαν σπόρου γεωμήλων ἐκ τοῦ ὄροπεδίου Λασηθίου. 2) Διὰ τὸν συλληφθέντα Χαρίλαον Ἀ. Παπαδάκη ἐγένετο διάβημα πρὸς τὸ 1c. Ἐλάβομεν τὴν ἀπάντησιν, ὅτι γίνονται ἀνακρίσεις, πρὸ τοῦ πέρατος τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ἀνοκοιῶθῃ τίποτε. 3) Διὰ τὸν ἀξιωματικὸν Ματθαῖον Βαλαδάκη ἀπασχολήσαμεν ὡσαύτως τὸ 1c. Ἐλάβομεν δὲ τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν, ὅτι αἱ ἀνακρίσεις δὲν ἔχουν εἰσέτι τελειῶσει, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν δύναται πρὸς τὸ παρὸν νὰ μᾶς πληροφορήσουν σχετικῶς. 4) Διὰ τοὺς 5 ἐκ Βατολάκκου, Μαργιολάκην κ.λ.π., γνωρίζει τὸ 1c, ὅτι αἱ ἀνακρίσεις ἐτελείωσαν, καὶ ὅτι ἐντὸς τῶν προσεχῶν ἡμερῶν θὰ φανῆ, ἂν θὰ ὑποβληθῆ εἰς αὐτοὺς ποινὴ τις, ἢ ἂν θὰ ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι. Χανιά 15—1—45.

Ὁ Ἐπίσκοπος Ὑπουργὸς μεταβαίνει εἰς Ρέθυμνον καὶ Ἡράκλειον διὰ διοικητικὰ του καθήκοντα.

Σχετικὸν δελτίον 12 ἕως 20—1—45

Τὴν 12—1—45 ὁ Θεοφιλέστατος ἀνεχώρησεν ἐκ Χανίων διὰ Ρέθυμνον—Ἡράκλειον. Εἰς Ρέθυμνον συνεζήτησε μετὰ τοῦ κυβερνητικοῦ ἀντιπροσώπου Μ. Βολουδάκη, περὶ τῆς ἐπισιτιστικῆς καταστάσεως τῆς κατεχομένης περιοχῆς καὶ περὶ τῆς μισθοδοσίας τῶν ὑπαλλήλων. Μετέβη ἐν

συνεχίει εἰς Ἡράκλειον μετὰ τοῦ ὡς ἄνω κυβερνητικοῦ ἀντιπροσώπου καὶ τοῦ ἀγγλοῦ συνταγματάρχου, ἐπιτελάρχου τοῦ ἀγγλικοῦ στρατηγεῖου, Τομ, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ 10 σχεδὸν ἡμέρας, ἀγωνιζόμενος καὶ προσπαθὼν νὰ λάβῃ τροφίμα τινὰ, διὰ τὸν λιμοκτονοῦντα πληθυσμὸν τῆς κατέχομένης περιοχῆς ἀπὸ τὴν M—L (EMEL). Ὅπερ καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπέτυχε, καὶ ἔφερεν ἐν ὄλῳ 150 τόννους τροφίμα καὶ ἄλλα εἶδη, διὰ τὸν ὡς ἄνω πληθυσμὸν, ἐπιστατῶν καὶ παρακολουθῶν αὐτοπροσώπως, τὰ ὁποῖα καὶ διένειμεν ἀμέσως εἰς τὸν πληθυσμὸν τοῦ Νομοῦ Χανίων, εἰς κρῖσιμωτάτην ὄντως ἐποχὴν πείνης. Αἱ δυσκολίαι καὶ τὰ βάσανα τοῦ Ἐπισκόπου λόγῳ τῆς κακῆς τότε συγκοινωνίας, ἕνεκα τῆς καταστροφῆς τῶν δρόμων καὶ τῶν πλημμυρισμένων τότε ποταμῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐμποδίων, ἦσαν ἀπερίγραπτα. Χανιά 20—1—45.

Ἡ ὀξύτης τῶν παθῶν μετὰ τῶν δύο ὀργανώσεων ἦτο τότε μεγίστη καὶ ἠπειλεῖτο ἄμεσος σύρραξις εἰς τὸν Ἀποκόρωναν. Τὰ πράγματα ὅμως ἔπρεπε νὰ προληφθοῦν καὶ ὅλοι προσητένιζον πάλιν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον. Παραλείπομεν πλείστας ὕσας ἐπιστολάς ἐκ μέρους τῶν ἰθυόντων τότε τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν, οἵτινες ἔκρουον τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου. Ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπιτροπὸς δὲν χάνει καιρὸν καὶ μετ' ἄλλων ἐπιτοπίων παραγόντων μεταβάς ἐπὶ τόπου προλαμβάνει πρᾶγματι ἄμεσον σύρραξιν αὐτῶν.

Σχετικὸν δελτίον 28—1—45

Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν 1) Στεφ. Μυλωνάκη, Γεν. Γραμματέως Γ.Δ.Κ., 2) Λεωνίδα Ἀλιγιζάκη, ἱατροῦ, 3) Φραντζῆ Ἀναγνώστῃ, Συνταγ(χ)ου, 4) Ἀριστομ. Λεκανίδου, ἱατροῦ, 5) Μιλτ. Μεταξωτοῦ, ἱατροῦ, 6) Ἰω. Χατζιδάκη, Δ) τοῦ Γεωργ. Ἐπιτροπίας, 7) Ἰ. Καβροῦ, ἐμπόρου, 8) Ἄνδρ. Πολέντα, τραπ. ὑπάλλ. 9) Χαριλ. Μπλαζουδάκη, ἱατροῦ, 10) Γρηγ. Μανούσακα, Ἐπόπτου Ἀγροφυλακῆς, 11) Κωνστ. Χαβρέ, Δικηγόρου, 12) Γεωργ. Κωτσολάκη, Δικηγόρου, 13) Ἄντ. Μποτωνάκη, ἱατροῦ καὶ ἄλλων ἐγκρίτων προσώπων, ἀναχώρησεν ἐκ Χανίων καὶ ἔφθασεν εἰς Βρύσες Ἀποκορώνου, ὅπου καὶ ὠμίλησε περὶ ὁμονοίας. Εἶτα πεζῇ μετέβησαν ὅλοι εἰς Ἀλικάμπον, ὅπου εἶχον συγκεντρωθῆ περὶ τοὺς 70 ἄνδρες τοῦ Ε.Α.Μ. Ὁμίλησε καὶ ἐκεῖ σχετικῶς, καὶ κατόπιν μετέβησαν ὅλοι πεζῇ εἰς Χάμπαθα, ὅπου ἦσαν περὶ τοὺς 30 ἄνδρες τῆς Ε.Ο.Κ. Ὁμίλησεν ἐπίσης ἐκεῖ σχετικῶς, καὶ οὕτως προελήφθη ἄμεσος σύρραξις τῶν δύο ὀργανώσεων. Τὸ ἐπόμενον σημεῖον ἦτο ἡ κατοχὴ τῆς διόδου «Κλίματος», ὅπερ ζήτημα μετετράπη κατόπιν εἰς τοπικιστικόν, μετὰ ὀξύτατου φανατισμοῦ ἐκατέρωθεν. Εὐτυχῶς ὅμως, ὡς εἶπομεν, ἡ σύρραξις προελήφθη. Εἰς Βρύσες κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν συνητήθη ὁ Ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ συνταγματάρχου Γαλάνη Κ. καὶ ταγματάρχου Βολουδάκη Γ., ἀμφοτέρων στρατιωτικῶν ἡγετῶν τῆς Ε.Ο.Κ. καὶ συνωμίλησαν ἐπὶ τῆς καταστάσεως, πρὸς πρόληψιν αἱματοχυσίας. Ἐστάλησαν δὲ γράμματα καὶ πρὸς τὸν στρατηγὸν Παπσδάκη, τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, ἵνα ἐπικρατήσῃ ψυχραιμία εἰς τὰς δυσκόλους αὐτὰς στιγμὰς, ὅπως καὶ εἰς τὸν μέγαρον τῶν ἐπαναστατῶν Γ. Κοντεκᾶν, ἐκ μέρους τῆς ὡς ἄνω Ἐπιτροπῆς διὰ τοῦ Ἐπισκόπου. Ἄς σημειωθῆ ἐπικαίρως, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ Ἐπιτροπὴ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος ἔμειναν νῆσταις καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ δὴ μετὰ πεζοπορίαν 4—5 ὥρων, πλὴν τῆς δι' αὐτοκινήτου τοιαύτης, ἐπανελθόντες τὸ ἑσπέρας εἰς Χανιά. Χανιά 28—1—45.

4. ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ—ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΦΕΒΡΟΥΑ- ΡΙΟΝ 1945

Ὁ μόνος, ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τότε τροφίμα ἱκανά, πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἦτο ὁ Διεθνὴς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς. Δι' οὗ καὶ πρὸς αὐτὸν στρέφεται τώρα ὁ Ἐπίσκοπος, πρὸς ἀνακούφισιν τῶν κατοίκων τῶν κατεστραμμένων περιοχῶν. Ἐκ παραλλήλου ὁμοῦ γίνονται καὶ ἄλλαι ἐνέργειαι ἐπὶ διαφόρων σοβαρωτάτων ὑποθέσεων τοῦ πληθυσμοῦ.

Σχετικὸν δελτίον 1—2—45

Ἐπεβλήθη ἔγγραφον τοῦ Ἐπισκόπου περὶ ἀπονομῆς χάριτος εἰς τὸν εἰς θάνατον καταδικασθέντα ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ στρατοδικείου Κωνστ. Τζανουδάκην, ἐκ Κεφαλαῖ Ἀποκορώνου. Ὡσαύτως ὑπεβλήθη αἴτησις τοῦ ἴδιου, ὡς καὶ αἴτησις τῶν τέκνων αὐτοῦ καὶ ἑτέρα ὑπὸ πολλῶν κατοίκων Χανίων ὑπογεγραμμένη καὶ ἐκ Κεφαλαῖ καταγομένων, ἀπασαί ἀπευθυνόμεναι πρὸς τὸν στρατηγὸν διτὴν «ὄχ. θέσεως». Ἀπασαὶ αὗται κατετέθησαν εἰς τὸ 1c. Εἰς τὸ 1c κατετέθη ἐπίσης, 1) αἴτησις ἀπονομῆς χάριτος διὰ τὸν εἰς θάνατον καταδικασθέντα Θεόδωρον Μυλωνάκην, ἐξ Ἀγυιάς, καθὼς καὶ σχετικὸν ἔγγραφον τοῦ Ἐπισκόπου. 2) Αἴτησις τῶν κατοίκων Κεραμειῶν περὶ ἐπιστροφῆς τῶν εἰς τὰ χωρία τῶν καὶ χρησιμοποίησεως τῆς ὁδοῦ Κεραμειῶν—Μουρνιῶν ὑπ' αὐτῶν. Ἐπεβλήθη ὡσαύτως συνοδευτικὸν ἔγγραφον τοῦ Ἐπισκόπου. 3) Ἀναφορὰ ἐκ μέρους τῶν κατοίκων Σκινέ, δι' ἧς αἰτεῖται ἡ κατάπαυσις περαιτέρω ζημιῶν καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἐπιστροφῆς τῶν κατοίκων Σκινέ, οἵτινες ἐκ φόβου ἀπεμακρύνθησαν τῶν οἰκῶν τῶν, καθόσον εἰς τὴν ὑπόθεσιν Βολάνη δὲν συνέπραξε τὸ χωρίον τῶν. Ἐγγραφον σχετικὸν τοῦ Ἐπισκόπου ὑπεβλήθη ὡσαύτως, Χανιά 1—2—45.

Ἐτερον σχετικὸν δελτίον 2—2—45

Ἐγίνεν ἐνέργεια ὑπὸ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπουργοῦ παρὰ τῷ Ἐρυθρῷ Σταυρῷ, ὅπως δοθῶσι τροφίμα εἰς τὰ καταστραφέντα χωρία, Σκινέ, Κεραμειῶν, Σαμωνῶν καὶ ἄλλα ἰσθμινὰ χωρία. Ἐπίσης ἐγίνεν ἐνέργεια εἰς τὸν αὐτὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν, περὶ συστάσεως ὑποεπιτροπῶν διανομῆς φαρμάκων τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ εἰς Κολυμβάρι, Βρύσες, Πλατανιά, Βάμον κ.λ.π. Ἐγίναν ἐνέργειαι παρὰ τῷ γερμανῷ στρατηγῷ, ὅπως δεχθῆ οὗτος Ἐπιτροπὰς διὰ τοὺς καταδικασθέντας εἰς θάνατον Τζανουδάκην Κωνσταντῖνον ἐκ Κεφαλαῖ καὶ Μυλωνάκην Θεόδωρον ἐξ Ἀγυιάς. Χανιά 2—2—45.

Εἰς τὸ ἐνταῦθα γερμανικὸν στρατηγεῖον ὑπηρετεῖ καὶ εἰς γερμανὸς ἀξιωματικὸς, *Grotmann*, φανατικὸς, ἃν καὶ ἦτο ἀπὸ μητέρα ἑλληνίδα καὶ ἦτο ἐγκατεστημένος ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ παρέμενον πολλοὶ συγγενεῖς του. Ὁ Ἐπίσκοπος, ἐπανελθὼν ἐξ Ἀθηνῶν, εἶχε νὰ τοῦ δώσῃ ἓνα δεματάκι ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ ἰδικούς του. Ἐδῶ πρόκειται περὶ συστηματικῆς φορολογίας τῶν γερμανῶν, σχετικῆς μὲ τὸ παρακράτημα 5 ο)ο καὶ 10 ο)ο ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν, μόνον εἰς Χανιά, τὴν ὁποῖαν ἤθελε νὰ καταργήσῃ ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπὶ τῷ

δι' ὃ και ἐνήργει σχετικῶς, ἀντιδρῶντος τοῦ ὡς ἄνω *Gromann*. Ἐξ αἰτίας δὲ τῆς ἀντιδράσεως ταύτης ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ εἶπε τὰ ἑξῆς ἀπὸ τηλεφώνου.

Σχετικὸν δελτίον 2—2—45

Μετὰ τὸ τυπικὸ «καλὴ μέρα» κ.λ.π. «Γιατὶ δὲν ἦλθες, λέγει ὁ Ἐπίσκοπος πρὸς τὸν *Gromann*, χθὲς βράδυ νὰ πάρῃς τὸ δέμα, ποῦ σοῦ κρατοῦσα; Σοῦ φυλάω ἓνα λούσιμο, καὶ θὰ σοῦ τὸ ἔκανα χθὲς βράδυ, ἀλλὰ δὲν ἦλθες. Γιατὶ ἐσὺ νὰ πεταχθῆς χθὲς καὶ νὰ φέρῃς ἀντιρρήσεις σ' αὐτὰ, ποῦ ἔλεγα, ἐνῶ οἱ μεγαλύτεροί σου δὲν σοῦδωσαν τὸν λόγῳ καὶ συμφωνοῦσαν μαζί μου; Εἶσαι κακὸς ἄνθρωπος καὶ νὰ σοῦ πῶ, ἀπὸ πότε σὲ χαρακτήρισα; Στεκόσουνα στὸ πεζοδρόμιο μαζί με τὸν Ράιχελ. μοῦ κάματε λόγο γιὰ τοὺς χαφιέδες, ποῦ εἶχαν πιασμένους στὸ Καστέλλι». Σὰς εἶπα, πῶς δὲν τοὺς δίδουν οἱ ἀντάρτες καὶ ἄκουσα καὶ εἶπες, «πῶς θὰ κάψῃς τὴν Κρήτη». Καὶ εἶπα μέσα μου, «ποιοὺς εἶναι αὐτοὺς ὁ διάολος, ποῦ θὰ κάψῃ τὴν Κρήτη;» καὶ γύρισα καὶ σοῦ εἶπα, «ποιοὺς εἶσαι σύ, μωρέ, ποῦ θὰ κάψῃς τὴν Κρήτη;» καὶ ἀπὸ τότε γνωριστήκαμε. Ἐσὺ εἶσαι μισὸς Ρωμιὸς καὶ τώρα ποῦ ἤμουνα πάνω ἔμαθα, πῶς εἶσαι συγγενῆς τοῦ Χατζίσκου. Καὶ ὁπωσδήποτε θὰ ζήσης στὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἀπὸ δῶ, ἂν γλυτώσης, θὰ σὲ μαδίσουν ἀπάνω. Τὸ βράδυ ποῦ θάρθῃς νὰ πάρῃς τὸ πακετάκι, θὰ σοῦ τὰ πῶ καλύτερα (ἔκλεισε τὸ τηλέφωνο)». Εἰς τοὺς παρευρισκομένους παπάδες, Παπᾶ Στρογγυλάκη, Παπᾶ Στυλιανὸν Κωνστανταράκη, Παπᾶ Ρενιέρην, Παπᾶ Ἰάσωνα, Παπᾶ Σήφην, Διάκονον Χρῦσανθον εἶπε τότε ὁ Ἐπίσκοπος. «αὐτὰ τοῦ τὰ εἶπα ἐπίτηδες, γιὰ νὰ τ' ἀκούσετε καὶ σεῖς». Χανιά 2—2—45.

Ὁ Ἐπίσκοπος-Υπουργὸς ἀπέστειλε πρὸς τὸ γενικὸν στρατηγεῖον ἀντίγραφον τῶν ἐκθέσεων, τοῦ συνταγματάρχου Ἄ. Παπαδάκη, περὶ ἧς εἶπομεν ἀνωτέρω, καὶ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Ἐ. Βολάνη, διὰ νὰ ἀποδείξῃ εἰς τοὺς γερμανοὺς, ὅτι ὁ πληθυσμὸς δὲν ἐνέχεται δι' αὐτὰ, παρὰ μόνον οἱ Ἴταλοί, καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὸν πληθυσμὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, ὅπως καὶ εἰς τοὺς Κεραμειανούς.

Σχετικὸν δελτίον 2—2—45

1) Ἐπεδόθη εἰς 1c ἀντίγραφον ἐπιστολῆς Ἐ. Βολάνη, σχετικῶς μετὰ τὰ γεγονότα Σκινέ, καθὼς καὶ σχετικὴ ἔκθεσις συνταγματάρχου Παπαδάκη.
2) Ἡ αἴτησις τῶν κατοίκων Σκινέ ἀπερρίφθη.
3) Ἡ αἴτησις τῶν κατοίκων Κεραμειῶν ἀπερρίφθη ὡσαύτως. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀνωτέρω, τὰ πράγματα παραμένουν διὰ τὰς περιοχὰς αὐτάς, ὡς ἔχουσιν αὐτὴν τὴν στιγμὴν. Τὰ ὡς ἄνω ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὸ 1c (*Wildhage*) Χανιά 2—2—45.

Αἱ μεταξὺ τῶν πολιτικῶν ὀργανώσεων σχέσεις φθάνουν πάλιν εἰς ὀξύτατον σημεῖον, ὡς καὶ αἱ ἐκατέρωθεν παρεξηγήσεις, ὥστε νὰ εὐρισκώμεθα πάλιν πρὸ δολοφονιῶν ἐντὸς τῆς πόλεως.

Σχετικὸν δελτίον 3—2—45

Ἡ διοικητὴς χωροφυλακῆς Χανίων, ταγματάρχης Πωλιουδόβαρδας, ἔδολοφονήθη τὴν 6 μ. μ. χθὲς παρὰ τὸ Μέγαρον τῆς Ἐπισκοπῆς παρὰ ἀγνωστων. Μόλις τὸ ἐπληροφορήθη ὁ Ἐπίσκοπος μετέβη ἐπὶ τόπου. Σήμερον ἐκάλεσε τὸν νέον διοικητὴν τῆς χωροφυλακῆς καὶ ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ προσπαθῆσουν νὰ τηρηθῇ ἡ τάξις. Αἱ γερμανικὰ ἄρχα ἠθέ-

λησαν νὰ λάβωσιν ἀντίποινα, ἔνεκα τοῦ φόνου τοῦ ὡς ἄνω ταγματάρχου ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν, πλὴν παρεμβάσει τοῦ Ὑπουργοῦ-Θεοφιλεστάτου ἀπεσοβήθη τὸ τοιοῦτο. Ὁ Ὑπουργὸς ἐκάλεσεν ἐξέχοντας τοῦ ΕΑΜ καὶ τῆς ΕΟΚ καὶ συνεσκέφθησαν, ἐξ αἰτίας τοῦ ὡς ἄνω γεγονότος, καὶ πρὸς πρόληψιν παρομοίων. Χανιά 3—2—45.

Καὶ ἕτερον σχετικὸν δελτίον 4—2—45

Σήμερον ἔγινεν ἡ κηδεῖα τοῦ δολοφονηθέντος διοικητοῦ τῆς χωροφυλακῆς Χανίων ταγματάρχου Μιχ. Πωλιουδόβαρδα. Παρέστη ὁ Θεοφιλέστατος. Κατετέθη στέφανος ἐκ μέρους τῆς Γενικῆς Διοικήσεως καὶ ἐδόθη ἐντολή, ἐκκλησῖαι, ἱερεῖς καὶ τάφος νὰ μὴ πληρωθοῦν ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του. Ἐπίσης ἔγιναν καὶ ὄλα τὰ ἄλλα ἔξοδα τῆς κηδεῖας, τῇ ἐγγυήσει τοῦ Θεοφιλεστάτου. Ἐδόθη ἐντολή, ἵνα παρσκολληθῶσιν τὴν κηδεῖαν ὄλοι οἱ ὑπάλληλοι. Οἱ γερμανοὶ προέβησαν εἰς ἀθρόας συλλήψεις διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ὡς ἄνω ταγματάρχου. Δι' ὄλους αὐτοὺς ἐνδιαφέρεται ὁ Ἐπίσκοπος, ὥστε νὰ μὴ καταδικάζωνται οἱ συλλαμβανόμενοι ἀνεξετάστως, Χανιά 4—2—45.

Ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι εἶχον τότε δελτίον τροφίμων, πλὴν τῶν ἱερέων, οἵτινες δὲν ἐθεωροῦντο ὑπάλληλοι, δι' ὃ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος προέβη εἰς σχετικὰς ἐνεργείας εἰς τὸν Διεθνή Ἐρυθρὸν Σταυρὸν.

Σχετικὸν δελτίον : 4—2—45

Ἐγινεν ἐνέργεια εἰς τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν, ἵνα δοθῶσιν εἰς τοὺς ἱερεῖς τῆς ὑπαίθρου δελτία τροφίμων, ὅπερ καὶ ὑπεσχέθη οὗτος. Ἐπίσης ἔγινεν ἐνέργεια νὰ θεωρηθῶσιν οἱ ὡς ἄνω ἱερεῖς ἄποροι καὶ νὰ λαμβάνωσι τὰ τρόφιμά των δωρεάν, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἄποροι, τῆς ἀπορίας των βεβαιουμένης ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ-Θεοφιλεστάτου. Καὶ τὸ τοιοῦτο ὑπεσχέθη ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς. Χανιά 4—2—45.

Ἐξ αἰτίας τῆς δολοφονίας τοῦ Διοικητοῦ τῆς Χωροφυλακῆς Χανίων Μιχ. Πωλιουδόβαρδα, οἱ γερμανοὶ συνέλαβον πολλὰς ἑκατοντάδας πολιτῶν, καὶ δὴ ἐκ Νέας Χώρας Χανίων. Μετὰ σχετικὰς ἐνεργείας τοῦ Ἐπισκόπου—Ὑπουργοῦ, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀπελύθησαν ἀμέσως, οἱ δὲ λοιποὶ εὐθὺς βραδύτερον.

Σχετικὴ ἐκθεσις 4—2—45

**Πρὸς τὸν Ὑπουργὸν Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης Θεοφιλέστατον,
Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου**

Διὰ τὸν Ἰωάννην Σαριδάκη, ὅστις κρατεῖται εἰσέτι, ἐκ Νιδ—Χωριοῦ, πληροφοροῦμεθα ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κλεμπίν, ὅτι αἱ ἀνακρίσεις ἐτελείωσαν.

Ἡ μήτηρ του, λέγουν, ὄφειλε νὰ τὸν ἔχη διαφορετικὰ διδάξει, ἵνα μὴ εὑρίσκεται σήμερον εἰς φυλακάς.

Μητέρες καὶ γονεῖς, ἐκ τῆς Νέας Χώρας Χανίων, συλληφθέντων ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν, παρεκάλεσαν τὸν Ὑπουργὸν νὰ μεσιτεύσῃ, διὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ἰδικῶν των. Οὗτος ὑπεσχέθη τὸ τοιοῦτο. Χανιά 4—2—45.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ πληθυσμὸς ὑπέφερε τότε καὶ ἀπὸ ἔλλει-

δι' ὃ καὶ ἐνήργει σχετικῶς, ἀντιδρῶντος τοῦ ὡς ἄνω *Gromann*. Ἐξ αἰτίας δὲ τῆς ἀντιδράσεως ταύτης ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ εἶπε τὰ ἑξῆς ἀπὸ τηλεφώνου.

Σχετικὸν δελτίον 2—2—45

Μετὰ τὸ τυπικὸ «καλὴ μέρα» κ.λ.π. «Γιατὶ δὲν ἦλθες, λέγει ὁ Ἐπίσκοπος πρὸς τὸν *Gromann*, χθὲς βράδυ νὰ πάρῃς τὸ δέμα, ποῦ σοῦ κρατοῦσα; Σοῦ φυλάω ἓνα λούσιμο, καὶ θὰ σοῦ τὸ ἔκανα χθὲς βράδυ, ἀλλὰ δὲν ἦλθες. Γιατὶ ἐσοῦ νὰ πεταχθῆς χθὲς καὶ νὰ φέρῃς ἀντιρρήσεις σ' αὐτὰ, ποῦ ἔλεγα, ἐνῶ οἱ μεγαλύτεροί σου δὲν σοῦδωσαν τὸν λόγόν σου καὶ συμφωνοῦσαν μαζί μου; Εἶσαι κακὸς ἄνθρωπος καὶ νὰ σοῦ πῶ, ἀπὸ πότε σὲ χαρακτήρισα, πὼς εἶσαι κακὸς ἄνθρωπος; Θυμᾶσαι ποῦ πρωτογνωριστήκαμε; Στεκόσουνα στὸ πεζοδρόμιο μαζί μὲ τὸν Ράιχελ. μοῦ κάματε λόγο γιὰ τοὺς χαφιέδες, ποῦ εἶχαν πιασμένους στὸ Καστέλλι». Σὰς εἶπα, πὼς δὲν τοὺς διδοῦν οἱ ἀντάρτες καὶ ἄκουσα καὶ εἶπες, «πὼς θὰ κάψῃς τὴν Κρήτη». Καὶ εἶπα μέσα μου, «ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ διάλογος, ποῦ θὰ κάψῃ τὴν Κρήτη;» καὶ γύρισα καὶ σοῦ εἶπα, «ποιὸς εἶσαι σύ, μωρέ, ποῦ θὰ κάψῃς τὴν Κρήτη;» καὶ ἀπὸ τότε γνωριστήκαμε. Ἐσοῦ εἶσαι μισὸς Ρωμῖος καὶ τώρα ποῦ ἤμουνά πάνω ἔμαθα, πὼς εἶσαι συγγενῆς τοῦ Χατζίσκου. Καὶ ὅπωςδήποτε θὰ ζήσῃς στὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἀπὸ δῶ, ἂν γλυτώσῃς, θὰ σὲ μαδίσουν ἀπάνω. Τὸ βράδυ ποῦ θάρθῃς νὰ πάρῃς τὸ πακετάκι, θὰ σοῦ τὰ πῶ καλύτερα (ἔκλεισε τὸ τηλέφωνο)». Εἰς τοὺς παρευρισκομένους παπάδες, Παπᾶ Στρογγυλάκη, Παπᾶ Στυλιανὸν Κωνστανταράκη, Παπᾶ Ρενιέρην, Παπᾶ Ἰάσωνα, Παπᾶ Σήφην, Διάκονον Χρῦσανθον εἶπε τότε ὁ Ἐπίσκοπος. «αὐτὰ τοῦ τὰ εἶπα ἐπιτηδες, γιὰ νὰ τ' ἀκούσετε καὶ σεῖς». Χανιά 2—2—45.

Ὁ Ἐπίσκοπος-Ἐπιβουρὸς ἀπέστειλε πρὸς τὸ γενικὸν στρατηγεῖον ἀντίγραφον τῶν ἐκθέσεων, τοῦ συνταγματάρχου Ἀ. Παπαδάκη, περὶ ἧς εἶπομεν ἀνωτέρω, καὶ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Ἐ. Βολάνη, διὰ νὰ ἀποδείξῃ εἰς τοὺς γερμανοὺς, ὅτι ὁ πληθυσμὸς δὲν ἐνέχεται δι' αὐτὰ, παρὰ μόνον οἱ Ἴταλοί, καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὸν πληθυσμὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, ὅπως καὶ εἰς τοὺς Κεραμειανούς.

Σχετικὸν δελτίον 2—2—45

1) Ἐπεδόθη εἰς 1c ἀντίγραφον ἐπιστολῆς Ἐ. Βολάνη, σχετικῶς μὲ τὰ γεγονότα Σκινέ, καθὼς καὶ σχετικὴ ἔκθεσις συνταγματάρχου Παπαδάκη.

2) Ἡ αἴτησις τῶν κατοίκων Σκινέ ἀπερρίφθη.

3) Ἡ αἴτησις τῶν κατοίκων Κεραμειῶν ἀπερρίφθη ὡσαύτως. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀνωτέρω, τὰ πράγματα παραμένουν διὰ τὰς περιοχὰς αὐτάς, ὡς ἔχουσιν αὐτὴν τὴν στιγμήν. Τὰ ὡς ἄνω ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὸ 1c (*Wildhage*) Χανιά 2—2—45.

Αἱ μεταξὺ τῶν πολιτικῶν ὀργανώσεων σχέσεις φθάνουν πάλιν εἰς ὀξύτατον σημεῖον, ὡς καὶ αἱ ἐκατέρωθεν παρεξηγήσεις, ὥστε νὰ εὐρισκώμεθα πάλιν πρὸ δολοφονιῶν ἐντὸς τῆς πόλεως.

Σχετικὸν δελτίον 3—2—45

Ὁ διοικητὴς χωροφυλακῆς Χανίων, ταγματάρχης Παλιουδόβαρδας, ἐδολοφονήθη τὴν 6 μ. μ. χθὲς παρὰ τὸ Μέγαρον τῆς Ἐπισκοπῆς παρὰ ἀγνώστων. Μόλις τὸ ἐπληροφορήθη ὁ Ἐπίσκοπος μετέβη ἐπὶ τόπου. Σήμερον ἐκάλεσε τὸν νέον διοικητὴν τῆς χωροφυλακῆς καὶ ἔδωκεν ἐντολὴν νὰ προσπαθῆσουν νὰ τηρηθῇ ἡ τάξις. Αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ ἠθέ-

λησαν να λάβωσιν αντίποινα, ἔνεκα τοῦ φόνου τοῦ ὡς ἄνω ταγματάρχου ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν, πλὴν παρεμβάσει τοῦ Ὑπουργοῦ-Θεοφιλεστάτου ἀπεσοβήθη τὸ τοιοῦτο. Ὁ Ὑπουργὸς ἐκάλεσεν ἐξέχοντας τοῦ ΕΑΜ καὶ τῆς ΕΟΚ καὶ συνεσκέφθησαν, ἐξ αἰτίας τοῦ ὡς ἄνω γεγονότος, καὶ πρὸς πρόληψιν παρομοίων. Χανιά 3—2—45.

Καὶ ἕτερον σχετικὸν δελτίον 4—2—45

Σήμερον ἔγινεν ἡ κηδεῖα τοῦ δολοφονηθέντος διοικητοῦ τῆς χωροφυλακῆς Χανίων ταγματάρχου Μιχ. Πωλιουδόβαρδα. Παρέστη ὁ Θεοφιλέστατος. Κατετέθη στέφανος ἐκ μέρους τῆς Γενικῆς Διοικήσεως καὶ ἐδόθη ἐντολή, ἐκκλησίουι, ἱερεῖς καὶ τάφος νὰ μὴ πληρωθοῦν ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του. Ἐπίσης ἔγιναν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἐξοδα τῆς κηδεῖας, τῇ ἐγγυήσει τοῦ Θεοφιλεστάτου. Ἐδόθη ἐντολή, ἵνα παρσκολληθῶσιν τὴν κηδεῖαν ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι. Οἱ γερμανοὶ προέβησαν εἰς ἀθρόας συλλήψεις διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ὡς ἄνω ταγματάρχου. Δι' ὅλους αὐτοὺς ἐνδιαφέρεται ὁ Ἐπίσκοπος, ὥστε νὰ μὴ καταδικάζωνται οἱ συλλαμβανόμενοι ἀνεξετάστως, Χανιά 4—2—45.

Ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι εἶχον τότε δελτίον τροφίμων, πλὴν τῶν ἱερέων, οἵτινες δὲν ἐθεωροῦντο ὑπάλληλοι, δι' ὃ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος προσέβη εἰς σχετικὰς ἐνεργείας εἰς τὸν Διεθνή Ἐρυθρὸν Σταυρὸν.

Σχετικὸν δελτίον : 4—2—45

Ἐγινεν ἐνέργεια εἰς τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν, ἵνα δοθῶσιν εἰς τοὺς ἱερεῖς τῆς ὑπαίθρου δελτία τροφίμων, ὅπερ καὶ ὑπεσχέθη οὗτος. Ἐπίσης ἔγινεν ἐνέργεια νὰ θεωρηθῶσιν οἱ ὡς ἄνω ἱερεῖς ἄποροι καὶ νὰ λαμβάνωσι τὰ τρόφιμά των δωρεάν, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἄποροι, τῆς ἀπορίας των βεβαιουμένης ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ-Θεοφιλεστάτου. Καὶ τὸ τοιοῦτο ὑπεσχέθη ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς. Χανιά 4—2—45.

Ἐξ αἰτίας τῆς δολοφονίας τοῦ Διοικητοῦ τῆς Χωροφυλακῆς Χανίων Μιχ. Πωλιουδόβαρδα, οἱ γερμανοὶ συνέλαβον πολλὰς ἑκατοντάδας πολιτῶν, καὶ δὴ ἐκ Νέας Χώρας Χανίων. Μετὰ σχετικὰς ἐνεργείας τοῦ Ἐπισκόπου—Ὑπουργοῦ, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀπελύθησαν ἀμέσως, οἱ δὲ λοιποὶ εὐθὺς βραδύτερον.

Σχετικὴ ἐκθεσις 4—2—45

Πρὸς τὸν Ὑπουργὸν Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης Θεοφιλέστατον, Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Διὰ τὸν Ἰωάννην Σαριδάκην, ὅστις κρατεῖται εἰσέτι, ἐκ Νιδ—Χωριοῦ, πληροφοροῦμεθα ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κλεμπίν, ὅτι αἱ ἀνακρίσεις ἐτελείωσαν.

Ἡ μήτηρ του, λέγουν, ὄφειλε νὰ τὸν ἔχη διαφορετικὰ διδάξει, ἵνα μὴ εὐρίσκεται σήμερον εἰς φυλακὰς.

Μητέρες καὶ γονεῖς, ἐκ τῆς Νέας Χώρας Χανίων, συλληφθέντων ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν, παρεκάλεσαν τὸν Ὑπουργὸν νὰ μεσιτεύσῃ, διὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ἰδικῶν των. Οὗτος ὑπεσχέθη τὸ τοιοῦτο. Χανιά 4—2—45.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ πληθυσμὸς ὑπέφερε τότε καὶ ἀπὸ ἔλλει-

ψιν ἄλατος. Αἱ γερμανικαὶ λιμενικαὶ ἀρχαὶ συνέλαβον τότε ὀλίγον ἕξωθι τῶν Χανίων, εἰς τὸ Κρητικὸν Πέλαγος ἐν ἰστιοφόρον μὲ φορτίον ἄλατος, κατευθυνόμενον πρὸς τὴν ἐλευθέραν περιοχὴν, τὸ ὅποιον καὶ ὠδήγησαν εἰς Χανιά, κατασχέσαντες τὸ φορτίον του. Κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ Ἐπισκόπου-Υπουργοῦ τὸ ἄλατι τοῦτο διενεμήθη εἰς τὸν πληθυσμόν.

Ἐπλησίαζεν ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν εἶναι ἀπαραίτητὰ διὰ τοὺς ἀμπελώνας τῆς Κρήτης θείον καὶ θεϊκὸς χαλκός. Ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν αὐτῶν κατεστράφη ἡ παραγωγὴ τῶν ἀμπελώνων τούτων κατὰ τὰ τελευταῖα παρελθόντα ἔτη. Δι' ὃ ἐγκαίρως ἀρχίζει νὰ φροντίζη δι' αὐτὰ τώρα ὁ Ἐπίσκοπος—Υπουργός.

Παρατίθεται σχετικὸν δελτίον 5—2—45

Ἐν φορτίον ἄλατος ἰστιοφόρου κατεσχέθη ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν. Τὸ τοιοῦτο φορτίον ἦτο λεία πολέμου διὰ τοὺς γερμανοὺς, οἵτινες καὶ ἐπέμενον νὰ τὸ ἰδιοποιηθοῦν, πλὴν τῇ ἐπιμονῇ τοῦ Ἐπισκόπου διενεμήθη τοῦτο εἰς τὸν πληθυσμόν, τοῦ ὁποῦ καὶ εἶχεν οὗτος ἀπόλυτον ἀνάγκην.

Ἐγκαίρως ἐφοδιασμοὶ τῆς περιοχῆς του μὲ ἀμπελοουργικὰ φάρμακα, ἵνα μὴ καὶ ἐφέτος συμβῆ, ὅ,τι καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Χανιά 5—2—45.

Αἱ ἀθροαὶ συλλήψεις εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς εἶναι συνηθέσταται, ἐνίοτε καὶ δι' ἀσημάντους ἀφορμάς. Ὁ πληθυσμὸς ἐν πάσῃ περιπτώσει σπεύδει ταραγμένος πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον—Υπουργόν, ὃ ὁποῖος ἀγογγύστως πάντοτε τρέχει καὶ ἐνεργεῖ σχετικῶς. Οἱ κάτοικοι τοῦ Σκινὲ καὶ κατεστραμμένοι εἶναι, καὶ ἐκτοπισμένοι τώρα ἐσχάτως οἱ ἐπιζῶντες ἐξ αὐτῶν, μὲ τὰ γνωστὰ τελευταῖα ἐπεισόδια, ἐκ μέρους τῶν Ἰταλῶν, δι' ὃ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος—Υπουργός ἐνεργεῖ εἰς τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν διὰ χορήγησιν τροφίμων εἰς αὐτούς.

Αἱ ὀργανώσεις ἐν Χανίοις δυσπιστοῦν πάντοτε μεταξύ των καὶ ἀλληλοῦποπτέονται, τῆς μιᾶς ἐτοίμου νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς ἄλλης, καὶ ἀντιθέτως. Ὁ Ἐπίσκοπος—Υπουργός, διὰ κοινῶν συνεδριάσεων τῶν ἰθυόντων αὐτὰς, συγκρατεῖ τὰ πράγματα.

Κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ Ἐπισκόπου μετριάζεται ἡ ποινὴ πολλῶν καταδίκων εἰς θάνατον.

Σχετικὸν δελτίον 6.2.45

Ἐγένοντο συλλήψεις ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν εἰς Βούκολιές, Ψαθογιάννον, Φρέ, Κόκκινο-Χωριὸ Ἀποκορώνου καὶ ἐν Χανίοις. Ὁ Ἐπίσκοπος—Υπουργός—Θεοφιλέστατος ἤκουσε διαφόρους ἐπιτροπὰς σχετικῶς, καὶ ἐπεσκέφθη τὰς ἀρμοδίας γερμανικὰς ἀρχάς, παρακαλῶν πλήρη ἐξέτασιν τῶν διαφόρων ζητημάτων καὶ ἐπιείκειαν.

Ἐγινε πίεσις εἰς τὰς ὀργανώσεις ΕΑΜ καὶ ΕΟΚ νὰ συνεδριάσουν ἀπὸ κοινοῦ, ὥστε νὰ λάβουν ἀποφάσεις, διὰ νὰ παύσουν αἱ ἐκατέρωθεν ἐπιθέσεις καὶ ἐκδικήσεις.

Σήμερον δημοσιεύει ὁ «Παρατηρητής», ἡμερίς τῶν Χανίων, τὰ ὀνόματα τῶν Γεωργίου Καπετανάκη, ἐκ Καθιανῶν Ἀκρωτηρίου, Ἀντων. Καπετανάκη, ἐκ Καθιανῶν Ἀκρωτηρίου καὶ Κυριάκου Καλλέργη, οἱ ὅποιοι κατεδικάσθησαν ὑπὸ ἐκτάκτου στρατοδικείου εἰς θάνατον, δι' ὑποστήριξιν κομμουνιστικῶν ἐπιδιώξεων καὶ συμμετοχὴν εἰς ἀπηγορευμένην ὀργάνωσιν, ὡς καὶ δι' ὑποστήριξιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ κατοχὴν προκηρύξεων. Τῇ ἐνεργῶς ὁμοῦ καὶ δραστηρίᾳ ἐπεμβάσει τοῦ Ἐπισκόπου ἐμετριάσθη ἡ ποινὴ τῶν μὲν δύο πρώτων, μετατραπέισα εἰς ἰσόβια δεσμὰ, τοῦ δὲ Κυρ. Καλλέργη, δι' ἀπονομῆς χάριτος, εἰς 10 ἐτῶν εἰρκτὴν. Ἐπίσης κατεδικάσθη ὁ Βασίλειος Στρατουδάκης, ἐκ Παλαιῶν Ρουμάτων, δι' ἀπηγορευμένην κατοχὴν ὄπλων, εἰς εἰρκτὴν 6 ἐτῶν, μετατραπέισα ὁμοῦ τῆς ποινῆς καὶ αὐτοῦ, τῇ ἐπιμόνῳ τοῦ Ἐπισκόπου πάλιν ἐπεμβάσει, εἰς 2 ἐτῶν φυλάκισιν.

Ἄλλα αὐτὰ, κατόπιν πολλῶν καὶ ἐπιμόνων ἐνεργειῶν τοῦ Ἐπισκόπου—Ἐπιμύριου. Χανιά 6—2—45.

Ἐκθεσίς 7—2—45.

**Πρὸς τὸν Θεοφ. Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου,
Ἐπιμύριον Γεν. Δ)τὴν Κρήτης**

1) Ὑπεβλήθη ἔγγραφον ὑμῶν πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς «ὀχύρας θέσεως», Ἰε, δι' οὗ αἰτεῖται νὰ κριθῇ εὐμενῶς ἡ ὑπόθεσις τῶν Παναγιώτου Μανωλακάκη, Γεωργ. Κουμπανιουδάκη καὶ Γεωργίου Μανωλακάκη ἐκ Φρέ. Ἡ ὑπόθεσις εὐρίσκεται εἰς τὸ δικαστήριον, προσεχῶς δὲ θὰ λάβωμεν γνῶσιν τῆς ἀποφάσεως.

2) Διὰ τοὺς εἰς θάνατον καταδικασθέντας Θεόδωρον Μυλωνάκη, ἐξ Ἀγυιδῆς καὶ Κωνστ. Τζανουδάκη ἐκ Κεφαλαῖ—Ἀποκορώνου, πληροφωρούμεθα, ὅτι τοῦ μὲν πρώτου ἡ ὑπόθεσις δὲν ἐκρίθη ἀκομῆ, τοῦ δὲ δευτέρου Κωνστ. Τζανουδάκη ὑπεβιάσθη ἡ ποινὴ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ εἰς 15 ἐτῶν εἰρκτὴν, τοῦ ὁποίου καὶ παραθέτομεν τὸ κάτωθι εὐχαριστήριον πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον. «Βῆμα τοῦ Λαοῦ» τῆς 5.5.46.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Μὲ ἀνέκφραστον συγκλίνησιν καὶ εὐγνωμοσύνην θὰ ἐνθυμοῦμαι εἰς ὄλην μου τὴν ζωὴν τὴν πρόθυμον καὶ πατρικὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ποιμενάρχου μας, διὰ τὴν μετατροπὴν τῆς θανατικῆς μου ποινῆς, τῆς ἐπιβληθείσης εἰς ἐμὲ ὑπὸ τοῦ βαρβάρου κατακτητοῦ, εἰς ἰσόβια δεσμὰ. Ἐὰν ἔλειπεν ὁ Ἐπίσκοπος, τὰ παιδιὰ μου σήμερον θὰ ἔμεναν εἰς τοὺς πέντε δρόμους, ὅπως θὰ ἔμεναν καὶ τόσων ἄλλων, ἐὰν δὲν τοὺς ἔσφριε καὶ αὐτούς.

Τοιοῦτοι Ἱεράρχαι τιμοῦν τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν πατρίδα καὶ φέρουν λίαν ἐπαξίως τὸ ἀξίωμα ἐκεῖνο τὸ ἱερόν; ἀλλὰ καὶ βαρῦ, ποὺ προστάζει νὰ θυσιάζουν τὴν ζωὴν αὐτῶν, χάριν τοῦ ποιμνίου των.

Ἐξιστόρησις τῶν μαύρων χρόνων τῆς σκλαβιάς, χωρὶς ν' ἀναφερθοῦν αἱ χριστιανικαὶ αὐταὶ ἐπεμβάσεις, ἀσφαλῶς δὲν θὰ εἶναι ἀρτία.

Ἐν Κεφαλαῖ τῇ 31ῃ Μαΐου 1945

Ὁ εὐχαριστῶν

ΚΩΣΤΗΣ ΤΖΑΝΟΥΔΑΚΗΣ

3) Διὰ τοὺς ἐκ Ψαθογιάννου συλληφθέντας κατοίκους ὑπεβλήθη ἡ αἴτησις τοῦ πρωτοιερέως Ἀντωνίου Στρογγυλάκη, ἐξ ὀνόματος τῶν κατοίκων Ψαθογιάννου, περὶ παροχῆς τροφίμων καὶ ρουχισμοῦ, καθὼς καὶ

ὕμτερον ἔγγραφον, συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς ἐκ μέρους τῆς γερμανικῆς διοικήσεως τῶν αἰτουμένων. Ὁ Ἄντ. Στρογγυλάκης ἐξέθεσεν ἄρκετὰ κολακευτικά διὰ τὸ χωρίον Ψαθογιάννο. Τὸ Ic δηλοῖ, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ κομμουνιστικῆς ὑποθέσεως, καὶ ὅτι δὲν εἶναι καταγγελία ἐκ μέρους Ἑλλήνων. Ὡσαύτως ὅτι ἐκ τῶν συλληφθέντων 90 οἱ ἀφέθησαν ἀμέσως ἐλεύθεροι, διὰ τοὺς ὑπολοίπους δέ, περὶ τοὺς 10 οἱ, γίνονται ἀνακρίσεις, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων, ὅπως γίνεται εἰς ὅσας τὰς χώρας, δύνανται νὰ χορηγοῦν τρόφιμα οἱ οἰκεῖοι. Ὁ Wildhage παρακληθεὶς ὑπεσχέθη τὴν ταχεῖαν διενέργειαν αὐτῶν.

Διὰ τὸν ρουχισμόν ἐλάβομεν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ τηλεφωνήσουν ἀπὸ ἐκεῖ ἀρμοδίως, διὰ νὰ γίνουν δεκτὰ ρούχα διὰ τοὺς κρατουμένους.

4) Διὰ τοὺς συλληφθέντας ἐκ Βουκολιῶν ἐνεκρίθη νὰ παραλάβουν ρουχισμόν, οὐχὶ ὅμως πρὸς τὸ παρὸν τρόφιμα, διὰ τοὺς ὡς ἄνω ἐκτεθέντας λόγους. Οἱ κάτοικοι Βουκολιῶν γνωρίζουν καλῶς, μᾶς ἐδήλωσε, τὸ Ic, ὅπως εἶχε δηλώσει καὶ εἰς τὴν παρουσιασθεῖσαν ἐπιτροπὴν, διὰ ποίους λόγους ἐγένοντο αἱ συλλήψεις. Προσεπάθουν δηλ. οὗτοι νὰ παρασύρουν γερμανοὺς στρατιώτας, εἰς μεγάλην κλίμακα, πρὸς λιποταξίαν.

5) Τὸ ζήτημα Σκινὲ καὶ Κεραμειῶν παραμένει πρὸς τὸ παρὸν, ὡς ἔχει, παρὰ τὰς νέας ἐνεργείας. Διὰ τὰ Κεραμεῖα εἰδικῶς ὁ στρατηγὸς δὲν θέλει νὰ ἔχη πάλιν τόσον κοντὰ τοὺς ἀντάρτας. Οὕτως μᾶς ἐδήλωσεν ἐπὶ λέξει. Χανιά 7—2—45.

Οἱ γερμανοὶ εἶχον ἐπιτάξει κατὰ καιροὺς πολλὰ πράγματα, ἐν οἷς καὶ αὐτοκίνητα, ὅπως ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τὸ αὐτοκίνητον τοῦ Ἰ. Χατζάκη ἐξ Ἡρακλείου. Τὸ αὐτοκίνητον αὐτὸ ἀνευρέθη ἐν Χανίοις νῦν, καὶ δι' ἐνεργειῶν τοῦ Ἐπισκόπου Ὑπουργοῦ ἀπεδόθη εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην αὐτοῦ. Συνεχίζονται ἐξακολουθητικῶς αἱ ἐνεργεῖαι τοῦ Ἐπισκόπου διὰ τοὺς φυλακισμένους. (Σχετικὰ δελτία 7 καὶ 8 τοῦ 2.1945).

Δελτίον 7—2—45

1) Ἐπανήλθομεν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ χωρίου Σκινὲ, (ἐπεισόδιον Βολάνη), ἀναπτύξαντες πόσον κατελύπησεν ἡμᾶς ἡ ληφθεῖσα ἀπόφασις ἀπορρίψεως τῆς αἰτήσεως τῶν κατοίκων Σκινὲ περὶ ἐπανακάμψεως τῶν κ.λ.π.

Ὁμοίως διὰ τὰ χωρία τῶν Κεραμειῶν ἐξετέθησαν καὶ πάλιν οἱ λόγοι, δι' οὓς αἰτεῖται ἡ ἐπιστροφή τῶν κατοίκων καὶ τὸ τραγικὸν τῆς θέσεως αὐτῶν μακρὰν τῶν χωρίων τῶν. Ὡσαύτως ἐτονίσθη, ὅτι ἐκεῖ δὲν θέλουσι τοῦ λοιποῦ μεταβῆ ἀντάρτες.

Ἡ ἐπιστροφή τοῦ αὐτοκινήσου Χατζάκη ἐξ Ἡρακλείου ἐπετεύχθη τελικῶς.

Ὁ inspector Partelmek, quartier-meister γνωρίζει, ὅτι τὴν ἐρχομένην Πέμπτην 9 π.μ. δύνανται τὸ αὐτοκίνητον νὰ παραληφθῇ. Χανιά 7-2-45.

Δελτίον 8—2—1945

Ἐγένετο ἐνέργεια ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ ἀπεφυλακίσθησαν περὶ τοὺς 40 κρατούμενοι ὑπὸ τῶν γερμανῶν, ἔχοντες συλληφθῆ ἐξ αἰτίας τῆς δολοφονίας τοῦ Παλιουδὸβάρδα.

Ἐγένετο ἰδιαίτερα ἐνέργεια διὰ τοὺς ἐκ Φρὲ Ἀποκορώνου Παναγ. Μανωλακάκη, Γεώργ. Κουμπανιουδάκη καὶ Γεώργ. Μανωλακάκη.

Ἐγένετο ἐνέργεια καὶ ἀφέθη ἐλεύθερον, ἵνα διανεμηθῇ εἰς τὸν λαὸν ἐν φορτίον ἄλατος ἐνός ἰστιοφόρου.

Ἐγένετο ἐνέργεια διὰ τὴν μεταφορὰν θείου καὶ γαλαζόπετρας πρὸς χρῆσιν εἰς τὰ ἀμπέλια. Χανιά 8—3—45.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἐλειτούργησεν ἐν Χανίοις «Λαϊκὴ Ἐπισιτιστικὴ

Ἐπιτροπή. Πρὸς ἔλεγχον αὐτῆς ὠρίσθη εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου-Ἐπουργοῦ.

Ἡ χωροφυλακὴ τῶν Χανίων δὲν ἀπέλαυεν οὐδεμιᾶς ἐκτιμήσεως ἐκ μέρους τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ εἰς αὐτὸ συνετέλει πρὸ παντὸς ἡ δόξυτης τῶν παθῶν τῶν ὀργανώσεων, δι' ἃ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος-Ἐπουργὸς προβαίνει εἰς σχετικὰ διαβήματα, ὥστε νὰ κατορθωθῇ νὰ συγκρατηθῇ ἡ τάξις, ἡ ὁποία εἶχε τελείως χαλαρωθῇ.

Σχετικὸν δελτίον 10—2—45

Ἐγίνεν ἐνέργεια παρὰ τοῦ Ἐπουργοῦ—Θεοφιλέστατου περὶ ἀπολύσεως τῶν ἐκ Νέας Χώρας γερμανοκρατουμένων διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ταγματάρχου Παλιουδόβαρδα.

Ἐγίνεν ἐνέργεια, ἵνα γίνουσι ἀνακρίσεις, διότι Ἴταλοι στρατιῶται κλέπτουσι τὰ συσκευασμένα κίτρα Καλυβῶν.

Ἐγίνεν ἐνέργεια, καὶ δι' ἄλλους γερμανοκρατουμένους καὶ ὑποδίκους, παρὰ τῷ γερμανικῷ στρατηγεῖω.

Ἐγίνε κατατόπισις τῆς ἐπιτροπῆς Ἐλέγχου τῆς Λ.Ε.Ε.Χ., γενομένης κοινῆς συνεδριάσεως τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς Ἐλέγχου ταύτης, καὶ τῶν μελῶν τῆς Λ.Ε.Ε.Χ.

Ἐγίνεν ἐνέργεια καὶ εἰς τὰς δύο ὀργανώσεις, ὥστε νὰ θελήσουν αὐταὶ νὰ καταβάλουσι προσπάθειαι, ὅπου δύνανται, νὰ μὴ συμβαίνουσι ἔκτροπα καὶ νὰ τηρῆται ἡ τάξις ὑπὸ τῆς Χωροφυλακῆς, ἥτις δυστυχῶς οὐδεμιᾶς πλέον ἀπέλαυεν ἐμπιστοσύνης εἰς τὸ κοινὸν αἴσθημα. Χανιά 10—12—45.

Ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπουργὸς ἐτοιμάζεται νὰ μεταβῇ εἰς Ἀθήνας, δι' ἐπίλυσιν διαφόρων ζητημάτων ἐπειγούσης φύσεως, πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του δὲ προβαίνει καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας ἐνεργείας.

Σχετικὸν δελτίον τῆς 12—2—45.

Ὁ Ἐπουργὸς—Θεοφιλέστατος λαμβάνει τὸν ἀπόφασιν νὰ μεταβῇ εἰς Ἀθήνας δι' ἰστιοφόρου, πρὸς ἐπίλυσιν ζωτικωτάτων ζητημάτων, ὡς τὸ τῆς διατροφῆς τοῦ πληθυσμοῦ, τὸ τῆς μισθοδοσίας τῶν ὑπαλλήλων καὶ ἄλλα βαθύτερα καὶ σοβαρώτερα, σχετικὰ μὲ τὴν κατεχομένην περιοχὴν. Ὁ λαὸς πεινᾷ καὶ ὑποφέρει, καὶ ἀπαιτεῖται διαφώτισις παντοῦ πρὸς σωτηρίαν τοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ Θεοφιλέστατος ἐπεσκέφθη τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον καὶ παρεκάλεσε διὰ πολλοὺς γερμανοκρατουμένους, καὶ διὰ καὶ διὰ τοὺς ἐκ Νέας—Χώρας.

Ὁ Θεοφιλέστατος προσεπάθησε νὰ ἀποδεσμευθῇ τὸ φορτίον ἐξ ἄλατος ἐνὸς ἰστιοφόρου, ἵνα διανεμηθῇ εἰς τὸν πληθυσμὸν.

Ἐγίνε καὶ πάλιν ἐνέργεια εἰς τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν δι' οἰκονομικὴν καὶ ὕλικὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἱερέων. Δυστυχῶς δὲν φαίνεται πολὺ πρόθυμος ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς πρὸς τοῦτο». Χανιά 12—2—45.

Ἐκθῆσις 13—2—1945

1) Διὰ τοὺς ἄνδρ. Μαυρίγιαννην, Ἀντώνιον Φραγκιουδάκη καὶ Μάρκ. Λαμπάκη, γνωρίζει πρὸς ἡμᾶς τὸ Ιϛ, ὅτι θὰ βγοῦν γρήγορα καὶ μάλιστα αὐτὴν τὴν ἑβδομάδα. Θὰ ἠδύναντο λέγουσι οἱ γερμανοὶ, νὰ χαρακτηρίσουσι τὴν ἐνέργειάν των, ὡς συνεργασίαν μὲ τὸν ἐχθρὸν, ὅποτε ἡ ποινὴ εἶναι θάνατος, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔκαμαν. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐξέθεσεν ἡ Γενικὴ Διοίκησις τὴν ἄποψίν της, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ συστατικῶν ἀπλῶς ἐπιστολῶν καὶ ὅτι αἱ πληροφορίες μας διὰ τὰ πρόσωπα αὐτὰ εἶναι καλαί.

2) Ὑπεβλήθη εἰς τὴν ἀστυνομίαν τῆς Κράις—Κομμανταντουρ ἡ

αίτησις τῆς Μαλανδράκη περί ἀποφυλακίσεως τοῦ υἱοῦ τῆς Ρούσου Μαλανδράκη, καθὼς καὶ ἔγγραφον τοῦ Ἐπισκόπου, συνηγοροῦν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῆς ἀποφυλακίσεώς του. Προφορικῆ ἀνάπτυξις ἐγένετο εἰς τὸν Hygrath, ὅστις ἄφησε νὰ ἐννοηθῆ, ὅτι τὸ ζήτημα θὰ κριθῆ εὐμενῶς.

3) Ὁ Ἐλ. Σκαλίδης εἰς τὸν ὁποῖον ἀνευρέθη ραδιόφωνον ἐν ἀχρηστία ἐντὸς σάκκου, ἀνήκον εἰς τὸν Νικολουδάκην, θέλει ἀπολυθῆ συντόμως (ἐντὸς τῆς ἐβδομάδος). Χανιά 13—12—45.

Δελτίον 13—2—1945

Ἐγένετο ἐνέργεια ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ—Θεοφιλεστάτου καὶ ἀπεδεσμεύθη καὶ ἕτερον φορτίαν ἀλάτι (35 τόννοι). ὕπερ καὶ θὰ διανεμηθῆ ἀμέσως εἰς τὸν πληθυσμὸν κατεχομένης περιοχῆς.

Ἐγένετο ἐνέργεια διὰ διαφόρους γερμανοκρατούμενους. Συγκληθείσης εἰς συνεδρίασιν τῆς Λ.Ε.Ε.Χ., ἐδηλώθη καθαρὰ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ, ὅτι ἡ ἐπίτροπὴ αὕτη πρέπει νὰ διαλυθῆ, καὶ ἄς ἐπισπεύσῃ πρὸς τοῦτο τὰς ἐργασίας τῆς, κλείουσα τὰ βιβλία τῆς.

Ὁ Ὑπουργός, ἀντιλαμβανόμενος τὴν πείναν τοῦ Ποιμνίου του καὶ λοιπὰς αὐτοῦ στερήσεις, στενοχωρεῖται καὶ ἀδημονεῖ, διότι τὸ εἰς Ἀθήνας ταξείδιόν του ἀναβάλλεται, λόγῳ τεχνικῶν λόγων τοῦ ἰστιοφόρου.

Εἰς Ἀθήνας θὰ γίνῃ ἐνέργεια καὶ δι' ἀποστολὴν ὄλων τῶν χρεωδῶν διὰ τὴν μέλλουσαν καταπολέμησιν δάκου καὶ ρυγχίτου πρὸς προστασίαν τοῦ ἐλαιοκάρπου μελλούσης ἐσοδείας. Χανιά 13—2—45.

Ἐκθέσεις ἐμπιστευτικῆ 13—2—45

1) Ἐπὶ τῆς ἐξώσεως ἐκ τῆς οἰκίας του, τοῦ ἱερέως Παρασκάκη ἐκ Γεράνι Κυδωνίας ἀπειτάθημεν πρὸς τὸν Κρατὶς Κομμαντάντ Βέρνερ, ὅστις εἶπεν, ὅτι ὁ ἐκεῖ Ὁρτς Κομμαντάντ θὰ ρυθμίσῃ τὸ ζήτημα κατὰ τὸν καλύτερον καὶ δικαιότερον τρόπον. Ἴσως, εἶπεν, ἐκεῖ κοντὰ νὰ μένουν γερμανοὶ στρατιῶται καὶ δὲν πρέπει νὰ μένουν κοντὰ Ἕλληνας, ἀλλὰ χωριστὰ, εἰς ἄλλην συνοικίαν. Ὁ Cleinschmidt εἰσελθὼν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Κρατὶς Κομμαντάντ καὶ λαβὼν τὸν λόγον εἶπεν ἐπίσης, ὅτι εἶναι ζήτημα Ὁρτς Κομμαντάντ καὶ ὅτι κάθε λόγος ἐνταῦθα εἶναι περιττός. Συνεχίζων προσέθεσεν : Ἡμεῖς στὴ γερμανία ἔχομεν χάσει τὰ σπίτια μας ἀπὸ τοὺς συμμάχους σας ἄγγλους. Σεῖς εἶστε ἐδῶ ἀκόμη πολὺ καλά.

2) Ἐπεδόθη εἰς τὸν Wildhage ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἄγγλου ταγματάρχου Διονύση, σχετικῶς μὲ τὴν γνωστὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀνταλλαγῆς ἡμετέρων κρατούμενων. Χανιά 13—12—45.

Αἱ ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ δὲν ἠδύναντο εὐκόλως νὰ ἐπιτελέσουν τὸ καθήκον των, διότι πολλακίς ἐπενέβαινον οἱ γερμανοὶ καὶ ἠμπόδιζον τὰς νομίμους ἐνεργείας αὐτῶν. Ὅπως συνέβη καὶ εἰς τὴν ἀπόλυσιν ὑπὸ τῶν γερμανῶν ἐνὸς διασήμου διαρρήκτου, ὁ ὁποῖος εἶχε συλληφθῆ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Χωροφυλακῆς. Ὁ Ἐπίσκοπος—Ὑπουργός διαμαρτύρεται δι' αὐτό.

Οἱ γερμανοὶ, εἶπομεν καὶ ἀνωτέρω, ἐπέβαλλον φορολογίαν εἰς ἔλαιον εἰς τοὺς ἔχοντας μαγαζεῖα. Ὁ Ἐπίσκοπος—Ὑπουργός ἀσχολεῖται μὲ σχετικὴν ἀναφορὰν τῶν. Οἱ γερμανοὶ ἐπὶ πλέον, διευθύνοντες τὸν ἠλεκτροφωτισμὸν τῆς πόλεως, ἐζήτουν ἔλαιον ὡς ἀντίτιμον τοῦ καταναλισκομένου ἠλεκτρικοῦ ρεύματος παρὰ τῶν πολιτῶν, καὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς ὑπαλλήλους, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον τοιοῦτο ἔλαιον. Ὁ Ἐπίσκοπος—Ὑπουργός δίδει μίαν λύσιν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα.

Σχετικὸν δελτίον 14—2—45

Ὁ Ὑπουργός Ἐπίσκοπος ἠσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἀπολύσεως ὑπὸ γερμανῶν στρατιωτῶν ἐνὸς διασήμου διαρρήκτου, τὸν ὁποῖον

εἶχε συλλάβει καὶ φυλακίσει ἡ χωροφυλακὴ μας. Ἔγιναν αἱ δέουσαι παραστάσεις παρὰ ταῖς γερμανικαῖς ἀρχαῖς.

Ὁ Ὑπουργὸς ἠσχολήθη μὲ σχετικὴν ἀναφορὰν τῶν ἐμπορευομένων καὶ ἄλλων μικροπωλητῶν, οἱ ὅποιοι ἀδυνατοῦν νὰ πληρώσουν τὸν ἐπιβληθέντα εἰς αὐτοὺς φόρον ἐλαίου ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν πρὸς ὄφελος τῶν γερμανῶν.

Ὁ Ὑπουργὸς ἐπέτυχε νὰ ἀνασταλῇ ὁ ἐπιβληθεὶς φόρος ἠλεκτροφωτισμοῦ εἰς ἔλαιον εἰς τοὺς ὑπαλλήλους, μέχρις οὗτου, ἐπανελθὼν οὗτος ἐξ Ἀθηνῶν, κομίσῃ χρήματα, μὲ τὰ ὅποια θὰ πληρώνουν εἰς τὸ ἐξῆς οἱ ὑπάλληλοι τὸν ἠλεκτροφωτισμὸν των.

Ἔγιναν διάφοροι ἐνέργειαι παρὰ γερμανικαῖς ἀρχαῖς. Χανιά 14—2—45.

Εἰς τὸν ἔτοιμον πρὸς ἀναχώρησιν δι' Ἀθήνας Ἐπίσκοπον—Ὑπουργὸν εἶχον διαθέσει οἱ γερμανοὶ μεγάλον πετρελαιοκίνητον ἰστιοφόρον, ὁπότε ὁμοῦ καὶ οἱ ἄγγλοι τοῦ προσφέρουν θέσιν δι' ἀεροπλάνου πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Εἶχον ἀρχίσει αἱ διαπραγματεύσεις διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν αἰχμαλώτων, περὶ ὧν ἔχομεν εἶπει ἀνωτέρω καὶ τὰς ὁποίας διεξάγει μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου ὁ ἄγγλος ταγματάρχης Διονύσης. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δέ, καὶ δι' ἄλλους λόγους γενικωτέρας φύσεως, μεταβαίνει ὁ Ἐπίσκοπος—Ὑπουργὸς εἰς Φρέ Ἀποκορώνου. Σχετικὰ δελτία 15 καὶ 16 τοῦ 2.1945.

Δελτίον 15—2—45

Ἐνῶ ἦτο ἔτοιμος πρὸς ἀναχώρησιν δι' ἰστιοφόρου εἰς Ἀθήνας ὁ Ὑπουργὸς, τῷ προσεφέρθη θέσις εἰς ἀεροπλάνον ἐξ Ἡρακλείου ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων εἰς πρώτην εὐκαιρίαν. Ἐμπιστοσύνη ἀπεριόριστος πρὸς αὐτὸν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς καὶ ἀπόψεως. Ἐδημοσιεύθη σήμερον εἰς τὸν «Παρατηρητὴν», ὅτι ἐμετριάσθη ἡ ποινὴ τοῦ Θεοδώρου Μυλωνάκη, ἐξ Ἀγυῖας ἀπὸ «εἰς θάνατον» εἰς δήμευσιν τῆς περιουσίας του», ἐνεργείαις τοῦ Θεοφιλέστατου.

Αὔριον καὶ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του εἰς Ἀθήνας ὁ Θεοφιλέστατος θὰ μεταβῇ εἰς Φρέ, πρὸς συνάντησιν ἄγγλων ἀξιωματικῶν, διὰ ζητήματα γενικωτέρας φύσεως. Χανιά 15—2—45.

Ἐκθεσις 16—2—1945

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου, Ὑπουργὸν-Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης

1) Ἐπανελθόντες ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ταγματάρχου Διονύση ἐγνωρίσαμεν εἰς τὸ 1c (Wildhage), ὅτι ἡ Ὑμετέρα Θεοφιλία δὲν θὰ λειψῇ ἐπὶ πολὺ, ὡς γνωρίζουν, ἂν ὁμοῦ θέλουν νὰ μεταχειρισθοῦν ἄλλον διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν αὐτήν, δὲν θέλετε νὰ τοὺς ἐμποδίσετε.

2) Σήμερον ἐγνωρίσαμεν εἰς τὸν Wildhage, ὅτι διὰ τὸ ζήτημα, ποὺ γνωρίζουν δὲν πήγατε χθὲς εἰς Φρέ Ἀποκορώνου, λόγῳ οἰκογενειακῶν σας ὑποθέσεων, ὅτι ὁμοῦ σήμερον πηγαίνετε καὶ ὅτι, ὅταν θὰ γυρίσετε, θὰ πάτε νὰ τὸν δῆτε. Χανιά 16—2—45.

Ὡς γνωστὸν ἡ Λαϊκὴ Ἐπισιτιστικὴ Ἐπιτροπὴ Χανίων ἐργάζεται καὶ ἐνῆργει διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν τοῦ πληθυσμοῦ χωρὶς βέβαια νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀποτελεσματικῶς ὑπ' αὐτῆς. Ὅπως δὴποτε ὁμοῦ ἀπὸ τὰς ἐνεργείας αὐτῆς αὐτὰς παρεβλάπτοντο τὰ συμφέροντα τῶν διαφόρων ἐμπόρων, δι' ὃ καὶ κάποια ἐμπάθεια ἐξεδηλοῦτο

πάντοτε μεταξύ τῶν ἐμπόρων καὶ τῆς Λ.Ε.Ε.Χ., ὅπερ ὑποκρούπεται καὶ ἐνταῦθα, χαρακτηριζομένης τῆς Λ.Ε.Ε.Χ. ὡς Ε.Α.Μ. ὑπὸ τοῦ γερμανοῦ αὐτοῦ.

Σχετικὴ ἔκθεσις 24-2-1945

**Θεοφιλέστατον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου,
Ἵπουργὸν-Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης**

1) Τὴν 23-2-45 ἐλθὼν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ Fleischmann (Oberinspektor παρὰ τῆ Κράις-Κομμανταντούρ) διὰ ὑπόθεσιν ἐνδιαφέρουσαν τὸν Γ. Τριποδάκην, ἐκ Σπηλιάς ἤκουσα, μετὰ τὴν διεκπεραίωσιν τῆς ὑποθέσεως, τὰ ἑξῆς νὰ μοῦ ἀναπτύξῃ οὕτως :

Πληροφοροῦμαι, ὅτι τὸ Ε.Α.Μ. ἀπειλεῖ τοὺς ἐμπόρους τῆς κατεχομένης περιοχῆς, νὰ μὴ εἰσάγουν τρόφιμα. Ὑτό δὲν θὰ τὸ ἀνεχθοῦμεν καὶ θὰ προβῶμεν εἰς αὐστηρὰ μέτρα τιμωρίας. Ἡρώτησα, ἐὰν αἱ πληροφορίες αὗται εἶναι ἐξ ἐγκύρου πηγῆς, διατυπώσας τὴν γνώμην, ὅτι πολλὰ ἀκούει κανεὶς πλειστάκις λεγόμενα καὶ διαδιδόμενα, χωρὶς ὅμως ταῦτα νὰ ἀνταποκρίνωνται πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Δὲν πιστεύω, προσέθεσα, τὸ Ε.Α.Μ. νὰ ἔκαμε τοιοῦτό τι, διότι ὄλων τὸ ἐνδιαφέρον εἶναι, ἀνεξαρτήτως πολιτικῆς ἀποχρώσεως, νὰ ἔρχωνται τρόφιμα διὰ τὸν πληθυσμὸν εἰς τὴν κατεχομένην περιοχὴν, καὶ ὅτι δὲν βλέπω, διὰ ποῖον λόγον ἢ ὀργάνωσις Ε.Α.Μ. θὰ προέβαινεν εἰς μίαν τοιαύτην ἀπειλήν. Ὁ Φλάτσημαν τότε ἀπήντησεν «Ἡμεῖς ὅμως γνωρίζομεν, ὅτι τὸ Ε.Α.Μ. θέλει νὰ ὑπάρχῃ πείνα καὶ δυστυχία, διὰ νὰ ἐξεγερθῇ ὁ πληθυσμὸς εἰς ἐπανάστασιν». Καὶ ἀποτόμως προσέθεσε: «τί κάμνει ἡ Λ.Ε.Ε.Χ.» ; Καὶ ἐγὼ ἀπήντησα, ὅτι πρὸς τὸ παρὸν δίδει μακαρόνια ἔναντι ἐλαίου, ἀλλὰ καὶ δύναται οὗτος νὰ ἀποταθῇ πρὸς αὐτήν, διὰ νὰ πληροφορηθῇ τὰ κατ' αὐτήν. Διότι ἀπὸ ἐκεῖ, φαίνεται, ὅτι βγήκαν αἱ ἀπειλὲς κλπ. καὶ ἀνέφερε τὴν Λ.Ε.Ε.Χ., ἐν συνεχείᾳ ὁ Φλάτσημαν. Ὅπως δὴποτε τοῦ εἶπα, ἡμεῖς, ἡμεῖς ἢ Γ.Δ.Κ., δὲν γνωρίζομεν ἀπολύτως τίποτε. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἵπουργὸς ἀπουσιάζει εἰς Ἀθήνας θὰ τὸ ἀναφέρω εἰς τὸν Γενικὸν Γραμματέα Στ. Μυλωνάκην. «Καλύτερα μὴ ἀναφέρετε τίποτε μοῦ εἶπεν». Ἐκ τούτου συνάγω, ὅτι μᾶλλον ἐβολιδοσκόπησεν ὁ Φλαῖσημαν, διὰ νὰ δῆ, ἂν καὶ ἡμεῖς ἔχωμεν ἀκούσει τι ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερθέντων, καὶ γενικῶς, ἐὰν ὄντως οἱ ἔμποροι ἀπειλοῦνται. Ἴσως δύναται ἐκ τῶν ἀνωτέρω νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Λ.Ε.Ε.Χ. οὐδεμιᾶς ἐμπιστοσύνης ἀπολαμβάνει ἀπὸ γερμανικῆς πλευρᾶς». Χανιά 24-2-45.

Ὁ Κλεμπίν εἶναι ὁ διοικητὴς τῆς γερμανικῆς ἀστυνομίας, μετὰ τὸν ὁποῖον πόλλάκις εἶχεν ἔλθει εἰς λόγους καὶ φιλονεικίας ὁ Ἐπίσκοπος-Ἵπουργός, ὁ Γκρόμαν δὲ εἶναι ἐκεῖνος, περὶ τοῦ ὁποῖου ἔχομεν εἶπει ἄλλοτε ἀνωτέρω.

Ἐκθεσις 26-2-1945

**Πρὸς Θεοφ. Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, Ἵπουργὸν
Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης**

1) Τὴν 24ην Φεβρουαρίου μετέβην μετὰ τοῦ Ἰ. Βαρουδάκη (τῶν Δημοσίων Ἔργων) εἰς τὸν Κλεμπίν διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς συλλήψεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Δημητρίου, καὶ προτοῦ ἀνοιξῶμεν τὴν συζήτησιν, μοῦ εἶπεν οὗτος : «Ξέρω, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι θυμωμένος μαζί μου. Ἴσως γὰρ κάτι, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζω. Πρέπει νὰ κουβεντιάσω μαζί του. Ὅταν θὰ ἐπιστρέψῃ θὰ τὸν δῶ». Τοιοῦτό τι δὲν γνωρίζω ἀπήντησα. Ἀντιθέτως μάλιστα, εἶπα: ὁ Ἵπουργὸς φεύγων μοῦ εἶπεν, ὅτι δύναμα

νά συνεχίσω ἐρχόμενος εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ Wildhage, Reichel, μετ' ὧν κ.λ.π..

2) Τὴν 26 Φεβρουαρίου ὁ Γκρόμαν συναντήσας με εἰς τὴν Κράϊσ-Κομμανταντοῦρ με ἠρώτησε, τί μανθάνομεν περὶ Ὑμῶν. Ἐφυγε, τοῦ ἀπήντησα, ἀπὸ τὸ Ἡράκλειον, ὡς πληροφοροῦμεθα.

Καλὰ, μοῦ εἶπεν, αὐτὸ τὸ γνωρίζομεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι τὴν ἐπομένην ἀνεχώρησε δι' Ἀθήνας.

Πότε θὰ ἐπιστρέψῃ; ἠρώτησεν ἐν συνεχείᾳ. Ὑπολογίζομεν μετὰ 15—20 ἡμέρας, ἀπήντησα.

Φαίνεται μοῦ λέει, διὸ Διονύσης τὸν ἔχει πάρει ἀπὸ κοντά. Δὲν τὸν ἀφήνει νὰ πάρῃ βῆμα. Χανιά 26—2—45.

Ὁ Ἐπίσκοπος—Ὑπουργὸς ἐνδιαφέρεται διαρκῶς καὶ ἐνεργεῖ διὰ πάντας. Ὁ Συνταγματάρχης τῆς Χωροφυλακῆς Γεώργιος Βάμβουκας εἶχε συλληφθῆ ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς καὶ εἶχεν ἀπολυθῆ, ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅτι θὰ ἐπαρουσιάζετο εἰς αὐτούς, ἀμέσως, ὅταν θὰ τὸν ἐζήτουν τυχόν πάλιν. Ἐν τῷ μεταξύ ὁμοῦς ἐκεῖνος ἀπῆλθεν εἰς Ρέθυμνον, εἰς τὴν ἐλευθέραν περιοχὴν, καὶ ἀπὸ φόβον ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν καὶ ἔνεκα τῆς ὀξύτητος τῆς ἐμπαθείας τῶν πολιτικῶν ὀργανώσεων. Ἀνῆκε δὲ οὗτος εἰς τὴν ΕΟΚ. Οἱ γερμανοὶ ἐζήτησαν νὰ τὸν συλλάβουν πάλιν, καὶ μὴ εὐρόντες αὐτὸν συνέλαβον τὸν υἱὸν του, δι' ὃν καὶ ὁ Ἐπίσκοπος—Ὑπουργὸς ἐνεργεῖ σχετικῶς, ὡς καὶ δι' ἄλλους.

Δελτίον 27—2—45

Διὰ τὸν μόνον εἰσέτι κρατούμενον, ἐκ τῶν συλληφθέντων ἐκ Νέας Χώρας Χανίων, διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Πωλιουδόβαρδα Δαμιανὸν Ἀλιγιζάκη, ἠρωτήσαμεν τὸ 1c (Grassenieck), ποῦ βρίσκεται ἡ ὑπόθεσις του καὶ ἐλάβομεν τὴν πληροφορίαν, ὅτι δὲν ἀπεφασίσθη ἀκόμη τίποτε, καθ' ὅσον αἱ ἀνακρίσεις συνέχίζονται.

2) Ἐπὶ τῆς συλλήψεως τοῦ υἱοῦ τοῦ συνταγματάρχου Βάμβουκα ἀπησχολήσαμεν τὸ 1c, (Wildhage), καὶ ἐζήτησαμεν πληροφορίας σχετικῶς. Ἐκάσαμεν χρῆσιν τοῦ ὅτι ἐκυκλοφόρησαν προκηρύξεις, δι' ὧν ἐξετοξεύοντο ἀπειλαὶ κατὰ τῆς ζωῆς Πωλιουδόβαρδα καὶ Βάμβουκα, μίαν τῶν ὁποίων καὶ ἐπέδειξεν ἡ σύζυγος τοῦ Βάμβουκα, ὅπως μᾶς εἶπεν, εἰς τὸν Glembin. Ὡσαύτως, ὅτι ἐν τῷ μεταξύ ἔλαβε χώραν ἡ δολοφονία τοῦ Πωλιουδόβαρδα καὶ ἔνεκα τούτου ἡ γυναῖκα τοῦ Βάμβουκα ἔγραψεν εἰς αὐτὸν ἐπιστολὴν, ἀποτρέπουσα αὐτὸν νὰ ἐπανεέλθῃ κ.λ.π.

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, μοῦ εἶπαν, πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ φροντίσῃ διὰ ἓνα ἄνθρωπον, ὅταν οὗτος, Ἕλληνα συνταγματάρχου ὦν, ἀναίρει τὸν λόγον τῆς τιμῆς του περὶ ἐπιστροφῆς του κ.τ.λ.

Ἡμεῖς ἐρωτῶμεν, ἀπήντησα, ἵνα κατατοπισθῶμεν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης.

Ὁ Wildhage εἶπεν τότε ἐν συνεχείᾳ:

«Ἐφ' ὅσον ὁ πατὴρ δὲν ἐπιστρέφει, θὰ ἐξακολουθήσῃ ὁ υἱὸς κρατούμενος. Τὸ τί κάμνει ὁ Βάμβουκας εἰς Ρέθυμνον δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ μᾶς πῆ κανεὶς», ὑπονοῶν ὅτι γνωρίζουν τὰς ἀσχολίας του.

Ἐκθεσις 28—2—1945

1) Περὶ τοῦ Ἀντωνίου Νινολάκη, διὰ τὸν ὁποῖον ὑπῆρχον πληροφορίαι τῶν οἰκείων του, ὅτι κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀπετάθημεν εἰς τὸ στρατοδικεῖον σήμερον καὶ ἐπληροφορήθημεν, ὅτι οὔτε εἰς θάνατον κατεδικάσθη, οὔτε δίκη ἐγινε κἄν, καθ' ὅσον αἱ ἀνακρίσεις δὲν ἔχουν πλήρως περατωθῆ.

2) Τὸ Στρατοδικεῖον ἠρωτήθη ὡσαύτως, (Oberstabsrichter), ἂν ὁ Γεώργιος Μαραγκουδάκης, ἐκ Νεροχωρίου ἔτυχε χάριτος. Ἡ ἀπάντησις ἦτο καταφατική, καὶ ὅτι προσεχῶς θέλει δημοσιευθῆ εἰς τὴν ἐφημερίδα ἢ μετατροπὴ τῆς ποινῆς. Χανιά 28—2—45.

5. ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ—ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΗΝΑ ΜΑΡΤΙΟΝ 1945

Οἱ ὑπάλληλοι τῆς κατεχομένης περιοχῆς εἶχον νὰ πληρωθοῦν ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1944. Ἡ κατάστασις των εἶναι ἀπελπιστική. Χρήματα δὲν ἐστέλλοντο ἐξ Ἀθηνῶν, διότι ἐπεκράτει ἐκεῖ ἡ πεπλανημένη ἰδέα, ὅτι θὰ τὰ κατέσχον οἱ γερμανοί, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁμοῦ γερμανοὺς ὁ Ἐπίσκοπος, ἀναχωρῶν δι' Ἀθήνας, εἶχεν ἐπιτύχει νὰ ἀποσπάσῃ ἔγγραφον διαβεβαίωσιν, ὅτι δὲν θὰ κατέσχον οὗτοι τὰ μέλλοντα νὰ εἰσαχθοῦν ἐνταῦθα χρήματα ἐξ Ἀθηνῶν. Τὴν ἔγγραφον ταύτην διαβεβαίωσιν μετεχειρίσθη ὁ Ἐπίσκοπος εἰς Ἀθήνας καὶ παρὰ τῷ ἄγγλῳ ταξιάρχῳ Πάλμερ, ἀρμοδίῳ τότε διὰ τὰ τοιαῦτα ζητήματα. Δέον ὁμοῦ νὰ σημειωθῆ καὶ νὰ τονισθῆ ἐνταῦθα ἐπιπροσθέτως, ὅτι τὰς ὡς ἄνω ἐνεργείας διεξήγαγεν ὁ Θεοφιλέστατος ὑπὸ τὴν δραστηρίαν καθοδήγησιν καὶ συμπραξίν τοῦ τότε Ὑπουργοῦ-Γεν. Διοικητοῦ τῆς ἐλευθέρας περιοχῆς Μανούσου Βολουδάκη. Οὕτω δὲ ὁ Ἐπίσκοπος—Ὑπουργὸς ἔλυσε τῶρα τὸ ζήτημα τοῦτο, μεταβὰς εἰς Ἀθήνας, ὡς καὶ διάφορα ἄλλα μεγάλης σπουδαιότητος.

Σχετικὸν δελτίον 1—3—45

Ὁ Θεοφιλέστατος, μεταβὰς εἰς Ἀθήνας ἀεροπορικῶς ἀπὸ τῆς 18.2.45, ἐπέτυχεν ἐκεῖ, ἐπικοινωνήσας μὲ τὸν Ἀντιβασιλέα Δαμασκηνόν, τὸν Πρωθυπουργὸν Πλαστήραν καὶ ἄλλους ἐπισήμους, νὰ ἐπιτραπῆ ἢ ἀποστολῆ χρημάτων εἰς Χανιά, διὰ τὰς ἀποδοχὰς τῶν μισθωτῶν, νὰ ἐπισπευσθῆ ἢ ἀποστολῆ τροφίμων εἰς Χανιά διὰ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καὶ ἀλλαχόθεν καὶ νὰ ἐξασφαλισθοῦν ὅλα τὰ χρειώδη ὑλικά διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν ἐλαιῶν, ὡς καὶ διάφορα εἶδη σπορικῶν, πατάτας κ.λ.π.

Ἐπίσης ἔγιναν καὶ διάφοροι ἐνέργειαι παρὰ ταῖς γερμανικαῖς ἀρχαῖς διὰ διαφόρους κρατουμένους, ὡς καὶ διὰ τὰς γενομένας ζημίας εἰς Νιό—Χωριὸ Ἀποκορώνου ὑπὸ τῶν γερμανῶν, ἐξ αἰτίας τοῦ φόνου δύο γερμανῶν στρατιωτῶν. Ὅλα τὰ κινητὰ καὶ προϊόντα τοῦ Νιό—Χωριοῦ κατεσχέθησαν καὶ οἱ κάτοικοι ἐξεδιώχθησαν, ὡς πρόσφυγες ἀλλαχοῦ. Ἐπὶ τούτου ὁ γερμανὸς στρατηγὸς ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ δεχθῆ πρὸς τοῦτο ἐπιτροπὴν ἐκ τοῦ ὡς ἄνω χωρίου, ἵνα ἀκούσῃ τὰς ἀπόψεις των. Ἐπίσης ἔγινε λόγος νὰ δοθῆ ἀμνηστία εἰς τοὺς κρατουμένους διὰ διαφόρους μικροαφορμὰς καὶ ὁ στρατηγὸς εἶπεν, ὅτι θὰ γίνῃ τοῦτο μέχρι ἀρχῶν Ἀπριλίου ἐ. ἔ. Ἐπίσης ἔγινε λόγος περὶ κατασχεθέντων ζώων ἐν Νέῳ Χωρίῳ, προερχομένων ἀπὸ ξένα χωριά καὶ ἐδόθη ἢ ἀπάντησις, ὅτι θὰ ἐξετασθῆ τὸ ζήτημα. Δυστυχῶς τὰ τοιαῦτα ζητήματα μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν εἶναι παρὰ πολλὰ, καὶ ἡ Γενικὴ Διοίκησις εὐρίσκεται εἰς δύσκολον θέσιν, νὰ τὰ ἐπιλύῃ ἀμέσως ὅλα, πλὴν οὐδενὸς παραμελεῖ καὶ ὅλα σχεδὸν λύνονται εὐνοϊκῶς. Χανιά 1—3—45.

Πρόκειται περί τοῦ διαρρήκτου, περί οὗ ἐγένετο καὶ ἀνωτέρω λόγος.

Σχετικὴ Ἐκθεσίς 2—3—45

Ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου ὑπ' ἀριθ. 21)4)852 τῆς 12.2.45 τῆς Διοικήσεως Χωρ/κῆς Χανίων πρὸς τὴν Γ. Δ.Κ., σχετικῶς μὲ τὴν ἀποφυλάκισιν τοῦ διαρρήκτου Ἀναστασίου Νταντινάκη ἢ Καπεκλή, τῇ ἐπεμβάσει γερμανοῦ τινος κ.λ.π., ἡ Φέλντ-Ζερνταμερί παρὰ τῇ Κράις-Κομμανταντοῦρ γνωρίζει, ὅτι καὶ ἡ γερμανικὴ ἀστυνομία ἐξεπλάγη, ὅταν ἐρωτήσασα κάποτε εἰς τὰς ἐλληνικὰς φυλακὰς περὶ Καπεκλή ἐπληροφορήθη, ὅτι ἀπεφυλάκισθη οὗτος. Ποῖος γερμανὸς ἦτο ὁ πρὸς τὸν Εἰσαγγελεῖα μεταβάς δὲν γνωρίζουν. Φρονοῦν, ὅτι θὰ ἦτο ἀσφαλῶς κανεὶς φίλος τοῦ διαρρήκτου καὶ θὰ ἤθελον πολὺ νὰ τὸν γνωρίζουν. Οὗτος ἀνακαλυπτόμενος θέλει αὐστηρῶς τιμωρηθῆ διὰ τὴν πράξιν του αὐτὴν. Προσπαθεῖ ἡ γερμανικὴ ἀστυνομία νὰ ἀνακαλύψῃ τὸν Νταντινάκην καὶ ἔχει πληροφορίας, ὅτι διανυκτερεύει παρὰ μιᾶ κάποια Οὐρανίᾳ. Ἐάν, μὲ εἶπον, ἡ ἰδικὴ μας ἀστυνομία τὸν πρωτοσυλλάβῃ, νὰ γνωρίσῃ τοῦτο εἰς τὴν γερμανικὴν τοιαύτην καὶ τάνάπαλιν. Χανιά 2—3—45

Ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπιμελητὴς ἐπαγγελθῶν ἐξ Ἀθηνῶν ἀσχολεῖται καὶ πάλιν μὲ διαφόρους ἐπιτροπὰς καὶ προβαίνει καὶ εἰς διαφόρους ἐνεργείας. Τὸν ἀπησχόλησε τότε πολὺ τὸ ζήτημα, τῆς ἐπανόδου εἰς τὰς ἐστίας των, τῶν ἐκτοπισθέντων κατοίκων τοῦ Νιδ-Χωριοῦ. Σχετικὰ δελτία 3,4,5,6, τοῦ 3. 1945.

Δελτίον 3.3.45.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐδέχθη μεγάλην ἐπιτροπὴν ἐξ ὄλων τῶν προέδρων τῶν κοινοτήτων Ἀποκορώνου, παρακαλούντων διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν κατοίκων Νιδ-Χωριοῦ τῆς ἐπαρχίας των, καὶ ἀναφέρει εἰς αὐτοὺς τὰ τῶν σχετικῶν ἐνεργειῶν του, ἀλλὰ καὶ πάλιν, προσέθηκε, παρεκάλεσε τὸ στρατηγεῖον νὰ τοὺς δεχθῆ καὶ νὰ τοὺς ἀκούσῃ, ὅπερ καὶ ἐγένετο, ἐπιφυλασσόμενος, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐπέμβῃ καὶ πάλιν ἐν καιρῷ, προσεχέστατα.

Ἐπίσης ὁ Ἐπίσκοπος ἐδέχθη ἐπιτροπὴν τῶν προέδρων κοινοτήτων Κυδωνίας, παρακαλούντων, ὅπως δοθῶσιν ἀπὸ τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν τρόφιμα εἰς ὄλας τὰς κοινότητας τῆς ὑπαίθρου, καὶ εἰς ὄλους τοὺς κατοίκους αὐτῶν, ὅπως καὶ εἰς τὴν πόλιν, διότι καὶ ἐκεῖ ὄλοι οἱ κάτοικοι ὑποφέρουν, ἐπειδὴ τὰ πάντα ἔχουν καταστραφῆ. Ὁ Θεοφιλέστατος ἐδέχθη εὐχαρίστως νὰ κάμῃ λόγον εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ἄλλως τε καὶ ἄλλοτε ἔχει κάμει τοιοῦτον λόγον.

Σήμερον τὴν πρωτὴν ὁ Ἐπίσκοπος μετέβη εἰς Σούδαν καὶ ἐπεσκέφθη καὶ ἐπεθεώρησε τὸ πλοῖον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, τὸ ὁποῖον κατέπλευσε χθὲς ἐκεῖ μὲ τρόφιμα.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐκάλεσε νὰ ἐμφανισθοῦν ἐνώπιόν του, διὰ τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου, πάντες οἱ ἐν Χανίοις εἰσαγωγεῖς, ἵνα κάμῃ εἰς αὐτοὺς σχετικὰς ἀνακοινώσεις μὲ τὰ εἰσαγόμενα τρόφιμα. Καὶ ἐπὶ πλέον ἡσχολήθη καὶ πάλιν οὗτος μὲ διαφόρους γερμανοκρατουμένους καὶ ἐνήργησε σχετικῶς εἰς διάφορα γερμανικὰ γραφεῖα. Χανιά 3—3—45.

Ἐκθεσις 4-3-43

1) Ὁ Wildhage, τὸν ὁποῖον ἐπεσκέφθην, ἀναφέρει ὁ Ἐ. Σταυρακάκης, ἵνα μεσολαβήσῃ, ὥστε νὰ δεχθῇ ὁ στρατηγὸς ἀντιπροσωπεῖαν ἐκ προέδρων κοινοτήτων Ἀποκορώνου, δὲν ἀπεδέχθη τοῦτο, καθ' ὅσον σήμερον ἀκριβῶς τὴν πρῶταν τοῦ εἶπεν ὁ στρατηγός, ὅτι δὲν δέχεται κανένα ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως Νιό-Χωριοῦ, ὡς πρὸς τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἐκ-τῆς κατεχομένης ὑπὸ τῶν γερμανῶν περιοχῆς καὶ τὴν κατ'ὄσχεσιν τῶν περιουσιῶν τῶν, καὶ ὅτι τὰς ἀποφάσεις του δὲν πρόκειται νὰ μετατρέψῃ, ἐφ' ὅσον οἱ δράσται τοῦ φόνου τῶν δύο στρατιωτῶν του δὲν τοῦ προσκομισθοῦν ζῶντες. Κατὰ παράκλησιν ἡμῶν ἐδέχθη ὁ Wildhage νὰ ἀκούσῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀντιπροσωπεῖαν τῶν προέδρων καὶ οὕτως ἐδέχθη αὐτὸς 4 ἄτομα, ἡ δὲ συζήτησις διεξήχθη, διερμηνεύοντος ἐμοῦ, ὡς κάτωθι :

Οἱ πρόεδροι ἐζήτησαν ἐπιεικειάν, καὶ νὰ ληφθῇ τοῦλάχιστον διὰ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ κάποιον μέτρον. Ἀνέπτυξαν, ὅτι οἱ δράσται δὲν ἦσαν ἐκ Νιό-Χωριοῦ, οὔτε καὶ ἦτο ἐν γνώσει τῆς κοινότητος, καθ' ὅσον τοιαῦτα κακοποιὰ στοιχεῖα οὐδένα εἰδοποιοῦν περὶ τῆς πράξεως, τὴν ὁποῖαν σκοπεύουν νὰ ἐκτελέσουν. Ἀκόμη ἀνέφεραν, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, δηλ. ὁ πληθυσμός, διατελεῖ ὑπὸ τὸν φόβον ἀπὸ τοιαῦτα ἐνοπλά δολοφονικὰ στοιχεῖα. Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἀπεκρούοντο ὑπὸ τοῦ Wildhage, ὅστις ἐδήλωσεν, ὅτι τὴν ἐπιεικειαν καὶ προστασίαν, τὴν ὁποῖαν ζητοῦμεν, πρέπει νὰ τὴν ζητήσωμεν ἀπὸ τὰς ὀργανώσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας οἱ δράσται εἶχον λάβει τὴν ἐντολὴν τῆς δολοφονίας. Ἐπέμεινε δὲ καὶ ἐν συνεχείᾳ, ὅτι πάντοτε ὁ πληθυσμός ἔχει γνῶσιν καὶ ὅτι διαίτητα εἰς Νιό-Χωριό, τὸν τελευταῖον καιρόν, εἶχε σημειωθῆ σωρεῖα πράξεων, στρεφομένων κατὰ τῶν στρατευμάτων κατοχῆς.

Κατόπιν ἐζητήθησαν διὰ τὰ γυναικόπαιδα ὠρισμένα μεταφορικά ζῶα, ἀλλὰ τοῦτο ἀπεκλείσθη τελείως, μὲ τὴν προσθήκην : «ποῖος φροντίζει διὰ τὰς ἰδικὰς μας γυναῖκας καὶ παιδιὰ ; Δὲν μπορούμεν νὰ παραμένωμεν ἡμεῖς μόνον πάντοτε καλοὶ, δηλ. οἱ γερμανοί. Ὁ στρατηγὸς ἐπέδειξε πλειστάκις δειγμάτα τῆς καλωσύνης του καὶ τῆς ἐπιθυμίας του νὰ συνεργασθῇ μὲ τὸν πληθυσμόν διὰ μίαν ἄρμονικὴν συμβίωσιν, ἀλλ' ὅταν ὁ πληθυσμός δὲν θέλῃ νὰ ἐννοήσῃ τοῦτο, πρέπει νὰ ὑφίσταται οὗτος τὰς συνεπείας». Καὶ εἶπεν ἀκολούθως, ὅτι καὶ χθὲς ἀκόμη τοὺς ἔκοψαν τὰ τηλεφωνικὰ σύρματα παρὰ τὴν Ἐξώπολιν καὶ εἰς διάφορα ἄλλα σημεῖα. Ἐπειτα ἀνεφέρθη ὑπὸ τῶν προέδρων, ὅτι πολλὰ ζῶα ἀπὸ τὰ κατασχεθέντα ἀνήκουν εἰς ἄτομα ἀπὸ ὑψηλὰ χωριά (Σαμωνᾶν κ.λ.π.), τὰ ὁποῖα, λόγῳ τῆς χιόνος, τὰ εἶχον ἐκεῖ ὀδηγήσει, εἰς βοσκοτόπους, τοὺς ὁποίους ἐνοικιάζον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, καὶ παρεκάλεσαν νὰ ἀποδοθοῦν. Καὶ τοῦτο ὁμοῦς ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Wildhage, διότι ἀκριβῶς, εἶπεν, τὰ ὑψηλὰ αὐτὰ χωριά εἶναι αἱ φωλεαὶ ἐξορμήσεως τῶν διαφόρων κακοποιῶν στοιχείων. Ἐν τέλει συνέστησεν οὗτος εἰς τοὺς προέδρους νὰ μεταδώσουν τὰ διαμειφθέντα εἰς τὸν πληθυσμόν καὶ νὰ τονίσουν, ὅτι εἰς τυχὸν ἐπανάληψιν τοιαύτης πράξεως ἀλλαχοῦ, θὰ ἐπακολουθήσουν σκληρότερα μέτρα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐφηρμόσθησαν εἰς τὸ Νιό-Χωριό. Χανιά 4-3-5.

Δελτίον 5-3-45

Ὁ Θεοφιλέστατος, μετὰ μακρὰν σκέψιν κατὰ μόνας, ἀπεφάσισε νὰ διατυπώσῃ καθαρὰ καὶ ξάστερα εἰς τὰς γερμανικὰς ἀρχάς, ὅτι ἡ ἐνέργειά των διὰ τὸ Νιό-Χωριό εἶναι ἀσυμβίβαστος τελείως πρὸς ὁμαλὰς σχέσεις μετὰ αὐτοῦ, ὡς Ὑπουργοῦ, καὶ αὐτῶν. Ἡ τιμωρία εἶναι

πολύ βαρεία, ἐνῶ καὶ οἱ δράσται τοῦ ἐγκλήματος δὲν εἶναι γνωστὸν πλήρως, ἀπὸ ποῦ κατάγονται. Τοῦτο καὶ ἔκαμε, πλὴν ἐδόθη ἡ ἀπάντησις, ὅτι κατ' ἀρχὰς εἶχε προταθῆ νὰ τυφεκισθοῦν 50 ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ Νιδ—Χωριοῦ. Ὁ ἐπίσκοπος ἐπανελάβεν, ὅτι πάντως ἡ τιμωρία εἶναι βαρεία καὶ αὐστηροτάτη, καὶ ἀναμένει τὴν ἐπανεξέτασιν τοῦ ζητήματος ἀπὸ τὸν στρατηγόν. Ἡ στάσις αὕτη τοῦ Ἐπισκόπου - Ὑπουργοῦ πάντως θὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τὰς γερμανικὰς ἀρχὰς νὰ ἀσχοληθοῦν καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ.

Εἰς πολυπληθῆ ἐπιτροπὴν Νεοχωριανῶν, ἵνα τὸν παρακαλέσῃ καὶ πάλιν σχετικῶς, ὁ Ἐπίσκοπος εἶπε τὰς ὡς ἄνω ἐνεργείας του καὶ ἔμειναν ὅλοι ἱκανοποιημένοι. Ἀνέθηκε δὲ καὶ πάλιν εἰς γερμανὸν ἀξιωματικὸν νὰ κάμῃ σχετικὸν λόγον εἰς τὸ στρατηγεῖον, ἐπιφυλαχθεὶς νὰ ἐπανελάθῃ καὶ ὁ ἴδιος βραδύτερον.

Πολυπληθεῖς ἐπιτροπαὶ ἀπὸ προέδρου κοινοτήτων ὅλης σχεδὸν τῆς κατεχομένης περιοχῆς ἐπεσκέπτοντο τὸν Ἐπίσκοπον καὶ παρεκάλουν νὰ ζητηθῆ ἀπὸ τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν, νὰ μὴ εἰσπραχθοῦν χρήματα κατὰ τὴν διανομὴν τῶν τροφίμων, ὡς καὶ νὰ γίνουσι σύντομοι αἱ διανομαὶ καὶ νὰ δοθοῦν καὶ εἰς τὰς κοινότητας τρόφιμα δι' ὅλους τοὺς κατοίκους των. Μία ἐπίσκεψις τοῦ Ἐπισκόπου εἰς τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν καὶ ὑπόδειξις σχετικῆ τῶν ἀνωτέρω εἰς τὸν Σβένσον ἔφερον ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, καὶ ἔτσι καθησύχασεν ὁ τεταραγμένος πληθυσμός.

Ὁ Ἐπίσκοπος μετέβη εἰς τὰς γερμανικὰς ἀρχὰς καὶ ἐπέμενε νὰ καταργηθοῦν οἱ ὑπ' αὐτῶν ἐπιβληθέντες φόροι εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς. Μετὰ πολλὰς ἀντιρρήσεις τῶν γερμανῶν, ἐπετεύχθη ἡ κατάργησις, ἂν μὴ ὀλων, τοῦλάχιστον τοῦ περισσοτέρου μέρους ἐξ αὐτῶν κατόπιν καλέσας ὁ Ἐπίσκοπος τοὺς εἰσαγωγεῖς τροφίμων εἰς τὸ γραφεῖόν του ἀνέφερεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι κακῶς κάνουν καὶ πωλοῦν εἰς τοὺς γερμανοὺς τρόφιμα ἀπὸ τὰ εἰσαγόμενα ὑπ' αὐτῶν, διότι ἡ τοιαύτη τακτικὴ παραβλάπτει τὸν πληθυσμὸν τῆς κατεχομένης περιοχῆς, ἐπειδὴ οἱ ἄγχοι δὲν θὰ ἐπιτρέπουσι εἰς τὸ μέλλον τὸν κατάπλουσιςτιοφόρων ἐμφορτῶν εἰς τὸν λιμένα μας. Ἡ πολιτικὴ του, εἶπεν ὁ Ἐπίσκοπος, εἶναι νὰ ἐξυπηρετῇ τὸν πληθυσμὸν του καὶ νὰ λέγῃ τὸ κακὸν, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν τὸ βλέπῃ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἄγγλοι καὶ οἱ γερμανοὶ καὶ οἱ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος δὲν ἔχουν νὰ τοῦ καταλογίσουν τίποτε, καὶ ὅλοι διαβλέπουσι ἐν τῷ προσώπῳ του τὸν πραγματικῶς μοναδικὸν μετ' ἐπιτυχίας ρυθμιστὴν τῆς σημερινῆς καταστάσεως, καὶ δι' αὐτὸ ὀμιλεῖ καὶ πρὸς αὐτοὺς τώρα μὲ τὴν γλῶσσαν αὐτῆν.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐπελήφθη κατόπιν καὶ ἄλλων ζητημάτων, ἀφορῶντων διαφόρους γερμανοκρατούμενους καὶ ἄλλους καταζητούμενους ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν. Χανιά 5—3—45.

Ἐκθέσις 6—3—45 ὑπὸ τοῦ Ἐ. Σταυρακάκη

1) Διὰ τὸν Γεώργιον Κουμπανιουδάκη, ἐκ Κοκκίνου Μετοχίου ἀπὸ σχολήσαμεν τὸ στρατοδικεῖον (Oberstabsrichter Bernard) καὶ ἠτησάμεθα τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ, κρατούμενου εἰσέτι διὰ τὴν ὑπόθεσιν Μανωλακάκη, ἐκ Φρέ. Ἀνεπίτύξαμεν, ὅτι οὗτος εἰργάζετο ὡς ἐργάτης εἰς τὰ κτήματα τῶν Μανωλακάκιδων καὶ ὅτι, μετὰ τὴν ἐπιβληθεῖσαν ποινὴν εἰς αὐτοὺς, δὲν βλέπομεν διὰ ποῖον λόγον οὗτος ἐξακολουθεῖ κρατούμενος. Ἐν τέλει ἐζητήσαμεν τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκογένειάν του, ἡ ὁποία τόσον τὸν χρειάζεται. Ὁμολογήθη ἐκεῖ, ὅτι ὁ Κουμπανιουδάκης εἶχε κάπως ξεχαστῆ εἰς τὰς φυλακάς, καὶ ὅτι θὰ δοθῆ ἔγγραφος διαταγὴ ἀπολύσεως αὐτοῦ ἐξ Ἀγυῖας.

2) Εἰς τὸν Κράις-Κομμοντάντ Βέρνερ, ζητοῦντα δι' ἐγγράφου τοῦ πληροφορίας σχετικῶς μὲ τὴν ἀποποίησιν τοῦ διοικητοῦ χωρ)κῆς Χανίων Ἡλιάκη, διὰ τὴν παραλαβὴν ὀπλῶν ἐκ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν διὰ τὴν ἐλληνικὴν χωρ)κὴν, ἐγνωρίσαμεν, ὅτι καὶ Ὑμεῖς ἔχετε περὶ αὐτοῦ γνῶσιν καὶ εἴσθε σύμφωνος.

3) Ἡ ὑπόθεσις Ἰωάννου Τζιαννουδάκη τοῦ Λεωνίδα, ἐκ Βάμου, διαμένοντος ἐν Κεφαλαῖ, ὅστις, ἐν μέθῃ διατελῶν, ἔκοψε διὰ κλαδευτικῆς ψαλίδος τηλεφωνικὸν σύρμα, εὑρίσκεται παρὰ τῆ ἀστυνομίᾳ τῆς Κράις-Κομμονταντούρ. Κρίνεται ὡς ἀπαραίτητος, διὰ τὴν διευθέτησιν τοῦ ζητήματος, μία προσωπικὴ συνάντησις τῆς ὑμετέρας Θεοφιλίας μετὰ τοῦ δι)τοῦ τῆς ἀστυνομίας τῆς Κράις-Κομμονταντούρ.

4) Ἐγένετο παράστασις παρὰ τῷ Ζοντερφύρερ Σπάρχολτς, ἀπουσιάζοντος τοῦ Reichel, διὰ τὴν ἔγκρισιν τῆς μεταβάσεως εἰς Ἡράκλειον τοῦ διαχειριστοῦ τῆς Χωρ)κῆς Χανίων, διὰ τὴν παραλαβὴν ἐκεῖθεν χρημάτων διὰ τὴν χωρ)κὴν, δεδομένου ὅτι αὕτη, ἔχουσα ἴδιον ταμεῖον, δὲν δύναται νὰ χρηματοδοτηθῇ ἐκ τοῦ ἐν Χανίοις Δημοσίου Ταμείου. Ὡς κομισθησόμενον ποσὸν ἐδηλώθη ὑπὸ τοῦ (Δ)τοῦ τῆς Χωρ)κῆς Χανίων καὶ τοῦ διαχειριστοῦ ὡσαύτως, παρισταμένων, τὸ ποσὸν τοῦ 1 1)2 ἑκατομμυρίου δραχμῶν.

Μολονότι αἴτησις μεταβάσεως εἰς Ἡράκλειον τοῦ διαχειριστοῦ ὑποβληθεῖσα εἶχεν ἀπορριφθῆ, ὁ Σπάρχολτς ὑπεσχέθη εὐμενῆ εἰσήγησιν παρὰ τῷ Reichel, Χανιά 6—3—45.

Εἰς τὰς Λιμενικὰς Ἀρχὰς Πειραιῶς εἶχε κάμει ὑπεύθυνον δῆλωσιν ὁ Ἐπίσκοπος, ὅτι δὲν ἐπωλοῦντο εἰς τοὺς γερμανοὺς, ἀπὸ τὰ εἰσαγόμενα τροφίμα ἀπὸ ἐμπόρους, παρὰ μόνον οἱ ναῦται τῶν διαφόρων ἰστιοφόρων ἢ καὶ πλοίαρχοί τινες ἐπώλουν ἐνίοτε εἰς αὐτοὺς τὴν εἰς εἶδος ἀμοιβὴν των. Οἱ γερμανοὶ δὲ δικαιολογούμενοι, διότι ἠγόραζον αὐτὰ, ἔλεγον, ὅτι μὲ αὐτὰ ἐπλήρωνον τοὺς παρ' αὐτοῖς ἐργαζομένους Ἕλληνας ἐργάτας. Σημειωτέον δέ, ὅτι μὲ τὴν ὡς ἄνω ὑπεύθυνον δῆλωσίν του ὁ Ἐπίσκοπος ἀπεφυλάκισεν ὅλους τοὺς πλοίαρχους τοὺς ἐν Πειραιεῖ τότε κράτουμένους καὶ ἦσαν ὄχι ὀλίγοι. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐγίνοντο πραγματικὰ τὰ ἀνωτέρω, ἀλλὰ ἐπὶ πλεον οἱ γερμανοὶ πότε εἰσέπραττον 10 ο)ο ὡς φόρον ἀπὸ τὰ εἰσαγόμενα εἶδη καὶ πότε δὲν εἰσέπραττον, ὡσάκις ἐπενέβαινεν ὁ Ἐπίσκοπος καὶ ἐπίεζεν αὐτούς.

Ὁ Ἐπίσκοπος—Ὑπουργὸς ἐπίσης ἐνεργεῖ ὑπὲρ διαφόρων καταδιωκομένων.

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἐπὶ κατοχῆς συσταθεῖσα Λαϊκὴ Ἐπισιτιστικὴ Ἐπιτροπὴ Χανίων, τῆς ὁποίας τὴν διάλυσιν ἐξαγγέλλει τώρα ὁ Ἐπίσκοπος.

Κακοποιὰ στοιχεῖα συλλαμβανόμενα ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Χωροφυλακῆς ἀπολύονται ἀπὸ τὰς γερμανικὰς ἀρχάς, ἵνα παραλύουν οὕτως τὴν ἐλληνικὴν διοίκησιν. Εἶναι ἀπὸ τὰ συνηθισμένα μέτρα καὶ αὐτὸ ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν. Οὕτως οἱ κακοποιοὶ πληθύνονται καὶ μία ἐκδήλωσις τῶν τοιούτων, εἰς τὰς ἐκνόμεους ἐνεργείας των, εἶναι καὶ τὸ νὰ ἐκρίζωνουν τὰ ἐλαιόδενδρα τῆς ὑπαίθρου, ἵνα πωλοῦν αὐτὰ κατόπιν ὡς καυσόξυλα.

Ὁ Ἐπίσκοπος προσπαθεῖ νὰ συγκρατῆ τὴν αἰσχροκέρδειαν μὲ συμβιβαστικὸν τρόπον,

Ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς πολλάκις ἐβράδυνε νὰ διανέμη τὰ ἐν ταῖς ἀποθήκαις του τροφίμα, ἀλλ' οὕτως ὅμως ἐξυπηρετεῖτο ἡ μαύρη ἀγορὰ λεγομένη, δι' ἃ γίνοντα ἐνέργειαι περὶ ἀμέσου διανομῆς τῶν τοιούτων τροφίμων, καὶ αὐξήσεως τῆς κατὰ δελτίον μερίδος ἐκάστου.

Χρήματα εἶχον ἔλθει ἐξ Ἀθηνῶν, ἀλλ' ὄχι καὶ διὰ τὸν Δῆμον Χανίων καὶ Νομικὰ πρόσωπα, δι' ἃ καὶ γίνεται σχετικὴ ἐνέργεια. Ἐπίσης ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπουργὸς προέβη καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας ἐτεργείας παρὰ ταῖς γερμανικαῖς ἀρχαῖς. Σχετικὰ δελτία 7,8,9 καὶ 10—3—45.

Δελτίον 7—3.45

Εἰσαγωγεῖς παρουσιασθέντες ἐνώπιον τοῦ Ἐπουργοῦ διετύπωσαν, ὅτι ἐνῶ προχθὲς αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ δὲν ἔλαβον τὸ 10 ο)ο ὡς φέρον εἰσαγωγῆς, τώρα ἐζήτησαν πάλιν τὸ τοιοῦτο. Ὁ Ἐπουργὸς εἶπεν, ὅτι θὰ κάμῃ καὶ πάλιν σχετικὸν διάβημα.

Ἡ οἰκογένεια Λ. Τζιαννουδάκη, ἐκ Βάμου ἀνέφερεν, ὅτι καταδιώκονται καὶ τὰ τρία τῆς ἄρρενα τέκνα καὶ ὀλόκληρος ἡ οἰκογένειά της, διότι ὁ πρῶτος τῆς υἱὸς Ἰωάννης ἔκοψε γερμανικὰ καλῶδια. Ὁ Ἐπουργὸς ἐπενέβη καὶ τὸ ζήτημα τακτοποιεῖται.

Ὅμαδες πολιτῶν παρουσιασθεῖσαι ἐνώπιον τοῦ Ἐπουργοῦ ἐζήτησαν τὴν διατήρησιν τῆς Λ.Ε.Ε.Χ. Ὁ Ἐπίσκοπος ἐπεξήγησεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ Λ.Ε.Ε.Χ. διαλύεται, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Μαν. Βολουδάκη, Ἐπουργοῦ Γεν. Διοικητοῦ ἐλευθέρως περιοχῆς, καὶ διότι, ὅπως ὁμολογεῖ καὶ τὸ Διοικητικὸν συμβούλιον αὐτῆς, ἔληξεν ἡ ἀποστολὴ της.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Χωροφυλακῆς ἀναφέρει, ὅτι συλλαμβανόμενοι διάφοροι κλέπται καὶ διαρρηκταὶ ἀπολύονται ἀπὸ τὴν γερμανικὴν ἀστυνομίαν. Ὁ Ἐπουργὸς ἐπενέβη εἰς τὴν γερμανικὴν ἀστυνομίαν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἶναι πιθανόν, ὅτι δὲν θὰ ἔχωμεν τοιαῦτα κρούσματα.

Ἐπειδὴ παρετηρήθη, ὅτι ἀθρόα ἐκριζώνονται τὰ διάφορα ἐλαιόδενδρα ὁ Ἐπουργὸς ἔδωκεν αὐστηροτάτας διαταγὰς εἰς τὴν Χωροφυλακὴν καὶ Ἀγροφυλακὴν, νὰ προλαμβάνουν τὸ πρᾶγμα, κατάσχοντες τὰ μεταφερόμενα εἰς Χανιά ξύλα, ἐὰν δὲν ἔχουν σχετικὴν βεβαίωσιν οἱ μεταφέροντες, ὅτι εἶναι ἰδικὰ των. Χανιά 7—3—45.

Δελτίον 8—3—45

Ὁ Λαὸς παραπονεῖται διὰ τὰ ἀλεστικά καὶ ψηστικά. Εἰς τοὺς προσελθόντας ἀρτοποιοὺς καὶ μυλωθροὺς ὁ Ἐπουργὸς συνέστησεν ἐλάττωσιν τῶν τοιούτων δικαιωμάτων των. Οἱ ἀρτοποιοὶ ἐδέχθησαν τὴν ἐλάττωσιν τῶν ψηστικῶν ἀπὸ 15 δρ. εἰς 8 δρ. κατ' ὄκαν. Ἀνάλογον ἔκπτωσιν ἐδέχθησαν καὶ οἱ μυλωθροί.

Τὸ ζήτημα τοῦ ἐκ Βάμου Ἰ. Τζιαννουδάκη ἐλύθη εὐνοϊκῶς δι' αὐτόν, τῇ προσωπικῇ ἐγγυήσει τοῦ Θεοφιλεστάτου.

Ἐπιτροπὴ, εἰς ἣν μετείχεν καὶ ὁ δικηγόρος Γ. Σαρρῆς καὶ ἄλλοι, ἐζήτησε νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Ἐπουργὸς, ἵνα ἀπαιτήσουν ἀπὸ τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν τὴν ἀμεσον διανομὴν τῶν νεοαφιχθέντων τροφίμων, ὥστε νὰ πέσῃ ἡ μαύρη ἀγορὰ. Τοῖς ὑπεδείχθη ὅμως καὶ ἐδέχθησαν καὶ

οὔτοι νὰ ἐπισκεφθοῦν μόνοι των τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν σχετικῶς, καὶ ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως, θὰ προβῆ εἰς διαβήματα ἀνάλογα καὶ ὁ Ἐπίσκοπος διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Νιό-Χωριῦ ἔδωκε καὶ πάλιν τὴν ἀπάντησιν ὁ στρατηγός, ὅτι ἐμμένει εἰς τὴν ἀπόφασίν του μέχρι τῆς παραδόσεως τῶν δραστῶν. Πάντως ἀρχίζει νὰ διαφαίνεται κάποια συγκατάβασις, ὥστε νὰ δύνανται μεμονωμένοι τινὲς νὰ παραλαμβάνουν τὰ πράγματά των ἀπὸ τὸ Νιό-Χωριό. Ἴσως εἶναι τοῦτο ἀρχὴ ὑποχωρήσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ 10 ο)ο τῆς εἰσαγωγῆς ἐπιμένουν πάλιν αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ μὲ τὴν δικαιολογίαν, ὅτι ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἐξοικονομοῦν μερικὰς δαπάνας τῆς κατοχῆς, ἀφ' οὗ δὲν λαμβάνουν τίποτε ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὸν Δημόσιον. Ὁ Ἐπίσκοπος ἀντιλέγει ἀρνούμενος, διότι οὕτως πιέζεται ὁ λαός.

Ἐγιναν διάφοροι ἐνέργειαι εἰς διαφόρους γερμανικὰς ἀρχὰς ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων,

Ἐνεργείαις τοῦ Ὑπουργοῦ ἠυξήθη ἡ μερὶς τοῦ σίτου ἀπὸ τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν εἰς ἕξ ὀκάδας μηνιαίως καὶ ἄτομον, ἀναλόγως δὲ καὶ ἡ μερὶς τῶν ἄλλων εἰδῶν.

Ἐγιναν διάφοροι ἐνέργειαι δι' ἀποστολὴν χρημάτων ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τὸν Δῆμον Χονίων καὶ ἄλλους, ἔχοντας λαμβάνειν ἀπὸ τὸ Δημόσιον. Χανιά 8-3-45.

Δελτίον 9-3-45

Ὁ Ὑπουργὸς προσεκάλεσε εἰς τὸ γραφεῖόν του τοὺς κρεοπώλας, ἰχθυοπώλας καὶ λαχανοπώλας καὶ ὑπέδειξεν εἰς αὐτούς, ὅτι ὀφείλουν μόνοι των νὰ ὑποβιβάσουν τὰς τιμὰς τῶν ἐμπορευμάτων των. Ὅλοι ἐδέχθησαν καὶ ὑπεσχέθησαν τοῦτο.

Ἐπειδὴ δὲν ἀπεστάλησαν χρήματα, παρὰ μόνον διὰ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἔγινε σύσκεψις καὶ ἀπεφασίσθη νὰ γίνουν ἐνέργειαι εἰς τὰς Ἀθήνας, νὰ ἀποσταλοῦν τοιαῦτα καὶ διὰ τοὺς ὑπαλλήλους νομικῶν προσώπων γενικῶς. Ἐπίσης ἔγινε σύστασις εἰς τοὺς λαμβάνοντας χρήματα ὑπαλλήλους νὰ ἐξοδεύουν αὐτὰ μετὰ φειδοῦς, ἵνα μὴ ὑποτιμηθῇ τὸ χρῆμα εἰς τὴν ἀγοράν.

Ἐγένοντο διάφοροι ἐνέργειαι εἰς διαφόρους γερμανικὰς ἀρχὰς διὰ διάφορα ζητήματα.

Ἐγένετο ἐνέργεια, ἵνα δεχθῆ εἰς ἀκρόασιν ὁ γερμανὸς στρατηγὸς μεγάλην ἐπιτροπὴν, ἐξ Ἀποκορώνου διὰ τὸ ζήτημα τοῦ Νιό-Χωριῦ, τὸ ὁποῖον ζήτημα δυστυχῶς δὲν ἐλύθη ἀκόμη.

Γίνονται πολλὰ παράπονα διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν τροφίμων ὑπὸ πολλῶν προέδρων κοινοτήτων. Ἐξεδόθη σχετικὴ ἐγκύκλιος, διότι εἰς τὰς κρίσιμους αὐτὰς στιγμὰς ἀπάρδει μία τοιαύτη διαγωγή.

Καὶ πάλιν ἔγινε σύστασις εἰς τὰ ὄργανα ἀγροφυλακῆς καὶ χωροφυλακῆς διὰ τὴν παρουσιαζομένην ἀγρίαν ἐκρίζωσιν ἐλαιοδένδρων καὶ ἄλλων δένδρων, καὶ μάλιστα μὲ ἀυστηρότερον ὕψος. Χανιά 9-3-45.

Ἐκθεσις 10-3-45

**Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ὑπουργὸν
Γενικὸν Διοικητὴν, Κατεχομένης Περιοχῆς**

ὑπὸ Ἐ. Σταυρακάκη

Κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου μεθ' ὑμῶν εἰς τὴν Κράιτς-Κομμανταντουρ διὰ τὴν ὑπόθεσιν Ἰωάννου Τζιαννουδάκη, κατὰ τὴν 7ην τ.μ., ἐσχημάτισα τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τῆς ἐκεῖ ἀστυνομίας εἶχε τὴν διά-

θεσιν νά βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐν λόγῳ ὑπόθεσιν. ἀλλ' εἶχε λάβει τοιαύτην ἐντολήν, ὥστε μόνον κατόπιν ἐπαφῆς μετὰ τοῦ Reichel ἠδύνατο νά πράξῃ τοῦτο. Οὕτω καὶ ἐγένετο, ἀφ' οὗ προηγουμένως ὁ Reichel ἦλθεν εἰς τηλεφ. ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν Wildhage. Τελικῶς ὑπεσχέθησαν τὰ γνωστά, ὅτι δηλαδὴ ὁ καταζητούμενος δὲν ἔχει παρὰ νά παρουσιασθῇ εἰς τὸν Reichel, καὶ μετὰ τὴν ἔκτισιν ἐβδομαδιαίας κρατήσεως, θά ἀπολυθῇ ἄνευ ἐτέρου.

*Επὶ τοῦ διαβήματος τῆς Ὑμετέρας Θεοφιλίας ὡς πρὸς τὴν ἀποφυλάκισιν τῶν διασήμων διαρρηκτῶν Νταντινάκη καὶ Χριστοδουλάκη, τῇ μεσολαβήσῃ τῆς γερμανικῆς ἀστυνομίας, (Φέλντζενταμερί, Τμήμ. C (Μότ) 718, ἀνθ)γός Κρόν), διὰ τῶν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 5—2—45 καὶ 13—2—45 ἐγγράφων Ὑμῶν, ὁ Reichel γνωρίζει ἡμῖν ἐμπιστευτικῶς σήμερον, ὅτι διὰ μίαν ὠρισμένην ὑπόθεσιν εἶχον οὗτοι ἀφεθῆ ἐλεύθεροι. Ἦδη μάλιστα ὁ Χριστοδουλάκης συλληφθεὶς κρατεῖται εἰς τὰς φυλακάς τῶν, εὐρίσκονται δὲ ἐπὶ τὰ ἴχνη καὶ τοῦ Νταντινάκη.

Ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῆς Ὑμετέρας Θεοφιλίας, ἀφ' ἧς ἐπωμίσθητε καὶ τὸ ὑπουργικὸν ἀξίωμα, ἔχουν ἐπιτευχθῆ πολλά ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ πληθυσμοῦ, καθότι εὐμενῶς εἰσακούονται τὰ πειστικὰ ὕμῶν ἐπιχειρήματα, συνεπικουροῦντος καὶ τοῦ κύρους, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλει καὶ τὸ θρησκευτικὸν ὕμῶν ἀξίωμα, οὕτως δὲ καὶ αἱ ταλαιπωρίαι, τὰς ὁποίας ὕφισταται ἡ Ὑμετέρα Θεοφιλία ἀμειβεται πλουσίως ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πληθυσμοῦ. Χανιά 10—3—45.

Εἶχεν ἀποδειχθῆ, ὅτι κατὰ τὴν περίοδον τοῦ πληθωρισμοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν πραγματικῶς νά ἰσχύσουν διατιμήσεις εἰδῶν καὶ δὴ τροφίμων, διότι ἀμέσως αὐτὰ ἐξηφανίζοντο καὶ περιήρχοντο εἰς τὴν μαύρην λεγομένην ἀγοράν. Δι' οὗτὸ καὶ αἱ ἐδῶ τῶρα ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ ἀποφεύγουν τὰς διατιμήσεις, πλὴν καθορίζεται, ὅτι θά ἐφαρμόζεται ἡ διάταξις περὶ ἐπιτρεπομένου θεμιτοῦ κέρδους, τὸ ὁποῖον ὅμως οἱ γερμανοὶ ἐκλαμβάνουν ὡς ἄλλου εἶδους διατιμήσεις καὶ ζητοῦν τὴν κατάργησιν τῆς τοιαύτης διατάξεως, ἀπὸ φόβον, μήπως δὲν εὐρίσκουν καὶ αὐτοὶ τρόφιμα δι' ἑαυτούς, καὶ ὄχι χάριν τοῦ πληθυσμοῦ.

Μερικὰ ἐκ τῶν ἐπιταχθέντων πραγμάτων εἰς Νιδ—Χωριὸ ἀνήκουν καὶ εἰς μὴ κατοίκους τοῦ χωρίου αὐτοῦ ἀλλὰ ἄλλων χωρίων, δι' ὃ καὶ ἐζήτησαν οὗτοι νά τῶν ἐπιστραφοῦν τὰ πράγματα ταῦτα, πλὴν δὲν κατορθώθη τίποτε.

Σχετικὴ ἐκθέσις : 12—3—45

Ὁ Fleischmann μετ' ἀγανακτήσεως ἐπληροφόρηθῆ τὸν καθορισμὸν διατιμήσεων, μοῦ ἐπέδειξε δὲ σχετικὸν ἐγγραφὸν τοῦ Εἰσαγγελέως Πρωτοδικῶν, καθορίζον ἀνωτάτας τιμὰς. Οἱ γερμανοὶ, μοῦ εἶπεν, εἶχον εἰς τὸν Εἰσαγγελέα ἀπαγορεύσει νά προβῇ εἰς μίαν τοιαύτην πράξιν, καθ' ὅσον ἐπίκειται ὁ κίνδυνος τῆς ἐξαφανίσεως τῶν εἰδῶν ἀπὸ τὴν ἀγοράν, ἐνῶ, ἄνευ διατιμήσεων, τὰ ἐμπορεύματα ἀφ' ἑαυτῶν, διὰ τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως θά ὑποτιμηθοῦν.

Τὰ ἀνωτέρω διεβιβάσθησαν εἰς τὸν Εἰσαγγελέα, τοῦ ὁποίου τῇ ἀποψιν, «νά ἀπαγορευθῇ δηλ. εἰς αὐτόν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐγγράφως ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν οἰαδήποτε ἀνάμειξις τοῦ εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἀγορᾶς», διεβιβάσαμεν ὁμοίως εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Fleischmann.

Ἡ αἴτησις τῆς Εὐαγγελίας Στεφανᾶκη ὑπεβλήθη εἰς τὸν Grasse-
pieck, (Ic), ὅστις μοῦ ἀνέγνωσε διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ Πέντακ, καθ'
ἦν ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιχειρήσεως (28—2—45) εἰς Νιό—
Χωριὸ ὁπωσδήποτε εὐρεθέντα πράγματα, οἷασδήποτε μορφῆς, κατάσχον-
ται καὶ διὰ αἰτήσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος δέον νὰ μὴ γίνωνται δεκταί, εἰς
δὲ τοὺς ἐνδιαφερομένους νὰ καθίσταται τοῦτο γνωστόν. Ἐνεκα τούτου
ἔγραψεν εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην, ὅτι δὲν δύναται νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν,
καὶ μοῦ τὴν ἐπέστρεψε. Χανιά 12—3—45.

Οἱ γερμανοὶ ἀπὸ παντοῦ ἤθελον νὰ εἰσπράττουν, δι' ὃ καὶ εἰσέ-
πραττον 5ο/ο καὶ ἀπὸ τὰ διὰ Γεωργιουπόλεως ἐκ τῆς ἐλευθέρου ζώνης
εἰς τὴν κατεχομένην περιοχὴν μεταφερόμενα τρόφιμα, ἔστω καὶ ἂν ἀνή-
κον ταῦτα εἰς τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν. Ὁ Ἐπίσκοπος-Ἐπιβουρὸς ἡσχο-
λήθη δι' αὐτό, ὅπως ἡσχολήθη καὶ μὲ τὸ ζήτημα, ὅπερ καὶ ἐπέτυχε, νὰ
ἀποδίδεται εἰς τὸ Δημοτικὸν Νοσοκομεῖον Χανίων ὁ φόρος ἰχθύων, 14ο/ο,
εἰς τὸ ὅποιον Νοσοκομεῖον ἀνήκε καὶ πάντοτε ὁ φόρος αὐτός, καὶ ὄχι νὰ
κατακρατῆται ὑπὸ τῶν γερμανῶν.

Σχετικὸν δελτίον : 12—3—45

Ὁ Θεοφιλέστρος παραμείνας ἐπὶ τριήμερον εἰς Ρέθυμνον ἡσχο-
λήθη ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων τῆς περιοχῆς του καὶ συνωμίλησε σχετι-
κῶς μὲ τὸν Μαν. Βολουδάκην, Ἐπιβουρὸν Γενικὸν Διοικητὴν καὶ ἄλλας
ἀρχάς.

Ὁ Ἐπίσκοπος παρουσίασε σήμερον εἰς τὰς γερμανικὰς ἀρχὰς τὸν
ἐκ Βάμου Ἰωάννην Τζιαννουδάκην, ὅστις ἔκοψε γερμανικὰ καλῶδια,
καὶ τῇ ἐπιμόνῳ παρακλήσει του, κατεδικάσθη μόνον εἰς πενθήμερον
φυλάκισιν οὗτος.

Ὁ Ἐπιβουρὸς ἤκουσε διαφόρους ἐπιτροπὰς τοῦ Δήμου καὶ ἄλλων
Νομικῶν Προσώπων, σχετικῶς μὲ τὴν μισθοδοσίαν των καὶ θὰ κάμη σχε-
τικὰ τηλεγραφήματα.

Ὁ Ἐπιβουρὸς ἀπεδέχθη νὰ παρακαλέσῃ τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν
περὶ διορισμοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ τῆς θυγατρὸς τοῦ δολοφονηθέν-
τος ταγματάρχου τῆς χωρ/κῆς Πωλιουδόβαρδα Μιχαήλ, χάριν τῆς οἰκο-
γενείας τῆς, ἣτις ὑποφέρει πολὺ.

Ὁ Ἐπιβουρὸς ἡσχολήθη μὲ τὸ προκύψαν ζήτημα τῆς φορολογίας
ὑπὸ τῶν γερμανῶν μὲ 5ο/ο πάντων τῶν εἰδῶν τῶν διὰ Γεωργιουπόλεως
μεταφερομένων ἐκ τῆς ἐλευθέρου περιοχῆς εἰς τὴν κατεχομένην, ἔστω καὶ
ἂν ἦσαν εἶδη τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, καὶ οὕτως ἔπαυσεν ἡ φορολογία
αὕτη.

Ὁ Ἐπιβουρὸς ἡσχολήθη μὲ τὸν φόρον ἰχθύων 14ο/ο ὑπὲρ τοῦ Νο-
σοκομεῖου Χανίων καὶ κατωρθώθη τελικῶς νὰ παραμείνῃ ὁ φόρος αὐτός
χάριν τοῦ Νοσοκομεῖου τούτου, τὸ ὅποιον ἄλλως κινδυνεύει νὰ κλείσῃ,
λόγω ἐλλείψεως πιστώσεων. Ἐπίσης ὁ Ἐπιβουρὸς ἡσχολήθη καὶ μὲ ἄλλα
ζητήματα γερμανοκρατουμένων καὶ ἄλλα ἀφορῶντα προέδρους κοινο-
τήτων καὶ λοιπά. Χανιά 13—3—45.

Τὰ Σχολεῖα Μέσης Ἐκπαίδευσεως Χανίων δὲν εἶχον ἀκόμη ἀρχί-
σει λειτουργοῦντα, λόγῳ ἐλλείψεως οἰκημάτων, διατελούντων εἰσέτι
ἐν ἐπιτάξει τῶν ἰδικῶν του τοιούτων. Ὁ Ἐπίσκοπος-Ἐπιβουρὸς ἔλυ-
σε τὸ ζήτημα, παραχωρήσας ἀρχετὰς αἰθούσας τῆς Γενικῆς Διοική-
σεως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἐπίσης ὁ Ἐπίσκοπος προβαίνει καὶ
εἰς διαφόρους σοβαρὰς ἐνεργείας ἀποτελεσματικῶς, χάριν τοῦ πληθυ-
σμοῦ.

Σχετικὸν δελτίον 15—3—1645

Ἐγένετο ἐνέργεια διὰ δύο αἰχμαλώτους πολέμου 1) Ναναδάκην καὶ 2) Κοντοπυράκην, συλληφθέντας κατὰ μίαν ἐξόρμησιν εἰς Λυριδιανά Κισάμου. Ἀπελύθη ὁ εἷς, ὁ δὲ ἄλλος κρατεῖται ἀκόμη.

Ἐγένετο ἐνέργεια παρὰ ταῖς γερμανικαῖς ἀρχαῖς διὰ τὸ ἀνοιγμάτων Σχολείων Μ. Ἐκπαιδεύσεως Χανίων. Παρεχωρήθη εἰς αὐτὰ ὡς διδασκῆριον διαμέρισμά τι τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, καὶ οὕτως ἀρχονται τὰ μαθήματα τῶν ὡς ἄνω Σχολείων ἀπὸ 28—3—45.

Ἐγένετο λόγος διὰ τοὺς τρεῖς καταδικασθέντας εἰς θάνατον. 1) Δαμιανὸν Ἀλιγιζάκην, ἐκ Χανίων, διὰ προκηρύξεις μὲ περιεχόμενον κατὰ τῶν γερμανῶν. 2) Ἀνδρέαν Σπανουδάκην, ἐκ Νιό—Χωριοῦ Ἀποκορώνου διὰ κατοχὴν ὄπλου καὶ 3) Δημήτριον Νιδριωτάκην, ἐκ Μουρνιδῶν, καὶ ἴσως μετριάσθη ἢ ποινὴ τῶν.

Ἐγένετο ἐνέργεια διὰ τὸ ἐπιβληθὲν πρόστιμον ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν εἰς τὸ χωρίον Καλαμίτσι, τὸ ὁποῖον συνίστατο εἰς τὸ σοβαρὸν ποσὸν τῶν 500 ὀκάδων ἐλαίου καὶ 20 προβάτων, ὡς καὶ εἰς τὴν ἐκρίζωσιν 25 ἐλαιοδένδρων καὶ ἄλλα. Οἱ γερμανοὶ ὑπεσχέθησαν τὴν τροποποίησιν τῆς ἀποφάσεως, καὶ τέλος ἐμετριάσθη ἢ ποινὴ εἰς 50 ὀκ. ἐλαίου, ἐχαρίσθησαν δὲ τὰ πρόβατα καὶ τὰ ἐλαιόδένδρα.

Πολλοὶ ἐπιτροπαὶ παρουσιάσθησαν ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργοῦ παραπονούμενοι διὰ τὴν κακὴν διανομὴν τῶν τροφίμων εἰς τὰς κοινότητας τῶν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων προέδρων. Ἐγένοντο δριμύτατα παρατηρήσεις, τόσον εἰς αὐτοὺς, ὅσον καὶ γενικῶς εἰς ὅλας τὰς ἐπιτροπὰς ταύτας, διότι κατὰ ὑποψιάσθη καὶ ὁ Ὑπουργός, ἀφοῦ ὅλοι διηγωνίζοντο, ποῖος νὰ παραλαβάνη καὶ διανέμη τὰ τρόφιμα.

Ἐγένοντο καὶ ἄλλαι ἐνέργειαι διὰ διαφόρους γερμανοκρατούμενους. Χανιά 15—3—45.

Οἱ γερμανοὶ ἐκάλουν ἐνίοτε εἰς σύσκεψιν τὰς ἐλληνικὰς ἀρχάς, πρὸς κανονισμὸν διαφόρων ζητημάτων, ὡς δηθὲν ἐνδιαφερόμενοι καὶ αὐτοὶ διὰ τὸν πληθυσμὸν. Ἐν παντὶ ὁμως καὶ πάντοτε σέβονται οὗτοι καὶ ἐκτιμοῦν τὸν Ἐπίσκοπον.

Σχετικὸν δελτίον 17—3—45

Ἐπίσθη στίς 4 μ. μ. τῆς σήμερον σύσκεψις εἰς τὴν Κράις—Κομμανταντοῦρ, ἐν ἣ παρέστησαν οἱ γερμανοὶ Reichel, Kleinsmith, Wildhage, Gromann καὶ ὁ Κράις—Κομμαντάντ Βέρνερ. Ἐκ δὲ τῶν ἐλλήνων ὁ Ὑπουργός—Θεοφιλέστατος, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς Στ. Μυλωνάκης, ὁ διευθυντὴς Ἐσωτερικῶν Ἀντ. Οἰκονόμου, ὁ διευθυντὴς Οἰκονομικῶν Ι. Γοβατζιδάκης, ὁ διευθυντὴς Ταμείου Χανίων Ἐμμ. Πασιτάκης καὶ ὁ διευθυντὴς Τραπεζῆς Ἑλλάδος Χανίων, Χαρ. Πολυχρονίδης. Πρῶτος ὠμίλησεν ὁ Kleinsmith καὶ εἶπεν, ὅτι εἰς τὴν κατεχομένην περιοχὴν αὐτοὶ ἀναγνωρίζουν ὡς Ὑπουργόν, καὶ μόνον Ἕλληνα ἄρχοντα, τὸν Θεοφιλέστατον, ὅστις δύναται νὰ διαχειρίζεται τὰ ἐλληνικά ζητήματα τῆς περιοχῆς, ὅπως θέλει, συνεννοούμενος, ἐὰν θέλη καὶ μὲ τοὺς διευθυντὰς τῶν ὑπηρεσιῶν. Οἱ νόμοι τοῦ ἐλευθέρου Κράτους δὲν ἰσχύουν ἐδῶ καὶ ἐπομένως δύναται ὁ Θεοφιλέστατος καὶ νὰ νομοθετῇ. Ἐπίσης προσέθηκεν, ὅτι δὲν δύναται οἱ ὑπάλληλοι, οὔτε νὰ φεύγουν ἀπ' ἐδῶ, οὔτε καὶ νὰ ἔρχονται ἐδῶ ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν περιοχὴν. Ὁ Θεοφιλέστατος ἀντεῖπεν, ὅτι ἐὰν δὲν τοῦ χρειάζεται ἕνας ὑπάλληλος, θὰ τὸν ἀφήνῃ νὰ φεύγῃ. Καὶ προσέθηκεν ὁ Kleinsmith, ὅτι λεπτά δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἔρχονται ἐδῶ, παρὰ μόνον συνοδείᾳ τοῦ Θεοφιλεστάτου ἢ ἀντιπροσώπου του, ἵνα μὴ

ἐκπέση τὸ νόμισμα. Κατόπιν ὁ Χαρ. Πολυχρονίδης ἐκθέτει τὰ κατὰ τὴν πρώτην ἀποστολὴν τῶν χρημάτων ἐξ Ἀθηνῶν ἐνταῦθα καὶ λέγει, ὅτι ἔφε-
 ρεν οὗτος τότε 10.000 000 δρ. διὰ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, 500.000 δρ.
 διὰ τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ Ο. Δ. Ε. Π., προερχομένας ἀπὸ δάνειον αὐτοῦ πρὸς
 4 ο)ο, καὶ 300.000 δρ. διὰ τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, καὶ
 ὅτι προσεχῶς θὰ ξαναπάρῃ νὰ φέρῃ καὶ ἄλλην χρηματοποστολὴν. Τότε
 ὁ ὡς ἄνω γερμανὸς ἀξιωματικὸς εἶπεν, ὅτι πρέπει νὰ πληρώνωνται καὶ
 οἱ συνταξιούχοι καὶ τὰ νομικὰ πρόσωπα καὶ αἱ μεμονωμένοι ὑπηρεσίαι.
 Ὁ Θεοφιλέστατος ἀναπτύσσει, πῶς ἔχουν τὰ πράγματα καὶ ὅτι ὅλοι θὰ
 πληρωθοῦν σιγά—σιγά. Ὁ Γ. Γοβατζιδάκης ἀναπτύσσει διαφόρους θε-
 ωρίας περὶ τοῦ τρόπου τῆς πληρωμῆς τῶν διαφόρων ὑπαλλήλων καὶ
 τέλος ὁ Ἄ. Οικονόμου λέγει τὴν πρακτικώτερον λύσιν, ἣντινα καὶ ἀπο-
 δέχονται ὅλοι. Οἱ μὲν μισθωτοὶ δηλ. τοῦ Δημοσίου νὰ πληρώνωνται ἀπ'
 εὐθείας, οἱ δὲ ἄλλοι βάσει καταστάσεως, λαμβανομένων χρημάτων ἀπὸ
 τὰ πάγια τῆς ἐλευθέρας περιοχῆς καὶ βραδύτερον τακτοποιοῦνται τὰ βι-
 βλία καὶ οἱ λογαριασμοί.

Κατόπιν ἀπεσύρθησαν οἱ Γοβατζιδάκης, Πατιτάκης καὶ Χαρ. Πο-
 λυχρονίδης, παρέμειναν δὲ οἱ λοιποὶ συνεργαζόμενοι.

Ὁ Θεοφιλέστατος ἔθιξε τότε διάφορα ζητήματα, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ
 Νιδ-Χωριῦ Ἀποκορώνου, τὸ τοῦ Φουρνέ, μὲ τὴν τιμὴν τῶν πορτακαλιῶν,
 ποὺ ἐπιμένουν οἱ γερμανοὶ νὰ τὰ παίρνουν μὲ 50 ὀκάδες πορτοκάλια
 εἰς μίαν ὀκτῶν λάδι. ὡς καὶ τὰ τῆς μεταφορᾶς τῶν τροφίμων, διὰ μέσου
 Χανίων, ὑπὸ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ εἰς τὰ χωρία Μεσκλά, Λάκκουσ καὶ
 Θέρισον. Τὰ τελευταῖα αὐτὰ χωρία εἶναι ἐλευθέρας περιοχῆς, ἀλλὰ
 ἐπειδὴ δὲν δύνανται νὰ τροφοδοτοῦνται εὐκόλα ἀπ' αὐτὴν, ἔγινεν ἡ
 παράκλησις νὰ τροφοδοτοῦνται διὰ Χανίων, μέσῳ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ,
 πλὴν δὲν τὸ ἐπέτρεψαν οἱ γερμανοὶ, καὶ διὴ ὁ στρατηγός, ὁπότε μεταξὺ
 τῶν ἄλλων ἐλέχθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοφιλεστάτου τότε καὶ τὰ ἐξῆς: Ὅτι
 ἔξωθι τῶν Χανίων εἶναι τακτικὸς ἑλληνικὸς στρατός, ὅστις ἔχει ἰδικά
 του τρόφιμα καὶ ἐπομένως τὰ τρόφιμα, ποὺ θὰ πᾶνε ἀπ' ἐδῶ ἐκεῖ, προ-
 ορίζονται διὰ τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων ἐκείνων καὶ ὄχι διὰ τοὺς ἀντάρ-
 τας. Ἐπίσης δὲ εἶπεν, ὅτι εἶδε τοὺς Νιοχωριανοὺς στὸ Ρέθυμνον νὰ ζη-
 τιανεύουν καὶ ὅτι πρέπει ἐπὶ τέλος νὰ τοὺς ἀφήσουν οἱ γερμανοὶ νὰ
 ἐπανεέλθουν στὰ σπίτια των. Ἐπίσης ὅτι, ἐὰν ἐπιτραπῇ, νὰ πᾶνε τρό-
 φιμα στοὺς Λάκκουσ, Θέρισον, Μεσκλά, αὐτὸς θὰ τὰ συνοδεύσῃ προ-
 σωπικῶς, ὅπερ καὶ ἐγένετο διὰ Φουρνέ, Μεσκλά καὶ Ζούρβαν. Ἐπί-
 σης ἔγιναν μερικοὶ ὑπαινιγμοὶ ἀπὸ τὸν Θεοφιλέστατον, ὅτι αἱ συνθήκαι
 ὑφ' ἃς διατελοῦν οἱ Γερμανοὶ ἐδῶ, τοὺς ἐπιβάλλουν πλέον νὰ εἶναι μα-
 λακώτεροι ἀπέναντι τοῦ πληθυσμοῦ. Καὶ γενικῶς δύναται τις νὰ εἶπῃ, ὅτι
 καθαρὰ ἐλέχθησαν τότε, ὅσα ἔπρεπε νὰ λεχθοῦν ὡς παράπονα τοῦ πλη-
 θυσμοῦ κατὰ τῶν Γερμανῶν. Χανιά 17—3—45.

Αἱ ἀρχαὶ κατοχῆς θέλουν τὸν Ἐπίσκοπον-Ἐπιτροπὸν ἀνεξάρτη-
 τον ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ὅπερ βέβαια οὐδέποτε
 παραδέχεται ὁ Ἐπίσκοπος. Διάφοροι ἄλλαι ἐνέργειαι.

Ἐκδόσεις 19—3—1945.

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπιτροπὸν Γεν. Δ)τῆν
 (Κατεχομένης περιοχῆς)

ὑπὸ Ἐ. Σταυρακάκη

1) Τὴν 13—3—45 ὑπεβλήθη εἰς τὸν Τεχνικὸν λόχον 128 (Inspe-
 ktor Bäcker) ἔγγραφον τῆς Γεν. Δ. Κρήτης, δι' οὗ αἰτεῖται ἡ μείωσις τοῦ

μὲν ἀλεστικοῦ δικαιώματος ἀπὸ 8 ο)ο εἰς 5 ο)ο, ἢ δὲ τιμὴ τοῦ ὠριαίου κιλοβάτ ἀπὸ 150 εἰς 100 δράμια σίτου.

2) Κατὰ τὴν ὑποβολὴν διαφόρων δικαιολογητικῶν πληρωμῆς τῆς χωρ)κῆς καὶ παράδοσιν ἐπιστολῶν Ὑμῶν εἰς τὴν λογοκρισίαν, διὰ τὴν σχετικὴν ἄδειαν ἀποστολῆς αὐτῶν, συνητήσαμεν τὸν Guido, Ἰταλὸν λοχαγὸν ἐπὶ τῆς λογοκρισίας, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπεν, ὅτι τὸ ἐπικρατοῦν πνεῦμα εἰς τοὺς γερμανοὺς εἶναι νὰ θέλουν Ὑμᾶς αὐτοκέφαλον, μὴ δεχόμενον ἔξωθεν (δηλ. ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν περιοχὴν) οὐδεμίαν ὀδηγίαν, οὔτε καὶ νὰ ζητῆτε καὶ Ὑμεῖς τοιαύτας, ἐπὶ οἴουδῆποτε ζητήματος. Διὰ τοῦτο, ἐάν ἤθελε τυχὸν εὑρεθῆ εἰς τὰ ὑποβληθέντα δικαιολογητικὰ αἰτήσεις π.χ. πρὸς προαγωγὴν ἢ δι' αὔξησιν μισθοδοσίας, ἀπευθυνόμενῃ εἰς τὴν μὴ κατεχομένην περιοχὴν, πρὸς ἔγκρισιν, δὲν θὰ τὴν ἔβαζεν εἰς τὸν φάκελλον τῆς ἀποστολῆς.

3) Ὑπεβλήθησαν αἰτήσεις ἀπονομῆς χάριτος διὰ τοὺς εἰς θάνατον καταδικασθέντας Ἄνδρ. Σπανουδάκην ἐκ Νιδ—Χωριοῦ καὶ Δαμιανὸν Ἀλιγιζάκην ἐκ Χανίων.

4) Ἐπεδώσαμεν τὴν 14—3—45 εἰς τὸν Wildhage ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ τὴν ἐπιστολὴν μὲ τοὺς ἐντύπους ἀγγλικούς χαρακτήρας εἰς τὴν πρώτην σελίδα αὐτῆς, τὴν ἀπευθυνόμενῃ πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς «ὄχ. θέσεως», καὶ ἀνεχωρήσαμεν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου ὅμως, καὶ εἰς θέσιν «Μπόλαρη», μὲ κατέφθασεν ὁ ὑπαξ)κὸς Stürzel, ὑπὸ τοῦ Wildhage ἀποσταλεῖς, καὶ μοῦ ἐπέδωκε τὴν ἐπιστολὴν κλειστὴν καὶ πάλιν, λέγων ὅτι πρόκειται περὶ ἀνωνύμου ἐπιστολῆς, καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ. Παρετήρησα εἰς αὐτὸν, ὅτι ἴσως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νὰ ἀναγράφεται ὁ ἀποστολεύς. Δὲν γνωρίζω μοῦ εἶπεν, πάντως ἔχω τὴν ἐντολὴν νὰ σᾶς τὴν ἐπιστρέψω. Ἐχῶ τὴν γνώμην, ὅτι ὀπωσδήποτε ὁ Wildhage θὰ ἤνοιξε τὴν ἐπιστολὴν, ἐκ περιεργείας τοῦλάχιστον, καὶ κατόπιν τὴν ἔκλεισε καὶ πάλιν. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ φακέλλου ἐξωτερικῶς ὅμως ἠδύνατό τις νὰ ἀναγνωρίσῃ ὠρισμένα πράγματα καὶ νὰ ἀντιληφθῆ, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῶν Ἀριστείδου Κοντοπυράκη ἐκ Λυριδιανῶν καὶ Ἰωάννου Ναναδάκη, κλάσεως 1939, στρατιώτου, γαμβροῦ τοῦ πρώτου ἐξ Ἀζγουρὲ Σελλίνου. Σχετικῶς ὅμως μὲ αὐτοὺς ἐλάβομεν τὴν πληροφориάν ἐκ τῶν φυλάκων, ἔνθα κρατοῦνται, ὅτι οὗτοι θεωροῦνται ὡς αἰχμάλωτοι πολέμου, καὶ μᾶς ἐζήτησαν μάλιστα καὶ κουβέρτες δι' αὐτοὺς. Τὴν ἐπομένην ἀφέθη ἐλεύθερος ὁ Κοντοπυράκης, ἐξακολουθεῖ δὲ κρατούμενος ὁ Ναναδάκης ὅστις εἶχε συλληφθῆ φέρων, ὡς ἐπεστρατευμένος, τὸ ὄπλον του. Λυριδιανὰ εἶναι μὴ κατεχομένη περιοχὴ.

5) Τὴν 17.3.45 παρεκλήθη ὁ ἀνθ)γος διευθυντῆς τῆς Φελντ-Ζενταρμερί, παρὰ τῆ Κράις Κομμανταντουρ νὰ ἀφήσῃ τὸν Ἰωάννην Τζιαννουδάκην ἐλεύθερον τὴν ἡμέραν αὐτὴν, καὶ ὄχι τὴν πρωτὴν τῆς 18.3.45, δηλ. τῆς Κυριακῆς, ὅτε συνεπληροῦντο αἱ 5 ἡμέραι φυλακίσεως, εἰς ἃς εἶχεν ἀποφασισθῆ νὰ τιμωρηθῆ, ἵνα μετὰ τῆς μητρὸς του ἀναχωρήσῃ τὸ Σάββατον μ. μ. καὶ εὑρεθῆ τὰς Ἀπόκρεως, δηλ. τὴν Κυριακὴν, μετὰ τῶν οἰκείων του, κατὰ πατροπαράδοτον ἔθιμον ἐν Κρήτῃ ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν αὐτὴν. Ὑπεσχέθη οὗτος σχετικῶς κατόπιν μικρᾶς διστακτικότητος. Παρακολούθησας τὸ ζήτημα ἐβεβαιώθη, ὅτι ὄντως ἀπεφυλακίσθη τὴν μεσημβριαν τοῦ Σαββάτου ὁ ὡς εἶρηται Ἰ. Τζιαννουδάκης». Χανιά 19—4—45.

Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐλευθέρας περιοχῆς ἀπῆλθον νὰ τροφοδοτοῦνται διὰ Χανίων καὶ τὰ ἐλεύθερα χωρία Λάκκοι, Θέρισον καὶ Μεσκλά, ἀλλὰ ὁ γερμανὸς στρατηγὸς δὲν δέχεται τοῦτο. Ὁ Ἐπίσκοπος προβαίνει εἰς σχετικὰς ἐνεργείας, ὡς καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας τοιαύτας.

Σχετικά δελτία. 20, 20, 21 και 22 του 3.45.

Δελτίον 20—5—45

Είς επίμονον παράκλησιν τοῦ Θεοφιλεστάτου διὰ τὴν τροφοδότησιν τῶν χωρίων Λάκκων, Θερίσου καὶ Μεσκλῶν ὁ στρατηγὸς ἀπήντησεν ἀρνητικῶς.

Ὁ Ὑπουργὸς ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ χορηγήσῃ εἰς τοὺς Νιὸ—Χωριανοὺς περὶ τὰ πενήκοντα ζεύγη ὑποδημάτων καὶ περὶ τὰς διακοσίας πενήκοντα ὀκάδας σάπωνος.

Ὁ Ὑπουργὸς ἠσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τῆς φυλακίσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Συνταγματάρχου Γεωργίου Βάμβουκα. Ἐπίσης ἠσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τοῦ καταδικασθέντος εἰς θάνατον Νιδριωτάκη καὶ ὑπεβλήθη σχετικὴ αἴτησις χάριτος ἢ μετατροπῆς τῆς ποινῆς.

Ἐπίσης ἠσχολήθη καὶ μὲ διαφόρους ἐπιτροπὰς ἀνέργων, οἷτινες κατὰ πολλὰς ὀμάδας ἐρχόμενοι εἰς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν διетραγώδουν τὴν κατάστασιν τῶν. Ἐγιναν σχετικὰ τηλεγραφήματα διὰ Ρεθύμνης εἰς Ἀθήνας.

Ἐδόθη ἐντολὴ νὰ πωλήσῃ τὰ ὑπόλοιπα τοῦ ὁ συνεταιρισμὸς δημοσίων ὑπαλλήλων Χανίων καὶ τὰ ὑποβάλλῃ σχετικὴν ἔκθεσιν ὁ πρόεδρος αὐτοῦ διὰ τῆς διευθύνσεως προνοίας τῆς Γενικῆς Διοικήσεως. Ἐπὶ κατοχῆς δηλαδὴ ἐλειτούργησε τοιοῦτος συνεταιρισμὸς, ἐπειδὴ δὲ δὲν λειτουργεῖ ἤδη οὗτος, ἐδόθη ἡ ἐντολὴ αὕτη νὰ ἐκκαθαρίσῃ τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ καὶ νὰ ὑποβληθῇ σχετικὴ ἔκθεσις. Χανιά 20—3—45.

Σχετικὴ ἔκθεσις 20—3—45

**Πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον, Ὑπουργὸν-Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης
Κατεχομένης Περιοχῆς**

ὑπὸ Ἐ. Σταυρακάκη

1) Παρεκλήθη ὁ Wildhage νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μ. Βολουδάκη, ποῦ τοῦ ἐδώσατε τὴν Κυριακὴν

2) Ἐπεδόθη εἰς τὸν ἴδιον τὸ συμπέρασμα τῶν ἀποφάσεων τῆς οἰκονομικῆς συσκέψεως τῆς 17—3—1945.

3) Ὁ Παναγιώτης Παντελάκης ἐκ Λιτσάρδος ἔχει καταδικασθῆ εἰς 10 ἐτῶν εἰρκτὴν. Γνωρίζει δὲ σχετικῶς τὸ 1c, ὅτι πρὸς τὸ παρὸν δὲν δύναται νὰ ἀφθεῖ οὗτος ἐλεύθερος, μίᾳ δὲ μείωσις τῆς ποινῆς του, ἔστω καὶ εἰς 2 ἔτη δὲν ἔχει πρακτικῶς σημασίαν. Εἰς περίπτωσιν ὅμως, καθ' ἣν ἤθελε δοθῇ ἀμνηστία, δυνάμεθα νὰ ἐπανέλθωμεν.

4) Διὰ τοὺς Μιχαὴλ καὶ Ἰωάννην Μαρκάκη ἐκ Γεωργιουπόλεως καὶ Στυλ. Καραμπινάκη, ἡ ὑπόθεσις τῶν δὲν ἔχει κριθῆ ἀκόμη πλήρως. Ἀνεπτόχθη ὅμως καὶ πάλιν ἡ ὑπόθεσις τῶν, ὡς αὕτη διατυπῶνται εἰς τὴν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 11—3—45 ἀναφορὰν τοῦ προέδρου τῆς κοινότητος Γεωργιουπόλεως.

5) Διὰ τὸν Παπαδάκη ἐκ Γεωργιουπόλεως ἐκράτηθη εἰς 1c ἡ ἀναφορὰ τοῦ προέδρου, ἵνα μᾶς ἐπιστραφῇ πάλιν, ἀφοῦ λεπτομερῶς ἐξετάσουν τὰ ἐν αὐτῇ περὶ συνωνυμίας ἀναφερόμενα.

Ἐκθεσις 21—2—45.

Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον, Ὑπουργὸν-Γεν. Διὴν Κρήτης

ὑπὸ Ἐ. Σταυρακάκη

1) Ἐγένετο διάβημα πρὸς τὸ 1c διὰ τὸν εἰς θάνατον καταδικα-

σθέντα Γεώργιον Μαραγκουδάκην, ἐκ Νεροχωρίου Ἀποκορώνου, κατα-
 τεθείσης καὶ αἰτήσεως αὐτοῦ περὶ ἀπονομῆς χάριτος, καὶ ἐγγράφου συν-
 οδευτικοῦ τοῦ Ἀναπληρωτοῦ Ὑμῶν, Γεν. Γραμματέως Στ. Μυλωνάκη.

2) Κατετέθη ἡ αἴτησις τοῦ Παναγιώτου Παντελάκη, ἐκ Λιτσάρδας,
 καταδικασθέντος εἰς 10 ἐτῶν εἰρκτὴν, περὶ ὑποβιβασμοῦ τῆς ποινῆς του.

3) Τὸ Ιϛ γνωρίζει τὴν ἀπόλυσιν τῶν Δημ. καὶ Ἑμμ. Καμπουράκη,
 ἐκ Δρακῶνας.

4) Διὰ τὸν Λυκοῦργον Δημοτάκην, κρατούμενον εἰς τὰς φυλακὰς
 Ἀγυιᾶς δὲν γνωρίζουν τίποτε εἰς τὸ Ιϛ. Μᾶς ὑπεσχέθησαν ὁμῶς νὰ ἐξε-
 τάσουν τὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ μᾶς πληροφορήσουν σχετικῶς. Χανιά
 21—4—45.

Δελτίον 22—3—45

Ὁ Ὑπουργὸς ἐφρόντισε καὶ παρέλαβε ποσότητα σάπωνος ἀπὸ
 τὰ ἐν Χανίοις Ἐλαιουργεῖα, πρὸς διανομὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς Νιο Χωρια-
 νοὺς. Ἐπίσης κατεβλήθη φροντίς, ὅπως ἀποδεσμευθῇ ποσότης πορτοκα-
 λίων ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, ἵνα πωληθῶσι ταῦτα φθηνὰ διὰ τοῦ πρᾶτη-
 ρίου τοῦ φιλανθρωπικοῦ σωματείου «Παναγίας Ἐλεούσης» ὑπὲρ τῶν
 ἀπόρων.

Ὁ Ὑπουργὸς ἐτοιμάζεται διὰ Ρεθύμνον, ἵνα συζητήσῃ μετὰ τῶν
 ἐκεῖ διάφορα ζητήματα ὑπηρεσιακά, διότι οἱ ἐκεῖ διοικοῦντες θέλουν νὰ
 ἐπεμβαίνουν εἰς τὰ τῆς ἡμετέρας Γεν. Διοικήσεως, κατὰ τρόπον τελείως
 ἀψυχολόγητον καὶ ἀσυγχρόνιστον. Ἡ κατεχομένη περιοχὴ διατελεῖ ὑπὸ
 ἀλλοίας συνθήκας, τὰς ὁποίας οἱ ἐν Ρεθύμνῃ κάμνουν, πῶς δὲν θέλουν
 νὰ ἐννοήσουν. Εὐτυχῶς παρακολοῦσθεῖ τὰ πράγματα ὁ Θεοφιλέστατος.

Ἐγιναν διάφοροι ἐνέργειαι παρὰ ταῖς γερμανικαῖς ἀρχαῖς ἐπὶ δια-
 φόρων ζητημάτων. Χανιά 22—3—45.

Οἱ τῆς ἐλευθέρας περιοχῆς ἔχοντες τὴν γνώμην, ὅτι τὰ μεταφε-
 ρόμενα ἐκεῖθεν τρόφιμα διοχετεύονται εἰς τοὺς γερμανοὺς, διέταξαν
 τὸν ἀποκλεισμόν τῶν Χανίων ἀπὸ τοὺς ἄλλους νομοὺς, ὅπερ ἔφερεν
 εἰς δύσκολον θέσιν τὸν πληθυσμὸν αὐτῶν, δι' ὃ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος
 ἐνεργεῖ σχετικῶς, ὅπως καὶ δι' ἄλλα ζητήματα.

Σχετικὸν δελτίον 23—3—1945

Ἐπιτροπὴ αὐτοκίνητιστῶν παρουσιασθεῖσα ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργοῦ
 ἐζήτησε νὰ λυθῇ ὁ ἀποκλεισμός τῶν Χανίων μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς
 Κρήτης, τὸν ὁποῖον διέταξαν οἱ ἴδιοί μας ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν περιοχὴν,
 εἰς βάρος τοῦ ἐδῶ λαοῦ. Ὁ Ὑπουργὸς ὑπεσχέθη νὰ ἐνεργήσῃ σχετικῶς.

Ἐγινεν ἐνέργεια διὰ τὸν καταδικασθέντα εἰς θάνατον ἐκ Νιό-
 Χωριοῦ Σπανουδάκην. Ὁ Στρατηγὸς ὁμῶς ὠμίλησε μὲ γλώσσαν αὐστη-
 ράν, ἀφήσας νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι δυνατὸν νὰ γίνουν καὶ ἄλλαι ἐκτελέσεις, καὶ
 προσθέσας, ὅτι τὰ πράγματα δὲν εἶναι ὁμαλά, δταν φονεύονται πολί-
 ται ἐν μέσῃ ὁδῷ καὶ ἐν καιρῷ ἡμέρας. Πάντως κάποια μεγαλυτέρα αὐ-
 στηρήτης παρουσιάζεται κατ' αὐτὰς ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Λ.Ε.Ε.Χ. ὁ Θεοφιλέστατος ἐφρόντισε καὶ
 ἐφωδίασεν ἀπὸ τὰ περισσεύματα αὐτῆς ὅλα τὰ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα,
 καὶ πρὸ παντὸς τὸ Νοσοκομεῖον, μὲ ἀρκετὰ εἶδη, ἔλαιον καὶ σάπωνα,
 ὥστε νὰ ἀνακουφισθοῦν καὶ αὐτὰ σοβαρῶς.

Ἐγιναν διάφοροι ἐνέργειαι ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων παρὰ ταῖς
 γερμανικαῖς ἀρχαῖς. Γίνονται ἐτοιμασίαι, καὶ ἐδόθησαν σχετικαὶ διατα-
 γαὶ ἐκ μέρους τῆς Γεν. Διοικήσεως, διὰ τὸν μεγαλοπρεπῆ ἑορτασμὸν

της 25 Μαρτίου, διότι ἂν καὶ ὑπόδουλοι ἀκόμη, πρέπει νὰ ἐορτάσωμεν καὶ ἡμεῖς. Χανιά 23—3—45.

Οἱ γερμανοὶ παροξυνθέντες ἀπὸ δολοφονίας, ὑπὸ ἀγνώστων, ἀνδρῶν τῆς Χωροφυλακῆς, ἤρχισαν νὰ παρουσιάζονται πάλιν οὗτοι ἀγριώτεροι καὶ νὰ προβαίνουν ἐκ νέου εἰς ἐκτελέσεις, τὸ ὅποιον βαρέως ἔφερεν ὁ Ἐπίσκοπος-Ἐπιφυλάκων, δι' ὃ καὶ ζητεῖ νὰ ἐπικοινωνήσῃ αὐτοπροσώπως μὲ τὸν γερμανὸν στρατηγόν, ὅπως καὶ ἐπιτυχάνεται, καὶ τὰ πράγματα γίνονται πάλιν μαλακώτερα.

Σχετικὴ ἐκθεσις 24—3—1945

**Πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον, Ἐπιφυλάκων-Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης
(Κατεχομένης Περιοχῆς)**

Ἐπὶ Σταυρακάκη

Τὴν 23—3—45 μετέβην εἰς Ιε, παρὰ τῷ Wildhage, ὁ ὁποῖος, προτοῦ εἰσεῖν λάβω τὸν λόγον, μοῦ εἶπε τὰ ἑξῆς :

Ἐχομεν συλλάβει τρεῖς ἀπατεῶνας κλέπτας, οἵτινες μάλιστα καὶ στρατιωτικὰ εἶδη ἔχουν κατὰ καιροὺς κλέπει, καὶ θὰ ἠθέλαμεν νὰ γνωρίζωμεν, ἂν καὶ ἐκ μέρους τῶν ἐλληνικῶν ἀρχῶν ὑπάρχη ἢ διάθεσις, νὰ ἐπιληφθοῦν αὐταὶ τῆς ὅλης ὑποθέσεως. Ἀσφαλῶς ἀπήντησα, καθ' ὅσον τοιαῦτα στοιχεῖα καὶ ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς Δικαιοσύνης διώκονται, ὡς ἐπιβλαβῆ διὰ τὴν κοινωνίαν, προσέθεσα δὲ, ὅτι ἀντιθέτως μάλιστα δύο διάσημοι διαρρηκται, οὓς ἡ ἐλληνικὴ ἀστυνομία εἶχε συλλάβει, (Νιαντινάκης ἢ Καπεκλής καὶ Χριστοδουλάκης), ἀφέθησαν, τῇ ἐπεμβάσει τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν, ἐλεύθεροι, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν εἰς χεῖρας τοῦ Εἰσαγγελέως εὑρισκομένων ἐγγράφων. Τότε μοῦ ἀπήντησεν οὗτος, ὅτι ἐπρόκειτο τότε περὶ ἐξαιρετικῆς περιπτώσεως. Πάντως, ἀφοῦ οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα, θὰ παραδώσωμεν τώρα τοὺς τρεῖς συλληφθέντας, μὲ τὸν σχετικὸν φάκελλον, εἰς τὴν ἐλληνικὴν Εἰσαγγελικὴν ἀρχήν.

Κατόπιν ἀνεκοίνωσα, ὅτι πολὺ σᾶς ἐλύπησε τὸ γεγονός, ὅτι ἐξητήθη, ἵνα λογοκριθῇ ὁ ἐπισήμως ἐκφωνηθησόμενος πανηγυρικὸς λόγος ὑπὸ τοῦ Στεφ. Μυλωνάκη, κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς Ἐθνικῆς παλιγγενεσίας, καὶ ὅτι τὸ τοιοῦτο τὸ ἐχαρακτηρίσατε, ὡς ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης, ἐνῶ εἴσθε ἀρκετὰ σώφρων καὶ λογικός, ὥστε νὰ ἀντιλαμβάνεσθε, τί καὶ πῶς πρέπει νὰ λεχθῇ εἰς μίαν τοιαύτην ἡμέραν, καὶ δὴ ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας. Καὶ αὐτὸς τότε μοῦ ἀπήντησεν, ὅτι ἂν ἡμεῖς προσωπικῶς ἠθέλετε ἐκφωνῆσαι τὸν λόγον αὐτόν, δὲν ἠθελε κἄν ἀνακινήθῃ ζήτημα λογοκρισίας, ἐπειδὴ ὅμως ὁ στρατηγὸς ἐπληροφορήθη, ὅτι ὁ Στ. Μυλωνάκης ἠθελεν ἐκφωνῆσαι τοῦτον, δι' αὐτὸ ἠθέλησε νὰ δῇ τὸ περιεχόμενον του.

Εἰς τὸ σημεῖον ὅμως αὐτὸ εὔρον καὶ ἐγὼ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναπτύξω, ὅτι ὁ Στέφ. Μυλωνάκης δὲν εἶναι τυχαῖος ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπαξίως κατέχει τὴν θέσιν τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως, ἀναπληρῶν τὸν Ἐπιφυλάκων, καὶ προσέθηκα καὶ τὰ τῆς δράσεως αὐτοῦ ἐπὶ 40ετίαν σχεδὸν εἰς τὴν Ἐκπαίδευσιν, καὶ ὅτι ἐξ ἄλλου εἶναι στενὴ ἢ συνεργασία του μετ' ἡμῶν, καὶ ἐπομένως γνωρίζει τὸ πλαίσιον ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἔπρεπε νὰ κινηθῇ, ὥστε νὰ μὴ ἐξέλθῃ τῶν ὁρίων τοῦ πρέποντος εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ Wildhage εἶπεν, ὅτι εἰς τοιοῦτος πανηγυρικὸς λόγος εἶναι συγχρόνως καὶ πολιτικὸς τοιοῦτος, δι' ὃ καὶ χρῆ-

ζει προσοχής. Τὴν ἀπάντησιν θὰ σὰς δώσουν οὖριον.

Εἶτα ἀνεπύχθη, ὅτι ἐσχάτως παρατηρεῖτε Ὑμεῖς κάποιον ψυχρότητα καὶ αὐστηρότητα ἀσυνήθη ἀπὸ τὸ Ic, ὅπερ συνάγεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι θέλοντες ἐσχάτως νὰ ἀποστείλητε τὸν Λιγκούνην εἰς τὸν Wildhage, διὰ ἔγκρισιν τῆς μεταβάσεως αὐτοῦ εἰς Ρέθυμνον, σὰς εἶπεν οὗτος : « διατι ὁ Λιγκούνης δὲν μεταβαίνει εἰς τὸν Glembin, ὅπου καὶ μετέβαινε μέχρι σήμερον δι' ὁμοίας περιπτώσεις, διὰ νὰ πάρη δηλ. τὴν ἄδειαν ταύτην τῆς μεταβάσεώς του εἰς Ρέθυμνον; » ὁ Wildhage ὅμως ἐδικαιολόγησε τὸ πρᾶγμα εἰπὼν, ὅτι ὁ Λιγκούνης εἶχε ζητήσει προηγουμένως τὴν αὐτὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν Glembin καὶ δὲν τὴν εἶχεν ἐπιτύχει, καὶ διὰ τοῦτο τώρα ἐστράφη πρὸς τὸν Wildhage, μέσῳ Ὑμῶν, δι' ὃ καὶ Σὰς ὠμίλησεν ἔτσι ψυχρά. Πλὴν κατόπιν, ἀφοῦ ἀντελήφθη, πὼς τὸ τοιοῦτο ἦτο ἐπιθυμία Σας, τὸ ἔκαμε καὶ αὐτὸ, ἦτοι ἐπέτρεψε τὴν μετάβασιν τοῦ Λιγκούνη εἰς Ρέθυμνον. Ἐγὼ παρετήρησα εἰς αὐτόν, ὅτι, τὸ πὼς εἶχε προηγουμένως ὁ Λιγκούνης ἐνεργήσει, δὲν ἐγνωρίζετε καὶ ὅτι εἰμαι τῆς γνώμης, ὅτι αἱ διευκρινίσεις αὗται θέλουσιν ὑφ' Ὑμῶν κριθῆ ὡς ἱκανοποιητικαί.

Εἶτα περιστράφη ἢ συζήτησις ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεως, πρὸ 10ῆμερου περίπου, τοῦ Δημητρίου Νιδριωτάκη, ἐκ Μουρνιῶν, ὡς κατόχου πιστολίου μετὰ πολλῶν φυσιγγίων. Ἐπὶ τούτων μάλιστα ὁ Wildhage μᾶς γνωρίζει τὰ ἔξης : « Ἀπὸ μηνῶν δὲν εἶχε σημειωθῆ ἐκτέλεισις, ἀλλ' ἔχαριζτο ἡ ζωὴ εἰς τοὺς εἰς θάνατον καταδικαζομένους, μετατρεπομένης τῆς ποινῆς αὐτῶν. Τὸν τελευταῖον ὅμως καιρὸν ὁ στρατηγὸς ὑπῆρξε πολὺ θυμωμένος, ἀφ' οὗ ἐν μέσῳ ὀδῶ ἔδολοφονοῦντο ἄνθρωποι, (ἐννοῶν ἀσφαλῶς τὸν φόνον τοῦ χωροφύλακος Ἀθανασίου καὶ τοῦ ταγματάρχου Παλιουδόβαρδα, προηγουμένως). Στὸ τέλος ἔτσι θὰ καταντοῦσε νὰ φονευθῆ μίαν ἡμέραν καὶ ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς καθ' ὁδόν. Ἐξ ἄλλου, ἐάν μίαν ἡμέραν γίνῃ ἐπιθέσις ἐναντίον μας, δὲν θὰ μᾶς ἀρέσῃ νὰ μᾶς κτυποῦν οἱ πολῖται ἐκ τῶν ὀπισθεν. Ὁ στρατηγὸς μάλιστα εἶπεν, ὅτι δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐνεργηθοῦν καὶ νέαι ἐκτελέσεισις. Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω παρετήρησα ἐγὼ, ὅτι ἡ κατοχὴ ἑνὸς ὄπλου δὲν σημαίνει, ὅτι σκέπτεται ὁ κάτοχος νὰ στρέψῃ τοῦτο κατὰ τῶν στρατευμάτων κατοχῆς, ἀλλὰ πολλάκις ὑπάρχουν ἀποχρῶντες λόγοι, δι' οὓς ἐπιβάλλεται, δύναται τις εἰπεῖν, ἡ κατοχὴ ὄπλου, εἴτε διὰ προστασίαν τῆς περιουσίας του, εἴτε διότι ἀπειλεῖται ἡ ζωὴ του, εἴτε διότι εἶναι κειμήλιον οἰκογενειακόν, εἴτε διότι ἔχει ἀποκτηθῆ εἰς τὸ πεδῖον τῶν μαχῶν, καὶ ὅτι μὲ μίαν καλὴν θέλησιν καὶ ἄνευ προκαταλήψεως δύναται νὰ χαρισθῆ ἡ ζωὴ, ἀφοῦ ἄλλως τε ὑπάρχουν καὶ ἄλλου εἴδους ποιναί. Ὡς πρὸς τὸ ἐνδεχόμενον πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἐνταῦθα, καὶ τὸν φόβον τῆς ἐκ τῶν νῶτων ἐπιθέσεως τῶν πολιτῶν παρετήρησα, ὅτι εἰς μίαν τοιαύτην ὄλως ἀμφίβολον περιπτῶσιν, δὲν θὰ ἦτο ἴσως δύσκολος καὶ ὁ ἀπὸ ἀέρος ἐφοδιασμός τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ ἐκτέλεισις τοῦ Νιδριωτάκη, προσέθεσα, φέρει εἰς δύσκολον θέσιν τὸν Ὑπουργόν, τοῦ ὁποῖου ἡ προσπάθεια εἶναι ἡ διατήρησις καλῶν σχέσεων συμβιώσεως μετὰ τοῦ στρατοῦ κατοχῆς, δι' ὃ καὶ παρεκάλεσα τὸν Wildhage νὰ συνηγορήσῃ καὶ αὐτὸς, ὅπως ἡ ἐκκρεμοῦσα παρὰ τῷ στρατηγῷ ὑπόθεσις τῶν εἰς θάνατον καταδικασθέντων Σπανουδάκη καὶ Ἀλιγιζάκη κριθῆ εὐμενῶς, μετατρεπομένης τῆς ποινῆς αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου ὁ Wildhage γνωρίζει πρὸς Ὑμᾶς, ὅτι καὶ τὴν ἐπιτροπὴν διὰ τὸν Ἀλιγιζάκην ἤκουσε καὶ τὴν μητέρα τοῦ Σπανουδάκη ἐδέχθη εἰς ἀκρόασιν, μεθ' ἧς καὶ μετέβη πρὸς τὸν στρατηγόν, ὅστις ὅμως ἠονήθη νὰ τὴν δεχθῆ, καθ' ὅσον δὲν εἶχεν εἰσέτι ὁ Oberstabsrichter Bernard ἀναπτύξει τὴν ὄλην ὑπόθεσιν εἰς αὐτόν, προσθέσας ἐπὶ λέξει τὰ ἀκόλουθα : « Νὰ εἴσθε βέβαιος, κ. Σταυρακάκη, ὅτι μετὰ μεγαλυτέ-

ρας εύχαριστήσεως θέλω νά βοηθήσω ένα άνθρωπον νά παραμείνη ἐν τῇ ζωῇ, παρά νά ἀπολέσῃ αὐτήν, πρέπει ὁμως νά γνωρίζετε, ὅτι ὁ διοικητής τῆς «ὄχ. θέσεως» λαμβάνει ὑπ' ὄψιν περισσότερο, λόγω τῆς ιδιότητός του, ὡς ἀνωτέρου δικαστικοῦ, τὸν Bernard, ὁ ὁποῖος ἐκθέτει ἐκάστοτε εἰς αὐτὸν τὰ πράγματα ἀπὸ νομικῆς καὶ δικαστικῆς ἀπόψεως».

Προτοῦ κλείσω τὴν παροῦσαν, δὲν κρίνω ἄσκοπον νά ἀναφέρω, ὅτι ὁ Wildhage, ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω ἐκτεθέντων, εἶπεν, ὅτι διενεργεῖται κατασκοπεῖα εἰς βάρος των, ὡστε ὠρισμένοι μάλιστα κύκλοι νά εἶναι ἀρκετὰ βεβαρημένοι, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐγὼ ἔθεσα ὑπὸ ἀμφισβήτησιν, μοῦ εἶπεν ὁμως, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές, καθὼς γνωρίζει καὶ ὁ Ὑπουργός. Χανιά 24—3—1945.

Ἔτερα ἐκθέσεις 27—3—1945.

**Πρὸς τὸν Ὑπουργὸν-Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης
(κατεχομένης περιοχῆς)**

ὑπὸ Ἐ. Σταυρακάκη

Τὴν 26.3.1945 διεβίβασα, κατ' ἐντολὴν Σας, εἰς τὸν Wildhage τὰ ἑξῆς: «Ὅτι κατ' ἐπανάληψιν εἶδατε τὸν Μ. Μποτωνάκη καὶ Σὰς διεβεβαίωσεν, ὅτι διαλύονται οἱ τῆς ἀγγλικῆς κατασκοπείας, καὶ ὅτι ἀπελύθησαν ὅλοι αὐτοὶ ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην, ἀκόμη δὲ ὅτι ἐμάθατε σήμερον, πὼς ὁ ἄγγλος ταγματάρχης Διονύσης εὐρίσκεται εἰς Ἡράκλειον διὰ τὴν γνωστὴν ἀνταλλαγὴν. Ἡρωτήσαμεν ἐν συνεχείᾳ ἂν διεβιβάσθησαν εἰς τὸν στρατηγὸν τὰ ὑφ' Ὑμῶν λεχθέντα εἰς αὐτὸν (Wildhage) κατὰ τὴν 24.3.45, καὶ ποῖον ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ διαβήματός σας αὐτοῦ. Ὁ Wildhage ἀπήντησε τὰ ἑξῆς:

Διεβίβασα εἰς τὸν στρατηγὸν πάντα τὰ μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ διαμειφθέντα, καὶ εἶναι πρόθυμος ὁ στρατηγός νά συνομιλήσῃ μετ' αὐτοῦ οἰανδήποτε ὥραν καὶ ἡμέραν ἤθελεν ἐκεῖνος, ἀρκεῖ νά εἰδοποιηθῇ ὀλίγον προηγουμένως, Ἄπὸ τούτους εἰς θάνατον καταδικασθέντας, εἶναι βέβαιον, ὅτι τινὲς θὰ τύχῃσι χάριτος, ἀλλὰ ποῖοι καὶ πόσοι δὲν ἔχει εἰσέτι ἀποφασίσει ὁ στρατηγός. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς μὴ διενεργείας εἰς τὸ μέλλον κατασκοπείας ὁ στρατηγός παρετήρησεν, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι καὶ τὸ θετικὸν καὶ πραγματικόν.

Περιστραφείσης ἔπειτα τῆς συζητήσεως εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰς θάνατον καταδικασθέντων καὶ ὑπὸ ἐκτέλεισιν διατελούντων, ἀνέφερα τὰ ὄνόματα, ὅταν δὲ ἔφθασα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρέα Σπανουδάκη μοῦ εἶπεν, ὅτι οὗτος ἐξετελέσθη τὴν ἡμέραν, ποῦ Ὑμεῖς εἶχατε μεταβῆ εἰς αὐτόν, τὸν Wildhage, τὴν προῖταν, ἦτοι κατὰ τὴν 24.3.45, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐγνώριζεν οὔτε ἐκεῖνος. Διευτύωσα τὴν παράκλησιν, μέχρις ὅτου λάβῃ χώραν ἢ συνάντησιν τοῦ στρατηγοῦ μεθ' Ὑμῶν νά μὴ προβοῦν εἰς περαιτέρω ἐκτελέσεις. Δὲν δυνάμεθα νά ὑποσχεθῶμεν, ἀπήντησεν ὁ Wildhage.

Ἄφοῦ Σὰς ἀνέφερα καὶ ἐλάβετε γνώσιν τῶν ἀνωτέρω, μετέβην καὶ πάλιν αὐθημερόν, διὰ νά γνωρίσω εἰς τὸν Wildhage, ὅτι τὴν ἐπομένην 27.3.45, πρὸ μεσημβρίας, δύνασθε νά ἐπισκεφθῆτε τὸν στρατηγὸν καὶ ὅτι ἀφήνετε εἰς αὐτόν νά ὀρίσῃ τὴν ὥραν. Ἀκόμη διευτύωσα ἐκ δευτέρου τὴν παράκλησιν, —ἀποδώσας τὴν δευτέραν μοῦ αὐτὴν μετάβασιν παρὰ τῷ Wildhage εἰς τοῦτο κυρίως, —ὅπως μὴ γίνῃ ἄλλη ἐκτέλεισις πρὸ τῆς συναντήσεως τοῦ στρατηγοῦ μεθ' Ὑμῶν.

Ὁ Wildhage ἀπήντησεν, ὅτι θὰ διαβιβάσῃ ταῦτα εἰς τὸν στρατηγὸν καὶ τὸ ἀπόγευμα θὰ λάβωμεν ἀπάντησιν. Ὄντως τὸ ἀπόγευμα με ἐπληροφόρησεν οὗτος τηλεφωνικῶς, ὅτι ὁ στρατηγός θὰ δεχθῇ Ὑμᾶς σήμερον, εἰς τὰς 10 π. μ., διὰ δὲ τὸ ἄλλο ζήτημα δυνάμεθα νά ἐφηυσάζωμεν. Χανιά τῆ 27—3—1945.

Ὁ ἑορτασμός τῆς 25 Μαρτίου ἔγινεν ἐπισημότατος.

Μετὰ τὴν προώθησιν ἐθνικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν ὑπαιθρον τῶν Χανίων, αἱ ἀνταρτικαὶ δυνάμεις διελύθησαν καὶ οἱ μέχρι τοῦδε ἀνήκοντες εἰς αὐτὰς ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια. Πλὴν οἱ τοιοῦτοι καταδιώκονται ὑπὸ τῶν γερμανῶν, ὅπως καταδιώκονται καὶ οἱ συγγενεῖς τῶν στρατευομένων καὶ προσερχομένων εἰς τὸν Ἐθνικὸν Στρατόν.

Παραθέτομεν τὰ κάτωθι σχετικὰ ἔγγραφα :

Ἄριθ. πρωτ. 446

Παλαιόχωρα 27 Μαρτίου 1945

Ἡ 19ῃ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ ΠΕΖΙΚΟΥ

Πρὸς τὸν Γεν. Διτὴν Κρήτης, Θεοφ. Ἐπίσκοπον κ. Ξηρουχάνην
Χανιά

«Περὶ πιστικῶν μέτρων ἐναντίον στρατευσίμων ὀπλιτῶν»

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω τὴν συνημμένην ἀλληλογραφίαν καὶ νὰ παρακαλέσω Ὑμᾶς, ὅπως εὐαρεστούμενοι ἐξετάσητε, καὶ, ἐὰν διαπιστώσητε τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀναφερομένων, προβῆτε εἰς τὰ κατὰ τὴν κρίσιν Ὑμῶν ἀνάλογα διαβήματα, πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ πληθυσμοῦ ἐκ τῆς ἐκβιαστικῆς ταύτης πιέσεως.

Ἄ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
Συν/ρχης Πεζικοῦ

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἐκτὸς τῶν, συμφώνως πρὸς τὴν γνωστοποίησιν τῆς 27—2—45, ὑποχρέων πρὸς παρουσίαισιν προσώπων, γεννηθέντων κατὰ τὰ ἔτη 1914—19, ὑποχρεοῦνται ἐπιπροσθέτως ὅλα τὰ ἄρρενα πρόσωπα, τὰ γεννηθέντα κατὰ τὰ ἔτη 1920—1924 νὰ παρουσιάζωνται ἀνὰ τρεῖς ἡμέρας, καὶ δὴ κατὰ τὴν Τρίτην καὶ Παρασκευὴν, ὥραν 8—11 π.μ., εἰς τὴν ἀστυνομίαν τῆς Κράτις-Κομμανταντοῦρ. Εἰς τὴν ὑπαιθρον οἱ ὑπόχρεοι πρέπει νὰ παρουσιάζωνται εἰς τὰς ἀρμοδίας Ὀρτοκομμανταντοῦρ τῆς ἑδρας κατοικίας τῶν. Αἱ προθεσμίαι παρουσιάσεως θέλουσι ὀρισθῆ ὑπὸ τῶν Ὀρτοκομμανταντοῦρ.

Συγχρόνως γνωστοποιεῖται, δι' ἐναντίον τῶν οἰκογενειῶν τῶν προσώπων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ὑποχρέωσιν παρουσιάσεως θὰ ἐπιβληθοῦν ἀντίποινα.

(Ἐκ τῆς Κράτις Κομμανταντοῦρ)

Δι' ὅλα αὐτὰ ἐνεργεῖ ὁ Ἐπίσκοπος, ὅπως καὶ δι' ἄλλα τινά.

Σχετικὸν δελτίον 25—3—45

Ὁ Ὑπουργὸς διέταξε τὸν ἐθνικὸν ἑορτασμὸν γενικόν, καὶ δὴ εἰς ὅλα τὰ Σχολεῖα τῆς πόλεως, μὲ τὸν ἐπισημότερον τρόπον. Ἐπεσκέφθη μάλιστα ὅλα αὐτὰ αὐτοπροσώπως μετὰ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως του καὶ ἐμίλησε καὶ εἰς ἕνα ἕκαστον περὶ τῆς σημασίας τῆς ἑορτῆς. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε διαδοθῆ, ὅτι θὰ λάβουν χώραν ἐπαισῶδια κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς 25—3—45 μεταξύ τῶν διαφόρων ὀργανώσεων, εἶχε καλέσει ὁ Ἐπίσκοπος ἀπὸ τῆς προηγουμένης διαφόρους ἡγήτορας καὶ ἀντιπροσώπους αὐτῶν καὶ ἔλαβε τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι δὲν θὰ πραχῶρήσουσι εἰς ἔκτροπα.

Ἐπιτροπὴ δικηγόρων καὶ ἄλλων ἐπιστημόνων παρεκάλεσε τὸν Ὑπουργὸν νὰ γίνῃ ἐνέργεια, νὰ μὴ τιμωρηθοῦν οἱ ὁπαδοὶ τῶν ὀργανώσε-

ων, οἵτινες ἦσαν στὸ βουνό, καὶ τώρα ἐπανῆλθον σπῆτι των, μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν ἀνταρτικῶν ομάδων ἐκεῖ. Ἐπίσης δὲ ἐγένιν ἐνέργεια νὰ μὴ τιμωρῶνται οἱ συγγενεῖς τῶν στρατευσίμων, οἵτινες, πρὶν νὰ ἐκδοθῆ ἢ σχετικὴ γερμανικὴ διαταγὴ, εἶχον ἀναχωρήσει καὶ εἶχον κατατάχῃ εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατόν. Ἐπὶ πλέον ἐγιναν καὶ ἄλλαι συνομιλῖαι σοβαρώταται μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ-Θεοφιλεστάτου καὶ τοῦ γερμανοῦ στρατηγοῦ, αἱ ὁποῖαι, ἔν ἀχθοῦν εἰς πέρας, πολλοὶ ὠφέλειαι θὰ προκύψουν εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη. Πρόκειται περὶ σοβαρωτάτης διπλωματικῆς ἐνεργείας καὶ ἐλπίζεται ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς, καὶ δὴ περὶ συνθηκολογήσεως καὶ ἀμέσου παρσδόσεως τῶν γερμανῶν. Ἀνεβλήθη ἡ ἀναχώρησις τοῦ Ἐπισκόπου διὰ Ρέθυμνον, διότι ὁ Μ. Βολουδάκης, Ὑπουργὸς Ἐλευθέρας Περιόχης, ἀπουσιάζει ἀπ' ἐκεῖ. Χανιά 25-3-45

Αἱ πολιτικαὶ ὀργανώσεις συγκρούονται εἰς Φρὲ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος μεταβαίνει ἐπὶ τόπου, ὅπου καὶ παρ' ὀλίγον νὰ φονευθῆ, εὑρεθεῖς ἔξαφνα μετὰ τῶν ριπῶν τῶν πολυβόλων τῶν ἀντιμαχομένων ομάδων, ἀλλ' ἐπὶ τέλος ὁμως προλαμβάνει οὗτος, ἔστω καὶ προσωρινῶς, τὴν περαιτέρω αἰμάτοχυσίαν. Ἐπίσης γίνονται καὶ ἄλλαι τινὲς ἐνέργειαι.

Σχετικὸν δελτίον 26-3-45

Εἰς τὸν Φρὲ χθὲς παρεξηγήθησαν αἱ δύο ὀργανώσεις καὶ κατέληξαν εἰς φόνους καὶ τραυματισμοὺς ἐκατέρωθεν. Ὁ Ἐπίσκοπος-Ὑπουργός, μετὰ ἐπιτροπῆς ἐξ ἐπιχωρίων προσώπων, μετέβη ἐπὶ τόπου πρὸς πρόληψιν ἐπεκτάσεως τοῦ κακοῦ, ὅπου καὶ παρ' ὀλίγον νὰ φονευθῆ ἀπὸ διασταυρουμένας ριπὰς πολυβόλων τῶν διαμαχομένων ὀργανώσεων.

Φήμη περὶ ἐπικειμένης ἐκτελέσεως καταδικῶν εἰς θάνατον συνεκέντρωσεν ἀρκετοὺς εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν, οἵτινες καὶ παρεκάλουν τὸν Ἐπίσκοπον περὶ ἐπεμβάσεώς του. Ὁ Ἐπίσκοπος εἶπε νὰ γίνῃ μίᾳ ἐπιτροπῇ νὰ πᾶνε μαζὶ στὸν στρατηγόν, πλὴν ὅσοι ἔπρεπε νὰ μετάσχουν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν αὐτὴν δὲν ἐφάνησαν εὐδιάθετοι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν παρατηρεῖται δυστυχῶς πρῶτην φοράν. Ὁ Ἐπίσκοπος, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐνήργησε καταλλήλως καὶ ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν στρατηγόν, καὶ οὕτως ἴσως προληφθῆ μεγάλο κακόν. Εἰς τὰς συζητήσεις αὐτὰς θὰ παίξῃ ρόλον καὶ ἡ στάσις τῶν ἀγγλων, μεθ' ὧν θὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν ὁ Ἐπίσκοπος, ἐν γνώσει τῶν γερμανῶν.

Πλησίον εἰς τὸ Καλαμίτσι ἐγιναν φόνοι δύο ἰταλῶν καὶ κατ' ἄλλο ἀνεξακρίβωτο ἀκόμη. Τὸ τοιοῦτο βέβαια καθιστᾷ μᾶλλον κεκορεσμένην τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ ἐξοργίζει περισσότερο τοὺς γερμανοὺς, ὥστε νὰ παρουσιάζωνται μεγαλύτεραι δυσκολίαι εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἐπισκόπου, ὅστις κυριολεκτικῶς παλαίει καὶ ἀγωνίζεται ὑπερανθρώπως, διὰ νὰ συγκρατῇ τὰ πράγματα. Ὄντως κανεὶς ἄλλος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διοικήσῃ εἰς τὰς παρούσας στιγμὰς, καὶ τὸ τοιοῦτο τὸ ἀνομολογοῦν ὄλοι, ὀργανωμένοι καὶ ἀνοργάνωτοι, καὶ γενικῶς σύμπας ὁ πληθυσμός. Χανιά 26-3-45.

Παραθέτομεν καὶ τὰ κάτωθι ἀπὸ μίαν συνάντησιν τοῦ Ἐπισκόπου-Ὑπουργοῦ μὲ τὰς γερμανικὰς ἀρχὰς καὶ τὸν γερμανὸν στρατηγόν Πέντακ.

Σχετικαὶ ἐκθέσεις 27-3-45

Πρὸς τὸν Ὑπουργόν-Ἐπίσκοπον κ.τ.λ.

τοῦ διερμηνέως Ἐλ. Σταυρακάκη

Α'.

Κατὰ τὴν σημερινὴν ἐπίσκεψίν Σας παρὰ τῷ γερμανῷ στρατηγῷ

ἐξεθέσατε τὰ ἑξῆς :

1) Ὅτι εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ μὴ γίνωνται πλέον ἐκτελέσεις, δυναμένων νὰ ἐπιβληθῶσιν ἄλλων ποινῶν, τῶν ἰσοβίων δεσμῶν κ.λ.π., διότι αἱ ἐκτελέσεις δὲν φέρουν καλὰ ἀποτελέσματα.

2) Ὅτι μεταβαίνετε αὐριοῦν εἰς Γέθυμνον καὶ Ἡράκλειον, διὰ νὰ βεβαιωθῆτε, ἂν πράγματι εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ἀγγλικὴ κατασκοπεῖα διαλύεται.

3) Ὅτι χθὲς μετέβητε εἰς Φρέ, ὅπου εἶχον συγκρουσθῆ ἀπὸ προηγουμένως ὁπαδοὶ τῶν ὀργανώσεων καὶ ὅτι ἀπὸ ἀμφοτέρων τῶν ὀργανώσεων εὑρετὴ προθυμίαν νὰ παραδώσῃ τὰ ὄπλα καὶ νὰ διαλυθῶσιν, ἀντικαθιστάμεναι ἀπὸ τακτικὸν ἑλληνικὸν στρατόν. Προσέτι, διὰ παρίσταται, ἕνεκα τούτου, ἀπόλυτος καὶ ἄμεσος ἀνάγκη, νὰ ἐγκαταλείψουν οἱ γερμανοὶ τὸν σταθμὸν Γεωργιουπόλεως, ἀποσυρόμενοι εἰς Ἐξώπολιν Ἀποκορώνου.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω, καὶ

σ.) Διὰ τοὺς ἤδη εἰς θάνατον καταδικασθέντας, Σᾶς εἶπον, ὅτι ἡ Σταμπούζου καὶ ἡ Πιπεράκη δὲν θὰ ἐκτελεσθοῦν, διὰ τοὺς ἄλλους δὲ δὲν ἔχει ἀποφασισθῆ τελειωτικῶς.

Ἀνεπύχθησαν ἐκατέρωθεν διάφοροι ἀπόψεις ἐν ἐκτάσει καὶ δι' εὐρυτάτης διαλογικῆς συζητήσεως, Ὑμεῖς δὲ ὑπεστηρίξατε, ὅτι ὄπλον καὶ Κρητικὸς εἶναι συνώνυμα, (τόσον ἀγαπᾷ ὁ Κρητικὸς τὰ ὄπλα), καὶ ὅτι μία πολυχρόνιος τυραννία τῶν Ἐνετῶν, ὡς καὶ ἡ τουρκικὴ ὡσαύτως καταδυναστεύσεις δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὰ ἀποσπάσουν τελείως, ἀπὸ τὰ χέρια του, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον οἱ γερμανοὶ, οἱ ὅποιοι δι' ὀλίγον καιρὸν θὰ μείνουν ἐπάνω εἰς τὴν Κρήτην. Προσεθέσατε δὲ καὶ τὸ ὅτι ὁ κρητικὸς δὲν ἔχει τὰ ὄπλα, μόνον καὶ μόνον, διὰ νὰ τὰ στρέψῃ ἐναντίον τῶν γερμανῶν. Ὁ στρατηγὸς ἐπ' αὐτοῦ Σᾶς ἀπήνησε : «Μὲ αὐτὰ τὰ ὄπλα, ποὺ λέτε νὰ μὴ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν μας, εἰς χεῖρας ἀνυποτάκτων, ἀπειθαρχῆτων καὶ κομμουνιστῶν, σκοτῶνουν οὗτοι στρατιώτας μου καὶ ἰδιόκους σας ἀξίους καὶ στρατιώτας. (Πωλιουδόβαρδας, Ἀθανασίου κ.λ.π.)»

β.) Καὶ ὁ στρατηγὸς εἶπεν ἐν συνεχείᾳ :

«Δι' αὐτοὺς, ποὺ ἔχομεν καταδικάσει εἰς θάνατον, ὡς ὄργανα τῆς ἀγγλικῆς κατασκοπείας, ἔχομεν τόσα πολλὰ στοιχεῖα, τὰ ὅποια δὲν μποροῦμε, οὔτε καὶ θέλομεν, νὰ εἴπωμεν, ὥστε εἰς οἷονδήποτε στρατοδικεῖον οἷονδήποτε Ἔθνος θὰ κατεδικάζοντο εἰς θάνατον. Καὶ διὰ μὲν τὴν Σταμπούζου καὶ Πιπεράκη δίδεται χάρις, διὰ δὲ τοὺς λοιποὺς δὲν ἔχει ἀποφασισθῆ τελειωτικῶς».

γ.) Ὑμεῖς ἀναπτύξατε ἐν συνεχείᾳ, ὅτι καίτοι δὲν εἴσθε στρατιωτικὸς φρονεῖτε, ὅτι δὲν εἶναι στρατηγικὴ ἀπώλεια διὰ τοὺς γερμανοὺς τὸ νὰ τραβηχθοῦν ἀπὸ τὴν Γεωργιούπολιν.

Ἡ ἀπάντησις ἦτο : «Ἀκριβῶς, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζετε τί σημασίαν ἔχει τὸ πρᾶγμα δι' ἡμᾶς, ἐνῶ ἡμεῖς γνωρίζομεν, δι' αὐτὸ καὶ δὲν μποροῦμε νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν τοποθεσίαν ταύτην».

Ἐθίξατε καὶ ἄλλα ζητήματα μικροτέρας σπουδαιότητος, καθὼς καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐκρίζωσέως τῶν ἑλαίων, ὡς μέτρον τιμωρίας, ἐκ μερῶν τῶν γερμανῶν, διὰ τοὺς σαμποτέρ κ.λ.π., καὶ εἶπατε ὡς ἐπιχείρημα, ὅτι ἐφυτεύθησαν ἐπὶ Ἐνετῶν καὶ Τουρκοκρατίας καὶ νὰ ἐκρίζωνονται τώρα ἀπ' αὐτοὺς, κάνει κακὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν κόσμον.

Ὁ στρατηγὸς ἐπ' αὐτοῦ σᾶς ἀπήνησεν :

«Ἐγὼ ἀκριβῶς ἐκεῖ, ὅπου βλέπω, ὅτι πονοῦν θὰ τοὺς κτυπῶ, γιὰ νὰ παύσουν νὰ μᾶς βλάπτουν».

Μετὰ ἔληξεν ἡ συνομιλία καὶ ἀπῆλθατε.

Τὰ ἀνωτέρω, ἵνα ἔχετε σημειώσιν τῶν ὑφ' Ὑμῶν λεχθέντων κατὰ

τὴν ἐπίσκεψίν Σας παρὰ τῷ γερμανῶ στρατηγῷ. Χανιά 27—3—45.

Ἐπίσης κατὰ παραγγελίαν Σας, καὶ ἵνα ἔχετε σημείωσιν τῶν σήμερον μεταξὺ Ὑμῶν καὶ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν διαμειφθέντων, παρατίθενται καὶ τὰ κάτωθι, ὡς ταῦτα ἐξεθέσατε.

Β'.

Ἐπεσκέφθητε τοὺς Wildhage καὶ Bernard, ταγματάρχην, καὶ Σας ἀνεκοινώθη ἡ ἀπαγόρευσις χρήσεως σημαιῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἐθνικῆς ἑορτῆς. Ὑμεῖς ἐθίζατε τὸ ζήτημα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ Νιδριωτάκη, καὶ μάλιστα, ὅτι ἐμάθατε, πῶς θὰ καταδικάσουν ἢ καὶ κατεδίκασαν ἤδη εἰς θάνατον καὶ ἄλλους, καὶ δι' ἀγγλικὴν κατασκοπεῖαν κρατούμενους, προσθέσαντες, ὅτι, καθ' ἃ σὰς ἐβεβαίωσαν σήμερον ἀξιόπιστα πρόσωπα, καλῶς γνωρίζοντα τὰ πράγματα, τὸ τοιοῦτο τὸ θεωροῦν οἱ ἄγγλοι ἰδικὴν τῶν προσβολῶν καὶ θὰ προβοῦν καὶ αὐτοὶ εἰς ἀντίποινα, ὅποτε οἱ γερμανοὶ θὰ πράξουν ὁμοίως, καὶ οὕτως τὸ κακὸν καθημερινῶς θὰ αὐξάνη. Τοὺς ἐπροσθέσατε δέ, ὅτι ἡ ἀγγλικὴ κατασκοπεῖα διαλύεται, ὅποτε καὶ ἐκεῖνοι Σας ἀπήντησαν, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ αὐτοὶ θὰ λάβουν ἀνάλογα μέτρα. Κατόπιν ἐζητήσατε τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐκτελέσεων, εἰπόντες, ὅτι δύνανται μὲν νὰ καταδικάζουν εἰς θάνατον, ὄχι δμως καὶ νὰ ἐκτελοῦν. Ὡς ἀντάλλαγμα δὲ θὰ ἔχουν οἱ γερμανοὶ, ἐάν πράξουν τοῦτο, τὴν κατάπαυσιν τῆς ἀγγλικῆς κατασκοπεῖας, ὡς θετικῶς σὰς ἐπληροφόρησαν καὶ πάλιν ἀξιόπιστα πρόσωπα (Μ. Μποτωνάκης), καὶ ὅτι ὁ τάδε συνταγματάρχης ἀναχωρεῖ ἤδη, καὶ ὁ δεῖνα ταγματάρχης θὰ φύγη ἐπίσης, διὰν τελειώσῃ ἡ γνωστὴ ὑπόθεσις τῆς ἀνταλλαγῆς Μητσοτάκη κλπ.

Ἄνεφέρατε ἀκόμη, ὅτι ὁ Αἰμίλιος, γερμανὸς ὑπαξιωματικὸς, ἀπίσιος ἀπέναντι τοῦ πληθυσμοῦ, πρέπει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Γεωργιούπολιν διὰ τὰ καταθλιπτικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα λαμβάνει, καὶ δὴ διὰ τὸ παρακράτημα ἐπὶ τῶν τροφίμων τοῦ Δ.Ε.Σ., καὶ ὅτι θὰ φονευθῇ οὗτος, ἂν δὲν φύγῃ.

Σας ἀπήντησαν, ὅτι ὡς πρὸς τὰ σχετικὰ μὲ τὸ παρακράτημα ἀρμόδιος εἶναι ὁ Reichel, ὁ δὲ Αἰμίλιος θὰ φύγῃ ἀπὸ ἐκεῖ. Χανιά 27.3.45.

6. ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ.—ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΗΝΑ ΑΠΡΙΛΙΟΝ 1945

Δύο εἶναι τώρα τὰ φλέγοντα ζητήματα, καὶ δὴ, α'. ὁ ἀποκλεισμός τῶν Χανίων, περὶ τῆς σημασίας τοῦ ὁποῖου σχηματίζομεν γνώμην ἀπὸ τὸ παρατιθέμενον ἔγγραφο τοῦ Ἐπισκόπου.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΥΠΟΥΡΓΟΥ

ΧΑΝΙΑ τῆ 30—3—45

Κύριε Συνάδελφε,

Ἀπὸ δεκαπενθημέρου, ἐντολῇ τοῦ Συμμαχικοῦ Στρατηγείου, ἤρχισεν, ὡς Σας εἶναι γνωστόν, αὐστηρότατος ἀποκλεισμός τῆς κατεχομένης ὑπὸ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων περιοχῆς, μὲ συνεπείας σοβαρωτάτας διὰ τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς, τόσον ἀπὸ ἐπισιτιστικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ

πολιτικής απόψεως.

Δεδομένου, ότι αι παροχαί τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ εἶναι ἐντελῶς ἀνεπαρκεῖς, ἡ δὲ ἐγχωρία παραγωγή εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης ὑπῆρξεν ἀείποτε ἀνεπαρκῆς διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν τοῦ λαοῦ τῶν ἐπαρχιῶν Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, σήμερον δὲ εἶναι αὕτη ἔτι μᾶλλον ἐντελῶς ἀνεπαρκῆς, συνεπεῖα τῆς ἐκρύθμου καταστάσεως, ἣτις ὑφίσταται ἐνταῦθα ἐκ τῆς ἀναχωρήσεως ὄλων τῶν νέων ἀνδρῶν καὶ τῆς ἀσκουμένης τρομοκρατίας ὑπὸ τῶν γερμανῶν, καθίσταται πρόδηλον, ὅτι τὸ φάσμα τῆς πείνης ἐπικρέμαται ἀπειλητικὸν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὡς ἄνω κατεχομένων διαμερισμάτων τῆς Κρήτης.

Ἄλλα καὶ ἀπὸ πολιτικής ἀπόψεως ἡ κατάστασις ἔχει προσλάβει ὀξυτάτον χαρακτήρα, δεδομένου, ὅτι αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ ἐθεώρησαν τὸ ληφθῆν ὑπὸ τοῦ Συμμαχικοῦ Στρατηγείου μέτρον ὡς προμήνυμα πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Συνεπεῖα τούτου ὑπῆρξεν ὁ ἀπηνῆς διωγμὸς παντὸς ὑπόπτου δι' ἐθνικιστικὴν κίνησιν στοιχείου, ἀκόμη καὶ ὁ τυφεκισμὸς ἀνδρῶν, καθ' ὧν προέκυψαν ἔστω καὶ ἀσθενῆ στοιχεῖα, ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνοι. Ἐνῶ ἀντιθέτως, προηγουμένως ἐφαίνοντο οὗτοι ἐπιεικεῖς, μετατρέποντες, τῇ ἐπεμβάσει μου, εἰς δεσμὰ ἢ εἰς εἰρκτικὴν τὰς θανατικὰς ἀποφάσεις τοῦ Στρατοδικείου.

Φέρων τ' ἀνωτέρω ὑπ' ὄψιν ὑμῶν, παρακαλῶ, κ. Συνάδελφε, ὅπως ἐπειγόντως διαφωτίσῃτε σχετικῶς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἵνα προέλθῃ οὕτη εἰς τὴν λήψιν ἀναλόγων ἀποφάσεων διὰ τὴν περίσωσιν τοῦ πληθυσμοῦ, ὃν ὑπὸ τὰς παρούσας κρίσεις συνθήκας ἔλαχε νὰ διοικῶ καὶ ὁ ὁποῖος εἶμαι βέβαιος, ὅτι διὰ τῆς νίκης τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὰ μέτωπα τῆς Εὐρώπης δύναται ν' ἀπελευθερωθῇ καὶ αὐτός, χωρὶς νὰ ὑπάρξῃ ἀνάγκη νὰ ὑποστῇ οὗτος νέος θυσίας, παρὰ τὰς βαρυστάτας ἅς ἔχει ἤδη προσφέρει.

Ἐν Χριστῷ Εὐχέτης

Ὁ Ὑπουργὸς-Γεν. Διοικητῆς Κρήτης (Κατεχομένης Περιοχῆς)

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Καὶ β' αἱ συμπλοκαὶ τῶν πολιτικῶν ὀργανώσεων εἰς τὴν ὑπαίθρον. Αἱ μάχαι μάλιστα μεταξὺ τῶν ἐπαναστατικῶν ομάδων συνεχίζονται εἰς Φρέ, καὶ ὁ Ἐπίσκοπος προσπαθεῖ μὲ διαφόρους ἐνεργείας του νὰ προλάβῃ τὰ πράγματα.

Ἴνα ὅμως δώσωμεν μίαν εἰκόνα τῆς τότε καταστάσεως, μεταξὺ τῶν πολιτικῶν ὀργανώσεων, ἅς παραθέσωμεν τὰ κάτωθι ἔγγραφα, ἐκ τῶν ὁποίων δέον ὁ ἀναγνώστης νὰ σχηματίσῃ τὴν ἐπὶ τούτων γνώμην του, καὶ διὰ νὰ καταδείξωμεν καὶ πάλιν, πόσος δύσκολος ἦτο ὁ τότε ρόλος τοῦ Ἐπισκόπου.

Ἄριθ. 57

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ ΚΡΗΤΗΣ

Φουντουλάκη

Ἡράκλειον

Ἀναφέρω διαταγὴν Γύπαρη πρὸς κατοίκους Φρέ ἀπειλεῖ ἐκτελέσεις σὲ π' Ἀποκόρωνας ἀνάστατος σὲ π' Ἀποστείλατε τάχιστα τακτικὸν στρατὸν προλάβῃ ἐμφύλιον ἀλληλοσπαραγμὸν σὲ π' Διατάξετε ἀποχώρησιν Γύπαρη, ὡς συμφωνία ΕΑΜ-ΕΟΚ Ἀποκόρωνα σὲ π' Ἀναμένω ἀπάντησιν σὲ π'.

ΣΦΑΚΙΩΤΑΚΗΣ

24—3—45

Συνταγματάρχης Ε.Λ.Α.Σ.

27-3-45

Τηλ)μα

Διά Σφακιωτάκηγ από Φουντουλάκηγ

*Αναφερόμενος εις τό τηλεγράφημά σας, σās γνωστοποιώ, ότι ό Φρές δέν είναι έντός τής περιφέρειας του δευτέρου άθροίσματος στόπ. Γύπαρης διετάχθη σχετικώς στόπ. Χρειάζεται ψυχραιμία από άμφοτέρας πα-
ρατάξεις.

Στρατιωτικός Διοικητής Κρήτης
ΦΟΥΝΤΟΥΛΑΚΗΣ

*Αριθ. 61

Φουντουλάκηγ***Ηράκλειον**

Διαταγή σας έκτελεσθή, άμα άφίξει τακτικού στρατού όλόκληρον
*Αποκόρωνα στόπ. *Απομακρύνετε ξένα άνταρτικά πάυση έμφύλιος άλ-
ληλοσπαραγμός στόπ. Εύθύνη βαρύνει ταύτα, ως συμφωνία *Αποκόρωνα
στόπ *Αναμένω άπάντησιν στόπ

29-3-45

ΣΦΑΚΙΩΤΑΚΗΣ

*Αριθ. 18

Μαν. Βολουδάκηγ, *Υπουργόν κ.λ.π. *Ηράκλειον

Παρά συμφωνίαν Φεβρουαρίου εισηλθον *Αποκόρωνα άνταρτικά
όμάδες στόπ Αίματοκύλισμα συνεχίζεται στόπ Παύσει πάραυτα, ως τα-
κτικός στρατός καταλάβη γραμμήν *Αποκόρωνα και άποχωρήσουν και δια-
λυθουν ξένα όμάδες στόπ Λαός άγανακτεί διά παράβασιν συμφωνίας
και άδικαιολόγητον αίματοκύλισμα.

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ Ε.Α.Μ.

29-3-45

29-3-45

Τηλ)μα

Πρός Σφακιωτάκηγ από Φουντουλάκηγ

*Από σήμερα αρχίζει μερική προχώρησις εις περιοχήν *Αλικάμπου
έκ μερικων μονάδων του έθνικού Στρατού στόπ Προς άποφυγήν οίωνδή-
ποτε προστριβων άποσύρατε τμήματα του Ε.Λ.Α.Σ. έντός των κανονισθέν-
των όριων τής δευτέρας συνελεύσεως των άνταρτων στόπ *Επιβάλετε
δλην τήν προσωπικήν σας έπιρροήν προς τερματισμόν άδελφοκτόνων
προστριβων μεταξύ των έλλήνων μπροστά εις τά μάτια του έχθρου.

ΦΟΥΝΤΟΥΛΑΚΗΣ

*Αριθ. 83

***Από μεραρχίαν Κρήτης προς τον
άντισυνταγματάρχην Γύπαρηγ Παύλον**

Είδοποιήσατε τμήματα Ε.Λ.Α.Σ. επανέλθουν τομέα των στόπ Λόχος
έθνοφυλακής προωθείται εις *Αλικάμπον προς φύλαξιν όδοϋ στόπ *Εξαν-
τλήσατε κάθε έπιτρεπόμενον όριον άποφευχθή σύγκρουσις στόπ Τομεύς
πρώτου συγκροτήματος πλην Φρέ να καταληφθή από τμήματά σας, συμ-
φώνως προγενεστέρας διαταγās μου στόπ *Αναφέρατε, εάν έχετε άνάγ-
κην ενισχύσεως και τήν κατάστασιν.

29-3-45 ώρα 10η

*Ο Μέραρχος

Γ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΑΚΗΣ, (συν)χης

*Αριθ. 64

Φουντουλάκηγ***Ηράκλειον**

*Ανάγκη άποσταλή τακτικός στρατός *Αποκόρωνα στόπ *Εθελονταί

ἀφιχθέντες Ἀλίκαμπον αἱματοκυλίσουν Ἀποκόρωνα στόπ Ἀπεκδύομαι εὐθύνης.

31—3—45

ΣΦΑΚΙΩΤΑΚΗΣ

Πρὸς τὸν Λαὸν τῆς Ἐπαρχίας Ἀποκορώνου

I) Πληροφορούμεθα, ὅτι κακοὶ Ἕλληνες, εὐτυχῶς ἐλάχιστοι, ἐν ὄψει τοῦ ἐχθροῦ, περιφέρονται τὴν ἐπαρχίαν καὶ διεγείρουν τὸν λαόν, προσπαθοῦντες διὰ ψευδῶν εἰδήσεων νὰ διασπάσουν τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα καὶ νὰ τρομοκρατήσουν τὸν πληθυσμὸν.

Κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν προσπάθειον ταύτην καταβάλλουν Ἕλληνες ξένοι πρὸς τὴν ψυχολογίαν καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν Κρητῶν.

II) Ὑπευθύνως ἀνακοινῶ πρὸς τὸν λαόν τῆς Ἐπαρχίας καὶ γενικῶς τοῦ Νομοῦ Χανίων, ὅτι αἱ διαταγαὶ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Στρατηγείου εἶναι, σὺν τῷ χρόνῳ νὰ προωθηθοῦν τὰ τάγματα Ἐθνοφυλακῆς καὶ νὰ καταλάβουν τὸν πρὸ τοῦ ἐχθροῦ Τομέα ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν ἀνταρτικὸν στρατὸν, οὗτινος ἡ συμβολὴ ἐκρίθη ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ κατὰ τῶν γερμανῶν ἀγῶνος.

III) Διὰ τῶν διαταγῶν τῆς Μεραρχίας καθωρίσθη ὁ τομεὺς, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τοῦ παρόντος θὰ κατέχη ἕκαστος ἀνταρτικὸν αὐγκρότημα. Τοὺς τομεῖς τούτους καλῶ τὸν ἀνταρτικὸν στρατὸν νὰ καταλάβῃ.

IV) Τὸ συγκρότημα τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ἐγκατέλειψε τὸν τομέα του παρὰ τὴν διαταγὴν μου. Ποιοῦμαι ἐκκλησιν εἰς τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τῶν ἀνδρῶν του καὶ τοὺς καλῶ νὰ ἀναλογισθοῦν τὰς εὐθύνας των καὶ νὰ ἀποσυρθοῦν εἰς τὰς καθορισθείσας θέσεις των, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι τοιαῦται ἐνέργειαι ζημιοῦν τὸ Ἔθνος καὶ ἐξυπηρετοῦν μόνον τὰ σχέδια τοῦ ἐχθροῦ.

V) Ὁ λαὸς τῆς ἐπαρχίας νὰ εἶναι ἥσυχος, ἀλλὰ καὶ βέβαιος, ὅτι ἡ κυβέρνησις ἔχει τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν τάξιν καὶ ν' ἀποκαταστήσῃ τὸ κράτος τοῦ Νόμου.

Ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς Κρήτης

Γ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΑΚΗΣ

Συν)ρχης Πεζικοῦ

31—3—45

*Αριθ. 66

Φουντουλάκην Ἡράκλειον

Διαταγὴ σας 83 πρὸς Γύπαρην καταλάβῃ Ἀποκόρωνα θὰ φέρῃ ἱστορικὴν εὐθύνην στόπ Ἀναμένω στόπ.

1—4—45

ΣΦΑΚΙΩΤΑΚΗΣ

*Αριθ. 20

Μαν. Βολουδάκην, Ὑπουργόν, Ἡράκλειον

Κατάστασις ἐπεδεινώθη Ἀποκόρωνα μὲ ἀφίξιν λόχου ἐθελοντῶν Ἀλίκαμπον στόπ Ἀνάγκη ἀποσταλῆ τακτικὸς στρατὸς στόπ Ἐνεργήσατε στρατιωτικὴν διοίκησιν, ἀποστείλῃ ἀντιπρόσωπον διαπραγματευθῆ στόπ Παραμονὴ ἐθελοντῶν καὶ ἀνταρτῶν ἐπιδεινώνει κατάστασιν στόπ Ἐπαρχία ἀξιοῖ ἀπὸ συνεπαρχιώτην Ὑπουργὸν θέσῃ τέρμα κατάστασιν.

1—4—45

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΑΜ

Ἄλλ' ὡς ἐπανέλθωμεν πάλιν εἰς τὴν καταχώρισιν τῶν δελτίων μας. **Σχετικὸν δελτίον 5 μέχρι 8—4—45**

Μάχαι ἐξακολουθοῦν στὸν Φρέ. Ἀνταρτικαὶ ὀμάδες ὑπὸ τὸν Γ Ὑπα-

ρην, Πετρακογιώργην, Κατσιάν και άλλους προωθήθησαν· μέχρις εκεί, και οί τοῦ Ε.Α.Μ. ἀπεσύρθησαν. Φονευμένοι και τραυματισμένοι εἶναι πολλοί ἐκατέρωθεν. Συχνά και πολυπληθεῖς ἐπιτροπαί τῶν διαφόρων ὀργανώσεων παρουσιάζονται ἐνώπιον τοῦ Ἐπισκόπου και παρακαλοῦν αὐτόν, πρὸς πρόληψιν ἐπεκτάσεως τοῦ ἐμφυλίου πολέμου και μέχρις αὐτῆς τῆς πόλεως μας, νὰ μεταβῆ εἰς Ρέθυμνον, και νὰ ὑποδείξῃ εἰς τοὺς ἀρμοδίους νὰ διαλυθοῦν ἅπασαι αἱ ἀνταρτικαὶ ὀμάδες, ἀντικαθιστώμεναι μὲ τακτικὸν στρατόν. Ὁ Ἐπίσκοπος ἀπεδέχθη μὲν τὸ τοιοῦτο, ἀλλ' ἐζήτησε νὰ συνοδευθῆ και ἀπὸ κατάλληλον Ἐπιτροπὴν. Προσεκλήθησαν τότε και προσήλθον εἰς τὸ Μέγαρον τῆς Ἐπισκοπῆς περὶ τὰ ἐβδομήκοντα πρόσωπα, ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ὀργανώσεων, ὡς και ἐξ ἀνοργανώτων, και μετὰ πολὺν συζήτησιν κατέληξαν εἰς τὴν γνώμην νὰ ἐκλεγῆ τετραμελὴς ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Κορκίδη Εὐτυχ. δικηγόρου, Γεωργιλαδάκη Στρατῆ, (Ἰατροῦ, Χαβοῦ Κων)νου, δικηγόρου και Γαῖτανάκη Δημητρίου, χημικοῦ, ἵνα μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἐπίσκοπον μεταβοῦν εἰς Ρέθυμνον και ἐκθέσουν τὴν κατάστασιν εἰς τοὺς ἀρμοδίους, ὥστε νὰ ληφθοῦν ἀνάλογοί ἀποφάσεις.

Κατόπιν τῶν ἀποφάσεων τούτων ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἐκκινεῖ ἐκ Χανίων τὴν 7—4—45 διὰ Ρέθυμνον ὑπὸ τὸν Ἐπίσκοπον, πλὴν ὁμοῦ δὲν ἐπετράπη, παρὰ μόνον εἰς αὐτόν ἡ ὁδὸς ἀπὸ τὰ Δράμια Ἀποκορώνου, ὅπου ἡ μεθόριος γραμμὴ, ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνοῦ Ταξίαρχου, λόγω τοῦ τότε αὐστηροῦ ἀποκλεισμοῦ. Ὁ Ἐπίσκοπος τότε προεχώρησε μόνος και συνήντησε τοὺς ἀρμοδίους εἰς Ρέθυμνον, ὅπου και συνεζήτησε σχετικῶς, και ἐν τέλει διευτυπώθησαν ἐκ μέρους αὐτῶν τὰ ἐξῆς. Κατὰ τὴν συμφωνίαν τῆς Βάρκιζας ἐπιτρέπεται ἡ παρουσία ἀνταρτῶν ἐν Κρήτῃ. Τοιοῦτοι ἀντάρται εἶναι και οἱ ἄνδρες τοῦ Γόπαρη, ὡς και τοῦ Ε.Α.Μ. και οἱ ἄλλοι. Ἐπειδὴ δὲ προηγουμένως εἶχον ὀρισθῆ αἱ θέσεις τῆς κάθε ὀργανώσεως, ὡς και ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνταρτῶν ἐκατέρας ἐξ αὐτῶν, ἐπιβάλλεται τώρα νὰ πάῃ κάθε μία ὀργάνωσις εἰς τὸν τομέα τῆς, ἄλλως αἱ διαταγαὶ τῆς Κυβερνήσεως εἶναι νὰ κτυπήσῃ ὁ Γόπαρη κάθε ἀντιδρόντα. Ὁ Ἐπίσκοπος μάλιστα τότε ἔσπευσε μετὰ τοῦ Μανούσου Βολουδάκη εἰς τὰ Δράμια, ἵνα λεχθῶσι ταῦτα και εἰς τὴν λοιπὴν ἐπιτροπὴν, ἥτις, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, εἶχεν ἐμποδισθῆ νὰ περάσῃ ἀπ' ἐκεῖ, πλὴν δὲν τὴν ἐπέφθασαν, διότι εἶχε φύγῃ αὕτη διὰ Χανιά.

Ὁ Ἐπίσκοπος Ὑπουργὸς μετέβη κατόπιν κατ' εὐθείαν εἰς Ἡράκλειον και ἐκεῖ, δι' ἐνεργειῶν του παρὰ τῇ Στρατιωτικῇ Διοικήσει Κρήτης, προωθήθησαν δύο λόχοι ἐθνικοῦ στρατοῦ, ὁ μὲν εἰς Ἀλικάμπον, ὁ δὲ εἰς Ἐμπρόσθερον Ἀποκορώνου. Ἐπίσης δὲ ἐγιναν διαπραγματεύσεις, ὅπως και τὸ σῶμα τοῦ Ἐμμ. Μπαντουβᾶ, τὸ ὁποῖον ἦλθε τότε ἀπὸ τὸ Ἡράκλειον νὰ ἐνοφηνωθῆ ἀνὰ μέσον τῶν σωμάτων Γόπαρη και Ἐσμιτῶν, ἀποσυρομένων τῶν τελευταίων εἰς τὸν τομέα, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἤδη ὀρίσει δι' αὐτοὺς ἡ Στρατιωτικὴ Διοίκησις (Κυβέρνησις).

Ὁ Ἐπίσκοπος, ἐπανελθὼν εἰς Χανιά και καλέσας τὴν ὡς ἄνω Ἐπιτροπὴν, ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὴν ὅλα τὰ ἀνωτέρω, ἵνα και αὕτη ἀνακοινώσῃ ταῦτα εἰς τοὺς ἰδικούς του ἑκαστος. Κατόπιν ὁ Ἐπίσκοπος ἐδέχθη ἐπιτροπὴν Κισαμιτῶν, ἥτις παρέκάλεσεν αὐτόν νὰ ἐνεργήσῃ, ὥστε νὰ μὴ παρεξηγοῦν αἱ ἀρχαὶ κατοχῆς τοὺς ἐκεῖ κατοίκους διὰ τὴν ἀθρόαν λιποταξίαν Ἰταλῶν στρατιωτῶν, δι' ὅπερ και ὑπεσχέθη αὐτός, δι' ἃ ἐνεργήσῃ. Ἐγένετο ἐνέργεια διὰ τὴν παράτασιν τῆς ὥρας κυκλοφορίας, διότι οἱ γερμανοὶ ἐπίεζον τὸν πληθυσμὸν και μὲ τὸ μέτρον τοῦτο, ὅπως ἐγένοντο και διάφοροι ἄλλαι ἐνεργεῖαι εἰς τὰς γερμανικὰς ἀρχὰς ἐπὶ διαφόρων ἄλλων ζητημάτων. Χανιά 8—4—45.

Φῆμαι διάφοροι ἐκυκλοφόρουν τότε περὶ ἐπικειμένης συνθηκολογήσεως καὶ παραδόσεως τῶν γερμανῶν. Ὁ Ἐπίσκοπος-Ἐπιτολὸς βολιδοδοσκοπῶν τὰ πράγματα προέβη εἰς σχετικὰς ἐνεργείας. Ἐπίσης ὁ Ἐπίσκοπος ἐνεργεῖ καὶ διὰ διάφορα ἄλλα ζητήματα. Σχετικὴ ἔκθεσις καὶ σχετικὸν δελτίον 9.4.45.

Ἐκθεσις 9-4-45 ὑπὸ τοῦ Ἐ. Σταυρακίκη

Πρὸς τὸν Ἐπιτολὸν κ.τ.λ.

Ἐπιστρέψαντες ἐξ Ἡρακλείου ἐνταῦθα, τὴν ἐπομένην μετέβητε εἰς Ic, (Wildhage), ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐζητήσατε, νὰ πληροφορηθῆτε, ἐὰν τὰ θρυλούμενα περὶ παραδόσεως τῶν γερμανῶν ἔχονται ἀληθείας, δεδομένου ἄλλωστε, ὅτι ἤκούσατε καὶ σχετικὰς λεπτομερείας, ὅτι δηλ. ἐπρόκειτο κατ' ἀρχὰς νὰ παραδοθῶσιν οὗτοι μετὰ τοῦ ὄπλισμοῦ τῶν καὶ ὅτι θὰ μεταφέρωντο εἰς τὴν κατεχομένην ὑπὸ τῶν συμμάχων Γερμανίαν. Ἀνεφέρατε μάλιστα καὶ τὴν παροιμίαν, ὅτι κάποτε εἰς φαρσέρ, διαδώσας, ὅτι ἦλθε πλοῖον φέρον ἄλευρον, ἔβλεπε τὸν κόσμον νὰ σπεύδῃ πρὸς τὸν λιμένα, φέρων μάλιστα ἕκαστος μεθ' ἑαυτοῦ καὶ σάκκον διὰ νὰ βάλῃ τὸ ἄλευρον. Πλὴν εἰς τὸ τέλος πιστεύσας καὶ ὁ ἴδιος, ὅτι τοῦτο δύναται νὰ εἶναι ἀληθές, μετέβη καὶ αὐτὸς ἐκεῖ πρὸς παραλαβὴν ἀλεύρου. Καὶ ἐξεφράσατε τὴν γνώμην, ὅτι μολονότι θὰ ἐπρεπε κανονικῶς νὰ ἔχετε ποίαν τινα γνώσιν τοῦ πράγματος, ἐν τούτοις δὲν ἀποκλείεται, κατόπιν τῶν τόσων ἐπιμόνων φημῶν, νὰ ἔχουν ἔλθει οἱ γερμανοὶ ἀπ' εὐθείας εἰς τοιαύτας διαπραγματεύσεις, ἢ καὶ μέσῳ ἄλλου τρίτου τινός. Προσεθήκατε ἐπίσης καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὁσάκις μεταβῆτε εἰς Ρέθυμνον, ἢ καὶ εἰς Ἡράκλειον γίνεται πραγματικὸς συναγερμὸς, διότι νομίζουν ἐκεῖ, ὅτι μεταβαίνετε διὰ τὸ ζήτημα τῆς παραδόσεως. Ἡ ἀπάντησις εἰς ὅλα οὗτ' ἀπὸ γερμανικῆς πλευρᾶς ἦτο, ὅτι καὶ αὐτοὶ—δηλαδὴ οἱ γερμανοὶ—ἀκούουν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τώρα καὶ ἕξ μηνῶν, καὶ ὅτι μπορεῖ καὶ ἡμεῖς—δηλαδὴ οἱ Ἕλληνες—νὰ τὸ ἀκούωμεν ἀκόμη ἄλλους ἕξ, καὶ ὅτι, ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν συμβαίνει τίποτε.

Εἰς παρατήρησίν Σας, ὅτι οἱ γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι ἔχουν σχέσεις μὲ ἑλληνικὰς οἰκογένειας λέγουν, ὅτι γίνεται τοιαύτη συζήτησις περὶ παραδόσεως, ἢ ἀπάντησις ἦτο: «Αὐτὸ ποῦ σὰς λέγομεν εἶναι τὸ ἐπίσημον». Χανιά 9-4-45.

Δελτίον 9-4-45

Ὁ Ἐπίσκοπος ὑπεστίρηθεν σίτησιν τῆς Ἱ. Μονῆς Γωνιάς, ἕνα τῆ χορηγήσασιν αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ ὀλικά ξυλείας καὶ ἄλλα εἶδη, ἀπέναντι τῶν τόσων ζημιῶν, ποῦ ἔχουν κάμει αἱ γερμανοὶ εἰς τὴν Μονὴν ταύτην. Καθ' ὅλας αὐτὰς τὰς ἡμέρας ὁ Ἐπίσκοπος ὁδοιπορεῖ καὶ ταξιδεύει μὲ πυρετόν, ἀλλὰ δὲν σταματᾷ καὶ, ἀντιθέτως μάλιστα, τρέχει πάνω—κάτω διὰ τὸ γενικὸν καλόν. Χανιά 9-4-45.

Ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπιτολὸς ἀσχολεῖται καὶ πάλιν μὲ τοὺς καταδικασομένους εἰς θάνατον, προβαίνει εἰς σχετικὰ διαβήματα παρὰ ταῖς γερμανικὰς ἀρχαῖς καὶ ὁμιλεῖ πρὸς αὐτὰς μὲ ἔτι περισσότερον θάρρος καὶ ἀπαίτησιν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνωνται πλέον ἐκτελέσεις ὑπ' αὐτῶν, προβαίνει δὲ καὶ εἰς διάφορους ἄλλας ἐνεργείας. 2 Σχετικὰ δελτία 10-4-45 καὶ 11-4-1945.

Δελτίον 10—4—45

Ἐγένετο ἀνακοίνωσις τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν, ὅτι κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον οἱ Δαμιανὸς Ἀλιγιζάκης, ἐκ Νέας Χώρας, Ἀντώνιος Κουδαλάκης καὶ Ἐμμανουὴλ Μανουσάκης.

Ἐπίσης κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον, ἀλλὰ μετετρέπη ἡ ποινὴ χαριστικῶς εἰς πολλῶν ἐτῶν εἰρκτὴν, πάντοτε τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Ἐπισκόπου, οἱ Κων)νος καὶ Νικόλαος Σολιντάκης, ἐκ Ψαθογιάννου, Σταῦρος Γκρατσέας, ἐκ Δαράτσου, Δημήτριος Γρηγοράκης, ἐκ Νοχιῶν Κισσάμου καὶ Ἐμμανουὴλ Μυλωνάκης, ἐξ Ἀγυιάς.

Ἐξ αἰτίας τῶν τριῶν πρώτων, οἵτινες κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον, προέβη καὶ πάλιν ὁ Ἐπίσκοπος εἰς ἐνεργείας παρὰ τῷ γερμανικῷ στρατηγεῖω, διατυπώσας καὶ πάλιν ἐντονώτερον τὴν γνώμην, ὅτι ἐκτελέσεις πλέον δὲν πρέπει νὰ γίνωνται ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς, διότι καὶ ἔχει θιχθῆ τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ ἄλλοτε, κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν αἰχμαλώτων γερμανῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἐλλήνων πολιτῶν στὸν Ἀσπρουλιάνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὴν σημερινὴν ἔξαψιν καὶ πολεμικὸν σάλον καὶ ὑπὸ τοὺς ἄνδρους, ὅφ' οὓς διατελοῦμεν καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ γερμανοί, οὐδόλως εἶναι ὀρθόν νὰ γίνωνται ἐκτελέσεις σήμερον. Ἐγίνε δὲ καὶ μεγάλη ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὸν Ἐπίσκοπον, νὰ προβῆ καὶ αὐτὴ εἰς ἀνάλαγα διαβήματα. Τὸ πνεῦμα τοῦ Ἐπισκόπου εἶναι, ὅτι πρέπει νὰ ἐννοήσουν οἱ γερμανοί, ὅτι ἡ στρατιωτικὴ τῶν ἐνταῦθα θέσις δὲν τῶν ἐπιτρέπει ἀσφαλῶς πλέον νὰ προβαίνουν εἰς ἐκτελέσεις, ἵνα μὴ προκύβουν ζητήματα, μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ πληθυσμοῦ, ἀνεκανόρθωτα.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐπιμένει εἰς τὴν παράτασιν ἀκόμη περισσότερον τῆς ὥρας τῆς κυκλοφορίας, διότι εἶναι πολὺ βαρὺ νὰ κλείεται ὁ πληθυσμὸς σπῆτι τοῦ ἀπὸ τῆς 9 μ.μ.

Τὸ ζήτημα τῆς μισθοδοσίας τῶν ὑπαλλήλων τῶν Νομικῶν προσώπων ἀψηχόλησε καὶ πάλιν τὸν Ἐπίσκοπον, δι' ὃ καὶ ἔδωκεν οὗτος ἐντολὴν εἰς τοὺς ἀρμοδίους νὰ ἀσχοληθοῦν καὶ πάλιν οὗτοι σοβαρῶς μὲ αὐτὸ τὸ ζήτημα.

Δυστυχῶς ἡ ἀνεργία ἐπιτείνεται εἰς τὴν πόλιν μας καὶ μεγάλη στενοχωρία ἐπικρατεῖ εἰς τὰς ἐργατικὰς τάξεις. Μέχρι τῆς στιγμῆς σχετικῶς ἐνέργειαι τοῦ Ἐπισκόπου δὲν ἔφερον δυστυχῶς ἀποτέλεσμα.

Μετὰ μεσημβριανὴν ὁ Ἐπίσκοπος ἠσχολήθη μὲ τὰς γερμανικὰς ἀρχὰς προσωπικῶς διὰ διαφόρους ὑποθέσεις.

Ἐπίσης καταβάλλεται προσπάθεια νὰ μεταφερθοῦν ἐκ Ρεθύμνης τὰ βιβλία τοῦ Δημοσίου Ταμείου καὶ ἀνάλογα ἔνσημα δι' αὐτὸ.

Κίνησις ζωηρὰ παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν ὀργανώσεων, ὡς καὶ κάποιαι ὀξύτης, τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ νὰ ἀπαμβλύνη ὁ Ἐπίσκοπος. Χανιά 10—4—45.

Δελτίον 11—4—45

Ἀποτέλεσμα τῆς χθεσινῆς ἐπισκέψεως τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν, ἐκ μέρους μεγάλης ἐπιτροπῆς, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐπισκόπου, ὑπῆρξε τὸ ὅτι προελήφθη ἡ ἐκτέλεσις τοῦ Ἀλιγιζάκη, ἐκ Νέας Χώρας. Οἱ δύο ἄλλοι ἐξετελέσθησαν, διότι ἀπεδείχθησαν ἄγγλοι κατάσκοποι μὲ ἐλληνικὰς ταυτότητας.

Ἐπίσης ἐγίνεν ἐνέργεια καὶ διὰ τὸν δικηγόρον Βαλυράκην, ὅστις δμως εἶναι λίαν βεβαρημένος, κατὰ τοὺς γερμανοὺς, διότι ἔχει ἐπιβαρυντικὰ κατασκοπείας. Φαβερὸν ὁ πατριωτισμὸς νὰ χαρακτηρίζεται ὡς ἐπιβαρυντικὸν στοιχείον! Τόσον πολὺ μάλιστα, ὥστε εἶπέ τις ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς, ὅτι καὶ ἐλληνικὰ δικαστήρια θὰ τὸν κατεδίκαζαν εἰς θάνατον.

τον, εάν έπρόκειτο αυτά να δικάσουν. Πάντως έλπίζεται να σωθῆ. 'Ο 'Υπουργός—'Επίσκοπος συνεζήτησε και πάλιν άνοιχτά με τās γερμανικās άρχάς και έπανελάβεν, ότι δέν είναι πλέον καιρός να γίνωνται ταιαυται έκτελέσεις σήμερον. Πās λόγος συντρέχει να είναι τώρα οί γερμανοί έπεικέστεροι. Εύτυχώς άκούεται ο 'Επίσκοπος μετά προσοχής από τās γερμανικās άρχάς, όπως και από τούς άγγλους, και λοιπās ημετέρας άρχάς.

'Επιτροπή εκ Νιδ—Χωριού 'Αποκορώνου παρουσιασθείσα ένώπιον του 'Επισκόπου 'Υπουργοῦ παρεκάλεσεν αυτόν, να γίνῃ δεκτή αῦτη παρὰ τῷ γερμανῷ στρατηγῷ, ίνα επανέλθουν οὔτοι στα σπίτια των. Κατόπιν σχετικής ένεργείας έγινετο δεκτή ἡ αίτησις αῦτη.

'Ο 'Επίσκοπος συνειργάσθη με τήν 'Αγροτικήν Τράπεζαν και Γεωργικήν 'Υπηρεσίαν διά τήν μεταφοράν θείου και θεϊκοῦ χαλκοῦ ἐξ 'Ηρακλείου. Θά γίνῃ ἐπί πλέον ένεργεια και παρὰ τοῖς γερμανοῖς, ίνα άφεθῆ έλευθέρα ἡ διάθεσις εις τόν πληθυσμόν τών γεωργικῶν αὔτων εἰδών. 'Ο 'Επίσκοπος ηκουσεν επιτροπήν χηρῶν και ὄρφανῶν τυφεκισθέντων ὑπό τῶν γερμανῶν. Ζητοῦν οἰκονομικήν ενίσχυσιν. 'Υπεσχέθη, ότι θα ενεργήσῃ σχετικῶς.

'Ο 'Επίσκοπος εκαμεν ενεργείας παρὰ τῷ 'Ερυθρῷ Σταυρῷ, ίνα φροντίσῃ οὔτος και μεταφερθοῦν τροφήμα πρὸς διανομήν ένταῦθα εἰς καιρῶς, διότι θα εύρεθῶμεν πάλιν πρὸ δυσκόλου καταστάσεως. 'Ηρώτησεν αν άληθεύῃ, ότι ερχεται πλοῖον εμπορτον διά τήν κατεχομένην περιοχήν, και ελαβε τήν απάντησιν, ότι ερχεται προσεχῶς ὁ Σβένσον, οστις και θα δώσῃ τās ζητουμένας πληροφορίας, Χανιά 11—4—45.

Πρὸς τόν 'Επίσκοπον αποτεινόνται πάντοτε οί ἐπί κεφαλῆς τῶν επαναστατικῶν ομάδων, ασχέτως πολιτικῆς αποχρώσεως και ζητοῦν παρ' αὔτου μεσολάβησιν ἢ άλλην τινά ενεργειαν.

Οὔτως λαμβάνει ὁ 'Επίσκοπος τās ἰκάτωθι επιστολάς, ενεργῶν πάντοτε προθύμως δι' ὅσα παρακαλεῖται, αλλά και με γνώμονα πάντοτε τὰ εθνικά συμφέροντα.

EAM

Στήν εδρα 2α 'Απριλίου 1945

Νομαρχιακή 'Επιτροπή Χανίων

'Αριθ. πρωτ. 23

Πρὸς τόν κ. 'Υπουργόν-Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης και Θεοφιλέστατον 'Επίσκοπον Κυδωνίας και 'Αποκορώνου, Χανιά

Και εις τό παρελθόν πολλές φορές ὑποβληθήκατε σε κόπους για τήν ειρηνική εξέλιξη του τόπου μας. Εἴμαστε δε βέβαιοι, πῶς και τῆ φορά αὔτη, τῆ πιὸ κρίσιμη, δέν θα φεισθητε κόπων, προκειμένου να εξυπηρετήσετε ένα τόσο σοβαρό σκοπό.

Εἴσθε ὁ πνευματικὸς ηγέτης του λαοῦ, και ἡ θέσις σας αὔτη σας δίδει τό δικαίωμα, μα και τήν ὑποχρέωση να επεμβαίνετε, όταν αὔτος κινδυνεύῃ και να τίθεσθε ἐπί κεφαλῆς στον άγώνα του για τῆ κατοχύρωση και τῆ περιφρούρηση τών δικαιωμάτων του.

Με τῆ παράκληση, όπως ἡ παροῦσά μας γίνῃ αντικείμενο σοβαρās παρ' ἡμῶν μελέτης, σας παρακαλοῦμε. Θεοφιλέστατε, να δεχθητε τήν πρὸς τό πρόσωπόν σας άπόλυτα εκτίμησή μας.

Σας έσωκλείωμεν αντίγραφα όλων των προαναφερομένων τηλιτών.
Γιά την Νομαρχιακή Έπιόροπή Ε.Α.Μ.

Ό Γραμματεός
Α. ΜΑΡΗΣ

Πρός τον Έπίσκοπον Κυθωνίας και Άποκορώνου,
Σεβασμιώτατε,

Υγίαινε

Χθές Σας έγραψα μιαν έπιστολήν σχετικώς με εκείνα, που είχομεν όμιλήσει προφορικώς. Σήμερον όμως αναγκάζομαι και πάλιν να Σας γράψω, διότι έλαβα μιαν έπιστολήν από ένα, όστις έπισκέφθηκε τό Δημοτ. Νοσοκομείον Χανίων, και μοδ αναφέρει ότι:

Η κατάστασης δύο έθνικοφρόνων, Μαλινδρέτου και Κοκολογιαννάκη είναι άπελπιστική. Τοδ μεν πρώτου Μαλινδρέτου, λόγω τραύματος, απέκοψαν τό πόδι του, τοδ δε δευτέρου ή τύχη είναι πολύ σοβαρά.

Δέν υποφέρουνε μόνον από τούς πόνους, αλλά και από πλήρη έγκατάλειψιν υπό όλων των πατριωτών. Η δε τροφή, ή όποία τούς δίδεται είναι πλέον από πτωχή.

Σας παρακαλώ θερμώς, στείλετε κανένα άνθρωπον ιδιόκόν σας, φροντίσετε, μέσω των ιδιόκόν μας αύτοδ, να μη τούς αφήσετε στην τύχη τους. Βέβαιος δια τό ένδιαφέρον σας, Σας εύχαριστώ εκ των προτέρων

Μετά σεβασμοδ

Π. ΓΥΠΑΡΗΣ

Είς την έπιστολήν ταύτην απήντησεν ό Έπίσκοπος ως εξής:

Κύριε Γύπαρη,

Χανιά 20—4—45

Όπως σας γράφει ό Ιατρός Άλιγιζάκης, δέν είναι άκριβείς αι πληροφορίες, τάς όποιας σας έδωσαν, σχετικώς με τούς τραυματίας. Και έγώ έκαμα σύστασιν εις τούς Ιατρούς να τούς περιποιούνται και τούς έστειλα και μερικά χρήματα.

† Ό Κυθωνίας και Άποκορώνου ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Έν Φρέ τη 14η Άπριλίου 1945

Θεοφιλέστατον Χανίων

Θεοφιλέστατε,

Χανιά

Θερμώς θα Σας παρακαλέσω, όπως φροντίσετε δια τοδ κομιστοδ Λιλικού και εξεύρητε μερικά χρήματα ώστε να πληρωθοδν τά κασσιτερωτικά ένός λέβητος, ό όποιος μας αναγκαιοι άπολύτως, καθώς και δια την αγοράν δέκα όκάδων καπνοδ.

Έπίσης επί τη εύκαιρία ταύτη Σας παρακαλώ, όπως ενεργήσετε παρά ταίς γερμανικαίς αρχαίς, και έπιτραπή εις τούς κατοίκους Νιόχωριοδ και περισυλλέξουν τά δημητριακά, άτινα έχουν σπείρει εις την περιφέρειαν τοδ χωρίου των.

Έπίσης, παρακαλώ, ενεργήσατε παρά τω Δ.Ε.Σ. να χορηγοδνται τά τρόφιμα και εις τούς έπιστρατευομένους εκ της γερμανοκρατουμένης περιοχής. Σήμερον δε έκαμα και σχετικόν τηλεγράφημα στην Στρατιωτικήν Διοίκησιν Κρήτης και εις την διεύθυνσιν συμμαχικής βοήθειας Μ.-L. εις τό Ηράκλειον, διότι πιστεύω, ότι είναι δίκαιον.

Μετά σεβασμοδ

ΕΜΜ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ

ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ ΑΝΤΑΡΤΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

2ον Συγκρότημα

Σταθμός Διοικήσεως Φρέ, τῆ 1 Ματου 45

Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Χανίων

Θεοφιλέστατε,

Χανιά

Διὰ τῆς παρούσης μου παρακαλῶ Ὑμᾶς εὐσεβάστως, ὅπως ἐπέμβητε ἐπὶ τοῦ ἐξῆς ζητήματος, ἐφ' ὅσον Σᾶς εἶναι δυνατόν.

Τὴν 29ην λήξαντος μηνός, ἡμέραν Κυριακὴν, συνελήφθη ὑπὸ Ἰταλῶν τοῦ φυλακίου τῆς Κάϊνας εἰς ἡμέτερος λοχίας, Κόμης Νικόλαος. Οὗτος ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἓνα περιστροφον, δύο χειροβομβίδας, ὡς καὶ τὴν φυσίγγιοθήκην του. Ἐπίσης ἔφερε καὶ ταυτότητα (Πέϊ - Μπουκ) εἰς ἔνδειξιν, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν στρατὸν Μέσης Ἀνατολῆς. Οὗτος μετεφέρθη εἰς Βάμον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Χανιά.

Παρακαλεῖσθε λοιπὸν θερμῶς ἐν προκειμένῳ, ὅπως μεσολαβήσητε, ἐφ' ὅσον Σᾶς εἶναι δυνατόν καὶ φεισθοῦν τῆς ζωῆς του.

Αἱ τελευταῖαι μᾶς πληροφορίαι μᾶς βεβαιοῦν, ὅτι οὗτος ἐχαρακτηρίσθη ὡς αἰχμάλωτος πολέμου, πεισθέντων ὅτι πρόκειται περὶ στρατιώτου. Ἡ ἐνταῦθα Συμμαχικὴ Ὑπηρεσία ἔκαμε σχετικὰς παραστάσεις, καὶ ἐφ' ὅσον θὰ ἐνδιαφερθοῦν καὶ δικοί μας, δὲν θὰ κινδυνεύσῃ.

Δὲν θὰ ἐτόλμουν νὰ Σᾶς ἀπασχολήσω ἐν προκειμένῳ, ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἐξαιρετικοῦ πατριώτου, πολλὰ ὑποστάντος καὶ προσφέροντος κατὰ τὴν περίοδον τῆς δουλείας, καὶ ὁ ὁποῖος ἐνδεχομένως τὴν τελευταίαν στιγμὴν κινδυνεύει νὰ χαθῆ ἀδίκως.

Δὲν εὐρίσκω λόγους νὰ Σᾶς εὐχαριστήσω διὰ τὴν συνδρομὴν Σας, παρακαλῶντας νὰ μοῦ συγχωρήσετε τὴν ἐνόχλησιν καὶ τὸν σκοπὸν.

Σᾶς εὐχομαι νὰ διέλθετε ἐν ὑγιεῖ τὰς ἀγίας ἡμέρας τοῦ Πάσχα.

Ταπεινότατος
Ι. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ

Ὁ Ἐπίσκοπος — Ὑπουργὸς τρέχει πάντοτε εἰς τὴν ὑπαιθρον, προσπαθῶν νὰ προλαμβάνῃ τὰς συγκρούσεις τῶν ὀργανώσεων. Ἡ ἀνεργία καὶ ἡ πείνα ἐπιτείνεται ἐν τῇ πόλει καὶ ὁ κόσμος ἀδημονεῖ. Τὸ ἀνοιγμα τῶν Σχολείων εἰς τὸν Νομὸν συμπληροῦται.

Σχετικὸν δελτίον 14—4—45

Χθὲς ἀπὸ λιαν πρῶτὸ Ὁ Ἐπίσκοπος ἀνεχώρησε διὰ Φρέ, Βαφέ, Βρύσες Ἀποκορώνου καὶ ἀλλαχοῦ, πρὸς συνάντησιν διαφόρων προσώπων ἰδικῶν μας καὶ ξένων, μεθ' ὧν καὶ συνεζήτησεν ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων. Εἰς Βαφέ ἠσχολήθη καὶ μὲ διατυπωθὲν παράπονον ἐκ μέρους τοῦ Ε.Α.Μ., διὰ ἀνθρωποὶ τῆς Ε.Ο.Κ. ἐψαλίδισαν τὴν γενειάδα τοῦ ἐκεῖ ἱερέως Ἡλιάκη. Καὶ ἀπεδείχθη μὲν, ὅτι τὸ τοιοῦτο ἐγένετο, ἀλλὰ διὰ λόγους προσωπικοῦς καὶ ὄχι ὀργανωτικοῦς. Ὁ Ἐπίσκοπος πάντως συνἔστησε καὶ εἰς τὰς δύο ὀργανώσεις νὰ ἀποφεύγωνται αἱ ἀκρότητες καὶ αἱ τοιοῦτου εἴδους ἐξευτελιστικαὶ πράξεις.

Μεγάλῃ κίνησιν σήμερον ἐν τῷ Γραφείῳ τοῦ Ἐπισκόπου — Ὑπουργοῦ ἐκ μέρους διαφόρων ἐπιτροπῶν, καὶ μάλιστα μέχρι φορτικότητος ἀνυποφόρου. Ἡ ὥρα κυκλοφορίας δὲν παρετάθη ἀκόμη καὶ ὁ πληθυσμὸς δυσανασχετεῖ, δι' ὃ καὶ πάλιν κἀμνει λόγον σχετικὸν ὁ Ἐπίσκοπος. Ἄλλῃ ἐπιτροπῇ ἀνέργων ζητεῖ ἐπιδόματα ἀνεργίας, πρὸς τὴν ὁποίαν

καί λέγει ὁ Ἐπίσκοπος, ὅτι ἐνήργησε σχετικῶς, ἀλλὰ δὲν ἐπῆλθεν ἀκόμη ἀποτέλεσμα.

Ἐπίσης παρατηρεῖται ἀνησυχία καὶ νευρικότης, διότι ἐστάλη ἐπιστολή εἰς τὴν ἐδῶ Ἀγροτικὴν Τράπεζαν ἀπὸ τὴν τοιαύτην τοῦ Ἡρακλείου, ὅτι δὲν θὰ σταλῇ εἰς τὴν κατεχομένην περιοχὴν θεϊκὸς χαλκὸς καὶ θεῖον διὰ τὰ ἀμπέλια, διότι ὁ ἀποκλεισμὸς δὲν ἐπιτρέπει αὐτό. Ὁ Ἐπίσκοπος ἐδήλωσεν, ὅτι θὰ μεταβῇ αὐτοπροσώπως εἰς Ἡράκλειον καὶ πιστεύει, ὅτι θὰ κατορθώσῃ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν εἰδῶν αὐτῶν καὶ παρ' ἡμῖν.

Ἐπίσης ὁ Ἐπίσκοπος ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἀνοιγματος τοῦ Γυμνασίου Χανίων, ἐξευρών αὐτοπροσώπως θρανία καὶ διὰ τὴν πρώτην τάξιν, ἥτις μὴν δὲν ἐλειτούργει μέχρι σήμερον, ἐλλείψει θρανίων. Ἐπίσης ἠσχολήθη καὶ μὲ τὸ ἀνοιγμα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Χρυσοπηγῆς. Πρὸς δὲ καὶ μὲ τὸ ἀνοιγμα τοῦ Γυμνασίου Βάμου, ἐνεργήσας παρὰ τοῖς γερμανοῖς, ἵνα οἱ γυμνασιόπαιδες Βάμου μεταβαίνουν ἐλευθέρως ἀπὸ τῆς ἐλευθέρας περιοχῆς εἰς τὴν μὴ ἐλευθέραν, χάριν τοῦ σχολείου τῶν. Ἐπίσης ἔγιναν ἐνέργειαι παρὰ τοῖς γερμανοῖς δι' ἐπισόδια τοῦ χωρίου Φουρνέ, ἐξ αἰτίας αὐτομολήσεως γερμανῶν στρατιωτῶν. Χανιά 14—4—45.

Μία ἐξαιρετος στάσις τοῦ Ἐπισκόπου — Ὑπουργοῦ ἀπέναντι τῶν γερμανῶν κατεδείχθη, καὶ ὅταν οἱ τελευταῖοι ἠθέλησαν νὰ συλλάβουν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν Ἐπισκοπὴν του τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ὀργανώσεων, συνεδριάζοντας ἐκεῖ ὑπ' αὐτόν.

Σχετικὸν δελτίον 15—4—45

Ἐχουν κληθῆ περὶ τοὺς δώδεκα ἀντιπροσώπους τοῦ Ε.Α.Μ. καὶ Κ.Κ.Ε. εἰς τὸ Ἐπισκοπικὸν Μέγαρον, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι διενεμήθησαν προκηρῦξεις ὑπὸ τῶν ὀργανώσεων τῶν κατὰ διαφόρων προσώπων, καὶ δι' ἄλλα γενικώτερα ζητήματα, καὶ ἰδίως νὰ προληφθῇ κάποια παρουσιαζομένη ὀξύτης μεταξὺ τῶν δύο ὀργανώσεων, ἐξ αἰτίας τῆς διαδόσεως, ὅτι πρόκειται νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν πόλιν μας ὁ Γύπαρης.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἠσχολεῖτο μὲ σχετικὴν εἰσήγησιν, καθ' ἣν διευπῶνετο, ὅτι ὀμιλεῖ οὗτος πάντοτε ὑπεράνω ὀργανωτικῶν ἀντιλήψεων καὶ ὅτι εἶναι πάντοτε ὁ συμφιλιωτὴς Δεσπότης. Τὸ ὀρθὸν καὶ λογικὸν τὸ ἐπαινεῖ καὶ τὸ παραδέχεται, ὅπου τὸ βλέπει, κατακρίνει δὲ καὶ ἀποδοκιμάζει τὸ ἀντίθετον ἀπὸ ὅπουδῆποτε καὶ ἂν προέρχεται. Οἱ παρευρισκόμενοι ἤρχισαν νὰ κατηγοροῦν τὴν Ε.Ο.Κ. διὰ διαφόρους ὑπερβασίας, καὶ δὴ τὰς ἀνταρτικὰς ομάδας τοῦ Γύπαρη καὶ λοιπῶν, διότι προέβησαν εἰς ἐνεργείας τινὰς κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ε.Α.Μ. καὶ προσέθετον, ὅτι εἶναι ἔτοιμοι καὶ οἱ τοῦ Ε.Α.Μ. στὴν πόλιν νὰ κτυπήσουν τοὺς ὀπαδοὺς τῆς Ε.Ο.Κ. καὶ κάθε Γύπαρην, ἂν τολμήσῃ νὰ κατέλθῃ στὴν πόλιν. Μόνον ἔθνικὸς στρατὸς, εἶναι πρόθυμοι, νὰ ἔλθῃ στὴν πόλιν καὶ κανεὶς δὲν θὰ τὸν ἐνοχλήσῃ, ὥστε νὰ προληφθοῦν τὰ τῆς Ρεθύμνης περιστατικὰ καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὁ Ἐπίσκοπος τότε τῶν λέγει: «ἂν τὰ λέγετε ταῦτα ὡς ἀπειλὰς, πρέπει νὰ ξέρετε, ὅτι ἤκουσα προχθὲς στὸ Φρὲ νὰ λέγουν καὶ οἱ τῆς Ε.Ο.Κ., ὅτι ξέρουσαν καὶ τὰ σπῖτια σας καὶ ποῦ διανυκτερεύετε, καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἔλθουν καὶ αὐτοὶ στὴν πόλιν, καμμιά βραδεία, νὰ σᾶς καθαρίσουν. Ἐπομένως δὲν πρέπει σὶ δύο ὀργανώσεις νὰ ἀλληλοαπειλοῦνται, ἀλλὰ νὰ εὑρεθῇ τρόπος νὰ γίνουν τὰ πράγματα μαλακώτερα». Ἐγὼ δὲ, προσθέτει ὁ Ἐπίσκοπος, καὶ συνέστησα καὶ θὰ συστήσω παντοῦ, ὅπου μεταβῶ, νὰ ἔλθῃ τακτικὸς στρατὸς καὶ νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν πόλιν οἱ ἀντάρται.

Ἐνῶ δὲ οὕτως προεχώρει ἡ συζήτησις, ἔρχεται ἡ πληροφορία, ὅτι τρεῖς ἐκ τῶν συνεδριαζόντων, ἐξεληθόντες πρὸς στιγμήν τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Μεγάρου, συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν γερμανῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἐθεάθησαν εἰς ὄλας τὰς γωνίας τῶν δρόμων διάφοροι ἀστυνομικοὶ γερμανοί, ἐπιστεύθη πρὸς στιγμήν ἀπὸ τοὺς παρευρεθέντας Ἐαμίτας στὴν σύσκεψιν, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ πλεκτάνης καὶ προδοσίας. Ὅλοι τότε ἐταράχθησαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν Ἐπισκοπὴν, ἔπλην ὁ Ἐπίσκοπος ἕξ-αλλος ἀπὸ θυμόν, διότι συνέβη τὸ τοιοῦτο στὸ σπίτι του, συγκρατηθεὶς ὄμως, διότι εἶχε τὴν πεποίθησιν, ὅτι θὰ ἀντιμετώπισῃ τὸ ζήτημα ἀποτελεσματικῶς καὶ ἀξιοπρεπῶς, ἐπέμενε νὰ συνεχισθῇ ἡ συζήτησις, προσποιούμενος ἀταραξίαν. Εἶναι ἀπὸ τίς λίγες φορές τότε, πού ἐξετιμήθη ὁ Ἐπίσκοπος διὰ τὸ θάρρος καὶ τὴν τόλμην του. Δὲν μπορεῖ κανεὶς, ἄς εἶναι καὶ γερμανός, νὰ μὲ καταπροσβάλλῃ ἔτσι μέσα στὸ σπίτι μου, ἔλεγε, καὶ παίρνει ἀμέσως τὸ τηλέφωνον καὶ λέγει ἀνευδοιάστως καὶ ἀπεριφράστως εἰς τὸν διοικητὴν τῆς γερμανικῆς ἀστυνομίας, νὰ τοῦ ἐπαναφέρουν στὸ σπίτι του τοὺς συλληφθέντας, διότι ἄλλως θὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν κατεχομένην περιοχὴν. Ἡ, ἂν θέλουν, ἄς συλλάβουν αὐτόν, καὶ ὄχι νὰ γίνῃ ἡ ἐνέργεια, πού ἐγίνεν. Ἐν τῷ μεταξύ παραλαμβάνει ὁ Ἐπίσκοπος κάποιον δειλιάσαντα καὶ ὀδηγεῖ αὐτόν, ὁ ἴδιος προσωπικῶς, ἕξω ἀπὸ τὴν Ἐπισκοπὴν μακρὰν, πρὸς καθησυχασμόν του. Ἐπειτα ἐπανέρχεται θυμωμένος καὶ ἐξηγριωμένος, ἀλλὰ καὶ ἀποφασισμένος καὶ ἐρωτᾷ : « Δὲν τοὺς ἐπανάφερον ἀκόμη ; » Παίρνει πάλιν τὸ τηλέφωνον καὶ ἀξιοῖ νὰ τοῦ τοὺς φέρουν τὸ ταχύτερον, καὶ πράγματι μετ' ὀλίγα λεπτά ἔρχονται ὅλοι οἱ συλληφθέντες, μετὰ δύο ἀξιωματικῶν γερμανῶν, γελῶντες ἅπαντες διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των, μαζί δὲ μὲ αὐτοὺς καὶ οἱ γερμανοὶ ἀξιωματικοί, λέγοντες εἰς τὸν Ἐπίσκοπον, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ σοβαροῦ τινος, καὶ ὅτι κατώτερα ἀστυνομικὰ ὄργανα ἐπέδειξαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπερβολικὸν ζήλον. Ὁ Ἐπίσκοπος τότε ἐνώπιον ὄλων ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς γερμανοὺς ἀξιωματικοὺς μὲ γλώσσαν αὐστηράν καὶ καυστικὴν, διότι ἡ Ἐπισκοπὴ του καὶ ἡ Ὑπουργία του δὲν δύνανται νὰ ἐπιτρέπουν εἰς ὅποιονδήποτε νὰ προβαίῃ εἰς ἐνεργείας μειούσας τὸ κῦρος καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν αὐτοῦ. Εἶμαι, ἔλεγεν, ὁ Ἐπίσκοπος, Ἕλληνας Ὑπουργὸς καὶ Ἰθρησκευτικὸς Ἀρχηγὸς τοῦ τόπου, συμφιλικτῆς τῶν διαστάτων καὶ σύνδεσμος τῶν διαμαχομένων στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἐν γνώσει ὄλων, τίμιος καὶ εὐλικρινὴς ἀπέναντι ὄλων, δι' ὃ καὶ δι' ὄλα αὐτὰ ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ μὲ σέβωνται ὅλοι, γερμανοὶ καὶ ἄγγλοι, ἔθνικαὶ δυνάμεις καὶ ἀντάρται, καὶ σύμπας ἐν γένει ὁ λαός. Τέλος οἱ μὲν γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ ἀπῆλθον, καθησυχάζοντες τὸν Ἐπίσκοπον, ὅτι δὲν συμβαίνει τίποτε, οἱ δὲ παρευρισκόμενοι ἡρεμήσαντες ἀπῆλθον εὐγνώμονοι, ἀλλὰ καὶ ἐκτιμώντες διὰ μίαν ἀκόμη φοράν τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἐπισκόπου, παρομοιάζοντες αὐτόν πρὸς παλαιοὺς τοιοῦτους ἐκκλησιαστικοὺς ἄνδρας. Χανιά 15—4—45.

Ὁ Ἐπίσκοπος-Ὑπουργὸς, καίτοι ἀσθενής, μεταβαίνει εἰς Ἡράκλειον διὰ ζητήματα ἐπείγουσας φύσεως.

Σχετικὸν δελτίον 10—4—45

Ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι κατακουρασμένος καὶ ἄρρωστος. Ἀπὸ τότε, πού μετέβη εἰς Φρὲ ἐκρουολόγησε, καὶ οἰσοδήποτε ἄλλος θὰ ἔμενε κλινῆρης. Παρ' ὄλα αὐτὰ, λίαν πρωτὶ ἀναχωρεῖ δι' Ἡράκλειον. Πρόκειται διὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἐξ Ἡρακλείου θεϊκοῦ χαλκοῦ καὶ θείου. Εἶχον γίνεαι ἐνέργειαι σχετικαὶ καὶ περιεμένετο ποσότης τις ἀπὸ αὐτὰ καὶ διὰ τὴν

μῦθ' εἶπεν οὗτος, εἰς ὕφος ἔντονον καὶ ὑπὸ μορφήν παραπόνου, θὰ ἔλεγε κανεῖς, τὰ ἐξῆς : «Ὁ Θεοφιλέστατος μᾶς ὑπεσχέθη, ὅτι ἡ κατασκοπεῖα θὰ σταματήσει, καὶ ὁμοῦς τί ἐγινε ; τίποτε ! Διότι, μετὰ ὅπο τότε, συνελήφθη ὁ Βαλιράκης, ὡς κατάσκοπος, καὶ σήμερα ἔχομεν πάλι ἕνα πάκο χαρτιά κατασκοπείας ! Ὅταν θὰ σκοτωθοῦν πάλιν ἄνθρωποι, τότε τί θὰ λέτε ; Πηγαίνω εἰς τὸν στρατηγὸν καὶ τοῦ λέγω, ὅτι ἡ κατασκοπεῖα θὰ παύσῃ, καὶ κάθε μέρα κᾶτι νέο παρουσιάζεται. Στὸ τέλος θὰ πάω κι' ἐγὼ στὴν Ἀγυιά. Πάντως, σᾶς παρακαλῶ, μὴν κάμετε χρῆσιν τῶν ὄσων σᾶς λέγω. Σᾶς τὰ λέγω ἀπλῶς, γιὰ νὰ ξέρετε, γιὰτί εἶναι οἱ ἄνθρωποι σᾶς μέσα». Τοῦ εἶπα, ὅτι θὰ διαβιβάσω τὰ λεγόμενά του μόνον εἰς Ὑμᾶς, καὶ ὅτι θέλω Ἰσᾶς παρακαλέσει ἐκ μέρους του, νὰ μὴ κάμετε χρῆσιν ἀπολύτως αὐτῶν εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Στρατηγείου, ἢ καὶ εἰς τὸν Στρατηγὸν τὸν ἴδιον.

Εἰς ἐρώτημά μου, ἐὰν οἱ τὴν προτεραίαν συλληφθέντες Ραῖσάκης, Τζανακάκη κ.λ.π. ἐνέχωνται εἰς κατασκοπεῖαν, μοῦ ἀπήντησεν, ὅτι δὲν γνωρίζει, ἐὰν εἶναι ἀναμειγμένοι καὶ αὐτοὶ ἢ ὄχι. Χανιά 19—4—45.

Ἐκτίθενται παρακάτω τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἐπισκόπου—Ἐπιφυλακτοῦ εἰς Ἡράκλειον. Διαρκῶς δὲ καταβάλλεται ἰδιαιτέρα προσπάθεια ὑπ' αὐτοῦ νὰ ἀπαμβλύνωνται τὰ πάθη τῶν ὄργανώσεων μὲ ἕνα οἰονδήποτε τρόπον. Τότε διεδόθη καὶ τὸ ὅτι θὰ ἐδολοφονεῖτο ὁ γερμανὸς Στρατηγός, καὶ ὁ Ἐπίσκοπος εὐρίσκει εὐκαιρίαν νὰ εἶπῃ εἰς αὐτόν, ὅτι τὸ τοιοῦτο δὲν ἔχεται ἀληθείας. Ἄλλαι ἐνεργεῖαι τοῦ Ἐπισκόπου. Σχετικὰ δελτία 19 καὶ 20 τοῦ 4,45.

Ἄλλὰ πρὸ ὄλων τούτων παραθέτομεν τὴν παρὰ πόδας σχετικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Π. Γύπαρη, ὡς καὶ τὴν εἰς αὐτὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἐπισκόπου :

Σ. Δ. 20 Ἀπριλίου 1945

Σεβασμιώτατε, Ὑγιαίνετε.

Ἡ ἀπόλυσις ἀπὸ τὰς φυλακὰς 20 τόσων ἀνθρώπων ἐνεποίησεν ἀρίστην ἐντύπωσιν εἰς τὴν κοινῶνισιν τῆς Ἐλευθέρας Κρήτης.

Δυστυχῶς ὁμοῦς δὲν ἐπρολάβομεν νὰ αἰσθανθοῦμε τὴν χαρὰν αὐτὴν, ὅπου νέα εἶδησις μᾶς ἦλθε, διὰ νὰ μᾶς στενοχωρήσῃ ὄλους.

Φαίνεται, ὅτι οἱ κομμουνισταὶ κατάρθωσαν νὰ πείσουν τὰς γερμανικὰς ἀρχάς, ὅτι διατρέχει κίνδυνον ἡ ζωὴ τοῦ γερμανοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ Χανίων.

Ἐγὼ, εἰλικρινῶς καὶ τιμίως, πρώτην φορὰν πληροφοροῦμαι τὴν κακοήθη αὐτὴν ψευθιά. Ὁλόκληρος ὁ ἐθνικιστικὸς κόσμος προσπαθεῖ, ἵνα μὴ δημιουργηθῇ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἀφορμὴ συγκρούσεως, διὰ νὰ μὴ αἰματοκυλισθῇ διὰ χιλιοστὴν φορὰν ἡ ἔνδοξος, ἀλλὰ ἀτυχῆς πατρίς μας.

Διὰ τοῦτο, Σᾶς παρακαλῶ θερμῶς, νὰ ἰδῆτε τὰς ἀρμόδιαις στρατηκὰς ἀρχάς, καὶ νὰ τὰς παρακαλέσετε ἐκ μέρους μας, νὰ μὴ παρασυρθοῦνε ἀπὸ τοῦς κακοῦς ἀνθρώπους νὰ κάμουνε νέας ἐκτελέσεις εἰς βάρος τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπολύτως ἀθῶος ἀπὸ τίς πλεκτάνες, εἰς τίς ὁποῖες θέλουνε οἱ ἀναρχικοὶ νὰ τὸν ρίξουνε.

Ἐὰν ὑπάρχη κανένας, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν φιλοδοξίαν νὰ ἔχη σχέσεις μὲ ἄγγλους καὶ μὲ ἄλλας ἀρχάς, δὲν πρέπει νὰ δοθῇ μεγάλη σημασία, διότι εἶναι γεγονός ἀπολύτως ἀπομονωμένον, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ χρο-

νολογηται από παλαιά, και τὸ ὁποῖον περιορίζεται εἰς ἕνα ἢ δύο ἄτομα, ἀφοῦ εἶναι ἀποδεδειγμένον, ὅτι καὶ ὁ Παπαγιαννάκης εὗρηκε τὸν ἀγριώτερον πόλεμον, ἐκ μέρους τῶν κομμουνιστῶν, καὶ ὁ ὁποῖος ἐπροδόθη ἀσφαλῶς ἀπὸ τοὺς κομμουνιστάς. Ὅλον τὸν καιρόνδῃ, ὅπου ἦτο οὗτος ἀπομεμονωμένος, θὰ ἤθελε νὰ ξεσπᾷ κάπου, καὶ ἤρχετο εἰς σχέσεις μὲ ὠρισμένα πρόσωπα, χωρὶς ὅμως, ἐγὼ τοῦλάχιστον νὰ ἀποδίδω καμμίαν σημασίαν, ὅπως δὲν πρέπει οὔτε αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ τῶν Χανίων νὰ δώσουν τοιαύτην.

Ἐλπίζω ὅμως, ὅτι αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ δὲν θὰ θελήσουν σήμερον, ὅπου ἐκρίθη ὀριστικῶς πλέον ὁ πόλεμος, νὰ χύσουν πλέον νέον αἷμα στὴν Κρήτην, ἀλλωστε ἀπὸ τὴν πορείαν τῶν τελευταίων ὑποθέσεων αὐτῶν θὰ ἐξαρτηθῇ καὶ ἡ ἰδική μας καλωσύνη πρὸς αὐτούς.

Θερμῶς θὰ Σᾶς παρακαλέσω, κρατήσετε με ἐνήμερον, διότι ὁλόκληρος ὁ κόσμος, ὅπου ἀποτελεῖ τοὺς ἰθύνοντας τὰ τῆς Κρήτης, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ συγκρατήσῃ τὴν κατάστασιν, ἐὰν χυθῇ νέον αἷμα.

Ἐγὼ τοῦλάχιστον, ὁ ὁποῖος ἔχω τὴν τιμὴν νὰ διαικῶ τὸ Ἴον ἔθnikόν συγκρότημα, δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ συγκρατήσω τίς Ἐθνικὰς ὁμάδας, ἐὰν χυθῇ νέον αἷμα, ἀλλὰ θὰ ἐπιδιώξουν τὴν ἐκδίκησιν.

Ἐπειδὴ Σεῖς εἴσθε εἰς θέσιν νὰ γνωρίζετε τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν Κρητῶν, ἐπιβάλλεται νὰ κάμετε κάθε προσπάθειαν, διὰ νὰ ἀποσοβηθῇ τὸ δυσάρεστον αὐτό.

Με πολλὴν ἀγάπην καὶ σεβασμὸν

Π. ΓΥΠΑΡΗΣ

Ἀντιρροχὴς Πεζικοῦ

Υ. Γ. Δὲν θὰ Σᾶς διαφεύγῃ βεβαίως, Σεβασμιώτατε, ὅτι ὁ Παπαγιαννάκης εἶναι ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικὸς, καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὡς ἀχμάλωτος πολέμου.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἐπισκόπου :

Χανιά 21—4—45

Κύριε Γύπαρη,

Σᾶς ἔστειλα πρὸ ὀλίγου γράμμα διὰ τὰ 2 πρῶτά σας γράμματα. Εἰς ἀπάντησιν δὲ τοῦ γράμματός σας—τοῦ λαμβάνω τώρα—, σᾶς πληροφορῶ, ὅτι δὲν εἶναι διάδοσις τῶν κομμουνιστῶν ἢ ἀπόπειρα κλπ., ἀλλ' εὖρον ὁτιοῦντα οἱ γερμανοὶ εἰς χεῖρας μὴ κομμουνιστῶν, ἐξ ὧν, ὡς λέγουν,—οἱ γερμανοὶ—, συνάγεται, ὅτι θὰ ἐγίνετο ἀπόπειρα κλπ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπέισθησαν οὗτοι περὶ τοῦ ἀβασίμου τῆς ὑποθέσεως καὶ δὲν ἐλήφθησαν, οὔτε θὰ ληφθῶσι μέτρα ἐναντίον τοῦ πληθυσμοῦ.

Με εὐχὰς

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Δελτίον 19—4—45

Ὁ Ὑπουργὸς ἐπανῆλθεν ἀπὸ τὸ Ἡράκλειον, ὅπου καὶ κατώρθωσε νὰ ἐγκριθῇ ἡ ἀποστολὴ 31 τόννων αἰτοῦ καὶ 16 τόννων θεϊκοῦ χαλκοῦ διὰ τὴν «κατεχομένην περιοχὴν». Ἐπίσης κατὰ τὴν ἐκεῖ μετάβασιν τοῦ ἐπέτυχεν ὁ Ἐπίσκοπος νὰ ἔλθῃ ὁ Ἕλλην Μέγαρχος εἰς Φρέ, νὰ κάμῃ ἀνακρίσεις διὰ τὰς κατηγορίας κατὰ τοῦ Γύπαρη καὶ τοῦ Σώματός του, ἐκ μέρους τῶν Ἐαμιτῶν, ὥστε νὰ δοθῇ καὶ μία λύσις εἰς τὴν δεξυτήτα τῶν παθῶν, μεταξύ Ε.Ο.Κ. καὶ Ε.Α.Μ. Ἐπίσης ἐπέτυχεν ἐν Ἡρακλείῳ ὁ Ἐπίσκοπος νὰ δημιουργηθῇ πρακτορεῖον ἐν Καστελλῷ Κισάμου τῆς

Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, πρὸς ἐξυπηρέτησιν καὶ τοῦ διαμερισματος τούτου. Καὶ ἔτσι προκύπτει, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος παντοῦ στρέφεται καὶ διὰ πάντας ἐνεργεῖ καὶ ὄλους ὠφελεῖ, ὅσους δύναται. Ὁ Θεοφιλέστατος παρέστη εἰς τὴν ἀποφυλάκισιν περὶ τοὺς 30 κρατουμένων ἀπὸ τὰς φυλακὰς τῆς Ἀγυιάς. Ὁμίλησε δὲ πρὸς αὐτοὺς καὶ εἶπε νὰ γίνουν καλοὶ πολῖται, ἀντάξιοι τῆς Ἑλλάδος μας. Δὲν τὸν ἐνδιαφέρει, εἶπεν, ἂν εἶναι τῆς Ε.Ο.Κ. ἢ τοῦ Ε.Α.Μ. οἱ ἀποφυλακίζόμενοι. Τὰ τοιαῦτα φρονήματα ἄς γίνουν πολιτικὰ κόμματα. Μόνον τὸν ἐνδιαφέρει, νὰ εἶναι οὗτοι ἄνθρωποι εἰρηνικοὶ καὶ ἐργατικοὶ, καὶ χρηστοὶ εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἡ τοιαύτη ἑμιλία ἠὲ χάρισθη καὶ τοὺς ἀποφυλακίζομένους καὶ τοὺς γερμανοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους, ἀποχαιρετίζων αὐτοὺς ὁ Ἐπίσκοπος εἶπεν, ὅτι εὐχεται συχνὰ νὰ πράττουν τοῦτο, νὰ ἀποφυλακίζουν δηλ. κρατουμένους, μέχρι τελείας ἐκκενώσεως τῶν φυλακῶν. Δι' ἐνεργειῶν προσέτι τοῦ Ἐπισκόπου ἀπεσπάσθη καὶ ἡ βεβαίωσις τῶν γερμανῶν, ὅτι θὰ ἀπολύσουν καὶ ἄλλους κρατουμένους, κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα.

Μετὰ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Ἐπίσκοπος ἐκλήθη εἰς τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον καὶ ἐλέχθη εἰς αὐτόν, ὅτι ἔχουν οὗτοι ἀναμφισβητήτους πληροφορίας, πὼς πρόκειται νὰ δολοφονήσουν τὸν γερμανὸν στρατηγὸν καὶ τὸ ἐπιτελεῖόν του, δι' ὃ καὶ καθιστοῦν αὐτὸν ὑπεύθυνον. Ὁ Ἐπίσκοπος τότε ἐκάλεσεν εἰς τὴν οἰκίαν του ὄλους τοὺς σημανόντας πολίτας καὶ συνεζήτησε μὲ αὐτοὺς σχετικῶς, πλὴν ὄλοι διαβεβαίουσαν, ὅτι ἀποκλείεται ἔν τοιοῦτο ἐνδεχόμενον, διότι μόνον παράφρων δύναται νὰ πράξῃ τοιοῦτό τι εἰς τοιαύτας στιγμὰς. Τὸ τοιοῦτο ἀνεκοινώθη εἰς τὸ στρατηγεῖον, καὶ οὕτως τὰ πράγματα ἠρέμησαν, μὲ τὴν ἀπόλυτον βεβαιότητα, ὅτι δὲν γίνεται τίποτε.

Ἐκλήθη διὰ αὐριον εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν ἐπιτροπὴ τοῦ Ε.Α.Μ., ἵνα ἀνακοινωθῇ εἰς αὐτὴν τὰ περὶ συνομιλιῶν τοῦ Ἐπισκόπου εἰς Ἡράκλειον, δι' ἀποστολὴν ἐνταῦθα τακτικοῦ στρατοῦ, εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς «κατεχομένης περιοχῆς», καὶ ὄχι ἀνταρτῶν, πρὸς ἀποφυγὴν ἐκτρώπων ἐκ μέρους καὶ τῶν δύο ὀργανώσεων Χανιά 19—4—45.

Ἀελλίον 20—4—1945

Εἶναι τὰ γενέθλια τοῦ Χίτλερ καὶ ἐκλήθη ὁ Ὑπουργὸς ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς νὰ μεταβῇ καὶ αὐτὸς μετὰ ἐπιτροπῆς, ὡς εἴθισται, νὰ ὑποβάλλῃ τὰς εὐχὰς του εἰς τὸ στρατηγεῖον. Οὕτως ὁμοῦς ἐδόθη καὶ ἡ εὐκαψία νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς τὸν στρατηγὸν, ὅτι οὐδεὶς ἀπὸ τὴν «κατεχομένην περιοχὴν» φαίνεται, ὅτι σκεπτεται κακὸν διὰ αὐτόν καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει. Καὶ ἐκεῖνος ἀπήντησεν, ὅτι δὲν ἔχει παράπονον ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ πόλει, πλὴν ὁμοῦς αἱ πληροφορίες του εἶναι, ὅτι ἀπέξω καὶ ἐσκέφθησαν νὰ κάμουν κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων τοῦ Χίτλερ, πλὴν ἔχουν ληφθῇ τὰ κατάλληλα μέτρα. Ἀξιοσημείωτον, ὅτι ὁ στρατηγὸς προσέθηκε τότε εἰς τὴν ἐπιτροπὴν αὐτὴν, πὼς ἡ Γερμανία ἐλπίζει εἰς τὴν τελικὴν νίκην, καὶ ὅτι δὲν θὰ παραδοθῇ αὕτη πατέ! Ὁ Ἐπίσκοπος ἠρώτησε τότε, ὀλίγον πονηρῶς, «ποῦ δὲν θὰ παραδοθοῦν οἱ γερμανοί, ἐδῶ ἢ εἰς τὴν Γερμανίαν;», καὶ ὁ στρατηγὸς ἀπήντησεν : «οὔτε ἐδῶ, οὔτε εἰς τὴν Γερμανίαν».

Ὁ ρόλος τοῦ Θεοφιλεστάτου ὁσημέραι καὶ ἀποβαίνει ἀνυπόφορος καὶ τὰ μάλιστα κουραστικὸς. Οἱ πάντες τὰ πάντα ἀπ' αὐτόν ζητοῦν. Πλὴν εἶναι ἡλικιωμένος, κουρασμένος καὶ ἀσθενής. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν παραλείπει τίποτε καὶ ἐπιτυχᾶνει ὅ,τι κανεὶς ἄλλος δὲν θὰ ἐπετύγχανεν. Ἐκλήθησαν καὶ πάλιν εἰς συνεδρίαν οἱ τοῦ Ε.Α.Μ., καὶ ἀφοῦ τῶν ἔκαμεν ἀρκετὰς συστάσεις, καὶ παρατηρήσεις νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ προσε-

κτικοί, και να μη είναι μονόπλευροι, τῶν εἶπεν, ὅτι ἔκαμε λόγον στὸν Μέρσαρχον, στὸ Ἡράκλειον, νὰ εἰσέλθῃ στὴν πόλιν, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της, τακτικὸς στρατὸς τὸ πρῶτον, πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίων. Ἐλέχθη ἐπίσης νὰ λείψουν αἱ προκηρύξεις καὶ αἱ ἀκρότητες. Χανιά 20—4—45.

Ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς καθώρισε νὰ εἰσπράττωνται ἑκατὸν δραχμαὶ ἀπὸ κάθε δελτίου τροφίμων, ὅπερ ἦτο βαρὺ τότε διὰ τοὺς ἀπόρους τῆς πόλεως, δι' ὃ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος—Υπουργὸς εὗρισκει τρόπον ἀνακουφίσεως αὐτῶν. Ὅλοι ἐνδιεφέροντο διὰ ὅλους τοὺς συλλαμβανομένους ὑπὸ τῶν γερμανῶν, πλὴν μέχρι τοῦ γραφείου τοῦ Ἐπισκόπου. Ὁ Ἐπίσκοπος προβαίνει εἰς διαφόρους ἄλλας ἐνεργείας καὶ ἐπισκέπτεται καὶ μίαν ἔκθεσιν ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν ἐν Χανίοις, ἐν ἧ' ἐξετίθεντο διάφορα χειροτεχνικὰ ἔργα τῶν γερμανῶν στρατιωτῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἠθέλον νὰ ἐπιδείξουν οὗτοι τὸν πολιτισμὸν των δῆθεν καὶ τὰς ἱκανότητάς τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Σχετικὰ δελτία 22-4-45, 23-4-45 καὶ 24-4-45.

Δελτίον 22—4—45

Πολλαὶ ἐπιτροπαὶ παρουσιάσθησαν ἐνώπιον τοῦ Ἐπισκόπου-Υπουργοῦ καὶ ζητοῦν νὰ μὴ πληρώσουν τὸ ἑκατοντάδραχμον, διὰ κάθε δελτίου τροφίμων, πού καθώρισεν ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν δίκαιον. Ὁ Ἐπίσκοπος εἶπεν εἰς αὐτούς, ὅτι καὶ θὰ τὸ εἶπη στὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν καὶ ὁ ἴδιος θὰ προσπαθήσῃ, μὲ ἑράνους καὶ ὅπως ἡμπορεῖ, νὰ ἐνισχύσῃ ὅσους εἶναι δυνατὸν διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν δελτίων των. Σκέπτεται νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τῶν διαφόρων βιομηχανιῶν καὶ εὐπόρων, ὡς καὶ νὰ κάμῃ γενικὸν ἔρανον, ἵνα μαζεύσῃ μερικὰ χρήματα διὰ τὸν ὡς ἄνω σκοπὸν.

Τὸ Κ.Κ.Ε. παρουσιάσθεν εἰς τὸν Ἐπίσκοπον-Υπουργὸν τοῦ εἶπεν, ὅτι θὰ κατέλθῃ εἰς συλλαλητήριον διὰ τὸ ἑκατοντάδραχμον τῶν δελτίων τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, καὶ αὐτὸς τῶν συνέστησε σύνεσιν καὶ προσοχὴν.

Ἦλθε μὲ καίκι τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ θεῖον ἐκ Πειραιῶς, κατόπιν τῶν πρὸ καιροῦ ἐνεργειῶν τοῦ Ἐπισκόπου-Υπουργοῦ, πού εἶχε μεταβῆ εἰς Ἀθήνας. Χανιά 22—4—45.

Δελτίον 22—4—45

Καὶ σήμερον ἀπησχολήθη ὁ Ἐπίσκοπος—Υπουργὸς μὲ λαϊκὰς ἐπιτροπὰς διὰ τὴν ἀξίαν τῆς μερίδος τῶν τροφίμων, δηλ. τὰς 100 δραχμάς. Πράγματι πολὺς κόσμος δὲν δύναται νὰ πληρώσῃ τὰ δελτία του. Οἱ ἐργάται, λόγῳ τῆς ἀνεργίας καὶ αὐτοί, δὲν δύναται νὰ πληρώσουν. Ὁ Ἐπίσκοπος ἠθέλησε νὰ κάμῃ ἔρανον μεταξὺ τῶν εὐπορωτέρων, πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν πραγμάτων, πλὴν δυστυχῶς εὐθὺς ἀμέσως παρουσιάσθησαν δυσκολαὶ διὰ τὴν παρατηρουμένην εἰς τὴν ἀγορὰν στενότητα τοῦ χρήματος, δι' ὃ καὶ ἐκάλεσε παρ' ἑαυτῷ μεγάλην ἐπιτροπὴν ἀπὸ τοὺς Διευθυντὰς τῶν Τραπεζῶν καὶ τῶν Βιομηχανιῶν, ἵνα συσκεφθῶσι σχετικῶς. Εὐτυχῶς προσκληθεὶς καὶ ὁ Ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, καὶ παρακληθεὶς ἐπιμόνως, ἀπεδέχθη νὰ ἀπαλλαγῶν τῆς πληρωμῆς 5000 δελτία, διὰ τοὺς ἀπορωτέρους τῆς πόλεως, καὶ ἔτσι τὸ ζήτημα ἐλύθη καὶ ὁ ἔρανος ἐματαιώθη, καὶ θὰ γινῇ μόνον ἔρανος διὰ κυ-

τιών, δι' άλλας ανάγκας. Ἐπίσης ἐκλήθη καὶ ὁ Διευθυντὴς τῆς ἐνταῦθα Ἱερατικῆς Σχολῆς καὶ ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ ἀρχίσῃ νὰ λειτουργῇ ἡ Σχολὴ ἀπὸ τῆς 25-4-45, ὅπερ καὶ ἐξετελέσθη ἀμέσως.

Ὁ Ἐπίσκοπος-Ἱπουργὸς ἐκλήθη μετὰ εἴκοσιν ἄλλων προσώπων νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν γεωργικὴν καὶ βιοτεχνικὴν ἐκθεσιν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων ἐνταῦθα. Χανιά 24—4—45.

Δελτίον 24—4—45

Ὁ Ἐπίσκοπος-Ἱπουργὸς ἐπισκέπτεται τὴν γερμανικὴν ἐκθεσιν μετὰ τριακοντάδος ἐπιλέκτων συμπολιτῶν. Ἡ ἐκθεσις ἐμποιεῖ εἰς ἅπαντας ἀρίστην ἐντύπωσιν, διὰ τὴν πρακτικότητά καὶ τελειότητα τῶν ἐκτιθεμένων. Εἰς ἀπάντησιν δὲ τῶν λεχθέντων ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐκθέσεως, γερμανοῦ ἀξιωματικοῦ, εὐχαριστοῦντος διὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην, ὁ Ἐπίσκοπος-Ἱπουργὸς εἶπεν, εὐχαριστῶν καὶ αὐτός, ὅτι εὐχεται, ἵνα, ἐπειδὴ ὁ πόλεμος θὰ παύσῃ συντόμως, συνεχίσουν οἱ γερμανοὶ στρατιῶται εἰς τὰς πατρίδας τῶν τοιαύτην ἐκπολιτιστικὴν ἐργασίαν, πρὸς τὸ καλὸν τῶν συμπολιτῶν τῶν καὶ ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Εἶτα ἐπέτυχεν ὁ Ἐπίσκοπος-Ἱπουργὸς ἵνα τὸ εἰκοσιπεντάδραχμον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὀρισθῆ ὡς εἴσοδος εἰς τὴν ἐκθεσιν ταύτην διὰ τὸ κοινόν, διατεθῇ ὑπὲρ τοῦ ἀπόρου πληθυσμοῦ τῆς πόλεως, ἀπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ὑπελογιζετο, ὅτι θὰ εἰσπραττόντο, περὶ τὰς 50 χιλιάδας δραχμῶν.

Οἱ κατάλογοι τῶν 5000 ἀπόρων ἐγένοντο ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τῆς πόλεως καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν, πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ συνιστᾷ ὁ Ἐπίσκοπος νὰ καταβληθῇ ἡ δέουσα προσοχή, ὡς πρὸς τὴν διανομὴν τῶν νεαφίχθέντων εἰδῶν ρουχισμοῦ, πρὸς ἀποφυγὴν παραπόνων.

Ὁ Ἐπίσκοπος-Ἱπουργὸς κάμνει σχετικὰς ἐνεργείας διὰ τοὺς κατόικους τῆς γενετῆρας τοῦ Σούρης-Ἀποκορώνου καὶ ἄλλων κοινοτήτων, δι' ἐπιβλήθην εἰς αὐτοὺς πρόστιμον.

Σχετικὴ ἐκθεσις 24—4—1945

ὑπὸ Ἑλ. Σταυρακάκη

Τὴν 23—4—45 οἱ πρόεδροι τῶν κοινοτήτων, εἰς ἃς ἀνήκουν τὰ χωρία Σούρη καὶ Σελλιά, συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ ἀγρονόμου Ἑμμ. Κλάδου, ἐγνώρισαν εἰς τὴν Γ.Δ.Κ., ὅτι ἐπεβλήθη εἰς αὐτοὺς τιμωρία εἰς εἶδος ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν διὰ κοπὴν καλωδίου, 4 περίπου χιλιόμετρων, πέραν τοῦ Βάμου, συνισταμένη εἰς 50 ὀκάδας ἐλαίου καὶ 10 πρόβατα, δι' ἕκαστον τῶν χωρίων Σούρη, Σελλιά καὶ Λιτσάρδα. Κατόπιν τούτου μετέβην εἰς τὸ Ιε, μετὰ τῶν ἄνω προέδρων καὶ τρίτου τινὸς ἀντιπροσωπεύοντος τὴν Λιτσάρδαν καὶ ἐξέθεσα εἰς τὸν Grassnick, τοῦ Wildhage ἀπουσιάζοντος, τὰ ἐπιχειρήματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν εἰ πρόεδροι οὗτοι διὰ τὴν ἄδικον αὐτὴν τιμωρίαν, ὃ ὁποῖος ὁμοῦς μᾶς ἀπέστειλεν εἰς τὴν Militärverwaltung. Μετέβημεν καὶ ἐκεῖ, ἀπ' οὗ ὁμοῦς μᾶς παρέπεμψαν εἰς τὸν Κράιτς-κομμαντάντ Βέρνερ. Οὗτος μᾶς ἤκουσε μὲν μετὰ προσοχῆς, ἐξέφρασεν ὁμοῦς τὴν ἀπορίαν, πῶς νὰ καταλήξωμεν εἰς αὐτόν, ἐφ' ὅσον οὗτος διαβιβάζει ἀπλῶς τὴν ἀπόφασιν τῆς τιμωρίας εἰς τὸν Ὀρτσκομμαντάντ Βάμου, ὡς Κράιτς-κομμαντάντ, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ὁ ἐπιβάλλων αὐτὴν. Εἰς ἐρώτημά μου, ποῦ πρέπει νὰ ἀποταθῶμεν, μοῦ εἶπεν: «Ἄφοῦ ἐπήγατε πανιοῦ, τὸ πρᾶγμα ἐτελείωσε». Πάντως τελικῶς ἐδέχθη οὗτος νὰ γίνον ἐγγράφως τὰ παράπονα καὶ αἱ ἀπόψεις τῶν προέδρων τῶν κοινοτήτων, ἵνα διαβιβασθῇ ταῦτα ὅπου δεῖ. Παρατήρησα εἰς αὐτόν, ὅτι ὁ Ὀρτσκομμαντάντ Βάμου ἔχει τάξει προθεσμίαν παραδόσεως τοῦ ἐλαίου καὶ τῶν προβάτων, μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς 23

τρέχοντος, και ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ εἰδοποιηθῆ σχετικῶς, ὥστε νὰ μὴ προβῆ εἰς βίαιαν εἰσπραξιν τῶν εἰδῶν αὐτῶν. Τότε «νὰ τοῦ ποῦν οἱ κύριοι νὰ μοῦ τηλεφωνήσῃ», εἶπεν ὁ Βέρνερ. Ἐγὼ δὲ ἀπήντησα, ὅτι ἐκ τοιαύτης περιπτώσει ὁ Ὄρτς-Κομμαντάντ Βάμου θὰ διατεθῆ πολὺ δυσμενῶς κατὰ τῶν προέδρων, ὡς γνωρίζω ἐκ πείρας, καὶ παρεκάλεσα τὸν Βέρνερ νὰ κάμῃ τοῦτο ἢ ὑπηρεσία του, εἰ δυνατόν. Πράγματι μὲ ἐξουσιοδότησε νὰ πῶ ἐκ μέρους του εἰς τὸν Oberinspektor Schmidt νὰ τηλεφωνήσῃ εἰς τὸν Βάμον, νὰ μὴ προβοῦν ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν εἰσπραξιν τῆς τιμωρίας, μέχρι νεωτέρας εἰδοποιήσεως. Ἡ ὑποβολὴ παραπόνων δὲν αἴρει κατ' ἀρχὴν τὴν ἐπιβληθεῖσαν τιμωρίαν, ἐδήλωσεν ὁ Βέρνερ, ὑπεσχέθη ὁμως νὰ διαββάσῃ ταῦτα ἀρμοδίως. Τὸ ἀπόγευμα ἀνεπτύχθη τὸ ζήτημα καὶ εἰς τὸν Wildhage, ὅστις ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ζητήσῃ πληροφορίας σχετικῶς, θὰ ἔχῃ δὲ καὶ τὸ πρᾶγμα ὑπ' ὄψιν του, ἔταν θὰ φθάσῃ ἐκεῖ τὸ ζήτημα. Χανιά 24-4-45.

Ὁ Ἐπίσκοπος-Υπουργὸς ἔχει ἀνάγκην ἀναπαύσεως, καὶ πρὸς τοῦτο μεταβαίνει εἰς τὴν μονὴν τοῦ Γουβερνέτου τοῦ Ἀκρωτηρίου. Ἐπανήλθεν ὁμως ἀμέσως, λόγῳ ἐπειγουσῶν ὑποθέσεων, καὶ διότι ἦτο ἀναγκαῖα ἡ παρουσία του πάντοτε εἰς Χανιά.

Σχετικὸν δελτίον 27-4-45

Ὁ Ἐπίσκοπος-Υπουργὸς, κατάκοπος πλέον, ἔχει ἀνάγκην ἀναπαύσεως, καὶ τῇ ἐπιμόνῳ συστάσει φίλων του ἰατρῶν, ἀποφασίζει νὰ μεταβῆ εἰς τὴν μονὴν Γουβερνέτου-Ἀκρωτηρίου διὰ δύο τρεῖς ἡμέρας, ἵνα ἀναπαυθῆ. Τὸ πρᾶγμα εἶχε γίνει γνωστὸν καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς κατοχῆς, καὶ περιέργως ἀνώτεροι γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ τὸν ἐπεσκεφθησαν ἐκεῖ. Ἦτο ἀπλῆ ἐπίσκεψις; ἦτο γιὰ νὰ ἐξακριβώσουν, ἂν πράγματι μετέβῃ ἐκεῖ καὶ τί κάνει;

Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ἐπισκόπου ἡ γερμανικὴ ἀστυνομία ἠρεῦνησε τὸ σπῆτι καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἀγορανομίας τῆς Γεν. Διοικήσεως Κρήτης Βασ. Μαραγκουδάκη, ἐπὶ κατασκοπεῖα. Ὁ Ἐπίσκοπος προέβη ἀμέσως, μὲν εἰς διαβήματα παρὰ τοῖς γερμανοῖς, διότι ἐγένεν ἡ ὥς ἄνω ἔρευνα εἰς τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ πρὸ παντός εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Μαραγκουδάκη, ἧτοι ἐντὸς τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, Ἐπιτροπαὶ ἀπὸ Φουρνέ, Κοντομαρὶ καὶ ἄλλα χωρία διαμαρτύρονται, διότι οἱ Ἰταλοὶ ἐρημώνουν κυριολεκτικῶς τὰ σπαρτὰ καὶ τὰ λαχανικά, πατάτες καὶ ἄλλα προϊόντα τῶν περιφερειῶν τῶν. Ὁ Ἐπίσκοπος κάμνει σχετικὰ διαβήματα.

Ἐπίσης συμβαίνει καὶ τὸ ἄλλο. Οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ γερμανοὶ στρατιῶται πωλοῦν διάφορα ἀντικείμενα εἰς τοὺς χωρικοὺς ἐπὶ χρήμασι, καὶ κατόπιν αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ ἐπιβάλλουν πρόστιμον εἰς τοὺς τοιοῦτους χωρικοὺς διὰ τὰς ἀγοραπωλησίας τῶν ταύτας (λάδι, πρόβατα καὶ τὰ τοιαῦτα). Θὰ γίνῃ καὶ ἐπ' αὐτοῦ σχετικὴ ἐνέργεια. Χανιά 27-4-45.

Ὁ Ἐπίσκοπος-Υπουργὸς προβαίνει εἰς διαφόρους ἐνεργείας πρὸς τὸ συμφέρον πάντοτε τοῦ λαοῦ. Σοβαρὸν δὲ μέλημά του εἶναι πάντοτε ἡ τήρησις τῆς τάξεως, καὶ δὴ τώρα, ἐπικειμένης τῆς ἀπελευθερώσεως. Γίνεται ἐνέργεια καὶ δι' ἀνταλλαγὴν καὶ ἄλλων αἰχμαλώτων καὶ φυλακισμένων. Σχετικὰ δελτία 28-4-45, 29-4-45 καὶ ἔκθεσις 30-4-1945.

Δελτίον 28—4—45

Ὁ Ἐπίσκοπος-Ἐπιβουλευτὸς ἔκαμεν ἐνέργειαν εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ἐφοδιασμοῦ, ἵνα ἀποσταλῶσι δι' ἕκαστον ὑπάλληλον «κατεχομένης περιοχῆς» μιὰ φορεσιά ροῦχα καὶ ἕν ζεθογος ὑποδημάτων. Ἐπίσης ὁ Ἐπίσκοπος-Ἐπιβουλευτὸς ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον Ναυτιλίας νὰ λυθῇ τῆς ἐπιτάξεως τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ τὸ μόνον ἀλιευτικόν, τὸ ὁποῖον ἐξυπηρετεῖ τώρα τὰ Χανιά, διὰ τὴν ἀλιεῖαν.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἀνέλαβε νὰ συνοδεύσῃ καὶ ἐγκαταστήσῃ εἰς Καστέλλι Κισάμου τὸν ὑπάλληλον τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς Ξανθοῦδάκη, ἵνα ἀρχίσουν αἱ ἀποστολαὶ καὶ διανομαὶ θείου, ἰσχυροῦ χαλκοῦ καὶ ἄλλων εἰδῶν τροφίμων, καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτὴν. Ἦλθον προχθὲς ἐνταῦθα εἴκοσι τόννοι θείου διὰ τὴν «κατεχομένην» περιοχὴν ἐκ Πειραιῶς, μέσῳ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Θὰ κάμῃ καὶ ἄλλας ἐνεργείας ὁ Ἐπίσκοπος διὰ νὰ ἔλθουν καὶ ἄλλα τοιαῦτα εἶδη ἐξ Ἡρακλείου καὶ ἐξ Ἀθηνῶν.

Ἀφῆθη ἐλευθέρα ἡ γερμανοκρατουμένη Κα Ἐμμ. Τζανακάκη, τοῦ Στρατηγοῦ, κατηγορηθεῖσα ἐπὶ κατασκοπεῖα καὶ συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἔχθρου. Χανιά 28—4—45.

Δελτίον 29—4—45

Ὁ Ἐπίσκοπος προέβη εἰς διαβήματα καὶ πάλιν παρὰ τοῖς γερμανοῖς, μήπως σκέπτονται δι' ἐπικειμένην παράδοσιν των, ἵνα ἀρχίσουν διαπραγματεύσεις. Ἀνεβλήθη σχετικὴ ἀπάντησις. Ἐπίσης σκέπτεται νὰ λάβῃ δὺα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, μετὰ τὴν διαφανομένην ὅσον οὕτω συνθηκολόγησιν, δι' ἧ καὶ ἀποτείνεται καὶ εἰς τὰς δύο ὀργανώσεις, καὶ γίνονται σχετικαὶ ὁμιλίαι. Ἐκατέρωθεν φαίνεται διαλλακτικότης. Ὁ Ἐπίσκοπος θὰ ἐνεργήσῃ νὰ προωθηθῇ ἐνταῦθα Χωροφυλακὴ, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, μὲν παραστῆ ἀνάγκη. Ὁ ρόλος τὸν ὁποῖον παίζει ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι, νὰ τελειώσῃ αὐτὴ ἡ κατάστασις, χωρὶς νὰ γίνῃ αἱματοχυσία εἰς τὴν «κατεχομένην περιοχὴν».

Ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς παρεκάλεσε τὸν Ἐπίσκοπον νὰ συντελέσῃ νὰ ἐξευρεθῇ αἴθουσα διὰ συσσίτια προφυματικῶν παιδιῶν. Ὡστε καὶ ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς ἀκόμη λαμβάνει ἀνάγκην τῶν ἐξυπηρετήσεων τοῦ Ἐπιβουλευτοῦ-Ἐπισκόπου. Χανιά 29—4—45.

Ἐκθεαὶ 30—4—45

τοῦ Ἐλ. Σταυρακάκη

1) Ὁ Γκρόμαν μοῦ εἶπεν, ὅτι ἡ Ἱ. Μονὴ Κορακιδῶν θέλει ἕνα αὐτοκίνητο, ἀλλὰ πρέπει νὰ φροντίσῃ καὶ ἡ ὑμετέρα Θεοφιλία. Ἡρώτησα: «Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ Μονὴ καλὴν τιμὴν;» Ἡ ἀπάντησις ἦτο «γὰρ νὰ τὸ πάρῃ ἔτσι, ἀλλὰ δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ ἐμέ, καὶ γι' αὐτό, σὰς παρακαλῶ, νὰ τὸ διαβιβάσετε καὶ εἰς τὸν Θεοφιλέστατον».

2) Ὁ Βέρνερ (Κραϊσκομμαντάντ), τὸν ὁποῖον ἐπεσκέφθημεν τὴν 28ην Ἀπριλίου μετὰ τοῦ Ἱ. Κασσελάκη, γενικοῦ γραμματέως τοῦ φιλανθρωπικοῦ σωματείου «Παναγία ἡ Ἐλεούσα», διὰ νὰ ἐγκρίνῃ τὸν ἔρανον ὑπὲρ τῶν θυμάτων πολέμου, ἐδήλωσεν, ὅτι ἀδυνατεῖ οὗτος νὰ δώσῃ ἄμεσον ἔγκρισιν, ἵνα διενεργηθῇ αὐθημερόν ὁ ἔρανος αὐτός, συνέστησε δέ, ὅπως εἰς τὸ μέλλον ζητῆται τοιαύτη ἄδεια ἡμέρας τινῶν πρὸ τῆς διενεργείας τοῦ αἰτουμένου ἔρανου. Ἐμείναμεν σύμφωνοι μὲ τὸν Βέρνερ νὰ ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, κατόπιν συνεννοήσεως

μετά της ύμετέρας Θεοφιλίας.

3) Διά τὸ ζήτημα τοῦ Ψυγείου, παρὰ τὴν Ἀγορὰν Χανίων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπανήλθομεν, ἐδήλωσεν ὁ Reichel, ὅτι δὲν χρειάζεται νὰ προστεθῆ εἰς τὸ ἔγγραφο ἡ λέξις «Δημοσίον», ἵνα φαίνεται, ὅτι πρόκειται περὶ Ψυγείου τοῦ Δημοσίου, καθ' ὅσον οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ τὴν κυριότητα ταύτην τοῦ Δημοσίου ἐπ' αὐτοῦ. Χανιά 30—4—45.

Υ. ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΪΟΝ 1945.

Αἱ ἀνταρτικαὶ ὁμάδες εἶχον συμπλακῆ πολλάκις εἰς τὴν ὑπαίθρου, καὶ ἡ μία δὲν ἠνείχετο τὴν ἄλλην, Ε.Α.Μ. δὲ καὶ Ε.Ο.Κ. ἐχωρίζοντο μεταξύ των με βιαιότατον χάσμα. Ἐπὶ πλέον δὲ ἐσχάτως εἶχε παρουσιασθῆ καὶ τὸ ζήτημα, ἂν θὰ εἰσέλθουν καὶ ἀνταρτικαὶ ὁμάδες εἰς τὴν πόλιν τῶν Χανίων, ἢ μόνον ἐθνικὸς στρατός, εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν. Δι' ὅλα αὐτὰ ὑπῆρχε καὶ ἐξεδηλοῦτο κάποιος ἀναβρασμὸς μεταξύ τῶν ὁργανώσεων καὶ ἐν Χανίοις ἀκόμη, τὸν ὁποῖον ὁμοῦς προλαμβάνει πάντοτε ὁ Ἐπίσκοπος—Υπουργός. Προβαίνει δὲ οὗτος ἐπίσης καὶ εἰς ἄλλας τινὰς ἐνεργείας. Σχετικὰ δελτία 1.5.45 καὶ 2.5.45.

Δελτίον 1—5—45

Μετὰ τὴν ἰδέαν, ὅτι πλησιάζει τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ἡ ὀξύτης τῶν δύο ὁργανώσεων ἐπιτείνεται καὶ φόβος μεγάλος ὑπάρχει, μήπως συγκρουσθῶν μεταξύ των αὐταὶ, ἅμα τὴ ἀναχωρήσει τῶν στρατευμάτων κατοχῆς. Τὸ μὲν Ε.Α.Μ. δὲν ἀνέχεται, κατ' οὐδένα τρόπον, νὰ ἔλθουν πρῶτα εἰς τὴν πόλιν αἱ ἀνταρτικαὶ ὁμάδες τοῦ Γύπαρη καὶ λοιπῶν Ἑοικιτῶν, ἢ δὲ Ε.Ο.Κ. ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι οὐδὲν κωλύει τὸ τοιοῦτο, διότι καὶ οἱ ἄνδρες τοῦ Παύλου Γύπαρη θεωροῦνται τακτικὸς στρατός. Ἐν τῷ μεταξύ ὁμοῦς καταφθάνουν εἰς τὴν πόλιν ἄνδρες καὶ ὄργανα ἐκατέρωθεν, καὶ ἀπὸ τὰς δύο παρατάξεις, προετοιμαζόμενοι ἅπαντες διὰ δράσιν εἰς τυχούσαν σύρραξιν. Οὕτω δὲ τὰ πράγματα εὐρίσκοντο εἰς ὄξυ σημεῖον. Ὁ Ἐπίσκοπος ἐπισκέπτεται κατ' ἐπανάληψιν τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον, ἵνα μάθῃ τὰς σκέψεις καὶ ἀποφάσεις των διὰ παράδοσιν ἢ μή, πλὴν οὐδεμίᾳ σαφῆς πληροφορίᾳ καὶ διατύπωσιν. Τὰ πάντα, λέγουσιν, θὰ ἐξαρτηθῶν ἀπὸ τὴν ἔκβασιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ τὰ πράγματα ἐκεῖ δὲν ἐκρίθησαν ἀκόμη.

Ὁ Ἐπίσκοπος ὁμοῦς, ἐξ αἰτίας τοῦ θανάτου τοῦ Μουσολίνι καὶ Χίτλερ, βλέπει ταχυτάτην τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων καὶ ἐνταῦθα, καὶ διὰ τοῦτο ἐκάλεσεν εἰς τὸ Ἐπισκοπικὸν τοῦ Μέγαρον ὅλας τὰς ὁργανώσεις, ἵνα μεταφέρῃ μεταξύ των κάποιαν ἀπάμβλυσιν εἰς τὴν ἔξαιψιν των καὶ συζητήσουν καὶ τὰ ληπτέα μέτρα διὰ τὴν πρόληψιν δυσἀρέστων σκηνῶν, κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων. Χανιά 1-5-45.

Δελτίον 2—5—45

Κατόπιν προσκλήσεως προσήλθον εἰς τὸ Ἐπισκοπικὸν Μέγαρον ὑπερεβδομήκοντα πρόσωπα πάσης πολιτικῆς ἀποχρώσεως καὶ κοινωνικῆς τάξεως. Ἡ Ε.Ο.Κ. δὲν προθυμοποιεῖται νὰ προσέλθῃ, διότι γνωρίζει τὸ συζητητέον θέμα, καὶ κατ' αὐτὴν ὁ Γύπαρης θεωρεῖται τακτικὸς στρατός, καὶ ἐπομένως οὐδὲν κωλύει νὰ ἔλθῃ πρῶτος αὐτός εἰς τὴν πόλιν, ὅπερ διαρρήδην ἀρνεῖται τὸ Ε.Α.Μ. Τέλος ὁμοῦς συνέρχονται ἀμφοτέρωθεν, καὶ μετὰ πολλὰς ἀγόνους, καὶ ἀστέχους συζητήσεις

σεις, εις τὰς ὁποίας βλέπει κανεὶς τὸν ὑστερολογισμόν καὶ τὰς προσωπικὰς φιλοδοξίας τῶν διαφόρων ὁμιλητῶν, ὑπογράφεται ψήφισμα, δι' οὗ ζητεῖται νὰ εἰσέλθῃ τότε εἰς τὴν πόλιν τακτικὸς στρατὸς μόνον καὶ χωροφυλακὴ, καὶ ὄχι οἰαιδήποτε ἄλλαι ἀνταρτικαὶ ομάδες. Χανιά 2-5-45.

Διὰ τὸ ταχύτερον πολλὰκις παρεδίδετο ἐπίσημος καὶ μὴ ἀλληλογραφία εἰς ἰδιώτας, ἵνα μεταφέρουν αὐτὴν εἰς τὴν «ἐλευθέραν περιοχὴν» καὶ τὰνάπαλιν. Εἰς τὴν Γεωργιούπολιν ὅμως, σύνορα τῶν δύο περιοχῶν, ἐγίνετο ἔρευνα ὑπὸ τῶν γερμανῶν καὶ κατέσχετο αὕτη, ἐὰν ἀνεκαλύπτετο. Διὰ τὸ τοιοῦτο γίνεται ἐνέργεια, ὡς καὶ δια τινὰς κρατουμένους.

Σχετικὴ ἔκθεσις 2-5-1945

Ἐπὶ Ἐ Σταυρακάκη

Τὴν 2-5-45 μετέβην, κατ' ἐντολὴν Σας, παρὰ τῷ Κλεμπίν, προκειμένου νὰ μοῦ παραδώσῃ οὗτος ἀλληλογραφίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ γερμανικὸν φυλάκιον εἰς Γεωργιούπολιν κατάσχει ἐπὶ τοῦ Μάρκου Νινολάκη. Ἐκ τοῦ συνόλου ὅμως τῶν ἐπιστολῶν τούτων, τρεῖς ἕως τέσσαρας ἐκράτησεν ἡ ὑπηρεσία τοῦ Κλεμπίν, καθ' ὅσον δὲν ἔχουν εἰσέτι πλήρως μεταφρασθῆ ἀφ' ἐνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου, διότι εἶναι ἐνδιαφέρουσαι διὰ τοῦς γερμανοῦς, τὰς δὲ ἄλλας μοὶ παρέδωκε. Δέον ὅμως νὰ προσθέσω, ὅτι ὁ Κλεμπίν ἐφάνη αὐτὴν τὴν φορὰν λίαν φιλόφρων, προσηνῆς καὶ παραχωρητικὸς, ὑπέρποτε, πρὸς ἐμέ, ὥστε προέβη καὶ εἰς τὴν κάτωθι παραχώρησιν, λέγων: «Ἐπειδὴ πολλὰκις συλλαμβάνονται ἄτομα, κομίζοντα λαθραίως ἀλληλογραφίαν, ἰδιωτικὴν μάλιστα, καὶ τιμωροῦνται ταῦτα ἢ καὶ καταστρέφεται ἡ ἀλληλογραφία, διὰ τοῦτο τοῦ λοιποῦ δύναται ὁ κ. Ἐπουργὸς νὰ λαμβάνῃ ἕνα σάκκον ἐπ' ὀνόματί του, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ λογοκρίνεται, καὶ θὰ περνᾷ ἀπὸ τὴν Γεωργιούπολιν ἐλευθέρως, ἀρκεῖ νὰ μᾶς παράσχη οὗτος τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι δὲν θὰ περιέχῃ ἰδιωτικὴν ἀλληλογραφίαν ἢ γραφόμενα στρεφόμενα κατὰ τῶν στρατευμάτων κατοχῆς. Τόσην ἐμπιστοσύνην δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν εἰς τὸν Θεοφιλέστατον». Μοῦ εἶπε δὲ νὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν σχετικῶς. Ἐγὼ εἶπον τότε εἰς τὸν Κλεμπίν, ὅτι ἀναγκάζομεθα πολλὰκις νὰ προσφεύγωμεν εἰς τὸν τρόπον αὐτὸν ἀποστολῆς ἐπιστολῶν, καθ' ὅσον, ἐὰν διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς λογοκρισίας γίνῃ τοῦτο, ἐνδέχεται μῆνας ὀλοκλήρους νὰ καθυστερήσουν, ἢ καὶ νὰ μὴ φθάσουν ποτὲ εἰς τὸν προορισμὸν τῶν αἱ ἐπιστολαὶ αὗται.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος Ραϊσάκη - Φελεσάκη, συλληφθέντων μετὰ τῆς Κας Τζανακάκη, τῆς ἀφειθείσης πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἐλευθέρως, μοῦ εἶπεν, ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦς ἄγγλους, ἂν θέλουν νὰ τοῦς ἀνταλλάξουν, καὶ ὅτι πρόκειται περὶ ὑποθέσεως κατασκοπείας, ὁμοίας ἀκριβῶς μὲ τὰς προηγουμένας, καθ' ὅτι εὐρέθησαν ἐπ' αὐτῶν σχέδια καὶ διάφορα ἄλλα χαρτιά, περιέχοντα τὴν δύναμιν φρουρῶν, θέσεις πολυβόλων κ. λ. π. διὰ τὴν ἐπαρχίαν Ἀποκορώνου. Χανιά 2-5-45.

Συνεχίζονται αἱ ἐνέργειαι διὰ κρατουμένους καὶ καταδίκους.

Σχετικὴ ἔκθεσις 3-5-45

Ἐπὶ Ἐ Σταυρακάκη

Ὁ Κλεμπίν ἐγνώρισεν ἡμῖν σήμερον, ὅτι εἰς μίαν τῶν ἐπιστολῶν, ἃς κατεκράτησε, γράφει ὁ ταγματάρχης Μαρκουλάκης ἀπὸ τὸ Ρέθυμνον πρὸς τὴν σύζυγόν του, νὰ τοῦ στείλῃ τὸ πιστόλι τοῦ διὰ τοῦ ἀφελθοῦ του Ἀντωνίου. Κατόπιν τούτου συνελήφθη ἡ Μαρκουλάκη αὕτη

καὶ κρατεῖται εἰς τὰ κρατητήρια τῆς Γ.Δ.Κ., εἰς ἣν καὶ διεββάσθη ἐκ μέρους τοῦ Κλεμπίν, δι, παραδίδοντας τὸ πιστόλι, θὰ ἀφεθῆ ἀμέσως ἐλευθέρα, θεωρουμένης τῆς ὑποθέσεως ληξάσης, παρὰ τὸ δι κανονικῶς ἡ κατοχὴ δπλου τιμωρεῖται διὰ θανάτου.

Ὁ Ραῖσάκης, (ὑπόθεσις κ. Τζανακάκη), δὲν κατηγορεῖται ἐπὶ κατασκοπεῖα, ἀλλὰ μόνον δι' ὑποστήριξιν πρὸς λιποταξίαν, εἶπεν ὁ Κλεμπίν.

Ἐρωτηθεὶς οὗτος, σχετικῶς μὲ τοὺς χθὲς εἰς θάνατον καταδικασθέντας, ἐδήλωσεν, δι ἤκουσε διὰ ἓνα Βολάνην ἐκ Χανίων, καὶ δι' ὅ Bernard θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ μᾶς δώσῃ περισσοτέρας πληροφορίας, καὶ δι εἶναι βέβαιος, δι ὁ Στρατηγὸς δὲν θὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ ἐκτελεσθῆ. Τὸν Bernard τοῦτον ἐπεσκέφθη, ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ μου ἐκ Βρυσῶν Κυθωνίας, δμως ἀπουσίαζεν, ἄλλος δὲ στρατοδικῆς δὲν διδὲι πληροφορίας τοιαύτας.

Εἰς Βρύσες συνητήσαμεν, ἐγὼ καὶ οἱ Στ. Γεωργιλαδάκης, Ιατρός, Μηνᾶς Κασιμάτης, Γ. Βακάκης διδῆλος καὶ Θ. Τζανακάκης τὸν συνταγματάρχην Μπάρκε. Εἶχομεν δὲ μεταβῆ ἐκεῖ, ἐγὼ μὲν μετὰ τοῦ Τζανακάκη, διὰ τὴν ὑπόθεσιν Ραῖσάκη - Φελεσάκη - Τζινευράκη, οἱ δὲ λοιποὶ διὰ τὸν Παπαγιαννάκη. Ὁ Μπάρκε ὑπεσχέθη νὰ φροντίσῃ σχετικῶς καὶ νὰ μὲ κρατήσῃ ἐνήμερον. Παρελείφθη νὰ προστεθῆ, δι εἰς ἀξίκοῦς τοῦ συν)τος Μπάρκε, συναντήσας με ἐκεῖ, μὲ ἠρώτησε, μειδιῶν, «Ἐρχεσθε διὰ διαπραγματεύσεις εἰρήνης» ; Χανιά 3—5—45.

Ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπιφυλάττει μὲ τὸν γερμανὸν στρατηγὸν, καὶ οὕτως κρατεῖται ἐνήμερος περὶ πάσης ἐνεργείας τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἀνακοινῶνται ἐν συγκεντρώσει εἰς ἀντιπροσώπους τῶν πολιτικῶν ὀργανώσεων.

Σχετικὸν δελτίον 4—5—1945

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐκλήθη ἀπὸ τὸν γερμανὸν στρατηγὸν Πέντακ καὶ συνωμίλησαν ἐπὶ τῆς καταστάσεως. Ἄνεκοίνωσε δὲ εἰς αὐτὸν ὁ στρατηγὸς οὗτος, δι ἡ τάξις θὰ τηρηθῆ ὅπωςδήποτε ὑπὸ τῶν γερμανῶν, καὶ δι τότε θὰ ἀποσυρθοῦν αὐτοί, δταν διαδέχται αὐτοὺς τακτικὸς στρατός. Ἐπίσης ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν, δι ἐντὸς δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν θὰ ἀπομακρυνθοῦν πολλοὶ Ἰταλοὶ στρατιῶται ἄοπλοι ἐκ τῆς «κατεχομένης περιοχῆς» πρὸς τὴν ἐλευθέραν τοιαύτην, μὲ τρῶφιμα δύο—τριῶν ἡμερῶν, καὶ καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἀνεκοινοῦτο τοῦτο εἰς τὰς πολιτικὰς ἐλληνικὰς ἀρχὰς τῆς «ἐλευθέρας περιοχῆς», ὡς καὶ εἰς τὰς στρατιωτικὰς τοιαύτας, ἐλληνικὰς καὶ ἀγγλικὰς, δπερ καὶ ἐγένετο ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου, ἀποσταλείσων σχετικῶν ἐπιστολῶν, ὅπου ἔπρεπε. Ἐπίσης ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν, δι ἡ παράδοσις ἢ ἀναχώρησις τῶν ἐντάθθα γερμανικῶν στρατευμάτων θὰ γίνῃ μετὰ ἐβδομάδας ἴσως. Ἐγίνε κατόπιν νύξις ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου περὶ συμπτύξεως τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων ἀπὸ Γεωργιούπολιν καὶ ἐντεῦθεν, ἀλλ' ὁ στρατηγὸς εἶπεν, δι εἶναι πρόωρα τὰ πράγματα. Πάντως δμως εἶναι ἀληθές, δι συλλέγονται αἱ νάρκαι στὴν Γεωργιούπολιν, καὶ μάλιστα ἐφονεύθησαν καὶ πέντε γερμανοὶ στρατιῶται ἀπὸ ἔκρηξιν πινῶν ἐξ αὐτῶν.

Ἐπίσης εἶναι ἀληθές, δι τὰ μεγάλα κανόνια τοῦ Κόκκινου-Χωριοῦ μεταφέρονται πρὸς τὰ Χανιά, καὶ παρὰ πολλὰ αὐτοκίνητα ἔχουν μαζευθῆ στὸν Τσιβαρᾶν, ἴσως διὰ τὴν μεταφορὰν αὐτῆν.

Ὅλα αὐτὰ ἐγίναν γνωστὰ εἰς συγκεντρώσιν διαφόρων ἀντιπροσώπων δλων τῶν ὀργανώσεων, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ὑπέδειξεν ὁ Ἐ-

πίσκοπος, ὅτι δὲν προβλέπει ἀνωμαλίας στὰ Χανιά, διότι ἀπὸ παντοῦ διαβλέπει καλὴν πρόθεσιν καὶ προθυμίαν. Εἰς τὴν στιγμὴν μάλιστα αὐτὴν ὠμίλησεν ὁ Ἐπίσκοπος καὶ μὲ κάποιαν δικαιολογημένην περιαιτολογίαν, ὅτι εἶναι δηλ. μεγάλο κατόρθωμα νὰ τὰ πηγαίνῃ κανεὶς καλὰ καὶ μὲ τοὺς γερμανοὺς καὶ μὲ τοὺς ἄγγλους καὶ μὲ τὰς ἑλληνικὰς ἀρχάς, καὶ μὲ πάσας τὰς ὀργανώσεις, ὅπερ καὶ πάντες οἱ παριστάμενοι ἀνεγνώρισαν ὡς πρὸς αὐτόν. Χανιά 4—5—45.

Ἐνεργεῖαι τινες τοῦ Ἐπισκόπου—Ἐπουργοῦ διὰ ἤδη καταδικασθέντας εἰς θάνατον ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς, οἱ ὅποιοι ὁμως γερμανοὶ τώρα συγχρόνως ἐρωτοῦν, καὶ ποῖα θὰ εἶναι ἡ τύχη τῶν ἑαυτῶν των, ὡς αἰχμαλώτων; Τί εἰρωνεῖα !

Σχετικὸν δελτίον 5—5—45

Ἐλ. Σταυρακάκη

Σήμερον μετέβην εἰς τὸ Ic καὶ ἐπέδωσα αἴτησιν ἀπονομῆς χάριτος, διὰ τὸν εἰς θάνατον καταδικασθέντα Κωνστ. Μαυράκη, ἐκ Σκηνέ, ὡς καὶ σχετικὸν ὑμέτερον ἔγγραφον. Διὰ τὸν Βολάνην, ἐπίσης εἰς θάνατον καταδικασθέντα, ἔχει ὑποβληθῆ αἴτησις χάριτος. Ἡρώτησα, «μὴπως ἐρχόμεθα ἀργά»; μοῦ ἀπήντησαν «ὄχι». Ἐπὶ τοῦ ἐάν δὲ πρέπη νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι θὰ δοθῇ χάρις, μοῦ ἀπήντησεν ὁ Grassenieck, διὰ νεύματος ἐπινευστικοῦ. Εἶτα δὲ, ἐνῶ ἐσκόπευον νὰ ἀναχωρήσω, μοῦ ἀπηύθυνεν οὗτος, μειδιῶν τὸ ἐρώτημα : «Τί λέγεται εἰς τὰ Χανιά;». Ὁ διερμηνέας σας Stürzel, ἀπήντησα, ὅστις γνωρίζει τόσο καλὰ τὴν ἑλληνικὴν, θὰ μποροῦσε ἀσφαλῶς νὰ σὰς πληροφορήσῃ σχετικῶς, πάντως ὁμως τὸ γεγονός ὡς εἶναι, ὅτι, κατὰ γενικὴν γνώμην, ὁ πόλεμος εὐρίσκεται εἰς τὸ τέλος τοῦ. Ἐλέχθη, μοῦ εἶπεν, ὅτι τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα θὰ μὰς παραλάβουν εὐρίσκονται εἰς Ἡράκλειον. «Εἶναι τοῦτο ἀληθές;» Αὐτὸ, ἀπήντησα, εἰσθεσεῖς εἰς θέσιν καλύτερα ἀπὸ ἐμὲ νὰ τὸ γνωρίζετε, ἄλλωστε δὲν πιστεύω νὰ ἔχετε ἀντίρρησην γι' αὐτό. «Ναί», μοῦ ἀπήντησεν, «ἀλλ' ὄχι ὡς αἰχμαλώτους καὶ νὰ μὰς μεταφέρουν εἰς Σιβηρίαν ἢ εἰς Καναδαν, ἀλλὰ εἰς τὸ Ἐνατολικὸν Μέτωπον». Τότε τοῦ ἀπήντησα : «ἀναγνωρίζω, ὅτι ἡ λύσις αὐτὴ θὰ ἦτο ἴσως διὰ σὰς τοὺς πατριώτας καὶ ἐθνικιστὰς ἡ καλυτέρα, ὁμως τοιοῦτό τι δὲν μοῦ φαίνεται νὰ δύναται νὰ γίνῃ, καθ' ὅσον οἱ ἀγγλοαμερικανοὶ εἶναι σύμμαχοι τῶν Ρώσων, καὶ ἔτσι δὲν θὰ ὑπάρξῃ κανὸν πεδῖον συζητήσεως». «Τότε θὰ μείνωμεν ἐδῶ», ἀπήντησεν. Ὁ Grassenieck εὐρίσκετο μόνος εἰς τὸ γραφεῖόν του, τοῦ Wildhage ἀπουσιάζοντος, καὶ ἐπειδὴ μοῦ εἶναι παλαιόθεν γνωστός, ὡς ὑπηρετήσαντος εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ Μπάρκε, καὶ ἐπειδὴ εἶδα, ὅτι εἶχε πᾶσαν διάθεσιν διὰ περαιτέρω συζητήσιν, ἐσυνέχισα : «Τί θὰ ἐλέγατε, ἂν σὰς μετέφερον εἰς Γαλλίαν;» Δὲν τὸ ἀπέκλεισε τελείως, ἀλλ' εἶπε : νὰ τοὺς πᾶνε τότε στὰ σπῖτια των. Ὅποτε καὶ προσέθηκα ἐγώ : «δὲν θὰ ἦτο μεγάλη διαφορὰ, ἐάν σὰς μετέφερον εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ ὄχι εἰς τὴν γενέτειράν του ἕκαστον». Δὲν ἔφερον ἀντίρρησην καὶ ἐπ' αὐτοῦ. Ἐν τέλει προσέθεσα : «Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δύνανται, φρονῶ, νὰ ὑπάρξουν διάφοροι λύσεις τοῦ προβλήματος. Δὲν πρέπει ὁμως, μοῦ φαίνεται, νὰ ἐπιζητῆ τις πάντοτε, καὶ ὑπὸ οἰασθῆποτε συνθήκας, τὴν καλυτέραν».

Ἡ ὡς ἄνω συνδιάλεξις εἶχε φυσικὰ καθαρῶς ἰδιωτικὸν χαρακτήρα, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται ὁμως νὰ ἀπηχῆ ἡ γνώμη τοῦ Grassenieck καὶ τὰς ἐπικρατοῦσας μεταξὺ αὐτῶν σκέψεις. Χανιά 5—5—45.

Τὰ πράγματα βαίνουν πρὸς τὸ τέρας, διότι ὁ παγκόσμιος πό-

Ἐξόρμησις τοῦ Ἐπισκόπου πρὸς Γουβερνέιο.

Ὁ Ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ Γερμανοῦ Στρατηγοῦ Μπένιακ.

λεμος ἔληξε καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ὑπογράφεται ἡ ἀνακωχή. Ὁποσδήποτε ὁ Ἐπίσκοπος-Υπουργὸς στέκεται εἰς τὸ μέσον ὄλων, ἐνεργῶν καὶ συγκρατῶν τὰ πράγματα πανταχόθεν καὶ κατευθύνων αὐτὰ πρὸς τὴν λυσιτελεστέραν κατευθύνσιν.

Δελτίον 6—5—45

Ἡμέρα τοῦ Πάσχα. Ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι ἀπῆσχολημένος μὲ τὰ ἐκκλησιαστικά του καθήκοντα, πλὴν δὲν μένει ἡσυχος καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα του καθήκοντα, τὰ διοικητικά. Πρόκειται περὶ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν Ἰταλῶν στρατιωτῶν, πέραν τῆς «κατεχομένης περιοχῆς». Ἐλαβεν ἐπιστολὴν ἀπαντητικὴν εἰς ἰδικὴν του σχετικὴν καὶ ἀπὸ τοὺς ἄγγλους, καὶ ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς ἀρχάς. Τέλος ἡ ἀπομάκρυνσις ἔγινε κανονικά, καὶ τοὺς Ἰταλοὺς παρέλαβον εἰς τὴν μεθόριον οἱ ἰδιοὶ μας.

Ὁ Θεοφιλέστατος ἡσχολήθη διὰ τοὺς καταδικασθέντας εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ στρατοδικείου Βολάνην καὶ Μαυράκην, οἵτινες καὶ δὲν θὰ ἐκτελεσθοῦν ὅπως ὅπως.

Ὁ ὑπουργὸς Μαν. Βολουδάκης ἔστειλεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν στρατηγὸν Πέντακ διὰ τοῦ Ἐπισκόπου, ἥτις καὶ ἔχει καταχωρηθῆ ἀλλαχόθεν. ἵνα ἐπιτραπῆ καὶ ἔλθῃ οὗτος εἰς Χανιά πρὸς συνάντησίν του. Ὁ Ἐπίσκοπος προέβη εἰς σχετικὰς ἐνεργείας.

Παραθέτομεν καὶ ἔν ἀνακωινωθὲν τοῦ στρατηγοῦ Πέντακ τῆς 6—5—45, ἀφήνοντες αὐτὸ ἀσχολίαστον. Ἄλλοι χρόνοι—ἄλλοι λόγοι. Ὡς καὶ μίαν προκήρυξιν τοῦ Ἐπισηγοῦ-Ἐπισκόπου.

Πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν Χανίων

Ὅταν τὸ 1941 ὁ γερμανικὸς στρατὸς κατέλαβε τὴν Κρήτην, ὁ ἀγὼν μας δὲν ἐστρέφετο ἐναντίον τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μας, τῶν ἄγγλων, ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Ὁ ἀρχηγὸς μας, θέλων νὰ ἀποδείξῃ αὐτὸ τὸ γεγονός, ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ πίσω στὰ σπίτια τοὺς τοὺς αἰχμαλώτους ἑλληνας στρατιώτας. Ἡ πρᾶξις αὕτη δὲν ἦταν μόνον μίαν χειρονομίαν, ἀποσκοποῦσα ἕνα ὠρισμένο ἀποτέλεσμα. Ὅπισθεν αὐτῆς ἴστατο ἡ εὐγενὴς ψυχὴ ἐνὸς μεγάλου ἀνθρώπου.

Ὁ ἀρχηγὸς μας ἔπεσε τὴν 1. Μαΐου ὡς στρατιώτης ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ. Εἶναι περιττὸν νὰ λεχθῆ καὶ μίαν μόνον λέξις σχετικῶς μὲ τὴν διάδοσιν, ὅτι ἐδολοφονήθη ἀπὸ γερμανοὺς στρατιώτας. Γι' αὐτοὺς τοὺς διαδοσίας εἶναι ἀδύνατος ἡ κατανόησις τοῦ ἔρκου πίστεως τῶν γερμανῶν.

Οἱ καρδιές μας εἶναι γεμάτες πένθος, ἀλλὰ μεγαλύτερη ἀκόμη εἶναι ἡ ὑπερηφάνειά μας. Θὰ ἔλθῃ κάποτε ὁ καιρὸς, ποὺ δὲν θὰ πενηθῆ μόνον ἡ Γερμανία γι' αὐτὸν τὸν μεγάλον ἄνθρωπον, ἀλλὰ ὅλος ἐκεῖνος ὁ κόσμος, ὁ ὅποιος θέλει νὰ θεωρητῆ ἠθικὸς καὶ πολιτισμένος.

Βασιλεῖς καὶ δυνάσται ἐπιφυλάσσουν δι' ἑαυτοὺς τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκαταλείπουν τοὺς λαοὺς τῶν σὲ στιγμὲς ἀνάγκης καὶ δυστυχίας. Σὲ μᾶς τοὺς γερμανοὺς ἀνήκει ἡ τιμὴ, ὅτι ὁ ἀπλοὺς καὶ ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους διαλεγμένος ἀρχηγὸς μας ἔπεσε σᾶν στρατιώτης μπροστὰ στὸ λαὸ του, στὸν ἡρωϊκὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ θανασίμου ἐχθροῦ ὄλου τοῦ πολιτισμένου κόσμου.

Ἐπ' εὐκαιρίαν τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα τῶν Ἑλλήνων ἀπευθύνω αὐτὰ τὰ λόγια εἰς τὸν λαὸν τῶν Χανίων. Εἶμαι γερμανὸς πάντοτε, καὶ μόνον γερμανός.

Ὁ τίτλος τοῦ στρατηγοῦ δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο ἀπὸ ἐπίθετον.

*Αλλά ως εὐθὺς ἄνδρας ἐκφράζω τὴν εἰλικρινῆ εὐχὴν, «ὁ ἑλληνικὸς λαὸς νὰ ξαναβρῆ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μέσα εἰς τὸν πραγματικὸν ἑλληνισμόν». Μόνον ἔτσι θὰ μπορέσῃ νὰ συνεργασθῆ γιὰ τοὺς μεγάλους σκοποὺς τοῦ πολιτισμοῦ. Βῆμα πρὸς βῆμα θὰ ἐννοήσῃ τότε, ὅτι ὁ πλοῦτος τῆς σκέψεως τοῦ μεγάλου ἐκλιπόντος ἀνδρὸς Ἀδόλφου Χίτλερ θὰ χρησιμεύσῃ, ὡς βάσις μεγάλων καὶ θετικῶν ἔργων.

Τὸ ἔργον τοῦ θὰ ἀποσύρῃ τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου παραπαλεῖ, καὶ ἂν ὄχι σήμερα, ὀπωσδήποτε τελικῶς.

*Ἡ πρωτεύουσά σας ἐγνώρισε καὶ ὑπέφερε τὸν μπολσεβικισμόν, ἔστι καὶ μόνον στίς πρῶτες του ἀρχές. Ἄν κατορθώσῃ οὗτος νὰ ἐξακολουθῆ ἀχαλίνωτος, θὰ σβύσῃ, μαζὺ μὲ κάθε πολιτισμόν, καὶ ἐκεῖνον τῆς πατρίδας σας. Γι' αὐτὸ πρέπει ὁ ἀγὼν νὰ συνεχισθῆ, καὶ ἡ Γερμανία θὰ εἶναι ὁ πρωτοπόρος του, ἐφ' ὅσον τὰ χέρια ἐνὸς καὶ μόνον γερμανοῦ θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ κρατοῦν τὸ ὄπλον.

Πόλεμος σημαίνει τρόμος, θάνατο καὶ δυστυχία! Κανένας τόπος, ὅπου μαίνεται ὁ πόλεμος, δὲν γλυτώνει ἀπὸ τὰ δεινὰ του. Καὶ ἡ πατρίδα σας τὰ ὑπέστη. Τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου ὅμως εἶναι πολὺ μεγαλύτερα εἰς τὴν δικὴν μας πατρίδα.

*Ἡναγκάσθην, διὰ νὰ τιμωρήσω ἐγκλήματα ὑπουλα καὶ ἄτιμα κατὰ τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, νὰ λάβω σκληρὰ μέτρα. Αἱ ἀποφάσεις μου καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ ρυθμίζωνται ἀπὸ τίς αὐτὲς ἀρχές, διότι καθήκόν μου εἶναι νὰ προστατεύσω τοὺς στρατιώτας μου. Ἡ Κρήτη εἶχε, παρ' ἄλλην τὴν δυστυχίαν καὶ τὸ βάρος μιᾶς κατοχῆς, καὶ τὴν τύχην νὰ ἔχῃ γερμανικὸν στρατὸν κατοχῆς.

Προσέξτε τὴν στάσιν τῶν στρατιωτῶν μου!

Εἶναι ἄριστοι γερμανοὶ στρατιῶται, οἱ ὅποιοι ἐν γνώσει τῆς δυνάμεώς των ὑποτάσσονται προθύμως εἰς τοὺς νόμους τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς πειθαρχίας. Εἶμαι εὐτυχῆς, γιατί στέκομαι μπροστὰ ὡς ἀρχηγὸς τους. Εἶναι οἱ ἄνδρες μου καὶ ἐγὼ ὁ στρατηγὸς τους. Ὅλοι μας ὑπηρετοῦμε τὴν Γερμανίαν. Ἡ Γερμανία ὅμως εἶναι ἡ κοιτὴ τῆς τάξεως, ὁ τόπος τοῦ πραγματικῶς ἀξίου τῶν ἀνθρώπων σοσιαλισμοῦ. Ἡ δυστυχία μας μᾶς ἐξυψώνει ὑπεράνω ὄλων τῶν ἄλλων λαῶν. Δὲν θὰ παύσωμε νὰ πολεμοῦμε, γιὰ νὰ ἐλευθερώσωμε τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὴν Ἀσιατικὴν πανώλην, γιὰ νὰ βρῆ τὴν εὐτυχίαν, καὶ μαζὺ τῆς καὶ ἡ γερμανία, ἡ πατρίδα μας.

Ξέρω, ὅτι τὰ λόγια μου, μόλις γνωσθοῦν, θὰ γίνουν ἀντικείμενον κακοπίστου διαστρεβλώσεως. Θὰ παραμορφωθοῦν καὶ θὰ διασυρθοῦν. Θὰ συζητηθοῦν ἐρμηνεῖτες μεταξὺ τῶν γραμμῶν, γιατί ἡ ἀλήθεια τοῦ πραγματικοῦ περιεχομένου δὲν ἐπιτρέπει ἐρμηνείαν. Αὐτὰ δὲν με συγκινεῖ, δὲν ἐπηρεάζει τὴν τιμιότητα τῶν λόγων μου. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θὰ εἶναι τὰ ἴδια ἐκεῖνα ὑποκείμενα, διὰ τὰ ὁποῖα κάθε μέσον καὶ κάθε φεῦδος εἶναι εὐπρόσδεκτα, γιὰ νὰ ἐξωθοῦν εἰς τὰ ἄκρα καὶ νὰ σπείρουν μίσσας, γιατί μόνον στὸν βοῦρκο ἀναπτύσσεται ἡ σαπίλα, ὁ μπολσεβικισμός. Γνώρισμά τους οἱ πράξεις τους.

Εἶδομαι εἰς τὸν Κρητικὸν λαόν, ἡ ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως νὰ εἶναι γι' αὐτὸν σύμβολον διὰ τὸ μέλλον.

Σύμβολον δικὸν μας εἶναι ἡ πίστις μας εἰς τὸν νεκρὸν—ἀρχηγὸν μας Ἀδόλφον Χίτλερ.

*Ὁ Διοικητὴς τῆς «ὀχυρᾶς θέσεως» Κρήτης

Στρατηγὸς ΠΕΝΤΑΚ

Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς πρὸς τὸν Λαόν

Κατόπιν ἐκδηλωθείσης ἀνησυχίας, διὲν θὰ διασαλευθῇ ἡ τάξις, μὲ ἐκάλεσεν ὁ στρατηγὸς καὶ μὲ διεβεβαίωσεν, διὲν ἡ τάξις, ἐφ' ὅσον χρόνον παραμένουν τὰ στρατεύματα κατοχῆς, θὰ διατηρηθῇ ὁπωσδήποτε. Τὸ αὐτὸ δὲ διεπίστωσα καὶ ἐκ τῆς προσωπικῆς μου ἐπαφῆς μεθ' ὄλων τῶν κύκλων. Παρακαλῶ ὅθεν τὸν Λαόν μου νὰ μείνῃ ἀπολύτως ἡσυχος, καὶ νὰ ἐπιδίδεται ἀπερίσπαστος εἰς τὰ εἰρηνικά του ἔργα.

Ὁ Ὑπουργὸς Γενικὸς Διοικητὴς

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Σχετικὴ μὲ τὴν παροῦσαν κατάστασιν συνομιλία τοῦ Ἐπισκόπου-Ὑπουργοῦ μὲ τὸν γερμανὸν στρατηγὸν, καὶ διάφοροι ἄλλαι ἐπίκαιροι ἐνέργειαι αὐτοῦ.

Σχετικὸν δελτίον 7-5-45

Συνομιλία Γενικοῦ Διοικητοῦ, Ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου καὶ γερμανοῦ στρατηγοῦ Πέντακ τὴν 7-5-1945

1. Χωροφυλακὴ. Ὁ στρατηγὸς Πέντακ ἐγνώρισεν, διὲν οἱ γερμανοὶ θὰ διατηρήσουν εἰς τὰ Χανιά καὶ ὄλους τοὺς τόπους τῆς «κατεχομένης περιοχῆς» ἡσυχίαν καὶ τάξιν. Ἔνεκα τούτου δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς λόγος νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸ παρὸν νέα ἑλληνικὴ Χωρ(κ)ή. Ἐν τοιοῦτο μέτρον θὰ ἔβιδε μόνον τὴν δυνατότητα εἰς προστριβάς μεταξὺ πληθυσμοῦ καὶ Χωρ(κ)ῆς, καὶ ἴσως ἐπίσης, μεταξὺ γερμανικῶν στρατευμάτων καὶ Χωρ(κ)ῆς. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν καμμία ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ Χωρ(κ)ή. Εἰς προηγουμένη συνομιλίαν ὁ στρατηγὸς Πέντακ ἐξεφράσθη, διὲν ἐὰν τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ἤθελον κάποτε ἐγκαταλείψαι τὴν Νήσον, θὰ καθίστατο τοῦτο ἐγκαίρως γνωστόν.

2. Ὑπουργὸς-Γενικὸς Διοικητὴς Ἐλευθέρας Περιοχῆς Μ. Βολουδάκης. — Ὁ στρατηγὸς Πέντακ ἐγνώρισεν, διὲν δι' ὄλα τὰ ζητήματα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἔχει ἀναγνωρίσει ὡς ἀρμόδιον ἀντιπρόσωπόν του τὸν Γενικὸν Διοικητὴν - Ἐπίσκοπον Χανίων. Τοῦτον φασάτως ἐζήτησεν ὡς μεσάζοντα εἰς ἰδιαιτέρα ζητήματα, ὡς ἐσχάτως μὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἰταλῶν. Ὁ τρόπος οὗτος ἀπεδείχθη μέχρι σήμερον τελεσφόρος. Ὁ στρατηγὸς Πέντακ εἶναι βέβαιος, διὲν καὶ εἰς τὸ μέλλον ὄλα τὰ προκύπτοντα ζητήματα διὰ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς δύνανται νὰ συζητοῦνται καὶ νὰ λύωνται. Δι' ὅ, ἐν ἡ περιπτώσει ὁ Ἐπίσκοπος-Γεν. Διοικητὴς θεωρεῖ σκόπιμον νὰ λάβῃ χώραν μίαν σύσκεψιν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Μ. Βολουδάκη, εἶναι οὗτος διατεθειμένος νὰ δεχθῇ αὐτόν εἰς μίαν τοιαύτην συνομιλίαν ἐν Χανίοις, ἐὰν ἔλθῃ ὁμοῦ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος μαζί μὲ τὸν Μ. Βολουδάκην κατὰ τὴν συνάντησιν αὐτήν. Πλὴν ἐν τούτοις, καὶ μετὰ μίαν τοιαύτην συνομιλίαν, θὰ παραμείνῃ δι' ἐμὲ ὁ Ἐπίσκοπος ὡς ἀρμόδιος ἀντιπρόσωπος, πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ μόνον θὰ παρέχω τὰς ἀνακοινώσεις μου.

3. — Γέφυρα Γεωργιουπόλεως, τηλεγραφοί, ἀρχεῖα, μνημεῖα τέχνης.

Διὰ τὴν γέφυραν Γεωργιουπόλεως δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς κίνδυνος, διὰ δὲ τοὺς τηλεγραφικοὺς στύλους ἀπεφασίσθη ἤδη κατὰ τὴν τελευταίαν συνομιλίαν μετὰ τοῦ Γεν. Διοικητοῦ-Ἐπισκόπου, κατὰ τὴν πρότινος ἐκκένωσιν ἐνὸς τμήματος τοῦ Ἀποκορώνου διὰ στρατιωτικοὺς λόγους. Διὰ στρατιωτικοὺς ἐπίσης λόγους εἶχε διαταχθῆ τότε καὶ ἡ παρα-

λαβή όλων τῶν σπουδαιῶν ἢ σπανίων ὑλικῶν. Εὐθὺς πράγματι, μόλις ἐξεδηλώθη ἡ ἐπιθυμία τοῦ Ἐπισκόπου διὰ τοὺς τηλεγραφικοὺς αὐτοὺς στύλους, ἐδόθη ἀμέσως μία σχετικὴ διαταγή. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὰ ἱστορικὰ ἀρχεῖα καὶ ἔργα τέχνης, γνωρίζει ὁ Γεν. Διοικητῆς—Ἐπίσκοπος προσωπικῶς, ὅτι μέχρι σήμερον ἐξετιμήσαμεν καὶ ἐπροφυλάξαμεν ταῦτα, καὶ δὲν πρόκειται καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου νὰ ὑπάρξῃ μεταβολή.

Ὁ στρατηγὸς Πέντακ ἐξεφράσθη ἐπιπροσθέτως, ὅτι ἡ μέριμνά του δὲν εἶναι μόνον νὰ διατηρήσῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τάξιν, ἀλλὰ ὡσαύτως εἰς πᾶσαν περίπτωσιν νὰ προασπίσῃ καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ἐφ' ὅσον δὲν τοῦ φέρουν προσκόμματα. Χανιά 7—5—45.

Ἡ ἀνακωχὴ διὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ παγκοσμίου πολέμου ὑπεγράφη καὶ ὁ πληθυσμὸς τῶν Χανίων πηνυγυρίζει. Ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπιμετρεὺς εὐρίσκεται ἐν κινήσει πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, πρὸς ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων.

Σχετικὸν δελτίον 8—5—45

Τὸ ἑσπέρας τῆς 7—5—45 ἤρχισε παντοῦστὴν πόλιν πανηγυρισμὸς διὰ τὴν ἀνακωχὴν. Οἱ γερμανοὶ εἰδοποίησαν τὸν Ἐπίσκοπον, ὅτι ἐγίνε συμπλοκὴ στὴν προκουμαίαν Χανίων. Ὁ Ἐπίσκοπος ἀμέσως ἐσπευσεν ἐπὶ τόπου, διότι ἡ Χωροφυλακὴ δὲν ἔχει δύναμιν. Ἀντὶ συμπλοκῆς ὁμῶς ὁ κόσμος διασκεδάζει, χορεύων καὶ πανηγυρίζων, καὶ ὁ Ἐπίσκοπος, κρατούμενος εἰς τὰς χεῖρας τῶν διαδηλωτῶν, ἀποθεώνεται. Παντοῦ ζητωκραυγαὶ ὑπὲρ τοῦ Ἐπισκόπου καὶ παντοῦ ἐνθουσιασμὸς.

Εἰς Ρέθυμνον διατυπώνεται ἡ ἄποψις τοῦ Ἐπισκόπου, διὰ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως Στεφ. Μυλωνάκη, μεταβάντος ἐπὶ τούτῳ ἐκεῖ, ὅτι παρίσταται δηλ. ἀνάγκη τῆς ἐλεύσεως ἐνταῦθα τοῦ Μαν. Βολοῦδάκη, Ἐπιμετρεοῦ διὰ λόγους ψυχολογικοὺς καὶ πολιτικούς, ἵνα μὴ συμβοῦν ἔκτροπα, ὁπότε δυνατόν νὰ ἐπηκολούθουν καὶ δυσάρεστα. Οἱ στρατιωτικοὶ ὁμῶς, Ἕλληνες καὶ ἄγγλοι, δὲν συμφωνοῦν, λέγοντες, ὅτι ἔπρεπε προηγουμένως οἱ γερμανοὶ νὰ διαμηνύσουν, ὅτι εἶναι ἔτοιμοι πρὸς παράδοσιν. Αὐτὰ ἀναφέρονται εἰς τὸν Θεοφιλέστατον, ὡς καὶ τὸ ὅτι εἶναι ἔτοιμοι 1500 ἄγγλοι, ἓνα τάγμα ἐθνικοῦ στρατοῦ καὶ 200 χωροφύλακες, καὶ ὅχι ἀντάρται, νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ Χανιά, ὅταν ἐτοιμασθοῦν οἱ γερμανοὶ πρὸς παράδοσιν. Ὁ Ἐπίσκοπος μεταδίδει αὐτὰ εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ γερμανοῦ στρατηγοῦ καὶ προσθέτει καὶ ἐπὶ πλέον, ὅτι, λόγω μικροδιαρρήξεων καὶ λεηλασιῶν στὴν πόλιν, πρέπει οἱ γερμανοὶ νὰ δηλώσουν καθαρά, ἂν θὰ παραδοθοῦν, καὶ ποῦ καὶ πότε, ἀφοῦ μάλιστα καὶ οἱ τῶν Δωδεκανήσων συνάδελφοὶ τῶν παρεδόθησαν. Ἀπάντησις σχετικὴ θὰ ἐδίδετο τὴν ἐπομένην. Ὅπωςδὴποτε ἡ τάξις στὴν πόλιν τηρεῖται μὲ τὴν προσωπικὴν ἐπιβολὴν τοῦ Ἐπισκόπου καὶ εἰς τοὺς γερμανοὺς καὶ εἰς τὰς ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι, ὅλοι ἀπὸ παντοῦ, εἶναι πρόθυμοι πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως, καὶ τὴν ἀποφυγὴν ἀνωμαλιῶν καὶ περαιτέρω αἱματοχυσίων.

Ὁ ἄγγλος ταγματάρχης Διονύσης φιλοξενεῖται παρὰ τῷ Ἐπισκόπῳ καὶ συζητοῦνται πράγματα σχετικὰ μὲ τὴν παράδοσιν.

Ἐν τῷ μεταξύ ἐκδίδει ὁ Ἐπίσκοπος τὴν ἐξῆς ἀνακρίνωσιν διὰ τοῦ «Βήματος τοῦ Λαοῦ», κατ' ἐξουσιοδότησιν τῶν ἄγγλων καὶ τῶν γερμανῶν, δι' ἧς ἀνακοινοῦνται εἰς τὸν λαόν, ὅτι ἡ τάξις θὰ ἐξακολουθῇ νὰ τηρῆται ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς, μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΗΡΗΣΙΝ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

Ὑπενθυμίζομεν καὶ πάλιν εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς «κατεχομένης περιοχῆς», καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως Χανίων, ὅτι, πρὸς τὸ παρὸν καὶ μέχρι νεωτέρας ἐξελίξεως, οἱ γερμανοὶ εἶναι ἀρμοδίως, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ποῦ πρέπει, ἐξουσιοδοτημένοι νὰ τηρήσουν ὀπωσδήποτε τὴν τάξιν. Πρὸς ἐξασφάλισιν δὲ τῆς τάξεως ταύτης καὶ προστασίαν τῶν πάσης φύσεως ἐγκαταστάσεων καὶ παντὸς εἴδους ὑλικοῦ, εἶναι ἐξουσιοδοτημένοι, καὶ ἀρμόδιοι ἐπομένως, νὰ λάβουν, ὅ,τιδήποτε μέτρον κρίνουν σκόπιμον, ἀκόμη δὲ καὶ νὰ κάμουν χρῆσιν τῶν ὄπλων. Ὅλοι δὲ αἱ διαταγαὶ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν ἐξακολουθοῦν νὰ διατηροῦν πλήρη τὴν ἰσχὺν τῶν.

Καλοῦμεν ὅθεν καὶ πάλιν τὸν πληθυσμὸν, ὅπως μὲ ψυχραιμίαν καὶ μὲ ὑπομονὴν ἀντιμετώπισῃ τὴν κατάστασιν καὶ ἀποδείξῃ ἀπόλυτον νομιμοφροσύνην. Ἐμφανίσεις μεμονωμένων ἢ καὶ ὁμάδων ἐνόπλων, ἐπιθέσεις ἐναντίον γερμανῶν στρατιωτῶν, ὡς καὶ κλοπαὶ καὶ ληστείαι εἰς βάρος αὐτῶν πρέπει νὰ ἀποφεύγωνται ἐπιμελῶς, ἄλλως εἶναι δυνατὸν νὰ θρηνησῶμεν, καὶ σήμερον ἀκόμη, ἄσκοπα θύματα καὶ νὰ χυθῇ αἷμα ἄνευ λόγου.

Ὁ Ὑπουργὸς-Γενικὸς Διοικητῆς
† Ὁ Κυβωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐπιμένει νὰ ἔλθῃ ἐνωρὶς ἐθνικὸς στρατός, καὶ νὰ τελειώσῃ αὐτὴ ἡ ἐκκρεμότης, πλὴν δὲν συντελεῖται τὸ τοιοῦτο ἐνωρὶς, ἄγνωστον διατί, ἴσως διότι δὲν ὑπάρχουν ἀρκετὰ δυνάμεις εἰς τὸ Ἡράκλειον.

Τὸ ἔργον τοῦ Θεοφιλεστάτου κατ' αὐτὰς γίνεται ἔτι δυσχερέστερον. Ἄγγλοι, γερμανοὶ, ὀργανώσεις, πληθυσμὸς, ὅλοι ζητοῦν νὰ τακτοποιήσῃ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ. Ὑψηλὴ ἀποστολὴ, δυσκολωτάτη ὅμως, ἀλλὰ καὶ τὰ πάντα εἰς τὸ τέλος τακτοποιοῦνται κατ' εὐχὴν. Χανιά 8—5—45.

Ὁ πληθυσμὸς ζητεῖ νὰ λάβῃ ὀπίσω τὰ πράγματά του, ἔπιπλα, σκεύη καὶ λοιπά, τὰ ὅποια εἶχον ἐπιτάξῃ, κατὰ διαφόρους ἐποχάς, οἱ γερμανοὶ, καὶ οὕτως προκαλεῖται κάποια σύγχυσις καὶ ἀνωμαλία. Γίνεται τώρα πλέον ὀριστικῶς πρότασις περὶ παραδόσεως τῶν γερμανῶν. Ὁ πληθυσμὸς θέλει νὰ μάθῃ, ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς τοὺς ἰδίους, τὰ ὀνόματα τῶν προδοτῶν.

Σχετικὸν δελτίον 9—5—45

Μεγάλῃ ἐνόχλησις εἰς τὸν Ἐπίσκοπον. Κατακλύζεται παντοῦ οὗτος ἀπὸ κόσμον διὰ διάφορα ζητήματα. Ἴδιως ὁ κόσμος ζητεῖ νὰ τοῦ ἐπιστραφοῦν ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς, ὅσα πράγματα τοῦ εἶχαν προηγουμένως πάρει οὗτοι. Οἱ γερμανοὶ δηλοῦν, ὅτι ἅπαντα αὐτὰ θὰ παραδοθοῦν εἰς τοὺς ἄγγλους, καὶ ἀπ' ἐκεῖ θὰ τὰ παραλάβουν. Μικροεπιδόδια συμβαίνουν καὶ εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἔξω στὰ χωριά περισσότερα, ὅπου μάλιστα καὶ φονεύονται καὶ τινες, ἀποπειρώμενοι νὰ πλατσικολογήσῃ. Οἱ γερμανοὶ λέγουσιν, ὅτι θὰ τηρήσουν τὴν τάξιν, ὅσον τῶν εἶναι δυνατόν. Εὐτυχῶς πάντες σχεδόν, καὶ οἱ ἡμέτεροι, διαπνέονται ἀπὸ τὸν πόθον νὰ τηρηθῇ ἡ τάξις.

Τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον ἀπαντᾷ σήμερον, ὅτι εἶναι ἔτοιμοι οὗτοι πρὸς παράδοσιν, κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ των, ἐάν ὁμως εἶναι ἐξουσιοδοτημένοι πρὸς τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἀγγλικῶν στρατηγεῖον Ἰταλίας καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θὰ τοὺς παραλάβουν. Ἀμέσως ἔγινε σχετικὴ ἐπιστολὴ ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον πρὸς τὸν ἄγγλον ταξίαρχον Κρήτης, ἀποσταλεῖσα διὰ τοῦ ἀγρονόμου Χανίων Ἐμμ. Κλάδου. Πιστεύεται τῶρα, ὅτι θὰ κινηθοῦν καὶ οἱ ἐν Ἡρακλείῳ, νὰ ἔλθουν διὰ τὴν παράδοσιν, ὥστε νὰ λήξῃ καὶ αὕτῃ ἡ ἐκκρεμότης. Χανιά 9—5—45.

Ἐπακολουθοῦν ἀθρόαι ἀποφυλακίσεις κρατουμένων, καὶ διάφοροι ἄλλαι ἐνέργειαι τοῦ Ἐπισκόπου—Υπουργοῦ, κατὰ τὰς σοβαρωτάτας αὐτὰς στιγμὰς,

Σχετικὸν δελτίον 10—5—45

Ἄμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ὑπογραφῆς τῆς ἀνακωχῆς, ὁ Ἐπίσκοπος—Υπουργὸς ἐπανελάβε τὴν παράκλησίν του, τῶρα πλέον ἀπαίτησιν, νὰ ἀποφυλακισθοῦν πάντες οἱ γερμανοκρατούμενοι τῆς Ἀγυῖας, ὡς καὶ οἱ κατάδικοι. Καὶ ὄντως ἀπεφυλακίσθησαν καὶ οἱ τελευταῖοι τοιοῦτοι φυλακισμένοι ἀμέσως, ἄνω τῶν ἐβδομήκοντα. Οὕτως δὲ ἐξεπληρώθη καὶ ὁ σφοδρὸς πόνθος τοῦ Ἐπισκόπου, νὰ πάρῃ τὰ κλειδιά τῆς Ἀγυῖας, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀναγάγει οὗτος εἰς ἀξίωμα, καὶ ἔλεγεν, διδομένης εὐκαιρίας, ὅτε μὲν ἐπὶ τὸ σοβαρώτερον, ὅτι δὲ καὶ δῆθεν ἐπὶ τὸ ἀστειότερον, ὅτι θέλει νὰ τοῦ παραδώσουν οἱ γερμανοὶ τὰ κλειδιά τῆς Ἀγυῖας. Ταῦτα παραλαβὼν νῦν, τὰ παραδίδει εἰς τὴν ἐλληνικὴν ὑπηρεσίαν τῶν καὶ ἄλλοτε ἐπανορθωτικῶν φυλακῶν Ἀγυῖας.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐζήτησεν ἐπίσης ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς, νὰ ὑποδείξουν εἰς τοὺς συγγενεῖς των, ποῦ ἦσαν θαμμένοι οἱ ἐκάστοτε τυφεκισθέντες ὑπ' αὐτῶν. Ἐδόθη κατ' ἀρχάς ἡ ἀπάντησις, ὅτι ὅλα αὐτὰ θὰ ὑποδειχθοῦν εἰς τοὺς Ἄγγλους, ὅπως θὰ παραδοθοῦν εἰς αὐτοὺς καὶ ὅλαι αἱ ἐγκαταστάσεις τῆς «κατεχομένης περιοχῆς» κ.λ.π. Πρὸ τῆς ἐπιμονῆς ὁμως τοῦ Ἐπισκόπου, διὰ τοὺς ἕξ Κεραμειανοὺς, περὶ ὧν ἔχει γίνεαι λόγος καὶ ἄλλαχού, καὶ κατόπιν πολλῶν πιέσεων καὶ ἐρευνῶν, ὡς καὶ ἡ κατωτέρω ἔκθεσις ἀναφέρει, ὑπεδείχθη τελικῶς ὁ τάφος αὐτῶν Χανιά 10—5—1945.

Ἐκθεσις 10—5—45

Ἐλ. Σταυρακάκη

Διὰ τοὺς 6 δολοφονηθέντας ὑπὸ τῶν γερμανῶν Κεραμειανούς, Κατελάνον, Παπαδομανωλάκην κ.λ.π., ἐπεσκέφθη, κατ' ἐντολὴν Ὑμῶν, τὸ Ic, ζητήσας ἀπὸ τὸν Wildhage νὰ γνωρίσῃ ἡμῖν, ποῦ οὗτοι εὐρίσκονται θαμμένοι. Μοῦ ἀπήντησαν, ὅτι εἶναι εἰς τὸ Βαρύπετρον, ἐντὸς τῆς διὰ συρματοπλέγματος περιοριζομένης περιοχῆς, ὅπου εὐρίσκοντο τὰ αὐτοκίνητα τῆς ἐκεῖ μονάδος. Δὲν ἐγνώρισαν δὲ τότε τὸ πρᾶγμα, διὰ νὰ μὴ λάβουν χώραν σκηναὶ καὶ διαδηλώσεις. Παρατήρησα, ὅτι ἡ περιοχὴ αὐτὴ δυνατόν νὰ εἶναι μεγάλῃ, ὅποτε ἡ ἀνακάλυψις τῶν τάφων δὲν θὰ εἶναι εὐκόλος, καὶ προσέθηκα, ὅτι θέλομεν νὰ ἔχωμεν ἀκριβεστέρως πληροφορίας. Ὡς ἀπάντησιν ἔλαβον, ὅτι δὲν δύνανται πλέον γερμανοὶ νὰ μεταβοῦν ἐκεῖ, ὁ δὲ τότε διοικητὴς τῆς ἐκεῖ μονάδος ὑπὸ γὰρ Büschel, ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ περισσοτέρας πληροφορίας, ἐδολοφονήθη πρὸ ἡμερῶν ὑπὸ ἐλλήνων. Ἀνταπήντησα, ὅτι εἰς τὴν μονάδα τοῦ Büschel θὰ εἶναι ἀσφαλῶς στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν σχετικῶς,

και εξήτησα από τον Wildhage να κινηθῆι πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν, διότι οὗτος γνωρίζει, ποῦ εὐρίσκονται οἱ στρατιῶται οὗτοι. Χανιά 10—5—45.

Τὰ υπόλοιπα δελτία, μέχρι τέλους σχεδὸν τοῦ Μαΐου 1945, παρατίθενται ἄνευ ἐπεξηγήσεως τινος ἢ ἄλλης διασαφήσεως, διότι τὰ πράγματα ἐκτυλίσσονται, ὅπως ἐκτίθενται εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ δελτία, καὶ ἐπομένως θὰ παρελκε κάθε πρόσθετος πληροφορία.

Δελτίον 11—3—45

Τὰ πρωτόκολλα τῆς παραδόσεως τῶν γερμανῶν ἔχουν ὑπογραφή καὶ ἀναμένονται οἱ ἄγγλοι, ἵνα γίνῃ ἡ παράδοσις.

Εἶναι μεσημβρία καὶ καταφθάνουν εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν 5—6 ἄγγλοι ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τῆς ναυτικῆς βάσεως, ἵνα δηλώσουν τὴν ἀφίξιν των εἰς τὸν Γενικὸν Διοικητὴν, καὶ ἀναφέρουν, ὅτι εἶναι πρωτοπορεία, καὶ ἐντὸς 1—2 ἡμερῶν θὰ καταφθάσουν καὶ ἄλλα στρατεύματα, ὥστε νὰ συντελεσθῆι ἡ παράδοσις.

Ὁ Ἐπίσκοπος προσεφέρθη νὰ τοὺς φιλοξενήσῃ, καὶ κατόπιν ἐτακτοποιήθησαν εἰς διάφορα καταλύματα.

Ἐν συνεχείᾳ δέχεται ὁ Ἐπίσκοπος τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ νεοαφιχθέντος Δημάρχου Χανίων Ἰωάννου Μουντάκη καὶ, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, συνιστᾷ καὶ εἰς αὐτὸν νὰ κινηθῆι καὶ οὗτος, ὡς τοιοῦτος καὶ ὡς ἰατρός, διὰ τὴν περίσωσιν τοῦ ὑγειονομικοῦ ὕλικου, τὸ ὅποιον εἶχον οἱ γερμανοὶ ἐνταῦθα. Προσέθηκε δὲ, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ ἀμέσως καὶ ὁ Νομάρχης Χανίων Σκουλάς Νικ., ἵνα ἐνεργήσῃ καὶ αὐτός, ὡς τοιοῦτος, διὰ τὴν περίσωσιν τῶν διαφόρων γερμανικῶν ἐγκαταστάσεων. Πρέπει, προσθέτει, ὁ Ἐπίσκοπος, ὅλοι νὰ κινούνται. Εἶναι δὲ πρόθυμος καὶ ἔτοιμος καὶ αὐτός νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐνεργείας του, ἐν συνεργασίᾳ καὶ μὲ αὐτοὺς καὶ μὲ ὅλας τὰς ἄλλας ἐλληνικὰς ἀρχάς, ὥστε νὰ τακτοποιηθοῦν ὅλα τὰ ζητήματα, ἂν καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς ἔχουν σχεδὸν τὰ πάντα τακτοποιηθῆι ὑπ' αὐτοῦ. Χανιά 11—5—45.

Δελτίον 12—5—45

Περί ὥραν 11 π. μ. ὁ Ἐπίσκοπος δέχεται τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὸ Γραφεῖόν του, ὡς Ὑπουργοῦ, ἀντιπροσωπείας τῆς ἐν Λονδίνῳ ἐφημερίδος «Τάϊμς», καὶ ἐρωτᾶται ὑπ' αὐτῆς, πῶς ἐξελισσεται ἡ ἐνταῦθα κατάστασις. Ὁ Ὑπουργὸς ἀπαντᾷ, ὅτι ἡ κατάστασις ἐξελλισσεται ὁμαλῶς, καὶ πάντες ἀναμένουν τὴν στιγμὴν τοῦ κοινοῦ ἑορτασμοῦ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἡσυχία ἐπικρατεῖ ἐν τῇ πόλει, διότι αἱ ὀργανώσεις ἐνταῦθα ἔχουν ἀμφότεραι ἐθνικὸν παλμόν καὶ πειθαρχοῦν πλήρως. Μόνον θέλομεν νὰ ἔλθῃ γρήγορα ἐθνικὸς στρατός, καὶ νὰ φύγουν οἱ κατακτηταί. Οἱ ἀνταποκριταὶ ἀνεχώρησαν, συχαρέντες τὸν Ὑπουργόν, καὶ ἀφοῦ πῆραν τὴν φωτογραφίαν του.

Τὴν μεσημβρίαν ἀντιπρόσωποι τῆς ΟΥΝΡΡΑ, καὶ ἀξιωματικοὶ ἄγγλοι ἀνώτεροι, ἐπισκέπτονται τὸν Ὑπουργόν καὶ ζητοῦν τὴν συνεργασίαν του, διὰ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ τακτοποίησιν τῶν ἐνταῦθα γραφείων των. Ζητοῦν δὲ καὶ 50 σωφὲρ διὰ 50 αὐτοκίνητα, ποῦ θὰ παραλάβουν ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς, πρὸς μεταφορὰν εἰδῶν ἐπισιτισμοῦ ἐξ Ἡρακλείου. Καὶ ὁ Ἐπίσκοπος ἐτακτοποίησεν ἀμέσως καὶ τὸ ζήτημα αὐτό, ἐξευρῶν αὐτοὺς καὶ ἄμα προσθέτων, ὅτι εἶναι πρόθυμος νὰ τοὺς ἐξυπηρετήρῃ καὶ ὅπουδῆποτε ἄλλοῦ, χάριν τοῦ λαοῦ του.

Ἄλλὰ καὶ οἱ γερμανοὶ ἀκόμη ἀξιωματικοὶ ζητοῦν τὴν προστασίαν τοῦ Ἐπισκόπου, γιὰ νὰ μὴ τοὺς πάρουν ἔξω τῆς Κρήτης καὶ νὰ μὴ τοὺς κλείσουν σὲ στρατόπεδον. Πόσον ἔχει καταπέσει τὸ ἠθικὸν τῶν γερμανῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν! Ὅποιος ἐνθυμεῖται τὸ ἀρειμάνιον ὕψος ἄλλοτε τῶν γερμανῶν τοῦ 1941, καὶ βλέπει καὶ τοὺς σημερινούς, δὲν τοὺς ἀναγνωρίζει τώρα ὡς τοιούτους.

Ὅλον τὸ ἀπόγευμα τὸ σπῆτι τοῦ Ἐπισκόπου εἶναι γεμάτο ἀπὸ διαφόρους διὰ διάφορα ζητήματα, ὥστε δὲν κατορθώνει αὐτός νὰ ἀναπαυθῆ οὔτε ἓνα λεπτόν, ὅλην τὴν ἡμέραν.

Οἱ γερμανοὶ ἐξουσιοδοτηθέντες ἀπὸ τοὺς ἄγγλους νὰ τηροῦν τὴν τάξιν, φέρονται λίγο σκληρὰ ἀπέναντι τῶν ἰδικῶν μας. Ἄλλὰ καὶ οἱ ἰδιοὶ μας ἐπιδίδονται διαρκῶς εἰς λεηλασίας καὶ κλοπὰς ἀπὸ τὰς γερμανικὰς ἀποθήκας. Ἐχομεν πολλὰ κρούσματα, νὰ ἀφαρπάζουν οἱ ἰδιοὶ μας τὰ πιστόλια τῶν γερμανῶν στρατιωτῶν στὸν δρόμον, ἐκεῖ ποὺ ἐβάδιζαν.

Προσέρχεται κατόπιν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον καὶ ὁ Ἰ. Μουντάκης, Δήμαρχος Χανίων καὶ ζητεῖ καὶ αὐτὸς τὴν ἐπέμβασίν του διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως. Ὅλοι στὸν Ἐπίσκοπον. Τέλος καταλήγουν νὰ γίνῃ μία σύσκεψις τὴν ἐπομένην στὴν Δημαρχίαν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐπισκόπου, ὄλων τῶν ὀργανώσεων καὶ ἀνοργανώτων παραγόντων, περὶ τῆς τηρήσεως τῆς τάξεως, κατόπιν τῶν σημειωθέντων κρουσμάτων ἐν τῇ πόλει. Περὶ ὄλων αὐτῶν ἐλέγχθησαν καὶ ἀλλαχοῦ ἐκτενέστερον. Κατὰ τὴν συνεδρίαν μάλιστα αὐτὴν ὁ Δήμαρχος ἐξαιρεῖ τὴν συμβολὴν τοῦ Ἐπισκόπου διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, ὅπως καὶ ὁ Κ. Μητσοτάκης ἀπὸ τὴν Ε.Ο.Κ. ἐπαινεῖ τὴν δράσιν αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁ κατόπιν ἐλθὼν δικηγόρος Κ. Πολιτῶφ ἀπὸ τὸ Ε.Α.Μ., πρὸς ἐπίσκεψιν, ὁμιλεῖ καὶ αὐτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν καθόλου πατριωτικὴν στάσιν τοῦ Ἐπισκόπου. Χανιά 12—5—45.

Ἐκθεσις 12—5—45

Πρὸς τὸν Ὑπουργὸν-Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης

Ἐλ. Σταυρακάκη

Τὴν 12 Μαΐου μετέβην εἰς Ιε, παρὰ τῷ Wildhage καὶ ἐζήτησα, κατ' ἐντολήν Ὑμῶν: 1) ὅπως αἱ ἐγκαταστάσεις τῆς Ἀγυῖας, καὶ αἱ φυλακαὶ ἐν γένει μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν κ.λ.π., ἀποδοθῶσιν εἰς τὸ ἑλληνικὸν Δημόσιον, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ παρελήφθησαν, νὰ προβαίνουσι δὲ οἱ γερμανοὶ εἰς παράδοσιν πρὸς τὴν ἀγγλικὴν διοίκησιν μόνον γερμανικῶν εἰδῶν καὶ περιουσιῶν οἰασδῆποτε φύσεως. Τὸ αὐτὸ δὲ ἐζητήθη καὶ δι' ὅλους ἐν γένει τὰς περιπτώσεις ἑλληνικῶν εἰδῶν καὶ περιουσιῶν, ἰδιωτικῶν καὶ κρατικῶν. Ὁ Wildhage ἀπήντησεν, ὅτι εἰς τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς περιλαμβάνεται ρητῶς, ὅτι πᾶν πρᾶγμα, εὐρισκόμενον εἰς χεῖρας γερμανῶν, ἑλληνικόν ἢ καὶ γερμανικόν, δεόν νὰ παραδοθῆ εἰς τοὺς ἄγγλους. Τοῦτο ἠθέλησαν οἱ τελευταῖοι, διότι ἄλλως θὰ παρίστατο ἀνάγκη νὰ παραμείνωσιν ἐπὶ πολὺ ἀκόμη οἱ γερμανοὶ ἐν Κρήτῃ, διὰ νὰ παραδώσωσι τὰ ἑλληνικὰ πρᾶγματα εἰς τοὺς δικαιοῦχος ἢ ἀρμοδίους. Δι' ὅ καὶ ἡ ζητηθεῖσα συμμετοχὴ, ἀπὸ τοῦδε, τῆς ἑλληνικῆς ὑπηρεσίας τῶν φυλακῶν, εἰς τὴν διαφύλαξιν τῶν φυλακῶν Ἀγυῖας, ἀπεκλεισθῆ ὡσαύτως.

2) Ἠρώτησα, ἐὰν ὁ στρατηγὸς ἔχῃ ἀντίρρησην, ὅπως ἔλθουν εἰς γάμον γερμανοὶ μὲ ἀλληλίδας, καὶ ἐν ἀποφατικῇ περιπτώσει, νὰ σᾶς γνωρίσῃ τοῦτο ἐγγράφως (δ. Wildhage).

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐπεφυλάχθη νὰ ἀπαντήσῃ οὗτος αὐ-

ριον, ἐρχόμενος πρῶτον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς προστασίας γερμανῶν στρατιωτῶν καὶ ἀξ) κῶν, ὡς καὶ ἑλληνίδων, ἐχουσῶν σχέσεις μὲ γερμανούς, ἢ ὑπηρετουσῶν μέχρι τοῦδε παρ' αὐτοῖς, διὰ τὴν ὁποῖαν προστασίαν ἐζητήθησαν τὰ ὑλικά μέσα ἀπὸ τοὺς γερμανούς, ἐπεφυλάχθη ὡσαύτως ὁ Wildhage δι' αὔριον νὰ ἀπαντήσῃ. Εἶναι καὶ αὐτὸ μία μαύρη σελὶς τῆς ἱστορίας μας ἐπὶ κατοχῆς.

3) Διὰ τοὺς ἀμερικανούς τῆς ΟΥΝΡΡΑ ἐξετέθη, ὅτι χρειάζονται μεγάλο οἶκημα πρὸς στέγασίν των, ὡς καὶ τῶν γραφείων των, καὶ ἐζητήθη ἀπὸ τὸν Wildhage, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ ἀγγλοῦ ταγματάρχου Διονύση, νὰ ρυθμισθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ὁρισμένα οἰκήματα, ἅτινα ἐπροτεινάμεν (Μαρκίδη, Χιώ κ.τ.λ.), ἀπεκλείσθησαν, καθ' ὅσον ἤδη ἔχει καθορισθῆ ποία ἀγγλικὴ ὑπηρεσία θὰ καταλάβῃ αὐτά. Τέλος ὅμως μοι εἶπεν ὁ Wildhage νὰ στείλωμεν τοὺς Ἀμερικανούς εἰς τὸν Διονύσην, ὅστις ἀπὸ αὔριον ἐγκαθίσταται εἰς τὴν οἰκίαν Καρδαμάκη, ἔπου διέμενε τὸ ὑπὸ τὸν Oberstabsvichter Bernhardt στρατοδικεῖον τῶν γερμανῶν.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς μεταβάσεώς μου εἰς Ιε, ὁ αὐτὸς Wildhage ἐγνώρισεν ἡμῖν, ὅτι ἐπανέρχεται, ἢ μάλλον διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ, ἢ ἀστυνομικῆ ὥρα, μέχρι τῆς 10 μ.μ., καὶ ὅτι τάνκς καὶ διάφορα ἄλλα ὀχήματα θὰ κυκλοφοροῦν εἰς τὰς ὁδοὺς μετὰ τὰς 10 διὰ τὸν ἔλεγχον, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ πυροβολοῦν κατὰ παντὸς παραβάτου. Θὰ ἐτίθετο δὲ ἀπὸ σήμερον ἐν ἰσχύϊ ἡ διάταξις αὕτη, πλὴν μετὰ παρατήρησίν μου, ὅτι τὸ κοινὸν δὲν δύναται ἐντὸς δύο ἢ τριῶν ὥρῶν, (ἡ συζήτησίς μας εἶχε παραταθῆ μέχρι τῆς 7 μ.μ.), νὰ λάβῃ γνῶσιν, καὶ ὅτι πρέπει προηγουμένως νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸν τύπον, ἔμεινε καὶ αὐτὸς σύμφωνος νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀπὸ αὔριον Κυριακὴν, ἤδη ὅμως ἀπὸ σήμερον νὰ διαδώσωμεν τὸ πρᾶγμα, κατὰ τὸ δυνατόν. Χανιά 12—5—45.

Δελτίον 13—5—45

Τὸ γενόμενον ἐν τῷ Δημαρχεῖῳ ψήφισμα ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, ὡς ἀλλαχοῦ ἐλέχθη, διεβιβάσθη σήμερον ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου πρὸς τοὺς ἀρμοδίους ἐν Ρεθύμνῳ δι' ἀνωτέρου ἀγγλοῦ ἀξιωματικοῦ.

Ἐφθασε σήμερον εἰς Χανιά ὁ ἀγγλος ταξίαρχος μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του καὶ ὁ Ἐπίσκοπος ἐπεσκέφθη αὐτόν.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἔλαβε σήμερον ἀπάντησιν εἰς σχετικόν του ἔγγραφον πρὸς τὸ ἀγγλικὸν στρατηγεῖον, περὶ τοῦ ὅτι ἔπρεπε νὰ εἰσέλθουν τὸ ταχύτερον στρατεύματα εἰς τὴν πόλιν, καὶ διευτυπῶνετο εἰς αὐτό, μετὰ τῶν εὐχαριστιῶν τοῦ στρατηγεῖου, καὶ τὸ ὅτι τὰ πάντα βαίνουν βάσει σχεδίου, καὶ προσεχῶς ἐκπληροῦνται τὰ πάντα κανονικῶς. Χανιά 13—5—45.

Δελτίον 15—5—45

Ὁ Ὑπουργός—Ἐπίσκοπος συσκέπτεται μετὰ ἀντιπροσώπων τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καὶ τῆς ΟΥΝΡΡΑ δι' ἐπισιτιστικὰ ζητήματα. Ἐπίσης κάμνει ἐνέργειαν ἐξ ὀνόματος ἐπιτροπῆς, ἐκ Κεραμειῶν, εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀρχὰς περὶ ἀποκαταστάσεώς των εἰς τὰ χωριά των τὸ ταχύτερον, καὶ νὰ λείψουν πλέον οἱ ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν περιορισμοί.

Ὁ Ἐπίσκοπος δέχεται ἐπιτροπὰς τοῦ Ε.Λ.Α.Σ., Ε.Α.Μ. καὶ Κ.Κ.Ε., αἱ ὁποῖαι τοῦ ὑποβάλλουν τὰς εὐχαριστίας καὶ συγχαρητήριά των διὰ

τὴν ἐθνικὴν τοῦ ὄντως στάσιν, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς, καὶ ἐξαιροῦν τὸν συμφιλιωτικὸν τοῦ ρόλου, διὰ τοῦ ὁποῖου κατάρθωσεν οὗτος νὰ φθάσωμεν, ὅπου ἐφθάσαμεν, χωρὶς ἐπεισόδια καὶ αἱματοχυσίας. Πράγματι ὅλοι ἀναγνωρίζουν, ὅτι ἄνευ τῆς ἐγκαίρου πάντοτε ἐπεμβάσεώς του, τὰ πράγματα πολλὰς φορὰς θὰ ἐξετραχύνοντο, καὶ θὰ ἐφθάναμεν εἰς τὸν κρημνόν.

Ὁ Ἐπίσκοπος δέχεται τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐκ Ρεθύμνης ἐλθόντος ἀρχηγοῦ τῆς χωροφυλακῆς Κρήτης Χομπίτη, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκθέτει οὗτος καὶ προφορικῶς τὴν κατάστασιν, καὶ ὑποδεικνύει τὴν ἄμεσον ἀνάγκην τῆς εἰσόδου εἰς τὴν πόλιν ἐλληνικῶν στρατευμάτων. Ὁ ὡς ἄνω ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς λέγει, ὅτι τὰ πάντα θὰ ἀκολουθήσουν τὰ σχέδια τοῦ ἀγγλικοῦ στρατηγείου καὶ θὰ ἐκτελεσθοῦν σύμφωνα μὲ αὐτά. Προχωρῶν δὲ ὁ συν)χης Χομπίτης, ἐξαιρεῖ καὶ αὐτὸς τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἐπισκόπου, καὶ προσθέτει, ὅτι ἀναγνωρίζει καὶ ἐκτιμᾷ δεόντως τὰς ἐθνικὰς τοῦ ὑπηρεσίας, καὶ παρακαλεῖ νὰ συνεχίσῃ τὰς προσπάθειας του μέχρι τῆς πλήρους ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως, ἐρχομένων προσεχῶς τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων εἰς τὴν πόλιν.

Καθ' ὅλον τὸ ἀπόγευμα ὁ Ἐπίσκοπος ἐδέχετο ἐπιτροπὰς διὰ διάφορα ζητήματά των, πολλὰ τῶν ὁποίων καὶ ἔλυε κατόπιν. Οὕτως ἐπέτυχεν ἄδειαν ἰχθυαλιείας ἀπὸ τοὺς ἄγγλους, διὰ τὸ μοναδικὸν ἀλιευτικὸν σκάφος ἐν Χανίοις, χάριν τῆς διατροφῆς τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐπίσης ἐξεῦρε καὶ ἐπεταξεν οἴκημα διὰ τὰ γραφεῖα τῆς ΟΥΝΡΡΑ καὶ συνειργάσθη μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς.

Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἐπισκόπου ἔρχονται τώρα καὶ κάνουν ἐπίσκεψιν ὅλοι οἱ ἄγγλοι ἀξιωματικοί, τοὺς ὁποίους ἐγνώρισε καὶ μεθ' ὧν εἶχε συνδεθῆ οὗτος ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, στὰ βουνά, κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατοχῆς. Ὅλοι ἐκφράζονται ἐνθουσιωδέστατα διὰ τὴν ἐθνικὴν δρᾶσιν αὐτοῦ καὶ ὁμιλοῦν μετὰ σεβασμῶν πρὸς αὐτόν. Οὕτως κάθε ἡμέραν καὶ αἱ προσφερθεῖσαι ὑπηρεσίαι τοῦ Ἐπισκόπου ἀναγνωρίζονται ἀπὸ ὄλου καὶ ὄλοεν καὶ περισσότερον. Χανιά 15—5—45.

Δελτίον 16—5—45

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐπισκέπτεται τὸν ἄγγλον ταξίαρχον μετὰ τοῦ Δημάρχου Χανίων. Διατυπώνεται καὶ εἰς αὐτὸν ἡ γνώμη τοῦ πληθυσμοῦ, ὅτι πρέπει νὰ ἔλθῃ τὸ ταχύτερον χωροφυλακὴ καὶ ἐθνικὸς στρατὸς πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων ἐκατέρωθεν καὶ ἐπεισοδίων. Ὁ ἄγγλος ταξίαρχος εἶπεν σχετικῶς, ὅτι θὰ καταστραφοῦν πρῶτον τὰ ἄχρηστα πολεμικὰ ὑλικά, θὰ ἐκκαθαρισθοῦν τὰ διάφορα μέρη ἀπὸ τίς νάρκες καὶ ἔπειτα θὰ εἰσέλθῃ ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς καὶ αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ εἰς τὴν πόλιν.

Γίνεται συνεδρία εἰς τὰ γραφεῖα τῆς ΟΥΝΡΡΑ περὶ τῆς ἀνακουφίσεως τοῦ πληθυσμοῦ, εἰς ἣν μετέχει καὶ ὁ Ἐπίσκοπος καὶ ἀποφασίζεται νὰ ἔλθῃ ἀμέσως εἰς τὴν πόλιν ὁ Νομάρχης, ἵνα, κατὰ Νόμον, καταρτίσῃ τὰς ἀρμοδίας ἐπιτροπὰς. Ὁ Ἐπίσκοπος, μάλιστα μεταβαίνει εἰς Λάκκουσ, ἵνα παραλάβῃ καὶ μεταφέρῃ εἰς Χανιά τὸν Νομάρχην Νικολ. Σκουλάν.

Κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ Ἐπισκόπου ἐξουσιοδοτήθη ἡ Γενικὴ Διοίκησις, ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων, νὰ κάμῃ ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς προέδρους τῶν κοινοτήτων, νὰ παραλάβουν ἀπὸ τοὺς ἀναχωροῦντας γερμανοὺς τὰ ζῆλα τῶν συγχωριανῶν των καὶ νὰ τὰ δώσουν εἰς τοὺς πρῶην κυρίους των. Χανιά 16—5—45.

Δελτίον 18—5—45

Γίνεται συνεδρίασις τῆς ΟΥΝΡΡΑ καὶ πάλιν στὸ σπῆτι τοῦ Ἐπισκόπου, καὶ τίθενται αἱ βάσεις τῶν περαιτέρω ἐργασιῶν τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ.

Ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπουργὸς καταρτίζει ἐπιτροπὰς διὰ τὴν παραλαβὴν(καὶ ἀπόδοσιν τῶν κτηνῶν ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς εἰς τοὺς πρώην κυρίου των. Ἐπίσης ἐνδιαφέρεται οὗτος καὶ διὰ τὴν φύλαξιν καὶ μὴ καταστροφὴν τῶν σιτηρῶν καὶ ἄλλων σπαρτῶν ὑπὸ τῶν ἀποχωρούντων γερμανῶν, ὥστε νὰ περιέλθουν ταῦτα εἰς τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον ἀβλαβῆ. Δυστυχῶς δὲν ἔχει τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ὁ πληθυσμὸς, καὶ δι' αὐτὸ καὶ διαρπάζονται καὶ καταστρέφονται τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων. Ἐπίσης λαμβάνει μέτρα διὰ τὴν μὴ καταστροφὴν διαφόρων ἐγκαταστάσεων τριατατικῆς ὑπηρεσίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι πολυτιμότεραι. Εἰς τὴν Μαλάξαν ἦτο τοποθετημένον ἀσύρματον τηλέφωνον καὶ οἱ χωρικοὶ ἤρχισαν νὰ καταστρέφουν αὐτό, πλὴν ὁ Ἐπίσκοπος ἔλαβε μέτρα καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ζητήματος, καὶ ἐπρόλαβε τὴν καταστροφὴν.

Χθὲς ὁ Ἐπίσκοπος, ἐπανερχόμενος ἐκ Λάκκων, παρέστη πρὸ τοῦ ἐξῆς θεάματος: Στρατιῶται ἰδικοὶ μας εἶχον μεθύσει ἕνα γερμανὸν στρατιώτην καὶ τὸν ἀφώπλισαν στὸ Φουρνέ. Ὁ γερμανὸς ἀξιωματικὸς συνέλαβεν ἕνα χωροφύλακα ἰδικὸν μας ὡς δμηρον, μέχρις ἀποδόσεως τοῦ ἀφαρπασθέντος πολυβόλου. Ὁ Ἕλλην ἀξιωματικὸς διαμαρτυρηθεὶς εἰς τοὺς γερμανοὺς παρ' ὀλίγον νὰ φονευθῆ ὑπ' αὐτῶν. Ὁ Ἐπίσκοπος παρατυχῶν ἐτακτοποίησε τὸ ζήτημα διὰ τῆς ἱκανοποιήσεως ἀμφοτέρων καὶ τῆς ἀπολύσεως τοῦ χωροφύλακος. Ὁ Ἐπίσκοπος συνεργάζεται μὲ τὰς ἀγγλικὰς ἀρχὰς διὰ ζητήματα τοῦ ἐργατικοῦ κέντρου.

Ἐπειδὴ ἐφονεύθη ἕνας γερμανὸς στρατιώτης χωρὶς λόγον, αἱ ἀστυνομικαὶ ἀρχαί, αἱ ἰδικαὶ μας, προβαίνουν εἰς ἀνακρίσεις κατ' ἐντολὴν τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου καὶ δι' ἄλλα ζητήματα ὁ Ἐπίσκοπος συνεργάζεται μὲ τὸν διοικητὴν τῆς ἀστυνομίας. Εἰς τὴν Κάϊναν, παραπονεῖται ἐπιτροπὴ τοῦ Ε.Α.Μ., ὅτι τῆς ἀντιθέτου παρατάξεως ἐκακοποίησαν ἰδικούς των, παρὰ τὰς σχετικὰς συμφωνίας. Ἐκλήθη ἡ Ε.Ο.Κ. ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου, ἥτις καὶ διετύπωσεν, ὅτι εἶναι ὑπερβολικὰ τὰ λεγόμενα. Τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Ἐπισκόπου ἐτακτοποιήθη καὶ τὸ ζήτημα αὐτό. Χανιά 18—5—45.

Δελτίον 21—5—45

Ὁ Ἐπίσκοπος Ἐπίσκοπος δέχεται τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἀγγλο ταξιάρχου καὶ συνομιλοῦν σχετικῶς ἐπὶ τῆς καταστάσεως.

Εἰσέρχεται ἐπίσημως εἰς τὴν πόλιν ἑλληνικὴ χωροφυλακὴ, τὴν ὁποίαν καὶ ὑποδέχονται αἱ ἀρχαί τῆς πόλεως. Τὴν 23 τ. μ. θὰ εἰσέλθῃ ἐπίσημως καὶ ὁ ἑλληνικὸς στρατός, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν στρατηγὸν-μέραρχόν του, τὸν ὁποῖον θὰ προσφωνήσῃ ὁ Ἐπίσκοπος ἐπίσημως, ὡς Γεν.Διοικητῆς ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τοῦ διοικητηρίου. Ὁ Ἐπίσκοπος συνειργάσθη σήμερον σχετικῶς μετὰ τοῦ νομάρχου Χανίων καὶ τοῦ ἑλλήνος στρατηγοῦ μεράρχου.

Ἐπιτροπὴ ἐργατῶν, ἀποτελούντων τὸ ἐργατικὸν κέντριον κατόπιν ἐκλογῶν, ζητεῖ ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον νὰ τῶν παραδώσῃ ὑπηρεσίαν ὁ τῶς διευθυντῆς τοῦ ἐργατικοῦ κέντρου, διωρισμένος ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς. Ὁ Ἐπίσκοπος ὑπέδειξε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Νομάρχην καὶ εἶπε, νὰ γίνουν τὰ νόμιμα. Χανιά 21—5—45.

Δελτίον 23—5—45

Ἐγένετο ἡ δέουσα προπαρασκευή, ἵνα εἰσέλθῃ ὁ Ἐθνικὸς στρατός

εις την πόλιν. Ἡ εἰσοδος θὰ γίνῃ ἀνεπισημῶς, ἐν τούτοις ὁ ἐνθουσιασμός εἶναι ἀκράτητος. Ὅλοι οἱ δρόμοι εἶναι γεμάτοι ἀπὸ ἐνθουσιῶντα πλήθη. Ὁ Ἐπίσκοπος—Ἐπουργός εὐρίσκεται ἔμπροσθεν τοῦ Διοικητηρίου, ἵνα παρελάσῃ πρὸ αὐτοῦ ἑλληνικὸς στρατός, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν στρατηγὸν του. Καταφθάνει ὁ στρατός. Προηγούνται ἀντιπροσωπεῖαι ἀνταρτικῶν ομάδων καὶ ἄγγλοι ἀστυνομικοί, καὶ ἀκολουθεῖ ὁ ἔθνικὸς στρατός καὶ κατόπιν ἡ Μουσικὴ τοῦ Δήμου. Ὁ Ἐπίσκοπος προσφωνεῖ τὸν στρατηγὸν καὶ λέγει, ὅτι μέχρι σήμερον συνεκέντρωνεν ἐν ἑαυτῷ καὶ τὴν στρατιωτικὴν πλευρὰν τῆς Διοικήσεως, ἀπὸ σήμερον ὁμῶς παραδίδει αὐτὴν εἰς αὐτὸν, ὡς Στρατιωτικὸν Διοικητὴν. Καὶ προσθέτει, ὅτι εἶναι βέβαιος, ὅτι θὰ τηρηθῇ ἡ τάξις, ὅπως καὶ μέχρι σήμερον εἰς δυσκολωτέρας περιστάσεις.

Ἄτυχῶς ὁμῶς, ὅταν αἱ ἀνταρτικαὶ ομάδες κατέληξαν εἰς τὸν στρατῶνα, παραπλευρῶς τοῦ Δημοτικοῦ Κήπου, ἐπειδὴ πολλοὶ ἐφώναζον προκλητικῶς ΕΑΜ καὶ ΕΠΟΝ, ἐξωργίσθησαν οἱ ἄνδρες τῶν ἀνταρτικῶν ομάδων καὶ ἐπυροβόλησαν. Ἐφρονεῦθη μία γυνὴ καὶ ἐτραυματίσθησάν τινες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπὸ τὸν ἐπελθόντα πανικόν. Ἐπιτροπαὶ καταφθάνουν εἰς τὸν Ἐπίσκοπον, διαμαρτυρόμεναι διὰ τοῦτο. Ὁ Ἐπίσκοπος νομίζει, ὅτι, ὅταν αἱ ἀνταρτικαὶ ομάδες ἀποσυρθοῦν ἀπὸ τὴν πόλιν, τὸ ἐπεισόδιον θὰ λήξῃ, ὅπερ καὶ ἐγένετο, κατὰ διαταγὴν τῶν ἄγγλων. Χανιά 23—5—45.

Δελτίον 24—5—45

Εἶναι ἡ ἡμέρα, ποῦ ἀναμένεται ὁ Ἐπουργός-Γενικὸς Διοικητὴς Μαν. Βολουδάκης. Ὁ Ἐπίσκοπος εὐχαριστημένος ἀπολύτως διὰ τὴν πλήρη ἀπελευθέρωσιν ἡμῶν, καὶ ὑπεράγαν ἱκανοποιημένος, εἶναι ἕτοιμος νὰ παραδώσῃ τὴν Ἐπουργίαν εἰς τὸν διάδοχόν του. Τοῦ ἐτοιμάζει ὕποδοχὴν.

Τέλος ἔφθασεν ὁ Μαν. Βολουδάκης καὶ ὁ Ἐπίσκοπος τὸν προσφωνεῖ καὶ τοῦ ὑπενθυμίζει τὸ μέγα φορτίον, τὸ ὁποῖον ἤδη αὐτὸς ἐπωμίζεται. Ἀναφέρει ὀλίγα ἀπὸ τὰ πολλά, τὰ ὁποῖα συνέβησαν ἐπὶ τῆς Ἐπουργίας του καὶ διακηρύττει, ὅτι αἰσθάνεται ἑαυτὸν ὑπερήφανον, διότι ἤγαγεν εἰς αἴσιον πέρας τὴν Διοίκησίν του, αὐτὸς καὶ μόνος προσωπικῶς, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξωθεν ἢ ἀλλαχόθεν ἐνισχύσεως. Ἀνέλαβε τὴν Ἐπουργίαν εἰς δυσκολωτάτας ἔθνικὰς στιγμὰς καὶ εἰς οὐδέτατον ἀνταγωνισμὸν τῶν ὀργανώσεων, καὶ ὁμῶς τὰ πάντα διηυθετοῦντο φυσικῶς καὶ ἀβιάστως, ὥστε νὰ μὴ συμβῇ τίποτε τὸ ἔκτροπον, κατὰ τὸ ἐννεάμηνον διάστημα τῆς Διοικήσεώς του. Προσέθηκεν, ὅτι εἶναι εὐχαριστημένος, διότι ἀπὸ παντοῦ ἀναγνωρίζεται εἰς αὐτὸν ἡ τοιαύτη του πατριωτικὴ δράσις, καὶ εὐχεται παρομοίαν ἐπιτυχίαν καὶ εἰς τοὺς διαδόχους του. Ἄπαντες οἱ παριστάμενοι ἐχειροκρότησαν τὸν Ἐπίσκοπον εἰς ἔνδειξιν ἐπιδοκιμασίας, ὃ δὲ Βολουδάκης ἀπήνητησεν, εὐχαριστῶν καὶ πλειοδοτῶν εἰς ὅσα εἶπεν ὁ Ἐπίσκοπος διὰ τὸ συντελεσθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς ὄχι μόνον ἡ Πολιτεία, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἱστορία θὰ ἀναγνωρίσῃ ἐν καιρῷ. Κατόπιν ἐπηκολούθησε δεξιῶσις πρὸς τιμὴν τοῦ νέου Ἐπουργοῦ Μαν. Βολουδάκη. Χανιά 24—5—45.

Δελτίον 27—5—45

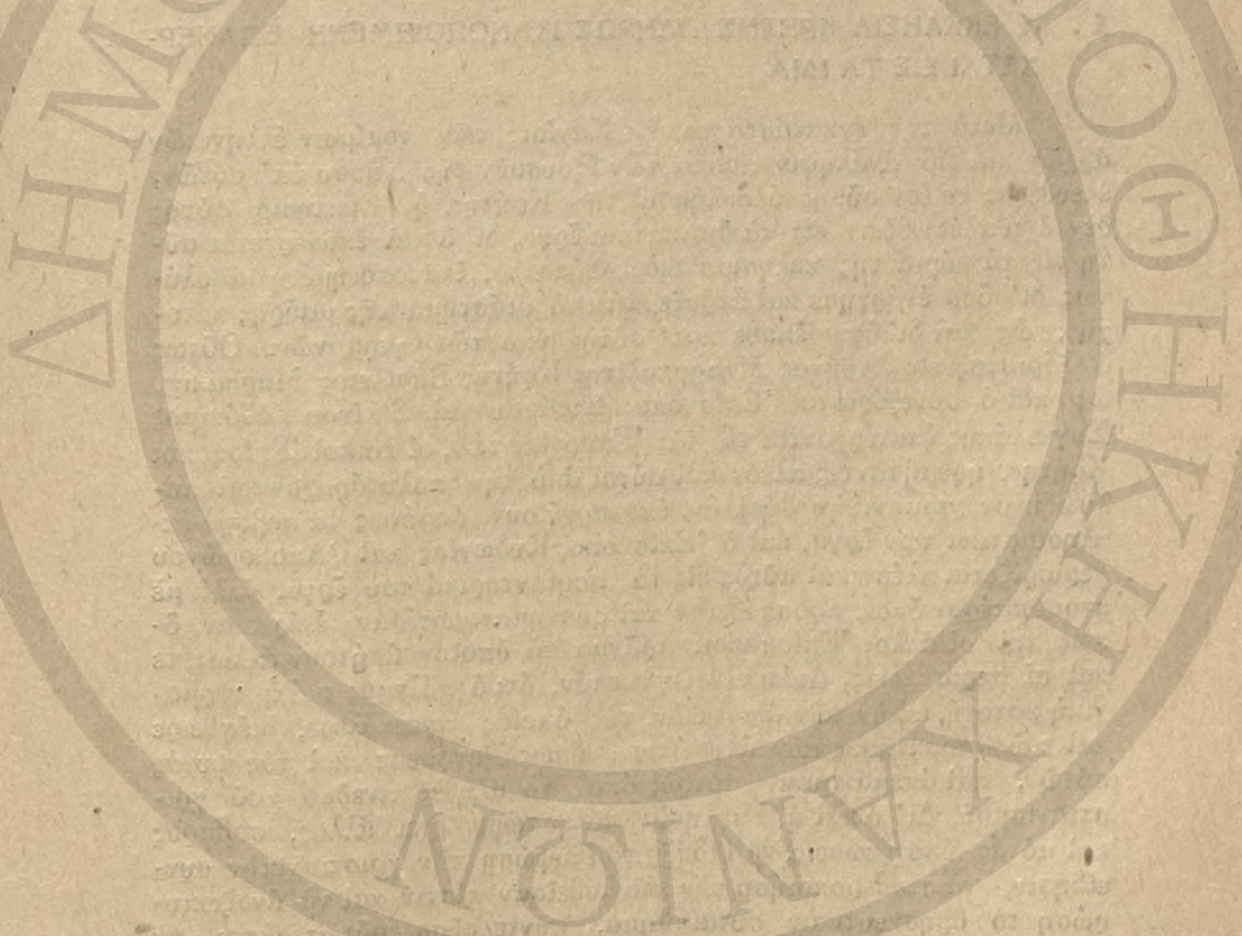
Ἀκολουθῶς ἐγένετο δοξολογία ἐπὶ τῇ ἀπελευθέρωσει στὴν «Τριμάρτυρην», καθεδρικὸν ναὸν, τῶν Εἰσοδίων. Μεγάλῃ κατάνυξις καὶ ἀνάτασις ψυχῶν, ὡς καὶ ἔθνικῇ συγκίνησις.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἀναγινώσκει σχετικὰς μὲ τὴν ἡμέραν εὐχὰς καὶ

δεήσεις, και απευθύνει πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα θερμῶτα πατριωτικὰ λόγια.

Ὁ Ἱεράρχης ἔχει γίνει πλέον ἔθνικόν σύμβολον εἰς τὰς ψυχὰς πάντων, ανεξαρτήτως πολιτικῶν ἢ κομματικῶν ἢ και ὀργανωτικῶν ἀποχρώσεων. Καὶ δεν ἀκούεται πανταχοῦ, εἰμὴ μόνον ὁ «Δεσπότης ὁ πατριώτης», ὁ ὁποῖος ἔφερε τὴν ἰδιαίτεράν μας πατρίδα εἰς τὴν σημερινὴν ἡμέραν, χωρὶς αἱματοχυσίας και ἀντεκδικήσεις.

Εἶτα ἐκκινεῖ ἡ ἐκκλησιαστικὴ πομπὴ πρὸς τὸ φρούριον τοῦ «Φιρκᾶ» διὰ τὴν ἔπαρσιν τῆς Σημαίας μας. Ἀπειρον πλῆθος παρακολουθεῖ ἐνθουσιῶν διὰ τοῦτο. Καὶ τέλος ἡ Σημαία ἐπαίρεται ὑπερήφανος πρὸ τῶν ἐπισήμων και ἀπείρου κόσμου, χαιρετίζεται λίαν συγκινητικῶς, και εἶτα τὸ πλῆθος και πάντες ἀποχωροῦν, κατενθουσιασμένοι διὰ τὸν ἑορτασμὸν αὐτὸν τῆς ἀπελευθερώσεως, ὡς και διὰ τὸ συντελεσθὲν μέγα ἔθνικόν γεγονός. Χανιά 27—5—45.

ΜΕΡΟΣ Ζ΄.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΤΙΝΕΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α΄.

Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΕΠΑΝΕΡΧΕΤΑΙ
ΕΙΣ ΤΑ ΚΑΘΑΡΩΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΡΓΑ
(25.5.45 ΚΑΙ ΕΝΤΕΥΘΕΝ)

Ι. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΡΗΤΗΣ ΠΛΗΡΩΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΕΠΑΝΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΙΔΙΑ

Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἐν Χανίοις τῶν νομίμων ἐλληνικῶν ἀρχῶν καὶ τὴν ἀνάληψιν πασῶν τῶν ἐξουσιῶν τῆς Νήσου ὑπ' αὐτῶν, ἐλευθέρως πλέον οὔσης ὁλοκλήρου τῆς Κρήτης, ἡ Ἐκκλησία αὐτῆς δὲν ἔχει πλέον θέσιν εἰς τὰ διοικητικὰ ἔργα, δι' ὃ καὶ ἐπανερχεται αὐτὴ εἰς τὰ κύριά της ἐκκλησιαστικὰ καθήκοντα, ἰκανοποιημένη ἀπολύτως δι' ὅσα ἐνήργησε καὶ ἔπραξε κατὰ τὸ διάστημα τῆς μαύρης κατοχῆς, ὡς καὶ δι' ὅσα ἔπαθε κατ' αὐτὴν ὑπὸ τῶν γερμανῶν. Οὕτως ὁ ἐξόριστος εἰς Ἀθήνας Μητροπολίτης Κρήτης Βασίλειος Μαρκάκης, ὡς καὶ ὁ συνεχόμενος Ἐπίσκοπος Κισάμου καὶ Σελίνου Εὐδόκιμος Συγκελάκης ἐπανερχοῦνται εἰς τὰς Ἐπαρχίας τῶν, οἱ λοιποὶ Ἐπίσκοποι Κρήτης, ἡρεμήσαντες πλέον καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν πολυτάραχον καὶ πολυώδυνον γερμανικὴν θύελλαν, ἐπαναρχίζουσι ἀσμένως τὰ σοβαρὰ ἐκκλησιαστικὰ τῶν ἔργα, καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου περιορίζεται πλέον καὶ αὐτὸς εἰς τὰ ποιμαντορικά του ἔργα, ἀλλὰ μὲ περισσοτέραν ὁμως προσπάθειαν καὶ συστηματικωτέραν ἐνέργειαν, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Ἐπίσκοποι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπῆλθον ἄλλως τε καὶ αἱ περιστάσεις. Διότι εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὁ πόλεμος καὶ ἡ γερμανικὴ κατοχὴ, πλὴν τῶν ἀπωλειῶν, τὰς ὁποίας προεκάλεσε, διέφθειρε καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἐξηγήρωσε καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν, καὶ ἀπεμάκρυνεν αὐτοὺς ἀπὸ τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ. Δι' ὃ καὶ ἡ Ἐκκλησία πάλιν τῶρα ἔχει ἄλλας, σοβαρὰς καὶ αὐτιάς, ὑποχρεώσεις, νὰ διδάξῃ, νὰ ἐξυψώσῃ τὴν χριστιανικὴν συνείδησιν, νὰ σταθεροποιήσῃ τὴν κλονισθεῖσαν πίστιν καὶ νὰ ἀναζωπυρώσῃ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, συντελοῦσα οὕτως, ὥστε νὰ ἀναβιώσουν καὶ νὰ ἐπιβληθοῦν πάλιν αἱ αἰώνιοι καὶ ἀναλλοίωτοι ἀξίαι τοῦ ἑλληνο-ὀρθοδόξου χριστιανισμοῦ. Τὸ τοιοῦτο εἶναι ἔργον σοβαρώτατον, καὶ διὰ τοῦτο καὶ μετ' ἀναλόγου ἀποφασιστικότητος ἀντιμετωπίζει αὐτὸ, καὶ πάλιν, καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης.

Ἐνας πόλεμος δὲν παρέρχεται δυστυχῶς, ἀμα τῇ λήξει αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀφήνει ὀπισθὲν τοῦ ἐρείπια καὶ καταστροφάς, τόσον εἰς τὸ ὑλικὸν μέρος, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἠθικόν, ὥστε ἡ ἀνοικοδόμησις ἀμφοτέρων καὶ ἡ δημιουργία νέας ὑγιῶς κοσμοθεωρίας νὰ χεῖρη καὶ πολλῶν φροντίδων καὶ πολλῶν κόπων, καὶ πρὸ παντὸς ἐντόνου καὶ συντόνου προσπαθείας. Δι' ὃ μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ἡ Ἐκκλησία Κρήτης ἀγωνίζεται καὶ αὐτή, πρὸς ἐπούλωσιν τῶν πληγῶν τῆς πολυταθοῦς μας Πατρίδος, προσφέρουσα ὅ,τι ἔχει καὶ δύναται, χάριν αὐτῆς, καὶ ἐργαζομένη πάντοτε ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς μὲ βαθὺ χριστιανικὸν αἶσθημα.

2. Η Ι. ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ (25—5—45) ΚΑΙ ΕΝΤΕΥΘΕΝ

Συνεχίζεται καὶ πάλιν ἐνταῦθα, ἐντονώτερον μάλιστα, δι' οὓς λόγους εἵπομεν ἀνωτέρω, ἡ γνωστὴ πνευματικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ δρᾶσις τῆς Ἐπισκοπῆς ταύτης, περὶ τῆς ὁποίας ἔχει γίνεαι ἀλλαχοῦ λόγος καὶ μάλιστα ἐκτενῶς. Δι' ὃ καὶ ἵνα μὴ πολυλογώμεν, παραλείπομεν πᾶσαν ἄλλην λεπτομέρειαν, καὶ παραθέτομεν ἀπλῶς ἐπίσημον ἀπολογισμὸν τοῦ ἔργου τῆς Ἱεραποστολῆς λεγομένης τῆς Ἐπισκοπῆς ταύτης, ἐκ τοῦ ὁποίου καταφαίνεται πλήρως ἡ δρᾶσις αὐτῆς, ἀπὸ τοῦ 1945 καὶ ἐντεῦθεν.

Ἄλλ' ἄς εἵπωμεν καὶ ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ τι εἶναι αὐτὴ ἡ Ἱεραποστολή.

Ἡ Ἐκκλησία δηλ. Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ἔχει ιδρύσει ἰδιαίτερον σωματεῖον, ὑπὸ τὴν προεδρείαν πάντοτε τοῦ Ἐπισκόπου τῆς, μὲ διοικητικὸν συμβούλιον ἀπὸ τοὺς μᾶλλον εὐπαιδεύτους καὶ δραστηρίους ἱερεῖς αὐτῆς, καὶ μὲ μέλη ὄλους τοὺς ἱερωμένους τῆς ἐπισκοπικῆς περιφερείας ταύτης, μετέχοντας ἅπαντας ἐνεργῶς πάσης τοιαύτης κινήσεως. Ἡ Ἱεραποστολή αὕτη καθορίζει καὶ ἀποφασίζει περὶ πάσης κινήσεως, ἐγκρίνοντας τελικῶς ἢ ἀπορρίπτοντος, ἢ καὶ τροποποιούντος τὰς ἀποφάσεις ταύτας τοῦ Ἐπισκόπου, ὁ ὁποῖος εἶναι πάντως ἡ ψυχὴ καὶ ὁ ἐμπνευστὴς, καὶ συγχρόνως ἡ κινητήριος δύναμις ὄλων τούτων. Πλὴν, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, δίδεται μία ὄθησις καὶ εἰς τοὺς ἱερεῖς τῆς Ἐπισκοπῆς ταύτης, ὥστε νὰ παρουσιάζουν καὶ αὐτοὶ μίαν πρωτοβουλίαν καὶ μίαν αὐτόβουλον κίνησιν, ὥστε νὰ μὴ παραμένουν πάντοτε οὗτοι ὡς ἑτεροκίνητα ὄντα, ἀλλὰ τούναντίον, ὡς ζῶσα καὶ στρατευομένη Ἐκκλησία, νὰ δροῦν καὶ νὰ κινοῦνται ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην διαρκῶς καθοδήγησιν τοῦ Ἐπισκόπου των. Τὸ πρᾶγμα, ὁμοίως, ὅσον ἀφορᾷ τὴν διοίκησιν, εἶναι οὕτως μὲν δυσκολώτερον, ἀλλὰ καὶ ἀποτελεσματικώτερον, ἐπιτυγχανόμενον ἐν πάσῃ περιπτώσει διὰ τῆς εὐστρόφου καὶ ἐπιμελοῦς παρακολουθήσεως τῶν πάντων ὑπὸ τοῦ προκαθεζομένου τῆς Ἐκκλησίας ταύτης Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη.

**Ἀπολογισμὸς τοῦ ἔργου τῆς Ἱεραποστολῆς,
ἀπὸ τοῦ 1945 καὶ ἐντεῦθεν**

Ἡ Ἱεραποστολὴ λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1942, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνεγνωρισμένον σωματεῖον μέχρι τοῦ 1945, ὅτε δι' ἀποφάσεως, τοῦ Πρωτοδικείου Χανίων ἀνεγνωρίσθη αὕτη ὡς θρησκευτικὸν σωματεῖον ἐν τῇ Ἱ. Ἐπισκοπῇ Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου. Καὶ περὶ μὲν τῆς δράσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1945 ἔχομεν ἀνωτέρω ἀναφέρει, ἀπὸ τότε δὲ μέχρι σήμερον συνεχίζει, καὶ μάλιστα ἐπεξέτεινεν αὕτη, τὴν δρασίαν της, καθὼς θὰ ἀναφέρωμεν καὶ κατωτέρω. Προορισμὸς δὲ πάντοτε αὐτῆς εἶναι ἡ συμβολὴ εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας διὰ πάντων τῶν μέσων, τὰ ὅποια ἀνάγονται εἰς τὸν κύκλον τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς. Καὶ ταῦτα εἶναι κυρίως τὰ ἑξῆς :

1) *Τὸ κήρυγμα.* α'.) Γίνεται κανονικὸν ἀπογευματινὸν κήρυγμα εἰς «Ἅγιον Νικόλαον» Σπλιάντζιας Χανίων, γινόμενον ἀπὸ μικροφώνου ἐκαστὴν Κυριακὴν, ἐκτὸς τῶν τριῶν μηνῶν κατὰ τὰς καλοκαιρινὰς διακοπὰς. β'.) Γίνονται πρωῖνὰ κηρύγματα εἰς πάντας τοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν ἐφημερίων ἢ ἄλλων καταλλήλων ἱεροκηρύκων. γ'.) Ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὰ πλεῖστα χωριὰ τῆς Ἐπισκοπῆς. Διὰ τὴν καλυτέραν δὲ ἀπόδοσιν τοῦ κηρύγματος ἱδρύθη

2) *Τμῆμα Ρητορικῆς,* ἔνθα καταρτίζονται οἱ μέλλοντες ὁμιλεῖται καὶ ἐργάται τοῦ θεοῦ λόγου.

3) Πλὴν τῶν κηρυγμάτων αὐτῶν γίνονται καὶ θρησκευτ. συγκεντρώσεις εἰς τὸν Ναὸν «Εὐαγγελιστρίας», «Ἁγ. Ἰωάννου», «Ἁγ. Νικολάου» καὶ «Ἁγ. Κων)ντίνου» Χανίων, ἔνθα γίνονται ἐποικοδομητικὰ ὁμιλίας. Τοῦτο γίνεται καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον περιοδικῶς εἴτε καὶ μονίμως εἰς ὠρισμένα χωρία.

4) *Κατηχητικὰ Σχολεῖα,* ὅπερ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα ἔργα τῆς Ἱεραποστολῆς. Ἰδρύθησαν δὲ καὶ ἐλειτούργησαν κανονικῶς κατὰ τὰ τρία τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν πόλιν ἰῶν Χανίων δύο ἀνώτερα κατηχητικὰ σχολεῖα, ἑπτὰ μέσα καὶ δέκα τέσσαρα κατώτερα, εἰς δὲ τὴν ὑπαιθρον περὶ τὰ πενήκοντα κατώτερα κατηχ. σχολεῖα μὲ πεντακισχιλίους μαθητὰς πεοίπου.

Διὰ τὸν καταρτισμὸν δὲ τῶν Κατηχητῶν ἱδρύθη ἐξ ἀρχῆς

5) *Τμῆμα κατηχητικῆς,* τὸ ὅποιον ἔχει ἀναδείξει ἀρκετοὺς ἄνδρας καὶ γυναῖκας καταλλήλους διὰ τὸ ἔργον τοῦ Κατηχητοῦ.

6) *Μουσικὸν Τμῆμα,* ἔνθα ἐξασκοῦνται πρακτικῶς καὶ θεωρητικῶς οἱ μέλλοντες ἱεροψάλται, καὶ μάλιστα τῆς ὑπαιθρου. Ἐφοίτησαν δὲ εἰς αὐτὸ ἀνελλιπῶς ὑπὲρ τοὺς ἑβδομήκοντα μαθητὰς.

7) *Αἱ Νυκτερινὰ Σχολαί,* αἱ ὁποῖαι καὶ ἐλειτούργησαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τῆς Ἐκκλησίας κανονικῶς ἐντὸς τῆς πόλεως εἰς «Εὐαγγελιστρίαν», «Ἁγ. Ἰωάννην», «Ἁγ. Αναργύρους» καὶ «Ἁγ. «Κων)ντίνον» καὶ ὑπὸ τὴν συνεχῆ παρακολούθησιν τοῦ Θεοφιλεστάτου καὶ τῶν ἐφημερίων.

8) Διὰ τὸν καταρτισμὸν *Πνευματικῶν* συγκαλεῖ συνέδρια τῶν ἱερέων ὁ Θεοφιλέστατος καὶ ἀναπτύσσει εἰδικὰ θέματα.

9) Συνεκλήθη γενικὸν Ἱερατικὸν Συνέδριον καὶ ἐθίγησαν πάντα τὰ ἀπασχολοῦντα τὸν κλῆρον ζητήματα

10) Πάντοτε δὲ, ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος, εἰς συγκεντρώσεις τῶν ἱερέων τῆς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς γίνονται εἰδικὰ μαθήματα Κατηχητικῆς, Ρητορικῆς καὶ ἄλλα σχετικὰ μὲ τὸ ὕψηλόν τοῦ ἱερέως ὑπόργημα.

11) Ἐκδίδεται τὸ περιοδικὸν «Ἀναγέννησις» ἀπὸ τοῦ προπαρελθόντος Φεβρουαρίου, καὶ ἀριθμεῖ ἤδη αὐτὸ περὶ τοὺς τέσσαρας χιλ. συνδρομητὰς, πλὴν τῶν ἐκτάκτως πωλουμένων φύλλων.

12) Διὰ ἑρασιτεχνικοῦ ὁμίλου τῆς Ἱεραποστολῆς ἔπαιξε διάφορα θεατρικὰ ἔργα θρησκευτικοῦ περιεχομένου.

13) Δι' εἰδικῶν Ὁμάδων γίνονται ἐβδομαδιαῖαι ἐπισκέψεις εἰς τὰ Φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα καὶ διανέμονται δῶρα εἰς τοὺς τροφίμους τῶν καὶ γίνονται καὶ σχετικαὶ ὁμιλίαι.

14) Κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ ἐξασκεῖται ἡ φιλανθρωπία.

15) Λειτουργεῖ καὶ βιβλιοθήκη τῆς Ἱεραποστολῆς.

Ἐν Χανίοις τῆ 31—12—47

Ὁ Προϊστάμενος τοῦ Γραφείου Ἱεραποστολῆς

† Ἀρχιτῆς ΤΙΜΟΘ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ

Ἀποφεύγομεν νὰ ἀναφέρωμεν λεπτομερείας περὶ ὅλων τῶν ἀνωτέρω, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὸ κύριον μέλημα καὶ τῶρα τοῦ Ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου, καθότι καὶ ἄλλοτε εἶπομεν σχετικὰ, καὶ μόνον προσθέτομεν, ὅτι ὁ ζῆλος καὶ ἡ θρησκευτικὴ πνοὴ τῆς Ἱ. Ἐπισκοπῆς Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ἀποσπᾷ τὸν θαυμασμόν, ὁσημέραι καὶ περισσύτερον, παντὸς ξένου ἐπισκεπτομένου τὴν Ἐπισκοπὴν ταύτην, καὶ ταῦτα ἐξ αἰτίας τῆς συντόνου προσπάθειας καὶ ὀλοκληρωτικῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ξηρουχάκη. Θὰ ἀναφέρωμεν ὁμως ὀλίγα τινὰ, μόνον περὶ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων καὶ τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν, ἵνα ἐκ τούτων κρίνη ὁ ἀναγνώστης καὶ περὶ ὅλων τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ καὶ πάλιν χάριν συντομίας θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸ νὰ παραθέσωμεν μόνον μίαν ἔκθεσιν περὶ τῆς λειτουργίας τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου τῆς «Εὐαγγελιστρίας» Χαλέπας, ἵνα ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ συμπεράνωμεν καὶ περὶ τῶν ἄλλων τοιούτων σχολείων.

4. ΤΟ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ «ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ»

ΕΚΘΕΣΙΣ

*Περὶ τῆς δράσεως τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου
«Εὐαγγελιστρίας» Χαλέπας*

Εἰς τὰ Κατηχητικὸν Σχολεῖον «Εὐαγγελιστρίας» ἐνεγράφησαν, κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1946—1947, 115 μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι τῆς Δ'. Ε'. καὶ ΣΤ'. τάξεως τῶν Δημοτικῶν Σχολείων Χαλέπας, ἐξ ὧν ἐφοίτησαν τακτικῶς περὶ τοὺς 100. Τὰ μαθήματα ἤρχισαν τὴν 15 Ὀκτωβρίου καὶ ἐτελείωσαν τὴν 15 Ἰουνίου. Κατηχητὴς ἦτο ὁ ἐφημέριος «Εὐαγγελιστρίας» καὶ βοηθὸς αὐτοῦ εἰς τὸ μουσικὸν μέρος ὁ τελειόφοιτος τῆς Ἱερ. Σχολῆς Ἰωάννης Χιρμπάκης.

Τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων ἐδόθη παρὰ τοῦ Κατηχητικοῦ αὐ. τοῦ Σχολείου εἰς τὸ Δημοτικὸν Γηροκομεῖον διὰ τοὺς τροφίμους αὐτοῦ, καὶ γενικῶς διὰ τοὺς ἐνορίτας, ἡ ἀναπαράστασις τῆς «Φάτνης» καὶ ἡ προσκύνησις τῶν ποιμένων καὶ τῶν μάγων. Ἐψάλησαν διάφορα σχετικὰ ᾄσματα ὑπὸ χορωδίας Ἀγγέλων καὶ ἀπηγγέλησαν καθ' ὅλην τὴν ἑορτὴν ὑπὲρ τὰ 20 χριστουγεννιάτικα ποιήματα. Μετὰ ἔγινεν ἡ τελετὴ τοῦ Χριστουγεννιάτικου δένδρου καὶ διενεμήθησαν δῶρα καὶ γλυκὰ εἰς τοὺς

τροφίμους τοῦ Γηροκομείου. Τὴν ἑορτὴν παρηκολούθησε καὶ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος καὶ πλῆθος κόσμου ἐκτὸς τῆς ἐνορίας μας.

Ὁμάς καλλιφώνων μαθητῶν ἐκ τοῦ Κατηχητικοῦ ἡμῶν Σχολείου ἔλαβε μέρος εἰς τὴν χορωδίαν τῆς «Εὐαγγελιστρίας» καθ' ὅσας τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα.

Ἐπίσης τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον «Εὐαγγελιστρίας» τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα καὶ τοῦ Ἀντίπασχα (Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ), ἐνώπιον πλήθους κόσμου, ἔδωσε πρὸ τῶν προπυλαίων τῆς ἐκκλησίας τὸ tablau τῆς Σταυρώσεως τοῦ Κυρίου, ἀναπαιστάνον τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας καὶ συνοδευόμενον μὲ σχετικὰς ἀπαγγελίας καὶ ᾄσματα, γύρω ἀπὸ μίαν μεγάλην εἰκόνα τῆς Σταυρώσεως. Τὴν Θεοτόκον παρίστανε μία μικρούλα μαθήτρια τοῦ Κατηχητικοῦ, ὡς καὶ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, τὰς μυροφόρους καὶ τὸν Ἄγγελον ἄλλοι συνάδελφοί των. Μετὰ ἔδωσε τὸ σχολεῖον αὐτὸ τὸ πρωτότυπον δράμα «αἱ μυροφόροι», εἰς τὸ ὁποῖον ἐφάνη ὁ τάφος τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Ἄγγελος τῆς Ἀναστάσεως, ἡ κουστῶδια κ.λ.π. Μετὰ τοῦτο ἀπεδόθησαν λίαν ἐπιτυχῶς διάφοροι ἀπαγγελίαι καὶ ᾄσματα τῆς Ἀναστάσεως. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀπηγγέλη καὶ ἐν ποίημα ὑπὸ ἐνὸς ἐκ τῶν 36 ἀγγέλων, ποὺ περιεστοίχιζον τὸν Τάφον, πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον, ὅστις μᾶς ἐτίμησε τότε διὰ τῆς παρουσίας του μετὰ δύο Ἀμερικανῶν ἀξιοματικῶν τοῦ τότε ναυλοχοῦντος εἰς Σούδαν ἀμερικανικοῦ στόλου, ἐξυμνοῦν τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ, καὶ ἀμέσως ἐψάλη καὶ ἓνα ᾄσμα ἀφιερωμένον πρὸς τὸν ἴδιον Ἐπίσκοπον, εἰς ὃν καὶ προσεφέρθη τότε καὶ μία ἀνθοδέσμη. Κατὰ τὰ διαλείμματα δὲ τῆς ἑορτῆς ταύτης ἐπαινίζε σχετικὰ τεμάχια ἢ φιλαρμονικὴ μουσικὴ τοῦ Δήμου.

Τὸ αὐτὸ ἔργον ἐδόθη καὶ πάλιν τὴν Κυριακὴν τῶν Μυροφόρων, παρὰ τοῦ Κατηχητικοῦ μας, εἰς τὸ Ὁρφανοτροφεῖον Χανίων, ὅτε καὶ διενεμήθησαν εἰς τὸ τέλος εἰς τὰ ὄρφανά παρὰ τῶν παιδιῶν τοῦ Κατηχητικοῦ διάφορα γλυκὰ καὶ κόκκινα αὐγά.

Μετ' ὀλίγα ἀκόμη μαθήματα καὶ μετὰ σχετικὰς τινὰς ὁμιλίας τοῦ Κατηχητικοῦ θὰ λήξουν ἐφέτος τὰ μαθήματα τῆς περιόδου 46—47, διὰ νὰ ἀρχίσωμεν καὶ πάλιν τὸν Ὀκτώβριον μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ ἀγάπην πρὸς κατήχησιν τῶν παιδιῶν, ποὺ θ' ἀποτελέσουν μεθαύριον τὴν Χριστιανικὴν Κοινωνίαν.

Ἐν Χανίοις τῇ 15 Ἰουνίου 1947

ὁ Ἱερεὺς ΖΑΧ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ
ἐφημέριος «Εὐαγγελιστρίας» Χαλέπας

Παραβέτομεν τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα, ποίημα καὶ ᾄσμα τοῦ Κατηχητικοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον;

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ

Ἀγαθὰγγελον Ἐηρουχάκην

Πατέρα μας Πνευματικέ, τὴ σημερινὴ ἡμέρα
δέξου εὐχὰς ἐγκάρδιες τέκνων πρὸς τὸν πατέρα,

καὶ τοῦτον τὸν Χριστιανικὸν πνευματικὸν ἀγέρα
σκόρπα κι' ἀλλοῦ περήφανα, κι' ἀπὸ τὴ Κρήτη πέρα.

Τὸ πρόγραμμα π' ἐχάραξες πάντοτε θὰ τηροῦμε
καὶ παραστάται ἐνθερμοὶ σὲ Σένα θὰ στηθοῦμε.

Ἡ νεαρά μας γενεά σι' ὀρκίζεται, Δεσπότη,
Θρησκεία, οἰκογένεια κι' Ἑλλάδα μας νὰ σώση.

Ἐσένα τὸν Ἐπίσκοπον, Χριστοῦ τὸν στρατιώτην,
θ' ἀκολουθήση ἡρωϊκά, κι' ὅ,τι ἔχει θὰ τὸ δώσει.

Σὺ ποῦμεινες παρηγοριὰ καὶ Λευτεριᾶς ἐλπίδα,
στέκε φρουρὸς μὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν ἔνδοξη ἀσπίδα.

διότι τέτοιος ἔπρεπεν Ἀρχιερεὺς νὰ εἶσαι.
Καμάρωνε τὸ ποίμνιον κινήσ', ὅπως κινεῖσαι,

Χαῖρε, μορφὴ σεβάσμια, ἡρωϊκὴ, γενναία,
ἀκλόνητη καὶ ἀφοβη, ἀκούραστη, ὥραία,

ἀγέραστη, εὐγενική, πονετική, τιμία,
ἐλληνική, χριστιανική, θερμή, πιστή, ἁγία.

Στὸ διαλαλοῦνε οἱ ἐχθροί, οἱ μάρτυρες, οἱ ζῶντες,
οἱ φυλακῆς, τὰ μνήματα, παρόντες καὶ ἀπόντες.

ᾧ Ποιμαντορικὴ μορφὴ τῶν τέκνων τοῦ Κυρίου,
χαῖρε στὴν Λαμπροφόρ' αὐτὴ Ἀνάσταση Ἐκείνου.

(Ἐπηγγέλθη κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα 20 Ἀπριλίου
1947, εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν «Εὐαγγελιστρίας» Χαλέπας)

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ

Ἀγαθὰγγελον Ἐηρουχάκη

(Ἔσμα)

Πάρ' τὰ δῶρα, π' ἡ ψυχὴ μας Σοῦ προσφέρει εὐλαβικά,
ἀπὸ τὴν εὐγνωμοσύνη τὴ μεγάλη, ποὺ χρωστᾷ.

Εἶναι ἀγνὰ τὰ λουλουδάκια, πολὺ λίγα, φτωχικά,
ἀπ' ἀγνὲς καρδιᾶς κομμένα, ταπεινά, χριστιανικά.

Εἴμαστε μικρὰ ἀκόμη, καὶ ἀνήμπορα ἐμεῖς,
ν' ἀποδώσωμε ὅ,τι ἀνήκει στὴν Ἁγία Σου Μορφή.

Εἶθε νὰ μᾶς ἀξιώσει ὁ ἀναστηθεὶς Χριστὸς
νὰ τεθοῦμε πρωτοπόροι τῶν τροπαίων σου πιστῶς.

(Ἐφάλη κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα 1947 εἰς τὸν
Ἱερὸν Ναὸν «Εὐαγγελιστρίας» Χαλέπας).

Β. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑΣ ΝΥΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣΑΣ ΝΥΚΤΕΡΙΝΑΣ ΣΧΟΛΑΣ

Περὶ τῆς λειτουργίας τῶν Νυκτερινῶν τούτων Σχολῶν ἔχομεν εἶπει
καὶ ἀνωτέρω, δι' ὃ καὶ παραθέτομεν ἀπλῶς τὰ κάτωθι ἔγγραφα, ἐξ ὧν
καταφαίνεται ἡ μεγάλη προσπάθεια καὶ τῶρα τοῦ Ἐπισκόπου διὰ
τὴν κανονικὴν καὶ ἀποτελεσματικὴν λειτουργίαν τῶν Σχολῶν αὐτῶν.

ΝΥΚΤΕΡΙΝΗ ΣΧΟΛΗ ΧΑΝΙΩΝ

Τμήμα «Αγ. Αναργύρων»

ΕΚΘΕΣΙΣ

Πεπραγμένων κατά τὸ σχολικὸν ἔτος 1946—47

Πρωτοβουλία τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου κ.κ. Ἀγαθογγέλου ἐλειτούργησε κανονικῶς, ὅπως καὶ κατὰ τὰ προηγούμενα ἑπτὰ ἔτη, ἡ Νυκτερινὴ Σχολὴ Χανίων.

Ἦτοι : τὴν 1ην Ὀκτωβρίου 1946 προσεκλήθημεν εἰς τὸ Ἐπισκοπικὸν Μέγαρον οἱ διδάσκαλοι, οἵτινες καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπηρετήσαμεν ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ, καὶ ἀφοῦ συνεζητήσαμεν τὰ σχετικὰ προκαταρκτικὰ διὰ τὴν ἑναρξιν τῶν μαθημάτων, ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς ἐν Χανίοις ἐφημερίδας, ὅτι ἀπὸ 1ης ἕως 10ης ἰ.μ γίνονται ἐγγραφαὶ τῶν μαθητῶν εἰς τὴν Σχολὴν αὐτήν, καὶ ἀπὸ τῆς 11ης ἀρχονται τὰ τακτικὰ μαθήματα.

Ὁ Θεοφιλέστατος ἀνέλαβεν ὅλας τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ προσωπικοῦ τῶν Σχολῶν, καὶ ἡμεῖς τὴν προθυμίαν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐργατοπαίδων.

Εἰς τὸ τμήμα «Αγ. Αναργύρων» ἐνεγράφησαν εἰς τὰς Β', Γ', καὶ Δ' τάξεις 22 μαθηταὶ καὶ εἰς τὰς Ε' καὶ ΣΤ' 25. Καὶ εἰς μὲν τὰς κατώτερας τάξεις ἐδίδαξεν ὁ Δ)λος κ. Γεώργιος Παπαβασιλείου, εἰς δὲ τὰς δύο ἀνωτέρας ὁ ὑποφαινόμενος (Γεώργιος Βακάκης). Οἱ μαθηταὶ ἦσαν ὡς εἶναι φυσικόν, παιδιὰ ἐργατικὰ παντὸς ἐπαγγέλματος, Παρηκολούθησαν δὲ μᾶλλον ἐπιμελῶς τὰ ἐν τῇ Σχολῇ μαθήματά των, ὡς καὶ σχετικὰ ἄλλα μαθήματα, κοινωνικά, πατριωτικά καὶ κατηχητικά ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου κ. Ἰάσονος Βουρλιώτου, ὅστις μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας καθ' ἑκάστην Παρασκευὴν εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ προσφέρεται δωρεὰν πρὸς τοῦτο, ἀναλογιζόμενος τὴν ἐξυπηρέτησιν καὶ μόνον τῶν παιδιῶν.

Ἐμπόδια συνητήσαμεν, ὑπολογίζομεν ὁμῶς, ὅτι τὰ ὑπερνήκησαμεν, καὶ τοῦτο ἐπαφίεται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοφιλεστάτου καὶ πολλῶν ἄλλων ξένων. πού μᾶς ἔκαμαν τὴν τιμὴν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Σχολῆς ὅπως ἐξαιρετικῶς, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, (κείμενον ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως). Ἐπίσης ἐπαφίεται εἰς τὴν κρίσιν τῶν Ἀνωτάτων Κρατικῶν Λειτουργῶν, ὡς Ὑπουργοῦ - Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης, Νομάρχου Χανίων, Γυμνασιάρχου Χανίων Στ. Μυλωνάκη, Ἐπιθεωρητῶν Δημοτ. Ἐκπαιδευσεως καὶ ἄλλων, οἵτινες ἅπαντες μὲ χαρὰν καὶ στοργὴν συνηγόρησαν ὑπὲρ τῆς κρατικοποιήσεως τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν Χανίων, πρὸς πλήρη ἐξυπηρέτησιν τῶν πτωχῶν ἐργατικῶν παιδιῶν. Ὑπολογίζομεν, ὅτι ἀπὸ τὸ τμήμα τοῦτο θὰ προσαχθοῦν κατὰ τὸ παρὸν σχολικὸν ἔτος περὶ τοὺς 35 μαθητὰς, ἐκ τῶν ὁποίων 10 τῆς τελευταίας τάξεως, οἵτινες ἐπιθυμοῦν νὰ ἰδρυθῇ καὶ Νυκτερινὴ Σχολὴ Μέσης Ἐκπαιδευσεως, διὰ νὰ φοιτήσουν ἐκεῖ, διότι δὲν εἶναι εἰς αὐτοὺς εὐκόλον νὰ παρακολουθήσουν τοιαῦτα ἡμερήσια μαθήματα, λόγῳ τῶν οἰκογενειακῶν τῶν ὑποχρεώσεων. Ἡμεῖς, οἵτινες ἐπὶ ἑπταετίαν ὑπηρετοῦμεν εἰς τὴν Νυκτερινὴν Σχολὴν Χανίων ἐκφράζομεν τὴν παράκλησιν καὶ εὐχὴν εἰς τὸ Σ)τόν Ὑπουργεῖον, ὅπως κρατικοποιηθῇ ἡ Νυκτερινὴ Σχολὴ τῆς πόλεως μας διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ἀγραμματωσύνης εἰς ἐργατικά ἄρρενα καὶ θήλεα παιδιὰ.

Χανιά τῇ 1ῃ Ἰουνίου 1947

Ὁ διευθύνων τὸ τμήμα τοῦτο

ΒΑΚΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Δημοδιδάσκαλος

ΝΥΚΤΕΡΙΝΗ ΣΧΟΛΗ ΧΑΝΙΩΝ

Τμήμα Χαλέπας

ΕΚΘΕΣΙΣ

Περὶ τῆς μελλοντικῆς ἀρίστης λειτουργίας τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν Χανίων, ἵνα ἀποδώσουν ἀριστα γενικὰ ἀποτελέσματα

Οἰοιδήποτε καὶ ἂν εἶναι οἱ λόγοι, διὰ τῶν ὁπίων θὰ ἐπιχειρήσῃ τις νὰ ἐξάρῃ τὸ ἔργον καὶ τὴν σημασίαν τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν, δὲν θὰ δυνηθῇ ν' ἀποδώσῃ οὐτωςτὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν παντοῖαν κοινωνικὴν, παιδαγωγικὴν, ἠθικοχριστιανικὴν κ.λ.π. ὠφέλειαν.

Παιδιά, ἔφηβοι, ἢ καὶ ἄνδρες, ὑπὸ τὸ σοβαρὸν ἐπιχείρημα τῆς μαθήσεως, ἐγκαταλείπουν παντός εἶδους ἀνωφελεῖς ἀσχολίας καὶ σπεύδουν εὐθὺς μετὰ τὴν ἡμερησίαν ἐργασίαν των, εἰς σχολικὸν περιβάλλον, διὰ νὰ συμπληρώσουν τὰς ἐλλιπεστάτας γραμματικὰς γνώσεις των.

Τοῦτο ὁμως καὶ μόνον, θὰ ἦτο ἄρκετὸν, ἵνα ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν οἰουδήποτε ἡγέτου, καὶ τὴν συνεργασίαν ὄλων διὰ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀμέριστον καὶ πατρικὴν ἄμα ὑπὲρ τῶν Ν.Σ. ἐπέμβασιν τοῦ Κράτους.

Τι ἄλλο θὰ ἐπεθύμουν καὶ θὰ ἤρχοντο οἱ ἰθύνοντες, διὰ τοὺς ὑπ' αὐτοῦς, παρὰ τὴν ἔστω καὶ ἐπὶ 2ωρον καθ' ἐκάστην ἀποχὴν ἐκ μέρους αὐτῶν ἀπὸ ἐπιβλαβεῖς σκέψεις καὶ συζητήσεις καὶ πράξεις; ὄπερ εὐκόλως ἐπιτυγχάνεται, διὰν εὐθὺς μετὰ τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἔρχεται μία συστηματικὴ, ἐμπεριστατωμένη ἠθικο-κοινωνικο-χριστιανικὴ καὶ ὑγιῆς διδασκαλία, οἷα ἂν ἐν ταῖς Νυκτεριναῖς Σχολαῖς, ἥτις προλαμβάνει πάντοτε τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀναρχίας, ἀνταρσίας καὶ ἀνυπακοῆς, προσέτι δὲ παγιάνει καὶ τὴν νομιμότητα καὶ ἐμπνέει πατριωτικὸς καὶ χριστιανικὸς παλμὸς εἰς τοὺς τροφίμους των.

Ἰδοὺ ἡ ἀνεκτίμητος ὑπὲρ πάντων προσπάθεια τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου μας κ. Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη.

Ἐν Χαλέπα τῆ 7 Ἰουλίου 1947

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ ἐν Χαλέπα τμήματος τῆς Ν. Σ.

Κωνταντῖνος Ἀ. Κωστουράκης

Ὁ Ἐπίσκοπος πολλάκις ἐπεχείρησε νὰ καταστήσῃ κρατικὴν τὴν Σχολὴν ταύτην, πλὴν δὲν κατέστη τοῦτο δυνατὸν ἀκόμη. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ αὐτὸν ἀπεστάλη καὶ τὸ παρὰ πόδας ἔγγραφον:

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ

ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

Ἀριθ. Πρωτ. 309

Ἐν Χανίοις τῆ 4 Ἰουνίου 1947

Πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας Ὑπουργὸν (Διὰ τοῦ κ. Γενικοῦ Ἐπιτελεστικοῦ Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως Θ'. Περιφερείας)

Ἀθήνας

Κύριε Ὑπουργέ,

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ φέρωμεν εἰς γνώσιν Ὑμῶν, ὅτι ἀπὸ τοῦ

1938 ιδρύσαμεν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, ἔκτοτε δὲ καὶ μέχρι σήμερον, οὐδὲ τῶν ἐτῶν τῆς Μαύρης Κατοχῆς ἐξαιρουμένων, καὶ συνετηρήσαμεν τέσσαρας Νυκτερινὰς Σχολὰς Δημοτικοῦ Σχολείου εἰς διαφόρους συνοικίας τῆς πόλεως Ἑμῶν.

Εἰς ἐκάστην τῶν νυκτερινῶν αὐτῶν Σχολῶν, ὧν ἄλλαι μὲν μὲ ἓνα διδάσκαλον καὶ ἄλλαι μὲ δύο ἀπὸ τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ τοιοῦτους, ἐπὶ ἐπιμισθίῳ ἐργαζομένους, ἐπὶ πλέον ὅμως καὶ μὲ τῶν ἐφημέριον τῆς συνοικίας τῶν διὰ τὰ θρησκευτικὰ, ἐφοίτησαν καθ' ἕκαστον τῶν ὡς ἄνω σχολικῶν ἐτῶν δεκάδες μαθητῶν ἐργατοπαίδων, ἄλλων ἀναλφαβήτων καὶ ἄλλων μὴ ἐχόντων συμπληρῶσαι τὰ μαθήματα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Ἡ ἐκ τούτων κοινωνικὴ ὠφέλεια ὑπῆρξε πάντοτε ἀξιόλογος καὶ καταφανής, πλὴν σχετικαὶ ἐνέργειαι Ἑμῶν πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν Νυκτερινῶν αὐτῶν Σχολῶν ὡς Δημοσίων καὶ Δημοσιοσυντηρητῶν εἰς οὐδὲν κατέληξαν.

Δι' οὗ, ἐπειδὴ Ἑμεῖς ἀδυνατοῦμεν πλέον νὰ πληρῶνωμεν τὸ προσωπικὸν τῶν Σχολῶν αὐτῶν ἐξ ἰδίων, ὁπότε καὶ ἡ τοιαύτη κοινωφελὴς ἐνέργεια Ἑμῶν θὰ διακοπῇ κατ' ἀνάγκην, ἀναφέρομεν Ὑμῖν τὸ τοιοῦτο, μὲ τὴν θερμὴν παράκλησιν, ὅπως ἀναλάβῃ τὸ καθ' Ὑμᾶς Ὑπουργεῖον καὶ συνεχίσῃ διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸ τὴν ἀπὸ τόσων ἐτῶν εὐδοκίμως λειτουργούσαν ὑπηρεσίαν ταύτην τῶν ἐνταῦθα Νυκτερινῶν Σχολῶν, καθ' ὅτι ἀπὸ τοῦ ἐπομένου σχολ. ἔτους εἶναι ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς νὰ συνεχίσωμεν τὸ ἔργον τοῦτο, ἐλλείψει δαπανῶν ἐξ ἰδίων.

Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Κοινοποιήσις

Γενικὴν Διοίκησιν Κρήτης.

Γεν. Ἐπιθεωρ. Στοιχειώδους

Ἐκπαιδ. Κρήτης.

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐγγράφου τούτου προκαλεῖται ἡ κάτωθι ἀλληλογραφία :

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ο ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ
Β'. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΧΑΝΙΩΝ

Χανιά τῆ 18-7-1947

Ἀριθ. Πρωτ. 756

Πρὸς τὴν Ἱερὰν Ἐπισκοπὴν Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Ἐνταῦθα

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 54127)28-6-1947 Ἐγκυκλίου διαταγῆς τοῦ ὑπουργείου Παιδείας ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν, ὅπως γνωρίσητε ἡμῖν τὰ στοιχεῖα, ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη ἡ λειτουργία τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν Χανίων, τὸν ἀριθμὸν ἀγραμμάτων παιδῶν ἐκάστου τμήματος καὶ ὀνομαστικῶς τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν ἐκάστης τούτων, ὡς καὶ πᾶν ἕτερον στοιχεῖον, ὅπερ κατὰ τὴν κρίσιν Ὑμῶν ἤθελε φανῆ χρήσιμον πρὸς τὸ ὑπουργεῖον.

Μετὰ τιμῆς

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς κ. ἀ. α.

Ἰ. ΒΑΛΕΡΓΑΣ

Εἰς τὸ ἔγγραφο τοῦτο δίδεται ἡ κάτωθι ἀπάντησις :

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ

Ἐν Χανίοις τῇ 24 Ἰουλίου 1947

Ἀριθ. Πρωτ 404

Πρὸς τὸν κ. Ἐπιθεωρητὴν Δημοτικῶν Σχολείων
Β΄ Περιφέρειας Χανίων

Ἐν τὰ ὑ θ α

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν ὑμῖν, εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 756)18.7.1947 ἐγγράφου ὑμῶν, ὅτι τὰ στοιχεῖα, ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη ἡ Ἰδρυσις καὶ λειτουργία τῆς Νυκτερινῆς Σχολῆς Χανίων εἶναι τὰ κάτωθι:

1. Ἡ ἐν τῇ μερίμνῃ ἡμῶν ὑπὲρ τῆς Νεολαίας τῆς πόλεως ἡμῶν διαπίστωσις, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἀναλήψεως τῶν Ἐπισκοπικῶν ἡμῶν καθηκόντων, μεγάλου ἀριθμοῦ ἀγραμμάτων παιδῶν, κυρίως ἐργατοπαίδων, συμπληρωσάντων μὲν τὴν σχολικὴν ἡλικίαν, ἀποφοίτων ὁμως μιᾶς τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ἢ καὶ τελείως ἀναλφαβήτων. Καὶ

2. Ἡ διαπίστωσις τῆς ἐπιθυμίας τῶν παιδιῶν αὐτῶν νὰ συμπληρώσουν τὴν διὰ τοῦ Δημ. Σχολ. παρεχομένην μόρφωσιν, καὶ ἀποκτήσουν τὰ ἀπαραίτητα ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ ἐφόδια διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Κατόπιν τῶν διαπιστώσεων τούτων ἐθεωρήσαμεν καθήκον ἡμῶν νὰ συντελέσωμεν κατὰ τὸ δυνατόν εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ τούτου, τῆς ἀγραμματώσεως, καὶ νὰ δώσωμεν εὐκαιρίαν εἰς τὰ παιδιὰ αὐτά, διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ πόθου τῆς μορφώσεώς των.

Πρὸς τοῦτο ἰδρύσαμεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1938 τὴν Νυκτερινὴν Σχολὴν ἀρρένων Χανίων, ἣτις ἐλειτούργησε μέχρι σήμερον, μὲ διακοπὴν μόνον δύο ἐτῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς μαύρης κατοχῆς. Συνετηρήσαμεν δὲ ταύτην δι' ἐράνων καὶ εἰσφορῶν. Συνεργάτας πάντοτε ἔχομεν τοὺς ἐκάστοτε Ἐπιθεωρητὰς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως, τοὺς ἐδρεύοντας ἐνταῦθα, οἵτινες ἐγκρίνουν τὸν διορισμὸν τοῦ διδασκτικοῦ προσωπικοῦ, ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει ὑπηρετούντων διδασκάλων, καὶ παρακολουθοῦν, ἵνα ἡ ἐν τῇ σχολῇ διδασκαλία γίνεται ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ προγράμματος τῶν Δημοσίων Δημοτ. Σχολείων, διδάσκοντες πολλάκις καὶ οἱ ἴδιοι (Σταυρακάκης-Κασιμάτης). Ἡμεῖς δὲ διορίζομεν ὡς Κατηχητὴν διὰ τὰ θρησκευτικὰ τὸν ἐφημέριον τῆς συνοικίας ἐκάστου Τμήματος. Ἐπίσης ἔχομεν συστήσει Ἐφορευτικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Σχολῆς ἐξ ἀντιπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Πολιτείας, τοῦ Δήμου καὶ τῆς Κοινωνίας, ἣτις παρακολουθεῖ τὰ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα τῆς Σχολῆς καὶ ἐνισχύει τὴν προσπάθειαν ταύτην.

Ἡ Σχολὴ αὕτη ἐλειτούργησε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη εἰς 2 διτάξια τμήματα, ἕν εἰς τὸ 4ον σχολεῖον (Πεδίον Ἀρεῶς) καὶ ἕτερον εἰς τὸ 5ον (Νέας Χώρας) μὲ ἀριθμὸν μαθητῶν (60) εἰς ἕκαστον τμήμα. Αὐξηθέντος ὁμως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀγραμμάτων κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατοχῆς, ἰδρύσαμεν ἕκτοτε καὶ ἕτερα δύο μονοτάξια τμήματα, ἕν εἰς τὸ 8ον (Ἁγ. Ἰωάννου) καὶ ἕτερον εἰς τὸ 9ον (Χαλέπας). Τοῦτο ἐγένετο καὶ διὰ τὴν καλυτέραν ἐξυπηρέτησιν τῶν συνοικιῶν τῆς πόλεως, διὰ τὴν ὁποῖαν μάλιστα μετετέθη τὸ διτάξιον τμήμα Πεδίου Ἀρεῶς εἰς τὸ 7ον σχολεῖον (Ἁγίων Ἀναργύρων).

Κατωτέρω παραθέτομεν πίνακα ἀποτελεσμάτων τῶν δύο τελου-
 τῶν σχολικῶν ἐτῶν.

Σχολικόν ἔτος 1945—46

Τάξις	Ἐγγραφέντες	Φοιτήσαντες	Προαχθέντες
Α΄	4	2	2
Β΄	8	6	6
Γ΄	23	17	17
Δ΄	30	23	23
Ε΄	35	27	27
ΣΤ΄	40	35	35
Σύνολον	140	110	110

Σχολικόν ἔτος 1946—47

Α΄	3	3	3
Β΄	11	9	7
Γ΄	19	16	13
Δ΄	28	22	16
Ε΄	25	24	20
ΣΤ΄	35	33	30
Σύνολον	121	107	89

Κατὰ τμήματα ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγραφέντων ἐν συνόλῳ ἔχει ὡς ἑξῆς κατὰ τὸ σχολ. ἔτος 1946—47 :

Τμήμα Ἀγίων Ἀναργύρων	46
» Νέας Χώρας	35
» Ἀγ. Ἰωάννου	25
» Χαλέπας	15

Σύνολον 121

Ὁ ἀριθμὸς ὁμῶς τῶν ἀγραμμάτων παιδιῶν τῆς συνοικίας ἐκάστου τμήματος, κατὰ τὰς ἐκθέσεις τῶν οἰκείων διδασκάλων, εἶναι ὑπερδιπλάσιον τῶν ἐγγραφομένων ἐν ταῖς Σχολαῖς. Προσέρχονται μάλιστα ταῦτα ἀθρόα κατὰ τὰς ἐγγραφάς, ἀλλὰ ἀποσύρονται καὶ πάλιν, εὐθύς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν, τὰ πλείστα ἐξ αὐτῶν, χωρὶς νὰ φοιτήσουν, μὴ δυνάμενα, ὡς πτωχὰ ἐργατόπαιδα ν' ἀνταποκριθοῦν οἰκονομικῶς εἰς τὰς φυσικώτατας ἀπαιτήσεις τῆς Σχολῆς, κατὰ τὰς πρώτας ταύτας ἡμέρας, δηλαδὴ εἰς τὴν ἀγορὰν βιβλίων, τετραδίων καὶ λοιπῶν σχολικῶν εἰδῶν καὶ μὴ εὐρίσκοντα ἐν αὐταῖς μίαν μερίδα φαγητοῦ, ἢ ὅποια, ἂν ἐκρίθη ἀναγκαῖα διὰ τὰ παιδιὰ τῶν ἡμερησίων Σχολείων, θὰ ἔπρεπε νὰ κριθῆ ἀναγκαιοτάτη διὰ τὰ πτωχὰ παιδιὰ τῆς Νυκτερινῆς Σχολῆς, τὰ ὅποια προῶρως μάλιστα ἐρρίφθησαν εἰς τὴν βιοπάλην.

Τὰ τμήματα ἐλειτούργησαν κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος μὲ τὸ κάτωθι προσωπικόν :

- 1) Τμήμα «Ἀγ. Ἀναργύρων» ὡς 2τάξιον μὲ διδακτικὸν προσωπικόν τοὺς διδ/λους Βακάκην Γεώργιον καὶ Παπαβασιλείου Γεώργιον.
- 2) Τμήμα Νέας Χώρας ὡς μονοτάξιον μὲ διδ/λον τὸν Ὀρφανουδάκη Γεώργιον.
- 3) Τμήμα «Ἀγ. Ἰωάννου» ὡς Μονοτάξιον μὲ διδ/λον τὸν Μαρῆν Ἀλέξανδρον.
- 4) Τμήμα Χαλέπας ὡς μονοτάξιον μὲ διδάσκαλον τὸν Κωστουράκη Κωνσταντῖνον.

Ἐφ' ὅσον, ὡς εἶναι φανερόν, τὸ κακὸν τῆς ἀγραμματωσύνης ἐν τῇ πόλει Ἡμῶν ὑφίσταται δυστυχῶς καὶ σήμερον, εἰς μεγάλον μάλιστα βαθμόν, παρακαλῶ, ὅπως προτείνητε τὴν ἴδρυσιν Δημοσίας Νυκτερινῆς

Σχολής ένταθθα μέ προσωπικόν και τμήματα ανάλογα, διά τήν έξυπηρετήσιν όλων τών άγραμμάτων παιδιών, και όλων τών συνοικιών τής πόλεως

Μετ' εύχών

Ό Κυδωνίας και Άποκορώνου

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Και έπακολουθει μία κοινή συνεδρίασις, τής όποίας αι άποφάσεις καταχωρίζονται εις τό έξής πρακτικόν:

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΣ

Έν Χανίοις σήμερον τήν 10 Ίουλιου τοϋ έτους 1947, ήμέραν Πέμπτην και ώραν 6 μ. μ. έγέμετο συνεδρίασις έν τοις γραφείοις τής Ίερας Ήπισκοπής Κυδωνίας και Άποκορώνου, κατόπιν προοκλήσεως παρά τοϋ Θεοφιλεστάτου Ήπισκόπου κ. κ. Άγαθαγγέλου, τών κ. κ. Παπαχαράλαμπος Γεωργίου, Γενικοϋ Ήπιθεωρητοϋ Μέσης Ήκπαιδεύσεως, Μυλωνάκη Στεφάνου, Διευθυντοϋ Ήλληνογαλλικοϋ Κολλεγίου Χανίων, Σιγάλα Μάρκου, Γεν. Ήπιθεωρητοϋ Δημοτικής Ήκπαιδεύσεως, Βαλέργα Δημ., Ήπιθεωρητοϋ Δημοτικής Ήκπαιδεύσεως α΄ Περιφερείας, Ήσυχάκη Άντωνίου, Δημάρχου Χανίων, Βακάκη Γεωρ. και Ήρφανουδάκη Γεωργ., Δημοδιδασκάλων. Παρόντων άπάντων τών άνωτέρω, ό Θεοφιλέστατος λαμβάνει τόν λόγον και έπεξηγεϊ, ότι σκοπός τής συσκέψεως τούτης είναι ή λειτουργία τών έν τή πόλει Χανίων ύπό τήν προστασίαν αυτοϋ Νυκτερινών Σχολών. Άναγινώσκεται εκθεσις τοϋ Ήπισκόπου, ώς και έγγραφον τούτου πρός τό Ήπουργείον Παιδείας, ίνα κρατικοποιηθοϋν αύται, οϋσης άδυνατού τής λειτουργίας των εκ τών εισφορών τών εκκλησιών. Άναγινώσκονται επίσης αι εκθέσεις τών Δημοδιδασκάλων τών διδασάντων έν αύταις, ό δε αϊδ. Γεώργ. Βουρλάκης, εις όν ειχεν άνατεθῆ δι' έντολής τοϋ Θεοφιλεστάτου ή οικονομική διαχείρισις, αναλύει τόν άπολογισμόν τοϋ λήξαντος σχ. έτους.

Κατόπιν γενομένης συζητήσεως και αναπτύξεως τοϋ ύψηλοϋ σκοποϋ και προορισμοϋ τών Νυκτερινών Σχολών, άποφασίζονται τά κάτωθι:

1) Νά γίνη πρότασις παρά τοϋ Ήποπτικοϋ Συμβουλίου Στοιχειώδους Ήκπαιδεύσεως εκ νέου, όπως Ιδρυθοϋν (4) Νυκτεριναί Σχολαί έν τή πόλει Χανίων, μέ διδακτικόν προσωπικόν (5) διδασκάλους.

2) Νά κοινοποιηθῆ ή πρότασις αύτη, ώς και πάσα άλλη ένέργεια τοϋ έν λόγω Ήποπτικοϋ Συμβουλίου εις τόν Θεοφιλέστατον, ίνα και εκείνος, διά τών ένεργειών του παρά τῷ Ήπουργείῳ, τῷ Πολιτικῷ Γραφείῳ και διά τών κ.κ. βουλευτῶν Χανίων, συντελέσῃ νά επιτευχθῆ, ώστε νά γίνουν αι άνωτέρω Σχολαί κρατικά.

3) Άποφασίζετ αι νά έξευρεθοϋν πόροι διά τήν λειτουργίαν τών Σχολών επί έν έξάμηνον διά τό έρχόμενον σχολικόν έτος, αύξανομένου τοϋ έπιμισθίου εκάστου διδασκάλου εις εκατόν χιλιάδας τουλάχιστον δραχμών, μέ τήν προοπτικήν, ότι κατά τό έν λόγω διάστημα θα κρατικοποιηθοϋν αύται.

4) Εις τόν προϋπολογισμόν τής δαπάνης τής λειτουργίας τών Σχολών αύτῶν νά υπολογισθῆ και δαπάνη πέντε χιλιάδων δραχμών διά τά σχολικά είδη εκάστου μαθητοϋ.

5) Προϋπολογίζεται ή δαπάνη εις πέντε εκατομμύρια δραχ., εκ τών

ἄποίων ὁ Δήμαρχος κ. Ἑσυχάκης ὑπόσχεται, ὅτι θὰ χορηγηθοῦν ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Δήμου 3.000.000 δρ.

6) Γίνεται πρότασις καὶ ἀποφασίζεται παρὰ τῶν κ.κ. Ἐπιθεωρητῶν, ὅπως καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν συμπεριληφθοῦν εἰς τὰ μαθητικά συσσίτια.

7) Ἀποφασίζεται ἡ συστηματοποιήσις καὶ παρακολούθησις τῆς λειτουργίας τῶν Νυκτερινῶν Σχολῶν ὑπὸ τοῦ Θεοφιλεστάτου καὶ τῶν κ. κ. Ἐπιθεωρητῶν.

Ὁ Θεοφιλέστατος, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, εὐχαριστεῖ πάντας διὰ τὴν προθυμίαν τῶν ὑπὲρ τῆς κανονικῆς λειτουργίας τῶν Σχολῶν τούτων, καὶ ἰδίως ἰδιαίτερος τὸν κ. Δήμαρχον, διὰ τὴν οἰκονομικὴν προσφορὰν του, μεθ' ἧς λύεται ἡ συνεδρίασις.

Ὁ Πρόεδρος

† Ὁ Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου
ΑΓΘΑΓΓΕΛΟΣ

Τὰ Μέλη

Γ. Παπαχαραλάμπους
Στ. Μυλωνάκης
Μ. Σιγάλας
Δημ. Βαλέργης
Ἄντ. Ἑσυχάκης
Γ. Βακάκης
Γ. Ὀρφανουδάκης

Ἄλλὰ καὶ μεθ' αὐτὰς τὰς ἐνεργείας οὐδὲν ἐγένετο καὶ αἱ Σχολαὶ αὐταὶ ἐξακολουθοῦν ἀκόμη καὶ σήμερον λειτουργοῦσαι, ὅπως καὶ πρὶν, ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ ἐπίβλεψιν, καὶ δαπάναις τοῦ Ἐπισκόπου.

Παραλείποντες τόσας ἄλλας ἐνεργείας τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχάκη, κατὰ τὴν περίοδον αὐτήν, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ δράσεως, ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι δὲν καταλείπομεν κενόν τι, διότι ὁ ἀναγνώστης εὐκολώτατα δύναται, βοηθούμενος ἀπὸ τὴν ὀλην δρᾶσιν καὶ τὴν ὀλην προσωπικότητα τοῦ ἐν λόγῳ Ἱεράρχου, νὰ συμπληρώσῃ τὰ τυχόν κενὰ καὶ νὰ ὀλοκληρώσῃ ἐν τῇ σκέψει του τὴν προσήκουσαν ἀφοσίωσιν καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ Ἱεράρχου τούτου εἰς τὸ κάθε τι, τὸ ὁποῖον ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ ἀποστολήν. Ἡμεῖς ὁμῶς οὕτως ἐξοικονομοῦμεν ἰκανὸν χῶρον τοῦ βιβλίου ἡμῶν τούτου, διὰ νὰ ἀναφέρωμεν καὶ ὀλίγα τινὰ ἀπὸ τὴν μάχην τῆς Κρήτης καὶ τὴν κατοχὴν αὐτῆς ὑπὸ τῶν γερμανῶν, ἀπαραίτητα καθ' ἡμᾶς διὰ τὴν πλήρη ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον ἐθήκαμεν.

ΜΕΡΟΣ Η΄.

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ ΕΝ ΚΡΗΤΗ, ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΗΓΗΘΕΝΤΕΣ ΕΛΛΗΝΟ-ΙΤΑΛΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (28.10.40-25.5.45)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΕΛΛΗΝΟ-ΙΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (28.10.40 ΜΕΧΡΙΣ 6.4.41)

1. Προεισαγωγή.

Ἐκρίναμεν σκόπιμον νά παραθέσωμεν ἐν ἰδιαιτέρῳ τμήματι τοῦ βιβλίου τούτου συντομωτάτην ἱστορίαν περὶ τοῦ Ἰταλοελληνικοῦ καὶ Γερμανοελληνικοῦ πολέμου, ὡς καὶ περὶ τῆς μάχης τῆς Κρήτης καὶ τῆς κατοχῆς αὐτῆς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, καὶ διὰ νά δώσωμεν εἰς τὸν ἀναγνώστην μίαν πλήρη εἰκόνα τῶν τότε ἐκτυλιχθέντων γεγονότων ἐκ Κρήτης, καὶ διὰ νά κατανοηθοῦν καλύτερον αἱ συνθήκαι καὶ περιστάσεις τότε, ὑπὸ τὰς ὁποίας εὐρεθεὶς ὁ Ἐπίσκοπος Ξηρουχάκης ἔπρασεν τὰ ὅσα τότε ἐνήργησεν οὗτος, ὡς Ἐκκλησία πάντοτε. Οὕτως δὲ καταφαίνεται σαφέστερον καὶ ἡ ἱστορικὴ ἀλληλουχία τῶν γεγονότων, καὶ ἐξηγοῦνται ἅμα καλύτερον πολλὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἄλλως θὰ ἐπαρουσιάζοντο ὀλίγον δύσκολα εἰς τὴν κατανόησίν των, ἐὰν δηλαδὴ ἐξητάζοντο μεμονωμένως καὶ ἀσχέτως μετὴν ὅλην τότε ἐπικρατοῦσαν ἐν Κρήτῃ πολεμικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν.

2. Κήρυξις τοῦ Ἑλληνοἰταλικοῦ πολέμου.

Εἶναι εἰς ὅλους γνωστόν, ὅτι ἡ Ἰταλία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940, ὅτε ἐκ παραλλήλου ἡ Γερμανία εἶχε καταλάβει τὴν Πολωνίαν, τὴν Γαλλίαν, εἶχε κατακτήσει τὴν Μέσην Εὐρώπην καὶ εἶχε συμμαχήσει μετὴν Οὐγγαρίαν, Ρουμανίαν καὶ Βουλγαρίαν, ἐτοιμαζομένη καὶ διὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ρωσίας. Ἡθέλησεν ὅμως νά συντελεσθῇ προηγουμένως καὶ ἡ καθυπόταξις τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ἵνα μὲ ἐλεύθερα τὰ νῶτα βαδίσῃ ἀνενόχλητος αὕτη κατόπιν κατὰ τῆς Ρωσίας.

Καὶ ὅμως ἠπατήθησαν εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, εἰς τὴν εὐκολον δηλαδὴ καὶ ἄμεσον καθυπόταξιν τῆς Ἑλλάδος, τὸσον ἡ ὑπεροπτικὴ Γερμανία, ὅσον καὶ ἡ ἀλαζών καὶ ἀνανδρος Ἰταλία.

3. Πιστοποιήσεις τῶν διαθέσεων τούτων Γερμανίας καὶ Ἰταλίας

Μεταξὺ τῶν ἀπορρήτων ἐγγράφων τοῦ Χίτλερ, τὰ ὁποῖα εὔρον εἰς τὴν Νυρεμβέργην αἱ καταλαβοῦσαι τὴν Γερμανίαν συμμαχικαὶ ἀρχαί, ὑπάρχει καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 446 F.S. τοιοῦτο. Εἶναι τὸ περίφημον σχέδιον «Βαρβαρόσας» ὑπογραφὸν ὑπὸ τοῦ Χίτλερ τὴν 18 Δεκεμβρίου 1940. Εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦτο περιέχεται διαταγὴ τοῦ Φύρερ πρὸς τὸ γενικὸν ἀρχηγεῖον τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, διὰ τῆς ὁποίας διατάσσεται νά λάβῃ οὗτος θέσεις ἐπιθέσεως κατὰ μηκοκτῆς Γερμανορρωσικῆς μεθορίου, καὶ νά εἶναι ἕτοιμος, ὅπως διὰ κεραυνοβόλου δράσεως συντρίψῃ τὴν Ρω-

σίαν. Όπως καθορίζεται εις τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ὁ Χίτλερ ἀναμένει τὴν νικηφόρον ἔκβασιν τῆς κατὰ τῆς Ἑλλάδος Ἰταλικῆς ἐκστρατείας, διὰ νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Ρωσίας, ἔχων πλέον ἐξασφαλίσει τὰ ἀπὸ νότου πλευρὰ τοῦ στρατοῦ του. Αἱ ἑβδομάδες ὅμως, ὅπως καὶ οἱ μῆνες, παρέρχονται καὶ ἀντὶ ἡ Ἰταλία νὰ νικᾷ, ἠττάται, καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς καταφέρει τρομερὰ κατ' αὐτῆς πλήγματα.

4. Ἡ Ἀλβανικὴ ἐποποιεῖα

Τὴν 28)10)40 ἐβροντοφωνήθη ἀπὸ παντοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀπὸ τὰ βάθη κάθε Ἑλληνικῆς ψυχῆς, τὸ ἱστορικὸν ἐκεῖνο «ΟΧΙ», διὰ τοῦ ὁποῦ διεκήρυκτεν ἡ μικρὰ καὶ ἀνίσχυρος Ἑλλάς, ὅτι θὰ ἀντιταχθῆ κατὰ τῆς Ἰταλίας καὶ θὰ πολεμήσῃ ἐναντίον αὐτῆς ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν. Τὰ παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος ἔτρεξαν ἀμέσως εἰς τὰ ἄλβανικὰ βουνά, καὶ ἐκεῖ στίς πλαγιὰς καὶ στίς χαράδρας αὐτῶν ἐδόξασαν τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα καὶ ἐτίμησαν καὶ πάλιν τὸ ὄνομα τῆς Ἑλληνικῆς Πατριδος, ἀποδείξαντα εἰς τὸν κόσμον διὰ πολλοστήν φοράν, ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶναι μίᾳ ἰδέᾳ αἰώνια καὶ ἀθάνατος, καὶ μίᾳ ἔννοιᾳ ἀναλλοίωτος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, καὶ εἰς τὸ διηνεκές.

Ὁ ἐπιδειχθεὶς δὲ κατὰ τὸν Ἑλληνοἰταλικὸν τοιοῦτον πόλεμον ἑλληνικὸς ἠρωτισμὸς εἶναι μεγίστης σημασίας καὶ σπουδαιότητος, διότι ἀπησχόλησε σημαντικὰς δυνάμεις τοῦ Ἄξονος ἐπὶ ἑξάμηνον, ὥστε νὰ ἀναβληθῆ ἡ κατὰ τῆς Ρωσίας μελετωμένη τότε ἐπίθεσις μέχρι τῆς 22 Ἰουνίου 1941, μετὰ τὴν κατάληψιν δηλαδὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν γερμανῶν, πρᾶγμα σοβαρώτατον διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐν Ρωσίᾳ ἐπιχειρήσεων μετὰ ταῦτα.

5. Τὰ κατὰ τὸν Ἑλληνοἰταλικὸν πόλεμον

Τὸ ἱστορικὸν ἐκεῖνο «ΟΧΙ» τῆς 28 10.40., τὸ ὁποῖον ἠκολούθησαν, οὐ μόνον ἀνεπιφυλάκτως, ἀλλὰ καὶ ἐνθουσιωδῶς, τόσον ὁ τότε κυβερνήτης Ἰ. Μεταξᾶς, ὅσον καὶ ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Β', ὁ ὁποῖος ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶχε κυρυχθῆ ἀναφανδὸν ὑπὲρ τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ἔφερε πλέον τὴν Ἑλλάδα καθαρὰ μὲ τὸ μέρος τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Συμμάχων τῆς ἐναντίον τοῦ Ἄξονος, καὶ ἤδη πολεμεῖ αὐτὴ κατὰ τῆς Ἰταλίας εἰς τὰ ἄλβανικὰ βουνά. Αἱ στερήσεις καὶ ταλαιπωρίαι τῶν ἐλλήνων στρατιωτῶν εἶναι ἀφάνταστοι, καὶ ὅμως μάχονται κρατερῶς καὶ γενναίως τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος καὶ νικοῦν τοὺς Ἰταλοὺς καὶ ἀναγκάζουν αὐτοὺς νὰ ὑποχωροῦν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, ἀντὶ νὰ προχωροῦν, ὅπως ἐφαντάζοντο, διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὰς Ἀθήνας μὲ ἕνα στρατιωτικὸν περίπατον. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας μάλιστα, ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου τούτου, τοσοῦτος ἐνθουσιασμὸς ἐπεκράτησεν ἐν Ἑλλάδι, ὥστε καὶ πολλάκις ἐγένετο πιστευτὸν, ὅτι ἡ μικρὰ Ἑλλάς θὰ κατέβαλλε τὴν μεγάλην Ἰταλίαν εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

Κατὰ τὴν 30.1.41. ἀποθανόντα τὸν Ἰ. Μεταξᾶν διεδέχθη εἰς τὴν Πρωθυπουργίαν ὁ Ἀλέξ. Κορυζῆς, ὅστις ἀμέσως κ' αὐτὸς ἐξέδωκε δι' ἀγγελμα, ὅτι θὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ὡς καὶ κατὰ παντὸς ἄλλου, ὅστις θὰ ἠπείλει τυχὸν τὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος, ἐννοῶν τὴν Γερμανίαν. Εἰς παρομοίᾳς δὲ δηλώσεις προέβη ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ εἰς τὸν φθάσαντα τότε εἰς Ἑλλάδα ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας Ἦντεν.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐξακολουθεῖ νὰ νικᾷ τοὺς Ἰταλοὺς, πλὴν ἡμεῖς παραλείποντες τὰς τοιαύτας λεπτομερεῖς περιγραφάς, ἀναγράφομεν μόνον, ὅτι τὴν 9.3.41. ἀναγκασθεὶς ὁ Ντούτσε νὰ ἐξαπολύσῃ ὀλοκληρω-

τικήν επίθεσιν κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ὁ ἴδιος ἐν Ἀλβανίᾳ, κατέληξε τελικῶς νὰ ὑποχωρήσῃ οὕτως κατησχυμμένος καὶ κατεντροπιασμένος, ὅπερ βεβαιοῖ καὶ σχετικὸν τότε ἡμέτερον στρατιωτικὸν δελτίον, ὅτι δηλ ἡ ἐπίθεσις αὕτη τῶν Ἰταλῶν ἀπέτυχε πλήρως, χωρὶς νὰ σημειώσῃ οὐδὲ τὴν παράμικράν, ἔστω καὶ στιγμιαίαν, ἐπιτυχίαν.

6. Ποία ἡ σήμεισις τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως κατὰ τοῦ Ἄξονος.

Ἀποσπῶμεν τὰ κάτωθι ἀπὸ τὸν τότε Ἀθηναϊκὸν τύπον :

«Ἦλθεν ὁ Μάρτιος τοῦ 1941 καὶ αἱ ἐλπίδες τοῦ Χίτλερ συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν μεγάλην ἐπίθεσιν τῶν Ἰταλῶν, τὴν ὁποίαν θὰ διηύθυνεν σὺ τοπροσώπως ὁ Μουσολίνι. Τὴν 9 Μαρτίου ἤρχισεν ἡ Ἰταλικὴ αὕτη ἐπίθεσις καὶ τὴν 16ην ἰδίου μηνὸς σὶ Ἰταλοὶ εὐρίσκοντο καθηλωμένοι εἰς τὰς θέσεις των. Ἡ ἐπίθεσις των εἶχεν ἀποτύχει. Τότεδμως ἤνοιξαν καὶ τὰ μάτια τοῦ Χίτλερ, ὁ ὁποῖος ἀντελήφθη πλεόν τὴν πραγματικότητά διὰ καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ ὁ ἴδιος κατὰ τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν κατάστασιν».

Ἐπίσης τὸ ὑπ' ἀριθ. 170 ἀπόρρητον ἔγγραφο τοῦ εἰς Νυρεμβέργην ἀνευρεθέντος ἀρχείου χαρακτηρίζει ὡς ὀλεθρίαν τὴν ἐπιβράδυνσιν τῆς ἐνάρξεως τῆς κατὰ τῆς Ρωσίας ἐπιθέσεως, καθοριζομένης οὕτως σαφῶς τῆς ἀξίας τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως. Διότι ἡ κατὰ τῶν Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν ἀντίστασις αὕτη τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ εἶναι πασίγνωστον, ἔδωκεν καιρὸν εἰς τοὺς Ρώσους καὶ εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς διὰ τὰς προετοιμασίας των. Καὶ ἰδοὺ καὶ ἐπίσημοι μαρτυρίαι: Ἀπόρρητος ἐπιστολὴ τοῦ Χίτλερ πρὸς τὸν Μουσουλίνι τῆς 17-12 43. «... Ἡ ἐπίθεσις ἀπέτυχε κατὰ τοῦ Γιβραλτάρ ἐξ αἰτίας τῆς ἀποτυχίας τῆς κατὰ τῆς Ἑλλάδος Ἰταλικῆς ἐκστρατείας, διότι ὁ Φράγκο ὑπέστη ἐντόνον τὴν ἠθικὴν ἐπίβρασιν τῆς ἀποτυχίας ταύτης». Καὶ ἐν συνεχείᾳ: «Εἰς τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ ὀφείλεται κυρίως ἡ ἄρνησις τοῦ Φράγκο νὰ ταχθῇ ἀποφασιστικῶς εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Ἄξονος». Ἀλλὰ πλὴν αὐτῶν ἅς προσθέσωμεν καὶ τὰ ἑξῆς:

Δεκέμβριος 1942

Ὁ Βρεττανὸς Ὑπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου Νόελ Μπαϊκερ ἐδήλου ἀπὸ ραδιοφώνου τὰ ἀκόλουθα: «Ἄν ἡ Ἑλλὰς ἐνέδιδεν, ἡ Ἀγγλία θὰ ἔχανεν ὀλόκληρον τὴν Μέσην Ἀνατολήν, καὶ πιθανῶς καὶ αὐτὸν τὸν πόλεμον. Καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι ἂν τὸ Στάλινγκραντ καὶ ὁ Καύκασος ἀνθίστανται ἀκόμη, τοῦ τοσχετίζεται στενωτάτα μετὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀντίστασιν, τῆς ὁποίας τὰς συνεπείας, καὶ μετὰ δύο ὀλόκληρα ἔτη, ἐπωφελοῦμεθα».

27 Ἀπριλίου 1942.

Ἀκούεται ἡ φωνὴ τῆς Μόσχας πρὸς τοὺς Ἕλληνας :

«Ἄν καὶ ἀσθενεῖς εἰς δυνάμεις καὶ ὄπλα, ἐπολεμήσατε μετὰ τὴν γενναϊότητα, ὥστε ἐνίκησατε. Καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλως, διότι εἴσθε Ἕλληνας. Ὡς Ρῶσοι καὶ ὡς ἄνθρωποι, σὰς εἴμεθα εὐγνώμονες, διότι χάρις εἰς τὰς θυσίας σας ἐκερδίσαμεν τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν, διὰ νὰ παρασκευάσωμεν τὴν ἀμυνάν μας. Ἕλληνας, εἴμεθα εὐγνώμονες πρὸς ὑμᾶς!» (Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς Μόσχας).

Μάϊος 1942.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας Ἦντεν λέγει : «Ἄν τό, χάρις εἰς τὴν νικηφόρον ἀντίστασιν τῆς Ἑλλάδος, ἀποτυχὸν σχέδιον τοῦ Χίτλερ ἐπετύγχανεν, ἡ κατὰ τῆς Ρωσίας γερμανικὴ ἐπίθεσις θὰ εἶχεν ὄλως διάφορα ἀποτελέσματα». Καὶ αὐτὰδὲν εἶναι παρὰ ὀλίγαι μαρτυρίαι μετὰ πλῆθους ἄλλων. Καὶ ὅμως ἡ τοιαύτη ἐνδοξος καὶ τιμημένη Ἑλλὰς περιφρονεῖται σήμερον καὶ στραγγαλιζοῦνται τὰ δίκαιά της κατὰ τὸν ἐλεεινότερον τρόπον ἀπὸ νικητὰς καὶ ἠττημένους!

7. Ἡ Κρήτη καὶ ὁ Ἰταλοελληνικὸς πόλεμος

Ὅποιος ἔζησε τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἐν Κρήτῃ, θὰ ἐνθυμηταὶ ἀσφαλῶς τὸν ἐνθουσιασμόν τότε τῶν Κρητῶν, καὶ γενικῶς τὴν σταθερότητα τοῦ ἑσωτερικοῦ λεγομένου μετώπου, εἰς τὸ ὅποιον σπουδαιοτάτην θέσιν εἶχε λάβει καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, μὲ διαφόρους ἐκδηλώσεις καὶ ἐνεργείας τῆς ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τούτου καὶ τῆς ἐμψυχώσεως τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ. Πολλοὶ δὲ Κληρικοὶ τῆς Κρήτης μεταβίβουν τότε εἰς τὸ πολεμικὸν μέτωπον, ἵνα πολεμήσουν καὶ αὐτοί, μαζί μὲ τὰ ἄλλα παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ μὲ τὴν Κρητικὴν Μεραρχίαν, ἣτις ἔδρεψεν, ὡς γνωστόν, δάφνας πανταχοῦ, ὅπου καὶ ἂν ἐπολέμησεν.

Ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον ἐσειετο τότε ἡ Κρήτη ἀπὸ ἐνθουσιασμόν, οἱ ἔβρανοι δὲ καὶ αἱ ἄλλαι εἰσφοραὶ ὑπὲρ τῶν μαχομένων ἀπεδείχθησαν ἀνώτεραι πάσης προσδοκίας, καὶ ἄνευ προηγουμένου, τομεὺς εἰς τὸν ὅποιον ἔπαιξε σπουδαιοτάτον ρόλον καὶ τότε ὁ Ἐπίσκοπος Ξηροῦχάκης.

Σύμψας ὁ Κρητικὸς λαὸς ὀνειρεύεται πλήρη τὴν κατῆχυσιν τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων, πλὴν ἡ ἐπικειμένη γερμανικὴ εἰσβολὴ σβύνει τὰ ὄνειρα ταῦτα καὶ ματαιώνει τὰς ἐλπίδας ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος περὶ τῆς τελικῆς νίκης τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων κατὰ τῶν Ἰταλῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ο ΓΕΡΜΑΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (6.4.41 ΜΕΧΡΙΣ 28.4.41)

1. Στρατιωτικαὶ δυνάμεις εἰς τὴν Ἑλλάδα

Ἐπὶ τῇ προόψει τὴν γερμανικῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα Βρετανικαὶ αὐτοκρατορικαὶ δυνάμεις περίπου 58 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν αἱ 35 χιλιάδες μάχιμοι, αἱ δὲ ἄλλαι βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν, κατέφθασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ αἱ ἑλληνικαὶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις ἀπετελοῦντο ἀπὸ 200 χιλιάδας περίπου ἀνδρῶν εἰς τὸ ἀλβανικὸν μέτωπον, ἀπὸ 50 χιλιάδας ἀνδρῶν διὰ τὴν ἐφρουρήσιν τῶν ἀνατολικῶν συνόρων, πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, καὶ ἀπὸ ἄλλας 50 χιλιάδας περίπου ἀνδρῶν, οἵτινες συνεργάζοντο μὲ τὰς βρετανικὰς δυνάμεις. Ἡ ὁροπορία ἐν Ἑλλάδι τότε, ἀγγλικὴ καὶ ἑλληνικὴ, ἦτο εἰς μειονεκτικὴν θέσιν ἀπέναντι τῆς πολυπληθοῦς τοιαύτης τοῦ Ἄξονος, ὁ δὲ ἀγγλικὸς στόλος μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἦτο πάντοτε κύριος τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

2. Κήρυξις τοῦ Γερμανοελληνικοῦ πολέμου

Τὴν 6 Ἀπριλίου 1941 ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Γερμανίας Φὸν Ἐρπαχ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Ἑλληνα πρῶθυπουργὸν Κορυζήν, ὅτι τὰ γερμανικὰ στρατεύματα θὰ εἰσέβαλλον εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, ἐπειδὴ εἶχον καταφθάσει εἰς τὴν Ἑλλάδα Ἀγγλικαὶ δυνάμεις, ὅπότε καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐβροντοφώνησε καὶ πάλιν, διὰ τοῦ στόματος τοῦ Πρῶθυπουργοῦ τῆς, τὸ δεύτερον «ὄχι», ἀκόμη τιμητικώτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον δι' αὐτήν. Μὲ ἀκράτητον ἐνθουσιασμόν γίνεται δεκτὴ ἀπὸ τὸ Πανελλήνιον καὶ ἡ δευτέρα αὕτη ἄδικος εἰσβολὴ τῶν γερμανῶν, μὴ ὑπολογιζομένων ποσῶς θυσιῶν καὶ ἀπωλειῶν, ἀρκεῖ νὰ ἐκρατεῖτο ἡ ἑλληνικὴ τιμὴ εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν καὶ νὰ ἐξετελεῖτο τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκον δεόντως, παρὰ τὸ σλευρόν πάντοτε τῆς Μεγάλης Συμμάχου Ἀγγλίας, ὅπότε καὶ εὐθὺς ἀμέσως ἐκυκλοφόρησε δι' ἀγγελμα Βασιλέως πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ἔχον ὡς ἐξῆς:

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β'.

«**Ἑλληνας!**»

Νέος ἐχθρὸς προσέβαλε σήμερον τὴν πρωΐαν τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος μας. Χωρὶς καμμίαν προειδοποίησιν, τὴν ἴδιαν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεδίβετο ἀπὸ τὴν γερμανικὴν κυβέρνησιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐν ἔγγραφον, ἀγγέλλον ἀπλῶς τὴν ἐνέργειάν της, τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ἐκτόπησαν τὰ σύνορά μας.

Ὁ ἡρωϊκὸς μας στρατὸς, φρουρὸς ἀκοίμητος τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους μας, τὸ προασπίζει ἤδη διὰ τοῦ αἵματός του.

Ἑλληνας! Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, ὁ ὁποῖος ἀπέδειξεν ἤδη εἰς τὸν κόσμον, ὅτι θέτει ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὴν τιμὴν του, θὰ τὴν ὑπερασπισθῆ καὶ τώρα ἀπέναντι τοῦ νέου ἐχθροῦ μας μέχρις ἐσχάτων.

Ἡ Ἑλλάς ἢ τόσον μικρά, τὴν ὁποίαν προσβάλλει σήμερον μίᾳ ἀκόμῃ αὐτοκρατορία, εἶναι ταύτοχρόνως τόσον μεγάλη, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς κανένα νὰ τὴν θίξῃ.

Ὁ ἀγὼν μας θὰ εἶναι σκληρὸς, τραχὺς, ἀμείλικτος. Δὲν θὰ ὀρρωδῆσωμεν ὁμῶς πρὸ οὐδενὸς πόνου καὶ δένθᾳ σταματήσωμεν πρὸ οὐδεμιᾶς θυσίας, καὶ ἡ Νίκη μᾶς ἀναμένει εἰς τὸ τέρμα τοῦ δρόμου μας, διὰ νὰ στεφανώσῃ μίαν ἀκόμῃ φοράν τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὸ πλευρόν μας ἴστανται πανίσχυροὶ σύμμαχοι, ἡ Βρετανικὴ Αὐτοκρατορία μὲ τὴν ἀκατάβλητον θέλησίν της καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς μὲ τοὺς ἀνεξάντλητους πόρους των. Θὰ νικήσωμεν! Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐλογίαν τῆς Παναγίας, θὰ νικήσωμεν! Ἡ ἱστορία τῶν ἔθνων θὰ γράψῃ ἀκόμῃ μίαν φοράν, ὅτι ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν λαμπρύνει ὁ Μαραθῶν καὶ ἡ Σαλαμίς δὲν ὑποκύπτει, δὲν κάμπτεται, δὲν παραδίδεται. Ὁλοὶ μαζί Ἑλληνας, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιὰ, ὑψώσατε τὸ ἀνάστημά σας, σφιγξατε τοὺς γρόνθους σας καὶ σταθῆτε εἰς τὸ πλευρόν μου, προασπισαί τῆς ἑλληνικῆς Πατρίδος, τῆς χθεςσινῆς, τῆς σημερινῆς καὶ τῆς αὐριανῆς, ἀντάξιοι τῶν προγόνων σας, πρόμαχοι τῆς Ἐλευθερίας, τῆς βγαλμένης ἀπὸ τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά!

Ἐμπρός, τέκνα τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Ἀπριλίου 1941

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β΄.»

Ἐπακολουθεῖ τὸ διάγγελμα τῆς Κυβερνήσεως, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Στρατηγεῖον ἐκδίδει ἐν τῷ μεταξύ τὸ κάτωθι ἀνακοινωθέν: «Ἀπὸ τῆς 5.30 π.μ. σήμερον, (6—4—41), ὁ ἐν Βουλγαρίᾳ γερμανικὸς στρατὸς ὄλως ἀπροκλήτως προσέβαλε τὰ ἡμέτερα στρατεύματα εἰς τὴν μεθόριον ἡμῶν. Τὰ στρατεύματά μας ἀμύνονται τοῦ πατρίου ἐδάφους».

3. Φοβεραὶ γερμανικαὶ ἀεροπορικαὶ ἐπιδρομαί.

Μαζὶ μὲ τὴν εἰσβολὴν τῶν γερμανῶν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, ἀρχίζουν καὶ αἱ φοβεραὶ ἐκεῖναι ἀεροπορικαὶ ἐπιδρομαὶ κατὰ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ, τῶν πολεμικῶν ἐγκαταστάσεων, τῶν ἀεροδρομίων, τῶν ναυστάθμων καὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων, χωρὶς νὰ γίνεταί διάκρισις οὐτ' αὐτῶν τῶν πλωτῶν νοσοκομείων. Ἀνυπολογίστους ζημίας ὑπέστη τότε ὁ λιμὴν, ὡς καὶ ἡ πόλις τοῦ Πειραιῶς, ἀπὸ τοιαύτας ἀεροπορικῆς ἐπιδρομῆς, ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ὥστε νὰ μείνῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ τοιοῦτο ὡς ἓνα δράμα, ποῦ θὰ κηλιδῶνῃ αἰωνίως τὴν ναζιστικὴν Γερμανίαν. Δὲν ὑστέρησαν δὲ εἰς τοιαύτην τύχην καὶ πολλαὶ ἄλλαι πόλεις καὶ περιοχαὶ καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος.

4. Ἡ Ἑλλάς ἐγκυβλιεύεται ἀπὸ τὴν Γιουγκοσλαυΐαν

Τὴν νύκτα τῆς 3 Ἀπριλίου 1941 εἶχον συναντηθῆ ἐν Κέναλι ὁ Ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ Παπάγος μετὰ τοῦ Γιουγκοσλαύου Στρατηγοῦ Γιάγκοβιτς καὶ εἶχον συμφωνήσῃ τὰ τῆς κοινῆς ἐνεργείας, ἐπιθέσεως καὶ ἀμύνης, κατὰ τῶν εἰσβολέων (Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν) εἰς τὰ ἐδάφη των. Οὕτως εἶχε συμφωνηθῆ, νὰ ἐπιτεθοῦν οἱ Γιουγκοσλαῖοι κατὰ τῶν νότων τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικῶν στρατευμάτων, δι' ὃ μάλιστα καὶ ἐγένετο νέα ἐπιθέσις τῶν Ἑλληνικῶν τοιούτων κατὰ τῶν Ἰταλικῶν, βάσει τῆς συμφωνίας ταύτης, μετὰ τὴν ἐλπίδα πάντοτε, ὅτι θὰ ἀνεχαιτίζοντο καὶ οἱ Γερμανοὶ ὑπὸ τῶν Σέρβων ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μέσῳ τῶν ἑλληνοσερβικῶν συνόρων. Δυστυχῶς ὅμως οἱ Γιουγκοσλαῖοι παρὰ τοὺς δεσμοὺς, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τόσα ἔτη μᾶς συνέδεον, οὐδεμίαν τῶν συμφωνιῶν ταύτων ἐξεπλήρωσαν, καὶ οὕτως ἡ Ἑλλάς εὐρέθη μόνη, ἀντιμέτωπος δύο ἰσχυροτάτων αὐτοκρατοριῶν, καὶ μετὰ γυμνὰ καὶ ἀκάλυπτα τὰ πρὸς τὴν Σερβίαν σύνορά της.

Ἐὰς προστεθῆ καὶ τὸ δι, κατὰ τὴν διάσκεψιν τῆς Ἀγκύρας καὶ ἡ Τουρκία εἶχε δηλώσει, ὅτι δὲν θὰ κινηθῆ ἐν περιπτώσει γερμανικῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ οὕτως διετέλει τώρα εἰς ἄμεσον κίνδυνον καὶ ἡ Θράκη καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία, ἀπὸ τὴν γερμανικὴν ταύτην ἐπίθεσιν.

5. Τὰ πολεμικὰ γεγονότα (6 μέχρις 23 Ἀπριλίου 1941)

Ἰσχυραὶ γερμανικαὶ δυνάμεις μετὰ σύγχρονα πολεμικὰ ὄπλα, ἄρματα μάχης, πολυάριθμον πυροβολικὸν καὶ ἄφθονα ἀεροπλάνα διενήργησαν ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν ἑλληνικῶν θέσεων, καὶ μάχαι ἀπεγνωσμένα ἐσυνεχίσθησαν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, 6-4-41, εἰς τὴν Βουλγαρικὴν μεθόριον, καὶ διὰ τὸ Μπέλες καὶ κοιλάδα τοῦ Στρυμόνου. Τὴν 7-4-41 ἄλλα μὲν τῶν ὄχυρῶν μας ὑποκύπτουν, ἄλλα ἀνθίστανται ἀπολύτως, καὶ ἄλλα καταλαμβάνονται, καὶ ἀνακαταλαμβάνονται ὑπὸ τῶν ἡμετέρων. Ἡ Δυτικὴ Θράκη ἐν τῷ μεταξύ, πρὸς ἀποφυγὴν ἀνωφελῶν θυσιῶν, ἐκκενοῦται, πλὴν τὰ ὄχυρά της ἀνθίστανται ἔτι. Ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐθεωρεῖτο ἤδη ἐπικειμένη καὶ ἡ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ παρὰ τὸ Μοναστήριον κενοῦ κάθοδος τῶν γερμανῶν, διότι ἡ προέλασις τῆς μηχανοκινήτου τεθωρακισμένης γερμανικῆς μεραρχίας δὲν ἀνεχαιτίσθη ὑπὸ τοῦ Γιουγκοσλαυικοῦ στρατοῦ πλέον τῆς μίαις ὥρας εἰς τὴν Στρώμνιτσαν. Οὕτως ἡ μεραρχία αὕτη τὴν 8-3-41 προχωρεῖ διὰ Γευγελῆς καὶ Δοϊράνης εἰς Κιλκίς καὶ ἐκεῖθεν, μετ' ἄλλων δυνάμεων, καὶ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ, ὅποτε καὶ προωθοῦνται τελικῶς οἱ Γερμανοὶ πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅποτε πλέον καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία θεωρεῖται ἀποκεκομμένη, παρὰ τὴν ἔτι γενναίαν ἀντίστασιν πολλῶν ὄχυρῶν της. Ἡτις ὅμως ἀντίστασις ἔδωκε τὸν καιρὸν εἰς τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας νὰ ἐπιβιβάσθωσι καὶ νὰ μεταφερθῶσιν εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς Νήσους. Ἡ Θεσσαλονίκη τέλος καταλαμβάνεται, ἀλλὰ ὅμως ὁ ἀγὼν ἐξακολουθεῖ εἰς τὰ ὄχυρά μας, ὅπου χρησιμοποιοῦνται καὶ ἀλεξιπτωτισταὶ εἰς τὰς ὀπίσθεν τῶν φυλακίων μας θέσεις, ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν, ἵνα ἐκβιάσουν αὐτὰ πρὸς παράδοσιν.

Τὴν 10-4-41 ἄλλαι τεθωρακισμέναι μεραρχίαι ἀπὸ Σκόπια καὶ Περλεπὲν διὰ Μοναστηρίου εἰσέρχονται εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος καὶ ἐνώνονται μετὰ τὰς ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικὰς δυνάμεις, ὅποτε ὅμως καὶ αἱ ἐν Ἑλλάδι βρετανικαὶ καὶ αὐστραλιαναὶ δυνάμεις ἐξορμοῦν κατὰ τῶν γερμανῶν μέχρι Μοναστηρίου, πλὴν λόγῳ ἰσχυροτάτης πίεσεως ἐκ μέρους αὐτῶν, καὶ μετὰ κρατερώτατον ἀγῶνα ἐπανερχοῦνται εἰς τὰς θέσεις των.

Για την νύκτα της 11—12 Ἀπριλίου συμπτυχθὸν εἰς νέαν γραμμὴν ἀπὸ Ὀλύμπου μέχρι Κοζάνης, παραλειπομένων πολλῶν λεπτομερειῶν τοῦ ἥρωισμοῦ τῶν Ἀγγλων. Τὴν 12 Ἀπριλίου ἤρχισε καὶ ἡ σύμπτυξις τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου. Τὴν 14-4-41 μαίνεται ἐπὶ ὀλοκλήρους ὥρας μάχη εἰς τὰ στενὰ τῆς Κλεισούρας, ὅπου Ἑλληνικαὶ καὶ Βρεττανικαὶ δυνάμεις ἀμιλλῶνται εἰς ἡρώισμὸν, διὰ νὰ ἀνακόψουν τὴν προέλασιν τῶν Γερμανῶν, πλὴν ἐπὶ ματαίῳ, δι' ὃ καὶ συνεπτύχθησαν ἐτι νοτιώτερον, ἀφοῦ ἐξεκένωσαν καὶ τὴν Κορυτσάν αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις. Τὴν 16-4-41 οἱ Γερμανοὶ καταλαμβάνουν καὶ τὴν ὁδὸν Μετσόβου—Καλαμπάκας, καὶ οὕτως αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις ἀναγκάζονται νὰ ὑποχωρήσουν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, ἵνα βραδύτερον περιορισθοῦν μετὰ τῶν Ἀγγλων εἰς τὴν γραμμὴν Θερμοπυλῶν—Λαμίας. Εὐνόητον, ὅτι ἡ θέσις τῶν ἡμετέρων δυνάμεων δὲν ἦτο πλέον καλὴ, διότι ἐστερήθησαν ἐν τῷ μεταξύ αὐτὰ καὶ πολλῶν ἀεροδρομίων, τὰ ὅποια εἶχον καταλάβει ἤδη οἱ Γερμανοὶ. Κατὰ τὰς ὑπολοιπὰς ἡμέρας μέχρι τῆς 23 Ἀπριλίου, τόσον αἱ Ἀγγλικά καὶ ἡμετέρας δυνάμεις, ὅσον καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ, καὶ μαζί με τοὺς Ἀγγλους καὶ χωριστά, εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον, ἀνθίστανται, πλὴν τίποτε δὲν δύναται νὰ ἀνακόψῃ πλέον τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἐχθρῶν, δι' ὃ καὶ τὴν 23 Ἀπριλίου ἐκδίδεται τὸ ἀνακοινωθὲν τῆς συνθηκολογήσεως τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων μετὰ τὰς Γερμανικὰς καὶ Ἰταλικὰς τοιαύτας.

6. Ἀποχώρησις τῶν Ἀγγλικῶν δυνάμεων ἀπὸ τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα.

Μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων πρὸς τὰς Γερμανικὰς καὶ Ἰταλικὰς τοιαύτας, αἱ Ἀγγλικά δυνάμεις, οἱ ὅποιοι ἐμάχοντο μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα ἔπρεπε νὰ ἀποχωρήσῃ ἐκεῖθεν, πρᾶγμα διὰ τὸ ὅποιον συγκατετέθη καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις. Τοιοῦτοτρόπως ἔχομεν νῦν τοὺς Ἀγγλους σπεύδοντας πρὸς τὴν Πελοπόννησον διὰ Θερμοπυλῶν, Βοιωτίας, Ἀττικῆς καὶ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ἵνα ἐπιβιασθῶσι πρὸς ἀναχώρησιν ἀπὸ τὰς λιμένας αὐτῆς, ὑποστηριζομένης ὅμως πάντοτε καταλλήλως τῆς κανονικῆς αὐτῶν ταύτης ὑποχώρησεως, τοὺς δὲ Γερμανοὺς σπεύδοντας καὶ αὐτοὺς δι' Ἰωαννίνων, Μεσολογγίου καὶ Ναυπάκτου, ἵνα ἐμποδίσουν τὴν ὑποχώρησιν ταύτην τῶν Ἀγγλων, καταλαμβάνοντας ἐν τῷ μεταξύ καὶ τὸν Ἰσθμὸν, ὅπου ἔρριψαν καὶ ἀλεξιπτωτιστάς. Ἐν πολλοῖς ὅμως δὲν ἐπέτυχον οἱ Γερμανοὶ ἐγκαίρως τὸν σκοπὸν τῶν, καὶ οὕτως τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Βρεττανικῶν δυνάμεων διεπεραιώθη εἰς Πελοπόννησον, ἀπὸ ὅπου καὶ ἀπέπλευσαν αὐταί, ἄλλαι μὲν πρὸς τὴν Κρήτην καὶ ἄλλαι πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὑπὸ ἀπηνῆ διωγμὸν τῶν «στούκας». Καὶ αἱ καθυστερήσασαι ὅμως Ἀγγλικά δυνάμεις κατώρθωσαν καὶ αὐταὶ τελικῶς νὰ ἐπιβιασθοῦν ἀπὸ λιμένας τῆς Ἀττικῆς, καὶ οὕτως ἐξεκένωθη ἡ ἡπειρωτικὴ Ἑλλάς ἀπὸ τὰ ἄλλοτε ἀποβιβασθέντα εἰς αὐτὴν Ἀγγλικά στρατεύματα, τὰ ὅποια ἀνήρχοντο τότε εἰς 58 χιλιάδας, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἐπεβιβάζοντο τώρα πρὸς ἀναχώρησιν 45 μόνον χιλιάδες, τῶν ὑπολοίπων θεωρουμένων ὡς ἀπωλειῶν. Ἐκ παραλλήλου ὅμως καὶ οἱ Γερμανοὶ εἶχον ἀναλόγους ἀπωλείας περὶ τὰς 5 χιλιάδας νεκροὺς καὶ περὶ τὰς 9 χιλιάδας τραυματίας.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, οἱ Γερμανοὶ εἰσῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν 27 Ἀπριλίου 1941, ἀναπετάσαντες τὴν σημαίαν τοῦ ἀγκυλωτοῦ σταυροῦ εἰς τὸν ἱερὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως, ἵνα μολύνουν αὐτὸν ἐπὶ μίαν τετραετίαν, ὅποτε κακὴν κακῶς ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν 28 Ἀπριλίου καταλαμβάνοντας τὸν Ἰσθμὸν, κατέλαβον κατόπιν καὶ τὰς Καλάμας, καὶ οὕτως ὀλοκλήρως ἡ ἡπειρωτικὴ Ἑλλάς ἐστέναζε πλέον ὑπὸ τὸν γερμανικὸν ζυγόν, καὶ μόνον ἡ Κρήτη ἦτο ἀκόμη ἐλευθέρη.

7. 'Ο Βασιλεὺς Γεώργιος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἰς Κρήτην

Εἰς τὰς 22 Ἀπριλίου ἐφθασαν ἀεροπορικῶς εἰς Σούδαν μέλη τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας μετὰ τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου τῆς Ἑλλάδος, θείου τοῦ Βασιλέως, οἱ ὁποῖοι καὶ ἀνεχώρησαν ἀμέσως δι' Ἡρακλείου εἰς Νεάπολιν, ὅπου καὶ θὰ διέμενον. Καὶ τὴν 23 Ἀπριλίου καταφθάνουν εἰς τὸν αὐτὸν ἀερολιμένα, ὅπου καὶ παρ' ὀλίγον νὰ ἐβομβαρδίζοντο ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος μετὰ τοῦ τότε Πρίγκηπος Διαδόχου Παύλου καὶ τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ Ἐ. Τσουδεροῦ. Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Βασιλέως ἐγκαθίσταται κατ' ἀρχὰς εἰς Ἡράκλειον, εὐθὺς ὅμως ἀμέσως μεταφέρεται εἰς Χανιά, ἀφοῦ καὶ τὸ στρατηγεῖον τοῦ Ἀγγλοῦ Στρατηγοῦ Φράϊμπεργκ εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ Ἀκρωτήρι τῶν Χανίων. Βραδύτερον ὅμως πάλιν, ἐπειδὴ τὰ Χανιά ἐβομβαρδίζοντο συνεχῶς, ὁ Βασιλεὺς ἐγκατεστάθη εἰς Πελεκατίναν, ὀλίγον ἔξωθι τῶν Χανίων, πρὸς δυσμάς.

8. Αἱ Ἑλληνικαὶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις διαρρέουσι εἰς Κρήτην

Μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν καὶ τὴν κάθοδον τῶν Γερμανῶν εἰς Ἀθήνας, ὡς καὶ τὴν ἐπικειμένην τότε κατάληψιν τῆς Πελοποννήσου, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, καὶ μετὰ μίαν ἀποθαρρυντικὴν διαταγὴν τοῦ Ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν περὶ ἀναστολῆς προσελεύσεως τῶν τότε κληρωτῶν καὶ χορηγήσεως διμήνου ἀδείας εἰς τοὺς ὀπλίτας, οὐσιαστικῶς στρατὸς πλέον ἑλληνικὸς δὲν ὑπῆρχε. Καὶ πάντες τότε, στρατιῶται καὶ πολῖται, εἶχον λάβει μίαν κατεύθυνσιν, ἀπὸ ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὐρίσκοντο, πρὸς τὴν Κρήτην, τὴν ὁποίαν κατεῖχον, ὡς γνωστόν, οἱ Ἀγγλοὶ ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1940, πρὸς πρόληψιν καταλήψεως αὐτῆς ἀπὸ τὸν Ἰταλικὸν στόλον. Τὰ βάσανα καὶ τὰ μαρτύρια τῶν διαρρεόντων αὐτῶν στρατιωτῶν καὶ πολιτῶν εἶναι ἀπερίγραπτα, διαρκῶς βομβαρδιζομένων καὶ καταδιωκόμενων κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀπὸ τὰ γερμανικὰ «στούκας». Τὴν 20 Ἀπριλίου, ἡμέραν μάλιστα τοῦ Πάσχα, ὁ λιμὴν τῆς Σούδας ἐδέχετο πέντε πλοῖα ἔμπορτα ἀπὸ τοιούτους ἀτρομήτους Ἑλληνας στρατιώτας, διαφυγόντας ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα, μεθ' ὧν ἐνωθέντες καὶ οἱ τῆδε κακεῖσε τῆς Νήσου ἀποβιβασθέντες ἄλλοι Ἑλληνες στρατιῶται ἀπετέλεσαν τὰς νέας Ἑλληνικὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς Κρήτης μετὰ τῶν κληρωτῶν αὐτῆς καὶ τῆς δυνάμεως τῆς ἐν Κρήτη Χωροφυλακῆς.

9. Ὅποια ἡ κατάστασις τότε ἐν Κρήτη ἀπὸ πολεμικῆς πλευρᾶς

Οὐδὲν λόγου ἄξιον εἶχε γίνεαι τότε ἐν Κρήτη ἀπὸ πολεμικῆς πλευρᾶς, ἂν καὶ οἱ Ἀγγλοὶ κατεῖχον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1940. Οὐδεμία ὀχύρωσις, οὐδεμία κατασκευὴ νέου ἀεροδρομίου, πλὴν τῆς βελτιώσεως ὀπισθοδὸν τῶν ὑπαρχόντων, καὶ οὐδεμία σοβαρὰ ἐγκατάστασις ἀντιαεροπορικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐξ ἄλλου οἱ ἐκ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος κατελθόντες εἰς Κρήτην Ἀγγλοὶ στρατιῶται διετήρουν μὲν τὸ ἠθικὸν τῶν, ἦσαν ὅμως καταπεπονημένοι καὶ κουρασμένοι ἀπὸ τὰς ταλαιπωρίας, οἱ δὲ Ἑλληνες στρατιῶται, ἄλλοι μὲν ἦσαν ἀγύμναστοι καὶ νεοσύλλεκτοι, ἄλλοι δὲ καταβασανισμένοι καὶ ταλαιπωρημένοι εἰς τὰ Ἀλβανικὰ βουνά, καὶ ὅλοι αὐτοὶ μὲ ἀνεπαρκῆ ὀπλισμόν, καὶ ὅμως παρὰ ταῦτα ἐπανερχόνταν προθύμως πάλιν εἰς τὰ στρατιωτικὰ τῶν ἔργα πρὸς προάσπισιν τοῦ πατρίου ἐδάφους.

Ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐργάζονται πυρετωδῶς πρὸς ἀνα-

Πρίγκη Γεώργιος οικογενειακώς μετά του 'Επισκόπου 'Αγαθαγγέλου.

ζωπύρωσιν τοῦ πατριωτικοῦ αἰσθήματος καί πρὸς διοργανώσιν ἐκ τῶν ἐνόντων τοῦ νέου ἐθνικοῦ στρατοῦ, ὅπερ καί τελικῶς ὅπως οὖν ἐπιτυγχάνεται, κατανεμηθεῖσιν τῶν ἐν Κρήτῃ Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων εἰς τὰς τέσσαρας ἰδρυθείσας τότε στρατιωτικὰς Διοικήσεις Κρήτης, μεῖζον μὲν ἐκάστης ἀνά μίαν πόλιν αὐτῆς, καί ἐνταχθεισῶν ὄλων αὐτῶν τῶν Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων εἰς τὰς ἀγγλικὰς τοιαύτας μετ' Ἀρχιστράτηγον τὸν Σέρ Μπέρναντ Φράϊμπέργκ καί ἐτοιμῶν κατὰ τῆς θρυλουμένης τότε γερμανικῆς εἰσβολῆς εἰς Κρήτην. Ἄλλὰ καί σύμψος ὁ Κρητικὸς λαὸς εἶναι ἕτοιμος ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Γερμανοὺς, ψυχραίμος καί ἀτάραχος, διαφλεγόμενος ἀπὸ ἀσβεστοῦ πατριωτισμῶν, καί ἔχων διατεθῆ πρὸς τοῦτο, διότι ἀπὸ πολλοῦ ὁλόκληρος ἡ Κρήτη δὲν ἀπετέλει παρά ἕνα σῶμα πολιτοφυλακῆς, ὅπως καί ἀλλαχοῦ ἔχει λεχθῆ, στοιχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον στηριχθεὶς ὁ Ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος καί ἡ ὑπ' αὐτὸν ἐπιτροπή, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης, ὁπότε κατὰ ἑκατοντάδας ἐτυφεκίζοντο ὑπὸ τῶν Γερμανῶν οἱ Κρητῆς ὡς ἀντίποινα διὰ τοὺς φονευθέντας ἀλεξιπτωτιστὰς κατὰ τὴν μάχην τῆς Κρήτης ὑπὸ δῆθεν πολιτῶν, ἐπέτυχεν οὗτος ἀπὸ τὸν γερμανὸν στρατηγὸν Ἀντρέ τὴν γνωστὴν ἀμνηστειάν, ἀποδειχθέντος ὅτι οἱ Κρητῆς ἐπολέμησαν κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν ὄχι ὡς πολῖται, ἀλλ' ὡς πολιτοφυλακῆ, ἀδιάφορον ὅτι δὲν ἔφερον στρατιωτικὴν στολήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ γ'.

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ (20.5.41 ΜΕΧΡΙΣ 29.5.41)

1. Τὰ πρὸ τῆς μάχης τῆς Κρήτης

Ἐνῶ ἡ Κρήτη ἠτοιμάζετο νὰ δεχθῆ τὴν Γερμανικὴν εἰσβολήν, τὴν ὁποῖαν ἐφαντάζετο μᾶλλον διὰ θαλάσσης, οἱ ἀπὸ ἀέρος βομβαρδισμοὶ ὁσημέραι καί ἐπυκνοῦντο καθ' ὄλων μὲν τῶν πόλεων καί κωμοπόλεων τῆς Κρήτης, ἰδίως ὅμως κατὰ τῶν ἀεροδρομίων καί λιμένων αὐτῆς, ὡς καί κατὰ τῶν ἄλλων πολεμικῶν τῆς ἐγκαταστάσεων. Ἀπὸ τῆς 15 ὅμως Μαΐου οἱ ἀδιάκοποι σχεδὸν ἀεροπορικὸι βομβαρδισμοὶ περιορίσθησαν κατὰ τοῦ ἀεροδρομίου τοῦ Μάλεμε καί τοῦ λιμένος τῆς Σούδας πρὸ παντός, καί κατὰ δευτέρον λόγον κατὰ τῶν ἄλλων ἀεροδρομίων καί λιμένων τῆς Νήσου. Οὕτως τὴν 19 Μαΐου, τόσον τὸ ἀεροδρόμιον Μάλεμε, ὅσον καί ὁ λιμὴν τῆς Σούδας, τοῦ ὁποῖου τὰ ἀντιαεροπορικὰ εἶχον σχεδὸν σιγήσει, ὅπως καί τὸ ἀεροδρόμιον καί ὁ λιμὴν Ἡρακλείου εἶχον ὑποστῆ σοβαρωτάτας βλάβας, καί μόνον πρὸ δὲν εἶχον ἀχρηστευθῆ. Ἐπλησίαζεν ἡ ἡμέρα τῆς πτώσεως τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν.

2. Ἡ κάθοδος τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν (20-5-41)

Τὴν 20 Μαΐου ἤρχισαν νὰ πίπτουν οἱ ἀλεξιπτωτισταὶ εἰς τὴν Κρήτην. Ἄλλ' ἡμεῖς θὰ πάρωμεν τὰ γεγονότα κατὰ Νομούς, ἵνα καί σαφέστεροι καί ἀντικειμενικώτεροι ἀποβαίνωμεν.

ΧΑΝΙΑ

Ἀπὸ τῆς 6.15' τῆς 20.5.41 ἤρχισαν νὰ καταφθάνουν κατὰ μεγάλα κύματα γερμανικὰ ἀεροπλάνα εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Νομοῦ Χανίων, καὶ νὰ βομβαρδίζουν τὴν πόλιν τῶν Χανίων καί τοὺς καταυλισμοὺς ὁπουδῆποτε, τῶν Ἀγγλων καί τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν, ὡς καί τὸ ἀεροδρόμιον Μάλεμε. Τότε ἀναγγέλλεται ἐπισημως, ὅτι δὲν πρόκειται πλέον περὶ τῶν συνηθισμένων ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν, ἀλλ' ὅτι ἤρχισαν νὰ πίπτουν ἀλε-

ξιπτωτισταί, καὶ κατὰ πρῶτον εἰς τὰ μεταξύ Ἀγυιάς καὶ Γαλατᾶ ὄψωμάτα. Ὁ Κρητικὸς λαὸς ζητεῖ καὶ πάλιν ἐπειγόντως διπλα ἀπὸ τοῦς Ἀγγλοῦς, πλὴν ὅμως δὲν δίδονται καὶ τώρα εἰς αὐτόν, ὅποτε νέοι, γέροντες, παιδιά, γυναῖκες καὶ κάθε Κρητικὸς ὠπλίζετο, ὅπως ἠδύνατο, μὲ διπλα σχεδὸν ἀχρηστά, μὲ μαχαίρια καὶ τοικούρια, διὰ νὰ ἀντιταχθῆ κατὰ τοῦ εἰσβολέως. Ἦλπιζον, ὅτι ταχέως θὰ ὠπλίζοντο ἀπὸ γερμανικά λάφυρα, ὅπερ καὶ ἐν πολλοῖς ἐγένετο. Συνεχίζονται ὅμως ἐκ παραλλήλου καὶ οἱ γερμανικοὶ βομβαρδισμοί, ὅποτε εἰς ἕνα τοιοῦτον τῆς πόλεως Χανίων, καταπεσόντος καὶ τοῦ Ἐπισκοπικοῦ μεγάρου ἐν μέρει, τραυματίζεται καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος, ἐνῶ ἀλεξιπτωτισταὶ ἐξακολουθοῦν νὰ πῆπτον ἀπὸ τῆς πόλεως Χανίων μέχρι τοῦ Καστελλίου Κισάμου. Ἀλλὰ ἀντὶ πάσης ἄλλης σχετικῆς περιγραφῆς, ἅς παραθέσωμεν μερικὰ ἀπὸ μίαν ἐκθεσιν τοῦ Στρατηγοῦ Κεφάτου.

«Περὶ τὴν 8ην ὥραν τῆς 20ης Μαΐου ἤρχισεν ἡ κάθοδος τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν καὶ ἡ κατάστασις ἐξελισσεταὶ ὡς κάτωθι:

Κ α σ τ ἑ λ λ ι Κ ι σ ἄ μ ο υ. Κατήλθε δύναμις περίπου λόχου. Προσεβλήθη ταχύτητα καὶ ἀποτελεσματικώτατα παρὰ τοῦ ἐκεῖ Τάγματος νεοσυλλέκτων καὶ τῶν κατοίκων, καὶ οὕτως αὕτη ἐξουδετερώθη. Μία πεντηκοντὰς περισωθεῖσα παρεδόθη.

Κ ο λ υ μ β ἄ ρ ι. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην κατήλθε δύναμις Συντάγματος, χωρὶς νὰ συναντήσῃ σοβαρὰν ἀντίστασιν ἐκ μέρους τοῦ ἐκεῖ Ἀγγλικοῦ Τάγματος, ὅπερ καὶ ἀπωθήθη εἰς τὰ δυτικῶς τοῦ Μάλεμε ὄψωμάτα, τὰ ὁποῖα ὅμως ἐκράτησεν αὐτὸ καθ' ἑλπὴν τὴν ἡμέραν μὲ σκληρὸν ἀγῶνα.

Ἀ γ υ ι ἄ. Ἐκεῖ κατήλθεν ἄνευ ἀντιστάσεως δύναμις δύο Ταγμάτων, ἐνὸς ἄλλου τάγματος κατελθόντος εἰς Περβόλια καὶ Βαρύπετρον ἄνευ ἀντιστάσεως καὶ αὐτοῦ, διότι δὲν ὑπῆρχον ἐκεῖ ἡμέτεραι στρατιωτικαὶ δυνάμεις. Πλὴν ἐλθόντες βραδύτερον χωρικοὶ καὶ Ἀγγλοὶ, ὡς καὶ ἀπὸ τὰ πλησιὸν μέρη Ἑλληνικαὶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις, ἐπέφερον μεγάλας φθοράς εἰς αὐτά. Παρ' ὀλίγον τότε νὰ συνελαμβάνοντο αἰχμάλωτοι ἢ καὶ νὰ ἐφονεύοντο ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Πρωθυπουργός, εὐρισκόμενοι εἰς Περβόλια.

Γ α λ α τ ἱ ἄ ς. Εἰς τὰ Ν. Δ. ὄμαλὰ ὄψωμάτα τοῦ Γαλατᾶ ἐξοντώνεται ἰσχυρὰ δύναμις ἀλεξιπτωτιστῶν ἀπὸ τοῦς κατοίκους, καὶ ἄλλη δὲ ἀπόπειρᾶ αὐτῶν τὴν αὐτὴν τύχην εἶχεν.

Ἀ κ ρ ω τ ῆ ρ ι. Εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν κατήλθεν ἕν τάγμα ἀλεξιπτωτιστῶν, χωρὶς νὰ ἐκδηλώσῃ καὶ σοβαρὰν δρᾶσιν, τῶν περισσοτέρων ἐκκαθαρισθέντων ὑπὸ τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν Ἀγγλῶν, ὅταν ἐπεχείρησαν νὰ διεισδύσουν εἰς Χανιά, μαζί μὲ ἄλλους πεσόντας εἰς τὰς παρυφᾶς τῆς πόλεως καὶ τὴν περιοχὴν Σούδας-Χανίων, ἐκκαθαρισθέντας σχεδὸν ὅλους καὶ αὐτούς.

Ρ Ε Θ Υ Μ Ν Ο Ν

Καὶ ἐνταῦθα εἰς τὰς 2.45' μ. μ. τῆς 20 Μαΐου καταφθάνουν κύματα μεγάλων ὀπλιταγωγῶν ἀεροπλάνων μετὰ καταδιωκτικῶν καὶ βομβαρδιστικῶν τοιούτων, καὶ μετὰ πυκνὸτάτον βομβαρδισμόν τῆς πόλεως Ρεθύμνης, ὡς καὶ τῶν ἀγγλικῶν καὶ ἑλληνικῶν θέσεων, ἤρχισαν εἰς τὰς 3.15' νὰ ἐναποθέτουν ταῦτα τὸ ἔμψυχον φορτίον των, κατὰ σχετικὴν πάλιν ἐκθεσιν τοῦ στρατηγοῦ Κεφάτου, εἰς τὴν δυτικὴν παρυφῆν τοῦ χωρίου Περιβόλια, εἰς τὴν περιοχὴν κατὰ μῆκος τῆς παραλίας πρὸς τὴν Β. παρυφῆν τοῦ Ἀεροδρομίου, εἰς τὴν περιοχὴν «Ἐσταυρωμένος», εἰς τὰς περὶ τὰ χωρία Πηγὴν καὶ Ἀδελε θέσεις, εἰς θέσιν «Λατζιμᾶ» ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ρεθύμνης-Ἡρακλείου. Ὅπως δὲ καὶ εἰς τὰ Χανιά, καὶ ἐνταῦθα ἡ κατάστα-

σις από απόψεως εξοπλισμού των κατοίκων ἦτο ἡ αὐτή, αἱ δὲ στρατιωτικοὶ μας δυνάμεις ἦσαν σχεδὸν ἀσύντακτοι, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ ἀοπλοὶ. Παρ' ὄλην, ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὴν ἀστάθειαν ταύτην τῶν στρατιωτικῶν μας πραγμάτων, δὲν ἀπολείπει ὁ Κρητικὸς πατριωτισμὸς καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τόσον τοὺς στρατιώτας μας, ὅσον καὶ τοὺς πολίτας, πρὸ παντὸς δὲ ἐνταῦθα τὴν Χωροφυλακὴν μας, μεθ' ὧν, ὄλων, γενναϊότατα μάχονται καὶ οἱ Ἄγγλοι, εἰς τὸ πλευρὸν τῶν πάντοτε.

ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ

Διὰ νὰ δώσωμεν πληρεστέραν εἰκόνα τῆς καθόδου τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν εἰς Ἡράκλειον, παραθέτομεν σχετικὰ ἀπὸ μίαν ἔκθεσιν τοῦ τότε φρουράρχου εἰς αὐτὸ Τζαγκαράκη.

«Ἡμέρας τινὰς πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων, συνεχεῖς ἀεροπαραικαὶ ἀναγνωρίσεις κατὰ τὴν ἡμέραν, ὡς καὶ ἀλλεπάλληλοι βομβαρδισμοὶ κατὰ τὴν νύκτα ἐπικαίρων θέσεων μας, καὶ πολυβολισμοὶ ὑπὸ ἀεροπλάνων κατὰ τὰς ἐσπερινὰς ὥρας τῶν κεντρικῶν ὁδῶν τοῦ Ἡρακλείου, ἐδείκνυον σαφῶς ἐπικειμένην τὴν ἐχθρικήν ἐνέργειαν. Τὴν 4 μ.μ. τῆς 20 Μαΐου πολυάριθμα ἄπλιταγωγὰ ἀεροπλάνα ἐνεφανίσθησαν ἀπὸ θαλάσσης, συνοδευόμενα ὑπὸ βομβαρδιστικῶν, καὶ μετὰ ὀλιγόλεπτον βομβαρδισμὸν ἤρχισαν νὰ ρίπτωνται ἀλεξιπτωτισταί, κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν περίμετρον τῆς πόλεως, ἐγγὺς τῶν Ἑνετικῶν τειχῶν, εἶτα δὲ καὶ εἰς ὀδοκλήρον τὴν περιοχὴν, τὴν κατεχομένην ὑπὸ τῶν στρατευμάτων μας, ἢ οἱ εἰς τὸ ἀεροδρόμιον Ρουσῶν, Πόρον, Χρυσοπηγὴν, Ἅγιον Ἰωάννην, Μασταμπάν, Θέρισον, περιοχὴν Σταυρωμένου καὶ Γιόφυρο ἐπὶ τῶν ἀμπελώνων, δυτικῶς τοῦ Ἡρακλείου μέχρι τῆς θαλάσσης, τὸ δὲ σχέδιον ἐνεργείας τῶν γερμανῶν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἄμεσον κατάληψιν τῆς πόλεως Ἡρακλείου. Καὶ ἐνταῦθα δὲ αἱ ἡμέτεραι στρατιωτικαὶ δυνάμεις ἦσαν ἀσθενεῖς, ἀποτελούμεναι ἀπὸ μίαν Ἀγγλικὴν Ταξιαρχίαν, δύο Τάγματα κληρωτῶν, ἕνα λόχον, ὁ ὁποῖος ἐφρούρει τοὺς Ἰταλοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὸ ἔμπεδον Ἡρακλείου».

3. Πῶς ἐσώθη ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος

Ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐσχάτως εἰς Πελεκαπίναν, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς 19 Μαΐου διὰ λόγους ἀσφαλείας εἶχε μετοικήσει μετὰ τῆς συνοδείας του εἰς τὰ Περβόλια, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Καπετὰν Γεώργη Βολάνη, ὅπου ἔμενε καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς Ἐμμ. Τσουδερός. Λέγοντες διὰ λόγους ἀσφαλείας, ἐννοοῦμεν ἐνταῦθα τὴν ἀποφυγὴν τῆς ἐχθρικῆς κατασκοπείας. Ἄπ' ἐδῶ καὶ ἐξῆς, ὡς πρὸς τὰ ἀφορῶντα τὸν Βασιλέα, θὰ ἀκολουθήσωμεν σχετικὴν ἔκθεσιν τοῦ τότε ὑπομοιράρχου Κυριακάκη Βασ., συνοδοῦ τοῦ Πρωθυπουργοῦ Τσουδεροῦ. Καὶ λέγει ἡ ἔκθεσις : «20 Μαΐου. Ὁ οὐρανὸς τῶν Χανίων καὶ ὀλοκλήρου τῆς περιοχῆς ἔχουν καλυφθῆ ἀπὸ τὰ γερμανικὰ ἀεροπλάνα, καὶ τὰ πάντα ἔχουν μεταβληθῆ εἰς πραγματικὴν κόλασιν. Οἱ ἀλεξιπτωτισταὶ ἤρχισαν νὰ πίπτουν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν μας τὴν 9 π.μ. Ὁ Βασιλεὺς ἵσταται ἔμπροσθεν ἑνὸς τοίχου, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται ἔμπρὸς εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Καπετὰν Βολάνη μετὰ τὸ πιστόλι στὸ χέρι, καὶ δίπλα του ὁ Πρίγκηψ Πέτρος μετὰ ἕνα βραχύκανον Μάλιγχερ, ποῦ τοῦ τὸ εἶχε δώσει ἐκεῖνη τῆ στιγμή ὁ μακαρίτης νῦν Καπετὰν Βολάνης. Περί τοὺς τεσσαράκοντα χωροφύλακες καὶ μίαν διμοιρίαν Ἀγγλῶν ἀπετέλουν τὴν φρουρὰν τοῦ Βασιλέως. Εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας τοῦ Καπετὰν Βολάνη ἦτο καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς Τσουδερὸς πάντοτε ψύχραιμος. Κατὰ τὰς 10 π. μ. ὁ Βασιλεὺς δίδει ἐντολὴν περὶ ἀναχωρήσεως. Ἐκινήσαμεν ὄλοι περὶ πρὸς τὰ Κεραμεῖα ἀπὸ ἕνα μονοπάτι, πάνω ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ Καπετὰν Βολάνη.

Τὰ ἀεροπλάνα πετοῦσαν κατὰ πυκνά σμήνη ἀπὸ πάνω μας, καὶ ἔτσι ἀναγκασθήκαμε νὰ ἀραιώσωμε. Κάθε τόσο εἴμεθα ἀναγκασμένοι νὰ σταματοῦμε, γιὰ νὰ μὴ δίνωμε στόχο εἰς τὰ ἀεροπλάνα. Ὁ Βασιλεὺς ἔφερε στρατιωτικὴν στολὴν καὶ κράνος, ὅπως καὶ ὁ Πρίγκηψ Πέτρος. Ἀπὸ τὰ πράγματά των δὲν πῆραν ἀπολύτως τίποτε. Ὅταν ἀνεβήκαμε στὸ ὕψωμα, πρὸς τὸ ὁποῖον κατευθυνόμεσθε, εἶδαμε τὴν τραγωδίαν, πού ἐξελίσσετο σ' ὅλη τὴν ἔκτασιν, ἀπὸ τὰ Χανιά μέχρι τὸ Μάλεμε. Συνεχίσσαμε τὸ δρόμο μας καὶ κατὰ τὴν 12, τὴν μεσημβρίαν, φθάσαμε εἰς τὸ ἐξοχικὸ σπίτι τοῦ ἐν Χανίοις δικηγόρου Ἰ. Κουλάκη. Εἰς τὰς 4 μ. μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Βασιλεὺς, ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ οἱ λοιποὶ φύγαμε ἀπὸ τὴν Παναγιά, καὶ στὴν 7.30' ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Θέρισον, ὅπου καὶ διενυκτερεύσαμεν, ὁ μὲν Βασιλεὺς εἰς τὸ σπίτι τοῦ ἐκεῖ ἱερέως, οἱ δὲ ἄλλοι εἰς τὸ Σταθμὸν τῆς Χωροφυλακῆς.

21 Μαΐου. Πολὺ πρῶτ' ἐφύγαμε ἀπὸ τὸ Θέρισον. Τὰ ἀεροπλάνα κατὰ πυκνά σμήνη περιπολοῦσαν εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν μέχρι τῶν Χανίων καὶ ἐπολυβολοῦσαν τὰ χωριά. Κατὰ τὴν 11 π. μ. φθάσαμε εἰς τὴν θέσιν «Πλατάνια». Ἀπ' ἐκεῖ ἡ δύναμις τῆς Χωροφυλακῆς καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ διετάχθησαν νὰ ἐπιστρέψουν πίσω. Στὴ θέσιν αὐτὴν οἱ Θερισσιανοὶ ἔφεραν κρέας βραστό, τυρὶ καὶ ψωμί, ὅτε καὶ κάθισαν πάνω εἰς τὰ πέτρας. Ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Καπετὰν Βολάνης καὶ ὅλη ἡ συνοδεία καὶ ἐφάγαμε. Τὸ ἀπόγευμα ξεκινήσαμε γιὰ τὰ «Λευκὰ Ὄρη» καὶ ἀργὰ τὸ βράδυ φθάσαμε εἰς τὸ «Βίγλη τὸ Μυτᾶτο». Ἐκεῖ εἰς τὴν φασγητόν, βραστό κρέας, ὁ Βασιλεὺς ὅμως δὲν ἔφαγεν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπῆρχε νερό, λυώναμε χιόνι καὶ πίναμε. Ἀπὸ τὴν Παναγιά ἕως τὸ Μυτᾶτο αὐτό, ὁ Βασιλεὺς καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσημοι πῆγαν μὲ μουλάρια.

Σ' ὅλη αὐτὴ τὴ διαδρομὴ συναντούσαμε ὀπλισμένους χωρικοὺς μὲ κάθε εἶδους ὅπλα, οἱ ὅποιοι τραβοῦσαν πρὸς τὴν μάχην, γρηγοῦτες δὲ ὑπερήφανοι, γυναικοῦλες τοῦ λαοῦ καὶ ἀγνὲς παρθένας προπέμπουν τοὺς δικούς των. Ὁ Βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσημοι μένουσιν κατάπληκτοι, πολλὰς φορὰς δακρύνουν.

22 Μαΐου. Πολὺ πρῶτ' ξεκινήσαμε μὲ τὰ πόδια ἀπὸ τὸ «Μυτᾶτο τοῦ Βίγλη» ὅπου καὶ εἴχαμε διανυκτερεύσει, ἀκολουθώντας ἕνα μονοπάτι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον μόνο κατὰ τὴν ἀποδοτικὴν ἔκτασιν νὰ περάσῃ μὲ εὐκολίαν, καὶ ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὴ πορεία μπήκαμε εἰς τὴν φαράγγιν τῆς Σαμαριάς, ὅπου ὁ Βασιλεὺς βλέποντας τὴν ἀγριότητα τῆς φύσεως πολλὰς φορὰς ἐξέφρασε τὸν θαυμασμὸν τοῦ. Μετὰ ἐπίπονον πορείαν φθάσαμε εἰς τὴν Σαμαρίαν καὶ κατελύσαμε εἰς τὸ σπίτι τοῦ Βίγλη. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ καλωσορίζουν τὸν Βασιλέα καὶ τοὺς ἄλλους ἐπίσημους. Ἐκεῖ εἰς τὸ σπίτι τοῦ Βίγλη ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς συνέταξαν τὰ διαγγέλματα, τὰ ὁποῖα ἀπήνθουν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τὴν 23 Μαΐου.

Μετὰ κοινὸν πρόγευμα ξεκινήσαμε ἀμέσως κατόπιν γιὰ τὴν Ἁγιά-Ρουμέλη, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφθάσαμε κατὰ τὰς 6 τὸ βράδυ. Ἐκεῖ βρήκαμε τὸ προσωπικὸν τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας Ἀθηνῶν, ἕνα Ἀγγλο στρατηγὸν, ἕνα Ἀγγλο ναύαρχον καὶ μερικοὺς Ἑλληνας ἀξιωματικούς, καὶ τὴν 1 π. μ. ἦλθον τὰ δύο ἀντιτοπιλικά, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπιβιβάζονται ὁ Βασιλεὺς καὶ λοιποὶ, καὶ ἀναχωροῦν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ γεγονότα κατὰ Νομούς, εὐθὺς μετὰ τὴν πτώσιν τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν μέχρι τέλους τῆς μάχης τῆς Κρήτης.

4. Γεγονότα τῆς Περιοχῆς τῶν Χανίων

Ἐλέγχθη ἀνωτέρω, ὅτι ἡ μάχη τῆς Κρήτης εἶχεν ἀρχίσαι ἀπὸ τῆς 8.30' π. μ. τῆς 20ῆς Μαΐου καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς περιοχῆς τῶν Χα-

νίων, και παντοῦ σχεδόν συνάπτονται πεισματώδεις συμπλοκαί. Εἰς τὸ Μάλεμε μάλιστα καὶ τὸν Γαλατᾶν οἱ Γερμανοὶ χάνουν τὰ 3)5 τῶν ἐκεῖ δυνάμεων των, ὅπως καὶ αἱ ἀπώλειαί των εἰς ἀεροπλάνα καὶ ἀνεμοπλάνα εἶναι σοβαραί. Ἐπὶ καὶ εἰς Ἄλικιανόν, Περιβόλια καὶ τὰ περίξ οἱ ἡμέτεροι ἐπολέμησαν γενναίως, ἐν πολλοῖς ἄσπλοι, ἔλαβον δὲ μέρος εἰς τὰς μάχασαυτὰς καὶ γυναῖκες ἀκόμη. Καὶ ἡ πεδιάς δὲ καὶ τὰ περίξ τῶν Χανίων ἀποτελοῦν πεδίου δράσεως τοῦ ἐχθροῦ, ὅπως καὶ τὸ Ἄκρωτηρι καὶ παντοῦ σχεδόν ἐκκαθαρίζονται οἱ ἀλεξιπτωτισταὶ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν ἡμετέρων. Ἐπίσης εἰς τὸ Καστέλλι Κισάμου παθαίνουν πανωλεθρίαν οἱ καταπεσόντες ἀλεξιπτωτισταί. Ὅλοι αὐταὶ αἱ συμπλοκαὶ ἔλαβον χώραν ἀπὸ τῆς 20ῆς μέχρι τῆς 22ας Μαΐου ὁπότε οἱ γερμανοὶ ἠττώμενοι παντοῦ, παρ' ὀλίγον καὶ ἐθεώρουν τὴν Μάχην τῆς Κρήτης ἀπολεσθεῖσαν δι' αὐτοὺς, δι' ὃ καὶ ἐντείνεται ἡ πίεσις αὐτῶν ἔτι περισσότερον εἰς τὸ Μάλεμε. Ἐχομεν εἶπει δὲ ἐπίσης, ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Κολυμβαρίου εἶχε πέσει δύναμις Συντάγματος ἀλεξιπτωτιστῶν εὐθὺς ἀπὸ τῆς 20ῆς Μαΐου, πλὴν δὲν καταλήφθη τὸ ἀεροδρόμιον Μάλεμε ἀμέσως, διότι οἱ Ἄγγλοι ἐπολέμησαν εἰς αὐτὸ καὶ εἰς τὰ περίξ ὑψώματα γενναίωτα, διεκδικήσαντες τὸ ἔδαφος τοῦ Μάλεμε, σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν ὑποχωροῦντες καὶ ἀνακαταλαμβάνοντες τὸ ἀπολεσθὲν ἔδαφος αὐτοῦ, μέχρις οὗ τὴν 21 Μαΐου καὶ τὴν ἐπομένην συγκεντρώσαντες οἱ Γερμανοὶ πολὺ ὑπερέτας δυνάμεις διὰ νέων ἀλεξιπτωτιστῶν ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ὑποχωρήσουν ὀριστικῶς, καταληφθέντος οὕτως καὶ τοῦ ἀεροδρομίου τούτου ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τὴν 23 Μαΐου, ὅπερ καὶ ἐπαγίωσε πλέον ὀριστικῶς τὴν θέσιν των ἐν Κρήτι.

Ἐκ παραλλήλου κατὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς 21ης πρὸς τὴν 22 Μαΐου οἱ Γερμανοὶ ἐπεχείρησαν ἀποβίβασιν καὶ ἀπὸ θαλάσσης εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Κρήτης ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰ Δωδεκάνησα, θέλοντες νὰ ἐνισχύσουν τοὺς κινδυνεύοντας τότε ἀλεξιπτωτιστάς των, πλὴν ἅπαντα τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα μετέφερον τοὺς στρατιώτας τούτους κατεστράφησαν καὶ ἐβυθίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἄγγλικοῦ στόλου, πνιγέντων τότε περὶ τὰς 5 χιλιάδας Γερμανῶν στρατιωτῶν. Καὶ δευτέρα δὲ ἐπίσης ἀπόπειρα ἀποβίβασεως Γερμανικῶν στρατευμάτων εἰς Κρήτην διὰ βενζινοπλοίων καὶ ἄλλων πλοιαρίων τὴν αὐτὴν τύχην εἶχε. Παγιωθέντες τέλος οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ τῆς 23 Μαΐου εἰς τὸ Μάλεμε, ἤρχισαν πλέον νὰ ἐξορμοῦν καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς περιοχῆς Χανίων, καὶ οὕτως τὴν αὐτὴν ἡμέραν μίαν ἀνιχνευτικὴν περίπολος μοτοσυκλετιστῶν παρουσιάζεται εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῆς Κανδάνου, ἥτις ὁμως πυροβληθεῖσα ὑποχωρεῖ εἰς τὰ Φλώρια, ὅπου εὐρίσκετο καὶ ἡ διμοῖρία των, ὅτε καὶ συγκεντρώνονται ἀμέσως οἱ Σελινιωταὶ καὶ Ρουματιανοὶ καὶ ἀρχίζει ἡ μάχη εἰς τὰ Φλώρια, ἥτις διαρκεῖ ἐπὶ δέκα ὥρας καὶ εἰς τὸ τέλος ἐκκαθαρίζονται ὅλοι οἱ Γερμανοὶ, τὰ δὲ ὅπλα των περιέρχονται εἰς τοὺς Κρήτας. Τὴν ἐπομένην 24 Μαΐου ἐπαναλαμβάνεται συμπλοκὴ Σελινιωτῶν καὶ Ἐννιαχωριανῶν εἰς τὰ Μεσαύλια μὲ μαχαίρια, καὶ λόγχας, διότι δὲν εἶχον ὅπλα, πλὴν τῶν γερμανικῶν λαφύρων, ἐναντίον Γερμανικοῦ Τάγματος, τὸ ὁποῖον ὁμως Τάγμα κατορθώνει καὶ προχωρεῖ εἰς τὸ Φαράγγι, καὶ ἀφοῦ ἔκαυσε τὰ Φλώρια προεχώρησε καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Κανδάνον, τὴν ὁποίαν καὶ κατέστρεψε, ὡς καὶ τὰ Πλεμενιανὰ καὶ τὸ Κακοδίκι τῆς αὐτῆς περιοχῆς.

Αἱ μάχαι ἐν πάσῃ περιπτώσει συνεχίζονται κατὰ τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν καὶ κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας 24 καὶ 25 Μαΐου, ὅτε καὶ γίνεται ἡ μεγάλη μάχη τοῦ Γαλατᾶ, ἥτις ὑπῆρξε μίαν ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας μάχας τῆς Κρήτης, καὶ περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν Γερμανὸς ἀξιωματικὸς: Ἐπεσεν ὁ Γαλατᾶς, τὸ μεγαλύτερον κέντρον ἀντιστάσεως Κρήτης, αὐριον

τὸ πρῶτ' ἂν εἴμεθα στὰ Χανιά».

Ἄλλὰ, ἵνα δώσωμεν μίαν ἰδέαν διὰ τὴν μάχην τῆς Κρήτης γενικῶς, παραθέτομεν σύντομον περιγραφὴν τῆς μάχης ταύτης τοῦ Γαλατᾶ ὑπὸ τοῦ γενναίου καὶ φιλανθρώπου ἱερέως Βασιλείου Ρουμελιωτάκη, ἐφημερίου Γαλατᾶ.

5. Ἡ μάχη τοῦ Γαλατᾶ

Ἀπὸ τοῦ πρώτου δεκαήμερου τοῦ Μαΐου 1941 ἤρχισεν ἡ γερμανικὴ ἀεροπορία συνεχῆ βομβαρδισμὸν ὑπὸ μαχητικῶν ἀεροπλάνων κατὰ τοῦ ἀεροδρομίου Μάλεμε καὶ τοῦ λιμένος τῆς Σούδας, σκοπὸν ἔχουσα, ἀφ' ἑνὸς μὲ τὴν ἀχρήστευσιν τῶν ἀντιαεροπορικῶν πυροβολείων καὶ πολυβολείων Μάλεμε, Ἀκρωτηρίου, Σούδας καὶ λοιπῶν τοποθεσιῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν καταστροφὴν τῶν ἐν τῷ λιμένι Σούδας ἐλλιμενισμένων συμμαχικῶν σκαφῶν, πράγμα, ὅπερ ἐφανέρωσεν τὰς προθέσεις τῆς γερμανικῆς ἡγεσίας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν Κρήτην.

Τὸ Γερμανικὸν Στρατηγεῖον ἐξέλεξεν ὡς σημεῖα πώσεως τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν τὴν πεδιάδα περὶ τῶν φυλακῶν Ἀγυιάς, ὡς καὶ τὸ ἀεροδρόμιον Μάλεμε. Ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς δράσεως ταύτης τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν ἐγένοντο καὶ αἱ προετοιμασίαι διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τούτων ὑπὸ τῶν Ἀγγλικῶν Στρατιωτικῶν ἀρχῶν ἐν συνεργασίᾳ καὶ μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν τμημάτων στρατοῦ, τῶν εὑρισκομένων ἐνταῦθα. Ἐντὸς τοῦ Γαλατᾶ καὶ εἰς τὰς νοτίους αὐτοῦ κορυφογραμμὰς εὐρίσκετο ἐν Τάγμα Νεοζηλανδῶν ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην Σμιθ, ἐνισχυθὲν μετὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἐπιθέσεως καὶ ὑπὸ ἑτέρων τμημάτων, καὶ ἐν Τάγμα Πεζικοῦ ὑπὸ τὸν ἀντιστράτηγον Γρηγορίου Μιχαήλ, μετονομασθὲν ἐσχάτως θρονόον Σύνταγμα Πεζικοῦ. Ὅπερ ἀπηρτίζετο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀπὸ κληρωτῶν ἀφιχθέντων ἐξ Ἑπαιρωτικῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν γερμανικὴν εἰσβολὴν, ὅχι ὁμοσφαιρικῶς ὀπλισμένον. Ἐπίσης νοτίως, καὶ εἰς ἀπόστασιν 2 χιλιομέτρων, τοῦ Γαλατᾶ καὶ εἰς θέσιν «Λυγιδῆς» εὐρίσκετο εἰς λόχος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὡς καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀγυιάς—Κυρτομάδου—Κουφοῦ ἕτερος λόχος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Τὴν ἑσπέραν τοῦ Σάββατου, 17ην Μαΐου, ἐγνωστοποιήθη ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς Ἀρχὰς καὶ εἰς τοὺς πολίτας ἡ προετοιμασία τῶν Γερμανῶν, ὅτι δηλ. προτίθενται νὰ κάμουν οὗτοι ἐπιχειρήσεις εἰς Κρήτην, πρὸς κατάληψιν αὐτῆς, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐνισχύσουν τοὺς αὐταὶ διὰ πυρομαχικῶν καὶ ὀπλισμοῦ, μέγα σφάλμα διὰ τὴν τότε ἡγεσίαν τῆς ἀμόνης τῆς Νήσου.

Τὴν πρωτὴν τῆς Τρίτης, 20 Μαΐου καὶ περὶ ὥραν 7ην ἤρχισεν ἐντατικὸς ἀεροπορικὸς βομβαρδισμὸς Μάλεμε—Σούδας καὶ πολυβολισμὸς ἀπὸ πολὺ χαμηλὸν ὕψος ὑπὸ μαχητικῶν ἀεροπλάνων κατὰ τῶν θέσεων, τὰς ὁποίας κατεῖχεν ὁ ἑλληνικὸς καὶ ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς, εἰς τὰ ὑψώματα δηλ. τοῦ χωρίου μας, μὴ ἐξαιρουμένου καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτοῦ. Τὴν δὲ 7 καὶ 45' ἤρχισαν νὰ καταφθάνουν τὰ βαρῆα ὀπλιταγωγὰ ἀεροπλάνα κατὰ σμήνη, συνοδευόμενα ὑπὸ μαχητικῶν τοιούτων καὶ κατευθυνόμενα πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀγυιάς, σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἔπιπτον ἤδη οἱ πρῶτοὶ ἀλεξιπτωτισταί. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν Γερμανῶν ἦτο ἡ κατάληψις τῶν φυλακῶν Ἀγυιάς, ἥτις καὶ ἐπραγματοποιήθη ἐντὸς ὀλίγης ὥρας, ὅτε καὶ ἐπηκολούθησεν ἡ αἰχμαλωσία Ἑλλήνων τινῶν στρατιωτῶν τοῦ λόχου «Λυγιδῆς» καὶ τινῶν Ἀγγλῶν, μεταφερθέντων ὄλων εἰς τὰς φυλακὰς Ἀγυιάς, αἵτινες ἀποβαίνουν καὶ τὸ σημεῖον ἐξορμήσεως τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ ἀλεξιπτωτισταὶ ἐστράφησαν τότε κατὰ τῶν νοτίως τοῦ Γαλατᾶ ὑψωμάτων «Συκολιάς», «Ντάπιας» καὶ «Κεφάλας», ἑπτακόσιοι τὸν ἀριθμὸν, οἵτινες καὶ ἔπαθον ἀληθῆ πανωλεθρίαν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, παρά τὴν συμμετοχὴν τῆς γερμανι-

κῆς ἀεροπορίας, ἥτις ἠνάγκαζε τοὺς ἡμετέρους νὰ εἶναι καθηλωμένοι εἰς τὰ σημεῖα, εἰς ἃ ἡμύνοντο.

Ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης αὐτῆς συγκρούσεως ἦτο ὁ θάνατος τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Συντάγματος, ἀντ'ρχου Γρηγορίου Μιχαήλ, καὶ τινῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν, Ἀγγλῶν καὶ Ἑλλήνων, ὡς καὶ ὁ τραυματισμός τοῦ ὑπογού Εὐμορφοπούλου καὶ ἀνθ'γου Δήμου μάλλον σοβαρῶς, οἵτινες καὶ διεκομίσθησαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐφημερίου Γαλατᾶ, ἐνθα καὶ παρέμειναν οὕτοιμέχρι τῆς 25 Μαΐου, διακομισθέντος εἴτα εἰς Χανιά κατέκειθεν εἰς Κεραμειά. Καὶ αἱ ἀπώλειαι ὅμως τῶν Γερμανῶν ἦσαν τεράστιαι. Ἐπίσης σοβαρὰς ἀπωλείας ἔσχον οἱ ἀλεξιπτωτισταὶ τὴν πρώτην ἡμέραν καὶ εἰς τοὺς βορρᾶν τοῦ χωρίου ἀμπελώνας καὶ πρὸς τὴν ὁδὸν Κισάμου, εἰς θέσιν «Χατζαγγελῆ», ὅπου κατέπεσαν 116 ἀλεξιπτωτισταὶ, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον 2 διεσώθησαν, συλληφθέντες αἰχμάλωτοι καὶ παραληφθέντες ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου Γαλατᾶ, ἱερέως Βασιλ. Ρουμελιωτάκη, εἰς τὴν οἰκίαν του, ὀδηγηθέντες κατόπιν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν εἰς Χανιά, οἱ δὲ λοιποὶ ἅπαντες ἐφονεύθησαν ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ πολιτῶν. Ἐνταῦθα εἶναι ἄξιον λόγου ἓν γεγονός, ὅτι μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Χανίων ὑπὸ τῶν γερμανῶν, ὁ εἰς ἐκ τῶν διασωθέντων αἰχμάλωτων τούτων λοχίας Ἐριχ. Βάγερ ἦλθεν ἐκ Χανίων εἰς Γαλατᾶν, ἵνα εὐχαριστήσῃ τὸν σωτήρᾶ του, (τὸν ἐφημέριον), ὅπως τὸν ὠνόμαζε, καὶ συναντήσας καθ' ὁδὸν τὸν πολίτην, ὅστις τὸν συνέλαβε κατὰ τὴν μάχην (Γ. Τζινάκη), τὸν ἀνεγνώρισε, καὶ ἐνῶ αὐτὸς ἐπερίμενε τὸν θάνατόν του ἀπὸ τῶν λοχίων, οὗτος τὸν ἠὐχαρίστησε διὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον τὸν μετεχειρίσθη κατὰ τὴν σύλληψίν του.

Ἄλλα τμήματα ὅμως ἀπὸ τοὺς καταπεσόντας ἀλεξιπτωτιστὰς ἐστράφησαν πρὸς δυσμὰς τῶν φυλακῶν Ἀγυιάς ὅπου, εἰς θέσεις «Πύργος-Ἀγυιάς» καὶ «Ἅγιος Γεώργιος» καὶ πέριξ, ἀπεδεκατίσθησαν καὶ ἐκεῖ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν καὶ πολιτῶν, ἀφιχθέντων ἐν τῷ μεταξὺ ἐκ τῶν χωρίων Φουρνέ, Σκινέ, Νέων Ρουμάτων, Σέμπρων κ.λ.π. Ἐπίσης ἀπεδεκατίσθησαν καὶ οἱ γερμανοὶ, οἵτινες ἔπεσαν εἰς Ἀλικιανὸν καὶ Βοτόλακκον ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν χωρίων αὐτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως τῆς τοιαύτης πανωλεθρίας τῶν γερμανῶν τώρα, ἦτο καὶ ἡ ἐνέργεια δραστικότερον τῶν ὀμαδικῶν ἐκτελέσεων εἰς Ἀλικιανὸν καὶ Κερίτην ὡς ἀντίποινα, ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν.

Ἐν συνεχείᾳ ἐνήργησαν οἱ γερμανοὶ πολλὰς ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ὑψωμάτων τοῦ χωρίου Γαλατᾶ, ἀλλὰ ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀπέβησαν ὄλαι μάταιαι ἐστοίχισαν αὐταὶ εἰς τὸν ἐγθρόν καὶ πολὺ ἀκριβὰ, δεδομένου ὅτι μετεφέρθησαν ἐντὸς τῶν φυλακῶν Ἀγυιάς ὑπὲρ τοὺς 200 τραυματίαι, ὡς ἐκοινοποίησαν μετὰ τὴν μάχην οἱ κατάδικοι καὶ τὸ προσωπικὸν τῶν φυλακῶν. Οὐδέποτε ὅμως ἐλλεῖπει τὸ θάρρος ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους, δι' ὃ καὶ ἀντεπιθέσεις ἐνηργοῦντο ὑπ' αὐτῶν ἐναντίον τῶν Γερμανῶν κατὰ τὰς πρωΐνὰς μάλιστα ὥρας, πρὸ τοῦ νὰ ἐμφανίζωνται δηλ τὰ γερμανικὰ ἀεροπλάνα, καὶ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὅποτε ἀπεχώρουν αὐτὰ πρὸς τὰς βᾶσεις των, καθόσον κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας συνεχῶς περιπίπταντο ἐπάνω ἀπὸ τὰ ὑψώματα καὶ ἐντὸς τοῦ χωρίου σμήνη τοιαῦτα, χρησιμοποιοῦντα πολυβόλα καὶ ἐκσφενδονίζοντα χειροβομβίδας κατὰ τῶν πολιτῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Συντάγματος Γρηγορίου Μιχαήλ, περὶ οὗ ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν αὐτοῦ ὁ Λοχαγὸς Ψυμούλης Ἰωάννης, ὅστις ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς τὴν δευτέραν ἡμέ-

φαν της μάχης, 22 Μαΐου, πεντακόσια μέτρα ανατολικώς του νεκροταφείου του χωρίου μας, όποτε και παρέμεινε η διοίκησις του Συντάγματος εις τόν ύπασπιστήν-λοχαγόν Θάνον Ἀθινέλλην, όστις και έστρατολόγησε τούς ένταύθα εύρισκομένους άδειούχους και άσθενείς του Ἀλβανικού μετώπου, διότι έν τῷ μεταξύ οί Ἕλληες ἄγγλοι έφωδίασαν αυτόν με όπλα και πυρομαχικά, και οί όποιοι έπολέμησαν γενναίως.

Την 22αν Μαΐου, από πρωίας προητοιμάσθη υπό τών γερμανών η μεγάλη επίθεσις κατά του Γαλατά, ένισχυθέντων υπό νέων στελεχών και όπλιτών πρό όλίγου άφιχθέντων δι' άνεμοπλάνων, τά όποια προσεγειώθησαν εις την πεδιάδα Ἀγυιάς (Μετόχι Σκουλά), σημειόν εις τό όποιον εύρίσκετο άνωτερος γερμανός αξιωματικός, όστις και διηύθυνε τάς επιχειρήσεις κατά τών Ν.Δ. τοποθεσιών του χωρίου Γαλατά. Ἀσφαλώς θα έπρόκειτο περί του ταγματάρχου άλεξιπτωτιστου Δέρπα, όστις έφρονέθη άργότερον υπό της ομάδος πολιτών Γερογιάννη εις «Ντάμπια», παρά τό ότι οί γερμανοί έχρησιμοποιοουν τότε και έλαφρά τηλεβόλα και βαρείς άτομικούς όλμους.

Σημειωτέον ότι μετά την μερικην κατάληψιν του άεροδρομίου του Μάλεμε υπό τών γερμανών (Τετάρτη έσπέρας, 21 Μαΐου) προσεγειοούντο εκεί μεγάλα έπιβατικά άεροπλάνα, φέροντα άλπινιστάς, οίτινες και ένίσχουν και αυτοί τούς άλεξιπτωτιστάς εις την περιφέρειαν Γαλατά διά τών ύψωμάτων του Σταλοδ.

Την 9ην πρωϊνήν της 22 έξαπελύθη υπό τών γερμανών η επίθεσις κατά τών ύψωμάτων «Ντάμπια» και «Ἅγιος Ἰωάννης» (Νεκροταφείον), ητις διήρκεσε μέχρι τών άπογευματινών ώρων, ότε και έγιναν αυτοί κύριοι άμφοτέρων τών ύψωμάτων τούτων, τά όποια έδέσποζον μεν του χωρίου, αλλά δέν έτόλμουν όμως οί γερμανοί να εισέλθουν έντός αύτου, φοβούμενοι τάς όδομαχίας άφ' ενός, και την ύπερφαλάγγισιν άφ' έτέρου διά τών ύψωμάτων «Κεφαλα», «Ἀλώνια» και τών ύψωμάτων του Νεκροταφείου Δαράτσου (500 μέτρα ανατολικώς του Γαλατά). Διά τουτο την 19ην ώραν, της αύτης ήμέρας, όποτε τά άεροπλάνα είχαν άρσιώσει, έξαπελύθη άντεπίθεσις υπό μεν τών Ἕγγλων κατά του ύψώματος «Ἅγιος Ἰωάννης», υπό δε τών πολιτών, 70 τών αριθμόν υπό τόν ταγματάρχην έ. ά. Σπύρον Γερογιάννην, κατά του ύψώματος «Ντάμπια» τό όποιον, και ύπεστηρίζετο από τόν ταγματάρχην άλεξιπτωτιστήν Δέρπα, περί ου έλέχθη άνωτέρω. Έντός μιās ώρας ανακατελήφθη τό ύψωμα «Ἅγιος Ἰωάννης», έντός δε δύο ώρων τό ύψωμα «Ντάμπια» υπό της ομάδος Γερογιάννη τών γερμανών άποσυρθέντων πρός τάς φυλακάς και έγκαταλειψάντων ύπερ τούς 30 νεκρούς και τραυματίας, μεταξύ τών όποιων και τόν διοικητήν των, ταγ)οχην Δέρπα. Έκ τών ήμετέρων έφρονέθησαν 3 πολίται, οί 1) Γσουρουνάκης Ἀθανάσιος, 2) Πατεράκης Ἀλκιβιάδης και 3) Δρεπανός Βασίλειος, και έτραυματίσθησαν 4.

Μετά την άνακατάληψιν δε του ύψώματος τούτου «Ντάμπια» κατεδιώχθησαν οί γερμανοί υπό τών πολιτών μέχρι του πηνοτροφείου τών φυλακών Ἀγυιάς, όπόθεν όμως, κατόπιν διαταγής της Ἕγγλικής Διοικήσεως επανήλθον οί ήμέτεροι εις τάς θέσεις των επί του ύψώματος τούτου, άπορριφθείσης προτάσεως, ητις, εάν έγινετο δεκτη έντός όλίγου, κατά όμολογίαν τών έν ταίς φυλακαίς δεσμοφυλάκων, οίτινες παρηκολούθουν τό τότε ήθικόν τών γερμανών, η Ἀγυιά θα είχε ανακαταληφθη υπό τών ήμετέρων.

Σκοπός δε της τοιαύτης έπιπόνου μεν, άλλ' αξιολόγου προτάσεως του ταγ)ου Γερογιάννη, ητο η άπελευθέρωσις τών έν ταίς φυλακαίς δεσμοφυλάκων, αίχμαλώτων Ἕγγλων και Ἕλλήνων και καταδίκων, οί-

τινες θὰ ὑπερέβαινον τοὺς χιλίους, καὶ ὁ ἐξοπλισμὸς αὐτῶν, καὶ ἡ ἐξέρ-
μησις κατόπιν κατὰ τοῦ Μάλεμε, διὰ τῶν κορυφογραμμῶν Μονοκούμαρο,
Μονοδένδρι καὶ Πλατανιά, πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ ἀεροδρομίου Μάλεμε.
Ἐπὶ αὐτῷ ἡ ἀγγλικὴ Διοίκησις, δικαιολογοῦσα τὸ
πρᾶγμα, ὅτι εἶχε διαταγὴν νὰ τρηθῆ ἀμυντικὴν στάσιν καὶ οὐχὶ ἐπιθετικὴν.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρέπει νὰ τονισθῆ, ὅτι καὶ οἱ γερμανοὶ προέ-
βλεπον μίαν τοιαύτην ἐνέργειαν ἀνακαταλήψεως τῆς Ἁγυῖας ὑπὸ τῶν
ἡμετέρων, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι οἱ ἐντὸς τῶν φυλακῶν γερμανοὶ
τραυματῆαι εἶχον κυριολεκτικῶς ἀπογοητευθῆ καὶ ἐξεφράζοντο κατὰ τῆς
ἐνεργείας τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν Κρήτῃ. Τὸ ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ταύτης,
22 Μαΐου, καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ σκότους, συνεστήθη εἰς τὰ
γυναικόπαιδα τοῦ χωρίου νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπ' αὐτὸ, καὶ δὴ πρὸς τὰ
παρὰ τὴν παραλίαν σπήλαια «Παιδικῶν ἐξοχῶν» καὶ «Ἁγίων Ἀποστόλων»,
καθότι προεβλέπετο βομβαρδισμὸς τοῦ χωρίου ἐκ μέρους τῶν γερμανι-
κῶν ἀεροπλάνων, κατόπιν τῆς ἐπιμονῆς τῶν ἐν αὐτῷ Ἑλλήνων καὶ ἄγ-
γλων στρατιωτῶν διὰ τὴν ὑπεράσπισίν αὐτοῦ. Κατόπιν δὲ τῆς συ-
στάσεως ταύτης πολλὰ τῶν γυναικοπαίδων κατέφυγον ἐκεῖ.

Ἡ ἐπομένη καὶ μεθεπομένη ἡμέρα, 23 καὶ 24 Μαΐου, ἦσαν ἡμέραι
πραγματικῆς κολάσεως, πολλὰς φορὰς δὲ ἤλλαξαν κυριότητα τὰ προα-
ναφερθέντα ὑψώματα «Ντάμπια», «Ἁγιος Ἰωάννης» καὶ «Κεφάλαι». Τέλος
ὅμως ἤρχισον πλέον νὰ πλησιάζουν τὰ γερμανικὰ στρατεύματα πρὸς τὰ
ὑψώματα τὰ δυτικῶς τοῦ Γαλατᾶ, «Ἀλώνια», «Πετροκαλύβια» καὶ «Ἀμπέλια»,
ἀπέχοντα 400—600 μέτρα ἀπὸ τὸ χωρίον, ἐνῶ οἱ ἄγγλοι ὠπισθοχώρουν
κανονικῶς ἀπὸ τὸ Μάλεμε—Πλατανιά—Σταλόν, διὰ τῶν ὡς ἄνω ὑψώ-
ματων καὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Μάλεμε—Χανιά.

Τὸ ἑσπέρας ὅμως τοῦ Σαββάτου, 24 Μαΐου, κατελήφθησαν καὶ τὰ
ὑψώματα ταῦτα ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἐγκαταλειφθέντα ὑπὸ τῶν Ἁγγλων,
καὶ οὕτως ἐκλείσθησαν αἱ κεντρικαὶ ἀρτηρίαι ἀπὸ Βαμβακόπουλο πρὸς
Ἄλικιανόν, καὶ ἀπὸ Γαλατιανὰ Χανιά πρὸς Σταλόν—Πλατανιά—Μάλεμε.

Τὴν ἐπομένην Κυριακὴν, 25 Μαΐου, περιέσφιγξαν οἱ γερμανοὶ τὸ
χωρίον Γαλατᾶς ἐκ τῶν πέριξ ὑψωμάτων, καὶ τὴν 2 μ. μ. ὥραν ἤρχισεν
ἐντατικὸς ἀεροπορικὸς βομβαρδισμὸς ἐντὸς τοῦ χωρίου, διαρκέσας μέχρι
τῆς 7 μ. μ. ὥρας, ὅτε καὶ ἤρχισεν γενικὴ ἐπίθεσις ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα
ἐναντίον τοῦ χωρίου, ὅποτε καὶ κατέρωθον οἱ γερμανοὶ νὰ εἰσέλθουν
ἐντὸς αὐτοῦ, (Συνοικία Σπυριδιανὰ). ἔνθα ἤρχισαν ὁδομαχίαι, διαρκέ-
σαι ἐπὶ μίαν ὥραν. Τέλος δὲ, ὑποχωρησάντων τῶν ἄγγλων καὶ ἐλλή-
νων εἰς τὸ πρὸς Δαράτσον ὑψωμα «Ἁγία Μαρίνα», ἔγιναν κύριοι
τοῦ χωρίου οἱ γερμανοὶ, πατώντες ἐπὶ πτωμάτων γερμανῶν, ἄγγλων
καὶ ἐλλήνων.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Γαλατᾶ οἱ γερμανοὶ συνεκέντρωσαν τοὺς
κατοίκους εἰς δύο σημεῖα ἐντὸς τῆς Πλατείας Ἁγίου Ἰωάννου (ἀνατολι-
κῆς συνοικίας τοῦ χωρίου), προφανῶς, διὰ νὰ τοὺς ἐκτελέσουν δεδομέ-
νου, ὅτι εἶχον ἀντιληφθῆ τοὺς πολίτας μαχομένους κατὰ τοῦ ὑψώματος
«Ντάμπια» τὴν 22 Μαΐου, ὡς ἀνέφερον ὁ γερμανὸς λοχαγὸς τὴν ὥραν
ἐκεῖνην τῆς συγκεντρώσεως. Εὐτυχῶς διὰ τὸν πληθυσμὸν οἱ ἄγγλοι
ἐνήργησαν τότε σφοδρὰν ἀντεπίθεσιν, τὴν 9 μ. μ. ὥραν, ἐντὸς τοῦ χωρί-
ου, ὑποστηρίζομένην ὑπὸ δύο βαρέων ἀρμάτων μάχης, μετὰ τὸν σκοπὸν
νὰ ὑποστηρίξουν τὴν σύμπτυσιν τῶν κατὰ τὴν ἐπερχομένην νύκτα, πρὸς
τὰ ὑψώματα «Μακρὺ Τοῖχος», «Σφακιαναλῆ» καὶ «Ἀριφιανὰ», εἰς τὰ ὁποῖα
καὶ ἐγκατεστάθησαν κατόπιν, ὀρύξαντες προηγουμένως χαρακώματα κα-
τὰ μήκος τῶν ὑψωμάτων τούτων. Ἡ ἀντεπίθεσις αὕτη, ἐπιτυχούσα πλή-
ρως, ἐστοίχισε πολλοὺς μὲν νεκροὺς εἰς τοὺς γερμανοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς

τούς ἡμετέρους ὁμως, ἐν οἷς καὶ οἱ πολῖται Κωνσταντουλάκης Νικόλαος καὶ Ἀνδρουλάκης Γεώργιος, ἀλλὰ πάντως ὠφέλησε, διότι οἱ γερμανοὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἐγκατέλειψαν τὸ χωρίον, χωρὶς νὰ προβοῦν εἰς ἐκτελέσεις, ἀποσυρθέντες εἰς τὰ σημεῖα ἐξορμήσεώς των. Ἐχρηστεύθη δὲ τότε καὶ τὸ ἐν ἄρμα μάχης τῶν ἄγγλων.

Ἐν συνεχείᾳ, κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς ἐκείνης, οὐδεμία ἐνηργήθη ἐπίθεσις ἢ ἀντεπίθεσις, τὴν δὲ πρωΐαν τῆς ἐπομένης, 26 Μαΐου, εἰσηλθόν ἀνενόχλητοι οἱ γερμανοὶ εἰς τὸ χωρίον, χωρὶς ὁμως νὰ προβοῦν ἀμέσως εἰς ἀντίποινα, καθόσον ἐστράφησαν εὐθὺς κατὰ τῶν ὑψωμάτων, ἔνθα εἶχον ὀχυρωθῆ οἱ ἄγγλοι, οἵτινες ὁμως, ἐνεργοῦντες πλέον βάσει σχεδίου, ὠπισθοχώρουν κανονικῶς πρὸς Χανιά — Σούδαν — Στύλον καὶ Σφακιά.

Ἡ μάχη αὐτὴ τοῦ Γαλατᾶ εἶναι πρωτοφανὴς διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ θὰ ἦτο ὅλως διάφορον τὸ ἀποτέλεσμα :

1. Ἐάν ἡ Ἀγγλικὴ Διοίκησις ἐπέτρεπε τὴν ἐκδίωξιν τῶν γερμανῶν ἐκ τῆς Ἀγυῖας τὸ ἑσπέρας τῆς 22ας Μαΐου, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω.

2. Ἐάν τὰ γειτονικὰ χωριά ἔπραττον ὅ,τι ἔπραξε καὶ ὁ Γαλατᾶς, ὁ ὁποῖος παρέταξε, πλὴν τῶν στρατευσίμων του, καὶ ἑβδομήκοντα πολίτας, ἐν οἷς γέροντας 80 ἐτῶν καὶ παιδιὰ 16 ἐτῶν.

3. Ἐάν ἐλαμβάνετο πρόνοια ἐκ τῶν προτέρω νὰ ὀπλισθῆ ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ἐγκαίρως, καὶ νὰ γίνουν καὶ σχετικαὶ διδασκαλίαι, σχετιζόμεναι μὲ τὴν ἄμυναν καὶ καταδίωξιν τῶν ἀλεξιπτωιστῶν.

Αἰ ἀπώλειαι δὲ κατὰ τὴν ἑπταήμερον μάχην τοῦ Γαλατᾶ εἶναι :

α'.) Ἐκ τῶν ἡμετέρων, ἐλλήνων καὶ ἄγγλων, στρατιωτικῶν :

1) Ἀγγλοὶ 147, ἐξ ὧν 2 λοχαγοὶ καὶ οἱ λοιποὶ ὀπλίται, μὴ ἀναγνωρισθέντων 19 ἐξ αὐτῶν, ἐλλεῖπει ταυτότητων.

2) Ἕλληνες στρατιωτικοὶ 71, ἐξ ὧν 1 ἀντιστοχης, 1 λοχαγός, 1 ὑπολοχαγός, 6 ἀνθυπολοχαγοί, 1 ἀνθυπασπιστής καὶ οἱ λοιποὶ ὀπλίται, μὴ ἀναγνωρισθέντων 31 ἐξ αὐτῶν, ἐλλεῖπει ταυτότητων.

β'.) Ἐκ τῶν γερμανῶν :

Ὡς ἐξηκριβώθη ἀπὸ τὸ γραφεῖον τῶν γερμανικῶν τάφων, διευθυνόμενον ὑπὸ λοχαγοῦ γερμανοῦ, προσκειμένου πρὸς τὸν ἐφημέριον Γαλατᾶ, ἡ μάχη αὐτὴ ἐστοίχισεν εἰς τοὺς γερμανοὺς, φονευθέντας καὶ ἀγνοουμένους καὶ βαρέως τραυματίας 1700 καὶ οὐχὶ 170, ὡς ἐσφαλμένως ἀναγράφεται εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἱ. Μουρέλλου, ἀσφαλῶς ἐκ τυπογραφικοῦ λάθους.

Δέον δὲ νὰ σημειωθῆ, ὅτι εἰς τὰς ἀπωλείας τῶν ἡμετέρων ἀσφαλῶς θὰ πρέπη νὰ προστεθῆ καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς, ἄγνωστον πόσος, καὶ ἄγγλων καὶ ἐλλήνων ὀπλιτῶν, δεδομένου ὅτι, ἀφ' ἑνὸς μὲν πολλοὶ τραυματῆται μετεφέρθησαν κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ Νοσοκομεῖον «Παιδικῶν Ἐξοχῶν», ὅπου ἀποβίωσαντες, ἐνεταφιάσθησαν ὑπὸ τῶν γερμανῶν εἰς τὴν ἄμμον, χωρὶς νὰ γνωστοποιηθῆ τὸ τοιοῦτο ἀργότερον, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ὀπλιτῶν, οἵτινες ἐφονεύθησαν περίξ τοῦ Γαλατᾶ καὶ ἐτάφησαν ὑπὸ τῶν συναδέλφων των ἐντὸς τῶν ὀρυγμάτων, ἄγνωστον καὶ αὐτοὶ εἰς ἡμᾶς πόσοι, ἢ δὲ διακομιθῆ καὶ τοποθετησῆ τῶν ὀστέων αὐτῶν καὶ ἡ ἐξακριβωσις τῆς ταυτότητός των, ἄγγλων καὶ ἐλλήνων, ἔγινεν ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου Γαλατᾶ ὀκτῶ μῆνας μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις, ὅποτε καὶ δὲν ἦτο πλέον δυνατὴ ἡ πλήρης ἐξακριβωσις τοῦ ὀνόματός των.

γ'.) Ἐκ τῶν πολιτῶν ἐφονεύθησαν 38, ἐξ ὧν 20 παρ' ἀεροπλάνων. Εἶναι δὲ ἀξιοσημεῖωτος ἐπὶ πλέον καὶ ἡ δρᾶσις τῶν γυναικῶν κατὰ τὸ

διάστημα της μάχης τοῦ Γαλατᾶ, αἴτινες, ἄλλαι μὲν μετέφερον πυρομαχικά εἰς τοὺς μαχομένους στρατιώτας καὶ πολίτας, ἄλλαι δὲ μετέφερον εἰς τὰς οἰκίας τῶν τοὺς τραυματίας, παρέχουσαι εἰς αὐτοὺς συνάμα καὶ τὰς πρώτας βοήθειαις.

6. Ὁ Νομὸς Χανίων ὑποκύπτει

Τέλος τὴν 26 Μαΐου καταφθάνουν δι' ἀεροπλάνων πολλαὶ χιλιάδες γερμανοὶ ἀλπινισταί, κατερειποῦνται δὲ τελείως καὶ ἡ πόλις τῶν Χανίων διὰ σφοδρωτάτου βομβαρδισμοῦ, τὴν 25 καὶ 26 Μαΐου. Πρὸ τοιαύτης καταστάσεως εὐρεθεῖσαι αἱ ἀγγλικαὶ καὶ ἡμέτεραι δυνάμεις συμπύσσονται, οἱ μὲν ἄγγλοι πρὸς Σούδαν—Στόλον, οἱ δὲ ἡμέτεροι πρὸς Μουρνιές—Κεραμειά, μαχόμενοι ἀμφοτέρωθεν γενναίωτα. Κατόπιν οἱ μὲν ἡμέτεροι ἐσυνέχισαν κάποιαν ἄμυναν μέχρι Κεραμειῶν καὶ Γέρω—Λάκκου, ἀναγκασθέντες κατόπιν νὰ συνθηκολογήσωσι καὶ νὰ παραδοθῶσιν, οἱ δὲ ἄγγλοι συνεχίζουσι τὴν σύμπυξιν τῶν εἰς Σφακιά, ὁπόθεν καὶ ἐπιβιβάζονται, ὅσοι ἠδυνήθησαν καὶ ἐπρόφθασαν, δι' Ἀφρικὴν, τῶν ἄλλων παραμεινάντων ἐν Κρήτῃ, ὡς φιλοξενουμένων πλέον τῶν Κρητῶν.

7. Γεγονότα τῆς περιοχῆς Ρεθύμνης

Ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὅτι τὴν 20 Μαΐου ἔπεσαν καὶ ἐνταῦθα ἀλεξιπτωτισταί, ἰσχύοντες ἀρχίζουσι καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Ρεθύμνης αἱ μάχαι μεταξὺ τῶν γερμανῶν καὶ τῶν ἡμετέρων. Τὴν 21 Μαΐου ἐπιδεικνύεται ἡρωϊσμός τῶν ἐκεῖ στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἑλληνικῶν καὶ ἀγγλικῶν, ὡς καὶ τῶν πολιτῶν, ἄνευ προηγουμένου, δι' ὃ καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐξαγριώνεται περισσότερο καὶ βομβαρδίζει ἀδιακρίτως τὰ πάντα, καὶ τὴν πόλιν μαζί. Αἱ γινόμεναι καταστροφαὶ εἶναι μέγισται, πλὴν οἱ ἄγγλοι μετὰ τῶν ἡμετέρων ἐξακολουθοῦν νὰ κατέχουσι ἅπασαν τὴν περιοχὴν. Τὴν 23 Μαΐου ἐνισχύονται αἱ συμμαχικαὶ δυνάμεις τῆς Ρεθύμνης δι' αὐστραλιανῆς δυνάμεως ἐκ Γεωργιουπόλεως καὶ ἡ μάχη ἐξακολουθεῖ ἀγριωτέρα, πλὴν καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐντείνει τὰς ἀεροπορικὰς τοῦ ἐπιδρομᾶς. Ὁ δὲ ἀπὸ τῆς 2 μ.μ. ὥρας τῆς 23 Μαΐου ἀρξάμενος σφοδρὸς βομβαρδισμὸς, ὅστις διήρκεσε καὶ ὀλοκλήρον τὴν 24 Μαΐου, ἐπὶ μετώπου 20 χιλιομέτρων, ἀπὸ Κουμπέ μέχρις Ἐσταυρωμένου, ἀνέσκαψε τὰ πάντα, οὔτε τῶν νοσοκομείων ἐξαιρουμένων. Τὴν 25 καὶ 26 Μαΐου λαμβάνουν χώραν ἡρωϊσμοὶ τῶν ἡμετέρων παρὰ τὴν Πηγὴν καὶ τὰ Περιβόλια, ὥστε τὴν 27 Μαΐου οἱ γερμανοὶ νὰ μὴ ἔχουσι κατορθῶσαι νὰ ἔχουσι ἄλλας ἐστίας ἐν Ρεθύμνῃ, παρὰ μόνον εἰς «Ἁγ. Γεώργιον», «Λατζίμᾶν» καὶ «Σκαλέταν». Τὴν 28 Μαΐου εἶχε πιστευθῆ εἰς τὸ Ρέθυμνον, ὅτι ἡ μάχη τῆς Κρήτης θὰ εἶχεν εὐνοϊκὸν τέλος δι' ἡμᾶς, δι' ὃ καὶ ἠτοιμάζετο γενικὴ ἐπίθεσις πρὸς ἐκκαθάρισιν τῶν γερμανικῶν ἐστιῶν διὰ τὴν 29 Μαΐου, ὁπότε ὅμως ἀτυχῶς κατέφθασαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐξ Ἐπισκοπῆς γερμανοὶ ἀλεξιπτωτισταὶ πρὸς κατάληψιν τῆς πόλεως, διότι ὁ ἐχθρὸς ἦτο πλέον κύριος τοῦ Νομοῦ Χανίων.

Ἡ πόλις τῆς Ρεθύμνης παραδίδεται, ὁπότε καὶ οἱ αὐστραλοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἄγγλοι στρατιῶται κατευθύνονται πρὸς Νότον, ἵνα ἀποσυρθῶσι καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν Κρήτην, πολεμήσαντες καὶ πάλιν γενναίως κατὰ τῶν γερμανῶν, καὶ κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν αὐτῶν. Αἱ δὲ ἑλληνικαὶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις συνθηκολογοῦν, ὅπως καὶ εἰς τὰ Χανιά.

8. Γεγονότα τῆς περιοχῆς Ἡρακλείου

Τὴν 20 Μαΐου ἔπεσαν καὶ ἐδῶ ἀλεξιπτωτισταὶ καὶ ἄρχονται καὶ ἐνταῦθα πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις. Τὴν 21 Μαΐου ἐπακολουθεῖ σφοδρὸς κανονιοβολισμὸς καὶ πτώσις νέων ἀλεξιπτωτιστῶν, πλὴν δὲν κατορθώνεται τίποτε ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν, διότι αἱ ἑλληνικαὶ στρατιωτικαὶ

δυνάμεις, αί άγγλικάι τοιαυται, ώς και οί πολίται μάχονται γενναίότατα. Ούτε δέ και τό άεροθρόμιον 'Ηρακλείου δέν κατορθώνουν νά καταλάβουν τότε οί γερμανοί, τό όποϊον έπεδίωκον έξ άρχής. Τήν 22 Μαΐου βομβαρδίζεται και πάλιν ή πόλις του 'Ηρακλείου άνηλεώς, διότι προτίθεται ό έχθρός νά ένεργήση εισβολήν εις αύτήν. όπως και πράγματι εισβάλλει, άλλ' άποκρούεται, κατόπιν μεγάλων όδομαχιών. 'Υποχωρών δέ αφήνει πολλούς νεκρούς και αίχμαλώτους, πολλοί όμως φονεύονται και έκ των ήμετέρων, και ιδίως από τόν προηγηθέντα της εισβολής ταύτης βομβαρδισμόν.

Τήν 23 Μαΐου άγκυστρώνεται Ισχυρά δύναμις άλεξιπτωτιστών εις την θέσιν «'Εσταυρωμένος», μεθ' όν άρχίζουν διαπραγματεύσεις, άλλ' επί ματαίω, διότι οί μέν ήμέτεροι άπήτουν νά παραδοθώσιν ούτοι εις αυτούς, έχοντες την γνώμην, ότι έπεκρατοθμεν εις όλην την Κρήτην, οί δέ γερμανοί άντιθέτως έζήτουν νά συνθηκολογήσουν οί ήμέτεροι άνευ όρων, ώς περιττής της άντιστάσεως αύτων, άφοϋ και εις τά Χανιά ήρχισαν νά κάμπτονται ήδη, τό δέ Μάλεμε είχε πέσει. Εύνόητον, ότι οί μέν πρώτοι δέν ειχον ουδεμίαν επικοινωνίαν με τά Χανιά, ένϋ οί δεύτεροι επικοινωνούν όπως ήποτε. Τήν 24 Μαΐου άρχίζει έτι άγριώτερος βομβαρδισμός της πόλεως 'Ηρακλείου, και οί άνθρωποι σάν τρελλοί άποχωρούν από την πόλιν, ό όποϊος όμως συνεχίζεται και την 25 Μαΐου, ώστε νά μεταβληθ ή πόλις εις σωρόν έρειπίων, έκδικουμένων ούτως των γερμανών τους ήμετέρους διά τας μέχρι τουδε άπωλείας των έν 'Ηρακλείω, περί τας 2 1)2 χιλιάδας άνδρών. Πλήν δυστυχώς οί γερμανοί ενισχύονται έξακολουθητικώς διά της έναποθέσεως νέων άλεξιπτωτιστών και άλλων Ιδικών των στρατιωτών.

Τήν 26 Μαΐου αί εις «'Εσταυρωμένον» γερμανικάι δυνάμεις έρχονται νύκτα πρός την Κνωσόν, ίνα καταλάβωσι τόν «'Αϊ—Λιάν», τοποθεσίαν δεσπόζουσαν του 'Ηρακλείου, όπου και συνάπτονται πεισματώδεις μάχαι μεταξύ των ήμετέρων και των εκεί γερμανών, πλήν εις τό τέλος υπερισχύουν οί γερμανοί και ούτως γίνονται κύριοι του «'Αϊ—Λιάν» αύτου.

Τήν έπομένην 27 Μαΐου οί ήμέτεροι επιχειροϋν και πάλιν νά εκτοπίσουν τους γερμανούς από τά ύψώματα ταϋτα και νά πιέσουν αυτούς με διαφόρους στρατιωτικούς έλιγμούς, άνευ όμως άποτελέσματος, όποτε γενομένων έν τϋ μεταξύ γνωστών και των γεγονότων των Χανίων, άρχίζουν οί ήμέτεροι ύποχωρητικάς κινήσεις. Τήν 28 Μαΐου τά άγγλικά στρατεύματα άποσύρονται από τό 'Ηράκλειον όλίγον άπροόπτως επιβιβάσθέντα πολεμικών πλοίων, γνωρίζοντα όμως άσφαλώς την έν τϋ Νομϋ Χανίων κατάστασιν, όποτε την 29 Μαΐου και οί ήμέτεροι άποσύρονται εις 'Αρχάνες και Πεζά, διότι τά πάντα απέβαινον πλέον επί ματαίω. Τότε δέ ήρχισε και ολοκληρωτικός βομβαρδισμός των κωμοπόλεων και χωρίων της περιοχής 'Ηρακλείου έκ μέρος των γερμανών, όποτε και οί ήμέτεροι, υπό την πίεσιν του δεινοπαθούντος λαοϋ της περιοχής 'Ηρακλείου, ήναγκάσθησαν και έσυνθηκολόγησαν με τους γερμανούς, όπως έγινε και εις τους άλλους Νομούς.

Δέον νά προστεθ ή, ότι την 27 και 28 Μαΐου άπεβιβάσθησαν εις Σητεϊαν Ιταλικάι δυνάμεις, προέρχόμεναι από τά Δωδεκάνησα, ίνα κτυπήσουν από ανατολάς τό άνθιστάμενον άκόμη 'Ηράκλειον. 'Επειδή όμως την έπομένην έγινε συνθηκολόγησις μεταξύ έλληνικών και γερμανικών δυνάμεων, οί 'Ιταλοί δέν προεχώρησαν μεν μέχρις 'Ηρακλείου, κατέλαβον όμως τόν Νομόν Λασηθίου, παρουσιασθέντες ούτως και αύτοί ως κατακτηται ένός Νομοϋ της Κρήτης.

9. Ὅποια ἡ σημασία τῆς μάχης τῆς Κρήτης

Οὕτως, ἐνῶ τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον ἐπερίμενε, ὅτι θὰ κατέβαλλε τὴν Κρήτην εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς εἰσβολῆς, ἠναγκάσθη νὰ πολεμήσῃ καὶ νὰ ὑποστῇ τὰς ἀπώλειαις, τὰς ὁποίας ὑπέστη ὁ γερμανικὸς στρατός, καὶ δὴ τὸ σῶμα τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν, οἵτινες ἐθεωροῦντο ὡς οἱ μᾶλλον ἐπίλεκτοι γερμανοὶ στρατιῶται, καὶ οἱ ὅποιοι προορίζοντο διὰ τὴν ἐπικειμένην τότε εἰσβολὴν κατὰ τῆς Ρωσίας, καὶ ἡ ὁποία ὁμοίως εἰσβολὴ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀναβληθῆ, λόγῳ τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κρήτης. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ σημασία τῆς ἀντιστάσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κρήτης ὑπῆρξεν ἀξιολογώτατη καὶ ἀπὸ συμμαχικῆς πλευρᾶς, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἐξησθῆναι ἡ Γερμανία, ἐνῶ οἱ Σύμμαχοι προητοιμάζοντο δι' ἀποτελεσματικωτέραν εὐνοϊκὴν ἐκβασιν τοῦ ἀγῶνος δι' αὐτούς. Τόσην δὲ ταραχὴν ἔπαθεν ὁ Χίτλερ διὰ τὰς ἀπώλειαις τοῦ ταύτας, καὶ ἰδίως ἐν Κρήτῃ, ὥστε δικαιολογούμενος εἰς τὴν κοινήν γνῶμην, παρέστησε τὴν Κρήτην ὡς Φρούριον, διὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ ὁποίου ἡ Γερμανία ἀπώλεσε περὶ τὰς 6 χιλιάδας ἄνδρας τοῦλάχιστον, ὡς νεκροῦς, κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, περὶ τὰς 11 χιλιάδας τραυματίας ἐκ τῶν ἀρίστων στρατευμάτων τῆς καὶ περὶ τὰ 700 ἀεροπλάνα παντὸς εἴδους. Ἄν καὶ οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, κατὰ τὸν Μάκενζυ, εἶναι μειωμένοι, διότι πλὴν τῶν νεκρῶν, τοὺς ὁποίους περιέκλειον τὰ δέκα γερμανικὰ νεκροταφεῖα τῆς Κρήτης, ἦσαν καὶ οἱ ἀγνοούμενοι, οἱ ταφέντες δηλ. εἰς διάφορα μέρη ἀπὸ τοὺς Κρητας, ἀγνοῦστοι εἰς τοὺς γερμανοὺς, δι' ὃ καὶ ἐζήτησαν ἐπιμόνως νὰ μάθουν οὗτοι βραδύτερον τί ἀπέγιναν 2 χιλιάδες ἀλεξιπτωτισταὶ εἰς τὸ Ἡράκλειον, 760 εἰς τὸ Ρέθυμνον καὶ 1260 εἰς τὰ Χανιά, καὶ διὰ τὸν θάνατον τῶν ὁποίων ἀλεξιπτωτιστῶν πολλὰ ἐπλήρωσαν, ὡς ἀντίποινα τότε οἱ δυστυχεῖς Κρητες, μὲ ὁμαδικὰς ἐκτελέσεις καὶ τυφεκισμούς, ὡς ἔχει λεχθῆ καὶ ἀλλαχοῦ.

7. Φοβερὰ τὰ ἐπακόλουθα

Γενικὴ καταστροφὴ ἀπὸ τοὺς βομβαρδισμοὺς καὶ ὀλοκληρωτικὴ διαρπαγὴ τῶν πάντων ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ Ἰταλοὺς. Ἦτο καὶ αὐτὸ μία ἐκδίκησις κατὰ τῶν πολεμησάντων ὑπὲρ τῆς Πατρίδος τῶν γενναίων Κρητῶν! Οἱ ἄγγλοι, ὅσοι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ φύγουν, αἰχμαλωτίζονται οἱ περισσότεροὶ καὶ κλείονται εἰς στρατόπεδα αἰχμαλώτων εἰς «Παιδικὴς Ἐξοχὲς» Χανίων καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους, ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας, οἱ περισσότεροὶ ἀποβαλόντες τὴν στρατιωτικὴν τῶν στολὴν προσποιοῦνται τοὺς φιλησύχους πολλίτας, καὶ ἔτσι σφάζονται ἀπὸ τὰ συρματοπλέγματα, πλὴν ὀλίγοι καὶ ἀπ' αὐτοὺς αἰχμαλωτίζονται καὶ μεταφέρονται καὶ αὐτοὶ εἰς στρατόπεδα αἰχμαλώτων. Τὰ μαρτύρια τῶν αἰχμαλώτων αὐτῶν εἶναι ἀπερίγραπτα καὶ ὡς μόνη παρηγορία δι' αὐτοὺς εἶχεν ἀποβῆ ὁ Ἐπίσκοπος Ξηρουχάκης μὲ τὰ συνεργεῖά του, διὰ τῶν ὁποίων κατωρθῶντο νὰ τροφοδοτῶνται οἱ ἄγγλοι καὶ Ἕλληνες αἰχμάλωτοι τῶν «Παιδικῶν Ἐξοχῶν» καὶ οἱ ὁποῦδήποτε ἄλλοι εὐρισκόμενοι τοιοῦτοι, καθιαταμένης οὕτως τῆς ζωῆς αὐτῶν ὑποφερτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 8'

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ (29 ΜΑΪΟΥ 1941 ΜΕΧΡΙΣ 25.5.45).

1. Ὁ Ἄγὼν ἀντιστάσεως

Ἀπὸ τῆς 29ης Μαΐου 1941 ἡ Κρήτη εἶναι πλέον δούλη τῶν γερμανῶν, πλὴν δούλη ἐλευθέρα, διότι εἰς τὴν πραγματικότητα οὐδέποτε

έδουλώθη τό φρόνημα τῶν Κρητῶν καί οὐδέποτε ὑπέκυψεν ἡ Κρητικὴ ψυχὴ. Καί διὰ τοῦτο ἡμεῖς ἀρχίζομεν περιγράφοντας, εὐθὺς μετὰ τὴν δούλωσιν τῆς Κρήτης, τὸν ἀγῶνα ἀντιστάσεως αὐτῆς. Οὕτως, ὅσοι ἄγγλοι δὲν ἔφυγον διὰ τὴν Ἀφρικὴν καί δὲν ἠχμαλωτίσθησαν, περιεφέροντο ἀνά τὴν Κρήτην φιλοξενούμενοι ὑπὸ τῶν ἠρωϊκῶν κατοίκων αὐτῆς, οἵτινες καί ἐθεώρουν τοῦτο ὡς ἱερὰν ὑποχρέωσιν τῶν, παρ' ὅλους τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους διέτρεχον διὰ τοῦτο ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς. Ἀναλόγως δέ, καί πολλοὶ Κρήτες ἀξίωματικοὶ καί ἄλλοι ἀνέβησαν εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὰ ὄρη, ἀποφεύγοντες τὴν δουλείαν μὲ τὰς φρικτὰς τῆς ἀγγαρίας, τοὺς τυφεισμούς καί τοὺς ἄλλους βασανισμούς, ὡς ἀντίποινα δῆθεν διὰ φονευσθέντας ἀλεξιπτωτιστὰς. Πρῶτος σπινθὴρ ἀντιστάσεως ξεπετιέται εἰς τὴν Σητεῖαν διὰ τῆς ἰδρύσεως ἐκεῖ «Φιλικῆς Ἑταιρείας» κατὰ τῆς ἐκεῖ ἰταλικῆς κατοχῆς, ὅπως καί εἰς τὸ Μεραμβέλο, τῆς ὁποίας πατριωτικῆς κινήσεως μετέχει καί ὁ Ἐπίσκοπος Πέτρας Διονύσιος Μαραγκουδάκης. Εἰς τὰ γερμανοκρατούμενα ὅμως μέρη τὰ πράγματα ἦσαν δυσκολώτερα, διότι οἱ γερμανοὶ ἦσαν ἀγριώτεροι καί αἰμοχαρέστεροι.

Πάντως κέντρον ἐθνικῆς ἀντιστάσεως ἀπετέλεσεν ἀνεκάθεν καί ἡ Μονὴ Πρέβελη μὲ τὸν Ἡγούμενον τῆς Ἀγαθάγγελον Λαγουβάρδον καί τοὺς πατριώτας μοναχοὺς τῆς, ὅπου καί κατέφυγεν ὁ ἄγγλος ὑπολοίαρχος Πούλ εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν Κατοχὴν, διὰ νὰ περισυλλέξῃ ἄγγλους καί νὰ τοὺς φυγαδεύσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, τυχῶν μεγάλης προστασίας ὑπὸ τῶν μοναχῶν αὐτῶν, διὰ τὸ ὅποιον καί οἱ μοναχοὶ οὗτοι καί κατεδιώχθησαν καί ἐφυλακίσθησαν βραδύτερον ὑπὸ τῶν γερμανῶν, διασωθέντες ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχάκη, ὅπως ἔχομεν ἀναφέρει καί ἀλλաχοῦ, καί ἡ Μονὴ τῶν δὲ διηρπάγη καί κατεστράφη.

Δὲν ὑστέρησαν ὅμως ἐκ παραλλήλου, οὔτε καί τὰ βουνὰ τοῦ Ψηλορείτη, οὔτε καί αἱ ἄκται τῆς Βιάννου, ὡς καί τὰ παράλια τῆς Σητείας εἰς πατριωτικὴν κίνησιν, εἰς μὲν τὰ πρῶτα κρυπτομένων τῶν ἄγγλων καί φιλοξενουμένων ὑπὸ τῶν ποιμένων τῶν, ἀπὸ δὲ τὰ δεύτερα ἐπιβιβαζομένων αὐτῶν διὰ τὴν Αἴγυπτον. Ὅσοι ἦτο ἀνάγκη τότε νὰ μεταφέρωνται εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἄγγλοι καί Ἕλληνες, ἠδύναντο νὰ ἐπιβιβασθοῦν μόνον ἀπὸ τὰ παράλια ἐκεῖνα Βιάννου καί Σητείας. Ἀπὸ τότε δὲ παρουσιάζεται καί εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἡρακλείου, ὡς πρώτη ἐθνικὴ ἀντίστασις, καί κάποιος δρᾶσις ὑπὸ τὸν Ἐμμ. Μπαντουβᾶν (Ἰούνιος 1941), ὅπως καί εἰς τὸν Ψηλορείτην ἀνάλογος ἐνέργεια ὑπὸ τὸν Γ. Πετρακογιώργην, καί εἰς τὸ Ρέθυμνον ὑπὸ τὸν Χ. Τζιφάκη καί εἰς τὰ Χανιά ὑπὸ διαφόρους, μὲ πυρῆνα τὸν Ἐπίσκοπον Ξηρουχάκη. Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου δὲ 1941 καταφθάνει εἰς Κρήτην καί ὁ ἄγγλος ταγματάρχης Σμιθ Χιούζ διὰ τὴν φυγὴν τῶν ἐν αὐτῇ ἄγγλων εἰς τὴν Αἴγυπτον ὁ ὁποῖος καί ἔρχεται ἀμέσως εἰς συνεννοήσεις μὲ τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς Κρήτης ἐπαναστατικοὺς πυρῆνας, καί μὲ τὸν ὁποῖον συνειργάσθη ἐξ ἀρχῆς καί πάντοτε καί ὁ Ἐπίσκοπος Ξηρουχάκης.

2. Τὰ Μοναστήρια τῆς Κρήτης

Ὅλα τὰ Μοναστήρια τῆς Κρήτης ἀπέβησαν, κατὰ μὲν τὴν μάχη τῆς Κρήτης, τόποι ἐπαναστατικῶν ἐξορμήσεων, κατὰ δὲ τὴν κατοχὴν αὐτῆς τόποι συγκεντρώσεως καί ἀνεφοδιασμοῦ, τῶσον τῶν ἄγγλων, ὅσον καί τῶν πρῶτων ἐπαναστατικῶν μας ομάδων, ἐξάπτοντα διαρκῶς τὸ πατριωτικὸν φρόνημα τοῦ πληθυσμοῦ. Οὕτως τὸ Ἀρκάδι, τὸ Πρέβελη, ὁ Ἅγιος Γεώργιος ὁ Ἐπανωσήφης, τὸ Τοπλοῦ, τὸ Σιναιτικὸ Μετόχι Ἅγιοι Ἀπόστολοι εἰς τὴν Μεσαράν, ἡ Γωνιά Κολυμβαρίου, τὸ Γουβερνέτο, ἡ Ἁγία Τριάς Ἀκρωτηρίου, ἡ Χρυσοπηγὴ κ.ἀ. ἀπετέλεσαν ἐξ ἀρχῆς τοὺς πρῶτους

ἐπαναστατικούς πυρήνας εἰς τὰς περιοχὰς τῶν, καὶ εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὅλοι οἱ μοναχοὶ τῆς Κρήτης ἐπολέμησαν γενναϊότατα κατὰ τὴν μάχην τῆς Κρήτης, καὶ εὐάνδρως ἐνεκαρτέρησαν κατὰ τὴν κατοχὴν αὐτῆς, ἀδιάφορον ὅτι ἡμεῖς ποιούμεθα μνηστὴν μόνον ὀλίγων ἐνταῦθα διὰ τὸ σύντομον τῆς ἱστορίας μας. Οὕτως ὁ Ἡγούμενος Ἀρκαδίου Διονύσιος Ψαρουδάκης καὶ ἐπολέμησε καὶ διέπρεψε κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀντιστάσεως, ὅπως ἐκ παραλλήλου καὶ ὁ Ἡγούμενος Πρέβελι Ἰαγαθάγγελος Λαγουβάρδης, ὅπως καὶ ὁ Ἡγούμενος Πανωσήφης ἐπεδείξατο πάντοτε ἀρίστην διαγωγὴν, καθὼς καὶ ὁ Ἡγούμενος Γωνιάς Ἰωακείμ Λατινάκης, ὅστις φυλακισθεὶς παρ' ὀλίγον καὶ νὰ τυφεκισθῆ ὑπὸ τῶν γερμανῶν, ὅπως καὶ ὁ Ἡγούμενος Γουβερνέτου Νικηφόρος Πλανᾶς, ὅστις, ὡς συμπολεμιστῆς τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχᾶκη καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τῆς Μονῆς, συνέλαβε καὶ ἀριθμὸν τινα αἰχμαλώτων γερμανῶν, ὅπως ἐπίσης καὶ ὁ Ἡγούμενος Ἀγ. Τριάδος Ἰλαρίων Κατσαφράκης, ὡς καὶ ἄλλοι ἀδελφοὶ τῆς Μονῆς, ἐπιδείξας καὶ αὐτὸς θάρρος καὶ διπλωματικὴν ἀξιόλογον κατὰ τῶν κατακτητῶν. Ἄς μὴ φαντασθῆ δὲ κανεῖς, ὅτι καὶ τὰ Μοναστήρια τῶν ἐν Κρήτῃ Καλογραιῶν ὑπέστησαν εἰς ἀνάλογον πατριωτισμὸν. Οὕτω μεταξὺ τῶν ἄλλων ἡ τοιαύτη Μοιὴ τοῦ Προδρόμου Κορακίων ἐπέδειξε τοιοῦτο θάρρος καὶ αὐταπάνησιν, ὥστε νὰ κινήσῃ τὸν θαυμασμὸν ὄχι μόνον τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν γερμανῶν, οἵτινες μεταξὺ τῶν κακώσεων, τὰς ὁποίας ἐπροξένησαν εἰς τὴν Μοιὴν ταύτην, ἐτραυματίσαν ἄνευ λόγου καὶ μίαν Μοναχὴν, Χριστοφώραν Κρομυδάκη, καὶ ἡ ὁποία, ἐνῶ προσεφέρθησαν οἱ γερμανοὶ αὐτοὶ νὰ τὴν νοσηλεύσουν βραδύτερον, αὐτὴ μετ' ἀγανακτικῆς ἠρνήθη παντάπασιν καὶ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς αὐτούς.

3. Αἱ πρῶται γερμανικαὶ φρικαλεότητες

Οὕτως ὅμως οἱ γερμανοὶ δὲν ἔβλεπον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπερίμενον, τὴν τελείαν δηλ. δούλωσιν τοῦ πατριωτικοῦ φρονήματος τῶν Κρητῶν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προέβησαν εἰς πράξεις καὶ ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι θὰ στιγματίζουσι αἰώνως τὴν Γερμανικὴν Ἱστορίαν. Καὶ ἀναφέρωμεν ὀλίγας ἐξ αὐτῶν. Οὕτως εἰς τὰς 2—6—41 τυφεκίζονται εἰς τὸ Κυρτομάδο Κυδωνίας ἑπτὰ ἄνδρες εἰς ἐκδίκησιν, διότι ἐφονεύθησαν ἐκεῖ κατὰ τὴν μάχην τῆς Κρήτης πολλοὶ γερμανοί. Εἰς τὰς 3—6—41 ἔκαψαν οἱ γερμανοὶ τὴν Κάνδανον Σελίνου με ἐκκρηκτικὰς ὕλας καὶ δυναμίτες, διὰ δευτέραν φοράν, ὁπότε συνεκάησαν καὶ δύο ἄλλοι διὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω αἰτίαν, ἀναστηλώσαντες οἱ πρῶτοι καὶ ἀναμνηστικὴν πλάκα τῆς κακουργίας τῶν, ὅτι «ἐκεῖ ἦτο ἄλλοτε ἡ Κάνδανος». Εἰς τὰς 1—8—41 κυκλώνεται ὑπὸ τῶν γερμανῶν ὁ Σκινὲς Κυδωνίας καὶ καίεται οὕτως, διότι εἶχε δράσει καὶ τὸ χωρίον αὐτὸ κατὰ τὴν μάχην τῆς Κρήτης, ἐκ τῶν κατοικῶν τοῦ δὲ τριάκοντα δύο μαζί με ἑβδομήκοντα ἕξ ἄλλους τυφεκίζονται τότε εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Κερίτου, ζητωκραυγάζοντες πάντες κατὰ τὰς τελευταίας τῶν στιγμῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, οἱ δὲ ὑπόλοιποι, γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἐξωρίσθησαν εἰς Ἀποκόρωναν καὶ Ρέθυμνον, τῶν ἐναπομεινάντων ἀνδρῶν καταφυγόντων εἰς τὸν Ὀμαλὸν Λάκκων, μέχρις οὗτου, τέλη Σεπτεμβρίου 1941, ἐπετεύχθη διὰ τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχᾶκη καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἡ γνωστῆ ἀμνηστεια, καὶ ἐπανῆλθον ἅπαντες ὅσοι εἰς τὰ χωρία τῶν. Ἐκ παραλλήλου τυφεκίζονται τότε καὶ εἰς τὸν Ταυρωνίτην Κισάμου δέκα τρεῖς ἄνδρες, διότι ἠθροῦν ἐφόνευσαν πρὸ τῆς μάχης τῆς Κρήτης δύο γερμανοὺς ἀεροπόρους, καταπεσόντας ἐκεῖ. Τὸ τέλος Αὐγούστου 1941 οἱ γερμανοὶ ἐφαρμόζοντες πρωτοφανῆ, εἰς θηριωδίαν καὶ ἀγριότητα, μέτρα κατὰ τοῦ Κρητικοῦ

λαοὺ ἐφθασαν εἰς Σφακιά, ὅπου, ὡς εἶχον μάθει, ἦσαν συγκεντρωμένοι πολλοὶ ἄγγλοι πρὸς ἀναχώρησιν. Πληροφορηθέντες ὁμῶς ἐν Σφακίοις, ὅτι τὸ Ροδάκινον τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ἦτο τὸ πραγματικὸν κέντρον ἐπιβίβασεως τῶν ἄγγλων, βαδίζουσι κατ' αὐτοῦ, ὅπου ἐξαπατηθέντες, ὅτι δὲν συμβαίνει τίποτε, ἐπανήλθον εἰς Σφακιά καὶ ἐτωφέκισαν τριάκοντα πέντε ἄνδρας, ἀπλῶς πρὸς ἐκδίκησιν καὶ κορεσμόν τῆς αἱμοβόρου δίψης των, ἵνα μὴ μείνῃ δῆθεν ἀτελεσφόρητος καὶ ἡ ἐκστρατεία των αὕτη.

4. Περίθαλψις Ἁγγλων

Ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς κατοχῆς παρουσιάσθη ὄντως μεγάλη συγκέντρωσις ἄγγλων εἰς Ροδάκινον, ὅπως καὶ εἰς Μεσαράν, ἵνα φύγουν ἀπ' ἐκεῖ, ἀπὸ τὰ νότια παράλια τῆς νήσου, πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ἡ Μονὴ Πρέβελη δέ, καθὼς βεβαίῳ καὶ ὁ ἄγγλος σύνδεσμος Τόμ, γνωστὸς καὶ αὐτὸς συνεργάτης τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχάκη, καὶ περιέθαλψε καὶ ἐτροφοδότησε, καὶ τότε καὶ πάντοτε, πολλοὺς ἄγγλους μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς των ἐκ Κρήτης. Δι' ὅ καὶ κατεδιώχθη εὐθὺς ἀμέσως ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς ταύτης Λαγουβάρδος, ὅστις ὁμῶς προφθάσας ἀνεχώρησε μὲ μίαν τοιαύτην ἀποστολὴν εἰς Αἴγυπτον, διασωθεὶς οὕτως ἀπὸ βέβαιον θάνατον ἐκ μέρους τῶν καταζητούντων αὐτὸν γερμανῶν. Ἀλλὰ καὶ ποῖα Μονή, καὶ ποῖον ὄρεινόν χωρίον, καὶ ποῖα Κρητικὴ οἰκογένεια, καὶ ποῖον κρητικὸν σπίτι, καὶ ἐντὸς τῶν πόλεων πολλάκις, δὲν περιέθαλψεν ἄγγλους; Ἡ περίθαλψις αὕτη τῶν ἄγγλων εἶχε γενικευθῆ εἰς ὅλην τὴν Κρήτην, θεωρούμενη ὡς ἱερὸν καθήκον, ἀδιάφορον ὅτι πολλοὶ Κρητῆς ἐφονεύθησαν τότε διὰ τὴν τοιαύτην φιλοξενίαν των, ὑπὸ τῶν γερμανῶν. Τέλος, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀγῶνος, φθάει εἰς Κρήτην καὶ ὁ πρῶτος ἀσύρματος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸν ἄγγλον ταγματάρχην Σμίθ Χιούζ τοποθετεῖται εἰς Καλλικράτην Σφακίων.

5. Ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ ὄλο καὶ ζωντανεύει

Κατὰ τὸν Αὐγούστον 1941 γίνονται συνεννοήσεις εἰς τὴν Μονὴν Διοσκοῦρι Μυλοποτάμου δι' ἑπαναστατικὴν δρᾶσιν, πρωτοστατούντων τῶν Ἀνωγειανῶν, οἱ ὅποιοι πάντοτε ἐκράτησαν τὸ Κρητικὸν φρόνημα ὕψηλά. Οὕτως τὴν 13 Σεπτεμβρίου ἰδρύεται ἐν Ἀνωγείοις, ἐπισήμως πλέον, ἡ «Ἐθνικὴ Ἐλευθερωτικὴ Δρᾶσις» λεγομένη, ἡ ὁποία ἦλθεν ἀμέσως εἰς συνεννόησιν καὶ μὲ τὰς ἐν Ρεθύμνῃ ἑπαναστατικὰς ομάδας, καὶ ἔτσι καὶ αἱ ἑπαναστατικαὶ κινήσεις ἀποβαίνουν πλέον ἐκεῖ συστηματικώτεροι, καὶ ἡ περίθαλψις τῶν ἄγγλων διεξάγεται ἐπιμελέστερον, καὶ ἡ κατασκοπεῖα συντελεῖται ἀποτελεσματικώτερον. Τὸ τοιοῦτο δὲ ἑπαναστατικὸν πνεῦμα ἐξαπλοῦται σιγὰ—σιγὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν Κρήτην, τιθεμένων οὕτως στερρῶς πλέον, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, τῶν ἀκλονήτων βάσεων μιᾶς σταθερᾶς καὶ μονίμου ἀπελευθερωτικῆς κινήσεως εἰς ὅλην τὴν Κρήτην, ἐναντίον πάντοτε τοῦ ἀπαισίου κατακτητοῦ αὐτῆς. Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι καὶ εἰς τὸ Ἡράκλειον, καὶ εἰς τὸ Μεραμβέλον, καὶ εἰς τὰ Χανιά εἶχε γίνεαι κάποια ἐθνικὴ κίνησις καὶ ἀπὸ πρωτύτερα, ἀλλὰ τώρα μόνον συστηματοποιεῖται ὁπωσδήποτε αὕτη εἰς ὅλην τὴν Κρήτην.

6. Αἱ γερμανικαὶ ὀμότητες συνεχίζονται

Ἀρχὰς Ἰουνίου 1941 οἱ γερμανοὶ ἐφόνευσαν τὸν ἑλληνα σταθμάρχην Ἀλικιανοῦ μὲ τρεῖς Χωροφύλακας καὶ τεσσαράκοντα πολίτας, ἐκδικούμενοι τὸν θάνατον ἐκεῖ πεσόντων ἀλεξιπτωτιστῶν, ὡς καὶ τεσσαράκοντα ἄνδρας εἰς Περιβόλια Χανίων διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Τότε ἐφονεύθη καὶ ὁ Νομάρχης Ἡρακλείου Ἰ. Τσατσαρωνάκης, Ἀντ'άρχης, προ-

δοθείς ότι έπολέμησε κατά των άλεξιπτωτιστών, ώς και άλλοι πολλοί εις όλην την Κρήτην, γνωστοί και άγνωστοί, περί του άριθμού των όποιων λαμβάνομεν μίαν ιδέαν από τα όσα λέγει ό τότε Στρατιωτικός Διοικητής Κρήτης, γερμανός Στρατηγός Αντρέ πρός τόν, κατά Σεπτέμβριον 1941, κατελθόντα εις Χανιά Αντιπρόεδρον τότε της έν Αθήναις Έλληνικής Κυβερνήσεως Λογοθετόπουλον. Καί λοιπόν λέγει ούτος, ότι έν Κρήτη έξετελέσθησαν, κατόπιν αποφάσεως γερμανικών Στρατοδικείων, από πρώτης Ίουνίου μέχρι 30 Αύγουστου 1941 όκτακόσιοι ένενήκοντα Κρήτες, χωρίς βέβαια νά ύπολογίζωνται και πόσοι έφονεύθησαν χωρίς νά παραπεμφθοϋν καθόλου εις δίκην! Άλλ' ός αναφέρωμεν και συγκεκριμένα τινά. Ούτως έξορμήσαντες οί γερμανοί κατά των Παλαιών Ρουμάτων Κισάμου έλήστευσαν τό χωρίον και έφόνευσαν μόνον δύο έκ των κατοίκων, διότι οί άλλοι έφυγον εις τά όρη. Εις τό "Αδελε Ρεθύμνης έτυφέκισαν είκοσιν, εις τό Άστέρι δέκα έξι, εις την Λούτραν δέκα, εις τό Παγκαλοχώρι δώδεκα, εις τόν Σταυρωμένον ένα, εις τό Μαρουλά ένα, εις την Σούμνην έξι, εις την Σκάφην Σελίνου πέντε, εις τό Όρθούνη Κυδωνίας δέκα όκτώ, εις τό Κοντομαρι Κυδωνίας είκοσιν, εις τά Λιβανιανά Σφακίων δέκα τέσσαρας, εις Στέρνες Ακρωτηρίου είκοσι και λοιπούς, και άπαντας αύτούς, διότι έπολέμησαν κατά των άλεξιπτωτιστών. Πρόχειρος δικαιολογία, σύντομος διαδικασία, και έπακολουθεϊ ή έκτέλεσις, πρός αίώνιον αϊσχος των τοιούτων βαρβάρων κατακτητών!

Τήν 1 Σεπτεμβρίου 1941 οί γερμανοί έκύκλωσαν τό χωρίον Κομιτάδες των Σφακίων και συνέλαβον είκοσιν άνδρας, τούς όποιους μετέφεραν εις την Χώραν Σφακίων, και εκεί, άφοϋ δηθεν ούτοι έπέρασαν από έκτακτον Στρατοδικεϊον, έτυφέκισαν τρεις, ίνα και την έπομένην τυφεκίσουν άλλους τρεις από την Χώραν των Σφακίων και την μεθεπομένην είκοσι δύο από την Άνώπολιν Σφακίων, διότι περιέσθλπον δηθεν και έτροφοδότουν άγγλους. Καί έτσι αλλάσσει τώρα τό κατηγορητήριον, πλήν τό αποτέλεσμα είναι τό αυτό, αϊ θανατώσεις δηλ. πολλών Κρητών άναίτιως, και όλα αύτά πρός τρομοκράτησιν τοϋ πληθυσμοϋ. Όλοι αύταί οί καταδικαστικάί αποφάσεις έλαμβάνοντο από έκτακτα Γερμανικά Στρατοδικεία και διά τοϋτο ήσαν φοβεραί, διότι ήτο εις την άπόλυτον δικαιοδοσίαν τοϋ τυχόντος γερμανοϋ στρατοδίκου νά αποφασίζη, ό,τι ήθελε, δι' ό και περιστράφη εύθός έξ άρχής και εις τό σημεϊον αύ, τό ή ένέργεια τοϋ Έπισκόπου Ξηρουχάκη και της τότε Έπιτροπής του, ώστε νά συγκροτώνται βραδύτερον τακτικά τούλάχιστον Στρατοδικεία εις τά όποια νά παρίστανται και έλληνες γερμανομαθείς δικηγόροι, όπως έχει λεχθη και άλλαχοϋ.

7. Νέαι έκτελέσεις και άλλα μαρτύρια των Κρητών

Οί γερμανοί όσημέραι και άντελαμβάνοντο την όργάνωσιν γενικής άντιδράσεως έν Κρήτη, δι' ό και όσημέραι και έγινοντο άγριώτεροι, και όσημέραι και νέαι έκτελέσεις έπηκολούθουν, και νέοι βασανισμοί έπερίμενον τούς Κρητας πατριώτας. Ούτως την 18 Φεβρουαρίου 1942 εις την χαράδραν «Ανάσκελα» τοϋ δρόμου Χανίων-Μεσκλά έκτελοϋνται δέκα τέσσαρες πολίται, οί όποιοι είχον καταδικασθη από τόν παρελθόντα Δεκέμβριον, και έκρατοϋντο έν τώ μεταξύ εις τās φυλακάς της φοβερής Άγυιάς. Η Άγυιά αύτή ήτο πάντοτε ύπερπλήρης από δηθεν ύπόπτους, και απ' αύτούς έξετέλουν οί Γερμανοί κατά βούλησιν, όσάκις έξηγηρώνοντο διά τι έναντίον των Κρητών. Είναι ή έποχή, κατά την όποιαν έπαίξε σπουδαιότατον και πάλιν ρόλον ό Έπίσκοπος Ξηρουχάκης, ένεργών και σώζων πολλούς έκ των κρατουμένων αύτών, ένίοτε και μελλόθανάτους, ένεργών πάντοτε ως Έκκλησία και άφ' έαυτοϋ, και έκ μέρους των

άλλων Ίεραρχών Κρήτης. Έν μιᾷ λέξει ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγωνία τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ τότε καὶ πάντοτε ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος, μὴ ὑστεροῦντων καὶ τῶν Ίταλῶν εἰς τὸ διαμέρισμά των νὰ πράττουν ἀνάλογα, ἂν ὄχι εἰς ἐκτελέσεις, ἀλλὰ εἰς ταπεινοὺς καὶ ἀνάδρους ἐξευτελισμοὺς.

Εἰς τὰς 26 Μαρτίου 1942 συλλαμβάνεται ὁ Μητροπολίτης Βασιλείος καὶ ἐξορίζεται, ὅπως εἶχεν ἐξορισθῆ ἀπὸ τὴν 11 Νοεμβρίου 1941 καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Κισάμου καὶ Σελίνου Εὐδόκιμος, οὔτινες καὶ παρέμειναν ἐν τῇ ἐξορίᾳ των μέχρι τέλους τῆς ἐχθρικής Κατοχῆς. Τὸν ἐξορισθέντα Μητροπολίτην ἀνεπλήρωνεν ὁ τότε Πρωτοσύγκελός του καὶ νῦν Ἐπίσκοπος Ἀρκαδίας Εὐγένιος, ἐπιδείξας θάρρος καὶ τόλμην ἀξιόλογον.

8. Αἱ πολιτικαὶ ὀργανώσεις ἐν Κρήτῃ

Ἐχομεν ἀναφέρει, ὅτι εὐθὺς ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Κρήτης ἤρχισε νὰ παρουσιάζεται τῆδε κακεῖσε τῆς Νήσου κίνησις πρὸς ἐθνικὴν ἀντίστασιν, εἰς πολλὰ δὲ μέρη αὐτῆς ἀπετελέσθησαν καὶ ἐστὶν ἐπαναστατικαί, καταλήξασαι κατόπιν εἰς ἐθνικὰς ἐπαναστατικὰς ὀμάδας μὲ ἐπαναστατικὴν δρᾶσιν. Ὁ Κρητικὸς λαὸς ἐδίψα πάντοτε ἀπὸ ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ κατακτητοῦ, δι' ὃ καὶ προθύμως ἔσπευθε νὰ ἐνταχθῆ εἰς κάθε εἴδους ἐθνικὴν τοιαύτην κίνησιν καὶ ὀργανῶσιν. Οὕτως ἡ Ε.Ο.Κ. (Ἐθνικὴ Ὀργάνωσις Κρήτης) λεγομένη ἤρχισε νὰ ἐξαπλοῦται εἰς ὅλην τὴν Κρήτην καὶ νὰ δρᾷ ἐθνικῶς κατὰ τοῦ κατακτητοῦ. Κατὰ τὸ τέλος ὅμως τοῦ 1941 ἐπληροφορεῖτο ὁ Κρητικὸς λαὸς, ὅτι εἶχεν ἰδρυθῆ εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα Ε.Α.Μ. (Ἐθνικὸν Ἀπελευθερωτικὸν Μέτωπον), μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος ἀπὸ τὸν κατακτητὴν, ὅποτε παρὰ πολλοὶ καὶ ἀπ' ἐδῶ ἔσπευσαν νὰ ἐνταχθοῦν εἰς αὐτὸ, καὶ δὴ δυναμικὰ στοιχεῖα, διαπνεόμενοι ἀπὸ ἓνα καὶ μόνον πόθον, τὴν ταχεῖαν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κρήτης.

Τὰ πράγματα ἔβαινον ὁμαλῶς, καὶ ἀμφότεραι αὐταὶ αἱ ὀργανώσεις ἀπέβλεπον εἰς ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν, τὴν δρᾶσιν κατὰ τῶν γερμανῶν, χωρὶς κομματικὸς ὑπολογισμοὺς. Βραδύτερον ὅμως, ἀτυχῶς, διεφώνησαν μεταξύ των, ὡς πρὸς τὰς πολιτικὰς τῶν ἐπιδιώξεις, καὶ οὕτως ἐπῆλθε διαχωρισμὸς μεταξύ των. Μέχρι δὲ τοῦ 1942 ἀμφότεραι αὐταὶ αἱ ὀργανώσεις ἔδρων εἰς τὴν ὑπαιθρον μόνον, ἀλλὰ ἀπὸ τότε ἐπεκτείνονται καὶ ἐντὸς τῶν πόλεων, ὅποτε συσταθεῖσιν Νομαρχιακῶν Ἐπιτροπῶν καὶ κανονικῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων, ἐνεργοῦν καὶ δροῦν αὐταὶ συστηματικώτερον.

Ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1942 γίνεται διάκρισις τῆς ἀγλικῆς κατασκοπείας ἀπὸ τὴν Ε.Ο.Κ. (Ἐθνικὴν Ὀργάνωσιν Κρήτης), ἥτις ἐξαπλοῦται εἰς μεγαλύτεραν ἑκτασιν τώρα ἐν Ἡρακλείῳ, ὡς καὶ ἐν Ρεθύμνῳ, Ε.Ο.Ρ. ἐνταῦθα καλουμένη, δηλ. Ἐθνικὴ Ὀργάνωσις Ρεθύμνης. Εἰς τὰ Χανιά ἡ κίνησις τῆς Ε.Ο.Κ. ἐβράδυνεν ὀλίγον, ἂν καὶ πυρῆνης ἐθνικῆς ἀντιστάσεως ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐδῶ ἐνεφανίσθησαν, ἴσως διότι ὁ κατακτητὴς ἔθυε καὶ ἀπέλυε τὰ πάντα ἐξ ἀρχῆς τῆς κατοχῆς του, περισσότερο ἐν τῷ Νομῷ τούτῳ. Πλὴν ὀλίγον τι βραδύτερον ἐξηπλώθη ἡ Ε.Ο.Κ. καὶ εἰς τὰ Χανιά, σοβαρώτερον δράσασα καὶ ἐδῶ τώρα, ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Νομοὺς. Ἐπίσης ὅμως ἀπὸ τοῦ 1942 ἤρχισε νὰ ἐξαπλοῦται ἐν Κρήτῃ καὶ τὸ Ε.Α.Μ., τὸ ὁποῖον μεθοδικώτερον καὶ συστηματικώτερον ὀργανωθέν, ἐπαρουσιάζετο ὡς δυναμικώτερον, ἔτοιμον πάντοτε πρὸς δρᾶσιν. Μαζὶ ὅμως μὲ τὴν ἐξάπλωσιν τῶν δύο τούτων ὀργανώσεων, ἀρχίζουν δυστυχῶς καὶ αἱ ἀντιδράσεις, ὡς καὶ αἱ ὑποψίαι μεταξύ των, ἵνα προχωρήσουν κατόπιν εἰς μεγάλην ἐμπάθειαν μεταξύ τῶν μελῶν των, καὶ καταλήξουν τελικῶς εἰς τυφλὸν φανατισμὸν τῆς μιᾶς ὀργανώσεως κατὰ τῆς ἄλλης, μέχρι μάλιστα ἐπιδιώξεως ἐξοντώσεως τῆς

έτέρας ὑπὸ τῆς έτέρας διὰ πυρός καὶ σιδήρου. Τὰ ἐπακόλουθα δυστυ-
χῶς εἶναι εἰς ὄλους γνωστά. Καὶ οἱ γερμανοὶ δὲ τότε διιδόντες ἐξ ἀρχῆς τὴν
τοιαύτην διαίρεσιν τῶν πολιτικῶν ὀργανώσεων, προσεπάθησαν καὶ αὐτοὶ
νὰ ἐπεκτείνουσι τὸ μεταξύ των χάσμα, καλλιεργήσαντες τὴν μεταξύ των
ἀντιζηλίαν καὶ ἐμπάθειαν, ὅσον ἠδύναντο, πότε δικαιολογοῦντες τοὺς
μὲν, καὶ πότε ἀδιαφοροῦντες διὰ τοὺς ἄλλους, καὶ ἕν μόνον ἐπιδιώκον-
τες, πῶς νὰ τοὺς βάλλουσι καὶ τοὺς δύο νὰ σκοτώνωνται.

Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 1942 ἐξηπλώθη ἐπίσης ἐν Κρήτῃ καὶ ἡ Ε.Π.Ο.Ν.
(Ἐθνικὴ Πατριωτικὴ Ὀργάνωσις Νέων), ἢ διὰ τὴν Κρήτην Π.Ο.Ε.Ν.
(Παγκρήτιος Ὀργάνωσις Ἐλευθέρων Νέων), τὸ θάρρος τῶν μελῶν τῶν
ὁποίων, ὡς καὶ ἡ ἀντιμετώπισις πάντος κινδύνου ὑπ' αὐτῶν ἀπέβησαν
ποροϊμιώδη. Πλήν βραδύτερον ἐχρωματίσθησαν καὶ αἱ ἔθνικαὶ αὐταὶ ὀρ-
γανώσεις τῶν νέων ὡς πολιτικά, δι' ὃ καὶ προσεκολλήθησαν καὶ αὐταὶ
εἰς τὰς γνωστάς πολιτικὰς ὀργανώσεις, αἱ μὲν εἰς τὴν μίαν, καὶ αἱ δὲ
εἰς τὴν ἄλλην.

9. Γερμανικὴ θηριωδία εἰς τὸ Ἡράκλειον

Ἀπὸ τὴν ὡς ἀνωτέρω ὀργανωθεῖσαν ἔθνικὴν ἀντίστασιν ἐφρονεύ-
θησαν ἡμέτεροὶ τινες, καταδόται δυστυχῶς, εἰς τὴν ὑπαιθρον τοῦ Ἡρα-
κλείου, ὅποτε καὶ οἱ γερμανοὶ προέβησαν εἰς ἀθρόας συλλήψεις, ὡς ἐ-
μήρων δὴθεν, ἀπὸ τὴν πόλιν τοῦ Ἡρακλείου καὶ τὴν ὑπαιθρον, καὶ
τὴν 3 Ἰουνίου 1942 τυφεκίζουν δώδεκα ἐξ αὐτῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων
καὶ τρεῖς ἀδελφοὺς Γεωργιάδηδες, ἀπὸ τὰς προσωπικότητας τοῦ Ἡρα-
κλείου. Ἐπίσης ἐνεκα ἐπακολουθήσαντος σαμποτάζ κατὰ τοῦ ἀεροδρο-
μίου Ἡρακλείου, ἀπὸ ἄγγλους Κομάντος, ἐκτελοῦνται εἰς τὰς 11 Ἰου-
νίου ἄλλοι πενήτηκοντα δύο ἀπὸ τοὺς ἐξέχοντες πάλιν τοῦ Ἡρακλείου.
Φρίκη, τρόμος καὶ ἀγωνία κυριαρχεῖ τότε εἰς τὸ Ἡράκλειον, ἥτις ἐπεκτεί-
νεται καὶ εἰς ὅλην τὴν Κρήτην.

10. Οἱ ἐπαναστάται δροῦν, ἀλλὰ καὶ οἱ γερμανοὶ λυσσοῦν

Οἱ γερμανοὶ ἐπεδίωκον πάντοτε νὰ τρομοκρατοῦν τὴν Κρήτην, δι'
ὃ εἰς ὅλην τὴν Νῆσον τότε πολλοὶ Κρητῆς εὗρον τὸν θάνατον, διότι δὴ-
θεν περιέθαλλον ἄγγλους ἢ ὑπεστήριζον τοὺς εἰς τὰ ὄρη ἀντάρτας.
Αὐτὸ ὁμῶς ἐξαγριώνει περισσότερο τὴν Κρητικὴν Ἐθνικὴν ψυχὴν, καὶ
διὰ τοῦτο καὶ κάθε ἡμέραν καὶ πληθύνονται οἱ εἰς τὰ ὄρη καταφεύγον-
τες ἐπαναστάται, ἔχοντες ἐκεῖ τὰ λημέρια των ὀριστικῶς, ἔτοιμοι καὶ
ἐνοπλοὶ πρὸς πολεμικὴν δράσιν, ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς πλέον, καὶ οὕτως ὁ
ἀνταρτικὸς ἀγὼν ἀποβαίνει ἐκδηλὸς πανταχοῦ εἰς ὅλην τὴν Κρήτην,
πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον ἐλύσσωσι κυριολεκτικῶς οἱ γερμανοὶ, οἱ ὁποῖοι,
γνωρίζοντες, ὅτι ὁ Ρόμμελ των ἀπεῖχε μόλις τριάκοντα πέντε μίλια ἀπὸ
τὰ προάστεια τῆς Ἀλεξανδρείας, δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουσι, πῶς οἱ
Κρητικοὶ εἶχον τὸ θάρρος νὰ ἐτοιμάζουσι ἀνταρτοπόλεμον ἐναντίον αὐ-
τῶν. Ἐνα ἀπὸ τὰ τρομοκρατικὰ τότε μέτρα τῶν γερμανῶν ἦτο καὶ τὸ
ἀπόσπασμα τοῦ γερμανοῦ ὑπαξικοῦ Σούμπερ, ὁ ὁποῖος, αἰμοβόρος καὶ
αἰμοχαρῆς, ὅπως ἦτο, διέτρεχεν ὅλην τὴν Κρήτην καὶ ἄνευ διαδικασίας
τινός, καθ' ὃ εἶχεν ἐξαιρετικῶς αὐτὸς δικαίωμα, ἐφόνευε καὶ ἐτυφέκιζεν
ὁποῖον ἤθελε, πολλάκις καὶ τὸν πρῶτον προστυχόντα. Ἐκατοντάδας
ἀθῶους Κρητῆς ἐξέκαμε καὶ τὸ ἀπόβρασμα τοῦτο!

Καὶ ἤδη εἰσερχόμεθα εἰς τὸ 1943, μὲ ἀπολογισμὸν διὰ τὸ 1942
ἀπὸ πλείστας ὄσας ἐκτελέσεις, τὰς περισσοτέρας δι' ἀσημάντους ἀφορ-
μὰς, καὶ ἀπὸ πλείστας ὄσας λεηλασίας, καὶ καταληστεύσεις τῶν περισ-
σοτέρων χωρίων τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν γερμανῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐκδηλου-
μένας, ὁσημέραι καὶ σοβαρώτερον, τὰς διαφωνίας καὶ ἔριδας τῶν δύο

γνωστών οργανώσεων μεταξύ των, και ιδίως εις τὸ Ρέθυμνον. Ὅπωςδήποτε οἱ ὀργανωμένοι δροῦν ἐνεργῶς κατὰ τῶν γερμανῶν, και μεταξύ τῶν πρώτων και οἱ Ἄνωγειανοί, οἵτινες και ὑπέστησαν πολλὰ ἐκ μέρους τοῦ κατακτητοῦ, πάντοτε μετὴν πρόφασιν τῆς προστασίας τῶν ἀγγλων ὑπ' αὐτῶν, και διότι τὰ χωριά των ἦσαν λημέρια τῶν ἀνταρτῶν. Καί πράγματι ἀπὸ 17 Ἰουλίου μέχρι 26 Αὐγούστου 1943 συνάπτονται μάχαι μεταξύ τῶν γερμανῶν και τῶν ἐκεῖ ἐπαναστατικῶν ομάδων τοῦ Καπετάν—Πετρακογιώργη, περὶ τὸν Ψηλορείτην, και τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο, ὅτι ἐσχημάτισαν οἱ ἡμέτεροι τὴν γνώμην, ὅτι δὲν εἶναι ἀήτητοι οἱ γερμανοί. Εἰδικώτερον ὁμως τὴν 22 Αὐγούστου, δύναμις ἕως τέσσαρες χιλιάδες γερμανῶν ἐξεκίνησε πρὸς τὸν Ψηλορείτην, και ναί μὲν οἱ Ἄνωγειανοί, οἱ περισσότεροι ἐπρόφθασαν και ἔφυγον, πλὴν ἐφονεύθησαν περὶ τοὺς τεσσαράκοντα, οἵτινες εἶχον ἑναπομείνει.

Παρόμοιον πάθημα ἔπαθε τότε και τὸ Ροδάκινον Ἁγίου Βασιλείου, τοῦ ὁποῦ οἱ κάτοικοι ὄλοι σχεδὸν εἶχον ἐνταχθῆ εἰς ἐπαναστατικὰς ομάδας, ὅσοι δὲν ἐκρατοῦντο εἰς τὰς φυλακάς, διότι οἱ γερμανοί ἐπιβραμόντες κατ' αὐτοῦ τὴν 18 Αὐγούστου 1943, τὸ μὲν χωρίον κατέστρεψαν, τὰ δὲ γυναικόπαιδα ἐξώρισαν τῆδε κακεῖσε, και τοὺς ἀνδρας ἐφόνευσαν, ὅσοι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ φύγουν. Τὸ Ροδάκινον ὑπῆρξε πάντοτε σοβαρὰ ἐπαναστατικὴ ἐστία και προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἀγῶνα.

11. Τὸ δρᾶμα τῆς Βιάννου

Εἶναι γνωστόν, ὅτι τὴν 25 Αὐγούστου 1943 κατέρρευσε ἡ Ἰταλία, ὅπότε και ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς Μερραμβέλου—Σητείας, Ἰταλὸς Στρατηγὸς Κάρτα ἐδέχθη, βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς ἀγγλους, νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Βιάννου. Ἐπίσης κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας διεδίδετο, ὅπερ και ἐπιστεῦετο, ὅτι θὰ ἐγίνετο ἀπόβασις εἰς Κρήτην, διὰ τὸ ὅποιον και διότι οἱ ἀντάρται εἶχον πληθυνθῆ, οἱ γερμανοί εἶχον ἐξαγριωθῆ ἀκόμη περισσότερο. Ἐπὶ πλέον οἱ γερμανοί εἶχον συλλάβει τότε ἀντάρτας τινὰς εἰς τὸν Ὀμαλὸν τῆς Βιάννου, μεταφέροντας ἀλληλογραφίαν τοῦ Ἁγγλικοῦ Ἐπιτελείου, εἶχε δὲ γίνεαι και εἰδοποίησις διὰ τοῦ ἀσυρμάτου, ὅτι τὴν 27 Αὐγούστου θὰ ἐρρίπτετο ὄπλισμός εἰς τὸν Ὀμαλὸν αὐτὸν τῆς Βιάννου, ὅπερ εἶχον πληροφορηθῆ και οἱ γερμανοί. Δι' ὅλα αὐτὰ, και διότι ἡ Βιάννος ἀπὸ τοῦ 1942 ἦτο ἐπαναστατικὸν λημέρι, οἱ γερμανοί ὑψωσιάσθησαν σοβαρῶς και ἐπροχώρησαν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς 27 Αὐγούστου πρὸς τὰ ἐκεῖ. ὅπότε και, γενομένης συμπλοκῆς μεταξύ αὐτῶν και τῶν ἡμετέρων, ἐφονεύθησαν ἑκατὸν δέκα τρεῖς γερμανοὶ στρατιῶται, ἐτραυματίσθησαν τεσσαράκοντα ἑπτὰ και ἤχμαλωτίσθησαν δέκα τρεῖς, ὅπερ και ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τοῦ δράματος τῆς Βιάννου. Τετρακόσια ἄτομα, ἀνδρας, γυναῖκας και παιδιὰ, ἐξετέλεσαν τότε οἱ γερμανοὶ ἐντὸς πέντε ἡμερῶν εἰς τὰ διάφορα χωριά τῆς Βιάννου μετὴν ἀγριώτερον και σκληρότερον τρόπον, διατάσσοντος τοῦ τότε Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Ἡρακλείου, γερμανοῦ στρατηγοῦ Μύλλερ, θηριώδους κατὰ τὴν ψυχὴν, και ἐγκρίνοντος τοῦ τότε Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης, γερμανοῦ Στρατηγοῦ Μπρώυερ, ἀμφοτέρων καταδικασθέντων και ἐκτελεσθέντων βραδύτερον ἐν Ἀθήναις μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὡς ἐγκληματιῶν πολέμου, ὡς και ἀλλαχοῦ ἀναφέρεται.

Ἡ Ἐκκλησία Κρήτης ἔδρασε τότε κατασταλτικῶς ἐπὶ τῆς τοιαύτης μανίας τοῦ ἐχθροῦ, και σχετικὰ ἔχομεν ἀναφέρει ἀλλαχοῦ, τῶσον διὰ τὸν Πρωτοσύγγελον τότε Ἡρακλείου Ἀρχιμανδρίτην Εὐγένιον Ψαλιδάκην, ὅσον και διὰ τὸν Ἐπίσκοπον Πέτρας Διονύσιον Μαραγκουδάκην.

12. Ἀντίκτυπος τῶν γεγονότων τῆς Βιάννου

Τὰ γεγονότα τῆς Βιάννου ἐχρησίμευον πλέον, ὡς ἢ μάλλον σοβαρὰ πρόφασις διὰ τοὺς γερμανοὺς, ὥστε νὰ καταβασανίζουν οὕτοι τὸν Κρητικὸν λαὸν ἀκόμη περισσότερον, μὲ ἀγγαρείας καὶ δημεύσεις περιουσιῶν, μὲ δῆθεν πρόστιμα καὶ ἄλλας παντὸς εἴδους οἰκονομικὰς ἀφαιμάξεις, μὲ συλλήψεις καὶ φυλακίσεις ὁμήρων, ἐξ ὧν καὶ πολλοὶ ἐξετελοῦντο, ἄλλοι δὲ κατὰ ἑκατοντάδας καὶ ἐξωρίζοντο ἐκτὸς τῆς Κρήτης, εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ ἀλλαχοῦ, διὰ νὰ μὴ ἐπανέλθουν πλέον.

Ἡ λύσσα τῶν γερμανῶν ὠδήγησεν αὐτοὺς τότε καὶ μέχρι Σελίνου, ὅποτε καὶ κατέστρεψαν οὗτοι τὰ χωρία Λειβαδᾶ, Μονήν, Κουστογέρακο κ.ἄ., εὐρόντες ἀφορμὴν, ἐκ τοῦ ὅτι ἔδρα ἐκεῖ ὁ ἀτρόμητος ὑπολοχαγὸς Ἑμμ. Πιμπλῆς. Οἱ ἡμέτεροι ἀντετάχθησαν τότε, καὶ μάλιστα μὲ ἀξιοθαύμαστον τόλμην ἐξηκολούθησαν μαχόμενοι κατὰ τῶν γερμανῶν ἀπὸ 29 Σεπτεμβρίου μέχρι 10 Ὀκτωβρίου 1943, μὲ πολλὰς ἀπώλειας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἡμετέρων, διότι οἱ γερμανοὶ ἐν τῇ μανίᾳ τῶν ἐφόνευον ὅποιον συνήντων εἰς τὸν δρόμον τῶν. Καὶ ἄλλα χωρία δὲ τῆς Κρήτης ὑπέστησαν τότε τὴν αὐτὴν τύχην, καὶ πολλοὶ Κρήτες ἐκασταχοῦ τῆς Νήσου ἐτυφεκίσθησαν ὑπὸ τῶν γερμανῶν ὑπὸ διαφόρους προφάσεις καὶ ἀφορμάς.

13. Διάφοροι πληροφοροὶ ἐπὶ τῆς τότε καταστάσεως ἐν Κρήτῃ

Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς Κρήτης ἐκινήθησαν ἀπὸ τοῦ 1942 μαχητικαὶ ὁμάδες. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἀπὸ τοῦ Μαρτίου 1942 ἐγένετο καὶ ὁ πρῶτος καταρτισμὸς τοιαύτης ὁμάδος εἰς τὰ Δελιανὰ τῆς Κισάμου, ὅπως καὶ βραδύτερον, κατὰ τὸ 1943, εἰς τὸ Σέλινον ὑπὸ τὸν Κ. Μπασιῶν, καὶ εἰς τὴν Κυθωνίαν ὑπὸ τὸν Γ. Γαλάνην κ. ἄ. Ἀπὸ ἀπόψεως δὲ ὀργανώσεων, εἰς τὰ Χανιά ἐκινεῖτο κατ' ἀρχὰς μὲν περισσότερον τὸ Ε.Α.Μ. καὶ τὸ Κ.Κ.Ε., ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1943 ἀρχίζει καὶ ἡ δρᾶσις τῆς Ε.Ο.Κ. ζωηροτέρα καὶ ἐντονωτέρα, διὰ τῆς ἐκδόσεως μάλιστα καὶ ἐιδικοῦ δελτίου, ὅποτε καὶ ὁ ἀγὼν μεταξύ τῶν δύο ὀργανώσεων ἐτραχύνεται, εἰς σημεῖον ὥστε νὰ ἐπαπειληται ἄμεσος ἡ σύρραξις. Πλὴν τῇ μεσολαβήσει πάντοτε τῶν συντηρητικωτέρων στοιχείων, προελασβάνοντο τὰ διάφορα ἐπεισόδια τὰ μεταξύ τῶν ὀργανώσεων τούτων, στρεφόμενων καὶ πάλιν κατὰ τοῦ κατακτητοῦ, καὶ παρορωμένων πρὸς στιγμὴν τῶν μεταξύ τῶν διαφορῶν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν πολλάκις ἀνεφύοντο μεταξύ τῶν πολλὰ ἔριδες καὶ διαμάχαι, πρὸς ἀπάμβλυνσιν τῶν ὁποίων σπουδαῖον ρόλον ἔπαιζε πάντοτε ὁ Ἐπίσκοπος Ξηρουχάκης, λόγῳ τοῦ κύρους του καὶ τοῦ ἀξιώματός του. Κατὰ τὸ 1944 αἱ ὀργανώσεις αὗται ἐπεκτείνονται καὶ συστηματοποιοῦνται καθ' ἅπασαν τὴν Κρήτην, καὶ καλλιεργεῖται καὶ παρὰ τῷ λαῷ ἡ ἀναπτέρωσις τοῦ φρονήματός του, ἐντεινομένης τῆς παθητικῆς ἀντιστάσεώς του καὶ ἐπεκτεινομένου τοῦ πολέμου τῶν νεύρων κατὰ τῶν γερμανῶν, διὰ διαφορῶν σαμποτάζ, καὶ τῆς ἐκ παραλλήλου διαδόσεως συναφῶν, ὅχι πάντοτε ἀληθῶν, εἰδήσεων περὶ ἀποβάσεων καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα, ἀφ' ἐνὸς μὲν παρέλθον τοὺς γερμανοὺς καὶ ἀφ' ἑτέρου συνήνωνον καὶ ἐνεψύχωνον τὰς ἡμετέρας ἐθνικὰς δυνάμεις. Ἄξιον σημασίας εἶναι καὶ τὸ ὅτι ἀπὸ τὰ μέσα Ἰανουαρίου 1944 ὁ Διεθνὴς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀρχίσει τὴν ἐνταῦθα εὐεργετικὴν ἐπισιτιστικὴν δρᾶσιν του ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιον 1943, ὀλοκληρῶνει τὸ δίκτυόν του, καὶ οὕτως ἀνακουφίζεται σημαντικῶς ὁ λαὸς τῆς Κρήτης ἀπὸ ἐπισιτιστικῆς πλευρᾶς.

14. Ἡ ἀπαγωγὴ τοῦ γερμανοῦ Στρατηγοῦ Κράϊπε

Ο ἄγγλος Ταγ)ρχης Λη-Fermor (Μιχάλης) μετὰ τοῦ ἀγγλοῦ λοχαγοῦ

Μός και δώδεκα Ιδικών μας άπήγαγον την 26 'Απριλίου 1944 τόν γερμανόν Στραταγόν Κράϊπε, μεταβαίνοντα επί αυτοκινήτου από Κνωσόν εις 'Αρχάνες. Κατόπιν οι μόν ήμέτεροι μετέβησαν πεζή εις 'Ιδην, οί δε άγγλοι μαζί με τόν Κράϊπε, με τό 'ίδιον αυτοκίνητον διελθόντες δι 'Ηρακλείου, έφθασαν εις Γενή—Καβέ, και έκειθεν έβάδισαν πρós τά 'Ανώγεια και Ψηλορείτην, ίνα καταλήξουν κατόπιν εις τό Ροδάκινον 'Αγ. Βασιλείου, όπόθεν και μετήχθη ό Κράϊπε εις Κάϊρον.

13. 'Επακολούθησασαι έκδικήσεις

'Ο Κρητικός λαός όμως έπλήρωσεν άκριβά δυστυχώς την άπαγωγήν ταύτην του Κράϊπε, μεταχειρισθέντων των γερμανών αυτήν ως πρόφασιν. Βλέποντες δηλ. ούτοι, ότι μετά τόσης εύκολίας άπήγαντο και οι στρατηγοί των άκόμη, άπεφάσισαν να τρομοκρατήσουν όλόκληρον τόν Κρητικόν λαόν, έκδηλώνοντες την άγριότητα της ψυχής των εις όσην έντασιν ήδύναντο. 'Από άκρου εις άκρον της Νήσου τότε έτυφεκίζοντο και έξετελοούντο όμαδικώς οι δυστυχείς Κρήτες με διαφόρους προφάσεις, τά δε χωρία αυτών καταστρέφοντο. 'Ενώ ή πραγματική αίτία ήτο, τό ότι οι γερμανοί ήθελον να κρατήσουν τό ήθικόν των στρατιωτών των, τό όποϊον είχεν άρχίσει να καταπίτη σοβαρώς, με τάς πολλάς και διαφόρους πατριωτικές ένεργείας και ήρωϊκάς πράξεις των άδουλώτων Κρητών, έν συνεργασία και μετά πολλών τολμηρών και φιλελευθέρων τέκνων της Συμμάχου 'Αγγλίας. 'Αλλ' άς πάρωμεν με χρονολογικήν σειράν τάς περισσότερας των διαπραχθεισών τότε ώμοτήτων και φρικαλεοτήτων κατά του Κρητικού λαού εκ μέρους των άπαισιών γερμανών. Ούτως, από 3 Μαΐου 1944 και έν συνεχεία, καταστρέφονται τελείως και καταρειπούνται τά χωρία 'Ανώγεια, Γερακάρι Γουργοϋθοι, Καρδάκι, Βρύσες, Σμιλές, 'Ανω Μέρος, Κρύα Βρύσις και Σαχτούρια, και άνω των τριακοσίων πενήκοντα από τους κατοίκους των χωρίων αυτών τυφεκίζονται επί τόπου, τά δε γυναϊκόπαιδα έκτοπίζονται και έξορίζονται άλλαχοϋ. Είται φοβερά ή περιγραφή των γεγονότων αυτών, τά όποια έντός όλίγων ήμερών μετέβαλον τό πλούσιον και εύανδρον 'Αμάρι εις τόπον κολάσεως και δυστυχίας! 'Η αυτή τύχη περιέμενε και τό ήρωϊκόν πάντοτε Ροδάκινον, διότι έπέρασε και άπ' εκεί ό Κράϊπε, και κατά την γερμανικήν νοσηράν νοοτροπία, άπ' όπου είχε περάσει, όπως και από τά παραπάνω χωρία, ό άπαχθεις ούτος στρατηγός, έπρεπεν όλα αυτά να πληρώσουν άκριβά.

Τήν 4 Μαΐου καταστρέφονται τά Λόχρια, οι δε κάτοικοι και του χωρίου αυτού φονεύονται ή έξορίζονται. 'Επίσης την 21 πρós την 22 Μαΐου περικυκλοϋται ή 'Ιερά Μονή του 'Αρκαθίου από τους γερμανούς και συλλαμβάνεται ό 'Ηγούμενος αυτής Διονύσιος, ως και άλλοι τινές πολίται, ίνα περικυκλωθή και πάλιν ή αυτή Μονή την 25ην Μαΐου, όποτε και συνελήφθησαν, κατά την ώραν της λειτουργίας, ό 'Ιερομόναχος 'Ακάκιος και ό 'Ιεροδιάκονος 'Αθανάσιος, περί των, όλων αυτών, κινήθεις ό 'Επίσκοπος Ξηρουχάκης, κατά παράκλησιν και του 'Επισκόπου Ρεθύμνης 'Αθανασίου, προέλαβεν εύτυχώς κάθε τι δυσάρεστον, διασωθέντων τούτων τελικώς, όπως και άλλαχοϋ έχει λεχθή.

'Επίσης εις τάς 25 Μαΐου περικυκλοϋνται υπό των γερμανών οι Κάμποι Κυθωνίας, διότι ήρχισαν να συγκεντρώνονται και εκεί έπαναστάται, και συλλαμβάνονται από τους κατοίκους του χωρίου τούτου έβδομήκοντα δημιοι, εκ των οποίων οι μόν είκοσι πέντε ήκολούθησαν την τύχη των 'Εβραίων της Κρήτης, περί των οποίων εύθύς άμέσως θα είπωμεν, οι δε υπόλοιποι μετά των οίκογενειών των, αι όποιαι έν τώ μεταξύ είχαν έκτοπισθή από τό χωρίον των, τυχούσαι της δεούσης προστασίας

καί περιθάλπσεως ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχάκη, διεσώθησαν, ἐπανελθόντες βραδύτερον εἰς τὰς οἰκίας των. Ἡ τύχη δὲ τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κρήτης ἦτο, ὅτι τὴν 7 Ἰουνίου ἐπνίγησαν ἅπαντες μεταξύ Σαντορίνης καὶ Κρήτης, παρασκευασθέντος ἐννοεῖται τοῦ πνιγμοῦ αὐτῶν ὑπὸ τῶν γερμανῶν καὶ μαζί με αὐτοὺς καὶ πολλῶν ἑλλήνων. Μία κηλὶς καὶ τὸ τοιοῦτο διὰ τὸν γερμανικὸν δῆθεν πολιτισμὸν, ὁ ὁποῖος ἐπεδίωξε πρὸς στιγμὴν τὸν ὀλοκληρωτικὸν ἐξαφανισμὸν ὀλοκλήρου τῆς φυλῆς τῶν Ἑβραίων!

Ἐν συνεχείᾳ τὴν 21ην Ἰουλίου ἀνετινάχθησαν περὶ τὰς πέντε χιλιάδας βαρελίων βενζίνης, ἀποτέλεσμα σαμποτόζ ἐκ μέρους τῶν ἡμετέρων ἐπαναστατῶν καὶ τοῦ ἄγγλου στρατιωτικοῦ Τόμ, εἰς τὸ Μαλεβούζι, ὁπότε τὴν 26ην ἴδιου μηνὸς συνελήφθησαν εἰς ἀντίποινα δωδεκάδες Ἡρακλειωτῶν, οἵτινες καὶ μετήχθησαν εἰς Ἀγυιάν, ὅπου ὑπέφεραν καὶ αὐτοὶ τὰ συνηθισμένα μαρτύρια τῶν εἰς τὰς φυλακὰς αὐτὰς ἐγκλειομένων. Ἐπίσης εἰς τὰς 14 Αὐγούστου τότε, παραμονὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐπισυνέβη καὶ ἡ τραγωδία τοῦ ἀτυχοῦς Σκούρβουλα, ὅπου, ἐπειδὴ εὐρέθησαν ἐκεῖ φονευμένοι δύο γερμανοὶ ὑπὸ ἀγνώστων, συνελήφθησαν δέκα ὀκτῶ νέοι καὶ εἴκοσι δύο νέαι, οἱ ὅποιοι καὶ ἐτυφεκίσθησαν ἅπαντες, μετὸν ἀγριώτερον τρόπον. Κατόπιν εἰς τὰς 21 Αὐγούστου ἐτυφεκίσθησαν εἰς τὴν Δαμάσταν, πλησίον τοῦ Ἡρακλείου πρὸς δυσμὰς, τριάκοντα πέντε ἄνδρες καὶ δύο γυναῖκες, κατακάντες καὶ λεηλατηθέντος καὶ τοῦ χωρίου αὐτῶν, διότι εἶχον φονεῦθαι τέσσαρες γερμανοὶ εἰς ἀπόστασιν τριῶν χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ χωρίου τοῦτο. Παρομοίᾳ τύχῃ ἐπεφυλάχθη καὶ διὰ τὸ παρακείμενον χωρίον Μάραθον, ἐκδηλωθείσης καὶ ἐκεῖ τῆς ἀκατανομάστου ἐκδικητικῆς μανίας τῶν γερμανῶν.

Ἄλλ' εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὅλη ἡ Κρήτη ἐν μιᾷ λέξει ἐμαρτύρησε καὶ τότε, μὴ ὑστερήσαντος εἰς τοῦτο οὐδενὸς Νομοῦ αὐτῆς. Οὕτως τὴν 14 Αὐγούστου συλλαμβάνονται καὶ ἐν τῷ Νομῷ Χανίων ὄλοι οἱ ὁποῖοι εἶχον μεταβῆ εἰς τὴν ἐμποροπανήγυριν τῶν Βουκολιῶν καὶ μεταφέρονται εἰς τὴν Ἀγυιάν. Κατόπιν οἱ γερμανοὶ βαδίζουν κατὰ τῶν πλησίον Παλαιῶν Ρουμάτων, ὁπότε τὸ μὲν χωρίον τοῦτο λεηλατεῖται, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτοῦ, οἱ μὴ προλαβόντες νὰ καταφύγουν εἰς τὸ ὑπερθεῖν ὄρη φονεύονται. Ἐπειτα βαδίζουν κατὰ τοῦ εἰς τὰ Ν. Δ. κειμένου χωρίου Φλώρια, ὅπου, τὸ μὲν χωρίον πάλιν καίουν καὶ κατεδαφίζουν, φονεύουσι δὲ καὶ ὄλους συναντοῦν, ἀδιάφορον ποῖοι ἦσαν οὗτοι, καὶ ἂν ἦσαν φιλήσυχοι καὶ ἀνύποπτοι πολῖται. Εἰς τὰς 27 Αὐγούστου οἱ γερμανοὶ ἐξορμοῦν κατὰ τοῦ πρὸ τῶν Φλωριῶν, πρὸς τὸ μέρος τῶν Βουκολιῶν, χωρίου Κακόπετρο, τὸ ὁποῖον διαρπάζουν καὶ λεηλατοῦν, ἀφοῦ ἐφόνευσαν καὶ εἴκοσι τρεῖς ἐκ τῶν κατοίκων αὐτοῦ, ἵνα εὐθὺς τὴν ἐπομένην περικυκλώσουν τὸ Μαλάθυρο, χωρίον πρὸς Δ. τοῦ Κακοπέτρου, ὅπου συλλαβόντες ἐξήκοντα τρεῖς ἀπὸ τοὺς κατοίκους του, τοὺς ἐξετέλεσαν ὄλους μέχρις ἐνός, ἀφοῦ τοὺς ἡρώτων προηγουμένως, ποῦ εἶναι οἱ ἄγλοι, τοὺς ὁποῖους περιθάλπου καὶ ποῦ εἶναι κρυμμένα τὰ πολεμικὰ των εἶδη, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν δῶμας ἐρώτησιν, οὐδεμίαν φυσικὰ ἀποκαλυπτικὴν ἀπάντησιν ἐδίδοτε.

Ἐν συνεχείᾳ τὴν 29 Αὐγούστου δύο χιλιάδες γερμανοὶ βαδίζουν κατὰ τοῦ χωρίου Συρικάρη, πρὸς Δ. τῶν ὡς ἄνω χωρίων, τὸ ὅποτον βομβαρδίζουν καὶ φονεύουσι καὶ ὀκτῶ ἐκ τῶν κατοίκων του, ὄλους προέφθασαν ἐκεῖ, διότι οἱ ἄλλοι προλαβόντες εἶχον καταφύγει εἰς τὰ ὄρη. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐκτελοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐν Ἀγυιᾷ κρατούμενους δώδεκα, με-

ταξύ των οποίων και ο ἐξ Ἁγίου Νικολάου Μεραμβέλου Ροσος Α. Κούνδουρος, δικηγόρος καὶ πολιτευτὴς.

Ἐς ἀναμετρήσῃ τῶρα πᾶς τις τὴν εἰκόνα αὐτὴν τῆς φρίκης καὶ ἐρημώσεως, τῶν ἐκτελέσεων καὶ φυλακίσεων καὶ τῶν ἄλλων δεινοπαθημάτων τοῦ ἡρωϊκοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, καὶ θὰ ἐκτιμήσῃ ἀσφαλῶς, δεόντως, τὴν Κρητικὴν ψυχὴν, μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν προέβαλλε πάντοτε αὐτὴ ἐνώπιον ὄλων τούτων, οὐδέποτε δουλωθεῖσα, ἀλλὰ πάντοτε ἀνδριζομένη καὶ εὐθαρσῶς πολεμοῦσα ἐναντίον τοῦ ἀγρίου κατακτητοῦ της. Ἄλλ' ἄς κλείσωμεν τὴν φοβερὰν αὐτὴν σελίδα τῆς Κρητικῆς ἱστορίας, ὁδιόφορον ὅτι παραλείπομεν πολλὰ τοιαῦτα περιστατικὰ καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Κρήτης, συντομίας ἔνεκεν, καὶ μόνον προσθέτομεν, ὅτι εἰς τὰς 28 Σεπτεμβρίου ἔλαβε χώραν εἰς τὸ χωρίον Λοῦλος τῶν Κεραμειῶν συστηματικὴ μάχη μετὰ γερμανῶν καὶ ὀργανωμένων ἡμετέρων στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ ἐγκλωβισμὸς εἰς μίαν χαράδραν πολλῶν ἀπὸ τὰς γερμανικὰς τοιαύτας δυνάμεις καὶ ἡ ἐξαφάνισις αὐτῶν, ὡς ἐπίσης εἰς τὰς 29 ἰδίου μηνός, ἀνω ἀπὸ πεντακόσιοι γερμανοὶ ἐξορμοῦν κατὰ τοῦ χωρίου Κοξαρεῖ Ἁγίου Βασιλείου, ὁπόθεν, ἄφου κατέκαυσαν περὶ τὰς ἑκατὸν εἰκοσιν οἰκίας τοῦ χωρίου τούτου, καὶ ἐφόνευσαν καὶ περὶ τοὺς πέντε ἕως ἕξ ἄνδρας, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον προλάβει νὰ ἀπομακρυνθοῦν, ἐπανήλθον εἰς τὰ ἴδια, γαυριωμένον ἀσφαλῶς διὰ τὰ τοιαῦτα κατορθώματά των, ἀισχυνόμενοι ὅμως διὰ τὰς τοιαύτας ἀνάνδρους νίκας των κατὰ τῶν οὕτως ἠττωμένων νικητῶν των!

16. Ὁ ἐπίσημος Στρατιωτικὸς Διοικητὴς Ἡρακλείου.

Σύμπτυξις τῶν Γερμανῶν.

Τὴν 15 Αὐγούστου 1944 εἶχε φθάσει εἰς τὴν Κρήτην ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὡς Στρατιωτικὸς Διοικητὴς Ἡρακλείου, ὁ Ἄνδρέας Νάθενας, Ἄντ) ἀρχης, μετὰ τὴν ἐντολὴν ὅμως, ὅπως συνεργάζεται καὶ μετὰ τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τότε εἰς Κρήτην Ἐμμ. Κελαΐδην, σμήναρχον, καὶ τὴν 7 Σεπτεμβρίου εὐρίσκειται οὗτος εἰς τὸ χωρίον Ἁγίου Θωμᾶν Ἡρακλείου, μετὰ προφυλάξεις πάντοτε, διότι οἱ γερμανοὶ δὲν εἶχον ἐκδηλώσει ἀκόμη τὴν πρόθεσίν των νὰ συμπτυχθοῦν, καὶ ἐπομένως ὑπῆρχε φόβος συλλήψεως αὐτοῦ. Πλὴν τὰ γεγονότα ἐπακολουθοῦν ραγδαῖα καὶ οἱ γερμανοὶ ἀποχωροῦν πρῶτον ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν Κρήτην, διότι, ὡς ἦτο φυσικόν, μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς Ἰταλίας ὅλη ἡ Κρήτη κατελήφθη ὑπὸ μόνον τῶν γερμανῶν, τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ κατοχῆς Μεραμβέλου καὶ Σητείας, μέρους μὲν ἐνταχθέντος εἰς τὰς γερμανικὰς δυνάμεις, μέρους δὲ ἐγκλεισθέντος εἰς στρατόπεδα αἰχμαλώτων.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν ὅμως αὐτὴν τῶν γερμανῶν, ἐγεννήατο ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἐρώτημα, ποῖος θὰ εἴη τὴν τάξιν κατόπιν, διότι μέγας κίνδυνος ἐσθβει τότε, μετὰ τὰς διαφόρους ἀντιλήψεις τῶν ἀνταρτῶν μας καὶ τῶν διαφόρων ὀργανώσεων των, καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ πάντων τότε μελετωμένην ἐκδικησιν τῶν δοσιλόγων καὶ γερμαγοφίλων, ὡς καὶ κατὰ παντός, ἐναντίον τυχόν τοῦ ὁποίου θὰ εἶχεν ὁ μὲν, ἢ ὁ δὲ προσωπικὰς διαφορὰς ἢ διχοστασίας, ὅπερ καὶ αὐτὸ ἀπετέλει φοβερὸν ἔναυσμα μεγάλων ἀνωμαλιῶν καὶ ταραχῶν διὰ τὴν προκειμένην περίστασιν. Ἐν τῷ μεταξῷ, ἐκκενωθείσης ἀρκετῆς περιοχῆς καὶ τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου ὑπὸ τῶν γερμανῶν, ὀρίζεται ἀπὸ τῆς 16ης Σεπτεμβρίου, ὡς ἔδρα τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Ἡρακλείου Νάθενα τὸ Κανλί-Καστέλλι, ἔχον ἤδη ἐκκενωθῆ καὶ αὐτὸ ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς, οἵτινες ὀλοῦν καὶ ἀποοῦρονται ἀπὸ τὰ ἀπομακρυσμένα μέρη πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Ἡρακλείου.

Ὁ Νάθενας τότε καθορίζει μὲ τὸ προσωπικόν του κῶρος μίαν σχετικὴν πειθαρχίαν τῶν διαφόρων ομάδων, καὶ ἐπιδιώκει νὰ ἐπιτύχῃ μίαν συνεννόησιν καὶ κατανόησιν ὄλων αὐτῶν, σχηματίζων καὶ μίαν κοινὴν Νομαρχιακὴν λεγομένην Ἐπιτροπὴν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὑπὸ τὸν τότε Πρωτοσύγκελον τῆς Μητροπόλεως Κρήτης Ἀρχιμανδρίτην Εὐγένιον Ψαλλιδάκη.

Οἱ γερμανοὶ ὁμως ἀποχωροῦν μὲ βρσδὺν ρυθμὸν καὶ διὰ τοῦτο, καὶ πολλὰ μὲν μικροσυμπλοκαὶ γίνονται μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἡμετέρων, πολλὰ δὲ καὶ παρεξηγήσεις ἐκδηλώνονται μεταξὺ τῶν διαφόρων ἡμετέρων πολιτικῶν ὁργανώσεων, ἐπαπειλουμένης πάντοτε ἀμέσου συρράξεως μεταξὺ τῶν τῶσον εἰς τὸ Ἡράκλειον, ὅσον καὶ εἰς ὄλην τὴν Κρήτην, ὡς φλέγον δὲ ζήτημα παρουσιάζετο πάντοτε, ποῖος θὰ κυβερνήσῃ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν γερμανῶν !

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς ὀξυτήτος τῶν ὁργανωτικῶν παθῶν ἐνήργησε πάντοτε κατασταλτικῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν ἀκτίνα τῆς δράσεώς του, ὡς γνωστὸν, καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Ξηρουχάκης, Τέλος οἱ γερμανοὶ ἀποχωροῦν καὶ ἀπὸ τὸ Ἡράκλειον πρὸς τὸ Ρέθυμνον, καὶ τὴν 11 Ὀκτωβρίου 1944 εἰς τὸ κενὸν πλέον ἀπὸ γερμανοὺς Ἡράκλειον γίνεται δοξολογία ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει. Τὴν ἐπομένην ὁμως ἀτυχῶς ἐπισυμβαίνουν αἱματηρὰ ἐπεισόδια ἐν Ἡρακλείῳ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιμαχομένων πολιτικῶν ὁργανώσεων, τὴν ἐξάπλωσιν τῶν ὁποίων ἐπεισοδίων θέλων νὰ προλάβῃ ὁ νέος Στρατιωτικὸς Διοικητὴς Κρήτης Συνταγματάρχης Νικόλαος Παπαδάκης, ἄρτι ἀφίχθεις εἰς Κρήτην ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, σπεύδει ἐπὶ τόπου, ὅτε καὶ προλαμβάνονται μὲν τὰ πράγματα, ὀρίζονται δὲ ὡς φρούραρχος μὲν Ἡρακλείου ὁ καπετὰν Πετρακογιώργης, ὡς Στρατιωτικὸς δὲ Διοικητὴς τῆς ὑπαίθρου ὁ καπετὰν Μανώλης Μπαντούβας, γνωστοὶ ἀμφότεροι ἀπὸ προηγουμένην ἐπαναστατικὴν τῶν δρᾶσιν, οἵτινες καὶ ἐπιβληθέντες τελικῶς ἐτήρησαν τὴν τάξιν.

17. Ἡ περαιτέρω σύμπτυξις τῶν γερμανῶν καὶ ἐπεισοδιὰ τινὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἡμετέρων

Οἱ γερμανοὶ, ἀποχωροῦντες ἀπὸ τὸ Ἡράκλειον πρὸς τὸ Ρέθυμνον, καὶ κατόπιν πρὸς τὰ Χανιά, ἀνατινάσσουσιν μὲν τὰς γεφύρας, ἀπ' ὅπου διέρχονται καὶ καταστρέφουσιν καὶ κάθε τεχνικὸν ἔργον, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἀφήνουν ὁμως ἀνενοχλήτους καὶ οἱ ἡμέτεροι, εἰς τρόπον μάλιστα ὥστε νὰ μὴ ἠλλείπουν πάλιν καὶ αἱ μεταξὺ τῶν συμπλοκαί, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶχε συμβῆ καὶ κατὰ τὴν σύμπτυσιν τῶν γερμανῶν τούτων πρὸς τὸ Ἡράκλειον, καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς εἰς Παναγιᾶν Πεδιάδος, ὅπου ἐφονεύθησαν περὶ τοὺς δέκα πέντε γερμανοὶ τὴν 6ην Ὀκτωβρίου 1944. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἐγένοντο πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων. Εἰς δὲ τοιοῦτος περισπασμὸς ἔγινε καὶ τὴν 15 Ὀκτωβρίου εἰς τὸν Σκινὲ Κυδωνίας μεταξὺ γερμανικῶν καὶ ἑλληνικῶν δυνάμεων ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην Ἰ. Μπελεγρὴν καὶ ἄλλους, μὲ πολλὰς πάντοτε ἀπωλείας τῶν πρώτων, ὅπως ἔγινεν ἀνάλογος τοιοῦτος καὶ τὴν 12ην Νοεμβρίου μεταξὺ Κάμπων καὶ Κλεφτοπεράματος Κυδωνίας, μὲ ἀπωλείας ἄνω μὲν τῶν τριακοσίων, ὡς ἐλέγετο, ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν, ἐλαχίστας δὲ ἐκ μέρους τῶν ἡμετέρων. Ἡ τελευταία μάλιστα αὕτη νίκη τῶν ἡμετέρων ὑπῆρξε τόσοσιν περιφανῆς, ὥστε ἀπενεμήθη καὶ ἔπαινος εἰς τὸ λαβὸν τότε μέρους εἰς τὴν μάχην ταύτην 14ον Σύνταγμα, ἐκ μέρους τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης Νικολάου Παπαδάκη. Ἀλλὰ καὶ ἄλλαι μικροσυμπλοκαὶ καὶ μεμονωμένοι φόννοι δὲν ἔλειπον τῆςδε κακεῖσε, εἴτε πρὸς ἐκδικησιν κατὰ τῶν γερμανῶν ἐκ μέρους συγγενῶν, θανατωθέντων προηγουμέ-

νως ὑπ' αὐτῶν, εἴτε ἵνα ἀφαιρέσουν ἀπ' αὐτοὺς πρὸ παντὸς τὰ διπλα-
των. Ἡ ἀγάπη τοῦ Κρητὸς πάντοτε πρὸς τὰ διπλα εἶναι ἓνα πρᾶγμα ἀ-
φάνταστον. Οἱ γερμανοὶ ὁμως ἔχουν ἤδη συμπτυχθῆ καὶ περιορισθῆ σχε-
δὸν μόνον εἰς τὸν Νομὸν Χανίων, οἱ δὲ ἀντάρται ἀμφοτέρων τῶν παρα-
τάξεων τῆς περιοχῆς ταύτης ἔχουν περικυκλώσει αὐτούς. Πλὴν ἐπειδὴ οἱ
γερμανοὶ εἶναι πολλοὶ καὶ καλῶς ἐξοπλισμένοι, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχουν
πρὸς αὐτοὺς οἱ ἡμέτεροι οὐδεμίαν οὐδέποτε ἐμπιστοσύνην, ζητεῖται ἡ βο-
ήθεια καὶ ἀπὸ ἄλλους Νομοὺς ἀνταρτῶν, δι' ἐνδεχομένην ἐπίθεσιν τῶν
πρῶτων. Καὶ πράγματι τὴν 8ην Δεκεμβρίου ἐπιτίθενται οἱ γερμανοὶ κατὰ
τῶν ἡμετέρων εἰς Βαφὲ Ἀποκορώνου, ἔδραν ἀγγλικῆς ὑπηρεσίας μετ' ἀ-
σύρματον, ἐπεκταθείσης βραδύτερον τῆς μάχης καὶ μέχρι Μετόχι—Κου-
νάληδων καὶ ὑψωμάτων Κουλέ, Κεφάλας, Λιοपुरᾶς, Στιχης, κ.λ.π., ὅπο-
τε ἔγινε χρῆσις ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν καὶ τῶν μονίμων ἀπὸ διάφορα
μέρη πυροβολείων τῶν Ἀπαντες τότε οἱ ἡμέτεροι, ἀδιακρίτως πολιτι-
κῶν ὀργανώσεων, ἐπολέμησαν γενναίως καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὸν ἔ-
χθρὸν μετ' ἀπωλείας του, ἄνω τῶν εἴκοσι πέντε ἀνδρῶν. Ἐπίσης τὴν 11ην
Δεκ)βρίου οἱ γερμανοὶ ἐξώρμησαν καὶ πάλιν κατὰ τῶν Παλαιῶν Ρουμά-
των Κισάμου, πλὴν ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν καὶ ἐκεῖθεν, καὶ
μετ' ἀπωλείας τῶν μάλιστα, ὅπως καὶ ἀπ' ὅπου ἄλλοι ἔκαμαν οὕτοι
τοιαύτας κρούσεις.

18. Δημιουργία Ἐθνικοῦ Στρατοῦ ἐν Κρήτῃ

Τὴν 2 Ἰουανουαρίου 1945 ἔφθασεν εἰς Ἡράκλειον ὁ Στρατηγὸς
Γεώργ. Φουντουλάκης διὰ τὴν συγκρότησιν ἔθνικοῦ στρατοῦ ἐκ δέκα
τουλάχιστον Ταγμάτων διὰ μερικῆς ἐπιστρατεύσεως τῶν ἡλικιῶν 1936—
1939 εἰς τὰ ἀπελευθερωθέντα μέρη τῆς Νήσου, καὶ ἐν συνεχείᾳ καὶ εἰς
τὰ ἀπελευθερούμενα, καὶ τοῦτο, ἵνα συγκρατῶνται οἱ γερμανοὶ καὶ
προλαμβάνωνται ἀποτελεσματικώτερον αἱ ὡς ἄνω ἐξορμήσεις τῶν καὶ
σφιγδισμοὶ τῶν κατὰ τῶν ἡμετέρων, διότι ἡ ὀξύτης τῶν παθῶν εἰς τὰς
ἐπαναστατικὰς ομάδας ἤρχισε νὰ ἐμινῆ σοβαρὰς ἀνησυχίας διὰ τὴν
μεταξὺ τῶν εἰλικρινῆ συνεργασίαν. Καὶ ὄντως ἀπὸ τῆς 26 Ἰουανουα-
ρίου ἤρχισεν ἡ ἐπιστράτευσις αὕτη εἰς ὅλην τὴν «ἐλευθέραν περιοχὴν», καὶ
οὕτως εἰς τὸ Ἡράκλειον καὶ Ρέθυμνον, καὶ τὴν 3 Φεβρουαρίου ἐκκινοῦν
τρία τοιαῦτα τάγματα Ἐθνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὸ Ρέθυμνον πρὸς τὸν Ἀ-
ποκόρωναν, πρὸς πρόληψιν ἐπεισοδίων ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν κατὰ
τῶν ἡμετέρων καὶ συγκράτησιν αὐτῶν. Εἰς τὰ νεοσυνταχθέντα δὲ ταῦ-
τα τάγματα τῆς Ρεθύμνης ἐνετάχθη, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ ἐν τάγμα
ἐθελοντῶν ἀνταρτῶν ὑπὸ τὸν ἀντ)ρχην Παῦλον Γύπαρην, διότι ἀπὸ τῆς
27 Ἰανουαρίου, κατόπιν σχετικῆς διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτι-
κῶν, πολλοὶ ἀντάρται ἐνετάσσοντο εἰς τὸν ἔθνικόν στρατόν, ὅπερ ὁ-
μως καὶ ὤξυνεν ἐπικινδύνως τὰς μεταξὺ τῶν δύο πολιτικῶν ὀργανώσε-
ων ἀντιθέσεις, μετ' ἀποτέλεσμα τελικῶς καὶ τὴν μεταξὺ τῶν σύρραξιν, ὡς
θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, παρεξηγούντων τῶν τοῦ Ε.Α.Μ. ἀνταρτῶν τὴν τοι-
αύτην ἔνταξιν τῶν τῆς Ε.Ο.Κ. εἰς τὸν Ἐθνικόν Στρατόν.

19. Συρράξεις μεταξὺ τῶν δύο Πολιτικῶν Ὄργανώσεων

Μέχρι τοῦδε εἶδομεν, ὅτι αἱ δύο πολιτικαὶ ὀργανώσεις, εἰς τὸν
Νομὸν Χανίων τουλάχιστον, εἶχον μὲν τὰς διαφόρους πολιτικὰς τῶν
ἀντιλήψεις καὶ διαφωνίας, πλὴν σύμφωνοι πάντοτε εἰς τὰς κατὰ τῶν γερ-
μανῶν ἐνεργείας, ἀπέφευγον τὴν μεταξὺ τῶν σύρραξιν. Εἰς τοὺς ἄλλους
ὁμως Νομοὺς τῆς Νήσου εἶχομεν τοιαύτας συρράξεις μεταξὺ τῶν, καὶ δὴ
αἰματηρὰς, ἴσους εἰς τὸ Ἡράκλειον, ὅσον καὶ εἰς τὸ Ρέθυμνον περισσό-

τερον. Λυπηρόν ὄσον καὶ φοβερόν, εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἐπομένως καὶ ὁ Κρητικὸς τοιοῦτος, νὰ μεταπίπτη εἰς ἐμφυλίους πολέμους!

Τὸ πρᾶγμα ὁμως δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπεκταθῆ καὶ εἰς τὸν Νομὸν Χανίων, καὶ οὕτως τὴν 25 Μαρτίου 1945, ἡμέραν τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, εἰς Φρὲ Ἀποκορώνου ἀπὸ παρεξηγήσεις τινὰς συνεπλάκησαν καὶ ἐκεῖ αἱ δύο ἀντίθετοι πολιτικαὶ ὀργανώσεις μὲ θύματα ἐκατέρωθεν, ὁπότε προσδραμῶν ἐκεῖ ὁ Ἐπίσκοπος Ξηρουχάκης ἐπικεφαλῆς καὶ ἄλλων ἐπιτοπιῶν παραγόντων προέλαβε τὴν περαιτέρω ἀδελφικὴν αἰματοχυσίαν, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ ἀναφέρεται. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ εἶχον καταφθάσει ἐπὶ τόπου καὶ ἀπὸ τὸ Ρέθυμνον οἱ ἰθύνοντες τὰς Ἐθνικὰς ἀνταρτικὰς ὀμάδας Π. Γύπαρης καὶ Ἐμ. Μπαντουβάς, καὶ οὕτως συνεκρατήθη ἡ κατάστασις τελικῶς. Οἱ γερμανοὶ μάλιστα ἠθέλησαν τότε νὰ ἐπωφεληθῶσι τὰς διαμάχας ταύτας τῶν ἡμετέρων, οἱ δὲ καὶ ἐξώρμησαν οὗτοι τὴν 17 Μαρτίου εἰς Δαφνομαδάραν τοῦ Ἀλικάμπου Ἀποκορώνου, ἀπ' ὅπου ὁμως καὶ πάλιν ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων καὶ μὲ σημαντικὰς ἀπωλείας τῶν.

20. Ἡ γερμανικὴ ἡγεσία προσπαθεῖ νὰ συγκρατῆ τὸ ἠθικὸν τῶν στρατιωτῶν τῆς.

Ἡ πειθαρχία καὶ ἡ τάξις εἶχον πλέον παραλύσει τόσο εἰς τὰς γερμανικὰς δυνάμεις, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἰταλικὰς τοιαύτας πολὺ περισσότερον, αἱ ὁποῖαι καὶ εἶχον πλέον ἐξ ὀλοκλήρου ἐνταχθῆ εἰς τὰς πρώτας, δὲν παρέλειπον δὲ καὶ οὐδεμίαν εὐκαιρίαν ἀπὸ τοῦ νὰ λιποτακτοῦν οὗται πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἀθρόαι, συντεταγμέναι ἢ καὶ μεμονωμέναι, εἰς τὸ ὅποιον ὁμως δὲν ὑστέρουν, ἐν πάσῃ περιπτώσει, καὶ οἱ γερμανοὶ στρατιῶται.

Πολλὰς τοιαύτας περιπτώσεις παραλείπομεν καὶ ἀναφέρομεν μόνον μίαν χαρακτηριστικὴν, ὅτι δηλ. τὴν 28 Μαρτίου 1945 δύναμις ἐκ τετρακοσίων ἰταλῶν μετὰ ἐξ ἀξιωματικῶν τῶν ἠυτομόλησαν πρὸς τοὺς ἡμετέρους εἰς Δελιανὰ Κισάμου. Οἱ γερμανοὶ τότε λυσσῶντες ἐστράφησαν καὶ ἐπετέθησαν πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις τῆς «κατεχομένης περιοχῆς», καὶ οὕτως τὴν 29 Μαρτίου ἤρχισε σφοδροτάτη μάχη μετὰ τῶν ἡμετέρων ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ τῶν γερμανῶν εἰς Ἀστρικὸν Κισάμου, ὑποστηριζομένων τῶν δευτέρων καὶ ἀπὸ τὰ μόνιμα πυροβολεῖα τῶν «Καυκάλες» καὶ «Ἐπισκοπῆς», ὅπου ὁμως καὶ πάλιν ἠττήθησαν οἱ γερμανοὶ καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν μὲ ἀπωλείας τῶν, ἄνω τῶν τριᾶκοντα ἀνδρῶν, καὶ μὲ ἐλαχίστας ἀντιθέτως τῶν ἡμετέρων. Διὰ τῶν τοιούτων παρακεκινδυνευμένων διαβημάτων τῶν οἱ γερμανοὶ ἠγῆτορες δὲν ἀπέβλεπον εἰς τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον πῶς νὰ συγκρατοῦν κάπως τὸ ἠθικὸν τῶν στρατιωτῶν τῶν, οἱ ὁποῖοι ὁμως δὲν ἦσαν πλέον εἰς τὴν πραγματικότητα, εἰμὴ μόνον ἔνοπλοι αἰχμάλωτοι τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων.

21. Τὰ μετὰ ταῦτα.

Ὅλα τὰ μετὰ ταῦτα τὰ παραλείπομεν, διότι ἀναφέρονται ἐκτενῶς ἀλλαχοῦ, περὶ τὸν Ἐπίσκοπον Ξηρουχάκην, μέχρι τῆς πλήρους ἀπελευθερώσεως καὶ τῆς Κρήτης, συντελεσθείσης διὰ τῆς ἐπιβίβασεως τῶν γερμανῶν «τῆς περιοχῆς Χανίων», τὴν 22 καὶ 23 Μαΐου 1945, εἰς τὰ πρὸς τοιοῦτο σταλέντα πλοῖα ὑπὸ τῶν ἁγγλῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους καὶ παρεδόθησαν οὗτοι τελικῶς, πρὸς μεταφορὰν αὐτῶν εἰς στρατόπεδον αἰχμαλώτων πολέμου. Εἰς τὰς 5 μ.μ. δὲ τῆς 24 Μαΐου λαμβάνει χώραν καὶ ἡ ἐπίσημος εἴσοδος τοῦ Ἐθνικοῦ μας στρατοῦ εἰς τὴν πόλιν Χανίων

μετὰ ἀντιπροσώπων καὶ ἐκ τῶν ἀνταρτικῶν ομάδων, οἵτινες ἀπαντες καὶ παρήλασαν πρὸ τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχάκη, Ὑπουργοῦ-Γενικοῦ Διοικητοῦ τῆς «κατεχομένης περιοχῆς», μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, ὁπότε καὶ ἠκούσθη οὗτος λέγων: «Νῦν ἀπολύεις τὸν Δοῦλόν Σου, Δέσποτα, ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν μου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Η ΔΥΣΙΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ.

1. Ἡ Γερμανικὴ Κατοχὴ ὡς τραγωδία

Ὅταν τραγωδία, κατ' Ἀριστοτέλην, εἶναι μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης... καὶ μὲ οἶκτον καὶ ἔλεον περαίνουσα τὴν τῶν παθημάτων κάθαρσιν, ἀναλογιζόμενοι καὶ ἡμεῖς ὅλα τὰ διαδραματισθέντα ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, θὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ ἀσφιλές συμπέρασμα, ὅτι ἐπρόκειτο τότε περὶ μιᾶς σοβαρωτάτης τραγωδίας μὲ ἀντιπάλους πρωταγωνιστὰς, τὴν εὐθαρσῆ Κρητικὴν ψυχὴν ἀφ' ἑνός, καὶ τὴν γερμανικὴν βίαν ἀφ' ἑτέρου. Σύγκρουσις σοβαρὰ μεταξὺ βίας καὶ ἐλευθερίας, μεταξὺ ἀκραιφνοῦς ἰδεολογίας καὶ ὑλιστικῆς βαρβαρότητος, μεταξὺ πνεύματος καὶ ὕλης. Οἱ γερμανοὶ κατακτιηταὶ φονεύουν, τυφεκίζουν, ἐκτελοῦν ὁμαδικῶς καὶ προσπάθουσι δι' ὄλων αὐτῶν τῶν ἐκνόμων ἐνεργειῶν τῶν νὰ καταπατήσουν καὶ στραγγάλισουν τὰ ἀπαράγραπτα δίκαια τῶν Κρητῶν, πλὴν ἐπὶ ματαίῳ, διότι θπως εἰς κάθε ἀρχαίαν τραγωδίαν, καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπηκολούθησεν ἡ ἐκ τοῦ ἐναντίου εἰς τὸ ἐναντίον μετάβασις, ὥστε οἱ μὲν Κρητες νὰ εἶναι πλέον ἐλεύθεροι, οἱ δὲ γερμανοὶ ἠττημένοι καὶ αἰχμάλωτοι πολέμου. «Ἔστι δίκης ὀφθαλμός, ὃς τὰ πάνθ' ὀρᾷ». Ἄλλ', ἵνα γίνωμεν μᾶλλον συγκεκριμένοι εἰς τὴν ὡς ἄνω παρομοίωσίν μας, ἄς παρακολουθήσωμεν τὴν ὁραματικὴν αὐτὴν μεταστροφὴν, μόνον ὡς πρὸς τὰ ἡγετικὰ στοιχεῖα, τὰ πρωτοστατήσαντα τότε, ἐν πολλοῖς, ἐπὶ τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, ἤτοι ἀπὸ τῆς μιᾶς πλευρᾶς, ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης, καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης, ὡς πρὸς τοὺς ἐκάστοτε τότε Διοικητὰς τοῦ «Φρουρίου Κρήτης» γερμανοὺς Στρατηγούς, Ἀντρέ, Μπρώβερ, Μύλλερ καὶ Πέντακ, ὁπότε καὶ θὰ διαπιστώσωμεν, ὅτι ἡ θεία Δίκη εἰς τὸ τέλος μεταστρέφει πάντοτε τὰ πράγματα ἐπὶ τὸ δικαιότερον, οὕτως ὥστε καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου οἱ μὲν μεγάλοι τότε θεωρούμενοι γερμανοὶ στρατηγοὶ, ἄλλοι μὲν νὰ ἔχουν ἤδη ἀντικρύσει τὸ ἐκτελεστικὸν ἀπόσπασμα, ἄλλοι νὰ ἔχουν καταδικασθῆ εἰς ἰσόβια δεσμά, ὡς ἐγκληματῆαι πολέμου καὶ ἄλλοι νὰ κρατῶνται ἀκόμη εἰς στρατόπεδα αἰχμαλώτων, καὶ ἄπαντες δι' ὅσα αἴσχη διέπραξαν ἐν Κρήτῃ, ἡ δὲ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης νὰ τιμᾶται καὶ νὰ γεραίρεται, δι' ὅσα ἔπραξεν ὑπὲρ τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀπαισίας ἐκείνης γερμανικῆς κατοχῆς. Ἄλλὰ ἄς ἔλθωμεν εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ πράγματα, καὶ πρῶτον ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης.

2. Πρότασις περὶ ἐπισήμου ἀναγνώσεως διὰ Νόμου τῆς Ἱπουργίας τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχάκη

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης, ὡς πρῶτος Ὑπουργός-Γενικός Διοικητὴς αὐτῆς ἐ χρημάτισεν ὁ λαοφιλὴς καὶ ἐπὶ τριακονταετιᾶν καὶ πλέον συνεχῶς βουλευτὴς, Μανουῖσος Βολουδάκης, ὁ ὁποῖος καὶ ἐκτιμῶν πάντοτε τὰς ἐθνικὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχάκη, ὑποβάλλει ἀμέσως πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὴν κάτωθι ἀναφορὰν του:

Εἴσοδος τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων εἰς Χαλκὴν (Μάιος 1945).

Βασιλείον της Ελλάδος
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
Αριθμ. Πρωτ. 6065

Εν Χανίοις τη 29 Μαΐου 1945

Πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι ἀπὸ τῆς 11)10)1944, κατόπιν ὁμοθύμου θελήσεως σύμπαντος τοῦ λαοῦ Νομοῦ Χανίων καὶ ἀντιπροσώπων ἐκ τῆς ἄλλης Κρήτης, παρεκλήθη καὶ ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα τοῦ Ὑπουργοῦ-Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου κ. Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης, ὅστις καὶ ὑπρέτησεν ὡς τοιοῦτος μέχρι τῆς 15)12)44, ὁπότε ἀναγνωρισθεὶς ὡς τοιοῦτος συνειργάσθη καὶ μετὰ τοῦ ἔπειτα ἐλθόντος ἐνταῦθα Πολιτικοῦ καὶ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ κ. Παπαδάκη. Κατόπιν δὲ διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 1 τῆς 28)12)44 ἀποφάσεως τοῦ Ἀντιπροσώπου τῆς Κυβερνήσεως Δυτικῆς Κρήτης ὠρίσθη ὁ αὐτὸς Ἐπίσκοπος ὡς πολιτικὸς ἀντιπρόσωπός του τῆς τότε «κατεχομένης περιοχῆς», καὶ ἔκτοτε ἐξηκολούθησεν οὗτος νὰ ὑπηρετῇ ὡς τοιοῦτος μέχρι τῆς 24)5)1945, ἡμέρας ἐγκαταστάσεως ἐν Χανίοις τῶν ἐπισήμων Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν, ὑπογραφομένου καὶ προσαγορευόμενος πάντοτε καὶ παρὰ πάντων, καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐπίσημον Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως καὶ προηγουμένως, ἦτοι ὡς Ὑπουργός - Γενικὸς Διότης Κρήτης κατεχομένης περιοχῆς».

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐν λόγῳ Θεοφιλέστατος προσέφερεν ἀξιολογωτάτας ὄντως ἐθνικὰς ὑπηρεσίας κατὰ τὸ ὡς ἄνω χρονικὸν διάστημα, τὰς ὁποίας, ἄλλως τε, καὶ πρὸ καὶ μετὰ, πάντοτε προσφέρει, πρᾶγμα πάγκοινων καὶ γνωστότατον τοῖς πᾶσιν, ἄρχουσι καὶ ἀρχομένοις, καὶ τὸ ὅποιν πάντες ἀνεξαιρέτως ἀναγνωρίζουν, προαγόμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ παρακαλέσωμεν, ὅπως ἀναγνωρισθῇ καὶ καταστῇ ἔγκυρος διὰ Νόμου ὁ διορισμὸς τοῦ ὡς ἄνω ἱεράρχου, ὡς Ὑπουργοῦ-Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης «κατεχομένης περιοχῆς», πρὸς ἠθικὴν αὐτοῦ ἱκανοποίησιν, κατὰ τὸ ὡς ἄνω χρονικὸν διάστημα. Πρόκειται ἄλλως τε περὶ ἱστορικῆς προσωπικότητος, περὶ τῆς ὁποίας πολλὰ θὰ εἴπη ἡ Ἱστορία, καὶ δὴ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὡς ἄνω Γενικῆς Διοικήσεώς του.

Ὁ Ὑπουργός Γεν. Διοικητῆς Κρήτης
Μ. ΒΟΛΟΥΔΑΚΗΣ

Κοινοποιήσις:

- 1) κ. Ὑπουργὸν Ἐσωτερικῶν
- 2) Θεοφ. Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου κ. Ἀγαθάγγελον Ἐνταῦθα

3. Ἡ σημασία τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης ἐπὶ τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς

Ἴνα μὴ ἐπεκτεινώμεθα, παραθέτομεν ἀπλῶς ὀλίγα ἀπὸ τὰ πολλὰ τοῦ ἡμερησίου τύπου τῶν Χανίων.

«Βῆμα τοῦ Λαοῦ» τῆς 14-5-45

Ἀπο τὸ μνημόσυνον τῆς Ἀγυῖας

Θά ἦταν πολὺ περισσότερα, Θεοφιλέστατε, τὰ θύματα τῆς γερμανικῆς θηριωδίας, ἂν πολλοὶ ἄλλοι δὲν ἐσώζοντο ἀπὸ τὴν ἐπέμβασίν σας. Ὅχι γιατί μόνο σ' αὐτοὺς ἀπλώθηκε τὸ πατρικὸ σας ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ

γιατί οι υπεράνθρωποι προσπάθειες και κόποι Σας δέν κατώρθωναν πάντοτε νά ἐμποδίζουν τά θανατηφόρα δαγκώματα τοῦ αἰμοβόρου θηρίου, ποῦ ἀδιάκοπα σκορποῦσε παντοῦ τήν καταστροφή καί τὸ θάνατο. Κατὰ θεία πρόνοια βρεθήκατε σιῆ πιδ μαρτυρική αὐτῆ γωνιά τῆς Ἑλλάδος. Εἶχατε κάμει δόγμα τήν ἀπαίτηση τῶν κλειδιῶν τῶν φυλακῶν Ἀγυίας. Καί ἔρχεται ἐπίκαιρος ὁ δίκαιος ἔπαινος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διὰ τὰς ὑπηρεσίας Σας ταύτας πρὸς τὸ Ἔθνος.

Ἄρχ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ

«Βῆμα τοῦ Λαοῦ τῆς 9-6-45»

«... Εἶναι πρόσφατες οἱ καινούργιες κρίσιμες περιστάσεις, ποῦ πέρασε ὁ λαός μας, παλεύοντας διμέτωπο ἀγῶνα ἐναντία σὲ ἀπάνθρωπο κατακτητὴ καί σὲ ἀδυσώπητη ἐσωτερικὴ πολιτικὴ διαμάχη. Καί σιῆ νέα αὐτῆ κρίσιμη καμπὴ τῆς ζωῆς του, ἀφοῦ ὅλα ἦσαν γύρω του σκοτεινά, στράφηκε πάλι πρὸς τὸν Κληρὸ καί ἐζήτησε τὸ φῶς καί τὴ βοήθειά του. Σιῆν Ἀθήνα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος γίνεται Ἀντιβασιλιάς, κι' ἐδῶ σιῆν Κρήτη, σὲ πονηρότερες ἀκόμη μέρες, ὁ Δεσπότης γίνεται Ὑπουργός, ὅστις καί πάλαιψε, σάν λιοντάρι ἐναντία σὲ πολὺπλευρὴ ἀναγκαιότητα καί βγήκε νικητής. Ἔσωσε χιλιάδες Κρητῶν ἀπὸ τὴν ὀμὴν κατάθλιψη τῶν βαρβάρων καί κέρδισε τὴ ζωὴ ὄχι ὀλίγων παλληκαριῶν. Τίς ἀτεγκτες, τίς σκληρὲς γερμανικὲς διαταγὲς κατώρθωνε νά τίς μεταπλάτη, νά τίς προσαρμόζῃ σιῆ πολιτικὴ πραγματικότητα τοῦ λαοῦ μας καί νά κρατῇ μέτρο δικαιοσύνης καί ἰσοτιμίας ἀνάμεσα σιῆς ἀντιμαχόμενες πολιτικὲς ροπές. Νίκη, αὐτῆ ἐξαιρετικὴ ἀ μεγάλη, ποῦ ἡ αἴγλη τῆς καταφαίνεται, ὅταν συγκριθῇ μὲ τὴν ἀμέσως προγενέστερη τακτικὴ τῆς Γεν. Διοικήσεως καί τὸν πολιτικὸ ρόλο τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς».

Ἐπίσης παραθέτομεν καί ἕνα ὕμνον, τὸν ὁποῖον ἐστιχοῦρησεν ἡ Λαϊκὴ Μούσα διὰ τὸν Ἐπίσκοπον Ξηρουχάκη, ἔχοντα ὡς ἑξῆς :

«Βῆμα Λαοῦ» Χανίων 19 5-45

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΓΓΘΑΓΓΕΛΟΥ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗ

Κουρασμένος, μὰ ὄχι σκυφτός, τρι-
γυρνοῦσε
εἰς τὸν πόνο καί τὴ συμφορὰ,
τὸν Σταυρὸν τοῦ Σωτήρος φοροῦσε,
ποῦ τοῦ ἔδιδε θεῖα φτερά!

Στῆς σκλαβιάς τὰ τέσσερα χρόνια
παρασιτέκει παντοῦ κι' ἀγρυπνᾷ,
καί τὴ σκέψη του πάντα μαστίζει
ὁ πικρὸς Γολγοθᾶς σιῆν Ἀγυιά!

Πῶς νά σώσῃ αὐτοῦς, ὅπου κλείνει
τόσο ἄσπλαχνα στὰ σκοτεινά,
νά τοὺς πάρῃ ἀπ' τοῦ χάρου τὰ νύχια
καί τοὺς δώσῃ ξανά τὴ χαρά;

Θαρρετὰ τὸ θηρίο ἀντικρῶζει
καί σιῆ λύσσα του χύνει νερό,
ἐνῶ ἡ μεγάλη ψυχὴ του ἐλπίζει
ν' ἀξιωθῇ νά τὸ δῇ καί νεκρό!

Εἰς τοὺς θείους του λόγους τονίζει
πάντα, φρόνηση θέλω, παιδιά,
μὰ ἡ βαρειά ἡ ἀλυσσίδα θὰ σπάσῃ
καί θὰ φύγῃ ἡ μαύρη σκλαβιά.

Τὸ θηρίο, παιδιά μου, ἐνεκρώθη,
κάθε κίνδυνος ἔφυγε πιά,
καί σιῆ στάκτη του ἀφήκε σημάδι,
ὀλοζώντανη τὴ Λευτεριά!!!

Μονοιασμένοι σ' ἐλεύθερο δρόμο,
ἄς τραβήξωμε ὄλοι ξανά,
τὸ Σταυρό...τὴ Σημαία...
τοὺς νεκρούς μας σημάδι,
τρία σύμβολ' ἀληθινά.

Στὸ Μεγάλο αὐτὸ Ἱεράρχη
ἀνδριάντας λοιπὸν ἄς στηθῇ,
καί ποῖδς ξέρει, ἄν καί πάλιν στὸ
μέλλον

βρεθῇ κάποιος καί τὸν μιμηθῇ.
(Αὐγούστος 1945) Α. Σ.

Ἡ κοινὴ γνώμη ἤδη ἀπαιτεῖ, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ὕμνου, ἵνα μᾶλλον ἐμπράκτως ἐκδηλωθῇ ἡ ὀφειλομένη τιμὴ πρὸς τὴν ἐπὶ Κατοχῆς γενναίως ἀθλήσασαν Ἐκκλησίαν Κρήτης, ὅπερ καὶ διατυπῶνται ἐπιμονώτερον εἰς τὸ κάτωθι σχετικὸν ἄρθρον τοῦ «Βήματος Λαοῦ Χανίων» τῆς 28—9—45, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔργω καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμὰς».

4. Ἔργω καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμὰς

Ἀλλὰ ἡμεῖς δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν σήμερον περὶ ὄλων τῶν συντελεστών τῆς σημερινῆς περιλάμπρου νίκης τῆς πνευματικῆς ἀνθρωπότητος, διότι καὶ τὸ ἔργον θὰ ἦτο μακρόν, καὶ ἴσως ἀλλότριον ἡμῶν, καὶ μόνον θὰ προσπαθῶμεν νὰ ἀνασύρωμεν πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς Κοινωνίας μας μίαν ἱστορικὴν πλέον καταστῆσαν σελίδα τῆς δράσεως καὶ ἐνεργείας τῆς τοπικῆς μας Ἐκκλησίας, παγκοίνου ἄλλως τε, καὶ παρὰ πάντων πάντοτε ἐκτιμωμένης καὶ ἀναγνωριζομένης. Ὅποτε δύναται τις καὶ τώρα νὰ ἴδῃ, ὅτι Ἱερεῖς καὶ Ἠγούμενοι ἐτυφεκίσθησαν, ἐκλείσθησαν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἐμαρτύρησαν, ὅτι Ἐπίσκοποι καὶ Ἱερομόναχοι συναγέλασθησαν εἰς τὰ κελιά τῆς γερμανικῆς ἀστυνομίας καὶ περιβρίσθησαν, ὅτι Ἀρχιμανδρίται καὶ Μοναχοὶ ἠπειλήθησαν, ὡς προδότηι δηθέν, καὶ ἐπροφυλακίσθησαν, καὶ ὅτι τέλος εὐρέθησαν Ἐπίσκοποι, οἱ ὅποιοι ὕψωσαν τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἀνάστημά των, καθ' ὄλον τὸ διάστημα τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, ἀπέναντι τοῦ κατακτητοῦ, ὅσον ἔπρεπεν, ὥστε νὰ αἰσθανθῇ εἰς τὸ τέλος καὶ αὐτὸς ὁ κατακτητὴς τὸ κύρος καὶ τὴν δύναμιν τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ ἔτσι πολλάκις νὰ ἀνακρούσῃ πρῦμναν οὗτος ἀπὸ τὴν φόραν, ποῦ εἶχε πάρει εἰς σφαιρισμοὺς καὶ τυφεκισμοὺς ἠρώων συμπατριωτῶν μας. Μὲ αὐτὰ δμως ὄλα δὲν ἀποδεικνύεται περιτράνω, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἔπαιξε πάντοτε καὶ παίζει τὸν ἔθνικὸν ρόλον της, συνεχίστρια καὶ θεματοφύλαξ τῶν Ἐθνικῶν καὶ Θρησκευτικῶν μας παραδόσεων; Ἄς ζυγισθῇ δεόντως ὅ,τι εἶπεν ἀνακρινόμενος ὁ Ἠγούμενος Γωνιάς Ἰωακείμ Λατινάκης εἰς τοὺς ἀπειλοῦντας αὐτὸν γκεσταμπίτας, ὅτι θὰ τυφεκισθῇ ἀμέσως, ἐὰν δὲν ὁμολογήσῃ μὲ ποίους ἄλλους ἐσαμποτάρισε τοὺς γερμανοὺς ἀλεξιπτωτιστάς. «Μόνος ἐγώ», εἶπεν ὁ Ἠγούμενος αὐτός, «εἶμαι ὑπεύθυνος καὶ ἀποδέχομαι τὸν ἀπειλούμενον τυφεκισμὸν καὶ καὶ εἶς ἄλλος δὲν φέρει εὐθύνην δι' αὐτό». Καὶ θὰ ἐτυφεκίζετο ἀσφαλῶς, ἐὰν δὲν ἐπρολάβανε τὴν σωτηρίαν του ὁ Ἐπίσκοπος Χανίων κ. Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης. Ἀλλὰ ἄς ἀναμετρηθῇ ἀκόμη περισσότερο καὶ ἡ ἐπὶ μίαν τετραετίαν τῆς κατοχῆς, εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, μὲ τὰ τραύματα ἀκόμη δεμένα ἀπὸ τὸν βομβαρδισμόν τῆς Ἐπισκοπῆς του, ἐμφάνισις ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου τοῦ αὐτοῦ Ἐπισκόπου, ἄλλοτε περιωριζομένου καὶ προπηλακίζομένου ἀπὸ κάθε τυχαῖον Μπλόκ, ἢ Μύλλερ ἢ καὶ Ἀντρέ, καὶ ἄλλοτε ἐπιβαλλομένου μὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν του κύρος καὶ τὴν κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν γλωσσομάθειάν του, ὥστε καὶ νὰ διαλαλῇ πάντοτε μὲ θάρρος καὶ ἀποφασιστικότητα ἐνώπιον τοῦ βαρβάρου τυράννου, ὅτι εἴμεθα Ἕλληνες καὶ ὡς Ἕλληνες ἐπολεμήσαμε γιὰ τὴν Πατρίδα μας, καὶ ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ μᾶς τουφεκίζετε γι' αὐτό, ἐὰν ἔχετε συνείδησιν πατριωτισμοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία μας λοιπὸν αὕτη ἔβρασε τότε, ἐνήργησεν, ἐπράξεν, ἀντεπεξῆλθε καὶ ὑπερνίκησεν εἰς πολλὰς δυσκόλους στιγμὰς, καὶ ἐπομένως εἶναι ἀξία σεβασμοῦ καὶ ἔθνικῆς εὐγνωμοσύνης, ἀλλά... «Ἔργω καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμὰς». Δι' ὃ καὶ δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον, ἂν σύμβολόν τι μόνιμον καὶ διαρκὲς διαιώνιζε τὴν συμβολὴν αὐτὴν τῆς Ἐκκλη-

σίας μας, διδομένου οὕτω καὶ ἐνὸς μαθήματος εἰς τοὺς ὀλιγοπίστους καὶ περιφρονητὰς τῶν θρησκευτικῶν μας ἀξιών. Δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον, λέγω, εἰς τὸν τόπον τοῦ μαρτυρίου, εἰς τὸν ἱστορικὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας, εἰς τὴν διαβόητον πλέον καταστῆσαν Ἀγυιάν, εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον τῶν δεσμῶν καὶ τῶν κατέργων, ὅπου τόσοι ἐθνικοὶ παλμοὶ καὶ συγκινήσεις ἐξετυλίχθησαν καὶ ἀπ' ὅπου χιλιάδες ἴσως Κρητῶν καὶ Κρησῶν ἐπέ-
 ρασαν, ἄλλοι μὲν γιὰ νὰ μείνουν ἐκεῖ κάπου στὰ περίξ, ὡς μάρτυρες τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἄλλοι γιὰ νὰ ἐπανέλθουν εὐτυχῶς πάλιν εἰς τὰ σπίτια τῶν, ἐπεμβάσει καὶ ἐνεργείαις τοῦ Ἐπισκόπου Χανίων κ. Ξηρου-
 χάκη, δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον, προσθέτω, ἐὰν ἐγκαθίστατο πρὸ τῶν φυλα-
 κῶν Ἀγυιάς, ἀνιδρυόμενος ἀνδρίας, συμβολίζων τὴν Ἐκκλησίαν μας καὶ παριστάνων τὸν Ἐπίσκοπόν μας ἀπαιτοῦντα τὰ κλειδιά τῶν φυλα-
 κῶν αὐτῶν, ὅπερ ἀπετέλει πάντοτε τὸ ὄνειρον του καὶ ὅπερ ἦτο καὶ ἡ πλέον ἐπίμονος πάντοτε ἐπιδίωξις του, ἐκ μέρους τῶν γερμανῶν, μέχρις
 οὗτου καὶ τὸ ἐπέτυχεν. Ἔτσι μοῦ φαίνεται, ὅτι καὶ ἡ Ἐκκλησία μας θὰ ἐγεραίρετο ἐπαξίως καὶ θὰ ἐξυψώνετο δικαίως, δι' ὅσα ἐπετέλεσεν αὐ-
 τὴ κατὰ τὴν κατοχὴν, καὶ θὰ ἐδίδοτο ἐπὶ πλέον καὶ ἐν παράδειγμα φω-
 τεινὸν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους διὰ τὴν σύγχρονον θράσιν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ
 πλέον καὶ ὅλοι οἱ πολῖται θὰ ἐνεστερνίζοντο οὕτως τὸ ὅτι Θρησκεία
 θὰ εἶπῃ κατὰ ἀνώτερον ἀπ' ὅ,τι νομίζουν συνήθως οἱ πολλοί, ὡς καὶ τὸ ὅτι
 Ἱερατεῖον δὲν σημαίνει πάντοτε τὸ νὰ ξέρῃ τις νὰ ἀναγινώσκη τοὺς
 ψαλμοὺς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ, ὅπως ἐπὶ τοῦ προκειμένου, νὰ ξέρῃ τις
 νὰ ἀναλίσκη τὸν ἑαυτὸν του ὑπὲρ τοῦ συνόλου, ὡς φιλόθρησκος χριστι-
 ἀνὸς καὶ φιλόθετος Ἕλλην. Ἡ ἰδέα αὕτη ρίπτεται οὕτως δημοσίᾳ, ἀλλ'
 ἢ περαιτέρω συζήτησις αὐτῆς ἀνήκει εἰς ἅπαντας τοὺς πολίτας τοὺς δια-
 σωθέντας καὶ εὐεργετηθέντας ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὴν ἀπαισίαν
 κατοχὴν, ὅπως ἐπίσης ἀνήκει εἰς τὴν Ἱεραποστολήν, εἰς τὰς Ἐνοριακὰς
 Ἐπιτροπὰς, εἰς τοὺς Συλλόγους τῶν Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων, εἰς ὄλους
 τοὺς Συλλόγους καὶ Σωματεῖα κοινωνικῆς, ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς
 χροιάς, εἰς τοὺς τοπικοὺς Ἀρχοντας, καὶ δὴ τὸν Δήμαρχον Χανίων καὶ
 Προέδρους Κοινοτήτων, εἰς τοὺς Συλλόγους τῶν Καθηγητῶν καὶ Δημοδι-
 δασκάλων, καὶ γενικῶς εἰς πάντα πολίτην ἀσχολούμενον καὶ ἐνδιαφερό-
 μενον διὰ κάθε ἐθνικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐξύψωσιν τῆς μελλούσης καὶ
 τωρινῆς γενεᾶς.

5. Τεμὴ εἰς τοὺς ἥρωας.

Ἡ Κοινωνία δὲν ἐπιθυμεῖ ὅμως νὰ περιορίζεται μόνον εἰς λόγους, δι' ὃ καὶ συνελθόντες πολλοὶ ἀντιπρόσωποι αὐτῆς ἰδρῶουν Σωματεῖον, ὅστε καὶ μᾶλλον ἐμπράκτως νὰ ἐκδηλωθοῦν τὰ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης αἰσθήματά τῶν.

Παραθέτομεν σχετικὸν πρακτικόν.

Ἐν Χανίοις τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1945.

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ

Οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι: Ἰωάννης Κασελάκης, ἐκπρόσωπος φιλανθρ. σωματείου «Παναγία ἢ Ἐλεοῦσα», Στυλιανὸς Μοιτάκης, καθηγητῆς-ἐκκλησ. σύμβουλος, Ἰωσήφ Κωστάκης, ἱερεὺς, πρόεδρος ἐκκλησ. συμβουλίου Σπλάντζιας, κ. Μούγκαλη, ἐκπρόσωπος τοῦ Συλλόγου Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων «Ἀγ. Νικολάου» Σπλάντζιας, Ἐριέττα Χολιοπούλου, Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου θυμάτων πολέμου, Στέφανος Μυλωνάκης, Γυμνασιάρχης, τέως Γεν. Γραμματεὺς Γεν. Διοικήσεως Κρήτης, Εὐγέν. Ἀρετάκης, δικηγόρος, Μιχαὴλ Βουτσαδάκης, ἔμπορος, Στυλιανὸς Κτιστάκης,

Παναγιώτης Παττακός, άρτοποιός, Ίωάννης Βαλέργας, Έπιθεωρητής Δημ. Σχολείων Α΄ Περιφέρειας Χανίων, Τιμόθεος Παπουτσάκης, Πρόεδρος Έκκλησιαστικού Συμβουλίου «Άγ. Ίωάννου» Χανίων, Αντώνιος Στρογγυλάκης, Πρόεδρος Έκκλησ. Συμβουλίου «Άγ. Κων/ντίνου» Χανίων, Ίάσων Βουρλιώτης, Πρόεδρος Έκκλησ. Συμβουλίου «Άγ. Αναργύρων» Χανίων, Αντώνιος Μαρκουλάκης, μέλος τοῦ αὐτοῦ Έκκλησ. Συμβουλίου, Γεώργιος Βουρλάκης, Πρόεδρος Έκκλησ. Συμβουλ. «Εὐαγγελιστρίας» Χαλέπας, Παῦλος Δημοτάκης, μέλος τοῦ ἰδίου Συμβουλίου, Ἀργυρούλα Καλογεράκη, εκπρόσωπος Συλλόγου Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων, «Άγ. Παντελεήμονος» Χαλέπας, Στυλιανός Ρενιέρης καὶ Γεώργιος Ξανθουδάκης, εκπρόσωποι Έκκλησ. Συμβουλίου «Άγ. Νικολάου» Χαλέπας, Χαρίδημος Πολυχρονίδης, Διευθυντής Τραπεζης Ἑλλάδος καὶ Έκκλησ. Σύμβουλος «Εἰσοδίων», Ἐμμανουήλ Πρωτοψάλτης, ἔμποροραπτῆς, Παναγιώτης Μπαρμπόπουλος, ἔμπορος, Στυλιανός Κωνστανταράκης Πρόεδρος Έκκλ. Συμβουλίου «Άγ. Λουκά» καὶ Κατίνα Σμυρλάκη, συνήλθομεν σήμερον εἰς κοινήν σύσκεψιν καὶ λαβόντες ὑπ' ὄψιν :

1) Τὸ εἰς τὴν ἐνταῦθα ἐκδιδομένην ἔφημερίδα «Βῆμα Λαοῦ» δημοσιευθὲν ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔργω καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμὰς».

2) Τὴν κατὰ τὸ πολεμικὸν διάστημα 1941—45 καὶ παλαιότερον ἀναπτυχθεῖσαν θρᾷσιν τῆς Έκκλησίας μας, καὶ δὴ τοῦ εκπροσώπου αὐτῆς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη, καταλλήλως ἐκτεθεῖσαν ἐνώπιον τῆς συγκεντρώσεως ὑπὸ τοῦ κ. Στεφ. Μυλωνάκη, παρακληθέντος πρὸς τοῦτο.

Ἀπεφασίσαμεν ὁμοφώνως

1) Νὰ στηθῆ εἰς Ἀγυιὰν διὰ κοινοῦ ἐράνου μνημεῖον τῶν πεσόντων, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ἐναποτεθοῦν τὰ ὄστια τῶν ἐν Ἀγυιᾷ καὶ ἄλλοχοῦ ἐκτελεσθέντων ὑπὸ τῶν γερμανῶν, νὰ ἀναγραφοῦν εἰς τὶς πλαγιὰς αὐτοῦ τὰ ὀνόματα αὐτῶν καὶ νὰ ἐπιστεγασθῆ τὸ μνημεῖον αὐτὸ μὲ συμβολισμὸν τῆς δράσεως τῆς Έκκλησίας μας κατὰ τὴν πολεμικὴν ταύτην περίοδον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ νῦν Ἐπισκόπου Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη, καὶ δὴ διὰ τῆς προτομῆς αὐτοῦ.

2) Ἐκλέγει ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν ἀπὸ τοὺς Στυλ. Κτιστάκη, Εὐγένιον Ἀρετάκη, Παῦλον Δημοτάκη, Παν. Μπαρμπόπουλον, Μιχαήλ Βουτσαδάκη, Στυλ. Μοτάκη, Ίωάν. Βαλέργαν, Στέφ. Μυλωνάκη, Ίωάννην Κασελάκη, Ἐριέτταν Χολιοπούλου, Τιμόθεον Παπουτσάκη, Ἀθανάσιον Πενθερουδάκη καὶ Κωνσταντῖνον Ρωμᾶνον, καθηγητὴν Καλῶν Τεχνῶν, ὑπὸ τὴν πρᾶεδρίαν τοῦ Στεφ. Μυλωνάκη καὶ μὲ Γραμματέα τὸν Ίωάννην Κασελάκη, τὴν ὁποῖαν Ἐπιτροπὴν καὶ ἐξουσιοδοτεῖ, ὅπως ὑποβάλλῃ ἀντίγραφον τῆς παρούσης εἰς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Κρήτης πρὸς μονιμοποίησιν αὐτῆς καὶ λήψιν παρ' αὐτῆς σχετικῆς ἀδείας διὰ τὴν νόμιμον λειτουργίαν τῆς.

Συντάσσεται κατόπιν ἀνάλογον καταστατικὸν τοῦ σώματος τούτου, ὅπερ καὶ ἐγκρίνεται τελικῶς διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 449)1946 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Χανίων, καταβαλλομένης ἕκτοτε τῆς δεούσης προσπάθειας πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ ὡς ἄνω σκοποῦ.

6. Ἡ Έκκλησία πάντοτε πρωτοστατοῦσα

Ἦτο ἐποχὴ, καθ' ἣν ἠλπίζομεν ἀκόμη, διὰ αἱ ἔθνη καὶ μας διεδικήσεις θὰ ἱκανοποιούντο, δι' ὅ καὶ ἡ Έκκλησία Κρήτης κινήθησα πάλιν, ἐξέδωκε τὸ κάτωθι ψήφισμα :

ΨΗΦΙΣΜΑ

Ὁ λαὸς τῆς πρωτεύουσας τῆς Κρήτης, εκπροσώπων καὶ τὴν γνώ-

μην δλοκλήρου της Νήσου, συνελθών σήμερον τήν 12 Μαΐου 1946 έν τή αίθούσῃ τοῦ «Χρυσοστόμου» καί ἀκούσας τῶν ρητόρων, ἀναπτύξαντων τάς ἐθνικάς ἡμῶν διεκδικήσεις.

Ψ Η Φ Ι Ζ Ε Ι :

1) Ζητεῖ ἀπό τοῦς Μεγάλους ἡμῶν Συμμάχους, Ἡνωμ. Πολιτείας, Μεγάλην Βρεττανίαν, Σοβ. Ἐνώσιν καί Γαλλίαν, ὅπως, ἐνθυμούμενοι τάς ὑπ' αὐτῶν ἐπανειλημμένως καί καθ' ὄλον τό διάστημα τοῦ πολέμου ἀναγνωρισθεῖσας, καί ἐξαρθεῖσας θυσίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ διά τήν ὑπόθεσιν τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, συνηγορήσωσιν εἰς τήν ἀποδοχήν τῶν ἐλληνικῶν ἀπόψεων, ὡς αὐται διετυπώθησαν ὑπό τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καί αἱ ὁποῖαι εἶναι τό ἐλάχιστον ὄριον τῶν ἐθνικῶν μας διεκδικήσεων.

2) Καταρτίζει Ἐπιτροπήν α') ἐκ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Χανίων καί ἐκ τῶν Προέδρων τῶν Συλλόγων, Δικηγορικοῦ, Ἰατρικοῦ, «Χρυσοστόμου», Ἐνώσεως ἀποστράτων ἀξιωματικῶν, ἀναπήρων πολέμου, καί Κρητῶν Ὀπλαρχηγῶν καί β') ἐκ τῶν Ἰ. Γάσπαρη καί Δημ. Σακορράφου διά τόν Νομόν Ρεθύμνης, Νικ. Περάκη καί Στυλ. Ξυδάκη διά τόν Νομόν Ἡρακλείου καί Στεφ. Σουργιαδάκη καί Νικ. Καραβελάκη διά τόν Νομόν Λασηθίου, τοῦς ὁποῖους καί ἐξουσιοδοτεῖ, ὅπως ἐπίδῶσωσι τό παρὸν ψήφισμα εἰς τόν Γενικ. Διοικητὴν Κρήτης, παρακαλούμενον, ὅπως διαβιβάσῃ τοῦτο εἰς τοῦς Ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Συμμάχων Κρατῶν καί εἰς τήν Ἐπιτροπήν «Δικαιοσύνη» διά τήν Ἑλλάδα» (Ἄμερικῆς), μεριμνήσῃ δὲ καί διά τήν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος διά τοῦ τύπου.

Ἡ Ἐπιτροπὴ

† Ὁ Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου ΑΓΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ἐμμ. Χαζίρης, Ὑπουργός, Στυλ. Ξυδάκης, Λ. Ἀλυγιζάκης, Νικ. Σγουρομάλλης, Ἰ. Γάσπαρης, Σ. Σουργιαδάκης, Δημήτρ. Σακορράφος, Νικ. Περάκης, Χ. Πολυχρονίδης, Ν. Καραβελάκης, Κ. Καλεμικέρης κ.λ.π.

γ. ET ALTERA PARS

Ἄς μὴ λησμονῶμεν ὁμως, ὅτι ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς γερμανικῆς τραγωδίας καί περὶ τῆς ἐπακολουθησάσης τιμωρίας τῶν ἐνόχων. Δι' ὃ καί ἵνα κατανοήσωμεν εὐκολώτερον τὰ πράγματα, δεόν νά ὑπενθυμίσωμεν τὰ ἑξῆς: ὅτι ἀπό τῆς ἀρχῆς τῆς γερμανικῆς κατοχῆς ἐν Κρήτῃ ὑπῆρξε Διοικητὴς τοῦ Φρουρίου αὐτῆς ὁ γερμανὸς στρατηγὸς Ἄντρέ, μέχρι 15.10.42. Τοῦτον διεδέχθη ὁ στρατηγὸς Μπρώϋερ, μέχρι 30.6.44, καί τοῦτον ὁ στρατηγὸς Μύλλερ, μέχρις Ὀκτωβρίου 1944, καί τοῦτον πάλιν τελικῶς ὁ στρατηγὸς Πέντακ, μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κρήτης. Ἐκ τούτων ὁ μὲν Ἄντρέ κατεδικάσθη ἤδη εἰς Ἰσόβια δεσμά, οἱ δὲ Μπρώϋερ καί Μύλλερ εἰς θάνατον καί ἐξετελέσθησαν ἐν Ἀθήναις, ὁ δὲ Πέντακ εὐρίσκεται εἰς στρατόπεδον αἰχμαλώτων, ὑφιστάμενοι καί ὑποστάντες ἅπαντες τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας τῶν, ὡς ἐγκληματῆται πολέμου, δι' ὅσα ἐν Κρήτῃ διέπραξαν.

δ. Ἡ Ἐκκλησία Κρήτης

διακηρύττει τὰ ἐγκλήματα τῶν γερμανῶν

Προκειμένου νά ἐκδικασθῇ ἡ ὑπόθεσις τῶν γερμανῶν στρατηγῶν Μπρώϋερ καί Μύλλερ, ὡς ἐγκληματιῶν πολέμου, ἐνώπιον τοῦ ἐν Ἀθήναις Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἐκλήθη ὡς μάρτυς κατηγορίας κατ' αὐτῶν τὴν 19-10-46 καί ὁ Ἐπίσκοπος Ξηρουχάκης, ὁ ὅποιος, μεταξύ τῶν

ἄλλων σημείων τῆς καταθέσεώς του, ἀνέγνωσε καὶ τὸν παρακάτω πίνακα ἐκτελεσθέντων ὑπὸ τῶν γερμανῶν ἐν Κρήτῃ, εἰλημμένον, μόνον, ἀπὸ ἐπισημοῦς ἀνακοινώσεις αὐτῶν τῶν ἰδίων, προσθέσας ὅμως καὶ μερικὰς ἰδικὰς του παρατηρήσεις, ἀναφερομένας εἰς τὰς ἐπιδειχθείσας τότε ἀγριότητας τῶν γερμανῶν κατὰ τοῦ μάρτυρος Κρητικοῦ λαοῦ.

9. Πίναξ ἐκτελεσθέντων ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τῶν γερμανῶν, προλειπομένων ὅμως χιλιάδων ἄλλων ὀνομάτων

9—5—41 (Ἄντρέ).

9—8—41 Ἀνακοινώσεις εἰς «Ἐφημερίδα Εἰδήσεων» καταδίκης καὶ ἐκτελέσεως διαφόρων κατοίκων πολλῶν χωρίων τῆς Κρήτης δι' ἀντίστασιν.

21—8—41. Ἐκτέλεισις 1) Γαβριὴλ Παντελάκη, ἐκ Λιτσάρδας, καὶ 2) Στυλιανοῦ Μπενάκη, ἐκ Χανίων.

9—1—1942. Ἐκτέλεισις 1) Χαραλ. Γλαμπεδάκη, 2) Δημ. Κοβατζιδάκη, 3) Ἀγγελικῆς Κοβατζιδάκη, 4) Καλλιόπης Ἀργυράκη, 5) Ἰωάννου Ἀργυράκη, 6) Ἐμμ. Χνάρη, 7) Ἀναστ. Μητσάκου, 8) Ἐμμ. Βασιλάκη, 9) Παναγιώτου Σπιρούνια, ἐκ Γυθείου, 10) Στυλιαν. Πετράκη καὶ 11) Χαραλάμ. Βογιατζόγλου.

24—2—1942. Ἐκτέλεισις 1) Νικολ. Ἀλεξανδράκη, ἐκ Τσικαλαριῶν, 2) Ἐμμ. Βασιλάκη, ἐκ Ρεθύμνου, 3) Μηνᾶ Γαϊτάνη, ἐξ Ἡρακλείου, 4) Ἀνδρέου Σαριδάκη, ἐκ Καμάρας, 5) Ἄντων. Ἀντωννάκη, ἐκ Καμάρας, 6) Γερασ. Ψαθᾶ, ἐξ Ἡρακλείου καὶ 7) Ἐμμ. Βουτσαδάκη, ἐκ Δραπανιά.

10—5—1942. Ἐκτέλεισις Γεωργ. Μαράκη, ἐκ Κοξαρέ, 2) Δημητρ. Κουτουλάκη, ἐκ Σταλοῦ, 3) Ἐλευθ. Σαμαρίτη, ἐκ Πρινιά, 4) Χαρ. Παπαδάκη, ἐξ Ἁγίου Βασιλείου, 5) Πολυχρ. Σωτηράκη, ἐκ Λακωνίας, 6) Σπύρ. Σπυριδάκη, ἐκ Νιπηθητοῦ, 7) Ἄντων. Σπυριδάκη, ἐκ Νιπηθητοῦ, 8) Ματθ. Γιαμαλάκη, ἐκ Τριῶν Ἐκκλησιῶν καὶ 9) Μιχαὴλ Ρουσάκη, ἐξ Ἡρακλείου.

3—6—1942. Λόγω ἐκτελέσεως γερμανοφίλων δημάρχων Κανλι—Καστέλλι καὶ Πλώρας ἐτυφεκίσθησαν 12 ὄμηροι κατὰ διαταγὴν τοῦ Διοικητοῦ Φρουρίου Κρήτης («Ἐφημ. Παρατηρητῆς» φύλλ. 169) 4—6—42).

5—6—1942. Ἐκτέλεισις 1) Ἰωάνν. Κεφαλάκη, ἐξ Ἁγ. Βασιλείου, 2) Κωνσταντ. Κουντάκη, ἐκ Χάρακα, 3) Στυλιαν. Γιακουμινάκη, ἐκ Κούνενι καὶ 4) Δημητρ. Σκορδύλη, ἐκ Χανίων.

Ἐπειδὴ ἐσημειώθησαν πράξεις σαμποτάζ ἐτυφεκίσθησαν τὴν 14—6—1942 εἰς Ἡράκλειον 50 ὄμηροι («Ἐφημ. Παρατηρητῆς» 179) 16—6—42).

22—8—1942. Ἐκτέλεισις 1) Ἐλευθ. Μιχαλάκη, ἐκ Καμαριωτῆς, 2) Νικήτα Στρατάκη, ἐξ Ἡρακλείου καὶ 3) Σταύρ. Ἀνωγιανάκη, ἐξ Ἁγίας Βαρβάρας.

5—9—1942. — Ἐκτέλεισις 1) Ἀλεξ. Ραπτοπούλου, ἐκ Βιάννου, 2) Ἐμμ. Σταματουλάκη, ἐξ Ἡρακλείου, 3) Γεωργ. Φραγκιαδάκη, ἐκ Πιτσιδιῶν, 4) Νικολάου Μπουντουράκη, ἐκ Βαφέ, 5) Ἀριστ. Φιλοῖτου, ἐκ Χανίων, 6) Ἀντωνίου Παλίτη, ἐξ Ἐπισκοπῆς καὶ 7) Ἰωσήφ Ξηράκη, ἐξ Ἰμβρου.

7—10—1942. Ἐκτέλεισις 1) Παύλου Δασκαλάκη, ἐκ Χανίων, 2) Μιχαὴλ Μαραγκάκη, ἐκ Σπανιάκου, 3) Ἐμμ. Τσουλάκη, ἐκ Σελίνου, 4) Στυλ. Μαυρογένη, ἐκ Συριλίου καὶ 5) Στεφάν. Μυσιρλάκη, ἐκ Μεσκλῶν. (15—10—42 Μπρώυερ).

21—10—1942. Ἐξετελέσθη ὁ Ἐμμ. Χαμαράκης, ἐκ Πηγῆς Ρεθύμνης.

12—11—42. Ἐξετελέσθησαν 1) Νικόλαος Κλάδος, 2) Γεώργ. Κω-

στάκης, 3) Κών. Καγιᾶς (πάντες ἐκ Λειβαδιῶν) 4) Ἐμμαν. Τζουγάνος, ἐξ Ἀσφένδου Σφακιῶν, 5) Μαρ. Γκιλαδοῦ, ἐκ Τεκῆ καὶ 6) Ἰωάνν. Γαϊτάνου, ἐξ Ἀσωμάτων.

6—1—1943. Ἐξετελέσθησαν 1) Γεώρ. Μακριπίλης, 2) Γεώργ. Τσαγκαράκης καὶ 3) Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης, πάντες ἐξ Ἡρακλείου.

9—3—1943. Ἐξετελέσθησαν 1) Γεώρ. Τσουβαλάκης, ἐκ Γέρω-
Λάκκου, 2) Θεοδ. Μαρῆς καὶ 3) Νικόλαος Μαμινάκης.

6—7—1943. Ἐτυφεκίσθησαν 50 ἄνθρωποι ὡς σαμποτέρ («Ἐφ. Παρα-
τηρητής» φύλλ. 520) 6—7—43.

9—12—1943. Ἐξετελέσθη ὁ Θεόφιλ. Κτιστάκης, ἐκ Τυμπακίου.

20—3—44. Ἐξετελέσθησαν 1) Γεώρ. Παπαδάκης, 2) Γεώργ. Πα-
τσουμάς καὶ 3) Θεόδ. Κόγκος.

(1—7—44 Μύλλερ).

3—7—1944. Ἐξετελέσθησαν 1) Τερψιχόρη Βλάχου, ἐκ Σητείας, 2) Ἐλένη Μαυριδάκη, ἐκ Σητείας, 3) Ἰωάνν. Ἱερεμίας, ἐξ Ἐπισκοπῆς, 4) Ἀναστάσιος Λιβουδάκης, ἐκ Μαλαθύρου καὶ 5) Δημ. Λιονάκης, ἐκ Χανίων. (Δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀποθήκην «Ἁγυιά» ἔπερναν ἐκάστοτε ὅποιον ἤθε-
λαν ἀπ' ὅλην τὴν Κρήτην, διὰ νὰ συμπληρώσουν τὸν ἀναγκαῖον ἀριθμὸν, ποὺ τοὺς ἐχρειάζετο, γιὰ νὰ τοὺς ἐκτελέσουν).

13—4—1944. Ἐξετελέσθησαν 1) οἱ Μιχαὴλ καὶ Γεώργιος Κουμπού-
ρας, ἐκ Χανίων καὶ 2) Ἐμμαν. Πλουμῆς, ἐξ Ἡρακλείου.

26—8—1944. Ἐξετελέσθησαν εἰς Ἁγυιὰν 25 ἄνθρωποι, καταγόμενοι
ἐκ Χανίων, Περιβολίων Κυθωνίας καὶ ἀλλαχοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ
ὁ Ροῦσος Κούνδουρος. Ἐξετελέσθησαν δὲ οὗτοι ὡς ἀντίποινα διὰ τὸν
φόνον τοῦ ἐνωμοτάρχου Τζεϊράνη.

16—9—1944. Ἐξετελέσθησαν εἰς Ἁγυιὰν 60 ἄνθρωποι ((Ἐφ. «Παρα-
τηρητής» φύλλ. 917/16.9.44.

28—10—1944. Ἐξετελέσθησαν 1) Ἀντ. Γιαμαλάκης καὶ 2) Γεώργ.
Νίβας ἐξ Ἡρακλείου.

(14—11—1944 Πέντακ)

14—11—1944. Ἐξετελέσθησαν 1) Ἀντ. Νικολουδάκης, ἐκ Δρα-
κώνας καὶ 2) Χ. Φραγκιαδάκης.

13—12—1944. Ἐξετελέσθη ὁ Μιχ. Μαυρεδάκης ἐκ Κοντομαρί.

1—2—1945. Ἐξετελέσθη ὁ Ναζάριος Βέροβιτς, ἐκ Χανίων.

16—2—1945. Ἐξετελέσθη ὁ Θεόδ. Μυτηλινάκης, ἐξ Ἁγυιάς.

28—3—1945. Ἐξετελέσθησαν 1) Ἀνδρ. Σπανουδάκης, ἐκ Νέου-
Χωρίου καὶ 2) Δημ. Νιδριωτάκης, ἐκ Μουρνιῶν.

11—4—45. Ἐκτέλεισις 1) Ἀντ. Χουδαλάκη καὶ 2) Ἐμ. Μανουσάκη.

12—4—45. Ἐκτέλεισις 1) Ἀν. Νταντινάκη καὶ 2) Σ. Κατσικανταράκη.

28—8—1944. Μπλόκος Μαλαθύρου. Ἐτυφεκίσθησαν 63 κάτοικοι
τοῦ χωρίου τούτου κατὰ διαταγὴν τοῦ Μπάρκε καὶ τοῦ Μύλλερ.

Σημειώσεις. Αἱ ἀνωτέρω ἐκτελέσεις εἶναι μόνον ἐκεῖναι τὰς ὁποίας
ἀνεκοίνωνον οἱ ἴδιοι οἱ γερμανοὶ διὰ τοῦ τύπου ἐπισήμως. Πάμπολλαι
ὅμως ἄλλαι ἐκτελέσεις, ὅπως λ. χ. ἡ δολοφονία ὑπὸ τοῦ Σούμπερ τοῦ
διδασκάλου Ἐμμαν. Μάντακα καὶ τῶν ἀδελφῶν Μανουσάκη, κρεοπω-
λῶν, εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Χανίων, ὡς καὶ πλείστα ἄλλαι οὔτε κἀν ἀνα-
κοινοῦνται.

ΚΑΜΠΟΙ (τρεῖς ἐξορμήσεις)

Α) Εἰς τὰς 26 Ἰανουαρίου 1943 συνελήφθησαν οἱ 1) Φανούργιος
Κατσουλάκης (ἀνεψιὸς τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχάκη), 2) Γεώρ. Κατάκης
καὶ Σπυρ. Τσιχλάκης. Καὶ οἱ τρεῖς, διότι εἰς τὸ μπλόκο εὐρέθησαν κατέ-
χοντες κυνηγετικά ὄπλα. Καὶ οἱ μὲν δύο πρῶτοι κατεδικάσθησαν ἀμέσως

εις θάνατον και εξετελέσθησαν εις 'Αγυιάν, αναφωνούντες «ζήτω ή 'Ελλάς», «ζήτω ή 'Ελευθερία». 'Ο δὲ τρίτος κατεδικάσθη εις πενταετη φυλάκισιν. Εἶτα ὄμως ἐξωρίσθη και ἀπέθανε και αὐτὸς ἐν τῇ ἐξορίᾳ του, ἐν Γερμανίᾳ.

Β'.) Εἰς τὰς 8 Μαΐου 1944 εις τὸ ἴδιον χωρίον Κάμπους συνελήφθησαν 72 ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἐβασανίσθησαν μεγάλως κατὰ τὰς ἀνακρίσεις. Ἀπεφυλακίσθησαν εἶτα οἱ 48 ἐξ αὐτῶν, οἱ δὲ 24 ἐξωρίσθησαν τὴν 4.6.1944 ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐβραίων τῆς πόλεως Χανίων, πνιγέντες κατὰ τὸν παρεσκευασμένον τορπιλισμὸν τοῦ πλοίου «Δανάη» ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν γερμανῶν.

Γ'.) Εἰς τὰς 22 Νοεμβρίου 1944 ἐληλατήθη ὄλον τὸ χωρίον Κάμποι, και ἐκάησαν τελείως 24 σπιτία. Ἐφονεύθησαν δὲ και εις μάχην ἐκεῖ συναφθεῖσαν 1) ὁ Γαρμπιδάκης Χρῖστος και 2) ὁ Νικολουδάκης Ἀναστάσιος.

Εἰς τὸν πίνακα αὐτὸν δὲν γίνεται λόγος και περί χιλιάδων ἄλλων τυφεκισθέντων Κρητῶν, διότι δὲν ἀνεκοινώνοντο ἐπισημῶς τὰ ὀνόματά των, ὡς και ἀνωτέρω ἐλέχθη. Ἡ Ἀγυιά δὲ και τὰ πέριξ, ὁ Ἀλικιανός, ὁ Σκινές, τὰ Μεσκλά, τὰ Περβόλια, οἱ Στέρνες Ἀκρωτηρίου, τὰ Ραπανιανά, τὰ Καμισιανά, ὁ Δραπανιάς, τὸ Κολυμβάρι, ἡ Βιάννος, ἡ Ἀνώπολις, τὸ Ἀμάρι και τόσα ἄλλα χωρία ἀναζητοῦν χιλιάδας κατοίκων των, τυφεκισθέντων και αὐτῶν ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς.

Σημείωσις : Ὁ ἴδιος ὁ Χίτλερ εἶπεν, ὅτι εἶναι ἄξιος νὰ ζῆσῃ ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ποὺ ἀγωνίζεται διὰ τὴν ἐλευθερίαν του. Καὶ ὄμως, ἐνῶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, και ἰδίως οἱ Κρητες ὑπερήσπισαν τὴν πατρίδα των ὅσον οὐδεὶς ἄλλος, ἀγωνισάμενοι ὑπὲρ βωμῶν και ἐστιῶν, οἱ ἴδιοι οἱ γερμανοὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Χίτλερ των και τοὺς κατηγορουμένους στρατηγοὺς των ἔθυσαν και ἀπώλεσαν τὰ πάντα ἐν Κρήτῃ, μεταχειρισθέντες ἐπὶ πλέον και ἄνανδρον τρόπον ἐκδικήσεως, διότι ἀντὶ νὰ συλλαμβάνουν τοὺς αὐτουργοὺς των σαμποτάζ, συνελάμβανον ἀθῶους ἐντελῶς πολίτας, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν πάντοτε νὰ ἐξαφανίσουν τὰ ζωτικὰ στοιχεῖα τῆς Κρήτης, ὥστε νὰ εἶναι διαρκῶς αὐτὴ δούλη εις αὐτοὺς. Καὶ οὕτως ἐφόνευον οὗτοι συχνὰ ἀπὸ τοὺς κρατούμενους εις Ἀγυιάν, ὅταν θὰ ἐγίνετο κάπου τῆς Κρήτης φόνος γερμανοῦ ἢ πράξις τις σαμποτάζ ἢ και τίποτε ἄλλο, ἀπλῶς διότι ἔπρεπε νὰ θυσιασθοῦν Ἕλληνες, ἀδιάφορον κατὰ ποῖαν ἀναλογίαν, πολλάκις και μέχρι εἴκοσι πέντε ἢ και πενήκοντα ἀκόμη πρὸς ἓνα γερμανόν, χρησιμοποιουμένων τῶν φυλακῶν Ἀγυιάς ὡς ἀποθήκης τοῦ μαρτυρικοῦ Κρητικοῦ λαοῦ πρὸς σφαγὴν. Ἀλλὰ οἱ τοιοῦτοι στρατηγοὶ δὲν εἶναι ἄνθρωποι !

Αὐτὴ ἦτο ἡ κατάθεσις τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχάκη κατὰ τὴν δίκην τῶν ὡς εἴρηται γερμανῶν στρατηγῶν.

10. Τὸ τέλος τῆς τραγωδίας.

Δι' ἀποφάσεως τοῦ ὡς ἄνω Εἰδικοῦ Δικαστηρίου κατεδικάσθησαν εις θάνατον και εξετελέσθησαν ἐν Ἀθήναις οἱ δολοφόννοι τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ γερμανοὶ στρατηγοὶ Μπρώϋερ και Μύλλερ, θηριώδης ὁ πρῶτος, θηριωδέστερος ὁ δεύτερος, μὴ ἐπιφυλαχθείσης ὄμως παρομοίας δικαίας τιμωρίας και διὰ τὸν ἄλλον βραδύτερον ὑπόδικον ἐν Ἀθήναις στρατηγὸν Ἀντρέ, ὅπως ἴσως και διὰ τὸν Πέντακ. Πάντως ὄμως αὐτοὶ ὄλοι εὐρίσκονται ἤδη ἐκτὸς τοῦ περιθωρίου τῆς ζωῆς, βεβαρημένοι μὲ τὰς καταράς και τὰ ἀναθέματα τῶν οἰκογενειῶν τῶν θυμάτων των και σύμπαντος τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, ἐνῶ ἢ ὑπ' αὐτῶν πολλὰκις περιυβρισθεῖσα και ταπεινωθεῖσα Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, οὐδὲν περισσότερον και οὐδὲν ὀλιγώτερον

αίτουμένη πάντοτε τότε παρ' αὐτῶν παρὰ τὴν προστασίαν τῶν πνευματικῶν τῆς τέκνων, κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην γερμανικὴν καταγλιδα, νικητρία ἤδη καὶ τροπαιοῦχος συνεχίζει τὸ ἐθνικὸν καὶ θρησκευτικὸν ἔργον τῆς, πρὸς δόξαν τοῦ Παναγάρχου καὶ Παντοδυνάμου Θεοῦ.

11. Ἐπίσημος ἀναγνώρισις τῶν πολεμικῶν καὶ ἐθνικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχάκη.

Ἐχομεν ἀναφέρει ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος ὑπῆρξε πολεμιστὴς καὶ καπετάνιος κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας τῆς ἰδιαιτέρας μας πατρίδος, ὅπερ καὶ διαπιστοῦται ἐπὶ τὸ ἐπισημότερον καὶ διὰ τῆς κάτωθι ἀποφάσεως τῆς ἀρμοδίας ἐπιτροπῆς, στηριχθείσης εἰς τὴν ἰδίαν κρίσιν, ὡς καὶ εἰς τὰ παρατιθέμενα σχετικὰ πιστοποιητικὰ παλαιῶν συμπολεμιστῶν τοῦ Ἐπισκόπου, δικηγόρων καὶ τέως βουλευτῶν.

**ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΤΑΤΑΞΕΩΣ
ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΟΛΕΜΙΣΤΩΝ
ΚΡΗΤΗΣ**

Ἀριθ. Πρακτικοῦ 2

Ἐν Χανίοις τῆ 6 Φεβρουαρίου 1948

*Πρὸς τὸν κ. Ἀγαθάγγελον Ξηρουχάκην,
Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου
Ἐνταῦθα*

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν Ὑμῖν, ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐπιτροπή, συσταθεῖσα δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθ. 35431 τῆς 25)2)1946 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ-Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης, συνελθοῦσα εἰς συνεδρίασιν ἐν τῷ «Ἱστορικῷ Ἀρχεῖῳ Κρήτης» τὴν 11 Σεπτεμβρίου 1947, καὶ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν αἴτησιν Ὑμῶν μετὰ τῶν σχετικῶν δικαιολογητικῶν, κατέταξεν Ὑμᾶς εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν ἀγωνιστῶν.

Ὁ Πρόεδρος
Δημ. Γ. Σακόρραφος

Τὰ Μέλη

Ἀνδρέας Π. Πρωτοπαπαδάκης
Σταῦρος Μ. Σταυρουλάκης
Ἰωάννης Π. Ντουρουντάκης
Ἐμμανουὴλ Ι. Μανωλικάκης

Διὰ τὴν ἀντιγραφὴν ὁ Γραμματεὺς
Χ. Κατσιαδάκης

Β Ε Β Α Ι Ω Σ Ι Σ

Ὁ ὑπογεγραμμένος Χαράλαμπος Ἰωάν. Παπαδάκης, ἐκ Γαβαλοχωρίου τῆς Ἐπαρχίας Ἀποκορώνου, τακτικὸν μέλος τῆς πενταμελοῦς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ στρατοπέδου Ἀκρωτηρίου (1897), βεβαίως ὑπευθύνως καὶ ἐν γνώσει τῶν συνεπειῶν τοῦ Νόμου περὶ ψευδοῦς βεβαιώσεως, ὅτι ὁ Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης, Ἱεροδιάκονος τότε τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Γουβερνέτου, ἡγούμενος ὁμάδος ὀπλιτῶν, ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς ἐν Ἀκρωτηρίῳ συναφθείσας μάχας, εἰς ἃς κατέπεδείξατο ἀνδρείαν καὶ πειθαρχίαν ἀξιώπαινον.

Πρὸς βεβαίωσιν τῶν ἀνωτέρω χορηγεῖται τῷ αἰτοῦντι τὸ παρόν.

Ἐν Χανίοις τῆ 14 Δεκεμβρίου 1946

Ὁ Βεβαιῶν

Χαρ. Ἰ. Παπαδάκης

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ

Ὁ ὑποφαινόμενος Ἰωσήφ Γεωργ. Λεκανίδης, πρόην βουλευτῆς καὶ τέως δικηγόρος, κάτοικος Χανίων βεβαιῶ ἐν γνώσει τῶν συνεπειῶν περὶ ψευδοῦς βεβαιώσεως, ὅτι ὁ κ. Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης, Ἐπίσκοπος νῦν Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, ἔλαβε μέρος καὶ ἐπολέμησεν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἰδιαιτέρας μας πατρίδος Κρήτης κατὰ διαφόρους μάχας, λαβούσας χώραν κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ ἔτους 1895-1898.

Τὰ ἀνωτέρω βεβαιῶ, διότι ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως εἶδον αὐτὸν εἰς τὴν πενθήμερον ἐν Ἀρμυρίδι μάχην τῆς 2 Ἰουλίου 1896, μαχόμενον μετὰ τοῦ Ἱεροθέου Κονταράκη, Προηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐπὶ κεφαλῆς πολλῶν μοναχῶν καὶ μαθητῶν τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου τῆς Μονῆς Ἁγ. Τριάδος, μετὰ τῶν ὁποίων εἶχον δραπετεύσει ἐκ ταύτης, κατὰ τῶν τούρκων μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀνδρείας.

Ἐπίσης γνωρίζω, ὅτι εἰς τὰς μάχας τὰς λαβούσας χώραν μετὰ τὴν 17 Ἰανουαρίου 1897 περίεξ τῆς πόλεως τῶν Χανίων ἔλαβεν ἐπίσης μέρος οὗτος ἐπὶ κεφαλῆς ἰδικοῦ τοῦ Σώματος. Ὡσαύτως γνωρίζω, ὅτι διε ἔλαβε γνώσιν τῶν μαχῶν περὶ τὸ χωρίον Ἀρχάνες Ἡρακλείου, ἐσχημάτισεν ἰδικόν του Σῶμα ἐξ ἐμπείρων πολεμιστῶν τοῦ Ἀποκορώνου, καὶ δὴ ἐκ τῶν χωρίων Σούρης, Σελλιῶν, Λικοτιναρᾶς καὶ ἄλλων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ Νικόλ. Δασκαλάκης καὶ Κων(τ)ίνος Βρανᾶς, καὶ μετέβη ἐκεῖ, ὅπου καὶ παρέμεινε πολεμῶν μέχρι πέρατος τῶν μαχῶν ἐκείνων, αἵτινες ἀπέβησαν νικηφόροι ὑπὲρ ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μάχας τοῦ Ἀκρωτηρίου ἔλαβεν ὡσαύτως μέρος.

Πάντα τ' ἀνωτέρω γνωρίζω, διότι κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἔλαβον χώραν τὰ περιστατικά ταῦτα, διετέλουν Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Κεντρικῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Μεταπολιτεύσεως Κρήτης τοῦ 1895 καὶ τῆς διαδόχου αὐτῆς Γενικῆς τῶν Κρητῶν Συνελεύσεως τοῦ 1896, ἣτις συνεστήθη ἐν Κάμποις Κυδωνίας.

Ἐν Χανίοις τῆ 2 Ἰανουαρίου 1947

Ὁ βεβαιῶν

ΙΩΣΗΦ Γ. ΛΕΚΑΝΙΔΗΣ

Ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι ἐθνικαὶ ὑπηρεσίαι τοῦ Ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου κατὰ τὸν χρόνον τῆς Γενικῆς Διοικήσεώς του ἐν Κρήτῃ (Κατεχομένης Περιοχῆς) ἀνεγνωρίσθησαν καὶ αὐταὶ ἐπισήμως, ψηφισθέντος καὶ ἐκδοθέντος τοῦ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 532 τῆς 23.1.48 Νόμου.

ΝΟΜΟΣ ὑπ' ἀριθ. 532

Περὶ κυρώσεως τῆς ἀσκήσεως ἀρμοδιοτήτων Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΠΑΥΛΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ψηφισάμενοι ὁμοφώνως μετὰ τῆς Δ'. Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, ἀποφασίζομεν καὶ διατάσσομεν :

ΚΟΛΛΗΤΗΡΟΦΟΡΕΣ Π
Ἄρθρον μόνον

Κυροῦται ἡ κατὰ παρέκκλισιν τῶν ἰσχυουσῶν διατάξεων ἄσκησις ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη τῶν ἀρμοδιοτήτων Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ, ἀπὸ τῆς 11 Ὀκτωβρίου 1944 μέχρι τῆς 15 Δεκεμβρίου 1944, ὡς καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἄσκησις τῶν αὐτῶν ἀρμοδιοτήτων ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατεχομένη περιοχῇ Κρήτης ἀπὸ τῆς 28 Δεκεμβρίου 1944 μέχρι τῆς 24 Μαΐου 1945, χρονολογίας ἐγκαταστάσεως ἐν Χανίοις τῶν νομίμων Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν.

Ὁ παρῶν Νόμος ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Δ'. Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς καὶ παρ' ἡμῶν σήμερον κυρωθεὶς, δημοσιευθήτω διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐκτελεσθήτω ὡς νόμος τοῦ Κράτους.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 23 Ἰανουαρίου 1948

ΠΑΥΛΟΣ Β.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργός

Π. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ

Ἐθεωρήθη καὶ ἐτέθη ἡ Μεγάλη τοῦ Κράτους σφραγίς

Ἐν Ἀθήναις τῇ 23 Ἰανουαρίου 1948

Ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Ὑπουργός

ΧΡΙΣΤΟΣ ΛΑΔΑΣ

ΜΕΡΟΣ Θ'.

ΚΑΙ ΑΛΛΑΙ ΤΙΝΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Η ΔΡΑΣΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΤΙΝΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

1. Μία ἐπεξήγησις

Ἡ ἐπιθυμία ἡμῶν ἦτο πάντοτε νὰ περιλάβωμεν ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν τούτῳ τὴν δρᾶσιν ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἡ ὁποία ὄντως ὑπῆρξεν ἀξιόλογος, οὐδενὸς τῶν Ἐπισκόπων αὐτῆς μετὰ τοῦ Μητροπολίτου τῆς ὑστερήσαντος εἰς τὴν ἐπιτέλειαν τῶν ὑψηλῶν καθηκόντων τῶν, θρησκευτικῶν καὶ πατριωτικῶν, ἀλλὰ ἀναδειχθέντων ἀπάντωνγεννησίων τέκνων τῆς ἡρωοτόκου καὶ ἐνδόξου Κρήτης. Πλὴν ἀτυχῶς δὲν κατωρθώσαμεν τοῦτο τελικῶς, καὶ διότι δὲν ἀπεστάλησαν ἐγκαίρως πρὸς ἡμᾶς αἱ ζητηθεῖσαι σχετικαὶ πληροφορίες παρ' ὄλων τῶν Ἐπισκόπων, εἰμὴ μόνον παρὰ τοῦ Κισάμου καὶ Σελλίνου κ. Εὐδοκίμου καὶ τοῦ Πέτρας κ. Διονυσίου, μερικᾶς τῶν ὁποίων καὶ παραθέτομεν, καὶ διότι, ἡμεῖς ἐπειγόμενοι διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου μας ἕνεκα λόγων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς μας, δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἀναβάλωμεν πλέον τὴν ἔκδοσιν αὐτήν. Λυπούμεθα διὰ τοῦτο, διότι τὸ ἔργον ἡμῶν θὰ παρουσιάσῃ οὕτως κάποιον κενὸν, ἂν καὶ ἀναφέρεται ἐν αὐτῷ σποραδικῶς καὶ δρᾶσις τις τῶν ἄλλων Ἐπισκοπῶν σοβαρά, ἢ ὀλοκλήρωσις ὅμως καὶ τῆς δράσεως αὐτῆς θὰ ἦτο τὸ ἰδεῶδες δι' ἡμᾶς.

Ἐς ἐλπίσωμεν ὅμως, ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ἐπίσκοποι θὰ θελήσουν, καὶ ἄλλοι φιλόστοροι θὰ προσπαθήσουν, νὰ μὴ μείνῃ μέχρι τέλους ἀνέκδοτος ἡ δρᾶσις καὶ ἡ ἱστορία καὶ τῆς λοιπῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης κατὰ τοὺς μαύρους ἐκείνου χρόνους τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, πρὸς ἕξαρσιν τῶν ἐλληνικῶν ἰδεωδῶν, τὰ ὁποῖα ἐν παντὶ καὶ πάντοτε ἐξυπληρέτησε καὶ ἐξύψωσε μέχρι λατρείας ὁ Ἑλληνικὸς Κλήρος, καὶ πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν μεταγενεστέρων.

2. Ἡ Ἱερά Ἐπισκοπὴ Κισάμου καὶ Σελλίνου

† ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ
ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΙΝΟΥ

Καστέλλι τῆ 13 Μαρτίου 1947

Ἄγιε Ἀδελφέ,

Συμμορφούμενος πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ὑμετέρας ἀγάπης, ὅπως ἀναφέρω τὴν δρᾶσιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱεράς Ἐπισκοπῆς κατὰ τὴν γερμανικὴν ἐπιδρομὴν καὶ τὸν χρόνον τῆς κατοχῆς, ἵνα περιλη-

φθῆ εἰς τὸ ὑπότις Ὑμετέρας ἀγάπης ἐκδοθησόμενον βιβλίον, προβαίνω εἰς τοῦτο περιληπτικῶς, καθ' ὅσον ἠδυνήθην νὰ περισυλλέξω στοιχεῖα.

Τοῖς πᾶσι τυγχάνει γνωστὴ ἡ μάχη τῆς Κρήτης. Οἱ Κρήτες διὰ τῶν αἰώνων ἀγωνιζόμενοι καὶ διὰ τόσων θυσῶν ἀποκτήσαντες τὴν ἐλευθερίαν των, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὴν χάσουν τόσον εὐκόλως. Εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς πάντοτε πρωτοστατοῦσε ἡ Ἐκκλησία ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς καὶ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Κλήρου ηὔξηθη τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας. Δι' ὃ καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν μνήμων τῶν παραδόσεων τῆς αὐτῆς ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀγῶνος, καὶ διὰ τοῦτο ὁ κατακτητὴς ἐκτύπησεν αὐτήν, ἵνα παραλύσῃ ὁ ἀγὼν τῆς ἀντιστάσεως, ἐξ οὗ τὰ θύματα τοῦ Κλήρου καὶ αἱ καταστροφαὶ τῶν Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἱερῶν Μονῶν.

Ὁ Κληρὸς τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς ἔδειξεν ἀρίστην διαγωγὴν κατὰ τε τὴν ἐπιδρομὴν καὶ τὸν ἀγῶνα ἀντιστάσεως. Ἄμα τῇ ἐπικρατήσει τοῦ κατακτητοῦ ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἡμῶν, τὴν 25 Μαΐου 1941, ἐτυφεκίσθη ὁ ἐφημέριος Κισάρας—Κουμοῦλι Κισάμου Ἀντώνιος Λιουδάκης. Πατὴρ δὲ καὶ υἱὸς ἱερεῖς Γρηγόριος καὶ Ἐλευθέριος Κουτσαυτάκης, ἐκ Μεσογειῶν ἔτυχον ἀπανθρώπου μεταχειρίσεως ἐκ μέρους τοῦ κατακτητοῦ, ὅστις μετεχειρίσθη αὐτοὺς καὶ ὡς μεταφορικὰ μέσα, ζεύξας αὐτοὺς ὡς ζῶα εἰς κάρρον. Ὁ ἐφημέριος Μαλαθύρου ἱερεὺς Δημ. Σημαντηράκης τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἐσώθη ἀπὸ τὸ ἐκτελεστικὸν ἀπόσπασμα ὑπὸ γερμανοῦ ἱερέως, τυφεκισθέντων τοῦ πατρὸς καὶ τριῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ μετὰ τῶν ἄλλων κατοίκων τῆς Μαλαθύρου. Ὁ ἐφημέριος Δραπανιᾶ Στυλιανὸς Βενεράκης ἐφυλακίσθη εἰς Ἀγυῖαν. Ὁ ἐφημέριος Ἐλους Κισάμου ἱερεὺς Σπυρίδων Κουνδουράκης, ἀποθέσας τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα ἀνέλαβεν ἀγῶνα ἀντιστάσεως μετὰ σώματος ἐπιλέκτων, ἀλλ' ἐκτραπείς τῶν παραδόσεων τῆς Ἐκκλησίας, ἀπώλεσε τὸν ἀγῶνά του καὶ τὴν ζωὴν του. Ἀλλὰ καὶ ὁμαδικῶς οἱ ἱερεῖς τῆς ἐπαρχίας Σελίνου ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Σελινιωτῶν ἔδωκαν τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τῶν μαχῶν Φλωρίων—Κανδάνου—Πλεμενιανῶν. Κατὰ τὰς μάχας αὐτὰς διεκρίθησαν οἱ ἱερεῖς Κανδάνου Πολύκαρπος Γρυφάκης καὶ Πλεμενιανῶν Μιχαὴλ Στεφανογιάννης, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος, καὶ ἐπικηρυχθεὶς ὑπὸ τῶν γερμανῶν, κατέφυγεν εἰς Μέσην Ἀνατολήν, ὅπου καὶ κατετάγη εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν, ἐπανελθὼν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἐπίσης ὁ ἐφημέριος Μονῆς Σελίνου Ἐμμ. Μετοχαράκης ἐπὶ κεφαλῆς ὁμάδος ἀνταρτῶν καὶ Ἀγγλῶν εἰς Λευκὰ Ὄρη ἐτραυματίσθη εἰς τινα ἐκεῖ μάχην, καὶ εἶτα κατέφυγεν εἰς Μ. Ἀνατολήν. Ὁ ἐφημέριος Ἐπανωχωρίου Σελίνου Κωνσταντ. Πρωτοπαπαδάκης ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθη, ὀδηγούμενος πρὸ τοῦ ἐκτελεστικοῦ ἀποσπάσματος, καὶ γενικῶς οἱ ἱερεῖς τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς, σχεδὸν πάντες, ἔτυχον οὐχὶ καλῆς μεταχειρίσεως ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ, ἀλλ' ὅμως, ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὸ καθηκόντων. Καὶ ὡς πρὸς τὴν περίθαλψιν τῶν ἄγγλων ἔδειξαν μεγίστην δραστηριότητα οἱ ἱερεῖς τῆς ἡμετέρας Ἐπισκοπῆς. Ἡ Ἱερά Μονὴ τῆς Κυρίας Γωνιάς ἐγένετο ὁ στόχος τοῦ κατακτητοῦ, καὶ τοῦτο ἄφ' ἑνὸς διότι ἔμεινε ἐκεῖ πρὸ τῆς κατοχῆς ἡ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων καὶ διότι, ὡς πλησίον κειμένη τοῦ ἀεροδρομίου Μάλεμε ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς σταθμὸς διακομίσεως πρὸς Ἀφρικήν. Αἱ γενόμεναι καταστροφαὶ καὶ λεηλασίαι τῆς Ἱερᾶς Μονῆς εἶναι ἀνώτεραι πάσης περιγραφῆς, ὅτι δὲ δὲν διηρπάγη ἔγινε παρανάλωμα τοῦ πυρός. Οἱ Πατέρες τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, ἅμα τῇ ἐπικρατήσει τῶν γερμανῶν ἐκλείσθησαν εἰς τὰς φυλακάς τῆς Ἀγυῖας καὶ μετὰ τὴν ἀποφυλάκισιν αὐτῶν διετάχθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Ἱεράν Μονὴν καὶ ἐπὶ δύο καὶ πλέον ἔτη ἔμεινον εἰς Μετόχιόν τι τῆς Μονῆς των, ὅπου ἐκ τῶν κακουχιῶν καὶ τῆς φυλακίσεως ἀπεβίωσε καὶ ὁ Μοναχὸς Γεράσιμος.

Ἡ Ἱερά Μονὴ Χρυσσοκαλιτίσσης, παρὰ τὴν Ν. παραλίαν τῆς Νήσου

Ὁ Ἐπίσκοπος Κισάμου καὶ Σελίνου
ΕΥΔΟΚΙΜΟΣ

ἦτο τὸ καταφύγιον τῶν Ἑγγλων καὶ διωκομένων ἐντοπίων.

Αἱ Ἄδελφαί τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς «Παρθενῶνος» ἐν Καστελλίῳ, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ κατακτητοῦ, ἀνέπτυξαν μεγίστην δρᾶσιν χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης, καὶ περιερχόμεναι τὰ χωρία συνέλεγον παντὸς εἴδους τρόφιμα, ἅτινα μετεκδόμενον εἰς τοὺς κρατουμένους εἰς τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως «Παιδικῶν Ἐξοχῶν» Χανίων καὶ ἀλλαχοῦ, τῶσον εἰς τοὺς ἡμετέρους ὅσον καὶ εἰς τοὺς Ἑγγλους.

Γενικῶς δ' εἰπεῖν, κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατοχῆς ὁ κληρὸς τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς οὐδὲν ἠδράνησεν, ἀλλὰ πάντες ἀντιλαμβάνομενοι τὴν ἱερὰν αὐτῶν ἀποστολὴν μετὰ ζήλου ἐχειραγῶν τοὺς χριστιανοὺς ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεων αὐτῶν, συμμεριζόμενοι τὴν δυστυχίαν καὶ τὰ βάσανα τῆς κατακτισεως, καὶ τοῦτο καθ' ἣν ἐποχὴν ἔμενον ἀνευ ἀρχηγοῦ, καθ' ὅτι ὁ Προϊστάμενος αὐτῶν εὐρίσκετο εἰς ἐξορίαν. Τὰ καθ' ἐμὲ εἶναι γνωστὰ εἰς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καθ' ὅτι ἀμφότεροι τὰ ἐζητήσαμεν. Ἀναφέρω μόνον ἡμερομηνίας τινάς, ἵνα ὑποβοηθήσω τὴν ὑμετέραν μνήμην. Οὕτως τὴν 4 Αὐγούστου 1941, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν γερμανῶν, ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακὰς Ἀγυαῖς μέχρι τῆς 22 Σεπτεμβρίου ἰ. ἔ., ὅτε ἀπεφυλακίσθη. Παρέμεινα εἰς Χανιά τότε ὑπὸ ἐπιτήρησιν μέχρι 21 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὁπότε ἀεροπορικῶς μετεφέρθη ὑπὸ συν-οδείαν εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ παρέμεινα ὡς ἐξόριστος μέχρι 10 Φεβρουαρίου 1945, ὑποχρεωμένος νὰ παρουσιάζωμαι ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος εἰς τὸ ἐκεῖ γερμανικὸν φρουραρχεῖον, καὶ ὑπὸ αὐστηροτάτην παρακολούθησιν. Τὴν 10 Φεβρουαρίου 1945 μετὰ τὴν μερικὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης, ἐπανήλθον εἰς Ἡράκλειον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Χανιά, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν δὲ αὐτῶν, καὶ τὴν 2 Ἰουνίου 1945, εὐρέθη ἄλλοτε εἰς τὴν ἔδραν τῆς Ἱερᾶς μου Ἐπισκοπῆς.

Ἐμετέρος ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Κισάμου καὶ Σελίνου
ΕΥΔΟΚΙΜΟΣ

ΣΗΜ. Ἐχομεν ἀναφέρει ἀλλαχοῦ πολλὰ σχετικὰ μετὰ τὴν δρᾶσιν καὶ τὸν ἐπιδειχθέντα πατριωτισμὸν κατὰ τὴν μάχην τῆς Κρήτης καὶ τὴν γερμανικὴν αὐτῆς κατοχὴν, ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Εὐδοκίμου. Καὶ μόνον προσθέτομεν, ὅτι οὔτε οἱ ἐκβιασμοὶ καὶ αἱ ἀπειλαὶ ἐκ μέρους τοῦ κατακτητοῦ, οὔτε αἱ φυλακίσεις καὶ οἱ καταβασανισμοὶ, ἀλλ' οὔτε καὶ αἱ ἐξορίαι καὶ τὰ συμπαρομαρτοῦντα, ἠδυνήθησαν νὰ κλονίσουν καὶ τὸν Ἱεράρχην τοῦτον, ὥστε σταθερὸς καὶ ἀκλόνητος πάντοτε εἰς τὰς ἐθνικὰς ἐπάλλξεις καὶ εἰς τὰ χριστιανικὰ προπύργια τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος, νὰ ἀποδείξῃ καὶ αὐτός, ὅτι ὑπῆρξε πάντοτε ἀντάξιός τῆς Κρήτης Ἱεράρχης.

† ἹΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΠΕΤΡΑΣ

3. Ἡ Ἱερὰ Ἐπισκοπὴ Πέτρας
ΕΚΘΕΣΙΣ

Πεπραγμένων κατὰ τὸ διάστημα τοῦ τελευταίου πολέμου καὶ τῶν δεινῶν ἐτῶν τῆς Κατοχῆς ἐν τῇ Θεοσώστῳ Ἐπισκοπῇ Πέτρας (Κρήτης)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὡς γνωστὸν τὴν ἐθνικὴν συμφορὰν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ὑπέστη

καί ἡ πολυπαθῆς Κρήτη, τὸ τελευταῖον 10ήμερον τοῦ Μαΐου 1941. Διὰ πυκνῶν καί ραγδαίων ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν καί καταγιστικῶν βομβαρδισμῶν, ἀρξαμένων ἀπὸ τῶν Χανίων, υπέκυπτεν ἡ μιὰ πόλις τῆς βορείου πλευρᾶς αὐτῆς κατόπιν τῆς ἄλλης, μεταβληθεῖσαι ἅπασαι εἰς ἐρείπια εἰς τὰ περισσότερα σημεῖα αὐτῶν, ὥστε νὰ παρασκευασθῇ ἕδαφος πρόσφορον διὰ τὸν θηριώδη κατακτητὴν, αἰμόφυρτον ὅμως καί τοῦτον ἐκ τῆς γενναίας καί φιλοπάτριδος ἀντιστάσεως τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ, ἀόπλου καί δυσαναλόγου εἰς ἀριθμὸν ἔναντι τῶν βροχηδῶν ἐνσκηψάντων ἀλεξιπτωτιστῶν, οἵτινες καί ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἐξουδετερωθῶσι καὶ νὰ μὴ κατορθώσωσι νὰ κατακτῆσωσι τὸ πάτριον ἡμῶν ἕδαφος, θαπτόμενοι ὑπὸ τὰ κτυπήματα τῶν οἰωνδήποτε προχείρων μέσων, τῶν χειρισθέντων ὑπὸ πάσης ἡλικίας καί φύλου, μετὰ παραδειγματικῆς ἀνδρείας, θαυμασθείσης καί ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐπικρατησάντων βαρβάρων κατακτητῶν. Ἡ δαιμονιώδης δὲ αὕτη γερμανικὴ θύελλα ἐφθασε καὶ μεχρὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ἄκρου τῆς Νήσου τὴν 29ην Μαΐου 1941, (Πέμπτην, τῆς Ἀναλήψεως), ἐξησθενημένη ὅμως πολὺ ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείου καί ἐκεῖθεν, δηλ. ἐν τῷ Νομῷ Λασηθίου, διό καί αἱ καταστροφαὶ τοῦ διαμερίσματος τούτου ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς τῶν τριῶν ἄλλων Νομῶν, καὶ δὴ τῶν ἀστικῶν κέντρων, ὑπῆρξαν σχετικῶς ὀλιγώτεραι. Ἐξαιρέσειν ἀποτελεῖ ἡ Ἱεράπετρα, δεινότερον πληγεῖσα τῆς πρὸ ταύτης καί ἐπὶ τῶν ὁρέων κειμένης Νεαπόλεως (ἕδρας τῆς Ἐπισκοπῆς Πέτρας), ἥτις καί ὀλίγας ζημίας ὑπέστη εἰς ἄψυχα καί ἀσήμαντα, οὐδὲν δὲ ἀνθρώπινον θῶμα ἐθρήνησεν.

Ἐπόμενον ὅμως ἦτο αἱ ἀποβιβασθεῖσαι ἐκ τῶν διαφόρων σημείων γερμανικαὶ ὄρδαι νὰ ἐκχυθῶσι καί εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Νήσου καί μετὰ βαναύσου βίας καί τρομοκρατίας νὰ φθάσωσι καί εἰς τὰ ἀπώτατα χωρία τῆς Κρήτης, εἰς τὰ ὁποῖα ἔφερον ἀμαξίτοί ὁδοί. Τὸ τοιοῦτο ἀπαίσιον θέαμα εἶδε καί ἡ Νεάπολις τὴν 1ην Ἰουνίου 1941 (Κυριακὴν) μετὰ στρατιωτικὴν παρέλασιν ἀτελεύτητον, φθάσαντες μέχρις Ἱεραπέτρας, ἀπλῶς πρὸς ἐπίθειξιν καί προσωρινὴν ὑποδούλωσιν δι' ὀλιγοήμερον διαμονῆς, καθ' ὅσον ὁ Νομὸς Λασηθίου παρεχωρήθη κατόπιν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς. Οὗτοι δὲ ἀπεβίβασθησαν εἰς Σητεῖαν καί ἀμέσως κατέλαβον τὸν Νομὸν, ἀντικαταστήσαντες τὰ ἀποσυρθέντα γερμανικὰ στρατεύματα.

Οὕτως ὅμως ἠπλώθη καί εἰς τὴν Κρήτην, ὅπως καί εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα ἡ μαύρη νύξ τῆς δουλείας. Ἡ μήτηρ Ἑλλὰς ἀνέβαινε πρὸ πολλοῦ τὸν Γολγοθᾶν, φέρουσα τὸν σταυρὸν τοῦ μαρτυρίου, ἀκολουθεῖ τώρα καί ἡ πιστὴ θυγάτηρ τῆς, ἡ Κρήτη συμμεριζομένη τὸ βάρος, ὡς ἄλλος Σίμων ὁ Κυρηναῖος. Τὸ μέγα πένθος κατέκλυσε τὰς καρδίας τῶν κατοίκων αὐτῶν ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου. Καί εἰς τὴν ψυχὴν ὅλων ἐπανήλθεν ἡ εἰκὼν τῆς ἀλωθείσης Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ 1453 καί τὰ διαδραματισθέντα εἰς ὅλον τὸ ἐλληγικὸν ἔθνος κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῆς δουλείας. Ἐκ τούτων ὅμως ἕκαστος ἠντλεῖ τὸ ἀκατάβλητον σθένος καί ἐλάμβανε τὴν ἀνδρικὴν ἀπόφασιν, ὅπως μιμηθῆ τὸς βαστάσαντας τὸν βαρὺν ἐκεῖνον ζυγόν, καί οὕτω δυνηθῆ νὰ ἐξεύρη τὰ μέσα τῆς κατὰ τὸ δυνατόν ἀνωδύνως ἀνοχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ καί συγχρόνως τῆς ἐν καιρῷ ἀποτινάξεως καί συντριβῆς τῶν δεσμῶν.

Ἐν μέσῳ δέτης γενικῆς ταύτης καταστροφῆς καί τῆς ἀπωλείας τῶν πάντων, ἐν τῷ ψηλαφητῷ σκότει, ὡς ἐν δράματι, ἐφάνησαν εἰς ἡμᾶς αἱ ἱεραὶ μορφαὶ τῶν Γενναδίων καί τῶν λοιπῶν Ἐθνομαρτύρων Ἱεραρχῶν, οἵτινες ὡς παρήγοροι Ἄγγελοι ἐνέπνεον καί ἐνεθάρρουν καί διέγραφον τὴν ἀποστολὴν τῶν συγχρόνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἔλαχεν ὁ βαρὺς κληρὸς νὰ ἀναλάβωσι τὸ δύσκολον ἔργον ἐκείνων, ὡς Ἐθνάρχαι καί μεσίται μεταξὺ τῶν κατακτητῶν καί τοῦ υποδουλωθέντος λαοῦ. Εὐτυχῶς

ὑπῆρχον τὰ ἱστορικὰ καὶ τέλεια πρότυπα τῆς ἀσκηθείσης κατὰ τὴν μακράϊωνα δουλείαν φαναριώτικης πολιτικῆς, ἥτις καὶ ἐτέθη ἀμέσως εἰς ἐφαρμογὴν.

Καίπερ συντετριμμένοι ὅμως καὶ περίλυποι ἐκ τῆς ἀνελπίστου ὑποδουλώσεως, πάντως συνεκεντρώσαμεν τὰς ἐναπολειφθείσας ψυχικὰς καὶ σωματικὰς ἡμῶν δυνάμεις. Ἡ συναίσθησις τῶν εὐθυνῶν, τὰς ὁποίας ἐπωμιζόμεθα τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἐπέτεινον τὴν ἀγωνίαν. Αἱ σκέψεις διεδέχοντο ἀλλήλας ἀστραπιαίως. Ἡ καρδιὰ ἐδονεῖτο ὑπὸ ἐθνικῶν παλμῶν, ὡς κινήτηρων ὠθούντων τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἠλεκτριζόντων αὐτὴν πρὸς λήψιν ἀποφάσεων. Ἀνυψώσαμεν τὸ πνεῦμα δι' εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Πανάγαθον Θεόν, διότι ἐπεφύλαξεν ἡμῖν τοιαῦτα, καὶ διότι οἱ κυριώτεροι στόχοι—Καθεδρικός ναὸς Μεγάλῃς Παναγίας καὶ Ἐπισκοπεῖον—δὲν ἐπλήγησαν ἀμέσως ὑπὸ τῶν περίξ ἐκραγείσων βομβῶν καὶ ἐδοξολογήσαμεν αὐτὸν διὰ τὸ τελεσθὲν θαῦμα. Κατηρίσαμεν τὸ σχέδιον τῆς περαιτέρω πορείας καὶ δράσεως ἡμῶν, ὅπερ καὶ ἐπραγματοποιήθη μέχρι τέλους τῆς Κατοχῆς. Πρὸς εὐχερεστέραν ὅμως διαπραγμάτευσιν τοῦ θέματός μας, ἡ δῆρις θὰ περιληφθῇ εἰς τὰ ἐξῆς κεφάλαια, ἐν τῇ δυνατῇ συντομίᾳ καὶ εἰς τὰς γενικωτέρας γραμμὰς. 1) Ἐκκλησιαστικῆ, 2) Κοινωνικῆ, 3) Ἀπελευθέρωσις φυλακισθέντων ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καὶ 4) Ἐθνικῆ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς, καὶ ὀλίγον μετ' αὐτὴν.

Α'. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ

Τὸ πρῶτον ἀπασχολῆσαν ἡμῶς ζήτημα ἦτο ἡ διὰ θείας λατρείας συγκέντρωσις καὶ συνασπισμὸς τῶν Χριστιανῶν καὶ ἡ διὰ τῶν πολλαπλῶν μέσων τῆς θρησκείας παρηγορία, ἐνθάρρυνσις καὶ σύμπτυξις τούτων, καὶ ἡ ἀναπτέρωσις τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ φρονήματος, ἵνα οὕτω προληφθῇ ἡ πλήρης κατάπτωσις τούτων καὶ ἡ τελεία ἀπώγνωσις. Ἐπωφελούμενοι δὲ τῆς ψυχολογικῆς ταύτης στιγμῆς, ἐχαράξαμεν τὰς κυριωτέρας γραμμὰς τοῦ προγράμματος τῆς περαιτέρω ζωῆς τοῦ ποιμνίου ἡμῶν κατὰ τὴν σκληρὰν ἐθνικὴν δοκιμασίαν τῶν ἀρχομένων χαλεπῶν καιρῶν, εἰπόντες μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς : «Μετὰ τὴν μεγάλην ἐθνικὴν συμφορὰν καὶ τὴν στέρησιν πατρίδος, ἐλευθερίας καὶ τῶν συμπαρομαρτούντων ἀγαθῶν, ἔμεινε δι' ἡμῶς ἡ θρησκεία ὡς ἡ μόνη ἄγκυρα ἐλπίδος, καὶ ὡς ἡ τελευταία σάνις σωτηρίας. Ὁ πλουσιώτατος καὶ ἀνεξάντλητος οὗτος θησαυρὸς νὰ μὴ μένη ἀνεκμετάλλευτος, ἂν τυχὸν συνέβη τοῦτο εἰς τὸ πολὺ πρόσφατον παρελθόν. Κατὰ τὰς πονηρὰς ἡμέρας τῆς δουλείας θὰ ἀντλῶμεν ἐξ αὐτῆς δυνάμεις, ὑπομονήν, καρτερίαν, παρηγορίαν, φιλοσοφίαν, διὰ νὰ συγκρατηθῶμεν ἐν τῇ ζωῇ, καὶ γενναίως νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὰ ἐπικείμενα δεινὰ τῆς δουλείας. Ἄς δεχθῶμεν ἀγογγύστως τὰ κατενεχθέντα πλήγματα τοῦ «πατάσσοντος καὶ πάλιν ἰωμένου». Ἄς μετανοήσωμεν καὶ ἄς συνέλθωμεν, διότι δὲν εἶναι ἄσχετος καὶ πρὸς τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἡ δοκιμασία τῆς πίστεως ἡμῶν, ἂν αὕτη εἶναι ἀληθῆς καὶ σταθερά, καὶ νὰ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι θὰ παρέλθῃ ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου, καὶ θὰ ἀνατείλωσιν ἡμέραι καλότεραι»...

Οὕτως δὲ διὰ κρυγμάτων καὶ ἄλλων σχετικῶν ἐνεργειῶν ἐστρέψαμεν ὀλόκληρον τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὴν περισυλλογὴν τῶν χριστιανῶν, εἰς τὴν αὐτοσυγκέντρωσιν, εἰς τὸν αὐστηρὸν αὐτοέλεγχον, εἰς τὴν ὁμόνοιαν, εἰς τὴν πειθαρχίαν, ὡς καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἰδεωδῶν, διὰ τῶν ὁποίων καὶ μόνον θὰ ζῆσῃ ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ, καὶ δὲν θὰ ἐπηρεασθῇ ἐκ τῶν νεωτεριστικῶν ἰδεῶν καὶ τοῦ ἐπαπειλοῦντος ἐθνικοῦ κινδύνου, ὅπερ ὁμολογοῦμεν καὶ ἐπετύχομεν ἐν πολλοῖς μεταξὺ τοῦ ποιμνίου ἡμῶν.

Β. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ

Ἐνάλογος πρὸς τὴν μέριμναν περὶ τῆς ψυχῆς καὶ περὶ παντὸς ἠθικοῦ καὶ ἐθνικοῦ, ἦτο καὶ ἡ τοιαύτη διὰ τὸ σῶμα, κατὰ τὴν Ἰταλογερμανικὴν κατοχὴν. Ἐν δὲ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης, καὶ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν ἡ φιλανθρωπία εἶναι ἐκ τῶν πρώτων καθηκόντων, ἔπεται, ὅτι αὕτη ἔπρεπε τώρα νὰ ἐπιταθῆ περισσότερον, ἕνεκα τῆς ἀναποφεύκτου δυστυχίας καὶ τῶν ποικίλων στερησέων. Ἡ πλήρης ἐγκατάστασις τῶν Ἰταλῶν, ὁ ἀποκλεισμός καὶ ἡ διακοπὴ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν κέντρων ἐφοδιασμοῦ, ἡ ἐξάντλησις τῶν μικρῶν ἀποθεμάτων τροφίμων κ. ἄ., ἐνέβαλλον εἰς σοβαρὰς σκέψεις καὶ ἐνεφάνιζον ὁσημέραι ἀπειλητικὸν τὸ φάσμα τῆς πείνης ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ἄρτου πρὸ παντός. Αἱ ἀνάγκαι τότε τῶν ἀπορωτέρων ἤρχισαν νὰ ἐξυπηρετῶνται διὰ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ φιλανθρωπικῶν σωματείων καὶ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς περιθάλψεως ἐπὶ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἑλληνοἰταλικῷ πολέμῳ. Ἄλλως τε ὑπήρχε καὶ ἡ παρηγορος ἐλπίς, ὑποθαλαπομένη καὶ διὰ μηνυμάτων ἐκ Καΐρου, ὅτι ταχέως θὰ ἐξεδιώκοντο οἱ Κατακτηταί. Ἡ εἶδησις δὲ αὕτη ἐτόνωνε, συνήσιζε καὶ συνεκράτει, ἀδιάφορον, ὅτι ἡ δουλεία δυστυχῶς παρετείνετο.

Πολὺ ὁμως συνέτρεξεν ἡμᾶς, εἶναι ἀληθές, εἰς τὴν κοινωνικὴν ἡμῶν ταύτην δρᾶσιν καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ Πανελληνίων ἐράνων ὑπὲρ τῶν Κρητῶν, ἐξ ἐπιλέκτων συμπατριωτῶν, ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ ἐν Ἀθήναις διαμένουτος Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κρήτης κ. Βασιλείου, τῆ συμπράξει καὶ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Κισάμου καὶ Ζελίνου κ. Εὐδοκίμου, ἀμφοτέρων ἐκτοπισθέντων ὑπὸ τῶν γερμανῶν (τοῦ μὲν τελευταίου Ν)βριον 1941, τοῦ δὲ πρώτου Μάρτιον 1942). Τὸ πατριωτικὸν τοῦτο ἐνδιαφέρον καὶ ἡ πλήρης συμμετοχὴ εἰς τὰ δεινὰ τοῦ σκληρότατα δοκιμαζομένου Κρητικοῦ λαοῦ ἤρχοντο ὡς παρηγορία αὐτοῦ καὶ ὡς ἀντιστάθμισμα, οὕτως εἰπεῖν, ὅπως ἡ ἔγκαιρος στρατιωτικὴ ἐπικουρῖα εἰς ἀσθενὲς πολεμικὸν μέτωπον, ἢ ἡ ἐπικαιρὸς βροχὴ ἐν καιρῷ ἀνομβρίας καὶ εἰς ἀπειλὴν ξηρασίας. Τὰ ὑπὸ ταύτης σταλέντα ἐκ διαλειμμάτων χρηματικὰ ποσὰ καὶ εἰς ἡμιυγιᾶς νόμισμα ἀνέρχονται εἰς 1.000.045 δραχ.

Γ. ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΙΤΑΛΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ἐπρόκειτο περὶ τῆς ζωῆς τοῦ συνόλου καὶ τῶν μέσων συντηρήσεως αὐτῆς. Καὶ ἐν τῷ παρόντι πρόκειται περὶ ζωῆς, ἀλλ' ὠρισμένων ἀτόμων, διακρινομένων τῶν λοιπῶν, λόγῳ μορφώσεως, δυναμικότητος, θάρρους καὶ ἀκατασχέτου ὀρμῆς, ὀργῶντων πρὸς δρᾶσιν καὶ ἐπικινδύνων εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κατακτητοῦ. Ἦσαν οἱ ἐξαιρετικοὶ τύποι, ἢ συνισταμένη, οὕτως εἰπεῖν, τῶν ὑποδούλων, οἱ ἐκπροσωποῦντες τούτους ἔναντι τῶν κατακτητῶν, ἔτοιμοι νὰ διαμαρτυρηθῶσιν ἐνεργῶς κατὰ τῆς τυραννίας καὶ νὰ δρᾶσωσι κατ' αὐτῆς. Ὡς γνωστόν, κατακτητῆς καὶ ὑπόδουλος εἶναι δύο πρόσωπα, μετὰ τοῦ ἐκπροσωπομένου ἐκατέρωθεν συνόλου, ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα, ἄρα καὶ δύο ἔννοιαι καὶ καταστάσεις ἀνάλογοι. Ὁ μὲν ὑπερισχύει ἐν τῷ ἀγῶνι καὶ στερεῖ βιαίως τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ συνόλου, ὑποτάσσων καὶ ἐκμηδενίζων αὐτό, μετέρχεται πᾶν μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου κατορθοῖ νὰ ἔχη τὸν ὑποδουλωθέντα ἀδιακόπως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, καὶ οὕτω νὰ μὴ διατρέχῃ κίνδυνον ὀθενδήποτε, σφυρηλατεῖ ἐπιμόνως καὶ δεινῶς τὰ δεσμά, ἀναπτύσσει ὄλην τὴν ἐνέργειαν, διὰ τῆς ὁποίας θὰ καταβάλλῃ αὐτὸν ψυχικῶς, ἠθικῶς καὶ σωματικῶς, καὶ ἐν ἀνάγκῃ θὰ φθάσῃ μέχρι συντριβῆς. Δυσπιστεῖ, ἀγρυπνεῖ, κατασκοπεύει, σκηνοθετεῖ ἀφάνταστα καὶ ἀσύλληπτα, διαφθείρει συνειδήσεις, οὐδὲν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον παραλείπων πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του, διατε-

λει ἐν διηνεκεῖ ἀγωνίᾳ καὶ νευρικότητι, ὑποφέρει ἀπὸ ἐφιάλτας ἡμέραν καὶ νύκτα. Δέον δὲ νὰ προστεθῆ, ὅτι πρὸς τῇ φυσικῇ ταύτῃ καχυποψίᾳ τῶν κατακτητῶν ὑπῆρξαν καὶ χαρακτηρηεὶς ἐκ τῶν ὑποδούλων κακεντρεχεῖς καὶ ἐκδικητικοί, οἵτινες μετὰ τῆς μεγαλυτέρας ἀσυνειδησίας καὶ ἐπιπολαιότητος ἠπέλουν τοὺς ὁμοίους τῶν διὰ πᾶσαν προστριβὴν : «Θὰ σὲ πάω εἰς τοὺς Ἰταλοὺς, γιὰ νὰ σοῦ δείξω ἐγώ», ὡς νὰ ἦσαν οἱ φυσικοὶ κριταὶ οἱ Ἰταλοὶ τῶν διαφορῶν μεταξύ τῶν, χωρὶς νὰ συναισθάνωνται τὸ μέγεθος τοῦ διαπραττομένου ἐγκλήματος. Ἦρκει δὲ μόνον τοῦτο, διὰ νὰ παρασταθῆ καὶ ἡ ἀθωότερα καὶ μικροτέρα διαφορὰ, ὡς πολιτικὸν ἐγκλημα, στρεφόμενον κατὰ τῆς κατοχῆς, καὶ νὰ ἔχη τραγικὰ συνειδήσας. Ἀντιθέτως δ' ὀδῶς ἐνεργεῖ ὁ δέ. Τὰ πάντα μηχανᾶται, διὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰ κατ' αὐτοῦ λαμβανόμενα σατανικὰ μέτρα. Δὲν ὑποφέρει τὸν ζυγόν, θέλει νὰ θραύσῃ τὰ δεσμά, νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του, νὰ ζῆσῃ ὡς ἄνθρωπος. Προσπαθεῖ νὰ παραμερίσῃ πᾶν ἐμπόδιον, ἐψηφῶν τὰ πάντα καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον. Ἀένασος πάλῃ τῶν δύο ἀνιθετῶν στοιχείων. Μοιραία ἢ συγκρούσις καὶ λυπηρὰ τὰ ἐπακόλουθα, καὶ οὕτως τίθεται εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σύστημα τῶν συλλήψεων.

Συλλήψεις μεμονωμέναι καὶ ἀθρόαι, ἀδιακρίτως ἡλικίας, τάξεως καὶ φύλου, ἐπὶ διαφόροις κατηγορίαις καὶ προφάσεσι, βασιμιοὶς καὶ ἀβασίμιοις. Κρύπτει ὄπλα καὶ διάφορα πολεμικὰ εἶδη. Τροφοδοτεῖ καὶ περιθάλλει ἄγγλους ἢ ἀντάρτας. Δὲν εἶνε φίλος τοῦ Ἀξονος. Προπαγανδίζει καὶ δὲν ἐγείρεται, καὶ δὲν χαιρετᾷ κατὰ τὴν ἔπαρσιν καὶ ὑποστολήν τῆς Ἰταλικῆς σημαίας. Δὲν ἀπονέμει τὸν ἀπαιτούμενον σεβασμὸν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς. Ὑβρίζει τὰ στρατεύματα κατοχῆς. Συντάσσει καὶ διαβιβάζει εἰς τὸν ἐχθρὸν σχεδιαγράμματα στρατιωτικῶν κατουλισμῶν καὶ πυρομαχικῶν. Ἔχει ραδιόφωνον, ἀκούει καὶ μεταδίδει εἰδήσεις. Εἶναι σύνδεσμος διαφόρων ὀργανώσεων ἢ καὶ συνεννοεῖται μετὰ τοιούτων. Κόπτει καλῶδια. Ἐπιτίθεται κατὰ στρατιωτῶν. Εἶναι ὑποπτος, διότι δὲν συμμορφοῦται πρὸς πολλὰ γελοῖα καὶ μικροπρεπῆ. Παρεξηγήσεις βλεμμάτων καὶ κινήσεων, πταρνίσματος καὶ βηχὸς ἀκόμη. Συχνότερα ὅμως ἀποβαίνουν αἱ συλλήψεις ἐκ τῶν κατωτάτων στρωμάτων καὶ ἀσθενῶν χαρακτηρηεὶς, ὅπως δι' ἐκβιασμῶν, ἀπειλῶν καὶ δῶρων ἀλιεῦσῶσιν εἰδήσεις περὶ προσώπων, ἀντιλήψεων καὶ γεγονότων. Ἐντεθθεν τρομοκρατία, πανικός, συγκινήσεις καὶ ἐκστρατεία συγγενῶν καὶ ἐνδιαφερομένων, καὶ παρακλήσεις περὶ διαβημάτων ἐκ μέρους τῶν δυναμένων παρὰ τοῖς ἀρμοδίοις, πρὸς ἀποφυλάκισιν ἢ ἐλάττωσιν τῶν ποινῶν.

Αὐτονόητον, ὅτι οἱ συλλαμβανόμενοι ὑπεβάλλοντο εἰς τὰ σκληρότερα βασανιστήρια εἰς τὰ γραφεῖα τῆς ἀντικατασκοπείας, εἰς τὰ κρατητήρια, εἰς τὴν Φυλακὴν. Ἀνεκδιήγητοι δὲ καὶ ἀσύλληπτοι ἦσαν αἱ στερήσεις τούτων, ἕνεκα τῶν διορπαγῶν τῶν τροφίμων, ἅτινα ἐστέλλοντο πρὸς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν συγγενῶν τῶν ἢ φιλανθρωπικῶν σωματείων ἢ καὶ ἰδιωτῶν, ὅταν οἱ Ἰταλοὶ φρουροὶ ἐτύγχανον δύστροποι καὶ κακοὶ, καὶ τοῦτο ἦτο σύνηθες. Ὀχρῶσιν ἔναντι τούτων, ὅσα γνωρίζομεν ἐκ τῆς ἱστορίας περὶ τῆς Ἰερᾶς Ἐξετάσεως καὶ περὶ τῶν ἐν Βενετίᾳ μαρτυρίων τῶν ἐκεῖ μεταφερομένων Κρητῶν ἐπὶ Ἐνετοκρατίας καὶ φυλακισομένων εἰς ἀνήλια καὶ ὄγρὰ καταγῶγια, εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ θανάτου, διότι δὲν ὑπετάσσοντο εἰς τοὺς κατακτητὰς, ἐπειδὴ ἠθέλον τὴν ἐλευθερίαν τῶν. Δυστυχῶς δὲ καὶ τώρα ἐπανελήφθη ἡ ἱστορία, μὲ πρωταγωνιστὰς τοὺς ἀπογόνους τῶν κατακτητῶν ἐκείνων, καὶ μὲ τοὺς τοιούτους τῶν ἤδη ἐλευθερωθέντων ὑποδούλων.

Αὕτη εἶναι ἡ ὀχροτάτη εἰκὼν τῶν διαδραματισθέντων καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τριετοῦς καὶ πλέον Ἰταλο—γερμανικῆς Κατοχῆς. Διὰ νὰ σχηματισθῆ ὁμως πλήρης ἰδέα τῆς τοιαύτης κινήσεως, ἐζητήσαμεν παρὰ

της διευθύνσεως τῶν φυλακῶν Νεαπόλεως ἀριθμητικὴν κατάστασιν τῶν φυλακισθέντων ἐν αὐταῖς, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἑξῆς : 1) Κρατηθέντες παρ' Ἰταλικῶν ἀρχῶν α'.) 1941, 196. β'.) 1942, 866 γ'.) 1943, 499. Σύνολον 1361.2) Κρατηθέντες παρὰ γερμανικῶν ἀρχῶν α'.) 1943, 78 β'.) 1944, 196. Σύνολον 274. Γενικὸν σύνολον 1635. Ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς θὰ εἶναι διάφορος, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὰ κρατητήρια Ἁγίου Νικολάου, Σητείας καὶ Ἱ. Μονῆς Κρυσταλλένιας (Ἐπαρχία Λασηθίου), ὡς καὶ τοὺς μεταχθέντας εἰς Ἡράκλειον καὶ εἰς Χανία καὶ τοὺς μυστηριωδῶς κοί τραγικῶς ἐκτελεσθέντας ὑπὸ διαφόρων ἀποσπασμάτων καὶ ἀνακαλυφθέντας μετὰ ταῦτα.

Ἡ δημιουργηθεῖσα οὕτω φρικώδης κατάστασις διήνοιξεν ἡμῖν νέον στάδιον δράσεως, δυσκολώτερον πάντοτε τοῦ πρό τῆς κατοχῆς καὶ ὑπῆρξαμεν ὁ πρῶτος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐστράφη ἡ προσοχὴ τῶν δυστυχῶν σκλάβων, ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Καὶ οὕτως ἤρχισαμεν νὰ ἀγωνιζώμεθα καὶ πρό τοῦ νέου Γολγοθᾶ, τοῦ ὀρθουμένου πρό ἡμῶν. Ἡ πίστις δὲ εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸ καθῆκον πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ πρὸς τὸ δίκαιον ἐνεδυνάμωνον ἡμᾶς καὶ ἐνεθάρρουνον, ὥστε νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι θὰ βραστάσωμεν ἀποτελεσματικῶς καὶ τὸν σταυρὸν τοῦτον. Ἡ ἐλπὶς δ' αὕτη μετεβλήθη εἰς πεποίθησιν, ὅτι πλέον ἐψυχολογήσαμεν τὸν στρατηγὸν Κάστα, ὅτι οὗτος θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπιτυχίαν μας, διὸ καὶ προέβημεν θαρραλέως καὶ ἄνευ δισταγμῶν εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατουμένων. Προεβλέπετο δέ, ὅτι αἱ συλλήψεις θὰ ἤρξανον προοδευτικῶς, καθὼς ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ ὡς ἄνω πίνακος.

Λαμβάνοντες οὕτως ἀφορμὴν ἀπὸ σπαραξιοκαρδίους ὄντως τραγῳδίας, αἱ ὁποῖαι ἐκράτουν τὴν κοινωνίαν Νεαπόλεως ἐν διαρκεῖ συγκινήσει καὶ πανικῷ, ἀντιθέτως δὲ ἐν διασκεδάσει τοὺς σαδιστὰς κερραμπιnierous, ἐπεσκεπτόμεθα τὰς Ἰταλικὰς ἀρχὰς καὶ τὸν στρατηγόν. Συζητοῦντες δὲ προηγουμένως μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν τῶν, τινῶν τῶν ὁποίων ἦσαν οἰκογενειάρχαι, ἐχρησιμοποιοῦμεν τὴν οἰκογένειαν, ἣτις εἶναι τὸ ἡμέτερον ἰδεώδες. Ἄντελήφθημεν, ὅτι ἐθίγοντο αἱ τρυφερὰ χορδαὶ τῶν καρδιῶν τῶν, ὥστε νὰ συγκινῶνται καὶ νὰ σκέπτονται πλέον οὐχὶ ὡς κατακτηταί, «ἄνδρες αἱμάτων», ἀλλ' ὡς ἄνθρωποι καὶ οἰκογενειάρχαι πρό τῶν ἀσθενῶν καὶ ἀνευθύνων οὐτῶν πλασμάτων. Ἦνοίγετο συζητήσις μετ' αὐτῶν περὶ ζωῆς καὶ τῆς βίαιας ἀφαιρέσεως ταύτης, καὶ ἀνετινάσσοντο ἐκ τῶν κοθισμάτων αὐτῶν, ὡς νὰ ἐδέχοντο ἐκκένωσιν ἠλεκτρικοῦ συμπυκνωτήρος. Ἐφαίνοντο, ὅτι συνκινουνοῦντο καὶ ἐλυποῦντο τοὺς πάσχοντας, Προσετίθετο ὑφ' ἡμῶν καὶ τὸ τοῦ Ἰσοκράτους «...καὶ τὸ μέλλον ἄρατον», καὶ τὸ ἀντίστροφον τῆς τύχης καὶ τὸ ἄστατον καὶ ἀβέβαιον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Καὶ ἠρωτῶντο εἶτα, ἂν τυχὸν αἱ οἰκογένειαι τῶν εὐρίσκοντο εἰς τὴν θέσιν τῶν πασχουσῶν ἐνταῦθα, τί θὰ ἐδοκίμαζον οὗτοι; Αὐτομάτως ἐμελαγχόλου, ἐδαμάζοντο καὶ διετίθεντο πρὸς θερμὴν συνηγορίαν. Ἐπειθόμεθα, ὅτι τὸ ποθοῦμενον ἐπετυγχάνετο.

Ἐν τοιαύτῃ ψυχολογικῇ καταστάσει μετεβοίνομεν κατόπιν παρὰ τῆς στρατηγῆς μετὰ τῶν συζητητῶναυτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἄμεσον. Διετάσσετο πάραυτα ἡ ἀποφυλάκισις τῶν διὰ τοιαύτας αἰτίας κρατουμένων, καὶ ἐγένετο γενικὴ χαρὰ. Ἡ ψυχολογία καὶ ἡ σφυγμομέτρησις ἐθασματούργει. Ἐλόγιζεν ἡ σπάθη καὶ ἐκυριάρχει τὸ αἶσθημα. Ὁ στρατηγὸς εἶχε δηλώσει ἐξ ἀρχῆς, ὅτι μὲ τὴν μίαν χεῖρα κρατεῖ τὴν σπάθη καὶ μὲ τὴν ἄλλην τὴν δικαιοσύνην. Εἰς πολὺ δὲ κρίσιμους στιγμὰς ἐγένετο χρῆσις ὑφ' ἡμῶν καὶ τῆς προσποιήσεως μὲ ὄπλον τὴν κατῆφειαν, τὴν σκυθρωπότητα, τὴν κατάπτωσιν τῶν δυνάμεων, τὴν τεχνητὴν λύπην, ὡς καὶ τὴν μέχρις

ἀπογνώσεως στενοχωρίαν καὶ πόνον. Συγκιρνώμενα δὲ ὄλα ταῦτα διεζωγράφοντο τεχνηέντως ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου προσώπου, ἀλλοιουμένης τόσον τῆς μορφῆς, ὥστε νὰ κινήται ὁ οἶκτος. Προεκαλεῖτο πάραυτα τὸ ἐνδιαφέρον, ἔστω καὶ ὡς ἀπλή φιλοφρόνησις, καὶ ἐπηκολούθουν αἱ ἐρωτήσεις περὶ τῆς ὑγείας ἡμῶν κ.λ.π. Ἡ ἀπάντησις ἦτο, ὅτι ἡ ὑγεία ἡμῶν ἔχει καλῶς, ἀλλ' ὅτι ψυχικῶς πάσχομεν, διότι ἀνησυχούμεν καὶ ἀγωνιῶμεν καὶ λυπούμεθα διὰ τοὺς ἄλλους, ὅτι ἡμέραν καὶ νύκτα δὲν ἔχομεν ἡσυχίαν ἀπὸ τὰς οἰκογενείας τῶν ποικιλοτρόπως κινδυνευόντων, ὅτι θὰ προετιμῶμεν νὰ εὕρισκώμεθα ἡμεῖς εἰς τὴν φυλακὴν, ἢ καὶ νὰ μὴ ζῶμεν, καὶ ἐλέγομεν: «Ἡμᾶς τυραννεῖτε, τελειώνετε καὶ μὲ ἡμᾶς...» Καὶ μήπως δὲν ἦτο αὕτη ἡ πραγματικότητα; Ἐν δὲν ἡγρυπνοῦμεν λόγῳ τῶν συναγερμῶν, ἢ ἀγρυπνία ἦτο ὁ ὕπνος καὶ ἡ νυκτερινὴ ἀνάπαυσις ἡμῶν, ἀναλογιζομένων τὰ τῆς ἡμέρας ζητήματα καὶ τὰς διαφόρους παρακλήσεις πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἐγόντων τούτων ἀνάγκην, καὶ οἱ ὅποιοι δυστυχῶς ἦσαν ἄπειροι... Καὶ αὕτῃ λοικὸν ἢ προσποίησην δὲν ἦτο κατ' οὐσίαν τεχνητὴ, διότι πάντα τὰ διατρέχοντα καὶ οἱ φόβοι περὶ τῶν συνεπειῶν τῶν εἶχον τὸν ἀνίκητον εἰς τὴν ὑγείαν μας καὶ τὴν μορφήν μας. Τὸ εὐχάριστον ὁμῶς εἶναι, ὅτι ἀνεξηγήτως ἐπέδρων ὄλα ταῦτα καὶ ἐπετύγχανον τὸ ποθούμενον, πρὸς μεγάλην ἀνακούφισιν καὶ εὐχαρίστησιν, διότι οἱ κόποι δὲν ἀπέβαινον μάταιοι διὰ τοὺς οὕτω πῶς εὐεργετούμενους. Οἱ κατακτώμενοι στρατιωτικῶς, κατέκτων πνευματικῶς!

Ἡ πλήρης δὲ συναίσθησις, ὅτι ἐπετελέσαμεν τὸ καθήκον ἡμῶν πρὸς τὴν ζωὴν ὀλοκλήρων ἑκατοντάδων ἀνθρώπων καὶ ἐσώσαμεν αὐτούς, τῇ βοήθειᾳ τοῦ Θεοῦ, ὡς καὶ τὸ ὅτι παρηγορήσαμεν τοὺς ποικιλοτρόπως ταλαιπωρηθέντας οἰκείους αὐτῶν, ἱκανοποιεῖ ἡμᾶς τὰ μέγιστα, καὶ μετριάζει τὴν λύπην μας, διότι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ χρησιμεύσωμεν καὶ εἰς περισσοτέρους τῶν ἐξυπηρετηθέντων, καταρρίπτει δὲ παταγωδῶς καὶ τὴν ἀσύστατον συκοφαντίαν, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἀδιαφορήσωμεν, ἢ καὶ θετικῶς νὰ ἐπιβουλευθῶμεν τὴν ζωὴν οἰουδήποτε. Δι' ἡμᾶς ἡ ζωὴ καὶ τοῦ μύρμηκος ἀκόμη εἶναι πολὺτιμος καὶ σεβαστὴ. Ἐν ἀρνηθῶσι τοῦτο οἱ ἄνθρωποι, αἱ ψυχαὶ τῶν εὐεργετηθέντων θὰ βοήσωσιν. Ἡ συνειδησις ἡμῶν εἶνε καθαρὰ. Ἡ κρίσις τῶν ὀρθῶς φρονούντων εἶναι ὑπὲρ ἡμῶν.

Μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν τῶν Ἰταλῶν (Σ)βριον 1943), τὴν φυγὴν τοῦ στρατηγοῦ Κάρτα καὶ τὴν διάλυσιν τῆς Μεραρχίας «Σιένα», οἱ γερμανοὶ ἐγένοντο ἀπόλυτοι κύριοι τοῦ Νομοῦ Λασηθίου, ὅτε καὶ ἐστράφησαν οὗτοι πρῶτον ἐναντίον ἡμῶν, μὲ ἀνακρίσεις ἐπανειλημμένας. Καὶ ναὶ μὲν ἀπήλλαξαν ἡμᾶς, ἀλλὰ παρηκολούθουν καὶ κατεσκόπευον ἡμᾶς μέχρι τῆς ἀπομακρύνσεως αὐτῶν. Καὶ πολὺ φυσικόν, διότι ἡ παντοειδὴς προστασία τοῦ ποιμνίου ἡμῶν δυσχερῆς εἶναι τοὺς γερμανοὺς. Πολλὰ δὲ καὶ εἶχον ζητήσει ἡμᾶς παρὰ τοῦ Κάρτα, ὡς ἐβεβαίωσεν ὁ ἴδιος, ὅτε διηύθυνεν, ἀλλὰ δὲν ἔστειλεν οὗτος, συμφώνως τῇ ἀρχῇ του, ὅτι οἱ τελούντες ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν του εἶναι ἐξησφαλισμένοι. Γερμανομαθεῖς δὲ Νεαπολίται ἠκούσαν τοὺς γερμανοὺς νὰ λέγωσι. «Θέλει καὶ ὁ Δεσπότης νὰ τὸν κάμωμεν ἅγιον, ἀλλὰ δὲν θὰ τὸ ἐπιτύχη». Ἄρα ἠρκέσθησαν εἰς τόσους ἄλλους ἀγιοποιηθέντας ὑπ' αὐτῶν, μὴ τολμήσαντες νὰ θέσωσι χεῖρα βέβηλον καὶ εἰς ἡμᾶς, φλασσομένους καὶ προστατευομένους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος, ὡς πάντες οἱ ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τοῦδικαίου, Πίστεως καὶ Πατρίδος, καὶ παντὸς ὑψηλοῦ Ἰδανικοῦ, τὰ ὅποια αὐτοὶ κατεπάτησαν καὶ ἐξηυτέλισαν, δι' ὃ καὶ ἐτιμωρήθησαν παραδειγματικῶς καὶ δικαίως.

Πλεῖστοι ὄσαι δὲ εἶναι αἱ εὐχαριστήριοι πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολαὶ τῶν διασωθέντων τῇ ἐπεμβάσει ἡμῶν, καὶ τὰς ὁποίας παραλείπομεν,

ἀναφέροντες μόνον τὰ ὀνόματα ὀλίγων τῶν οὕτως εὐεργετηθέντων. Οὕτως εὐχαριστοῦν καὶ εὐγνωμονοῦν οἱ 1) Γεώργ. Μαρκόπουλος, δικηγόρος, ἐξ Ἱεραπέτρας, 2) Ἐμμ. Στυλ. Καραβελάκης, ἰατρός, ἐκ Σητείας, 3) Ἰ. Μαρῆς, ἰατρός, 4) Κων(τίνος) Βαρβεράκης, ἐξ Ἡρακλείου, 5) Παπᾶ Ἰδ. Δασκαλάκης, ἐξ Ἡρακλείου, 6) Ἰ. Πάτεράκης, δικηγόρος, ἐκ Σητείας, 7) Παπᾶ Ἐλευθέριος Τσαγκαράκης, ἐξ Ἀμυρῶν Βιάννου, 8) Παπᾶ Γεώργιος Δασκαλογιάννης, ἐκ Σητείας, 9) Ἐμμ. Σηφογιάννης, Μιχ. Ζουμρῆς, Φραγ. Οἰκονόμου, Ἐμμ. Ἀϊβαλιώτης, Ἐλευθ. Ἀϊβαλιώτης, Μιχ. Χαρούλης καὶ Δημήτριος Καστάνης, ἐκ Σητείας, 10) Νικ. Ἐμμ. Κατσουράκης, ἐκ Βιάννου, 11) Γεώργ. Μαρῆς, ἐκ Κρεββατᾶ, 12) Μπρόκος Γεώργ., 13) Ἐμμ. Ἰ. Διαλυτᾶς, 14) Ἐλένη Θεοδ. Βουκυκλάκη, 15) Κωστούλα Σιδέρη, 16) Κατίνα Μαρῆ, ἐπιστήμων—μαῖα, ἐξ Ἀμυρᾶ Βιάννου, 17) Μαρῖκα Ἐ. Στυλιανᾶκη, 18) Λεμονιά Μαστροπούλου, ἐκ Σητείας, καὶ ἀπὸ πολλοὶ ἄλλοι, ὧν τὰ ὀνόματα παραλείπομεν.

† Ὁ Πέτρας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ἐνταῦθα δεόν νὰ δοθῆ καὶ μία ἐπεξηγήσις: ὅτι δηλ. ἡ ἀποσταλείσα πρὸς ἡμᾶς ἔκθεσις τοῦ Ἐπισκόπου Πέτρας περιελάμβανε δεκάδας ὀλοκλήρους δακτυλογραφημένων σελίδων, τὰς ὁποίας ὁμως ἡμεῖς ἠδυνατοῦμεν νὰ περιλάβωμεν εἰς τὸ παρὸν ἔργον μας, διὰ τὴν στενότητα τοῦ χώρου, δι' ὃ καὶ κατεχωρίσαμεν αὐτὴν περιορισμένην εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Δ'. ΕΘΝΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΕΤΡΑΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ἡ ἐθνικὴ δράσις τοῦ ἐν λόγῳ Ἐπισκόπου, πλὴν ἡμεῖς θὰ παραθέσωμεν καὶ τὰ κάτωθι ἔγγραφα, ἐξ ὧν διαπιστοῦται ἡ ὡς ἄνω δράσις αὐτοῦ.

ΑΡΙΘ. 19

Ἀριθ. 446

Ἐλήφθη 24—9—1944

Ἐξ. ἐπεὶγον

Κρήτη τῆ 28 Σβρίου 1944

Πρὸς τὸν Στρατιωτικὸν Διτὴν Νομοῦ Λασηθίου Συνταγματάρχην κ. Μηλιαρᾶν

Ὡς Στρατιωτικὸς Διτὴς τοῦ Νομοῦ Λασηθίου, μὲ βοηθὸν τὸν ταγματ. κ. Καραντινὸν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Συμμαχικοῦ Στρατηγεῖου, νὰ ἀπευθυνθῆτε πρὸς τὰς Ὄργανώσεις, ἀνταρτικὰς Ὀμάδας καὶ Χωρ(κ)ὴν καὶ νὰ καλέσητε αὐτὰς νὰ Σᾶς ἐνισχύσουν εἰς τὴν τήρησιν τῆς τάξεως κατὰ τὴν μεταβατικὴν αὐτὴν περίοδον, μέχρις ἀφίξεως νομίμων Κυβερνητικῶν Ἀρχῶν.

Διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως θὰ χρησιμοποίησητε κατ' ἀρχὴν τὴν Χωρ(κ)ὴν, ἀφοῦ παρ' ὧμων, ἐν συνεννοήσει καὶ μετὰ τοῦ Διτοῦ Χωρ(κ)ῆς, παραμερισθοῦν τὰ στοιχεῖα, ἅπανα ἀποδεδειγμένως ἐξυπηρετήσαν τὰ συμφέροντα τοῦ ἔχθροῦ, ἐνισχύοντες ταύτην, μόνον, ἐφ' ὅσον παραστῆ ἀνάγκη διὰ μεικτῶν ἀποσπασμάτων ἐξ ἀνδρῶν τῶν Ὄργανώσεων.

Τὰ ἐνοπλὰ τμήματα, ἅτινα τυχόν θὰ παραστῆ ἀνάγκη νὰ συγκροτήσητε, νὰ στρατοπεδεύσουν μακρὰν τῶν πόλεων, καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν μόνον, ἐφ' ὅσον διασσευθῆ ἡ τάξις.

Ἐπιτροπὴ συντονισμοῦ μεικτῆ νὰ ρυθμίξῃ τὰ πάσης φύσεως μὴ στρατιωτικὰ ζητήματα.

Ὁ Ἐπίσκοπος Πέτρας
ΛΙΟΥΣΙΟΣ

Εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην νὰ παρακληθῆ νὰ λάβῃ μέρος, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὡς πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ὁ αὐτόθι Ἐπίσκοπος Πέτρας.

Παρόμοιαι ἐπιτροπαὶ νὰ συγκροτηθοῦν καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας.

Νὰ τονισθῆ, διὰ κατὰ τὰς ἀποφασιστικὰς στιγμὰς, ποῦ διερχόμεθα ἀποτελεῖ ζήτημα τιμῆς διὰ τὸν Νομόν Σας ἡ τήρησις τῆς τάξεως καὶ ἡ προστασία τοῦ πληθυσμοῦ.

Ὅλοι πρέπει ἔμπρακτα νὰ δώσουν τὸ ὕψηλόν παράδειγμα διὰ τὴν ἐνότητα, καὶ κυρίως ἐκεῖνοι, ποῦ θέλουν νὰ ἔχουν τὴν τιμὴν νὰ ἡγοῦνται.

Παρακαλῶ ὁ πληθυσμὸς νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ προσέξῃ τὰ διαγύεματα τῆς Πανεθνικῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ ἐκπρωσώπων τὴν Κυβέρνησιν ἐν Κρήτῃ

ἘΜΜ. ΚΕΛΑΓΔΗΣ, Σμήναρχος

Κοινοποιήσις:

- 1) Ἐπίσκοπον Πέτρας
- 2) Νομαρχιακὴς Ἐπιτροπὰς
- 3) Διοικητὴν Χωροφυλακῆς
- 4) Ταγματάρχην κ. Καραντινόν

Ἄκριβὲς ἀντίγραφον

Ἐν Νεαπόλει τῆ 7—11—1945

Ἀριθ. 450

Ἡράκλειον τῆ 30—9—1944

Ἐλήφθη 3—10—44

Θεοφιλέστατε,

Ἡ ἐχθρική κατοχὴ καὶ αἱ συνθηκαὶ ὑπὸ τὰς ὁποίας βρισκόμαστε, μὲ ἐστέρησαν μιᾶς ἀπ' εὐθείας μὲ Ὑμᾶς ἐπαφῆς

Εἰς τὴν Κυβέρνησιν εἶναι γνωστὴ ἡ φιλάνθρωπος καὶ ἐθνικὴ Σας προσπάθεια, τὴν ὁποίαν ὑπὲρ τοῦ δεινοπαθοῦντος ποιμνίου σας ἐκδηλώσατε, καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν ἐκπροσώπων τῆς συνετέλεσε καὶ συντελεῖ νὰ διατηρῆται πάντοτε ἀκμαῖον τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ ἀμείωτος ἡ ψυχικὴ ἀντοχή, διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν σκληροτέρων δοκιμασιῶν.

Σήμερον, Θεοφιλέστατε, τὸ Ἔθνος μας διέρχεται ἀποφασιστικὰς στιγμὰς.

Κατὰ τὴν μεταβατικὴν περίοδον, ἣτις θὰ ἐπακολουθήσῃ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, καὶ μέχρις ἐγκαταστάσεως τῶν Κυβερνητικῶν Ἀρχῶν, ὅλοι πρέπει νὰ συμβάλωμεν, ὅπως συνεχισθῆ ἡ τήρησις τῆς τάξεως καὶ προστατευθῆ ὁ πληθυσμὸς. Ὑμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὰ μέγιστα ἠθέλετε συμβάλει εἰς τοῦτο.

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε ἐπομένως νὰ σας παρακαλέσω νὰ ἀντιπροσωπεύσῃτε τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὸν Νομόν Σας, καὶ νὰ προεδρεύητε τῆς Ἐπιτροπῆς συντονισμοῦ, ἡ ὁποία θὰ ἔχῃ συγκροτηθῆ.

Ἡ παρουσία Σας εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν νομίζω, ὅτι τὰ μέγιστα ἠθέλε συμβάλει εἰς τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων.

Εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ παραμείνω εἰς Χανιά, ὡς Γεν. Ἀντιπρόσωπος ἐν Κρήτῃ, καὶ ἐκρίθη ἀπαραίτητον νὰ ὀρισθοῦν κατὰ Νομοὺς Κυβερνητικοὶ Ἀντιπρόσωποι.

Σχετικά ἐνέργειαι πρὸς ἔγκρισιν ἐγένοντο παρὰ τῇ Κυβερνήσει.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

Ἐ ΚΕΛΑΪΔΗΣ

Σμήναρχος, Ἀντιπρόσωπος Κυβερνήσεως ἐν Κρήτῃ
Τὴν Δοξίαν καὶ τόπον παραμονῆς γνωρίζει ἢ ἐν Ἑρακλείῳ Ἀγγλικῇ
Ἑπιθεσίᾳ.

Νεάπολις τῆ 7—11—1945

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

† Ὁ ΠΕΤΡΑΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΑΓΓΛΙΚΗ ἙΠΙΘΕΣΙΑ

Ἐν Ἑρακλείῳ τῆ 7-3-1945

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ἙΡΑΚΛΕΙΟΥ

Ἀριθ. Πρωτ. 114

Ἐλήφθη 10—3—45

*Πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Πέτρας
Εἰς Νεάπολιν*

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ Σὰς εὐχαριστήσω διὰ τὴν λήψιν τῆς ἀπὸ
15)2)45 ἐπιστολῆς Σας, ὡς καὶ διὰ τὰς ἐσωκλειστοὺς τοιαύτας διαφό-
ρων Κοινοτήτων.

Ἐλπίζω, πὼς με αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν θὰ μοῦ ἐπιτρέψητε νὰ Σὰς
ἐκφράσω τὴν εἰλικρινῆ καὶ μεγάλην εὐγνωμοσύνην, ποὺ αἰσθανόμεθα ἡμεῖς
οἱ Σύμμαχοί Σας διὰ τὴν θαρραλέαν καὶ σταθερὰν θέσιν, τὴν ὅποیان ἀ-
νελάβατε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς.

Ἦτο πάντοτε μιὰ λάμψις δι' ὅλην τὴν περιφέρειάν Σας, καὶ αἱ
σκέψεις Σας ἦσαν γνωσταί, διότι ἦτο τελείως ἀδύνατον νὰ ἐνεργήσητε
ἐκτενέστερον.

Εἴμεθα ἐπίσης σύμφωνοι διὰ τὰς ἐξαιρετικὰς ὑπηρεσίας, ποὺ προσ-
έφεραν οἱ Ἡγουμένοι τῶν Ἱ Μονῶν, Κρεμαστῶν καὶ Κρυσταλλένιας,
ἐλπίζω δὲ, ὅτι συντόμως θὰ τοὺς σταλῆ ἀνὰ ἕν πιστοποιητικόν, ὡς μι-
κρὸν δείγμα τιμῆς καὶ σεβασμοῦ, ποὺ τρέφουν οἱ σύμμαχοι ἀπέναντί των,
καὶ ἰδιαιτέρως οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς ὑπηρεσίας μας.

Σὰς εὐχαριστῶ διὰ τὴν πρᾶξιν τῆς ταφῆς τῶν ἄγγλων, μερίμνη
τοῦ κ. Κατσαράκη.

Ἐχω δὲ δώσει σχετικὰς πληροφορίες στό ἀρμόδιον Γραφεῖον καὶ
νομίζω, ὅτι συντόμως θὰ ἔλθῃ ἀξιωματικὸς πρὸς ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεως.

Σὰς παρακαλῶ, διαβιβάσετε τὴν εὐγνωμοσύνην μου εἰς τὸν κ.
Κατσαράκη.

Μετὰ σεβασμοῦ

ΑΛΕΞΗΣ Ταγματάρχης

Νεάπολις 26—3—1945

† Ὁ Πέτρας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ἀριθ. 5)52

Ἡμερομηνία Ἰούνιος 1945

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΩΤΟΥ

Ἐν ὀνόματι Κυβερνήσεως καὶ Λαῶν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν εὐ-
χαριστοῦμεν τὸν Ἐπίσκοπον Πέτρας κ. Διονύσιον Μαραγκουδάκη διὰ
τὰς ὑπηρεσίας, ἃς προσέφερεν εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν Ἑλευθερίαν.
Διὰ τῶν προσπαθειῶν του ἐβοηθήθη μεγάλως ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς

Ἐλάδος, ὡς πράγματι καὶ ὁ ὅλος σκοπός, διὰ τὸν ὁποῖον μάχονται ὅλα τὰ ἐλεύθερα Ἕθνη.

Ἐπιγραφή ALEXANDER

Στρατάρχης, Ἄνωτατος Ἀρχηγὸς Συμμαχικῶν Δυνάμεων Μεσογείου
Νεάπολις τῆ 7—11—1946 Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

† Ὁ Πέτρος ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ

*Πεπραγμένων τῆς Ἐθνικῆς Ὄργανώσεως Κρήτης (Ε. Ο. Κ.) τοῦ
Νομοῦ Λασηθίου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς*

Α'. ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΕΝ ΤΩΙ ΝΟΜΩΙ

Ὁ πυρὴν ἀντιστάσεως ἀνέλαβε, τῆ ὑποδείξει τοῦ Θεοφιλεστάτου καὶ τῆ παροχῆ ὑπ' αὐτοῦ χρηματικῆς βοηθείας, τὴν φιλοξενίαν καὶ τὴν διὰ παντός μέσου ἐξυπηρέτησιν ὄλων τῶν ἐπανερχομένων εἰς Κρήτην ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος, καὶ ἐκ Νεαπόλεως διερχομένων Ἐφένδρων Κρητῶν.

Β'. ΔΡΑΣΙΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΕΠΙ ΚΑΤΟΧΗΣ

Ἀπὸ τοὺς μνηθέντας εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ προσενεγκόντας ἐξαιρετικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἔθνικὴν ἀντίστασιν ἐπὶ κατοχῆς εἶναι καὶ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Πέτρος κ. Διονύσιος Μαραγκουδάκης. Ὁ Σεβασμιώτατος οὗτος καὶ βαθυστόχαστος Ἱεράρχης ἦτο γνώστης πάσης κινήσεως τῆς ἔθνικῆς ἀντιστάσεως ἐν τῷ Νομῷ, καὶ ἐν πολλοῖς σύμβουλος αὐτῆς. Οὗτος ἐστάθη πιστὸς καὶ ἀλύγιστος ὑπηρετὴς τοῦ καθήκοντος, θεματοφύλαξ ἄγρυπνος τῆς ἱερᾶς παρακαταθήκης καὶ κληρονομίας, ἣν παρέλαβεν ἀπὸ τοὺς προγόνους μας. Δὲν ἐδειλίσσε πρὸ οὐδενὸς κινδύνου, ἐχρησιμοποίησε τὸ βῆμα τῆς Ἐκκλησίας ἀνά πάσαν παρουσιαζομένην αὐτῷ στιγμήν δι' ἔθνικὰ κηρύγματα, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀπὸ τῆς κατοχῆς μέχρι σήμερον μετέβαλεν ἑαυτὸν ἀπὸ ἱεραπόστολον εἰς ἔθναπόστολον. Ὡς ἄλλος Χρυσόστομος ἐκήρυττε μετὰ παρηγοίας καὶ θάρρους, ἤλεγχε, πάντοτε ἀπροσώπως, τὴν πατριδοκαπηλείαν καὶ ἰδιοτέλειαν, συνίστα πίστιν ἀπόλυτον εἰς τὴν συμμαχικὴν νίκην καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ ἔθνικὸν μέλλον. Κύριον μέλημά του ἦτο, ἐκτὸς τῶν κηρυγμάτων του καὶ τῆς ἀνακουφίσεως τῆς δυστυχίας τοῦ ποιμνίου του, καὶ ἡ ἀποφυλάκισις ἐλλήνων πολιτῶν, ἐγκλείστων εἰς τὰς φυλακάς καὶ τὰ στρατόπεδα, τῆ μεσολαβῆσει τοῦ παρὰ τῷ Ἰταλῷ Στρατηγῷ Κάρτα. Οἱ ἀποφυλακισθέντες ὑπ' αὐτοῦ ἀνέρχονται εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας. Μετέβη δὲ ἀμέσως καὶ εἰς τὰ καέντα χωρία τῆς Βιάννου, πρὸς ταχεῖαν περίθαψιν καὶ παρηγορίαν τῶν οἰκείων τῶν θυμάτων τοῦ βαρβάρου κατακτητοῦ, καὶ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν κρατούμενων ὀμήρων.

Ἐν Νεαπόλει τῆ 5 Ἰουλίου 1945

Ἡ Νομαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ

Ἐπονται ὑπογραφαί

Ἀκριβὲς ἀπόσπασμα

Ἐν Νεαπόλει τῆ 20 Ἰανουαρίου 1946

Ὁ Πρόεδρος

ΜΙΧ. Ι. ΑΛΕΞΑΚΗΣ

Και προσθέτομεν τελικῶς και διὰ τὸν Ἐπίσκοπον τοῦτον τῆς Κρήτης, ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφίᾳσι περὶ τοῦ πατριωτισμοῦ και τῆς ἀξιολόγου δράσεως αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Η ΔΡΑΣΙΣ ΜΟΝΩΝ ΤΙΝΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

Ι. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Γωνιάς Κισάμου

Συνεπὴς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς πάντοτε ἡ Μονὴ αὕτη δὲν παραλείπει ποτὲ εὐκαιρίαν νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ τὰ ἴχνη τῶν παλαιότερων τῆς ἀδελφῶν Μελχισεδέκ, Παρθενίου Περίδου, Παρθενίου Κελαΐδη και τόσων ἄλλων, οἵτινες ἐτίμησαν και ἐδόξασαν αὐτὴν και ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ και ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ πεδίου. Οὕτως δὲ και τώρα, ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, ἀμέσως προσέρχεται και κατατάσσεται εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς ἀρχ. Μελέτιος Τρίποδάκης, θεολόγος, ἡ δὲ Μονὴ εὐχαρίστως παραχωρεῖ εἰς τοὺς ἄγγλους μηχανικοὺς ὀλόκληρα διαμερίσματα τῆς ὡς συνεργεῖα διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀεροδρομίου Μάλεμε, τῶν ὑπολοίπων διατεθέντων διὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἐκεῖ τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, κατελθούσης ἐξ Ἀθηνῶν βραδύτερον. Ἄμα δὲ τῇ καθόδῳ τῶν γερμανῶν και τῇ καταλήψει τοῦ Μάλεμε, και μετὰ γενναίαν ἀμυναν τῶν Εὐελπίδων και τῶν ἀδελφῶν τῆς Μονῆς, πρωτοστατοῦντος πάντοτε τοῦ Ἡγουμένου αὐτῆς Ἰωακείμ Λατινάκης, ὡς ἐνθουσιώδους και καλοῦ πατριώτου, καταλαμβάνεται και ἡ Μονὴ αὕτη. Ἀπὸ τῆς πρώτης δὲ στιγμῆς οἱ γερμανοὶ οὗτοι ἐπεδείκνυον ὄχι μόνον περιφρόνησιν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τῆς Μονῆς ταύτης, ἀλλὰ και μῖσος μετὰ θηριωδίας, διότι εἶχον μάθει, ὅτι εἰς τὰ Μοναστήρια αὐτὰ ἐκρύβετο πάντοτε μιὰ σπῖθα ἐλευθερίας κατὰ τοὺς ἐκάστοτε χρόνους τῆς δουλείας. Δι' ὅ και ἐπὶ τοῦ προκειμένου διαρκῶς ἔκαμνον ἐρεύνας πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν κρυμμένων δὴθεν ὄπλων ἐντὸς τῆς Μονῆς και διαρκῶς ἀνέκρινον και ἐπίεζον τοὺς Μοναχοὺς διὰ συμποτάξ και τὰ τοιαῦτα, ζητοῦντες πρόφασιν τινὰ νὰ τοὺς συλλάβουν και νὰ τοὺς φυλακίσουν. Οὕτως περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου 1941 συνελήφθησαν ἅπαντες οἱ Μοναχοὶ και ὠδηγήθησαν εἰς Κολυμβάρι, ἐγκλεισθέντες εἰς τι ἐκεῖ γερμανικὸν κρατητήριον, ἀπολυθέντες ὁμοῦ μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Ἡ σύλληψις τῶν ὁμοῦ ἐπανελήφθη και τὴν 4 Αὐγούστου 1941, ὅτε ἀνευρέθη και ἕν ὄπλον ὑπὸ τῶν γερμανῶν εἰς τι παρεκκλήσιον τῆς Μονῆς. Οἱ συλληφθέντες ὁμοῦ τώρα, Ἡγούμενος Ἰωακείμ Λατινάκης, ὁ Ἱερομόναχος Παρθένιος Ἀναγνώστáκης, τρεῖς Ἱεροδιάκονοι, Καλλίνικος Σιδεράκης, Σεραφεῖμ Μαρτινάκης και Γερβάσιος Ντουσάκης, ὡς και ὁ μοναχὸς Γεράσιμος Βροσιμάκης, ὠδηγήθησαν και ἐνεκλείσθησαν εἰς τὰ ὑπόγεια και σκοτεινὰ δωμάτια τῆς Γκεσταμπῶ τῶν Χανίων χωρὶς σκεπάσματα, χωρὶς τροφὴν και μὲ διαρκὴ βασανιστήρια. Τὴν μεθεπομένην ἔλθων εἰς Χανιά πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Μοναχῶν τούτων και ὁ Ἐπίσκοπος Κισάμου και Σελίνου Εὐδόκιμος συλλαμβάνεται και αὐτὸς και κλείεται εἰς τὰ αὐτὰ κρατητήρια ἐν οὐστηρᾷ ἀπομονώσει. Μετὰ ἀνηκούστους δὲ ταλαιπωρίας μεταφέρονται ἅπαντες τὴν 16 Ἰδίου μηνὸς εἰς τὰς φυλακὰς Ἀγυιάς, ὅπου τὰ μαρτύρια ἔγιναν φρικτότερα δι' ὄλους, και τοῦ Ἐπισκόπου συμπεριλαμβανομένου. Φοβερὰ ὄντως ἦτο τότε ἡ κατάστασις! Τὴν 1 Σεβρίου 1941 συνεκροτήθη στρατοδικεῖον ἐντὸς τῶν φυλακῶν, τὸ ὁποῖον ἄνευ πολλῆς διαδικασίας κατεδίκασεν εἰς θάνατον ἀθῶους, κατὰ βούλησιν, και κατόπιν ἐξήγγειλε αὐτοὺς ἐκ τῶν κρατητηρίων, τοὺς διέτασσον νὰ ἀνοίξουν μεγάλους λάκκους,

δπου και τους ἔθαπτον ἐνίοτε και ζώντας ἀκόμη, ἀφοῦ τοὺς ἐτυφέκιζον. Οἱ Μοναχοὶ τότε ἐν μεγίστη ἀγωνίᾳ ἐπερίμενον και αὐτοὶ τὸν θάνατον, πλὴν ἢ πίστις τῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἐνεδυνάμωνεν αὐτούς, μέχρις οὗ τελικῶς, τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Ἐπισκόπου Κυθωνίας και Ἀποκορώνου Ἀγαθαγγέλου, ἀπεφυλακίσθησαν ἅπαντες και τὴν 24 Ἰδίου μηνὸς ἐπανήλθον, οἱ μὲν Μοναχοὶ εἰς τὴν Μονὴν τῶν, ὁ δὲ Ἐπίσκοπος Κισάμου ἐξωρίσθη βραδύτερον ἐκτὸς τῆς Κρήτης. Ἡ Μονὴ ὅμως τῆς Γωνίας ἐχρησιμοποιήθη ἐν τῷ μεταξύ ὑπὸ τῶν γερμανῶν πρὸς στρατωνισμόν τῶν, ἀπαγορευομένης τῆς εἰσόδου εἰς αὐτὴν εἰς οἶονδῆποτε ἄλλον. Εἶχε μάλιστα ἀναρτηθῆ εἰς τὴν κεντρικὴν εἴσοδον τῆς Μονῆς και πινακίς, ἐν ᾗ ἀνεγράφετο «ἀπαγορεύεται ἡ εἴσοδος πολιτῶν ἐντὸς τῆς Μονῆς, διότι εὐρέθησαν ὄπλα και πολεμοφόδια ἐντὸς τοῦ Ναοῦ». Δι' ὅ και οἱ μοναχοὶ ἔπρεπε νὰ ἀπομακρυνθοῦν τῆς Μονῆς τῶν, ὅπερ και ἐγένετο, ἐγκλεισθέντες εἰς τὸ μετόχιον «Κλαδουργιανὰ». Οἱ γερμανοὶ κατέστρεψαν τελείως τὴν Μονήν, κατεδαφίσαντες ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ κελιά, και μετακομίσαντες ἄλλαχοῦ τὰ ὑλικά αὐτῶν, πέτρας, ξυλείαν κλπ., κατηρέπωσαν δὲ και τὸν ξενῶνα και ἔκαυσαν τὰ τέμπλα τῶν δύο παρεκκλησίων και ὅλα τὰ στασίδια, ὅπως ἔκαυσαν ἐπίσης ἢ και ἔκλεψαν τὸν Ἱ Ἀμβωνα, κατέστρεψαν τοὺς πολυελαίους, διήρπασαν τὰς βιβλιοθήκας, ὡς και κάθε ἐπίπλωσιν και πᾶν κινητὸν ἀντικείμενον, χρησιμοποίησαντες τὸν κυρίως Ναὸν και τὰ παρεκκλησιά του ὡς κοιτῶνας τῶν στρατιωτῶν τῶν. Μετὰ πᾶροδον δὲ δύο ἐτῶν, πάλιν τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Ἐπισκόπου Κυθωνίας, ἐπετρέπη ἡ ἐπάνοδος τῶν μοναχῶν τούτων εἰς τὴν Μονὴν τῶν εἰς ἐλάχιστα ὅμως δωμάτια Πλείονα ἀναφέρονται ἄλλαχοῦ τοῦ ἔργου τούτου.

2. Ἡ Ἱ. Μονὴ Χρυσοεκκλητίσσης Κισάμου

Ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν γερμανῶν και ἐν συνεχείᾳ βραδύτερον, ἐφιλοξενήθησαν ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἄρκετοὶ ἄγγλοι στρατιῶται, μεταβαίνοντες ἐκεῖθεν πρὸς τὰ νότια παράλια τῆς Κρήτης, και διάφοροὶ ἄλλοι ἀνήκοντες εἰς τὴν ἀγγλικὴν κατασκοπεῖαν, μέχρι τῆς 5ης Ἰουνίου 1943, ὅποτε ἐγκατεστάθη εἰς Χρυσοεκκλητίσσαν γερμανικὸν φυλάκιον, ὅποτε και οἱ Μοναχοὶ τῆς Μονῆς ταύτης ἐξεδιώχθησαν, ἐγκατασταθέντες εἰς Κούνεσι, μέχρι τῆς 27.1.44, ὅποτε ἔφυγον οἱ γερμανοὶ, και οἱ Μοναχοὶ ἐπανήλθον εἰς τὴν Μονὴν τῶν. Τὴν 14.11.43. ἐστάλη, μετὰ τὸν ἐμπρησμόν τοῦ χωρίου Κούνεσι, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς κοινότητος αὐτῆς με ἀναφορὰν τῶν κατοίκων πρὸς τὸ στρατηγεῖον τῶν γερμανῶν ὑπὲρ τῶν συλληφθέντων ὁμήρων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς καταστροφῆς τοῦ χωρίου αὐτοῦ ὁ Ἀρχ. Γρηγόριος Πλοκαμάκης, Ἡγούμενος τῆς Μονῆς ταύτης. Οὗτος παρέδωκε τὴν ἀναφορὰν ταύτην, προτείνων νὰ ἀπολυθοῦν οἱ ὁμηροὶ και νὰ κρατηθῆ αὐτὸς ἀντ' ἐκείνων, και ἐν τῇ περιπτώσει ἀποδειχθῆ, ὅτι εἶχον λάβει μέρος Κουνεσιῶται εἰς τὸν πλησίον τοῦ χωρίου τούτου ἐπισυμβάντα φόνον τοῦ γερμανοῦ στρατιώτου νὰ τυφεκισθῆ αὐτὸς ἀντ' ἐκείνων. Ὁ Ἀρχ. Γρηγόριος ἀφέθη μὲν τότε ἐλεύθερος, ἀλλ' ἐπανερχόμενος πρὸς τὴν Μονὴν του συνελήφθη και πάλιν εἰς τὸ χωρίον Ἐλος μετὰ πολλῶν κατοίκων τοῦ χωρίου αὐτοῦ ὑπὸ τῶν γερμανῶν, ἐξορμησάντων τότε κατὰ τοῦ τέως δήμου Ἰναχωρίων. Πλὴν μὴ δυνάμενος, λόγω ἡλικίας, νὰ βαδίξῃ, ἀφέθη και πάλιν ἐλεύθερος, ἐπανελθὼν τελικῶς εἰς τὴν Μονὴν του.

Και ἡ Μονὴ δὲ αὕτη κατεστράφη τελείως ὑπὸ τῶν γερμανῶν, χαρακτηρισθεῖσα ὑπ' αὐτῶν ὡς κέντρον ἐθνικῆς ἀντιστάσεως.

3. Ἡ Ἱ. Μονὴ Ἀγίας Τριάδος Ἀκρωτηρίου κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον 1940—45

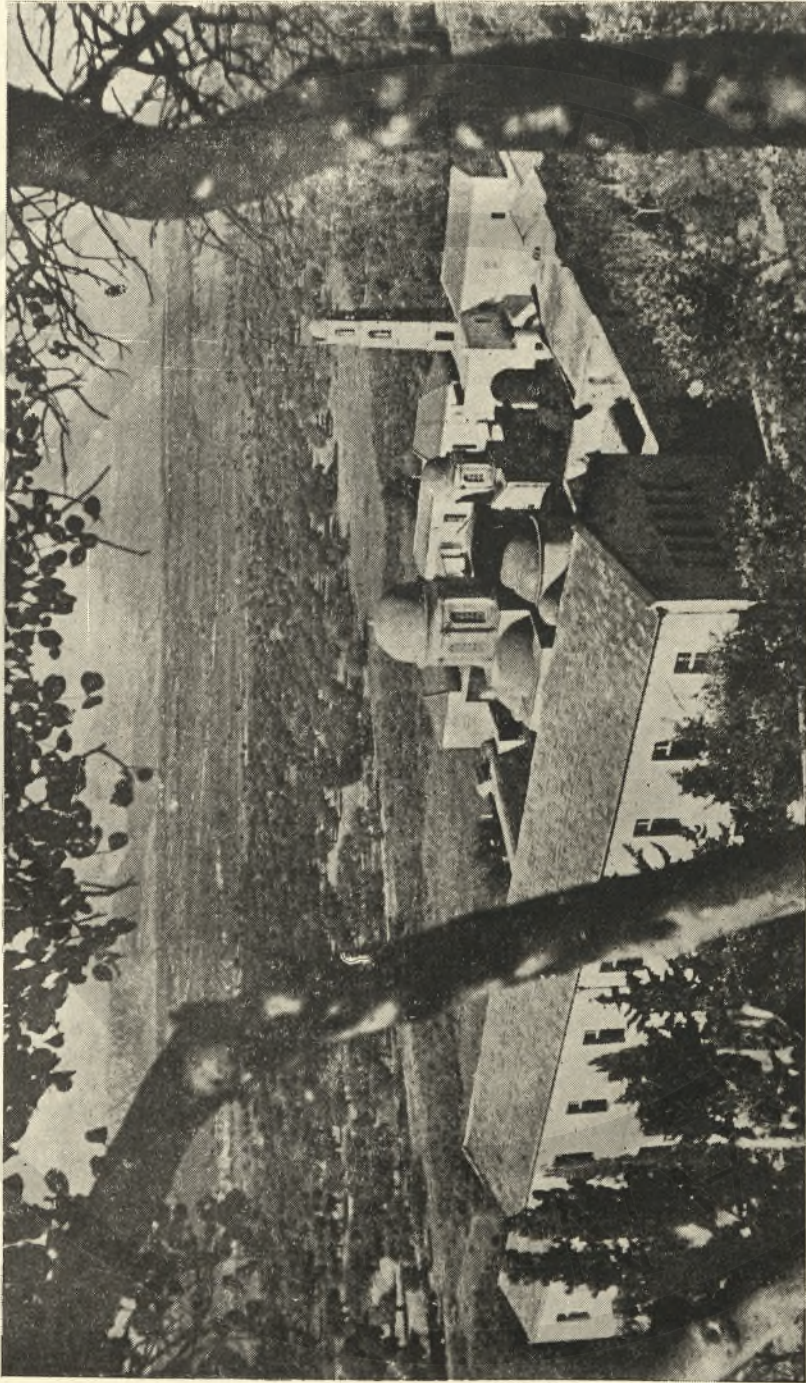
Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ γεωμανοελληνικοῦ πολέμου (Ἀπρίλιος 1941), καὶ ἰδίως μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ὀλύμπου, ὅποτε τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ἐπροχώρουν ραγδαίως πρὸς Νότον, πολλὰ ἐφόδια καὶ πυρομαχικὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ μετεφέρθησαν καὶ ἐναποθηκεύθησαν εἰς τὰ οἰκήματα καὶ τοὺς πέριξ ἐλαιῶνας τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγ. Τριάδος Ἀκρωτηρίου, φρουρούμενα ὑπὸ φρουρᾶς ἐκ 40 περίπου ναυτῶν. Τὸ τοιοῦτο ἐγνώριζον ἀσφαλῶς οἱ γερμανοὶ καὶ δι' αὐτὸ μετὰ τὴν ἀποβίβασίν των εἰς τὸ «Αὐλάκι» τοῦ Γουβερνέτου ἔσπευσαν πρὸς κατάληψιν καὶ τῆς Μονῆς ταύτης.

Τὸ ἀπόγευμα λοιπὸν τῆς 21 Μαΐου 1941 δύναμις ἐκ 15 γερμανῶν στρατιωτῶν ἐφθασε πρὸ τῆς Μονῆς ταύτης. Οἱ ἀνωτέρω ὁμῶς μνημονευθέντες ναῦται εἶχον διασκορπισθῆ πλὴν ὀλίγων, οἵτινες καὶ ἔρριψαν μερικοὺς πυροβολισμοὺς πρὸς τοὺς εἰσερχομένους ἀπὸ τὴν κυρίαν εἴσοδον τῆς Μονῆς γερμανοὺς, οἱ ὅποιοι ὡσαύτως ἀπήντησαν διὰ πυρῶν καὶ ἐτραυματίσαν ἓνα ναύτην. Ὁμοίως ἐπυροβόλησαν τοὺς ἐρχομένους γερμανοὺς καὶ μερικοὶ χωρικοὶ ἀπὸ τὸ παλαιὸν Ἡγουμενεῖον, εὕρισκόμενον εἰς τὰ ΒΔ διαμερίσματα τῆς Μονῆς, ἀλλ' οὐδένα ἐξ αὐτῶν ἐφόνευσαν.

Εἰσελθόντες ἔπειτα οἱ γερμανοὶ εἰς τὴν Μονὴν ἔθραυσαν τὰς θύρας ὄλων τῶν διαμερισμάτων, ἀναζητοῦντες παντοῦ πυρομαχικὰ καὶ ὄπλοφόρους, καὶ τὸ βράδυ τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐπέστρεψαν πάλιν εἰς τὸ Γουβερνέτο.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν καὶ περί ὥραν 7 μ. μ. εἰς τὰ ἄνωθεν τῆς Μονῆς ὑψώματα, (ὅπου εἶναι τὸ «μιτᾶτον»), ἐγίνε μικροσυμπλοκὴ μεταξὺ ὁμάδος χωρικῶν (Μουζουριανῶν καὶ Χορδακιανῶν) καὶ τῶν γερμανῶν στρατιωτῶν, οἱ ὅποιοι, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἐπέστρεφον εἰς τὸ Γουβερνέτο. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν δὲ ταύτην ἐφονεύθησαν δύο γερμανοὶ, ἐξ ὧν ὁ εἰς ἀξιωματικὸς, ὅστις καὶ ἠγεῖτο τῆς ὁμάδος, ἣτις εἶχε καταλάβει τὴν Μονὴν. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν 22 Μαΐου εἰς τὸ μίαν περίπου ὥραν ἀπέχον τῆς Μονῆς μετόχιον αὐτῆς «Ἀγ. Παῦλος» καὶ παρὰ τὴν τοποθεσίαν «βαρδιάκι», πλησίον τοῦ Σταυροῦ ἐγένετο ἄλλη μεγαλύτερη μάχη μεταξὺ γερμανῶν καὶ ἁγγλῶν στρατιωτῶν, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν 6 ἐκ τῶν πρώτων καὶ ὀπωσδήποτε περισσότεροι ἐκ τῶν τελευταίων.

Τὴν πρώτην ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ γερμανοὶ εἰσήλθον εἰς τὴν Μονὴν εὔρον ἐκεῖ καὶ τὸν Ἐπίσκοπον Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθάγγελον Ξηρουχάκην, ὅστις τὴν ἰδίαν ἡμέραν εἶχεν ἔλθει ἐκ Χανίων τραυματισμένος καὶ ταλαιπωρημένος ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς βομβαρδισμοὺς, καὶ ὁ ὁποῖος συνέστησεν εἰς τοὺτους, ὅπως σεβασθῶσι τὸν ἱερὸν αὐτὸν χώρον. Κι' ἐκεῖνοι ὁμῶς συνέστησαν εἰς τοῦτον, ὅπως μετὰ τῶν μοναχῶν ἐγκαταλείψῃ τὴν Μονὴν καὶ μεταβῇ εἰς Γουβερνέτο, διότι ἄλλως κινδυνεύει καὶ αὐτὸς καὶ οἱ Μοναχοί. Ὅριστικὴ ἐγκατάστασις ὁμῶς τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Μονὴν αὐτὴν ἐγένετο τὴν 28 Μαΐου, ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 2 μ. μ., ὅποτε καὶ οἱ ξενῶνες τῆς Μονῆς κατὰ οἰκήματα τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς, ὡς καὶ τὰ κελία τῶν μοναχῶν κατελήφθησαν ἅπαντα, καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο ἔκτοτε διὰ τὸν στρατωνισμὸν τῶν στρατιωτῶν των. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐστρατωνίσθη ἐν τῇ Μονῇ Σχολὴ ἀντιαεροπορικοῦ πυροβολικοῦ, κατόπιν ὁμῶς Σχολὴ ἐφέδρων ἀξιωματικῶν, καὶ ἀκολούθως μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 1944 ἐχρησίμευσεν αὐτὴ ὡς τόπος στρατωνισμοῦ φρουρᾶς, ἣ ὁποία ἐκυμαίνετο μεταξὺ τῶν 150—300 ἀνδρῶν.

Ἱερά Μονή Ἁγίας Τριάδος τῶν Τζαρκαρόλων.

Αί ζημίαι, ἄς ὑπέστη ἡ Μονὴ ἀπὸ τὴν γερμανικὴν κατοχὴν εἶναι πολλαὶ καὶ μεγάλαι. Καὶ θὰ ἦσαν ἀσφαλῶς μεγαλύτεραι καὶ περισσότεραι αὐταί, ἐὰν ἔλειπον αἱ συνεχεῖς ἐπεμβάσεις καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοφιλεστάτου Χανίων, ὡς καὶ ἐὰν οἱ Ἀδελφοὶ τῆς Μονῆς δὲν προσεπάθουν πάντοτε νὰ περισώσουν κἀτι ἀπὸ τὴν ἀρπακτικὴν βουλίμιαν τῶν κατακτητῶν τούτων.

4. Ἡ ἱ. Μονὴ Κύριας τῶν Ἀγγέλων, Γουβερνέτου, κατὰ τὴν γερμανικὴν κατοχὴν

Μετὰ τὴν ἀποβίβασιν τῶν γερμανῶν εἰς τὸ «Αὐλάκι» ἐπροχώρησαν ἀμέσως οὗτοι καὶ κατέλαβον τὸ Μοναστήρι τοῦ Γουβερνέτου, 78 στρατιῶται καὶ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιώματικός, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐπροχώρησαν πρὸς τὴν Ἀγ. Τριάδα, ὅπου ἐν τῷ μεταξύ εἶχε φθάσει καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος, τραυματισμένος καὶ κατάκοπος. Ἀφοῦ δὲ κατέλαβον οὗτοι τὴν Μονὴν τῆς Ἀγ. Τριάδος καὶ ὑψώσαν τὴν γερμανικὴν σημαίαν, ὁ ἀξιώματικός τὼν εἶπεν εἰς τὸν τραυματίαν Ἐπίσκοπον, ὅτι πρέπει νὰ φύγη ἀπ' ἐκεῖ, διότι βλέπει γύρω κινήσεις ἄγγλων καὶ θὰ γίνῃ μάχη, καὶ θὰ ἀνατιναχθοῦν τὰ ἐναποθηκευμένα εἰς τὴν Μονὴν πυρομαχικὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, καὶ ὅτι ἡ παρουσία του τοὺς ἐμβάλλει εἰς ὑποψίαν.

Τότε ὁ Ἐπίσκοπος ἦλθεν εἰς τὴν Μονὴν Γουβερνέτου, ἀκολουθούμενος καὶ ἀπὸ τοὺς Πατέρας τῆς Ἀγ. Τριάδος, τινὲς τῶν ὁποίων ἔμειναν ἐκεῖ, ἄλλοι δὲ μετέβησαν εἰς «Κουμαροσπηλιὰν» καὶ ἄλλαχοῦ. Ἀλλὰ εἰς τὴν Μονὴν Γουβερνέτου ἦσαν ἤδη γερμανοὶ καὶ δὲν ἐπέτρεπον εἰς ἄλλους νὰ μένουν ἐκεῖ, δι' ὃ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος μετ' ἄλλων κατέβη μέχρι τοῦ σπηλαίου «Παναγιᾶς» εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν. Εἰς τὰ περίεξ ὑψώματα συνήφθη μάλιστα μάχη μεταξύ τῶν ἀποβιβασθέντων γερμανῶν καὶ ἐντοπίων, ἔνθα καὶ ἐφονεύθη καὶ ὁ ἀγροφύλαξ Γιακουμῆς Καζάκος, ἐτραυματίσθη δὲ καὶ ἡ Μαρία Ρηγάκη. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως διεδόθη, ὅτι ἐπεκράτησαν εἰς τὰς γενικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Κρήτῃ οἱ ἄγγλοι, καὶ οἱ γερμανοὶ τότε ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὴν Μονὴν πρὸς τὸ «Αὐλάκι», συμπαραλαβόντες τρόφιμα, καὶ ἀφήσαντες ἐκεῖ ἕνα στρατιώτην τραυματίαν, τὸν ὅποιον μετέφεραν βραδύτερον οἱ περὶ τὸν Ἐπίσκοπον εἰς τὸ σπήλαιον τῆς «Ἀρκουδιᾶς», τῆς ὡς ἄνω «Παναγιᾶς» καὶ τὸν ἐπεριποιήθησαν. Κατὰ τὴν ἐπομένην δὲ ὁ Ἐπίσκοπος μετ' ὁ Ἡγούμενον Νικηφόρον Πλανάκην καὶ ἄλλους ἐξεκίνησαν κατὰ τῶν γερμανῶν πρὸς τὸ «Αὐλάκι», ἦσαν δὲ οἱ ἴδιοι, οἱ ὅποιοι προηγουμένως εἶχον καταλάβει τὸ Μοναστήρι. Ὅποτε οἱ γερμανοὶ οὗτοι μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις, καὶ ἀφοῦ τοὺς ἠπειλήσεν ὁ Ἐπίσκοπος, ὅτι θὰ κατέβουν οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰ γύρω χωριά νὰ τοὺς σκοτώσουν, παρεδόθησαν εἰς αὐτόν, δέκα τρεῖς (13) ἐν ὄλῳ, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ τοὺς παραδώσουν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀστυνομίαν καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἄγγλους. Καὶ πράγματι εἰδοποιηθεὶς ὁ Σταθμάρχης Στερνῶν ἦλθε μετὰ τινῶν χωροφυλάκων καὶ παρέλασεν αὐτοὺς διὰ πρωτοκόλλου παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου, ἀφοπλισθέντας προηγουμένως.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς παραμονῆς τῶν γερμανῶν εἰς τὴν Μονὴν, ὅποιοι ἀνέβαιναν ἕως ἐκεῖ συνελαμβάνετο καὶ ἐκλείνετο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπερ συνέβη καὶ εἰς τὸν Ἡγούμενον καὶ εἰς τινὰς ἄλλους, τοὺς ὁποίους καὶ ἀπηλευθέρωσεν ὁ Ἐπίσκοπος, ἀνελθὼν εἰς τὸ Μοναστήρι. Τοὺς ὑπολοίπους ὅμως ἀφήκων ἐλευθέρους μόνον, δταν ἀπεχώρησαν εἰς τὸ «Αὐλάκι» οἱ γερμανοὶ, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω. Μετὰ τὴν ὀριστικὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ἔμειναν μὲν ἐλεύθεροί οἱ Μοναχοὶ, ἤρχοντο ὅμως τακτικά, νύκτα καὶ ἡμέραν, οἱ γερμανοὶ καὶ ἔκαναν ἐρεύνας, καὶ ἐλεηλάτουν τὰ πάντα. Βραδύτερον ἐγκατεστάθη μόνιμον φυλάκιον εἰς τὸ Μοναστήρι μέχρι τῆς ἀποχωρήσεώς των ἐκ Κρήτης. Αἱ ζημίαι δὲ τῆς

Μονῆς ὑπῆρξαν μεγάλαι, διότι ἀφήρσαν τὰ πάντα ἀπ' ἐκεῖ οἱ γερμανοί, κινήτᾳ καὶ ζῶα. Ἐπειδὴ δὲ πέριξ τῶν Μοναστηρίων τούτων, τῆς Ἁγ. Τριάδος δηλ. καὶ τοῦ Γουβερνέτου, συνήφθησαν μάχαι, οἱ γερμανοὶ πολ- λάκις ἠπέλησαν, ὅτι θὰ ἀνατινάξουν ἓνα τουλάχιστον ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ μοναστήρια εἰς τὸν ἀέρα, πλὴν τελικῶς, χάρις εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ἐπισκόπου, τὸ κακὸν ἀπεσοβήθη.

Τὸ Μοναστήρι τοῦ Γουβερνέτου καθ' ὄλην τὴν κατοχὴν ἦτο γε- μάτον ἀπὸ πρόσφυγας, τοὺς ὁποίους δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ βοηθῆ, ὡς καὶ ἄλλους ὅσοι κατέβαινον εἰς αὐτὸ καὶ ἐζήτουν τὴν συνδρομὴν του, καθὼς καὶ πολλοὺς πτωχοὺς τῆς πόλεως Χανίων καὶ τῆς ὑπαίθρου, ὡς καὶ τὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα τῶν Χανίων καὶ ἰδίως τὸ Νοσοκομεῖον, τὸ Γη- ροκομεῖον, ὡς καὶ τὸ Ὀρφανοτροφεῖον κ.λ.π. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις τῆς Μονῆς Γουβερνέτου κατὰ τὴν μαύρην Κατοχὴν, δρᾶσις ἀξιόλογος.

5. Ἡ Ἱ. Μονὴ Μουρνιῶν Κυθωνίας

Ἡ Μονὴ αὕτη ὑπάγεται εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Μεγίστης Λαύρας ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Εὐθύς δὲ ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν γερμανῶν, εἰσελθόντες οὗτοι καὶ εἰς τὴν Μονὴν ταύτην ἐξεδιώξαν τὸν Οἰκο- νόμον αὐτῆς προηγούμενον, Ἰωακείμ Λαυριώτην καὶ ἐγκατεστάθησαν οἱ ἴδιοι, μὴ ἐπιτροπομένης τῆς εἰσόδου εἰς οὐδένα, οὔτε διὰ νὰ ἀνάψῃ ἔστω τὰ κανδήλια τοῦ Ναοῦ, πολλῶ δὲ μᾶλλον νὰ λειτουργήσῃ, ἐάν ἦτο ἱε- ρεύς. Οἰκήματα δέ, ἐλαιῶνες, κινήτᾳ καὶ ἀκίνητος πειρουσία τῆς Μονῆς, τὰ πάντα κατεστράφησαν.

6. Ἡ Ἱ. Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Καλογραιῶν (Κορακιῶν Ἀκρωτηρίου)

Ἡ μάχη τῆς Κρήτης εἶχεν ἀρχίσει, καὶ ὅταν αὕτη ἐμαίνετο, καὶ μετὰ ταῦτα, ἀδιακόπως ἤρχοντο Ἄγγλοι στρατιῶται εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, ζητοῦντες νερό, ὄλοι μὲ ξεχισμένα ροῦχα καὶ μὲ μαῦρο στόμα ἀπὸ τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν. τοὺς ὁποίους ὅμως πάντοτε καὶ περιέ- θαλλον αἱ Ἀδελφαὶ τῆς Μονῆς, κατὰ δύναμιν. Ὅταν δὲ ἦλθεν ἡ ἡμέρα τῆς καθόδου τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν, ἔφθασαν τοιοῦτοι καὶ εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, φοβεροὶ τὴν ὄψιν, κατὰ τὴν περιγραφὴν μιᾶς Καλογραιᾶς. Εὐ- τυχῶς ὅμως δὲν τὰς ἐνοχλοῦν περισσότερον, καὶ μόνον σταθμεύει ἐκεῖ ἓνα σύνταγμα, τὸ ὁποῖον βέβαια προξενεῖ μεγάλας ζημίας εἰς τὴν Μο- νήν, τότε καὶ κατόπιν.

Μετά τινος ἡμέρας ἐπισκέπτεται τὴν Μονὴν καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Ἀ- γαθάγγελος, τραυματίας, ἵνα ἐνθαρρύνῃ καὶ ἐνισχύσῃ τὰς Ἀδελφὰς αὐτάς. Πάντοτε δὲ αἱ Μοναχαὶ αὗται ἐπέδειξαν μέγαν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ἁγγλῶν πρὸς τοὺς ὁποίους ἐρχόμεναι καθ' ὠρισμέ- νας ἡμέρας καὶ ὥρας εἰς τὰ κρησφύγετά των, ἐφωδίαζον αὐτοὺς μὲ τρῶ- φιμα, ὅτι ἠδύναντο ἀπὸ τὸ ὑστέρημά των, ὅπως καὶ τοὺς φυλακισμέ- νους τῆς Ἀγυῖας δὲν ἔπαυον ποτὲ τοῦ νὰ συντρέχουν αὗται, κατὰ δύ- ναμιν. Ἐτραυματίσθη δὲ τότε καὶ μίᾳ Μοναχῇ ἀνάνδρως ἀπὸ ἓνα γερμα- νὸν διὰ πυροβόλου ὄπλου.

Πάντως αἱ ὑπηρεσίαι αὗται τῆς Μονῆς ταύτης πρὸς τοὺς Ἄγγλους ἀνεγνωρίσθησαν, ἀποσταλέντος πρὸς αὐτὴν τοῦ κάτωθι ἐγγράφου :

Ἱ. Μονὴν Καλογραιῶν, Κορακιῶς

Αὐτὸ τὸ πιστοποιητικὸν ἀφιερώνεται εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου Κορακιῶν, ὡς ἓνα τεκμήριον τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ ἐκτιμή- σεως γιὰ τὴν βοήθειαν, ποῦ ἔδωσαν αἱ Μοναχαὶ στοὺς ναῦτες, στρατιῶ- τες καὶ ἀεροπόρους τῆς Κοινότητος τῶν ἔθνων τῆς Ἀγγλικῆς Αὐτοκρα-

τορίας, οἱ ὅποιοι καὶ θὰ ἦσαν ἀνίκανοι νὰ διαφύγουν τὴν σύλληψιν των ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ἐὰν δὲν τοὺς ἐπροστατεύετε σεῖς.

ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ

Ἀνώτερος Διοικητῆς Μεσογειακοῦ θεάτρου πολέμου 1939—1945

Ζ. Ἡ Ἱ. Μονὴ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (Πρέβελη)

Εὐθύς μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν γερμανῶν ἡ ὡς ἄνω Μονὴ ἀπέβη τὸ καταφύγιον τῶν ἐναπομεινάντων ἐν Κρήτῃ Ἑγγλων καὶ ἄλλων ἐπαναστατῶν, τροφοδοτουμένων καὶ περιθαλπομένων ὑπ' αὐτῆς, μέχρις οὗ τὴν 27-7-41 ἀνεχώρησαν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δι' Αἴγυπτον, μέσῳ προσεγγίσαντος ὑποβρυχίου, συνοδευομένων τῶν πρώτων πάντοτε καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς Λαγουβάρδου καὶ ἄλλων. Μετὰ τὸ ὑποβρύχιον δὲ αὐτὸ ἦλθε τότε εἰς Κρήτην καὶ ὁ Ἄγγλος ἀξιωματικὸς Πούουλ. Κατόπιν διὰ προσεγγίσαντος ἄλλου ὑποβρυχίου τὴν 20-8-41 ἀνεχώρησαν ἄμεσως δι' Αἴγυπτον καὶ ἄλλοι Ἄγγλοι καὶ ἡμετέροι, περιθαλπόμενοι καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ μεταξὺ ὑπὸ τῆς Ἰδίας Μονῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνεχώρησε καὶ ὁ ὡς ἄνω Πούουλ. Τὴν τοιαύτην ὁμοῦ κίνησιν εἶχον ἀντιληφθῆ τὰ στρατεύματα κατοχῆς, δι' ὃ καὶ πολλάκις ἔκαμνον αἰφνιδιασμοὺς κατὰ τῆς Μονῆς, πλὴν δὲν ἀνεκάλυπτον τίποτε ἕνεκα τῆς μεγάλης μυστικότητος καὶ αὐταπαρνήσεως τῶν Μοναχῶν. Ἐλήστευσαν ὁμοῦ τελικῶς καὶ τὴν Μονὴν ταύτην οἱ γερμανοὶ, λεηλατήσαντες τὰ πάντα, καὶ ἐπὶ πλέον παρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν καὶ τοὺς Νεῖλον Θεοδωράκην, Ἱερομόναχον, Γαβριὴλ Κουφάκην, Ἱερομόναχον, Παρθένιον Ἀντωνίουδάκην, Ἱεροδιάκονον, Χαράλαμπον Κουνούγιον, Μοναχὸν κ. ἄ., τοὺς ὁποίους καὶ μετέφερον εἰς φυλακὰς Φορτέτζας Ρεθύμνης, καὶ ἐκεῖθεν εἰς φυλακὰς Χανίων καὶ Ἀγυῖας, δρόμον κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ μεγάλου τῶν εὐεργέτου, καὶ προστάτου ὄλων τῶν καταδιωκομένων ὑπὸ τῶν γερμανῶν, ὡς γράφουν οἱ ἴδιοι, Ἐπισκόπου Χανίων Ξηρουχάκη, ἀπεφυλακίσθησαν ὑπ' εὐθύνην του, ὅστις καὶ τοὺς ἔστειλεν εἰς τὴν Μονὴν Ἀρκαδίου προσωρινῶς, ἐκτελῶν σχετικὴν διαταγὴν τῶν γερμανῶν, οἵτινες κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀποφυλακίσεως τῶν εἶπον εἰς αὐτοὺς τὰ ἑξῆς: «Διὰ τὸ ζήτημα τῶν ὄπλων ἀθωώνησθε, πλὴν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπανέλθητε εἰς τὸ Μοναστήριον σας ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ εἰς οὐδεμίαν ἐπαφὴν ἐπιτρέπεται νὰ ἔλθετε μετὰ τὸν Ἡγούμενον Ἀγαθάγγελον Λαγουβάρδον καὶ Μοναχὸν Γερμανὸν Νικητάκην, μόνον ἐὰν μάθετε ποῦ εὐρίσκονται οὗτοι νὰ μᾶς εἰδοποιήσετε. Σὰς παραλαμβάνει δὲ ὑπευθύνως ὁ Ἐπίσκοπος Κυδωνίας, ὅστις καὶ θὰ σὰς ὀρίσῃ τόπον διαμονῆς».

Ἀπὸ τὸ Ἀρκάδι ἐπανῆλθον οὗτοι βραδύτερον, πάλιν κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ αὐτοῦ Ἐπισκόπου, εἰς τὴν Μονὴν τῶν, τὴν 20—10—41, ἦν καὶ εὖρον τελειῶς ἀπογυμνωθεῖσαν τῶν πάντων ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς καὶ ἡμετέρους δυστυχῶς. Ὁ Ἡγούμενος Ἀγαθάγγελος Λαγουβάρδος ἐν τῷ μεταξὺ μετέβαινε ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν γερμανῶν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, μέχρις οὗ ἀνεχώρησε καὶ αὐτὸς δι' ὑποβρυχίου εἰς Αἴγυπτον, ἀποθανὼν βραδύτερον ἐκεῖ. Ὁ ὡς ἄνω ἄγγλος ἀξιωματικὸς Πούουλ, μεθ' οὗ ἐξηκολούθει νὰ συνεργάζωνται στενῶς τῶσον ὁ Ἡγούμενος Λαγουβάρδος, ὅσον καὶ οἱ λοιποὶ Μοναχοὶ ἀπέστειλε πρὸς τὴν Μονὴν ταύτην, μετὰ δύο ἐπαγγύρων κηροπηγίων, καὶ τὴν κάτωθι ἐπιστολήν:

Δύναμις 133. Βρετανικαὶ Δυνάμεις Μέσης Ἀνατολῆς

Κάϊρο τῆ 17 Νοεμβρίου 1944

Πρὸς τοὺς Μοναχοὺς Μοναστηρίου Πρέβελη Κρήτης

Ἀ δ ε λ φ ο ἰ. Τὰ κηροπήγια ταῦτα, τὰ ὁποῖα παραδίδονται εἰς

ὕμᾱς εἶναι ἐκεῖνα, ἅτινα ἐξελέγησαν ὑπὸ τοῦ Ἡγούμενου ὕμῶν Ἀγαθαγγέλου Λαγουβάρδου, δύο ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Προωρίζοντο ὡς δῶρον εἰς τὸν Ἡγούμενον καὶ ὕμᾱς, εἰς ἔνδειξιν τοῦ πόσον τὰ Βρετταγικὰ στρατεύματα ἐξετίμησαν τὴν ἐργασίαν ὄλων σᾶς εἰς Κρήτην, ἢ ὅποια ὑπεβοήθησεν εἰς τὴν φυγάδευσιν τόσον πολλῶν στρατιωτῶν.

Μὲ ἀνυπομονησίαν ἀνεμέναμεν, ὅπως ὁ Ἡγούμενος φέρῃ εἰς τὴν Μονὴν σας κᾶτι εἰς ἔνδειξιν τοῦ σεβασμοῦ ἡμῶν, καὶ ὅπως τοῦτο γίνῃ αὐτοπροσώπως. Ἐπληρώθησαν ἀπὸ συνδρομᾶς φίλων του, καὶ ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἐβοήθησεν, ὅπως φυγαδευθοῦν ἐκ Κρήτης, καὶ συνεφωνήθη, ὅπως τὰ κηροπήγια τεθοῦν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Βήματος τοῦ ἐξωκκλησίου τῆς Μονῆς καὶ παραμένουν ἐκεῖ διὰ παντός εἰς μνήμην τῆς γενναιότητος ὕμῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τούτου.

Ἄλλοίμονον! Τοῦτο ὅμως δὲν ἦτο μοιραῖον νὰ γίνῃ, καθότι ὁ Ἀγαθαγγελος ἐκλήθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὑπὸ τῆς Θεῆας δυνάμεως, καὶ δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του διὰ τὴν Κρήτην ἀπέθανεν, ἀλλὰ μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι τὰ κηροπήγια αὐτὰ θὰ λάμπουν αἰωνίως ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Βήματος τῆς παλαιᾶς Μονῆς τοῦ Πρέβελη, εἰς μνήμην τῆς γενναιότητος αὐτοῦ, τῶν Ἀδελφῶν καὶ τῶν κατοίκων τῆς περὶ ἐξιοχίας.

Εἶμαι ὁ ἀξιωματικός, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς Πρέβελη κατὰ τὸν Ἰούλιον 1941 καὶ παρέλαβον ἀπὸ τὴν «Λίμνην» τοὺς ἄγγλους στρατιώτας, τοὺς ὁποίους ὁ Ἡγούμενος περιέβαλε.

Φ. Γ. ΠΟΥΟΥΛ

ἔφεδρος ὑποπλοίαρχος Β. Ναυτικοῦ

Ἡ Μονὴ ἀπήντησεν εἰς τὸν Πούουλ τοῦτον δι' εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς, εἰς ἣν ἐτονίζετο, ὅτι ἡ Μονὴ ἔκαμε μόνον τὸ καθήκον τῆς καὶ ὅ,τι ἔκαμε, τὸ ἔκαμεν ἀπὸ ἀγάπην τῆς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν.

Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ Μονὴ αὕτη καθ' ὅλον τὸν ἐπακολουθήσαντα χρόνον τῆς κατοχῆς, καίτοι κατεστραμμένη, ἐβοήθησε καὶ περιέβαλε ὄλους τοὺς κατασκόπους, οἵτινες ἐνήργουν διὰ λογαριασμόν τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Συμμαχικοῦ Στρατηγείου καὶ εἰς βάρος τῶν γερμανῶν, καὶ προσέτι ἀπέκρυπτε πάντοτε τοὺς καταδιωκομένους ὑπὸ τῶν γερμανῶν, μὴ ὑστερήσασα ποσῶς εἰς οὐδεμίαν ἐθνικὴν προσπάθειαν.

8. Ἡ Ἱ. Μονὴ Τοπλοῦ Σητείας

Ἐνωρὶς ἡ Μονὴ Τοπλοῦ ἀπέβη τὸ μόνιμον κέντρον τῆς ἀγγλικῆς κατασκοπείας, βοηθουμένης εὐθαρσῶς καὶ εὐάνδρως ὑπὸ ὄλων τῶν Μοναχῶν τῆς Μονῆς ταύτης, τῶν ὁποίων αἱ προσφερθεῖσαι ὑπηρεσίαι εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα ἦσαν μέγισται. Δυστυχῶς ὅμως, μετὰ διαιτὴ ἐκεῖ ἐγκατάστασιν ἀσυρμάτου, οἱ γερμανοὶ ἀντελήφθησαν τὸ πρᾶγμα καὶ ἤρχισαν τὰς συλλήψεις, συλλαβόντες πρῶτον τὸν Ἡγούμενον Καψᾶ, Ἰλαρίωνα Συντυχάκη, ὅστις ὅμως ἀφεθεὶς προσωρινῶς ἐλεύθερος, κατάρθωσε καὶ κατέφυγεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, μετὰ πολλὰς περιπετείας, τὴν 15.9.44. Δὲν συνέβη ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς κατόπιν συλληφθέντας, Ἡγούμενον Γεννάδιον Συλλυγνάκη, Ἱερομονάχου Καλλίνικον Παπαθανασάκη καὶ Εὐμένιον Σταματάκη, ὡς καὶ τοὺς πολίτας, Ἰωσήφ Σακκαδάκη, φαρμακοποιόν, Ἐλένην Μαρκετάκη, Τερψιχόρην Βλάχου καὶ Ἰωάννην Ἱερεμίαν, ἐκ Σητείας, οἵτινες ἅπαντες ἐγκλεισθέντες εἰς Ἀγυῖαν ἐξετελέσθησαν, πλην τοῦ Ἱ. Σακκαδάκη, ὁ ὁποῖος ἐξετελέσθη εἰς Σεῖσι Μεραμβέλου, μετὰ πολλὰ μαρτύρια, μεταφερόμενος εἰς Ἀγυῖαν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἐν συνεχείᾳ συνελήφθησαν, Μοναχοὶ καὶ δόκιμοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Γεώργ. Χρυσουλάκης, ὡς καὶ ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον προσωπικὸν τῆς Μονῆς, οἵτινες ὅμως, παρὰ τοὺς βασανισμοὺς τῶν οὐ-

δὲν ὠμολόγησαν, ἀφεθέντες κατόπιν ἐλεύθεροι, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν γερμανῶν.

Μετὰ τὸν τυφεκισμόν τῶν ἀνωτέρω ἐθνομαρτύρων—Ἱερωμένων ἤλθον εἰς τὴν Μονὴν ταύτην ὁ ἀνώτερος διοικητὴς Ἁγ. Νικολάου τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν ἐκεῖ διαμενοντα Ἐπίσκοπον Ἱεροσητείας Φιλόθεον Μαζοκοπάκην καὶ τὸν ἐπιζήσαντα, λόγῳ γήρατος καὶ ἀσθενείας, Προηγούμενον Κύριλλον Βουτυράκην, ὅτι τὰ πάντα τῆς Μονῆς, κινητὰ καὶ ἀκίνητα κατάσχονται, καὶ ἤρχισε μάλιστα ἀμέσως καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν πάντων εἰς Σητεῖαν, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἡ Μονὴ θὰ ἀπεγυμνοῦτο ἀπὸ πάσαν τὴν κινητὴν αὐτῆς περιουσίαν.

Εὐτυχῶς ὅμως δὲν ἐξετελέσθη καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν ἡ ἀπάνθρωπος αὕτη καὶ σκληρὰ γερμανικὴ διαταγή, διότι μετ' οὐ πολὺ ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν οἱ γερμανοί. Ὅποτε ὁ ἐκεῖ παραμένων Ἐπίσκοπος Φιλόθεος μετὰ τοῦ Προηγούμενου Βουτυράκη καὶ τοῦ ἄρτι χειροτονηθέντος Ἱερομονάχου Γενναδίου προέβη εἰς τὴν περισυλλογὴν τῶν ὑπολειμμάτων τῆς γεωμανικῆς θηριωδίας, ὡς καὶ εἰς τὴν μετὰ ταῦτα ἀνασυγκρότησιν τῆς Μονῆς, προσενεγκῶν οὕτως σοβαρὰς ὑπηρεσίας εἰς αὐτήν.

Ἡ τετράμηνος μάλιστα διαμονὴ τότε τοῦ Ἐπισκόπου ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ τὰ μέγιστα ὠφέλησε, διότι πλὴν τῶν ἄλλων καὶ ἡ διάσωσις τῶν ἱερῶν κειμηλίων τῆς Μονῆς ὀφείλεται εἰς αὐτόν, εἰς τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς θὰ ἔθετον χεῖρα βέβηλον οἱ ἄθεοι γερμανοί, ἐὰν δὲν παρίστατο ὁ Ἐπίσκοπος, ὅπως προελήφθη καὶ ἡ ἀνατίναξις τῆς Μονῆς ὑπὸ τῶν αὐτῶν γερμανῶν.

9. Ἡ Ἱ. Μονὴ Κρουσταλλένιας Λασηθίου

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς κατοχῆς καὶ ἡ Μονὴ αὕτη, ὡς μόνον τῆς σκοπὸν, ἔθεσε τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ τῆς δουλείας. Δι' ὃ καὶ ἀμέσως ἀνέλαβε τὴν περιθάλψιν τῶν ἐκεῖθεν διερχομένων ἄγγλων καὶ τὴν κατὰ πάντα τρόπον ἐνίσχυσιν αὐτῶν. Οὕτως ὅμως ὁ τότε Ἡγούμενος αὐτῆς Ἐρμόλαος Κασαπάκης κατέστη ὑποπτος εἰς τὰς ἰταλικὰς ἀρχὰς τῆς κατοχῆς, δι' ὃ καὶ συνελήφθη ὑπ' αὐτῶν, ἀπολυθεὶς ὅμως βραδύτερον, μετ' οὐ πολὺ, μὴ ἀποδειχθείσης τῆς ἐνοχῆς του. Δυστυχῶς ὅμως τὸν Μάρτιον τοῦ 1942, συνεπεία ἐνόρκου καταθέσεως τοῦ Ἱερομονάχου τῆς αὐτῆς Μονῆς Μανασῆ Σπανάκη, ὅτι ἡ ὡς ἄνω Μονὴ τροφοδοτεῖ καὶ περιθάλπει ἄγγλους καὶ ἀντάρτας, συνελήφθη καὶ πάλιν ὁ εἰρημένος Ἡγούμενος, ὅστις καὶ πάλιν διεσώθη, χάρις εἰς τὴν ἀνδρικὴν καὶ δραστηρίαν ἐπέμβασιν τοῦ Ἐπισκόπου Πέτρας Διονυσίου. Ἐκτοτε ὅμως ἡ παρακολούθησις τῆς Μονῆς καὶ τοῦ Ἡγουμένου αὐτοῦ ἐγένετο συστηματικώτερα, καὶ πολλοὶ ἰταλικοὶ περίπολοι κρὶ αἰφνιδιασμοὶ ἐλάμβανον χώραν, στρεφόμενοι πάντοτε κατὰ τοῦ Ἡγουμένου, χωρὶς ὅμως νὰ ἀνακαλύπτουν καὶ τίποτε. Οὕτως ὁ ἐν λόγῳ Ἡγούμενος καὶ ἡ Μονὴ αὕτη ἐξηκολούθουν νὰ προσφέρουν τὰς ἐθνικὰς τῶν ὑπηρεσίας, ἐπιμελῶς ὅμως ἀποκρυπτόμενοι, μέχρι τῆς 30—1—43, ὅτε διετάχθησαν ὑπὸ τῶν ἰταλῶν ὄλοι οἱ Ἀδελφοὶ τῆς Μονῆς νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Μονὴν τῶν, χωρὶς νὰ ἀποκομίσουν καὶ τὰ πράγματά των, καὶ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Μονὴν Βιδιανῆς, ὁπόθεν μετὰ 45 ἡμέρας ἐξεδιώχθησαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἰταλῶν καὶ ἤλθον εἰς Ἁγιον Γεώργιον Λασηθίου.

Καὶ ναὶ μὲν μετὰ τινὰ χρόνον ἐπανῆλθον οἱ Μοναχοὶ οὗτοι εἰς τὴν Μονὴν τῶν, πλὴν ὁ Ἡγούμενος Ἐρμόλαος κατεδόθη καὶ πάλιν, ὅτι ἐτροφοδότει τοὺς ἀντάρτας καὶ τοὺς ἄγγλους, καὶ δὴ διὰ τοῦ Παύλου Ν. Πετράκη ἐξ Ἁγίου Γεωργίου, (ὅστις συλληφθεὶς τὴν 31—12—43, ἐτυφεκίσθη εἰς Ἡράκλειον τὴν 8—1—44), δι' ὃ καὶ ἠναγκάσθη—ὁ ὡς ἄνω

ηγούμενος—να εγκαταλείψη και πάλιν την Μονήν του, μη δυνηθέντων τῶν γερμανῶν νὰ συλλάβουν αὐτόν, καὶ νὰ καταφύγῃ καὶ πάλιν εἰς τὰ ὄρη, ὡς φανερὸς πλέον ἐπαναστάτης, ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Μονήν του τὴν 13—4—44, κατόπιν τῆς ἀπὸ 25—3—44 δοθείσης ἀμνηστίας.

10. Ἡ Ἱ. Μονὴ Ἐρβης (Ἁγίου Ἀντωνίου) Βιάννου

Ἡ Μονὴ αὕτη κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατοχῆς ὑπῆρξε τὸ κρυσφύγον τῶν καταδιωκομένων ὑπὸ τῶν γερμανοῖταλῶν καὶ ὁ τόπος συγκεντρώσεως ὄλων τῶν ἐπιτροπῶν τῆς ἐπαρχίας Βιάννου, πρὸς λήψιν διαφόρων ἀποφάσεων. Τὸ τοιοῦτο ἀντελήφθησαν οἱ Ἴταλοι, δι' ὃ καὶ ἤρχοντο συχνότατα κατὰ πεντηκοντάδας καὶ ἑκατοντάδας, περιεκύκλωνον τὴν Μονήν καὶ ἠπέλουν τοὺς Μοναχοὺς, ὅτι θὰ τοὺς ἐτυφέκιζον, ἐὰν δὲν κατέδιδον τοὺς προστατευομένους τῶν ἐπαναστάτας καὶ ἄγγλους, καὶ εἰς τὸ τέλος ἀπήρχοντο, ἀποκομίζοντες ἰκανὰς ποσότητας ἀπὸ τῆς κινήτην περιουσίαν τῆς Μονῆς, οὐχὶ σπανίως ρίπτοντες καὶ χειροβομβίδας τινὰς ἐντὸς αὐτῆς πρὸς ἐκφοβισμόν τῶν ἐν αὐτῇ. Βραδύτερον μάλιστα ἐφόνευσαν καὶ τὸν Ἱερομόναχον Κύριλλον Συνοδινάκην ἐξ Ἀμαριανοῦ Πεδιάδος, ὡς καὶ τὸν ἐργάτην τῆς Μονῆς Παξιμαδάκην ἐξ Ἁγίου Βασιλείου Βιάννου.

Οἱ διαδεχθέντες δὲ κατόπιν τοὺς Ἴταλοὺς τούτους γερμανοὶ ἀπεδείχθησαν φυσικῶ τῷ λόγῳ χειρότεροι. Πολλάκις δὲ ἐτέθησαν τὰ πιστόλια αὐτῶν εἰς τοὺς κροτάφους τῶν Μοναχῶν, διὰ νὰ ὑποδείξουν τὰ λημέρια τῶν ἐπαναστατῶν, καὶ ὁμως οὐδέποτε οὗτοι ἐδειλίσαν, ἀλλὰ πάντοτε ἐξεπλήρωνον εὐόρκως καὶ ἀνδροπρεπῶς τὰ πρὸς τὴν πατρίδα τῶν καθήκοντα.

11. Ἡ Ἱ. Μονὴ Κρομαστῶν Μεραιμβέλου

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ δὲν συνέβησαν γεγονότα, διότι δὲν ἐγένοντο ἐπιχειρήσεις ἐκεῖ.

Μετὰ τὴν κατάληψιν ὁμως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν κατακτητῶν εἶχε καὶ ἡ Μονὴ αὕτη τὴν τύχην τοῦ ὄλου Νομοῦ Λασηθίου, νὰ ὑπαχθῇ δηλ. ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν ἀνάνδρων Ἴταλῶν. Οὗτοι δὲ, ὡς γνωστόν, κατὰ πρῶτον ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ κατέλαβον ὅλα τὰ ἐν αὐτῇ κτίρια τῶν Δημοσίων ὑπηρεσιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ κτίριον, ἐνθα ἐστεγάζεται τὸ Ἐθνικὸν Ὀρφανοτροφεῖον Λασηθίου. Πρὸ τῆς βαρβάρου ταύτης τότε καὶ ἀνιέρου ἐνεργείας τῶν κατακτητῶν, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου κ. Διονυσίου, τὰ κελία τῆς Μονῆς προσεφέρθησαν εὐχαρίστως, ἵνα στεγάσουν τὰ ἄνευ στέγης ὄρφανὰ τοῦ ἐν λόγῳ Ὀρφανοτροφείου, ἐνθα καὶ παρέμειναν ταῦτα μέχρι τῆς ἀποχωρήσεως τῶν κατακτητῶν.

Κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον ἔρχεται καὶ ἐγκαθίσταται ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ καὶ περίξ αὐτῆς, ἓνα σύνταγμα πυροβολικοῦ μὲ 200 ὡς ἔγγιστα ὑποζύγια. Τὰ περιβόλια τῆς Μονῆς τότε καὶ τὰ πάντα κατεστράφησαν, τὰ δὲ περίξ τῆς μονῆς δένδρα ἀπεκόπησαν καὶ τὰ κελία αὐτῆς κατηρειπώθησαν καὶ κατεστράφησαν ὁλοσχερῶς.

Ἐνῶ ὁμως αὐτὰ διεδραματίζοντο ὑπὸ τῶν κατακτητῶν ἐν τῇ Μονῇ, ἐγίνετο ἐν αὐτῇ καὶ μία ἄλλη σπουδαία ἐργασία Ἐθνικῆς ἀντιστάσεως. Ἡ ἐν τῇ περιοχῇ δηλ. ταύτῃ δρῶσα ὁμάς ἄγγλων Κομάντος ἐξέλεξεν αὐτὴν ὡς ἕδραν συναντήσεώς της μετὰ Ἑλλήνων Πατριωτῶν, πρὸς συντονισμόν τῶν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐνεργειῶν τῶν (σαμποτάζ κ.λ.π.) Τῇ συμφώνῳ δὲ γνώμῃ τοῦ μεγάλου Πατριώτου Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Διονυσίου Μαραγκουδάκη συγκατετέθη καὶ ἡ Μονὴ αὕτη παρὰ τὸν

κίνδυνον, ποῦ ἐπεκρέματο καθημερινῶς ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν ἐκάμφθη, ἀλλὰ προσέφερε τὰ πάντα ὑπὲρ τοῦ συντελουμένου ἔργου τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἔθνους, μέχρις οὗτο ὁ μέγας Θεός, ὁ Θεός τῆς Εἰρήνης, ηὐδόκησε νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ αἴσιον τέρμα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος μας.

Καὶ οὕτως παραλειπομένης τῆς δράσεως πολλῶν ἄλλων τῆς Κρήτης Μονῶν, καὶ δὴ ἱστορικωτάτων, κλείομεν καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦτο περὶ Μονῶν, μὲ τὸ παράπονον, ὅτι δὲν μᾶς ἐστάλησαν ἐγκαίρως τὰ αἰτηθέντα διὰ τῶν ἀρμοδίων Ἐπισκόπων ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας στοιχεῖα, ὥστε νὰ κάμωμεν λόγον καὶ δι' αὐτάς, ἂν καὶ ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῶν ὡς ἄνω ὀλίγων δύναται νὰ συμπεράνη καὶ περὶ τῆς δράσεως τῶν ὑπολοίπων Μονῶν. Καὶ μόνον κάμνομεν καὶ πάλιν τὴν παράκλησιν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ μείνῃ μέχρι τέλους ἀδημοσίευτος ἡ περιλαμπρὸς καὶ ἔνδοξος σύγχρονος ἱστορία πάσης Μονῆς τῆς Κρήτης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

«Ὁ Ἐπίσκοπος Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου (Κρήτης) Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης. Ἐκκλησία Κρήτης—Γερμανικὴ Κατοχή», ὡς γνωστὸν, εἶναι ὁ τίτλος τοῦ ἔργου ἡμῶν τούτου. Καὶ τοῦτο, διότι ἐκθέτομεν περὶ τὸν Ἐπίσκοπον αὐτὸν ὠρισμένα ἱστορικὰ γεγονότα καὶ ἄλλας ἐνεργείας καὶ προσπάθειάς του, τὰ ὅποια θὰ βαρύνουν πάντοτε σοβαρῶς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, καὶ γενικώτερον τῆς Ἑλλάδος, δοθέντος, ὅτι ἔσχε τὴν εὐτυχίαν οὗτος νὰ ζῆση καὶ νὰ δράσῃ εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἰδιαιτέρα του πατρίδος—ἡ Μεγαλόνησος Κρήτη—εἶχε ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν τέκνων τῆς, διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν τιμὴν τῆς καὶ διὰ νὰ προασπίσῃ τὸ πάτριον ἔδαφός τῆς κατὰ τῶν ἐκάστοτε κατακτητῶν αὐτῆς. Εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος γενικῶς οὐδέποτε οὐδαμῶς ἐχώρισε τὴν ἑαυτῆς ἀπὸ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ διὰ τοῦτο Ἑλλὰς καὶ Ὁρθόδοξος Θρησκεία εἶναι ταυτόσημοι ἔννοιαι, ὅπως καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι μόνον θρησκευτικὴ, ἀλλὰ καὶ ἔθνικη. Τούτου δὲ ἔνεκεν καὶ ἐν τῇ διαρροῇ τῶν αἰῶνων ἀντικρούζομεν πολλοὺς, πλείστους ὄσους, Ἕλληνας Ἱεράρχας ὡς ἔθνικοὺς ἥρωας, καὶ πολλοὺς πάλιν ἔθνικοὺς ἥρωας συνδεδεμένους μὲ ἀναποσπάστους καὶ ἀρρήκτους ἔθνικοὺς δεσμοὺς πρὸς Ἕλληνας Ἱεράρχας, καὶ ἡ ἱστορία μᾶς διαφωτίζει ἐπαρκῶς περὶ τῆς ἔθνικῆς ταύτης δράσεως τῶν τοιούτων Ἱεραρχῶν, μὴ περιοριζομένων τούτων μόνον ἐν λόγοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἔργοις, μὲ ἐνεργὸν πάντοτε συμμετοχὴν τῶν εἰς ἔθνεγγερον καὶ μάχας, ἐν διπλοῖς πολλακίς, ἐναντίον τῶν ἐκάστοτε κατακτητῶν τοῦ πατρίου ἐδάφους.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ παράδειγμα τῶν τοιούτων Ἱεραρχῶν ἠκολούθησε καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος, θέσας τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ νεαρῶς ἡλικίας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος, λαβῶν καὶ τὸ δ π λ ο ν ἀνὰ χεῖρας κατ' ἐπανάληψιν, ὡς Καπετάνιος καὶ πολεμιστὴς κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας τῆς ἰδιαιτέρας μας Πατρίδος, συνελθὼν μάλιστα τὴν τοιαύτην δρᾶσίν του καὶ μέχρις ἐσχάτων, ὅποτε καὶ ἐπεδείχθη ὑπ' αὐτοῦ ἡ σθεναρὰ ἐκείνη καὶ πατριωτικὴ στάσις του, κατὰ τὴν Γερμανικὴν Κατοχὴν, σελίδες ἀξιόλογοι τῆς Κρητικῆς ἱστορίας, δι' αὐτὸ προέβημεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ παρόντος ἔργου, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐξάρωμεν ὄχι τὸσον πρόσωπα, ὅσον ἐπὶ τὸ γενικώτερον, τὴν σοβαρὰν τότε δρᾶσιν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης,

Μένει δὲ ζῶηροτάτη καὶ ἀνεξάλειπτος ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν ἡ εἰκὼν ἐκείνη, ἢ μᾶλλον αἱ εἰκόνες ἐκεῖναι, τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, κατὰ τὰς ὁποίας μέσα εἰς τὴν γενικὴν ἀπελπισίαν καὶ παραζάλην, λόγῳ τῶν ἀκατονομάστων μαρτυριῶν τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ ὑπὸ τῶν γερμανῶν, μόνον πρὸς τὸν Τίμιον Σταυρὸν ἔστρεφεν οὗτος τὰ βλέμματα, τυφεκίζομενος, ἐκτελούμενος, φυλακίζομενος, λεηλατούμενος, καὶ γενικῶς παραδερνόμενος καὶ κατατρεχόμενος ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ κατακτητοῦ. Ὅπως καὶ πάλιν εἶναι ἀλησμόνητοι αἱ στιγμαὶ ἐκεῖναι, κατὰ τὰς ὁποίας πρὸ τῶν σοβουσῶν καὶ ἐπαπειλουμένων αἱματοχυσιῶν ἀδελφικοῦ αἵματος καὶ ἐν Κρήτῃ, μόνον ἡ Ἐκκλησία ὕψωνε τὸ ἀνάστημά της καὶ προελάμβανε πολλακίς τὰς τοιαύτας ἔθνικὰς συμφοράς. Ὅπως ἐπίσης, εἰς δυ-

σκόλους της Νήσου ἐθνικὰς στιγμάς, ἡ Ἐκκλησία ἀναλαμβάνει καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ἡγεσίαν, κατορθώσασα τελικῶς ἐν μέσῳ σκοπέλων καὶ ὑφάλων νὰ ὀδηγήσῃ τὸ ναυαγισμένον σκάφος τῆς Ἰδιαιτέρας Πατρίδος μας εἰς ἐλεύθερον καταφύγιον, παραδώσασα οὕτως αὐτὸ εἰς τὴν ἔχουσάν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἀπελευθερωθῆ λοιπὴν Ἑλλάδα μας. Ἀναμφισβητήτως δὲ αἱ ἐνέργειαι αὗται καὶ αἱ τοιαῦται τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης θὰ ἀποτελοῦν πάντοτε τιμὴν καὶ δόξαν δι' αὐτήν, ὅπως καὶ τὰ ὅσα ἄλλα σχετικὰ ἔχομεν ἀναφέρει ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν τούτῳ.

Ὡς βλέπει δὲ ὁ ἀναγνώστης, προσεθήκαμεν ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ καὶ σύντομον ἱστορίαν καὶ ἄλλων τινῶν Ἐπισκοπῶν, ὡς καὶ τινῶν Μονῶν τῆς Κρήτης ἐπὶ τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, (ὅσαι ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ ἀποστείλωσι πρὸς ἡμᾶς τοιαύτας σχετικὰς τῶν σημειώσεις, τὰς ὁποίας προηγουμένως εἴχομεν ζητήσῃ παρ' αὐτῶν), διὰ νὰ διαπιστώσωμεν καὶ πάλιν, ὅτι, ὅπου ἐδρεύει μίᾳ Ἐπισκοπῇ ἢ Μητρόπολις, ἐκεῖ φεγγοβολεῖ καὶ μίᾳ ἐθνικῇ δάς, καὶ ὅπου εἶναι ἰδρυμένη μίᾳ Μονῇ, ἐκεῖ ἀκτινοβολεῖ καὶ εἰς ἐθνικὸς πυρσός, μὲ τὸ ἐπὶ πλέον, ὅτι κάθε Ἱερῶμένον Ἕλληνα—Ὁρθόδοξος εἶναι καὶ εἰς διαπύριος κήρυξ τῶν ἐθνικῶν ἰδεῶδων, ἕτοιμος ἐν παντί καὶ πάντοτε πρὸς θυσίαν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, βεβαιωθέντος καὶ πάλιν τοῦ τοιοῦτου διὰ τοῦ σφαγιασμοῦ πολλῶν ἐξ αὐτῶν καὶ κατὰ τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην γερμανικὴν κατοχὴν, ὡς καὶ κατὰ τὴν μάχην τῆς Κρήτης.

Ἐπίσης ὁμοῦ προσεθήκαμεν καὶ σύντομον πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς μάχης καὶ τῆς Κατοχῆς τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἵνα διευκρινίσωμεν τὸ θέμα ἡμῶν περισσότερον, ὥστε νὰ κατανοηθῆ σαφέστερον, ὑπὸ ποίας συνθήκας καὶ περιστάσεις εὐρεθεῖσα ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης τότε ἐνήργησε καὶ ἔδρασεν ἐθνικῶς καὶ πατριωτικῶς, ὅπως καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη.

Ἐπειδὴ ὁμοῦ δὲν προώρισται νὰ δρᾷ πάντοτε ἡ Ἐκκλησία μόνον ἐν καιρῷ πολεμικῶν περιπετειῶν, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ ὁ κύριος προορισμὸς τῆς εἶναι εἰρηνικός, εὐρομεν δὲ ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Ἀγαθάγγελος ἔχει νὰ ἐπιδειξῇ καὶ τοιαύτην δρᾶσιν, ὡς Ἐκκλησία πάντοτε, διὰ τοῦτο ἐστράφημεν καὶ πρὸς τὰς κατευθύνσεις ταύτας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, περιστραφέντες ὁμοῦ μόνον περὶ τὸν Ἐπίσκοπον Ἀγαθάγγελον, θέλοντες νὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι καὶ εἰς τοὺς τομεῖς τούτους οὐδαμῶς ὑστέρησεν αὕτη.

Γενικῶς δὲ εἰπεῖν, ἡ πρόθεσις ἡμῶν, γράψαντος τὸ ἔργον τοῦτο, ἦτο πῶς νὰ ἐξαρθῇ ἡ συμβολὴ εἰς κάθε καλόν, ὑψηλὸν καὶ πατριωτικόν καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, καὶ διὲν εἰς ὄρισμένην ἐποχὴν, καὶ πῶς νὰ παραδώσωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν σελίδας τινὰς περὶ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, παραδειγματίζοντες οὕτω τοὺς μεταγενεστέρους.

Ἐπὶ πλέον δὲ ἀναγινώσκων τις τὸ ἔργον ἡμῶν τοῦτο, θὰ ἀντλήσῃ πολλὰ διδάγματα καὶ ἀπὸ τὴν καθόλου ζωὴν καὶ δρᾶσιν τοῦ Ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου, ὅστις ἀφοσιωθείς ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀνδρωθεὶς μέσα εἰς τὸν ἄδολον καὶ εἰλικρινῆ πατριωτισμόν, ἀνήγαγε τὰς δύο ταύτας ἐννοίας, ὡς μόνον σύμβολόν του, περὶ τὸ ὅποιον καὶ περιστράφη καὶ ὀλόκληρος ἡ ζωὴ του.

ΕΠΙΝΑΛΕΓΟΜΕΝ

Μεταξύ τῶν ἔργων τοῦ Ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη συγκαταλέγεται, ὡς ἐλέχθη, καὶ ἡ «Βενετοκρατουμένη Ἀνατολή (Κρήτη καὶ Ἐπτάνησος)», Ἀθήνησι 1934. Περὶ δὲ τοῦ βιβλίου τούτου ἐγένετο εὐμενῆς κριτικὴ, οὐ μόνον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ξένας γλώσσας, ἀπὸ τῶν σοβαρώτερων ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν καὶ τῶν ἡμερησίων τύπων, τὴν ὁποίαν βέβαια δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ παραθέσωμεν. Ἐξ ὑποχρεώσεως ὁμως ἀναδημοσιεύομεν περικοπὰς τινὰς ἀπὸ τὸν πρόλογον τοῦ αὐτοῦ βιβλίου ὑπὸ τοῦ Γ. Ν. Χατζηδάκι, ὡς καὶ ἀπὸ σχετικῶν «κριτικῶν σημειώμα» ὑπὸ τοῦ Ν. Βέη, ἀμφοτέρων Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ κορυφαίων ἐπιστημόνων.

Πρόλογος ὑπὸ Γ. Ν. Χατζηδάκι

Τὸ ἀνά χειρας ἔργον, «Βενετοκρατουμένη Ἀνατολή κλπ.», ἀναφερόμενον εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς Ἑνετοκρατίας ἐν Κρήτῃ ἀποβαίνει ἐξαιρέτως ἐνδιαφέρον, λόγῳ τῶν ἐπισήμων κειμένων ἐξ ὧν ἀντλεῖ τὸ ὑλικὸν ὁ εὐσυνειδητος, ὅσον καὶ ἀκαταπόνητος συγγραφεὺς, μὴ φεισθεὶς κόπου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Τὰ ἐπίσημα ταῦτα κείμενα, ἅτινα παρατίθενται εἰς ἐκάστην σελίδα τοῦ ἔργου, διαφωτίζουν πληρέστατα τὴν κατάστασιν τῆς νήσου ἀπὸ κοινωνικῆς, οἰκονομικῆς, δημοσιονομικῆς, στρατιωτικῆς καὶ διοικητικῆς ἀπόψεως

Οὕτω τὸ ἔργον τοῦ κ. Ξηρουχάκη δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἄνευ ὑπερβολῆς, ὅτι ἀποτελεῖ πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς νήσου, ἥτις ὀλιγώτερον ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν ὑπῆρξεν εὐτυχῆς ὡς πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν, καὶ τοῦτο βεβαίως δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐπὶ αἰῶνας ἐπάλαιον ἀδιαλείπτως πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας τῆς

Ἄλλὰ τὸ ἔργον τοῦ κ. Ξηρουχάκη ἐπεκτεινόμενον καὶ εἰς τὴν Ἐπτάνησον, πεποίθαμεν ὅτι εἰς τὰ ἤδη περὶ αὐτῆς ὑπάρχοντα εἰδικὰ ἱστορήματα, προσεπιχύνει νέον φῶς διὰ τῶν παρατιθεμένων ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ πληροφοριῶν τῶν ἐκτάκτων ἀπεσταλμένων τῆς βενετικῆς Δημοκρατίας, περὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῶν εἰρημένων νήσων.

Τοιοῦτον τὸ ἔργον τοῦ διακεκριμένου Κρητὸς κληρικοῦ. Δικαιούμεθα ὅθεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι θέλει ἐκτιμηθῆ τοῦτο προσηκόντως οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ὑπὸ πάντων τῶν μελετητῶν τῆς πατρίου ἱστορίας.

Ἐν Κηφισῇ Ὀκτώβριος 1934

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΗΔΑΚΙΣ

«Κριτικὸν Σημείωμα» ὑπὸ Ν. Α. Βέη

Ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ ὑπηρεσία, τὴν ὁποίαν διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος ἔργου παρέχει εἰς τὴν Ἐρευναν ὁ Ἀρχιμανδρίτης καὶ φιλόπονος Ἱστοριοδίφης κ. Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης.

Καὶ ἡ ταπεινότης μου συμφωνεῖ μετὰ τοῦ κ. Ἀγ. Ξηρουχάκη, ὅτι ὁ Πέτρος Καστροφύλακας συνέλεξε τὰς ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ ἀποτεθησαυρισμένας εἰδήσεις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐντολῇ τῶν Βενετῶν συνδικῶν Ἰωάννου Γρίτη καὶ Ἰουλίου Γκαρζῶνη, τῶν ὁποίων διετέλεσεν λογιστής, ἐξ αὐτοῦ δὲ προφανῶς ἀντιλοῦσιν οἱ προμνημονευθέντες δύο Βενετοὶ σύνδικοι, ὅπως συντάξωσι τὰς πρὸς τὴν Γαληνοτάτην δημοκρατίαν ἐκθέσεις αὐτῶν.

Αἱ δὲ πηγαὶ τοῦ Καστροφύλακα ὑπῆρξαν κατὰ μέγα μέρος γραπταὶ καὶ ἐπίσημοι· κατ' ἀνθρώπινον λόγον καὶ αὐτὸς σποράδην συγγέει τὰ πράγματα, ἀλλ' ὁ Κρητικὸς καὶ κριτικὸς ὑπομνηματιστὴς αὐτοῦ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐπανορθῶνῃ τὰ ἐσφαλμένα.

Ἡ μέχρι τοῦδε ἐπιστημονικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν καταλοίπων τούτων ὑπῆρξε σχετικῶς λίαν περιορισμένη, μόλις δὲ τώρα αὕτη διὰ τοῦ κ. Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη προβιβάζεται ἐν τῷ συνόλῳ προσηκόντως.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

Καὶ προσθέτει ὁ ὡς ἄνω Καθηγητὴς, ὅτι κατ' αὐτόν σελ. 45 τοῦ βιβλίου τούτου (πρβλ. καὶ σελ. 59,72) τὸ ἐπώνυμον Surian (=Σουριανός ἢ Σουριάνος) ἴσως πρέπει νὰ σχετισθῇ πρὸς τὴν Σουριάν (=Συριαν), ἐνῶ ἀντιθέτως ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου, καὶ παρ' ὅλα τὰ ἀνωτέρω, ὁ Νικόλαος Β. Τωμαδάκης ἐν τῇ μελέτῃ του «Ὁ Ἰωσήφ Βρυέννιος καὶ ἡ Κρήτη κατὰ τὸ 1400», ἐν ὑποσημειώσει τῆς σελ. 124 ἀναγράφει τὰ ἑξῆς: «Διάφοροι Surian ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ P. Castrolilaca εἰς τὴν, ἀνέκδοτον ἀκόμη, Descrizione di Candia, παρέχουσαν πολυτίμητα στοιχεῖα τοῦ τέλους τοῦ 16 αἰ., ἐξ ἧς ἀντλεῖ ὁ Ἀγ. Ξηρουχάκης εἰς τὸ ἀναξιόπιστον, καθὼς βρῆθον τερατωδῶν σφαλμάτων, βιβλίον του: Βενετοκρατουμένη Ἀνατολή, Ἀθ. 1934, σσ. 45, 59, 72 κἀ. Πρβλ. καὶ Ν. Βέην, προλογίζοντα τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον, ἐν σ. 15'. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ γράφει ἀναξιόπιστως ἀσφαλῶς ὁ Ν. Β. Τωμαδάκης, διὰ λόγους προσωπικοῦς, ὡς λέγει καὶ ὁ Ἐπίσκοπος συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τούτου.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος

Σελ. 1

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Γενικοί χαρακτηρισμοὶ τοῦ Ἐπισκόπου Κυδωνίας
καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη

Κεφάλαιον α΄.

1. Σύντομος βιογραφία τοῦ Ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου	»	5
2. Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης	»	8
3. Ἐτέρα σκιαγραφία τοῦ αὐτοῦ Ἐπισκόπου ἐπὶ τῇ βάσει προσωπικῶν ἐντυπώσεων τοῦ Γεωργίου Κωτσολάκη, δικηγόρου (κατὰ Μάϊον 1945)	»	12

Κεφάλαιον β΄.

Εὐρυτέρα δρᾶσις τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχάκη

1. Ὁ Ἐπίσκοπος ὡς ὁμιλητὴς ἀπὸ φιλολογικῶν βημάτων	»	20
2. Οἱ πατριωτικοὶ παλμοὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη	»	21
3. Ὁ αὐτὸς Ἐπίσκοπος παρακολουθητὴς καὶ ἄμεσος θεραπευτὴς παντὸς κοινωνικοῦ ἁμαρτήματος	»	27

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Ἀπὸ τῆς γεννήσεώς τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχάκη μέχρι
τῆς μετακλήσεώς του εἰς Εὐρώπην (1872—1905)

Κεφάλαιον α΄.

Ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του μέχρι τῆς εἰσόδου του
εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν του (1872—1889)

1. Τόπος γεννήσεως καὶ παιδικὴ ἡλικία αὐτοῦ	»	33
2. Τὰ πρῶτα αὐτοῦ γράμματα	»	36

Κεφάλαιον β΄.

Ἀπὸ τῆς εἰσόδου του εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν του μέχρι τῆς
ἀναχωρήσεώς του εἰς Ἱεροσόλυμα δι' εὐρυτέρας θεολο-
γικὰς σπουδὰς (1889—1901).

1. Τὸ Μοναστήριον Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Ἐρημίτου (Γουβερνέτο)	»	37
2. Ὁ Ἄγγελος ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Γουβερνέτου	»	38
4. Ὁ Ἄγγελος δὲν ὑστερεῖ εἰς τὰ γράμματα	»	39
5. Ὁ Ἱεροδιάκονος Ἀγαθάγγελος Πολεμιστὴς	»	40
6. Ὁ Ἱεροδιάκονος Ἀγαθάγγελος Ἱεροσπουδαστὴς καὶ
ἔπειτα Διευθυντὴς Δημοτικοῦ Σχολείου	»	43

Κεφάλαιον γ΄.

Ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ἀγαθαγγέλου εἰς
Ἱεροσόλυμα δι' εὐρυτέρας σπουδὰς μέχρι τῆς ἐ-
πανόδου του (1901—1905)

1. Ὁ Ἱεροδιάκονος Ἀγαθάγγελος εἰς Ἱεροσόλυμα δι' εὐρυτέρας
σπουδὰς	»	45

2.	Ἡ Σχολὴ τοῦ Σταυροῦ	Σελ.	45
3.	Αἱ Θεολογικαὶ σπουδαὶ τοῦ Ἱεροδιακόνου Ἀγαθαγγέλου ἐν τῇ Σχολῇ τοῦ Σταυροῦ	»	46
4.	Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Θεολόγου Ἀγαθαγγέλου εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα	»	47
5.	Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος καθηγητὴς τῶν Ἱερῶν	»	48

ΜΕΡΟΣ Γ'.

Ἀπὸ τῆς μετακλήσεώς του εἰς τὴν Εὐρώπην ὡς Ἐφημερίου Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου, μέχρι τῆς ὑποδείξεως τῆς ὑποψηφιότητός του ὡς Ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου (1906—1936)

Κεφάλαιον α'.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος ὡς Ἐφημέριος Ἀρχιερατικὸς Προϊστάμενος εἰς τὴν Βενετιαν (1906—1920)

1.	Ποιοὶ οἱ πρώτοι συνικιστὰς τῆς Βενετίας	»	49
2.	Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος ἐφημέριος τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου Βενετίας	»	50
3.	Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Βενετίας	»	52
4.	Παρασημοφορία τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἀγαθαγγέλου	»	52
5.	Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος ὡς διδάσκαλος ἐν Βενετία	»	53
6.	Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος φοιτητὴς τῆς Φιλοσοφίας	»	53
7.	Ἡ ἐν Βενετία συγγραφικὴ δρᾶσις αὐτοῦ	»	54
8.	Τὸ πρῶτον σύγγραμμα τοῦ Ἀγαθαγγέλου Ἐηρουχάκη «Ὁ Κρητικὸς Πόλεμος 1645—1669»	»	56
9.	Δεύτερον ἔργον τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἀγαθαγγέλου «Ἐγνωστὸς Κρητικὴ Ἐποποιία»	»	57
10.	Ἡ Ἐναίσιμος διατριβὴ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἀγαθαγγέλου ἐπὶ διδακτορικᾷ εἰς τὴν Φιλοσοφίαν	»	64
11.	Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος προχωρεῖ εἰς τὴν συλλογὴν συγγραφικοῦ ἔλικου	»	70

Κεφάλαιον β'.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος ὡς Ἐφημέριος Ἀρχιερατικὸς Προϊστάμενος εἰς Βιέννην (1920—1936)

1.	Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος Ἐφημέριος τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Τριάδος ἐν Βιέννῃ	»	71
2.	Τὸ περιβάλλον καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κοινωνία τότε ἐν Βιέννῃ	»	72
3.	Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος Καθηγητὴς Κολλεγίου καὶ Λέκτωρ Πανεπιστημίου ἐν Βιέννῃ	»	72
4.	Συγγραφικὴ δρᾶσις τοῦ Ἀρχιμ)του Ἀγαθαγγέλου ἐν Βιέννῃ	»	74
5.	Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀγαθάγγελος μέλος διαφόρων Φιλολογικῶν Συλλόγων	»	78
6.	Σχέσεις καὶ γνωριμίαι τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἐηρουχάκη	»	81

ΜΕΡΟΣ Δ'.

Ἀπὸ τῆς ὑποδείξεως τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἀγαθαγγέλου ὡς Ἐπισκόπου ἐν Κρήτῃ μέχρι τοῦ Ἰταλοελληνικοῦ πολέμου (1936—1940)

Κεφάλαιον α'.

Τὰ μέχρι τῆς ἐνθρονίσεώς του ὡς Ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

1.	Ἡ ὑποψηφιότης καὶ ἡ ἐκλογή του	Σελ.	83
2.	Ἡ ἀφιξίς καὶ ἡ ὑποδοχὴ τοῦ νέου Ἐπισκόπου εἰς Χανιά	»	84
3.	Ὁ ἐνθρονιστήριος λόγος	»	84

Κεφάλαιον β'.

Ἐναρξις τῆς δράσεώς του ὡς Ἐπισκόπου

1.	Ἡ πρώτη του Ἐγκύκλιος	»	86
2.	Ὁ ἡμερήσιος Τύπος περὶ τοῦ νέου Ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου	»	83

Κεφάλαιον γ'.

Ἡ ποικίλη Ἐπισκοπικὴ δράσις τοῦ Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη μέχρι τοῦ Ἰταλοελληνικοῦ πολέμου (1936—1940)

1.	Ἱερατικὸν Συνέδριον ἐν Χανίοις	»	91
2.	Τὸ Ταμεῖον Ἐλεημοσύνης τῆς Ἱ. Ἐπισκοπῆς Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου	»	92
3.	Τὸ ἐνδιαφέρον του διὰ τὸ θεῖον κήρυγμα	»	93
4.	Συνοπτικὸς ἀπολογισμὸς τοῦ ἔργου τοῦ Γραφείου «Ἐσωτερικῆς Ἱεραποστολῆς Χανίων» μέχρι τοῦ 1945	»	94
5.	Τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα τῆς Ἱ. Ἐπισκοπῆς Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου	»	96
6.	Γενικὴ ἐκτίμησις τοῦ Ἐπισκόπου Ἀγαθαγγέλου	»	96
7.	Ἱερατικὴ Σχολὴ Χανίων (Χρυσοπηγῆς)	»	97
8.	Ὁ Ἐπίσκοπος Ἀγαθαγγέλος προάγεται εἰς τὸν Χρυσοῦν Σταυρὸν Γεωργίου Α'. τιμᾶται δὲ καὶ διὰ πολεμικῶν μεταλλίων	»	98
9.	Ὁ Ἐπίσκοπος καὶ τὰ Μαθητικὰ Συστήματα	»	98
10.	Ὁ Ἐπίσκοπος καὶ ἡ Σωματικὴ Ἀγωγή		
11.	Ὁ Ἐπίσκοπος καὶ αἱ Νυκτερινὰ Σχολαῖ Χανίων μέχρι τοῦ 1945	»	101
12.	Ὁ Ἐπίσκοπος ἐπισκέπτεται τὰς φυλακὰς καὶ τὰ φιλανθρωπικὰ Ἰδρύματα	»	104
13.	Ὁ Ἐπίσκοπος ὑπεράνω πολιτικῶν παθῶν	»	105

ΜΕΡΟΣ Ε'.

Ἀπὸ τῆς ἐκρήξεώς τοῦ Ἰταλοελληνικοῦ πολέμου, μέχρι τῆς ἀναθέσεως εἰς τὸν Ἐπίσκοπον Ξηρουχάκην τῆς Ὑπουργίας Γεν. Διοικήσεως Κρήτης (1940—1944)

Κεφάλαιον α'.

Ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Ἰταλοελληνικοῦ πολέμου μέχρι τῆς καθόδου τῶν γερμανῶν ἀλεξίπτωτιστῶν ἐν Κρήτῃ (28.10.1940 μέχρις 20.5.1941)

1.	Ἡ πολεμικὴ περίοδος τοῦ Ἰταλοελληνικοῦ πολέμου Ἐρανὸς διὰ τὴν «Νέαν Ἑλλην»	»	107
2.	Ὁ Ἐπίσκοπος καὶ ὁ βομβαρδισμὸς τῶν Χανίων ὑπὸ Ἰταλῶν	»	108
3.	Ὁ Ἐπίσκοπος εὐλογῶν ἀγγλικά τάνκς	»	109

4. 'Ο 'Επίσκοπος καὶ οἱ ἔρανοι Σελ. 110
 5. 'Ο 'Επίσκοπος Ἐθνικὸς Κήρυξ » 112

Κεφάλαιον β'.

'Η δράσις τοῦ 'Επισκόπου ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν γερμανῶν μέχρι τέλους τοῦ 1941 (29.5.41 μέχρι τέλους 1941)

1. Αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ βομβαρδισμοῦ τῶν Χανίων ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ ἡ κατάληψις αὐτῶν » 114
2. 'Ο 'Επίσκοπος τραυματίας ἀποχωρεῖ τῶν Χανίων » 116
3. 'Ο 'Επίσκοπος αἰχμαλωτίζει 13 γερμανοὺς στρατιώτας » 116
4. 'Ο 'Επίσκοπος ἐπανέρχεται εἰς Χανιά » 117
5. 'Ο 'Επίσκοπος ἐπικοινωνεῖ μὲ τὰς Γερμανικὰς Ἀρχὰς » 118
6. Ἡ Κατάστασις ἐν Κρήτῃ ἐπὶ Κατοχῆς » 119
7. Σχηματισμὸς καὶ ἐνέργειαι Δαικτικῆς Ἐπιτροπῆς » 120
8. Ἐπέκτασις καὶ διεύρυνσις Δαικτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐνέργειαι αὐτῆς » 126
9. Τὰ μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν διαταγῶν περὶ ἀμνηστίας » 137
10. 'Ο 'Επίσκοπος προσφέρων μεγάλας ὑπηρεσίας » 137
11. Οἱ Γερμανοὶ ὑπὸ διαφόρους προφάσεις καταταυραννοῦν τοὺς Κρήτας » 140
12. Τὰ κατὰ τὴν Ἱερὰν Μονὴν Πρέβελη » 142
13. Τὰ κατὰ τὴν Ἱερὰν Μονὴν Κυρίας Γωνιάς » 149
14. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ 'Επισκόπου καὶ δι' ἄλλας Μονὰς » 154
15. Προστασία τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ ἀγγραφείας » 157
16. Ἄλλαι ἐνέργειαι τοῦ 'Επισκόπου μέχρι τέλους 1941 » 158

Κεφάλαιον γ'.

'Απὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1942 μέχρι τῆς ἀναθέσεως εἰς τὸν 'Επίσκοπον τῆς Ὑπουργίας Γενικῆς Διοικήσεως Κρήτης (1942 μέχρι μέσων Σεπτεμβρίου 1944)

1. Τὸ πρῶτον ἐξάμηνον 1942 σχετικῶς ἤρεμον » 159
2. Τὰ γεγονότα τοῦ Ἡρακλείου » 160
3. Ἐκδηλὸς πάντοτε ἡ συμπάθεια τοῦ 'Επισκόπου πρὸς τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς. » 170
4. Ἐνέργειαι τοῦ 'Επισκόπου διὰ τὴν μὴ ἐκκένωσιν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὀδηγητρίας » 172
5. Ἄλλαι ἐνέργειαι τοῦ 'Επισκόπου κατὰ τὸ 1942 » 175
6. Γενικὰ διὰ τὸ ἔτος 1943 » 180
7. Ἐνέργειαι τοῦ 'Επισκόπου κατὰ τὸ 1943 » 181
8. Τὰ γεγονότα τῆς Βιέννου » 182
9. Σχετικὰ μὲ τὴν ἀδειαν ἐπανόδου εἰς τὸν Μητροπολίτην Κρήτης κ. Βασίλειον καὶ 'Επίσκοπον Κισάμου καὶ Σελλίνου κ. Εὐδόκιμον » 185
10. Διάφοροι ἄλλαι ἐνέργειαι τοῦ 'Επισκόπου κατὰ τὸ 1944 » 184
11. Δύσκολοι στιγμαὶ τοῦ 'Επισκόπου μας » 190
12. Χαώδης ἡ κατάστασις ἐν Κρήτῃ » 191
13. 'Ο 'Επίσκοπος, ὡς ἀπολαύων ἐμπιστοσύνης πανταχόθεν, ἐνεργεῖ ἐπιφελῶς » 193
14. Μεγάλη Συνέλευσις τῶν κατοίκων Χανίων καὶ τῆς ὑπαίθρου » 194
15. Οἱ μετασχόντες εἰς τὴν Συνέλευσιν » 199

16. Διαβήματα τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ διεύρυνσις τῆς Σελ. 204
 17. Ἡ Παγκρήτιος Ἐπιτροπὴ καὶ ἐνέργειαι αὐτῆς. Ἡ ἐπι- » 206
 γενομένη συμφιλίωσις

ΜΕΡΟΣ ΣΤ'

*Απὸ τῆς ἀναθέσεως τῆς ὑπουργίας τῆς Γενικῆς Διοικησεως Κρήτης εἰς τὸν Ἐπίσκοπον μέχρι λήξεως αὐτῆς (Ἐπὶ μέσων Σεπτεμβρίου 1944 μέχρις 25 Μαΐου 1945)

Κεφάλαιον α'.

Τὰ ἐπὶ τῆς Ὑπουργίας τοῦ Ἐπισκόπου ἐπὶ τὸ γενικώτερον

1. Ὁ Ἐπίσκοπος Ὑπουργός—Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης (Κατεχομένης Περιοχῆς)	» 213
2. Ὁ Ὑπουργὸς Ἐπίσκοπος μεσολαβεῖ παντοῦ	» 217
3. Ἐνέργειαι τοῦ Ἐπισκόπου Ὑπουργοῦ διὰ τὸ ἐπισιτιστικὸν ζήτημα εἰς Ἀθήνας	» 223
4. Ἡ Λαϊκὴ Ἐπισιτιστικὴ Ἐπιτροπὴ	» 230
5. Ὁ Ἐπίσκοπος Ὑπουργός καὶ ἡ Χωροφυλακὴ τῶν Χανίων	» 236
6. Ὁ Ἐπίσκοπος καὶ διάφορα ζητήματα τῆς Γεν. Διοικησεως	» 240
7. Τὰ τῆς καταστροφῆς τῶν Κεραμειῶν καὶ αἱ σχετικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Ἐπισκόπου—Ὑπουργοῦ Γεν. Διοικητοῦ	» 248
8. Ὅποιοι δὲ διοικητικὸς μηχανισμὸς νῦν ἐν Κρήτῃ	» 258
9. Ὁ Ἐπίσκοπος Ὑπουργός συνεργάζεται πάντοτε μετὰ τὰς Ἀρχὰς Ρεθύμνης	» 259
10. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἐπισκόπου—Γεν. Διοικητοῦ διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν Χανίων	» 260
11. Καὶ ἄλλαι μεσολαβήσεις τοῦ Ἐπισκόπου	» 263
12. Ἄλλαι ἐνέργειαι τοῦ Ἐπισκόπου διὰ γενικὰ ζητήματα τοῦ πληθυσμοῦ	» 265
13. Οἱ Ἴταλοι ἐπιδεινώνουσι τὴν κατάστασιν τοῦ πληθυσμοῦ	» 271
14. Ἀνταλλαγὴ αἰχμαλώτων	» 281
15. Τὰ τῆς ἀνταλλαγῆς κατ' ἐκθεσιν τοῦ ἀγρονόμου Ἐμμ. Κλάδου, παραστάτης κατ' αὐτήν, ὡς ἀκολούθου τοῦ Ἐπισκόπου	» 293
16. Ἄλλα σημεῖα συνεργασίας Ἐπισκόπου καὶ Ἀγγλων	» 295
17. Ἄλλαι ἐνέργειαι τοῦ Ἐπισκόπου—Ὑπουργοῦ διὰ τοὺς Ἀγγλους	» 295
18. Ἐνέργειαι τοῦ Ἐπισκόπου κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἀνακωχῆς τοῦ παγκοσμίου πολέμου	» 296
19. Πρόβληψις ἀδελφικῆς αἱματοχυσίας	» 300
20. Καὶ τινὰ ἄλλα περὶ τὸν Ἐπίσκοπον Ὑπουργὸν	» 304
21. Ἐκδήλωσις εὐγνωμοσύνης εἰς τὸν Ἐπίσκοπον—Ὑπουργὸν	» 307
22. Ἀναγκαῖαι καὶ αἱ λεπτομέρειαι	» 308

Κεφάλαιον β'.

Τὰ ἐπὶ τῆς Ὑπουργίας τοῦ Ἐπισκόπου, ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1944 μέχρι λήξεως αὐτῆς, 24—5—45, ἡμερολογιακῶς

1. Ἐκθεσὶς ἐνεργειῶν τοῦ Ἐπισκόπου—Ὑπουργοῦ ἡμερολογιακῶς	» 309
2. Ἐνέργειαι τοῦ Ἐπισκόπου—Ὑπουργοῦ κατὰ Δ)βριον 1944	» 310
3. Ἐνέργειαι τοῦ Ἐπισκόπου—Ὑπουργοῦ κατὰ Ἰανουάριον 1945	» 317
4. Ἐνέργειαι τοῦ Ἐπισκόπου—Ὑπουργοῦ κατὰ Φεβρουάριον 1945	» 321

5. 'Ενέργειαι τοῦ 'Επισκόπου—'Υπουργοῦ κατὰ τὸν μῆνα Μάρ-
τιον 1945	Σελ. 332
6. 'Ενέργειαι τοῦ 'Επισκόπου—'Υπουργοῦ κατὰ τὸν μῆνα 'Α-
πρίλιον 1945	» 352
7. 'Ενέργειαι τοῦ 'Επισκόπου—'Υπουργοῦ κατὰ Μάτιον 1945	» 373

ΜΕΡΟΣ Ζ'.

Πληροφορίαι τινές μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης

Κεφάλαιον α'.

'Ο 'Επίσκοπος 'Αγαθάγγελος ἐπανέρχεται εἰς τὰ
καθαρῶς ἐκκλησιαστικά του ἔργα (25—5—45 καὶ ἐντεῦθεν)	
1. 'Η 'Εκκλησία Κρήτης πλήρως ἱκανοποιημένη ἐπανέρχεται
εἰς τὰ ἴδια	» 390
2. 'Η 'Ι. 'Επισκοπὴ Κυδωνίας καὶ 'Αποκορώνου μετὰ τὴν
ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης (25—5—45) καὶ ἐντεῦθεν	» 391
3. 'Απολογισμὸς τοῦ ἔργου τῆς 'Ιεραποστολῆς ἀπὸ τοῦ 1945
καὶ ἐντεῦθεν	» 392
4. Τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον «'Εὐαγγελιστρίας»	» 393
5. Σχετικὰ μὲ τὰς νῦν λειτουργούσας Νυκτερινὰς Σχολὰς	» 395

ΜΕΡΟΣ Η'.

'Η Γερμανικὴ Κατοχὴ ἐν Κρήτῃ καὶ οἱ προηγη-
θέντες ἑλληνοῖταλικὸς καὶ ἑλληνογερμανικὸς πό-
λεμος. (28.10.40—25.5.45)

Κεφάλαιον α'.

'Ελληνοῖταλικὸς πόλεμος (28.10.40 μέχρις 6.4.41)	
1. Προεισαγωγή	» 403
2. Κήρυξις τοῦ ἑλληνοῖταλικοῦ πολέμου	» 403
3. Πιστοποιήσις τῶν διαθέσεων τούτων Γερμανίας καὶ 'Ιταλίας	» 403
4. 'Η 'Αλβανικὴ ἐποποιία	» 404
5. Τὰ κατὰ τὸν ἑλληνοῖταλικὸν πόλεμον	» 404
6. Ποία ἢ σημασία τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως κατὰ τοῦ 'Αξονος	» 405
7. 'Η Κρήτη καὶ ὁ 'Ιταλοελληνικὸς πόλεμος	» 406

Κεφάλαιον β'.

'Ο Γερμανοελληνικὸς πόλεμος (6.4.41 μέχρις 28.4.41.)
ἐν τῇ 'Ηπειρωτικῇ 'Ελλάδι

1. Στρατιωτικαὶ δυνάμεις εἰς τὴν 'Ελλάδα	» 406
2. Κήρυξις τοῦ Γερμανοελληνικοῦ πολέμου	» 406
3. Φοβεραὶ γερμανικαὶ ἀεροπορικαὶ ἐπιδρομαὶ	» 407
4. 'Η 'Ελλάς ἐγκαταλείπεται ἀπὸ τὴν Γιουγκοσλαύταν	» 408
5. Τὰ πολεμικὰ γεγονότα (16 μέχρις 23 'Απριλίου 1941)	» 408
6. 'Αποχώρησις τῶν ἀγγλικῶν δυνάμεων ἀπὸ τὴν ἠπειρωτι-
κὴν 'Ελλάδα	» 409
7. 'Ο Βασιλεὺς Γεώργιος καὶ ἡ 'Ελληνικὴ Κυβέρνησις εἰς Κρήτην	» 410
8. Αἱ ἑλληνικαὶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις διαρρέουσι εἰς Κρήτην	» 410
9. 'Οποία ἢ κατάστασις τότε ἐν Κρήτῃ ἀπὸ πολεμικῆς πλευρᾶς	» 410

Κεφάλαιον γ'.

'Η μάχη τῆς Κρήτης (20.5.41 μέχρις 29.5.41)

1. Τὰ πρὸ τῆς μάχης τῆς Κρήτης	» 411

2.	Ἡ κάθοδος τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν (20.5.41)	Σελ.	411
3.	Πῶς ἐσώθη ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος	»	413
4.	Γεγονότα τῆς Περιοχῆς τῶν Χανίων	»	414
5.	Ἡ μάχη τοῦ Γαλατᾶ	»	419
6.	Ὁ Νομὸς Χανίων ὑποκύπτει	»	421
7.	Γεγονότα τῆς περιοχῆς Ρεθύμνης	»	421
8.	Γεγονότα τῆς περιοχῆς Ἡρακλείου	»	421
9.	Ὅποια ἡ σημασία τῆς μάχης τῆς Κρήτης	»	422
10.	Φοβερὰ τὰ ἐπακόλουθα	»	423

Κεφάλαιον δ'.

Ἡ Γερμανικὴ Κατοχὴ (29 Μαΐου 1941 μέχρις 25.5.45)

1.	Ὁ ἀγὼν ἀντιστάσεως	»	423
2.	Τὰ Μοναστήρια τῆς Κρήτης	»	424
3.	Αἱ πρῶται γερμανικαὶ φρικαλεότητες	»	425
4.	Περίθαλψις Ἑλλήνων	»	426
5.	Ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ ὄλο καὶ ζωντανεῖται	»	426
6.	Αἱ γερμανικαὶ ὠμότητες συνεχίζονται	»	426
7.	Νέαι ἐκτελέσεις καὶ ἄλλα μαρτύρια τῶν Κρητῶν	»	427
8.	Αἱ πολιτικαὶ ὀργανώσεις ἐν Κρήτῃ	»	428
9.	Γερμανικαὶ θηριωδία εἰς τὸ Ἡρακλεῖον	»	429
10.	Οἱ ἐπαναστάται δροῦν, ἀλλὰ καὶ οἱ γερμανοὶ λυσοῦν	»	429
11.	Τὸ δρᾶμα τῆς Βιάννου	»	430
12.	Ἀντίκτυπος τῶν γεγονότων τῆς Βιάννου	»	431
13.	Διάφοροι πληροφοροὶ ἐπὶ τῆς τότε καταστάσεως ἐν Κρήτῃ	»	431
14.	Ἡ ἀπαγωγὴ τοῦ Στρατηγοῦ Κράϊπε	»	431
15.	Ἐπακολουθήσασαι ἐκδικήσεις	»	432
16.	Ἐπίσημος Στρατιωτικὸς Διοικητὴς Ἡρακλείου—Σύμπτυξις τῶν γερμανῶν	»	434
17.	Ἡ περαιτέρω σύμπτυξις τῶν γερμανῶν καὶ ἐκείσθιά τινα μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἡμετέρων	»	435
18.	Δημιουργία Ἐθνικοῦ Στρατοῦ ἐν Κρήτῃ	»	436
19.	Σύρραξις μεταξὺ τῶν δύο Πολιτικῶν Ὀργανώσεων	»	436
20.	Ἡ γερμανικὴ ἡγεσία προσπαθεῖ νὰ συγκρατῇ τὸ ἠθικὸν τῶν στρατιωτῶν τῆς	»	437
21.	Τὰ μετὰ ταῦτα	»	437

Κεφάλαιον ε'.

Ἡ λύσις τῆς γερμανικῆς τραγωδίας ἐν Κρήτῃ

1.	Ἡ Γερμανικὴ Κατοχὴ ὡς τραγωδία	»	438
2.	Πρότασις περὶ ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως διὰ Νόμου τῆς Ὑπουργίας τοῦ Ἐπισκόπου Ἐηρουχάκη	»	438
3.	Ἡ σημασία τῶν ἐπηρεσιῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης ἐπὶ Γερμανικῆς Κατοχῆς	»	439
4.	Ἔργα καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμὰς	»	441
5.	Τιμὴ εἰς τοὺς ἥρωας	»	442
6.	Ἡ Ἐκκλησία πάντοτε πρωτοστατοῦσα	»	443
7.	Et Altera pars	»	444
8.	Ἡ Ἐκκλησία Κρήτης διακηρύττει τὰ ἐγκλήματα τῶν γερμανῶν	»	444
9.	Πίναξ ἐκτελεσθέντων ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τῶν γερμανῶν, παραλειπομένων ὅμως χιλιάδων ἄλλων ὀνομάτων	»	454

10. Τὸ τέλος τῆς τραγωδίας
 11. Ἐπίσημος ἀναγνώρισις τῶν πολεμικῶν καὶ ἐθνικῶν δ-
 τηρεσιῶν τοῦ Ἐπισκόπου Ξηρουχάκη

» 448

ΜΕΡΟΣ Θ'.

Καὶ ἄλλαι τινὲς πληροφορίες περὶ τῆς δράσεως
 τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης

Κεφάλαιον α'.

- Ἡ δράσις Ἐπισκοπῶν τινῶν Κρήτης
1. Μία ἐπεξήγησις » 451
 2. Ἡ Ἱερὰ Ἐπισκοπὴ Κισάμου καὶ Σελίνου » 451
 3. Ἡ Ἱερὰ Ἐπισκοπὴ Πέτρας » 453

Κεφάλαιον β'.

- Ἡ δράσις Μονῶν τινῶν Κρήτης
1. Ἡ Ἱ. Μονὴ Γωνιάς Κισάμου » 464
 2. Ἡ Ἱ. Μονὴ Χρυσοσκαλιτίσσης Κισάμου » 465
 3. Ἡ Ἱ. Μονὴ Ἁγίας Τριάδος Ἀκρωτηρίου κατὰ τὸν τελευ-
 ταιὸν πόλεμον 1940—45 » 466
 4. Ἡ Ἱ. Μονὴ Κυρίας τῶν Ἀγγέλων, Γουβερνέτου, κατὰ
 τὴν γερμανικὴν κατοχὴν » 467
 5. Ἡ Ἱ. Μονὴ Μουρνιῶν Κυδωνίας » 468
 6. Ἡ Ἱ. Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Καλογραιῶν (Κο-
 ρακιῶν Ἀκρωτηρίου). » 468
 7. Ἡ Ἱ. Μονὴ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (Πρέβελη) » 470
 8. Ἡ Ἱ. Μονὴ Τοπλοῦ Σητείας » 471
 9. Ἡ Ἱ. Μονὴ Κρυσταλλένιας Λασηθίου » 412
 10. Ἡ Ἱ. Μονὴ Ἀρβης (Ἁγίου Ἀντωνίου) Βιάννου » 472
 11. Ἡ Ἱ. Μονὴ Κρεμαστῶν Μεραμβέλου » 475
- Ἐπίλογος » 477
- Ἐπαναλέγομεν » 481
- Πίναξ τῶν περιεχομένων

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελίς	στίχ.	ἀντι	γράφε
1	8	διάφημησις	διαφήμισις
»	40	ἀρχης	ἀρχῆς
2	16	ἡμέτερας	ἡμετέρας
»	42	του	τοῦ
5	7	τῆς Ἑλλάδος·νά διαγραφῶσιν αἱ δύο αὐται λέξεις	
»	9	ζυλοτύπων	ζηλοτύπων
»	23	Ἥλια	Ἥλια
6	8	Ἀποκορώνω	Ἀποκορώνω
»	12	εὐρυτέρας	εὐρυτέρας
8	2	ἄνομα	ἄνομο
»	14	πολιτίμους	πολυτίμους
»	28	ὑπηρεσίας	ὑπηρεσίας
10	43	καιρὸν	καιρὸν
11	26	ἄσα	ἄσα
»	34	ἀλλὰ	ἀλλὰ
12	23	αὐτὰ	αὐτὰ
»	9	προηγούμενη	προηγούμενη
13	18	ἐπαιτία	ἐπαιτεία
14	15	Ἀλυκιανὸν	Ἀλικιανὸν
15	33	συμπολίτας	συμπολίται
16	26	καταδιώξεως	καταδιώξεώς
»	39	δύο	δύο
17	13	παρουσιασάντ	παρουσιασάντων
»	14	ἐπεκείμενον	ἐπικείμενον
»	38	ὑπηρεσίας	ὑπηρεσίας
18	10	Στυλιανᾶκη	Στυλιανᾶκῃ
»	28	ἢ	ἢ
20	24	ὑπολογίσιμος	ὑπολογίσιμος
»	29	ἡμῖν	ἡμῖν
22	1	Ἀποκορώνου	Ἀποκορώνου
»	14	ἑξάπαν	ἑξάπαντος
»	15	Δαύρειον	Δαύριον
»	19	τὰ	τάς
23	26	1936	1937
»	36	του	μου
»	36	μου	σου
»	39	ὀμμάτων	ὀμμάτων
24	26	αἰχμηρῶν	αἰχμηρῶν
»	31	ἠδονικαί	ἰδονικαί
25	2	Ἰεράς	Ἰεράς
»	9	ἄπως	ἄπως
»	25	εἰργάζεσθαι	εἰργάζετο
26	7	ὑμετέρας	ὑμετέρας
»	22	Ἐπίσκοπον	Ἐπίσκοπον
28	3	ἀσφαλῶς	ἀσφαλῶς
»	22	εἰς τὴν διοργάνωσιν	εἰς τὴν διοργάνωσιν
»	36	ἦτις	ἦτις
»	38	3—4—8	3—4—33

Σελίς	στίχ.	ἀντί	γράφε
30	11	προσσκέπων	προσκόπων
»	23	ἐπίσης	ἐπίσης
34	38	Ἡλίας	Ἡλίας
35	34	δι' ὃ	δι' ὃ
36	29	πρρεχομένης	παρεχομένης
37	9	ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ	ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ
»	27	κατατόξευσιν	κατατόξευσίν
39	5	δι' ὃ	δι' ὃ
»	38	Ἀγαθάγγελος	Ἀγαθάγγελος
40	27	ἐπαναστατικῶν	ἐπαναστατικῶν
»	28	ἢ	ἢ
51	39	συγγραμμάτων	συγγραμμάτων
52	27	δλοκλήρου	δλοκλήρου
53	1	εἰ	εἰς
56	4	ὅποια	ὅποιαί
60	20	ψυχίων	ψυχίων
61	38	εἰς τινά	εἰς τινά
62	33	ὅτι	ὅτι
68	12	τοῦτο	τοῦτο
69	15	ἀλλήλων	ἀλλήλων
»	37	μεταβολή	μεταβολή
70	9	ΑΡΧΙΜΑΝΔΙΤΗΣ	ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ
71	29	ἐπανορθώσεων	ἐπανορθώσεων
72	28	ὃ	ὃ
79	12	ἔγγραφον	ἔγγραρον
84	5	κοσμοπλυμύρα	κοσμοπλημύρα
86	20	του του	του
86	35	Εἰσεβέστατοι	Εἰσεβέστατοι
90	20	ἀναμνήσεις	ἀναμνήσεις
95	42	ἀρχιμανδρίτης	ἀρχιμανδρίτης
97	26	Ἀλλά	Ἀλλά
100	14	τὸ	τὸν
»	15	σῶμα τοῦ ἀνθρώπου	ἄνθρωπον
»	15	τὸ	τὸν
»	18	αὐτὸ	αὐτὸν
»	19	αὐτ'	αὐτὸν
101	27	μίας	μιάς
104	17	ἠθική	ἠθική
»	44	προεδρος	πρόεδρος
107	1	1939	1940
110	17	ἔπρεπεν	ἔπρεπε
111	31	ἐν	ἐν
»	44	τοῦ	τοῦ
115	29	ἀθρόα	ἀθρόα
117	15	Frich	Frick
»	17	Gearg	Georg
»	39	τρομοκρατηθῆ	τρομοκρατηθῆ
123	8	ἐπαινένω	ἐπαινέσω
124	1	ὅτι	ὅτι
125	1	Αἰ	Αἰ
130	19	ἐθνική	ἐθνική
»	20	κινδυνεύε	κινδυνεύει

Σελίς	στίχ.	ἀντί	γράφει
130	34	κατά τῶν	κατὰ τῶν
134	1	Διοικῆς	Διοικητής
»	26	οἰαδήποτε	οἰαδήποτε
138	5	αἱματοχυσίαν	αἱματοχυσία
»	23	παραδει-	παραδείγματι
»	25	γματι τὰ	τὰ
150	32	Κλαδουριανὰ	Κλαδουργιανὰ
151	43	μικρὰς εἰκόνας	μικραὶ εἰκόνες
160	19	οἱ	οἱ
163	5	καθηστηκυῶν	καθηστηκυῶν
170	12	φιλοξενίας	φιλοξενίας
176	36	ἵνα	ἵνα
177	1	παραχωρήσῃ	παραχωρήσῃ
182	36	ἀνταρτίων. θά	ἀνταρτίων, θά
182	39	αὐστηρότητα	αὐστηρότητα
188	40	ἔχει	ἔχει
198	37	Παπαγιαννάκης	Παπαγιαννάκης
200	10	Μαυρομάτης	Μαυρομάτης
203	28	τατίας	ματίας
206	9	συμπολίτας	συμπολίτας
218	16	πληθυνόμενοι	πληθυνόμενοι
222	13	ἐνδεικνύμεσα	ἐνδεικνύμενα
233	25	δύο	δύο
250	28	βαδालισμοῦς	βανδαλισμοῦς
252	19	ὡς ἄνω	ἐξῆς
256	21	κατεστραμμένων	κατεστραμμένων
259	9	ἀντί 12—11—45	11—12—45
265	1	ἀναμειγνυόμενος	ἀναμειγνυόμενος
»	4	ἀποφυλάκισιν	ἀποφυλάκισιν
271	35	τοῦς	τοῦς
274	32	γυναικοπέδων	γυναικοπαίδων
275	29	ὅπως	ὅπως
279	13	ἀνταρτοκρατούμενον	ἀνταρτοκρατούμενον
281	5	πάνποτε	πάνποτε
283	1	Γερμανικῆς	Γερμανικῆς
284	2	τῆσάυτη	τῆσάυτη
286	14	δεινοπαθοῦντων	δεινοπαθοῦντων
287	24	ἀντιπρόσωπον	ἀντιπρόσωπον
309	2	πιστοποιήσωμεν	πιστοποιήσωμεν
»	11	Ἰανουαρίου	Ἰανουαρίου
315	23	δύναται	δύναται
316	4	πιστοποιητικὰ	πιστοποιητικὰ
»	19	Grassenich	Grassenick
319	36	ἀξιοματικὸν	ἀξιοματικὸν
322	46	ἐπληροφορήθη	ἐπληροφορήθη
326	15	εἶχε	εἶχε
»	44	τοῦ	τοῦ
331	44	Ἄντωνίου	Ἀναστασίου
337	10	Ἑτεργείας	Ἑνεργείας
342	40	ἐλέχθησαν	ἐλέχθησαν
344	18	τὰ	νὰ
»	37	ἡ	ἡ

7/3
48
19-11
25/2
12-10-17
193
14.11
29/10

Σελίς	στίχ.	ἀντί	γράφε
348	36	οὗτος	οὗτος
351	38	ἀναπτύξατε	ἀνεπτύξατε
355	34	ΣΦΑΚΙΩΤΑΚΗΣ	ΣΦΑΚΙΩΤΑΚΗΣ
361	42	αἱ	αἱ
365	17	ἡμέρας	ἡμέρας
375	30	διαδέχται	διαδέχεται
384	38	ὅτι	ὅτι
385	16	Oberstabsvichter	Oberstabsrichter
391	4	ὕγιους	ὕγιους χριστιανικῆς
»	15	δράσας	δράσις
»	40	προκαθεζομένου	προκαθημένου
392	14	Σπλάντζιας	Σπλάντζιας
»	38	μαθητᾶς	μαθηταί
396	38	μαθητᾶς	μαθηταί
397	21	ἐγγραφίας	ἐργασίας
429	29	ὦ	ὦς
401	15	Δημ.	Ἰωάννου,
402	17	Δημ.	Ἰωάνν.
403	12	αἱ	αἱ
»	23	εἶχε	εἶχε
405	34	τοῦ ποσχετίζεται	τοῦτο σχετίζεται
406	20	πόλεμος	πόλεμος ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ Ἑλλάδι
414	36	ἀγριότροτα	ἀγριότητα
416	45	Ἄγυιας	Ἄγυιας
417	8	διακομισθέντος	διακομισθέντες
418	26	ἐτόλμου	ἐτόλμων
»	28	ὕψωμάτων	ὕψωμάτων
419	29	Χανιά	Χάνια
422	7	αἰχμαλώτους	αἰχμαλώτους
423	33	εἰς	εἰς
»	43	καθισταμένης	καθισταμένης
425	47	οὗτοι	οὗτοι
428	4	ἀνάδρους	ἀνάδρους
434	20	γαυριῶν-μὲν	γαυριῶντες
»	46	προκειμέ ην	προκειμένην
436	5	τῆς	τῆς
438	2	Ἵπουργῶ	Ἵπουργοῦ
»	40	Κρήτης	Κρήτης
443	37	προεδρείαν	προεδρείαν
445	8	9-5-45	9-6-41
454	39	εἰκῶν	εἰκῶν
455	16	δράσις	δράσις
457	6	ἰταλοῦς	ἰταλοῦς
458	40	ἠρωτῶντο	ἠρωτῶντο
460	6	Γεώργιος	Γεώργιος
»	7	Ζουμάκης	Ζουμάκης
461	39	ἀντιπροσω-	ἀντιπροσω-
465	26	ὕπδ	ὕπδ
467	35	ἦσαν	ἦσαν
476	11	Κρήτης	Κρήτης.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΧΑΝΙΩΝ

